


8
50 F
16

1. 50 F. 16

S. THOMAE AQVINATIS

PRAECLARISSIMA COMMENTARIA

IN LIBROS ARISTOTELIS

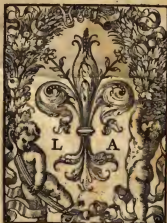
Peri hermenias & Posteriorum Analyticorum,

Cum antiqua textus translatione, atque etiam noua Ioan. Argyropyli:
Itemq; Thomae Caietani Cardinalis
Supplementum Commentariorum in reliquum
secundi libri Peri hermenias, fol. 16.

Nuper ex emendatissimis exemplaribus diligentissime recognita.

Logicae quoq; totius summa nunc addita est, ad studiosorum vtilitatem
Ex eiusdem Diui Thomae Opusculis excerpta, & in Tractatus & Capita diuisa,
iuxta ordinem librorum ab Aristotele in Logicis obseruatum. fol. 141

His praeterea Indices duo adiecti sunt:
Vno quidem indicantur singularum lectionum argumenta, & tractatum capita,
quae modo addidimus:
Altero vero monstrantur ea omnia, quae in Peri hermenias, & Posteriorum commentarijs scitu digna continentur.



VENETIIS APVD IVNTAS
M D LXVIII.

10

LIBRORVM NOMINA QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

TRACTATVS LOGICÆ S. THOMÆ HIS ADDITI.

INDEX

IN QVO LECTIONVM, ET CAPITVM Summæ, quæ in libris Peri Hermenias, & Posteriorum Arist. & Logicæ Tractatibus, qui his nunc additi sunt, continentur.

In Primo libro Peri Hermenias.

In Secundo libro Peri Hermenias.

In Primo libro Posteriorum Analyticorum.

In Secundo lib. Posteriorum.

Lec. 13.

CAPITA TRACTATVVM
Qui huic libro nuper additi sunt.

De Prædicabilibus.



De Prædicamento Substantiæ.

De Prædicamento Quantitatis.

De Prædicamento Qualitatis.

De Prædicamento Ad aliquid.

De Prædicamento Actionis.

De Prædicamento Passionis.

De Prædicamento Quando.

De Prædicamento Vbi.

De Prædicamento Situs.

De Prædicamento Habitus.

In tractatu de Interpretatione.

In tract. Primo de Syllogismo simpliciter.

In tract. secundo de Syllogismo simpliciter.

In tractatu de Syllogismo demonstratiuo.

In tractatu de Fallaciis.

Primi Indicis Lectionum & Capitum finis.

INDEX HVBERRIMVS AD OMNES SCITV DIGNAS

Aſſertiones inueniendas, quæ in his Cõmentariis D.Thomæ, & Thomæ Caietani ſuper libros Peri Hermenias, & Poſteriorum Analyticorum Ariſt. continentur, nuper diligentius recognitus.



Contra-

Conversione ppositionu 117

Enun-

Intellectus,

Nomen

in Per-

Verba,

pricipia tria
lib 4. c. 17. 1

INDEX SVPER LIBROS Posteriorum Analyticorum.

Diffinitio

Inducens

Mensura

Ex opposito cõsequẽtis fit oppositum antecedentis 117. 2.2.

Per-

Retho-

Solertia

Indicis Comentariorum S. Th. super lib. Peri Hermenias & Posteriorum Analyt. finis.

Epistola D. Thomæ ascripta ad Præpositum Lauanianensem.

DIligentiæ tuæ, quia iuuenili ætate non vanitati, sed sapientiæ studio intendis prouocatus, & desiderio satisfacere cupiens, libro Aristotelis, qui Peri Hermenias dicitur, multis obscuritatibus inuoluto, inter multiplices occupationum mearum solicitudines expositionem adhibere curaui, hoc gerens animo, sic altiora pro posse perfectioribus exhibere, vt tamen iunioribus proficiendi auxilia tradere non ecusarem. Suscipiat igitur studiositas tua, præsentis expositionis munus exiguum: ex quo, si profeceris, prouocare me poteris ad maiora. Vale.

ARISTOTELIS STAGIRITAE

PERIPATETICORVM PRINCIPIS, PERI HERMENIAS LIBER PRIMVS.

Cum Sancti Thomæ Aquinatis præclarißimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

De huius partis ad alios logicæ libros ordine, ac necessitate: quæ etiam determinanda sint proponuntur.

Io. Argyropili translatio.

PRIMO DEFINIRE *oportet quidnam sit nomen, & quid verbum: deinde quid Negatio, quid Affirmatio, quid Enunciatio, quid denique oratio sit.*

Antiqua translatio.

*a.l.ponere PRimum oportet cõstituere quid sit nomen, & quid sit verbum: postea quid negatio, & affirmatio, & enuntiatio, & oratio.

SIcut dicit Philosophus in 3. de Anima, duplex
Tex.cõ.21. lec.ix. est operatio intellectus: Vna quidem, quæ di-
Opatio intellect⁹ duplex. citur indiuisibilium intelligentia, per quam,
s. apprehendit essentiam vniuscuiusque rei in
seipsa: Alia est operatio intellectus, s. componentis, & di
Secunda. uidentis. Additur autem & tertia operatio, s. ratiocinan- C
Additur tertia. di, sm q ratio procedit á notis ad inquisitionem igno-
torum. Harum aũt operationum prima ordinatur ad se-
Ordo illarum. cundam: quia non potest esse compositio, & diuisio, nisi
simplicium apprehensorum: secunda vero ordinatur ad
tertiam, quia videlicet oportet q ex aliquo vero cogni-
to, cui intellectus assentiat, procedatur ad certitudinem
accipiendam de aliquibus ignotis. Cum aũt Logica di-
Log. circa quæ. catur rationalis scientia, necesse est q eius consideratio
versetur circa ea, quæ pertinent ad tres pdictas operatio
De pertiñ, ad primã. nes rationis. De his igitur, quæ pertinent ad primam
operationem intellectus, i. de his, quę simplici intellectu
concipiuntur, determinauit Arist. in lib. Prædicamento-
Ad scdam. rum: De his vero, quę pertinent ad secundam operatio-
nem, s. de enunciatione affirmatiua & negatiua, determi
Ad tertiã. nauit Philosophus in lib. Peri hermenias: De his vero,
quæ pertinent ad tertiam operationem, determinauit
in lib. Priorum, & in consequentibus, in quibus agitur
de syllogismo simpliciter, & de diuersis syllogismorum D
& argumentationum speciebus, quibus ratio de vno p-
cedit ad aliud. Et ideo sm prædictum ordinem triũ ope
Ordo lib. rationum, liber Prædicamentorum ordinatur ad lib. Pe
rihermenias, qui ordinatur ad lib. Priorum, & sequẽtes.
Dicitur ergo liber iste, qui præ manibus habetur, Peri
Interpr. sm Boethum. hermenias, quasi de Interpretatione. Dicitur autem In-
terpretatio sm Boethum, vox significatiua, quæ per se
aliquid significat, siue sit complexa, siue incomplexa.
Vnde coniũctiones, & præpositiones, & alia huiusmodi,
non dicuntur interpretationes, quia non per se aliquid
significant. Similiter etiam voces significantes naturali-
ter non ex proposito, aut cum imaginatione aliquid si-
gnificandi, sicut voces brutorum animalium, interpre-
tationes dici non possunt: Qui enim interpretatur ali-
Interpr. q. quid, exponere intendit. Et ideo sola nomina, & verba,
& orationes dicuntur interpretationes: de quibus in
hoc libro determinatur: Sed tamen nomen, & verbum Interpr. ppriè.
magis interpretationis principia esse videntur, quàm
interpretationes. ille enim interpretari videtur, qui ex-
ponit aliquid esse verum vel falsum. Et ideo sola ora-
tio Enunciatiua, in qua verum vel falsum inuenitur, in-
terpretatio vocatur: cæteræ vero orationes, vt Optati-
ua, & Imperatiua, magis ordinantur ad exprimendum
affectum, quàm ad interpretandum id, quod in intelle-
ctu habetur. Intitulatur ergo liber iste de Interpreta-
tione, ac si diceretur de Enunciatiua oratione, in qua ve-
rum vel falsum inuenitur. Non autem hic agit de nomi- De nom. & verbo q̃ño.
ne & verbo, nisi inquantum sunt partes enunciationis.
Est enim proprium vniuscuiusque scientiæ partes sub- Scientię pprium.
iecti tradere, sicut & passiones. Patet igitur ad quam
partem philosophiæ pertineat liber iste, & quæ sit ne-
cessitas istius, & quem ordinem retineat inter Logicæ
libros. Præmittit autem huic operi Philosophus proce-
mium: in quo sigillatim exponit ea, quæ in hoc libro
B sunt tractanda. Et, quia omnis scientia præmittit ea, Præmit. in hac sciẽtia procemiũ.
quæ de principiis sunt. partes autem compositorum
sunt eorum principia: ideo oportet intendenti tractare
de Enunciatione, præmittere de partibus eius. Vnde di-
cit {primum oportet constituere &c.} id est definire,
{quid sit nomen, & quid verbum.} In græco habetur,
Primum oportet poni, & idem significat. Quia enim
demonstrationes definitiones præsupponunt ex quibus
concludunt, merito dicuntur positiones. Et ideo præ-
mittuntur hic solæ definitiones eorum, de quibus agen-
dum est: quia ex definitionibus alia capimus consequẽ-
ter. Si quis autem quærat, cum in libro Prædicamen- Quæstio.
torum de simplicibus dictum sit, quæ sit necessitas, vt Rñsio.
hic rursum de nomine, & verbo, determinaretur: Ad Simpliciũ
hoc dicendum, quòd simplicium dictionum triplex po- dic. psid.
test esse consideratio: Vna quidem secundum quòd ab- Prima.
solute significant simplices intellectus, & sic earum con-
sideratio pertinet ad lib. Prædicamentorum: Alio mo- Secunda.
C do secundum rationem, prout sunt partes ẽnũciationis:
& sic determinatur de eis in hoc lib. & ideo traduntur
sub ratione nominis, & verbi: de quorum ratione est q
significent aliquid cum tempore, vel sine tẽpore, & alia
huiusmodi, quæ pertinent ad rationem dictionum, sm
q constituunt enunciationem: Tertio considerantur sm
q ex eis constituitur ordo syllogisticus: & sic determi- Tertia.
natur de eis sub ratione terminorum in lib. Priorum.
Potest iterum dubitari, quare prætermissis aliis oratio- Dubõ 2.
nis partibus, de solo nomine & verbo determinat. Rñsio.
Ad quod dicendum est, q, quia de simplici oratione de-
terminare intendit, sufficit vt solas partes enuntiationis
pertractet, ex quibus ex necessitate simplex orõ constat.
Potest autem ex solo nomine, & verbo, simplex enuncia
tio fieri, non autem ex aliis orationis partibus, sine his.
& ideo sufficiens ei fuit de his duabus determinare.
Vel potest dici, q sola nomina, & verba sunt principa- Alia rñsio.
les orationis partes. sub nominibus enim comprehen- Orõnis partes prin.
D duntur pronomina, quæ, etsi non nominant naturam,
personam tamen determinant, & ideo loco nominum
ponuntur. sub verbo vero, participium, quod consigni-
ficat tempus: quamuis & cum nomine conuenientiam
habeat. Alię vero sunt magis colligationes partium ora
tionis, significantes habitudinem vnius ad aliam, q̃ ora
tionis partes: sicut claui, & alia huiusmodi, nõ sunt par
tes nauis, sed partium nauis coniunctiones. His igitur
præmissis, quasi principiis, subiungit de his, quæ perti-
nent ad principalem intentionem, dicens {Postea quid Expõ 2.
negatio, & quid affirmatio} quæ sunt enunciationis par
tes: non quidem integrales, sicut nomen, & verbum:
alioquin oporteret nomẽ enunciationem ex affirmatio-
ne & negatione compositam nomen esse, vel verbum:
Sed partes subiectiue, i. species. quod quidem nunc sup- Quęstio.
ponatur, posterius autem manifestabitur. Sed potest du
bitari, cum enunciatio diuidatur in categoricam, & hy-

potheticam, quare de his non facit mentionem, sicut de
Rñsio j.
affirmatione, & negatione? Et potest dici q hypothetica enunciatio ex pluribus categoricis componitur: vnde non differunt nisi secundum differentiam vnius &
Rñsio ij.
Finis lib. Peri her.
multi. Vel potest dici, & melius, q hypothetica enunciatio non continet absolutam veritatem, cuius cognitio requiritur in demonstratione, ad quam lib. iste principaliter ordinatur: sed significat aliquid verum esse ex suppositione: quod non sufficit in scientiis demonstratiuis, nisi cõfirmetur per absolutam veritatem simplicis enunciationis. Et ideo Arist. prætermisit tractatum de hypotheticis enunciationibus, & syllogismis.
Cur Arist. pretermi. de enun. & syl lo. hypo.
Subdit autem {& enunciatio.} quæ est genus affirmationis, & negationis. {& oratio,} quæ est genus enunciationis.
Quæstio.
Si quis vlterius quærat, quare non facit vlterius mentionẽ de voce?
Rñsio t. cõ. 87, 67.
Dicendum, q vox est quoddam naturale: vnde pertinet ad considerationem Naturalis philosophiæ, vt patet in 2. de Anima, & in vlt. de Generatione animalium: Vnde
F
etiam non est propriæ orationis genus: sed assumitur ad constitutionem orationis, sicut res naturales ad constitutionem artificialium. Videtur autem ordo enũciationis esse præposterus; nam affirmatio naturaliter est prior negatione, & iis prior est enunciatio, sicut genus: & per cõsequens oratio enunciatione.
Rñsio j.
Sed dicendum, q, quia à partibus incœperat enumerare, procedit à partibus ad totum. Negationem autem, quæ diuisionem continet, eadem ratione præponit affirmationi, quæ consistit in compositione: quia diuisio magis accedit ad partes, compositio vero magis accedit ad totum.
Secunda.
Vel potest dici fm quosdam, q præmittitur negatio: quia in iis, quæ possunt esse, & non esse, in plus est non esse, quod significat negatio, q̃ esse, quod significat affirmatio.
Tertia.
Sed tamen, quia sunt species ex æquo diuidentes genus, sunt simul natura: vnde non refert quod eorum præponatur.

LECTIO II.

Ex vocis ac scripturæ ad animi affectos comparatione, qualis nam sit vocis impositio, an ea natura, an ea hominium arte.

G

ARGY. *Ea igitur, quæ in voce consistunt, signa sunt affectuum, qui in anima sunt: & ea, quæ scribuntur, notæ sunt earum, quæ in voce consistunt.*

ANT. SVnt ergo ea, quæ sunt in voce, earum, quæ sunt in anima, passionum notæ: & ea, quæ scribuntur, eorum quę sunt in voce.

PRæmisso procœmio Philosophus accedit ad propositum exequendum. Et quia, ea, de quibus promiserat se dicturum, sunt voces significatiuæ, complexæ, vel incomplexæ,
Lect 4
ideo præmittit tractatum de significatione vocum: & deinde de vocibus significatiuis determinat,
Lect 5.
de qbus in procœmio se dicturum pmiserat. Et hoc ibi. {Nomen ergo est vox significatiua &c.} Circa primum duo facit. Primo determinat qualis sit significatio vocũ.
H
Secundo ostendit differentiam significationum vocum complexarum, & incõplexarum. ibi. {Est autem quemadmodum &c.}
Not. j.
Circa primum duo facit. Primo quidẽ præmittit ordinem significationis vocum. Secũdo ostendit qualis sit vocum significatio, vtrum sit ex natura, vel ex impositione. ibi {Et queadmodum nec literæ &c.}
Passio ex quo.
Est ergo considerandum, q circa primum tria pponit, ex quorum vno intelligitur quartum. Proponit. n. scripturam, voces, & animæ passiones, ex quibus intelligitur res.
Vocis sig. necessitas.
Nam passio est ex impressione alicuius agentis, & sic passiones animæ originem habent ab ipsis rebus. Et siquidem homo esset naturaliter animal solitarium, sufficerent sibi animæ passiones, quibus ipsis rebus conformaretur, vt earum notitiam in se haberet. sed, quia homo est animal naturalr politicum, & sociale, necesse fuit q conceptiones vnius hois innotescerent aliis, quod

E

fieret per vocem. & ideo necesse fuit esse voces significatiuas, ad hoc q hoĩes inuicem conuiuerent. vnde illi, qui sunt diuersarum linguarum, nõ possunt bene conuiuere ad inuicem.
Script. necessitas.
Rursum, si homo vteretur sola cognitione sensitiua, q̃ respicit hic, & nunc, sufficeret sibi ad coouiuendum aliis vox significatiua, sicut & cæteris aĩalibus, q̃ per quasdã voces, suas conceptiones inuicem sibi manifestant. sed, quia hõ vtitur etiã intellectuali cognitione, q̃ abstrahit ab hic, & nunc: consequitur ipsum solicitudo non solum de pñtibus fm locum & tempus, sed etiam de his, quæ distant loco, & futura sunt tempore. Vnde, vt homo conceptiones suas etiam his, qui distant fm locum, & his, qui vẽturi sunt in futuro tempore, manifestet, necessarius fuit vsus scripturę.
Finis Log.
Sed, quia Logica ordinatur ad cognitionem de rebus sumendam, significatio vocum, q̃ est immediata ipsis conceptionibus intellectus, pertinet ad principalem consideratione ipsius: significatio autem literarum, tanq̃ magis remota, non
F
pertinet ad eius considerationem, sed magis ad considerationem grãmatici: & ideo exponens ordinem significationum non incipit à literis, sed à vocibus, quarum primo significationem exponens, dicit.
Expõ priæ part. tex.
{Sunt ergo ea, quæ sunt in voce, notæ}, i. signa earum passionum, q̃ sunt in anima. Dicit autem {ergo} quasi ex præmissis concludens: quia supra dixerat determinandum esse de Noĩe & Verbo, & aliis prædictis: hæc autem sunt voces significatiuę: ergo opórtet vocum significationem exponere. Vtitur autem hoc modo loquendi, vt dicat {ea q̃ sunt in voce} & non voces, vt quasi continuatim loquatur cũ prędictis. Dixerat enim dicendum esse de nomine & verbo, & aliis huiusmodi.
Nominis, & ver. triplex esse.
Hæc autem tripliciter habent esse, Vno quidem modo, in conceptione intellectus: Alio modo, in prolatione vocis: Tertio modo, in conscriptione literarum. Dicit ergo, {ea, quæ sunt in voce, &c.} ac si dicat, nomina, & verba, & alia consequentia, quæ tantum sunt in voce, sunt notæ. Vel, quia non omnes voces
G
sunt significatiuæ: & earum quædam sunt significatiuæ naturaliter, q̃ longe sunt à ratione nominis & verbi, & aliorum consequentium: vt appropriet suum dictum ad ea, de quibus intendit. ideo dicit {ea, quæ sunt in voce} .i. q̃ continentur sub voce, sicut partes sub toto.
Vox est qd naturale.
Vel, quia vox est quoddam naturale, nomen autem & verbum significant ex institutione humana, quæ aduenit rei naturali sicut materiæ, vt forma lecti ligno. ideo ad designandum nomina & verba, & alia consequentia, dicit {ea, q̃ sunt in voce} ac si de lecto diceretur, ea q̃ sunt in ligno.
Not. ij.
Circa id autem, quod dicit {earum, quæ sunt in anima passionum} considerandum est, q passiones animæ cõmuniter dici solent appetitus sensibilis affectiones, sicut ira, gaudium, & alia huiusmodi: vt dicitur in 2. Ethic.
Lect. 5. & cap. 5.
Et verum est q huiusmodi passiones significant naturaliter quasdam voces hominum, vt gemitus infirmorum, & aliorum animalium, vt dicitur in 1. Politicæ.
Per passiones animę quid intelligendum.
Sed nũc sermo est de vocibus significatiuis ex institutione huma-
H
na. & ideo oportet passiones animæ hic intelligere intellectus conceptiones, quas nomina & verba, & orationes significant immediate, fm sententiam Aristo. Non enim potest esse, q significent immediate ipsas res, vt ex ipso modo significandi apparet. significat enim hoc nomen, homo, naturam humanam in abstractione à singularibus. vnde non potest esse q significet hominem immediate singularem: vt Platonici posuerunt, q significaret ipsam ideam hominis separatam. Sed quia hoc fm suam abstractionem non subsistit realiter fm sententiam Arist. sed est in solo intellectu, ideo necesse fuit Aristo. dicere, q voces significant intellectus conceptiones immediate, & eis mediantibus, res. Sed, quia non est consuetum q conceptiones intellectus Aristo. nominet passiones, ideo Andronicus posuit hunc librum non esse
Andron.
Aristo. Sed manifeste inuenitur in Primo de Anima,
Lec. 2. tex. cõ. 12.
q passiones animæ vocat omnes animæ operationes.

Vnde,

Vnde, & ipsa conceptio intellectus passio dici potest. Vel quia intelligere nostrum non est sine phantasmate: quod non est sine corporali passione. Vnde & imaginatiuam Philosophus in tertio de Anima vocat passiuum intellectum. Vel quia extenso nomine passionis ad omnem receptionem, etiam ipsum intelligere intellectus possibilis quoddam pati est, vt dicitur in tertio de Anima. Vtitur autem potius nomine passionum, quàm intellectuum, tum quia ex aliqua animæ passione prouenit, puta quod ex amore, vel odio, vt homo interiorem conceptum per vocem alteri significari velit: tum etiam, quia significatio vocum refertur ad conceptionem intellectus, secundum quod oritur à rebus per modũ cuiusdam impressionis vel passionis.

Lec. 10. te. cõ. 20. Lc. 9. & 10. Lc. 2. t. c. 2.

Voc. sign. qsio ref. ad inte. Alex.

Secundo cum dicit [Et ea, quæ scribuntur] agit de significatione scripturę. & secundum Alexandrum hoc inducit ad manifestandum pręcedentem sententiam per modũ similitudinis, vt sit sensus. Ita ea quę sunt in voce sunt signa passionis animæ, sicut & literæ sunt signa vocis. Quod etiam manifestat per sequentia, cum dicit [Et quemadmodum nec literæ] inducens hoc quasi signum præcedentis. Quòd enim literæ significẽt voces, significatur per hoc, quod sicut sunt diuersæ voces apud diuersos, ita diuersæ literæ. Et secundum hanc expositionem ideo non dixit, & literæ eorũ, quæ sunt in voce, sed [ea quæ scribuntur.] quia dicuntur literę etiam in prolatione & scriptura, quamuis magis proprie, secundum quod sunt in scriptura, dicantur literæ: secundum autẽ quod sunt in prolatione, dicantur elementa vocis. Sed, quia Aristot. non dicit sicut ea quæ scribuntur, sed continuam narrationem facit, melius est vt dicatur sicut Porphyrius exposuit, quod Arist. procedit vlterius ad complendum ordinem significationis. Postquam enim dixerat quod nomina, & verba, quæ sunt in voce, sunt signa earum, quæ sunt in anima, continuatim subdit, quod nomina & verba quæ scribuntur, signa sunt eorum nominum & verborum, quæ sunt in voce. Deinde cum dicit.

ARGV. *Atq; vti non eadem sunt apud omnes homines litera, sic neq; voces eadem sunt.*

ANT. Et quemadmodum nec literę eædem omnibus, sic nec eædem voces.

Ostendit differentiam præmissorum significãtium & significatorum, quantum ad hoc, quod est esse s'm naturam, vel non esse. Et circa hoc tria facit. Primo.n. ponit quoddam signum, quo manifestatur quod nec voces, nec literæ naturaliter significant. Ea.n. quæ naturaliter significant, sunt eadem apud omnes: Significatio autem literarum, & vocum, de quibus nunc agimus, non est eadem apud oẽs. Sed hoc quidem apud nullos vnquam dubitatum fuit quantũ ad literas: quarum nõ solum ratio significandi est ex impositione, sed etiam ipsarum formatio fit per artem: voces autem naturaliter formantur. Vnde & apud quosdã dubitatum fuit vtrum naturaliter significent. Sed Arist. hic determinat ex similitudine literarũ, quæ sicut non sunt eædem apud oẽs, ita nec voces. Vnde manifeste relinquitur, quod sicut nec literæ, ita nec voces naturaliter sign̄ant, sed ex institutione humana. Voces autẽ illæ, quæ naturaliter sign̄ant sicut gemitus infirmorum, & alia huiusmodi, sunt eædem apud omnes. Secundo ibi.

Sig̃natio literarum, & vo. qualis.

ARGV. *Affectus tamen, quorum hæc signa sunt, primo apud omnes homines ijdem sunt. Res quoq; aquarũ hi similitudines sunt, easdem itidem esse constat.*

ANT. Quorum autem primorum hæ primo notæ sunt, eædem omnibus passiones animæ sunt. & quorum hæ similitudines, res quoque iam eædem.

Ostẽdit passiones animæ naturaliter esse, sicut res, per hoc, quod eædem sunt apud omnes. Vnde dicit [Quorum autẽ] i. sicut passiones animæ sunt eędẽ omnibus, quorũ primorum, i. quarum passionum primarum, hæ, s. voces, sunt notæ. i. signa, (comparantur enim passiones animæ ad voces, sicut primum ad s'cdm:) voces enim nõ proferuntur, nisi ad exprimendum interiores animæ passiones. & res etiam eædem. s. apud omnes. quorum. i. quarũ rerum. hæ. s. passiones animæ sunt similitudines. Vbi attẽdẽdum est quod literas dixit esse notas. i. signa vocũ, & voces passionum animæ similiter: passiones autem animæ dicit esse similitudines rerum: & hoc ideo, quia res non cognoscitur ab anima, nisi per aliquam sui similitudinem existentem, vel in sensu, vel in intellectu. Literæ autem ita sunt signa vocum, & voces passionum, quod non attenditur ibi aliqua ratio similitudinis, sed sola ratio institutionis, sicut & in multis alijs signis, vt tuba est signũ belli. In passionibus autem animæ, oportet attẽdi rationem similitudinis ad exprimendas res, quia naturaliter eas designant, non ex institutione.

Voc. prola. ad quid.

Res p quid cog. ab aia.

Obiectio prima.

Obiiciunt autem quidam ostendere volẽtes contra hoc, quod dicit passiones animæ, quas significant voces, esse in omnibus easdem. Primo quidem, quia diuersi diuersas sententias habent de rebus, & ita non videntur esse eædem apud omnes animæ passiones.

Rñsio Boethi.

Ad quod respondet Boethus quòd Arist. hic nominat passiones animæ conceptiones intellectus, qui nunquam decipitur: & ita oportet eius conceptiones esse apud omnes easdem: quia, si quis à vero discordat, hic nõ intelligit. Sed, quia etiam in intellectu potest esse falsum, secundum quod componit, & diuidit, non autẽ secundum quod cognoscit quod quid est, idest essentiam rei vt dicitur in tertio de Anima: referẽdum est hoc ad simplices intellectus conceptiones, quas significãt voces incomplexæ, quæ sunt eædem apud omnes, quia, si quis vere intelligit quid est homo, quodcunque aliud aliquid, quàm hominem apprehendat, non intelligit hominem. huiusmodi autem simplices cõceptiões intellectus sunt, quas primo voces significant. Vnde dicitur in quarto Met. quod ratio, quam significant nomẽ, est definitio. Et ideo signãter dicit. [Quorum primorum hæ notæ sunt] vt. s. referatur ad primas conceptiones vocibus primo significatas.

Lec. 2. t. cõ 16.

Obiectio secunda.

Sed adhuc obiiciunt aliqui de nominibus æquiuocis, in quibus eiusdem vocis non est eadem passio, quæ significatur apud omnes.

Rñsio prĩa. Porphy.

Et respondet ad hoc Porphyrius, quod vnus homo, qui vocem profert, ad vnam intellectus cõceptionem significandam eam refert. & si aliquis alius, cui loquitur, aliquid aliud intelligat, ille qui loquitur se exponendo faciet quod referet ad idem.

Rñsio s'cda melior.

Sed melius dicendum est, quod intentio Arist. non asserere identitatem conceptionis animæ per comparationem ad vocem, vt scilicet vnius vocis vna sit conceptio, quia voces sunt diuersæ apud diuersos. sed intendit asserere identitatem conceptionum animæ per comparationes ad res, quas similiter dicit esse easdem. Tertio ibi.

ARGV. *Verũ de his in lib. de Anima dictũ est: ad aliã enim facultatẽ huiuscemodi consideratio pertinet.*

ANT. De his itaq; dictum est in his quæ dicta sunt de anima: alterius est enim negocij.

Excusat se à diligentiori harum consideratione: quia quales sint animę passiones, & quomodo sint rerum similitudines, dictum est in libro de Anima. Non enim hoc pertinet ad logicum negocium, sed naturale.

LECTIO III.

Vocum quædam verum vel falsum significare dicuntur, & quæ nam sint.

ARGV. *Quemadmodum autem in anima conceptus est interdum sine veritate aut falsitate, interdum est talis vt horum alterum ei necessario competat. sic & in voce esse videtur.*

ANT. Est autem, quemadmodum in aĩa, aliquoties quidem intellectus sine vero vel falso,

aliquoties autem cui iam necesse est horum alterum inesse, sic etiam in voce.

POstꝙ Philosophus tradidit ordinem significationis vocum, hic agit de diuersa vocum significatiõe: quarum quædam significant verum vel falsum, quędā non. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit differentiam: Secundo manifestat eam, ibi [Circa compositionē.n.&c.] Quia vero conceptiones intellectus præambulæ sunt ordine naturæ vocibus, quæ ad eas exprimendas proferuntur ideo ex similitudine differentiæ quæ est circa intellectum, assignat differentiam quæ est circa significationes vocum: vt scilicet hæc manifestatio nõ solum sit ex simili, sed ex causa, quam imitatur effectus. Est ergo considerandum, ꝙ sicut in principio dictū est, duplex est operatio intellectus, vt traditur in Tertio de Anima, in quarū vna nõ inuenitur verum & falsum, in altera autem inuenitur. Et hoc est quod dicit, ꝙ in anima aliquoties est intellectus sine vero & falso, aliquoties autem ex necessitate habet alterum horū. Et, quia voces significatiuæ formantur ad exprimendas cõceptiones intellectus, ideo ad hoc ꝙ signum conformetur signato, necesse est ꝙ etiā vocum significatiuarū similiter quædā significēt sine vero & falso, quædam cum vero & falso. Deinde cum dicit.

Ordo concep. intellē & vo.

In probe. Lec. 1. & t. cõ. 21. & 16.

Verum vel falsum i voce.

ARGV. *Nam verum, falsumq́, in compositione, diuisioneq́, consistit.*

ANT. **Circa compositionem enim, & diuisionem est veritas, falsitasque.**

Manifestat quod dixerat. Et primo quātū ad id, quod dixerat de intellectu. Secundo quātum ad id, quod dixerat de assimilatione vocū ad intellectum. ibi. [Nomina igitur ipsa, & verba, &c.] Ad ostendendum igitur quòd intellectus quādoꝗ est sine vero & falso, quandoꝗ autē cum altero horum, dicit primo, ꝙ veritas & falsitas cõsistit circa compositionem & diuisionem. Vbi oportet intelligere ꝙ vna duarum operationum intellectus est indiuisibilium intelligentia: quantum, scilicet intellectus intelligit absolute cuiuscunque rei quidditatem siue essentiam per seipsam, puta quid est homo, vel quid albū, vel quid aliud huiusmodi: Alia vero operatio intellectus est, secundum ꝙ huiusmodi simplicia concepta simul cõponit, & diuidit. Dicit ergo, ꝙ in hac secūda operatione intellectus, idest componentis, & diuidentis, inuenitur veritas, & falsitas: relinquens, ꝙ in prima operatione non inuenitur, vt etiam traditur in Tertio de Anima. Sed circa hoc primo videtur esse dubium: quia, cum diuisio fiat per resolutionem ad indiuisibilia siue simplicia, videtur ꝙ sicut in simplicibus non est veritas vel falsitas, ita nec in diuisione. Sed dicendum est, ꝙ, cum conceptiones intellectus sint similitudines rerum, ea quæ circa intellectum sunt, dupliciter cõsiderari, & nominari possunt: vno modo secundum se: alio modo secundū rationes rerum, quarum sunt similitudines. sicut imago Herculis secundum se quidem dicitur, & est cuprum: inquantum autem est similitudo Herculis, nominatur homo. Sic etiam, si consideremus ea quæ sunt circa intellectum secundum se, semper est cõpositio, vbi est veritas & falsitas, quæ nunquā inuenitur in intellectu, nisi per hoc, ꝙ intellectus comparat vnum simplicem conceptum alteri. sed si referatur ad rem, qñꝗ dicitur compositio, qñꝗ dicitur diuisio: Compositio quidem quando intellectus comparat vnum conceptum alteri, quasi apprehendens coniunctionem, aut idētitatem rerum, quarum sunt conceptiones: diuisio autem, quando sic comparat vnum cõceptum alteri, vt apprehendat res esse diuersas. Et per hunc etiam modum in vocibus affirmatio dicitur compositio, inquantum coniunctionē ex parte rei significat: negatio vero dicitur diuisio, inquantum significat rerum separationem. Vlterius autem videtur, ꝙ non solum in compositione, & diuisione veritas consistat. Primo quidem, quia etiam res

Ver. & fal. i cõpo. & diui. consi.

Lectio. 1. t. cõ. 21. 22. & 26.

Quæstio.

Responsio.

Quæ circa intēte dupl consi. pñt.

Questio.

negatio diuisio.

B dicitur vera vel falsa, sicut dicitur aurū verum vel falsū. Dicitur etiam ꝙ ens, & verum conuertuntur. Vnde videtur ꝙ etiam simplex conceptio intellectus, quæ est similitudo rei, non careat veritate, & falsitate. Præterea Philosophus dicit in lib. de Anima, ꝙ sensus propriorum sensibilium semper est verus: Sensus autem non componit, vel diuidit, non ergo in sola compositione, & diuisione est veritas. Item, in intellectu diuino nulla est compositio, vt probatur in Duodecimo Met. & tamen ibi est prima, & summa veritas. non ergo veritas est solum circa compositionem, & diuisionem. Ad huiusmodi igitur euidentiam considerandū ꝙ veritas in aliquo inuenitur dupliciter: Vno modo sicut in eo quod est verū: Alio modo sicut in dicente, vel cognoscente verum. Inuenitur autem veritas sicut in eo, quod est verum, tam in simplicibus, quam in compositis. sed sicut in dicente, vel cognoscente verum non inuenitur nisi secundum cõpositionē & diuisionem. Quod quidem sic patet. Verum enim vt

F Philosophus dicit in sexto Ethicorum, est bonum intellectus. Vnde de quocunꝗ dicatur verū, oportet ꝙ hoc sit per respectum ad intellectum. Comparantur autem ad intellectum voces quidem sicut signa, res autem sicut ea, quorum intellectus sunt similitudines. Considerandum autem ꝙ aliqua res comparatur ad intellectum dupliciter. Vno modo sicut mensura ad mensuratum. & sic comparantur res naturales ad intellectum speculatiuum humanum. Et ideo Intellectus dicitur verus secundum ꝙ conformatur rei, falsus autem secundū ꝙ discordat à re: Res autem naturalis non dicitur esse vera per comparationē ad intellectum nostrum, sicut posuerūt quidam antiqui naturales, extimantes rerum veritatem esse solum in hoc quod est videri. secundum hoc enim sequeretur ꝙ cõtradictoria essent simul vera, quia cõtradictoria cadunt sub diuersorum opinionibus: Dicuntur tamen res aliquæ veræ vel falsæ per comparationē ad intellectum nostrum, non essentialiter vel formaliter, sed effectiue, inquantū s. natæ sunt facere de se veram, vel falsam extimationem. &

G ſm hoc dicitur aurum verum, vel falsum. Alio autē modo res comparantur ad intellectum, sicut mēsuratum ad mensuram, vt patet in intellectu practico, qui est causa rerum. Vnde opus artificis dicitur esse verum, inquantum attingit ad rationem artis: falsum vero, inquantum deficit à ratione artis. Et quia omnia etiam naturalia comparantur ad intellectū diuinum, sicut artificiata ad artē, cõsequens est, vt quælibet res dicatur esse vera, secundum ꝙ habet propriam formam, ſm quam imitatur artē diuinam. nam falsum aurum est verum aurichalcum. Et hoc modo ens, & verum conuertuntur, quia quælibet res naturalis per suam formam arti diuinæ comparatur. Vnde Philosophus in. 1. Phy. formam nominat quoddam diuinum. Et sicut res dicitur vera per cõparationem ad suā mensuram, ita etiam & sensus, vel intellectus, cuius mensura est res extra animam. Vnde sensus dicitur verus, qñ per formam suam conformatur rei extra animā existēti.

H Et sic intelligitur ꝙ sensus proprij sensibilis sit verus. Et hoc etiam modo intellectus apprehendens quod quid est absꝗ compositione, & diuisione, semper est verus, vt dicitur in Tertio de Anima. Est autem considerandum, ꝙ quamuis sensus proprij obiecti sit verus, non tamen cognoscit hoc verum. Non enim potest cognoscere habitudinē conformitatis suæ ad rem, sed solam rem apprehendit: intellectus autem potest huiusmodi habitudinem cõformitatis cognoscere: & ideo solus intellectus potest cognoscere veritatē. Vnde & Philosophus dicit in. 6. Met. ꝙ veritas est solum in mente, sicut. s. in cognoscente veritatem. Cognoscere autem prædictam conformitatis habitudinem nihil est aliud ꝙ̃ iudicare ita esse in re vel nõ eē: quod est componere, & diuidere. & ideo intellectus non cognoscit veritatē, nisi componendo, vel diuidendo per suum iudicium. Quod quidem iudicium, si consonet rebus erit verum, puta cum intellectus iudicat esse, quod est,

Lec. 3. t. cõ. 152.

Lec. 4. & t. 160.

Lec. 6. 21. &

Lec. 2. t. cõ. 26. 51.

Lectio. 8. & cõ. 51.

Responsio.

Lectio. 2. & ca. 3.

Res vo. ad intellectū.

Notādum primum.

Veritas dinersimode diuersa denominat.

Res naturalis

Veri. vel fal. rei.

Res artifi.

Res ad diuinū itellim.

Quō ens & ve. cõu.

Lect. 15. & cõ. 81.

Sensus ver.

Lec. 2. c. 26.

Notādum secundum.

Inte. tm cognoscit ve. Le. 1. & c. 8.

Cognoscere habi. cõfor.

Intel. iudiciū ve. vel falsum.

eſt, vel non eſſe quod non eſt. Falſum autem qñ diſſonat à re, puta cum iudicet non eſſe quod eſt, vel eſſe quod non eſt. Vnde patet, ꝙ veritas & falſitas, ſicut in cognoſcente & dicente, non eſt niſi circa compõnem & diuiſionem. Et hoc modo Philoſophus loquitur hic. Et quia voces ſunt ſigna intellectuum, erit vox vera quæ ſignificat verum intellectum: falſa autem, quę ſignificat falſum intellectum: quamuis vox, inquantum eſt res quædam, dicatur vera, ſicut & alię res. Vnde hæc vox, homo eſt aſinus, eſt vere vox, & vere ſignũ: ſed quia eſt ſignum falſi, ideo dicitur falſa. Sciendum eſt autem, ꝙ Philoſophus de veritate hic loquitur, ſm ꝙ pertinet ad intellectum humanum: qui iudicat de conformitate rerum, & intellectus componendo & diuidendo. Sed iudicium intellectus diuini de hoc eſt abſq; compoſitione, & diuiſione: quia ſicut etiam intellectus noſter intelligit materialia immaterialiter, ita etiam intellectus diuinus cognoſcit compõnem & diuiſionem ſimplr. Deinde cum dicit.

Vox qñ vera vel fal.

No. tertiũ.

Dñs inter diuinũ intell. & humanum.

A

ARGY. *Ipſa igitur nomina & verba, ſimilia ſane ſunt ei conceptui, qui ſine compoſitione, diuiſioneq; eſt: velut hoc nomen album, vel homo, cum nihil additur ipſi. nondum enim verum eſt, aut falſum.*

B

ANT. Nomina igitur ipſa & verba, cõſimilia ſunt ſine cõpoſitione, vel diuiſione, intellectui: vt eſt homo, vel album, quando non additur aliquid: neq; enim adhuc verum, aut falſum eſt.

Manifeſtat quod dixerat de ſimilitudine vocum ad intellectum. Et primo manifeſtat ꝓpoſitum. Secundo manifeſtatum probat per ſignum. ibi. [Huius aũt ſignum.] Concludit ergo ex præmiſſis, ꝙ, cum ſolum circa compoſitionem, & diuiſionem ſit veritas, & falſitas in intellectu, conſequens eſt ꝙ ipſa nomina, & verba diuiſim accepta, aſſimilentur intellectui, qui eſt ſine compõne, & diuiſione. ſicut cum homo, vel album dicitur, ſi nihil aliud addatur: non enim verum adhuc, vel falſum eſt. ſed poſtea quando additur eſſe, vel non eſſe, fit verum vel falſum. Nec eſt inſtantia de eo, quod per vnicum nomen veram reſponſionem dat ad interrogationem factam: vt cum quærenti quid natat in mari? aliquis reſpondet, piſcis. Nam intelligitur verbum, quod fuit in interrogatione poſitum. Et ſicut nomen per ſe poſitum non ſignificat uerum uel falſum, ita nec uerbum per ſe dictum. Nec eſt inſtantia de uerbo primæ & ſecundæ perſonæ, & de uerbo exceptæ actionis: quia in his intelligitur certus, & determinatus nominatiuus. Vnde eſt implicita compoſitio, licet non explicita. Deinde cum dicit.

Noſa, & v̄. in quo ſimilia intel.

Tacitæ obiectioni.

No. & ver. ſoliu. non ſignifi. ver. vel fal.

C

ARGY. *Cuius quidem hoc indicium eſt. Hippocentaurus. n. aliquid quidẽ ſignificat: at nondum verum eſt, aut falſum, niſi eſſe, aut non eſſe additum, aut ſimpliciter, aut reſpectu temporis fuerit.*

ANT. Signum autem huius eſt. etenim hircoceruus ſignificat quidem aliquid: ſed quod nondum verum vel falſum ſit, ſi non eſſe, vel non eſſe addatur, vel ſimpliciter, vel ſm tempus.

D

Inducit ſignum ex nomine compoſito. ſ. hircoceruus, quod componitur ex hirco, & ceruo, & quod in græco dicitur tragelaphus: nam tragos eſt hircus, & elaphos ceruus. Huiuſmodi. n. nomina ſignificant aliquid. ſ. quoſdam conceptus ſimplices, licet rerum compoſitarum. & ideo non eſt uerum uel falſum niſi quando addit̃ eſſe, uel non eſſe: per quæ exprimitur iudicium intellectus. Poteſt autem addi eſſe, uel non eſſe, uel ſm præſens tempus, quod eſt eſſe, uel non eſſe in actu: & ideo hoc dicit̃ eſſe ſimpliciter, uel ſm tempus præteritum aut futurũ; quod non eſt eſſe ſimpliciter, ſed ſm quid: ut cum dicit̃ aliquid fuiſſe, uel futurum eſſe. Signanter autem utitur

Eſſe ſimplr vel ſm qd.

exemplo ex nomine ſignificante, quod non eſt in rerum natura, in quo ſtatim falſitas apparet, & ꝙ ſine compoſitione, & diuiſione non poſſit uerum, uel falſum eſſe.

LECTIO IIII.

Ex nominis definitione propoſita, ac declarata, quædam ab eius ratione ſeiungit.

ARGY. *Nomen igitur vox eſt ſignificatiua eſt inſtituto, ſine tempore, cuius nulla pars ſignificat ſeparata.*

ANT. NOmen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum ſine tempore, cuius nulla pars eſt ſignificatiua, ſeparata.

POſtquam Philoſophus determinauit de ordine ſignificationis uocum, hic accedit ad determinandum de ipſis uocibus ſignificatiuis. Et, quia principaliter intendit de enunciatione, quæ eſt ſubiectum huius lib. in qualibet autem ſcientia oportet noſcere principia ſubiecti, ideo primo determinat de principiis enunciationis. Secundo de ipſa enunciatione. ibi. [Enunciatiua uero non omnis.] Circa primum duo facit. Primo. n. determinat principia quaſi materialia enunciationis. ſ. partes integrales ipſius. Secundo determinat principium formale, ſ. orationem quę eſt enunciationis genus. ibi. [Oratio autem eſt uox ſignificatiua &c.] Circa primum duo facit. Primo determinat de nomine, qđ ſignificat rei ſubſtantiam. Secundo determinat de uerbo, quod ſignificat actionem uel paſſionem procedentem à re. ibi. [Verbum autem eſt quod conſignificat tempus.] Circa primum tria facit. Primo definit nomen, ſecundo definitionem exponit. ibi. [In nomine enim ꝙ eſt equiferus.] Tertio excludit quędam, quæ perfecte rationem nominis non habent. ibi. [Non homo uero non eſt nomen.] Circa primum conſiderandum eſt, ꝙ definitio ideo dicit̃ terminus, quia includit totaliter rem, ita. ſ. ꝙ nihil rei eſt extra definitionem, cui. ſ. definitio non conueniat, nec aliquid aliud eſt infra definitionem, cui. ſ. definitio conueniat. Et ideo quinque ponit in definitione nominis. Primo ponitur [uox] per modum generis: per quod diſtinguitur nomen ab omnibus ſonis, qui non ſunt uoces. Nam uox eſt ſonus ab ore animalis prolatus, cum imaginatione quadam, ut dicitur in 2. de Anima. Additur autem prima differentia. ſ. [ſignificatiua] ad differentiam quarumcunque uocum non ſignificantium, ſiue ſit uox literata, & articulata, ſicut biltris, ſiue non literata, & nõ articulata, ſicut ſibilus pro nihilo factus. Et, quia de ſignificatione uocum in ſuperioribus actum eſt, ideo ex præmiſſis concludit, quòd nomen eſt uox ſignificatiua. Sed cum uox ſit quædam res naturalis, nomen autem non eſt aliquid naturale, ſed ab hominibus inſtitutum, uidetur ꝙ nõ debuit genus nominis ponere uocem, quæ eſt ex natura, ſed magis ſignum, quod eſt ex inſtitutione: vt diceretur, nomen eſt ſignum uocale, ſicut etiã conuenientius definitur ſcutella, ſi quis diceret ꝙ eſt vas ligneum, q̃ ſi quis diceret ꝙ eſt lignum formatum in uas. Sed dicendum, ꝙ artificialia ſunt quidem in genere ſubſtantię ex parte materiæ, in genere autem accidentium ex parte formæ. nã formę artificialium accidentia ſunt. Nomen ergo ſignificat formam accidentalem, ut concretam ſubiecto. Cum autem in definitione omnium accidentium oporteat poni ſubiectum, neceſſe eſt ꝙ ſi qua nomina accidentis in abſtracto definiantur, ꝙ in eorum definitione ponatur accidens in recto, quaſi genus, ſubiectum autem in obliquo, quaſi differentia. vt cum dicit̃ ſimitas eſt curuitas naſi. Si qua vero nomina accidens ſignificant in concreto, in eorum definitione ponitur materia, vel ſubiectum, quaſi genus: & accidens, quaſi differentia. vt cum dicitur ſimum eſt naſus curuus. Si igitur nomina rerum artificialium ſignĩant formas accidẽtales vt concretas ſubiectis naturalibus, cõuenientius eſt vt in

Subm huius lib.

Prĩcipia ſubiecti præcogn. Lect. 7.

Lect 6. Cur pri° de no q̃ v̄bo. Lect. 5.

Definitio dr termin°.

Vox quid. Lect. 18. & t. c. 90. Vox literata &c.

Obiectio.

Rñſio. Artificialia quo in gñe ſubæ vel accid.

Definitio ſec. I abſtr. In concreto.

eorum definitione ponatur res naturalis quasi genus. vt E dicamus, ꝙ scutella est lignum figuratum, & similiter ꝙ nomen est vox significatiua. Secus autem esset si nomina artificialium acciperentur quasi significātia ipsas formas artificiales in abstracto. Tertio ponit scdām dr̃iam cum dicit [sm placitum] .i. sm institutionem humanam á beneplacito hominis procedentem. Et per hoc nomen differt á vocibus significantibus naturaliter, sicut sunt gemitus infirmorum, & voces brutorum animalium.

Obiectio. Rñsio. Quarto ponit tertiam differentiam. s. [sine tempore] ꝑ quod differt nomē á verbo. Sed videtur hoc esse falsum: quia hoc nomen dies, vel annus significat tempus. Sed dicendum ꝙ circa tempus tria possunt considerari.

Tria circa tēpus cōsi. possunt. Primo quidem ipsum tempus, sm ꝙ est res quædam: & sic potest significari á nomine, sicut quælibet alia res.

Secũdum. Alio modo pōt considerari id, quod tempore mensuratur, inquantum hmōi. & quia id quod primo, & principaliter mensuratur, est motus, in quo consistit actio, & passio, ideo verbum, quod significat actionem & passio- F nem, significat cum tempore. Curver. tũ & part. cum tempore sign. substantia aũt sm se considerata, prout significatur ꝑ nomen & ꝓnomen, non habet inquantum huiusmodi, vt tempore mensuretur, sed solum sm ꝙ subiicitur motui, prout ꝑ participium significatur. & iō verbum, & participium significant cum tēpore, non aũt nomen & pronomen.

Tertium. Tertio modo potest considerari ipsa habitudo temporis mensurantis, quę significatur per aduerbia temporis, vt cras, heri, & hmōi.

Quinto ponit quartam differentiam, cum subdit [cuius nulla pars est significatiua separata] .s. á toto nomine, comparatur tñ ad significationem noīs sm ꝙ est in toto. Sigñatio. quod ideo est, quia significatio, est quasi forma nominis, nulla aũt pars separata habet formam totius, sicut manus separata ab homine non habet formam humanam. Et ꝑ hoc distinguitur nomen ab orone, cuius pars significat separata, vt cum dr̃ homo iustus. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nam hoc in nomine equiferus nihil per seipsum equus significat, sicut hac in oratiōe equus est fer⁹.* G

ANT. In nomine enim quod est equiferus, ferus per se nihil significat, quemadmodum in oratione, quæ est, equus ferus.

Manifestat præmissam definitionem. Et primo quātum ad vltimam particulam. Secundo quantum ad secundam. ibi. [sm vero placitum &c.] Nam primæ duæ particulæ manifestæ sunt ex præmissis. Tertia autem particula, s. [sine tempore] manifestabitur in sequentibus in tract. de Verbo. Circa primum duo facit. Primo manifestat ꝓpositum per nomina composita. Secundo ostēdit circa hoc differentiam inter nomina simplicia & cōposita. ibi. [At vero non quēadmodum.] Manifestat ergo primo, ꝙ pars nominis separata nihil significat, ꝑ nomina composita, in quibus hoc magis vr̃. In hoc enim nomine qđ est equiferus, hęc pars ferus, ꝑ se nihil sigñat, sicut significat in hac orone, quæ est equus ferus. Cur pars no. separata. nihil sign. orationis vero sign. Cuius ratio est, ꝙ vnum nomen ponitur ad significandum vnũ H simplicem intellectum: aliud autem est id, á quo imponitur ad significandum ab eo quod nomen significat. sicut hoc nomen lapis imponitur á læsione pedis, quam non significat: quod tñ imponitur ad significandum conceptum cuiusdam rei. Et inde est, ꝙ pars nominis compositi, quod imponitur ad significandum cōceptum simplicem, non significat partem conceptionis compositæ, á qua imponitur ad significandum. Sed oratio significat ipsam conceptionem cōpositam. vnde pars orõnis, significat partem conceptionis cōpositę. Deinde cum dicit.

ARGY. *Verum nō vt est in simplicibus noībus, sic & in cōpositis est. In illis. n. nullo pacto pars est significatiua: in compositis vero videtur qdē, nihil tamen separata significat: vt in exēplo patet antea dicto.*

E ANT. At vero non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet etiam in compositis. In illis enim nullo modo pars significatiua est: in his autem vult quidem, sed nihil significat separata: vt in eo quod est equiferus, ferus.

Ostendit quantum ad hoc differentiam inter nomina simplicia, & composita: & dicit, ꝙ non ita se habet in nominibus simplicibus, sicut & in compositis: Expō. tex. quia in simplicibus pars nullo modo est significatiua, neq; sm veritatem, neq; sm apparentiam: sed in compositis vult quidem. i. apparentiam habet significandi, nihil tamē pars eius significat, vt dictum est de nomine equiferus. Hæc autem ratio differentiæ est, quia nomen simplex sicut imponitur ad significandum conceptum simplicem, ita Rō dfiæ inter no. simpl. & cōp. etiam imponitur ad significandum ab aliquo simplici conceptũ. Nomen vero compositum imponitur á composita conceptione, ex qua habet apparentiam, quod F pars eius significet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex instituto autem diximus, quia nullum nomen est signum natura, sed cum est positum. Nam significant, & hi soni, qui scribi non possunt, vt bestiarum, quarum nullum est nomen.*

ANT. Secundum placitum vero, quoniam naturaliter nomen nullum est, sed quando fit nota. Nam designant, & illiterati soni, vt ferarum, quorum nullum est nomen.

Manifestat tertiam partem prædictæ definitionis, & Cur sm Placitũ. dicit ꝙ ideo dictum est ꝙ nomē significat sm placitum, quia nullum nomen est naturaliter. Ex hoc enim est nomen quod significat: nō autem significat naturaliter, sed ex institutione. Et hoc est quod subdit, [sed quando fit notat] .i. quando imponitur ad significandum. Id. n. qđ G naturaliter significat non fit, sed naturaliter est signum. Et hoc significat, cum dicit. Illiterati soni. Illiterati enim soni, vt ferarum, quia. s. literis significari non possunt. Et dicit potius sonos, q̃; voces, quia quędam animalia non habent vocem, eo ꝙ carent pulmone: Animalia sine voce. sed tñ quibusdam sonis ꝓprias passiones naturaliter significant, nihil autem horum sonorum est nomen. Ex quo manifeste datur intelligi, ꝙ nomen non significat naturaliter. Not. Opin. de sig. no. Sciendum tamē est, ꝙ circa hoc fuit diuersa quorũdam opinio. Quidam enim dixerunt ꝙ nomina nullo modo naturaliter significant: nec differt quæ res quo nomine significetur. Alij uero dixerunt, ꝙ nomina omnino naturaliter significāt quasi nomina sint naturales similitudines rerum. Quidam vero dixerunt, ꝙ nomina non naturalr̃ significant quantum ad hoc, ꝙ eorum sigñatio non est á natura, vt Arist. Arist. hic intendit: quātum vero ad hoc, naturaliter significant, ꝙ eorum sigñatio congruit naturis rerum, vt Pla. Plato. dixit. Rñsio inst. Nec obstat, ꝙ vna res multis noībus significatur: Res vna multip. no. H quia vnius rei possunt esse multæ similitudines, & similr̃ ex diuersis proprietatibus possunt vni rei multa diuersa nomina imponi. Non est autem intelligendum quod dicit, [quorum nihil est nomen] quasi soni animalium non habeant nomina: nominantur. n. quibusdam noībus, sicut dr̃, rugitus leonis, & mugitus bouis, sed quia nullus talis sonus est nomen, vt dictum est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hoc autem non homo, non dico esse nomen. At neq; nomē est positum, quo ipsum appellare oportet. Neque. n. est oratio, neq; negatio. Sed infinitum nomen vocetur, quoniam & quod est, & quod nō est in ratione rerum sine discrimine vllo significat.*

ANT. Non homo vero non est nomen. At vero nec positum est nomen, quo illud oporteat appellari. nam neq; oratio, neq; negatio est, sed

sit nomen

ſit nomē infinitum, quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt.

Expō priæ part. tex. Nois ſign. Excludit quædam à nominis ratione. Et primo nomē infinitum: Secundo caſus nominum. ibi. {Catonis aūt vel Catoni.} Dicit ergo primo, q̄ non homo non eſt nomen. Omne.n.nomen ſignificat aliquam naturam determinatam, vt homo: aut perſonam determinatam, vt pronomen: aut vtrunque determinatum, vt Sortes. (No.inſi.ſig.) Sed hoc q̄d dico, nō homo, neq̄ determinatam naturam, neque determinatam perſonam ſigñat, imponitur.n.à negatione hominis, quæ æqualiter dicitur de ente, & non ente. Vnde & non homo poteſt dici indifferenter, & de eo quod nō eſt in rerum natura, vt ſi dicamus, Chimera eſt non homo, & de eo quod eſt in rerum natura, ſicut dr̄ equus eſt non homo. Si autem imponeretur à priuatione, requireret ſubiectum ad minus exiſtens. ſed, quia imponitur à negatione, poteſt dici de ente, & de nō ente, vt Boethus, & Amonius dicunt. (Boethus. Amonius.) Quia tamen ſignificat per modum nominis, quod poteſt ſubiici, & prædicari, requiritur ad minus ſuppoſitum in apprehenſione. Non autem erat nomen poſitum tempore Ariſt. ſub quo huiuſmodi dictiones concluderentur. Non enim eſt oratio, quia pars eius non ſignificat aliquid ſeparata, ſicut & in nominibus compoſitis. Similiter autem non eſt negatio, ideſt oratio negatiua: quia huiuſmodi oratio ſuperaddit negationem affirmationi, quod non contingit hic. (No.infi.ab Ariſto. impoſitum.) Et ideo nomen imponit huiuſmodi dictioni vocans eam nomen infinitum propter indeterminationem ſignificationis, vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hoc etiam Philonis, aut philoni, & hiſce ſimilia non nomina ſunt, ſed nominis caſus.*

ANT. Catonis autem, vel Catoni, & quæcunque talia ſunt, non noīa, ſed caſus nominis ſunt.

Excludit caſus nominis: & dicit, q̄ Catonis, & Catoni, & alia huiuſmodi, non ſunt nomina, ſed ſolus nominatiuus dicitur principaliter nomen, per quem eſt impoſitio nominis, ad aliquid ſignificandum. (Caſus Stoici.) Huiuſmodi autem obliqui vocantur caſus nominis: quia cadunt per quandam declinationis originem à nominatiuo, qui dicitur rectus, eo q̄ non cadit. Stoici autem dixerunt etiā nominatiuos dici caſus: quos Grammatici ſequuntur, eo q̄ cadunt, i. procedunt ab interiori conceptione mentis. Et dicitur rectus, eo q̄ nihil prohibet aliquid cadens ſic cadere, vt rectum ſtet, ſicut ſtilus, qui cadens lignō infigitur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque ratio eius in cæteris quidem eſt, illo autem differt. Si enim addideris eſt, vel erat, vel erit, hoc quidem neq; verum, neq; falſum euadet, nomen autem ſemper. veluti Philonis eſt, aut non eſt: nondum enim verum eſt, aut falſum.*

ANT. Ratio autem eius in aliis quidem eadem eſt, ſed differt. quoniam cum eſt, vel fuit, vel erit, adiunctum, neq; verum, neq; falſum eſt: nomē vero ſemper. vt Catonis eſt, vel non eſt. nondum enim aliquid verum dicit, aut falſum.

Oſtendit conſequenter q̄uo ſe habeant obliqui caſus ad nomen, & dicit, q̄ ratio, quam ſignificat nomen, eſt eadem, & in aliis. ſ. caſibus nominis: ſed in hoc eſt differentia, q̄ nomen adiunctum cum hoc verbo eſt, vel non eſt, vel fuit, ſemper ſignificat verum vel falſum: quod nō contingit in obliquis. (Verba impſonalia.) Signanter autem inducit exēplum de verbo ſubſtantiuo: quia ſunt quædam alia verba, ſcilicet imperſonalia, quæ cum obliquis ſignificant verum vel falſum, vt cum dicitur, Pœnitet Sortem: quia actus verbi intelligitur ferri ſuper obliquum, ac ſi diceretur præſentia habet Sortem. (Obiectio.) Sed, ſi nomen infinitum & caſus non ſunt nomina, inconuenienter data eſt præmiſſa nominis definitio, quæ iſtis conuenit. (Rūſio pri. Amonius.) Sed dicēdum ſm Amonium quod ſupra communius definit nomen, poſtmodum vero ſignificationem nominis arctat, ſubtrahendo hæc à nomine. Vel dicendum, q̄ præmiſſa definitio non ſimpliciter conuenit his, nomen enim infinitum nihil determinatum ſignificat, neq̄ caſus nominis ſignificat ſm primum placitum inſtituentis, vt dictum eſt.

LECTIO V.

Ex verbi definitione, quædam ab illius ratione excludit. nec non verbi ad nomen ipſum conuenientia exponitur.

ARGY. *Verbum autem eſt id quod inſuper tempus ſignificat, & cuius nulla pars ſeorſum ſignificat, atq; ſemper eorum, quæ de alio dicuntur, eſt ſignum.*

ANT. Verbum autem eſt quod conſignificat tēpus, cuius pars nihil extra ſignificat, & eſt ſemper eorum, q̄ de altero prædicantur, nota.

Poſtq̄ Philoſophus determinauit de nomine, hic determinat de verbo. Et circa hoc tria facit. Primo definit verbū. ſecundo excludit quædam a rōne verbi. ibi. {Non currit autem, & non laborat &c.} Tertio oſtēdit conuenientiam verbi ad nomen. ibi. {Ipſa vero ſm ſe dicta verba, &c.} Circa primum duo facit. Primo ponit definitionem verbi. ſecundo exponit. ibi. {Dico autem q̄m conſignificat &c.} (Not. Cur præter. cōia not. & ver.) Eſt aūt conſiderandum, q̄ Ariſ. breuitati ſtudens non ponit in definitione verbi ea quæ ſunt nomini & verbo cōmunia, relinquens ea intellectui legentis, ex his, quæ dixerat in definitione nominis. Ponit aūt tres particulas in definitione verbi: quarum prima diſtinguit verbum à noīe in hoc, ſ. quod dicit, q̄ {cōſignificat tempus.} Dictum eſt.n. in definitione noīs, q̄ nomen ſignificat ſine tp̄e. Secunda vero particula eſt, p̄ quam diſtinguitur verbum ab oratione, cum dr̄ {cuius pars nihil extra ſignificat.} (Obiectio.) Sed cum hoc etiam poſitum ſit in definitione nominis, videtur hoc debuiſſe prætermitti, ſicut & q̄d dictum eſt vox ſignificatiua ad placitū. (Rūſio ſ. Amonius.) Ad quod rn̄det Amonius, q̄ in definitione nominis hoc poſitum eſt, vt diſtinguatur nomen ab orōnibus quæ cōponuntur ex nominibus, vt cum dicitur, homo eſt aīal. Quia vero ſunt etiam quædam orationes, quæ componuntur ex verbis, vt cum dr̄, ambulare eſt moueri: & vt ab his diſtinguatur verbum oportuit hoc etiam in definitione verbi iterari. (Verbū importat cōpoſitionē.) Poteſt etiam aliter dici, q̄, quia verbum importat compoſitionem, in qua perficitur orō ſignificans verum vel falſum, maiorem conuenientiam videbatur habere verbum cum orōne, quaſi quædam pars formalis ipſius, q̄ nomē, quod eſt quædam pars materialis orōnis: & ideo oportuit iterari. Tertia vero particula eſt, p̄ quam diſtinguitur verbum non ſolum à nomine, ſed etiam à participio: quod ſignificat cum tp̄e, & dicit {& eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicanē nota} .i. ſignum: quia. ſ. nomina & participia poſſunt poni ex parte ſubiecti, & prædicati: ſed verbum ſemper eſt ex parte prædicati. (Dub.) Sed hoc vr̄ habere inſtantiam in verbis infinitiui modi, quæ interdum ponuntur ex parte ſubiecti, vt cum dr̄, ambulare eſt moueri. (Rūſio. Verbū infinitum q̄uo habet vim no.) Sed dicendum eſt, q̄ verba infinitiui modi, q̄n in ſubiecto ponuntur, habent vim noīs. Vnde & in græco, & in vulgari locutione latina ſuſcipiunt additionem articulorum ſicut & nomina. Cuius ratio eſt, quia proprium nominis eſt, vt ſignificet rem aliquam quaſi per ſe exn̄tem, proprium autem verbi, eſt, vt ſignificet actionem vel paſſionem. (Proprium no. & ver. Actio tripliciter.) Poteſt aūt actio ſignificari tripl'r, Vno modo per ſe in abſtracto, velut quædam res, & ſic ſignificatur per nomen, vt cum dicitur actio, paſſio, ambulatio, curſus, & ſimilia. Alio modo per modum actionis, vt. ſ. eſt egrediēs à ſubſtantia, & inhærens ei, vt ſubiecto: & ſic ſignificatur per verba aliorum modorum, quæ attribuuntur prædicatis. Sed, quia etiam ipſe proceſſus, vel inhærentia actionis,

potest apprehendi ab intellectu, & significari vt res quędam, inde est quod ipsa verba infinitiui modi, quæ significant ipsam inhærentiam actionis ad subiectum, possunt accipi vt verba, ratione concretionis, & vt nomina prout significant res quasdam. Potest etiam obiici de hoc, quod etiam verba aliorum modorum videntur aliquando in subiecto poni, vt cum dicitur, curro, est verbum. Sed dicendum est, quod in tali locutione hoc verbum curro non sumitur formaliter secundum quod eius significatio refertur ad rem, sed secundum quod materialiter significat ipsam vocem, quæ accipitur vt res quædam. Et ideo tam verba, quam omnes orationis partes, quando ponuntur materialiter, sumuntur in vi nominum. Deinde cum dicit.

Obiectio. Rňsio. Partes orat. quã mat.

ARGY. *Dico autem ipsum insuper tempus significare: quia valitudo quidem est nomen, valet autem verbum: significat enim insuper nunc esse.*

ANT. Dico vero quoniam consignificat tempus, vt cursus quidem nomen est, currit autem verbum: consignificat enim nunc esse.

Exponit definitionem positam. Et primo quantum ad hoc quod dixerat quod consignificat tempus. Secundo quantum ad hoc quod dixerat quod est nota eorum, quæ de altero prædicantur, cum dicit {& semper est &c.} Secundam autem particulam. s. {cuius nulla pars extra significat,} non exponit, quia supra exposita est in tractatu nominis. Exponit ergo primum, quod verbum consignificat tempus, per exemplum: quia, videlicet cursus, quia significat actionem non per modum actionis, sed per modum rei per se existentis, non consignificat tempus, eo quod est nomen. Curro vero cum sit verbum significans actionem, consignificat tempus: quia proprium est motus tempore mensurari, actiones autem nobis notæ sunt in tempore. Dictum est autem supra, quod consignificare tempus est significare aliquid in tempore mensuratum. Vnde, aliud est significare tempus principaliter, vt rem quandam, quod potest nomini conuenire: aliud est significare cum tempore, quod non conuenit nomini, sed verbo. Deinde cum dicit.

Secda part. cur prętermittit. Nomen nõ consignificat tempus ver actio sic. Sign. tẽpus vel cũ tpe.

ARGY. *Atque semper eorum, quæ de alio dicuntur, est signum. vt eorum, quæ de subiecto dicuntur, aut eorum, quæ in subiecto dicimus esse.*

ANT. Et est semper eorum, quæ de altero dicuntur nota. vt eorum, quę de subiecto, vel in subiecto sunt.

Not. Exponit aliam particulam. Vbi notandum est, quod, quia subiectum enunciationis significatur vt cui inhæret aliquid, cum verbum significet actionem per modum actionis, de cuius ratione est, vt inhæreat, semper ponitur ex parte prædicati, nunquam autem ex parte subiecti: nisi sumatur in vi nominis, vt dictum est. Dicitur ergo verbum semper esse nota eorum, quæ dicuntur de altero: tum quia verbum semper significat id, quod prædicatur. tum quia in omni prędicatione oportet esse verbum, eo quod verbum importat compositionem, qua prædicatum componitur subiecto. Sed dubium videtur quod subditur, vt eorum {quæ de subiecto vel in subiecto sunt.} Videtur. n. aliquid dici vt de subiecto, quod essentialiter prædicatur: vt homo est animal. in subiecto autem sicut accidens de subiecto prædicatur, vt homo est albus. Si ergo verba significant actionem vel passionem, quę sunt accidentia: consequens est vt semper significent ea, quæ dicuntur vt in subiecto. Frustra igitur dicitur in subiecto vel de subiecto. Et ad hoc dicit Boethus, quod vtraque ad idem pertinet. Accidens enim & de subiecto prædicatur, & in subiecto est. Sed quia Arist. disiunctione vtitur, videtur aliud per vtraque significare. Et ideo potest dici, quod, cum Arist. dicit quod verbum semper est nota eorum, quæ de altero prædicantur, non est sic intelligendum quasi significata verborum sint, quæ

Verbũ sem p ex parte præd. Obiectio. Rñsio pri. Boethus. Rñsio ij.

E prædicantur: quia, cum prædicatio videatur magis propriè ad compositionem pertinere, ipsa verba sunt quæ prędicantur magis quam significent prædicata. Est ergo intelligendum quod verbum semper est signum, quod aliqua prædicentur: quia omnis prædicatio fit per verbum ratione compositionis importatæ, siue prędicetur aliquid essentialiter, siue accidentaliter. Deinde cum dicit.

Prædic. ver bum.

ARGY. *Non valet autem, & non ægrotat, non dico verbum esse. Nam insuper quidem tempus significat, semperque de aliquo dicitur. at differentiæ nullum nomen est positum. Sed verbum infinitum vocetur: quoniam de quocunque, & de eo, quod est, & de eo, quod non, similiter dicitur.*

ANT. Non currit vero, & non laborat, verbum non dico. Consignificat etenim tempus, & semper de aliquo est. Differentiæ autem huic
F nomen non est positum: sed sit infinitum verbum, quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est.

Excludit quædam à ratione verbi. & primo verbum infinitum. Secundo verba præteriti temporis vel futuri. ibi. {Similiter autem vel curret vel currebat.} Dicit ergo primo, quod non currit, & non laborat, non propriè dicuntur verbum. Est. n. proprium verbi significare aliquid per modum actionis vel passionis, quod prædictæ dictiones non faciunt. remouent. n. actionem vel passionem potius quam aliquam determinatam actionem vel passionem significent. Sed quamuis non propriè possint dici verbum, tamen conueniunt sibi ea quæ supra posita sunt in definitione verbi. Quorum primum est, quod consignificat tempus, quia significat agere, & pati, quæ sicut sunt in tempore, ita priuatio horum. vnde & quies tempore mensuratur, vt habetur in 6. Phy. Secundum est, quod semper ponitur ex parte prædi-
G cati, sicut & verbum. & hoc ideo, quia negatio reducit ad genus affirmationis. Vnde sicut verbum quod significat actionem vel passionem, significat aliquid vt in altero existens: ita prædicta significant remotionem actionis vel passionis. Siquis autem obiiciat. Si prædictis dictionibus conuenit definitio verbi: ergo sunt verba. Dicendum est, quod definitio verbi supra posita datur de verbo communiter sumpto. Huiusmodi autem dictiones negantur esse verba, quia deficiunt à perfecta ratione verbi: nec ante Arist. erat nomen positum huic generi dictionum à verbis differentium. Sed, quia huiusmodi dictiones in aliquo cum verbis conueniunt, deficiunt tamen à determinata ratione verbi, vocat ea verba infinita. Errationem nominis assignat: quia vnumquodque eorum indifferenter potest dici de eo quod est, vel de eo quod non est. Sumitur. n. negatio apposita non in vi priuationis, sed in vi simplicis negationis. Priuatio enim supponit determinatum subiectum. Differunt tamen huiusmodi verba à verbis negatiuis, quia
H verba infinita sumuntur in vi vnius dictionis, verba vero negatiua, in vi duarum dictionum. Deinde cum dicit.

Verba infinita. Propriũ verbi. Lect. 10. & lect. 5. & c. 30. 31. 32. Obiectio. Responsio. Quo sumptum verbum supra sit defin. Negõ infi. ver. Dña inter ver. infini. ver. neg.

ARGY. *Simili modo valuit, atque valebit, non verba, sed verbi casus appello: quoniam illud quidẽ præsens significat tempus, hoc autem id quod est circa præsens, exactum, inquam, atque futurum.*

ANT. Similiter autem curret, & currebat, verbum non est, sed casus verbi. Differt autem à verbo: quod hoc quidem consignificat presens tempus, illa vero quæ circa sunt.

Excludit à verbo, verba præteriti, & futuri temporis. & dicit, quod sicut verba infinita non sunt simpliciter verba, ita etiam curret, quod est futuri temporis, vel currebat, quod est præteriti temporis, non est verbum, sed sunt casus verbi. Et differunt in hoc à verbo, quia verbum consignificat

Casus verbi.

A significat præſens tempus, illa vero ſignificant tempus hinc, & inde circundans. Dicit autem ſignanter pręſens tempus, & non ſimpliciter pręſens, ne intelligatur præſens indiuiſibile, qđ eſt inſtans: quia in inſtanti non eſt motus, nec actio aut paſſio. ſed oportet accipere pręſens tempus qđ menſurat actionem, quę incępit, & nondum eſt determinata p actum.

Ver. pręter. vel futurũ.

Recte aũt ea quæ conſignificãt tempus pręteritum vel futurum, non ſunt verba proprie dicta. cum.n.verbum proprie ſit quod ſignificat agere vel pati: hoc eſt ꝓprie verbum, quod ſignificat agere vel pati in actu, quod eſt agere vel pati ſimpl'r: ſed agere vel pati in præterito vel futuro, eſt ſm quid. Dicuntur etiam verba pręteriti vel futuri temporis rõnabil'r caſus verbi, qđ conſignificat præſens tempus, quia præteritũ vel futurum dr̃ per reſpectum ad præſens. eſt.n. præteritum quod fuit præſens: futurum autem quod erit præſens.

Caſus verborum.

Cum aũt declinatio temporis varietur per modos, tempora, numeros & perſonas, variatio quæ fit per numerum & perſonam, non conſtituit caſum vel caſus verbi: qa talis variatio non eſt ex parte actionis, ſed ex parte ſubiecti. ſed variatio quæ eſt per modos & tempora, reſpicit ipſam actionem, & iõ vtrunq; conſtituit caſus verbi. Nam verba imperatiui vel optatiui modi caſus dicũtur, ſicut & verba præteriti vel futuri tpis. Sed verba indicatiui modi præſentis tpis, non dicuntur caſus, cuiuſcunq; ſint perſonæ vel numeri. Deinde cum dicit.

B

ARGV. *Ipſa igitur verba, cum per ſe dicuntur, nomina ſunt.*

ANT. Ipſa itaq; ſm ſe dicta verba, nomina ſunt.

Oſtendit conuenientiam verborum ad nomina. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Scdo manifeſtat propoſitum, ibi {& ſignificat aliquid &c.}

Verba eſſe noſa. quidam male.

Dicit ergo, ꝙ ipſa verba ſm ſe dicta ſunt nomina: quod à quibuſdam exponitur de verbis, quę ſumuntur in vi nominis, vt dictum eſt, ſiue ſint infinitiui modi, vt cum dico, currere eſt moueri, ſiue ſint alterius modi, vt cũ dico, curro eſt verbũ.

C

Expo. ver.

Sed hæc non videtur eſſe intentio Ariſt. quia ad hanc intentionem non rñdent conſequentia. Et ideo aliter dicendum eſt, ꝙ nomen hic ſumitur, prout communiter ſignificat quãlibet dictionem impoſitam ad ſignificandum aliquam rem. Et, quia etiam ipſum agere vel pati eſt quædam res: inde eſt quod & ipſa verba inquantum nominant, i. ſignificãt agere vel pati, ſub nominibus comprehenduntur cõiter acceptis.

Quid nõ. vt diſtin. à verbo.

Nomen autem prout à verbo diſtinguit, ſignificat rem ſub determinato modo, prout. ſ. põt intelligi vt per ſe exñs. Vnde nomina poſſunt ſubiici, & pdicari. Deinde cum dicit.

ARGV. *Et aliquid ſane ſignificant. nam qui dicit, mẽtem vtique affirmat, & qui audiuit, quieuit: ſed ſi eſt, aut non eſt, nõdum ſane ſignificat. nec enim eſſe, aut non eſſe, ſignum eſt rei: neq; ſi ipſum quod eſt per ſe dixeris nudum: ipſum enim nihil eſt. Significat autem inſuper compoſitionem quãdam, quæ quidem ſine compoſitis intelligi nequit.*

D

ANT. Et ſignificant aliquid. Conſtituit enim qui dicit intellectum, & qui audit, quieſcit: ſed ſi eſt, vel non eſt, nondum ſignificat: neq; enim ſignum eſt rei eſſe vel non eſſe. Nec ſi hoc ipſum eſt purum dixeris: ipſum enim nihil eſt. Conſignificat autem quandam compoſitionem, quam ſine cõpoſitis non eſt intelligere.

Probat propoſitum. Primo per hoc, ꝙ verba ſignificant aliquid ſicut & nomina. Secundo, ꝙ non ſignificãt verum vel falſum, ſicut nec nomina. ibi. {Sed ſi eſt aut non eſt &c.} Dicit ergo primo, ꝙ in tãtum dictum eſt, ꝙ verba ſunt nomina, inquantum ſignificant aliquid.

A

Proprium voc. ſign.

Et hoc probat, quia ſupra dictum eſt, ꝙ voces ſignificatiuæ ſignificant intellectus. vnde proprium vocis ſignificatiuæ eſt, ꝙ generet aliquem intellectum in animo audientis. Et iõ ad oſtendendum ꝙ verbum ſit vox ſignificatiua, aſſumit ꝙ ille, qui dicit verbum, conſtituit intellectum in animo audientis. Et ad hoc manifeſtandum inducit ꝙ ille qui audit quieſcit.

Obiectio.

Sed hoc videtur eſſe falſum: quia ſola oratio perfecta facit quieſcere intellectum, non autem nomen, neq; verbum ſi per ſe dicatur. Si.n.dicam, homo, ſuſpenſus eſt animus audientis quid de eo dicere velim. ſi autem dico, curro, ſuſpenſus eſt eius animus de quo dicam.

Rñſio. Lect. 1. Dicens no. vel ṽ. quo cõſtituat intellectum.

Sed dicendum eſt, ꝙ, cũ duplex ſit intellectus operatio, vt ſupra habitum eſt, ille qui dicit nomẽ vel verbum ſm ſe, conſtituit intellectum quantum ad primam operationem, quæ eſt ſimplex cõceptio alicuius, & ſm hoc quieſcit audiens, qui in ſuſpenſo erat antequam nomen vel verbum proferretur & eius prolatio terminaretur: non autem conſtituit intellectum, quantum ad ſecundam operationem, quæ eſt intellectus componentis, & diuidentis ipſum verbum, vel nomen per ſe dictũ: nec quantum ad hoc facit quieſcere audientem. Et ideo ſtatim ſubdit {ſed ſi eſt, aut non eſt, nõdum ſignificat} .i. nondum ſignificat aliquid per modum cõpoſitionis, & diuiſionis, aut veri vel falſi. Et hoc eſt ſm quod probare intendit. Probat autem conſequenter per illa verba quæ maxime videntur ſignificare veritatem vel falſitatem, ſ. ipſum verbum quod eſt eſſe, & verbum infinitum quod eſt non eſſe: quorum neutrum per ſe dictum, eſt ſignificatiuum veritatis vel falſitatis in re. vnde multominus alia.

B

Ver. infinitũ eſſe implicat.

Vel poteſt intelligi hoc generaliter dici de omnibus verbis. Quia.o. dixerat, ꝙ verbum nõ ſignificat ſi eſt res, vel non eſt, hoc conſequenter manifeſtat, quia nullum verbum eſt ſignificatiuum rei eſſe vel non eſſe, i. ꝙ res ſit, vel non ſit. Quamuis enim omne verbum finitum implicet eſſe, quia currere eſt currentem eſſe, & omne verbum infinitum implicet non eſſe, quia non currere eſt non currentem eſſe: tamen nullum verbum ſignificat hoc totum, rem eſſe, vel non eſſe.

C

Et hoc conſequenter probat per id, de quo magis videtur, cum ſubdit {nec ſi hoc ipſum eſt, purum dixeris, ipſum quidem nihil eſt.} Vbi notandum eſt, ꝙ in græco habetur, neq; ſi ens ipſum nudum dixeris, ipſum quidem nihil eſt.

Ens origo eſſe.

Ad probandum enim ꝙ verba non ſignificant rẽ eſſe vel non eſſe, aſſumpſit id quod eſt fons & origo ipſius eſſe. ſ. ipſum ens, de quo dicit ꝙ nihil eſt (vt Alex. exponit) quia ens æquiuoce dicitur de decem Pdicamentis.

Expõ Alex.

Omne autem æquiuocum per ſe poſitũ nihil ſignificat, niſi aliquid addatur, quod determinet eius ſignificationem. Vnde nec ipſum per ſe dictũ ſignificat quod eſt vel non eſt.

Improb. Ens nõ ꝓprie ęqui.

Sed hæc expoſitio non videt conueniens. tum, quia ens non dr̃ proprie ęquiuoce, ſed ſm prius & poſterius: vnde ſimpliciter dictum intelligitur de eo quod per prius dicitur. tum etiam, quia dictio æquiuoca non nihil ſignificat, ſed multa ſignificat, & qñq; hoc, qñq; illud per ipſam accipitur. tum etiam, quia talis expoſitio non multum facit ad intentionem præſentem.

D

Expoſitio Porph.

Vñ Porph. aliter expoſuit, ꝙ hoc ipſum ens non ſignãt naturam alicuius rei, ſicut hoc nomen homo, vel ſapiens: ſed ſolum deſignat quãdam coniunctionem. vnde ſubdit, ꝙ {conſignificat quandam compõnem, quam ſine compoſitis non eſt intelligere.}

Improb.

Sed neq; hoc conuenienter vr̃ dici: quia, ſi nõ ſignificaret aliquam rẽ, ſed ſolum coniunctionem, nõ eſſet neq; nomen, neq; verbum, ſicut nec compõnes aut coniunctiones.

Expoſitio Amon.

Et iõ aliter exponendum eſt, ſicut Amonius exponit, ꝙ ipſum ens nihil eſt, i. non ſignificat verum vel falſum. Et rationem huiuſmodi aſſignat, cum ſubdit. {Conſignificat autem quandam compõnem.} Nec accipitur hic, vt ipſe dicit, Conſignificat, ſicut cum dicebatur, ꝙ verbum conſignificat tempus: ſed conſignificat, i. cum aliquo ſignificat, ſ. alij adiunctum, compoſitionem ſignificat, quę non põt intelligi

Improb. intelligi sine extremis compositionis. Sed, quia hoc cōe est omnibus noībus & verbis, non vr̄ hæc expositio esse sm intentionem Aristo, qui assumpsit ipsum ens quasi quoddam spāle. Expō ver. Et ideo vt magis sequamur verba Arist. considerandum est, ꝙ ipse dixerat, ꝙ verbum non significat rem esse vel non esse, sed nec ipsum ens significat rē esse vel non esse. Et hoc est quod dicit, nihil est, i. non significat aliquid esse. etenim hoc maxime videbatur de hoc quod dico ens: quia ens nihil est aliud q̄ quod est. Ens quid. Et sic videtur & rem significare, p hoc quod dico quod, & esse, p hoc quod dico, est. Et si quidem hęc dictio ens significaret esse principalr, sicut significat rem, quæ habet esse, pculdubio significaret aliquid esse. Sed ipsam compōnem, quæ importatur in hoc quod dico, est, non principaliter significat: sed consignificat eam inquātum significat rem habentem esse. Consignificatio ad veri, vel falsi. Vnde talis consignificatio compōnis non sufficit ad veritatem vel falsitatem: quia compositio, in qua consistit veritas & falsitas non potest intelligi nisi sm ꝙ innectit extrema compōnis. F Si vero dicatur, nec ipsum est, vt libri nostri habent, planior est sensus. Quod.n.nullum verbum significat rem esse vel non esse, pbat per hoc verbum, est, quod sm se dictum non significat aliquid esse, licet significet esse. Et qa hoc ipsum esse videtur compositio quædam, & ita hoc verbum, est, quod significat esse, potest videri significare compōnem in qua sit verum vel falsum. Ad hoc excludendum subdit, ꝙ illa compositio quam signāt hoc verbum, est, non pōt intelligi sine componentibus: quia dependet eius intellectus ab extremis, quæ si nō apponantur, non est perfectus intellectus compōnis, vt possit in ea esse verum vel falsum. Ideo autem dicit, ꝙ hoc verbū, est, consignificat compōnem, quia non eam principalr significat, sed ex consequenti. significat.n. illud quod primo cadit in intellectu per modum actualitatis absolute. nam, est, simpliciter dictum, significat in actu esse. & iō significat per modum verbi. Quia vero actualitas, quam G principaliter significat hoc verbum, est, est cōmuniter actualitas omnis formæ, vel actus substantialis, vel accidentalis: inde est, ꝙ, cum volumus significare quācunq; formam, vel actum actualiter inesse alicui subiecto, significamus illud per hoc verbū, est: simpliciter quidem sm præsens tempus: sm quid autem, sm alia tempora. Et iō ex consequenti hoc verbum, est, significat compōnem.

LECTIO VI.

Quid nam ipsa sit oratio declaratur.

ARGV. *Oratio est vox significatiua, cuius partium aliqua separata, significat, vt dictio, sed non affirmatio, vel negatio.*

ANT. ORatio autem est vox significatiua, cuius partium aliquid significatiuū est separatim, vt dictio, non vt affirmatio, vel negatio.

H POstq̄ Philosoph. determinauit de nomine, & de verbo, quæ sunt principia materialia enunciationis, vtpote partes eius existentes, nunc determinat de Oratione, quæ est principium formale enunciationis, vtpote genus eius existens. Et circa hoc tria facit. Primo enim proponit definitionem orationis. Secūdo exponit eam. ibi. {Dico aūt vt homo, &c.} Tertio excludit errorem. ibi. {Est autem oratio omnis, &c.} Dubitatio. Cur Arist. ponit in definitiōe orationis vox signi. Circa primum considerandum ꝙ Philosophus in definitione orationis, ponit illud in quo oratio conuenit cum nomine, & verbo, cum dicit. {Oratio est vox significatiua.} quod etiam posuit in definitione nominis, & probauit de verbo quod aliquid significet. Quam pręterm. in defi. ver. Rūsio. Non aūt posuit in eius definitione, quia supponebat ex eo quod positum erat in definitione nominis studens breuitati, ne idem frequenter iteraret. Iterat tñ hoc in definitione orationis, quia significatio orationis differt á significatione nominis & verbi, quia nomē vel verbum significat simplicem intellectum: oratio vero significat intellectum cōpositum. Secundo autem ponit id, in quo orō differt à nomine, & verbo, cū dicit. {Cuius partium aliquid significatiuum est separatim.} Lect. 4 Supra.n. dictum est, ꝙ pars nominis non significat aliqd p se separata, sed solum quod est coniunctum ex duabus partibus. Negatio, & syncathe. quid sig. Signanter autem nō dicit cuius pars est significatiua aliquid separata, sed cuius aliquid partium est significatiuum, propter negationes, & alia syncathegoremata, quæ sm se nō significant aliquid absolutum, sed solum habitudinem vnius ad alterum. Vocis duplex sig. Sed, qa duplex est significatio vocis, vna quæ refertur ad intellectum compositum, alia quæ refertur ad intellectum simplicē: prima significatio competit orōni: secunda non competit orōni, sed parti orationis. Vnde subdit {vt dictio nō vt affirmatio.} Expo. vlt. Cur pręter. negatio. Quasi dicat pars orōnis est significatiua, sicut dictio significat, puta vt nomen, & verbum, non vt affirmatio, quæ componitur ex noīe, & verbo. Facit aūt F mentionem solum de affirmatione, & non de negatione, quia negatio sm vocem superaddit affirmationi. vnde, si pars orationis pp sui simplicitatem non significat aliqd vt affirmatio: multo minus, vt negatio. Obiectio Aspasij. Sed contra hāc definitionem Aspasius obiicit, ꝙ videtur non omnibus partibus orōnis conuenire. Sunt.n. quædam orationes, quarum partes significāt aliquid, vt affirmatio: vt puta; si Sol lucet super terram dies est, & sic de multis. Rūsiō Porphyrij. Et ad hoc rñdet Porph. ꝙ in quocunq; genere inuenitur prius & posterius, debet definiri quod prius est. Sic .n. cum datur definitio alicuius speciei, puta hominis, intelligitur definitio de eo quod est in actu, non de eo quod est in potentia. & ideo, quia in genere orationis prius est oratio simplex, inde est, ꝙ Arist. prius definiuit orationem simplicem. Rūsio Ale. & Amonij. Vel potest dici sm Alex. & Amonium, ꝙ hic definitur oratio in cōi. Vnde debet poni in hac definitione: id quod est cōe orationi simplici & compositę. Habere autem partes significantes aliquid, vt affirmatio, hoc G solum competit orationi compositæ: sed habere partes significantes aliquid p modum dictionis, & non per modum affirmationis: est cōe orationi simplici, & cōpositę. & ideo hoc debuit poni in definitione orationis. Et sm hoc non debet intelligi esse de ratione orationis, ꝙ pars eius non sit affirmatio: sed quia de ratione orationis est, ꝙ pars eius sit aliquid quod significat p modum dictionis, non p modum affirmationis. Et in idem redit solutio Porphyrij quantum ad sensum, licet quantum ad verba paruper differat. Quia.n. Arist. frequenter ponit dicere pro affirmare, ne dictio pro affirmatione sumatur, subdit, ꝙ pars orationis significat {vt dictio} & addit {nō vt affirmatio.} quasi diceret sm sensum Porphyrij, non accipitur nunc, dictio, sm qđ idē est qđ, affirmatio. Expō Ioan. Grāma. Philosophus autem, qui dicitur Io. Grāmaticus, voluit, ꝙ hæc definitio orationis daretur solum de oratione perfecta, eo ꝙ partes non videntur esse nisi alicuius perfecti, sicut omnes partes domus referuntur ad domum: & iō H sm ipsum sola oratio perfecta habet partes significatiuas. Improb. Diuersa rela. partium ad totum. Sed tñ hic decipiebatur, quia quāuis omnes partes referantur ad totum perfectum: quædam tamen partes referuntur ad ipsum immediate, sicut paries, & tectum ad domum, & mēbra organica ad animal: quædam vero mediantibus partibus principalibus, sicut lapides referuntur ad domum mediante pariete, nerui autem, & ossa ad animal mediantibus mēbris organicis, sicut manus & pedes, & huiusmodi. Definitio orōnis quibus conue. Sic ergo omnes partes orationis principaliter referuntur ad orationem perfectam, cuius pars est orō imperfecta, quæ etiam ipsa habet partes significantes. Vnde ista definitio conuenit tam orōni perfectæ, q̄ imperfectæ. Deinde cum dicit.

Homo nāque significat quidem aliquid: at non, esse, aut non esse: sed erit affirmatio, aut negatio, si aliquid ipsi addideris.

Dico

ANT. **Dico autem vt homo. significat enim aliqd, sed non quoniam est, aut non est: sed erit affirmatio vel negatio, si aliquid addatur.**

Exponit propositam definitionem. Et primo manifestat verum esse quod dicitur. Secundo excludit falsum intellectum. ibi. [Sed non vna hominis syllaba.] Exponit ergo quod dixerat aliquid partium orationis esse significatiuum, sicut hoc nomen homo, quod est pars orationis, significat aliquid, sed non significat vt affirmatio aut negatio, quia non significat esse vel non esse. Et hoc dico non in actu, sed solum in potentia. Potest enim aliquid addi, per cuius additionem fit affirmatio, vel negatio, scilicet si addatur ei verbum. Deinde cum dicit.

ARGV. *Vna vero syllaba hominis nihil significat. Nec hac in dictione, musca: mu, significat aliquid, sed vox tãtum est: in compositis autem significat quidem, sed non per se, vt antea diximus.*

B

ANT. **Sed non vna hominis syllaba. neque enim in eo quod est Sorex, rex significat, sed vox nũc est sola. in duplicibus vero significat quidem aliquid, sed non secundum se, quemadmodum dictum est.**

Sensus falsus. Verus. Excludit falsum intellectum: & posset hoc referri ad immediate dictum, vt sit sensus, ꝙ nomen erit affirmatio & negatio, si quid ei addatur, sed non si addatur ei vna nominis syllaba. Sed, quia huic sensui non conueniunt verba sequentia, oportet ꝙ referatur ad id, quod supra dictum est in definitione orationis, s. ꝙ aliquid partium eius sit significatiuum separatim. Sed, quia pars alicuius totius dr̃ proprie illud, quod immediate venit ad constitutionem totius, non autem pars partis, ideo hoc nõ intelligendum est de partibus nominis vel verbi, quę sunt syllabæ vel literæ. Et ideo dicitur, ꝙ pars orationis est significatiua separata, non tñ talis pars, quæ est vna nominis syllaba. Et hoc manifestat in syllabis, quæ qñq; possunt esse dictiones per se significantes: sicut hoc qd dico rex, qñq; est vna dictio p se significans: inquantum vero accipitur vt vna quædam syllaba huius nõis Sorex soricis, nõ significat aliquid p se, sed est vox sola. Dictio.n. quædam composita est ex pluribus vocibus, tñ in significando habet simplicitatem, inquantum.s. significat simplicem intellectum. Et ideo inquantum est vox composita, põt habere partem, quæ est rex: inquantum autem est simplex in significando, non potest habere partem significantem. Vndæ syllabæ quidem sunt voces, sed non sunt voces p se significantes. Sciendum tñ, ꝙ in nominibus compositis, quæ imponuntur ad significandum rem simplicem ex aliquo intellectu composito, partes fm apparentiam aliquid significant, licet non fm veritatem. Et ideo subdit ꝙ in duplicibus, i. in nominibus compositis, syllabæ, quæ possunt esse dictiones, in compositionem nominis vnientes, significant aliquid, s. in ipso composito, & fm ꝙ sunt dictiones: non autem significant per se, prout sunt huiusmodi nominis partes: sed eo modo, sicut supra dictum est. Deinde cum dicit.

(Margin notes: Pars ꝓprie totius. — Dictio cõposita simplex in sig. — Partes nõ. separatę signi.)

C

D

ARGV. *At vero omnis oratio significatiua quidem est, at non vt instrumentum, sed ex instituto, quemadmodum diximus.*

ANT. **Est autem oratio omnis quidem significatiua, non est sicut instrumentum, sed, quemadmodum dictum est, secundum placitum.**

Error dic. ora. & partes eius naturalr sig. Excludit quendam errorem. Fuerunt.n. aliqui dicentes, ꝙ oratio, & eius partes significant naturaliter, nõ ad placitum. Ad probandum autem hoc vtebantur tali ratione. Virtutis naturalis oportet esse naturalia instrã: qa natura non deficit in necessariis. Potentia aũt interpretatiua est naturalis: ergo instrumẽta eius sunt naturalia: instrumentum autem eius est oratio, quia per orõnem virtus interpretatiua interpretatur mentis conceptum: hoc.n. dicimus instrm, quo agens operatur. ergo oratio est aliquid naturale, non ex institutione humana significans, sed naturaliter. Huic autem rõni, quæ dicitur esse Platonis in lib. qui intitulatur Cratylus, Aristoteles obuiando dicit, ꝙ oratio est significatiua, non sicut instrm virtutis, s. naturalis: quia instra naturalia virtutis interpretatiuæ sunt guttur, & pulmo, quibus formatur vox, & lingua, & dentes, & labra, quibus literati soni ac articulati distinguunt: oratio autem, & partes eius sunt sicut effectus virtutis interpretatiuæ per instra prædicta. Sicut.n. virtus motiua vtitur naturalibus instris, sicut brachiis, & manibus ad faciendum opera artificialia: ita virtus interpretatiua vtitur gutture, & aliis instris naturalibus ad faciendum orõnem. Vnde oratio, & partes eius non sunt res naturales, sed quidam artificiales effectus.

(Margin notes: Rñsio ad Plato. — Instra nat. vir. Iterpr. — Instra vir. motiuæ. — Oratio, & partes.)

A

B Et iõ subdit, ꝙ oratio significat ad placitum. i. fm institutionem humanæ rõnis, & voluntatis, vt supra dictum est, sicut & omnia artificialia causantur ex humana voluntate & rõne. Sciendum ergo, ꝙ, si virtutem interpretatiuam non attribuamus virtuti motiuæ, sed rationi: sic non est virtus naturalis, sed supra omnem naturam corpoream: quia intellectus non est actus alicuius corporis, sicut probatur in 3. de Anima. Ipsa autem ratio est, quæ mouet virtutem corporalem motiuam ad opera artificialia, quibus etiam vt instrumentis vtitur ratio. non sunt autem instrumẽta alicuius virtutis corporalis. Et hoc modo põt etiam vti oratione, & eius partibus, quasi instrumentis: quãuis non naturaliter significent.

(Margin notes: Lect. 4. — Rõ supra nãm cor. Lect. 2. & c. 4. & 6.)

LECTIO VII.

Quid sit ipsa enũciatio, quæ inter species orationis perfectior, ac sola logici muneris est, ostenditur, ac declaratur.

C

ANT. *Non omnis autem enunciatiua, sed ea tantum, quæ vera est aut falsa.*

ARGV. **ENunciatiua vero nõ omnis, sed illa in qua verum, vel falsum est.**

POstq; Philosophus determinauit de principiis enunciationis, hic incipit determinare de ipsa enunciatione. Et diuiditur pars hæc in duas. quia in prima determinat de enunciatione absolute, in secunda de diuersitate enunciationum, quæ prouenit fm ea quę simplici enunciatione adduntur: & hoc in Secundo lib. ibi. [Qm̃ autem est enunciatio de aliquo affirmatio.] Prima aũt pars diuiditur in partes tres. In prima definit enunciationem, in secunda diuidit eam. ibi. [Est autem vna prima oratio.] In tertia agit de oppositione partium eius ad inuicem. ibi. [Qm̃ autem est enunciare &c.] Circa primum tria facit. Primo ponit definitionem enunciationis. Secundo ostendit ꝙ per hanc definitionem differt enunciatio ab aliis speciebus orationis. ibi. [Non autem in omnibus &c.] Tertio ostendit, ꝙ de sola enunciatiua est tractandum. ibi. [Et cæteræ quidem relinquantur.] Circa primum considerandum, ꝙ oratio, quamuis non sit instrumentum alicuius virtutis naturaliter operãtis, est tamen instrumentum rationis, vt supra dictum est. Omne autem instrumentum oportet definiri ex suo fine, qui est vsus instri. vsus autem orationis, sicut & omnis vocis significatiuę est significare conceptum intellectus. duæ aũt sunt operationes intellectus, in quarum vna nõ inuenitur veritas & falsitas, in alia aũt inuenitur verum, & falsum. Et ideo orõnem enunciatiuam definit ex significatione veri & falsi, dicens, ꝙ [non oĩs oratio est enunciatiua, sed in qua verum vel falsum est.] Vbi considerandum est, ꝙ Arist. mirabili breuitate vsus, & diuisionem orõnis innuit in hoc qd dicit, non omnis orõ est enunciatiua, & definitionem in hoc qd dicit, sed in qua verũ vel falsum est: vt intelligaĩ ꝙ hæc sit definitio enũciationis, enunciatio

(Margin notes: Lect. 1. Lect. 8. Lect. 9. — Not. Orõ instrumẽtum ra. Definitio instri. — Enunc. q̃d.)

D

Lte. vltima & cō. 8. In post præ di.

E enunciatio est oratio, in qua verū vel falsum est. Dicitur autem in enunciatione esse verum vel falsum, sicut in signo intellectus veri vel falsi. Sed, sicut in subiecto est, verum vel falsum in mente, vt dicitur in sexto Metaphysicæ, in re autem sicut in causa: quia vt dicitur in libro Prędicamentorum, ab eo q̄ res est vel non est, oratio vera vel falsa est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod quidem non omnibus orationibus competit. Nam fit quidem oratio cum quispiam optat, non tamen vera est, aut falsa.*

ANT. Non autem omnibus inest. vt deprecatio oratio quidem est, sed neque vera, neque falsa.

Ver. vel fal. I quo ↄ̄sist.

Perfectæ orationis qn que sunt species.

Ostendit, q̄ per hanc definitionem enunciatio differt ab aliis orationibus. Et quidem de orationibus imperfectis manifestum est, q̄ non significant verum vel falsum: quia cum non faciant perfectum sensum in animo auditoris, manifestū est, q̄ perfecte non exprimunt iudiciū F rationis, in quo cōsistit verum vel falsum. His igitur prætermissis, sciēdum est, q̄ perfectæ orationis, quæ cōplet sententiam, quinq; sunt species: videlicet enunciatiua, deprecatiua, imperatiua, interrogatiua, & vocatiua. Nō tamen intelligendum est, q̄ solum nomē vocatiui casus sie vocatiua oratio: quia oportet aliquid partiū orationis significare aliquid separatim, sicut supra dictum est, sed per vocatiuum prouocatur, siue excitatur animus audiētis ad attendendū, non autē est vocatiua oratio nisi plura coniungantur, vt cum dico, o bone Petre. Harum orationum sola enunciatiua est, in qua inuenitur verum, & falsum: quia ipsa sola absolute significat cōceptum intellectus, in quo est verum, vel falsum. Sed, quia intellectus, vel ratio nō solum cōcipit in seipso veritatem, sed etiam ad eius officium pertinet secundum suū conceptum alia dirigere, & ordinare, ideo necesse fuit quod sicut p enunciatiuam orationem significatur ipse mentis conceptus, G ita etiam essent aliquæ aliæ orationes significantes ordinem rationis secundum quam alia diriguntur. Dirigitur autem ex ratione vnius hominis alius homo ad tria: Primo quidem ad attendēdum mēte, & ad hoc pertinet vocatiua oratio: Secundo ad respondēdum voce, & ad hoc pertinet interrogatiua: Tertio ad exequendum in opere: & ad hoc pertinet quantum ad inferiores, oratio imperatiua, quātum autē ad superiores oratio deprecatiua, ad quā reducitur oratio optatiua: quia respectu superioris homo non habet vim motiuā, nisi per expressionem sui desiderii. Quia igitur istæ quatuor orationis species non significant ipsum cōceptum intellectus, in quo est verū vel falsum, sed quēdam ordinem ad hoc consequentem: inde est, q̄ in nulla earū inuenitur verum vel falsum, sed solum in enunciatiua, quę significat id qđ de rebus concipitur. Et inde est q̄ omnes modi orationum, in quibus inuenitur verum vel falsum, sub enunciatione continentur: quam quidam dicunt indicatiuam, vel suppositiuā. Dubitatiua autem ad interrogatiuam reducitur, sicut & H optatiua ad deprecatiuam. Deinde cum dicit.

Necessitas aliarū ora.

Suffi. ora.

signō 4 specierū ora.

Cur in sola enunc. ver. & fal.

dubitatiua & optatiua.

ARGY. *Orationes igitur cæteræ omittantur: ad Oratoriam enim artem, aut Poesim illarū magis consideratio pertinet. Enunciatiua vero præsentis est proprie contemplationis.*

ANT. Cæteræ igitur relinquantur: rhetoricæ.n. vel poeticę cōuenientior est cōsideratio. Enunciatiua vero præsentis speculationis est.

Ostendit, q̄ de sola enunciatiua est agendum, & dicit q̄ aliæ quatuor orationis species sunt relinquendę, quātum pertinet ad præsentē intentionem: quia earum consideratio conuenientior est rhetoricæ vel poeticæ scientiæ. Sed enunciatiua oratio pręsentis considerationis est. Cuius ratio est, quia cōsideratio huius libri directe ordi-

Cur de sola enun.

E natur ad scientiam demōnstratiuam, in qua animus hominis per rationem inducitur ad consentiēdum vero ex his quæ sunt propria rei. & ideo demonstrator non vtitur ad suum finem nisi enunciatiuis orationibus significātibus res secundum q̄ earum veritas est in anima. Sed rhethor, & Poeta ducunt ad assentiendū ei quod intendunt, non solum per ea quæ sunt propria rei, sed etiam per dispositiones audientis. Vnde Rhetores, & Poetæ plerūq; mouent auditores in vnum, prouocando eos ad aliquas passiones, vt Philosophus dicit in sua Rhetorica. Et ideo consideratio dictarum specierum orationis, quæ pertinet ad ordinationem audientis in aliquid, cadit proprie sub consideratione rhetoricæ vel poeticæ ratione sui significati: ad considerationem autem Grāmatici, prout consideratur in eis congrua vocum constructio.

Demō q̄bus vtatur.

Quæ ora. oo ad Rheto. vel Poe.

Ad gram.

LECTIO VIII.

F Diuiditur enunciatio in enunciationem vnam simpliciter, & enunciationem plures coniunctione, & quæ nam sint declarantur. enunciatio item vna diuiditur in affirmationem & negationem. i. affirmatiuam & neg. quæ a nominis ac verbi vnitate multipliciter distinguuntur.

ARGY. *Est itaq; vna prima enunciatiua oratio, Affirmatio, deinde Negatio. Cæteræ vero omnes, coniunctione sunt vna.*

ANT. Est autem vna prima enunciatiua oratio Affirmatio, deinde Negatio, aliæ vero omnes, coniunctione vnæ.

Postq̄ Philosophus definiuit enunciationem, hic diuidit eam. Et diuiditur in duas par. In j. ponit diuisionem. In ij. manifestat eam. ibi. [Necesse est aūt.] Circa primum considerandum est, q̄ Aristo. sub breuiloquio duas diuis. enunciationis ponit. Quarum vna est q̄ enū- G ciatio quædam est vna simplex, quædam est coniunctione vna. Sicut etiam in rebus quæ sunt extra aīam, aliqd est vnum simplex, sicut indiuisibile vel continuum, aliquid est vnum colligatione, aut compōne, aut ordine. Quia.n. ens & vnum conuertuntur, necesse est sicut oēm rem, ita & oēm enunciationem aliqualiter esse vnā. Alia vero subdiuisio enunciationis est, q̄ si enunciatio sit vna, aut est affirmatiua, aut neg. Enunciatio aūt affirmatiua, prior est negatiua, triplici rōne, s̄m tria quæ supra posita sunt: vbi dictum est, q̄ vox est signum intellectus, & intellectus est signum rei. Ex parte igitur vocis affirmatiua est prior neg. quia est simplicior: negatiua.n. enunciatio addit supra affirmatiuam particulam neg. Ex parte aūt intellectus etiam affirmatiua enunciatio, quæ significat compōnem intellectus, est prior negatiua q̄ significat diuisionem eiusdem. diuisio.n. naturaliter posterior est cōpositione. nam non est diuisio nisi compositorum, sicut non est corruptio, nisi generatorum. Ex parte aūt rei af- H firmatiua enunciatio quę significat esse, prior est negatiua q̄ significat nō esse: sicut habitus naturał'r prior est priuatione. Dicit ergo, q̄ orō enunciatiua vna, & prima est affirmatio, i. affirmatiua enunciatio. Et contra hoc qđ dixerat prima, subdit [deinde negatio] .i. negatiua oratio, quia est posterior affirmatiua, vt dictum est. Contra id autem qđ dixerat vna simpl'r, subdit [quædam aliæ sunt vnæ non simpl'r, sed coniunctione vnæ.] Ex hoc autem quod hic dicitur, argumentatur Alex. q̄ diuisio enūciationis in affirmationem, & nega. non est diuisio generis in spēs, sed diuisio nominis multiplicis in sua significata. Genus.n. vniuoce prædicatur de suis speciebus, non s̄m prius & posterius. Vnde Arist. noluit q̄ ens esset genus cōe omnium, quia p prius prædicatur de substantia, q̄ de nouem generibus accidentiū. Sed dicendum, q̄ vnū diuidentium aliquod cōe potest esse prius altero dupl'r. vno mō s̄m pprias rōnes, aut naturas diuidētiū: alio mō

s̄m

Notandū.

Prima diui. enun.

Subdiuisio enunc.

Diuisio posterior cōpositione.

Obiectio Alex.

Rñsio.

Diuidentiū vnū prius dupliciter.

Prioritas tollens vniuo.

secũdum participationem rationis illius cõmunia quod in ea diuiditur. Primum autẽ non tollit vniuocationem generis, vt manifestũ est in numeris, in quibus binarius fm rationem propriã prior est ternario, sed tamen æqualiter participant rationem generis sui, s. numeri, ita.n. est ternatius multitudo mensurata per vnum, sicut & binarius. Sed scdm impedit vniuocationem generis. Et propter hoc ens non potest esse genus substantiæ, & accidentis: quia in ipsa ratione entis, substantia quæ est ens per se, priotitatem habet respectu accidentis quod est, ens per aliud, & in alio. sic ergo affirmatio prior est negatione secundum propriam rationem, tamen æqualiter participant rationem enũciationis quam supra posuit, videlicet ꝙ enunciatio est oratio, in qua verum vel falsum est. Deinde cum dicit.

Ens nõ esse genus.

Affirmatio, prior nega.

ARGY. *Necesse est autem enunciatiuam omnem orationem ex verbo, aut casu verbi constare. Etenim & ipsa hominis rõ, nisi est, vel erat, vel erit, aut aliqd tale addideris, nõdũ est enũciatiua sane oratio.*

ANT. Necesse est autem omnem orationem enunciatiuam ex verbo esse, vel casu verbi. etenim hominis ratio, si non est, aut erit, aut fuit, aut aliquid huiusmodi addatur, nondum est oratio enunciatiua.

Manifestat ꝓpositas diuisiones. Et primo manifestat primam, s. ꝙ enũciatio vel est vna simpliciter vel coniunctione vna. Secundo manifestat secundam, s. ꝙ enunciatio simpliciter vna vel est affirmatiua vel negatiua ibi [Est aũt simplex enũciatio, &c.] Circa primũ duo facit. Primo præmittit quędam quæ sunt necessaria ad propositum manifestãdum. Secundo manifestat propositum. ibi [Est autem vna oratio] Circa primum duo facit. Primo dicit, ꝙ omnem orationem enũciatiuam oportet cõstare ex verbo quod est præsentis temporis, vel casu verbi, quod est præteriti, vel futuri. Tacet autem de verbo infinito, quia eundem vsum habet sicut & verbum negatiuum. Manifestat autem quod dixerat per hoc, ꝙ nõ solum nomen vnum sine verbo non facit orationem perfectam enunciatiuam, sed nec ẽt oratio imperfecta. Definitio.n. oratio quædam est: & tamen si ad rationem hominis, i. definitionem non addatur est, quod est verbum vel erat, vel fuit, quæ sunt casus verbi, aut aliquid hmõi a iud, i. aliquod aliud verbum, seu casus verbi, nõdũ est oratio enunciatiua. Potest autem esse dubitatio. cum enunciatio constet ex nomine, & verbo, quare non facit mentionẽ de nomine, sicut de verbo? Ad hoc tripliciter responderi pot est. Vno modo, quia nulla oratio enunciatiua inuenitur sine verbo vel casu verbi: inuenitur autẽ enunciatio sine nomine, puta cũ nos vtimur infinitiuis verborum loco nominum, vt cum dicitur currere est moueri. Secundo, & melius, quia, sicut supra dictum est, verbum est nota eorum quæ de altero prędicantur: Prædicatum autem est principalior pars enunciationis, eo ꝙ est pars formalis, & completiua ipsius: vnde vocatur apud græcos propositio categorica. i. prædicatiua: Denominatio autem fit à forma, quæ dat speciẽ rei: Et ideo fecit mentionem de verbo tãquã de principaliori, & formaliori: Cuius signum est, quia enunciatio cathegorica dicitur affirmatiua vel negatiua ratione verbi quod affirmatur vel negatur: sicut cõditionalis dicitur affirmatiua vel negatiua, eo ꝙ affirmatur vel negaẽ coniunctio, à qua denominatur. Tertio potest dici adhuc melius, ꝙ nõ erat intentio Aristotelis ostendere, ꝙ nomẽ vel verbum nõ sufficiant ad enunciationem complendam. hoc.n. supra manifestauit, tã de nomine, ꝗ̃ de verbo. Sed, quia dixerat ꝙ quædam enunciatio est vna simplr, quædam autẽ cõiunctione vna: posset aliqs dicere, ꝙ illa quæ est vna simpliciter, careret omni compositione. Sed ipse hoc ex-

Enũciatio ex quib. necessatio.

Verbũ infinitũ, & negatiuum.

Definitio oõo quędã.

Dubitatio.

Rñsio 1.

Secunda.

Lec. 5.

Prædicam. prĩcipalior pars.

Cathegorica affirma. vel nega.

Tertia.

A cludit per hoc, quòd in omni enunciatione oportet esse verbum, quod importat compositionem, quam non est intelligere sine compositis, sicut supra dictum est. Nomẽ autem non importat compositionem. & ideo non exigit præsens intentio, vt de nomine faceret mentionem, sed solum de verbo. Secundo ibi.

Verbum, & nõ. non importat cõ. Lec. 5.

ARGY. *Quia vnum quid est, & non multa, animal gressibile bipes. non enim quia partibus coniũctis pronunciata est, erit vna. Verum id pertractare ad aliam pertinet facultatem.*

ANT. Quare autem vnum quoddam est, & non multa, animal gressibile bipes. neque enim in eo ꝙ propinquæ dicuntur, vnum erit. Est autem alterius hoc tractare negocij.

Ostendit aliud quod est necessariũ ad manifestationẽ ꝓpositi. s. ꝙ hoc quod dico animal gressibile bipes, quæ
B est definitio hominis, est vnũ, & non multa. Et eadẽ ratio est de oĩbus definitionibus. Et huiusmodi rationem assignare, dicit esse [alterius negocij] Pertinet. n. ad metaphysicũ, vt in 7. & in 8. Metaph. Ratio huius assignatur: quia. s. differentia aduenit generi nõ per accidẽs, sed per se tanq̃ determinatiua ipsius, ꝑ modũ quo materia determinatur per formã. Nam à materia sumitur genus, à forma autem dña. Vñ sicut ex forma & materia fit vere vnũ, & non multa, ita ex genere & differentia. Excludit aũt quãdam dubitationẽ vnius vnitatis, quã quis posset suspicari, vt scilicet definitio dicaẽ vnũ, quia partes eius sunt ꝓpinquæ, i. sine aliqua interpõne coniũctionis vel moræ. Et quidẽ nõ interruptio locutionis necessaria est ad vnitatẽ definitionis: qa, si interponereẽ cõiunctio partibus definitionis, iã secũda nõ determinaret primã, sed significarenẽ vt actu multæ in locutione. & ideo operaẽ interpositio moræ, qua vtunẽ Rhetores loco cõiunctionis. Vnde ad unitatem definitionis requiritur, ꝙ partes eius proferantur sine cõiunctione, & interpolatione: qa
C etiam in re naturali, cuius est definitio, nihil cadit mediũ inter materiam & formam. sed prædicta non interruptio non sufficit ad unitatem definitionis, quia contingit etiã hanc continuitatem prolationis seruari in his quæ non sunt simpliciter unũ, sed per accidẽs, ut si dicã, homo albus musicus. Sic igitur Arist. ualde subtiliter manifestauit ꝙ absoluta unitas enunciationis nõ interrũpitur, neque per cõpositionẽ quã importat uerbum, neq; ꝑ multitudinem nomum, ex quibus cõstat definitio. Et est eadẽ rõ utrobiq;. nã prædicatũ comparatur ad subiectum, ut forma ad materiã. & similiter differentia ad genus. ex materia aũt, & forma fit unũ simpliciter. Deinde cũ dicit.

Lect. 12. & cõ. 14.

Lect. 3. & cõ. 10.

Defini. esse vnum.

Genus, & dña a quo.

Requisita ad vnitatẽ defin.

ARGY. *Est autem enunciatiua vna oratio: aut ea quæ vnum significat, aut ea, quæ coniunctione est vna. Plures vero ea quæ plura, & non vnum significat: aut ea, quæ caret coniunctione.*

ANT. Est autem vna oratio enunciatiua, vel quæ
D vnum significat, vel coniunctione vna: plures autem, q̃ plura, & non vnum, vel inconiunctę.

Accedit ad manifestandam prædictam diuisionem. Et primo manifestat ipsum cõmune quod diuiditur, quod est enũciatio una. Secundo manifestat partes diuisionis secundum proprias rationes. ibi [harum autem hæc simplex &c.] Circa primum duo facit. Primo manifestat ipsam diuisionem. Secundo concludit ꝙ ab utroque membro diuisionis nomen & uerbum excluduntur. ibi (nomen ergo & uerbum.) Opponitur autem unitati pluralitas: & ideo enunciationis unitatem manifestat per modum pluralitatis. Dicit ergo primo, quòd enunciatio dicitur uel una absolute, scilicet quæ unum de uno significat: uel secundum quid, scilicet quæ est coniunctione una. Per oppositum autem est intelligendum, ꝙ enũciationes

Enũciatio vna vel plu.

tiones plures sunt, vel ex eo ꝙ plura significant, & non vnum: & hic opponitur primo modo vnitatis: vel ex eo ꝙ absque coniunctione proferuntur, & tales opponuntur

Boe. expo.

secundo modo vnitatis. Circa quod considerādum est sm Boethum, ꝙ vnitas, & pluralitas orationis potest re

Vna, & sīp.

ferri ad significatum: simplex autem, & compositum attenditur sm ipsas voces. Et ideo enunciatio quandoque est simplex & vna: puta cum solum ex nomine, & ver

Vna, & nō simp.

bo componitur in vnum significatum, vt cum dico, homo est albus. Est etiam quandoque vna oratio, sed composita, quæ quidem vnam rem significat, sed tamen composita est vel ex pluribus terminis, sicut si dicam, animal rationale mortale currit, vel ex pluribus enunciationibus, sicut in conditionalibus, quæ quidem vnum signi

Plu. & simpl.

ficant, & non multa. Similiter autem quandoque in enunciatione est pluralitas cum simplicitate, puta cum in oratione ponitur aliquod nomen multa significans. vt si dicam canis latrat, hæc oratio plures est, quia plura signi

Plu. & cō.

ficat, & tamen simplex est. Quandoque vero in enunciatione **F** est pluralitas, & compositio. puta cum ponuntur plura in subiecto vel in prædicato, ex quibus non fit vnum, siue interueniat coniunctio, siue nō. puta si dicam, homo albus, musicus disputat. & similiter est si coniunguntur

Exp. te. sm Boethum.

plures enunciationes siue cum cōiunctione, siue sine coniunctione. vt si dicam Sortes currit, Plato disputat. Et sm hoc sensus literæ est, ꝙ enunciatio vna est illa, quæ vnum de vno significat, non solum si sit simplex, sed etiam si sit coniunctione vna. Et similiter enunciationes plures dicuntur quæ plura, & non vnum significant: non solum quando interponitur aliqua coniunctio, vel inter nomina vel verba, vel etiam inter ipsas enunciationes: sed etiam si [vel inconiunctæ] .i. absque aliqua interposita coniūctione plura signāt, vel quia est vnum nomen æquiuocum, vel quia ponuntur plura nomina absque coniunctione, ex

Impugnat expo. Boe.

quorum significatis non fit vnum, vt si dicam, homo albus grāmaticus logicus currit. Sed hæc expositio non vr̄ esse sm intentionem Arist. Primo quidem, quia p disiun **G** ctionem quam interponit, videtur distinguere inter orationem vnum significantem: & orationem q̄ est coniunctione vna. Secundo, quia supra dixerat ꝙ [est vnū quoddam & non multa, animal gressibile bipes.] Quod autē est coniunctione vnum, non est vnum, & non multa, sed est vnum ex multis. Et ideo melius videtur dicendum, ꝙ Aristo. quia supra dixerat aliquam enunciationem esse

Expo. Alg.

vnam, & aliquam coniunctione vnam, hic manifestat q̄ sit vna. Et quia supra dixerat ꝙ multa nomina simul coniuncta sunt vnum, sicut animal gressibile bipes, dicit Cōm. Algazel, ꝙ enunciatio est iudicanda vna non ex vnitate nominis, sed ex vnitate significati etiā si sint plura nomina quæ vnum significent. Vel si aliqua enunciatio vna plura significet, non erit vna simpliciter, sed coniunctione vna. Et sm hoc, animal gressibile bipes est risibile, non est vna, coniunctione vna, sicut prius dicebat; sed quia vnum significat. Et quia oppositum per oppositum manifestatur, consequenter ostendit quæ sunt plu **H** res enunciationes. & ponit duos modos pluralitatis.

Primus modus plu.

Primus est, ꝙ plures dicuntur enunciationes quæ plura significant. Contingit autem aliqua plura significari in aliquo vno communi, sicut cum dico animal gressibile bipes, sub hoc vno cōmuni, quod est animal, multa continentur, & tn̄ hæc enunciatio est vna, & non plures.

Impug. expo. Alg.

Et ideo addit [& non vnum.] Sed melius est vt dicatur hoc esse additum propter definitionem quæ multa significat quæ sunt vnum: & hic modus pluralitatis opponit primo modo vnitatis. Secundus modus pluralitatis est,

Secundus.

quando non solum enunciationes plura significant, sed etiam illa plura nullatenus coniunguntur, & hic modus pluralitatis opponitur secundo modo vnitatis. & sm hoc patet ꝙ secundus modus vnitatis, nō opponitur primo modo pluralitatis. Ea autem, quæ nō sunt opposita, possunt simul esse, Vnde manifestum est enunciationem

E quæ est vna cōiunctione, esse etiam plures, plures autem inquātum significat plura, & non vnum. Secundum au

3. modi enunc.

tem hoc possumus accipere tres modos enunciationis. Nam quædam est simpliciter vna, inquantum, vnum significat, quædam est simpliciter plures, inquantum plura significat, sed est vna secundum quid, inquantū est cōiunctione vna. Quædā sunt simpliciter plures, quę neque significant vnum, neque coniunctione aliqua vniuntur.

Cur Arist. 4

Ideo autem Arist. quatuor ponit, & non solum tria: quia quandoque est enunciatio plures, quia plura significat, nō tamen coniunctione vna. puta si ponatur ibi nomē multa significans. Deinde cum dicit.

ARGY.

Nomen igitur, aut verbum, dictio tantum vocetur: qppe cū fieri nequeat, vt is q aliqd noīe vel verbo significat, sic dicat: vt enunciet: siue interrogatus fuerit, siue nō, sed ex sese voluerit dicere.

ANT.

Nomen ergo, & verbum dictio sit sola: qm̄ **F** non est dicere, sic aliquid significantem voce enunciare, vel aliquo interrogante, vel non, sed ipsum proferente.

Excludit ab vnitate orationis nomen, & verbum. Dixerat enim ꝙ enunciatio vna est, quæ vnū significat: pos

Expo. prī. Dictio sola.

set enim aliquis intelligere ꝙ sic significaret sicut nomen & verbum vnum significant. Et ideo ad hoc excludendum subdit. [Nomen ergo, & verbum dictio sit sola:] ita dictio sit, ꝙ non enunciatio. Et videtur ex modo loquendi, ꝙ ipse imposuerit hoc nomen ad significādum partes enunciationis. Quod autem nomen & verbum dictio sit sola, manifestat per hoc ꝙ non potest dici ꝙ ille enūciet, qui sic aliquid significat voce sicut nomen vel verbū significat. Et ad hoc manifestandum innuit duos modos vtendi enunciatione. Quandoque enim vtimur ipsa quasi

Duob modis vtimur enunc.

ad interrogata respondentes, puta si quæratur quis sit in scholis, respondemus magister: quandoque autem vtimur **G** ea propria sponte nullo interrogante, sicut cum dicimus Petrus currit. Dicit ergo, ꝙ ille, q̄ significat aliquid vnū

Expo. vle.

noīe vel verbo, non enunciat: vel sicut ille qui respondet aliquo interrogāte, vel sicut ille qui profert enunciationē nō aliquo interrogante, sed ipso pferente sponte. Introduxit autem hoc, quia nomen vel verbum simplex quando respondetur ad interrogationem, videtur verum vel falsum significare: quod est proprium enūciationis. Sed nō

No. & ver. signi. verū, vel falsum.

competit nomini vel verbo: nisi secundum ꝙ intelligitur coniunctum cum alia parte proposita in interrogatione. Vt si quærenti quis legit in scholis, respondeatur Magister, intelligitur ibi legit. Si ergo ille qui enunciat aliquid nomine vel verbo, non enunciat, manifestum est ꝙ enunciatio nō sic vnum signāt sicut nomen vel verbum. Hoc autem inducit sicut conclusionem eius quod supra præmisit [Necesse est omnem orationem enunciatiuam ex verbo esse vel ex casu verbi. Deinde cum dicit.

ARGY.

Harum autem alia erit enunciatio simplex, ali **H** *quid inquam, dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens: alia autem ex his composita, veluti composita iam est oratio quadam.*

ANT.

Harum autem hęc simplex quidem est enūciatio, vt aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo. hæc autem ex his coniuncta, velut oratio quædam iam composita.

Manifestat pręmissam diuisionem secundum rationes partium. Dixerat enim ꝙ vna enunciatio est quæ vnum de vno significat, & alia est quæ est coniunctione vna.

Rō diui. enūcia ī vnā simpl. &c. Expo. pri.

Ratio autem huius diuisionis est ex eo quód natum est diuidi per simplex, & compositum. Et ideo dicit. [um, rum autem] .s. enunciationum, in q̄bus diuiditur vn, vel hæc dicitur vna, vel quia significat vnum simpliciter, vel quia vna est coniunctione, [Hæc quidem simplex enunciatio

ciatio est.} quæ, scilicet vnum significat. Sed ne intelligatur quod sic significet vnum sicut nomen vel verbum, ad excludendum hoc, subdit {vt aliquid de aliquo}, i. per modum compositionis, vel {aliquid ab aliquo}, i. per

Secundæ.

modum diuisionis. {Hæc autem ex his cōiuncta} quæ, s. dicitur coniunctione vna, est velut oratio iam composita:

Tertiæ. Vnitas enūcia.

quasi dicat hoc modo, enunciationis vnitas diuiditur in duo præmissa, sicut aliquid vnum diuiditur in simplex & compositum. Deinde cum dicit.

ARGV.

Atque simplex Enunciatio, est vox significatiua essendi quippiam, vel non essendi, vti tempora sunt distincta: Affirmatio vero est de aliquo alicuius enunciatio: Negatio autem enunciatio, qua aliquid ab aliquo dimouetur.

ANT.

Est autem simplex Enunciatio, vox significatiua de eo quod est aliquid, vel non est: quēadmodum tempora diuisa sunt: Affirmatio

B

vero, est enunciatio alicuius de aliquo: Negatio vero, enunciatio alicuius ab aliquo.

Diuisio enun. in affir. & neg. cui primo.

Manifestat secundam diuisionem enunciationis, secundum videlicet quod enunciatio diuiditur in affirmationem & negationem. Hæc autem diuisio, primo quidem conuenit enunciationi simplici: ex consequenti autem conuenit compositæ enunciationi. & ideo ad insinuandum rationem prædictæ diuisionis, dicit, quod simplex enunciatio est vox significatiua {de eo quod est aliquid} quod pertinet ad affirmationem {vel non est aliquid} quod pertinet ad negationem. Et ne intelligatur solum secundum præsens tempus, subdit {quēadmodum tempora sunt diuisa}, i. similiter hoc habet locum in aliis temporibus sicut & in præsenti. Alex. autem existimauit quod Arist. hic definiret enunciationem. &, quia in definitione enunciationis videtur ponere affirmationem & neg. volebat hic accipere quod enunciatio non esset genus affirmationis & neg. quia species

C

nunquam ponitur in definitione generis. id autem quod nō vniuoce prædicatur de multis, quia. s. non significat aliquid vnum, quod sit vnum cōe multis, non potest notificari nisi per illa multa quæ significantur. & inde est quod quia vnum non dicitur æquiuoce de simplici, & composito, sed per prius & posterius, Aristoteles in præcedentibus semper ad notificādum vnitatem enunciationis, vsus est vtroque. quia ergo videtur vti affirmatione & neg. ad notificandum enunciationem, volebat Alex. accipere, quod enūciatio non dicitur de affirmatione & negatione vniuoce, sicut genus de suis speciebus. Sed contrarium apparet

Impug. Alexan.

ex hoc, quod Philosophus consequēter vtitur nomine enunciationis vt genere, cū in definitione affirmationis & neg. subdit, quod {affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo} per modum compōnis, {negatio vero est enunciatio alicuius ab aliquo} per modum diuisionis. Nomine autem æquiuoco non consueuimus vti ad significandum significata eius. Et ideo Boethus dicit, quod Aristo. suo modo

D

Boethus.

breuiloquio vtēs simul vsus est & definitione & diuisione eius: ita vt, quod dicit {de eo quod est aliquid vel nō est} non referatur ad definitionem enunciationis, sed ad eius diuisionem. Sed, quia differentiæ diuisiuæ generis non

Impu. Boe. Porph.

cadunt in eius definitione, nec hoc solum quod dicitur, vox significatiua, sufficiēs est definitio enunciationis: melius dici potest secundum Porph. quod hoc totum, quod dicitur {vox significatiua de eo quod est, vel de eo quod non est} est definitio enunciationis. Nec tamen ponitur affirmatio, & negatio in definitione enunciationis: sed virtus affirmationis, & negationis, s. esse vel non esse, quod est na-

Impu. Porphy.

turaliter prius enunciatione. Affirmationem autem & negationem postea definiuit cum dicit {affirmationem esse alicuius de aliquo, & negationē alicuius ab aliquo} Sed sicut in definitione generis non debet poni species, ita nec ea quæ sunt propria specierum. Cum igitur signi-

A

ficare esse, sit proprium affirmationis, & significare non esse, sit proprium negationis: melius videtur dicendum

Rñsio ver. Amonij.

secundum Amonium, quod hic non definitur enūciatio, sed solum diuiditur. Supra enim posita est definitio cum dictum est, quod {Enunciatio est oratio in qua est verū vel falsum} In qua quidem definitione nulla mentio facta est de affirmatione nec de negatione. Est autem considerādum,

Not.

quod artificiosissime procedit. diuidit enim genus non in species, sed in differentias specificas. Non enim dicit quod enunciatio est affirmatio vel negatio, sed {vox significatiua de eo quod est esse} quæ est differentia specifica affirmationis, vel {de eo quod non est} in quo tangitur differentia specifica negationis. Et ideo ex differentiis adiunctis generi constituit definitionem speciei, cū subdit, {quod affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo} per quod significatur esse: & {negatio est enunciatio alicuius ab aliquo} quod significat non esse.

B

LECTIO IX.

Cuicunque affirmationi oppositam esse negationem ostendit, deinde quidnam sit ea, quæ secundum affirmationem, & negationem est, oppositio, declarat.

ARGV.

Quoniam autem fieri potest, vt quod competit enuncietur vt non competens, & è contra, quod non competit vti competeret. & quod non competit vti non competens, & circa ea tempora quæ sunt extra præsens similiter: fieri sane potest, vt omne quod affirmauit quispiam negetur, & quod negauit quispiam affirmetur. Quare patet cuilibet affirmationi negationem, & cuilibet negationi affirmationem esse oppositam.

ANT.

C

Qvoniam autem est enunciare, & quod est, non esse: & quod non est, esse: & quod est, esse: & quod non est, non esse, & circa ea quæ sunt extra præsens tempus: similiter omne cōtingit quod quis affirmauerit, negare: & quod negauerit, affirmare. quare manifestum est, quoniam omni affirmationi negatio est opposita: & omni negationi affirmatio.

PRoposita diuisione enunciationis, hic tangit de oppositione partium enunciationis, s. affirmationis & negationis. Et quia enunciationem esse dixerat orationem in qua est verum vel falsum: Primo ostendit qualiter enunciationes ad inuicem opponantur: Secundo mo- Lect. 13.

uet quandam dubitationem circa prædeterminata. ibi. Lect. 13.

{In his ergo quæ sunt & quæ facta sunt.} Circa primū duo facit. Primo ostendit qualiter vna enunciatio opponatur alteri: Secundo ostendit quod tantum vna opponitur vni. ibi. {Manifestum est.} Prima adhuc diuiditur in

D

duas. Primo determinat de oppositione affirmationis, & negationis absolute: Secundo ostendit quomodo hu- Lect. 11.

iusmodi oppositio diuersificatur ex parte subiecti. ibi. {Qm̄ autem sunt.} Circa primū duo facit. Primo osten- Lect. 10.

dit quod omni affirmationi est negatio opposita, & è conuerso. Secundo manifestat oppositionem affirmationis, quod negationis absolute. ibi. {Et sit contradictio.} Circa

Not.

primum considerandum est, quod ad ostendendum suum propositum Philosophus assumit duplicem diuersitatē enunciationis: quarum Prima est ex ipsa forma, vel mo-

Enun. prima diuers.

do enunciandi, secundum quod dictum est, quod enunciatio vel est affirmatiua, per quam. s. enunciatur aliquid esse, vel est negatiua per quam significatur aliquid non esse: Secunda diuersitas est per cōparationem ad rem, ex qua

Secunda.

dependet veritas & falsitas intellectus & enunciationis. Cum. n. enunciatur aliquid esse vel non esse secundum cōgruentiam rei, est oratio vera. alioquin, est oratio falsa. Sic igitur

quatuor

Enun. quatuor varia. quatuor modis potest variari enunciatio, sm permixtionem harum duarum diuisionum. Vno modo, quia id quod est in re enunciatur ita esse sicut in re est, quod pertinet ad affirmationem veram: puta cum Sortes currit, Secundus. & dicimus Sortem currere: Alio modo cum enunciatur aliquid non esse quod non est, quod pertinet ad negationem veram, vt cum dicitur, Aethiops albus non est: Tertius. Tertio modo, cum enunciatur aliquid esse quod in re nõ est: quod pertinet ad affirmationem falsam, vt cum dr̃, coruus est albus: Quartus. Quarto modo, cum enunciatur aliquid non esse quod in re est, quod pertinet ad negationem falsam, vt cum dr̃, nix non est alba. Philosophus autem vt à minoribus ad potiora ꝓcedat, falsas veris præponit, inter quas negatiuas præmittit affirmatiuæ, cum dicit, ꝙ contingit enunciare quod est in rerum natura non esse: Cur falsas veris ꝓpo. Secundo aũt ponit affirmatiuam falsam cum dicit. {Et quod non est}. s. in rerum natura esse: Tertio aũt ponit affirmatiuam veram, quæ opponitur negatiuæ quã posuit in prima, cum dicit. {Et quod est}, s. in rerum natura esse: Quarto aũt ponit negatiuam veram, quæ opponitur affirmationi falsæ, cum dicit {Et quod nõ est}, s. in rerum natura non esse. Quid p esse & non esse affir. & neg. Non est autem intelligendum, ꝙ hoc quod dixit {quod est & quod non est} sit referendum ad solam existentiam vel non existentiam subiecti: sed ad Multiplicatio enun. hoc, ꝙ res significata per ꝑdicatum insit vel non insit rei significatæ per subiectum, Nam cum dr̃, coruus est albus, significatur quod non est, esse, quãuis ipse coruus sit res extãs. Et sicut quatuor differentię enunciationum inueniuntur, in quibus ponitur verbum præsentis temporis, ita etiam inueniuntur in enunciationibus in quibus Lect. 8. ponuntur verba præteriti vel futuri temporis. Supra. n. dixit ꝙ necesse est enunciationem constare ex verbo vel ex casu verbi. Et hoc est quod subdit, {Quod similr̃ contingit}, s. variari diuersimode enunciationem circa {ea q̃ sunt extra præsens tempus}. i. circa præterita vel futura, quæ sunt quodãmodo extrinseca respectu præsentis, quia præsens est medium præteriti & futuri. Et, quia ita est, contingit omne quod quis affirmauerit negare, & omne quod quis negauerit affirmare. quod quidẽ ostensum est in præmissis. Non. n. potest affirmari nisi aliquid quod est in rerum natura sm aliquod trium temporum, vel quod non est: & hoc totum conuenit negare. Vndẽ manifestum est, ꝙ omne quod affirmatur, potest negari, & ẽ conuerso. Et, quia affirmatio & negatio opposita sunt sm se, vtpote ex opposito contradictorię: consequẽs est ꝙ quælibet affirmatio habeat negationem sibi oppositam, & ẽ conuerso. Cuius contrarium illo solo modo posset contingere, si aliqua affirmatio affirmaret aliquid quod negatio negare non potest. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque hoc sit contradictio, affirmatio inquã & negatio, quæ opponuntur.*

ANT. Et sit hoc contradictio, affirmatio & negatio oppositæ.

Manifestat quæ sit absoluta oppositio affirmationis & negationis. Et primo manifestat eam per nomen. Secundo per definitionem. ibi. {Dico autem.} Dicit ergo primo, ꝙ, cum cuilibet affirmationi opponatur negatio & ẽ conuerso, oppositioni huiusmodi imponatur nomen hoc, ꝙ dicatur contradictio. Nomen cõtradictiõis. Per hoc enim quod dr̃ {& sit contradictio} datur intelligi, ꝙ ipsum nomẽ contradictionis ipse imposuerit oppositioni affirmationis & negationis, vt Amonius dicit. Amonius. Deinde cum dicit.

ARGY. *Opponi autem eam dico, quæ quidem de eodem & non æquiuoce, & quæcunq; alia determinauimus ad Sophistarum molestias euitandas.*

ANT. Dico autem opponi eiusdem de eodem. nõ autem æquiuoce, & quæcunq; cætera taliũ determinauimus cõtra sophisticas iportunitates.

E Definit contradictionem. Quia vero vt dictum est, contradictio est oppositio affirmationis & negationis, illa requiruntur ad contradictionem, quæ requiruntur ad oppositionem affirmationis & negationis. oportet autem opposita esse circa idem. Ad ꝯtradictionẽ requisita. eiusdẽ. Et, quia enunciatio constituitur ex subiecto & prædicato: requiritur ad contradictionem primo quidem, ꝙ affirmatio & negatio sint eiusdem prædicati: si enim dicatur Plato currit & non disputat, non est contradictio: Secundo requiritur, ꝙ sint de eodem subiecto: si enim dicatur, Sortes currit, & Plato non currit, non est contradictio: Tertio requiritur ꝙ identitas subiecti & prædicati non sit solum secundũ nomen, sed sit simul secundum rem & nomen: nam si nõ sit idem nomen, manifestum est ꝙ non sit vna & eadem enunciatio. Similiter autem ad hoc ꝙ sit enũciatio vna, requiritur identitas rei. dictum est enim supra ꝙ enunciatio vna est, quæ vnum de vno significat. Lect. 8. & ideo subdit {non autem æquiuoce}, i. non sufficit identitas nominis Non æquiuoce. F cum diuersitate rei, quæ facit æquiuocationem. Sunt aũt & quædam alia in contradictione obseruanda, ad hoc ꝙ omnis diuersitas, quæ est affirmationis & negationis habeatur. non enim esset contradictio si non omnino idem negaret negatio, quod affirmatio affirmaret. Hæc autem diuersitas potest sm quatuor considerari. Alia requisita. Vno quidem modo sm diuersas partes subiecti: non enim est contradictio si dicatur, Aethiops est albus dente, & non est albus pede: Scdm idẽ. Secundo si sit diuersus modus ex parte prędicati: Similiter. non enim est contradictio si dicatur, Socrates currit tarde & non mouetur velociter: vel si dicatur, ouum est animal in potentia, & non est animal in actu. Tertio si sit diuersitas ex parte mẽsuræ, puta loci vel temporis: In eodem tempore vel loco. non enim est contradictio si dicatur, pluit in Gallia, & non pluit in Italia: aut pluit heri, hodie non pluit. Respectu eiusdem. Quarto si sit diuersitas ex habitudine ad aliquid extrinsecum, puta si dicatur, decem homines esse plures quo ad domum, non autem quo ad forum. Et hæc omnia designãtur G cum subditur. {Et quæcunque cætera talium determinauimus}, i. determinare cõsueuimus in disputationibus contra {sophisticas importunitates}, i. contra importunas & litigiosas oppositiones Sophistarũ, de quibus plenius facit mentionem in Primo Elenchorum.

LECTIO X.

Ex rerum diuisione per vniuersale & singulare enunciationũ diuisio proponitur in vniuersales, ac singulares, & de illarum oppositione contraria agit: hinc vniuersalium enunciationum, & indefinitarum comparatione proposita, de illarum diuersa formatione agitur.

ARGY. *Cum aũt rerum aliæ sint vniuersales, aliæ particulares: Atq; Vniuersale dico, quod de pluribus aptum est prædicari, quale est homo: singulare aũt id quod illam legẽ subire nequit, quale est Callias.*

H ANT. QVoniam autem sunt hęc quidem rerum vniuersalia, illa vero singularia: Dico autem Vniuersale, quod de pluribus natum est prædicari: Singulare vero quod nõ. vt homo quidem vniuersale est, Plato vero eorum quæ singularia sunt.

Intẽ. Arist. QVia Philosophus dixerat oppositionem affirmationis & negationis esse contradictionem quæ est eiusdem de eodem: consequenter intendit distinguere diuersas oppositiones affirmationis & negationis, vt cognoscatur quæ sit vera contradictio. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit quandam diuisionem enunciationum necessariam ad prędictam differentiam oppositionum assignandam: Secundo manifestat ꝓpositum. ibi. {Si ergo vniuersaliter.} Præmittit autem diuisionem enuncia-

enunciationum quæ sumitur ex parte subiecti. Vnde circa primum duo facit: Primo diuidit subiectum enunciationum: Secundo concludit diuisionem enunciationum, ibi {Necesse est enunciare} Subiectum autem enunciationis est nomen vel aliquid loco nominis sumptum: Nomē autem est vox significatiua ad placitum simplicis intellectus, quod est similitudo rei. & ideo subiectum enunciationis distinguit per diuisionem rerum, & dicit, q rerum quædam sunt vniuersalia, quædam sunt singularia. Manifestat autem membra diuisionis dupliciter. Primo quidē per diffinitionē, quia vniuersale est quod est aptū natum de pluribus prædicari, singulare vero quod non est aptum natū prædicari de pluribus, sed de vno solo: Secundo manifestat per exemplum cum subdit, q homo est vniuersale, Plato autem singulare. Accidit autem dubitatio circa hanc diuisionem, quia sicut probat Philos. in 7. Met. Vniuersale nō est aliquid extra res existens. Itē in prædicamentis dicitur q secundę substantiæ non sunt nisi in primis, quæ sunt singulares. Non ergo videtur esse conueniens diuisio rerū per vniuersalia & singularia: quia nullę res videntur esse vles, sed omnes sunt singulares.

Ratio dist. subiecti enun. per diui. rerum.

Dub. Lec. 14. & cōm. 58.

Responsio.

Dicendum est, q hic diuiduntur res secundum q significantur per nomina, quæ subiiciuntur enunciationibus. dictum est enim supra: q nomina non significāt res nisi mediante intellectu. et ideo oportet q diuisio ista rerum accipiatur secundum q cadit in intellectu. ea vero, quæ sunt coniuncta in rebus, intellectus potest distinguere, quando vnum eorum non cadit in ratione alterius: in qualibet autem re singulari est considerare aliquid qđ sit illi proprium, inquantum est hæc res, sicut Sorti vel Platoni inquantum est hic homo: & aliquid est cōsiderare in eo, in quo conuenit cū aliis quibusdam rebus, sicut q Sortes est animal, aut homo, aut rationale, aut risibile, aut caluus. Quando igitur res denominatur ab eo quod conuenit illi soli rei, inquantum est hæc res: hoc nomē dicitur significare aliquid singulare. quando autem denominatur res ab eo quod est commune sibi & multis aliis, nomen huiusmodi dicitur significare vniuersale, quia significat nomen huiusmodi naturam siue dispositionē aliquam, quæ est cōmunis multis. Quia igitur hāc diuisionē dedit de rebus nō absolute secūdum q sunt extra animā, sed sm q referuntur ad intellectum: nō diffinit vniuersale & singulare sm aliquid quod pertinet ad rem; puta si diceret q vniuersale extra animam, quod pertinet ad opinionem Platonis: sed per actum animæ intellectiuæ, qui est prædicari de multis vel de vno solo.

Lec. 2.

Intel. distinguere.

Proprium in se sing.

Conue.

No. sig. singula Cōe.

Cur differ. vle & sing. per actum animæ.

Est aūt considerandum, q intellectus apprehendit rē intellectum sm propriam essentiam seu diffinitionem. vnde & 105. de Anima dicit q obiectum proprium intellectus est quod quid est. Contingit autem qnādoq q propria ratio alicuius formę intellectæ nō repugnat ei quod est esse in pluribus: sed hoc impeditur ab aliquo alio, siue sit aliquid accidentaliter adueniens, puta si omnibus hominibus morientibus vnus solus remaneret, siue sit propter conditionem naturæ, sicut est vnus tantum sol, nō q repugnet rationi solari esse in pluribus sm conditionem formæ, ipsius, sed quia non est alia materia susceptiua talis formę. & ideo non dixit q vniuersale est quod prædicatur de pluribus, sed {quod aptum natum est prædicari de pluribus} Cum autem omnis forma, quæ nata est recipi in materia, quantum est de se communicabilis sit multis materiis, dupliciter potest cōtingere q id qđ significatur per nomen, non sit aptum natum prædicari de pluribus: Vno modo q nomen significat formam secundum q terminata est ad hanc materiam, sicut hoc nomē Sortes vel Plato, quod significat naturam humanam prout est in hac materia. Alio modo sm q nomen significat formam, quæ non est nata in materiam recipi. vnde oportet q per se remaneat vna & singularis, sicut albedo, si esset forma non existens in materia, esset vna sola, vnde esset singularis. & pp hoc Philosophus dicit in 7.

Apprehen. rei p intell. Lect. 12. tex. c. 26.

Própria fō fore non fit in pluri. dupliciter.

Signifi. nominis non prędica de plurib' dupliciter.

A Meta. q, si essent species rerū separatæ, sicut posuit Plato, essent indiuidua. Potest autem subiici, q hoc nomen Sortes vel Plato est natū de pluribus prædicari, quia nihil prohibet multos esse, qui vocentur hoc nomine.

Lect. 2. t. c. 18. Obiectio.

Sed ad hoc patet respōsio, si attendantur verba Arist. Ipse. n. nō diuisit nomina in vniuersale & particulare, sed res. Et iō intelligendū est, q vniuersale non solum dr̄ qn̄ nomē potest de pluribus prædicari, sed ēt qn̄ id, quod significatur per nomen est natum in pluribus inueniri. hoc autē non contingit in prædictis nominibus. nā hoc nomen Sortes vel Plato significat naturam humanam secundum q est in hac materia. Si vero hoc nomē imponatur alteri homini, significabit, aliud: & propter hoc nō esset vniuersale, sed æquiuocum. Deinde cum di,

Responsio. Requisita ad vniuersale ppue.

Sic q, necesse interdum uniuersalium, interdum singularium cuidam aliquid inesse, vel non inesse enuntiare. ARG T.

B Necesse est aūt enuntiare quoniam inest aliquid aut non, aliquoties quidem eorum alicui quæ vniuersalia sunt, aliquoties autem alicui eorum quæ sunt singularia. ANT.

Concludit diuisionem enunciationis. quia. n. semper enuntiatur aliquid de aliquo, rerum autem quædā sunt vniuersalia, quædam singularia. necesse est q quandoq enuntietur aliquid inesse vel non inesse alicui vniuersalium, quādoq vero alicui singularium. Et est suspensiua cōstructio vsq huc, & est sensus. {quoniam autem sunt quidem rerum &c. necesse est enuntiare &c.} Est autē cōsiderandum q de vniuersali aliquid enunciatur quatuor modis. Nam vniuersale potest vno modo considerari; quasi separatum a singularibus, siue per se subsistens, vt Plato posuit, siue secundum sententiam Arist. secundum esse quod habet in intellectu. Et sic potest ei aliquid attribui tripliciter. Quādoq enim attribuitur ei aliquid sic C considerato, quod pertinet ad solam operationem intellectus. vt si dicatur q homo est prædicabile de multis, siue vniuersale, siue species. huiusmodi enim intentiones format intellectus attribuens eas naturæ intellectæ secūdum q comparat ipsas ad res, quæ sūt extra animam. Quandoq vero attribuitur vniuersali sic cōsiderato, q. s. apprehenditur ab intellectu vt vnum, tamen id quod attribuitur ei non pertinet ad actum intellectus, sed ad esse, quod habet natura apprehensa in rebus, quæ sunt extra animam. puta si dicatur q homo est dignissima creaturarum. hoc enim conuenit naturæ humanæ etiā secundum q est in singularibus. Nam quilibet homo singularis dignior est omnibus creaturis irrationalibus: sed tamen omnes homines singulares non sunt vnus homo extra animam, sed solum in acceptione intellectus, & per hunc modum attribuitur ei prædicatum, s. vt vni rei. Alio autem modo attribuitur aliquid vniuersali, prout D est in singularibus, & hoc dupliciter: Quandoq quidem ratione ipsius naturę vniuersalis, puta cum attribuitur ei aliquid quod ad essentiam eius pertinet, vel quod consequitur principia essentialia, vt cum dicitur homo est animal, vel homo est risibilis: Quādoq autem attribuitur ei aliquid ratione singularis in quo inuenitur, puta cum attribuitur ei aliquid quod pertinet ad actionē indiuidui, vt cum dr̄, homo ambulat. Singulari aūt attribuitur aliquid tripli. Vno modo sm q cadit in apprehensione, vt cum dr̄, Sortes est singularis, vel prędicabilis de vno solo: Quandoq autem ratione naturæ communis, vt cum dicitur, Sortes est animal: Qn̄q autem ratione sui ipsius, vt cum dicitur, Sortes ambulat. Totidem etiam modis negatiuæ variantur: quia omne quod contingit affirmare, contingit negare, vt supra dictū est. Est autem hęc tertia diuisio enuntiationis quā ponit Philosophus, Prima nāque fuit q enūtiationum quædā est

De vniuersali aliquid enūciatur iiij. modis, primo.

No. de 12.

Singulari aliquid attribuit' tripliciter.

Lec. 9. Tres diuisiones enūtiationis.

vna simpliciter, quædam vero coniunctione vna. Quæ (E) quidem est diuisio analogi, in ea de quibus prædicatur secundum prius, & posterius. sic.n. vnum diuiditur secundum prius in simplex, & per posterius in compositum. Alia vero diuisio fuit in affirmationem & negationem: Quæ quidem est diuisio generis in species, quia sumitur secundum differentiam prædicati ad quod fertur negatio: p̄dicatū autē est pars formalis enuatiationis & ideo hmōi diuisio dicitur pertinere ad qualitatē enūtiationis qualitatē inquā essentialē sm q̄ dr̄ia significat quale qd. Tertia aūt est hmōi diuisio, quæ sumitur secūdū differētiā subiecti qd' p̄dicatur de pluribus vel de vno solo. & ideo dicitur ptinere ad quātitē enūtiationis. nā & quātitas consequitur materiam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sic quispiam vniuersaliter quidem de vniuersalibus enuntiat, competere inquam, aut non competere quippiam, erunt enuntiationes istæ Cōtrariæ. Atque de vniuersalibus vniuersaliter enuntiare (F) quempiam dico hoc modo, vt est, omnis homo est albus, nullus homo est albus.*

ANT. Si ergo vniuersaliter enuntiet de vniuersali, quoniam est, aut non, erūt hæ Contrariæ enūtiationes. Dico autem de vniuersali enuntiationem vniuersalem, vt omnis homo albus est, nullus homo albus est.

Ostēdit quomō enūtiationes diuersimode opponuntur secūdū diuersitatē subiecti. & circa hoc duo facit. Primo distinguit diuersos modos oppositionū I ipsis enūtiationibus. Secundo ostendit quō diuersæ oppositiones diuersimode se habent ad verum & falsum: ibi{Quo circa has quidem impossibile est.} Circa primū considerādū est, q̄ cū vniuersale posit considerari in abstractione a singularibus, vel secūdū q̄ est in singularibus, secundum hoc diuersimode aliquid ei attribuitur, vt supra dictum (G) est. Ad designandū autem diuersos modos attributionis, inuentæ sunt quædam dictiones, quę possunt dici determinationes vel signa, quibus designat̄ q̄ aliquid de vniuersali hoc aut illo modo prædicetur. Sed quia non est ab omnibus communiter apprehensum, q̄ vniuersalia extra singularia subsistāt. ideo communis vsus loquēdi non habet dictiones ad designandū illū modū prædicādi, prout aliquid dicitur in abstractione a singularibus. Sed Plato, qui posuit vniuersalia extra singularia subsistere, adinuenit aliquas determinationes, quibus designaretur quō aliquid attribuitur vniuersali prout est extra singularia. & vocabat vniuersale separatum subsistēs extra singularia, quantum ad speciem hominis, per se hominem, & similiter in aliis vniuersalibus. Sed vniuersale secundum q̄ est in singularibus, cadit in apprehensione hominum, & ideo adinuentæ sunt quædam dictiones ad significandū modum attribuendi aliquid vniuersali sic accepto. Sicut autem supradictum est, quandoque ali (H) quid attribuitur vniuersali ratione ipsius naturæ vniuersalis, & ideo hoc dicitur prædicari de eo vniuersaliter, quia.s. ei conuenit secundum totam multitudinē in qua inuenitur. & ad hoc designandū in affirmatiuis prædicationibus adinuenta est hæc dictio, Omnis, quæ designat q̄ prędicatum attribuitur subiecto vniuersali quantum ad totum id quod sub subiecto continetur: In prędicatis autem negatiuis adinuēta est hæc dictio, Nullus per quā significatur q̄ prædicatum remouetur a subiecto vniuersali secundum totum id quod continetur sub eo. vnde nullus dicitur quasi non vllus, & in græco dicit, vtis, quasi nec vnus, quia nec vnum solum est accipere sub subiecto vniuersali a quo prędicatum non remoueatur. Quandoque autem attribuitur vniuersali aliquid vel remouetur ab eo ratione particularis, & ad hoc designandum in affirmatiuis quidem adinuenta est hæc dictio, Aliquis, (E) vel quidam, per quam designatur q̄ aliquid attribuitur subiecto vniuersali ratione ipsius particularis. vnde dicitur indiuiduum vagum. In negatiuis autem non est aliqua dictio posita, sed possumus accipere non omnis. vt sicut nullus vniuersaliter remouet. eo q̄ significat, quasi diceretur non vllus, idest non aliquis, ita etiam non omnis particulariter remouet, inquantum excludit vniuersalem affirmationem. Sic igitur tria sunt genera affirmationum in quibus aliquid de vniuersali prædicatur. Vna quidem est in qua de vniuersali prædicatur aliquid vniuersaliter, vt cum dicitur, Omnis homo est animal: Alia in qua aliquid prędicatur de vniuersali particulariter, vt cum dicitur, Quidam homo est albus: Tertia vero est in qua aliquid de vniuersali prædicatur absque determinatione vniuersalitatis vel particularitatis: vnde huiusmodi enuntiatio solet vocari indefinita. Totidem autē sunt negationes oppositæ. De singulari autē, quāuis aliquid diuersa ratione p̄dicetur, vt supra dictū est: tn̄ totū referē (F) ad singularitatē ipsius, quia etiam natura vniuersalis in ipso singulari indiuiduatur, & ideo nihil refert quantū ad naturā singularitatis, vtrum aliquid prædicetur de eo ratione vniuersalis naturę, vt cū dicitur, Sortes est homo, vel conueniat ei ratione singularitatis. Si igitur tribus prædictis enuntiationibus addatur singularis, erūt quatuor modi enuntiationū ad quātitatē ipsius pertinētes. s. vniuersalis, singularis, indefinitus, & particularis. Sic igitur secūdū has differentias Arist. assignat diuersas oppositiones adinuicem. Et primo sm differentiam vniuersalium ad indefinitas: Secundo sm differentiam vniuersalium ad particulares, ibi{opponit autem affirmationē.} Circa primum tria facit. Primo agit de oppositione vniuersalium adinuicem. Secundo de oppositione indefinitarum, ibi{Quando autem in vniuersalibus.} Tertio excludit dubitationem ibi{In eo vero q̄.} Dicit ergo primo q̄ si aliquis enuntiet de subiecto vniuersali vniuersaliter, id est secundum continentiam suæ vniuersalitatis, (G) quoniam est, id est affirmatiuę, aut non est, idest negatiue, erunt contrarię enuntiationes. vt si dicatur, Omnis homo est albus, Nullus homo est albus. Huius autem rō est, quia contraria dicuntur quæ maxime a se distant. nō enim dr̄ aliquid nigrū ex hoc solū, q̄ nō est albū: sed sup hoc quod est non esse albū quod significat communiter remotionem albi, addit nigrum extremā distātiā ab albo. Sic igitur id quod affirmatur per hanc enuntiationē, Omnis homo est albus, remouetur per hanc negationē, Non omnis homo est albus. Oportet ergo q̄ negatio remoueat modum quo prædicatum dicitur de subiecto, quē designat hæc dictio, Omnis. Sed super hāc remotionē addit hæc enuntiatio, nullus homo est albus, totalem remotionem, quæ est extrema distātia, quod primo pertinet ad rationem contrarietatis. Et ideo conuenienter hanc oppositionem dicit contrarietatē. Deinde cū dicit.

ARGY. *Quando autem de vniuersalibus nō vniuersaliter, non sunt contrariæ. Quæ autem significantur, est esse aliquando contraria.* (H)

ANT. Quando autem de vniuersalibus non vniuersaliter, non sunt contrariæ. Quæ autem significantur, est esse aliquando contraria.

Ostendit qualis sit oppositio affirmationis, & negationis in indefinitis. Et primo proponit quod intēdit. Secūdo manifestat per exemplum, ibi{Dico autem non vniuersaliter} Tertio assignat differentiā manifestiorem, ibi {cū.n. vniuersale sit homo.} Dicit ergo primo, q̄ quando de vniuersalibus subiectis affirmatur aliquid vel negatur, non tamen vniuersaliter, non sunt contrariæ enuntiationes. sed illa quæ significantur contingit esse cōtraria. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dico autem non vniuersaliter enuntiare in his quæ sunt vniuersalia, hoc modo, Homo albus est,*

Homo al-

Marginal notes: Lec. 11. — Notādum vniuersale dupliciter consi. — Signa vniuersalia vel particularia. — Pla. opi. de vniuersalibus. — Prędicari vniuersaliter. — Particulariter. — Tria genera affi. de p̄di. vniuersali. — Quatuor s. modi secundū quātitatem. — Lec. 11. — Expo. tex. vl̄is affi. & vl̄is ne. cur. contrariæ. — Extrema distantia.

Homo albus non est. Homo quidem est vniuersale, at ille non vtitur vt vniuersali ipsa enuntiatione. Omnis.n.non significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota.

ANT.

Dico autē non vniuersaliter enũtiare de his quæ sunt vniuersalia.vt, Est albus homo. Non est albus homo. Cũ.n.vniuersale sit homo, non vniuersaliter vtitur enunciatione. Omnis nãq; nõ vniuersale, sed qm̃ vniuersaliter significat.

Not. Manifestat p exempla. Vbi considerãdũ est ꝙ nõ dixerat qñ in vniuersalibus particulariter, sed nõ vniuersaliter. Nõ.n.intẽdit de particularibus enunciationibus sed de solis Indefinitis. Et hoc manifestat p exẽpla quę ponũtur, dicẽs fieri non vniuersalẽ enũciationẽ in vniuersalibus subiectis, cũ dicit, Est albus homo, Nõ est albus homo. Et rationẽ huius expositionis ostendit, quia homo, qui subiicitur, est vniuersale: sed tñ prædicatũ nõ vniuersaliter de eo prædicatur, quia non apponitur hæc dictio, Ois, quæ nõ significat ipsum vniuersale, sed modũ vniuersalitatis. prout.s.prædicatum dr̃ vniuersaliter de subiecto. & ideo addita subiecto vniuersali semper signãt ꝙ aliquid de eo dicatur vniuersaliter. Tota autẽ hæc expositio refertur ad hoc quod dixerat {Qñ in vniuersalibus nõ vniuersaliter enũtiatur, nõ sunt contrariæ:} Sed hoc quod additur, {Quæ autẽ signantur contingit esse cõtraria} non est expositum, quãuis obscuritatẽ contineat. Et ideo a diuersis diuersimode exponitur.

Expositio quorundã. Quidã.n hoc referre voluerunt ad contrarietatẽ veritatis & falsitatis, quæ cõpetit huiusmodi enunciationibus.

Impugna. Contingit.n.qñq; has simul esse veras, Homo est albus, & Homo nõ est albus, & sic nõ sunt contrariæ, quia contraria mutuo se tollunt. Contingit tñ qñq; vnam earum esse verã & alterã esse falsam. vt cũ dicitur, Homo est animal, Homo nõ est animal, & sic rõne significati videtur habere quãdã cõtrarietatẽ. Sed hoc nõ videtur ad propositũ pertinere veritatẽ. tũ qa Philosophus nõdũ hic loqr̃ de veritate & falsitate enũciationũ. tũ ẽt quia hoc ipsum posset de particularibus enunciationibus dici.

Porphy. expositio. Alij vero sequentes Porphyriũ, referũt ad cõtrarietatẽ p̃dicati. Cõtingit.n.qñq; ꝙ prædicatum negatur de subiecto pp hoc quod inest ei cõtrariũ, sicut si dicat, homo nõ est albus qa est niger, et sic id quod signãt per hoc quod dicit, nõ est albus, põt esse cõtrariũ, non tñ semp. remouet.n. aliquid â subiecto etiam si contrariũ non insit, sed aliqd mediũ inter contraria, vt cũ dicitur, Aliquis nõ est alb⁹ quia pallidus: vel quia inest ei priuatio actus, vel habitus, seu potẽtia, vt cũ dicitur, Aliquis nõ est vidẽs, quia est carẽs potẽtia visiua, aut habet impedimẽtũ ne videat vel ẽt quia nõ est aptus natus videre, puta si dicat, Lapis nõ videt. Sic igitur illa quæ significant, cõtingit esse cõtraria. sed ipsæ enunciationes non sunt contrarię: qa vt in fine huius libri dicet, nõ sunt cõtrariæ opiniones quę sunt de cõtrariis, sicut opinio ꝙ aliqd sit bonũ, & illa q̃ est, ꝙ aliquid non est bonũ. (Lib.2. Lec.vlt.)

Impugna. Porphy. Sed nec hoc vr̃ ad propositũ pertinere, quia nõ agit hic de contrarietate rerũ vel opinionũ, sed de contrarietate enunciationũ.

Alexan. expositio melior. & ideo magis videtur hic sequenda expositio Alexandr. ſm quam dicẽdũ est, ꝙ in indefinitis enunciationibus nõ determinatur vtrum prædicatũ attribuatur subiecto vniuersaliter, ꝙ faceret contrarietatẽ enuntiationũ: aut particulariter, ꝙ non faceret cõtrarietatem enuncianonum.

In indefinitis qũo cõtrarietas. Et ideo huiusmodi enuntiationes indefinitæ dicuntur, secundum modum quo proferuntur. contingit tamen quandoque ratione significati eas habere contrarietatem, puta cum attribuatur ei aliquid vniuersaliter ratione vniuersalis, quãuis non apponatur signum vniuersale, vt cum dicitur, homo est animal, Homo non est animal, quia hæ enuntiationes eandem habent vim ratione significati; ac si diceretur, Omnis homo est animal, Nullus homo est animal. Deinde cum dicit.

ARGV.

Ei vero, quod vniuersaliter prædicatur, si vniuersalis prædicationis addideris notam, enuntiationem non efficies veram, nulla.n.erit affirmatio vera, in qua prædicationis nota vniuersalis ei adiungitur quod vniuersaliter prædicatur.vt, Omnis homo est omne animal.

ANT.

In eo vero ꝙ vniuersale prædicatur, id quod est vniuersaliter prædicare, non est verũ. Nulla.n.affirmatio vera erit, in qua de vniuersale prędicationi vniuersaliter prædicetur.vt, Omnis homo est omne animal.

Remouet quoddam quod posset esse dubium. Quia enim posuerat quandã diuersitatem in oppositione enũtiationum ex hoc, ꝙ vniuersale sumitur a parte subiecti vniuersaliter: vel nõ vniuersaliter: posset aliquis credere ꝙ similis diuersitas nasceretur ex parte p̃dicati, ex hoc, s. quod vniuersaliter p̃dicari posset, vel nõ vniuersaliter, & ideo ad excludendum dubitationem dicit, ꝙ in eo ꝙ ponitur aliquod vniuersale p̃dicari, ꝙ prædicetur vniuersale vniuersaliter non est verum. Cuius quidẽ duplex esse potest ratio. Vna quidem, quia talis modus prædicãdi videtur repugnare prædicato ſm propriam rationem quam habet in enuntiatione. dictum est.n.supra, ꝙ p̃dicatum est quasi pars formalis enuntiationis, subiectũ autẽ est pars materialis ipsius. cũ autẽ aliquod vniuersale profertur vniuersaliter, ipsum vniuersale sumit ſm habitudinẽ quã habet ad singularia, quæ sub se cõtinet: sicut & qñ vniuersale profertur particulariter, sumitur ſm habitudinẽ quã habet ad aliquod contentorũ sub se. & sic vtraq; ptinent ad materialẽ determinationẽ vniuersalis. & ideo neq; signum vniuersale, neq; particulare conuenienter additur prædicato, sed magis subiecto. conuenientius.n.dicitur. Nullus homo est asinus, q̃, Omnis homo est nullus asinus. & similiter cõueniẽtius dicitur, Aliquis homo est albus, q̃, Homo est aliquid albũ.

Signũ vniuersale vel par. p̃di. nõ conuenit.

Inuenitur aũt quandoq; â Philosophis signum particulare appositum prædicato ad insinuandum quod prædicatum est in plus q̃ subiectum, & hoc præcipue cũ habito genere inuestigant differentias completiuas speciei, sicut qñ de anima dicitur ꝙ Anima est actus quidam.

Signũ par. appo. p̃di. Lec j.& cõ. 6.& 9.

alia vero potest accipi ex parte veritatis enuntiationis, quæ ratio specialiter habet locũ in affirmationibus, quæ falsæ sunt si prædicatũ vniuersaliter prædicaretur. Et ideo manifestans id quod posuerat subiungit, ꝙ nulla affirmatio est in qua.s.vere de vniuersali prædicato vniuersaliter prædicetur.i.in qua vniuersali prædicato vtitur ad vniuersaliter prædicandũ, vt si diceretur, Omnis homo est oẽ animal. Oportet.n.ſm prædicta ꝙ hoc prędicatum animal ſm singula quæ sub ipsa continẽtur prædicaretur de singulis quæ continentur sub homine. & hoc non potest esse verum, neq; si prædicatum sit plus, neq; si prædicatum sit conuertibile. Oportet.n.ꝙ quilibet vnus homo esset animalia omnia, aut omnia risibilia, quæ repugnãt rationi singularis quod accipitur sub vniuersali.

Tacitæ obiectioni.

Nec est instantia si dicatur ꝙ hæc est vera, Omnis homo est omnis disciplinę susceptiuus. Disciplina.n.nõ p̃dicatur de hoĩe sed susceptiuũ disciplinæ. repugnat autẽ veritati si diceretur, Ois homo est oẽ susceptiuũ disciplinæ.

Signũ vle vel par. affir. non cõue. præd.

Signũ autẽ vniuersale negatiuũ vel particulare affirmatiuũ & si cõueniẽtius ponãtur ex parte subiecti, nõ tamẽ repugnat veritati ẽt si ponãtur ex parte prædicati. Cõtingit.n.huiusmodi enũtiationẽ in aliqua materia esse verã. hæc.n. est vera, Omnis homo null⁹ lapis est. Et similiter hæc est vera, Ois homo aliquod animal est: Sed hæc, Ois homo oẽ animal est, in quacũq; materia p̃feratur falsa est. Sũt autẽ q̃dã aliæ tales enũtiationes semper falsæ: sicut ista,

Aliquis homo omne animal est, & aliæ similes sunt semper falsæ, in omnibus enim eadem ratio est. Et ideo per hoc q Philosophus reprobauit istā, Omnis hō omne animal est, dedit intelligere oēs cōsimiles esse improbādas.

LECTIO XI.

Quænam enuntiationum in affirmatione & negatione opponantur contradictorie, vel contrarie opponantur: quomodoq; contrarias non simul veras esse contingit, subcontrarias vero fit, contradictoriarum autem, si vna vera sit, reliquam falsam esse oportere, multipliciter declaratur.

ARGV. *Affirmationem igitur, & negationē opponi cōtradictorie quidem dico: cum vniuersaliter altera, altera nō vniuersaliter significat de eodem. vt Omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est, quidam homo albus est.*

ANT. OPponi itaq; dico affirmationem negationi contradictorie, quę vniuersaliter significat, ei, quæ non vniuersaliter: vt Omnis homo albus est, non omnis homo albus est: nullus homo albus est, quidam homo albus est.

POstq̄ Philosophus determinauit de oppositione enūciationum comparando vľes enuntiationes ad indefinitas, hic nunc determinat de oppositione enuntiationum comparando vľes ad particulares. Circa quod notandum est, q pōt duplex oppositio in his notari. (Duplex. oppo.) Vna quidem vniuersalis ad particularem, & hanc primo tangit: Alia vero vniuersalis ad vľem, & hanc tangit secundo ibi. {Contrariæ vero} (Opp. parti. affir. & parti. neg.) Particularis vero affirmatiua, & particularis neg. non habent proprie loquendo oppositionem, quia oppositio attenditur circa idem subiectū. subiectum autem particularis enuntiationis est vľe particulariter sumptum, non pro aliquo determinato singulari, sed indeterminate pro quocunque. & iō, cum de vniuersali particulariter sumpto aliquid affirmatur vel negatur, ipse modus enūtiandi non habet quòd affirmatio & negatio sint de eodem, quod requiritur ad oppositionem affirmationis & negationis sm præmissa. Dicit ergo primo, quòd enuntiatio, quæ vniuersale significat, s. vniuersaliter, opponitur contradictorie ei, quæ non significat vniuersaliter, sed particulariter, si vna earum sit affirmatiua, altera vero sit negatiua, siue vniuersalis sit affirmatiua, & particularis negatiua, siue econuerso: vt cum dicitur, Omnis homo est albus, non omnis homo est albus. hoc.n. quod dico, non omnis, ponitur loco signi particularis negatiuæ, vnde æquipollet ei quæ est, quidam homo non est albus, sicut & nullus, quod idem significat. ac si diceretur, non vllus vel non quidam, est signum vľe negatiuum. Vnde hæ duæ, quidam homo est albus, quæ est particularis affirmatiua, nullus homo est albus, quæ est vniuersalis negatiua, sunt contradictoriæ. (Rō. cōtradic. Iter pōnes.) Cuius ratio est, quia contradictio consistit in sola remotione affirmationis per negationem. Vniuersalis autem affirmatiua remouetur per solam negationem particularis, nec aliquid aliud ex necessitate ad hoc exigitur. Particularis autem affirmatiua remoueri non potest, nisi per vniuersalem negatiuam, quia iam dictum est, quod particularis affirmatiua non pprie opponitur particulari negatiuæ. vnde relinquitur, q vniuersali affirmatiuę contradictorie opponitur particularis negatiua, & particulari affirmatiuę vľis negatiua. Deinde cum dicit.

Contrariæ vero cum vniuersaliter vtraq; significat de eodem, vt Omnis homo albus est, nullus homo albus est.

Contrariæ vero vniuersalem affirmationē & vniuersalem negationem: vt Omnis homo iustus est, nullus homo iustus est.

E Tangit oppositionem vniuersalium enunciationum, & dicit, q vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrarię. sicut omnis homo est iustus, nullus homo est iustus: quia, s. vniuersalis non solum remouet vniuersalem affirmatiuam, sed etiam designat extremam distantiam, inquantum negat totum quod affirmatio ponit, & hoc pertinet ad rationem contrarietatis. & ideo particularis affirmatiua & negatiua se habent sicut medium inter contraria. Deinde cum dicit. (Expo. 1. — Cur vni. affir. & vni. nega. cōtrariantur.)

ARGV. *Quapropter fieri quidē non potest, vt hæ simul sint veræ. At fit vt his opposita, veræ nonnunquā sint de eodem, veluti, Omnis homo albus est, & aliquis homo albus est.*

ANT. Quod circa has quidē impossibile est simul esse veras: His vero opposítas, contingit aliquando in eodem: vt, Non omnis homo albus est, & quidam homo albus est.

F Ostendit q̄ō se habeat affirmatio & negatio oppositę ad verum & falsum. Et primo quantum ad cōtrarias. Secundo quantum ad contradictorias. ibi. {Quæcunq; igitur contradictiones.} Tertio quantum ad ea quę vīr contradictoria, & non sunt. ibi. {Quæcunque autem in vniuersalibus.} Dicit ergo primo, q, quia vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrarię, impossibile est q sint simul veræ. Contraria.n. mutuo se expellunt. Sed particulares, q̄ contradictorie opponuntur vniuersalibus contrariis, possunt simul verificari in eodem, sicut, Non omnis homo est albus, quæ contradictorie opponitur huic, Omnis homo est albus: & quidam homo est albus, q̄ contradictorie opponitur huic, Nullus homo est albus. (Contrariæ non simul ve. sed simul falsæ.) Et hmōi etiam simile inuenitur in contrarietate rerū. nam album & nig. nunq̄ simul esse pñt in eodem, sed remotiones albi & nigri possunt esse. Pōt.n. aliquid esse, neq; album, neq; nig. sicut patet in eo q̄d est G pallidum, & silr contrariæ enunciationes non possunt simul esse veræ, sed earum contradictoriæ, à quibus remouentur, simul possunt esse veræ. Deinde cum dicit.

ARGV. *Contradictiones igitur hæ, quæ vniuersalium vniuersaliter sunt, ita sese habent, vt altera pars earum sit necessario vera, altera falsa. Eandem cōditionem & in singularibus esse constat. vt, Socrates est albus, Socrates non est albus.*

ANT. Quæcunq; igitur contradictiones vniuersalium sunt vľr, necesse est alteram esse veram, vel falsam: Et quęcūq; in singularibus sunt, vt Socrates albus est, non est Socrates albus.

Ostendit qualiter veritas & falsitas se habeant in contradictoriis. (Nega. duobus modis remo. affir.) Circa quod cōsiderandum est, sicut dictum est supra, in contradictoriis negatio non plus facit, nisi q H remouet affirmationem. Quod contingit dupliciter. Vno modo quando est altera earum vniuersalis, altera partic. vt supra: Alio modo qn̄ vtraq; est singularis, qa tunc negatio ex necessitate refertur ad idem, quod non contingit in particularibus, & indefinitis. (Quare singu. affir. sp cōtradicit singu. neg. — Expō text.) Et ideo singularis affirmatiua semper contradicit singulari negatiuæ, supposita identitate prædicati & subiecti. Et ideo dicit, siue accipiamus contradictionem vniuersalium vniuersaliter, scilicet quantum ad vnam earum, siue singularium enuntiationum: semper necesse est, q vna sit vera, & altera falsa. Neque enim contingit esse simul veras, aut simul falsas, quia verum nihil aliud est, nisi quādo dicitur esse quod est, aut non esse quod non est: falsum autem, quando dicitur esse quod non est, aut non esse quod est, vt patet 4. Metaph. (Verū, quid, falsum q d. Tex. c. 27. Le. 15. tex. Exp. priæ.)

ARGV. *At hæ, quæ vniuersalium non vniuersaliter sunt, non ita se habent, vt semper altera pars ipsarum*

ſarum ſit vera, altera falſa. Hæ nanq; ſimul ſunt vera, homo albus eſt, homo albus non eſt: Homo probus eſt, homo probus non eſt. A

ANT. Quæcunque autem vniuerſalium non vl'r, non hæc quidẽ ſemper vera eſt, illa vero falſa. Simul enim verum eſt dicere, q̃m eſt homo albus, & non eſt homo albus: & quoniam eſt homo pulcher, & non eſt homo pulcher.

Oſtendit qualiter ſe habeat veritas & falſitas in his, quæ vn̄r eſſe contradictoria, ſed non ſunt. Et circa hoc (Not.) tria facit. Primo proponit quod intendit: Scd̃o probat propoſitum. ibi. {Si enim turpis non probus.} Tertio (Neg. & affir. in indefin.) excludit id quod facere poſſet dubitationem. ibi. {Videbitur autem ſubito incõueniens.} Circa primum conſiderandum eſt, q affirmatio & negatio in indefinitis ꝓpoſitionibus videtur contradictorie opponi ꝓpter hoc, q eſt vnum ſubiectum non determinatum per ſignum particulare: & ideo videtur affirmatio & negatio eſſe de eodem. Sed ad hoc remouendum Philoſophus dicit, q quæcunq; affirmatiuę & neg. dicuntur de vniuerſalibus non vl'r ſumptis, non ſemper oportet q vnum ſit verum, aliud ſit falſum, ſed poſſunt ſimul eſſe vera. Simul.n. eſt verum dicere q homo eſt albus, & hõ non eſt albus, & q Hõ eſt probus, & Hõ non eſt probus. In quo qui- (Amonius.) dem, vt Amon. refert, aliqui Ariſt. contradixerunt, ponentes q indefinita negatiua, ſemper ſit accipienda pro (Primo ra.) vl'i negatiua. Et hoc aſtruebant, Primo q̃dem tali rõne, q̃a indefinita, cum ſit indeterminata, ſe habet in ratione materiæ: materia aũt ſm ſe conſiderata magis trahit̃ ad id quod indignius eſt: dignior aũt eſt vl'is affirmatiua q̃ particularis affir. & iõ indefinitam affir. dicunt eſſe ſumẽdã pro particulari affirmatiua, ſed negatiuam vl'em q̃ totum deſtruit, dicunt eſſe indigniorem particulari negatiua, quæ deſtruit partem, ſicut vl'is corruptio peior eſt q̃ particularis: & ideo dicunt q indefinita negatiua ſu- C (Secunda.) menda eſt pro vniuerſali negatiua. Ad quod etiam indu- (Li. 3. lect. 1. tex. 4.) cunt, & Philoſophi, & ipſe Ariſt. vtitur indefinitis negatiuis pro vniuerſalibus, ſicut dicitur in lib. Phyſic. q nõ eſt motus pręter res. & in lib. de Anima, quod non eſt (Lec. j. tertij lib. & com men. 128.) ſenſus præter quinque. Sed iſtæ rationes non concludũt. Quod.n. dicitur q materia ſm ſe ſumpta ſumitur pro peiori, verum eſt ſm ſententiam Platonis, qui non diſtin- (Solu.) guebat priuationem à materia: nõ autem eſt verum ſm (Lec. 15. primi lib.) Ariſt. qui dicit in lib. Phyſ. q malum & turpe & alia huiuſmodi ad defectum pertinentia, non dicuntur de materia niſi per accidens. Et ideo non oportet q indefinita ſemper ſtet pro peiori. Dato etiam, q indefinita neceſſe ſit ſumi pro peiori, non oportet q ſumatur ꝓ vniuerſali negatiua. quia, ſicut in genere affirmationis, vniuerſalis affirmatiua eſt potior particulari, vtpote particularem affirmatiuam continens: ita etiam in genere negationũ (In vnoquoq;.) vniuerſalis negatiua potior eſt. Oportet aũt in vnoquoque genere conſiderare id quod eſt potius in genere illo, D non aũt id quod eſt potius ſimpl'r. Vlterius etiam, dato q particularis negatiua eſſet potior oĩbus modis, non ta- (Indef. affir. pro par.) men adhuc rõ ſequeretur. non.n. ideo indefinita affirmatiua ſumitur pro particulari affirmatiua: quia ſit indignior: ſed quia de vl'i poteſt aliquid affirmari rõne ſuiipſius, vel rõne contenti ſub eo. Vnde ſufficit ad veritatẽ eius q prædicatum vni parti conueniat, quod deſignat̃ per ſignum particulare, & ideo veritas particularis affirmatiuæ ſufficit ad veritatem indefinitæ affirmatiuæ. & ſimili rõne veritas particularis negatiuæ ſufficit ad veritatem indefinitæ neg. quia ſi'r poteſt aliquid negari de vniuerſali vel rõne ſuiipſius, vel ratione ſuæ partis. Vtũtur aũt q̃nq; Philoſophi indefinitis negatiuis pro vni- (Aliq̃n indefin. neg. pro vul. neg.) uerſalibus in his quę per ſe remouentur ab vl'ibus: ſicut & vtuntur indefinitis affirma. pro vl'ibus in his, quæ per ſe de vniuerſalibus prædicantur. Deinde cum dicit.

Si.n. turpis eſt, non vtiq; probus eſt. Et homo pulcher eſt, homo pulcher nõ eſt. Si.n. fædus ſit homo, pulcher non eſt, & ſi quippiã ſit, id ꝑfecto non eſt. ARGY.

ANT. Si enim fœdus eſt, non eſt pulcher: & ſi ſit aliquid, nondum eſt.

Probat propoſitum per id, quod eſt ab omnibus conceſſum. Omnes enim concedunt q indefinita affirmatiua verificatur, ſi particularis affirmatiua ſit vera. Contingit autem accipi duas affirmatiuas indefinitas, qua- (Oppo. dupl'r in indefin.) rum vna includit negationem alterius, puta cum ſunt oppoſita prædicata. Quæ quidem oppoſitio põt contingere dupl'r. Vno modo ſm perfectam contrarietatem, ſicut (Primo.) turpis, i. inhoneſtus, opponitur probo, i. honeſto, & fædus, i. deformis ſm corpus opponitur pulchro. Sed per quam rationem iſta affirmatiua eſt vera, homo eſt probus. quodam homine exiſtente probo: per eandem rationem iſta eſt vera, Homo eſt turpis, quodam homine B exiſtente turpi. Sunt ergo iſtæ duæ veræ ſimul, homo eſt probus, homo eſt turpis: ſed ad hanc, homo eſt turpis, ſequitur, homo non eſt ꝓbus: ergo iſtæ duæ ſunt ſimul verę, Homo eſt probus, homo non eſt probus: & eadem rõne iſtæ duæ, homo eſt pulcher, homo non eſt pulcher. Alia aũt oppoſitio attenditur ſm perfectum & im- (Secundo.) perfectum, ſicut moueri opponitur ad motum eſſe, & fieri ad factum eſſe. vñde ad fieri ſequitur non eſſe eius, quod ſit in permanentibus, quorum eſſe eſt perfectum, ſecus aũt eſt in ſucceſſiuis quorum eſſe eſt imperfectum. Sic ergo hæc eſt vera, homo eſt albus, quodam homine (Sequela ad eſſe in perma. vel ſucceſſ.) exiſtente albo, & pari ratione, quia quidam homo ſit albus, hæc eſt vera, quidam homo ſit albus, ad quã ſequitur homo non eſt albus. ergo iſtæ duæ ſunt ſimul veræ, homo eſt albus, hõ non eſt albus. Deinde cum dicit.

At.n. abſurdum illico cuipiam hoc eſſe videbitur: propterea q hæ, Homo albus non eſt, & nullus homo albus eſt, idem ſignificare videtur. At nec idẽ ſane ſignificãt, nec ſunt ſimul neceſſario vera. ARGY.

ANT. Videbitur aũt ſubito inconueniens eſſe, icirco, q̃m videtur ſignificare non eſt homo albus, ſimul etiam, q̃m nemo homo albus. Hoc aũt neq; idem ſignificat, neq; ſimul neceſſario.

Excludit id quod faceret dubitationem circa prædicta. & dicit q ſubito, i. primo aſpectu videtur hoc eſſe inconueniens, quod dictum eſt, quia hoc quod dico, homo non eſt albus, videtur idem ſignificare, cum hoc q̃d eſt, nullus homo eſt albus. Sed ipſe hoc remouet dicens, q neq; idem ſignificant, neq; ex neceſſitate ſunt vera, ſicut ex prædictis manifeſtum eſt.

LECTIO XII.

Vni affirmationi vnam negationem opponi dicit: hinc, propoſito eorum quæ dicta ſunt, epilogo, quæ nam vna ſit affirmatio vel negatio enũciationum docet, non eſſe item enunciationum vnitatem & oppoſitionem in æquiuocis attendendam, correlarie infert.

Patet autem, & vnius affirmationis, vnam eſſe negationem. ARGY.

ANT. MAnifeſtum eſt autem, quoniam vna negatio vnius affirmationis eſt.

POſtq; Philoſophus diſtinxit diuerſos modos oppoſitionum in enunciationibus, nunc intendit oſtendere q vni affirmationi vna negatio opponitur. & circa hoc duo facit. Primo oſtendit q vni affirmationi vna negatio opponitur. Secundo oſtendit quæ ſit vna affirmatio vel neg. ibi. {vna aũt affirmatio.} Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifeſtat propoſitum. ibi. {hoc. n. idem.} Tertio epilogat q̃ dicta ſunt, ibi. {manifeſtũ eſt ergo.} Dicit ergo ꝑmo manifeſtum

ſtũ eſſe ꝙ vnius affirmationis eſt vna negatio ſola. & hoc quidem fuit neceſſariũ hic dicere, quia cũ poſuerit plura oppõnum genera, videbatur ꝙ vni affirmationi duæ negationes opponerẽtur, ſicut huic affirmatiuæ, Omnis homo eſt albus, vr̃ ſm ṗdicta hæc negatiua opponi, nullus hõ eſt albus, & hæc quidã hõ non eſt albus. Sed ſi qs recte conſideret huic affirmatiuæ, Omnis homo eſt alb⁹, negatio eſt ſola iſta, quidã homo non eſt albus, quæ ſolũmodo remouet ipſam, vt patet ex ſua æquipollentia, quę eſt, non oĩs homo eſt albus. Vniuerſalis vero negatiua includit quidẽ in ſuo intellectu negationẽ vniuerſalis affirmatiuæ, inquãtũ includit particularẽ negatiuã: ſed ſupra hoc aliqd addit, inquãtũ, ſ. importat non ſolũ remotionem vniuerſalitatis, ſed remouet quãlibet partẽ eius. & ſic patet ꝙ ſola vna eſt negatio vniuerſalis affirmatiuę, & idem apparet in alijs. Deinde cum dicit.

Vniuerſalis neg includit par. nega. ſuper addit.

ANT. *Idem enim oportet negationem negare, quod affirmauit affirmatio ipſa: & ab ea eodem, ſiue ſingulare ſit, ſiue vniuerſale, aut vniuerſaliter, aut non vniuerſaliter ſumptum.* E

ARGY. Idem enim oportet negare negationẽ, quod affirmauit affirmatio: & de eodem, vel de aliquo ſingularium, vel de aliquo vniuerſalium vel vniuerſaliter, vel non vniuerſaliter.

Manifeſtat propoſitũ. & primo per rõnẽ. ſecundo per exempla ibi {Dico autẽ vt eſt Sortes albus.} Ratio autẽ ſumitur ex hoc quod ſupradictũ eſt, ꝙ negatio opponiť affirmationi, quæ eſt eiuſdẽ de eodẽ: in quo hic accipit ꝙ oportet negationẽ negare idem prædicatum quod affirmatio affirmauit, & de eodẽ ſubiecto, ſiue illud ſubiectũ ſit aliquid ſingulare, ſiue aliquid vniuerſale, ſiue aliquid vniuerſale vniuerſaliter, vel nõ vniuerſaliter ſumptum: ſed hoc nõ contingit fieri niſi vno mõ, ita, ſ. vt negatio neget id quod affirmatio poſuit, & nihil aliud, ergo vni affirmationi opponitur vna ſola negatio. Deinde cũ dicit. G

Vnius affir. Vna nega.

ANT. *Quod ſi quippiã aliud ab eodem negauerit, aut idem ab alio, non erit hæc illi, ſed alia ſanè oppoſita. Huic enim Socrates eſt albus, illa aduerſatur pfectò, Socrates nõ eſt albus. & huic, Omnis homo albus eſt, illa, nõ omnis homo albus eſt. & itẽ huic, Aliquis homo albus eſt, illa, nullus homo albus eſt: & huic rurſus, Homo albus eſt, illa, hõ albus nõ eſt.*

ARGY. Dico autem, vt eſt Socra. albus, non eſt Socra. albus. Si autem aliud aliquid de eodem, vel de alio, idem non oppoſita erit ab ea, ſed diuerſa. Huic autem quę eſt, Omnis homo albus eſt, contradicit illa quæ eſt, non omnis homo albus eſt: illi autem quæ eſt, Aliquis homo albus eſt, illa quæ eſt, nullus homo albus eſt. Illi autẽ quæ eſt, Homo albus eſt, illa quæ eſt, homo albus non eſt. H

Manifeſtat propoſitum per exẽpla: & primo in ſingularibus: huic enim affirmationi, Sortes eſt albus, hæc ſola opponitur, Sortes non eſt albus, tanq̃ eius propria negatio. Si vero eſſet aliud prædicatum vel aliud ſubiectũ, nõ eſſet negatio oppoſita, ſed omnino diuerſa: ſicut iſta, Sortes non eſt muſicus, non opponitur ei quæ eſt, Sortes eſt albus: neque etiam illa quæ eſt, Plato eſt albus, huic quæ eſt, Sortes non eſt albus. Secundo manifeſtat idem quando ſubiectum affirmationis eſt vniuerſale vniuerſaliter ſumptum, ſicut huic affirmationi, Omnis homo eſt albus, opponitur eius propria negatio, non omnis homo eſt albus, quæ æquipollet particulari negatiuæ. Tertio, ponit exemplum quãdo affirmationis ſubiectũ eſt vniuerſale particulariter ſumptum: & dicit ꝙ huic affirma-

Regula ad opdo.

E tioni, Aliquis homo eſt albus, oppõ nitur tanquam eius propria negatio, nullus homo eſt albus. Nam nullus dicitur quaſi non vllus, i. non aliquis. Quarto ponit exemplum quando affirmationis ſubiectum eſt vniuerſale indefinite ſumptum, & dicit ꝙ iſti affirmationi, Homo eſt albus, opponitur tanquã propria eius negatio, illa quæ eſt, non homo eſt albus. Sed vr̃ hoc eſſe contra id quod ſupra dictum eſt, ꝙ negatiua indefinita verificatur ſimul cũ indefinita affirmatiua, negatio autẽ non poteſt verificari ſimul cũ ſua oppoſita affirmatione: quia non cõtingit de eodem affirmare & negare. Sed ad hoc dicendum ꝙ oportet qđ hic dr̃, intelligi, qñ negatio ad idẽ refert qđ affirmatio continebat, & hoc poteſt eſſe dupliciter. Vno modo, quando affirmatur aliquid in eſſe homini ratione ſuĩ pſius, quod eſt per ſe de eodem prædicari, & hoc ipſum negatio negat: Alio modo, quando aliquid affirmatur de vniuerſali ratione ſui ſingularis; & pro eodem de eo negatur. Deinde cum dicit.

Obiectio. Lect. 11. Rñſio. Primo. Secundo.

E *Dictum eſt igitur vnam affirmationem vni cõtradictoria opponi negationi, & quæ nã ſint illæ: & contrarias alias eſſe, & quæ ſint etiam illæ: & item omnis contradictionis alteram partem verã, alteram falſam eſſe: Et cur ita ſit. & quãdo rurſus vera eſt, aut falſa.* ARGY.

Quod igitur vna affirmatio vni negationi opponitur contradictoriæ: & quæ ſunt hæ, dictum eſt: Et quòd ſunt aliæ contrariæ. & quæ ſunt hæ, dictum eſt: & quòd non omnis vera vel falſa contradictio: & quare & quando vera, vel falſa. ANT.

Epilogat quæ dicta ſunt: & cõcludit manifeſtum eſſe ex prædictis ꝙ vni affirmationi opponitur vna negatio; & ꝙ oppoſitarum affirmationũ & negationũ aliæ ſunt contrariæ, aliæ contradictoriæ, & dictũ eſt quę ſint. Tacet autẽ de ſubcontrarijs, quia non ſunt recte oppoſitæ, vt ſupra dictum eſt. Dictum eſt etiam ꝙ non omnis contradictio eſt vera vel falſa: & ſumitur hic large contradictio pro qualicũq; oppoſitione affirmationis & negationis: nã in his quæ ſunt veræ contradictoriæ ſemper vna eſt vera, altera falſa. Quare autem in quibuſdam oppoſitis hoc non verificetur, dictum eſt ſupra, quia. ſ. quædã non ſunt contradictoriæ, ſed contrariæ, quæ poſſunt ſimul eſſe falſæ. Contingit autem affirmationem & negationem non propriè opponi, & ideo cõtingit eas eſſe veras ſimul. Dictum eſt autem ꝙ altera ſemper eſt vera, altera autem falſa; quia. ſ. in his, quę verè ſunt contradictoria. Deinde cum dicit.

Expo. t. De ſubcontra. tacet. Lec. 11.

Aliqñ affi. & nega. nõ proprie oppo.

Ea autem vna eſt affirmatio, & item vna negatio, quæ vnum de vno ſignificat, ſiue ſit, ſiue non ſit vniuerſaliter vniuerſale. vt Omnis homo albus eſt, nõ omnis homo albus eſt. Homo albus eſt, homo albus non eſt, Nullus homo albus eſt, quidam homo albus eſt, modo album vnum ſignificet. ARGY. H

Vna autem affirmatio & negatio eſt, quæ vnum de vno ſignificat, vel cum ſit vniuerſale vniuerſaliter, vel non ſimiliter. vt Omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt, quidam homo albus eſt, ſi album vnum ſignificat. ANT.

Oſtẽdit quæ ſit affirmatio vel negatio vna, quod quidem iam ſupra dixerat, vbi habitũ eſt, ꝙ vna eſt enuntiatio, quę vnũ ſignificat: ſed, quia enuntiatio, in qua aliqd prædicatur de aliquo vniuerſaliter vel nõ vniuerſaliter, multa ſub ſe continet, intendit oſtendere ꝙ per hoc non impeditur vnitas enuntiationis. Et circa hoc duo facit. Lect. 8.

Primo

Vnitas enunc. nō ĩpediri ex signo vſi.

Primo ostendit q vnitas enunciationis non impeditur per multitudinem, quæ continetur sub vniuersali, cuius ratio vna est. Secundo ostendit q impeditur vnitas enũciationis per multitudinem, q̃ continetur sub sola nominis vnitate. ibi. {Si vero duobus.} Dicit ergo, q vna est affirmatio vel negatio cum vnum significatur de vno, siue illud vnũ quod subiicitur sit vniuersale vſr sumptum, siue non sit aliquid tale, sed sit vniuersale particulariter sumptum vel indefinite, aut etiam si subiectum sit singulare. Et exemplificat de diuersis, sicut vniuersalis ista affirmatiua est vna, omnis homo est albus: Et similiter particularis negatiua q̃ est eius negatio, s. non est omnis homo albus. Et subdit alia exempla quæ sunt manifesta. In fine autem apponit quandam conditionem, quæ requiritur ad hoc q quælibet harum sit vna {s. s. album, quod est prædicatum, significat vnum.} Nam sola multitudo pdicati impedit vnitatem enunciationis. Ideo autem vſis propositio vna est quãuis sub se multitudinẽ singularium cõprehendat: quia prædicatum non attribuitur multis singularibus, fm q sunt in se subdiuisa: sed fm q vniuntur sub vno cõi. Deinde cum dicit.

Mul. sing. non tollit vnitatem vni.

ARGV. *Quod si duobus nomen est vnum positum, ex quibus vnum non constat: non est vna affirmatio, nec vna negatio.*

ANT. Si vero duobus vnum nomen positum est, ex quibus non est vnũ: non est vna affirmatio.

Ostendit q sola vnitas nominis non sufficit ad vnitatẽ enunciationis. Et circa hoc quatuor facit. Primo ppo nit quod intendit. Secundo exẽplificat. ibi. {Vt si qs ponat.} Tertio probat. ibi. {Nihil. n. differt.} Quarto infert corrolarium. ibi. {Quare nec in his.} Dicit ergo pti mo, q, si vnum nomen imponatur duabus rebus ex quibus non fit vnum, non est affirmatio vna. Quod autem dicit, ex quibus non fit vnum, potest intelligi dupl'r. vno modo ad excludẽdum hoc q multa continentur sub vſi, sicut homo & equus sub animali. hoc. n. nomen animal significat vtrunq non fm q sunt multa differentia ad inuicem, sed fm q vniuntur in natura generis: Alio modo & melius, ad excludendum hoc q ex multis partibus fit vnum, siue sint partes rationis, sicut sunt genus & differentia, quæ sunt partes definitionis: siue sint partes integrales alicuius compositionis, sicut ex lapidibus & lignis fit domus. Si vero fit tale prædicatum, quod attribuatur rei, requiritur ad vnitatem enũciationis q multa q̃ significantur currant in vnum fm aliquem dictorum modorum. vnde nõ sufficiet sola vnitas vocis. Si vero fit tale prędicatum, quod referatur ad vocem, sufficiet vnitas vocis: vt si dicam, canis est nomẽ. Deinde cum dicit.

Sensus verus ex quibus &c.

Vnitas enunc.

Vnum ex partibus.

Vnitas vo. qñ suffi. ad vni. enun.

ARGV. *Veluti si quispiam nomen equo & homini posuerit nomen tunica: hæc oratio, tunica est alba, non erit vna affirmatio, nec etiam vna negatio.*

ANT. Vt si quis ponat hoc nomen tunica homini & equo, & dicat tunica est alba: hæc non est vna affirmatio, nec vna negatio.

Exemplificat quod dictum est, vt si aliquis hoc nomen tunica imponat ad significandum hominem, & equum: & sic si dicam, tunica est alba, nõ est affirmatio vna neq negatio. Deinde cum dicit.

ARGV. *Hæc enim, homo & equus est albus, nihil ab illa differre videtur. At hæc nihil ab hisce differt, equus est albus, & homo est albus. Quod si hæ plura significant, & sunt plures: patet & primam illam, aut plura, aut nihil significare: non est enim aliquis homo equus.*

ANT. Nihil enim differt hæc, q̃ dicere, est homo albus, & est equus albus. Si ergo hæ multa significant, & sunt plures: manifestum est, quoniam & prima multa, vel nihil significat: neq enim aliquis est homo equus.

A B

Probat quod dixerat tali rõne. Si tunica significat hominem & equum, nihil differt si dicatur tunica est alba, aut si dicatur homo est albus & equus est albus: sed istæ, homo est albus & equus est albus, significant multa, & sunt plures enunciationes: ergo etiã ista, tunica est alba, multa significat. & hoc si significat hoĩem & equum vt res diuer as. Si vero significat hoĩem & equum vtpote vnam rem, nihil significat: quia non est aliqua res q̃ componatur ex hoĩe & equo. Quod aũt dicit, q non differt dicere tunica est alba, & hõ est albus, & equus est albus, non est intelligendum quãtum ad veritatem & falsitatẽ. Nam hęc copulatiua, hõ est albus, & equus est albus, nõ põt esse vera nisi vtraq pars sit vera: sed hæc, tunica est alba, prędicta rõne facta potest esse vera etiam altera existente falsa, alioquin non oporteret distinguere multiplices propositiones ad soluendum rõnes sophisticas. Sed hoc est intelligendum quãtum ad vnitatem & multiplicitatem. Nam sicut, cum dr̃, hõ est albus & equus est albus, non inuenitur aliqua vna res, cui attribuatur pdicatum: ita etiam nec cum dr̃ tunica est alba. Deinde cũ di.

No. circa veri. copu.

Quare nec in his affirmationibus, negationibus, necesse est alterã verã, alteram falsam esse. ARGV.

Quare nec in his necesse est hanc quidem contradictionem verã esse, illam vero falsam. ANT.

Concludit ex præmissis q nec in his affirmationibus & negationibus, quæ vtuntur subiecto æquiuoco, semper oportet vnam esse veram & aliam falsam: quia. s. negatio potest aliud negare q̃ affirmatio affirmet.

LECTIO XIII.

Veritas & falsitas in oppositis enunciationibus quomodo dissimiliter se habeant in vniuersalibus vniuersaliter, & singularibus de præsenti & de futuro, respectu tam contingentis, quam necessariæ materiæ.

C

In his igitur quæ sunt, & fuerunt, necesse est affirmationem aut negationem verã vel falsam esse. At q, earum quidẽ, quæ vniuersales vniuersaliter, semper necesse est alteram verã, alteram falsam esse: et singularium etiã, vti diximus. Nam earum, q̃ dicta sunt non vniuersaliter vniuersales, non necesse est alteram verã, alteram falsam esse. at q, de his etiã antea diximus. In singularibus aũt at q futuris non similiter res sese habet. ARGV.

IN his ergo & quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse affirmationem, vel negationem veram vel falsam esse. In vniuersalibus quidem vniuersaliter, semper hanc quidem verã, illam vero falsam: & in his quę sunt singularia, quęadmodum dictum est. In his vero, quæ in vniuersalibus non vniuersaliter dicuntur, non est necesse. dictum est autem & de his. In singularibus vero, & futuris non similiter. ANT.

D

POstq̃ Philosophus determinauit de oppõne enunciationum, & ostendit qũo diuidunt verum & falsum oppositæ enunciationes, hic inquirit de quodam quod poterat esse dubium, vtrum. s. id quod dictum est, sit inuenitur in oĩbus enunciationibus, vel non. Et circa hoc duo facit. Primo ppõit dissimilitudinem. Scdo probat eam. ibi. {Nam si oĩs affirmatio.} Circa primum considerandum est, q Philosophus in pmissis triplicem diuis. enunciationum assignauit, quarum prima fuit fm vnitatem enũciationis, prout. s. enunciatio est vna simplr, vel Cõm. 6.

Triplex diuisio enũc.

coniunctione vna. Secunda fuit ſm qualitatem, prout.ſ. enunciatio eſt affirmatiua vel neg. Tertia fuit ſm quātitatem, vtpote ꝙ enunciatio quædam eſt vl'is, quædam particularis, quædam indefinita, & quædam ſingularis. Tangitur aūt hic quarta diuiſio enunciationum ſm tempus. nam quædam eſt de præſenti, quædam de ꝑterito, quædam de futuro. & hæc etiam diuiſio poteſt accipi ex his quæ ſupra dicta ſunt: dictū eſt enim ſupra ꝙ neceſſe eſt oēm enunciationem eſſe ex verbo vel ex caſu verbi:

Lect. 8

Verbum & caſus ver.

verbum autem eſt quod conſignificat præſens tempus, caſus aūt verbi ſunt, qui conſignificant tempus præteritum vel futurum. Poteſt aūt accipi quinta diuiſio enunciationum ſm materiam, quę quidem diuiſio attenditur ſm habitudinem ꝑdicati ad ſubiectum.

Enū. in materia neceſ.

Nam ſi prædicatum per ſe inſit ſubiecto, dicetur eſſe enunciatio in materia neceſſaria vel naturali, vt cum dr̄, homo eſt animal, vel homo eſt riſibile: Si vero ꝑdicatum per ſe repugnet ſubiecto quaſi excludens rōnem ipſius, dicetur enunciatio eſſe in materia impoſſibili ſiue remota, vt cum dr̄, homo eſt aſinus.

In mā impoſſibili.

Si vero medio modo ſe habeat prædicatū ad ſubiectum, vt.ſ. nec per ſe repugnet ſubiecto, nec ꝑ ſe inſit, dicetur enunciatio eſſe in materia poſſibili ſiue cōtingenti.

In mā contingenti.

His igitur enunciationis differentiis conſideratis non ſimiliter ſe habet iudicium de veritate & falſitate in omnibus. Vnde Philoſophus dicit ex præmiſſis concludens, ꝙ {in his quæ ſunt}.i. in propoſitionibus de præſenti, {& in his quæ facta ſunt}.i. in enunciationibus de præterito, neceſſe eſt ꝙ affirmatio vel negatio determinate ſit vera vel falſa. Diuerſificatur tñ hoc ſm diuerſam quantitatem enunciationis. nam in enunciationibus, in quibus de vl'ibus ſubiectis aliquid vl'r prædicatur, neceſſe eſt ꝙ ſemper vna ſit vera, ſ. affirmatiua vel negatiua, & altera falſa, quæ.ſ. ei opponitur.

Lect. 12.

Dictum eſt enim ſupra, ꝙ negatio enunciationis vl'is, in qua aliquid vl'r prędicatur, eſt negatiua, non vl'is, ſed particularis: & ē conuerſo, vniuerſalis negatiua non eſt directe negatio vniuerſalis affirmatiuæ, ſed particularis & ſic oportet ſm prædicta, ꝙ vna earum ſemper ſit vera & altera falſa in quacūq; materia.

Lect. 5.

Et eadem ratio eſt in enunciationibus ſingularibus, quæ etiam contradictorie opponunt̄, vt ſupra habitum eſt.

Lect. 11. Enū. de futu. quo ad veri vel fal.

Sed in enunciationibus, in quibus aliquid prædicatur de vniuerſali non vl'r, non eſt neceſſe ꝙ ſemper vna ſit vera & altera ſit falſa, quia poſſunt ambæ eſſe ſimul veræ, vt ſupra oſtenſum eſt. Et hoc quidē ita ſe habet quantum ad ꝓpōnes quæ ſunt de præterito vel de præſenti. ſed, ſi accipimus enunciationes q̄ ſunt de futuro, etiam ſimiliter ſe habent quantum ad oppoſitiones quę ſunt de vniuerſalibus vel vniuerſaliter vel nō vniuerſaliter ſumptis. Nam in materia neceſſaria omnes affirmatiuæ determinatæ ſunt veræ, ita in futuris ſicut in præteritis & præſentibus, negatiuæ vero falſæ. In materia autem impoſſibili ē contrario. In contingenti vero, vniuerſales ſunt falſæ & particulares ſunt veræ, ita in futuris ſicut in pręteritis & pręſentibus. In indefinitis aūt vtraq; ſimul eſt vera in futuris ſicut in præſentibus vel pręteritis. Sed in ſingularibus & futuris eſt quędam diſſimilitudo.

Veri. vl' fal. in ſing. de ꝑte. præſenti & fut.

Nam in præteritis & præſentibus neceſſe eſt ꝙ altera oppoſitarum determinate ſit vera & altera falſa in quacunq; materia: Sed in ſingularibus quæ ſunt de futuro, hoc non eſt neceſſe, ꝙ vna determinate ſit vera & altera falſa. & hoc quidem dr̄ quantum ad materiam contingentem. nam quantum ad materiam neceſſariā, & impoſſibilem ſimilis rō eſt in futuris ſingularibus, ſicut in p̄ntibus & præteritis. Hic tñ Ariſt. mentionem fecit de materia contingēti,

Contingē. ad ſing.

quia illa proprie ad ſingularia pertinet q̄ contingenter eueniunt: quæ aūt per ſe inſunt vel repugnant, attribuuntur ſingularibus ſm vl'iū rationes. Circa hoc igitur verſatur tota præſens intentio: vtrum in enunciationibus ſingularibus de futuro in materia contingenti neceſſe ſit ꝙ determinata vna oppoſitarum ſit vera & altera falſa. Deinde cum dicit.

E

Nam ſi omnis affirmatio, vel negatio vera eſt, aut falſa, & omne neceſſe eſt eſſe, aut non eſſe. ARGY.

Nam ſi oīs affirmatio vel negō vera vel falſa eſt, & omne neceſſe eſt vel eſſe, vel non eſſe. ANT.

Probat præmiſſam differentiam. Et circa hoc duo facit. Primo probat propoſitum ducendo ad inconueniēs. Secundo oſtendit illa eſſe impoſſibilia quæ ſequunt̄. ibi. {Quæ ergo contingunt inconuenientia.} Circa primū duo facit.

Lect. ſeq.

Primo oſtendit ꝙ in ſingularibus & futuris nō ſemper poteſt determinate attribui veritas alteri oppoſitorum. Secundo oſtendit ꝙ non poteſt eſſe ꝙ vtraq; veritate careat. ibi. {At vero neq; qm̄.} Circa primum ponit duas rationes, in quarum prima ponit quandam cōſequentiam, ſ. ꝙ, ſi omnis affirmatio vel negatio determinate eſt vera vel falſa, ita in ſingularibus & futuris, ſicut in aliis, conſequens eſt ꝙ omnia neceſſe ſit vel determinate eſſe, vel non eſſe. Deinde cum dicit.

Prima rō circa ve. vl' fal. ſing.

F

Quare, ſi quiſpiam quidem dixerit quippiam fore, alius autem illud idem non fore dixerit, neceſſe eſt, vt patet, alterum ipſorum dicere verum, ſi omnis affirmatio, vel negatio vera eſt aut falſa. In talibus enim non ſimul ambæ fuerint vera. ARGY.

Quare ſi hic quidem dicat futurum aliquid, ille vero non dicat hoc idem ipſum: manifeſtū eſt, qm̄ neceſſe eſt verum dicere alterum ipſorū, ſi omnis affirmatio vel negatio vera vel falſa eſt. vtręque.n. non erunt ſimul in talibus. ANT.

Vel ſic itaq; hic quidem, vt habetur in græco. probat conſequentiam prædictam. Ponamus.n. ꝙ ſint duo homines, quorum vnus dicat aliquid eſſe futurum, puta ꝙ Sortes curret, alius vero dicat hoc idem ipſum non eſſe futurū: ſuppoſita præmiſſa poſitione, ſ. ꝙ in ſingularibus & futuris contingit alteram eſſe veram, ſ. affirmatiuā vel

G

negatiuam, ſequetur ꝙ neceſſe ſit ꝙ alter eorum verum dicat, non autem vterque: quia non pōt eſſe, ꝙ in ſingularibus ꝓpōnibus futuris vtraq; ſit ſimul vera, ſ. affirmatiua & negatiua: ſed hoc habet locum ſolum in indefinitis. Ex hoc autem ꝙ neceſſe eſt alterum eorum verum dicere, ſequitur, ꝙ neceſſe ſit determinate vel eſſe vel nō eſſe. Et hoc probat conſequenter: quia iſta duo conuertibiliter conſequuntur. ſ. ꝙ verum ſit id quod dr̄, & ꝙ ita ſit in re. Et hoc eſt quod manifeſtat conſequenter dicēs.

Verum dictum & eſſe conuertibiliter.

Nam ſi vere quiſpiā dicit hoc album, aut non album eſſe, neceſſe eſt album aut non album eſſe. Et ſi eſt album aut non album, verum vtiq; dicit affirmando aut negādo: & ſi non eſt, falſum dicit, & ſi falſum dicit, non eſt. Quare neceſſe eſt affirmationē aut nega. veram vel falſam eſſe. Nihil ergo aut eſt, aut fit à fortuna, neq; eſt quicq̄, quod æque fieri ARGY.

H

ac non fieri poſſit, neq; erit, aut non erit quicq̄, ſed omnia neceſſario eueniunt, & nihil eſt quod æque fieri ac non fieri poſſit. Nam aut is dicit verum q affirmauit, aut is, q negauit. Quare non eſt quicq̄ omnino talis natura. Etenim eſſet qđ æque fieret, vel non fieret: Id.n. quod æque fieri, atq; non fieri poteſt, non magis ſic, aut ſic ſeſe habet, aut habebit.

Nam ſi verum eſt dicere qm̄ eſt album vel non album, neceſſe eſt eſſe album vel non albū, & ſi eſt album, vel non album, verum eſt affirmare, vel negare, & ſi non eſt, mentitur: & ſi mentitur, non eſt. Quare neceſſe eſt, aut affirmationem, aut negationem veram eſſe, vel falſam. ANT.

fam. Nihil igitur neq; est, neq; fit neq; à casu, neq; ad vtrũlibet nec erit, nec non erit: sed ex necessitate omnia, & non vtrũlibet. aut.n.qui dicit verus est, aut qui negát. similiter.n.vel fieret, vel non fieret. Vtrumlibet enim nihil magis sic, vel non sic se habet, aut habebit.

Nam si verum est dicere ꝙ album sit, ex necessitate sequitur ꝙ ita sit in re. & si verum est negare, ex necessitate sequitur ꝙ ita non sit. & è conuerso: quia, si ita est in re vel non, ex necessitate sequitur ꝙ sit verum affirmare vel negare. & eadem etiam conuertibilitas apparet in falso. quia, si aliquis mentitur falsum dicens, ex necessitate sequitur ꝙ non ita sit in re sicut ipse affirmat vel negat. Et è conuerso, si non est ita in re sicut ipse affirmat vel negat, sequitur ꝙ affirmans vel negans mentitur.

Ratio. Est ergo processus huius rationis talis. Si necesse est ꝙ omnis affirmatio vel negatio in singularibus & futuris sit vera vel falsa, necesse est ꝙ omnis affirmans vel negãs

Lect. 4. determinate dicat verum vel falsum. ex hoc autem sequitur ꝙ omne necesse sit esse vel non esse: ergo, si omnis affirmatio vel negatio determinate sit vera, necesse est omnia determinate esse vel non esse. Ex hoc concludit vlterius ꝙ omnia sint ex necessitate. Per quod, triplex ge-

Triplex genus contingen. nus contingentium excluditur. Quædam.n.contingunt vt in paucioribus, quæ accidunt á casu vel fortuna: Quædam vero se habent ad vtrumlibet, quia.s.non magis se habent ad vnam partem ꝗ̃ ad aliam, & ista procedunt ex electione: Quædam vero eueniunt vt in pluribus, sicut hoĩem canescere in senectute, quod causatur ex natura. Si autem omnia ex necessitate euenirent nihil horum contingentium esset. Et iõ dicit {nihil est} quãtum ad ipsam permanentiam eorum quæ permanẽt contingenter {neq; fit} quantum ad productionem eorum quæ contingenter causantur {nec casu} quantum ad ea quę in minori parte siue in paucioribus {nec vtrũlibet} quantum ad ea quæ se habent æqualiter ad vtrunque, .s.esse vel non esse, & ad neutrum horum sunt determinata: quod significat cum subdit {nec erit, nec non erit.}

De fut. ma. determ. ad vnã part. De eo enim quod est magis determinatum ad vnam partem, possumus determinare verum dicere ꝙ hoc erit vel non erit, sicut medicus de conualescente vere dicit, iste sanabitur, licet forte ex aliquo accidente eius sanitas impe-

Lect. 10. & cõm. 64. diatur. Vnde & Philosophus dicit in 2. de Generatione ꝙ futurus quis incedere non incedet. De eo enim qui habet propositum determinatum ad incedendum, vere potest dici, ꝙ ipse incedet, licet per aliquod acciñs impedia-

Ad vtrũlibet ꝓpriũ. tur eius incessus. Sed eius, quod est ad vtrumlibet, proprium est, ꝙ quia non determinatur magis ad vnum ꝗ̃ ad alterum, nõ possit de eo determinate dici, neq; ꝙ erit, neq; ꝙ nõ erit. Qñõ autem sequatur ꝙ nihil sit ad vtrũlibet ex præmissa hypothesi, manifestat subdens, ꝙ, si oĩs affirmatio vel negatio determinate sit vera, oportet ꝙ vel ille qui affirmat, vel ille qui negat dicat verum, & sic tollitur id quod est ad vtrũlibet: quia, si esset aliqd ad vtrũlibet, similiter se haberet ad hoc fieri vel non fieri; & non magis ad vnum ꝗ̃ ad alterum. Est autem considerandum ꝙ Philosophus nõ excludit hic expresse con-

Contingit in plurib⁹. tingens quod est vt in pluribus, duplici ratione: Primo quidem, quia tale contingens non excludit quin altera oppositarum enunciationum determinate sit vera & altera falsa, vt dictũ est: Secundo, quia remoto contingenti quod est in paucioribus, quod á casu accidit, remouetur ꝑ consequens contingens quod est vt in plurib⁹. Nihil.n. differt id quod est in pluribus, ab eo quod est in paucioribus, nisi ꝙ deficit in minori parte. Deinde cum dicit.

ARGV. *Præterea, si est nunc aliqd album, vere quispiã prius asseruisset, si fore illud dixisset. Quare semp esset verum, si diceretur quoduis eorum quæ facta*

A *sunt, esse vel fore. Quod si semp esset verum, si diceretur, hoc esse vel fore: fieri non põt vt istud non sit, aut non oriatur. At quod fieri non põt, vt non oriatur: id impossibile est vt nõ fiat. Sed qđ impossibile est qđ non fiat: id fieri necesse est. Vniuersa ergo futura, necesse est fieri. Quare nihil est oĩno qđ æque fieri, atq; non fieri põt. Nec à fortuna quicq̃ eueniet, sed omnia necessario fiunt. Nam, si fortuna quippiam euenerit, id non necessario erit.*

Amplius, si est album nunc, verum erat dicere prius, quoniam erit album. quare semper verum fuit dicere quodlibet eorum, quæ facta sunt, quoniam est vel erit. Quòd si semper verum fuit dicere quoniam est, vel erit, nõ potest hoc non esse, vel non futurum esse: quod autẽ non potest non fieri, impossibile est non fieri, & quod impossibile est non fieri, necesse est fieri: omnia ergo, quæ futura sunt, necesse est fieri. Nihil igitur vtrumlibet, neque casu erit: nam si casu, non ex necessitate. ANT.

B

Ponit secundam rõnem ad ostendendum prædictam dissimilitudinem ducendo ad impossibile. Si.n.similiter se habet veritas & falsitas in præsentibus & futuris, sequitur vt quicquid verum est de præsenti, etiam fuerit verum de futuro, eo modo quo est verum de præsenti. Sed determinate nunc est verum dicere de aliquo singulari quod est album: ergo primo.i.anteꝗ̃ illud fieret album, erat verum dicere, qñ hoc erit album. Sed eadem ratio videtur esse in propinquo & in remoto: ergo, si ante vnum diem verum fuit dicere, ꝙ hoc erit album, sequitur ꝙ semper fuit verum dicere de quolibet eorum quæ Secunda ratio.

C facta sunt ꝙ erit. Si autem semper est verum dicere de præsenti qm̃ est, vel de futuro ꝙ erit, non potest hoc nõ esse, vel non futurum esse. Cuius consequentiæ ratio patet, quia ista duo sunt incompossibilia ꝙ aliquid vere dicatur esse, & ꝙ non sit. Nam hoc includitur in significatione veri, vt sit id quod dr̃. Si ergo ponitur verum esse id qđ dicitur de præsenti vel de futuro, non potest esse quin illud sit præsens vel futurum. Sed quod non potest nõ fieri, idem significat cum eo quod est impossibile non fieri. Et quod impossibile est non fieri, idem significat cum eo quod est necesse fieri, vt in secundo plenius dicetur. Sequitur ergo ex præmissis ꝙ omnia, quæ futura sunt, necesse est fieri. Ex quo sequitur vlterius ꝙ nihil sit neque ad vtrũlibet, neq; á casu, quia illud quod accidit á casu, non est ex necessitate, sed vt in paucioribus. hoc autem relinquit pro inconuenienti. ergo & primum est falsum, .s.ꝙ omne quod est verũ esse, verum fuerit determinate dicere esse futurum. Ad cuius euidentiã considerandum Inclusum ĩ sign. ve. Lect. 10. Not.

D est, ꝙ, cum verum hoc significet, vt dicatur aliquid esse quod est: hoc modo est aliquid verum, quo habet esse. Cum aũt aliquid est in præsenti, habet esse in seipso, & ideo vere põt dici de eo quod est: sed quãdiu aliquid est futurum, nõdum est in seipso, est autem aliqualiter in sua causa. Quod quidem contingit tripl'r: Vno mõ vt sic sit in sua cã vt ex necessitate ex ea proueniat, & tunc determinate habet esse in sua cã; vnde determinate potest dici de eo ꝙ erit: Alio modo aliquid est in sua cã, vt quæ habet inclinationem ad suum effectum, quæ tamen impediri põt. vnde & hoc determinatum est in sua causa, sed mutabiliter: & sic de hoc vere dici potest, hoc erit, sed nõ per omnimodam certitudinem. Tertio aliquid est in sua causa pure in potentia, quæ etiam non magis est determinata ad vnum ꝗ̃ ad aliud. vnde relinquitur ꝙ nullo modo potest de aliquo eorum determinate dici ꝙ sit futurum, neq; ꝙ sit vel non sit. Deinde cum dicit. Aliqd esse in sua causa tripl'r.

At

ARGY. *At vero neq; dicere quisquam potest neutrum esse verum, veluti neq; fore, neq; non fore.* E

ANT. At vero nec quoniam neutrum verum est contingit dicere, vt qm̃ neq; erit, neq; nõ erit.

Ostendit ꝙ veritas non omnino deest in singularibus futuris vtriq; oppositorum. In primo proponit quod intendit dicens, ꝙ nõ est verum dicere ꝙ in talibus alterũ oppositorum non sit verum. vt si dicamus ꝙ neq; erit neque non erit. Secundo ibi.

ARGY. *Primo namq; cum affirmatio vera non est, negatio vera non erit, & cum hac est falsa, fit vt affirmatio non sit vera.*

ANT. Primum.n.cum sit affirmatio falsa, erit negatio non vera: & cum hæc sit falsa, contingit affirmationem esse non veram.

Verit. oĩno non deesse in vtroque opp. 1. ra. Probat propositũ duabus rationibus. Quarum prima talis est. Affirmatio & negatio diuidũt verum & falsum, quod patet ex definitione veri & falsi. nã nihil aliud est verũ q̃ esse quod est, vel nõ esse quod non est: & nihil aliud est falsum quàm esse quod nõ est, vel nõ esse quod est. & sic oportet, ꝙ, si affirmatio sit falsa, ꝙ negatio sit vera, & ẽ conuerso. Sed s̃m prædictam positionem affirmatio est falsa, qua dicitur hoc erit, nec tamen negatio est vera: & similiter negatio erit falsa, affirmatione non existente vera. ergo prædicta positio est impossibilis. s. quòd veritas desit vtrique oppositorum. Secundam rationem ponit ibi. F

ARGY. *Et insuper si vere quispiã dicit albũ quodpiam esse simul & magnum: necesse esse vtrunq; & si vere dicit cras fore: oportet illud cras fore. Quod si neq; erit cras, neq; non erit: non erit id in ratione rerum, quod æque fieri, atq; non fieri potest, veluti naualis pugna. Oportet enim neq; fieri, neq; non fieri pugnam naualem.* G

ANT. Ad hæc si verum est dicere, quoniã album est, & magnum: oportet esse vtrunque: si vero erit cras, oportet esse cras. si autem neque erit, neq; non erit cras: non erit vtrumlibet: vt nauale bellum: oportebit enim neque fieri nauale bellum, neq; non fieri.

Quæ talis est. Si verum est dicere aliquid, sequitur, ꝙ illud sit. puta si verum est dicere ꝙ aliquid sit magnũ & album, sequitur vtraq; esse, & ita de futuro sicut de præsenti. sequitur enim esse cras, si verum est dicere ꝙ erit cras. ergo si vera est prædicta positio dicens, ꝙ neq; cras erit, neq; non erit oportebit neq; fieri, neq; nõ fieri: quod est contra rationem eius quod est ad vtrumlibet, quia quod est ad vtrumlibet, se habet ad alterutrum, vt nauale bellum. Et ita ex hoc sequitur idem inconueniens quod in præmissis. H

LECTIO XIIII.

Non omnia ex necessitate euenire declarat, sed quædam contingenter: de cuius contingentiæ radice ab expositore multa dicuntur.

ARGY. *Ea igitur absurda, quæ eueniunt, hæc sunt, & istiusmodi cætera, si necesse est enunciationum oppositarum tam in vniuersalibus vniuersaliter, q̃ in singularibus, alteram veram, alteram falsam esse: nihil inquam in his esse quæ fiunt, quod æque fieri atq; non fieri possit, sed esse, ac fieri necessario cũcta. Quare nec consultare opus est, nec aggredi res agendas, veluti si hoc quidem fecerimus, eueniet hoc, si hoc vero non fecerimus, eueniet hoc.*

E Quę ergo contingunt incõuenientia hęc sunt, & huiusmodi alia, si omnis affirmationis, & negationis, vel in his, quæ de vniuersalibus dicuntur vniuersaliter: vel in his quæ sunt singularia, necesse est oppositarum hanc quidem veram esse, illam vero falsam: nihil autem vtrumlibet esse in his, quę fiunt, sed omnia esse, & fieri ex necessitate. Quare non oportebit neq; consulere neq; negotiari, quoniam si hoc facimus, erit hoc, si vero non, hoc non erit. ANT.

Ostenderat superius Philosophus ducendo ad inconueniẽs quod non est similiter verum vel falsum determinate in altero oppositorum in singularibus, & futuris, sicut supra de aliis enunciationibus dixerat. nũc autẽ ostendit inconuenientia ad quæ adduxerat esse impossibilia. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit impossibilia ea quæ sequebantur, Secundo concludit quomodo circa hęc se veritas habeat. ibi. {Igitur esse quod est.} Circa primum tria facit. Primo ponit inconuenientia quæ sequuntur, Secundo ostendit hæc inconuenientia ex prædicta positione sequi. ibi. {Nihil enim ꝓhibet.} Tertio ostendit esse impossibilia inconueniẽtia memorata. ibi. {Quòd si hæc possibilia non sunt.} Dicit ergo ex prædictis rationibus concludens, ꝙ hæc inconuenientia sequuntur, si ponatur ꝙ necesse sit oppositarum enunciationum alteram determinate esse veram & alterã esse falsam similr̃ in singularibus sicut in vniuersalib[9], ꝙ. s. nihil in his, quæ fiunt sit ad vtrũlibet, sed omnia sint & fiant ex necessitate. Et ex hoc, vlterius inducit alia duo inconuenientia, quorum Primum est, ꝙ non oportebit de aliquo consiliari. probatum est enim in 3. Ethic. ꝙ consilium non est de his, quæ sunt ex necessitate, sed solum de contingentibus, quæ possunt esse & non esse: Secundum inconueniens est, ꝙ omnes actiones humanæ, quæ sunt propter aliquem finem, puta negociatio, quæ est propter diuitias acquirẽdas, erunt superfluæ: quia si omnia ex necessitate eueniunt, siue operemur, siue non operemur, erit quod intendimus. Sed hoc est contra intentionem hominum. quia ea intentione videntur consiliari & negotiari vt si hæc faciant, erit talis finis, si autem faciunt aliquid aliud, erit aliud finis. Deinde cum dicit. Lect. 12. Lect. 11. Lect. 13. Lec. 7. c. 6. Consilium de quibus.

ARGY. *Nihil.n.prohibet & annos vsq; centies centũ, vnum hoc fore, alterum non fore, dicere, vt necessario ipsorum eueniat alterum: quòd quidem vere tunc diceretur.*

ANT. Nihil enim prohibet in millesimum annum hũc quidem dicere hoc futurum esse, illum vere non dicere. Quare ex necessitate erit quodlibet eorum: quod tunc ab eo verũ erit dicere.

H Probat ꝙ dicta inconuenientia consequãtur ex dicta positione. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit prædicta inconuenientia sequi quodam possibili posito, secundo ostendit ꝙ eadem inconueniẽtia sequãtur etiam si illud nõ ponatur. ibi. {At nec hoc differt.} Dicit ergo primo, non esset impossibile ꝙ ante mille annos, qñ nihil apud homines erat præcogitatum vel præordinatum de his q̃ nunc agũtur, vnus dixerit ꝙ hoc erit, puta ꝙ ciuitas talis subuerteretur, alius autem dixerat ꝙ hoc nõ erit. Sed, si omnis affirmatio vel negatio determinate est vera, necesse est ꝙ ambo determinate verum dixerint: ergo necesse fuit quodlibet eorum ex necessitate euenire. & eadem ratio est in omnibus aliis, ergo omnia ex necessitate eueniunt. Deinde cum dicit. A

ARGY. *At vero neq; quicquã refert, si quippiã dixere cõtradictionem ipsam, vel nõ dixere. Patet.n.ita*

res

res ipsas sese habere, & si nõ alter qcq̃ affirmabit, alter negabit. Nõ.n. quia affirmatio dicta est, aut negatio, ideo res erit, aut non erit, neq. magis si ad annos vsq. centies centum, quam quanto tẽpore fore, aut nõ fore dicat. Quare si in omni tpe cõtradictio sic se habebat, vt altera pars ipsius sit vera, necesse erat hoc fieri, & vnũquodq. eorũ quæ fuere, sic semper sese habebat, vt necessario fiat. Nã si vere quispiã dixit hoc fore, fieri nequit, vt non oriatur ipsum atq. eueniat. & si euenit, atq. est ortum, semper antea verum erat ipsum dicere fore.

ANT. At vero neq; hoc differt, si aliquis dixerit cõtradictionem hoc, vel nõ dixerit. Manifestum est.n. quoniã sic se habent res, etiã si nõ hic quidem affirmauerit, ille vero negauerit. Non.n. pp negare, vel affirmare, erit vel non erit, nec in millesimum annum magis, q̃ in quantolibet tempore. Quare, si in omni tempore sic se habeat, vt vnum diceretur vere, necesse erat hoc fieri, & vnũquodq; eorum quæ fiunt, sic semper se habeat, vt ex necessitate fieret. Quãdo.n. vere dicit quis quoniam erit, non potest non fieri: & quod factum est, verum erat dicere semper, quoniam erit.

Ostendit q̃ idem sequitur si illud possibile non ponat. Nihil.n. differt quantũ ad rerum existentiam vel euẽtũ, si vno affirmãte hoc esse futurum, alius negauerit vel nõ negauerit. ita.n. se habebit res si hoc factum fuerit, sicut si nõ factum fuerit. Nõ.n. propter nostrum affirmare vel negare mutatur cursus rerũ, vt sit aliquid vel nõ sit: quia veritas nostræ enuntiationis non est causa existentiæ rerum, sed potius econuerso. Similiter etiã non differt quãtum ad euentum eius quod nunc agitur, vtrũ fuerit affirmatum vel negatum ante millesimum annum vel ante quodcunq; tempus. Sic ergo, si in quocũq; tempore præterito ita se habebat veritas enũciationũ, vt necesse esset q̃ alterũ oppositorum vere diceretur, & ad hoc quod necesse est aliquid vere dici, sequitur q̃ necesse sit illud esse vel fieri: consequens est q̃ vnũquodq; eorũ quæ fiunt, sic se habeat vt ex necessitate fiat. Et huiusmodi consequentiæ rationem assignat per hoc q̃ si ponatur aliquẽ vere dicere q̃ hoc erit, non potest non futurum esse. Sicut supposito q̃ sit homo, non potest non esse animal rationale mortale. Hoc.n. significatur, cum dicitur aliquid vere dici, s. q̃ ita sit vt dicitur. Eadem autem habitudo est eorũ, quæ nunc dicũtur, ad ea quæ futura sunt, quæ erãt eorũ, quæ prius dicebantur, ad ea quæ sunt præsentia vel præterita. & ita omnia ex necessitate acciderunt, & accidũt, & accident, quia quod nunc factum est in præsenti, in præterito existens semper verum erat dicere, quoniã erit futurum. Deinde cum dicit.

affir. vel neg. non mutat res.

ARGY. *Si.n. hæc esse nequeunt: Videmus.n. principiũ futurorum, & deliberando quippiam atq. agendo.*

ANT. Quod si hæc non sunt possibilia: Videmus enim esse principiũ futurorum, & ab eo quod consultamus atq; agimus aliquid.

Ostendit prędicta esse impossibilia: Et primo per rationem. Secundo per exempla sensibilia, ibi {Et multa, nobis manifesta &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum in rebus humanis, Secundo etiam in aliis rebus: ibi {Et quoniam est omnino &c.} Quãtũ autem ad res humanas ostendit esse impossibilia quæ dicta sunt, per hoc, q̃ homo manifeste videtur esse principium eorum futurorũ, quæ agit, quasi dominus existẽs suorum actuum, & in sua potestate habens agere vel non agere, quod quidem principium si remoueatur, tollitur totus ordo conuersationis humanæ, & omnia principia philosophiæ moralis. Hoc.n. sublato nõ erit aliqua vtilitas persuasionis, nec comminationis, nec permutationis, aut remunerationis, q̃bus homines alliciũtur ad bona & retrahuntur á malis, & sic euacuatur tota ciuilis scientia. Hoc ergo Philosophus accipit pro principio manifesto, q̃ homo sit principiũ futurorũ, nõ est aũt futurorũ principium nisi per hoc q̃ cõsiliatur, & facit aliquid. ea.n. quæ agunt absq; consilio, non habent dominiũ sui actus quasi libere iudicantia de his, quæ sunt agenda: sed quodam naturali instinctu mouentur ad agẽdum, vt patet in animalibus brutis. Vnde impossibile est quod supra cõclusum est, q̃ non oporteat nos agere vel consiliari. Et sic etiam impossibile est illud ex quo sequebatur. s. q̃ omnia ex necessitate eueniant. Deinde cum dicit.

Homo dñs act. futurũ.

Agẽ. sine consilio.

ARGY. *Et omnino id quod similiter esse, atq. nõ esse potest, esse inter ea quæ non semper sunt actu. In quibus vtrunq., & esse inquam & non esse contingit, quare & fieri & non fieri.*

ANT. Et quoniam est omnino in his, quæ nõ semper actu sunt, possibile esse, & non esse similiter. in quibus vtrunq; contingit esse & non esse, quare fieri & non fieri.

Ostẽdit idem etiam in aliis rebus. Manifestum est.n. etiam in rebus naturalibus esse quædam, q̃ non semper actu sunt. ergo in eis cõuenit esse & non esse: alioquin vel sp essent, vel sp nõ essent. Id autẽ qđ non est, incipit esse aliquid p hoc q̃ fit illud, sicut id quod nõ est albũ, incipit esse albũ p hoc q̃ fit albũ. Si autẽ non fiat albũ, pmanet nõ ens albũ. Ergo in quibus cõtingit esse & nõ esse, cõtingit & fieri & nõ fieri. Non ergo talia ex necessitate sunt vel fiũt, sed est in eis natura possibilitatis, per quã se habent ad fieri & nõ fieri, esse & non esse. Deinde cũ di.

ARGY. *Et rerum complures ita sese habẽtes ipsis oculis cernimus. Nam vt hoc exẽplo percipiatur, vestimẽtum hoc possibile est scindi, & nõ scindetur: sed tẽpore post conteretur. Similiter & non scindi possibile est. Nõ.n. posset tẽpore post contritũ fore, si scindi non posset. Quare & in aliis ita est rebus, quæcũq. talem potentiam subeunt. Si igitur inquam hæc fieri nequeunt, patet non omnia necessario, vel esse, vel fieri, sed quædam talia esse, vt aque fieri, atq. non fieri possint: de quibus non est magis affirmatio, quam negatio vera, quædam esse huiusmodi, vt ipsorum magis quidem & plerunq. alterum eueniat: possit tamen & alterum euenire, alterum vero non euenire.*

ANT. Ac multa nobis manifesta sunt sic se habentia, vt quoniã hãc vestem possibile est incidi, & non incidetur, sed prius exteretur, similiter autem & non incidi possibile est: non.n. esset eã prius exteri, nisi possibile esset nõ incidi. Quare & in aliis fiendis quæcunq; secundum potentiã huiusmodi dicũtur, manifestum est quoniam non omnia ex necessitate vel sunt, vel fiunt: sed alia quidem vtrumlibet, & non magis vel affirmatio, vel erit negatio vera: alia vero magis quidem & in pluribus alterum: sed contingit fieri & alterũ, alterum vero minime.

Ostendit

Ostendit propositum per sensibilia exempla. Sit.n. puta vestis noua, manifestum est ꝙ eam possibile est incidi, quia nihil obuiat incisioni, nec ex parte agentis, nec
Lect. 11. ex parte patientis. Probat autem ꝙ simul cum hoc ꝙ possibile est eam incidi, possibile est etiam eam non incidi eodem modo quo supra probauit duas indefinitas oppositas esse simul veras. s. per assumptionem contrarij. Sicut.n. possibile est istam vestem incidi. ita possibile est eam exteri, i. vetustate corrumpi. sed si exteritur, non inciditur. ergo vtrunque possibile est, s. eam incidi, & non incidi. Et ex hoc vniuersaliter concludit, ꝙ in aliis futuris, quæ non sunt in actu semper, sed sunt in potentia, hoc manifestum est, ꝙ non omnia ex necessitate sunt vel fiunt, sed eorum quædam sunt ad vtrũlibet, quæ non se habent magis in affirmatione vel negatione, alia vero sunt in quibus alterum eorum contingit vt in pluribus, sed tñ contingit etiam vt in paucioribus, ꝙ altera pars sit vera, & non alia, quę. s. non cõtingit vt in pluribus sit.

Est autem considerandum, ꝙ sicut Boethus dicit hic in cõmento, circa possibile & necessarium diuersimode aliqui sunt opinati. Quidam.n. dixerunt ea fm euentũ,
Diodorus. sicut Diodorus, qui dixit illud esse impossibile quod nũquam erit, necessarium vero quod semper erit, possibile
Stoici. vero quod qñq; erit qñq; non erit. Stoici vero dixerunt hoc fm exteriora prohibentia. Dicunt.n. necessarium esse illud quod non potest prohiberi quin sit verum, impossibile vero quod semper prohibetur à veritate, possibile vero quod potest ꝓhiberi vel non prohiberi. Vtraque autem distinctio videtur esse incompetens. Nam
Improb. ver. prim. prima distinctio est à posteriori. non.n. aliquid est neces-
Secundæ. sarium. quia semper erit, sed potius ideo semper erit, quia est necessarium, & idem patet in aliis. Secunda autem assignatio est ab exteriori, & quasi per accidens. non.n. ideo aliquid est necessarium, quia non habet impedimẽtum: sed quia est necessarium, ideo impedimentum habere non potest. Et ideo alij melius ita dixerunt fm natu-
Vera opin. ram rerum, vt. s. dicatur illud necessarium, quod in sua natura determinatum est solum ad esse, impossibile aũt quod est determinatum solum ad non esse: possibile autem quod ad neutrum est omnino determinatum, siue se habeat magis ad vnum quam ad alterum, siue se habeat æqualiter ad vtrũque, quod dicitur contingens ad vtrũ-
Philon. libet. Et hoc est quod Boethus attribuit Philoni. Sed ma-
Arist. nifeste hæc est sententia Arist. in hoc loco. Assignat.n. rationem possibilitatis & contingentiæ, in his quidem quæ sunt à nobis ex eo ꝙ sumus consiliatiui, in aliis aũt ex eo ꝙ materia est in potentia ad vtrũque oppositorũ.
Obiectio. Sed videtur hæc ratio non esse sufficiens. Sicut.n. in corporibus corruptibilibus materia inuenitur in potentia se habens ad esse & non esse, ita etiam in corporibus cęlestibus inuenitur potentia ad diuersa vbi, & tñ nihil in eis euenit contingenter, sed solum ex necessitate. Vnde di-
Rñsio possibilitas materię ad vtrumlibet ra. contin. cendum est, ꝙ possibilitas materiæ ad vtrũque, si communiter loquamur, non est sufficiens ratio contingentiæ nisi etiam addatur ex parte potentiæ actiuæ ꝙ non sit omnino determinata ad vnum, alioquin si ita sit determinata ad vnum quod impediri non potest, consequens est ꝙ ex necessitate reducat in actum potentiam passiuã, eodem modo. Hoc igitur quidã attendentes, posuerunt, ꝙ potentia, quæ est in ipsis rebus naturalibus, sortitur necessitatem ex aliqua cã determinata ad vnum, quem
Fatum. Stoici. dixerunt fatum. Quorum Stoici posuerũt fatum in quadam serie seu cõmixtione causarum, supponẽtes ꝙ omne quod in hoc mundo accidit, habet causam: causa aũt posita necesse est effectum poni. Et, si vna causa per se non sufficit, multæ causæ ad hoc concurrentes accipiunt rationem vnius causæ sufficientis: & ita concludebant ꝙ
Lect. 3. t. c. 7. & 7. lect. 6. t. cõ. 22. omnia ex necessitate eueniunt. Sed hanc rõnem soluit Arist. in 6. Met. interimens vtrãque propositionum assumptarum. Dicit.n. ꝙ non omne, per se habet causam,
Plato. sed solum illud quod est per se. sed illud quod est per ac-

E cidens non habet causam, quia propriè non est ens, sed magis ordinatur cum non ente, vt etiam Plato dixit. vnde esse musicum habet causam, & similiter esse album. sed hoc quod est, album esse musicum, nõ habet causam:
& idem est in omnibus aliis huiusmodi. Similiter etiam Posita cã p. effectus.
hæc est falsa, ꝙ posita cã etiam sufficienti, necesse est effectum poni. non.n. omnis cã est talis etiam si sufficiẽs sit, ꝙ eius effectus impediri non possit: sicut ignis est sufficiens cã combustionis lignorum, sed tamen per effusionem aquæ impeditur combustio. si autem vtraque propositionum prædictarum esset vera, infallibiliter sequeretur omnia ex necessitate contingere. Quia, si quilibet effectus habet causam: esset, effectum q est futurus post quinque dies aut post quãtumcũq; tempus, reducere in aliquam causam priorem: & sic quousque esset deuenire ad causam, quæ nunc est in præsenti, vel iam fuit in præterito. si autem cã posita necesse est effectum poni ꝑ ordinem cãrum, deueniet necessitas vsq; ad vltimum effe-
F ctum. puta, si comedit salsa, sitiet: si sitiet, exibit domum ad bibendum: si exibit domum, occidetur à latronibus. quia ergo iam comedit salsa, necesse est eum occidi. & idõ Arist. ad hoc excludendum ostendit vtrãque prædicta-
rum ꝓpõnum esse falsam, vt dictum est. Obiiciunt aũt Obiectio.
quidam contra hoc, ꝙ omne per accidens reducitur ad aliquid per se, & ita oportet effectum qui est per accidẽs
reduci in causam per se. Sed non attendunt ꝙ id quod est Rñsio.
per accidens reducitur ad per se, inquantum accidit ei Ecce ꝑ acc. redu. ad ꝑ se.
quod est per se. sicut musicum accidit Sorti, & omne accidens alicui subiecto per se existẽti. Et similiter omne qđ in aliquo effectu est per accidens, consideratur circa ali-
quem effectum per se, qui quantum ad id quod ꝑ se est, Lec. 6. & t. cõm. 38.
habet causam per se: quantum aũt ad id, quod inest ei ꝑ Lec. 5. t. c. 1.
accidens, non habet causam ꝑ se, sed causam ꝑ accidens. Oportet.n. effectum proportionaliter referre ad causam suam, vt in 2. Physic. & in 5. Metaph. dicitur. Quidam
vero non attendentes differentiam effectuum per accñs Opin. esse fatum.
G & per se, tentauerũt reducere omnes effectus hic inferius prouenientes in aliquam causam per se, quam ponebant virtutem esse cęlestium corporum, in qua ponebant fa-
tum, quam vim positionis syderum appellabant. Sed ex Impug.
hac causa non potest prouenire necessitas in omnibus q̃ Quæ non subduntur cele. vir.
hic aguntur. Multa.n. hic fiunt ex intellectu & voluntate, quæ per se & directe non subduntur virtuti coele-
stium corporum. cum enim intellectus siue ratio, & vo- Lect. 7. & c. 6. tertij libri. Intell. & volunt. actus org. cor.
luntas quæ est in ratione. non sint actus organi corporalis, vt probatur in lib. de Anima, impossibile est ꝙ directe subdatur intellectus seu ratio & voluntas virtuti coelestium corporum. nulla.n. vis corporalis potest agere ꝑ se, nisi in rem corpoream. vires autem sensitiuæ inquantum sunt actus organorum corporaliũ per accidens subduntur actioni coelestium corporum. Vnde Philosophus
in lib. de Anima, opinionem ponentium voluntatem ho- Lec. 4. tertij lib. & t. c. 150.
minis subiici motui coeli ascribit his, qui non ponebant intellectum differre à sensu. indirecte tamen vis coele-
H stium corporum redundat ad intellectum & voluntatẽ, Intel. & volun. subdi. cor. cœ.
inquantum, s. intellectus & voluntas vtũtur viribus sensitiuis. Manifestum autem est ꝙ passiones virium sensitiuarum non inferunt necessitatem rationi & voluntati.
Nam continens habet prauas concupiscentias, sed non
deducitur, vt patet per Philosophum in 7. Ethic. Sic igi- Lec. 4. c. 6.
tur ex virtute coelestium corporum non prouenit necessitas in his quæ per rationem & voluntatem fiunt. Similiter nec in aliis corporalibus effectibus rerum corrupti-
bilium, in quibus multa per accidens eueniunt. Id aũt, Per acci. reduci iu cã. per se.
quod est per accidens, non potest reduci vt in causam ꝑ se in aliquam virtutem naturalem, quia virtus naturæ se
habet ad vnum, quod autem est per accñs nõ est vnum: Lect. 8.
vnde & supra dictum est, ꝙ hæc enunciatio non est vna, Lect. 11.
Sortes albus musicus, quia non significat vnum. Et ideo Philosophus dicit in lib. de Somno & Vigilia, ꝙ multa, quorum signa præexistunt in corporibus coelestib. puta in imbri-

in imbribus & tẽpestatibus nõ eueniunt, quia scilicet impediuntur per accidens. Et quamuis illud etiam impedimentum ſm se consideratum reducatur in aliquam causam cęlestem, tamen concursus horum, cum sit per accidens, non potest reduci in aliquam causam naturaliter agentem. Sed considerandum est, ꝙ id, quod est per accidẽs, potest ab intellectu accipi vt vnum, sicut album esse musicum, quod quamuis ſm se non sit vnum, tamẽ intellectus vt vnum accipit, inquantum. s. componendo format enuntiationem vnam. Et ſm hoc contingit id quod ſm se per accidens euenit & casualiter reducit in aliquem intellectum præordinantem, sicut concursus duorum seruorum ad certum locum est per accidẽs & casualis quãtum ad eos, cum vnus eorum ignoret de alio, potest tamẽ esse per se intentus a domino, qui vtrunq; mittit ad hoc ꝙ in certo loco sibi occurrant.

Concursus diuer. cãrũ in cau. cęlestem redo ci in intel.

Et ſm hoc aliqui posuerunt omnia, quæcunq; in hoc mundo aguntur etiam quę vidẽtur, fortuita vel casualia reduci in ordinem prouidẽtię diuinæ, ex qua dicebant dependere fatum. Et hoc quidem aliqui stulti negauerũt, iudicãtes de intellectu diuino ad modum intellectus nostri qui singularia non cognoscit. Hoc autem est falsum: nam intelligere diuinum & velle eius est ipsum esse ipsius. Vnde sicut esse eius sua virtute comprehendit omne illud quod quocunq; modo est, inquantum scilicet est per participationem ipsius, ita etiã suum intelligere & suum intelligibile comprehendit omnem cognitionem, & omne cognoscibile, & suum velle & suum volitum comprehendit oẽm appetitum, & omne appetibile quod est bonum, vt scilicet ex hoc ipso ꝙ aliqd est cognoscibile cadat sub eius cognitione, & ex hoc ipso ꝙ est bonũ cadat sub eius volũtate: sicut ex hoc ipso ꝙ est ens aliquid cadit sub eius virtute actiua, quã ipse perfecte comprehendit cum sit per intellectũ agens.

Opinio.

Oĩa redoci. ĩ diuina proui.

opinio. fal.

Proba.

Cõprehen. intel. & volũ. diuinæ.

Sed, si prouidentia diuina sit per se causa omniũ, quæ in hoc mundo accidunt, saltem bonorum, videtur ꝙ omnia ex necessitate accidant. Primo quidem ex parte scientiæ eius. non. n. potest eius scientia falli, & ita ea quæ ipse scit, videtur ꝙ necesse sit euenire. Secundo ex parte volũtatis. Voluntas. n. Dei inefficax esse non potest, videtur ergo ꝙ omnia quæ vult ex necessitate eueniant.

Obiectio.

Procedũt autem hæ obiectiones ex eo ꝙ cognitio diuini intellectus & operatio diuinæ voluntatis pensantur ad modũ eorum quæ in nobis sunt, cum tamen multo dissimiliter se habeant. Nam primo quidem ex parte cognitionis vel scientiæ, considerandum est, ꝙ ad cognoscendum ea, quę secundum ordinem temporis eueniũt, aliter se habet vis cognoscitiua, quæ sub ordine temporis aliqualiter continetur, aliter illa, quæ totaliter est extra ordinem tẽporis. Cuius exemplum conueniens accipi potest ex ordine loci. Nam secundum Philosophum in 4. Physicorum, secundũ prius & posterius in magnitudine est prius & posterius in motu, & per consequẽs in tempore. si ergo sint multi homines per viam aliquã trãseuntes, quilibet eorum qui sub ordine transeuntium cõtinetur, habet cognitionem de præcedentibus & subsequentibus, inquantũ sunt præcedentes & subsequentes, quod pertinet ad ordinem loci. Et ideo quilibet eorum videt eos, qui iuxta se sunt, & aliquos eorum qui eos pręcedunt, eos autem qui post se sunt, videre nõ potest. Si autem esset extra totum ordinem transeuntium, vtpote in aliqua excelsa turri cõstitutus, vnde posset totam viam videre, videret quidẽ simul omnes in via existentes, non sub ratione præcedentis & subsequentis, in comparatione scilicet ad eius intuitum, sed simul omnes videret, & quomodo vnus eorum alium præcedit. Quia igitur cognitio nostra cadit sub ordine temporis, vel per se, vel per accidens, vnde & aĩa in componendo & diuidendo necesse habet adiũgere tẽpus, vt dicitur in 3. de Anima, consequens est ꝙ sub eius cognitione cadant res sub ratione præsentis præteriti & futuri. Et ideo præsentia cognoscit tanquam actu existẽtia & sensu aliqualiter perceptibilia, præterita autem cognoscit vt memorata, futura autem non cognoscit in seipsis, quia nõdum sunt. sed cognoscere ea potest in causis suis per certitudinẽ quidẽ, si totaliter in causis suis sint determinata, vt ex quibus de necessitate eueniẽt, ꝑ coniecturam autem si non sint sic determinata, quin impediri non possint, sicut quæ sunt vt in pluribus. Nullo autẽ modo, si in suis causis sunt omnino in potẽtia non magis determinata ad vnũ ꝗ ad aliud, sicut quæ sunt ad vtrilibet. Non. n. est aliquid cognoscibile ſm ꝙ est in potentia, sed solum ſm ꝙ est in actu, vt patet per Philosophum in. ix. Metaphysicæ. Sed Deus est omnino extra ordinem temporis, quasi in arce æternitatis constitutus, quę est tota simul, cui subiacet totus temporis decursus, ſm vnum & simplicem eius intuitũ. & ideo vno intuitu videt omnia, quæ aguntur ſm temporis decursum, & vnũquodq; secundum ꝙ est in seipso existens, nõ quasi sibi futurũ quãtum ad eius intuitum, prout est in solo ordine suarũ causarũ, quãuis & ipsum ordinẽ causarũ videat, sed oĩno æternaliter si videt vnũ quodq; eorũ quæ sunt in quocunq; tẽpore, sicut oculus humanus videt Sortem sedere in seipso, non in causa sua. Ex hoc autem ꝙ homo videt Sortem sedere, nõ tollitur eius cõtingentia quæ respicit ordinem causæ ad effectum, tamen verissime & infallibiliter videt oculus hominis Sortem sedere dum sedet, quia vnumquodque prout est in seipso iam determinatũ est. Sic igitur relinquitur, ꝙ Deus certissime & infallibiliter cognoscat omnia, quæ fiunt in tempore, & tamen ea quæ in tempore eueniunt non sunt vel fiunt ex necessitate, sed contingenter.

Secunda. Responsio

Cogni. & opera. dei lõge aliter quam nra.

Le. 17. cõmen. 99.

Cogni. nostra. intel. sub. or. tẽp.

Lec. 11. t. cõmen. 25.

Cogno. actu. Lect. 10. cõmen. 19.

Contingẽ. rerũ cũ infalli. sciẽtię diuinæ.

Similiter ex parte voluntatis diuinę differẽtia est attendenda. Nam voluntas diuina est intelligenda vt extra ordinem entium existẽs, velut causa quædam profundens totum ens, & omnes eius differentias. Sunt autem differentię entis possibile & necessarium: & ideo ex ipsa voluntate diuina originantur necessitas, & contingẽtia in rebus: & distinctio vtriusq; ſm rationẽ ꝓximarũ causarũ. ad effectus. n. quos voluit necessarios esse, disposuit causas necessarias. ad effectus autem, quos voluit esse cõtingentes, ordinauit causas contingenter agentes, id est potentes deficere. Et secundum harum conditionem causarum effectus dicuntur vel necessarij, vel contingẽtes, quãuis omnes dependeant a voluntate diuina, sicut à prima causa, quæ transcendit ordinem necessitatis & cõtingentiæ. Hoc autem non potest dici de voluntate humana, nec de aliqua alia causa: quia omnis alia causa cadit iã sub ordine necessitatis vel contingẽtię, & ideo oportet ꝙ vel ipsa causa possit deficere, vel effectus eius nõ sit cõtingens, sed necessarius. volũtas autem diuina indeficiẽs est, tamen non omnis effectus eius sunt necessarij, sed quidam contingentes.

Volũ. diuina extra or. entium.

Neces. & cõtin. ĩ rebus ex diui. volun.

Contingẽ. cũ indefi. di. volũ.

Similiter autem aliam radicem contingentiæ, quam hic Philosophus ponit ex hoc ꝙ sumus consiliatiui, aliqui subuertere nituntur, volentes ostendere ꝙ voluntas intelligendo ex necessitate mouetur ab appetibili. Cum. n. bonum sit obiectum voluntatis, nõ potest (vt videt) ab hoc diuertere quin appetat illud quod sibi videtur bonum: sicut nec ratio ab hoc potest diuertere quin assentiat ei quod sibi videtur verum. Et ita videtur ꝙ electio consilij consequens semper ex necessitate proueniat. & sic omnia, quorũ nos principiũ sumus per consilium & electionem, ex necessitate prouenient.

Obiectio.

Sed dicendum est, ꝙ similis differentia attendenda est circa bonum, sicut circa verum. Est autem quoddam verum, quod est per se notum, sicut prima principia demonstrabilia, quibus ex necessitate intellectus assentit, sunt autẽ quædam vera non per se nota, sed per alia. Horũ autem duplex est conditio: quædam enim ex necessitate consequuntur ex principiis, ita scilicet ꝙ non possunt esse falsa principiis existẽtibus veris, sicut sunt omnes cõclusiones demonstrationum. Et huiusmodi veris ex necessitate assentit intellectus, postquam perceperit ordinem eorum ad principium, non autem prius. Quædam autem sunt, quę non ex necessitate consequuntur ex principiis,

Responsio. Veri & bo. duplex dif.

Intel. qbus assentiat neces. & qbus non.

ita. s.

ita, s. quòd possunt esse falsa principiis existẽtibus veris. sicut sunt opinabilia, quibus non ex necessitate assentit intellectus, quamuis ex aliquo motiuo magis inclinetur in vnam partem q̃ in aliam. Ita etiam est quoddam bonum quod est propter se appetibile, sicut felicitas, q̃ habet rationem vltimi finis, & huiusmodi bono ex necessitate inhæret voluntas: naturali.n. quadam ex necessitate omnes appetunt esse fœlices. Quædam vero sunt bona, quæ sunt appetibilia propter finem, quæ comparantur ad finem sicut conclusiones ad principium, vt patet per Philosophum in 2. Physicorum. Si igitur essent aliqua bona: quibus non existentibus non posset aliquis esse fœlix, hæc etiam essent ex necessitate appetibilia, & maxime apud eum, qui talem ordinem percipiat, & forte talia sunt esse, viuere, & intelligere, & siqua alia similia. Sed particularia bona, in quibus humani actus cõsistũt, non sunt talia: nec sub ea ratione comprehenduntur, vt sine quibus fœlicitas esse nõ possit: puta comedere hũc cibum vel illum, aut abstinere ab eo: habent tamen in se (F) vnde moueant appetitum, secundum aliquod bonum consideratũ in eis: & ideo voluntas non ex necessitate inducitur ad hæc eligenda. Et hoc propter hoc Philosophus signanter radicẽ contingentiæ in his quæ fiũt à nobis assignauit ex parte consilij, quod est eorum, quę sunt ad finem, & tamen nõ sunt determinata. In his.n. in quibus media sunt determinata non est opus consilio, vt dicitur in 3. Ethic. Et hęc quidem dicta sunt ad saluandum radices contingentiæ, quas hic Arist. ponit, quamuis videantur logici negocij modum excedere.

(Margin: Bo. pp se appeti. — Bo. ordi. ad fi. Lec. 15. & cõ. 91. — Radix contingentiæ — Lect. 8. cap. 6.)

LECTIO XV.

Ex modo, quo in rebus necessitas, veritas, & falsitas reperitur quomodo in orationibus similiter inspicienda sit docet.

ARGY. *Necesse est igitur id quod est, quando est, esse, & id quod non est, quando non est, non esse: non tamẽ aut omne quod est esse, aut omne, quod non est, non (G) esse, necesse est. Non.n. idem est omne quod est, necessario esse, cum est, & simpliciter necessario esse, & de eo quod non est, simili modo.*

ANT. IGitur esse quod est, quando est, & non esse, quod non est, quando non est, necesse est. Sed non omne quod est, necesse est esse, nec omne quod nõ est, necesse est nõ esse, nõ.n. idẽ est omne quod est necessario esse quando est, & simpliciter esse ex necessitate. Similiter autem & in eo quod non est.

POstquam Philosophus ostendit esse impossibilia ea, quæ ex prædictis rationibus sequebantur, hic remotis impossibilibus, cõcludit veritatem. Et circa hoc duo facit: quia.n. argumentando ad impossibile processerat ab enunciationibus ad res, & iam remouerat incõue- (H) nientia, quæ circa res sequebantur, ordine conuerso, Primo ostendit qualiter se habeat veritas circa res. Secundo qualiter se habeat veritas circa enunciationes, ibi {Quare quoniam orationes veræ sunt.} Circa primum duo facit. Primo ostendit qualiter se habeat veritas & necessitas circa res absolute consideratas: Secundo qualiter se habeat circa ea per comparationem ad sua opposita, ibi {Et in contradictione eadẽ ratio est.} Dicit ergo primo quasi ex præmissis concludens, q, si prædicta sunt incõuenientia, vt.s. omnia ex necessitate eueniant, oportet dicere ita se habere circa res, s. q, omne quod est, necesse est esse quando est, & omne quod non est necesse est non esse quando non est. Et hæc necessitas fundatur super hoc principium, impossibile est simul esse, & non esse, si.n. aliquid est impossibile dum est illud simul nõ esse, ergo necesse est tunc illud esse. Nam impossibile non esse idem

(Margin: 4. Metaph. Lec. 6. & cõmen. 9.)

(E) significat ei quod est necesse esse, vt in Secundo dicetur. Et similiter, si aliquid non est, impossibile est illud simul esse, ergo necesse est non esse: quia etiam idem significant. Et ideo manifeste verum est, quòd omne quod est, necesse est esse quando est, & omne quod non est, necesse est non esse pro illo tempore quando non est, & hęc est necessitas non absoluta, sed ex suppositione. Vnde non potest simpliciter & absolute dici, quòd omne quod est, necesse est esse: & oẽ quod non est, necesse est non esse, quia non idem significant, quod omne ens quando est sit ex necessitate, & quòd omne ens simpliciter sit ex necessitate, nam primum significat necessitatem ex suppositione, secundum autem necessitatem absolutam. Et quod dictum est de esse, intelligendum est similiter de non esse, quia aliud est simpliciter ex necessitate non esse, & aliud est ex necessitate non esse, quando non est. Et per hoc videtur Aristo. excludere id quod supradictum est, q, si in his, quæ sunt, alterum determinate est (F) verum, quòd etiam antequam fieret, alterum determinate esset futurum. Deinde cum dicit.

(Margin: Lect. 6. — Omne q̃d est est necesse &c.)

AROY. *Et in contradictione etiam ratio eadem est, Omne nanq. necesse est esse, aut non esse. et itẽ fore aut non fore, non tamen necesse est distincte alterũ fore. Veluti necesse est quidem pugnam naualẽ cras fore, aut non fore, non tamen fore pugnam naualẽ cras necesse, neq. rursus non fore, attamen fore, aut non fore necesse est.*

ANT. Et in contradictione eadem ratio est. Esse quidem, vel non esse omne necesse est, & futurum esse, vel non, non tamen diuidentem dicere alterũ necessarium. Dico autem, vt necesse est quidem esse futurum bellum nauale cras, (G) vel non futurũ esse, sed non futurũ esse cras bellũ nauale necesse est, vel non futurum esse. Futurum autem vel esse, vel non esse, necesse est.

Ostendit quomodo se habeat circa res per comparationem ad sua opposita: & dicit, quòd eadem ratio est in contradictione, quæ est in suppositione. Sicut enim illud quod non est absolute necessarium, fit necessarium in suppositione eiusdem, quia necesse est esse quod est, ita etiam quod non est in se necessarium absolute, fit necessarium per disiunctionem oppositi: quia necesse est de vnoquoq; quòd sit vel non sit, & quòd futurum sit aut non sit: & hoc sub disiunctione. & hæc necessitas fundatur super hoc principium, quòd impossibile est contradictoria simul esse vera vel falsa. Vnde impossibile est neque esse neq; non esse, ergo necesse est vel esse vel non esse. Non tamen si diuisim alterum accipiatur necesse est illud esse absolute. Et hoc manifestat per exẽ- (H) plum: quia necessarium est nauale bellum esse futurum cras, vel non esse: sed non est necesse nauale bellum futurum esse cras. Similiter etiam non est necessarium non esse futurum, quia hoc pertinet ad necessitatem absolutam, sed necesse est q, vel sit futurum vel non sit futurum: & hoc pertinet ad necessitatem quæ est sub disiunctione. Deinde cum dicit.

(Margin: Necessitas per disiunctionem. — 4. Metap. t. commen. 9 Lect. 6.)

ARGY. *Quare cum orationes ita sunt veræ, quemadmodum sese habent res ipsæ, patet & contradictionẽ ipsam, quæ circa res eas efficitur, quæ sic se habent, vt æque fieri, atq. non fieri, & esse atq. nõ esse possint: necessario perinde sese habẽt, atq. res tales sese habent: & eandem cum illis legem subire: quod quidem in hisce fit, quæ non semper sunt, aut*

non

non semper nõ sunt. Contradictionis.n. rerũ ipsam alteram quidem partem necesse est veram esse, vel falsam, non tamen hanc, vel hanc, sed vtraq; contigerit, fitq; vt altera magis sit vera, non tamen vera, vel falsa distincte, sicuti diximus.

ANT. Quare, qm̃ similiter oratiões veræ sunt quẽadmodũ & res: manifestum est quoniam quæcunq; sic se habẽt vt vtrũlibet sint, & contraria ipsorum contingant, necesse est similiter se habere & contradictionem. Quod contingit in his quæ non semper sunt: & non semper non sunt. Horũ.n. necesse est alteram partem contradictionis veram esse, vel falsam, non tamen hoc vel illud, sed vtrũlibet. & magis quidem alteram veram, non tñ iam veram esse falsam.

Enon. quo ad veritatẽ. Ex eo ꝙ se habet circa res, oñdit qualiter se habeat circa orationes. Et primo ostendit qũo vniformiter se habet in veritate orationum sicut circa esse & nõ esse. Secũdo finaliter cõcludit veritatẽ totius dubitationis. ibi {Quare manifestum.} Dicit ergo primo, ꝙ, quia hoc modo se habent orationes enuntiatiuæ ad veritatẽ sicut & res ad esse vel non esse, quia ex eo ꝙ res est vel nõ est, oratio est vera vel falsa, cõsequens est, ꝙ ĩ omnibus rebus, quæ ita se habent vt sint ad vtrumlibet, & quæcunq; ita se habẽt ꝙ contraria eorũ qualitercunq; contingere possunt, siue ęqualiter siue alterum vt in pluribus, ex necessitate seqˀ, ꝙ ẽt simr se habeat contradictio enunciationum. Et exponit consequenter quæ sint illæ res, quarum contradictoria contingere queant: & dicit huiusmodi esse quę neq; semper sunt, sicut necessaria, neq; sp̃ non sunt, sicut impossibilia: sed qñq; sunt & qñq; non sunt. Et vlterius manifestat qũo similiter se habeat in contradictoriis enuntiationibus, & dicit, ꝙ harum enuntiationũ, quæ sunt de

C Eoñ. de cõtingẽ. quo ad veri. contingentibus, necesse est, ꝙ sub disiũctiõe altera pars contradictionis sit vera vel falsa: non tamen hæc vel illa determinate, sed se habet ad vtrumlibet. Et si contingat ꝙ altera pars cõtradictionis magis sit vera, sicut accidit in contingentibus quæ sunt vt in pluribus, non tamẽ ex hoc necesse est ꝙ ex necessitate altera earum determinate sit vera vel falsa. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quare patet non omnium affirmationũ, & negationum oppositarum, alteram necessario veram esse, alteram falsam. Nõ.n. in hisce quæ sunt, sic res se habet, & in iis quæ non sunt quidem: esse vero aut non esse possunt, sed vti diximus.*

ANT. Quare manifestum est quoniam nõ est necesse omnis affirmationis, & negationis oppositarum, hanc quidem veram, illã vero falsam esse. Neq;.n. quemadmodum in his quæ sunt, D sic se res habet etiam & in his, quæ non sunt, possibilibus tamen esse vel non esse, sed quẽadmodum dictum est.

Non io oĩ gñe affir vl neg. noo sp alteram deter. ve. vel fal. Concludit principale intentum, & dicit manifestum esse ex prædictis ꝙ non est necesse in omni genere affirmationum & negationum oppositarum, alteram determinate esse veram & alteram esse falsam: quia nõ eodẽ modo se habet veritas & falsitas in his quæ sunt iã de p̃senti, & in his quæ non sunt, sed possunt esse vel non esse. Sed hoc modo se habet in vtrisq; sicut dictum est, quia, s. in his, quæ sunt necesse determinate alterum esse verum & alterum falsum: quod non contingit in futuris quæ possunt esse & non esse. Et sic terminatur Primus liber.

Commentariorum D. Thomæ Aquinatis super Librum Primum Peri Hermenias, finis.

ARISTOTELIS PERI HERMENIAS LIBER SECVNDVS,

Cum Sancti Thomæ clarissimis commentariis.

LECTIO PRIMA.

Distinguuntur enonciationes a parte subiecti, quod est nomen finitum, vel infinitum, tam vniuersaliter quàm non vniuersaliter tantum.

ARGY. *QVoniam aũt affirmatio enuntiatio est quippiam de quopiam significans: hoc autem nomen est, aut id quod nomine caret: vnum vero id esse, atq; de vno dici, quod est in affirmatione, oportet.*

B



ANT. QVoniam autem est affirmatio de aliquo significans aliquid: hoc autem oportet esse vel nomen, vel innominatum: vnum autem oportet esse & de vno id quod est in affirmatione.

POstquam Philosophus in Primo libro determinauit de enuntiatione simpliciter considerata, Hic determinat de enuntiatione secundum ꝙ diuersificatᷣ p aliqd sibi additum. Possunt autem tria in enuntiatione considerari, Primo ipse dictiones, quæ prædicantur vel subiiciuntur in enuntiatione quas supra distinxit per nomina & verba: Secundo ipsa compositio, secundum quam est verum vel falsum in enuntiatione affirmatiua vel negatiua: Tertio ipsa oppositio vnius enuntiationis ad aliam, Diuiditur ergo hæc pars in tres partes. In prima ostẽdit quid accidit enuntiationi ex hoc ꝙ aliquid additur ad dictiones in subiecto vel prędicato positas: Secundo quid accidat enuntiationi ex hoc ꝙ aliquid additur ad determinandum veritatem vel falsitatem compositionis: ibi {His vero determinatis.} Tertio soluit quandam dubitationem circa oppositionis enuntiationem prouenientem ex eo ꝙ additur aliquid simplici enuntiationi: ibi {Vtrum autem contraria est affirmatio} Est autem considerandum, ꝙ additio facta ad prædicatum vel subiectum quandoq; tollit vnitatem enuntiationis, quandoq; vero non tollit, sicut additio negationis infinitatis dictionem. Circa primum ergo duo facit. Primo ostendit quid accidit enunciationibus ex additione negationis infinitantis dictionem. Secundo ostendit quid accidat circa enũtiationẽ ex additione tollente vnitatem: ibi {At vero vnum de pluribus.} Circa primum duo facit. Primo determinat de enunciationibus simplicissimis, in quibˀ nomen finitum vel infinitum ponitur tãtum ex parte subiecti, Secundo determinat de enuntiationibus, in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur non solum ex parte subiectũ, sed etiam ex parte prędicati ibi, {Quãdo autem est tertium adiacens.} circa primum duo facit. Primo proponit rationes quasdam distinguendi tales enuntiationes, Secundo ponit earum distinctionẽ & ordinẽ, ibi. {Quare prima est affirmatio.} Circa primũ duo facit. Primo ponit rationes distinguendi enuntiationes ex parte nominum: Secundo ꝙ non potest esse eadem ratio distinguendi ex parte verborum, ibi {Præter verbum autem.} Circa primum tria facit. Primo proponit rõnes distinguendi enuntiationes. Secundo exponit quod dixerat, ibi {Nomen autem dictum est.} Tertio concludit intentum, ibi {Erit autem omnis affirmatio,} Resumit ergo illud, quod supra dictũ est de diffinitione affirmationis, ꝙ scilicet affirmatio est enuntiatio significãs aliquid de aliquo. &c, quia verbum est proprie nota eorum quæ de altero prædicantur, cõsequẽs est vt illud, de quo ali-

Primo. Libro. Lec. 4. & 5. Tria ĩ enũ. considerã.

Lec. 8. Notandũ. Quãdo addioo ad p̃dic. vel subiectũ vni tatem.

Lec. 5.

Lec. 3.

Primi libr. Lec. 8.

qui

E quod dicitur, pertineat ad nomen: nomen autem est vel finitum vel infinitum: & ideo, quasi concludens subdit, ꝙ quia affirmatio significat aliquid de aliquo, consequens est vt hoc, de quo significatur aliquid de aliquo, s. subiectum affirmationis, sit vel nomen. s. finitum, quod proprie dicitur nomen, vt in primo dictum est, vel innominatum, idest infinitum nomen: quod dicitur innominatum, quia ipsum non nominat aliquid cum aliqua forma determinata sed solum remouet determinationem formæ. Et, ne aliquis diceret ꝙ id quod in affirmatione subiicitur est simul nomen & innominatũ, ad hoc excludendum subdit, ꝙ id, quod est, scilicet primũ in affirmatione. s. vna, de qua nũc loquimur, oportet esse vnum & de vno subiecto, & sic oportet ꝙ subiectum talis affirmationis sit vel nomẽ vel nomẽ infinitum. Deinde cum di.

Lec. 4. primi libri. No. infini.

ARGY. *Dictumq́ est antea quid nam sit ipsum nomen: & quid etiam id quod nomine caret. ipsum.n. non homo non nomen, sed infinitum nomen appello. infinitum.n. nomẽ vnum quodammodo significare videtur: quemadmodum & non valet, non verbum, sed infinitum nuncupo verbum.*

F

ANT. Nomen autem dictum est & innominatum prius. Non homo.n. nomen quidem non dico, sed nomen infinitum. Vnum.n. significat quodammodo infinitum nomen. quemadmodum & non currit, non verbum dico, sed infinitum verbum.

Exponit quod dixerat, & dicit, ꝙ supra dictum est, quid sit nomẽ, & quid sit innominatum, id est infinitum nomen: quia non homo non est nomen, sed est infinitum nomen, sicut non currit nõ est verbum, sed infinitum verbum. Interponit autem quoddam, quod valet ad dubitationis remotionẽ, videlicet ꝙ nomen infinitum quodã modo significat vnum. Non enim significat simpliciter vnum, sicut nomẽ finitum, quod significat vnam formã generis vel speciei aut ẽt indiuidui, sed inquãtũ significat negationẽ formæ alicuius, in qua negatione multa cõueniũt, sicut in quodã vno fm rõnẽ. Vnũ aũt eodẽ modo dr̃ aliquid, sicut & ens, vnde sicut ipsum nõ ens dicitur ens, non quidem simpliciter, sed secundum quid, i. fm rationem, vt patet in 4. Metaph. ita etiam negatio est vnũ secundum quid, s. fm rationem. Introducit autem hoc, ne aliquis dicat ꝙ affirmatio, in qua subiicitur nomẽ infinitum, non significet vnum de vno, quasi nomen infinitum non significet vnum. Deinde cum dicit.

Lect. 4. primi libri. No. infini. sig. Vnum. G Vnũ & ens. Lec. 2. & 4. commen. Neg. vnũ.

Omnis affirmatio profectò, aut ex nomine, & verbo: aut ex infinito nomine verboq́ constabit.

Erit omnis affirmatio negatio vel ex nomine & verbo: vel ex infinito nomine, & verbo.

H Concludit propositum, s. ꝙ duplex est modus affirmationis. Quædam enim est affirmatio, quæ constat ex nomine & verbo, quædam autem est quæ constat ex infinito nomine & verbo. Et hoc sequitur ex hoc quod supra dictum est, ꝙ hoc, de quo affirmatio aliquid significat, vel est nomen, vel innominatum. Et eadem differentia potest accipi ex parte negationis, quia de quocunq; contingit affirmare, contingit & negare, vt in primo habitum est. Deinde cum dicit.

Lec. 9.

ARGY. *Absq; nanq; verbo nulla est affirmatio sane, neq; nulla negatio. Est.n. vel erat, vel fuit, vel erit & quæcunq; alia sunt huiuscemodi verba, ex numero sunt eorum, quæ posita sunt: significant.n. insuper tempus.*

ANT. Præter verbum autem nulla affirmatio, vel negatio est. Est enim vel erit, vel fuit, vel fit, vel quæcunq; alia hmõi verba, ex his sunt, quæ sunt posita: consignificant enim tempus.

Ostendit ꝙ differentia enunciationum non potest sumi ex parte verbi. Dictum est enim supra, ꝙ præter verbum nulla est affirmatio vel negatio. Potest enim præter nomen esse aliqua affirmatio vel negatio, videlicet si ponatur loco nominis infinitum nomen: loco autem verbi in enunciatione non potest poni infinitum verbum, duplici ratione. Primo quidem, quia infinitum verbum cõstituitur per additionem infinite particulę, quę quidem addita verbo per se dictio. i. extra enuntiationem posito, remouet ipm absolute, sicut addita nomini remouet formam nominis absolute. & ideo extra enunciationem potest accipi verbum infinitum per modum vnius dictionis, sicut & nomen infinitum. Sed quando negatio additur verbo ĩ enũtiatione posito, negatio illa remouet verbum ab aliquo, & sic facit enuntiationem negatiuam. Quod non accidit ex parte nominis. Non.n. enuntiatio efficitur negatiua nisi per hoc ꝙ negatur compositio, quæ importatur in verbo: & ideo verbum infinitũ in enuntiatione positum fit verbum negatiuum. Secundo, quia in nullo variatur veritas enuntiationis, siue utamur negatiua particula ut infinitante uerbum, uel ut faciente negatiuam enuntiationem: & ideo accipitur semper in simpliciori intellectu prout est magis in promptu. Et inde est, ꝙ non diuersificauit affirmationẽ per hoc ꝙ sit ex uerbo uel ĩnito uerbo, sicut diuersificauit per hoc ꝙ est ex nomine uel infinito nomine. Est autem considerandum, ꝙ in nominibus & uerbis præter differentiam finiti & infiniti est differentia recti, & obliqui. Casus.n. nominum etiam uerbo addito non constituunt enũtiationem significantem uerum uel falsum, ut in Primo habitum est, quia in obliquo nomine non includitur ipse rectus, sed in casibus uerbi includitur ipsum uerbum pręsentis temporis. Præteritum enim & futurum, quæ significant casus uerbi, dicũtur per respectum ad præsens. Vnde, si dicatur, hoc erit, idem est ac si diceretur hoc est futurum, hoc fuit, hoc est præteritum. Et propter hoc ex casu uerbi & nomine fit enuntiatio. Et ideo subiungit ꝙ siue dicatur est, siue erit, siue fuit, uel quæcunq; alia huiusmodi uerba, sunt de numero prædictorum uerborum sine quibus non potest fieri enunciatio: quia omnia consignificant tempus, & alia tempora dicuntur per respectum ad præsens. Deinde cum dicit.

Lec. 1. primi libri. Præter no. vel ver. esse affir. vel nega. F Neg. addita verbo. Enun. fieri nega. Secũda ra. Enũ. ex verbo in fi. Cur ex casu ver. & non no. fit enun. G

ARGY. *Quare prima est affirmatio, atq; negatio: homo est, homo non est: deinde, non homo est, nõ homo nõ est. Rursus, omnis homo est, nõ omnis homo est: omnis non homo est, non omnis non homo est. Eadem est ratio & de tempore exacto atq; futuro.*

ANT. Quare prima erit affirmatio, & negatio, est homo, non est homo. Rursus, est omnis homo, non est omnis homo. Rursus est omnis homo, non est omnis homo: est omnis nõ homo, non est omnis non homo. Et in extrinsecis temporibus eadem est ratio.

H

Concludit ex præmissis distinctionem enuntiationũ in quibus nomen finitum uel infinitũ ponitur solum ex parte subiecti, in quibus triplex differentia intelligi potest. Vna quidem fm affirmationem, & negationem, alia secundum subiectum finitum: & infinitum: tertia secundum subiectum uniuersaliter, uel non uniuersaliter positum. Nomen autem finitum est ratione prius infinito, sicut affirmatio prior est negatione, unde primã affirmationem ponit, homo est, & primam negationẽ, homo non est. Deinde ponit secundam affirmationem, non homo est, secundam autem negationem, non homo non est. Vlterius autem ponit illas enuntiationes in quibus

subiectum

subiectum vl'r ponitur, quæ sunt quatuor, sicut & illæ,
Prætermi. in quibus est subiectum non vniuersaliter positum. Præ
exemplum termisit autem ponere exẽplum de enuntiationibus, in
de enũ. sub quibus subiicitur singulare: vt, Socrates est, Socrates nõ
iecti sing. est: quia singularibus nominibus non additur aliquod signum. vnde in huiusmodi enuntiationibus non potest
Subiecti pt. omnis differentia inueniri. Similiter etiam intermittit
Prætermi. exemplificare de enuntiationibus, quarum subiecta par
differentia ticulariter ponuntur, quia tale subiectum quodãmodo
secundum. eandem vim habet cum subiecto vniuersali non vniuer
ca. ver. saliter sumpto. Non ponit autem aliquam differẽtiam ex parte verbi, quæ posset sumi s'm casus verbi: quia, sicut ipse dicit, in extrinsecis temporibus, i. in præterito, & in futuro, quæ circunstant præsens, est eadem ratio sicut & in præsenti, vt iam dictum est.

LECTIO II.

Quatuor enũciationum in affirmatione & negatione sequela in figura distinguitur, ac declaratur.

ARGV. *Cum autem ipsum est tertium insuper prædicatur hoc pacto homo iustus est, dupliciter iam ipsæ oppositiones dicuntur.*

ANT. QVando autem est tertium adiacens prædicatur, dupliciter tunc dicuntur oppositiones.

POstq̃ Philosophus distinxit enuntiationes, in quibus nomẽ finitum vel infinitum ponitur solum ex parte subiecti, hic accedit ad distinguendum illas enuntiationes, in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur ex parte subiecti, & ex parte prædicati. Et circa hoc duo facit. Primo distinguit huiusmodi enuntiationes, Secundo manifestat quædã q̃ circa eas dubia esse possent. ibi. {Q̃m vero contraria est.} Circa primum duo facit. Pri
Lect. 4. mo agit de enuntiationibus, in quibus nomen prædicatur cum hoc verbo est, Secundo de enuntiationibus in quibus alia verba ponunt. ibi. {In his vero in quibus.}
Lec. 3. Distinguit autem hmõi enuntiationes sicut & primas s'm triplicem differentiam ex parte subiecti consideratã. Primo nãque agit de enuntiationibus, in quibus subiicitur nomen finitum non vl'r sumptum, Secundo de illis, in quibus subiicitur nomen finitum vl'r sumptũ. ibi. {Similiter autem se habet.} Tertio de illis, in quibus
Lec. 5. subiicitur nomen infinitum. ibi. {Aliæ autem habent ad id quod est non homo.} Circa primum tria facit. Primo proponit diuersitatem oppositionis talium enuntiationum, Secundo concludit earum numerum, & ponit earum habitudinem. ibi. {Quare quatuor.} Secundo exẽplificat. ibi. {Intelligimus vero.} Circa primum duo facit. Primo proponit q̃d intendit, Secũdo exponit quod
Notãdum dam quod dixerat. ibi. {Dico autem.} Circa primum
primũ. ter- duo oportet intelligere. Primo quidem quid est hoc q̃d
tium adia- dicit, est tertium adiacens prædicatur. Ad cuius euiden
cens prædi tiam considerandum est, q quandoq; in enuntiatione p̃
cari. dicatur est, s'm se, vt cum dicitur, Sortes est, per quod nihil aliud intendimus significare, quam q Sortes sit in rerum natura: qñq; vero non prædicatur per se quasi principale prædicatum, sed quasi coniunctum principali p̃dicato ad cõnectendum ipsum subiecto: sicut cum dicit, Sortes est albus, non est intentio loquentis vt asserat, Sortem esse in rerum natura: sed vt attribuat ei albedinem mediante hoc verbo, est. & ideo in talibus, est, p̃dicatur
Ver. cũ no- vt adiacens principali prędicato. Et non d'r esse tertium
mine præ- quia sit tertium p̃dicatum, sed quia est tertia dictio posi
dicato. ta in enuntiatione, q̃ simul cum nomine prædicato facit
Not. 2. vnum p̃dicatum. vt sic enuntiatio diuidatur in duas partes & non in tres. Secundo considerandum est q̃d est hoc quod dicit, q qñ est eo modo quo dictũ est, tertium adiacens prædicatur, dupl'r dicuntur oppõnes. Circa quod considerandum est, q in p̃missis enuntiationibus, in quibus nomẽ ponebatur solum ex parte subiecti, s'm quod-

A libet subiectum erat vna oppositio, puta si subiectũ erat nomen finitum non vl'r sumptum erat sola vna oppositio, s. est homo, non est homo. Sed, qñ est tertium adiacẽs prædicatur, oportet esse duas oppõnes eodem subiecto existente s'm drĩam nominis prædicati, quod potest esse finitum vel infinitum. sicut hęc est vna oppositio, homo est iustus, homo non est iustus, alia vero oppositio
est, homo est non iustus, hõ non est non iustus. Non. n. ne Negationẽ
gatio fit nisi per oppõnem negatiuæ particulæ ad hoc fieri.
verbum est, q̃d est nota p̃dicationis. Deinde cum dicit.

Vbi ipsum est tertium dico componi nomen, aut verbum in affirmatione. ARGV.

Dico autem vt est iustus homo, est, tertium adiacere nomen vel verbum in affirmatione. ANT.

Exponit quod dixerat, est tertium adiacens, & dicit q cum dicitur homo est iustus, hoc verbum est, adiacet s. p̃dicato tanq̃ tertium nomẽ vel verbum in affirmatione,
B Potest. n. ipsum est, dici nomen, prout quælibet dictio no Li est, dici
men dicitur, & sic est tertium nomen, i. tertia dictio. Sed, nomen.
quia s'm cõem vsum loquendi dictio significans tempus magis dicitur verbum quam nomen, propter hoc addit vel verbum, quasi dicat ad hoc q sit tertium, non refert vtrum dicatur nomen vel verbum. Deinde cum dicit.

Quare quatuor ob idipsum erunt hæc, quorum duo quidem sic se habebunt ad affirmationẽ negationemúe similitudine rõnis, & ipsæ priuationes, ARGV.

Quare quatuor erunt istę: quarum duę quidem ad affirmationem & negationem sese habent s'm consequentiam, vt priuationes, duæ vero minime. ANT.

Concludit numerum enuntiationum. Et primo ponit conclusionem numeri: Secundo, ponit earum habitudinem. ibi. {Quarum duæ quidem.} Tertio rõnem nume
C ri exẽplificat. ibi. {Dico autem q̃m est.} Dicit ergo primo. q quia duæ sunt oppositiones, qñ est tertium adiacens prędicatur: cum omnis oppositio sit inter duas enũtiationes, consequens est q sint quatuor enuntiationes, illæ in q̃bus est, tertium adiacens p̃dicatur, subiecto finito non vl'r sumpto. Deinde cum dicit. {Quarum duæ quidem.} Ostendit habitudinem p̃dictarum enuntiationũ ad inuicem, & dicit, q duæ dictarum enuntiationum se habẽt ad affirmationem & neg. s'm consequentiam, siue s'm correlationem, aut analogiam, vt in græco habetur, sicut priuationes: aliæ vero duæ minime. Quod quia breuiter & obscure dictum est, diuersimode à diuersis expo
situm est. Ad cuius euidentiam considerandum est, q tri Tripliciter
pliciter nomen potest prædicari in huiusmodi enuntia nomen prę
tionibus. Qñque. n. prædicatur nomen finitum, s'm q dicari.
assumuntur duæ enũtiationes, vna affirmatiua, & altera Primus.
negatiua, s. homo est iustus, & hõ non est iustus, quæ dicuntur simplices: Qñq; vero prædicatur nomen infini Secundus.
D tum s'm q etiam assumuntur duæ aliæ, s. homo est non iustus, homo non est non iustus, quæ dicuntur infinitæ.
Qñq; vero prædicatur nomen priuatiuum, s'm q etiam Tertius.
sumuntur duæ aliæ, s. homo est iniustus, homo nõ est iniustus, q̃ dicuntur priuatiuæ. Quidam ergo sic exposue Expõ tex.
runt, q duæ enuntiationes earum, quas præmiserat, s. illæ, quæ sunt de infinito prædicato, se habent ad affirmationem & negõnem, quæ sunt de prędicato finito s'm cõsequentiam vel analogiam, sicut priuationes. i. sicut illæ, q̃ sunt de prædicato priuatiuo. Illæ. n. duæ, quæ sunt de prædicato infinito se habent s'm consequentiam ad illas, quæ sunt de finito prædicato s'm transpositionem quandam, s. affirmatio ad negationem, & negatio ad affirmationem. Nam homo est non iustus, quæ est affirmatio de infinito prædicato, rñdet s'm consequentiam negatiuæ de prædicato finito, huic. s. homo non est iustus. Negatiua vero de infinito prædicato, s. homo non est nõ iustus,

affirmatiuæ de finito prædicato, huic.s.homo est iustus. E Propter quod Theophrastus vocabat eas, quæ sunt de infinito prædicato, transpositas. Et similiter etiam affirmatiua de priuatiuo prædicato rñdet fm consequẽtiam negatiuæ de finito prædicato, s.hæc, homo est iniustus, ei quæ est, homo non est iustus. Negatiuæ vero priuatiuæ, s.homo non est iniustus, ei quæ est, homo est iustus. Disponatur ergo figura. Et in prima quidem linea ponantur illæ, quæ sunt de finito prædicato, s.homo est iustus, homo non est iustus: In secunda autem linea, negatiua de infinito prędicato sub affirmatiua de finito & affirmatiua sub negatiua: vt patet in subscripta figura. *(Theophr.)*

Homo est iustus	Homo non est iustus.
Homo non est non iustus	Homo est non iustus.

Sic ergo duæ, s.quæ sunt de infinito prædicato se habent ad affirmationem & negationem de finito prædicato, sicut priuationes, i.sicut illæ, quæ sunt de priuatiuo F prædicato. Sed duæ aliæ, quæ sunt. s.de infinito subiecto scilicet non homo est iustus, non homo non est iustus, manifestum est, q non habent similem consequentiam. Et hoc modo exposuit Hermelius hoc quod dicitur {duæ vero minime} referens hoc ad illas quæ sunt de infinito subiecto. Sed hoc manifeste est contra literam. Nam, cũ præmisisset quatuor enuntiationes, duas: s. de finito prædicato, & duas de infinito, subiungit quasi illas subdiuidens, quarum duæ quidem &c. {Duæ vero minime.} vbi datur intelligi q vtræque duæ intelligantur in præmissis. Illæ autem quæ sunt de infinito subiecto non includuntur in præmissis. Sed de his postea dicetur. Vnde manifestum est q de eis nunc non loquitur. Et ideo vt Amon. dicit, alij aliter exposuerunt, dicentes, q prædictarum quatuor ꝓponum duæ, s.quæ sunt de infinito prędicato, sic se habent ad affirmationem & negationem, i. ad ipsam speciem affirmationis & negationis, vt priuationes, i. priuatiuæ affirmationes seu negationes. Hæc G enim affirmatio, homo est non iustus, non est simpliciter affirmatio, sed fm quid, quasi fm priuationem affirmatio, sicut homo mortuus non est homo simpliciter, sed fm priuationem. & idem dicendum est de affirmatiua, & de negatiua, quæ sunt de finito prædicato q non se habent ad speciem affirmationis & negationis fm priuationem, sed simpliciter. Hæc enim, homo est iustus, est simpliciter affirmatiua, & hæc, homo non est iustus, est simpliciter negatiua. Sed nec hic sensus conuenit verbis Arist. Dicit.n.infra. {Hæc igitur queadmodum in resolutoriis dictum est, sic sunt disposita} vbi nihil inuenitur ad hunc sensum pertinens. Et ideo Amonius ex his, quę in fine primi Priorum dicuntur de propositionibus, quę sunt de finito vel infinito vel priuatiuo prædicato, alium sensum accipit. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod sicut ipse dicit, enuntiatio aliqua virtute se habet ad illud, de quo totum id quod in enuntiatione significatur vere prædicari põt: sicut hæc enuntiatio, homo est iustus, se habet ad omnia illa, de quorum quolibet vere potest dici q est homo iustus: & similiter hæc enuntiatio, homo non est iustus, se habet ad omnia illa, de quorum quolibet vere dici potest q nõ est hõ iustus. Secundum ergo hunc modum loquendi manifestum est q simplex negatiua in plus est quā affirmatiua infinita, quæ ei correspondet. Nam, q sit homo non iustus, vere potest dici de quolibet homine qui non habet habitum iustitiæ, sed q non sit homo iustus potest dici nõ solum de homine non habente habitum iustitiæ, sed etiam de eo qui penitus non est homo. hæc enim est vera, lignum non est homo iustus. Tamen hæc est falsa, lignum est homo non iustus, & ita negatiua simplex est in plus q̃ affirmatiua infinita, sicut etiam animal est in plus quam homo, quia de pluribus verificatur. Simili etiam ratione negatiua simplex est in plus quā affirmatiua priuatiua, *(Hermeli°. — Impug. Herm. — Amonius. — Impugn. Amon. — In ista lect. Cap. 43. — ExpōAmo. — Not. — Resp. ad q. — Simplex negatiua in plus quam affir. infin. — In plus quā affir. priua.)*

quia de eo quod non est homo, non potest dici q sit homo iniustus. Sed affirmatiua infinita est in plus quam affirmatiua priuatiua: potest.n.dici de puero, & de quocunq homine nondum habente habitum virtutis aut vitij, q sit homo non iustus, non tamen de aliquo eorum vere dici potest q sit homo iniustus. Affirmatiua vero simplex in minus est quam negatiua infinita, quia q nõ sit homo non iustus potest dici non solum de homine iusto, sed etiam de eo quod penitus non est homo. Similiter etiam negatiua priuatiua in plus est quam negatiua infinita: nam q non sit homo iniustus potest dici non solum de homine habente habitum iustitiæ, sed de eo quod penitus non est homo, de quorum quolibet potest dici q non sit homo non iustus: sed vlterius potest dici de omnibus hominibus, qui nec habent habitum iustitiæ, neq habent habitum iniustitiæ. His igitur visis facile est exponere præsentem literam hoc modo. {Quarum}.s.quatuor enuntiationum prædictarum, {duæ quidem}.s.infinitæ {se habebunt ad affirmationem & negationem}.i.ad duas simplices, {quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua fm consequentiam}.i.in modo consequendi ad eas, {vt priuationes}.i.sicut duę priuatiuæ: quia.s.sicut ad simplicem affirmatiuam sequitur negatiua infinita, & non conuertitur, eo q negatiua infinita est in plus: ita etiam ad simplicem affirmatiuam sequitur negatiua priuatiua, quæ est in plus, & nõ conuertitur. Sed, sicut simplex negatiua sequitur ad infinitam affirmatiuam, quæ est in minus, & non conuertitur: ita etiam negatiua simplex sequitur ad priuatiuã affirmatiuam, quæ est in minus, & non conuertitur, ex quo patet q eadem est habitudo in consequendo infinitarum ad simplices, quæ est etiam priuatiuarum. Sequitur. {Duæ autem}.s.simplices, quæ relinquuntur remotis duabus, s.infinitis à quatuor præmissis {minime}.i. non ita se habent ad infinitas in consequendo, sicut priuatiuæ se habent ad eas, quia videlicet ex vna parte simplex affirmatiua est in minus quã negatiua infinita, sed negatiua priuatiua est in plus quam negatiua infinita: ex alia vero parte negatiua simplex est in plus quam affirmatiua infinita, sed affirmatiua priua.est in minus quã infinita affirmatiua. Sic ergo patet q simplices non ita se habent ad infinitas in consequendo, sicut priuatiuæ sed habent ad infinitas. Quãuis autem fm hoc litera Philosophi subtiliter exponatur, tñ videtur esse aliquãtulum expositio extorta. Nam litera Philosophi videtur sonare diuersas habitudines non esse attendendas respectu diuersorum, sicut in prędicta expõne primo accipitur similitudo habitudinis ad simplices, & postea similitudo habitudinis respectu infinitarum. Et ideo simplicior & magis conueniens literæ Aristo. est expositio Porph. quam Boethus ponit, fm quam expositionem attenditur similitudo & dissimilitudo fm consequentiam affirmatiuarum ad negatiuas. Vnde dicit. {Quarum}.s.quatuor pmissarum, {duæ quidẽ}.s.affirmatiuæ, quarum vna est H simplex & alia infinita, {se habebunt fm consequẽtiam ad affirmationem & negõnem} vt.s.ad vnam affirmatiuam sequatur alterius negatiua. Nam ad affirmatiuam simplicem sequitur negatiua infinita: & ad affirmatiua infinitam, sequitur negatiua simplex. {Duæ vero}.s.negatiuæ, {minime}.i.nõ ita se habent ad affirmatiuas, vt.s. ex negatiuis sequantur affirmatiuæ, sicut ex affirmatiuis sequebantur negatiuæ, & quantum ad vtrunq similiter se habent priuatiuæ sicut infinitę. Deinde cum dicit. *(Affir. in pl° quam affir. priua. — Affir. simp. in minus quam neg. infin. — Neg. priu. i plus quam neg infin. — Expō text. fm Amon. — Expō vlt. — Contra Amon. — Porph. Boethus.)*

Nam ipsum est, aut iusto addetur, aut non iusto: quare & negatio similiter eiusdem addetur: quatuor igitur erunt. ARGY.

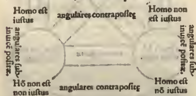
Dico autem quoniam est, aut iusto adiacebit, aut non iusto, quare etiam negationes quatuor enim sunt. ANT.

Manifestat

Manifestat quoddã quod supra dixerat, s. q; sint quatuor prædictæ enuntiationes. Loquimur enim nunc de enuntiationibus, in quibus hoc verbum est, solum prædicatur sm q; est adiacens alicui nomini finito vel infinito: puta sm q; adiacet iusto, vt cum dicitur homo est iustus: vel sm q; adiacet non iusto, vt cum dicitur, homo
Lec.9. est non iustus. Et quia in neutra harum negatio apponitur ad verbum, consequẽs est q; vtraque sit affirmatiua: Omni autem affirmationi opponitur negatio, vt supra in primo ostẽsum est. relinquitur ergo, q; prædictis duabus enuntiationibus affirmatiuis respondeant duæ aliæ negatiuæ. Et sic consequens est q; sint quatuor simplices enuntiationes. Deinde cum dicit.

ARGY. *Intelligimus autẽ id quod dicitur ex hisce quæ hic subscribuntur. homo iustus est, huius negatio est, homo non iustus est: homo non iustus est, huius negatio est, homo non iustus non est. hic enim ipsum est, & item non est iusto, & non iusto adiun*
B *gitur. Hæc igitur sic ordine posita sunt, vt in Resolutiuis dictum est.*

ANT. Intelligimus vero quod dicitur ex his quæ subscripta sunt, est iustus homo, huius negatio est, non est iustus homo: est non iustus homo, huius negatio est, non est non iustus homo. est enim hoc loco, & non est, iusto & nõ iusto adiacet. Hæc igitur quemadmodum in Resolutoriis dictum est, sic sunt disposita.



Manifestar quod supra dictum est per quandam figuralem descriptionem. Dicit. n. q; id quod in supradictis dictum est, intelligi potest ex sequenti subscriptiõne. Sit enim quædam quadrata figura, in cuius vno angulo describatur hæc enũtiatio, homo est iustus, & ex opposito describatur ei negatio quæ est, homo nõ est iustus, sub quibus scribantur duæ aliæ infinitæ, s. homo est non iustus, homo non est non iustus: in qua descriptione apparet, q; hoc verbum est, affirmatiuum vel negatiuum adiacet iusto, & non iusto. Et secundum hoc diuersificantur quatuor enuntiationes. Vltimo autem concludit q; prædictæ enuntiationes disponuntur sm ordinem consequentiæ, prout dictum est in resolutoriis, i. in primo Priorũ.
D
Cap.vlt. Alia litera habet. Dico autem, quoniam est, aut homini, aut non homini adiacebit, & in figura, est hic loco homini & non homini adiacebit iusto & non iusto. Quod quidem non est intelligendum, vt homo, & non homo accipitur ex parte subiecti. non enim nunc agitur de enuntiationibus quæ sunt de infinito subiecto. Vnde oportet q; homo & non homo accipiantur ex parte prædicati. Sed, quia Philosophus explicat de enuntiatione in quibus ex parte prædicati ponitur iustum & non iu-
Alex. stum: visum est Alexan. q; prædicta litera sit corrupta. Quibusdam aliis vr̃ q; possit sustineri, & q; signanter Aristo. nomina in exemplis variauerit, vt ostenderet q; non differt in quibusdam nominibus ponantur exempla.

Commentariorum D. Th. Aquinatis, quæ ob eius mortem incompleta manserant, finis.

THOMAE DE VIO CARDINALIS.

Tituli S. Sixti commentaria in reliquum Libri Secundi Peri Hermenias.

Ad lectorem.

Humano capiti ceruicem nitor equinam
Addere, da veniam: si noua monstra iuuant.

LECTIO IIII.

Enuntiationes, in quibus nomen finitum vniuersaliter sumptũ subiicitur, præcedentibus de nomine infinito similes vel dissimiles esse ex earum multiplicitate, concludit, hinc naturam & numerũ propositionum ostẽdit, quæ de tertio sunt adiacente, demum adiectiuarum enuntiationum conditiones manifestat.

ARGY. *Simili modo sese habebit oppositio, & si nominis vniuersaliter sit affirmatio, veluti omnis homo iustus est, huius negatio est, non omnis homo iustus est: omnis homo non iustus est, huius etiam negatio est, non omnis homo non iustus est.*

ANT. Similiter autem se habent, & si vniuersalis nominis sit affirmatio, vt omnis est homo iustus, negatio, non omnis est homo iustus: omnis est homo nõ iustus, non omnis est homo non iustus.

C Postq; Philosophus distinxit enuntiationes in quibus subiicitur nomen infinitum non vniuersaliter sumptum, hic intendit distinguere enuntiationes in quibus subiicitur nomen finitum vniuersaliter sumptum. Et circa hoc tria facit. Primo ponit similitudinem istarum enuntiationum ad indefinitas supra positas, Secundo ostendit dissimilitudinem earundem. ibi. {Sed non similiter.} Tertio concludit numerum oppositionum inter dictas enuntiationes. ibi. {Hæ duæ igitur.} Dicit ergo primo, q; similes sunt enuntiationes, in quibus est nominis vl'r sumpti affirmatio. Quo ad primum notãdum est, q; in enuntiationibus indefinitis supra positis erant duæ oppositiones & quatuor enuntiationes, & affirmatiuæ inferebant negatiuas, & non inferebantur ab eis, vt patet tam in expõne Amonij, quam Porph. Ita in enuntiationibus, in quibus subiicitur nomen finitum vl'r sumptum, inueniũtur duę oppõnes, & quatuor enuntiationes, & affirmatiuæ inferunt negatiuas, & non econ- Notandũ. Amonius. Porph.
D tra. Vnde sl'r se habent enuntiationes supradictæ, si nominis in subiecto sumpti fiat affirmatio vl'r. Fient. n. tũc quatuor enuntiationes, duæ de prædicato finito. s. omnis homo est iustus, & eius negatio, quæ est, non omnis hõ est iustus, & duæ de prædicato infinito, s. omnis hõ est non iustus, & eius negatio quæ est, non omnis hõ est non iustus. Et, quia quælibet affirmatio cum sua negatione vnam integrat oppõnem, duę efficiuntur oppõnes, sicut & de indefinitis dictum est. Nec obstat q; de enuntiationibus vl'ibus loquens particulares inferuit, qm̃ sicut supra de indefinitis, & suis negationibus sermonem fecit, ita nunc de affirmationibus vl'ibus sermonem faciens de earum negationibus est coactus loqui. Negatio siquidẽ vniuersalis affirmatiua non est vl'is negatiua, sed particularis negatiua, vt in primo lib. habitum est. Quod aũt similis sit consequentia in istis & supradictis indefinitis, patet exẽplatiter. & ne multa loquendo res clara plixi- Cur de vl'ibus loquẽs inferuit de par. Negõ vl'is affirm. par. neg. Lect. 10.

tate obtenebretur, formetur primo figura de indefinitis, quæ suprapofita est in expōne Porph.f.ex vna parte ponatur affirmatiua finita,& fub ea negatiua infinita, & fub ista neg. priua. Ex altera parte, primo negatiua finita, & fub ea affirmatiua infinita, & fub ea affirmatiua priuatiua. Deinde fub illa figura formetur alia figura fimilis illi vfr,f.ex vna parte vfis affirmatiua de prędicato finito,& fub ea particularis negatiua de pdicato infinito, & ad complementum fimilitudinis fub ista particularis negatiua de pdicato priuatiuo. Ex altera vero parte ponatur primo particularis negatiua de pdicato finito, & fub ea vfis affirmatiua de prædicato finito. Et fub ista vniuerfalis affirmatiua de prædicato priua. hoc modo.

Figura Indefinitarum.

Homo est iustus	Homo non est iustus
Homo non est non iustus.	Homo est non iustus
Homo non est iniustus	Homo est iniustus.

Figura vniuerfalium.

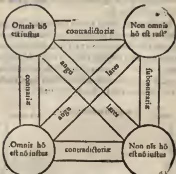
Omnis homo est iustus	Non omnis hō est iustus
Non omnis hō est non iustus	Omnis hō est non iustus
Nō omnis homo est iniustus	Omnis hō est iniustus.

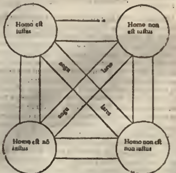
Quibus ita difpofitis, exerceatur confequentia femper in ista ,pxima figura, ficut fupra in indefinitis exercita est. Amonius. fiue fequendo expofitionem Amonij, vt infinitæ fe habeant ad finitas, ficut priuatiuæ fe habent ad ipfas finitas,finitæ autem non fe habeant ad infinitas medias, fi Porph. Vfes ad indefi.quō. cut priuatiuæ fe habent ad ipfas infinitas. fiue fectando expofitionem Porph. vt affirmatiuæ inferant negatiuas, & non econtra . vtrifque.n.expōni fuprafcriptæ deferuiunt figuræ,vt patet diligenter indaganti. Similiter ergo fe habent enuntiationes istæ vniuerfales ad indefinitas in tribus,f.in numero ,ppoūm, & numero oppofitionum, & modo confequentiæ. Deinde cum dicit.

AROT. *Attamen non fit vt fimiliter hæc,q̄ per diametrum collocātur, fimul fint veræ, fed fit nonnunq̄.* G

ANT. Sed non fimiliter angulares contingit veras effe, contingit autem aliquando.

Pri. expofitio tex. que app.pro. ab expofitore. Enunc angulares. Ponit diffimilitudinem inter istas vniuerfales & fupradictas indefinitas, in hoc q angulares non fimiliter contingit veras effe. Quæ verba primo exponenda funt fm eam, quam credimus effe ad mentem Arist.expofitionem, deinde fm alios. Angulares enuntiationes in vtraq figura fuprafcripta vocat eas,quæ funt diametraliter oppofitæ,f.affirmatiuam finitam ex vno angulo, & affirmatiuam infinitam fiue priuatiuam ex alio angulo; & fimiliter negatiuam finitam ex vno angulo, & negatiuam infinitam vel priuatiuam ex alio angolo. Enuntiationes ergo in qualitate fimiles angulares vocatæ, eo q angulariter, i. diametraliter distant, diffimilis veritatis Indefi. funt apud indefinitas & vfes. Angulares.n.indefinitæ tā in diametro affirmationum quā in diametro negōnum, H poffunt effe fimul veræ, vt patet in fuprafcripta figura In figura vfium. indefinitarum. Et hoc intellige in materia contingenti. Per diametrum. Angulares vero in figura vniuerfalium non fic fe habēt: qm angulares fm diametrum affirmationum impoffibile est effe fimul veras in quacūq materia: angulares au Boethus. Hermen. In quo cōpe. tem fm diametrum negationū, qūq poffunt effe fimul veræ,quando.f.fiunt in materia contingenti: in materia enim neceffaria & remota impoffibile est effe ambas veras. Hæc est Boet. quam veram credimus expofitio. Herme. autem Boet.referente aliter exponit. Licet enim ponat fimilitudinem inter vniuerfales & indefinitas quo ad numerum enuntiationum & oppofitionum, oppofi In quo dif. tiones tñ aliter accipit in vniuerfalibus,& aliter in indefinitis. Oppofitiones fiquidem indefinitarum numerat ficut & nos numerauimus: alteram.f.inter finitas affirmatiuam & negatiuam, & alteram inter infinitas affir E matiuam,& negatiuam, quemadmodum nos fecimus. Vniuerfalium vero non fic numerat oppōnes: fed alterā fumit inter vfem affirmatiuam finitam, & particularem negatiuam finitam,f.omnis homo est iustus, non omnis homo est iustus: & alteram inter eandem vfem affirmatiuam finitam & vfem affirmatiuam infinitam,f.omnis homo est iustus, omnis homo est non iustus. Inter has enim est contrarietas, inter illas vero contradictio. Diffimilitudinem etiā vniuerfalium ad indefinitas aliter ponit.non enim nobifcum fundat diffimilitudinem inter angulares vniuerfalium & indefinitarum fupra differentiam, quę est inter angulares vniuerfalium affirmatiuas & negatiuas:fed fupra dñam,quæ est inter ipfas vniuerfalium angulares inter fe ex vtraq parte. Format nāque talem figuram, in qua ex vna parte fub vniuerfali affirmatiua finita, vniuerfalis affirmatiua infinita est: & ex alia parte fub particulari negatiua finita,particularis negatiua infinita ponit, ficq angulares fint difparis quali F tatis,& fic indefinitarum figuram format hoc modo.





Quibus ita difpofitis ait in hoc ftare diffimilitudinē, q angulares indefinitarum mutuo fe inuicem cōpellunt ad veritatis fequelam, ita q vnius angularis veritas fuæ angularis veritatem infert, vndecunq incipias. Vniuerfalium vero angulares non fe mutuo compellunt ad veritatem,fed ex altera parte neceffitas deficit illationi. Si.n. incipias ab aliquo vniuerfalium & fuam angularem procedas, veritas vniuerfalis non ita poteft effe fimul cū veritate angularis, q compellat eam ad veritatem: quia fi vniuerfalis est vera, fua vniuerfalis contraria erit falfa: non

non enim possunt esse simul veræ, & si ista vniuersalis contraria est falsa, sua contradictoria particularis, quæ est angularis primæ vniuersalis assumptæ, erit necessario vera. Impossibile est enim contradictorias esse simul falsas. si autem incipias econuerso ab aliqua particularium & ad suam angularem procedas, veritas particularis ita potest stare cum veritate suæ angularis, ꝙ tamen non necessario infert eius veritatem: quia licet sequatur, particularis est vera, ergo sua vniuersalis contradictoria est falsa, non tamen sequitur vltra, ista vniuersalis contradictoria est falsa, ergo sua vniuersalis contraria, quæ est angularis particularis assumpti est vera: possunt enim contrariæ esse simul falsæ. Sed videtur expositio ista deficere ab Arist. mente quo ad modum sumendi oppositiones. Non enim intendit hic loqui de oppositione, quæ est inter finitas & infinitas, sed de ea quæ est inter finitas inter se, & infinitas inter se. si enim de vtroque modo oppositionis exponere volumus, iam nõ duas, sed tres oppositiones inueniemus: primam inter finitas: secundam inter infinitas: tertiam quam ipse Hermenius dixit, inter finitam & infinitam. Figura etiam quam formauit, conformis non est ei, quam Aristoteles in fine 1. Priorum formauit, ad quam nos remisit, cum dixit. {Hæc igitur quemadmodum in Resolutoriis dictum est, sic sunt disposita.} In Aristotelis nanque figura, angulares sunt affirmatiuæ affirmatiuis, & negatiuæ negatiuis. Deinde cum dicit

Cõtra Herme. Primo.

Secundo. Cap. 32.

ARGY. *Hæ igitur duæ sunt opposita.*

ANT. Hæ igitur duæ oppositæ sunt.

Concludit numerum propositionum. Et potest dupliciter exponi. Primo vt li hæ, demonstret vniuersales, & sic est sensus, ꝙ hæ vniuersales finita & infinita habent duas oppositiones, quas supra declarauimus. Secundo potest exponi vt li hæ, demonstret enuntiationes finitas & infinitas, quo ad prædicatum siue vniuersales, siue indefinitas, & tunc est sensus, ꝙ hæ enuntiationes supradictæ habent duas oppositiones, alteram inter affirmationem finitam, & eius negationem, alteram inter affirmationem infinitam & eius negationẽ. Placet autem mihi magis secunda expositio, quoniam breuitas, cui Arist. studebat, replicationem non exigebat, sed potius quia enuntiationes finitas & infinitas, quo ad prædicatum fm diuersas quantitates enumerauerat, ad duas oppositiones omnes reducere terminãdo earum tractatum voluit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Aliæ vero duæ sunt rursus: cum non homo tanquam subiectum quoddam accipitur. Non homo iustus est, non homo iustus non est. Non homo non iustus est, non homo non iustus non est.*

ANT. Aliæ autem ad id quod est, nõ homo, quasi subiectum aliquod additum, vt, est iustus non homo, non est iustus non homo: est nõ iustus non homo, non est non iustus non homo.

Intendit declarare diuersitatem enuntiationum de tertio adiacente, in quibus subiicitur nomen infinitum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit & distinguit eas, secundo ostendit ꝙ non dantur plures supradictis. ibi. {Magis autem.} Tertio ostendit habitudinem istarum ad alias. ibi. {Hæ autem extra.} Ad euidentiam primi aduertendum est tres esse species enuntiationum de inesse, in quibus explicite ponitur hoc verbum est. Quædam sunt, quæ subiecto siue finito siue infinito nihil habent additum vltra verbum, vt homo est, non homo est. Quædam vero sunt quæ subiecto finito habent præter verbum aliquid additum, siue finitum, siue infinitum, vt homo est iustus, homo est non iustus. Quædam autem sunt, quæ subiecto infinito præter verbum, habent aliquid additum siue finitum siue infinitum, vt non homo est iustus, non homo est non iustus. Et quia de primis iam determinatum est, ideo de vltimis tractare volens, ait. {Aliæ autem sunt} quæ habent aliquid, scilicet prędicatum additum supra verbum est, ad id quod est non homo, quasi ad subiectum, id est ad subiectum infinitum. Dixit autem quasi, quia sicut nomen infinitum deficit à ratione nominis, ita deficit à ratione subiecti. Significatum siquidem nominis infiniti nõ proprie substernitur compositioni, cum prædicato quam importat, est, tertium adiacens. Enumerat quoque quatuor enuntiationes, & duas oppositiones in hoc ordine, sicut & in superioribus fecit: Distinguit etiam istas ex finitate vel infinitate prædicata. Vnde primo ponit oppositiones inter affirmatiuam & negatiuam habẽtes subiectum infinitum, & prædicatum finitum, dicens, {vt non homo est iustus, non homo non est iustus.} Secundo ponit oppositionem alteram inter affirmatiuam & negatiuam, habentes subiectum infinitum & prædicatum infinitũ, dicens, {vt non homo est non iustus, non homo non est non iustus.} Deinde cum dicit.

Tres spẽs enû. de inesse in quibus est ponitur expl. Prima. Secunda. Tertia.

No. infini. defi. a rõne subiecti, & no.

Atque plures his oppositiones non erunt. ARGY.

Magis autem plures his non sunt oppositiones. ANT.

Ostendit ꝙ non dantur plures oppositiones enuntiationum supradictis. Vbi notandum est quód enuntiationes de inesse in quibus explicite ponitur hoc verbũ, est, siue secundum, siue tertium adiacens, de quibus loquimur, non possunt esse plures quàm duodecim suprapositæ, & consequenter oppositiones earum secundum affirmationem & negationem non sunt nisi sex. Cum enim in tres ordines diuisæ sint enuntiationes, scilicet in illas de secundo adiacente, in illas de tertio subiecti finiti, & in illas de tertio subiecti infiniti, & in quolibet ordine sint quatuor enuntiationes: fiunt oẽs enuntiationes duodecim, & oppositiones sex. Et quoniam subiectum earum in quolibet ordine potest quadrupliciter quantificari scilicet vniuersalitate, particularitate, & singularitate, & indefinitione: iden illæ duodecim multiplicantur in quadragintaocto. Quater enim duodecim quadragintaocto faciunt. Nec possibile est plures his imaginari. Et licet Arist. non nisi viginti harum expresserit, octo in primo ordine, octo in secundo, & quatuor in tertio: attamen per eas, reliquas voluit intelligi. Sunt autem sic enumerandæ & ordinandæ, fm singulos ordines, vt affirmationi negatio prima ex opposito situetur: vt oppositionis intentum clarius videatur. Et sic contra vniuersalem affirmatiuam non est ordinanda vniuersalis negatiua, sed particularis negatiua, quæ est illius negatio: & econuerso contra particularem affirmatiuam, non est ordinanda particularis negatiua: sed vniuersalis negatiua quæ est eius negatio. Ad clarius autem intuendum numerum, coordinandæ sunt omnes, quæ sunt similis quantitatis simul in recta linea, distinctis tamen ordinibus tribus supradictis. Quod vt clarius elucescat in hac subscripta videatur figura.

Not. Enũ. in q̃b' hoc ver. est, varia.

Primus ordo.	Sortes est	Sortes non est	Non sortes est	Non sortes non est,
	quidam homo est	quidam homo non est	quidam non homo est	quidam non homo non est,
	homo est	homo non est	non homo est	non homo non est.
	omnis homo est	omnis homo non est	omnis non homo est	omnis non homo non est,
Secũdus ordo.	Sortes est iustus	Sortes non est iustus	Sortes est non iustus	Sortes non est non iustus.
	quidam homo est iustus	quidam homo non est iustus	quidam hõ est non iustus	quidam hõ nõ est nõ iustus.
	homo est iustus	homo non est iustus	homo est non iustus	homo non est non iustus.
	omnis homo est iustus	omnis homo non est iustus	omnis homo est nõ iustus	omnis hõ non est nõ iustus.
Tertius ordo.	Non sortes est iustus	Non sortes non est iustus	Non sortes est non iustus	Non sortes non est nõ iustus.
	quidam non hõ est iustus	quidam non hõ nõ est iustus	quidã nõ hõ est nõ iustus	quidam non hõ nõ est iustus.
	non homo est iustus	non homo non est iustus	non homo est non iustus	non homo non est nõ iustus.
	omnis nõ homo est iustus	omnis non hõ non est iustus	oĩs non hõ est non iustus	oĩs non,hõ non est nõ iustus.

Quòd autem plures his non sint, ex eo patet, ꝙ nõ contingit pluribus modis variari subiectum, & prędicatum penes finitum & infinitum, nec pluribus modis variantur finitum & infinitum subiectum. Nulla enim enun- F tiatio de 2. adiacẽte potest variari penes prædicatum finitum vel infinitum, sed tantum penes subiectum quod sufficienter factum apparet. *De 3. adia. variato.* Enuntiationes autem de 3. adiacente quadrupliciter variari possunt, quia aut sunt subiecti & prædicati finiti, aut vtriusq; infiniti, aut subiecti finiti & prædicati infiniti, aut subiecti infiniti & prædicati finiti. Quorum nullam præmissam esse superior docet figura. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæ vero seorsum ab illis, ipsa p seipsas erunt, cũ hoc non homo tanquam nomina vtantur: vt patet.*

ANT. **Hæ autem extra illas, ipsę ſm se erunt, vt nomine vtentes eo, quod est non homo.**

Ostendit habitudinem harum. s. quas in 3. ordine numerauimus ad illas quæ in 2. sitæ sunt ordine: & dicit ꝙ istæ sunt extra illas, quia non sequuntur ad illas, nec ecõuerso. Et rõnem assignans subdit {vt noĩe vtentes eo ꝙ est non hõ} .i. iõ istæ sunt extra illas, ꝗa istæ vtunt̃ noĩe G infinito loco nominis: dum oẽs hñt subiectum infinitũ. *Subiici vel prædic. cui proprium.* Notanter aũt dixit enuntiationes subiecti infiniti vti vt noĩe, infinito noĩe: quia cum subiici in enuntiatione proprium sit noĩs, prędicari aũt cõe nomini & verbo, omne subiectum enũtiationis vt nomẽ subiicit̃. Deinde cũ di.

ARGY. *Quibus aũt non accõmodatur est ipsum, vt cum hac ponũtur, valet, ambulat, & istiusmodi cætera, in iisdem facit hoc pacto positũ, ac si est ipsum adiũgeretur. Vt valet omnis hõ: non valet omnis hõ. Valet omnis non homo: non valet omnis nõ homo.*

ANT. **In his vero, in quibus est, non conuenit, vt in eo quod est currere, vel ambulare, idem facit sic positum, ac si est, adderetur. vt currit omnis homo, non currit omnis homo, currit omnis non homo, non currit omnis non homo.** H

Determinat de enuntiationibus, in quibus ponuntur verba adiectiua. Et circa hoc tria facit. Primo distinguit eas, Secundo respondet cuidam tacitæ quæstioni. ibi. {Non enim dicendum est.} Tertio concludit earum conditiones. ibi. {Ergo & cætera eadem.} *Dfis in q̃bus est secũdũ adia. & est tertiũ adia.* Ad euidentiam primi resumendum est, ꝙ inter enuntiationes in quibus ponitur est sc̃dm adiacens, & eas, in quibus ponit̃ est tertium adiacens, talis est differentia, ꝙ in illis quæ sunt de secundo adiacente, simpliciter fiunt oppositiones, s. ex parte subiecti tantum variati per finitum & infinitum: in his vero, quæ habent est tertium adiacens, dupliciter fiunt oppositiones, s. & ex parte prædicati, & ex parte subiecti: quia vtrunq; variari potest per finitum & infinitum. Vnde vnum ordinem tm̃ enuntiationum de secũdo adiacente fecimus, habentem quatuor enuntiationes diuersimode quantificatas, & duas oppõnes. Enuntiationes autem de tertio adiacẽte oportuit partiri in duos ordines, quia sunt in eis quatuor oppõnes, & octo enuntiationes, vt supra dictum est. Considerandum quoq; F est, ꝙ enuntiationes in quibus ponũtur verba adiectiua, quo ad significatũ æquiualent enuntiationibus de 3. adiacẽte, resoluto verbo adiectiuo in ꝓprium participium & est, quod semper fieri licet, quia in omni verbo adiectiuo clauditur verbum substantiuum. *Enũ. in quibus ver. adiecti. æqui. de 3. adiac. quo ad sig.* Vnde idẽ significat ista, omnis homo currit, quod ista, omnis hõ est currens. Propter quod Boethus vocat enuntiationes cum verbo adiectiuo de secundo adiacente ſm vocem, de 3. autem ſm potestatem, quia potest resolui in tertium adiacens cui æquiualet. *Quo ad numerum.* Quo ad numerum autem enuntiationũ, & oppositionum, enuntiationes verbi adiectiui formal'r sumptæ non æquiualent illis de 3. adiacente, sed æquiualent enuntiationibus, in quibus ponitur est secũdum adiacens. non possunt enim fieri oppositiones dupliciter in enuntiationibus adiectiuis, s. ex parte subiecti, & prædicati, sicut fiebant in substantiuis de tertio adiacẽte, quia verbum quod prædicatur in adiectiuis, infinitari nõ potest. *Verb. infinitari.* Sed oppositiones adiectiuarum fiunt simpliciter, s. G ex parte subiecti tãtum variati per infinitum & finitum diuersimode quantificati, sicut fieri didicimus supra in enuntiationibus substantiuis de secundo adiacente, eadem ducti rõne: quia præter verbum nulla est affirmatio vel negatio, sicut præter nomen esse potest. Quia autem in præsenti tractatu non de Significationibus, sed de Numero enuntiationum, & oppositionum sermo intendit̃, ideo Arist. determinat diuersificandas esse enũtiationes adiectiuas secundum modum, quo distinctæ sunt enuntiationes, in quibus ponitur est secundũ adiacens, & ait, ꝙ in his enuntiationibus, in quibus non contingit poni hoc verbum est, formaliter, sed aliquod aliud, vt currit, vel ambulat, i. in enuntiationibus adiectiuis, idem faciũt quo ad numerum oppositionum & enuntiationum sic posita, s. nomen, & verbum, ac si est secundum adiacens subiecto nomini adderetur. Habent enim & istæ adiectiuæ, sicut illæ, in quibus ponitur, est, duas oppositiones tantum: alteram inter finitas, vt omnis homo cur- H rit, omnis homo non currit, alteram inter infinitas quo ad subiectum, vt omnis non homo currit, omnis non homo non currit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Non. n. dicendum est non omnis ho. no, sed negationis nota, ipsum videlicet non, addenda est huic termino homo. Omnis. n. non significat ipsum vniuersale, sed vniuersalis prædicationis est nota.*

ANT. **Non enim dicendum est, nõ omnis homo, sed non, negationem ad id quod est homo, addendum est. Omnis enim non vniuersale significat, sed quoniam vniuersaliter.**

Quæstio. Respondet tacitæ quæstioni. Et circa hoc facit duo. Primo ponit solutionem quæstionis, Deinde ꝓbat eam. ibi. {Manifestum est autem.} Est ergo quæstio talis, cur

negatio

Cur negō infin. &c. negatio infinitans numquam addita est supra signo vniuersali, aut particulari, vtputa cum vellemus infinitare istam, omnis homo currit, cur non sic infinitata est, non omnis homo currit, sed sic, omnis non homo currit? Rñsio. Huic nãque questioni respondet dicens, ꝙ quia nomen infinitabile debet significare aliquid vniuersale, vel singulare, omnis autem & similia signa non significant aliquid vniuersale, aut singulare, sed qm̄ vniuersaliter, aut particulariter: ideo non est dicendum, nō omnis homo, si infinitare volumus, licet debeat dici, si negare quantitatem enuntiationis quærimus: sed negatio infinitās, ad li homo. quod significat aliquid vniuersale, addenda est, & dicendum, omnis non homo. Negō infi. cũ addenda. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod quidem ex hisce patet, homo valet, homo non valet, non homo valet. non homo non valet. Hæc enim ab illis ex eo differunt, quia non dicunt vniuersaliter. Quare omnis, vel nullus, nil aliud significare videtur, q̃ affirmationem, aut negationem vniuersaliter dici.*

ANT. Manifestum est autem ex eo quod est, currit homo, non currit homo, currit non homo, nō currit non homo: hæc enim ab illis differunt, eo quod vniuersaliter non sunt. Quare omnis vel nullus, nihil consignificat aliud, nisi quod vniuersaliter de nomine, vel affirmationem, vel negationem.

Probat hoc ꝙ dictum est. s. ꝙ omnis & similia non significant aliquod vniuersale, sed quoniam vniuersaliter, tali ratione. Rōnem deducit. Illud, in quo differunt enuntiationes præcise differentes per habere & non habere li omnis, est nō vniuersale aliquod, sed qm̄ vniuersaliter: sed illud in quo differunt enuntiationes præcise differentes per habere & non habere li omnis, est significatum per li omnis: ergo significatum per li omnis est non aliquid vle, sed qm̄ vniuersaliter. Minor huius rationis tacita in textu, ex se clara est. Id.n.in quo cæteris paribus habentia a nō habentibus aliquem terminum differunt, significatum est illius termini. Maior vero in litera exēplariter declaratur sic. illæ enuntiationes, homo currit, & omnis homo currit, præcise differunt ex hoc, ꝙ in vna est li omnis, & in altera non, tñ non ita differunt ex hoc, ꝙ vna sit vlis, alia non vniuersalis. Vtraque.n. habet subiectum vle, s. li homo, sed differunt, quia in ea vbi ponitur li omnis, nũtiatur de subiecto vlr, in altero autem non vlr. Cum.n. dico, homo currit, cursum attribuo homini vniuersali, siue cōi, sed non pro tota humana vniuersitate: cum autē dico, omnis homo currit, cursum inesse homini ꝓ omnibus inferioribus significo. Simili modo declarari potest de tribus aliis, quæ in textu adducuntur, s. homo non currit, respectu suæ vniuersalis vniuersaliter, omnis homo non currit, & sic de aliis. Relinquitur ergo, ꝙ omnis & nullus & similia signa nullum vle significant, sed tantũmodo significant, qm̄ vlr de homine affirmant vel negāt. Notandū. Notato hic duo. primum est, ꝙ non dixit omnis & nullus significat vlr, sed quoniam vlr. secundum est, quod addit, de homine affirmant vel negant. Dubium. Primi ratio est, quia signum distributiuum non significat modū ipsum vniuersalitatis, aut particularitatis absolute, sed applicatum termino distributo, cum enim dico omnis homo, li omnis, denotat vniuersitatem applicari illi termino homo, ita ꝙ Arist. dicens, ꝙ omnis significat, quoniam vniuersaliter, per li quoniam, insinuauit applicationem vniuersalitatis importatam in li omnis, in actu exercito: sicut & in 1. Posteriorum in diffinitione scire applicationem causæ notauit per illud verbum, qm̄, dicens. Scire est rem per causam cognoscere, & quoniam illius est causa. Signum distribu. Lect. 4. & cōm. 5. Ratio autem secundi insinuat differentiam inter terminos cathegorematicos & syncathegorematicos. illi siquidem ponunt significata supra terminos absolute, isti autem ponunt significata supra terminos in ordine ad prædicata. Rō 1. dubij Dña inter cathego. & sincatheg: Cum.n. dicitur, homo albus, li albus denominat hominem in seipso absque respectu ad aliquod sibi addendum. cum vero dicitur, omnis homo, li omnis, etsi hominem distribuat, non tamen distributio intellectum firmat, nisi in ordine ad aliquod prædicatum intelligaē. Cuius signum est, quia, cum dicimus, omnis homo currit, non intendimus distribuere hominē pro tota sua vniuersitate absolute, sed in ordine ad cursum: cum autem dicimus, albus homo currit, determinauimus hominem in seipso esse album & non in ordine ad cursum. Iterata expo. vle. Quia ergo oīs & nullus, sicut & alia syncathegoremata, nil aliud in enuntiatione faciunt, nisi quia determināt subiectum in ordine prædicatum, & hoc sine affirmatione & negatione fieri nequit: ideo dixit, ꝙ nil aliud significāt, nisi quoniam vniuersaliter de homine. i. de subiecto, affirmāt vel negant, id est affirmationem vel negationem fieri determinant, ac per hoc à cathegorematicis ea separauit. Potest etiam referri hoc quod dixit {affirmāt vel negāt} ad ipsa signa, s. omnis et nullus, quorum alterum positiue distribuit, alterum remouendo. Li affirmāt vel neg. referri ad signa. Deinde cum dicit.

A … B … C … D

ARGY. *Cætera igitur eadem sunt addenda.*

ANT. Ergo & cętera eadem oportet apponi.

Concludit adiectiuarum enuntiationum conditiones. Dixerat enim ꝙ adiectiuæ enuntiationes idem faciunt quo ad oppositionum numerum, quod substantiuæ de 2. adiacente: & hoc declarauerat, oppositionum numero exemplariter subiuncto. Et quia ad hanc conuenientiam sequitur conuenientia quo ad finitationem prædicatorum, & quo ad diuersam subiectorum quātitatem, & earum multiplicationem ex ductu quaternarij in se ipsum, & si qua sunt huiusmodi enumerata: ideo concludit, ergo & cætera, quæ in illis seruanda erant, eadem, i. similia istis apponenda sunt.

LECTIO IIII.

Nonnullæ, circa ea, quæ dicta sunt, dubitationes mouentur ac soluuntur.

ARGY. *Cum autem huic affirmationi, omne animal iustum est, ea negatio sit contraria, quæ significat nullum animal esse iustum: patet has quidem nunquam esse simul veras: oppositas autem his veras simul nonnunquam esse, vt non omne animal est iustum, & est aliquod animal iustum.*

ANT. QVoniam vero contraria est negatio ei, quæ est, omne est animal iustum, illa, quę significat, qm̄ nullum est animal iustū: hæ quidem manifestum est qm̄ nunquā erunt, neq; veræ simul, neq; in eodem ipso. his vero oppositæ erunt aliquando: vt non omne animal iustum est, aliquod animal iustum est.

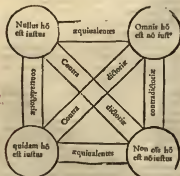
POstq̄ determinatum est de diuersitate enuntiationū, hic intēdit remouere quædam dubia circa prædicta. Et circa hoc facit sex sm̄ numerum dubiorum, quæ suis patebunt locis. Lect. 5. Quia ergo supra dixerat, quod in vniuersalibus non similiter contingit angulares esse simul veras, quia affirmatiuę angulares non possunt esse simul veræ, negatiuæ autem sic, poterat quispiam dubitare, quæ est causa huius diuersitatis? Ideo nunc illius dicti causam intendit assignare talem: quia. s. angulares affirmatiuæ sunt cōtrarię inter se, contrarias aūt in nulla materia cōtingit esse simul veras. Angulares aūt negatiuæ sunt subcōtrarię illis oppositę, subcōtrarias aūt cōtingit esse simul veras. Introductio primi dubij. Et circa hæc duo facit. Primo declarat

conditiones contrariarum & subcontrariarum. Secundo ꝙ angulares affirmatiuæ sint contrariæ, & ꝙ angulares negatiuæ sint subcontrariæ. ibi. {Sequitur vero.} Dicit ergo resumendo, qm̃ in .i. dictum est, ꝙ enuntiatio negatiua contraria illi affirmatiuæ vniuersali, s. omne animal est iustum, est ista, nullum animal est iustum: manifestum est, ꝙ istæ non possunt simul, i. in eodem tpe, neq; in eodem ipso, i. de eodem subiecto esse veræ. His vero oppositæ, i. subcontrariæ inter se possunt esse simul veræ aliqñ scilicet in materia contingenti, vt quoddam animal est iustum, non omne animal est iustum. Deinde cum dicit. (Lect. 11.)

ARGY. *At hæc, nullus est homo iustus, sequitur hanc, omnis homo non iustus est. Hac etiam, non omnis homo non iustus est, quæ quidem est illi opposita, sequitur illam, est aliquis homo iustus: necesse est enim aliquem esse.*

ANT. Sequuntur vero hæ, eam quidem, quæ est, nullus est homo iustus, illa, quæ est, omnis est homo non iustus. Illam vero, quæ est, aliquis homo iustus est, opposita, nõ omnis est homo non iustus: necesse est enim aliquem esse.

Declarat, ꝙ angulares affirmatiuæ suprapositæ sint contrariæ, negatiuæ vero subcõtrariæ. Et primum quidem ex eo, ꝙ vniuersalis affirmatiua infinita, & vniuersalis negatiua simplex ęqpollent: & consequenter vtraq; earum est contraria vniuersali affirmatiuæ simplici, quæ est altera angularis. Vnde dicit, ꝙ hanc vlem negatiuam finitam, nullus homo est iustus, sequitur æquipollenter illa vniuersalis affirmatiua infinita, omnis homo est non iustus. Secundum vero declarat ex eo ꝙ particularis affirmatiua finita, & particularis negatiua infinita æquipollent. Et consequenter vtraq; earum est subcontraria particulari negatiuæ simplici: quæ altera angularis, vt in figura suprapofita inspicere potes. Vnde subdit, ꝙ illã particularem affirmatiuam finitã, aliquis hõ est iustus, opposita sequitur ęquipollenter (opposita intellige non istius particularis, sed illius vniuersalis affirmatiuæ infinitæ) non omnis hõ est non iustus. Hæc .n. est contradictoria eius. Vt autem clare videatur qũo supradictæ enũtiationes sint æqpollentes, formetur figura quadrata, in cuius vno angulo ponatur vlis negatiua finita, & sub ea contradictoria particularis affirmatiua finita: ex alia vero parte locetur vlis affirmatiua infinita, & sub ea contradictoria particularis negatiua infinita: noteturq; contradictio inter angulares & collaterales inter se, hoc mõ.



His siquidem sic dispositis, patet primo ipsarum vniuersalium mutua consequentia in veritate & falsitate, quia si altera earum est vera, sua angularis contradictoria est falsa: & si ista est falsa, sua collateralis contradictoria, quę est altera vniuersalis, erit vera: & similiter procedit quo ad falsitatem particularium. Deinde eodem modo manifestatur mutua sequela, si enim altera earum est vera, sua angularis contradictoria est falsa: ista autem existente falsa, sua contradictoria collateralis, quæ est altera particularis, erit vera. Simili quoq; modo procedẽdum est quo ad falsitatem. Sed est hic vnum dubium. In primo enim Priorum in fine Arist. ex proposito determinat non esse idem iudicium de vniuersali negatiua, & vniuersali affirmatiua infinita. Et superius in hoc secũdo, super illo verbo {quarum duæ se habent sm consequentiam, duæ vero minime} Amonius, Porphyrius, Boethus, & S. Tho. dixerunt, ꝙ negatiua simplex sequitur affirmatiuam infinitam, sed non econuerso. Ad hoc dicendum est sm Albertum, ꝙ negatiuam finitam, sequitur affirmatiua infinita subiecto constante: negatiua vero simplex sequitur affirmatiuam absolute. Vnde vtrunque dictum verificatur, & quòd inter eas est mutua consequentia cum subiecti constantia: & quòd inter eas nõ est mutua consequentia absolute. Potest dici secundum quòd supra locuti sumus de infinita enuntiatione quo ad suum totale significatum ad formam prædicati reductum, & secundum hoc quia negatiua finita est superior affirmatiua infinita: ideo non erat mutua consequentia. hæc autem loquimur de ipsa infinita formaliter sumpta. Vnde S. Thomas tunc adducendo Amonij expositionem dixit secundum hunc modum loquendi, negatiua simplex, in plus est q̃ affirmatiua infinita. Textus vero primi Priorum vltra prædicta loquitur de finita & infinita in ordine ad syllogismum. Manifestum est autem ꝙ vniuersalis affirmatiua siue finita siue infinita non concluditur nisi in primo primæ. Vniuersalis autem negatiua quæcunque concluditur & in secundo primę, & primo: & secundo secundæ. Deinde cum dicit.

(Dubium. Cap. 43. Lec. 2. — Rñsio Alb. Affir. infi. sequi. neg. fini. — Alia ratio. — Ad 1. li. Priorum.)

ARGY. *Patet etiam in singularibus quidem, si verũ est interrogatum negare, affirmare etiam verũ esse. Veluti est ne Socrates sapiens? Non. Socrates ergo non sapiens est. In vniuersalibus autem nõ est vera, quæ similiter dicitur, sed est negatio vera. Veluti est ne omnis homo sapiens? non. Ergo omnis homo non sapiens est: hoc enim est falsum. Sed illud est verum. ergo non omnis homo sapiens est. Atque hæc quidem est ea, quæ opponitur, illa vero est ea, quæ est contraria.*

ANT. Manifestum est qm̃ etiam in singularibus, si est verum interrogatum negare, ꝙ & affirmare verum est. Vt, putas'ne Socr. sapiens est? Non. Socrates igitur non sapiens est. In vniuersalibus vero non est vera, quæ similiter dr̃. Vera est autem negatio. Vt, putas'ne omnis homo sapiens est? Non. Omnis igitur homo non sapiens est. Hoc enim est falsum. Sed nõ igitur omnis homo sapiens est, vera est. Hæc enim opposita est: illa vero contraria.

Mouet 2. dubium de vario situ negationis, an scilicet quo ad veritatem & falsitatẽ differat pręponere & postponere negationem. Oritur autem hæc dubitatio, quia dictum est nunc, ꝙ non refert quo ad veritatem si dicat, omnis homo est non iustus, aut si dicatur, omnis homo non est iustus: & tñ in altera postponitur negatio, in altera præponitur: licet multum referat quo ad affirmationem & negationem. Hanc, inquam, dubitationem soluere intẽdens cum distinctione rñdet, ꝙ in singularibus enuntia-

(Vñ oriat dubium 2. — Singu. neg. & infi. affirmatio ęq. bus &c.)

enunciationibus eiusdẽ veritatis sunt singularis negatio. et infinita affirmatio eiusdem: in vniuersalibus autem nõ est sic. Si.n.est vera negatio ipsius vniuersalis, nõ oportet ꝙ sit vera infinita affirmatio vniuersalis. Negatio.n. vniuersalis est particularis contradictoria, qua existente vera, non est necesse suam subalternam, quę est contraria suæ contradictoriæ esse veram. Possunt.n.duæ contrarię esse simul falsæ. Vnde dicit, ꝙ in singularibus enuntiationibus manifestũ est, ꝙ, si est verũ negare interrogatũ, i. si est vera negatio enunciationis singularis, de qua facta est interrogatio, verum etiã est affirmare, idest vera erit affirmatio infinita eiusdem singularis. Verbi gratia, Putasne Socrates est sapiens? Si vera est ista responsio, non. Socrates igitur non sapiens est, i. vera erit ista affirmatio infinita, Socrates est non sapiens. In vniuersalibus vero non est vera, quæ similiter dicitur. i. ex veritate negationis vniuersalis affirmatiuæ interrogatæ, nõ sequitur vera vniuersalis affirmatiua infinita, quæ similis est quo ad quãtitatẽ & qualitatẽ enuntiationi quæsitæ. Vera autẽ est eius negatio. i. sed ex veritate responsionis negatiuę sequitur veram esse eius. s. vniuersalis quæsitæ negationẽ idest particularẽ negatiuã. Verbi gratia Putasne, omnis homo est sapiens? Si vera est ista responsio, non, affirmatiua similis interrogatæ quam quis ex hac responsione inferre intentaret est illa, igitur omnis homo est non sapiẽs. Hæc autem non sequitur ex illa negatione. Falsum est.n. hoc, scilicet ꝙ sequatur ex illa responsione. Sed inferendum est igitur non omnis homo sapiens est. Et rõ vtriusq; est, quia hęc particularis vltimo illata est opposita. i. cõtradictoria illi vniuersali interrogatę quam rñdẽs falsificauit: & ideo oportet ꝙ sit vera. Cõtradictoriarum. n. si vna est falsa, reliqua est vera. Illa vero, s. vniuersalis affirmatiua infinita primo illata, est contraria illi eidem vniuersali interrogatæ. Nõ est autem opus, ꝙ, si vniuersaliũ altera sit falsa, ꝙ reliqua sit vera. In promptu est autẽ cã huius diuersitatis inter singulares & vniuersales. In singularibus. n. varius negationis situs non variat quantitatem enunciationis, in vniuersalibus autem variat, vt patet, ideo fit vt non sit eadem veritas negantium vniuersalem in quarum altera præponitur, in altera autem postponitur negatio, vt de se patet. Deinde cum dicit

Cã diuersi. sin. & vniuersalium.

ARGY. *Voces autem eæ, quæ infinita sunt nomina verbaq; suntq; opposita vocibus hisce, quæ sunt nomina, atq; verba, vt non homo, non iustus, & huiusce modi voces sine nomine verboq;, videbuntur esse negationes. At non sunt, semper enim necesse est negationem esse veram, vel falsam. At hisce, qui dixit, non homo, non magis, quam is, qui protulit homo, sed minus potius verum vel falsum aliquid dixit: nisi quippiam ipsi addiderit.*

ANT. Illæ vero quæ sunt contra iacentes secundũ infinita nomina, vel verba; vt in eo quod est, non homo, vel non iustus, quasi negationes sine nomine & verbo esse videbuntur: sed nõ sunt. Semper.n.vel veram esse, vel falsam necesse est negationem. Quòd vero dixit non, homo non plus dicẽte, homo, sed etiam minus verus, vel falsus fuit, si non aliquid addatur.

Dubiũ tertium. Soluit tertiam dubitationem, an infinita nomina vel verba sint negationes. Insurgit autẽ hoc dubiũ, quia dictũ est, ꝙ æquipollent negatiua & infinita. Et rursus dictum est nunc, ꝙ non refert in singularibus præponere et postponere negationem. si.n. infinitum nomen est negatio, tunc enuntiatio habens subiectum infinitum vel prędicatum, erit negatiua & non affirmatiua. Hanc dubitationem soluit per interemptionem, probando, ꝙ nec nomina, nec verba infinita sint negationes, licet videantur,

Solutio.

A Vnde duo circa hoc facit. Primo proponit solutionem dicens. } Illæ vero, scilicet dictiones contraiacentes. } Verbi gratia, non homo & homo non iustus & iustus. Vel sic { Illæ vero. s. dictiones secundum infinita, i. secundum infinitorum naturam iacentes contra nomina & verba } vtpote quæ remouentes quidem nomina & verba significant, vt non homo & non iustus, & non currit: quæ opponuntur contra li homo, li iustus, & li currit, illæ inquã dictiones infinitæ videbuntur prima facie esse quasi negationes sine nomine & verbo, ex eo ꝙ comparatæ nominibus & verbis contra quæ iacent, ea remouẽt, sed nõ sunt secundum veritatem. Dixit, sine nomine, & verbo, quia nomen infinitum nominis natura caret, & verbum infinitum verbi naturam non possidet. Dixit quasi, qa nec nomen infinitum á nominis ratione, nec verbum infinitum á verbi proprietate omnino semota sunt. Vnde, si negationes apparent, videbuntur negationes sine nomine & verbo non omnino, sed quasi. Deinde probat B dictiones infinitas nõ esse negationes tali ratione. Semp est necesse negationem esse veram vel falsam: quia negatio est enuntiatio alicuius ab aliquo. nomen autem infinitum non dicit verum vel falsum: igitur dictio infinita nõ est negatio. Minorem declarat, quia, qui dixit, nõ homo, nihil magis de homine dixit, q̃ qui dixit, homo: & quo ad sigñatum quidem clarissimũ est, nõ homo nãq; nihil addit supra hominẽ, imo remouet hominẽ. Quo ad veritatis vero vel falsitatis conceptũ, nihil magis profuit qui dixit, non homo, quã qui dixit, homo, si aliquid aliud non addatur, immo minus verus, vel falsus fuit. i. magis remotus a veritate, & falsitate, qui dixit, non homo q̃ qui dixit homo: quia tam veritas, quàm falsitas in compositione consistit: compositioni autem vicinior est dictio finita quæ aliquid ponit, q̃ dictio infinita, quæ nec ponit, nec componit. i. nec positionem, nec compositionem importat. Deinde cum dicit.

No. infini. & verb. ſ si. q̃ͦ sint nomina.

ARGY. C *Hæc autem est omnis nõ homo iustus, nihil idem quod nulla illarum significat: nec item ea, quæ est ipsi opposita, nõ est, inquam, omnis nõ homo iustus.*

ANT. Significat autem, est omnis nõ homo iustus nulli illarum idem: nec huic opposita ea, quę est, non est omnis non homo iustus.

Quarta dubitatio. Respõdet. 4. dubitatiõi, quomodo. s. intelligatur illud verbũ supradictũ de enunciationibus habentibus subiectum infinitum, { Hæ autẽ extra illas: ipsæ secundum se erunt. } & ait ꝙ intelligitur quantum ad significati consequentiam: & non solum quantũ ad ipsas enũtiationes formaliter. Vnde duas habentes subiectum infinitum, vniuersalem. s. affirmatiuam & vniuersalem negatiuam adducẽs, ait ꝙ neutra earum significat idem alicui illarũ scilicet habentium subiectũ finitũ. Hæc. n. vl'is affirmatiua: omnis non homo est iustus, nulli habenti subiectũ finitum significat idem: nõ. n. significat idem ꝙ ista, omnis hõ est iustus, neq; ꝙ ista, omnis homo est non iustus. D Silr opposita negatio. & vniuersalis negatiua habens subiectum infinitum, quæ est contrariæ opposita supradictæ. s. omnis non homo non est iustus, nulli illarũ de subiecto finito significat idem. & hoc clarum est ex diuersitate subiecti in istis & in illis. Deinde cum dicit.

ARGY. *At hæc, omnis non homo non iustus, est idem quod significat, nullus non homo iustus est.*

ANT. Illa vero, quæ est, omnis non iustus non homo est, illi quæ est, nullus est iustus non homo, idem significat.

Dubium. 5 vnde. Respondet quintæ q̃õni, an. s. inter enuntiationes de subiecto infinito sit aliqua consequentia. Oritur autem dubitatio hæc, ex eo ꝙ superius est inter eas ad seinuicẽ assignata consequentia. Ait ergo, ꝙ etiam inter istas est consequentia. Nam vniuersalis affirmatiua de subiecto

& prædicato

E & prædicato infinitis, & vniuersalis negatiua de subie- infinito, prędicato vero finito, æquipollent. Ista nanq, ois non homo est nō iustus, idem significat. illi, nullus nō hō est iustus. Idem autem est iudicium de partibus indefinitis, & singularibus similibus supradictis. Cuiuscūq. n. quantitatis sint, semper affirmatiua de vtroq extremo infinita, & negatiua subiecti quidem infiniti: prædicati autem finiti, æquipollent, vt facile potes exemplis videre. Vnde Aristoteles vniuersales exprimens, cæteras ex illis intelligi voluit. Deinde cum dicit.

ARGY. *At. n. nomina, et verba transposita idem significant, veluti albus homo est, homo albus est.*

ANT. Transposita vero nomina, vel verba idem significāt: vt est albus homo: homo albus est.

Dubium 6 vade. Soluit. 6. dubitationē. an propter nominū vel verborū trāspositionē varietur enūtiationis significatio. Oritur autem hæc quęstio ex eo q docuit trāspositionē negationis variare enūtiationis significationē. aliud. n. dixit signare, ois homo nō est iustus, & aliud nō omnis homo est iustus. Ex hoc inq̄ dubitatur, an silr cōtingat circa nominū trāspositionē, q ipsa trāsposita enūtiationē variēt, (F) sicut negatio trāsposita. Et circa hoc duo facit. Primo ponit solutionē dicēs, q trāsposita noīa & verba idē significāt. v. g. idē significat est albus homo, & est homo albus vbi est trāspositio noīum. Silr trāsposita verba idē significant, vt est albus homo, & homo albus est. Deinde cū di.

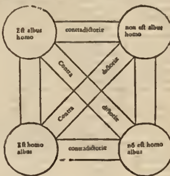
Trāspo. nominavl verba.

Nam si ita non sit, eiusdem affirmationis plures erunt negationes: at demonstratum est, vnam oppositā esse vni. Huius. n. albus homo est, negatio est, albus homo non est. Huius autem, homo albus est, si nō est idem quod ista albus homo est, aut hac erit negatio, non homo albus non est, aut ista, homo albus nō est. At altera quidem negatio huius est, non homo albus est, altera vero negatio huius albus homo G *est: quare affirmationis vnius dua erunt negationes. Patet igitur eandem affirmationem fieri negationem, si nominis positio verbiq, mutetur.*

Nam si hoc non est, eiusdem multę erunt negationes. Sed ostensum est, quia vna vnius est. Eius enim, quę est, est albus homo, negatio est, non est albus homo. Eius vero, quæ est, est homo albus si non eadem est ei, quæ est, est albus homo: erit negatio, vel ea, quæ est, non est non homo albus, vel ea, quæ est, nō est homo albus. Sed altera quidem est negatio eius, quæ est, est non homo albus, altera vero eius, quæ est, est albus homo: quare erunt duæ vnius. Quoniam igitur transposito nomine, & verbo, eadem fit H affirmatio, & negatio, manifestum est.

Probat prædictam solutionem ex numero negationū contradictoriarum dutendo ad impossibile, tali ratione. Si hoc non est. i. si nomina transposita diuersificant enuntiationem: eiusdem affirmationis erunt duæ negationes,

Lect. 12. Sed ostensum est in primo libro, q vna tantum est negatio vnius affirmationis: ergo a destructione consequentis ad destructionē antecedentis transposita nomina non variant enuntiationem. Ad probationis autem cōsequētiæ claritatē formetur figura, vbi ex vno latere locenī ambæ suprapositę affirmationes trāspolitis nominibus: & ex altero contraponātur duæ negatiuæ similes illis, quo ad terminos & eorum positiones. Deinde aliquātulo interiecto spatio sub affirmatiuis ponatur affirmatio infiniti subiecti: & sub negatiuis illis negatio, & notetur cōtradictio inter primam affirmationem, & duas negationes E primas: & inter secundam affirmationem, & omnes tres negationes, ita tamen q inter ipsam & infinitam negationem notetur contradictio non vera: sed imaginaria. Notetur quoq contradictio inter tertiam firmationem & tertiam negationem, inter se, Hoc modo.



Est nō homo albus (cōtradictoriæ) non est nō hō albus. Notand. 1.

His ita dispositis, probat cōsequētiā Aristot. sic. Illius affirmationis, est albus homo: negatio est, nō est alb⁹ homo. G illius autē secūdæ affirmationis, quę est, est hō albus: si ista affirmatio nō est eadē illi supradictę affirmationi s. est albus hō, pp nominū traspositionē: negatio erit altera istarū, s. aut nō est nō homo albus: aut nō est hō albus. Sed vtraq habet affirmationē oppositā alia ab illa assignatā. s. est hō alb⁹. Nā altera quidē dictarū negationū. s. nō est nō hō albus, negatio est illus quæ dicit, est nō hō albus: alia vero. s. nō est homo albus, negatio est eius affirmationis, quæ dicit, est albus hō, quæ fuit prima affirmatio. ergo quæcunq dictarū negationū afferatur contradictoria illi mediæ, sequiī q sint duæ vnius. i. q vnius negationis sint duę affirmationes: & q vnius affirmationis sint duæ negationes, quod est impossibile. Et hoc vt dictū est, sequitur stāte hypothesi erronea: q illæ affirmātiones sint propter nominū transpositionē diuersæ. Aduerte hic primo, q Arist. per illas duas negationes, non est nō hō albus, & nō est homo albus, sub disiunctione sumptas ad inueniēdā negationē illius affirmationis, est H hō albus, cæteras intellexit, quasi diceret: Aut negatio talis affirmationis acceptabitur illa quæ est vere eius negatio, aut quæcunq extranea negatio poneī. & quodlibet dicaī, sp stante hypothesi sequiī vnius affirmationis esse plures negationes: vnā vere, quæ est cōtradictoria suæ cōparis habētis noīa trāsposita: & alterā quā tu vt distinctā acceptas, vel falso imaginaris, & ecōtra multarū affirmationū esse vnicā negationē, vt patet ī apposita figura. Ex quacunq. n. illarū quatuor incipias, duas sibi oppositas aspicis. Vnde notanter concludit indeterminate {quare erunt duæ vnius} Nota. 2. q Arist. cōtēpsit probare q cōtradictoria primæ affirmationis sit cōtradictoria. 2. & silr q contradictoria. 2. affirmationis sit cōtradictorię primę. Hoc. n. accepit tanq̄ per se notum, ex eo q nō possunt simul esse veræ neq simul falsæ, vt manifeste patet pposito sibi terso singulari. Nō stāt. n. simul aliquo mō istę duę, Sortes est albus hō, Sortes non est hō albus. Notand. 2.

Nec

Nec turberis ꝙ eas nõ singulares proposuit. Nouerat.n. supra dictũ esse in primo quæ affirmatio & negatio sint contradictoriæ & quæ non, & ideo non fuit sollicitus de exemplorum claritate. Liquet ergo ex eo ꝙ negationes affirmationum de nominibus trãspositis non sunt diuersæ, ꝙ nec ipsæ affirmationes sunt diuersæ. & sic nomina & verba transposita idem significant. Occurrit autẽ dubium circa hoc: quia non videtur verum, ꝙ nominibus transpositis eadem sit affirmatio. Non.n. valet omnis homo est animal, ergo omne animal est homo. Similiter trãsposito verbo nõ valet, Homo est animal rationale, ergo homo animal rationale est de.2.adiacente. Licet.n. nugatio committatur, tamẽ nõ sequitur primam. Ad hoc est dicendum ꝙ sicut in rebus naturalibus est duplex transmutatio.s.localis.i.de loco ad locum, & formalis, de forma ad formam: ita in enuntiationibus est duplex trãsmutatio situalis.s.qñ terminus præpositus postponitur, & ecõuerso: & formalis qñ terminus qui erat prædicatum efficitur subiectum. & econuerso, vel quomodolibet simpliciter. Et sicut quandoq; fit in naturalibus transmutatio pure localis, puta qñ res transfertur de loco ad locũ, nulla alia variatione facta: quandoq; autem fit trãsmutatio secundum locum, nõ pura, sed cum variatione formali, sicut quãdo transit de loco frigido ad locum calidum: ita in enuntiationibus quandoq; fit transmutatio pure situalis, qñ.s.nomẽ vel verbum solo situ vocali variatur: qñq; autem fit transmutatio situalis & formalis simul, sicut contingit cum prædicatum fit subiectum: vel cum verbũ.3.adiacẽs fit.2. Et quoniã hic intẽdit Arist. de trãsmutatione nominũ & verborũ pure situali, vt trãspositionis vocabulũ præsefert: ideo dixit ꝙ transposita noĩa & verba idẽ significant, insinuare volens, ꝙ si nihil aliud præter transpositionẽ nominis vel verbi accidat in enũtiatione, eadem manet oratio. Vnde patet responsio ad instantias. Manifestum est nanq; ꝙ in vtraq; nõ sola trãspositio fit, sed trãsmutatio de subiecto in prædicatũ: vel de.3.adiacente in 2. Et per hoc patet responsio ad similia.

Lec.1.

Dubium.

Responsio. Duplex trãsmutatio I enun.

LECTIO XI.

Proponit multiplicitatem enunciationum iuxta quosdam modos quibus non vnam, sed plures esse contingit vnam enunciationem.

Vnum autem de multis, aut multa de vno, aut affirmare, aut negare: nisi sit vnũ quippiam id quod ex pluribus illis significatur, non est affirmatio, neq; negatio vna. Atq; vnum dico: non si nomen vnum sit positum, non sit autem quid vnum ex illis, velut homo est forsitan & animal, & bipes, & mite, atq; ex his etiam fit vnum quiddam, ex albo vero, & homine, & ambulante non fit vnum, vt patet. Quare neq; si vnum quippiã, de hisce quispiam affirmauerit, vna erit affirmatio: sed vox quidem vna, plures autem affirmationes. Neq; rursus ecõtra de vno dixerit, hoc, sed similiter multa.

Commẽ.2.

AT vero vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare, vel negare, si nõ est vnum ex pluribus, non est affirmatio vna, neq; negatio. Dico aũt vnũ: non si vnum nomen positũ sit: non fit autem vnum ex illis, vt homo est fortasse & animal, & bipes & mansuetum: sed ex his vnum fit: ex albo autem, & homine, & ambulante, non fit vnum. Quare nec si vnum aliquid de his, affirmet aliquis, erit affirmatio vna: sed vox quidem vna, affirmationes vero multæ: nec si de vno ista, sed similiter plures.

A POstquam Arist. determinauit diuersitatẽ enũtiationis vnius prouenientẽ ex additione negationis infinitis, hic intendit determinare quid accidat enuntiationi ex hoc ꝙ additur aliquid subiecto vel prædicato tollens eius vnitatem. Et circa hoc duo facit: quia primo determinat diuersitatem earum. Secundo consequentias earum: ibi {Quoniam vero hæc quidem.} Circa primũ duo facit. Primo ponit earum diuersitatem. Secundo probat omnes enuntiationes tales esse plures: ibi {Si ergo dialectica.} Dicit ergo quo ad primũ resumẽdo quod in primo dictum fuerat: ꝙ affirmare vel negare vnũ de pluribus vel plura de vno, si.ex illis pluribus non fit vnũ, nõ est enuntiatio vna affirmatiua vel negatiua. Et declarãdo quomodo intelligatur vnum debere esse subiectum aut prædicatũ subdit {quod vnũ dico, nõ si nomen vnũ impositũ sit}.i.ex vnitate nominis: sed ex vnitate significati. Cum.n. plura conueniant in vno nomine, ita ꝙ ex eis non fiat vnum illius nominis significatum, tunc solũ B vocis vnitas est. Cum autem vnum nomen pluribus impositum est, siue partibus subiectiuis, siue integralib⁹, vt eadem significatione concludatur tunc & vocis, & significati vnitas est: & enuntiationis vnitas non impeditur. Secundum quod subiungit {vt homo est fortasse animal, et mansuetum, & bipes.} obscuritate non caret. Potest.n. intelligi vt sit exẽplum ab opposito, quasi diceret, Vnũ dico nõ ex vnitate nominis impositi pluribus, ex quibus non fit tale vnum: quemadmodũ, homo est vnum quoddam ex animali & mansueto & bipede partibus suę diffinitionis. Et ne quis crederet ꝙ hæ essent veræ diffinitionis hominis partes, interposuit fortasse. Porphyrius autẽ Boetho referente & approbante, separat has textus particulas dicens, ꝙ Arist. hucusq; declarauit enunciationem illã esse plures, in qua plura subiicerentur vni: vel de vno prædicarentur plura, ex quibus non fit vnum. In istis autem verbis, {vt homo est fortasse &c.} intendit declarare enuntiationem aliquam esse plures, in qua plura ex C quibus fit vnum subiiciuntur vel prædicãtur, sicut cũ dicitur, homo est animal & mansuetũ & bipes, copula interiecta, vel morula: vt oratores faciunt. Ideo autem addidisse aiunt, fortasse, vt insinuaret hoc contingere posse, necessariũ aũt non esse. Possumus in eãdem Porphyrii, Boethi, & Alberti sententiam incidentes subtilius textum introducere: vt quatuor hic faciat. Et primo quidẽ resumit quæ sit enuntiatio in cõi dicens {Enũtiatio plures est in qua vnum de pluribus, vel plura de vno enuntiantur. si tamen ex illis pluribus non fit vnum} vt i primo dictum & expositum fuit. Deinde dilucidat illum terminum de vno, siue vnũ, dicẽs {Dico autem vnum}.i. vnum nomen voco, non propter vnitatẽ vocis, sed significationis, vt supra dictum est. Deinde.3.diuidẽdo declarat, & declarando diuidit, quot modis contingit vnũ nomen imponi pluribus ex quibus non fit vnum: vt ex hoc diuersitatem enuntiationis multiplicis insinuet. Et ponit duos modos, quorum prior est, quando vnum nomẽ im- D ponitur pluribus ex quibus fit vnum: non tamen inquãtum ex eis fit vnum. Tunc.n. licet materialiter & per accidens loquendo nomen imponatur pluribus ex quib⁹ fit vnum: formaliter tamen & per se loquendo, nomen vnũ imponitur pluribus: ex quibus nõ fit vnum, quia imponitur eis nõ inquantum ex eis est vnũ, vt fortasse est hoc nomen, Homo, impositum ad significandum animal & mansuetum & bipes.i. partes suæ diffinitionis, nõ inquãtum adunantur in vnam hominis naturam per modum actus & potẽtiæ, sed vt distinctæ sint inter se actualitates. Et insinuauit ꝙ accipit partes diffinitionis vt distinctas per illam coniunctionem, &, per illud quoq; aduerbiũ additũ, {sed ex his vnũ fit} quasi diceret: cum hoc tamẽ stat ꝙ ex eis vnũ fit. Addidit autem {fortasse} quia hoc nomen homo, non est impositum ad significandum partes sui diffinitiuas: vt distinctæ sunt. Sed si impositum esset aut imponeretur, esset vnum nomen pluribus impositum

Lec.6.

Lect.8.

Qualis vnitas nõ suff. ad vnitatẽ subiecti & prædi.

Prim⁹ sen.

Secundus. Porphyrius Boethus.

Porphy. Li fortasse. iuxta Porphyrium & Boethum Albertus.

Lec. 8.

Duplr no. impo. plu. ex quibus nõ fit vnũ.

Vñ eliciat hæc expo.

Not Ipositi ad sign. partes sui dif.

fitum ex quibus non fit vnum.Et quia idem iudicium est E
de tali nomine,& illis pluribus,ideo similiter illæ plures
Partes diffi. partes diffinitiuæ possunt dupliciter accipi : Vno modo
dupliciter. per modum actualis & possibilis:& sic vnum faciunt.&
Primo. sic formaliter loquẽdo vocãtur plura,ex quibus fit vnũ,
& pronuntiandæ sunt continuata oratione,& faciũt enũ
tiationem vnam dicẽdo, animal rationale, mortale,cur-
rit,est.n.ista vna:sicut et ista,homo currit.Alio modo ac-
cipiuntur prædictæ diffinitionis partes vt distinctæ sunt
T.com.49. inter se actualitates:& sic non faciunt vnũ ex duobus.n.
Lect.13. actibus,vt sic, non fit vnum: vt dicitur.7.Metaph.& sic
faciunt enuntiationem plures & pronuntiandæ sunt vel
cum pausa,vel coniunctione interposita,dicendo,homo
est animal,& mãsuetum,& bipes:siue homo est animal.
mansuetum, bipes, rethorico more.quælibet.n.istarum
est enũciatio multiplex.& similiter ista: Sortes est homo
si homo est impositũ,ad illa,vt distinctæ actualitates sunt
Secun. mo. significandum. Secũdus autem modus quo vnum nomẽ
q̃uo impo. impositum est pluribus ex quibus non fit vnum,subiun F
gitur,cum dicit,{Ex albo autem & homine & ambulan
te &c.}.i.alio modo hoc fit quando vnum nomen impo
Pluribus. nitur pluribus ex quibus non potest fieri vnum : qualia
sunt,homo album,& ambulãs. Cum.n.ex his nullo mo-
do possit fieri aliqua vna natura,sicut poterat fieri ex pa
tibus diffinitiuis, clare liquet quod nomen aliquod si ei
Lect.12. imponeretur,esset nomen non vnum significãs,vt in pri
Enun. plu. mo dictum fuit de hoc nomine tunica imposita homini
modi.4. & equo.Habemus ergo enuntiationis pluris, seu multi-
plicis duos modos.quorum quia vterq; fit dupliciter,ef-
Primus. ficiũtur quattuor modi.Primus est,q̃n subiicitur vel p̃di
catur vnum nomen impositum pluribus ex quibus fit
Secundus. vnum, non inquantum sunt vnum. Secundus est quãdo
ipsa plura ex quibus fit vnum inquantum sunt distinctæ
Tertius. actualitates,subiiciuntur vel prædicãtur.Tertius est quã
do ibi est vnum nomen impositum pluribus , ex quibus
Quartus. non fit vnum. Quartus est quando ista plura ex quibus
Notato. non fit vnum subiiciuntur vel prædicantur.Et notato q; G
cum enuntiatio secũdum membra diuisionis illius qua-
Cur.4. prę- diuisa est in vnã et plures quadrupliciter variari possit.s.
termi. cum vnũ de vno prędicatur,vel vnũ de pluribus,vel plu
ra de vno, vel plura de pluribus , postremum sub silentio
præteriuit:quia vel eius pluralitas de se clara est,vel quia
Albertus. vt inquit Albertus,non intendebatur nisi de enunciatio-
ne,quæ aliquo modo vna est.tractare.Demum concludit
totam sententiam,dicens{Quare nec si aliquis affirmet
vnum de his pluribus,erit affirmatio vna secũdum rem:
sed vocaliter quidem erit vna,significatiua autẽ nõ vna :
sed multæ fient affirmationes. Nec si econuerso de vno
ista plura affirmabuntur,fiet affirmatio vna.} Ista nãq;
homo est albus,ambulãs, & musicus,importat tres affir
mationes scilicet homo est albus, & est ambulans, & est
musicus, vt patet ex illius contradictione. Triplex enim
negatio illi opponitur correspondens triplici affirmatio
ni positæ. Deinde cum dicit.

ARIST. *Quod si differendi interrogatio responsionis est* H
postulatio,vel propositionis,vel contradictionis al
terius partis,propositio vero cõtradictionis,vnius
est pars,non erit ad hoc vna profecto respõsio.Neq;
enim est ipsa interrogatio vna: & si est etiã vera.

ANT. Si ergo dialectica interrogatio responsionis
est petitio, vel propositionis, vel alterius par-
tis contradictionis,propositio vero vnius con
tradictionis pars est, non erit vna responsio
ad hæc : neque enim est vna interrogatio, nec
si sit vera.

Probat á posteriori supradictas enuntiationes esse plu
res.Circa quod duo facit. Primo ponit rationẽ ipsam ad
hoc probandum per modum cõsequentiæ. Deinde pro-
E bat antecedens dictæ consequentiæ:ibi{Dictũm est au-
tem de his.} Quo ad primum , talem rationem inducit.
Si interrogatio dialectica est petitio responsionis, quę sit
propositio vel altera pars contradictionis, nulli enuntia-
tionum supradictarum interrogatiue formatæ erit respõ
sio vna:ergo nec ipsa interrogatio est vna,sed plures. Hu Notãdum.
ius rationis primo ponit antecedens. {Si ergo.} Ad hu- Enũ. inter-
ius intelligendos terminos nota q; idem sonant enuntia rog. respõ.
tiatio,interrogatio,& responsio. Cum.n.dicitur cœlũ est Enũ. inter
animatum inquantum enuntiat prædicatũ de subiecto, rogatio.
enuntiatio vocatur :inquantum autem quærendo propo
nitur , interrogatio, vt vero quæsito redditur, rñsio ap- Rñsio.
pellatur. Idem ergo erit probare non esse responsionem
vnam,& interrogationem non esse vnam & enuntiatio-
nem non esse vnam. Aduerte.2.interrogationem esse du Notan 2.
plicem. Quædam.n.est vtram partem cõtradictionis eli Interrog.2.
gendam proponens: & hæc vocatur dialectica,quia dia-
lecticus habet viam ex probabilibus ad vtrãq; cõtradi- Dialectica.
F ctionis partem probandam. Altera vero determinatum
ad vnum responsionem exoptat:& hæc est interrogatio
demonstratiua:eo q; demõstrator in vnum determina-
te tendit.Considera vlterius q; interrogationi dialecticæ Demon.
dupliciter rñderi potest. Vno modo consentiendo inter Notand.3.
rogationi , siue affirmatiuæ, siue negatiuæ. vt si quis pe- Dialec. rñ.
tat,cœlum est animatum? & respondeatur est: vel de⁹ nõ
mouetur? & respondeatur,non: talis responsio vocatur
propositio. Alio modo potest responderi interimẽdo:
vt si quis petat,cœlum est animatum ? & rñdeatur non?
vel,deus non mouetur? & respondeatur mouetur. Talis
responsio vocatur contradictionis altera pars: eo q; affir Respon.cõ
mationi negatio redditur,& negationi affirmatio.Inter- tradic.alte-
rogatio ergo dialectica est petitio annuentis respõsionis ra pars.
quæ est propositio,vel contradicẽtis,quæ est altera pars Interroga.
contradictionis secundum supradictam Boethi exposi- dialec.
tionem.Deinde subdit probationem consequentiæ:cum Boethius.
ait{Propositio vero vnius contradictionis est.} Vbi no Notan.4.
G tandum est q; si responsio dialectica posset esse plures,nõ
sequeretur, q; responsio enuntiationis multiplicis nõ pos
set esse dialectica.sed si responsio dialectica non potest es-
se nisi vna enuntiatio : tunc recte sequitur q; responsio
enunciationis pluris,non est respõsio dialectica,quę vna
est.Notandum etiam q; si enuntiatio aliqua,plurium cõ Notand.5.
tradictionum pars est,vna non esse comprobatur.Vna.n
vni tantũ contradicit. Si autem vnius solum contradi-
ctionis pars est,vna est eadem ratione:quia.s.vnius affir-
mationis vnica est negatio,& econuerso. Probat ergo
Arist.consequentiam ex eo q; propositio.i.responsio dia
lectica vnius contradictionis est.i,vna enũtiatio est affir-
matiua vel negatiua.Ex hoc.n:(vt iam dictum est)sequi-
tur q; nullius enunciationis multiplicis sit responsio dia
lectica : & consequenter nec vna responsio fit. Nec præ-
tereas q; cum propositionem,vel alteram partem cõtra-
dictionis.responsionemq; præposuerit dialecticę interro
gationis,de sola propositione subiunxit, q; est vna:quod
H ideo fecit , quia illius alterius vocabulum ipsum vnitate
pręsetebat. Cum.n.alteram contradictionis partem au-
dis,vnam affirmationem,vel negationem statim intelli- Cur d̃ sola
gis.Adiunxit autem antecedẽti, li ergo, vel insinuãs hoc propo.
esse aliunde sumptum , vt postmodum in speciali expli- Li ergo.
cabit:vel permutato situ notam consequentiæ huius in-
ter antecedẽs & consequens locandã,antecedenti præpo
suit,sicut si diceretur, si ergo Sortes currit, mouetur: pro
eo quod dici deberet, si Sortes currit , ergo mouetur. Se-
quit̃ deinde consequens{non erit vna rñsio ad hoc,} Et
infert principalem conclusionem}q; neq; vna erit inter-
rogatio.{Si.n.responsio non potest esse vna,nec interro-
gatio ipsa vna erit. Quod autem addidit{nec si sit ve- Dari respõ.
ra}eiusmodi est: posset aliquis credere, q; licet interroga vna qñ.
tioni pluri nõ possit dari respõsio vna,qñ id de quo quę
stio fit, nõ potest de omnibus illis pluribus affirmari vel
negari,vt cũ quæritur canis est animal ? quia non potest
vere

vere de omnibus rñderi est, pp celeste sidus: nec vere de oĩbus rñderi non est, pp canem latrabilem: nulla posfit dari rñsio vna, attamē quando id quod sub interrogatione cadit potest vere de omnib⁹ affirmari aut negari, tūc potest dari rñsio vna, vt si quæratur, canis est substantia? quia potest vere de omnibus rñderi, est: quia esse substantiam omnibus canibus conuenit, vnica respōsio dari possit. Hanc erroneā existimationem remouet dicens{nec si sit vera}. i. & dato q̃ respōsio data enūtiationi multiplici de omnib⁹ verificetur, nihilominus nō est vna, q̃a vnū nō signat, nec vnius contradictionis est pars, sed plures, rñsio illa hēt cōtradictorias, vt de se patet. Deinde cū di.

ARGV. *Sed de his est dictum in Topicis. Patet ēt insuper neq; quid est interrogationem esse disserendi. Nam vt detur ex interrogatione, oportet vt eligat vtram velit ipse contradictionis partem enuntiare: sed oportet interrogantem distinguendo interrogationem proferre hoc pacto, vtrum hoc sit homo, an non hoc.*

ANT. Dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestum est, quoniā nec hoc ipsum quid est, dialectica interrogatio est. Oportet.n. datum esse vt ex interrogatione eligat, vtram velit contradictionis partem enuntiare: sed oportet interrogātem determinare, vtrum hoc sit homo, an non sit.

Lect.8.c.7. Probat antecedens dupliciter. Primo auctoritate eorū quæ dicta sunt in Topicis, Secundo, a signo. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ipsum signū: dicens{q̃ similiter} cum auctoritate Topicorum, manifestū est. s. antecedēs assumptū. s. q̃ dialectica interrogatio est petitio rñsionis affirmatiuæ vel negatiuæ. q̃m nec ipsum q̃d est. i. ex eo q̃ nec ipsa quæstio quid est, est interrogatio dialectica. Verbi gratia. Si quis quærat, q̃d est aĩal? talis non quærit dialectice, Deinde subiungit probationē assumpti. s. q̃ ipsum quid est, non est quæstio dialectica: & intēdit q̃ quia interrogatio dialectica optionem rñdēti offerre debet, vtrā velit cōtradictionis partem, & ipsa quæstio quid est talem libertatem non proponit, quia cū dicimus, quid est aĩal? rñdentem ad diffinitionis assignationē coarctamus: quæ non solū ad vnū determinata est, sed ēt oĩ parte cōtradictionis caret, cū nec esse, nec nō esse dicat. ideo ipsa quæstio quid est, non est dialectica interrogatio. Vnde dicit{Oportet.n. ex data}. i. ex proposita interrogatione dialectica, hunc respondentem eligere posse vtram velit cōtradictionis partē: quā contradictionis vtrāq; partē interrogantem oportet determinare. i. determinate proponere, hoc modo, vtrū hoc animal sit homo, an nō. Vbi euidenter apparet optionem respondenti offerri. Habes ergo pro signo cum quæstio dialectica petat responsionē propositionis vel alterius contradictionis partē, elongationē quæstionis quid est à quæstionibus dialecticis.

Quid est nō est dialec. interr.

ECTIO VI.

Cur ad hanc, homo est animal & bipes, hæc, homo est animal bipes sequitur, non autem in omnibus consimilibus talis liceat sequela.

ARGV. *Cum autem eorum, quæ seorsum prædicantur, alia composita prædicentur, vt vnum omnia prædicatum, alia non prædicentur: quæ nam sit differentia. De homine nāq; vere dicitur. animal seorsum, & bipes seorsum, & hæc eadem simul & vnum. et homo rursus, & albū seorsum, & hæc eadem simul & vnum. Sed non si quispiam est sutor & bonus: sutor dicendus est bonus.*

A ANT. QVoniam vero hæc quidem prædicantur, composita, vt vnum sit omne prædicamentum eorū, quæ separatim prædicātur, alia vero nō, quæ differētia est? De hoie.n. verum est dicere: & animal, & bipes: & hęc vt vnum. & separatim hominē, & album, & hæc separatim vnum, Sed non si citharedus est, & bonus est, & citharedus bonus.

POstquam declarauit diuersitatem multiplicis enuntiationis, intendit determinare de earum consequentiis. Et circa hæc duo facit, s̃m duas dubitationes, quas soluit. Secunda incipit, ibi{Verū autem est dicere.} Circa primū tria facit. Primo proponit quæstionē. Secūdo ostendit rationabilitatem quęstionis ibi,{Si.n. quoniā}. Tertio soluit eā: ibi{Eorum igitur.} Est ergo dubitatio prima. Quare ex aliquibus diuisim p̄dicatis de vno, sequitur enuntiatio, in qua illamet vnite prædicantur de eodē, & ex aliquibus nō. Vnde hæc diuersitas oritur? Verbi gratia. ex istis, Sortes est animal & est bipes, Sequitur ergo Sortes est animal bipes: & similiter ex istis, Sortes est homo, & est albus, sequitur ergo Sortes est homo albus. ex illis vero Sortes est bonus, & est citharedus, non sequitur ergo est bonus citharedus. Vnde proponēs q̃onem inquit.{Q̃m vero hæc}. s. prædicta{ita prędicātur composita}. i. coniuncta, vt vnum sit prædicamentum{quæ extra prędicātur}. i. vt ex eis extra prędicatis vnite fiat prædicatio· alia vero prædicata nō sunt talia, quæ est inter ea differentia? vnde talis innascitur diuersitas? Et subdit exempla iam adducta, & ad propositum applicata: quorum primum continet prædicata ex quibus fit vnum per se. s. animal & bipes, genus & differentiam: secundū aūt prædicata ex quibus fit vnum per accidens, s. homo albus: tertium vero prædicata ex quibus neq; vnū per se, neq; vnū per accidens inter se fieri: sequitur: vt citharedus & bonus, vt declarabitur. Deinde cum dicit,

Lect.7.

B Pri. dubō

C *Nam si quia verum est seorsum vtrunq;, ideo et vtrunq; simul verum esse oporteat, multa sequentur absurda. De homine namq; quopiam verum est dicere, & q̃ est homo, & est etiam albus: quare & totum. Rursus si album verum est dicere, & totum vere dicetur. Quare erit homo albus albus: atq; hoc in infinitum abibit. Et rursus musicus albus ambulans: & hæc sepius coniuncta dicentur, quorum in infinitum erit abitio. Præterea si Socrates, Socrates dicitur, atq; homo, Socrates Socrates homo dicetur. Et si ipse homo seorsum, & bipes dicitur, & simul homo bipes dicetur. Patet igitur si quispiam simpliciter complexiones ipsas fieri dixerit, multa absurda inde emergere. Verum dicendum est nunc quonam sint pacto ponenda,*

D Si.n. quoniam alterutrum dicitur, & vtrūq; dicetur, multa inconuenientia erunt. De homine.n. verū est & hominē, & album dicere, quare & omne. Rursus, si album, & omne, quare erit homo albus albus, & hoc in infinitum. Et rursus, musicus albus ambulans, & hæc eadem frequēter implicita in infinitum. Amplius Socrates Socrates est, & homo, & Socrates Socrates homo. Et si homo bipes & homo homo bipes. Quoniā ergo si quis simpliciter dicat complexiones fieri plurima inconuenientia cōtingit

git dicere, manifestum est. Quemadmodum autem ponendum sit, nunc dicemus. E

Declarat veritatem diuersitatis positę: ex qua rationabilis redditur quæstio. Si namq; inter prædicata non esset talis diuersitas, irrationabilis esset dubitatio. Ostēdit autem hoc ratione ducente ad incōueniens. s. ad nugationē Et quia nugatio duobus modis committitur. s. explicite & implicite, ideo primo deducit ad nugationem explicitam. 2. ad implicitā ibi {Amplius si Socrates &c.} Agit ergo ꝙ si nulla est inter quæcunq; prædicata differentia, sed de quolibet indifferenter censetur, ꝙ quia alterutrū separatum dicitur ꝙ vtrunq; coniunctum dicatur: multa inconuenientia sequētur. De aliquo. n. homine, puta Socrate verum est, separatim ꝙ homo est, & albus est: quare & omne. i. & coniunctim dicetur Socrates est homo albus. Rursus & de eodem Socrate, potest dici separatim ꝙ est homo albus, & ꝙ est albus: quare et omne. i. igitur cōiunctim dicetur, Socrates est homo albus alb⁹: vbi manifesta est nugatio. Rursus si de eodem Socrate iterum dicas separatim, ꝙ est homo albus albus: verū & cōgruē ꝙ est albus: & sm hoc, si iterum hoc repetes separatim, a veritate simili non discedes: & sic in infinitum sequetur, Socrates est homo albus, albus, in infinitū. Simile quid ostenditur in alio exemplo. Si quis de Socrate dicat ꝙ est musicus albus ambulans: cum possit & separatim dicere, ꝙ est musicus, & ꝙ est albus, & ꝙ est ambulans: sequetur ꝙ Socr. est musicus, albus, ambulans, musicus, alb⁹, ambulans. Et quia pluries separatim in eodem tamē tpē enūtiari potest, procedit nugatio sine fine. Deinde deducit ad implicitam nugationem: dicens. Cū de Socrate vere dici possit separatim ꝙ est homo, & ꝙ est bipes, si cōiunctim inferre licet: sequetur ꝙ Socrates sit homo bipes. Vbi est implicita nugatio. Bipes. n. circūloquens differentiam hominis actu & intellectu clauditur in hominis ratione. Vnde ponendo loco hominis suam rōnem, quod fieri licet, vt docet Arist. 2. Top. apparebit manifeste nugatio. Dicetur. n. Socrates est homo. i. animal bipes, bipes. Qm̄ ergo plurima inconuenientia sequūtur siquis ponat complexiones. i. adunationes prædicatorum simpliciter. i. absq; diuersitate aliqua, manifestum est, ex dictis. Quomodo autem faciendum est, nunc. i. in sequentibus dicemus. Et nota quod iste textus non habetur vniformiter apud oēs quo ad verba: sed quia sententia non discrepat, legat quicunq; vt vult. Deinde cum dicit.

Nugatio. 2. cōmit.

ARGV. *Quæ igitur per accidēs prædicantur, aut de eodem, aut alterum de altero, ea non erunt vnum. Velut homo & albus quidem & musicus est: sed non vnum est album ipsum & musicum. Accidunt. n. ambo eidem. Neq; si vere dicetur album musicū esse, album musicum vnum quid erit. Album. n. per accidens musicum est. Quare album musicum non erit quid vnum.*

ANT. Eorum igitur quæ prædicantur, & de quibus prædicantur, quæcunq; sm accidens dicūtur, vel de eodem, vel alterum de altero, hæc nō erunt vnū: vt homo albus est, & musicus. Sed non est idem musicum & album. Accidētia. n. vtraq; eidem. Nec si album musicum verum est dicere, tamen erit album musicum vnum aliquid. Secundum accidens enim album musicum dicitur. Quare non erit album musicum vnum aliquid.

Soluit propositam quæstionem. Et circa hoc duo facit. Primo respondet instantiis in ipsa propositione quæstionis adductis. Secūdo satisfacit in instantiis in ꝓbōne positis: ibi {Amplius nec quæcunq;.} Circa primū duo facit. Primo namq; declarat veritatem. Secundo applicat ad propositas instantias: ibi {Quo circa &c.} Determinat ergo dubitationem tali distinctione. Prædicatorū siue subiectorum plurium, duo sunt genera: quædam sunt per accidens, quædam per se. Si per accidens hoc dupl'r, cōtingit: vel quia ambo dicūtur per accidens de vno tertio: vel quia alterū de altero mutuo per accidens prædicatur. Quando illa plura diuisim prædicata sunt per accidens quouis modo, ex eis nō sequitur cōiunctim ꝓdicatū. Qn̄ autem sunt per se, tunc ex eis sequitur coniunctē prędicatum. Vnde continuando se ad præcedentia ait. {Eorum igitur quæ prædicantur, & de quibus prædicantur}. i. subiectorum quæcunq;, dicuntur sm accidens) & per hoc innuit oppositum membrum. s. per se {vel de eodem}. i. accidentaliter concurrunt ad vnius tertij denominationem {vel alterutrum de altero}. i. in accidētaliter mutuo se denomināt, & per hoc ponit membra. 2. diuisionis, {hæc}. s. plura per accidēs {non erunt vnum} F i. non inferent ꝓdicationem coniunctam, Ex hoc explanat vtrunq; horum exemplariter. Et primo primum, qn̄ s. illa plura per accidens dicuntur de. 3. dicēs {vt si homo albus est & musicus diuisim. Sed nō est idē}. i. nō sequit adunatim ergo homo est musicus albus. Vtraq;. n. sunt accidētia eidem in 3. Deinde explanat scd̄m qn̄ solū illa plura ꝑ accidēs de se mutuo prædicantur, subdēs. {Nec si albū musicū, verū est dicere}. i. & ēt si de se inuicem ista prædicātur per accidens rōne subiecti in quo vniūtur: vt dicatur homo est albus, & est musicus, & albū est musicum: non tamen sequitur ꝙ album musicum vnitē prædicentur, dicēdo, ergo homo est albus musicus. Et causam assignat: quia albū dr̄ de musico per accidens, & econuerso. Notandum est hic ꝙ cum duo mēbra per accidens enumerasset, vnico tamē exemplo vtrunq; membrum explanauit: vt insinuaret ꝙ distinctio illa nō erat ī diuersa prædicata per accidens: sed in eadem diuersimode comparata: albū. n. & musicum comparata ad hominem, sub primo cadunt membro: comparata autem G inter se sub secūdo. Diuersitatē ergo comparationis pluralitate membrorum: identitatem autem prędicatorum vnitate exempli astruxit. Aduertendum est vlterius ad euidentiam diuisionis factę in litera, ꝙ sm accidēs potest dupl'r accipi. vno modo vt distinguitur contra perseitatē posterioristicam: & sic non sumitur hic, qm̄ cum dicitur plura prædicata sm accidens, aut li sm accidens determinaret coniunctionem inter se, & sic manifesta esset falsa regula, quoniā inter prima prædicata, animal bipes, seu animal rationale, est prædicatio sm accidens hoc modo. differētia. n. in nullo modo perseitatis prędicatur de gn̄e, & tamen Arist. in textu dicit ea non esse prædicata per accidens, & asserit ꝙ est optima illatio: est animal & bipes, ergo est animal bipes. Aut determinaret coniunctionem illarum ad subiectum, & sic etiam inueniretur falsitas in regula. bene namq; dicitur, paries est coloratus, & est visibilis, & tamen coloratum visibile non per se inest H parieti. Alio modo accipitur li sm accidens, vt distinguitur cōtra hoc quod dico, ratione sui, seu nō propter aliud & sic idem sonat quod per aliud, & hoc modo accipitur hic. Quæcunq;. n. sunt talis naturæ ꝙ non ratione sui iunguntur, sed propter aliud: ab illatione cōiuncta deficere necesse est, ex eo ꝙ cōiuncta illatio vnum alteri substernit, & ratione sui ea adunata denotat vt potentiam & actum. Est ergo sensus diuisionis, ꝙ prędicatorū pluriū, quædam sunt per accidens, quædam per se. i. quædā adunantur inter se ratione sui, quædā propter aliud. Eā quæ per se vniuntur, inferunt coniunctum; ea autem quæ ꝑ aliud, nequaquam. Deinde cum dicit

Prædic. vel subiectorū plu. gn̄a.

Not. 1. Secundum acci. dupl'r.

Not. 2.

Differentia prędi. de genere.

2. modus.

ARGV. *Quocirca neq; Simon sutor bonus dicetur simpliciter. sed animal bipes, quippe quum non per accidens hæc de illo dicantur.*

ANT. Quocirca nec citharedus bonus simpliciter: sed

ter : sed animal bipes. Non enim sunt secundum accidens.

Applicat declaratam veritatem ad partes quæstionis. Et primo ad secundam partem: quia.s.non sequitur, est bonus, & est citharedus, ergo est bonus citharedus: dicens {Quo circa nec citharedus bonus &c.} Secundo ad aliam partem quæstionis, quare sequebatur est animal, et est bipes, ergo est animal bipes, et ait {sed animal bipes.} Et subiungit huius vltimi dicti causam, quia animal bipes non sunt prædicata secundum accidens cõiũcta inter se aut in 3. sed per se. Et per hoc explanauit alterum membrum primæ diuisionis: quod adhuc positum non fuerat explicite. Aduerte q Arist. eandem tenens sententiam de citharedo & bono, & musico, & albo conclusit, q album & musicum non inferunt coniunctum prædicatum. ideo nec citharedus & bonus inferunt citharedus bonus simpliciter.i.coniuncte. Est autem ratio dicti, quia licet musica & albedo dissimiles sint bonitati & arti citharisticæ, in hoc q bonitas nata est denominare & subiectum tertium puta hominem, & ipsam artem citharisticam, propter quod falsitas manifeste cernitur, quando dicitur est bonus & citharedus, ergo bonus citharedus. musica vero & albedo subiectum.3. natæ sunt denominare tantum, & non se inuicem. propter quod latentior est casus cum proceditur, est albus & est musicus ergo est musicus albus, licet inquam in hoc sine dissimiles, & propter istam dissimilitudinem processus Aristo. minus sufficiens videatur, attamen similes sunt in hoc, q si seruetur identitas omnimoda prædicatorum quam seruari oportet, si illamet diuisa debent inferri cõiũctim, sicut musica non denominat albedinem, neq econtra: ita nec bonitas de qua fit sermo, cum dicitur homo est bonus denominat artẽ citharisticam, neq econuerso. Cũ.n. bonum sit æquiuocum licet a consilio, alia ratione dicitur de perfectione citharedi, & alia de perfectione hominis. Quando nanq dicimus Sortes est bonus, intelligimus bonitatem moralem quæ est hominis bonitas simpliciter. Analogum siquidem simpliciter positum sumitur pro potiori. Cum autem infertur citharedus bonus non bonitatem moris, sed artis prædicas, vnde terminorum identitas non soluatur. Sufficienter igitur & subtiliter Arist. eandem de vtrisq protulit sententiam: quia eadem est hæc, & ibi ratio &c. Nec prætereundum est, q cum tres consequentias adduxit quæstionem proponendo s. est animal, & bipes, ergo est animal bipes, & est homo & albus, ergo est homo albus, & est citharedus & bonus, ergo est bonus citharedus, & duas primas posuerat esse bonas, tertiã vero nõ: huius diuersitatis causam inquirere volens, cur soluendo quæstionem nullo modo meminerit secundæ cõsequentiæ: sed tantũ primæ & tertię. Indiscussum nãq reliquit an illa consequentia sit bona an mala. Et ad hoc videtur mihi dicendum q ex his paucis verbis etiam illius consequentiæ naturam insinuauit. Profundioris enim sensus textus capax apparet cum dixit, q non sunt vnum album & musicum &c. vt scilicet nõ tantum indicet quod expositũ est: sed ẽe eius causam, ex qua natura secundæ cõsequẽtiæ elucescit. Causa nãq quare album & musicum non inferunt coniunctam prędicationem est: quia in prædicatione coniuncta oportet alteram partem alteri supponi, vt potentiam actui, ad hoc vt ex eis fiat aliquo modo vnum, & altera a reliqua denominetur. Hoc enim vis cõiunctæ prædicationis requirit, vt supra diximus de partibus diffinitionis. Albũ autem & musicum sm se non faciunt vnum per se, vt patet, neq vnum per accidens. Licet enim ipsa vt adunantur in subiecto vno sint vnum subiecto per accidens: tamen ipsamet quæ adunantur in vno.3. subiecto, non faciunt inter se vnum per accidens. Tum quia neutrum informat alterum, quod requiritur ad vnitatem per accidens aliquorum inter se, licet non in 3. tum quia non cõ-

Bonũ æqui. a consilio.

Analogũ simpl.

Quæstio.

Responsio.

Al. & mus. nõ inferũt pdicationẽ coniunctã.

Vnitas per accidens.

A siderata subiecti vnitate, quæ est extra eorum rationes, nulla remanet inter ea vnitatis causa. Dicens ergo q album & musicum non sunt vnum.s.inter se aliquo modo, causam expressit quare coniunctim non infertur ex eis prædicatum. Et quia oppositorum eadem est disciplina, insinuauit per illamet verba bonitatem illius cõsequentiæ. Ex eo enim q homo & albus se habent sicut potentia & actus, & ita albedo informet denominet atq vnum faciat cum homine ratione sui: sequitur q ex diuisis potest inferri coniũcta prædicatio, vt dicatur, est homo & albus, ergo est homo albus, sicut per oppositũ dicebatur q ideo musicũ & albũ non inferunt coniunctũ prædicatũ: quia neutrum alterum informabat. Nec obstat q album faciat vnum per accidens cum homine. Nõ enim dictum est q vnitas per accidens aliquorum impedit ex diuisis inferre coniunctum: sed q vnitas per accidens aliquorum ratione tertij tantum est illa quæ impedit. Talia enim quæ non sunt vnum per accidens nisi ra-
B tione tertij, inter se nullam habent vnitatem. & propterea non potest inferri coniunctum, vt dictũ est quod vnitatem importat. Illa vero quæ sunt vnum per accidens ratione sui seu inter se, vt homo albus, cũ coniuncta accipiuntur, vnitate necessaria non carent: quia inter se vnitatem habent: Notanter autem apposui, si tantum, quoniam si aliqua duo sunt vnum per accidens ratione tertij subiecti.s. sed non tantum ex hoc habent vnitatem, sed etiam ratione sui est q hoc alterũ reliquum, informat ex istis diuisis non prohibetur inferri coniunctum. Verbi gratia. optime dicitur: est quantum & est coloratum. ergo est quantum coloratum, quia color informat quantitatem. Potes autem credere q.2. illa cõsequentia quã nõ explicite confirmauit Arist. respondendo sit bona, & ex eo q ipse proponendo quæstionem asseruit bonã, & ex ex eo q nulla instantia reperitur. Insinuauit autẽ & Aristo. q sola talis vnitas impedit illationem coniunctam quã dixit: quæcunq sm accidens dicuntur de eodem vel
C alterutrum de altero. Quum enim dixit secundum accidens de eodem: vnitatem eorum ex sola adunatione in tertio posuit, sola enim hæc per accidens prædicantur de eodem vt dictum est. Cum autem addidit vel alterutrum de altero: mutuam accidentalitatem ponens, ex nulla parte inter se vnitatem reliquit. Vtraq ergo per accidens adducta prædicata, in tertio scilicet vel alterutrum quę impediunt illationem coniunctã, non nisi in tertio vnitatem habent. Deinde cum dicit.

Rũ sin taci. te obiec. De vni. p se. ex diuer. i- ferre coniũ ctum.

Li tantum.

De.2. cõse. Vnde q so- la vni. p se. il latione cõ iunc.

Praterea nec simul ea dicentur, quorum alterũ alteri inest. Quapropter nec album sepius dicetur: neq, homo, homo animal est, vt bipes. Insunt.n. hæc homini animal, atq, bipes. ARGY.

Amplius nec quæcunque insunt in altero. Quare neq album frequenter, neq homo animal homo est vel bipes. sunt.n. in homine ani- ANT.
D mal bipes.

Satisfacit instantiis in probatione adductis, & illis in quibus explicita committebatur nugatio, & illis in quibus implicita: & ait q nõ solum inferre ex diuisis coniũctum non licet quando prædicata illa sunt per accidens: {sed nec etiam quæcunq insunt in alio}. i. sed nec hoc licet quando prædicata includunt se, ita q vnum includatur in significato formali alterius intrinsece, siue explicite, vt album in albo: siue implicite vt animal & bipes in homine. Quare neq album frequenter dictum diuisim infert coniunctum: neq homo diuisim ab animali vel bipede enuntiatum, animal bipes, coniunctum cum homine infert, vt dicatur, ergo Socrates est homo bipes: vel animal homo. Insunt.n. in hominis ratione: animal & bipes actu & intellectu, licet implicite. Stat ergo solutio quæstionis in hoc, q vnitas plurium per accidens in tertio tantũ, & nugatio, impediunt ex diuisis inferri cõ- iunctum,

iunctum, & consequenter, vbi neutrum horum inuenitur, ex diuisis licebit inferre coniunctum. Et hoc intellige quando diuisæ sunt simul veræ de eodem &c.

LECTIO IIII.

An ex enunciatione habente plura prædicata coniuncta inferre liceat eam quæ diuisim prædicata continet.

AROT. *At fit vt eadẽ vere coniunctim dicantur: atq; seiunctim. Nam aliquem hominem, hominem: aut aliquem album hominem, hominem, atq; album dicere licet, non tamen semper.*

ANT. VErum est autem dicere de aliquo & simpliciter, vt quendam hominem hominẽ, aut quendam album hominem hominem album: non autem semper.

Postquam expedita est prima dubitatio: tractat secũdam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet ipsam quæstionem. Secundo soluit eam: ibi {Sed quando in adiecto.} Tertio ex hoc excludit quendam errorem: ibi {Quod autem non est.} Est ergo quæstio an

Quæstio. 2. ex enuntiatione habente prædicatum cõiunctum liceat inferre enuntiationes diuidentes illud cõiunctum? Et est quæstio contraria superiori. Ibi enim quęsitum est an ex diuisis inferatur coniunctum: hic autem quæritur an ex cõiuncto sequantur diuisa. Vnde mouendo quæstionẽ dicit. Verum autem aliquando est dicere de aliquo & simpliciter idest diuisim, ꝙ scilicet prius dicebatur cõiũctim, vt quendam hominem album, esse hominem: aut quoddam album hominem albũ esse, idest vt ex ista Sortes est homo albus, sequitur diuisim, ergo Sortes est homo, ergo Sortes est albus &c. Non autem semper. i. aliquando autem ex coniuncto non inferri potest diuisim. Non enim sequitur, Sortes est bonus citharedus, ergo est bonus. Vnde hæc est differentia, ꝙ quandoq; licet & quandoq; non. Et aduerte ꝙ notanter adduxit exemplũ de homine albo inferendo vtrãq; partem diuisim: vt insinuaret ꝙ intentio quæstionis est inuestigare quando ex coniuncto potest vtraque pars diuisim inferri, & non quando altera tantum. Deinde cum dicit.

ANT. *Sed quum in eo quod est adiunctum, oppositorũ quippiam inest, ad quod sequitur contradictio: tũc nõ vere, sed falso dicetur, vt si mortuum hominem hominem dixeris esse. Quum vero non inest: vere.*

ARGT. Sed quando in adiectio aliquid quidem oppositorum inest, quę consequitur, cõtradictio, non verum, sed falsum est: vt hominem mortuum, hominem dicere. Quando autem non inest, verum est.

Predica. cõiunctum. 2. Soluit quæstionem. Et duo facit primo respondet parti negatiuæ quæstionis, quando scilicet non licet. Secundo: ibi {Quare in quantiscunq; &c.} Respondet parti affirmatiuæ, quando scilicet licet. Circa primum considerandum ꝙ quia dupliciter contingit fieri prędicatum cõiunctum, vno modo ex oppositis: alio modo ex non oppositis. Ideo duo facit. Primo ostendit ꝙ nunquam ex prædicato coniũcto ex oppositis, possunt inferri eius partes diuisim. Secundo ꝙ nec hoc licet vniuersaliter in prædicato coniuncto ex non oppositis: ibi {Vel etiam quando.} Ait ergo ꝙ quando in termino adiecto inest aliquid de numero oppositorum, ad quæ sequitur contradictio inter ipsos terminos, non verum est: scilicet inferre diuisim, sed falsum. Verbi gratia cũ dicitur, Cæsar est hõ mortuus, non sequitur, ergo est homo: quia li mortuus adiacens homini, oppositionem habet ad hoiem, quã sequitur contradictio inter hominem & mortuum. Si enim est homo, non est mortuus: quia non est corpus inanimatũ, & si est mortuus nõ est homo: quia mortuũ est corpus ina-

E nimatum. Quando autem non inest scilicet talis oppositio: verum est scilicet inferre diuisim. Ratio autem quare quando est oppositio in adiecto, non sequitur illatio diuisa est, quia alter terminus ex adiecti oppositione, corrumpitur in ipsa enuntiatione coniuncta. Corruptum autẽ seipsum absq; corruptione non infert: quod illatio diuisa sonaret. Dubitatur hic primo circa id quod supponitur: quomodo possit vere dici, Cæsar est homo mortuus, cũ enunciatio non possit esse vera, in qua duo cõtradictoria simul de aliquo prædicantur. Hoc. n. est primum principium. Homo autem & mortuus, vt in litera dicitur, contradictoriam oppositionem includunt: quia in homine includitur vita, in mortuo non vita. Dubitatur. 2. circa ipsam consequentiam: quam reprobat Aristoteles. Videtur. n. optima. Cum. n. ex enunciatione prædicante duo contradictoria possit vtrunq; inferri, quia æquiualet copulatiuæ: aut neutrum, quia destruit seipsam: & enuntiatio supradicta, terminos oppositos cõtradictoriæ prædi-

F cet: videtur sequi vtraq; pars, quia falsum est neutram sequi. Ad hoc simul dicitur ꝙ aliud est loqui de duobus terminis secũdum se: & aliud de eis, vt vnum stat sub determinatione alterius. Primo nãque modo, homo & mortuus, contradictionem inter se habent: & impossibile est ꝙ simul in eodem inueniantur. Secundo autem modo. homo & mortuus non opponuntur, quia homo trãsmutatus iam per determinationem corruptiuam importatam in li mortuus, non stat pro suo significato secundũ se: sed secundum exigentiam termini additi a quo suum significatum distractum est. Ad vtrunq; autem insinuãdum Aristoteles duo dixit, & quód habẽt oppositionem quam sequitur contradictio, attẽdens significata eorum secundum se: & ꝙ etiam ex eis formatur vna vera enuntiatio, cum dicitur Socrates est homo mortuus, attendẽs coniunctionem eorum alterius corruptiuam. Vnde patet quid dicendum sit ad dubitationes. Ad vtranq; si-

G quidem dicitur ꝙ non enuntiãtur duo contradictoria simul de eodem: sed terminus vt stat sub distractione seu trãsmutatione alterius cui secundum se esset contradictorius. Dubitatur quoq; circa id quod ait. {inest aliquid oppositorum quæ consequitur contradictio} Superflue enim videtur addi illa particula {quæ consequitur cõtradictio,} Omnia enim opposita consequitur cõtradictio vt patet discurrendo in singulis. Pater. n. est nõ filius, & album non nigrum, & videns non cæcum &c. Et ad hoc dicendum est ꝙ opposita possunt dupliciter accipi, vno modo formaliter. i. secundum sua significata: alio modo denominatiue seu subiectiue. Verbi gratia pater & filius possunt accipi ꝓ paternitate & filiatione: & possunt accipi pro eo qui denominatur pater vel filius. Rursus cum omnis distinctio fiat oppositione aliqua, vt dicitur 5. 10. Metaphysice supponatur omnino distincta esse opposi-

H ta. Dicendum ergo est ꝙ licet ad omnia opposita seu distincta, contradictio sequatur inter se formaliter sumpta non tamen ad omnia opposita sequitur contradictio inter ipsa denominatiue sumpta. Quamuis. n. pater & filius mutuam sui negationem inferãt inter se formaliter, quia paternitas est non filiatio, & filiatio est nõ paternitas: in relatione tamen ad denominatum, contradictionem non necessario inferunt. Nõ. n. sequitur. Sortes est pater: ergo non est filius, nec econuerso. Vt persuaderet igitur Arist. ꝙ non quæcunq; opposita colligata impediunt diuisam illationem: quia non illa quæ habent contradictionem annexam formaliter tantum, sed illa quæ habent contradictionem & formaliter & secundum rem denominatã. Addidit {quæ consequitur contradictio} in 3. s. denominato. Et visus est satis congrue vocabulo. s. {consequitur.} Contradictio. n. ista in tertio est quodammo do extra ipsa opposita. Deinde cum dicit.

Aut quum inest quidem, semper nõ vere: Cũ vero non inest, non semper vere dicetur Vt Home- AROT.

rus

Cur oppositũ adiecto illatio non sequi.

Primũ dubium.

2. dubium.

Responsio. Ad vtrunq; dub. simul.

3. dubium

Responsio. Opposita. accipi.

Lec. x. tex. com. 14. Cõtradõ inter formali opposita, & denoiati.

Li ꝗ consequitur contradictio.

rus est aliquid, velut poeta: est nè igitur Homerus? Aut dicendum, non est.

ANT. Vel etiam quando inest, falsum semper est. Quando vero non inest, non semper verum est: vt, Homerus est aliquid, vt poeta: ergo etiam est? Non.

Declarat ꝙ ex non oppositis in 3. coniunctis secũdum vnum prædicatum, non vniuersaliter possunt inferri partes diuisim. Et primo hoc proponit quasi emendans qđ immediate dixerat subiungens. {Vel etiam quãdo est} scilicet oppositio inter terminos coniunctos. {falsum est semp}. s. inferre diuisim: quasi diceret, dixi ꝙ quando inest oppositio, non verum sed falsum est inferre diuisim. quando autem non inest talis oppositio: verum est inferre diuisim. Vel etiam vt melius dicatur, ꝙ quando est oppositio, falsum est semper: quando autem non inest talis oppositio, non semper verum est. Et sic modificauit supradicta addendo li semper, & non semper. Et subdens exemplum quod non semper ex non oppositis sequatur diuisio, ait, {vt Homerus est aliquid vt poeta, ergo etiam est? Non.} Ex hoc coniuncto, est poeta de Homero enuntiatio, altera pars, ergo Homerus est, non sequitur: & tamen clarum est ꝙ istæ duæ partes colligatæ, est, & poeta, non habent oppositionem: ad quam sequitur contradictio. Igitur non semper ex non oppositis coniunctis illatio diuisa tenet, &c. Deinde cum dicit.

AROT. *Per accidens enim ipsum prædicatur, est, de Homero. Nam quia est poeta, sed non per se, de Homero ipsum, est, prædicatur.*

ANT. Secundum accidẽs enim prædicatur esse de Homero, quoniam est poeta: sed non sm̃ se prædicatur de Homero quoniam est.

Probat hoc quod modo dictum est: ex eo ꝙ altera pars istius compositi, scilicet est, in antecedẽte coniuncto prędicatur de Homero secundum accidens, i. ratione alterius: quoniam scilicet poeta prædicatur de Homero, & non prædicatur secundum se, li, est, de Homero: quod tamen infertur, cum concluditur, ergo Homerus est.

Not. Considerandum est hic ꝙ ad saluandam illam cõclusionem negatiuam, scilicet non semper ex nõ oppositis coniunctis infertur diuisim: sufficit vnam instantiam sug oppositæ vniuersali affirmatiuæ afferre. Et hoc fecit Arist. adducendo illud genus enũtiationum in quo altera pars coniuncti est aliquid pertinens ad actum animæ. Loquimur enim modo de Homero viuente in poematibus suis in mentibus hominum. In his siquidem enuntiationibus partes coniunctæ non sunt oppositæ in tertio: & tamen non licet inferre vtranque partem diuisim. Committitur enim fallacia secundum quid ad simpliciter. Non. n. valet, Cæsar est laudatus, ergo est. & simile est de esse in effectu dependente in conseruari. Quomodo autem intelligenda sit ratio ad hoc adducta ab Arist. in sequenti particula dicetur. Deinde cum dicit.

Fallacia in dicto esẽ.

AROT. *Quare, in quibus prædicationibus neque contrarietas inest, quod quidem facile discernetur, si pro nominibus rationes dicantur: in hisce coniunctim, & seorsum vera prædicatio fiet.*

ANT. Quare in quibuscunque prædicatis contrarietas nõ inest, si diffinitiones pro nominibus dicantur & secundum se prædicantur, & non secundum accidens: in his aliquid, & simpliciter verum erit dicere.

Respondet parti affirmatiuæ quæstionis, quando scilicet ex cõiunctis licet inferre diuisim. Et ponit duas con-

A ditiones oppositas supradictis debere cõuenire in vnum ad hoc vt possit fieri talis consequentia: scilicet ꝙ nulla inter partes coniuncti oppositio sit, & ꝙ secundum se prædicentur. Vnde dicit inferendo ex dictis. {Quare in quantiscunque prædicamentis} idest prædicatis ordine quodam adunatis, neque contrarietas aliqua in cuius ratione ponitur contradictio in tertio. Contraria enim sunt quæ mutuo se ab eodem expellunt: aut vniuersaliter nulla oppositio inest ex qua scilicet sequatur cõtradictio in tertio. Si diffinitiones pro nominibus sumantur. Dixit hoc: quia licet in quibusdam non appareat oppositio solis nominibus positis, sicut homo mortuus, & in quibusdam appareat, vt viuum, mortuum: hoc tamen non obstante si pósitis nominum diffinitionibus loco nominum oppositio appareat, inter opposita collocamus. Sicut, verbi grana, homo mortuus, licet oppositionem non præseferat: tamen si loco hominis & mortui eorum diffinitionibus vtamur, videbitur contradictio. Dice-

Prima cõd. vt ex cõiuncto inferat diuisim.

B mus enim corpus animatum rationale: corpus inanimatum irrationale. In quantiscunque inquam coniunctis nulla est oppositio, & secundum se, & non secundum accidens prædicantur: in his verum erit dicere & simpliciter, idest diuisim quód fuerat coniunctim enuntiatum. Ad euidentiam secundæ conditionis hic positæ, nota ꝙ li secundum se potest dupliciter accipi, vno modo positiue: & sic dicit perseitatem primi, secundi, vniuersaliter quarti modi: alio modo negatiue, & sic idem sonat quód non per aliud. Rursus considerandum est ꝙ cum Arist. dixit de prædicato coniuncto ꝙ secundum se prædicetur: li secundum se, potest ad tria referri, scilicet ad partes coniuncti inter se, ad totum cõiunctum respectu subiecti, & ad partes coniuncti respectu subiecti. Si ergo accipiatur li secundum se, positiue, licet non falsus: extraneus tamen á mente Aristo. reperitur sensus, ad quodcunque illorum trium referatur. Licet enim valeat, est homo sensibilis, ergo est homo & est sensibilis, & est ani-

Notan. pri. Secundũ se quot modis.

Notand. 2. Li. 2. se ad 3. refer.

Posit.

C mal rationale: ergo est animal & est rationale: tamen his oppositę inferunt similes consequentias, Dicimus enim, est albus musicus, ergo est musicus & est albus, vbi nulla est perseitas: sed est coniunctio per accidens, tam inter partes inter se quã inter totum & subiectum, quã etiam inter partes & subiectum. Liquet igitur ꝙ non accipit Aristoteles li secundum se positiue ex eo ꝙ vana fuisset talis additio quæ ab oppositis non facit in hoc differentiam. Ad quid enim addidit secundum se, & non sm̃ accidens, si tam illæ quæ sunt secundum se modo exposito, q̃ illæ quæ sunt secundum accidens ex coniuncto, inferunt diuisum? Si vero accipiatur secundum se negatiue, idest non per aliud, & referatur ad partes coniuncti inter se, falsa inuenitur regula. Nam non licet dicere est bonus citharedus, ergo est bonus & citharedus: & tamen ars citharizandi & bonitas eius sine medio coniunguntur. Et similiter contingit, si referatur ad totum coniunctum respectu subiecti: vt in eodem exemplo ap-

Negatiue.

D paret. Totum enim hoc, citharedus bonus, non propter aliud conuenit homini, & tamen non infert (vt dictum est) diuisionem. Superest ergo vt ad partem coniuncti respectu subiecti referatur, & sit sensus. Qñ aliqua coniunctim prædicata, sm̃ se, i. non per aliud prædicantur, i. ꝙ vtraque pars prædicatur de subiecto non propter alteram, sed propter seipsam & subiectum: tunc ex coniuncto infertur diuisa prædicatio. Et hoc modo exponunt Auerroes, & Boethus, & vera inuenitur regula: vt inductiue facile manifestari potest, & ratio ipsa suadet. Si enim partes alicuius coniuncti prædicati ita inhæreãt subiecto, quód neutra propter alteram insit earum separatio: nihil habet quod veritatem impediat diuisarum. Est & verbis Aristotelis consonus sensus iste. quoniam & per hoc distinguit inter enuntiationes ex quibus coniunctum infert diuisam prædicationem, & eas quibus hæc non inest consequentia. Istæ siquidem vltra haben-

Auerro. Boethus.

tes oppositionem in adiecto, sunt habentes prædicatum communicatum, cuius vna partium, alterius est ita determinatio, quod non nisi per illam subiectum respicit, sicut apparet in exemplo ab Arist. adducto, Homerus est poeta. est, siquidem ibi non respicit Homerum, ratione ipsius Homeri: sed præcise ratione poesis relictæ. & ideo non licet inferre, ergo Homerus est. Et, simile est in negatiuis. Si quis enim dicat Sortes non est paries, non licet inferre, ergo Sortes non est, eadem ratione: quia esse non est negatum de Sorte, sed de pariete in Sorte. Et per hoc patet qualiter sit intelligēda ratio in textu superiore adducta. Accipitur enim ibi secundum se, negatiue, modo hic exposito: & secundum accidens, idest propter aliud. In eadem ergo significatione est vsus, li secundum accidens, soluendo hanc & præcedentem quæstionem. Vtrobique enim intellexit secundum accidens, idest propter aliud coniuncta sed ad diuersa retulit. Ibi nanque, li secundum accidens, determinabat coniunctionem duorum prædicatorum inter se. hic vero determinat partem coniuncti prædicari in ordine ad subiectum. vnde ibi album & musicum inter ea quæ secundum accidēs sunt, numerabantur: hic autem non. Sed occurrit circa hanc expositionem dubitatio non parua. Si enim ideo non licet ex coniuncto inferre diuisim, quia altera pars coniuncti non respicit subiectum propter se, sed propter alteram partem vt dixit Aristo. de ista enuntiatione Homerus est poeta: sequetur quod nunquam à tertio adiacente ad secundum erit bona cōsequentia, quia in omni enuntiatione de tertio adiacente, est, respicit subiectum propter prædicatum, & non propter se &c. Ad huius difficultatis euidentiam: Nota primo hanc distinctionem. Aliud est tractare regulam, quando ex tertio adiacente infertur secundum, & quando non: & aliud quando ex coniuncto fit illatio diuisa, & quando non. Illa siquidem est extra propositum: istam autem venamur. illa compatitur varietatem terminorum: ista non. Si nanque vnus terminorum qui est altera pars coniuncti secundum significationem seu suppositionem variatur in separatione: non infertur ex coniuncto prædicato illudmet diuisim, sed aliud. Nota secundo hanc propositionem. Cum ex tertio adiacente infertur secundum, non seruatur identitas terminorum. Liquet ista quo ad illum terminum, est. Dictum siquidem fuit supra à sancto Thoma, quod aliud importat, est, secundum adiacens: & aliud, est, tertium adiacens. illud nanque importat actum essendi simpliciter: hoc autem habitudinem inhærentiæ vel identitatis prædicati ad subiectum. Fit ergo varietas vnius termini cum ex tertio adiacente infertur secundum, & consequenter non fit illatio diuisi ex coniuncto. Vnde relucet responsio ad obiectionem, quod licet ex tertio adiacente quandoque possit inferri secundum. nunquam tamen ex tertio adiacente licet inferri secundum tanquam ex coniuncto diuisum: quia inferri non potest diuisim cuius altera pars ipsa diuisione perit. Negetur ergo consequentia obiectionis. Et ad probationem dicatur quod optime concludit, quod talis illatio est illicita infra limites illationum quæ ex coniuncto diuisionem inducunt: quibus hic Aristo. loquitur. Sed contra hoc instatur. Quia etiam tanquam ex coniuncto diuisa fit illatio, Sortes est albus: ergo, est, per locum à parte in modo ad suum totum, vbi non fit varietas terminorum. Et ad hoc dicitur quod licet homo albus sit pars in modo hominis, quia nihil minuit de hominis ratione albedo, sed ponit hominem simpliciter: tamen, est album, non est pars in modo ipsius, est: eo quod pars in modo est vniuersale cum condicione nō minuente, ponente illud simpliciter. Clarum est autem quod album minuit rationem ipsius, est: & non ponit ipsum simpliciter. contrahit enim ad esse secundum quid. vnde apud philosophos cum fit aliquid album, non dicitur generari secundum quid. Sed instatur adhuc quia secundum

Li. 2. acci. in vtraque sol.

Dubium 1. prin.

Responsio. Notādum.

2. adia. ex 3. & ex con iun. diui.

Lec. 2. li. 1. est 2. & 3. adia.

Ad obiecta.

Rñsio formaliter.

Obiectio.

Responsio.

Obiectio.

E dum hoc dicēdo est animal, ergo est: fit illatio diuisa per eundem locum. animal enim nō minuit rationem ipsius est. Ad hoc est dicendum quod li est si dicat veritatem propositionis, manifeste peccatur à secundum quid ad simpliciter: Si autem dicat actum essendi, illatio est bona: sed non est de 3. sed de 2. adiacente. Potest vlterius dubitari circa principale: quia sequitur, est quantum coloratum, ergo est quantum, & est coloratum. & tamen coloratum respicit subiectum mediante quantitate. ergo non videtur recta expositio supra adducta. Ad hoc & similia dicendum est quod coloratum non ita inest subiecto per quantitatem quod sit eius determinatio: & ratione talis determinationis subiectum denominet, sicut bonitas artem citharisticam determinat, cum dicitur est citharedus bonus: sed potius subiectum ipsum, primo coloratum denominatur: quantum vero secundario coloratum dicitur, licet color media quantitate suscipiatur. Vnde notanter supra diximus, quod tunc altera pars cōiuncti prædicatur per accidens, quando præcise denominat subiectum: quia denominat alterā partē. quod nec in hac nec in similibus instantiis inuenitur. Deinde cum dicit.

Rñsio.

Dubium 2. princ.

Rñsio subtilis.

F *Id autem, quod non est, non ex eo vere dicetur ens quippiam esse, quia est opinabile. Non est enim ipsius opinio ipsum esse, sed ipsum non esse.* ARGV.

Quod autem non est, quoniam opinabile est: non est verum dicere esse aliquid. Opinatio enim eius est non quoniam est, sed quoniam non est. ANT.

Excludit quorundam errorem qui quod non est esse, tali syllogismo concludere satagebant. Quod est opinabile, est: Quod non est, est opinabile: Ergo quod non est, est. Hunc siquidem processum elidit Arist. destruendo primam propositionem, quæ partem coniuncti in subiecto diuisim prædicat: ac si diceret: est opinabile, G ergo est. Vnde assumendo subiectum conclusionis illorum ait. {Quod autem nō est} & addit medium eorum {quoniam opinabile est} & subdit maiorem extremitatem {non est verum dicere esse aliquid} Et causam assignat: quia talis opinatio non propterea est, quia illud sit: sed potius quia non est.

Expo. tex.

LECTIO VIII.

De Modalibus dicendum proponitur: an item ipsarum oppositio ex negatione addita verbo, vel potius modo inspicienda sit arguitur, & quod non verbo sit negatio apponenda pro illarum contradictione, ostenditur.

His autem determinatis, considerandum est deinceps, quo modo sese habent affirmationes, & negationes huiusce generis: possibile est esse, non possibile est esse: contingens est esse: & non contingēs est esse: & de impossibili simili modo, ac necessario. Sunt enim de ipsis dubitationes nonnullæ. ARGV.

H His vero determinatis, perspiciendum est quēadmodum sese habēt affirmationes, & negationes ad se inuicem: hæ. s. quæ sunt de possibili esse, & non possibili: de contingente, & non contingente: de impossibili, & necessario. Habent enim aliquas dubitationes. ANT.

Postquam determinatum est de enuntiationibus quarum partibus aliud additur tam remanēte quam variata vnitate: hic intendit declarare quid accidat enuntiationi, ex eo quod aliquid additur non suis partibus, sed compositioni eius. Et circa hoc duo facit. Primo determinat de oppositione earum. Secundo de consequentiis. ibi. {Cōsequentiæ Lect. 10.

A fequentis vero.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo exequitur. ibi. {Nam si eorum &c.} Proponit ergo quod iam perspiciendum est quomodo se habeāt affirmationes & negationes enuntiationum de possibili & non possibili &c. Et causam subdit. Habent enim multas dubitationes speciales.

Sex prælibanda.

Sed antequam vlterius procedatur, quoniam de enuntiationibus quæ modales vocantur, sermo inchoatur, prælibandum, esse quasdam modales enuntiationes: & qui & quot sunt modi reddētes propositiones modales, & quid earum sit subiectum, & quid prædicatum, & qd sit ipsa enuntiatio modalis, & quis sit ordo earum ad p̄cedentes: & quæ necessitas sit specialem faciendi tractatum de his.

De inesse & modalis vnde.

Quia ergo possumus dupliciter de rebus loqui, vno modo componendo rem vnam cum alia, alio modo compositionem factam declarando qualis sit: insurgunt duo enuntiationum genera: quædam. s. enuntiātes aliquid inesse vel non inesse alteri, & hæ vocantur de inesse, de quibus superius habitus est sermo. quædam vero

B enuntiantes modum compositionis prædicati cum subiecto: & hæ vocātur modales a principaliori parte sua, modo scilicet.

Enūtiationem modalem esse.

Cum enim dicitur, Sortem currere est possibile, non enuntiatur cursus de Sorte: sed qualis sit compositio cursus cum Sorte, s. possibilis. Signanter autem dixi, modum compositionis: quoniam modus in enuntiatione positus dupliciter est.

Modus in enuntia. 2. Primus. Secundus.

quidam enim determinat verbum, vel ratione significati ipsius verbi: vt Sortes currit velociter, vel ratione temporis consignificati, vt Sortes currit hodie. quidam autem determinat compositionem ipsam prædicati cum subiecto: sicut cum dicitur, Sortem currere est possibile. in illis nāque determinatur qualis cursus insit Sorti, vel quando. in hac autem, qualis sit coniunctio cursus cum Sorte.

Qui modi reddāt enūtiationem modalem, & quot.

Modi ergo non illi q rem verbi, sed qui compositionem determinant, modales enuntiationes reddunt: eo q compositio veluti forma totius, totam enuntiationem continet. Sunt autem huiusmodi modi quatuor proprie loquendo, s. possibile, &

C impossibile, necessarium, & contingens. Verum nāque, & falsum, licet supra compositionem cadant, cum dicit, Sortem currere est verum, vel hominem esse quadrupedem est falsum: attamen modificare proprie non videntur compositionem ipsam.

Modificari proprie.

Quia modificari proprie dicitur aliquid, quando redditur aliquale, non quando fit sm suam substantiam. Compositio autem quando dicitur vera non aliqualis proponitur: sed quod est. Nihil enim aliud est dicere, Sortem currere est verum: quam q compositio cursus cum Sorte est. Et similiter quando est falsa, nihil aliud dicitur, quam quod non est. Nam nihil aliud est dicere, Sortem currere est falsum, quam quod compositio cursus cum Sorte non est. Quando vero cōpositio dicitur possibilis, aut contingens, iam non ipsam esse, sed ipsam aliqualem esse dicimus. Cum siquidem dicitur, Sortem currere est possibile, non substantificamus compositionem cursus cum Sorte: sed qualificamus

De vero & fal.

D asserentes illam esse possibilem. Vnde Arist. hic modos proponens, veri & falsi nullo modo meminit: licet infra verum & non verum inferat, propter causam ibi assignādam. Et quia enuntiatio modalis duas in se continet cōpositiones, alteram inter partes dicti, alteram inter dictum & modum: intelligendum est eam compositionem

Compositio modificans.

modificari, i. quæ est inter partes dicti non eam quæ est inter modum & dictum. Quod sic perpendi potest. Huius enuntiationis modalis, Sortem esse album est possibile, duæ sunt partes: altera est, Sortem esse album: altera, est possibile.

Dictum.

Prima, dictum vocatur: eo q est id quod dicitur per eius indicatiuam, s. Sortes est albus. Qui. n. profert hanc, Sortes est albus, nihil aliud dicit, nisi Sortem esse album. Secunda vocatur modus: eo q modi adiectio est. Prima compositionem quandam in se continet ex Sorte & albo. Secunda pars primæ opposita, compositionem aliquam sonat ex dicti compositione &

A modo. Prima rursus pars, licet omnia habeat propria, subiectum. s. prædicatum, copulam, & compositionem t. tota tamen subiectum est modalis enuntiationis. Secunda autem est prædicatum.

Subiectum modalis. Prædicatū.

Dicti ergo compositio subiicitur, & modificatur in enuntiatione modali. Qui enim dicit Sortem esse album est possibile, non significat qualis est coniūctio possibilitans, cum hoc dicto Sortem esse album: sed insinuat qualis sit compositio partium dicti inter se, s. cursus cum Sorte. s. q est compositio possibilis.

Modalis enuntia.

Non dicit igitur enuntiatio modalis aliquid inesse, vel non inesse: sed dicti potius modum enuntiat. Nec proprie componit secundum significatum, quia compositionis non est compositio: sed rerum compositioni modum apponit.

Enūtiatio moda. qd.

Vnde nihil aliud est enuntiatio modalis, quam enuntiatio dicti modificatiua. Nec propterea censenda est enuntiatio plures modalis, quia omnia duplicata habeat: quoniam vnum modum de vnica compositione enunciat: licet illius compositionis plures sint par-

B tes. Plura enim illa ad dicti compositionem concurrentia, veluti plura, ex quibus fit vnum subiectum, concurrunt: de quibus dictum est supra, q enuntiationis vnitatem non impediunt. Sicut nec cum dicitur domus est alba, est enuntiatio multiplex: licet domus ex multis consurgat partibus.

Li. 1 lec. 8.

Merito autem est post enuntiationes de inesse de modalibus tractandum, quia partes naturaliter sunt toto priores: & cognitio totius ex partium cognitione dependet.

Ratio or. Partes prī. mo. to.

Et specialis sermo de his habendus: quia proprias habet difficultates.

Necessitas tract.

Notauit quoq Arist. in textu multa. Horum ordinem scilicet, cum dixit {his vero determinatis} Modos qui & quot sunt, cum eis expressit & inseruit: Variationem eiusdem modi per affirmationem, & negationem, cum dixit possibile & non possibile, contingens & non contingens: Necessitatem cum addidit, {Habent enim multas dubitationes proprias.} Deinde cum dicit.

No. ab Aristo. in tex.

C *Nam si complexionum, hæ inter sese contradictoria opponuntur, quæ per esse disponuntur, atque non esse. huius enim hominem esse, negatio est hoc, hominem non esse: sed non illud non hominem esse, & item huius hominem esse album, hoc est negatio, hominem album non esse, sed non illud hominem non album esse: alioquin vere quispiam dixerit lignum hominem non album esse; cum de quolibet affirmatio sit, aut negatio vera, & nō solum in his ita sit: sed in illis etiam in quibus esse non additur, idem facit id quod pro ipso sumitur esse. Nam huius homo ambulat, non est hæc negatio, non homo ambulat, sed hæc homo non ambulat: nihil enim refert hominem ambulare dicere, vel hominem ambulantem esse, si hæc in-*

D *quam ita sunt, atque vbique dictus modus seruatur, huius etiam nimirum affirmationis possibile est esse, hæc erit negatio possibile non esse: sed non illa, non possibile est esse.*

Nam si eorum, quæ complectuntur, illæ sibi inuicem oppositæ sunt contradictiones, quæcunque secundum esse, & non esse disponuntur, vt eius quæ est, esse hominem, negatio est, non esse hominem, non esse non hominem: & eius, quæ est, esse album hominem, negatio est ea, quę est, non esse album hominem: sed non, esse non album hominem. Si enim de omnibus aut dictio est, aut negatio. lignum erit

verum dicere esse non album hominem, ꝙ si hæc hoc modo, & quibuscunque esse non additur, idem faciet id, quod pro esse dicitur, vt eius, quæ est, ambulat homo, negatio est, non ea, quæ est, ambulat non homo: sed ea, quæ est, non ambulat homo: nihil enim differt dicere hominem ambulare: vel hominem ambulantem esse. Quare si hoc modo in omnibus, & eius, quæ est, possibile est esse: negatio est, possibile est non esse: sed non ea, quæ est, non possibile est esse.

Dubiũ in quo consi.

Exequitur tractatum de oppositione modalium. Et circa hoc duo facit. Primo mouendo quæstionem, arguit ad partes. Secundo determinat veritatem: ibi {Contingit autem &c.} Est autem dubitatio, an in enuntiationibus modalibꝰ fiat cõtradictio negatione apposita ad verbum dicit, quod dicit rẽ, an non: sed potius negatione apposita ad modũ qui qualificat. Et primo arguit ad partẽ affirmatiuam, ꝙ. s. addenda sit negatio ad verbum: Secũdo ad partem negatiuam, ꝙ non apponenda sit negatio ipsi verbo. ibi {Videtur autem.} Intendit ergo primo tale argumentum. Si complexorum contradictiones attenduntur penes esse & non esse, vt patet inductiue in enuntiationis substantiuis de secundo adiacente, & de tertio: & in adiectiuis, contradictionesq́ꝫ omnium hoc modo sumendæ sunt: contradictoria huius possibile esse, erit possibile non esse, & non illa, non possibile esse. Et consequenter apponenda est negatio verbo, ad sumendam oppositionem in modalibus. Patet consequentia, quia cum dicitur possibile esse & possibile non esse, negatio cadit supra esse. Vnde dicit, {Nam si eorum, quæ cõplectuntur}. i. complexorum illæ sibi inuicem sunt oppositæ contradictiones {quæ secundum esse vel non esse disponuntur,} idest in quarum vna affirmatur esse, & in altera negatur. Et subdit inductionem inchoans a secundo adiacente {vt eius} enuntiationis. {quæ est, esse hominem}. i. homo est: negatio est, non esse hominem: vbi verbum negatur, i. homo non est, & non est eius negatio ea quæ est. esse non hominem, i. non homo est. Hęc enim non est negatiua, sed affirmatiua de subiecto infinito, quæ simul est vera cum illa prima, s. homo est. Deinde prosequitur inductionem in substãtiuis de tertio adiacente {& eius quæ est, esse album hominem}. i. & illius enuntiationis, homo est albus, negatio est, non esse album hominem: vbi verbum negatur, i. homo non est albus, & non est negatio illius ea, quæ est, esse non album hominem, i. homo est non albus. hæc. n. non est negatiua sed affirmatiua de prædicato infinito. Et quia istæ duæ affirmatiuæ de prædicato finito & infinito non possunt de eodem verificari, propterea quia sunt de prædicatis oppositis, posset aliquis credere ꝙ sint contradictoriæ. & ideo ad hunc errorem tollendum, interponit rõnem probantem ꝙ hæ duæ non sunt contradictoriæ. Est aũt rõ talis. Contradictoriorum talis est natura ꝙ de omnibus aut dictio. i. affirmatio, aut negatio verificatur: inter contradictoria siquidem, nullum potest inueniri mediũ, sed hæ duæ enuntiationes, scilicet est homo albus, & est homo non albus, sunt contradictoriæ per te: ergo sunt talis naturæ ꝙ de omnibus altera verificatur. Et sic cum de ligno sit falsum dicere, est homo albus: erit verum dicere de eo scilicet ligno, esse non album hominem, i. lignum est homo non albus quod est manifeste falsum: lignum enim neque est homo albus, neqꝫ est homo non albus. Restat ergo ex quo vtraqꝫ est simul falsa de eodem, ꝙ non sit inter eas contradictio. sed contradictio fit qñ negatio apponitur verbo. Deinde prosequitur inductionem in enuntiationibus adiectiui verbi dicens: ꝙ si hoc modo. s. supradicto accipitur contradictio, & in quantiscunqꝫ enuntiationibus esse non ponitur explicite: idẽ faciet quo ad oppositionem sumendam {id quod ꝓ esse dicitur,} idest verbum adiectiuum quod locum ipsius esse tenet pro quanto propter eius veritatem in se inclusam, copulæ officium facit, vt eius enuntiationis quę est, homo ambulat, negatio est, non ea quæ dicit, non homo ambulat: hæc enim est affirmatiua de subiecto infinito: sed negatio illius est, homo non ambulat: sicut & in illis de verbo substantiuo negatio verbo addenda erat. Nihil enim differt dicere verbo adiectiuo, homo ambulat, vel substantiuo, homo est ambulans. Deinde ponit 2. partem inductionis dicens. Et si hoc modo in omnibus sumenda est contradictio, scilicet apponendo negationem ad esse: concluditur ꝙ & eius enuntiationis, quæ dicit, possibile esse, negatio est possibile non esse: & non illa quæ dicit, non possibile esse. Patet conclusionis sequela: quia in illa possibile non esse negatio apponitur verbo, in ista autem non. Dixit autem in principio huius rationis, {eorum quæ complectuntur}. i. complexorum contradictiones fiunt secundum esse & non esse: ad differentiam incomplexorum quorum oppositio non fit negatione dicente non esse, sed ipsi incõplexo apposita, vt homo, & non hõ: legit, & nõ legit. Deinde cum dicit,

Ver. adie. loco esse.

Vlti.

Dfia Inter cõpl. & incompl. addendo negationem.

Ro prima pro affir.

Contradic. natura.

ARGV.

Ad idem videtur & esse, & non esse posse. Omne nanque quod possibile est secari, vel ambulare, possibile est & non ambulare, & non secari. Atque causa huius hæc est. Omne enim quod hoc pacto possibile est, non semper est actu. Quapropter ipsi competet, & ipsa negatio. Potest enim & non ambulare, quod ambulare potest. & non videri, quod potest videri. At fieri nequit, vt enuntiationes opposita de eodem sint vera. Non ergo affirmationis huius, possibile est esse, hæc est negatio, possibile est non esse.

ANT.

Videtur autem idem posse esse, & non esse. Omne enim quod est possibile diuidi, vel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. Ratio est, quoniam omne quod sic possibile est, non semper in actu est. Quare inerit ipsi etiam negatio. Potest igitur & non ambulare quod est ambulabile, & non videri, quod est visibile. At vero impossibile est de eodem oppositas esse veras dictiones. Non igitur eius quæ est possibile est esse, negatio est, possibile est non esse.

Rõ pro parte negati.

Arguit ad quæstionis partem negatiuam. s. ꝙ ad sumendam contradictionem in modalibus non addenda sit negatio verbo, tali ratione. Impossibile est duas contradictorias esse simul veras de eodem: sed supradictæ. s. possibile esse & possibile non esse, simul verificantur de eodem: ergo istæ non sunt contradictoriæ, igitur cõtradictio modalium non attenditur penes verbi negõnem. Huius rationis primo ponitur in litera minor: cum sua probatione. Secundo maior. Tertio conclusio. Minor quidem cum dicit. {Videtur autem idem possibile esse, & non possibile esse.} Sicut, verbi gratia, omne quod est possibile diuidi, est etiam possibile non diuidi: & quod est possibile ambulare, est etiam possibile nõ ambulare. Ratio autem huius minoris est· quoniam omne quod sic possibile est, sicut. s. est possibile ambulare, & diuidi, non semper actu est. Non enim semper actualiter ambulat, qui ambulare potest: nec semper actu diuiditur, quod diuidi potest. Quare inerit etiam negatio possibilis. i. ergo non solum possibilis est affirmatio, sed etiã negatio eiusdem. Aduerte ꝙ quia possibile est multiplex, vt infra dicetur,

Notan. 1.

Lect. 12. Possibile nõ semper actu esse.

dicetur, ideo notanter Aristo. addidit li sic: assumens, quod sic possibile est, non semp actu est. Non. n. de omni possibili verum est dicere ꝙ non semper actu est: sed de aliquo, eo. s. quod est sic possibile, quemadmodum ambulare, & diuidi.

Not. 2.

Nota vlterius ꝙ quia tale possibile habet duas conditiones, s. ꝙ potest actu esse, & ꝙ non semper actu est: sequitur necessario, ꝙ de eo simul est verum dicere, possibile esse & non esse.

Possibile esse vel non esse.

Ex eo enim quod potest actu esse sequitur ꝙ sit possibile esse. Ex eo vero quod non semper actu est, sequitur ꝙ sit possibile non esse. Quod enim non semper est, potest non esse. Bene ergo intulit Arist. ex his duobus. Quare inerit etiam negatio possibilis: & non solum affirmatio. Potest igitur & non ambulare, quod est ambulabile: & non videri, quod est visibile. Maior vero subiungitur: cum ait, {At vero impossibile est de eodem veras esse contradictiones.} Infertur quoq; vltimo conclusio. Non est igitur ista, s. possibile non esse, negatio illius, quæ dicit possibile esse: quia sunt simul veræ de eodem.

Not. vlt. Possibile vt est modus.

Caueto autem ne ex isto textu putes possibile vt est modus, debere semper accipi ꝓ possibili ad vtrũlibet: quoniam hoc infra declarabitur esse falsum: sed considera ꝙ satis fuit intendẽti declarare ꝙ in modalibus non sumitur contradictio ex verbi negatione, afferre instantiam in vna modali, quæ continetur sub modalibus de possibili. Deinde cum dicit.

ARGV.

Fit. n. ex his, vt aut idem de eodem affirmetur simul atq; negetur, aut non per esse atq; non esse ex quæ adduntur, affirmationes fieri negationesúe. Quod si illud fieri nequit, hoc erit vtiq; expetẽdũ.

ANT.

Contingit enim ex his, aut idem ipsum affirmare negare simul de eodem, aut nõ ꝯm esse vel non esse quæ opponuntur, fieri affirmationes vel negationes. Si ergo illud impossibilius est, hoc erit magis eligendum.

Determinat veritatem huius dubitationis. Et quia duo petebat. s. an contradictio modalium ex negatione verbi fiat, an non, & an potius ex negatione modi: ideo primo determinat veritatem primæ petitionis, ꝙ. s. contradictio harum non fit negatione verbi. Secundo determinat veritatem secundæ petitionis: ꝙ. s. fiat modalium contradictio ex negatione modi. ibi. {Est ergo negatio}

Lect. seq. imme.

Dicit ergo ꝙ supradictas rõnes euenit vnum ex his duobus, quæ conclusimus determinare: aut idem ipsum. i. vnum & idem dicere. i. affirmare & negare simul de eodem. i. aut ꝙ duo contradictoria simul verificantur de eodem, vt prima ratio conclusit: aut affirmationes vel negationes modaliũ quæ opponuntur contradictorie fieri non ꝯm esse vel non esse. i. aut contradictio modalium non fiat ex negatione verbi, vt secunda ratio conclusit. Si ergo illud est impossibile, s. ꝙ duo contradictoria possunt simul esse vera de eodem: hoc. s. ꝙ contradictio modalium non fiat ꝯm verbi negationem erit magis eligendum. Impossibilia enim semper vitãda sunt. Ex ipso autem modo loquendi innuit ꝙ vtriq; earũ aliquid obstat. Sed quia primo obstat impossibilitas quæ acceptari non potest, secundo autem nihil aliud obstat nisi ꝙ negatio supra enuntiationis copulam cadere debet: si negatiua fieri debet enuntiatio, & hoc aliter fieri põt ꝙ̃ negando dictũ verbũ, vt infra declarabit: ideo hoc secundum. s. ꝙ contradictio modalium non fiat ꝯm negationem verbi eligendum est. Primum vero est omnino abiiciendum.

LECTIO IX.

Modalium omnium contradictionum negationem nõ verbo, sed modis additam exigere docetur.

ARGV.

Huius igitur possibile est esse, hæc est negatio, non possibile est esse: sed non illud possibile non est esse, huius & contingens est esse hæc est negatio, non contingens est esse. Eadem & de cæteris ratio, de impossibili inquam & necessario.

ANT.

Est igitur negatio eius, quæ est possibile esse, ea quæ est, possibile non esse, & nõ ea quæ est, possibile non esse. Eadem quoq; rõ est in eo quod est cõtingens esse. Etenim negatio eius est, non contingens esse. Et in aliis quoq; simili modo: vt in necessario & impossibili.

Determinat vbi ponenda sit negatio ad assumẽdam modalium contradictionem. Et circa hoc quatuor facit. Primo determinat veritatem summarie. Secundo assignat determinatę veritatis rationem: quæ dicitur rationi ad oppositum inductæ. ibi. {Fiunt enim.} Tertio explanat eandem veritatem in omnibus modalibus. ibi. {Eius vero.} Quarto vniuersalem regulã concludit. ibi. {Vniuersaliter vero.} Quia igitur negatio aut verbo aut modo apponenda est: & ꝙ verbo non addenda est, declaratum est per locũ à diuisione concludendo determinat, est ergo negatio eius quæ est possibile esse, ea quæ est nõ possibile esse: in qua negatur modus. Et eadem est ratio in enuntiationibus de contingenti. Huius enim, quæ est contingens esse, negatio est non contingens esse. Et in aliis scilicet de necesse & impossibile idem est iudicium. Deinde cum dicit.

ARGV.

Nãque vt in illis esse, atque non esse sunt additiones, cætera vero res sunt subiectæ, alia album, alia homo, sic & in istis. Esse quidem, atq; nõ esse fiunt vt subiecta: posse vero & cætera additiones, distinguentes verum & falsum in his ipsis perinde atq; in ipsis ipsum esse atq; non esse, facere solẽt.

ANT.

Fiunt enim quemadmodum in illis esse, & non esse appositiones, subiectæ vero res, hoc quidem album, illud vero homo: sic hoc loco esse quidem & non esse subiecta fiunt: posse vero & contingere, appositiones determinantes. quemadmodum in illis esse, & non esse veritatem & falsitatem, sic hic in eo quod est esse possibile, & esse non possibile.

Rõ veri. determi.

Fiunt enim appositiones, subdit huius veritatis rationem talem. Ad sumendam contradictionem inter aliquas enuntiationes oportet ponere negationem super appositione, idest coniunctione prędicati cum subiecto. Sed in modalibus appositiones sunt modi: ergo in modalibus negatio apponẽda est modo, vt fiat cõtradictio. Huius rationis maiore subintellecta minor ponitur in litera per secundam similitudinem ad illas de inesse: & dicitur ꝙ quemadmodum in illis enuntiationibus de inesse {appositiones} .i. prædicationes {sunt esse & non esse} .i. verba significatiua esse vel nõ esse: verbum enim semper est nota eorum quæ de altero prædicantur, subiectæ vero appositionibus res sunt, quibus esse vel non esse apponitur: vt album cum dicitur album est, vel homo: cum dicitur homo est: eodem modo hoc in loco in modalibus accidit. {esse quidem subiectum fit} .i. dictũ significans esse vel non esse, subiecti locum tenet: contingere vero & posse appositiones, i. modi, prædicationes sunt.

In enun. de inesse quid ꝓdi. & quid sub. & in moda.

Et quemadmodum in illis de inesse penes esse & nõ esse veritatem vel falsitatẽ determinamus, ita in istis modalibus penes modos.

Veritas in de Inesse & in moda.

Hoc est enim quod subdit, {determinantes} .s. fiunt ipsi modi determinantes veritatem, quemadmodum in illis esse & non esse eam determinat. Et sic patet responsio ad argumentum in oppositum primo adductum concludens, ꝙ negatio verbo apponẽda

 sit,

Rñſio ad Im.arg. Modus in moda. Preparatio modi ad dic. Moda.vera.i. Quid per modos.

ſit, ſicut in illis de ineſſe. Dicitur enim ꝙ cum modalis enunciet modum de dicto, ſicut enunciatio de ineſſe eſſe vel eſſe tale, puta eſſe album de ſubiecto: eundem locum tenet modus hic, quem ibi verbum: & conſequenter ſuper idem proportionaliter cadit negatio hic, & ibi. Eadẽ enim vt dictum eſt proportio eſt modi ad dictum, quæ eſt verbi ad ſubiectum. Rurſus cum veritas & falſitas affirmationem & negationem ſequãtur, penes idem attendenda eſt affirmatio vel negatio enunciationis, & veritas vel falſitas eiuſdem. Sicut autem in enũtiationibus de ineſſe veritas vel falſitas eſſe vel non eſſe conſequitur, ita in modalibus modum. illa nãque modalis eſt vera, quæ ſic modificat dictum, ſicut dicti cõpoſitio patitur: ſicut illa de ineſſe eſt vera, quæ ſic ſignificat eſſe ſicut eſt. Eſt ergo negatio modo hic apponẽda: ſicut ibi verbum, cum ſit eadem vtriuſq; vis quo ad veritatem & falſitatẽ enunciationis. Aduerte ꝙ modos, appoſitiones.i.prædicationes vocauit, ſicut eſſe in illis de ineſſe: intelligens per modum totum prædicatum enunciationis modalis, F puta eſt poſſibile. In cuius ſignum modos ipſos verbaliter protulit dicens, contingere vero & poſſe appoſitiones ſunt. Contingit enim, & poteſt, totum prædicatum modalis continent. Deinde cum dicit.

ARGT. *Huius autem poßibile eſt non eſſe, negatio eſt, non illud non poßibile eſt eſſe, ſed hoc non poßibile eſt non eſſe. Et huius poßibile eſt eſſe, non hoc poßibile eſt non eſſe: ſed illud, non poßibile eſt eſſe. Quapropter hæ poßibile eſt eſſe, & poßibile eſt non eſſe, ſeſe mutuo ſequi videntur. Idem enim poßibile eſt eſſe, atque non eſſe. Non enim hæ poßibile eſt eſſe, & poßibile eſt nõ eſſe, contradictorie opponuntur: ſed iſta poßibile eſt eſſe, & non poßibile eſt eſſe, nunquam de eodem ſunt ſimul vera, oppoſitæ nãque ſunt.* G *Hæ quoque poßibile eſt non eſſe, & non poßibile eſt non eſſe, nunquam de eodem ſunt vera. Similiter & huius affirmationis, neceſſe eſt eſſe, non hæc, neceſſe eſt non eſſe negatio eſt: ſed hæc non neceſſe eſt eſſe. Huius autem, neceſſe eſt non eſſe, negatio eſt, non neceſſe eſt non eſſe. Huius etiã impoßibile eſt eſſe, non hæc, impoßibile eſt nõ eſſe, ſed illa non impoßibile eſt eſſe, negatio eſt. At illius impoßibile eſt non eſſe, hæc ſane, non impoßibile eſt non eſſe, negatio eſt.*

ANT. Eius vero, quę eſt, poſſibile eſt non eſſe, negatio eſt, non ea, quæ eſt, non poſſibile eſt eſſe, ſed ea, quæ eſt, poſſibile eſt non eſſe. Et eius quæ eſt, poſſibile eſt eſſe, non ea quæ eſt, poſſibile eſt non eſſe: ſed ea quæ eſt, non poſſibile H eſt eſſe. Quare ſequi ſeſe inuicem videbuntur hæ, poſſibile eſt eſſe, poſſibile eſt non eſſe. Idem enim poſſibile eſt eſſe & non eſſe. Non enim contradictiones ſunt ſibi inuicem huiuſmodi, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe. Sed poſſibile eſt eſſe & non poſſibile eſt eſſe, nunq̃ ſimul in eodem veræ ſunt, opponuntur enim: At vero nec poſſibile eſt non eſſe, & non poſſibile eſt non eſſe, nunquam ſimul veræ ſunt. Similiter autem & eius, quę eſt neceſſarium eſſe, non ea, quæ eſt neceſſarium non eſſe negatio eſt: ſed ea, quæ eſt, non neceſſarium eſſe. Eius vero, quæ eſt, neceſſarium eſt non eſſe: ea E quæ eſt, non neceſſarium non eſſe: & eius quę eſt impoſſibile eſſe, non ea quę eſt, impoſſibile non eſſe, ſed non impoſſibile eſſe. Eius vero, quę eſt impoſſibile non eſſe, ea, quę eſt: non impoſſibile eſt non eſſe.

Cõtin.cum poſſibili cõuer. Prætermi. de modali dicti affir. & opp. Lec pñti. Poſſibile eſſe, & poſſ. nõ eſſe. q̃uo ſe conſeq. Lect. ſeq. imme.

Explanat determinatã veritatẽ in omnibus modalib⁹ ſ.de poſſibili, & neceſſario, & impoſſibili. Contingẽs cõuertitur cũ poſſibili. Et q̃a quilibet mod⁹ facit duas modales affirmatiuas, alteram habentem dictum affirmatum, & alteram habentem dictum negatum: ideo explanat in ſingulis modis, quæ cuiuſq; affirmationis negatio ſit. Et primo in illis de poſſibili. Et quia primæ affirmatiuæ de poſſibili, quæ.ſ.habet dictum affirmatũ.ſ.poſſibile eſſe, negatio aſſignata fuit non poſſibile eſſe: ideo ad reliquam affirmatiuam de poſſibili tranſiens ait, {eius vero, quæ eſt poſſibile non eſſe} vbi dictum negatur, negatio eſt non poſſibile non eſſe. Et hoc conſequẽter probat per hoc ꝙ contradictoria huius poſſibile nõ eſſe, aut eſt poſſibile eſſe, aut illa, quam diximus.ſ.non poſſibile non eſſe. ſed illa.ſ.poſſibile eſſe non eſt eius contradictoria. non enim ſunt ſibi inuicem contradicentes, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe, quia poſſunt ſimul eſſe veræ. Vnde & ſequi ſeſe inuicem putabuntur, quoniam vt ſupra dictum fuit, idem eſt poſſibile eſſe, & non eſſe: & conſequenter ſicut ad poſſe eſſe ſequitur poſſe non eſſe, ita econtra ad poſſe non eſſe, ſequitur poſſe eſſe. Sed contradictoria illius poſſibile eſſe, quæ nõ poteſt ſimul eſſe vera, eſt non poſſibile eſſe: hæc enim vt dictum eſt, opponuntur. Remanet ergo ꝙ huius negatio poſſibile non eſſe, ſit illa, non poſſibile non eſſe: hæ nãque ſimul nunq̃ ſunt veræ vel falſæ. Dixit ꝙ poſſibile eſſe, & non eſſe ſequi ſe inuicem putabuntur, & non dixit ꝙ ſe inuicẽ conſequuntur, quia ſm veritatem vl'r non ſequuntur ſe, ſed particulariter tantum, vt infra dicetur, propter quod putabitur ꝙ ſimpliciter ſe inuicem ſequantur. Deinde declarat hoc idem illis de neceſſario. & primo in affirmatiua habente dictum affirmatum: dicens, Similiter eius quæ eſt neceſſarium eſſe, negatio non eſt ea, quæ dicit neceſſarium non eſſe, vbi modus non negatur: ſed ea, q̃ eſt nõ neceſſarium eſſe. Deinde ſubdit de affirmatiua de neceſſario habente dictum negatum: & ait, Eius vero, quæ eſt, neceſſarium non eſſe, negatio eſt ea, q̃ dicit, non neceſſarium nõ eſſe. Deinde tranſit ad illas de impoſſibili, eundem ordinem ſeruans: & inquit, Et eius, quæ dicit impoſſibile eſſe, negatio non eſt ea, quę dicit impoſſe non eſſe, ſed non impoſſe eſſe, vbi iam modus negatur. Alterius vero affirmatiuæ, quæ eſt impoſſibile non eſſe: negatio eſt ea quæ dicit nõ impoſſibile non eſſe. Et ſic ſemper modo negatio addenda eſt. Deinde cum dicit.

ARGT. *Omnino autem, quemadmodum dictum eſt, eſſe quidem, ac non eſſe, ponere oportet vti ſubiecta: H hæc autem ad ipſum adiungere atque non eſſe: affirmationem faciendo, negationemue. Atq; has oportet exiſtimare oppoſitas eſſe: poßibile, nõ poßibile: contingens, non contingens, impoßibile, non impoßibile: neceſſarium, non neceſſarium: verum, non verum.*

ANT. Vniuerſaliter vero (quẽadmodum dictum eſt) eſſe quidem, & non eſſe oportet ponere quẽadmodum ſubiecta: affirmationem vero & negõnem hæc facientem, ad eſſe & non eſſe apponere. & has putare oportet eſſe oppoſitas dictiones, poſſibile, & non poſſe: contingẽs, & non contingens: impoſſibile, non impoſſe: neceſſarium, non neceſſariũ; verum non verum.

Concludit

Concludit regulam vl̃em dicens, q̃ quẽadmodum dictum est dicta importãtia esse & nõ esse, oportet ponere in modalibus vt subiecta: negõnem vero & affirmationem, hoc, i. contradictionis oppõnem faciẽtem, oportet apponere tantũmodo ad suum eũdem modum, nõ ad diuersos modos. Debet nãq; illemet modus negari, q prius affirmabitur si cõtradictio esse debet. Et exẽplariter explanans q̃ño hoc fiat, subdit: & oportet putare has esse oppositas dictiones. i. affirmationes & negõnes in modalibus, possibile & non pose, contingens & non cõting. Item cum dixit negõnem tantũmodo ad modũ apponi debere, non exclusit modi copulã, sed dictum. Hoc. n. est singulare in modalib⁹ q̃ eãdem oppõnem facit, negatio modo addita, & eius verbo. Cõtradictorie. n. opponitur huic, possibile est esse non solum illa, non pose est esse, sed ista pose non est esse. Meminit aũt modi potius: & ꝓpter hoc quod nunc diximus, vt. s. insinuaret q̃ negatio modi verbo postposita, modo aũt ꝑposita, idem facit, ac si modali verbo prꝑponeretur, & quia cum modo nunq̃ caret modalis enuntiatio, semper negatio supra modum poni potest. Non aũt sic de eius verbo, verbo. n. modi carere contingit modalẽ, vt cum dr̃, Sortes currit necessario, & iõ non semper verbo negatio aptari põt. Quod aũt in fine addidit verum, & nõ verum, insinuat præter quatuor prædictos modos alios inueniri, qui etiam compõnem enuntiationis determinant, puta verum & non verum, falsum & non falsum, quos tñ inter modos supra non posuit, quia vt declaratum fuit, non proprie modificant.

Negatio ad dicta mo. & eius ver.

Cur meminit mo. & non ver.

Cur hic ve. & fal.

LECTIO X.

De Modalium consequentiis tum ex aliorum, tum ex propria opinione.

ARGV. *Consequentiæ quoq; cum rõne fiunt, si hoc pacto ponantur. Nam illã quidem possibile est esse, sequitur hæc, contingens est esse: atq; cũ illa conuertitur. Et idẽ hæ, non impossibile est esse: & nõ necesse est esse. At has possibile est non esse, contingens est nõ esse, hæ sane sequuntur: non impossibile est non esse, & non necesse est non esse. Illas etiam non possibile est esse, & non contingens est esse, hæ porro sequũtur: impossibile est esse, & necesse est non esse. Et illas insuper non possibile est non esse, & non contingens est nõ esse: hæ nimirũ sequũtur impossibile est non esse, & necesse est esse. Atq; id, quod dicitur ex hisce, quæ hoc ordine ponuntur, perspiciatur.*

ANT. Consequentiæ vero ſm ordinem fiunt ita ponentibus. Illi. n. q̃ est, possibile est esse sequitur illa q̃ est, cõtingens esse, & hęc illi conuertitur, & non impossibile esse, & nõ necessarium esse. Illi vero, q̃ est possibile nõ esse, & contingens nõ esse, ea quæ est, nõ necessarium non esse, & non impose non esse. Illi vero, quæ est, non possibile esse & non cõtingens esse, ea q̃ est necessarium non esse, & impossibile esse. Illi vero, quæ est: non possibile n õ esse, & non contingens non esse, illa quæ est necesse est esse, & impossibile non esse. Consideretur autem ex subscriptione quod dicimus. D

Postq̃ determinauit de oppõne modalium, hic determinare intendit de consequentiis earũ. Et circa hoc duo facit. Primo tradit veritatem. Scd̃o mouet quãdam dubõnẽ circa determinata, ibi. {Dubitabit aũt.} Circa primum duo facit. Primo ponit cõsequentias earum ſm opinionem aliorum. Scd̃o examinando & corrigẽdo dictam opin. determinat veritatem. ibi, {Ergo impoſe.}

Lect. 11.

A Quo ad primum, considerandum est, q̃, cũ quilibet modus faciat duas affirmationes, vt dictum fuit, & duabus affirmationibus opponant duæ negõnes, vt etiam dictũ sunt in primo: ſm quẽlibet modum fient quatuor enuntiationes: duæ. s. affirmatiuæ, & duæ negatiuæ. Cum aũt modi sint quatuor: efficiẽtur sexdecim modales. quaternarius. n. in seipsum ductus sexdecim constituit. Et q̃m apud oẽs quęlibet cuiusq; modi vndecũq; incipias habet vnam tm̃ cuiusq; modi se consequentem: iõ ad assignandas consequentias modalium singulas ex singulis modis accipere oportet, & ad cõsequentię ordinem inter se adunare. Et hoc mõ fecerunt antiqui, de q̃bus inquit Arist. Consequẽtiæ vero fiunt ſm infrascriptum ordinem antiquis ita ponentib⁹. Formauerunt. n. quatuor ordioes modalium, in quorum quolibet, oẽs, q̃ se consequuntur, collocauerunt. Vt aũt confusio vitetur, vocetur cũ Auer. de cętero, in quolibet mõ, affirmatiua de dicto & modo affirmatiua simplex: affirmatiua aũt de modo, & negatiua B de dicto, affirmatiua declinata: negatiua vero de modo, & nõ de dicto, negatiua simplex: negatiua aũt de vtroq; negatiua declinata: ita q̃ modi affirmationem vel negationem simplicitas, dicti vero declinatio denotet. Dixerũt ergo antiqui q̃ affirmationem simplicẽ de possibili. s. possibile est esse, sequitur affirmatiua simplex de contingenti. s. contingens est esse: contingens. n. conuertitur cũ possibili, & negatiua simplex de impossibili, s. nõ impose esse: & siĺr negatiua simplex de necessario, s. non necesse est esse. Et hic est primus ordo modaliũ consequentiũ se. In 2. autem ordine dixerunt, q̃ affirmatiuas declinatas de possibili & contingenti. s. possibile non esse, & contingens non esse, sequuntur negatiuæ declinatæ de necessario & impossibili. s. non necessarium non esse, & non impossibile non esse. In 3. vero ordine dixerũt q̃ negatiuas simplices de possibili & contingenti. s. non pose esse, non contingens esse, sequuntur affirmatiua declinata de necessario. s. necesse nõ esse, & affirmatiua simplex de im- C possibili. s. impose esse. In 4. demum ordine dixerunt q̃ negatiuas declinatas de possibili & contingẽti. s. non possibile non esse, & non contingens nõ esse, sequuntur affirmatiua simplex de necessario, s. necesse esse & affirmatiua declinata de impossibili. s. impose est non esse. Consideretur autem ex subscriptione appositæ figuræ, quemadmodum dicimus, vt clarius elucescat depictum.

Lec. imme præced.

Lec. 12.

Affir. sim. declin.

Consequentia enuntiationũ modaliũ secundũ quatuor ordines ab antiquis posita, & ordinata.

Primus ordo

Possibile est esse
Contingẽs est esse
Nõ impose est esse
Non necessarium est esse

Secundus ordo

Possibile est nõ eẽ
Cõtingẽs est nõ eẽ
Nõ impose ẽ n eẽ
Non necessarium est non esse

Non pose est esse
Nõ cõtingẽs est eẽ
Impossibile est esse
Necessariũ est nõ esse

Nõ pose est nõ eẽ
Nõ cõting. ẽ nõ eẽ
Impose est nõ esse
Necesse est esse

Tertius ordo

Quartus ordo

ARGY. *Hæ igitur impossibile est esse, & non impossibile est esse, has contingens est esse, & possibile est esse, & non cõtingens est esse, & nõ possibile est esse, cõtradictoria qdem, sed verso modo sequũtur. Affirmationem.n.possibilis, possibile inquã est esse, negatio sequitur impossibilis, negationem aũt affirmatio. Hanc.n.non possibile est esse, sequitur hæc impossibile est esse. Nam impossibile est esse affirmatio est, non impossibile autem esse, negatio.* E

Ergo impossibile, & non impose ad illud, quod est, contingens & possibile, & non contingens, & non possibile, sequuntur quidem contradictorie, sed cõuersim. Illud.n.quod est possibile esse, negatio sequitur impossibilis: negationem vero affirmatio. Ad illud enim quod est non possibile esse, sequitur illud, quod est impossibile esse. Affirmatio enim est possibile esse, non impossibile vero negatio. F

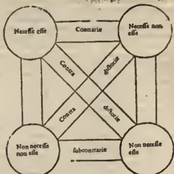
ANT. Examinando dictam opinionem determinat veritatem. Et circa hoc duo facit, quia primo examinat consequentias earum de impossibili: Secundo illarum de necessario. ibi. {Necessarium autem.} Vnde ex præmissa opinione concludens & approbans dicit. Ergo istæ, scilicet impossibile, & non impossibile, sequuntur illas scilicet contingens & possibile, non contingens & non possibile, sequuntur inquam contradictorię, idest ita vt contradictoriæ de impossibili contradictorias de possibili, & contingenti consequantur, sed conuersim, i. sed nõ ita q affirmatio affirmationem, & negatio negationem sequatur: sed conuersim scilicet q affirmationem negatio & negationem affirmatio. Et explanans hoc ait. Illud enim quod est possibile esse. i. affirmationem possibilis, G negatio sequitur impossibilis, i. non impossibile esse: negationem vero possibilis, affirmatio sequitur impossibilis. Illud enim quod est non possibile esse, sequitur ista, impossibile est esse. Hæc autem, scilicet impossibile esse, affirmatio est: illa vero. s. non possibile esse, negatio est.

Antiqui in quibus bene. Hic siquidem modus negatur ibi. Bene igitur dixerunt antiqui in quolibet ordine, quo ad cõsequentias illarum de impossibili, quia vt in suprascripta figura apparet, semper ex affirmatione possibilis negationem impossibilis, & ex negatione possibilis affirmationem impossibilis inferunt. Deinde cum dicit.

ARGY. *At videndum est quo modo sese habent necessary enuntiationes, Atque patet nõ eodem modo sese habere: sed contrariæ quidem sequuntur, contradictiones autem seorsum sunt collocatæ.*

ANT. Necessarium vero quemadmodum sit considerandum est. Manifestum est autem quoniã non eodem modo: sed contrariæ sequuntur, contradictoriæ autem sunt extra. H

Intendit examinando determinare consequentias de necessario. Et circa hoc duo facit. Primo examinat dicta antiquorum. Secundo determinat veritatem intentam. ibi. {At vero neque necessarium.} Circa primum quatuor facit: primo declarat quid bene & quid male dictum sit ab antiquis in hac re. Vbi attendendum est q cum quatuor sint enuntiationes de necessario, vt dictum est, differentes inter se secundum quantitatem & qualitatem, adeo vt vnam integrent figuram oppositionis iuxta morem illarum de inesse, duæ earum sunt contrariæ inter se: duæ autem illis contrariis contradictoriæ, vt patet in hac figura.



Quia ergo antiqui vniuersales contrarias bene intulerunt ex aliis, contradictorias autem earum. s. particulares male intulerunt: ideo dicit, q considerandum restat de his, quæ sunt de necessario qualiter se habeant in consequendo illas de possibili & non possibili. Manifestũ est autem ex dicendis q non eodem modo istæ de necessario illas de possibili consequũtur, quo easdem sequuntur illę de impossibili. Nam omnes enuntiationes de impossibili rectæ illatæ sunt ab antiquis. enuntiationes autem de necessario nõ omnes recte inferuntur, sed duæ earum quæ sunt contrariæ, s. necesse est esse, & necesse est non esse sequuntur. i. recta consequentia deducuntur ab antiquis in 3. s. & 4. ordine. reliquæ autem duæ de necessario. s. non necesse non esse, & non necesse esse, quæ sunt contradictoriæ supradictis sunt extra consequẽtias illarum in 2, s. & 1. ordine. Vnde antiqui in 3. & 4. ordine omnia recte fecerunt: in primo autem & secundo peccauerunt: non quo ad omnia, sed quo ad enuntiationes de necessario tantum. Secundo cum dicit.

Modales bene illatę & quæ nõ.

Antiqui in quibus erra.

Huius enim necesse est non esse, non est hæc negatio, non necesse est esse. Fieri enim potest vt de eodem ambæ sint veræ. Quod enim necesse est non esse, id non necesse est esse. ARGY.

Non enim est negatio eius, quod est necesse non esse, non necesse est esse: contingit enim esse veras vtrasq; in eodem. Quod.n.est necessarium non esse, non est necessarium esse. ANT.

Respondet cuidam tacitę obiectioni, qua defendi posset consequentia enuntiationis de necessario in primo ordine ab antiquis facta. Est autem obiectio tacita talis. Non possibile esse, & necesse non esse conuertibiliter se sequuntur in 3. ordine iã approbato: ergo posse esse & non necesse esse, inuicem se sequi debent in primo ordine. Tenet consequentia, quia duorum conuertibiliter se sequẽtium contradictoria mutuo se sequuntur: sed illæ duę tertij ordinis conuertibiliter se sequuntur, & istæ duę primi ordinis sunt earum contradictorię: ergo istæ primi ordinis. s. possibile esse & non necesse esse mutuo se sequunt. Huic inquam obiectioni respondet Arist. hic interimendo minorẽ quo ad hoc quod assumit, q. s. necessaria primi ordinis, & necessaria tertij ordinis, sunt contradictoriæ. Vnde dicit. Non.n.est negatio eius quod est, necesse non esse: quæ erat in 3. ordine, illa q dicit non necesse est esse: quæ sita erat in primo ordine. Et causam subdit, qa contingit vtrasq; simul esse veras in eodẽ: quod contradictoriis repugnat. Illud.n.idem, quod est necessariũ nõ esse, non est necessarium esse. Necessarium siquidem est hominem

Obiectio tacita cui respon.

Responsio in quo co.

Causa erro. antiquorū.

hominem non esse lignum, & non necessarium est hominem esse lignum. Aduerte ꝙ, vt infra patebit, istæ duę de necessario quas posuerunt antiqui in primo & 3. ordine sunt subalternæ, & ideo sunt simul veræ: & deberent esse contradictoriæ, & ideo errauerunt antiqui.

Boethus. Auerro.

Boethus autem, & Auerrois, non reprehensiue legunt tam hanc, quam præcedentem tex. particulam: sed narratiue vtramque simul iungentes. Narrare.n. aiunt Arist. qualitatem supra scriptæ figuræ quo ad consequentiam illarum de necessario: postquam narrauit quo modo se habuerint illę de impossibili, & dicere ꝙ secundum præscriptam figuram nō eodē modo sequuntur illas de possibili illæ de necessario, quo sequuntur illæ de impossibili.

Contradi. de īpossibili seq. cōtra. de po. conuer.

Nam cōtradictorias de possibili contradictoriæ de impossibili sequuntur: licet cōuersim. Contradictoriæ autem de necessario non dicūtur sequi illas contradictorias de possibili: sed potius eas sequi dicuntur contrarię de necessario, non inter se cōtrariæ, sed hoc modo ꝙ affirmationē possibilis negatio de necessario sequi dicitur, negationem vero possibilis non affirmatio de necessario sequi ponitur quę sit cōtradictoria illi negatiuæ quæ ponebatur sequi ad possibilē, sed talis affirmationis de necessario contrario. Et ꝙ hoc ita fiat in illa figura vt dicimus, patet ex primo, & tertio ordine quorū capita sunt negatio, & affirmatio possibilis, & extrema sunt non necesse esse, & necesse non esse. hæ siquidem non sunt contradictoriæ. Non.n. est negatio eius quod est necesse non esse non necesse esse, quoniam contingit eas simul verificari de eodem: sed illa, scilicet necesse non esse est contraria contradictoriæ huius, scilicet non necesse esse: quæ est necesse est esse.

Albertus.

Sed quia sequenti literæ magis consona est introductio nostra, quę etiam Alberto cōsentit, & extorte videtur ab aliis exponi li cōtrariæ: ideo prima iudicio meo acceptanda est expositio, & ad antiquorum reprehensionem referendus est textus. Tertio eum dicit,

Causa autem dissimilitudinis huius hæc esse videtur, Impossibile.n. idem potest, quod necessarium cum contrario assignatur modo. Quod.n. impossibile est esse, id non sane necesse est esse: sed necesse est non esse, & quod impossibile est non esse: id necesse est esse. Quamobrem si illæ perinde sese habent atque possibilis, & non possibilis enuntiationes hæ non eodem modo, sed contrario modo sese habebunt, quippe cum necessarium, ac impossibile, non idem significent: nisi verso modo fuerint assignata, quemadmodum diximus.

Causa autem cur non sequatur similiter cæteris, est, quoniam contrariæ impossibile necessario redditur idem valens. Nam quod impossibile est esse, necesse est hoc non quidem esse, sed potius non esse. Quod vero impossibile est non esse, hoc necessarium est esse. Quare si illa similiter sequuntur possibile & non possibile, hęc e conuerso. Quoniam non significat idem necessarium & impossibile, sed (quemadmodum dictum est) conuersim.

Manifestat id quod præmiserat. s. ꝙ non simili modo ad illas de possibili, sequunt illæ de impossi, & illæ de necessario. Antiquorū.n. hoc peccatū fuit tā in primo quā in 2. ordine: ꝙ simili modo intulerūt illas de impossibili & necessario. In primo siquidē ordine sicut posuerunt negatiuā simplicē de impossi, ita posuerunt negatiuā simplicē de necessario, & similiter in secundo ordine vtrāque negatiuā declinatā locauerūt. Hoc ergo quare peccatum sit in eam est, quia necessarium nō sequitur possibile, similiter. i. eodē modo cū cæteris. s. de impossi est: quoniam impossibile redditur A idem valens necessario. i. ęquiualet necessario cōtrarię. i. contrario modo sumptum: & non eodem modo. Nam si hoc esse est impossibile, non inferemus, ergo hoc esse est necesse, sed hoc, non esse est necesse. Quia ergo impossibile & necesse mutuo se sequuntur, quando dicta eorum contrario modo sumuntur, & non quando dicta eorum simili modo sumuntur sequitur ꝙ non eodem modo ad possibile se habeant impossibile & necessariū, sed cōtrario modo. Nā ad id possibile quod sequitur dictum affirmatum de impossibili, sequitur dictum negatum de necessario, & econtrario. Quare autem hoc accidit, infra dicetur. Errauerunt igitur antiqui ꝙ similes enuntiationes de impossibili & necessario in primo, & in secundo ordine locauerunt.

Lec. ꝑsenti.

Hinc apparet ꝙ supra posita nostra expositio conformior est Arist. Cum.n. hunc tex. induxerit ad manifestandum illa verba. {Manifestum est autem quoniam non eodem modo &c.} eo accipiēda sunt sensu illa verba, quo hic per causam manifestantur. Liquet autem ꝙ hic redditur causa B dissimilitudinis veræ inter necessarias, & impossibiles in consequendo possibiles, & non dissimilitudinis falso opinatæ ab antiquis, quoniam ex vera causa nō nisi verū concluditur. Ergo reprehendendo antiquos, veram dissimilitudinē inter necessarias, & impossibiles in cōsequēdo possibiles quam non seruauerunt illi, proposuisse eum intelligendum est, & nūc eam manifestasse.

Lec. ꝑsenti.

Quod autem dissimilitudo illa, quam antiqui posuerunt inter necessarias & impossibiles, sit falso posita: ex infra dicendis patebit. Ostendetur.n. ꝙ contradictorias de possibili contradictoriæ de necessario sequuntur conuersim. & ꝙ in hoc non differunt ab his, quę sunt de impossibili: sed differūt in hoc quod modo diximus, ꝙ possibilium & impossibilium sequētium dictum est similiter: possibilium autem & necessariorum se inuicem consequentium dictum est cōtrariū, vt infra clara luce videbitur. Quarto cū dicit.

At fieri non potest vt hoc pacto collocētur necessarij cōtradictiōes. C Quod.n. necesse est esse, id possibile est esse. Nam si ita nō sit, sequetur sane negatio quippe cum necesse sit affirmare, aut negare. Quare si non possibile est esse, impossibile est esse, impossibile est igitur id esse, quod necesse est: quod quidem absurdissimum esse constat. Atque hanc possibile est esse, sequitur hæc, non impossibile est esse: at hāc sequitur illa, nō necesse est esse, quo fit vt quod necesse est esse, id nō necesse sit esse, quod absurdissimū est.

At certe impossibile est sic poni necessarij contradictiones. Nam quod est necessarium esse, possibile est esse. Nam si non, negatio sequitur. Necesse.n. est aut affirmare, aut negare. Quare si non possibile est esse, impossibile est esse. D Igitur impossibile est esse, quod necesse est esse, quod sane est inconueniens. At vero illud quod est possibile esse, non impossibile esse sequitur: hoc vero illud quod est, non necessarium est esse. Quare contingit quod est necessarium esse, non necessarium esse, quod sane est inconueniens.

Manifestat aliud quod proposuerat. s. ꝙ contradictoriæ de necessario malę situatæ sint secundum consequentiam ab antiquis: qui contradictiones necessarij ita ordinauerūt. In primo ordine posuerunt cōtradictoriam negationem. necesse esse. i. non necesse esse, & in secundo contradictoriam negationem necesse non esse. i. non necesse non esse. Et probat hunc consequentiæ modum esse malum in. 1. ordine. Cognita.o. malitia primi, facile est secundi ordinis agnoscere defectum.

Ra. contra antiq.

Probat autem hoc tali ratione ducente

ducente ad impossibile. Ad necessarium esse sequuntur a possibile esse: aliter sequeret nõ possibile esse, quod manifeste implicat. Ad possibile esse, sequitur nõ impossibile, vt patet. Ad nõ impossibile esse fm antiquos sequitur in primo ordine non necessarium esse. Ergo de primo ad vltimum, ad necessarium esse sequitur non necessarium esse: quod est incõueniens, quia est manifesta implicatio contradictionis. Relinquitur ergo ꝙ male dictum sit ꝙ non necessarium esse consequatur in primo ordine. Ait ergo & certe impossibile est poni sic fm consequentiam, vt antiqui posuerunt necessarij cõtradictiones, idest illas duas enunciationes de necessario quę sunt negationes cõtradictoriæ aliarũ duarũ de necessario. Nam ad id quod est necessarium esse: sequitur possibile est esse. Nã si non, idest quoniam si hanc negaueris consequentiam, negatio possibilis sequitur illã.s.necesse esse. Necesse est.n. de necessario aut dicere.i.affirmare possibile, aut negare possibile. De quolibet.n. est affirmatio vel negatio vera. Quare si dicas ꝙ ad necesse esse nõ sequitur possibile esse, sed F non possibile est esse, cum hæc æquiualeat illi, quæ dicit, impossibile est esse: relinquitur ꝙ ad necesse esse sequitur impossibile esse, & idem erit necesse esse, & impossibile esse, quod est incõueniens. Bona ergo erat prima illatio, scilicet necesse esse, ergo possibile est esse: Tũc vltra. Illud quod est possibile esse, sequitur nõ impossibile esse, vt patet in 1. ordine: Ad hoc vero.s.non impossibile esse secundum antiquos eodem primo ordine, sequitur nõ necesse est esse: quare contingit de primo ad vltimũ, ad id quod est necessarium esse, sequitur non necessarium esse: quod est inconueniens, immo impossibile. Dubitatur hic quia in 1. Priorum dicitur ꝙ ad possibile sequitur non necessarium: hic autem dicitur oppositum. Ad hoc est dicẽdũ ꝙ possibile sumitur dupliciter. Vno modo in communi, & sic est quoddam superius ad necessariũ & contingens ad vtrunq;, sicut animal ad hominem & bouem, & sic ad possibile non sequitur non necessarium, sicut ad animal non sequitur non homo: Alio modo, sumitur possibile G pro vna parte possibili in cõi.i.pro possibili, seu cõtingenti.s.ad vtrũq;.s.quod potest esse & non esse: & sic ad possibile sequitur non necessarium. Quod.n. potest esse & non esse, non necessarium est esse, & similiter non necessarium est non esse. Loquimur ergo hic de possibili in communi, ibi vero in speciali. Deinde cum dicit.

Dubium.
Cap. 14.
Rñsio.
Possibile. dupliciter.
Secundo.

ARGY.

At vero neq; hac necesse est esse, neq; ista, necesse est non esse, sequitur illã possibile est esse. Ei nãq; quod possibile est ambo accidere possunt. Vtrauis autem istarum sit vera, illa non erunt profecto vera. Simul.n. possibile est, & esse & non esse. Si vero necesse est esse, aut non esse, non erit possibile esse, atq; non esse. Restat igitur vt hac non necesse est non esse, hanc possibile est esse sequatur.

ANT.

At vero neq; necessarium esse sequitur possibile esse, neq; necessarium non esse. Illi enim H vtraq; contingit accidere. Horum autem vtrũlibet verum fuerit, nondum erunt illa vera. Simul.n. possibile est esse, & non esse. Si vero necesse est esse, vel non esse, nõ erit possibile vtrũque. Relinquitur ergo non necessarium non esse, sequi ad possibile esse.

Determinat veritatem intentã. Et circa hoc tria facit. Primo determinat quæ enũtiatio de necessario sequatur ad possibile. Secundo ordinat consequentias omniũ modalium: ibi {Sequuntur.n.} Quo ad primum sicut duabus viis reprehẽdit antiquos: ita ex illis duobus motiuis intentum probat. Et intẽdit ꝙ ad possibile esse sequitur non necesse non esse. Primum motiuum est per locum à diuisione, Ad possibile esse nõ sequitur (vt probatũ est E non necesse esse: at vero neq; necesse esse, neq; necesse nõ esse. Reliquum est ergo vt sequatur ad eam, non necesse non esse. Non.n. dantur plures enunciationes de necessario. Huius cõmunis diuisionis, primo proponit reliqua duo membra excludenda dicens {At vero neq; necessarium esse, neq; necessarium non esse, sequitur ad possibile esse} Secundo probat hoc sic, Nullum formale consequens minuit suum antecedens: tunc oppositũ consequẽtis staret cum antecedente. Sed vtrunq; horum.s. necesse esse, & necesse nõ esse: minuit possibile esse, ergo &c. Vnde tacita maiore ponit minoris probationem dicens. Illi enim.s. possibile esse, vtraq;.s. esse, & non esse contingit accidere: horum autem.s. necesse esse, & necesse non esse vtrumlibet verum fuerit non erunt illa duo.s. esse & non esse vera simul in potentia. Et primum horum explanãs ait, cum dico possibile esse, simul est possibile esse & non esse. Quo ad scdm vero subdit. Si vero dicas necesse esse vel necesse non esse: non remanet vtrũq;.s. esse & nõ esse possibile. Si.n. necesse est esse: possibilitas ad non esse F excluditur. Et si necesse est non esse, possibilitas ad esse remouetur. Vtrũq; ergo istorum minuit illud antecedẽs possibile esse: qm̃ ad esse & non esse se extendit &c. Tertio subdit conclusionem. relinquitur ergo ꝙ non necessarium non esse comes est ei quę dicit possibile esse, & consequenter hæc ponenda erit in 1. ordine. Occurrit in hac parte dubiũ circa hoc quod dicit ꝙ ad possibile nõ sequitur necessarium, cũ superius dixerit ꝙ ad ipsum nõ sequitur nõ necessarium. Cum.n. necessarium, & nõ necessarium sint contradictoria opposita, & de quolibet sit affirmatio vel negatio vera: non videtur posse euadi q̃n ad possibile sequatur necessarium vel non necessarium. Et cum non sequatur necessarium sequetur non necessarium, vt dicebant antiqui. Augetur & dubitatio ex eo ꝙ Arist. nunc vsus est talis argumentationis modo, volens probare ꝙ ad necessarium sequatur possibile. Dixit.n. Nam si non negatio possibilis cõsequatur. Necesse est.n. G aut dicere aut negare. Pro solutione huius, oportet reminisci habitudinis quæ est inter possibile & necessariũ ꝙ.s. possibile est superius ad necessarium, & attẽdere ꝙ superius potestate continet suum inferius, & eius oppositum, ita, ꝙ neutrum eorum actualiter sibi vendicat, sed vtrunq; potest sibi contingere: sicut animali potest accidere hõ & nõ hõ: & cõsequẽter inspicere debes, ꝙ eadẽ est proportio superioris ad habendum affirmationẽ, negationẽ vnius inferioris, quæ est alicuius subiecti ad affirmatiuam & negatiuã futuri cõtingentis. Vtrobiq;.n. neutrum habetur & saluatur potentia ad vtrumlibet. Vnde sicut in futuris contingẽtibus nec affirmatio, nec negatio est determinate vera, sed sub disiunctione: altera est necessario vera, vt in fine primi conclusum est: ita nec affirmatio nec negatio inferioris sequitur determinate affirmationẽ vel negationẽ superioris: sed sub disiũctione altera sequitur necessario. Vnde non valet. est animal, ergo est homo: neq; ergo non necessarium. ideo optime deter- H minauit Arist. neutram cõditionis partem de necessario determinate sequi ad possibile. Non tamen dixit ꝙ sub disiunctione neutra sequatur, hoc.n. est contra illud primum principium, de quolibet est affirmatio vera vel falsa. Ad id autẽ quod additur, ex eadẽ trahitur radice responsio. Quia.n. necessarium inferius est ad possibile, et inferius non in potẽtia, sed in actu includit suũ superius; necesse est ad inferius determinate sequi suum superius, aliter determinate sequatur eius contradictorium. Vnde per dissimilem habitudinem, quæ est inter necessariũ & possibile, & non possibile, ex vna parte, & inter possibile, & necessarium, & non necessarium, ex altera parte: ibi optimus fuit processus ad alteram cõtradictionis partem determinate, & hic optimus ad neutram determinate. Oritur quoq; alia dubitatiuncula. Videtur.n. ꝙ Arist. difformiter accipiat li possibile in præcedenti tex. & in isto. Ibi.n. accipit ipsum in cõmuni, vt sequitur ad necessarium:

Dubium
Lec. psenti.
Rñsio.
Pole est supe. neces.
Lect. 15.
Ad confir.
Inferius inclu. supe.
Dubium.

necessariũ: hic videtur accipere ipsum specialiter pro possibili ad vtrumlibet: quia dicit ꝙ possibile est simul potens esse, & non esse. (Responsio.) Et ad hoc dicendum est ꝙ vniformiter vsus est possibili. Nec eius verba obstãt, quoniam et de possibili in communi verum est dicere ꝙ potest sibi vtrunq; accidere. s. esse & non esse: (Quicqd de Iferio. etiã de supe.) tum quia quicquid verificatur de suo inferiori, verificatur etiam de suo superiori, licet non eodem modo: (Possibile I communi.) tum quia possibile in cõmuni neutram conditionis partem sibi determinat, & cõsequẽter vtrãq; sibi aduenire compatitur, licet non asserat potẽtiã ad vtrãq; partẽ: quemadmodũ possibile ad vtrũq;. Secundũ motiuum ad idẽ correspõdens tacitæ obiectioni antiquorum quam supra exclusit, addit: cum subdit.

ARGV. *Hæc .n. est vera profecto, si de hac quoq; dicatur necesse est esse. Hæc & cõtradictoria ei opponitur: quæ sequitur illam, non possibile est esse. Illam nãq; sequũtur hæ, impossibile est esse, & necesse est non esse: cuius negatio est hæc, non necesse est non esse.*

ANT. Hoc .n. verum est & de necesse esse. Hæc .n. fit contradictio eius, quæ sequitur ad non possibile esse. Illud .n. sequitur hoc ꝙ est impossibile esse, & necesse non esse: cuius negatio est, non necesse non esse.

(Sensus Arist.) Vbi notãdum ꝙ Arist. sub illa maiore adducta pro antiquis, s. conuertibiliter se consequentium cõtradictoria se mutuo consequuntur, subsumit minorem. Sed horũ cõuertibiliter se sequentium in 3. ordine. s. non possible esse & necesse non esse, contradictoria sunt, possibile esse, & non necesse non esse: quoniam modi negatione eis opponuntur. ergo istæ duæ. s. possibile esse, & non necesse non esse, se consequũtur, & in primo locandæ sunt ordine. Vnde motiuum tangens ait. Hoc .n, quod dictum est verum est, idest verum esse ostenditur & de necesse nõ esse, idest & ex illius. s. non necesse non esse opposita, quæ est necesse non esse. Vel hoc enim. s. non necesse non esse, verum est scilicet cõtradictorium illius de necesse non esse. Et minorem subdens ait. Hæc enim. s. non necesse non esse fit contradictio eius quæ conuertibiliter sequitur, nõ possibile esse. & explanans hoc in terminis subdit. Illud enim non possible esse, quod est caput tertij ordinis: sequitur hoc de impossibili scilicet impossibile esse: & hæc de necessario, scilicet necesse non esse, cuius negatio seu cõtradictoria est, non necesse non esse. Et quia cæteris partibus modus negatur, & illa possibile esse est (subaudi tu) (Possibile esse & nõ necesse.) contradictoria illius scilicet non possibile, igitur ista duo mutuo se consequuntur, s. possibile esse & nõ necesse nõ esse tanquam contradictoria duorum se mutuo consequentium. Deinde cum dicit.

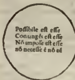
ARGV. *Sequuntur igitur & hæ contradictiones perinde atq; cætera. Atqui nullum prorsus absurdum videtur emergere, si hoc pacto ponatur.*

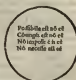
ANT. Sequuntur igitur & hæ contradictiones secundum prædictum modum, & nihil impossibile contingit sic positis.

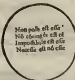
(Expo. tex.) Ordinat omnes consequentias modalium secundum opinionem propriam, & ait ꝙ hæ contradictiones, s. de necessario, sequũtur illas de possibili, s̃m modum prædictum approbatum illarum de impossibili. Sicut enim cõtradictorias de possibili contradictoriæ de impossibili sequuntur, licet conuersim: ita cõtradictorias de impossibili contradictoriȩ de necessario sequuntur conuersim, licet in hoc (vt dictum est) dissimilitudo sit ꝙ contradictoriarum de possibili & impossibili simile est dictum: contradictoriarum autem de possibili & necessario contrarium est dictum, vt in sequenti videtur figura.

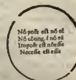
Consequentiæ enuntiationũ modaliũ secundũ quatuor ordines ab Arist. posita, & ordinata.

Primus ordo | *Secundus ordo*









Tertius ordo | *Quartus ordo*

Vbi vides ꝙ nulla est inter Arist. & antiquos differentia, nisi in duobus primis ordinibus quo ad illas de necessario. (In quibus diffe. ab antiquis.) Præpostero nanq; situ vsi sunt antiqui eã de necessario, quæ locanda erat in primo ordine, in secundo ponentes: & eam quæ in secundo ponenda erat in primo locantes. Et aspice quoq; ꝙ conuertibiliter se consequẽtiũ semper contradictoria se consequi ordinauit. Singulis .n. tertij ordinis singulæ primi ordinis contradictoriæ sunt: & similiter singulæ quarti ordinis singulis, quæ in 2. sunt, contradictoriæ. Quod antiqui non obseruarunt.

LECTIO XI.

An ad illud quod est, Necessarium esse, sequatur id quod est, possibile esse.

ARGV. *Ambiget autem quispiam, si hanc necesse est esse, illa possibile est esse sequatur. Nam si non sequatur, ea sane sequetur, quæ contradictoriæ illi opponitur: quæ quidem est, nõ possibile est esse. Quod si quispiam nũc hanc dixerit contradictoria oppositam illi esse, necesse est illum hanc esse dicere, possibile est non esse: quarum vtraq; falsa est, si de hac dicatur, vt patet, necesse est esse. Quare illa possibile est esse, sequitur hanc, necesse est esse.*

ANT. Dvbitabit autem aliquis, si illud quod est necessariũ esse, possibile esse sequatur. Nã si non sequitur: contradictio sequitur, nõ possibile esse. Et si quis dicat nõ hanc esse contradictionẽ, necesse est ipsum dicere, possibile non esse, Sed vtræq; falsæ sunt de necesse esse.

POstquã Arist. declarauit modalium ꝯñas: hic mouet quandam dubitationem circa vnũ eorũ quȩ determinata sunt. s. ꝙ possibile sequitur ad necesse. Et duo facit: quia primo dubitationẽ absoluit. Scd̃o ex determinata q̃õne alium ordinẽ earundẽ consequentiarũ modalibus statuit: ibi {Et est fortasse} Circa primum duo facit. Primo mouet q̃õnem. Scd̃o determinat eam: ibi {Manifestũ est} (Lect. 12.) Mouet ergo q̃õnem primo dicens. Dubitabit aũt aliquis si ad id quod est necesse esse sequatur possibile esse. Et scd̃o arguit ad partẽ affirmatiuã subdens. Nam si non sequatur, cõtradictoria eius sequetur, s. nõ possibile esse. vt supra

vt supra deductũ est, quia de quolibet est affirmatio vel negatio vera. Et si quis dicat hanc.s.nõ possibile esse, nõ esse contradictoriam illius.s.possibile esse, & propterea subterfugiendum velit argumentum, & dicere, ꝙ neutra harum sequitur ad necesse est: talis licet falsum dicat, tamen concedatur sibi, quoniam necesse erit ipsum dicere illius contradictoriam fore, possibile non esse. Oportet nãq; aut nõ possibile esse, aut posse non esse, esse cõtradictoriã posse esse, & tunc in eundem redibit errorem, qm̃ vtræq; s.nõ possibile esse, & posse nõ esse falsæ sunt de eo quod est necesse esse. Et consequenter ad ipsum neutra sequi potest. Nulla.n. enũtiatio sequit ad illã, cuius veritatẽ destruit. Relinquitur ergo ꝙ ad necesse esse, sequit possibile esse. Tertio arguit ad partem negatiuam: cũ subdit.

Nul. enuu seq. quã d. stru.

ARGY. *At vero idem rursus videtur esse possibile secari, ac non secari: & esse, atq; non esse. Ex quo fit, vt id, quod necesse est esse, sit contingens non esse: quod quidem est falsum.*

ANT. At vero rursus idem videtur esse possibile incidi, & non incidi: & esse, & non esse. Quare erit necesse esse, contingens non esse. Hoc autem falsum est.

Ra. propar. neg. Cac. 13. Et intendit talem rationem. Si ad necesse esse sequitur possibile esse, cum ad possibile sequatur possibile non esse, per conuersionem in oppositam qualitatem, vt dicitur in 1. Priorum. quia idem est possibile esse & non esse: sequetur de primo ad vltimum ꝙ necesse esse, est possibile nõ esse, quod est falsum manifeste. Vnde oppositionis hypothesim subdit. At vero rursus videtur idem possibile esse, & non esse, vt domus, & possibile incidi, & nõ incidi, vt vestis. Quare de primo ad vltimũ necesse esse erit cõtingens nõ esse. Hoc autem est falsum, ergo hypothesis illa.s. ꝙ posse sequatur ad necesse, est falsa. Deinde cum di.

ARGY. *Patet igitur nõ omne quod possibile est, vel esse, vel ambulare, illa etiam opposita posse. Sed esse nõnulla, in quibus illud non esse verum videtur: vt in hisce, quæ sine ratione possunt, quo pacto ignis calefacere potest, & potentiam habet rationis expertem. Potentiæ igitur hæ, quæ sunt participes rationis, eadem plurium sunt contrariorum: at hæ, quæ sunt rationis expertes, non omnes: sed ignis (vt dictum est) non potest nõ calefacere, neq; cætera omnia, quæ semper sunt actu. Aliqua tamen eorum, quæ potentias habent rationis expertes, simul opposita suscipere possunt. Verum hoc quidem huiusce gratia dictum est, vt ostendamus non omnem potentiam oppositorum esse: nec omnes eas quæ sub eadem specie collocantur.*

ANT. Manifestum est autem quoniam non omne possibile, vel esse, vel ambulare, opposita valet: sed est in quibus non sit verum. Ac primum quidẽ in his, quę non secundũ rõnem possunt, vt ignis calefactibilis est, et habet vim irrationabilẽ. Ergo secundũ rationẽ potestates eædem plurimorum etiam cõtrariorum sunt. Irrationales vero non omnes: sed quemadmodum dictum est, ignem non esse possibile calefacere & non calefacere, neq; quæcunq; alia semper agunt, Alia vero possunt & secundum irrationabiles potestates simul posita suscipere. Sed hoc iccirco dictum est, quoniam non omnis

E potestas oppositorum est, neq; quæcunq; secundum eandem speciem dicuntur.

Respondet dubitationi. Et primo declarat veritatem simpliciter. Secundo applicat ad propositum: ibi {Hoc igitur possibile} Proponit ergo primo ipsam veritatem declarandam dicens, Manifestum est autem ex dicendis, ꝙ non omne possibile esse vel ambulare.i.operari.i.non omne possibile secundum actum primum vel secũdum, ad opposita valet.i.ad opposita viam habet: sed est inuenire aliqua possibilia, in quibus non sit verum dicere ꝙ possunt in opposita. Deinde quia possibile a potentia nascitur: manifestat qualiter se habeat potentia ipsa ad opposita. Ex hoc.n. clarũ erit quomodo possibile se habeat ad opposita. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat hoc in potentiis eiusdẽ rõnis. Secundo in his quæ æquiuocæ dicuntur: potentiæ: ibi {Quædam vero.} Circa primũ tria facit, quia primo manifestat qualiter potentia irrationalis se habeat ad opposita: & ait ꝙ potẽtia irrationalis non potest in opposita. Vbi notandum est ꝙ sicut dicit.9. Metaph. potẽtia actiua cum nihil aliud sit: quam principium quo in aliud agimus, diuiditur in potentiã rationalem, & irrationalem. Potentia rationalis, est quæ cum ratione & electione operatur, sicut ars Medicinæ. qua Medicus cognoscens quid sanando expediat infirmo, & volens applicat remedia. Potentia aũt irrationalis vocatur illa, quę non ex ratione & libertate operatur sed ex naturali sua dispositione, sicut calor ignis potentia irrationalis est, quia calefacit nõ vt cognoscit & vult, sed vt natura sua exigit. Assignatur aũt ibidem duplex differẽtia proposito deseruiens inter istas potentias. Prima est ꝙ actiua potẽtia irrationalis nõ potest duo opposita: sed est determinata ad vnum oppositorum, siue sumatur oppositum contradictorie siue contrarie. Verbi gratia. Calor potest calefacere & non calefacere, quæ sunt contradictorie opposita, neq; potest calefacere & frigefacere, quæ sunt contraria: sed ad calefactionem determinatus est. Et hoc intellige per se, quia per accidẽs calor frigefacere potest, vel resoluẽdo materiam caloris, humidum.s. vel per antiperistasim contrarij. & similiter potest non calefacere per accidens.s.si calefactibile deest. Potentia autem rationalis potest in opposita & contradictorie & contrarie. arte siquidem Medicinę potest Medicus adhibere remedia & non adhibere, quæ sunt contradictoria. & adhibere remedia sana & nociua, quæ sunt contraria. Secunda differentia est ꝙ potentia actiua irrationalis præsente passo necessario operatur deductis impedimentis. Calor enim calefactibile sibi præsens calefacit necessario si nihil impediat: potentia autẽ rationalis, passo præsente nõ necessario operatur. præsente siquidem infirmo non cõgitur Medicus remedia adhibere. Dimittãtur autem metaphy. harum differentiarum rationes, & ad textum redeamus, vbi narrans quomodo se habeat potẽtia irrationalis ad oppositum ait, Et primum quidem, s, non est verum dicere ꝙ sit potẽtia ad opposita in his, quę possunt non secundum rationẽ.i. In his quorum posse est per potentias irrationales, vt ignis calefactiuus est.i.est potens calefacere, & habet vim.i.potentiam istam irrationalẽ. Ignis siquidem non potest frigefacere: neq; in eius potestate est calefacere & non calefacere. Quod autem dixit primũ ordinẽ, notat ad solum genus possibilis infra dicendum: in quo etiam non inuenitur potentia ad opposita. Secundo manifestat quomodo potẽtia rationalis se habeat ad opposita, intendens ꝙ potentia rõnalis põt in opposita, vnde subdit, Ergo potestates sm rationem.i. rationales ipsæ eædem sunt contrariorum, non solũ duorũ, sed etiam plurimorum, vt arte Medicinæ Medicus plurima iuga contrariorum adhibere potest, & a multarum operationum contradictionibus abstinere potest. Præposuit autem hi ergo, vt hoc cõsequi ex dictis insinuaret: cum.n. oppositorum opposita sint proprietates, & potentia

Lec. 12.

Lec. 12.

Notãdum primum.

Lect. 2. & commen. 3

Poten. acti. Rõnalis. Irrõnalis.

Duplex differentia inter po ra. & irratio. Prima.

Calor frigefa.

Po. ra. in oppo.

Secunda.

Lect seq. imme.

Oppo. proprietates.

potentia irrationalis ex eo quod irrationalis ad opposita non se extendat: oportet potentiam rationalem ad opposita vim habere, eo quod rationalis sit. Quarto explanat id quod dixit de potentiis irrationalibus propter causam infra assignandam ab ipso, & intendit quod illud quod dixit de potentia irrationali, scilicet quod non potest in opposita, non est verum vniuersaliter, sed particulariter. Vbi nota quod potentia irrationalis diuiditur in potentiam actiuam quæ est principium faciendi, & potentiam passiuam quæ est principium patiendi. Verbi gratia. Potentia ad calorem diuiditur in posse calefacere, & in posse calefieri. In potentiis actiuis irrationalibus verum est quod non possunt in opposita, vt declaratum est: in potentiis autem passiuis non est verum. Illud.n. quod potest calefieri, potest etiam frigefieri, quia eadem est materia, seu potentia passiua contrariorum: vt dicitur in 2. de Cœlo, & Mundo, & potest non calefieri: quia eadem est subiectum priuationis & formæ: vt dicitur in 1. Phys. Et propter hoc ergo cum explanando ait {Irrationales vero potentiæ} non omnes a posse in opposita excludi intelligendæ sunt: sed illæ quæ sunt quemadmodum potentia ignis calefactiua. ignem.n. non posse non calefacere manifestum est. Et vniuersaliter quæcunque alia sunt talis potentiæ, quod semper agunt. i. quod quantum est ex se non possunt non agere: sed ad semper agunt. i. quod quantum est ex se non possunt non agere, sed ad semper agendum ex sua forma necessitantur, Huiusmodi autem sunt, vt declarauimus, omnes potentiæ actiuæ irrationales. Alia vero sunt talis conditionis quod etiam secundum irrationabiles potentias. scilicet passiuas simul possunt in quædam opposita, vt aer potest calefieri & frigefieri. Quod vero ait {simul} cadit supra li possunt, & non supra li opposita, & est sensus, quod simul aliquid habet potentiam passiuam ad vtrunque oppositorum: & non quod habeat potentiam passiuam ad vtrunque oppositorum simul habendum. Opposita namque impossibile est haberi simul. Vnde & dici solet & bene, quod in huiusmodi est simultas potentiæ, non potentia simultatis. Irrationalis igitur potentia non secundum totum suum ambitum a posse in opposita excluditur: sed secundum partem eius, secundum potentias, scilicet actiuas. Quia autem videbatur superflue addidisse differentias inter passiuas & actiuas irrationales, quia sat erat proposito ostendisse quod non omnis potentia oppositorum est, ideo subdit quod hoc iccirco dictum est, vt notum fiat quoniam nedum non omnis potestas oppositorum est loquendo de potentia communissime, sed neque quæcunque potentiæ dicuntur, secundum eandem speciem ad opposita possunt. Potentiæ siquidem irrationales omnes sub vna specie irrationalis potentiæ concluduntur: & tamen non omnes in opposita possunt, sed passiuæ tantum. Non superuacanea ergo fuit differentia inter passiuas & actiuas irrationales, sed necessaria, ad declarandum quod non omnes potentiæ eiusdem speciei possunt in opposita. Potest & li hoc demonstrare vtranque differentiam. scilicet inter rationales & irrationales, & inter irrationales actiuas & passiuas inter se: & tunc est sensus, quod hoc ideo fecimus, vt ostenderemus quod non omnis potestas quæ. scilicet secundum eandem rationem potentiæ physicæ dicitur, quia. scilicet potest in aliquid, vt rationalis & irrationalis, neque etiam omnis potestas, quæ sub eadem specie continetur, vt irrationalis actiua & passiua sub specie irrationalis, ad opposita potest.

Notandum secundum. possibilis. Po. irratio. duplex. Quæ in oppo. & quæ non. Lec. 4. & commen. 18. Lect. 15. & com. 82. Li simul. Ali⁹ sensus.

LECTIO III.

Declaratis potentiis, quæ æquiuoce dicuntur, sumit impossibilis rationem, vt declaret quod nam ex possibilibus necessarium sequatur.

ARGY. *Nonnullæ autem potentiæ æquiuocæ sunt. Possibile.n. non simpliciter dicitur, sed aliud quidem ob hoc dicitur quia verum est, propterea quod actu est, veluti possibile est quempiam ambulare, quia ambulat, & omnino possibile est esse: quia iam id est actu quod dicitur posse. Aliud autem ex eo, quia fuerit actu, vt possibile est quempiam ambulare, propterea quod ambulauerit.*

A QVædam vero potestates æquiuocæ sunt. Possibile.n. esse non similiter dicitur: sed hoc quidem quoniam verum est: vt in actu, vt possibile est ambulare: quoniam ambulat, & omnino possibile est esse, quoniam est iam actu quod dicitur possibile, illud vero quoniam forsitan aget, vt possibile est ambulare: quoniam forsitan ambulabit. ANT.

INtendit declarare quomodo illæ, quæ æquiuoce dicuntur potentiæ, se habeant ad opposita. Et circa hoc duo facit. Primo declarat naturam talis potentiæ. Secundo ponit differentiam & conuenientiam inter ipsam & supradictas: ibi {Et hæc quidem.} Ad euidentiam primi aduertendum est, quod 4. & 9. Met. Arist. diuidit potentiam in potentias, quæ eadem ratione potentiæ dicuntur: & in potentias, quæ non ea ratione qua prædictæ potentiæ nomen B habent, sed alia: & has appellare æquiuoce potentias. Sub primo membro comprehenduntur omnes potentiæ actiuæ & passiuæ, & rationales & irrationales. quæcunque.n. posse dicuntur per potentiam actiuam vel passiuam quam habeant: eadem ratione potentia sunt, quia. scilicet est in eis vis principiata alicuius actiuæ vel passiuæ: Sub secundo autem membro comprehenduntur potentiæ mathematicales & logicales. Mathematica potentia est, qua lineam posse dicimus in quadratum, & eo quod in semetipsum ducta quadratum constituit. Logica potentia est, qua duo termini coniungi absque contradictione in enuntiatione possunt. Sub logica quoque potentia continetur quæ ea ratione potentia dicitur, quia est. Hæ vero merito æquiuoce a primis potentiæ dicuntur: eo quod istæ nullam virtutem actiuam vel passiuam prædicant, & quod possibile istis modis dicitur, non ea ratione possibile appellatur, quia aliquis habeat virtutem ad hoc agendum vel patiendum sicut in primis. Vnde cum potentiæ habentes se ad opposita sint actiuæ vel passiuæ, C istæ quæ æquiuocæ potestates dicuntur ad opposita non se habent. De his ergo loquens ait. Quædam vero potestates æquiuocæ sunt, & ideo ad opposita non se habent. Deinde declarans qualis sit ista potestas æquiuoce dicta, subdit diuisionem vsitatam possibilis per quam hoc scitur dicens. Possibile.n. non vno modo dicitur, sed duobus. Et vno quidem modo dicitur possibile eo quod verum est vt in actu, idest vt actualiter est, vt possibile est ambulare, quando ambulat iam: & omnino. i. vniuersaliter possibile est esse, quando est actu iam, quod possibile dicitur. Secundo modo autem possibile dicitur aliquid non ea ratione qua est actualiter: sed quia forsitan aget, idest quia potest agere, vt possibile est ambulare, quoniam ambulabit. Vbi aduertendum est, quod ex diuisione bimembri possibilis, diuisionem suprapositam potentiæ declarauit a posteriori. Possibile.n. a potentia dicitur. Sub primo siquidem membro possibilis innuit potentias æquiuoce. Sub secundo autem potentias vniuoce, actiuas. scilicet & passiuas. Intendebat D ergo quod quia possibile dupliciter dicitur, quod etiam potestas duplex est. Declarauit autem potestates æquiuocas ex vno earum membro tantum. scilicet ex his quæ dicuntur possibilia quia sunt, quia hoc sat erat suo proposito. Deinde cum di.

Lect. 12. & commen. 17. Lec. 2. & commen. 3. Diu. poten. Sub primo. Sub secundo. Pot. mat. Logi. po. Quod æqui uo. Prim⁹ mo. possibilis. Secundus. Not. Po. æqui. et vniuo. sub quib⁹. mem. possibilis.

Et hæc quidem potentia in his est solum, quæ mobilia sunt. Illa vero & in his est, quæ immobilia sunt. Atque horum vtrunque, & id inquam quod iam ambulat, ac agit, vel est, & id quod ambulandi, vel essendi quidem potentiam habet, sed nondum ambulat, aut est, vere dicere, licet, possibile esse ambulare, aut etiam esse. ARGY.

Et hæc quidem in solis mobilibus est potestas. Illa vero & in immobilibus. In vtrisque vero verum est dicere non impossibile est ambulare ANT.

bulare vel esse, & quod ambulat iam: & agit, & ambulabile est. E

Asignat differentiam inter vtranque potentiam. & ait, ꝙ potentia hæc vltimo dicta Physica, est in solis illis rebus, quæ sunt mobiles: illa autem est & in rebus mobilibus, & immobilibus. *Po. phy.* Possibile siquidem a potẽtia dictũ eo ꝙ possit agere, non tamẽ agit: inueniri nõ potest absque mutabilitate eius, quod sic posse dicitur. Si.n. nũc potest agere & non agit, si agere debet, oportet ꝙ mutetur de ocio ad operationem. Id autem quod possibile dicitur eo ꝙ est, nullam mutabilitatem exigit in eo quod sic possibile dicitur. Esse namque in actu quod tamen possibilitatem *Posse. log. cõius phy.* fundat, inuenitur & in rebus necessariis & in immutabilibus, & in rebus mobilib⁹. Possibile ergo hoc quod logicum vocatur cõmunius est illo quod physicum appellari solet. Deinde subdit conueniẽtiam inter vtrunque possibile dicens, ꝙ in vtrisque potestatibus & possibilibus verũ est nõ possibile esse. s. ipsum ambulare quod iam actu ambulat seu agit, & quod iã ambulabile est, idest in hoc F cõueniũt ꝙ siue dicatur possibile ex eo ꝙ actu est, siue ex eo ꝙ potest esse: de vtroque verificatur non impossibile, et consequenter necessario vt verificatur possibile: quoniã ad non impossibile sequitur possibile. Hoc est sm genus possibilis respectu cuius Arist. supra dixit {& primũ quidem} in quo non inuenitur via ad vtrunque oppositorum hoc inquam est possibile quod iã actu est. Quod.n. tali ratione possibile dicitur, iam determinatum est, ex eo ꝙ actu esse suppositum est. Non ergo possibile omne, ad vtrunque possibile est, siue loquamur de possibili physice siue logice. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ cum ita sint, idque quod hoc modo possibile est, non vere dicere simpliciter de necessario possumus. Alterum autem vere dicere licet. Quare cũ ad particularem sequatur vniuersale, ad id quod necessario est, sequitur hoc profecto, possibile est esse, non omne tamen, vt patet.* G

ANT. **Sic igitur possibile non est verum de necessario simpliciter dicere, alterum autem verum est. Quare quoniam partem vniuersalem sequitur illud, quod ex necessitate est, consequitur posse esse sed non omnino.**

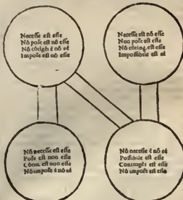
Applicat determinatam veritatem ad propositum. Et primo concludẽdo ex dictis declarat habitudinẽ vtriusque possibilis ad necessarium dicens, ꝙ hoc ergo possibile. s. physicum quod est in solis mobilibus, non est verum dicere & prædicare de necessario simpliciter: quia quod simpliciter necessarium est: non potest aliter esse. Possibile aũt physicũ, potest sic & aliter esse, vt dictũ est. Addit *Posse physi.* aũt li simpliciter, qm̃ necessariũ est multiplex. Quoddã enim est ad bene esse: quoddã ex suppositione. De quib⁹ *Neces. duplex.* non est nostrum tractare. sed solummodo id insinuare, ꝙ H vt præseruaret se ab illis modis necessarijs qui non perfecte & omnino habent necessarij rationẽ, apposuit li simpliciter. De tali.n. necessario possibile physicũ nõ verificatur. Alterum autem possibile logicum quod in rebus immobilibus inuenitur verum est de illo enuntiare, qm̃ nihil necessitatis adimit. Et per hoc soluitur ratio ĩducta ad partẽ negatiuã quæstionis. Peccabat siquidẽ in hoc, & ex necessario inferebat possibile ad vtrunque quod cõuertitur in oppositam qualitatem. Deinde respondet qõni formaliter intendens ꝙ affirmatiua pars quæstionis tenenda sit, ꝙ. s. ad necessarium sequitur possibile. Et assi- *Totũ seq. ad partẽ subiecte.* gnat cãm. Quia ad partem subiectiuam sequitur constructiue suum totum vniuersale. Sed necessarium est pars su- *Neces. pars possibilis.* biectiua possibilis, qa possibile diuiditur in logicum & physicum, & sub logico comprehenditur necessariũ, ergo ad necessarium sequitur possibile vnde dicit. Quare, qm̃ partem. s. subiectiuam, suum totum vniuersale sequi- E tur, illud quod ex necessitate est. i. necessarium tanquam partem subiectiuam, consequitur posse esse. i. possibile tanquam totum vniuersale. Sed non omnino. i. sed nõ ita ꝙ omnis species possibilis sequatur, sicut ad hominem sequitur animal, sed nõ omnino. i. non secundum omnes suas partes subiectiuas sequitur ad hominem. non.n. valet est homo, ergo est animal irrationale. Et per hoc confirmata ratione adducta ad partem affirmatiuã, expressius soluit rationem adductam ad partem negatiuam, ꝙ peccabat secundum fallaciam consequentis inferens ex necessario possibile descendendo ad vnam possibilis speciem, vt de se patet. Deinde cum dicit.

Atque forsitan hæ necesse est, & non necesse est, aut esse, aut non esse, omnium principium sunt. Et cæteras ad has sequentes considerare oportet. ARGY.

Et est quidem fortasse principium quod necessarium est, & quod non necessarium est omnium, vel esse, vel non esse, & alia vt horum consequentia considerare oportet. ANT. F

Ordinat easdem modaliũ consequentias alio situ: præponendo necessarium omnibus aliis modis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo assignat causam dicti ordinis: ibi {Manifestum est autem} Dicit ergo {Et est fortasse principium omnium enuntiationum modalium vel esse vel non esse}. i. affirmatiuarũ vel negatiuarum, necessarium & non necessariũ. Et oportet considerare alia, scilicet possibile, contingere et impossibile esse, sicut horum scilicet necessarij & non necessarij consequentia, hoc modo.

Cõsequentia enuntiationum modalium secundum quatuor ordines alio conuenienti situ ab Arist. posita & ordinata. G



Vides autem hic nihil immutatum nisi ꝙ necessariæ quæ vltimum locum tenebãt, primum sortitæ sunt. Quod vero dixit {fortasse} non dubitantis, sed absque determinata ratione rem proponentis, est. Deinde cum dicit.

Patet autem ex his quæ diximus, id quod esse necessario est, etiam actu, Quare si perpetua sunt priora, actus etiam est potentia prior, atque eorum, quæ sunt. AROY.

Manifestum

ANT.

A Manifestum est autē ex his, quæ dicta sunt, quoniam quod ex necessitate est, secundum actum est. Quare si priora sunt sempiterna, & quæ actu sunt, potestate priora sunt.

Nec. & po. quid dicāt.

Intendit assignare causam dicti ordinis. Et primo assignat causam: quare pręposuerit necessarium possibili tali ratione. Sempiternum est prius temporali, sed necessarium dicit sempiternitatem, quia dicit esse in actu, excludendo omnem mutabilitatem, & consequenter temporalitatem, quæ sine motu non est imaginabilis. possibile autem dicit temporalitatem, quia nō excludit quin possit esse & non esse. ergo necesse merito prius ponitur quā possibile. Vnde dicit proponendo minorem. {Manifestū est autem ex is quæ dicta sunt.} tractando de necessario, quoniam id quod ex necessitate est, secundum actum, est totaliter, scilicet quia omnem excludit mutabilitatem et potentiam ad oppositum. Si.n. mutari posset in oppositū aliquo modo, iam non esset necessariū. Deinde subdit B maiorem per modum antecedentis conditionalis {Quare si priora sunt sempiterna temporalibus} Vltimo ponit cōclusionem, & quæ actu sunt omnino. s. necessaria, priora sunt potestate. i. possibilibus quæ omnino actu esse non possunt, licet comparantur. Deinde cum dicit.

ARGY.

Alia quidem actus sunt sine potentia, quales sunt ipsæ substantiæ primæ, alia vero cum potentia actus, quæ natura quidem priora sunt, tempore vero posteriora sunt: insuper & quæ nunquam sunt actus, sed potentia tantum.

ANT.

Et hæc quod sine potestate sunt, actu sunt vt primæ substantiæ. Alia vero sunt actu cum possibilitate: quæ natura quidem priora sunt: tempore vero posteriora. Alia vero nunquam sunt actu, sed potestate tantum. C

Vniuer. primus gra.

Secundus. Mobilia quo priora & post seipsis.

Assignat causam totius ordinis a se inter modales statuti, tali ratione. Vniuersi triplex est gradus. Quędā sunt actu sine potestate. i. sine admixta potētia, vt primæ substantiæ: non illæ quas in præsenti diximus primas, eo q principaliter & maxime subsistent, sed illæ quæ sunt primæ, quia oīum rerum sunt causæ, intelligentiæ. s. Alia sunt actu cū possibilitate, vt oīa mobilia, quæ sm id qđ habent de actu, sunt priora natura seipsis sm id quod habent de potentia, licet econtra fit, aspiciendo ordinem tēporis. Sunt.n. sm id quod habent de potentia priora tempore, seipsis secūdum id quod habent de actu. Verbi gratia, Socrates prius secundum tempus poterat esse philosophus, deinde fuit actualiter philosophus. Potentia ergo præcedit actum sm ordinem temporis in Socrate: ordine autem naturæ imperfectionis & dignitatis, econuerso contingit. Prior.n. sm dignitatē. i. dignior & perfectior habebatur Socrates cum philosophus actualiter erat, q̄ cū philosophus esse poterat. Præposterus est igit D ordo potētiæ, & actus in vnomet, vtroq; ordine. s. naturæ & tēporis attento. Alia vero nunquā sunt actu, sed potestate tantū. vt motus. tempus, infinita diuisio magnitudinis, & infinita augmentatio numeri. hæc.n. vt. ix. Met. dicitur, nūquam exeunt in actu, qm̄ eorū rationi repugnat. nunquam.n. aliquid horum ita est, quin aliquid eius expectetur: & cōsequēter nunquam esse potest nisi in potentia. sed de his alio tractandum est loco. Nunc hęc ideo dicta sint, vt inspecto ordine vniuersi appareat, q illum imitati sumus in nostro ordine. Posuimus siquidem primo necessarium: quod sonat actu esse siue potestate seu mutabilitate imitando primū gradū vniuersi. Locauimus. 2. loco possibile et contingens: quorū vtrunq; sonat actū cū possibilitate, et sic situat cōformitas ad sc̄dm gradū vniuersi. Præposuimus autem possibile & nō contingēs, quia possibile respicit actū. Contingens aūt secūdū

Tertius.

Lec. 5. t. cōmen. 12. Successiuis exire ī act' repu.

Ra. or immoda seruati.

A vim nominis respicit defectum causæ, qui ad potentiam pertinet. Defectus.n. potentiam sequitur: & ex hoc conforme est secūdæ parti vniuersi, in qua actus est prior potentia secundum naturam, licet non secundum tempus. Vltimum autem locum impossibili reseruauimus: eo q sonat nūquā fore, sicut & vltima vniuersi pars dicta est illa, quæ nunquam actu est. Pulcherrimus igitur ordo statutus est, quando diuinus est obseruatus. Quia autē suppositæ modalium consequentiæ nil aliud sunt quā æquipollentiæ earum quæ ob varium negationis situm, qualitatem vel quantitatē vel vtraq; mutantis: ideo ad completam notitiam consequentium se modalium, de earū qualitate & q̄titate pauca admodum necessaria dicenda sunt. Quoniam igitur natura totius ex partium naturis consurgit, sciendum est q subiectum enūtiationis modalis & dicit esse vel non esse: & est dictū vnicum: & continet in se subiectum dicti, prædicatū autem modalis enūtiationis, modus. s. & totale prędicatum est, quia explicite B vel implicite verbum continet, quod est semper nota eorum quæ de altero prædicantur, propter quod Arist. dixit q modus est ipsa appositio, & continet in se vim distributiuam sm partes temporis. Necessariū.n. & impossibile distribuunt in omne tempus vel simpliciter vel tale: possibile autem & contingens pro aliquo tempore in communi. Nascitur autem ex his quinq; conditionibus, duplex in qualibet modali qualitas, & triplex quātitas. Ex eo.n. q tam subiectum quā prædicatum modalis verbum in se habet, duplex qualitas fit: quarum altera vocatur qualitas dicti, altera qualitas modi. Vñ & supra dictum est aliquam esse affirmatiuā de modo & non de dicto, & econuerso. Ex eo vero q subiectum modalis continet in se subiectum dicti vna quātitas cōsurgit, quę vocatur quātitas subiecti dicti: & hęc distinguitur in vniuersalem particularem, & singularem, sicut & quantitas illarum de inesse. Possumus.n. dicere Sortem, quendam hominem, vel omnem hominem, vel nullum hominem, C possibile est currere. Ex eo autem q subiectū vnius modalis dictum vnū est cōsurgit, alia quātitas vocata quātitas dicti, & hęc vnica est, singularitas. s. Omne.n. dictū cuiusq; modalis singulare est istius vniuersalis, s. dictum. Quod ex eo liquet q cum dicimus: hominem esse albū, est possibile, exponitur sic, hoc dictum hominem esse album est possibile. Hoc dictum autem singulare est: sicut & hic homo. Propterea & dicitur q omnis modalis est singularis, quo ad dictum, licet quo ad subiectū dicti sit vniuersalis vel particularis. Ex eo autem q prædicatum modalis, modus. s. vim distributiuā habet, alia quātitas consurgit vocata quantitas modi seu modalis: & hæc distinguitur in vniuersalem & particularem. Vbi diligenter attendenda sunt. Primum est q hoc est singulare in modalibus, q prædicatum simpliciter quātificat ꝓpositionem modalem, sicut & simpliciter qualificat. Sicut.n. illa est simpliciter affirmatiua in qua modus affirmatur, & illa negatiua, in qua modus negatur: ita illa est simpliciter D vniuersalis cuius modus est vl'is & illa particularis cuius modus est particularis. Et hoc quia modalis modi naturam sequitur. Secundum attendendum, quod est causa istius primi, est q prædicatū modalis. s. modus nō habet solam habitudinem prædicati respectu sui subiecti. s. esse, & non esse: sed habitudinem syncathegorematis distributiui, sed non sm quantitatem partium subiectiuarum, ipsius subiecti, sed sm quantitatem partium temporis eiusdem. & merito. Sicut.n. quia subiecti enuntiationis de inesse propria quantitas est penes diuisionē vel indiuisionem ipsius subiecti, quia est nomen quod significat per modū substātiæ cuius quātitas est per diuisionem continui, ideo signum quantificans in illis distribuit secūdum partes subiectiuas: ita quia subiecti enuntiationis modalis propria quantitas est tempus, quia est verbum quod significat per modum motus cuius ꝓpria quantitas est tēpus, ideo modus quantificans distribuit ipsum

Nā totius vñ cōsurg.

Notādum secundum.

Sub. & pdica. i. moda.

Vis modi.

Lec. 10.

Notādum. secundum.

Offi. prędi. in moda.

Notādum. tertium.

Ra. virtutis modi.

Moda. sm

ipsum suum subiectum. s. esse vel non esse secundum partes temporis. Vnde subtiliter inspicienti, apparebit ꝙ quantitas ista modalis proprij subiecti modalis enuntiationis quantitas est. s. ipsius esse vel no esse. Ita ꝙ illa modalis est simpliciter vniuersalis, cuius proprium subiectũ distribuitur pro omni tempore vel simpliciter, vt hoīem esse animal est necessarium, vel impossibile, vel accepto, vt hominem currere hodie, vel dũ currit, est necessariũ, vel impossibile. Illa vero est particularis, in qua nõ pro omni sed aliquo tempore distributio fit in communi tãtum, vt hominem esse animal est possibile vel cõtingẽs. Est ergo & ista modalis quãtitas subiecti sui passio, sicut & vniuersaliter quantitas se tenet ex parte materię: sed deriuatur a modo non inquantum prædicatum est, qđ vt sic tenetur formaliter, sed inquãtũ syncathegorematis officio fungitur, quod habet ex eo ꝙ proprie modus est. Sunt igitur modalium, de propria earum quantitate loquendo, aliæ vniuersales affirmatiuæ vt illæ de necessario, quia distribuit ad semper esse: aliæ vniuersales negatiuæ vt illæ de impossibili, quia distribuit ad nunquã esse: aliæ particulares affirmatiuæ vt illæ de possibili & cõtingenti, quia distribuunt vtrunq; ad aliquãdo esse: aliæ particulares negatiuæ vt illæ de non necesse & nõ ĩpossibili, quia distribuũt ad aliqñ nõ esse, sicut in illis de inesse, omnis, nullus, quidam, non omnis, nõnullus, similẽ faciunt diuersitatẽ. Et quia vt dictum est: hæc quãtitas modalium est inquantum modales sunt, & de his inquantũ huiusmodi præsens tractatus fit ab Aristo. iccirco æquipollentiæ, seu consequentiæ earum ordinatæ sunt negationis vario situ, quemadmodũ æquipollentiæ illarũ de inesse, vt. s. negatio præposita modo faciat æquipollere suæ contradictoriæ: negatio aũt modo postposita, posita aũt dicti verbo, suæ æquipollere contrariæ facit. Præposita vero & postposita suæ subalternæ vt videre potes in consequentiarum figura vltimo ab Arist. formata, in qua tali præformata oppositionum figura clare videbis omnes se mutuo cõsequẽtes. sm alteram triũ regularũ æqpollere, & cõsequẽter totũ primũ ordinẽ secundo cõtrarium. 3. contradictorium, quarto vero subalternum.

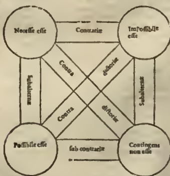
Moda. simpliciter vniuersalis.

Particularis.

Passio sub-

Moda. aliæ vles affir. vel ne. aliæ parti affir. vel neg.

Equipollẽ. in moda.



LECTIO XII.

Vt eam absoluat dubitationem, quæ est, quæ nam enuntiationes contrariæ magis sibi inuicem esse dicantur, quomodo animi sententiæ contrariæ dicantur esse, ostendit.

ARG T. *Cum autem affirmationi, negatio ac affirmatio aduersentur, nam huic omnis homo iustus est, hæc nullus homo iustus est, & omnis homo iniustus est*

E *aduersantur: & item huic, Callias iustus est, hæc, Callias iustus non est, & Callias iniustus est: consideremus oportet vtra istarum sit illi contraria.*

ANT. VTrum autẽ contraria est affirmatio negationi, an affirmatio orationi, & oratio vi quæ dicit quoniam omnis homo iustus est, ei quæ est, nullus homo iustus est, an oĩs homo iustus est, ei quæ est omnis homo iniustus est: Callias iustus est: Callias iustus nõ est: Callias iniustus est, quæ nam horum contraria est.

POstquam determinatum est de enuntiatione secũdũ ꝙ diuersificatur tam ex additione facta ad terminos quam ad compositionem, tius hic secũdum diuisionem a. S. Tho. in principio huius secundi factam intẽdit Arist. tractare quandam quæstionem circa oppositiones enun-

F tiationum prouenientẽ ex eo ꝙ additur aliquid simplici enunciationi. Et circa hoc quatuor facit. Primo mouet quæstionem. Secundo declarat ꝙ hæc quæstio dependet ab vna alia quęstione pretractãda: ibi {Nã si ea, q̃ sunt in voce.} Tertio determinat illã aliã qõnem ibi {Nã arbitrari.} Quarto reddit ad rñdendum qõni primo motæ: ibi {Quare si in opinione &c.} Quæstio quã mouere intẽdit est: Vtrũ affirmatiuæ enunciationi cõtraria sit negatio eiusdẽ prædicati, an affirmatio de prædicato cõtrario seu priuatiuo. Vnde dicit, Vtrum cõtraria est affirmatio negationi contradictoriæ. s. & vniuersaliter oratio affirmatiua orationi negatiuæ, vt affirmatiua oratio quæ dicit, omnis homo est iustus, illi contraria sit orationi negatiuæ, nullus hõ est iustus, aut illi omnis hõ est iniustus, quæ est affirmatiua de prædicato priuatiuo. Et similiter ista affirmatio Callias est iustus, est ne cõtraria illi cõtradictoriæ negationi Callias non est iustus, aut illi, Callias est iniustus quæ est affirmatiua de prædicato priuatiuo

Lec. vle. Quæstio ĩtẽ. ab Arist.

G Ad euidentiã tituli huius quæstionis quia hactenus indiscusse ab aliis est relictus, considerare oportet ꝙ cum in enũtiatione sint duo. s. ipsa enuntiatio seu significatio, & modus enuntiandi seu significandi: duplex inter enũnationes fieri potest oppositio, vna ratione ipsius enũtiationis, altera ratione modi enũnãdi. Si modos enuntiandi attẽdimus, duas species oppositionis in latitudine enũtiationũ inueniemus, contrarietatem. s. & contradictionẽ. Diuisæ. n. superius sunt enuntiationes oppositæ in cõtrarias cõtradictorias. Cõtradictio inter enuntiationes rõne modi enuntiandi est, qñ idẽ prædicatur de eodẽ subiecto contradictorio modo enũtiandi. vt sicut vnũ contradictoriũ nil ponit sed alterũ tãtũ destruit, ita vna enũtiatio nil asserit, sed id tantũ quod altera enũtiabat destruit. Huiusmodi aũt sunt omnes quæ cõtradictoriæ vocanẽ. s. omnis homo est iustus, non omnis homo est iustus Sortes est iustus, Sortes nõ est iustus, vt de se patet. Et ex hoc prouenit ꝙ nõ possuut simul veræ aut falsę esse: sicut

No. pro tit. quæ.

Duplex oppositio inter enun.

Contradõ ra. modi.

Cur nõ simul veræ.

H nec duo contradictoria. Cõtrarietas vero inter enũtiationes ratione modi enũtiandi est quãdo idẽ prædicatur de eodẽ subiecto contrario modo enuntiandi, vt sicut vnũ cõtrariorum ponit materiam sibi & reliquo commune in extrema distantia sub illo genere vt patet de albo & nigro: ita vna enuntiatio ponit subiectũ cõmune sibi & suæ oppositæ in extrema distãtia sub illo prædicato. Huiusmodi quoq; sunt omnes illæ quæ cõtrariæ ĩ figura appellãtur. s. oĩs homo est iustus, omnis homo nõ est iustus. Hæ. n. faciũt subiectum. s. hominẽ maxime distare sub iustitia, dũ illa enunciat iustitiã inesse homini, nõ quocũq; modo, sed vniuersaliter: ista autẽ enuntiat iustitiã abesse homini nõ qualitercũq; sed vniuersaliter. Maior. n. distãtia esse nõ potest q̃ ea, quæ est inter totã vniuersitatẽ habere aliqd & nullũ de vniuersitate habere illud. Et ex hoc ꝓuenit ꝙ nõ possunt esse simul veræ, sicut nec cõtraria posũt eidẽ simul inesse, & ꝙ possunt esse simul falsæ,

Contrarietas ra. mo. enun.

Cur contrariæ non simul ve.

sicut

Oppo. attẽ. sign.

sicut & contraria simul nõ inesse eidem possunt. Si vero ipsam enuntiationem siue eius significationem attendamus fm vnam tm̃ oppõnis spẽm, in tota latitudine enuntiationum reperiemus cõtrarietatem. s. fm veritatem & falsitatem, quia duarum enuntiationum significationes entia positiua sunt, ac p hoc neq; contradictorie, neq; priuatiue opponi possunt, qa vtriusq; oppõnis alterum extremum est formalr non ens. Et cum nec relatiue opponantur, vt clarum est, restat vt non nisi contrariæ opponi possint.

Ista contrarie in quo consi.

Consistit aũt ista contrarietas in hoc q duarum enuntiationum altera, alteram non cõpatitur vel in veritate vel in falsitate, psuppositis semper condõnibus contrariorum. s. q fiant circa idem & in eodem tpe. Patere quoq; põt talem oppõnem esse cõtrarietatem ex natura conceptionum animæ cõponentis & diuidẽtis, quarum singulæ sunt enuntiationes.

Opp. inter conceptiones animę.

Conceptiones siquidem alę adęquatæ nullo alio modo opponuntur conceptionibus inadęquatis nisi contrarie, & ipsę cõceptiones inadęquatæ si se mutuo expellunt, contrariæ quoq; dicunt. Vnde verum & falsum, contrarie opponi probatur à S. Th. in 1. parte. q. 17. Sicut ergo hic, ita & in enuntiationib9 ipsæ significationes adęquatæ contrarie opponunt inadęquatis. i. veræ falsis & ipsæ inadæquatæ. s. falsæ, contrarie quoq; opponunt inter se, si contingat q se non cõpatiantur, saluis semper contrariorum condõnibus.

Duplex cõtrarietas in enun.

Est igit in enuntiationibus duplex contrarietas, vna rõne modi, altera rõne significationis, & vnica contradictione. s. rõne modi. Et vt confusio vitetur prima contrarietas vocetur contrarietas modalis, secunda cõtrarietas formalis.

Contradictio.

Cõtradictio aũt non ad cõfusionis vitationem, qa vnica est, sed ad pprietatis expressionem contradictio modalis vocari põt. Inuenitur aũt contrarietas formalis enuntiationum inter oẽs contradictorias, quia contradictoriarũ altera alteram semper excludit & inter oẽs cõtrarias modaliter quo ad veritatem, quia non possunt esse simul veræ, licet non inueniat inter oẽs quo ad falsitatem, qa possunt esse simul falsę. Quia igitur Arist. in hac qõne loquitur de contrarietate enuntiationum q̃ extenditur ad contrarias modalis, & contradictorias, vt patet in principio & in fine qõnis. In principio quidem, qa ppõnit vtrasq; contradictorias dicẽs {Affirmatio negõni} & cõtrarias modalr dicens, {Et orõni} vnde & exẽpla vtrarũq; statim subdit, vt patet in litera, in fine vero, quia ibi expresse quã conclusit esse contrariam affirmatiuæ vlis veræ diuidit in contrariam modaliter vlem negatiuam. s. & contradictoriam, quæ diuisio falsitate non careret nisi conclusisset cõtrariam formaliter, vt de se patet, quia in quã sic accipit contrarietatem, ideo de contrarietate formali enuntiationum qõ intelligenda est. Et est qõ valde subtilis, necessaria, & adhuc nullo mõ superius tacta.

Titulus q.

Est igitur titulus qõnis, Vtrum affirmatiuæ veræ contraria formaliter sit negatiua falsa eiusdem pdicati, aut affirmatiua falsa de prædicato priuatiuo, vel contrario? Et sic patet quis sit sensus tituli, & quare non mouet qõnem de quacunq; alia oppositione enuntiationum, quia. s. nulla alia in eis formaliter inuenitur, & q accipit contrarietatem pprie & strictissime, licet talis contrarietas inueniat inter contradictorias modaliter & contrarias modalr.

Contrarietas hic strictissime.

In pricipio hui9 2. lec. prima.

Dictum vero fuit à S. Th. prouenire hanc dubitationem ex eo q additur aliquid simplici enuntiationi, quia si tm̃ simplices. i. de 2. adiacente enuntiationes attendantur, non habet hæc quæstio radicem. Quia autem simplici enuntiationi. i. subiecto & verbo substantiuo additur aliquid, s. prædicatum, nascitur dubitatio circa oppositionem, an illud additum in contrariis debeat esse illudmet prædicatum, negatione apposita verbo, an debeat esse prædicatum contrarium seu priuatiuum absque negatione præposita verbo? Deinde cum dicit.

ARGV.

Atq; cum ea, quæ sunt in voce, sequantur ea, q̃ sunt in mente si illic opinio contraria sit contra- A *ria, vt opinio q̃ dicit, omnis hõ est iustus, huic opinioni, omnis hõ iniustus est, necesse est rẽ similiter sese habere, & in affirmationibus hisce, q̃ in voce, consistũt. Sin vero cõtrarij opinio non sit ibi cõtraria, nec affirmatio affirmationi, sed dicta negatio contraria est. Quare cõsiderandum est qualis nam opinio falsa opinioni veræ contraria sit: vtrũ affirmationis opinio, an ea q̃ cõtrarium opinatur. Dico aũt hoc pacto, est vna opinio vera de bono, bonũ esse, alia vero falsa de eodẽ, bonũ non esse, & insup alia, malum esse. Harum igitur duarũ, vtra sit contraria vera, & si sit vna, vtra sit ipsa contraria?*

ANT.

Nam si ea, q̃ sunt in voce sequuntur ea, quæ sunt in aĩa, illic aũt contraria est opinio cõtra- B rij, vt omnis hõ iustus est, ei q̃ est, omnis hõ iniustus est: etiam in his, q̃ sunt in voce, affirmationibus, necesse est silr se habere. Quod si neq; illic contrarij opinatio cõtraria est, nec affirmatio affirmationi cõtraria erit, sed ea q̃ dicta est, negatio. Quare cõsiderandum est q̃ opinio falsa opinioni verę cõtraria sit vtrum negõni, an certe ea, q̃ contraria esse opinat. Dico aũt hoc modo. Est quædam opinatio vera boni, qm̃ bonum est, alia vero falsa qm̃ bonum non est, alia qm̃ malum est. Quænam harum contraria est veræ? Et si est vna, fm quam contraria?

Declarat vnde sumenda sit decisio huius qõnis. Et duo facit, quia primo declarat q hæc qõ depẽdet ex vna alia qõne, ex illa. s. vtrum opinio. i. conceptio aĩæ in secunda C operatione intellectus, veræ contraria sit opinioni falsæ, negatiuæ eiusdem pdicati, an falsæ affirmatiuæ cõtrarij siue priuatiui. Et assignat cãm, quare illa qõ depẽdet ex ista, qa. s. enuntiationes vocales sequuntur mẽtales, vt effectus adęquati causas pprias, & vt significata signa adæquata, & consequenter silis est in hoc vtraq; natura. Vñ inchoans ab hac cã ait: Nam si ea q̃ sunt in voce sequũtur ea, q̃ sunt in aĩa, vt dictum est in principio primi lib. & illic. i. in aĩa, opinio cõtrarij prædicati circa idem subiectum est contraria illi alteri, q̃ affirmat reliquum contrarium de eodem, cuiusmodi sunt istæ mentales enũtiationes, omnis hõ est iustus, omnis hõ est iniustus: si ita inquã est, etiam & in his affirmationibus, q̃ sunt in voce . i. vocalr sumptis, necesse est silr se habere, vt. s. sint contrariæ duæ affirmatiuæ de eodem subiecto, & pdicatis contrariis. Quod si neq; illic. i. in aĩa opinatio contrarij pdicati contrarietatem inter mentales enũtiationes constituit, nec affirmatio vocalis affirmationi vocali cõtra- D ria erit de contrario pdicato, sed magis affirmationi contraria erit negatio eiusdem pdicati. Dependet ergo mota qõ ex ista alia sicut effectus ex cã. Propterea & concludendo addit secdm, q. s. de hac qõne prius tractandũ est, vt ex cã cognita effectus innotescat dicens. Quare considerandum est, opinio vera cui opinioni falsæ contraria est. Vtrum negationi falsæ, an certe ei affirmationi falsæ q̃ contrarium esse opinatur, & vt exẽplariter proponat, dico hoc mõ. Sunt tres opin. de bono, puta vita. Quædã enim est ipsius boni opinio vera, qm̃ bonum est, puta q vita sit bona. alia vero falsa negatiua. s. qm̃ bonũ non est, puta q vita non sit bona: alia item falsa: affirmatiua contrarij, s. qm̃ malum est, puta q vita sit mala. Quæritur ergo quæ harum falsarum contraria est veræ? Quod aũt subdidit. {Et si est vna, fm quam contraria est} tripliciter legi põt. Primo dubitatiue vt sit pars qõnis, & tunc est sensus, Quæritur q̃ harum falsarũ cõtraria est veræ, &

Tripl. legi potest.

simul quæritur, si est tñ vna harum falsarum fm quã fiat contraria ipsi veræ, quia cum vnum vni sit contrarium, vt dr̃ 10. Meta. quærendo q̃ harum sit contraria, q̃remus etiam an vna earum sit cõtraria. Aliŭ mõ põt legi aduersatiue, vt sit sensus. Quæritur q̃ harum sit contraria, q̃q̃ sciamus ꝙ nõ vtraq;, sed vna earum est fm quã fit cõtrarietas. Tertio mõ põt legi diuideodo hanc particulã {& si est vna} ab illa sequenti {fm quam contraria est.} & esse prima pars expressiue, scda vero dubitatiue legit, & est sensus. Quæritur q̃ harum falsarum cõtraria est veræ, non solũ si illæ duæ falsæ inter se differũt in consequẽdo, sed etiã si vtraq; est vna. i. alteri indiuisibilr̃ vnita, quærit fm quã fit contrarietas. Et hoc mõ exponit Boeth. dicẽs ꝙ Arist. apposuit hæc verba pp contraria immediata, in quibus nõ differt contrarium a priuatiuo. Inter cõtraria enim mediata & imediata hæc est dĩa, ꝙ in imediatis à priuatiuo contrarium non infert. Non. n. valet corpus colorabile est nõ album, ergo est nigrum: põt. n. esse rubrũ. In immediatis aũt valet, v. g. Aial est nõ sanum, ergo infirmum. Numerus est non par, ergo impar. Voluit ergo Arist. exprimere ꝙ nunc cum quærimus q̃ harum falsarum. s. negatiuæ & affirmatiuæ contrarij sit contraria affirmatiuæ veræ, quærimus vl'r siue illæ duæ falsæ indiuisibiliter se sequantur, siue non. Deinde cum dicit.

T cõm. 14. Lec. 5. 2. sen. — Tertius ef. — Boethus. — Dĩa inter contraria mediã vel imme. — Inte. Arist.

ARGV. *Existimare itaq; contrarias opiniones ex eo definitas esse, quia sunt contrariorũ, falsum profecto est. Nã opinio, qua quispiã opinatur bonũ esse bonũ, & opinio, qua malũ opinatur esse malũ, eadẽ est fortasse, ac vera, siue plures sint, siue vna. Contrariæ vero sunt hæ. At non ex eo quia contrariorũ sunt, sed ex eo potius, quia contrario modo se habent.*

ANT. Nam arbitrari contrarias opiniones diffiniri in eo ꝙ contrariorum sunt, falsum est. Boni enim quoniam bonum est, & mali, quoniam malum est, eadem fortasse opinio est, & vera, siue plures, siue vna sit. Sunt autem ista contraria, sed non in eo ꝙ contrariorum sunt contrariæ, sed magis in eo ꝙ contrariæ.

Prosequitur hãc secundam qõnem. Et circa hoc quatuor facit. Primo declarat ꝙ contrarietas opinionum nõ attenditur penes cõtrarietatem materiæ circa quã versantur, sed potius penes oppõnem veri vel falsi. Scdo declarat ꝙ non penes quæcũq; opposita fm veritatem & falsitatem est cõtrarietas opinionum. ibi. {Si ergo boni.} Tertio determinat ꝙ contrarietas opinionum attenditur penes p se primo opposita fm veritatem & falsitatem tribus rõnib9. ibi. {Sed in q̃bus primo fallacia &c.} Quarto declarat hanc determinationem inueniri in oĩb9 veram. ibi. {Manifestum est igit.} Dicit ergo, pponens intentam conclõnem, ꝙ falsum est arbitrari opiniones diffiniri seu determinari debere contrarias ex eo ꝙ contrariorum obiectorum sunt. Et adducit ad hoc duplicem rõnem: Prima est opiniones contrariæ non sunt eadẽ opinio, sed contrariorũ eadem est fortasse opinio, ergo opiniones non sunt contrariæ ex hoc ꝙ contrariorum sunt. Scda est opiniones cõtrariæ nõ sunt simul veræ, sed opiniones contrariorũ siue plures siue vna sunt simul veræ, q̃nque, ergo opiniones non sunt cõtrariæ ex hoc ꝙ contrariorum sunt. Harum rõnum suppositis maiorib9 ponit vtriusq; minoris declarationem simul dicẽs. Boni. n. qm̃ bonum est & mali qm̃ malum est eadẽ fortasse opinio est, quo ad primã. Et subdit esse veras siue plures siue vna sit quo ad scdam. Vtitur aũt dubitatiuo aduerbio & disiunctione, q̃a non est determinandi locus an contrariorum eadem sit opinio, & q̃a aliquo mõ est eadem & aliquo mõ non. Si. n. loquamur de habituali opinione, sic eadẽ est, si aũt de actuali, sic non eadem est. Alia siquidem mentalis cõpositio actualiter fit, concipiendo bonũ esse bonũ, & alia concipiendo malũ esse malũ, licet eodẽ habitu vtrũq; cognoscamus, illud p se primo, & scdario, vt dr̃ 9. Meta. Deinde subdit ꝙ ista q̃ ad declarationem minorum sumpta sunt. s. bonum & malũ, cõtraria sunt, etiam contrarietate sumpta stricte in moralib9, ac p hoc cõgrua vsi sumus declaratione. Vltimo inducit cõclõnẽ. Sed non in eo ꝙ contrariorum opiniones sunt, contrariæ sunt, sed magis in eo ꝙ contrariæ. i. sed potius censendæ sunt opiniones contrariæ ex eo ꝙ cõtrariæ aduerbialr̃. i. contrario mõ. i. veræ & falsæ enũtiãt. Et sic patet primũ.

Lec. vlt. — Cõtrariorũ eadem opi. — Lec. 1. & cõm 3.

ARGV. *Quod si sit opinio de bono, ipsum bonũ esse, alia vero ipsum bonũ non esse, & item alia q̃ bono tribuit id, quod ipsi non competit, neq; competere põt, cæterarum q̃dem nulla est ponenda contraria, nec earum, q̃bus competere qđ non inest, nec earum q̃bus nõ inesse, quod cõpetit, creditur. Nam infinitæ sunt ambæ, & quibus competere quod non inest, & quibus non competere quod inest existimatur.*

ANT. Si ergo boni, qm̃ bonum est, opinatio est, alia vero, quando non est bonum. Est vero & alia quoniam aliud aliquid est, quod non est, neq; potest esse, aliarum quidem nulla ponenda est, neq; quæcunq; esse, quod non est, opinantur: neq; quæcunq; non esse quod est. Infinitæ. n. vtræq; sunt, & quæ esse opinantur, qđ non est, & quæ non esse, quod est.

Quia dixerat ꝙ contrarietas opinionum accipitur fm oppositionem veritatis & falsitatis earum. Declarat modo ꝙ non quæcũq; fm veritatem & falsitatem oppositæ opiniones sunt contrariæ tali rõne. De bono puta de iustitia quatuor possunt opiniones haberi. s. ꝙ iustitia est bona, & ꝙ non est bona, & ꝙ est fugibilis, & ꝙ est non appetibilis. Quarum prima est vera, reliquæ sunt falsæ. Inter quas hæc est diuersitas, ꝙ prima negat idem p̃dicatum quod vera affirmabat, secunda affirmat aliq̃d aliud qđ bono non inest, tertia negat id quod bono inest, non tñ illud quod vera affirmabat. Tunc sic. Si oẽs opiniones fm veritatem & falsitatem sunt contrariæ, tunc vni. s. veræ opinioni non solum multa sunt contraria, sed etiã infinita, quod est impos͠e, quia vnum vni est contrarium. Tenet consequentia, q̃a possunt infinitæ imaginari opiniones falsæ de vna re, similes vltimis falsis opinionibus adductis affirmantes. s. ea q̃ non insunt illi, & negantes ea q̃ illi quocũq; modo coniuncta sunt. Vtraq; nãque indeterminata esse & absq; numero constat. Possum. n. opinari ꝙ iustitia est quãtitas, ꝙ est relatio, ꝙ est hoc & illud, & silr̃ opinari ꝙ iustitia non sit qualitas, nõ sit appetibilis, non sit habitus. Vnde ex supradictis in ppõne qõnis inferens pluralitatem falsarum contra vnam verã ait: Si ergo est opinatio vera boni, puta iustitiæ, qm̃ est bonum, & si est etiam falsa opinatio negãs idem. s. qm̃ non est q̃d bonum, est vero & tertia opinatio falsa quoq; affirmans aliquid aliud inesse illi, quod non inest nec inesse potest, puta ꝙ iustitia sit fugibilis, ꝙ sit illicita, & hinc intelligit quarta falsa quoq;, q̃. s. negat aliquid aliud ab eo quod vera opinio affirmat inesse iustitiæ quod tñ inest, vt puta ꝙ nõ sit qualitas, ꝙ non sit virtus, si ita inquam est, nulla aliarum falsarum ponenda est contraria opinioni veræ. Et exponens q̃d demonstret per li aliarum, subdit. Neq; quæcũq; opinio opinatur esse quod non est, vt tertij ordinis opiniones faciunt, neq; quæcunq; opinio opinat̃ non esse quod est, vt quarti ordinis opiniones, significant. Et causam subdit. Infinita. n. vtraq; sunt, & quæ esse opinãtur quod non est, & q̃ non esse quod est, vt supra declaratum fuit. Non ergo quæcũq; opiniones oppositæ fm veritatem & falsitatem contrariæ sunt. Et sic patet scdm.

Lect.

LECTIO XIII.

Quonam hominum opiniones dicantur esse contrariæ ostenditur: hinc proportionabiliter, quomodo enuntiationum contrarietas sumenda sit docetur.

ARGY. *Sed illa sunt ponẽda, in qbus inest ipsa deceptio. Hæ aũt sunt illæ, ex qbus generationes ꝓficiscuntur, Quapropter & deceptiões ex ipsis ꝓficiscũtur.*

ANT. Sed in quibus primo fallacia est. Hæ autem sunt quibus sunt gñationes. Ex oppositis vero generationes sunt. Quare etiam fallacia.

Quia subtili indagatione ostendit, ꝙ nec materiæ cõtrarietas, nec veri falsiq; qualiscunq; oppositio contrarietatem opinionum constituit, sed quod aliqua veri falsiq; oppositio id facit: ideo nunc determinare intendit qualis sit illa veri falsiq; oppositio, quæ opinionum contrarietatem constituit. Ex hoc.n.directe qõni satisfit. Et intendit ꝙ sola oppositio opinionum ſm affirmationem & negationem eiusdem de eodem &c. constituit contrarietatem earum. Vnde intendit ꝓbare istam conclusionem per quam ad quæsitum rñdet, opiniones oppositæ ſm affirmationem & negõnem eiusdem de eodem sunt contrariæ, & consequenter illæ quæ sunt oppositæ ſm affirmationem contrariorum ꝑdicatorum de eodem non sunt cõtrariæ, quia sic affirmatiua vera haberet duas contrarias, quod est impossibile. Vnum.n.vni est contrarium. Probat autem istã conclõnem tribus rõnibus. Prima est.

Prima ra. Opiniones in quibus primo est fallacia sunt contrariæ, opiniones oppositæ ſm affirmationem & negõnem eiusdem de eodem sunt in quibus primo est fallacia, ergo opiniones oppositæ ſm affirmationem & nega. eiusdem de eodem sunt contrariæ.

Sensus. Sensus maioris est. Opiniones q̃ primo ordine naturæ sunt termini fallaciæ.i.deceptionis seu sunt erroris contrariæ. Sunt.n.cum qs fallitur seu errat: duo termini.s.à quo declinat, & ad quem labitᷣ. Huius rõnis in litera primo ponitur maior cum dr̃. {Sed in qbus primo fallacia est.} aduersatiue.n.continuans sermonem supradictis, insinuauit non tot enumeratas opiniones esse cõtrarias, sed eas, in qbus primo fallacia est modo exposito. Deinde subdit ꝓbõnem minoris talem. Eadem ꝓportionalr̃ sunt ex quibus sunt gñones, & ex qbus sunt fallaciæ. Sed gñones sunt ex oppositis ſm affirmationem & neg. ergo & fallaciæ sunt ex oppositis ſm affirmationem & neg. quod erat assumptum in minore. Vnde ponens maiorem huius prosyllᷣi ait. {Hæ aũt}.s. fallacia {est ex his}.s.terminis: proportionaliter tñ {ex quibus sunt & generationes.} Et subsumit minorem. {Ex oppositis vero}.s.ſm affirmationem & neg. & generationes fiunt. Et demum concludit. {Quare etiam fallacia}.s.ex oppositis ſm affirmationem & neg. eiusdem de eodem.

Notãdum. Siſtudinẽ ꝓcessus naturæ & intellectus. Ad euidentiam huius ꝓbõnis scito ꝙ idem faciunt in ꝓcessu intellectus cognitio & fallacia seu error, quod in ꝓcessu naturæ generatio & corruptio. Sicut nanq; perfectiones naturales gñonibus acquiruntur, corruptionibus deluunt, ita cognitione perfectiones intellectuales acquiruntur, erroribus autem seu deceptionibus amittuntur. Et iõ sicut tam generatio quã corruptio est inter affirmationem & neg. vt proprios terminos, vt dr̃ 5. Phys. ita tam cognoscere aliquid, quã falli circa illud, est inter affirmationem & neg. vt proprios terminos, ita ꝙ id, ad quod primo attingit cognoscens aliquid in secunda operatione intellectus, est veritatis affirmatio: & quod per se primo abiicitur est illius negatio. Et similr̃ quod per se primo perdit, qui fallitur, est veritatis affirmatio: & quod primo incurrit est veritatis negatio. Recte ergo dixit ꝙ iidem sunt termini inter quos primo est gñatio, & illi inter quos est primo fallacia, quia vtrobiq; termini sunt affirmatio & negatio. Deinde cum dicit.

Lect. 1. & cõm. 7.

ARGY. *Quod si bonum, & bonum est, & nõ malum, & alterum quidem ꝑ se, alterum vero ꝑ accidens cõ-*

A *petit: accidit.n.ipsi non malum esse, atq; ea vniuscuiusq; opinio vera est magis, quæ est non per se, & item falsa magis, quæ est per se, quippe cum & ea vera sit magis, q̃ conditionem hanc subit, & horũ vtraq; falsa est: & ea inquã, q̃ bonum, bonum non esse, & ea, q̃ bonum malum asserit esse, illa qdem respectu vera ꝑ se, hæc vero respectu vera ꝑ accidẽs, magis erit ea opinio falsa profecto, q̃ est negatio boni, quam ea, q̃ est contrarij affirmatio. Atq; is circa vnumquodq; maxime opinatur falso, qui contrariam habet opinionem. Contraria nãque circa idem genus plurimum differũt. Si igitur harum opinionum contraria quidẽ est, & ea q̃ est contrarij, magis aũt est ea contraria, quæ est negationis:*
B *patet hanc porrò sine controuersia cõtrariam esse.*

Si ergo quod bonum est, & bonum, & non malum est, & hoc quidem ſm se, illud vero ſm accidens: accidit.n.ei malũ non esse, magis aũt in vnoquoq; vera est, quæ ſm se est, etiam falsa, siquidem & vera: ergo ea q̃ est q̃m non est bonum quod bonum est, ſm se, falsa est, illa vero q̃ est, q̃m malum, est eius, quæ est ſm accidens. Quare magis erit falsa de bono ea quæ est negationis opinio, q̃ ea, quæ est contrarij. Falsus autem est maxime circa singula q habet cõtrariam opinionem. Contraria.n.sunt eorum, q̃ plurimum circa idẽ differunt. Quòd si harum contraria quidẽ est altera, magis vero cõtraria
C cõtradictio est, manifestum est q̃m hęc erit contraria. Illa vero quę est, q̃m malum est, quod bonum est, implicita est. Etenim q̃m non bonum est, necesse est forte idem ipsum opinari. ANT.

Intendit probare maiorem principalis rõnis. Et quia iam declarauit ꝙ ea, in quibus primo est fallacia, sunt affirmatio & negatio: ideo vtitur loco maioris ꝓbãdæ, huius.s.opiniones in quibus primo est fallacia sunt contrariæ, sua conclõne.s.opiniones oppositæ ſm affirmationẽ & neg. eiusdem sunt contrariæ. Aequiualere.n.iam declaratum est. Fecit autem hoc consuetæ breuitati studens: q̃m sic procedendo & probat maiorem & rñdet directæ quæstioni, & applicat ad ꝓpositum simul. Probat ergo loco maioris conclõnem principalr̃ intentam qõnis, hãc .s.opiniones oppositæ ſm affirmationem & neg. eiusdẽ contrariæ & non illæ q̃ sunt oppositæ ſm contrariorum affirmationem de eodem. Et intendit talem rõnẽm. Opinio vera, & eius magis falsa, sunt contrariæ opiniones:
D oppositæ ſm affirmationem & neg. sunt vera & eius magis falsa, ergo opiniones oppositæ ſm affirmationem & neg. sunt contrariæ. Maior probatur ex eo ꝙ q̃ plurimũ distant circa idem sunt contraria, vera aũt & eius magis falsa plurimum distant circa idem, vt patet. Minor vero probatur ex eo ꝙ oppositæ ſm negõnem eiusdem de eodem est per se falsa, respectu suæ affirmationis veræ. Opinio aũt per se falsa magis falsa est quacunq; alia. Vnumquodq;.n.quod est per se tale, magis tale est quolibet qđ est per aliud tale. Vnde ad suprapositas opiniones in ꝓpositione qõnis rediens vt ex illis exẽplariter clarius intentum ostendat à ꝓbõne minoris inchoat tali modo. Sint quatuor opiniones, duæ veræ.s.bonum est bonum, bonum non est malum, & duæ falsæ.s.bonum nõ est bonum, & bonum est malum. Clarum est aũt ꝙ prima vera est ratione sui: secunda autem est vera ſm accidens.i. rõne alterius, qa.s.non esse malũ est cõiunctũ ipsi bono.

Cur loco mi. probat conclõnẽ.

Rs. ad concln.

Prob. ma.

Prob. mi.

4. opin. de bo. q̃ veræ rõne sui & q̃ alterius.

Ideo:n.ista est vera, bonum non est malum, quia bonum E
est bonum, & nõ econtra, ergo prima q̃ est fm se vera, est
magis vera q̃ secunda: quia in vnoquoq; genere q̃ fm se
Quæ falſę. est vera, est magis vera. Illæ aũt duæ falſę eodem mõ cen
sendæ sunt, q.s.magis falsa est, q̃ fm se est falsa. Vnde qa
prima earum.s.bonum nõ est bonum, q̃ est negatiua p se
non rõne alterius falsa, relata ad illam affirmatiuam bo-
num est bonum, & scda.s.bonum est malum q̃ est, affir-
matiua contrarij ad eãdem relata est falsa per accñs.i.ra-
tione alterius, ista.n.s.bonum est malum, nõ immediate
falsificatur ab illa vera.s.bonum est bonum: sed mediãte
illa alia falsa.s.bonum nõ est bonum, iccirco magis falsa
respectu affirmationis veræ est negatio eiusdem, quã af-
firmatio contrarij, qd erat assumptum in minore. Vnde
rediẽs ad suppositas (vt dictum est) opiniones, infert pri
mas duas veras opiniones, dicens. Si ergo qd bonum est,
& bonum est, & nõ est malum, & hoc quidem.s.qd dicit
In quoli- prima opinio est verum fm se.i.rõne sui, illud vero.s.qd
bet or.quæ dicit scda opinio est verum fm accidens, quia accidit.i. F
mag.ve.vel coniunctũ est ei.s.bono malum nõ esse, in vnoquoq; aũt
fal. ordine magis vera est illa q̃ fm se est vera: etiam igit fal-
sa magis est q̃ fm se falsa est. Siquidem & vera huius est
naturæ, vt declaratum est, q.s.magis vera est, q̃ fm se est
vera. Ergo illarum duarũ opinionum falsarum in qõne
ppositarum.s.bonum non est bonum & bonum est ma-
lum, ea q̃ est dicẽs, qm̃ non est bonum quod bonum est.i.
negatiua.s.bonum nõ est bonum: est consistens falsa fm
se.i.rõne sui continet in seipsa falsitatem, illa vero reliqua
falsa opinio, q̃ est dicens, qm̃ malum est.i.affirmatiua cõ
traria.s.bonum est malum, eius, q̃ est.i.illius affirmatio-
nis dicentis, bonum est bonum fm accñs.i.rõne alterius,
falsa est. Deinde subdit ipsam minorem. Quare erit ma-
gis falsa de bono, opinio negationis, quã contrarij. De-
inde ponit minorem dicẽs, q {semper magis falsus circa
singula est ille, q habet contrariam opin.} ac si dixisset
veræ opinioni magis falsa est contraria, qd assumptum
erat in maiore. Et eius pbõnem subdit, quia {contra- G
rium est de numero eorum q̃ circa idem plurimum diffe-
runt.} Nihil.n.plus differt á vera opinione q̃ magis fal
sa circa idem. Vltimo directé applicat ad qõnem dicens,
{Quód si} p quia harum falsarum.s.negõnis eiusdem &
affirmationis contrarij, altera est contraria veræ affirma
tionis: opinio veró contradictionis.i negõnis eiusdem de
eodem magis est contraria fm falsitatẽ.i.magis est falsa,
manifestum est qm̃ hic.s.opinio falsa negõnis erit affir-
mationi veræ, & econtra. Illa vero opinio q̃ est dicens,
qm̃ malum est qd bonum est.i.affirmatio contrarij, non
contraria, sed implicita est.i.sed implicans in se veræ cõ-
trariam.s.bonum non est bonum. Etenim necesse est ip-
sum opinantem affirmationem cõtrarij opinari, qm̃ idẽ
de quo affirmat contrarium non est bonum. Oportet si-
quidem si quis opinat q vita est mala q opinetur q vita
non sit bona. Hoc.n.necessario sequit ad illud & nõ econ
uerso. Et iõ affirmatio cõtrarij implicita dr. Negatio aũt
eiusdem de eodẽ implicita nõ est: & sic finitur prima rõ. H
Notan.1. Notandum est hic primo q ista regula gñalis tradita hic
Circa opin. ab Arist. de contrarietate opinionum, q.s.contrariæ opi
contrarij. niones sunt q̃ opponuntur fm affirmationem & nega-
tionem eiusdem de eodẽ & io se & in assumptis ad eius
pbõnem ppõnibus scrupulosa est. Vnde multa hic insur
Primũ du. gunt dubia. Primum est quia cum oppositio fm affirma
tionem & negõnem non constituat contrarietatem, sed
contradictionem apud oẽs philosophos, qũo Arist. opi-
niones oppositas fm affirmationem & negõnem ex hoc
contrarias ponat? Augetur & dubõ quia dixit q ea in
quibus primo est falsa, sunt cõtraria: & tñ subdit q sunt
oppositę sicut termini gñonis quos constat contradicto-
rié opponi. Nec dubõne caret qũo sit verum id quod su-
pra diximus ex intentione S.Th. q nullæ duæ opiniones
opponantur contradictorié, cum hic expresse dr aliquas
Scdm dub. opponi fm affirmationem & negõnem, Dubium scdo

E insurgit circa id quod assumpsit, q contraria cuiusq; ve-
ræ est per se falsa. Hoc.n.non vr verum. Nam contraria
istius veræ Socr. est albus, est ista: Socr. non est albus fm
determinata, & tñ non est p se falsa. Sicut nãque sua op-
posita affirmatio est per accñs vera, ita ista est per accñs
falsa. Accidit.n.isti enuntiationi falsitas. Potest.n.muta
ri in veram, qa est in materia contingẽti. Dubium est ter Dubium 3.
tio circa id qd dixit magis vero contradictionis est con-
traria. Ex hoc.n.vr velle q vtraq;.s.opinio negõnis & cõ
trarij sit contraria veræ affirmationi, & consequẽter vel
vni duo ponit contraria, vel non loquit de contrarietate
pprie sumpta, cuius oppositum supra ostẽdimus. Ad cui Responsio
dentiam olum, quæ primo loco adducunt, sciendum q ad primũ
opiniones seu conceptiones intellectuales, in scda opera- dubium.
tione, de qbus loqmur, possunt tripl'r accipi. Vno modo Notan. 2.
fm id qd sunt absolute. Alio mõ fm ea q̃ represẽtãt ab- Cõcept. in-
solute. Tertio fm ea q̃ represẽtãt vt sunt in ipsis opinio- tell. in 2.
nibus. Primo mẽbro omisso, qa nõ est pñtis speculatio- opera tri-
F nis, scito q si accipiant 2.modo fm representata, sic inue pliciter.
nitur inter eas & cõtradictionis, & priuationis, & con-
trarietatis oppõ. Ista mẽtalis enuntiatio, Socr. est vidẽs Si. 2.
fm id qd representat, opponitur illi, Socr. non est videns
contradictorié, priuatiué aũt illi, Socr. est cæcus: cõtra-
rié aũt illi, Socr. est luscus, si accipiant fm representata.
Vt.n.dr in Postprædicamentis, Nõ solum cæcitas est pri
uatio visus, sed etiam cæcum esse est priuatio huius, qd
est, esse vidẽtem, & sic de aliis. Si vero accipiãtur opin.3. Si. 3.
modo.s.prout representata per eas sunt in ipsis, sic nulla
oppositio inter eas inuenitur nisi contrarietas, qm̃ siue
opposita contradictorié siue priuatiué siue contrarié re-
presentẽtur, vt sunt in opinionibus, illius tm̃ oppositio-
nis capaces sunt, q̃ inter duo entia realia inueniri potest.
Opiniones nãque realia entia sunt. Regulare.n.est q que-
quid conuenit alicui fm esse qd habet in a io fm modũ
& naturam illius in quo est sibi conuenit, & non fm qd
exigeret natura ppria. Inter entia aũt realia cõtrarietas Contrarie-
G sola formal'r reperitur. Taceo nunc de oppõne relatiua. tas inter e-
Opiniones ergo hoc modo sumptæ, si oppositæ sunt con nun.realis.
trarietatem sapiũt, sed non oẽs pprié contrariæ sunt: sed
illæ q̃ plurimum differũt circa idem veritate & falsitate.
Has aũt probauit Arist. esse opiniones affirmationis & Rñsio ad
negõnis eiusdem de eodem. Istæ igitur veræ contrariæ obiec.affir.
sunt. Reliquæ vero p reductionem ad has contrariæ di- & nega.
cuntur. Ex his patet qd ad obiecta dicendũ sit. Fatemur
enim q affirmatio & negõ in seipsis contradictionẽ con Ad scdm.
stituunt. In opinionibus vero existẽtes contrarietatem in-
ter illas causant pp extremam distantiam, quam ponunt
inter entia realia, opinionem.s.verã & opin.s.falsam cir-
ca idẽ. Stant q; ista duo simul q ea in qbus primo est fal-
lacia, sint opposita vt termini gñonis, & tñ sint cõtraria
vtendo supradicta distĩne. Sunt.n.opposita contradicto-
rię vt termini gñonis fm representata, sunt aũt contra-
ria fm q hñt in seipsis illa contradictoria. Vnde plurimũ
differunt. Liquet quoq; ex hoc q nulla est dissensio inter Ad tertiũ.
H dicta Arist. & S.Th. quia opiniones aliquas opponi fm
affirmationem & negõnem verum esse confitemur, si ad
representata nos conuertimus vt hic dr. Tu aũt qui per-
spicacioris ac perfectioris ingenij es compos, hinc habeto
q inter ipsas opin. oppositas, quidam tm̃ motus est, eo
q de affirmato in affirmatum mutatio fit. Inter ipsas ve- Inter opin.
ró fm representata, similitudo quædam gñonis & corru opp. quidã
ptionis inuenitur, dum inter affirmationem & negõnem tm̃ motus.
mutatio claudit. Vnde & fallacia siue error qñq; & mo-
tus & mutationis rõnem habet diuersa respiciẽdo, qñ.s. Error quã-
ex vera in p se falsam vel ecõuerso quis mutat opinionẽ: do &c.
Qñq; autem sola mutationem imitatur, qñ.s.absq; præ-
opinata veritate ipsam falsam offendit quis opinionem.
Quandoq; veró motus vndique rõnem possidet: quan-
do scilicet ex vera affirmatione in falsam circa idem con
trarij affirmationem transit. Quia tñ prima vt quis fal-
latur radix oppositio affirmatiõis & negõnis, merito ea
in quibus

Ad secundum dub.

Opi. enũ. p se. ver. vel fal. 2.

Lect. 10. & cõm. 9.

in quibus primo est fallacia sicut generationis terminos oppoꝛti dixit. Ad dubium secundo loco adductum dico ꝙ peccatur ibi fm ęquiuocationem illius termini p se falsa seu p se vera. Opinio.n.& silr enuntiatio põt dici dupliciter p se vera seu falsa. Vno mõ in seipsa sicut sunt oẽs veræ fm illos modos perseitatis qui enumerãtur primo Poster. & silr falsæ fm illosmet modos vt homo non est animal. Et hoc modo non accipitur in hac regula de contrarietate opinionum & enuntiationum opinio p se vera aut falsa vt efficaciter obiectio adducta cõcludit. Si.n.ad contrarietatem opinionum hoc exigeretur non possene esse opiniones cõtrariæ in materia contingenti qd est falsissimum. Alin mõ põt dici opinio siue enuntiatio p se vera aut falsa respectu suæ oppositæ. Per se vera quidem respectu suæ falsæ: & p se falsa respectu suæ veræ. Et tũc nihil aliud est dicere, est p se vera respectu illius, nisi ꝙ rõne sui & non alterius verificatur ex falsitate illius. Et silr cum dr̃ est per se falsa respectu illius, intenditur ꝙ rõne sui & non alterius falsificatr̃ ex illius veritate. Ver. gratia.

Secundo.

Opin. vel enũ. esse p se ve. vl̃ fal.

B Istius veræ Sortes currit, non est per se falsa, Sor. sedet, qa falsitas eius nõ immediate sequitr̃ ex illa, sed mediãte ista alia falsa, Sor. non currit ꝗ est per se illius falsa, quia rõne sui & nõ per aliquod medium ex illius veritate falsificatr̃, vt patet. Et silr istius falsæ. Socrates est quadrupes non est per se vera ista, Socr. est bipes, quia non p seipsam veritas istius p illam falsificatr̃, sed mediante ista Socr. nõ est quadrupes, quę est per se vera respectu illius. Propter seipsam.n. falsitate istius verificatr̃, vt de se patet. Et hoc secundo mõ vtimur istis terminis tradentes regulã de contrarietate opinionum & enũtiationum. Inuenitur siquidem sic vl̃r vera in omni materia, regula dicens, ꝙ vera & eius per se falsa, & falsa & eius p se vera, sunt cõtrarię. Vnde patet rñsio ad obiectionem, qa ꝓcedit accipiendo li p se vera, & p se falsa primo mõ. Ad vlt. dubium dr̃ ꝙ quia inter opiniones ad seinuicem pertinentes nulla alia est oppositio nisi contrarietas, coactus fuit Arist. volens terminis spãlibus vti dicere ꝙ vna est magis contraria quã altera, insinuans quidem ꝙ vtraq; contrarietatis oppositionem habet respectu illius verę. Determinat tñ immeditate ꝙ tñ vna earum. s. negatio opinio contraria est affirmationi veræ. Subdit.n. Manifestum est qm̃ hęc cõtraria erit. Duo ergo dixit, & ꝙ vtraq; tam. s. negatio eiusdem quã affirmatio contrarij, contrariatur affirmationi veræ: & ꝙ vna tm̃ earũ, negatio. s. est cõtraria. Et vtrũq; est verum. Illud quidem, qa vt dictum est ambę contrarietates oppõne cõtra affirmationem moliuntr̃, sed difformiter, quia opinio negõnis primo, & p se contrariatr̃, affirmationis vero cõtrarij opinio secundario & p accñs. i. p aliud, rõne. s. negatiuæ opinionis: vt declaratum est, sicut etiam in naturalibus albo contrariatr̃ & nigrum & rubrum: sed illud primo, hoc reductiue, vt reducitr̃. s. ad nigrum illud inducendo vt dr̃ 5. Phys. Secundum aũt dictum simplr̃ verum est, qm̃ simpliciter contraria nõ sunt nisi extrema vnius latitudinis quæ maxime distant: extrema aũt vnius distantiæ nõ sunt nisi duo. Et ideo cum inter pertinens ad se inuicem opiniones vnum extremũ teneat affirmatio vera, reliquum vni tm̃ falsæ dãdum est illi. s. ꝗ maxime à vera distat. Hanc aũt negatiuam opinionem esse ꝓbatum est. Hæc igitur vna tm̃ contraria est illi simplr̃ loquendo. Cæteræ.n. oppositæ rõne istius contrariantur, vt de mediis dictum est. Non ergo vni plura contraria posuit, nec de cõtrarietate large locutus est, vt obiiciendo dicebatur. Deinde cum dicit.

Quo vtatr̃ li p se. ve. vel fal.

Ad tertium dubium.

Opp. inter opi. se pertinentes.

C

Lec. j. commeo. 6.

Simplr̃ contraria.

D

ARGV.

Praeterea si in caeteris etiam rem similiter sese habere oporteat, & hoc pacto videbitur de hisce dictum bene fuisse. Aut.n. adsit vbiq; contradictionis oppositio, aut nusquam oportet. Quibus autem non sunt contraria ea, de his est falsa quae opponitur verae. Nam qui omnem hominem nõ esse putat,

A *is falso nimirum opinatur. Si igitur hae contrariae sunt, & in caeteris simili modo contrariae erunt hae quae sunt opiniones contradictoriae.*

ANT.

Amplius si etiam in aliis silr se oportet habere & hoc vr̃ bene esse dictum. Aut.n. vbique ea, quæ est contradictio, aut nusquam. Quibus vero non est contrarium, de his quidem est falsa ea, quæ est veræ opposita, vt qui hominem non putat hominem, falsus est. Ergo si hæ cõtrariæ sunt, & aliæ quæ sunt contradictiones.

Probat idem. s. ꝙ affirmationi cõtraria est negatio eiusdem & nõ affirmatio contrarij secunda rõne dicens. Si in aliis materiis oportet opiniones se habere silr eodẽ mõ, ita ꝙ contrariæ in aliis materiis sunt affirmatio & negatio eiusdem, & hoc. s. qd̃ diximus de boni & mali opinionibus: vr̃ esse bene dictum, ꝙ. s. cõtraria affirmationi boni nõ est affirmatio mali, sed negatio boni. Et ꝓbat hanc consequentiam subdẽs. Aut.n. vbiq;. i. in omni materia ea, ꝗ est contradictionis altera pars cẽsenda est contraria suæ affirmationi, aut nusq̃. i. aut in nulla materia. Si.n. est vna ars gñalis accipiendi contrariam opinionẽ, oportet ꝙ vbiq; & in omni materia vno & eodem mõ accipiatur cõtraria opinio. Et consequenter si in aliqua materia negatio eius. lẽ de eodẽ &c. affirmationi est cõtraria, in oĩ materia negatio eiusdẽ de eodẽ &c. contraria erit affirmationi. Deinde intẽdens concludere à positione antecedẽtis affirmat añs ex sua cã dicens, ꝙ illæ materię quibus non inest cõtrarium, vt suba & quãtitas, quibus vt in ꝑdicamentis dr̃ nihil est contrarium. De his quidẽ est p se falsa ea, ꝗ est opinioni veræ opposita cõtradictoriæ, vt ꝗ putat hoĩem, puta Socr. nõ esse hoĩem, p se falsus respectu putantis, Socr. esse hoĩem. Deinde affirmando ipsum añs formalr̃ directe concludit intentum à positione antecedentis ad põnem consequentis dicẽs. Si ergo hę. s. affirmatio, & negõ in materia carente contrario, sunt contrariæ: & oẽs aliæ cõtradictiones cõtrariæ cẽsendæ sunt.

Ca de substantia.

ARGV.

Praeterea opiniones hae quarum altera quidẽ bonum bonum esse, altera vera non bonum asserit bonum nõ esse, similiter sese habent & insup hae quarum altera bonũ, bonum non esse, altera non bonũ, bonum asserit esse. Ei igitur, ꝗ dicit non bonum bonum non esse, ꝗ quidem est, vt patet vera opinio, ꝗnam erit contraria? Non.n. ea, ꝗ non bonum malũ asserit esse. Haec erit nõnunq̃ simul cum illa vera: nunquam autem fit vt vera verae contraria sit. Etenim est quippiam non bonum malũ. Quare fit, vt ista sint simul verae. Nec item ea, ꝗ non bonũ dicit non esse malum. Est.n. & ipsa vera. Nam erit nõnunquam & ista simul. Restat igitur, ei quae dicit non bonum non esse bonum, contrariam eam esse, ꝗ non bonum bonũ asserit esse. Haec.n. est falsa. Quo fit, vt ea etiam quae bonum bonum non esse dicit sit ei contraria, quae bonum bonum asserit esse.

ANT.

Amplius silr se habet boni qm̃ bonum est, & non boni, qm̃ non bonum est: & ad has, boni qm̃ non bonum est, & nõ boni qm̃ bonum est. Illi ergo ꝗ est non boni qm̃ non bonum est veræ opinationi ꝗnam est contraria? Non.n. ea, ꝗ dicit qm̃ malum est. Simul.n. aliq̃n erunt veræ, nunq̃ aũt vera vere est contraria: est etenim quiddam non bonum malũ. Quare contingit simul esse veras. At vero nec illa, quæ est

qm̃ non malum, vera.n.& hæc. Relinquitur E ergo, ei q̃ est non bonum, qm̃ non bonum, est contraria ea, q̃ est, non boni, qm̃ bonum est, falsa.n.hæc. Quare & ei, quę est boni, qm̃ bonum est, ea, quæ est boni, quoniam non bonum est.

Probat idem tertia ratione quæ talis est. Sic se habent istæ duæ opiniones de bono. s. bonum est bonum, & bonum non est bonum: sicut se habent istæ duę de nõ bono .s. non bonum non est bonum, & nõ bonum est bonum. Vtrobique.n. saluatur oppositio contradictionis. Et primæ vtriusq; cõbinationis sunt veræ, secundæ aũt falsæ. Vnde propositiones hãc maiorem quo ad primas veras vtriusq; cõbinationis ait. Silr se habet opinio boni, qm̃ bonum est, & non boni, qm̃ non est bonũ. Et subdit quo ad secuodas vtriusq; falsas. Et super has opinio boni, qm̃ non est bonum, & non boni qm̃ est bonum. Hæc est maior. Sed illi veræ opinioni de non bono. s. non bonum nõ est bonum contraria nõ est, nõ bonum est malum, nec bo F num non est malum, q̃ sunt de prædicato contrario: sed illa nõ bonum est bonum, q̃ est eius contradictoria, ergo & illi veræ opinioni de bono. s. bonum est bonum cõtraria erit sua contradictoria. s. bonum nõ est bonum, & nõ affirmatio contrarij. s. bonum est malum. Vnde subdit minorem supradictam dicẽs. Illi ergo veræ opinioni nõ boni q̃ est dicens qm̃. s. non bonum non est bonum, quæ est contraria. Non.n. est sibi contraria ea opinio, q̃ dicit affirmatiue p̃dicatum contrarium. s. q; nõ bonum est malum, quia istæ duæ aliqñ erunt simul veræ. Nunq̃ autem vera opinio veræ contraria est. Quòd aũt istæ duæ aliqñ simul sint veræ, patet ex hoc q; quoddam non bonũ malum est. Iniustitia.n. quoddam non bonum est, & malũ. Quare contingeret contrarias esse simul veras, quod est impossibile. At vero nec supradictæ veræ opinioni contraria est illa opioio, q̃ est dicens, p̃dicatum contrarium negatiuæ. s. nõ bonum non est malum eadem rõne, quia simul & hæ erunt veræ. Chimera.n. est quoddam nõ bo G num de qua verum est simul dicere q; non est bona, & q; non est mala. Relinquitur ergo tertia pars minoris q; ei

opinioni veræ, q̃ est dicens, qm̃ non bonum non est bonum contraria est ea opinio, non boni, q̃ est dicens q; est bonum: q̃ est contradictoria illius. Deinde subdit conclusionem intentã, Quare & ei opinioni boni, q̃ dicit bonũ est bonũ, contraria est ea boni opinio, q̃ dicit q; bonum non est bonum. i. sua cõtradictoria. Cõtradictiones ergo cõtrariæ in omni materia cẽsendę sunt. Deinde cum di.

ARGY. *Atqui p̃spicuum est nihil interesse, & si affirmationem ipsam ponamus vniuersalem. Nam vniuersalis negatio contraria erit sane. Opinioni.n. q̃ omnino qđ est bonũ, bonum esse dicit, ea est contraria, q̃ nihil bonorum bonum asserit esse. Ea nãque opinio qua bonũ, bonum existimatur, si vniuersaliter bonũ sumatur, eadem est, atq; concurrit cum H ea q̃ quicquid est bonum bonum asserit esse. Nam aũt nihil ab ea differt, qua omne qđ est bonum, bonum esse existimatur. Similis est & de nõ bono rõ.*

ANT. Manifestum est aũt qm̃ nihil interest nec si vlr. ponamus affirmationem. Huic.n. vl'is negatio erit cõtraria, vt opinioni, q̃ opinatur, qm̃ omne qđ est bonum bonum est ea, q̃ est, qm̃ nihil horum, q̃ bona sunt, bonum est. Nam eius, quæ est boni, qm̃ bonum est, si vniuersaliter sit bonum, eadem est ei q̃ opinatur id quod bonũ est, qm̃ bonum est, hoc autem nihil differt ab eo, quod est quoniam omne quod est bonum, bonum est. Similiter autem & in non bono.

E Declarat determinatam veritatem extendi ad cuiusq; quãtitatis opiniones. Et quia de infinitis, & particularibus, & singularib⁹, iam dictum est, eo q; idem euidenter apparet de eis in hac re iudiciũ. Indefinitę.n. & particulares nisi p̃ eisdem supponant sicut singulares, p̃ modum affirmationis & negõnis: non opponunt, quia simul veræ sunt. Iõ ad eas, q̃ vl'is quãtitatis sunt se transfert, dicẽs: manifestum esse q; nihil interest quo ad p̃positam qõnẽ, si vlr ponamus affirmationes. Huic enim. s. vl'i affirmationi, contraria est vl'is negõ, & non vl'is affirmatio de cõtrario, vt opinioni q̃ opinatur, qm̃ omne bonũ est bonũ, contraria est, nihil horum, q̃ bona sunt. i. nullum bonum est bonũ. Et declarat hoc ex quid nois vl'is affirmatiuæ dicens. Nã eius, q̃ est boni qm̃ bonum, si vlr sit bonum. i. istius opinionis vl'is, omne bonũ est bonum, eadem est. i. æquiualens illa, q̃ opinatur, quicqđ est bonum, est bonũ, & consequenter negatio contraria est illa, quã dixi, nihil horum q̃ bona sunt bonum est. i. nullum bonum est bo F num. Silr autem se habet in non bono, quia affirmationi vniuersali de non bono reddenda est negatio vniuersalis eiusdem sicut de bono dictum est. Deinde cum dicit.

Indefini. & singu. quo opp.

ARGY. *Quæ cum ita sint, si in opinione res ita sese habet quẽadmodum diximus, affirmationes aũt, atq; negationes signa sunt eorum, q̃ sunt in anima patet & affirmationi contrariam quidẽ negationem eam esse, q̃ est vniuersaliter de eodẽ: vt huic, omne bonum est bonum, aut omnis homo est bonus, hãc: nullum bonum est bonũ, aut nullus homo est bonus: contradictoria vero oppositam hanc, non omne bonum est bonum, aut non omnis homo est bonus.*

ANT. Quare si in opinione sic se habet. Sunt aũt hę q̃ sunt in voce affirmationes & negõnes notæ eorum, q̃ sunt in anima. Manifestum est qm̃ G affirmationi contraria quidem negatio est circa idem vl'is, vt ei, quę est, qm̃ omne bonum bonum est, vel qm̃ omnis homo bonus est: ea, q̃ est qm̃ nullum, vel nullus. Contradictoriæ autem, quoniam non omne, aut non omnis.

Reuertitur ad rñdendum quæstioni primo motæ, terminata iam secunda ex qua illa dependet. Et circa hoc duo facit, quia primo rñdet quæstioni. Secundo declarat quoddam dictum in præcedenti solõne. ibi. {Manifestum est autem qm̃.} Circa primum duo facit. Primo directe rñdet qõni dicens. Quare si in opinione sic se habet contrarietas, vt dictum est, & affirmationes & negõnes q̃ sunt in voce, notę sunt eorum. i. affirmationum & negationum, q̃ sunt in anima, manifestum est qm̃ affirmationi, i. enuntiationi affirmatiuæ contraria erit negatio circa idem. i. enuntiatio negatiua eiusdem de eadem &c. & H nõ enuntiatio affirmatiua contrarij. Et sic patet rñsio ad primam qõnẽm, qua quærebat, an enuntiationi affirmatiuæ contraria sit sua negatiua, an affirmatiua cõtrarij. Rñsum est enim q; negatiua est contraria. Secundo diuidit negõnem contrariam affirmationi. i. negationẽ vl'em & contradictoriam dicens {vl'is. s. negatio affirmationi contraria est} vt exẽplariter dicatur ei enuntiationi vl'i affirmatiuæ q̃ est omne bonum est bonum, vel oĩs homo est bonus, contraria est vl'is negatiua ea. s. nullum bonum est bonum, vel nullus hõ est bonus, singula singulis referendo. Contradictoriæ aũt negatio contraria illi vl'i affirmationi, est, aut non omnis hõ est bonus, aut non omne bonum est bonum, singulis singula silr referendo. Et sic posuit vtrũq; diuisionis mẽbrum, & declarauit. Sed est hic dubitatio non dissimulanda. Si.n. affirmationi vniuersali contraria est duplex negatio, vniuersalis. s. & contradictoria: vel vni duo sunt contraria, vel contrarietate large vtitur Arist. cuius oppositum supra declarauimus.

Io qno con si. rñsio ad pri. q.

Vltimæ.

Dubium.

A rimus. Augetur & dubitatio quia in praecedenti textu dixit Arist. q nihil interest, si vniuersalem negationem faciamus ita contrariam vniuersali affirmationi sicut singularem singulari: & ita declinari non potest, quin affirmationi vniuersali duae sint negationes contrariae eo modo quo hic loquitur de contrarietate Arist. Ad huius euidentiam notandum est q aliud est loqui de contrarietate quę est inter negationem alicuius vniuersalis affirmatiuae in ordine ad affirmationem contrarij de eodem &c. & aliud est loqui de illamet vniuersali negatiua in ordine ad negationem eiusdem affirmatiuae cõtradictoriam. Verbi gratia. Sint quatuor enunciationes, quarum nunc meminimus. s. vniuersalis affirmatiua cõtradictoria, vniuersalis negatiua, & vniuersalis affirmatio contrarij sic dispositae in eadem linea recta: Omnis homo est iustus; non omnis homo est iustus, omnis homo non est iustus; omnis homo est iniustus, & intuere q licet primae omnes reliquae aliquo modo contrarientur, magna tamen B differentia est inter primae, & cuiusque earum contrarietate. Vltima enim. s. affirmatio contrarij primae contrariatur ratione vniuersalis negationis quae ante ipsam sita est: quia non per se, sed ratione illius falsa est, vt probauit Arist. quia implicita est. Tertia autem. i. vniuersalis negatio non per se, sed ratione secundae. s. negationis contradictoriae, contrariatur primae eadem ratione, quia scilicet non est per se falsa illius affirmationis veritate, sed implicita. Continet enim negationem contradictoriam. s. non omnis homo est iustus: mediante qua falsificatur ab affirmationis veritate, qa simpliciter & prior est falsitas negationis contradictoriae falsitate negationis vniuersalis. Totum nãque compositius & posterius est partibus. Est ergo inter has tres falsas ordo ita q affirmationi verae contradictoria negatio simpliciter sola est contraria, quia est simpliciter respectu illius per se falsa. Affirmatiua autem contrarij, est per accidens contraria quia est per accidens falsa. Vniuersalis vero negatio tanq̃ C medium sapiens vtriusque extremi naturã, relata ad contrarij affirmationem est per se contraria, & per se falsa: relata autem ad negationem contradictoriam est per accidens falsa & contraria. Sicut rubrum ad nigrum est album, & ad album est nigrum: vt dicitur in 5. Physic. Aliud igitur est loqui de negatione vniuersali in ordine ad affirmationem contrarij: & aliud in ordine ad negationem contradictoriam. Si enim primo modo loquemur sic negatio vniuersalis per se contraria, & per se falsa est. Si autem secundo modo non est per se falsa nec contraria affirmationi. Quia ergo agitur ab Arist. nũc quaestio inter affirmationem contrarij, & negationem, quae earum contraria sit affirmationi verae, & nõ agitur quaestio ipsarum negationum inter se quae. s. earum contraria sit illi affirmationi: vt patet in toto processu quaestionis, ideo Arist. indistinctè, dixit q vtraque negatio est contraria affirmationi verae, & non affirmatio contrarij. Intendens per hoc declarare diuersitatem quae est inter affirmationem contrarij & negationem in hoc, q verae affirmationi contrariantur, & nõ intendens dicere q vtraque negatio est simpliciter contraria. Hoc. n. in dubitatione non est quaesitum, sed illud tantum. Et similiter dixit q nihil interest si quis ponat negationem vniuersalẽ, nihil enim interest quo ad hoc q affirmatio contrarij ostendatur non contraria affirmationi verae quod inquirimus. Plurimum autem interesset, si negationes ipsas inter se discutere vellemus: quae earum esset affirmatione contraria. Sic ergo patet q subtilissime Arist. locutus de vera contrarietate enuntiationum vnam vni contrariam posuit in omni materia & quantitate dũ simpliciter contrarias contradictiones asseruit. Deinde cum dicit.

Totum posterius partibus.

Lect. 1. t.cõ.6.

Vnam vni tm contra.

ARGV. *Patet etiam fieri non posse, quo vera sit contraria vera, aut opinio, aut oratio vlla. Nam contrariae* B *sunt circa opposita, vt idem vere opinetur, atque enuntiet. Fieri enim non potest, vt eidem contraria simul insint.*

ANT. Manifestum est autem, quoniam & veram verae non contingit esse contrariam, nec opinionem, nec contradictionem. Contrariae. n. sunt, quę circa opposita sunt. Circa eadem autem contingit verum dicere eumdem, simul autem non contingit eidem inesse contraria.

Resumit quoddam dictum vt probet illud dicens, {Manifestum est autem} ex dicendis q {non contingit veram verae contrariam esse, nec in opinione mẽtali, nec in contradictione}. i. vocali enũtiatione. Et causam subdit, quia contraria sunt, quae circa idem opposita sunt, & consequenter enuntiationes & opiniones verae circa di- C uersa contrariae esse non possunt. Circa idem autem contingit simul omnes veras enuntiationes & opiniones verificari, sicut & significata vel repraesentata earũ simul illi insunt, aliter verae tunc non sunt. Et consequẽter omnes verae enuntiationes & opiniones circa idem contrariae non sunt: quia contraria non contingit eidem simul inesse, nullum ergo verum siue sit circa idem, siue sit circa aliud, est alteri vero contrarium.

Verum vero non cõtrariatur.

Commentariorum D. Tho. super libros Arist. Peri hermenias, Finis.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER PRIMVS,

Cum S. Thomæ Aquinatis commentariis.

LECTIO PRIMA.

De Logicæ necessitate, librorum diuisione & ordine, & huius libri subiecto agit: Hinc omnem cognitionem ex aliqua præexistenti notitia fieri oportere docet.

ARGY. *Omnis doctrina, omnisq; disciplina intellectiua: ex antecedenti cognitione fieri solet, Id si omnes quo fiunt pacto considerabimus, manifestum profecto fiet.*

ANT. Omnis doctrina, & omnis disciplina intellectiua ex præexistente fit cognitione. Manifestum est autē hoc speculantibus in omnes.

Côm.1.VI in annot.

Sicut dicit Philosophus in 1. Metaph. hominum genus arte & rationibus viuit, in quo videtur Philosophus tangere quoddam hominis proprium in quo á cæteris animalibus differt. Alia.n.animalia quodam naturali instinctu ad suos actus aguntur: homo autem rōnis iudicio in suis operibus dirigit. Et inde est q ad actus humanos faciliter & ordinate perficiendos, diuersæ artes deseruiūt. (Cur diuersæ ar.) Nihil.n.aliud ars esse videtur, quā certa ordinatio rōnis qua per determinata media ad debitū finem actus humani perueniunt. (Ratio quid dux...) Ratio aūt non solum dirigere potest inferiorum partium actus, sed etiā actus sui directiua est. (Logi. nece.) Hoc.n.est proprium intellectiuæ partis, vt in se ipsa reflectatur. Nam intellectus intelligit seipsum, & sit ratio de suo actu ratiocinari pōt. Sicut igitur ex hoc q rō de actu manus ratiocinatur adinuenta est ars ædificatoria, vel fabrilis, p quas homo faciliter & ordinaté huius actus exercere pōt: eadem rōne ars quædam necessaria est, q sit directiua ipsius actus rōnis, per quam.s.homo in ipso actu rōnis ordinate, & faciliter, & sine errore pcedat. Et hæc est ars logica.i.rationalis scīa. (Cur rationalis.) Quę non solum rōnalis est ex hoc q est sm rōnem, quod est omnibus artibus cōe: sed etiam ex hoc q est circa ipsum actum rōnis sicut circa propriam materiam. Et ideo videtur esse ars artium, quia in actum rōnis nos dirigit, á quo omnes artes pcedunt. (Logi. diui.) Oportet igitur Logicæ partes accipere sm diuersitatem actuum rōnis. Sunt autem rationis tres actus: (Rationis 3. actus.) quorum pimi duo sunt rationis sm q est intellectus quidam. Vna.n.actio intellectus est intelligentia indiuisibilium, siue incōplexorum: sm quam cōcipit quid est res. Et hæc operatio á quibusdam dicitur informatio intellectus, siue imaginatio per intellectum. Et ad hanc operationem rōnis ordinatur doctrina, quam tradit Arist. in lib. Prædicamentorum. Secunda vero operatio intellectus est compositio vel diuisio intellectus, in qua est iā verum vel falsum. Et huic rationis actui deseruit doctrina, quam tradit Arist. in lib. Peri hermenias. Tertius vero actus rōnis est sm id quod est proprium rationis.s. discurrere ab vno in aliud, vt per id quod est notum deueniat in cognitionem ignoti. Et huic actui deseruiunt reliqui libri Logicæ. (1. Physi. t.c.22.) Attendendum est autem, q actus rationis sunt similes quātum ad aliquid actibus naturæ. Vnde & ars imitatur naturam inquantum pōt. In acti-

A bus autem naturæ inuenitur triplex diuersitas. In quibusdam.n. natura de necessitate agit: ita q non pōt deficere. In quibusdam vero natura vt frequentius operat, licet qñq possit deficere á proprio actu. Vnde in his necesse est esse duplicem actū, vnum qui sit vt in pluribus, sicut cum ex semine generatur animal perfectum, alium qñ natura deficit ab eo quod est sibi conueniens: sicut cum ex semine generatur aliquod mōstrum propter corruptionem alicuius principij. Et hęc etiam tria inueniūtur in actibus rōnis. Est.n. aliquis rationis processus necessitatem inducens: in quo nō est possibile esse veritatis defectum, & per huius rōnis processum scientiæ certitudo acquiritur. Est autem alius rationis processus, in quo vt in pluribus verum concluditur, nec tñ necessitatem habens. Tertius verò rationis processus est in quo ratio á vero deficit propter alicuius principij defectum quod in ratiocinando erat obseruandum. Pars aūt logicæ quę primo deseruit, pars Iudicatiua dicitur, eo q iudiciū est (Logi. prima pars indicatiua.)
F cum certitudine sciæ. Et quia iudicium certum de effectibus haberi non pōt, nisi resoluendo in prima principia: iō pars hæc Analytica vocatur.i.resolutoria. Certitudo aūt iudicij quo p resolutionem habetur est, vel ex ipsa forma syllogismi tm̄, & ad hoc ordinatur lib. Priorū analyticorum qui est de syllogismo simpliciter, vel etiā cum hoc ex materia, quia sumuntur ppōnes per se, & necessariæ, & ad hoc ordinatur lib. Posteriorum analyticorum, qui est de syllogismo demonstratiuo. Secundo autem rationis processui deseruit alia pars Logicæ, quæ dicitur Inuentiua. (Scda pars inuen.) Nam Inuentio nō semper est cum certitudine. Vnde de his quæ inuenta sunt iudicium requiritur, ad hoc q certitudo habeatur. Sicut autem in rebus naturalibus, in his quæ vt in pluribus agūt, gradus quidam attenditur (quia quanto virtus naturæ est fortior, tāto rarius deficit á suo effectu) ita & in pcessu rationis, qui non est cum oīmoda certitudine, gradus aliquis inuenitur: sm q magis & minus ad perfectam certitudinem (Secūdus pcessus gradua.)
G accedittur. Per huiusmodi.n. processum qñq quidem & si non fiat scientia, fit tñ fides, vel opinio, vel probabilitas, propter probabilitatem propositionum ex quibus proceditur: quia ratio totaliter declinat in vnam partem contradictionis, licet cum formidine alterius, & ad hoc ordinatur Topica siue Dialectica. (Prim' gra. 2. process. Topic.) Nam sylls dialecticus ex probabilibus est, de quo agitur ab Arist. in lib. Topic. (Sylls diale.) Quandoque verò non fit complete fides, vel opinio, sed suspitio quędam, quia non totaliter declinatur ad vnam partem contradictionis, licet magis declinetur in hanc q in aliam. (Scdus gra. Retho.) Et ad hoc ordinatur Rhetorica. Quandoque vero sola æstimatio declinat in aliquam partem cōtradictionis propter aliquam repræsentationem, ad modū quo fit homini abominatio alicuius cibi, si repræsentetur ei sub similitudine alicuius abominabilis. (Tertius gr. Poetica.) Et ad hoc ordinatur Poetica. Nam poetæ est inducere ad aliquod virtuosum, per aliquam præcedentem repręsentationem. (Poeti. offi.) Omnia autem hæc ad Rationalem philosophiam perti-
H nent. Inducere.n. ex vno in aliud, rationis est. Tertio aūt processui rationis deseruit pars logicæ, quæ dicitur Sophistica, de qua agit Arist. in lib. Elench. (Tertio proce. deser. Sophist.) Aliis igitur partibus Logicæ prætermissis, ad præsens attendendum est circa partem iudicatiuam, prout traditur in lib Poster. analyticorum: qui diuiditur in duas partes. In prima ostendit necessitatem demonstratiui sylli: de qua est iste liber. In 2. parte de ipso syllo determinat. ibi. {scire autem opinamur.} (Lect. 4.) Necessitas autem cuiuslibet rei ordinatæ ad finem, ex suo fine sumitur, finis autem demonstratiui syllogismi est scientiæ acquisitio, (Fi. demon.) Vnde si scientia nō posset acquiri per syllogismum vel argumentum, nulla esset necessitas demonstratiui syllogismi. Posuit autem Plato q scientia non causatur in nobis ex syllo, sed ex impressione formarum idealium in animas nostras, ex quibus etiam effluere dicebat formas naturales in rebus naturalib', quas ponebat esse participationes quasdā for- (Causatur sciētia sm Plat.)

marum

marum a materia separatarũ. Ex quo sequebatur ꝙ agẽtia naturalia non causabãt formas in rebus inferioribus: sed solum materiam præparabant ad participandum formas separatas. Et similiter ponebat ꝙ per studiũ, & exercitium non causabatur in nobis scientia: sed tm̃ remouebantur impedimenta, et reducitur homo quasi in memoriam eorũ, quæ naturaliter scit ex impressione formarũ separatarũ. Sentẽtia aũt Arist. est contraria quantum ad vtrunq; : ponit.n. ꝙ formæ naturales reducuntur in actũ à formis, quæ sunt in materia. s. à formis naturaliũ agentiũ. Et similiter ponit ꝙ sciẽtia fit in nobis actu, per aliquam scientiam in nobis præexistẽtẽ. Et hoc est fieri in nobis scientiam per syllogismũ, aut argumẽtũ quodcunq;. Nam ex vno in aliud argumentando procedimus.

Quid facit studiũ secũdum Pla.

Arist. cõtrariũ sentit.

AD ostendendum igitur necessitatem demonstratiui syllogismi præmittit Arist. ꝙ cognitio in nobis acquiritur ex aliqua cognitione præexistenti. Duo igitur facit. Primo ostendit propositum. Secundo docet modum præcognitionis: ibi {Dupliciter autem.} Circa primum duo facit. Primo inducit vniuersalem propositionem propositum continentem. s. ꝙ acceptio cognitionis in nobis fit ex aliqua præexistẽti cognitione. Et ideo dicit. {Oĩs doctrina, & omnis disciplina} non autem omnis cognitio, quia non omnis cognitio ex priori cognitione dependet. Esset.n. in infinitum ire: Omnis autẽ disciplinæ acceptio ex præexistente cognitione fit. Nomen autem Doctrinæ, & Disciplinæ ad cognitionis acquisitionẽ pertinet. Nã doctrina est actio eius, qui aliquid cognoscere facit. Disciplina autem, est receptio cognitionis ab alio. Nec accipitur hic Doctrina, & Disciplina secundum ꝙ se habent ad acquisitionem scientiæ tantum, sed ad acquisitionem cognitionis cuiuscunq;. Quod patet, quia manifestat hãc propositionem etiam in disputatiuis, & rethoricis disputationibus, per quas nõ acquiritur sciẽtia. Propter quod etiam non dicit ex præexistenti sciẽtia, vel intellectu: sed vniuersali cognitione. Addit autem intellectiua, ad excludendum acceptionem cognitionis sensitiuæ, vel imaginatiuæ. Nam procedere ex vno in aliud, rationis est solum. Secundo cum dicit.

Lec. 2.

Doctrina. Disciplina.

ARGY. *Mathematicæ nanq; scientiæ illo comparantur modo: & queq; cæterarum artium.*

ANT. Mathematicæ.n. scientiarum per hunc modum fiunt: & aliarum vnaquæq; artium.

Manifestat propositionem præmissam per inductionẽ. Et primo in demonstratiuis in quibus acquiritur scientia. In his autem principaliores sunt Mathematicæ scientiæ, propter certissimum modum demonstrationis. Consequenter autem sunt & aliæ artes, quia in omnibus est aliquis modus demonstrationis, aliter non essent scientiæ. Secundo cum dicit.

ARGY. *Sane circa quoq; rationes, cum per ratiocinationes, aut inductionem, proceditur: idem seruari modus videtur. In vtrisq; nanq; per antea nota doctrina nimirum fit, quippe cum in altera tanquam à cognoscentibus propositiones accipiantur, in altera per singularia iam notum ipsum ostendatur vniuersale.*

ANT. Similiter autem & circa orationes, quæ per syllogismos, & quæ per inductionem. Vtræq; enim per prius nota, faciunt doctrinam, hæ quidem accipientes tanquam a notis: illæ vero demonstrantes vniuersale per id quod manifestum est singulare.

Manifestat idem in orationibus disputatiuis, siue dialecticis, quæ vtuntur syllogismo & inductione: in quorũ vtroq; proceditur ex aliquo præcognito. Nã in syllogismo accipitur cognitio alicuius vniuersalis conclusi, ab aliis vniuersalibus notis. In inductione autem concluditur vniuersale, ex singularibus, quæ sunt, manifesta. Tertio cum dicit.

Similiter profecto modo, & oratoriæ rationes suadent. Aut.n. exẽplis, quod est inductio, aut enthimematibus, quod quidem est ratiocinatio, facultas ipsa solet oratoria suadere.

Similiter autem & rethoricæ, persuadent. Aut.n. per exempla, quæ est inductio, aut per enthimema, quod vere est syllogismus.

Manifestat idem in rethoricis, in quibus persuasio fit per enthimema, aut per exemplum non per syllogismũ, aut inductionem completam, propter incertitudinẽ materiæ circa quam versatur s. circa actus singulares hominũ: in quibus vniuersales propositiones non possunt verè assumi. Et ideo loco syllogismi, in quo necesse est esse aliquam vniuersalẽ, vtitur aliquo enthimemate, in quo non necesse est esse aliquam vlem. Et similiter loco inductionis, in qua concluditur vniuersale, vtitur aliquo exẽplo, in quo proceditur a singulari, non ad vniuersale, sed ad singulare. Vnde patet ꝙ sicut enthimema est quidam syllogismus detruncatus, ita exemplum est quædam inductio imperfecta. Si ergo in syllogismo & inductione proceditur ex aliquo præcognito, oportet idem intelligi in enthimemate, & exemplo.

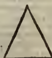
LECTIO II.

Eorum, ex quibus ipsa integratur demonstratio, duplicem esse præcognitionem docet: quomodo item & quo ordine ante ipsam conclusionem præcognita sint ostendit.

ARGY. *Dupliciter autem oportet præcognoscere. Quædam.n. esse, quædam quidem quid dictu significẽt quædam vtroq; modo antea percipiamus oportet. Veluti de quouis quidem affirmationem, aut negationem dici verum esse, triangulum autem hoc significare. Vnitatẽ vero vtroq; modo & quid significet, & etiam esse. Non.n. vnumquodq; istorum simili modo nobis est manifestum.*

ANT. DVpliciter autem necessarium est præcognoscere. Alia nãq; quia sunt prius opinari necesse: alia vero quid est ꝙ dicitur intelligere oportet, quædam autem vtraq;. Vt quoniam omne quidem, aut affirmare, aut negare verum est, quia est: triangulum autem, quoniã hoc quidem significat: sed vnitatem vtraq;, & quid significat, & quia est. Non.n. similiter horum vnumquodq; manifestum nobis est.

Triangulus.



POstq̃ ostendit Philosophus ꝙ omnis disciplina ex p̃existenti fit cognitione: nũc ostendit quid sit modus præcognitionis. Et circa hoc duo facit. Primo determinat modũ præcognitionis quantũ ad illa quæ oportet cognoscere: vt habeatur conclusionis cognitio, cuius sciẽtia quæritur. Secundo determinat modum præcognitionis ipsius conclusionis: cuius scientia per demonstrationem

Vide in an. Com. 1.

Lect. 3. nem quæritur: ibi {Antequam fit inducere.} In præcognitione autem duo includuntur. s. cognitio, & cognitionis ordo. Primo ergo determinat modum præcognitionis quantum ad ipsam cognitionem. Secundo quantum ad cognitionis ordinem: ibi {Est autem cognoscere.} Circa primum sciendũ est q id cuius scientia per demõstrationem quæritur, est cõclusio aliqua in qua propria passio de aliquo subiecto prædicatur: quæ quidem cõclusio infertur ex aliquibus principiis. Et quia cognitio simplicium præcedit cognitionem compositorum, necesse est q antequam habeatur cognitio conclusionis, cognoscatur aliquo modo subiectum & passio. Et similiter oportet q cognoscatur principium, ex quo conclusio infertur: cum ex cognitione principij conclusio innotescat. Horum autem triũ. s. principij subiecti, & passionis, est duplex modus præcognitionis. s. quia est, quid est. Ostensum autem est in 7. Met. q complexa non diffiniuntur. Hominis. n. albi nõ est aliqua diffinitio, & multominus enũtiationis alicuius. Vnde cum principium sit enuntiatio quædam, non potest præcognosci de ipso quid est: sed solum quia verum est. De passione autẽ potest quidẽ sciri quid est, quia vt in eodem libro ostenditur accidẽtia quodammodo diffinitionem habent. Passionis autem esse & cuiuslibet accidentis est inesse subiecto: quod quidem in demõstratione concluditur. Non ergo de passione præcognoscitur, quia est, sed solum quid est. Subiectum autem diffinitionem habet, & eius esse a passione non dependet: sed suum esse proprium præintelligitur ipsi esse passionis in eo. Et ideo de subiecto oportet præcognoscere, & qd est, & quia est: præsertim cum ex diffinitione subiecti & passionis sumatur medium demonstrationis. Propter hoc ergo dicit Philosophus, q dupliciter necessarium est præcognoscere: quia duo sunt quæ præcognoscuntur de his, quorũ præcognitionẽ habemus. s. quia est, & quid est. Et alia sunt de quibus necesse est primo cognoscere qa sunt, sicut principia de quibus postea exemplificat, ponens in exemplo primum omniũ principiorũ. s. q de vnoquoque est affirmatio vel negatio vera. Alia vero sunt de quibus oportet præintelligere quid est quod dicitur, i. quid significatur per nomen. s. de passionibus. Et nõ dicit quid est simpliciter, sed quid est quod dicitur: quia anteq̃ sciatur de aliquo an sit nõ potest sciri: propria de eo quid est. Non entium. n. non sunt diffinitiones. Vnde quæstio, an est, præcedit quæstionem quid est. Sed non potest ostendi de aliquo an sit, nisi prius intelligatur quid significatur per nomen. Propter quod etiã Philosophus in 4. Met. in disputatione contra negantes principia docet incipere a significatione nominum. Exemplificat autem de triangulo, de quo oportet præscire quoniam nomen eius hoc significat, quod. s. in sua diffinitione continetur. Cũ autem accidentia quodam ordine ad subiecta referãtur; non est inconueniens id quod est accidens in respectu ad aliquid, esset etiam subiectum respectu alterius. Sicut superficies est accidens respectu substantiæ corporalis: quæ tamen superficies est primum subiectum coloris. Id autẽ quod est subiectum, ita q nullius est accidẽs, substantia est. Vnde in illis sciẽtiis quorũ subiectũ est aliqua substãtia, id quod est subiectum nullo modo potest esse passio sicut est in philosophia prima, & in sciẽtia naturali: quæ est de subiecto mobili. In his autem scientiis, quæ sunt de aliquibus accidẽtibus; nihil prohibet id quod accipitur vt subiectum, respectu alicuius passionis, accipi etiam vt passio respectu anterioris subiecti. Hoc tamen non in infinitum procedit. Est. n. deuenire ad aliquod primũ in sciẽtia illa, quod ita accipitur vt subiectũ, quod nullo modo vt passio, sicut patet in Mathematicis scientiis, quæ sunt de quantitate cõtinua vel discreta. Supponitur. n. in his sciẽtiis ea, quæ sunt prima in genere quãtitatis: sicut vnitas, & linea, & superficies, & aliæ huiusmodi. Quib9 suppositis p demõstrationem quæritur quædã alia, sicut triãgulus æquilaterus, quadratũ i geometriis, & alia huiõi.

Cõclu. sciẽtia p demõstra. quæri.

Cõclu. p̃cognoscũtur.

Tex. c. 12. 13. & 14. le. 4. 3. ex. 4. Tex cõ. 17. lex. 4. cx. 4.

Mediũ demon.

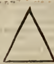
q. an est p̃cc. q. q̃d est

Tex cõ. 11. Lec. 7.

Vnum acc. eẽ subiectũ alterius.

In probe. phy.

E



Quæ quidem demonstrationes quasi operatiuæ dicunt, vt est illud, super rectam lineam datam, triangulum æquilaterum constituere. Quo adinuento rursus de eo aliquæ passiones probantur, sicut q eius anguli sunt æquales, aut aliquid huiusmodi. Patet ergo q triãgulus in primo modo demonstrationis se habet vt passio, in secũdo se habet vt subiectum. Vnde Philosophus hic exemplificat de triangulo, vt passio est, nõ vt est subiectum: cũ dicit {de triangulo oportet præscire q̃m hoc significat.} Dicit etiã q quædam sunt, de quibus oportet præscire vtrunque. s. quid est, & quia est. Et exemplificat de vnitate q̃ est principium in omni genere quantitatis. Et si. n. aliquo modo sit accidens respectu substantiæ, tamen in sciẽtiis mathematicis, quæ sunt de quantitate nõ potest accipi vt passio, sed vt subiectũ tantum: cum in hoc genere nõ habeat prius. Rõnem huiõi diuersitatis ostendit. Quia non est similis modus manifestationis prædictorum. s. principij, passionis, & subiecti. Non. n. est eadẽ ratio cognitionis i ipsis. Nã principia cognoscuntur per actum componẽtis & diuidẽtis. Subiectũ aũt & passio per actũ apprehẽdẽtis quod quid est. Quod quidem non sit competit subiecto & passioni cum subiectum diffiniatur absolute: quia in diffinitione eius non ponitur aliquid, quod sit extra essentiam ipsius. Passio autem diffinitur cum dependẽtia ad subiectũ: quod in eius diffinitione ponitur. Vnde ex quo non eodem modo cognoscuntur, non est mirum si eorum diuersa præcognitio sit. Deinde cum dicit.

F

Cogni. pri.

Sub. & passionis.

G *Est autem vt cognoscamus quædã prius cognoscentes. Quorundam etiam simul accipientes cognitionem, veluti quæcunque sunt sub vniuersali, quorum habetur cognitio. Nam omnem triangulũ tres angulos duobus rectis æquales habere antea sciuimus, at id, quod est in semicirculo triangulum esse simul inducentes agnouimus. Hoc. n. pacto nonnullas discimus rerum, & non per medium extremum cognoscimus, quæcunque tam singulares sunt, & de nullo prædicantur subiecto.*

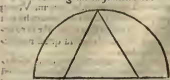
ANT. Vide in an. Com. 3.

Est aũt cognoscere alia quidẽ prius cognoscẽtẽ, quorundam aũt simul accipere notitiam, vt quæcunque contingũt esse sub vniuersalibus quorũ habẽt cognitionẽ. Quod. n. omnis triãgulus habet tres angulos duob9 rectis æquales p̃sciuit, q vero hoc, qd est in semicirculo, triangulus sit, simul inducens cognouit. Quorundã enim hoc modo disciplina est, & non per medium vltimũ cognoscitur: vt quæcunque iã singulariũ contingunt esse, & nõ de subiecto aliquo.

H

Vide in an not.

Triangulus in semicirculo.



Determinat

Determinat modum pręcognitionis, ex parte ipsius ordinis, quem quidẽ præcognitio importat. Est.n.aliquid prius altero & fm tempus, et fm naturam. Et hic duplex ordo in præcognitione cõsiderandus est. Aliquid.n. præcognoscitur prius, sicut prius notum tempore. Et de his dicit ꝙ alia contingit cognoscere aliquem cognoscentem ea prius tempore, quam illa quibus præcognosci dicunť. Quædam vero cognoscũtur simul tempore: sed sunt pri⁹ natura. Et de his dicit ꝙ quorũdam præcognitorũ simul tempore est accipere notitiam, & illorum, quibus præcognoscuntur. Quæ autem sunt ista manifestat subdens, ꝙ huiusmodi sunt, quæcunq; cõtinentur sub aliquibus vniuersalibus, quorum habent cognitionem. i. de quibus notũ est ea sub talibus vl'ibus contineri. Et hoc vlterius manifestat per exemplum. Cum.n. ad conclusionem inferendũ duæ propositiones requirãtur. s. maior & minor: scita propositione maiori, nõdũ habetur conclõnis cognitio. Maior ergo propositio præcognoscitur conclõni: non solũ natura, sed tẽpore. Rursus autem si in minori propositione inducatur, siue assumatur aliquod contentum sub vl'i propositione, quæ est maior, de quo manifestũ nõ sit, ꝙ sub hoc vniuersali contineatur, nondum habetur conclusionis cognitio, quia nondũ erat certa veritas minoris propositionis. Si aũt in minori propositione assumať terminus, de quo manifestũ sit ꝙ continetur sub vniuersali in maiori propositione: patet veritas minoris propositionis, quia id quod accipitur sub vniuersali, habet ei⁹ cognitionẽ, & sic statim habetur conclusionis cognitio. Vt si sic demonstraret aliquis, Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: ista cognita, nondũ habetur conclusionis cognitio sed cum postea accipitur, hæc figura in semicirculo descripta est triangulus, statim scit ꝙ habet tres angulos æquales duob⁹ rectis. Si aũt nõ esset manifestũ ꝙ hæc figura in semicirculo descripta esset triangulus, nondum statim inducta assumptione sciretur conclõ: sed oportet vlterius aliquod mediũ quærere, per quod demonstraretur hanc figurã esset triangulũ. Exẽplificans autẽ Philosophus de his, quæ cognoscũtur ante conclõnem prius tpore, dicit ꝙ aliquis per demõstrationẽ conclõnis cognitionẽ accipiens hãc propositionẽ præsciuit ẽt fm tẽpus. s. ꝙ omnis triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales. Sed inducẽs hanc assumptionẽ. s. ꝙ hoc quod est in semicirculo sit triangulus, suple tpe simul cognouit conclõnem, quia hoc inductũ habet notitiã vl'is, sub quo cõtineť, vt nõ oporteat vlterius mediũ quærere. Et ideo subdit ꝙ {quorundã est hoc mõ disciplina}. i. eorũ accipitur cognitio per se, & nõ oportet ea cognoscere per aliquod aliud mediũ, quod sit vltimũ in resolõne, qua mediata ad immediata reducuntur. Vel potest legi sic. Quod {vltimũ}. i. extremũ, quod accipiť sub vl'i medio, non cognoscatur esse sub illo vl'i, per aliquod aliud mediũ. Et quæ sunt ista, quæ habent cognitionẽ sui vl'is, manifestat subdens, ꝙ huiusmodi sunt singularia, quæ non dicuntur de aliquo subiecto: cum inter singularia & speciem nullum medium possit inueniri.

Priori duplex duplex ordi. in pręcogni. ser.

Maior pręco. conclusioni.

Cõclõ cum mino. cogno. Quãdo simul tempore cogno. I mino.

LECTIO III.

Conclusionem demonstrationis ante ipsam demonstrationem aliquo modo esse præcognitam, alio vero modo non, ex dubitationis Platonicæ, solutio manifestat.

Antea vero, quam sit inductio vel ratiocinatio facta, partim fortasse dicendum est scire, partim nescire. Quod.n. non sciuit si sit simpliciter, id quo modo scit. Duobus rectis æquales habere patet hoc pacto quidem scire, quia vniuersaliter scit, simpliciter vero nescire.

ANtequam sit inducere, aut accipere syllogismum, quodammodo fortasse dicendum est scire, modo autem alio non. Quod.n. A nesciuit si est simpliciter, hic quodammodo sciuit. Et ꝙ duos rectos habet hoc nesciuit simpliciter: sed manifestum est ꝙ sic quidem scit, simpliciter autem non scit.

POstquam ostẽdit Philosophus quomodo oportet p̄cognoscere quædam alia, antequam de conclõne cognitio sumatur, nunc vult ostendere quomodo ipsam cõclusionem contingit præcognoscere, antequã cognitio sumatur de ea per syllogismum, vel inductionem. Et circa hoc duo facit. Primo nanq; determinat veritatẽ, dicẽs ꝙ antequã inducatur inductio, vel syllogismus ad faciẽdum cognitionẽ de aliqua cõclusione, illa cõclusio quodammodo scitur, & quodammodo non, simpliciter.n. nescitur: sed solũ fm quid. Sicut si debeat probari ista cõclusio, triangulus habet tres angulos æquales duob⁹ rectis, antequam demonstretur, ille, qui per demonstrationem accipit scientiã eius, nesciuit simpliciter, sed scit fm B quid. Vnde quodammodo præsciuit, simpliciter autem non. Cuius quidem ratio est, quia sicut iam ostensum est oportet principia cõclusionis præcognoscere. Principia autem se habent ad cõclusiones in demonstratiuis: sicut causæ actiuæ in naturalibus ad suos effectus. Vnde in 2. Physicorum propositiones syllogismi ponuntur in genere causæ efficiẽtes. Effectus autem antequam pducatur in actu, præexistit quidem in causis actiuis virtute: non autem actu, quod est simpliciter esse. Et similiter anteq̃ ex principiis demonstratiuis deducatur cõclusio, in ipsis principiis quidẽ præcognitis præcognoscitur conclõ virtute, non tñ actu. Sic.n. in eis pręexistit. Et sic patet ꝙ nõ præcognoscitur simpliciter, sed fm quid est. Secũdo ibi.

Commẽ. 4.

Con. pręco. fm quid.

Lectiõe p̄cedenti.

Tex. 31. Lect. 1.

Tex. vlt.

Quod nisi ita sit, eueniet ea profecto, quæ est in Mennone dubitatio. Aut.n. nihil quisquam discet, aut ea quæ scit. ARGV.

Si vero non, Mennonis ambiguitas contin C git. Aut.n. nihil discent, aut quæ nouerunt. ANT.

Excludit ex veritate determinata quandam ibi dubitationẽ, quã Plato ponit in lib. Mennonis, sic intitulato ex nomine sui discipuli. Est autem dubitatio talis. Inducit.n. quẽdam omnino imperitum artis Geometricę interrogatum ordinate de principiis per se notis: ex quib⁹ geometrica conclusio concluditur, incipiendo ex principiis p se notis: ad quæ omnia illa, ignarus geometriæ id quod verum est rñdit: & sic deducendo quæstiones vsq; ad conclusionem per singula verum rñdit. Ex hoc igitur vult habere, ꝙ & illi, qui videntur imperiti aliquarum artium, antequam de eis instruantur, earum notitiam hãbent. Et sic sequitur ꝙ vel homo nihil addiscat, vel addiscat ea, quæ prius nouit. Circa hoc ergo quatuor facit. Primo.n. proponit ꝙ pręđicta dubitatio vitari nõ potest, nisi supposita prædeterminata veritate. s. ꝙ conclusio quã quis addiscit per demonstrationem, vel inductionẽ, nota erat non simpliciter, sed fm ꝙ est virtute in suis princi D piis: de quibus aliquis ignarus scientiæ interrogatus veritatẽ rñdere potest. Secundum vero Platonis sentẽtiam conclusio erat præcognita simpliciter. Vnde non addiscebatur de nouo: sed potius per deductionem aliquam rationis, in memoriam reducebatur. Sicut etiam de formis naturalibus Anaxagoras ponit ꝙ ante generationem p̄existebãt in materia simpliciter. Arist. vero ponit ꝙ pręexistũt in potẽtia, & nõ simpliciter. Secundo cũ dicit.

Dub. Pla.

Con. pręcogni. secũdũ Plato.

Non.n. ita dicendum est, vt quidam soluere enituntur: Scis ne omnem dualitatem esse parẽ? Annuenti vero interrogato, offerunt et dualitatẽ quãdam, quam quidem non putabat esse, quare nec parem esse. Soluunt igitur non omnem se scire dicentes esse parem dualitatem, sed eam, quam sciunt esse dualitatem.

Non.n.

ANT. Non.n.sicut quidam argumentantur, solue E re, dicendum est, Nunquid sciuisti omnẽ dualitatem, quoniam par est, aut non? Dicente autem sic, attulerant quandam dualitatem, quam non opinatus est esse. Soluunt enim dicentes, non cognoscere omnem dualitatem parem esse, sed quam sciunt ꝙ dualitas sit.

Introdu. du. secũdũ Pla. Ostendit falsam quorũdam obuiationẽ ad dubitationem Platonis: quia.s.dicebant ꝙ conclusio antequã demostraretur, vel quocunq; modo addisceretur, nullo modo erat cognita. Poterat.n. eis subiici secundũ Platonis dubitationem hoc modo. Si quis interrogaretur ab aliquo imperito, Nunquid tu scis ꝙ omnis dualitas par est? & dicente eo.i.cõcedente se scire, afferet quandam dualitatem, quam ille interrogatus non opinaretur esse, puta illã dualitatem quæ est.3.pars senarij, cõcluderetur ꝙ sciret tertiã partẽ senarij esse numerum parem, quod erat F ei incognitum, sed per demonstrationem inductã addiscit. Et sic videtur sequi ꝙ vel nõ hoc, addiscat, vel addidicerit quod prius sciuit. Vt igitur hãc dubitationẽ euitarent soluebant dicentes, ꝙ ille interrogatus, qui respõder se scire ꝙ oĩs dualitas sit numerus par, nõ dixit se cognoscere oẽm dualitatẽ simpliciter: sed illã, quã sciuit esse dualitatem. Vnde cum ista dualitas, quæ est illata fuerit ab eo penitus incognita, siue ignoto, nullo modo sciuit ꝙ hæc dualitas esset numerus par. Et sic sequitur ꝙ apud cognoscentẽ principia nullo modo cõclusio sit pręcognita, neq; simpliciter, neq; sm quid. Tertio ibi.

ARGT. *Et tamen sciunt quidem id cuius habent demonstrationẽ, et acceperunt. Acceperunt aũt non omnis eius, quod sciunt esse triangulum, aut numerũ: sed simpliciter de omni numero, atq; triangulo, demonstrationem. Nulla.n. huiuscemodi propositio sumitur, quem tu scis numerum, aut quam scis rectarum linearum figuram, sed absolute de quolibet.*

ANT. Et etiam sciunt cuius veræ demonstrationem habent, & cuius acceperunt. Acceperunt autem non de omni, cuius vtiq; sciunt ꝙ triangulus, aut numerus sit, sed simpliciter de omni numero, & triangulo. Neq;.n. vna propositio accipitur huiusmodi, ꝙ quẽ tu nosti numerum, aut quam nosti rectã lineam, sed de omni.

Linea recta.

Improbat hanc solutionem hoc modo. Illud scitur, de quo demõstratio habetur, vel de quo de nouo accipitur demonstratio. Et hoc dicitur propter addiscẽtem qui incipit scire. Addiscentes autem non accipiunt demonstrationem de omni dualitate de qua sciunt: sed de omni simpliciter, & sĩr de omni numero, aut de omni triãgu- H lo. Non ergo verum est ꝙ sciat de omni numero, quem scit esse numerum, aut de omni dualitate, quam scit esse dualitatem: sed de omni simpliciter. Quód autẽ nõ sciat de omni numero, quem scit esse numerum, sed de omni simpliciter, probat: ibi {Neq;.n. vna propositio &c.} Conclusio cum præmissis conuenit in terminis. Nam subiectum & prædicatum conclusionis sunt maior & minor extremitas in pręmissis. Sed in præmissis non accipitur aliqua propositio de numero, aut de recta linea, cum hac additione, quam tu nosti, sed simpliciter de omni. Neq; ergo conclusio demonstrationis est, cum additione prædicta: sed simpliciter de omni. Quarto ibi.

ARGT. *Sed nihil (vt arbitror) obstat, vt id sciat, quod discit, sed si hoc pacto, velut ea ratione, qua discit, eodem modo.*

E Sed nihil (vt opinor) prohibet: quoniã est ANT. quod addiscit, sic scire, est autem sic ignorare. Inconueniens.n. non est si scit quodammodo quod addiscit, sed si hoc modo, vt inquantum addiscit, & scit.

Ponit veram solutionem dubitationis prædictæ secundum prædeterminatam veritatem dicens, ꝙ illud quod quis addiscit, nihil prohibet primo quodammodo scire, & quodammodo ignorare. Non.n. est inconueniens, si aliqs quodammodo præsciat id, quod addiscit, sed esset inconueniens, si hoc modo præcognosceret, secundũ ꝙ addiscit. Addiscere.n. proprie est sciẽtiam in aliquo generari. Quod autem generatur, ante generationẽ non fuit omnino ens: sed quodammodo ens, & quodammodo non Addiscere. ens. Ens quidem in potentia, non ens vero actu. Et hoc est generari, reduci de potẽtia in actũ. Vnde nec id quod qs addiscit, erat omnino prius notum: vt Plato posuit, Generari. F nec omnino ignotum, vt sm solutionem supra improbatam ponebatur. Sed erat notum potentia, siue virtute in principiis præcognitis vniuersalibus, ignotum autem actu secundum propriam cognitionem. Et hoc est addiscere reduci de cognitione potentiali, seu virtuali, aut vniuersali, in cognitionem propriam & actualem.

LECTIO IIII.

Ex definitione scire simpliciter, duplicem demonstrationis definitionem ponit: hinc demonstrationem omnem ex veris, primis ac necessariis constare ostendit.

Scire autem vnamquamq; rem simpliciter, sed non vt sophista per accidens, arbitramur. ARGT.

SCire autem opinamur vnumquodq; simpliciter, sed nõ sophistico modo, quod est ANT. secundum accidens. Vide in anno. Com. 5.

G POstquam ostendit Philosophus necessitatem syllogismi demõstratiui, hic iã incipit de ipso syllogismo demonstratiuo determinare. Et diuiditur in duas partes In prima determinat de syllogismo demonstratiuo. In secũda de medio, ex quo syllogismus demonstratiuus procedit. Et hoc in secundo libro: ibi {Quæstiones sunt æquales numero.} Prima diuiditur in duas. In prima determi Lec. 1. nat de syllogismo demonstratiuo absolute. in secũda cõparando demõstrationem vniuersalem ad demõstrationem particularem: ibi {Cum autem demõstratio sit alia Lect. 17. quidẽ vniuersalis.} Prima ĩ duas diuidiĩ. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo. In secũda ostẽdit ꝙ non sit in demonstrationibus in infinitum procedere: ibi {Est autem omnis syllogismus per tres terminos} prima diuiditur in duas. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo per quem acquiramus scientiam. In secũ Lect. 31. da ostendit quomodo etiam in nobis per syllogismũ acquiritur ignorantia: ibi {Ignorantia autem secũdũ nega Lec. 27. tionem.} Circa primum tria facit. primo determinat de H syllogismo demonstratiuo ostendendo quid sit. Secundó determinat de materia syllogismi demonstratiui: ostendendo quæ & qualia sint, ex quibus est: ibi {Quoniã autem impossibile est:} Tertio determinat de forma ipsius Lec. 9. ostendendo in qua figura præcipue fiat: ibi {Figuratum autem magis faciens scire.} Circa primum tria facit. primo ostendit de demonstratiuo syllogismo, quid est. Secũdo notificat quædam, quæ in diffinitione syllogismi de- Lect. 5. mõstratiui ponuntur: ibi {Est autem principium demõ Lec. 7. strationis} Tertio excludit quosdam errores, qui ex pręmissis circa demõstrationẽ oriri possunt: ibi {Quibusdã Diffinitiõe quidem igitur.} Circa primum sciẽdum est ꝙ in omni- in his quæ bus, quæ sunt propter finem, diffinitio quæ est per cãm sunt ꝑpter finalem, est ratio diffinitionis, quæ est per causam mate- finem. rialẽ: & medium probans ipsam. propter hoc.n. oportet vt domus fiat ex lapidibus & lignis, quia est operimẽtũ protegens nos a frigore & æstu. Sic igitur de demõstratione

tione dat hic duas diffinitiones: quarum vna sumitur à fine demonstrationis, quod est scire. Et ex hac cõcluditur altera, quæ sumitur a materia demonstrationis. Vnde circa hoc tria facit. Primo diffinit ipsum scire. Secundo diffinit demonstrationem per finem eius, qui est ipsum scire. ibi {Dicimus autem scire.} Tertio ex vtraq; diffinitione concludit diffinitionem demonstrationis, quæ sumitur per comparationem materiæ demõstrationis: ibi {Si igitur est scire vt posuimus} Circa primũ quinq; facit. Primo.n. determinat cuiusmodi scire sit, quod diffinire intendit. Circa q̃ sciendum est q̃ aliquid dicimur scire simpliciter, quando scimus id in seipso. Dicimur scire aliquid secundum quid, quando scimus illud in alio, i quo est, vel sicut pars in toto. Sicut scientes domũ, dicimur scire parietem. Vel sicut accidens in subiecto, sicut scientes Coriscum, diceremur scire venientem. Vel sicut effectus in causa, sicut dictum est supra q̃ conclusionem percipimus i principiis. Vel quocũq; simili modo. Et hoc est scire p accidens, quia scito aliquo per se, dicimur scire id quod accidit ei quocunq; modo. Intendit igitur Philosophus diffinire scire simpl'r, nõ aũt scire fm accidẽs. Hic.n. modus sciendi est sophisticus. Vtitur.n. sophistę tali modo arguendi. Cognosco Coriscum: Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem. Secundo cum dicit.

Scire simpliciter & fm quid.

Lec. scd.

Ari. diffi. scire simpliciter.

ANT. *Cum causam, ob quam res est, illius causam esse, & fieri non posse, vt res aliter se se habeat, cognoscere arbitramur.*

ARGY. Cum causam arbitramur cognoscere, propter quam res est: & quoniam illius causa est, & non est contingere hoc aliter se habere.

Ponit diffinitionẽ ipsius scire simpliciter. Circa quod considerandum est q̃ scire aliquid est perfecte cognoscere ipsum, hoc autem est perfecte apprehendere ipsius veritatem. Eadem.n. sunt principia esse rei: & veritatis ipsius: vt patet ex.2. Meta. Oportet ergo scientem si est per C fecte cognoscens q̃ cognoscat causam rei scitæ. Et propter hoc dicit {cum causam arbitramur.} Si autem cognosceret causam tantum, nondum cognosceret effectum in actu, quod non est scire simpliciter, sed virtute tantum. quod est scire secundum quid, & quasi per accidens. Et ideo oportet sciẽtem simpliciter, cognoscere etiam applicationem causæ ad effectũ. Et propter hoc dicit {Et quoniam illius causa est} Quia vero sciẽtia est etiam certa cognitio rei, quod autem contingit aliter se habere non potest aliquis per certitudinẽ cognoscere: ideo vlteri⁹ oportet q̃ id qđ scitur nõ possit aliter se habere. Quia igitur scientia est perfecta cognitio: ideo dicit {Cum causam arbitramur cognoscere.} Quia vero est actualis cognitio, per quam scimus simpliciter, addit {Et quoniã illius est causa.} Quia vero est certa cognitio, subdit {Et non est contingere aliter se habere.} Tertio ibi.

T. c. 4. Late. exp. pri.

Scire non simpl'r.

Expli. toti⁹ expo.

ARGY. *Patet igitur ipsum scire tale quid esse. Nam & hi qui nesciunt, & hi qui sciunt, ita sese habere pu* D *tant, quorum ipsi scientes: & ita sese etiam habẽt.*

ANT. Manifestum igitur est q̃ huiusmodi aliquid scire scit. Et nanq; non scientes, & scientes: hi quidem opinantur ipsi sic se habere, scientes autem & eam habent.

Manifestat positam diffinitionem propter hoc, q̃ tam scientes, quam nõ scientes, æstimãtes tamen se scire, hoc modo accipiunt scire sicut dictum est. Non scientes.n. qui æstimant se scire, opinantur sic se habere in cognoscẽdo, sicut dictum est. Scientes autem veræ, sic se habent. Est autẽ hæc recta manifestatio diffinitionis. Diffinitio enim est ratio, quam significat nomen: vt dicitur in quarto Metaphy. Significatio autem nominis accipienda est ab eo, quod intendunt cõmuniter loquẽtes per id nomẽ

Tex. cõ. 28. Lect. 15. Signatio nominis.

A significare. Vnde & in secundo Topicorum dicitur, q̃ nominibus vtendum est, vt plures vtuntur. Siquis etiã recte consideret per hanc notificationem magis ostenditur quid significet nomẽ, quam directe aliquid significetur. Non enim notificat scientiam, de qua proprie posset diffinitio assignari, cum sit species alicuius generis, sed notificat ipsum scire. Vnde & a principio dixit {Scire autem opinamur &c.} & non dixit. Scire est aliquid tale. Quarto ibi.

Cap. 5.

Pñti lec.

ARGY. *Quare cuius simpliciter est scientia, id vt aliter sese habeat fieri omnino non potest.*

ANT. Quare cuius simpliciter est scientia, hoc impossibile est aliter se habere.

Concludit correlarium quoddam ex diffinitione, scilicet q̃ illud, de quo simpliciter est scientia oportet esse necessarium. Quinto ibi.

Vide in annot.

ARGY. *Si igitur & alius sciendi sit modus, posterius* B *explicabimus.*

ANT. Si quidem igitur & alius est sciendi modus, posterius dicetur.

Respondet tacitæ quæstioni, vtrum.s. sit aliquis alius modus sciendi à prædicto. Quod promittit se dicturum in sequentibus. Est.n. scire per effectum: vt infra patebit. Dicimur etiam aliquo modo scire ipsa principia indemõstrabilia: quorum non est accipere causam. Sed proprius & perfectus sciendi modus est qui prędictus est.

Lec. 25.

ANT. *Addimus etiam, per demonstrationem ẽt scire.*

ARGY. Dicimus autem, quia scire per demonstrationem est intelligere.

Diffinit syllogismum demonstratiuum per operationem ad finem suum: qui est scire. Circa quod tria facit. Primo ponit q̃ scire est finis syllogismi demonstratiui, siue effectus eius, cum scire nihil aliud esse videatur, quã intelligere veritatem alicuius conclusionis per demonstrationem. Secundo ibi.

ARGY. *Demonstrationem autem dico ratiocinationem eam, quæ scientiam efficit.*

ANT. Demonstrationem autem dico syllogismũ apoditicon. i. facientem scire.

Diffinit syllogismum demonstratiuum per huiusmodi finem: dicens, q̃ demonstratio est syllogismus sciẽtialis, idest faciens scire. Tertio exponit hoc, quod dixerat scientialem. ibi.

Vide in annot.

ARGY. *Eam vero scientiam efficere dico, qua scimus, eam ipsam habendo.*

ANT. Sed scientialem syllogismum dico, secundum quem in habendo ipsum scimus.

Dicens q̃ scientialis syllogismus dicitur, fm quem scimus: inquantum ipsum habemus, ne forte aliquis syllogismum scientialem intelligeret quo aliqua scientia vteretur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur ipsum scire tale est, quale posuimus: necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris, et primis: medioq; vacantibus, & ex notioribus & prioribus ipsa conclusione, causisq; eiusdem esse.*

ANT. Si igitur est scire vt posuimus: necesse est & demonstratiuam scientiam ex veris esse, & primis, & immediatis, & notioribus, et prioribus, & causis conclusionis.

Concludit ex prædictis diffinitionẽ syllogismi demõstratiui ex materia sumptam. Et circa hoc duo facit. primo concludit. Secundo manifestat: ibi {Verum quidem igitur oportet scire:} Circa primum tria facit. primo p ponit consequentiam: qua demonstrationis materialis diffinitio

diffinitio cōcluditur ex pmissis: dicēs, q si scire hoc significat, quod diximus, causam rei cognoscere &c. necesse est q demonstratiua scientia.i.quæ per demonstrationē acquiritur, procedat ex propositionibus veris, primis, et immediatis.i quæ non per aliquod medium demonstratur, sed per seipsas sunt manifestæ. Quæ quidem immediatæ dicuntur inquantū carent medio demonstrante: primæ autem in ordine ad alias propositiones, quæ per eas probantur. Et iterum ex notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. Secundo ibi.

Propositiones demō. ime. & pr. quare.

ARGY. *Sic.n.erunt & ipsa principia propria eius, quod demonstratur.*

Sic enim erunt & principia propria eius, quod demonstratur.

Excusat se ab additione alterius particulæ, quæ videbantur apponenda: q.s.demonstratio ex propriis principiis procederet. Sed ipse dicit, q hoc intelligitur per ea, quæ dicta sunt. Nam quia propositiones demōstrationis sunt causæ conclusionis, necesse est q sint propria principia eius. Oportet enim esse causas proportionatas effectibus. Tertio ibi.

1. Phy. t.c. 38. le.6.te. ex. vlt.

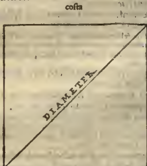
Nam ratiocinatio quidem sine his erit: demonstratio vero non erit. Scientiam.n.non faciet.

Syllogismus quidem erit & sine, his demonstratio autem non erit. Non.n.faciet sciētiam.

Manifestat præmissæ cōsequentiæ necessitatē: dicens, q licet syllogismus nō requirat præmissas cōditiones in propositionibus, ex qb9 procedit: requirit tñ eas demonstratio. Alter.n.non faceret scientiam. Deinde cum di.

Vera igitur esse oportet, quia fieri nequit, vt id, quod non est, sciatur: veluti diametrum commensurabilem esse.

G Verum quidem igitur oportet esse, quoniā non est scire quod non est, vt quòd diametros sit symetros.



Manifestat positam diffinitionem: manifestans etiam quod immediate dixerat.s. q nisi præmissæ cōditiones demōstrationi adessent, sciam facere nō possent. Primo ergo ostendit quod semper procedit ex veris, ad hoc q scientiam faciat: quia quod non est non contingit scire; sicut diametrū esse symetrum.i.commensurabilem lateri quadrati. Dicuntur.n.quantitates incōmmensurabiles, quarum non potest accipi aliqua mēsura communis; & huiusmodi quantitates sunt, quarū nō est proportio inuicem sicut numeri ad numerū, quod quidem cōtingit de diametro quadrati & eius latere: vt patet ex.16. Euclidis. Quod aūt nō est verū, nō est. Nā esse, & esse verū

Quātitates icommēsurabiles.

E cōuertunt. Oportet ergo, id qđ scit esse verū. Et sic conclusionē demōstrationis, q facit scire, oportet esse verā, et p ɔñs eius ppositiones. Nō.n.cōtingit verū scire ex falsis, & si cōcludi possit ex eis: vt infra ostēdet. Scđo ibi.

2. Meta. te. co.4. le.1. te. ex pri. Lec.15. expo.8.

ARGY. *Ex primis autem, & indemonstrabilibus esse, quia non sciet non habens demonstrationem ipsorum. Scire.n.non per accidens ea, quorum est demonstratio, nihil aliud est sanè, quam demonstrationem habere.*

Ex primis autem indemonstrabilibus est, quia non sciet non habens demonstrationem ipsorum. Scire enim est habere demonstrationem, quorum demonstratio est, non secundum accidens.

Ostendit q demonstratio sit ex primis, & immediatis F siue indemonstrabilibus. Non.n.contingit aliquem habere scientiā, nisi habeat demōstrationē eorū, quorū potest esse demōstratio, & hoc dico per se & non per accidens. Et hoc ideo dicit, quia possibile esset scire aliquam conclusionē non habens demōstrationē præmissarum, etiam si essent demōstrabilia: quia sciret eà per alia principia, & hoc esset fm accidens. Detur ergo q aliquis demōstrator syllogizet ex demonstrabilibus, siue mediatis aut ergo habet illorū demōstrationē, aut nō habet, si nō habet ergo non scit præmissas, & ita nec conclusionem propter præmissas. Si aūt habet, cū in demonstrationib9 non sit procedere in infinitū, vt infra ostendet, tandem erit deuenire ad aliqua immediata & indemonstrabilia. Et sic demonstratio oportet q procedat ex immediatis vel statim, vel per aliqua media. Vnde & in 1.lib. Topi. dicitur, q demonstratio est ex propriis, & veris, aut his, quæ per ea fidem sumpserunt. Tertio ibi.

Le. 13. vsq; ad 16.

demō. quo. ex imme. Cap. 1.

G *Causæ etiam sint oportet, & notiora, ac priora. Causæ, quia tum scimus, cum cognoscimus causam. Priora siquidem, & causæ sunt, & antea cognita: non illo modo solum, quid significent, sed altero etiam modo: Dupliciter autem sunt priora notioraúe. Non.n.idem est prius natura, & nostra ex parte prius, neq; notius, & nobis etiā notius. Atq; ea quidem ad nos priora, notioraúe dico, quæ propinquiora sensui sunt: ea vero simpliciter priora notioraúe, quæ a sensu longius distant. Sunt autē remotissima quidem ea, quæ sunt vniuersalia maxime. Propinquissima vero, singularia ipsa. Atq; hæc inter sese opponuntur. Ex primis autem esse nihil aliud est, quam ex propriis principiis esse, Idem enim primum, atq; principium dico.*

H Causas quoq; notiores oportet esse, & primas causas: quoniam tunc scimus, cum causas cognoscimus. Et priores, si veræ sunt causæ, & notiores, non solum altero modo intelligendo, sed in sciendo, quoniam sunt. Priora autē, & notiora dupliciter sunt. Non enim idem est natura, & ad nos prius: neq; notius natura, & nobis notius. Dico autem priora ad nos, & notiora, proxima sensui: simpliciter autē priora, & notiora, quæ longius sunt. Sunt autem quidem longiora vniuersalia, maxime autem propinquiora sensui singularia. Et opponuntur hæc adinuicem. Ex primis autem est, quod

Vide in annot.

ex pro-

ex propriis principiis est. Iam.n. dico idem primum, & principium.

Probat ꝙ demonstrationis propositiones sint causæ cõclusionis, quia tunc scimus, cum causas cognoscimus. Et ex hoc ostẽdit vlterius ꝙ sint priores & notiores, quia omnis causa est naturaliter prior, & notior suo effectu. Oportet aũt ꝙ causa conclusionis demonstratiuæ sit notior non solũ quantũ ad cognitionem quid est, sed etiam quantum ad cognitionem quia est. Non enim ad demonstrãdum ꝙ eclipsis solis est, sufficit scire ꝙ est lunæ interpositio, sed oportet etiam scire ꝙ luna interponitur inter solem & terram. Et quia prius, & notius dicitur dupliciter. s. quo ad nos, & sm naturã, dicit consequenter ꝙ ea, ex quibus procedit demõstratio, sunt priora, & notiora simpliciter, & sm naturam, & non quo ad nos. Et ad huiusmodi expositionẽ dicit ꝙ priora & notiora simpliciter sunt illa, quæ sunt remota a sensu, vt vlia. Priora & notiora quo ad nos sunt proxima sensui. s. singularia quę opponuntur vniuersalibus, siue oppositione prioris & posterioris, siue oppositione propinqui & remoti. Videtur autem contrarium huius haberi in 1. Physic. vbi dicitur ꝙ vniuersalia sunt priora quo ad nos, & posteriora sm naturam. Sed dicendum est ꝙ hic loquitur de ordine singulari ad vniuersale simpliciter, quorum ordinem oportet accipere sm ordinẽ cognitionis sensitiuæ, & intellectiuæ in nobis. Cognitio autem sensitiua est in nobis prior intellectiua, quia intellectualis cognitio ex sensu procedit in nobis. Vnde & singulare est prius & notius quo ad nos, ꝙ̃ vniuersale. In 1. autem Physic. non ponitur ordo vniuersalis ad singulare simpliciter, sed magis vniuersalis ad minus vniuersale, vt puta animalis ad hominẽ, & sic oportet ꝙ quo ad nos vniuersalius sit prius, & magis notum. In omni enim generatione, quod est in potentia, est prius tempore & posterius natura. Quod autem est completũ in actu est prius natura, & posterius tempore. Cognitio autem generis est quasi potentialis in cõparatione ad cognitionem speciei, in qua actu sciũtur omnia essentialia rei. Vnde & in generatione scientiæ nostræ prius est cognoscere magis commune ꝙ̃ minus commune. Item in lib. Physico. dicitur ꝙ innata est nobis via ex nobis notioribus. Non ergo demonstratio sit ex his quæ sunt priora simpliciter, sed quo ad nos. Sed dicendum ꝙ hic loquitur sm ꝙ id quod est in sensu est notius quo ad nos, eo quod est in intellectu. Ibi autem sm ꝙ id, quod est notius quo ad nos est etiam in intellectu. Ex singularibus autem quæ sunt in sensu nõ sunt demonstrationes, sed ex vniuersalibus tantum, quæ sunt in intellectu. Vel dicendum ꝙ in omni demonstratione oportet ꝙ procedatur ex his, quæ sunt notiora quo ad nos, non tamen singularibus, sed vniuersalibus. Non.n. aliquid potest fieri nobis notum, nisi per id, quod est magis notum nobis. Quandoq; autem id quod est magis notum quo ad nos, est etiam magis notũ simpliciter, & sm naturam, sicut accidit in mathematicis in quibus propter abstractionem a materia, non fiunt demõstrationes nisi ex principiis formalibus. Et in talibus fiũt demõstrationes ex his quæ sunt notiora simpliciter. Itẽ quandoq; id, quod est notius quo ad nos non est notius simpliciter, sicut accidit in naturalibus, in quibus essentiæ & virtutes rerum: propter hoc ꝙ in materia sunt, sunt occultæ: sed innotescunt nobis per ea, quæ exterius de ipsis apparent. Vnde in talibus fiunt demonstrationes vt plurimum per effectus, qui sunt notiores quo ad nos, & non simpliciter. Nunc autem non loquitur de hoc modo demonstrationum, sed de primo. Quia vero in hac manifestatione hoc etiam omiserat manifestare ꝙ demõstratio esset ex propriis principiis, consequenter subdit ꝙ habetur etiam ex pręmissis. Per hoc enim quod dicitur ꝙ demonstratio est ex primis, habetur ꝙ sit ex propriis principiis, sicut & superius dictũ est. Idem enim videtur esse, primum & principium. Nam primum in vnoquoq; genere & maximum, est causa omnium eorum, quæ sunt post vt dicitur in secundo Metaphysicæ.

Dubiũ primũ. In prīci t. co. 3. Solu.

Dubium 2. primo tex. cõ. 2. ex. 2.

Solũ secũ.

Quandoq; magis no. nobis ẽ magis no. simpliciter.

Demõst. in vlibus.

T. c. 4 le. 2. te. expo. prima.

LECTIO V.

Quæ nam sit Immediata propositio, & quæ sint immediata demonstrationis principia manifestat.

Est autem demonstrationis principium propositio medio vacans. Ea vero medio vacat, qua nulla est alia prior. ARGV.

Est autem principiũ demonstrationis propositio immediata. Immediata autem est, qua non est altera prior. ANT.

Quia superius Philosophus dixerat ꝙ demonstratio est ex primis, & immediatis, & hæc ab ipso nõdum manifestata erant, ideo intendit ista manifestare. Et diuiditur in tres partes. In prima parte ostendit quid sit propositio immediata. In secũda ostendit ꝙ oportet huiusmodi ꝓpositiones esse notiores cõclusione. ibi. {Quõ autem oportet credere & scire.} In tertia excludit quosdam errores, qui ex prædictis occasionem habebant, ibi {Quibusdam quidem igitur} Circa primum duo facit. Primo ostendit quid sit propositio immediata. Secundo diuidit eam: ibi {Immediati autem principij.} Circa primum hoc modo procedit. Primo nãq; resumit quod supra dictum est, scilicet ꝙ principium demõstrationis sit propositio immediata. Nam etiam supra dixerat ꝙ demonstratio est ex primis & immediatis. Secundo. ibi {Immediata autem.} Diffinit immediatam propositionem, & dicit ꝙ immediata propositio est, qua non est altera prior. Cuius quidem notificationis ratio ex prædictis patet. Dictum est enim supra ꝙ demonstratio ex prioribus est. Quandocunq; igitur aliqua propositio est mediata, idest habens medium, per quod demonstretur prædicatum de subiecto, oportet ꝙ priores ea sint propositiones, ex quibus demonstretur. Nam prædicatum conclusionis per prius inest medio, ꝙ̃ subiecto, cui etiam per prius inest medium, quàm prædicatum. Relinquitur ergo ꝙ illa propositio, quia non est altera prior, sit immediata. Tertio ibi.

Lec. præce. te. exp. 9.

Lec. immẽ. seq. lec. 7.

Lec. 4.

Lec. 4. tex. expo. 8.

Propositio altera enuntiationis est pars, vnum de vno complectens. ARGV.

Propositio autem est enuntiationis, altera pars, vnum de vno. ANT.

Ostẽdit quid sit propositio, quæ ponitur in diffinitione immediatæ propositionis. Et circa hoc tria facit. Primo nanq; diffinit propositionem simpliciter, ꝙ propositio est altera pars enuntiationis, in qua prædicatur vnũ de vno. Habet enim enuntiatio duas partes, affirmationem & negationem. Oportet enim ꝙ omnis syllogizans alteram earum proponat, nõ autem vtranq;. Hoc enim est proprium eius, qui à principio quæstionem mouet. Vnde per hoc separatur propositio à problemate. Sicut enim in vno syllogismo non concluditur nisi vnum, ita oportet ꝙ propositio, quæ est syllogismi principium sit vna. Vna autem est in qua est vnum de vno. Vno per hoc ꝙ Philosophus dicit vnum de vno, separatur propositio ab enuntiatione, qua dicitur plures, in qua plura de vno vel vnum de pluribus dicitur. Secundo ibi.

Differendi quidẽ, quæ vtrãuis accipit. Demonstrandi vero, quæ definitè alterum: quod est verũ. ARGV.

Dialectica similiter est accipiens quamlibet. Demõstratiua alterum determinatè: quoniam verum est. ANT.

Ponit differentiam inter dialecticam propositionem, & demõstratiuam: dicens, ꝙ cum propositio accipiat al

teram

teram partem enuntiationis, dialectica autem indifferen ter accipit quamcunque earum. Habet.n. viam ad vtranque partē cōtradictionis, eo quod ex probabilibus procedit. Vñ. & in proponendo accipit vtranque partē contradictionis, & quęrendo vtranque ponit. Demonstratiua aūt propositio accipit alteram partem determinate, quia nunquam habet demonstratio viam nisi ad verum demonstrandū. Vnde etiam semper proponendo accipit veram partem contradictionis. Propter hoc etiam non interrogat, sed sumit quod demonstrat, quasi notum. Tertio ibi.

ARGY. *Enuntiatio est contradictionis vtraq. pars. Contradictio est oppositio, cuius nullum per se medium est. Contradictionis partium, ea quidem, qua quippiam cuipiam adiungitur, affirmatio dicitur. Ea vero, qua quippiam a quopiam semouetur, negatio nuncupatur.*

ANT. Enunciatio autem contradictionis quamlibet partem. Contradictio autem est oppositio, cuius non est medium secundum se inuenire. Pars autem contradictionis, quæ quidem aliquid de aliquo, affirmatio est, quę vero aliquid ab aliquo, negatio est.

Diffinit enuntiationem quæ ponit in diffinitione propositionis, dicens, quod enuntiatio complectitur vtranque partem cōtradictionis: vt ex dictis patet. Quid autem sit cōtradictio consequenter ostendit: dicēs, quod cōtradictio est oppositio, cuius nō est medium fm se. Quamuis n. in priuatione, & in habitu, & in contrarijs immediatis non sit medium circa determinatum subiectum, tamen est medium simpliciter, nam lapis neque cœcus, neque videns, & albū, neque par, neque impar est. Hoc etiam quod habent, de immediatione circa determinatum subiectum, habēt in quantum aliquid participant contradictionis. Nā priuatio est negatio in subiecto determinato. Et alterum & contrariorum immediatorum est habens aliquid cōtradictionis. Sed contradictio simpliciter in omnibus caret medio. Et hoc non habet ab alio, sed ex seipsa. Et propterea hoc dicit quod eius non est medium secundum se. Exponit etiam consequenter quid sit pars contradictionis. Est.n. contradictio oppositio affirmationis & negationis. Vnde altera pars eius est affirmatio, quæ prædicat aliquid de aliquo, altera vero negatio, quæ remouet aliquid ab aliquo. Deinde cum dicit.

(Margin: Medium & priua. opp. & cōtrariis. immed. — Priuatio. — Cōtradi. caret medio.)

ARGY. *Principiorum autem ratiocinandi vacantiū medio, id quidem, quod fieri nequit, vt demōstretur, quodq. non necesse est eū habere, qui discedo, quodvis est percepturus: positio nominatur. Quod vero necesse est habere docendum quemlibet, dignitas appellatur. Sunt enim talia quædam, quæ sese offerunt hisce qui discunt ad vnamquamq. scientiam perdiscendam. Atq. talibus hoc potissimum nomen tribuere consueuimus.*

ANT. Immediati autem principij syllogistici, positionem quidem dico, quam non est demonstrare, neque est necesse habere docendum quēlibet. Quam vero necesse est habere docendum quemlibet, dignitatem, vel maximā propositionem. Sunt enim quædam huiusmodi. Hoc enim maxime in huiuscemodi nomen consueuimus dicere.

(Margin: Vide in annot.)

Diuidit immediatum principium. Et circa hoc duo facit. Primo diuidit. Secūdo subdiuidit, ibi { Positionis aūt quædam. } Dicit ergo primo, quod immediatum principiū

E syllogismi est duplex. Vnum quidem quod dicitur positio, quam non contingit demōstrare, & ex hoc immediatum dicitur, neque tamen aliquem docendum, id est qui docetur debere demonstratiua scientia, necesse est habere, idest mente conspicere, siue ei assentire. Aliud vero est quod dicitur dignitas, vel maxima propositio, quam necesse est habere in mente, & ei assentire, quemlibet qui doceri debet. Et manifestum est quod quædam principia talia sunt, vt probatur quarto Metaph. de hoc principio, quod affirmatio & negatio non sunt simul vera, quorum cōtrarium nullus credere mente potest, & si ore proferat. Et in talibus vtimur nomine prædicto, scilicet dignitatis, vel maxime propositionis, propter huiusmodi principiorum certitudinem ad manifestandum alia. Ad huius autem diuisionis manifestationem sciendum est, quod quælibet propositio, cuius prędicatū est in ratione subiecti est immediata, & per se nota, quantum est de se. Sed F quarundam propositionum termini sunt tales, quod sunt in notitia omnium, sicut ens, & vnum, & alia quæ sunt entis in quantum ens. Nam ens est prima conceptio intellectus. Vnde oportet quod tales propositiones non solum in se, sed etiam quo ad nos, quasi per se notæ habeantur. Sicut quod non contingit idem esse & non esse, & quod totum sit maius sua parte, & similia: Vnde & huius principia omnes scientiæ accipiunt a metaphysica, cuius est considerare ens, & simpliciter & ea, quæ sunt entis. Quædam vero propositiones sunt immediatæ, quarum termini nō sunt apud omnes noti. Vnde licet prædicatum sit de ratione subiecti, tamen quia diffinitio subiecti non est omnibus nota, non est necessarium quod tales propositiones ab omnibus concedantur. Sicut hæc propositio, Omnes recti

(Margin: T. c. 9. le. 6. tex. 3. — Not. — Propo. constitutæ ex terminis vsitat.)

G anguli sunt æquales, quātum est in se, est per se nota, siue immediata, quia æqualitas cadit in diffinitione anguli recti. Angulus enim rectus est, quem facit linea recta super aliam lineam rectam cadens: ita quod ex vtraque parte anguli reddantur æquales. Et ideo cum quadam positione recipiuntur huiusmodi principia. Est & alius modus quo aliquæ propositiones dicuntur suppositiones. Sunt enim quædam propositiones, quæ nō possunt probari nisi per principium alterius scientiæ, & ideo oportet quod in illa scientia supponantur, licet probentur per principia alterius scientiæ. Sicut a puncto ad punctum est rectam lineam ducere, supponit geometra, & probat naturalis: ostendens quod inter quælibet duo puncta sit linea recta media. Deinde cum dicit.

H ARGY. *Rursus ea quidem positionum, qua vtrāuis enuntiationis accipit partem esse in quam quippiam, aut nō esse, suppositio dicitur. Ea vero, quæ est sine hoc, ipso diffinitio est. Diffinitio nanq. positio quidem est. Ponit.n. arithmeticus vnitatem quantitatem indiuisibilem esse. Sed suppositio sanè non est. Nam quid est vnitas, & vnitatem esse non eadem sunt.*

ANT. Positionis autem quæ est quamlibet partium enuntiationis accipiens, vt dico aliquid esse, aut non esse, suppositio quidem est. Quæ vero sine hoc diffinitio est. Diffinitio.n. quædam est positio. Ponit enim arithmeticus vnitatem indiuisibilem esse secundum quantitatem. Suppositio

positio autem non est. Id enim, quod quid est vnitas, & esse vnitatem, non idem est. A

Subdiuidit alterum membrum primæ diuisionis.s.positionem: dicẽs, ꝙ quędam positio est, q̃ accipit aliquam partem enuntiationis,s.affirmationem, vel negationem, quod significat, cum dicit, {vt dico esse aliquid, aut non esse.} Et hæc positio suppositio dr̃, quia tanq̃ veritatem habens supponit. Alia autem est positio, q̃ non significat esse, vel non esse, sicut diffinitio, quæ positio dicitur. Ponitur.n.ab arithmetico diffinitio vnitatis, tanq̃ quoddã principium, s.ꝙ vnitas est indiuisibilis sm̃ quantitatem. Sed tñ diffinitio non ponitur suppositio. Illud.n.ꝑprie supponitur, quod verum vel falsum significat. Et ideo subdit ꝙ {non idem est, quod quid est vnitas,} quod neq; verum, neq; falsum significat, {& esse vnitatem,} quod significat verum, vel falsum. Sed potest quæri cum diffinitio non sit propositio significans esse vel non esse, quomodo ponatur in subdiuisione immediatæ propositionis. Sed dicendum ꝙ in subdiuisione non sumit immediatam propositionem ad subdiuidendum, sed immediatum principium. Principium autem syllogismi dici potest non solum propositio, sed etiam diffinitio. Vel potest dici, ꝙ licet diffinitio in se non sit propositio in actu, est tamen in virtute, quia cognita diffinitione apparet diffinitionem de subiecto vere prædicari.

Dubium. — Solutio 1. — Solutio 2.

B

LECTIO VI.

Principia ipsa notiora esse ipsa conclusione, neq; quid illis certius esse ostenditur, quam ꝙ principiis opposita falsa sint.

ARGY. *Cum autem credere, scireq; rem oporteat talem ratiocinationem habendo, quam demõstrationem vocamus, hac vero fit, quia sunt ea, ex quibus extruitur ratiocinatio, necesse est nõ solum antea prima ipsa, vel omnia, vel aliqua cognoscantur, sed etiam magis noscantur.* C

ANT. **QVoniam autem oportet credere, & scire rem in huiusmodi habendo syllogismũ, quem vocamus demonstrationem, est autem hoc quidem scire ea, ex quibus est syllogismus, necesse est non solum præcognoscere prima, aut oia, aut quædam, sed etiam magis.**

POstq̃ ostendit Philosophus quę sunt immediata principia, hic de eorum cognitione determinat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ immediata principia sunt magis nota conclusione. Secundo ostendit ꝙ & falsitas contrariorum debet esse notissima. ibi. {Non solum autem &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit intentionem, dicens, ꝙ quia oĩa nos credimus alicui rei cõclusæ, & scimus eam ꝑ hoc, quod habemus syllm̃ demonstratiuum, & hoc quidem est inquantum scimus syllm̃ demonstratiuum, necesse est nõ solum præcognoscere prima principia conclonis, sed etiam ea magis cognoscere, q̃ conclonem. Addidit aũt aut omnia, aut quędam, quia quædam principia ꝓbatione indigent ad hoc ꝙ sint nota, & antequam probentur non sunt magis nota conclusione. Sicut ꝙ angulus exterior trianguli valeat duos æquales intrinsecos sibi oppositos, antequam probetur, ita ignotum est, sicut ꝙ triangulus habet tres angulos ęquales duobus rectis. Quædam vero principia sunt, quæ statim posita, sunt magis nota conclusione. Vel aliter quædam conclones sunt, quæ sunt notissimæ, vtputa per sensum sumptæ, siue acceptæ, sicut ꝙ sol eclipsetur. Vnde principium per quod probatur non est notum magis simpl'r, s.ꝙ luna interponatur inter solem & terram, licet sit magis notum in via rationis procedẽtis ex causa in effectum. Vel aliter hoc ideo dicit, quia etiam dixerat supra, ꝙ quædam principia tempore prius cognoscuntur, q̃ conclusio, quædam vero simul tempore nota sunt cum conclusione. Secundo ibi. D

Cur addit omnia, aut quædam. — Prĩma interpret. — Secunda. — Non semp principiũ ma. no. conclu. — Tertia.

A

ARGY. *Semper.n.illud est tale magis, ob qđ vnũquodq; est tale. Veluti magis.i.dilectum, atq; amatum, ob quod amamus, atq; diligimus. Quare si ob prima scimus, ac credimus. & illa sane scimus, ac credimus, magis: quoniã ob illa & ipsa scim⁹ posteriora.*

ANT. Vide in annot. **Semper.n.propter quod vnumquodq; & illud magis est, vt propter quod amamus, illud amicum magis est. Quare siquidem scimus ꝑ prima, & credimus, illa scimus, & credimus magis, quoniam propter illa & posteriora.**

Probat propositum dupliciter. Primo ratione ostensiua sic. {Propter quod vnumquodq; & illud magis, sicut si amamus aliquem.} propter alterum: vt, si Magistrum propter discipulum, discipulum amamus magis. Sed cõclusiones scimus & eis credimus ꝑpter principia. Ergo multo magis scimus principia, & magis eis credimus, q̃ conclusioni. Attendendum est autem circa hãc rationem, ꝙ causa semper est potior effectu suo. Quãdo ergo causa, & effectus conueniunt in nomine, tunc illud nomen magis prædicatur de causa, q̃ de effectu, sicut ignis est magis calidus, q̃ ea, quæ per ignem calefiunt. Quandoque vero causa, & effectus non conueniunt in nomine, & tunc licet nomen effectus non conueniat causæ, tamen conuenit ei aliquid dignius, sicut & si in sole non sit calor, est tamen virtus in eo quædam, quæ est principium caloris. Deinde cum dicit. B

Propter qđ vnũquodque &c.

ARGY. *Fieri aũt non põt vt ea magis quisquam, q̃ nescit, & circa q̃ nõ melius dispositus est, q̃ si scierit, q̃ ea. q̃ cognoscit, credat, atq; assentiat. At euenit id profecto, si non prius cognouerit principia quispiam, q̃ ea, quæ per demonstrationem creduntur.* C

ANT. Vide in annot. **Non potest autem credere magis quæ scit, quæ non contingunt, neq; sciens, neq; melius dispositus, q̃ sciens, si contingit. Accidit autẽ hoc nisi aliquis præcognouerit per demõstrationem credentium.**

Probat idem per rationem ducentem ad impossibile, quæ talis est. Principia præcognoscuntur conclusione, vt supra habitum est, & sic quando principia cognoscũtur, nondum conclusio est cognita. Si igitur principia non essent magis cognita q̃ conclusio, sequeretur ꝙ homo, vel plus, vel æqualiter cognosceret ea, quæ nõ nouit, q̃ ea quæ nouit. Hoc autem impossibile est: ergo impossibile est ꝙ principia non sint magis nota conclone. Litera sic exponitur. {Neq; sciens, neq; alius melius dispositus in cognoscendo, q̃ sciens, si contingeret aliquem esse talem,} quod dicit propter intelligentem principia, de quo adhuc non est manifestum, {non potest magis credere quæ non contingunt sciri ab eo, his, quæ iã scit. Accidet autem hoc, nisi aliquis de numero credentium conclusionem per demonstrationem præcognouerit,} idest magis nouerit principia. In græco planius habetur sic. Non est autem possibile credere magis his, quæ nouit, quæ non existunt, nec sciens, neq; melius dispositus, q̃ si contigerit, sciens. Tertio ibi. D

Lec. 2. exp. vlt.

ARGY. *Magis.n.principiis, aut omnibus, aut quibusdam credere, q̃ conclusioni necesse est ei, qui per demonstrationem scientiam est habiturus.*

ANT. Vide in annot. **Magis enim necesse est credeee omnibus principiis, aut quibusdam, q̃ conclusioni debentem habere scientiam per demonstrationẽ.**

Exposuit quod dixerat, dicens, ꝙ hoc, quod dictum est, ꝙ magis necesse est credere principiis, aut omnibus, aut quibusdam ꝙ̃ conclusioni, intelligendum est de illo, qui debet accipere disciplinam per demonstrationem. Si enim aliunde conclusio esset nota, sicut per sensum, nihil prohiberet principia non esse magis nota conclusione in via illa. Deinde cum dicit.

Idē su præsenti lect. exp. primę.

ARGY. *Non solum autem ipsa principia magis nota, magisq́ credita sint, q̃ id, quod ex ipsis ostenditur: sed etiam nihil prorsus eorum, quæ principiis opponuntur, ex quibus erit ratiocinatio falsa, veraq́ contraria: credibile sit, aut notius principiis ipsis oportet. Quippe cū eum, q simpliciter est sciam consecutus, nunq̃ ab ea ꝑsuasione dimoueri oporteat.*

ANT. Non solum oportet principia magis cognoscere, & magis ipsis credere, q̃ ei, quod demonstratur: sed neq; aliud ipso credibilius est, neq; notius oppositis principiis, ex quibus erit syll's contrariæ deceptionis. Siquidem oportet sciē tem simpliciter non incredibilem esse.

Ostendit ꝙ {non solū magis oportet cognoscere principia} q̃ conclōnem demonstratiuam, sed etiā nihil debet esse certius, q̃ ꝙ opposita principiis sint falsa. Et hoc ideo, qa {oportet scientem non esse incredibilē} principiis, sed firmissime eis assentire. Quicunq; aūt dubitat de falsitate vnius oppositorū, non pōt firmiter inhærere opposito: qa semper formidat de veritate alterius oppositi.

LECTIO VII.

Duo eliduntur errores: alter illorum qui nullius esse scientiam opinati sunt; alter eorum, qui omnia per demonstrationem sciri posse existimauerunt.

ARGY. *Sunt autem quibus non videtur esse scientia, propterea ꝙ ipsa prima sciantur oportet. Sunt etiā quibus esse quidem videtur, demonstrationes tamen omnium esse. Quorum neutrum sanè verum, aut necessarium est.*

ANT. QVibusdam quidem igitur propter id, ꝙ oportet prima scire, non videtur scientia esse. Quibusdam autem omnium videntur esse demonstrationes. Quorum neutrū, neq; verum, neq; necessarium est.

POstq̃ determinauit Philosophus de cognitione principiorum demonstrationis, hic excludit errores ex prædeterminata veritate exortos. Et circa hoc tria facit. Primo ponit errores. Secundo rationes errantiū. ibi. {Supponentes quidem igitur.} Tertio excludit rōnum radices. ibi. {Nos autem dicimus.} Dicit ergo primo ꝙ ex vna veritate superius determinata, duo errores contrarij sunt exorti. Determinatum est enim supra ꝙ oportet principia demonstrationis præcognoscere, immo ꝙ oportet etiam magis scire. Sed primum horum sufficit ad propositum. Propter hoc autem videtur quibusdam, ꝙ nullius rei sit scientia. Quibusdam autem videtur ꝙ sit scientia, & ꝙ oīum possit haberi scientia per demonstrationem. Neutrum autem istorum est verum, nec necessario sequitur ex rationibus eorum. Deinde cum dicit.

Lect. 6. tex. exp. 2. & 3.

ARGY. *Qui nāque scientiam non esse omnino ponūt, hi censent ascendendum esse in infinitum: propterea ꝙ posteriora non sciuntur ob ea priora, quorum prima non sunt, recte quidem dicentes. Fieri. n. non potest vt infinita quisquam pertranseat. Quod si statur, ac principia sunt, hæc incognita dicuntur esse, cum ipsorum non sit demonstratio: quod quidem solum inquiunt esse scire. Quod si fieri nō potest vt prima sciantur: neq; fieri posse dicunt vt ea, quæ proficiscuntur ex illis sciantur simpliciter, propriéue, sed ex suppositione dūtaxat, si illa sint.*

E

ANT. Supponentes quidem enim non esse omnino scire, hi ad infinitum volunt reduci, tanquā non sint vtiq; scientes posteriora, propter priora: quorum non esse prima recte dicentes. Impossibile enim est infinita transire. Et si stent, & si sint principia, hæc ignota esse, cum demonstratio ipsorum non sit, quod verè dicunt esse scire solum. Si vero non est prima scire, neq; quæ sunt ex ipsis est scire simpliciter neque propriè, sed ex conditione si illa sint.

F Ponit rōnes quibus in prædictos errores incidunt. {Et primo ponit rōnem dicentium ꝙ non est scīa: quæ talis est. Principia demōstrationis, aut ꝓcedunt in infinitum, aut est status in eis. Si proceditur in infinitum, non est in eis accipere principia: quia infinita nō est transire, vt ad prima veniatur. Et ita non est primum cognoscere. Et in hoc recte argumentatur. Nam posteriora non possunt cognosci, nō cognitis primis. Si autem stetur in principiis, oportet ꝙ principia nesciantur: si scire solum est per demonstrationem. Non. n. principia habēt aliqua priora, per q̃ demonstrantur. Si aūt principia ignorentur, oportet iterum posteriora non scire simpl'r, nec proprie: sed solum sub hac conditione si principia sint. Non. n. pōt aliquid per aliquod ignotum cognosci, nisi sub hac conditione, si illud principium quod est ignotū sit. Sic ergo sequitur vtroq; mō, siue principia stent, siue procedatur in eis in infinitū, ꝙ nullius rei est scīa. Secundo cum dicit,

Solutio 1.

Solutio 2.

Per ignotū aliquid cognosci.

ARGY. *At secundi de modo quidē sciendi consentiunt, ꝑ demonstrationem. n. solum esse scīam dicunt: verum omnium demonstrationem esse nihil inquiunt prohibere. Fieri. n. potest vt demonstratio circulo modo versetur, omniaq́ mutuo demonstrentur.*

G

ANT. Quidam autem ꝙ ipsum quidē scire sit confitentur per demonstrationem solum esse, sed omnium esse demōstrationem nihil prohibet; Cōtingit. n. circulariter fieri demonstrationē: & hoc ex his, quæ sunt adinuicem.

Ponit rōnem dicentium oīum esse scīam per demonstrationem: quia præmissæ radici, s. ꝙ non esset scire nisi per demonstrationem, addebant aliam, s. ꝙ posset circulariter demonstrari. Sic. n. sequebatur, ꝙ etiam si in principiis demonstrationis esset status, prima tñ principia erant scita ꝑ demonstrationem: quia illa principia dicebant demōstrari ex posterioribꝰ. Nā circulariter demonstrare est demonstrare ex inuicē. i. ꝙ primo fuit principium, postmodū sit conclō, & econuerso. Deinde cū di.

H

ARGY. *Nos aūt dicimus nec omnem scīam esse demonstratiuam, sed eorū, q̃ mediis vacant indemonstrabilem esse. Qđ quidem necessarium esse patet. Nam si necessariū quidē est, vt priora sciantur: & ea, ex quibus conficitur demonstratio, statur aūt tandem in hisce, q̃ vacant mediis, hæc indemōstrabilia necesse est esse. Hoc igitur ita sese habere dicimus, vt non solum scientiam, sed & principium scīa quoddā esse asserimus, quo terminos ipsos cognoscimus.*

ANT. Nos autem dicimus neq; oēm scientiam demonstratiuam esse, sed sciam immediatorum indemon-

indemonstrabilem. Et hoc ꝙ necessarium sit manifestum est. Si.n.necesse est quidem scire priora ex quibus est demonstratio, stant autem q̃nq; immediata, hæc quidem priora indemonstrabilia necesse est esse. Et hoc igitur sic dicimus: & non solum scientiam, sed & principiũ scientiæ esse quoddam dicimus. Ipsa.n.cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus.

Vide in an not.

Excludit falsas radices prædictarum rõnum. Et primo hoc quod supponebant.s.ꝙ nõ est scire nisi p demonstrationem. Sedo hoc ꝙ dicebant.s.q̃d contingeret circulariter demonstrari, ibi {Circulo quoque.} Dicit ergo primo ꝙ non oĩs scia est demonstratiua.i.p demonstrationem accepta; sed imediatorum principiorum est scia indemonstrabilis.i.non p demõstrationem accepta. Sciendum tñ ꝙ hic Arist. large accipit sciam p qualibet certitudinali cognitione, & non sm ꝙ scia diuiditur cõtra intellectum, prout dr. Scientia est cõclusionum, & intellectus principiorum. Quod aũt necessarium sit, vt certa cognitio aliquorum habeatur sine demonstratione, sic probat. Necesse est scire priora, ex quibus est demonstratio; sed hoc aliquando cõtingit reducere in aliqua immediata, alias oporteret dicere ꝙ inter duo extrema.s.subiectum & p̃dicatum essent infinita media in actu. Et plus ꝙ nõ esset aliqua duo accipere, inter q̃ nõ essent infinita media. Qualitercũq; aũt media assumant, est accipere aliquid alteri imediatum. Immediata aũt cum sint priora; oportet esse indemonstrabilia. Et ita patet ꝙ necesse est haberi aliquorum sciam sine demonstratione. Si ergo q̃ratur quo modo immediatorum scientia habeatur? respondendum ꝙ non solum imediatorum est scientia, imo etiam cognitio eorum est principium totius sciæ. Nam ex cognitione principiorum demonstrat̃ cognitio cõclusionum, quarum pprie est scia. Ipsa aũt principia immediata non p aliquod medium extrinsecum cognoscunt: sed p cognitionem ppriorum terminorum. Scito.n.quid totum, & q̃d pars, cognoscit̃ ꝙ omne totũ est maius sua parte: qa in talibus ppõnibus, vt supra dictum est, p̃dicatum est in rõne subiecti. Et iõ rõnabiliter cognitio horum principiorum est cã cognitionis conclusionum: quia semper id, q̃d est per se, est causa eius, quod est per aliud.

Lect. seq. imme. — Scia hic. — Oportet ad ime. redu. — Lect. 5. expo. 5. circa med.

LECTIO VIII.

Quod non contingat circulariter demonstrari tribus rationibus ostenditur.

ARGY.

Et etiam patere diximus fieri non posse vt circuli modo demonstratio simpliciter conuertatur, si demonstrationẽ ex prioribus oportet ac notioribus esse. Fieri.n.nequit vt eisdem eadem simul priora sint, atq; posteriora, nisi altero modo, veluti si alia nostra ex parte, alia simpliciter dicantur: quo quidem modo facit inductio notũ. Qđ si ita sit, non bene est diffinitũ ipsum simpliciter scire, sed est sane duplex. An altera demonstratio, q̃ fit ex hisce, q̃ nobis sunt notiora, nõ est simpliciter demõstratio?

ANT.

Circulo quoq; ꝙ impossibile sit demonstrare simpliciter, manifestum est, si vere ex prioribus oportet demonstrationem & notioribus. Impossibile est enim eadem sibiipsis simul priora, & posteriora esse, nisi altero modo, vt hæc quidem ad nos, illa autem simpliciter, quo certe modo facit inductio notum. Si autẽ sic est, non erit scire vtique simpliciter bene determinatum, sed dupliciter, aut non simpliciter altera demonstratio fit ex notioribus.

A Postq; Philosophus exclusit vnam falsam radicem, ostendens ꝙ non omnis scientia est per demõstrationem, hic excludit aliam, ostendens ꝙ non contingit circulariter demonstrare. Ad cuius euidentiam sciendum est, ꝙ circularis syllogismus dicitur qñ ex conclusione & altera præmissarum conuersa concluditur reliqua. sicut si fiat talis syllogismus. Omne animal rationale mortale est risibile, omnis homo est animal rationale mortale: Ergo omnis homo est risibilis. Assumatur ergo conclusio tanq; principium, & adiungatur ei minor conuersa hoc modo. Omnis homo est risibilis: omne animal rationale mortale est homo, ergo omne animal rationale mortale est risibile: quæ erat maior primi syllogismi. Ostendit autem per tres rõnes ꝙ non cõtingit circulariter demonstrari. Quarum prima talis est. In circulari syllogismo idem fit cõclusio & principium. Principium autem demonstrationis est prius & notius conclusione: vt supra ostensum est. Sequitur ergo ꝙ idem sit prius & posterius B respectu vnius & eiusdem, & notius, & minus notum: Hoc autem est impossibile. Ergo est impossibile circulariter demonstrari. Sed potest aliquis dicere ꝙ idem potest esse prius & posterius alio & alio modo.s. vt hoc sit prius quo ad nos, & illud sit posterius simpliciter, Sicut singularia sunt priora quo ad nos, & posteriora simpliciter. Vniuersalia vero econuerso. Hoc autem modo inductio facit notum, sed altero modo á demonstratione. Nam demonstratio procedit ex prioribus simpliciter: inductio autem ex prioribus quo ad nos. Sed si sic fieret demonstratio circularis, vt.s. primo concluderet ex prioribus simpliciter, postea vero ex prioribus quo ad nos: sequeretur ꝙ nõ esset bene determinatum superius, quid est scire. Dictum est enim, ꝙ scire est causam rei cognoscere. Et ideo ostensum est, ꝙ oportet demonstrationem quæ facit scire, ex prioribus simpliciter procedere. Si autem demonstratio nunc ex prioribus simpliciter, nunc ex prioribus quo ad nos procederet, oporteret, ꝙ scire C etiam non solum esset causam rei cognoscere, sed diceretur ꝙ esset etiam quoddam scire per posteriora. Aut ergo oportebit sic dicere, aut oportebit dicere ꝙ altera demonstratio quæ fit ex nobis notioribus, non sit simpliciter demonstratio. Ex his ergo apparet quare dialecticus syllogismus potest esse circularis. Procedit enim ex probabilibus. Probabilia autem dicuntur, quæ sunt magis nota, vel sapientibus, vel pluribus. Et sic dialecticus syllogismus procedit ex his quæ sunt magis nota nobis. Contingit autem idem esse magis & minus notum quo ad diuersos: & ideo nihil prohibet syllogismum dialecticum fieri circularem. Sed demonstratio fit ex notioribus simpliciter, & ideo vt dictum est, & non potest fieri circularis demonstratio. Secundam rõnem ponit ibi.

Circularis syllogism. — Circularẽ demõ. esse impo. tripliciter pbat. — Prima rõ. — Tacita ob. — Idẽ su. le. 4. expo vlt. — Responsio. — Lect. 4. tex. ex 2. — Supra imme. — Sylls dial. posse esse circul non autem demon.

ARGY.

Euenit autem hisce, qui dicunt demonstrationẽ versari, non solum id quod nunc est dictum, sed etiam nil aliud dicere, q̃ hoc est, si hoc est. Hoc D *vero pacto, facile est omnia demonstrare. Atq; patet idipsum accidere tribus positis terminis. Siue enim per multos, siue per paucos redire dicatur, nihil profecto refert, atq; per paucos etiam duos.*

ANT.

Accidit aũt dicentibus circulo demonstrationem esse, non solum quod nunc dictum est, sed nihil aliud dicere, q̃, qm̃ hoc est si hoc est. Sic aũt facile est demonstrare omnia. Manifestum aũt est ꝙ hoc accidit tribus terminis positis. Per multos quidem aut p paucos reflectere, nihil differt. Per paucos aũt, aut per duos.

Vide in an not.

Ratio talis est. Si sic demonstratio circularis, sequitur quod in demonstratione probetur idem per idem: vt

Secũda rõ.

si dicamus, si est hoc, est hoc. Sic autem facile est demonstrare omnia. Hoc enim facere quilibet poterit, tam sciens quam ignorans. Et sic per demonstrationem non acquiritur scientia: quod est contra diffinitionem demonstrationis. Non ergo potest esse demonstratio circularis. Veritatem autem primæ consequentiæ sic ostendit. Primo.n. dicit quod manifestum est quod accidit circulari demonstratione facta, hoc, quod prius dictum est, s. quod idem probetur per idem. Si quis enim sumat tres terminos. Reflexionem autem fieri per multos, aut per paucos, nihil differt. Nominat autem hic reflexionem processum, qui fit in demonstratione circulari à principio ad conclusionem, & iterum à conclusione ad principium. Huiusmodi autem reflexio quantum ad vim argumentandi, siue fiat per multa, siue per pauca non differt. Nec differt de paucis, aut de duobus. Eadem.n. virtus arguendi est, si quis procedit sic, si est A est B, & si est B est C, & si est C est D: & iterum reflectatur dicens, si est D est C, & si est C est B, & si est B est A, sicut si statim à principio reflectatur dicens, si est A est B, & si est B est A. Dicit autem per duos terminos, & supra dixit tribus terminis positis, quia in deductione quam faciet vtetur tertio termino, qui sit idem cum primo. Deinde cum dicit.

Quid per reflexionem.

Cur dicit per duos ter.

ARGV. *Nam quando cum A sit, est necessario B, & hoc cum sit, est necessario C, tum cum A sit, necessario C ipsum erit.*

ANT. Cum enim sit A ex necessitate est B. Hoc autem cum sit, erit C. Cum igitur A sit, ex necessitate erit C.

Proponit formam arguendi in tribus terminis hoc modo. Si sit A est B, & si est B est C, ergo si est A ex necessitate est C. Deinde cum dicit.

ARGV. *Si igitur cum A sit necesse est B esse, & cum B sit, necesse est esse A: hoc.n. erat circuli modo versari, ponatur A eo in loco, quo ipsum est C. Dicere igitur cum B sit A ipsum esse, nil aliud est, quam dicere, cum B sit C ipsum esse. Id autem nil aliud est, quam dicere, cum A sit, C ipsum esse: at idem est C & A: quare fit, vt hi qui censent orbis modo demonstrationem versari, nihil aliud dicunt, quam cum A sit A ipsum esse. Hoc vero pacto facile est omnia demonstrare.*

ANT. Si igitur cum sit A necesse est B esse, hoc autem cum sit, erit A. Hoc autem erat circulo. Ponatur enim A in quo est C B, igitur cum sit A esse dicere, est ipsum C dicere. Hoc autem est, quoniam cum sit A est C. Sed C cum A idem est. Quare accidit dicere circulo dicentes esse demonstrationem, nihil alterum, nisi cum sit A est A. Sic autem omnia demonstrare leue.

Per formam arguendi præmissam ostendit quod in circulari demonstratione concluditur idem per idem, sumptis duobus terminis tantum. Est.n. dicere. Si est A est B, & reflectendo si est B est A, quod est circulariter demonstrare. Ex quibus duobus sequitur secundum præmissam formam arguendi, si est A est A. Quod sic patet. Sicut.n. in prima deductione, quæ fiebat per tres terminos ad A sequebatur C, ita in deductione reflexa duorum terminorum ad B sequitur A. Ponatur ergo quod idem significet A in 2. deductione reflexa, quod C significabat in prima directa, quæ est per tres terminos. Igitur dicere in 2. deductione, si est B est A, est hoc ipsum quod erat dicere in prima deductione, si est B est C. Sed cum dicebat in prima deductione, si est B est C sequebatur, si est A est C. Ergo in deductione circulari sequitur si est A est A cum A idem ponatur quod C. Et ita leue erit demonstrare omnia, vt dictum est. Tertiam rationem ponit ibi.

E *At vero nec idipsum fieri potest: nisi in hisce, quæ mutuo se sequuntur: quemadmodum ipsa propria. Demonstratum est igitur prius vno quidem posito nunquam necessario aliquid aliud esse, vno inquam, aut termino, aut positione. Ex duabus autem positionibus primis ac minimis fieri posse: siquidem & ratiocinari contingit. Si igitur A & B & C, mutuo se sequantur: sic tantum fieri potest, vt ostendatur ex sese mutuo cuncta quæ postulata sunt in prima ratiocinationis figura, vt in lib. Priorum ostendimus. Quo loco etiam patebit cæteris in figuris, aut non fieri ratiocinationem, aut non ex hisce fieri, qua sunt sumpta. Ea vero, quæ prædicationem non suscipiunt mutuam, fieri non potest, vt mutuo demonstrentur.* F *Quare cum in demonstrationibus pauca talia sint, constat vanum esse ac impossibile demonstrationem ipsam mutuam esse censere, atque ob idipsum posse demonstrationem omnium esse.* ARGV.

At vero nec hoc possibile est nisi in his, quæcunque alternatim se sequuntur: sicut sunt propria. Vno quidem posito ostensum est, quod nequaquam est aliquid esse alterum. Dico autem vno quod neque termino vno, neque propone vna proposita. Ex duabus autem, propositionibus primis & minimis, contingit sic quidem syllogizare. Si quod igitur & A ipsi B & C inhæreat, & hæc adinuicem, & ipsi A sic quidem contingit ex alterutris monstrare omnia quæsita in prima figura. Sicut ostensum est in his, quæ de syllogismo sunt. Ostensum autem est quod in aliis figuris, aut non sit syllogismus, aut non de acceptis. Non autem æqualiter prædicantia nequaquam est monstrare circulo. Quare quoniam pauca huiusmodi demonstrationibus sunt, manifestum est quod vanum quidem est, & impossibile sic dicere ex his, quæ sunt adinuicem esse demonstrationem: & propter hoc omnium non contingit demonstrationem esse. ANT. G

Hæc ratio est talis. Ponentes omnia posse sciri per demonstrationem, quia demonstratio est circularis, necesse habent dicere quod omnia possunt demonstrari demonstratione circulari: & ita necesse habent dicere quod in demonstratione circulari ex conclusione possit concludi vtraque præmissarum. Hoc autem non fieri potest nisi in his, quæ ad se inuicem conuertuntur, i. conuertibilia sunt, sicut propria. Sed non omnia sunt huiusmodi, ergo H vanum est dicere quod omnia possunt demonstrari, propter hoc quod circularis est demonstratio. Quod autem oportet in demonstratione circulari omnia esse conuertibilia secundum positionem istorum patet, quia ostensum est in lib. Priorum, quod vno posito non sequitur ex necessitate aliud: nec vno posito termino, nec posita vna propositione tantum. Nam omnis syllogismus est ex tribus terminis & duabus propositionibus ad minus. Oportet ergo accipere tres terminos conuertibiles in demonstratione circulari. s. A B C, ita quod A insit ei B, & ei C, & B & C inhæreant sibi inuicem, ita quod omne B sit C, & omne C sit B, & iterum hæc insint ipsi A, ita quod omne A sit B, & omne A sit C. Et ita se habentibus terminis, contingit monstrare in prima figura ex alterutris. i. circulariter omnia quæsita, i. conclusionem ex duabus præmissis, & vtramlibet præmissarum ex conclusione, & altera præmissarum conuersa, sicut ostensum est in his, quæ sunt de syllogismo in lib. Priorum, in quo agitur de syllogismo simpliciter. Quod sic patet. Sumantur

Tertia ratio.

Li. 1. c. 5.
Li. 2. c. 2.

tur tres termini conuertibiles.f.risibile, animal rationale mortale, & homo, & syllogizetur sic. Omne aīal rōnale mortale est risibile: Omnis homo est aīal rōnale mortale, ergo oīs homo est risibilis. Et ex conclōne potest iterū concludi tam maior q̄ minor. Maior sic. Omnis hō est risibilis: omne aīal rōnale mortale est homo, ergo omne [Li.1.c.6.] animal rōnale mortale est risibile. Minor sic. Omne risibile est aīal rationale mortale: omnis hō est risibilis, ergo omnis hō est aīal rationale mortale. Ostensum est aūt in lib. Priorum, q̄ in aliis figuris ā 1.f.in 2. & 3. aut non fit circulari syllōs.f.per quem ex conclōne possit syllogizari vtraq̄ p̄missarū: aut si fiat, nō erit ex acceptis, sed ex aliis ꝓpōnibus quæ non sumuntur in primo syllō. Quod sic patet. [Cur nō in 2. figura.] In 2. figura nō est conclō nisi negatiua. Vnde oportet alteram p̄missarum esse negatiuam, & alteram affirmatiuam. Nō.n. ex duabus negatiuis potest aliquid concludi, nec ex duabus affirmatiuis pōt cōcludi negatiua. Non est ergo poſſe q̄ ex conclōne & præmiſſa negatiua [Cur non in 3.] concludatur affirmatiua. Si ergo affirmatiua debet probari, oportet q̄ per alias ꝓpōnes probetur, quæ nō sunt sumptæ. Silr in 3. figura non est conclō nisi particularis. Oportet aūt alteram præmiſſarum ad minus esse vlem. Si aūt in præmiſſis sit aliqua particularis, non potest concludi vlis. Vnde non pōt esse q̄ in 3. figura ex conclōne syllogizetur vtralibet præmiſſarum. Et eadem rōne apparet, q̄ nec in prima figura talis circularis syllōs potest fieri, per quem vtraq̄ præmiſſarum concludatur, nisi in primo modo: in quo solo cōcluditur vniuersalis affirmatiua. Nec etiam in hoc modo potest fieri talis syllōs circularis, per quem vtraq̄ præmiſſarum concludatur: nisi sumātur tres termini ęquales, i. conuertibiles. Quod patet ex hoc. Oportet.n.ex cōclusione, & altera præmiſſarum conuersa concludere reliquam: sicut dictum est. Non potest autem vtraq̄ præmiſſarum conuerti, cum vtraq̄ sit vniuersalis affirmatiua: nisi in terminis conuertibilibus.

LECTIO IX.

Demonstrationem esse ex necessariis ostendit, & quid de omni sit declarat.

[ARGT.] *Cum autem fieri nequeat, vt id aliter sese habeat, cuius est absolutè scientia, id necessariū est profecto, quod demonstratiua sciri scientia potest, atq; ea est demonstratiua scīa, quam habemus demonstrationem habendo. Est ergo demōstratio ex necessariis ratiocinatio. Sumendum est igitur ex quibus, qualibusue demonstrationes conficiuntur.*

[ANT. Tex.c.7.] QVoniam autem impoſſibile est aliter se habere illud cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique erit id scibile, quod est s̄m demonstratiuam scientiam. Demonstratiua autem est, quam habemus in habendo demonstrationem. Ex necessariis itaque syllōs est demōstratio. Accipiendum igitur ex quibus, & qualibus demonstrationes fiunt.

[Tex.c.8.] POstq̄ Philosophus ostendit quid sit syllōs demonstratiuus, in parte ista incipit ostēdere ex quibus & qualibus fit. Et circa hoc tria facit. Primo continuat se ad p̄cedentia. [Lect.13.] 2. determinat quædam quæ sunt necessaria ad præcognoscendū. ibi. {Primo autem determinabimus} 3. determinat propositum. f. ex quibus fit syllōs demonstratiuus. ibi. {Si igitur est demonstratiua.} Dicit ergo [Lec.4.1.ex po. fecūda.] primo q̄ quia dictum est supra, q̄ impoſſibile est aliter se habere in diffinitione eius quod est scire, necessarium erit id quod scitur s̄m demonstrationem esse necessariū. Quid aūt sit quod est s̄m demonstrationem scire exponit, & dicit q̄ demonstratiua sciētia est quam habemus in habendo per demonstrationem. i. quā acquirimus ex demonstratione. Et sic habetur q̄ demonstrationis con- [A] clusio sit necessaria. Quamuis autem necessarium possit syllogizari ex contingentibus, non tñ de necessario pōt haberi scientia per medium contingens, vt infra ꝓbabit. [Necessariū ex cōting. syllogi. nō tñ sciri.] Et quia conclusio demonstrationis non solum est necessaria, sed etiam per demonstrationem scita, vt dictum est, sequitur q̄ syllogismus demōstratiuus sit ex necessariis. [Lec.13.] Et ideo accipiendum est ex quibus necessariis, & qualibus sint demonstrationes. Deinde cum dicit.

[ARGT.] *Atq; primo determinemus quid de omni, quid per se, quid vniuersaliter dicimus.*

[ANT.] Primum autem determinabimus quid dicimus de omni, & quid per se, & quid vle.

Interponit ea, quæ sunt præintelligēda ad præcognoscendū de quibus tractaturum est. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo est intentio: & dicit, q̄ antequam determinetur in speciali ex quibus & qualibus est demōstratio: primo determinādum est quid intelligimus cum [B] dicimus de omni, & per se, & vniuersale. Cognoscere.n. ista est necessarium ad sciendum ex quibus est demonstratio. [Cur de oī. p se & vlī.] Hoc nāque oportet obseruari in demonstrationibus. Oportet enim in propositionibus demonstrationis aliquid vniuersaliter prædicari, quod significat dici de omni, & per se: & primo quod significat vle. Hæc autem tria ex additione se habent adinuicem. Nā omne quod per se prædicatur, prædicatur vniuersaliter: & nō econuerso. [De oī. p se & vlī. quo. inter se.] Similiter quod primo prædicatur prędicatur per se, sed non conuertitur. Vnde etiam apparet ratio ordinis istorum. Differentia etiam & numerus istorum [Lib.1.c.1.] trium apparet ex hoc, q̄ aliquid prædicari dr̄ de omni siue vlr̄ per cōparationem ad ea, quæ continentur sub subiecto. Tunc.n. dicitur aliquid de omni, vt habetur in lib. Priorum, qñ nihil est sumere sub subiecto, de quo p̄dicatum non dicatur. Per se autem dr̄ aliquid prædicari per cōparationem ad ipsum subiectum: quia ponitur in eius diffinitione, vel econuerso, vt infra patebit. Primō [Lec.seq.] [C] vero dr̄ aliquid prædicari de altero p̄ cōparationem ad ea, q̄ sunt priora subiecto continentia ipsum. Nā habere tres angulos non prædicatur primo de isochele: q̄a prius prædicatur de priore. f. de triangulo. Secundo ibi.

[ARGT.] *Id itaq; de omni dicimus, quod non cuidam inest, cuidam non inest: nec interdum competit, interdum non competit. Nam si animal omni de homine dicitur, si verum est hunc dicere hominem, verum est eum & animal dicere. Ac si nunc verum est & alterum dicere, verum est & alterum dicere. Et si in omni linea punctū inest, similiter.*

[ANT.] De omni quidem hoc dico, quod vtique est non in quodam quidem sic, in quodam autem non: neque aliquando quidem sic, aliquando vero non: vt de omni homine animal. [D] Si enim verum est dicere hominem, verum est dicere animal: & si alterum & alterum. Et si in omni linea punctum, similiter inest.

Determinat propositum. Et diuiditur in tres. Primo ostendit quid sit dici de omni. 2. quid sit dici per se. ibi. {Per se autem} 3. quid sit vle. ibi. {Vniuersale autem dico} [Lect.10. Lec.11. Notum.] Circa primum duo facit. Primo dicit quid sit dici de omni. Ad hoc sciendum est, q̄ dici de omni, prout hic sumitur, addit supra dici de omni, prout sumitur in lib. Priorum. Nam in lib. Priorum sumitur dici de omni cōmuniter, prout vtitur eo dialecticus & demonstrator. Et ideo non plus ponitur in diffinitione eius, q̄ q̄ prædicatum insit cuilibet eorum, quæ continentur sub subiecto. Hoc aūt contingit, vel vt nunc, & sic vtitur qñq; dici de omni dialecticus, vel simpliciter, & s̄m omne tempus, & sic solum vtitur eo demonstrator. Et ideo in diffi-

nitione dici de omni duo ponit: quorum vnum est, vt nihil sit sumere sub subiecto cui prædicatum non insit. Et hoc significat cum dicit. {Nõ in quodam quidem sic, in quodam autem non.} Aliud est, q̃ non sit accipere aliquod tẽpus, in quo prædicatum nõ conueniat. Et hoc designat cum dicit. {Non aliqñ sic, aliqñ non.} Et ponit exẽplum. Sicut de omni homine prędicatur animal, & de quocũq; verum est dicere q̃ sit homo, verum est dicere q̃ sit animal, & q̃cunq; est homo, est animal. Et similiter se habet de linea, & de puncto. Nam punctum est in linea qualibet & semper. Secundo ibi. E

ARGY. *Atque huius signum est id, quod facimus. Hoc enim pacto solemus inficiationes afferre, cum interrogamur de omni: si de aliquo non dicatur, aut si interdum non insit.*

ANT. Signum autem est, nãque instantias sic proferimus, sicut de omni interroganti, aut si in quodam non, aut si aliquando non. F

Manifestat positam diffinitionem per signum ab instantiis sumptum. Non enim infertur instantia circa vniuersalem propositionem, nisi quia deficit aliquid eorũ, quod per eam significatur. Cum autem interrogamur an aliquid prædicetur de omni demonstratione, tunc dupliciter ferimus instantias, vel quia in quodam eorum quæ continentur sub subiecto non est verum, vel quia aliquando non est verum. Vnde manifestum est, q̃ dici de omni vnumquodq; eorum significat.

LECTIO X.

Quatuor modi ipsius per se exponuntur.

ARGY. *Per se autem dicimus ea, quæ sunt in rõne quid est dicente, vt triangulo linea, & linea punctum inest. Ex his .n. ipsorum substantia constat, & hæc insunt in rõne quid est dicente. Et item ea, quorum in ratione quæ, qd est patefacit, ea ipsa sunt, qbus insunt, quo pacto linea quidem rectum & curuum inest, numero vero par atq; impar: primum atq; cõpositum: figura denique laterum æqualium, ac altera parte lõgior. Atq; in horum qdem definitione numerus, in illorũ aũt linea inest. Quæ igitur aut illo, aut hoc insunt modo, per se cuiq; competere dico. Quæ vero neutro modo competunt, accidentia: quẽadmodum cõpetit animali musicum, aut albũ.* G

ANT. Tex. c. 9. PEr se autem sunt, quæcunq; sunt in eo qđ quid est, vt triangulo inest linea, & in linea punctum. substantia enim ipsorum ex his est: & quæ insunt in ratione dicente quid est.

Isocheles seu æquicrus habens duo latera æqualia tantum.



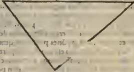
Vide ia an not. Et quibuscunq; eorum quæ insunt ipsis: ipsa in ratione insunt quid est demonstrante, vt rectum inest lineæ, & circulare, & impar & par numero, & primum cõpositum, & isopleuros, quod est æquilaterum, & scalenon, idest al-

Equilaterus seu Isopleuros habens tria latera æqualia.



tera parte longius, quæ in omnibus his insunt in ratione quid est dicente, huic quidem linea,

Scalenon seu gradatus habens tria latera inæqualia.



huic vero numerus. Similiter & in aliis huiusmodi vnicuiq; per se esse dico. Quæcunque vero neutraliter insunt, accidentia sunt, vt musicum: aut album animal.

POstq̃ determinauit Philosophus de dici de omni, hic determinat de per se. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quot modis dicitur aliquid per se. Secũdo ostendit qualiter his modis demonstrator vtatur, ibi. {Quæ ergo dicuntur.} Circa primum sciendum, q̃ hæc præpositio per designat habitudinem causæ. Designat etiã interdum & situm, sicut dr̃ esse aliquis per se, qñ est solitarius. Causæ aũt habitudinem designat aliqñ quidem formalis, sicut dr̃, q̃ corpus viuit per aĩam. Qñq; autem habitudinem causæ materialis, sicut dr̃, q̃ corpus est coloratum p superficiem: quia s. proprium subiectum coloris est superficies. Designat etiam habitudinẽ causæ extrinsecæ, & p̃cipue efficientis: sicut cum dr̃, q̃ aqua calescit p ignem. Sicut aũt hæc præpositio per, designat habitudinem causæ, qñ aliquid extrinsecum est cã eius, quod attribuitur subiecto: ita qñ subiectum, vel aliquid eius est causa eius, quod attribuitur ei, & hoc significat per se. Primus ergo modus dicendi per se. est qñ id, quod attribuitur alicui pertinet ad formam eius. Et quia diffinitio significat formã & essentiam rei, primus modus eius qđ est p se, est qñ prędicatur diffinitio de aliquo diffinito, vel aliquid in diffinitione positum. Et hoc est quod dicit, q̃ p se sunt quæcũq; insunt in eo, quod quid est. i. in diffinitione indicante quid est, siue ponatur in recto, siue in obliquo, sicut in diffinitione trianguli ponitur linea. Vnde linea p se inest triangulo. Et silr̃ in diffinitione lineę ponitur punctum. Vnde punctum per se inest lineæ. Rationem autem quare ista ponantur in diffinitione subiũgit dicens. {Substantia autem} .i. essentia, quam significat diffinitio ipsorum .i. trianguli & lineæ, est ex his. s. ex linea, & pũctis. Qđ non est intelligendum q̃ linea ex punctis componat̃: sed q̃ punctum sit de rõne lineæ, sicut linea de rõne trianguli. Et hæc dicit ad excludendũ ea, q̃ sunt partes materiæ, & non speciei, q̃ non ponũtur in diffinitione, sicut semicirculus non ponitur in diffinitione circuli, nec digitus in diffinitione hominis, vt dicit 7. Metaph. Et subiungit q̃ quæcũq; vl̃r insunt in rõne dicente quid est, per se attribuuntur alicui. Secundus modus dicendi p se est, qñ hæc p̃positio per, designat habitudinem causæ materialis, prout. s. id cui aliquid attribuitur, est ꝓpria materia, ꝓprium & subiectum ipsius. Oportet autem q̃ proprium subiectum ponatur in diffinitione accidentis quandoq; quidem in obliquo, sicut

Notum. Per ꝓposi.

Prim⁹ modus dicendi per se.

Tex. c. 35.

Quando p præpo. consti. 2. mo.

Subiectum ponit i diffin. acci.

quando

quando accidens in abstracto diffinitur, cum dicimus φ simitas est curuitas nasi, quando vero in recto, vt cum accidens diffinitur in concreto, vt cum dicimus φ simus est nasus curuus. Cuius quidem rō est, φ cum esse accñtis dependeat à subiecto, oportet etiam φ diffinitio eius significans esse eius contineat in se subiectum. Vnde secundus modus dicendi per se est, qñ subiectum ponitur in diffinitione prædicati, quod est pprium accidens eius. Et hoc est quod dicit {& p se dicuntur quæcũq; eorum} .i. de numero eorum {q̃ insunt ipsis} .i. subiectus accidentium, & ipsa subiecta insunt in rõne demonstrante quid est ipsum accidens.i. in diffinitione accidentis. Sicut rectum & circulare insunt lineæ per se. Nam linea ponitur in diffinitione eorum. Et eadem rõne par & impar per se insunt numero, quia numerus in eorũ diffinitione ponitur. Nam par est numerus medium habens. Et silr primum & cõpositum per se prædicantur de numero, & numerus in diffinitione eorum ponit. Est.n. primum in numeris, numerus q nullo numero alio mensuratur, sed sola vnitate, vt binarius. Cõpositus autem est numerus, quem etiam alius numerus mensurat, sicut nouenarius. Et silr isopleurus.i. æquilaterus, & scalenon.i. trium inæqualium laterum, & altera parte longius, per se insunt triangulo, & triangulus in diffinitione eorum ponitur. Et ideo subiungit φ omnia subiecta, insunt omnibus pmissis accidentibus in rõne dicente quid est.i. in diffinitione, sicut alicui prædictorum accidentium inest linea, alicui vero numerus, & similiter in alijs, vnicuique inquam ipsorum subiectorum, per se inesse dico suum accidens. Quæ vero prædicata neutraliter insunt.i. neq; ita φ ponantur in diffinitione subiectorum, neque subiecta in diffinitione eorum, sunt accidentia, i. per accidens prędicantur. Sicut musicum & album prædicantur per accidens de animali. Deinde cum dicit.

Secundus modus.

Primum numeris, quid. Numerus cõpo. quid.

ARGY. *Præterea id per se dicimus, quod nõ de subiecto alio dicitur vllo. Ambulans.n. aliquid aliud est: quod ambulãs est, atq; albũ. At substãtia, & quæcũq; hoc aliqd significant, nõ sunt aliud, q̃ id quod sunt. Ea igitur, q̃ de subiecto non dicuntur, per se, ea vero, quæ de subiecto dicuntur, accidentia dico.*

ANT. Vide in anno. Amplius quod non de subiecto dicitur alio quodam, vt ambulans: cum aliterum quodam sit ambulans, & album. Subiecta autẽ, & quæcunque hoc aliquid significant, non alterum aliquid sunt, quod vere sunt. Quæ quidem igitur non de subiecto sunt, per se dico: quæ vero de subiecto, accidentia.

Ter. mo. per se. Ponit alium modum eius, quod est per se, prout per se significat aliquid solitarium, sicut dicitur φ per se est aliquod particulare, quod est in genere substantiæ, quod non prædicatur de aliquo subiecto. Et huius ratio est, q2 cum dico ambulans, vel album, non significo album, vel ambulans, quasi per se aliquid solitarium existens, cum intelligatur aliquid aliud esse quod sit ambulans, vel album. Sed in his, quæ significant hoc aliquid.s. in primis substantiis, hoc non contingit. Cum.n. dicitur Sortes, vel Plato, non intelligitur, φ sit aliquid alterum, q̃ id quod vere ipsa sunt, quod.s. sit subiectum eorum. Sic igitur hoc modo quæ non prædicantur de subiecto sunt per se: quæ vero dicuntur de subiecto, sicut in subiecto existentia, accidentia sunt. Nam quæ dicuntur de subiecto, sicut vniuersalia de inferioribus, non semper accidentia sunt. Sciendum est aũt φ iste modus non est modus prædicandi, sed modus existendi. Vnde etiam in principio dixit, p se sunt, & non per se dicuntur. Deinde cum dicit.

Nota circa 3. mo.

ARGY. *Insuper alio modo id quidem per se dicimus, qđ vnicuique com e it ob ipsum: id autem quod hanc*

A *conditionem egreditur, accidens. Veluti si ambulante quopiam coruscauerit, id accidens dicimus. Non.n. ob idipsum coruscauerit qa ambulauerit: sed id dicimus accidisse. At si cũ iugularetur q. ppter mortẽ obierit, iugulatione, id p se dicimus. Ob idipsum.n. qa iugulabatur, mortuus est: sed non accidit eum, cum iugularetur mortem oppetiisse.*

ANT. Item alio modo quod quidẽ propter ipsum inest vnicuique per se: quod vero non propter ipsum, accidens est. Vt si ambulante coruscauit, accidens est. Non enim propter id quod ambulat coruscauit: sed quod accidens est, dicimus hoc. Si vero propter ipsum, per se est, vt si aliquod interfecto interierit fm interfectionem: B qm̃ propter id quod interfectum est, sed non φ accidat, interfectum interire. Vide in anno.

4. modus per se. Ponit quartum modum, fm quem hæc præpositio, per, designat habitudinem causæ efficientis, vel cuiuscunq; alterius. Et ideo dicit, φ quicquid inest vnicuique per seipsum, per se dicitur de eo: quod vero non per seipsum inest alicui, per accidens dicitur, sicut cum dico, hoc ambulante coruscat. Non.n. propter id quod ambulat coruscauit: sed hoc dicitur fm accidens. Si vero quod prædicatur insit subiecto per se ipsum, per se inest, vt si dicamus φ interfectũ interiit. Manifestum est enim φ propter id quod illud interfectum est, interiit, & non est accidens, φ interfectus interierit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ igitur in hisce, quæ sub scientiam simpliciter cadunt, per se dicuntur, vel eo pacto, vt sint in prædicatis subiecta: vel eo rursus, vt ipsa sint C in subiectis, ob ipsa & necessario sunt. Nã fieri non potest vt non competant, aut simpliciter, aut opposita, veluti linea rectum, aut obliquum, & numero par, aut impar. Est enim contrarium, aut priuatio, aut contradictio: genere in eodẽ, ceu par est id quod est non impar in numeris: vbi sequitur. Quare si necesse est affirmare, aut negare, necesse est & ea, quæ per se insunt, competere.*

ANT. Tex. c. 10. Vide in anno. Quæ ergo dicuntur in simpliciter scibilibus per se, sic sunt sicut inesse prædicantibus, aut inesse propter ipsa, quæ sunt ex necessitate. Non.n. contingunt non inesse, aut simpliciter, aut opposita, vt lineæ aut rectum aut obliquũ, & numero par, aut impar. Est.n. contrarium, D aut priuatio, aut contradictio in codẽ genere: vt par vel impar in numeris secũdum φ sequitur. Quare si necesse est affirmare aut negare, necesse est & quæ sunt per se, inesse.

Ostendit qualiter vtatur prędictis modis demonstrator. Vbi notandum est φ cum scientia sit conclusionum, intellectus autem principiorum propriẽ scibilia dicuntur conclusiones demonstrationis, in quibus passiones prædicantur de propriis subiectis. Propria autem subiecta non solum ponitur in diffinitione accidentiũ, sed etiam sunt causæ eorum. Vnde conclusiones demõstrationum includunt duplicem modum dicendi per se, s. 2. & 4. Et hoc est quod dicit, φ illa quæ prædicantur in simpliciter scibilibus hoc est in conclusionibus demonstrationum, sic sunt per se, sicut inesse prædicantibus.i. sicut qñ subiecta insunt in diffinitione accidentium, quæ de eis pdicantur.

Not. Propriẽ scibilia. Concl. demon. Quot mo. inclu.

cantur. Aut ineſſe propter ipſa, i. quando prædicata inſunt ſubiecto propter ipſum ſubiectum: quod eſt cauſa prædicati. Et conſequenter oſtendit, ꝙ huiuſmodi ſcibilia ſint neceſſaria, quia non contingit quin proprium accidẽs prædicetur de ſubiecto. Sed hoc eſt duobus modis. Qñq; quidem ſimpliciter, ſicut cum vnum accidens conuertitur cum ſubiecto, vt habere tres cum triangulo, & riſibile cum homine. Qñq; autem duo oppoſita ſub diſiunctione accepta ex neceſſitate ſubiecto inſunt, vt lineæ aut rectum, aut obliquum, & numero par, aut impar. Cuius rõnem oſtendit, quia contrarium, priuatio, & cõtradictio ſunt in eodem genere. Nam priuatio nihil aliud eſt q̃ negatio in ſubiecto determinato. Qñq; etiam contrarium ęquiparatur negationi in aliquo genere, ſicut in numeris idem eſt impar quod nõ par ſm conſequentiã. Sicut ergo neceſſe eſt affirmare vel negare, ita neceſſe eſt alterum eorum, quæ per ſe inſunt proprio ineſſe ſubiecto. Deinde epilogat dicens.

Duplr acc. propriũ de ſubie. ꝑdic.

ARGY. *Id igitur quod de omni, & id quod per ſe dicimus, hoc ſit modo determinatum.*

ANT. De omni quidem igitur, & per ſe, determinatum ſit hoc modo.

Tex.c.11. Quod eſt planum.

LECTIO XI.

Quod nam ſit prędicatum vniuerſale, & quomodo eo vtatur demonſtrator aperit.

ARGY. *Vniuerſaliter aũt id competere dico, quod de omni dicitur: & ꝑ ſe: atq; hoc planè quo ipſum eſt.*

ANT. Vide in ano. VNiuerſale aũt dico, quod, cum de omni ſit, & per ſe, & ſm quod ipſum eſt.

POſtq; Philoſophus determinauit de omni & per ſe, hic determinat de vniuerſali. Et diuiditur in duas partes. In prima oſtendit quid ſit vl'e. in 2. qũo in acceptione vl's contingit errare. ibi. {Oportet aũt non latere.} Circa primũ duo facit. Primo oſtendit quid ſit vl'e. 2. oſtendit quo modo vl'i vtatur demonſtrator. ibi. {Demonſtratio autem per ſe.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ vl'e continet in ſe & dici de omni, & ꝑ ſe, ſecundo oſtendit quid ſupra ea addit. ibi. {Vl'e autem.} Ad euidentiam autem eorum, quæ hic dicunt, ſciendum eſt ꝙ vl'e nõ hoc modo accipitur, prout omne quod prędicatur de pluribus dicitur vl'e, ſm ꝙ Porph. determinat de quinque vniuerſalibus: ſed dicitur hic vniuerſale ſm quandam adaptationem, vel adæquationem prædicati ad ſubiectum, cum. ſ. neq; prædicatum inuenitur extra ſubiectum, neque ſubiectum ſine prædicato. His autem viſis ſciendum eſt, ꝙ circa primum tria facit. Primo dicit ꝙ vl'e. ſ. prædicatum eſt etiam quod de omni eſt. i. vl'r prædicatur de ſubiecto, & etiam per ſe. ſ. ineſt ei, conuenit ſubiecto ſm ꝙ ipſum ſubiectum eſt. Multa enim de aliquibus prędicantur vniuerſaliter, quę non conueniũt ei per ſe, & ſm ꝙ ipſum eſt. Sicut omnis lapis coloratus eſt, non tamen ſm ꝙ lapis, ſed ſm ꝙ ipſum eſt ſuperficiem habens. Secundo ibi.

Lect. 11.

ARGY. *Patet igitur ea neceſſario rebus ineſſe, quæ ipſis vniuerſaliter competunt.*

ANT. Manifeſtum igitur eſt, quæcunq; ſunt vniuerſalia, ex neceſſitate inſunt rebus.

Infert quoddam correlarium ex dictis: dicens, ꝙ ex quo vl'e eſt quod per ſe ineſt, quæ autem per ſe inſunt ex neceſſitate inſunt, vt ſupra oſtenſum eſt, manifeſtum eſt ꝙ vniuerſalia prædicata prout hic ſumuntur de neceſſitate inſunt rebus, de quibus prædicantur. Tertio ibi.

Lect. 10. tex. vlt.

ARGY. *Atq; ꝑ ſe, & hoc quo ipſum eſt, eadem eſſe dico, veluti lineæ ꝑ ſe punctũ ineſt rectum ve. Ea nãq; E rõne qua linea eſt, & triangulo hoc, tres anguli cõpetũt, duobus rectis æquales, quo triãgulus eſt. Per ſe. n. triãgulus duob⁹ rectis æquales angulos habet.*

ANT. Per ſe autem, & ſm ꝙ ipſum eſt, idem eſt, vt per ſe lineæ ineſt punctum & rectitudo. Et nãque ſm ꝙ linea eſt. Et triangulo ſm ꝙ eſt triãgulus duo recti, etenim per ſe triangulus duobus rectis æqualis eſt.

Ne aliquis crederet aliud eſſe quod in diffinitione vniuerſalis dixerat, per ſe, & ſm ꝙ ipſum eſt, oſtendit ꝙ per ſe, & ſm ꝙ ipſum eſt, idẽ eſt. Sicut lineæ per ſe ineſt punctum primo modo, & rectitudo. 2. modo. Nam vtrũque ineſt ei ſm ꝙ linea eſt. Et ſimiliter triangulo ſm ꝙ triangulus eſt inſunt duo recti. i. quod valet duos rectos, quod per ſe triangulo ineſt. Deinde cum dicit.

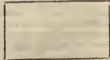
ARGY. *Tunc autem quippiam vniuerſaliter ineſt, cum F de quouis, & primo oſtenditur.*

ANT. Vniuerſale autem eſt tunc, cum in quolibet, & primo demonſtratur.

Oſtendit quid addat vniuerſale ſupra dici de omni, & per ſe. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ tunc eſt vniuerſale prædicatum, cum non ſolum in quolibet eſt de quo prædicatur: ſed & primo demonſtratur ineſſe ei, de quo prædicatur. Secundo ibi.

ARGY. *Velut æquales duobus rectis habere, non vniuerſaliter ineſt figuræ: & tamen de figura duorum rectorum angulorum æqualitatem licet oſtendere. Sed non de quauis figura: nec oſtẽdens figura quauis vtitur. Quadratum. n. eſt quidem figura, non tamen habet tres angulos duobus rectis æquales, is etiam triãgulus q duorum eſt æqualium laterum, G habet quidem quamuis duobus rectis æquales, ſed non primus, ſed triangulus prior. Qui igitur demonſtratur primus duobus rectis æquales habere, vel quoduis aliud, ei primo vniuerſaliter cõpetit.*

Quadrangulus.



ANT. Vt duos rectos habere, neq; cuilibet figuræ ineſt vniuerſaliter, & tamen eſt demonſtrare de figura ꝙ duos habet, ſed non cuiuslibet fi- H guræ eſt, neque vtitur qualibet figura demonſtrans. Quadrãgulus enim figura quidem eſt, non autem habet duobus rectis æquales. Sed iſocheles habet quidem fortaſſe duobus rectis æquales, ſed non primum, ſed triãgulus prius. Quod igitur quodlibet primum monſtratur duos rectos habere, aut quodcunque aliud, huic primo ineſt vniuerſale.

Manifeſtat per exemplum: dicens, ꝙ habere tres angulos æquales duobus rectis non ineſt cuilibet figuræ vniuerſaliter: licet hoc de figura demonſtretur, quia de triangulo demonſtratur q eſt figura: ſed non cuilibet figuræ ineſt, nec demonſtrator in ſua demonſtratione vtitur qualibet figura. Quadrangulus. n. figura eſt, ſed non habet tres duobus rectis æquales. Iſocheles aũt. i. triãgulus

duorum

duorum æqualium laterum habet quidem vniuersaliter tres angulos æquales duobus rectis, sed non conuenit primo isocheli, sed prius triangulo, quia isocheli conuenit inquantum est triangulus. Quod igitur primo demõstratur habere duos rectos, aut quodcunq; aliud huiusmodi, huic primo inest prædicatum vniuersaliter sicut triangulo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et demonstratio per se eius vniuersaliter est: cæterorum vero quodammodo non per se. Nec eius vniuersaliter est, qui duorum est æqualium laterum, sed superat, & ad plura sese extendit.*

ANT. Et demonstratio per se huius vniuersaliter est, aliorũ autẽ quodammodo non per se. Neq; isocheles nõ est vniuersaliter, sed frequentius.

Ostendit qualiter demõstrator vniuersali vtatur, & dicit q demonstratio est per se huius vniuersalis: sed aliorũ quodammodo, & non per se. Demonstrator.n.demonstrat passionem de proprio subiecto: & si demonstret de aliquo alio, hoc non est nisi inquantum pertinet ad illud subiectum. Sicut passionem trianguli probat de fieri & isochele, inquãtũ quædam figura triangulus est, & triangulus quidam isocheles. Quod autem primo nõ inest isocheli habere tres, hoc non est, quia non vniuersaliter prędicetur de eo, sed quia est frequẽtius, idest in pluribus q̃ isocheles est, cum hoc commune sit omni triangulo.

LECTIO XII.

Modi duo exponuntur quibus contingit errare in vniuersalis acceptione: deinde metodus traditur ad dignoscendum verum vniuersale.

ARGY. *Oportet autem non latere errorem persæpe fieri, & non esse id, quod ostenditur, primum vniuersale, quemadmodum esse videtur.*

ANT. Oportet autem non latere, quoniã multoties contingit peccare, & non esse, quod demonstratur, primum vniuersale, secundum q videtur demonstrari vniuersale primum.

T.cõ.12. Postq̃ notificauit Aristoteles quid sit vniuersale, hic ostendit quomodo in acceptione vniuersalis error cõtingat. Et circa hoc tria facit. Primo dicit q aliquando circa hoc peccare contingit. Secundo assignat quot modis, ibi {Oberramus,} tertio dat documentum, quomodo possit cognosci vtrum vniuersale acceptũ sit vniuersale, ibi {Vtrum autem secũdum q} Dicit ergo primo, q ad hoc q non accidat in demõstratione peccatum, oportet non latere, q multoties videtur demonstrari vniuersale, quod non demonstratur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Decipimur autem hac deceptione, cum aut præter singulare, vel singularia nihil est, quod accipiatur superius, aut est quidem, sed nomine caret in diuersis specie rebus, aut est, vt pars totum, id de quo demõstratur. Parti namq; accommodabitur quidem demonstratio, & de qualibet erit, attamen non erit huius primi vniuersaliter demonstratio. Atq; huiusce primi vt hoc est, demonstrationem dico, cum est primi vniuersaliter.*

ANT. Vide I an. Oberramus autem hanc deceptionem, cum aut nil sit accipere a superiori extra singulare, quàm singularia, aut si sit quidem, sed innominatum sit in differentibus specie rebus, aut contingat esse sicut in parte totum, in quo monstratur. Eis.n.quæ sunt in parte inest quidem demonstratio, & erit de omni, sed tamen non huiusmodi primi vniuersaliter demõstratio. Dico enim primi secundum q est demonstratio, cum sit primi vniuersalis.

A

Assignat modos quibus circa hoc errare contingit. Et circa hoc duo facit. Primo enumerat ipsos modos dicẽs, q tripliciter contingit decipi circa acceptionem vniuersalis. Primo quidem cum nihil aliud sit accipere sub aliquo communi cui primo competat vl'e, quam hoc singulare, cui incõuenięter assignatur. Sicut si sensibile quod primo, & per se inest animali, assignaretur vt vniuersale primum homini, nullo alio animali existente. Vnde notandũ q singulare hic large accipitur pro quolibet inferiori: sicut si species dicatur esse singulare sub genere contentum. Vel potest dici, q non est possibile inuenire aliquod genus, cuius vna tantum sit species. Genus.n.diuiditur in species per oppositas differentias. Oportet autẽ si vnum cõtrariorum inuenitur in natura, & reliquum inueniri, vt patet per Philosophum in 2. de Cælo & mũdo. Et ideo si vna species inuenitur, inuenitur & alia. Vna autem species diuiditur in diuersa indiuidua per diuisionẽ materię. Contingit autem totam materiam alicui speciei proportionatam sub vno indiuiduo comprehẽdi: & tũc non est nisi vnum indiuiduum sub vna specie. Vnde & signanter de singulari mentionem facit. Secũdus modus est, quando quidem est accipere sub aliquo cõmuni multa inferiora, sed tamen illud est commune innominatũ, quod inuenitur in differẽtibus specie. Sicut si animali nõ esset nomen impositum, & sensibile quod est proprium animalis assignetur vt vniuersale primum, his quæ sub animali continentur, vel diuisim, vel cõiunctim. Tertius modus est quando id, de quo demõstratur aliquid, vt vniuersale primum se habet ad quod demonstratur de eo, sicut totum ad partẽ. Sicut si posse videre assignaretur animali vt vniuersale primum. Non.n.omne animal potest videre. Inest autem his, quæ sunt in parte.i.quæ particulariter & non vniuersaliter alicui subiecto conueniũt, demonstratio.i.q demonstrari possint, & erit demonstratio de omni, nõ tamen respectu eius, quod demõstratur. Posse.n.videre demonstratur quidem de aliquo vl'r, non tamen de animali vl'r, sicut de eo cui primo insit. Et exponit quid sit primum secundum quód demonstratio fertur, quod est vniuersale primum. Secundo ibi.

3. Erratur i acceptione vl'is.

Li singu. ex po.

Nõ saluat gen' I vna tũ specie.

T.cõ.18. Lec. 4. t. ex sexta.

B

2. modus.

C

ARGY. *Si igitur quispiam ostẽderit rectas duas lineas non concurrere, inter quas eadẽ in parte sunt anguli recti, recta est linea secante, illas, oborti, huius ex eo demonstratio propriæ videbitur esse, quia sic est in omnibus angulis rectis. Verum non est: quippe cum id fiat, non ex eo, quia sic sint illi anguli duobus rectis æquales, sed ex eo, quia quouis modo duobus æquales sint rectis.*

ANT. Vide in an. Si igitur aliquis demonstrabit q rectæ lineę non intercidãt, videbitur vtiq; huiusmodi esse demonstratio, propter id quod inest rectis. Nõ autem est, nisi q quoniam sic æquales sint, fiat hoc, sed aut in quolibet æquales.

D

Subiungit exempla ad prædictos modos. Et primo ad tertium dicens, q si quis demonstret de lineis rectis q nõ intercidant i. non concurrant, videbitur huiusmodi esse demonstratio.s.vniuersalis primi, propter hoc q nõ concurrere inest aliquibus lineis rectis. Non autem itaq; hoc fiat nisi lineæ recte sint æquales.i.ęque distantes. Sed si lineæ fuerint æquales idest æque distantes, tunc non concurrere conuenit eis in quolibet, quia vniuersaliter verum est quód lineæ rectæ æque distantes, etiam si in infinitum protrahantur, in neutram partem concurrent. Secundo ibi.

ARGY. *Et si nullus alius esset triangulus, quam hisce, qui duorum est æqualium laterum, huic, vt duorũ*

est

est æqualium laterum, angulos æquales duobus rectis habere competere videtur.

ANT. T.cō.13. Et si triangulus non esset aliud quàm isocheles, ſm q̄ eſt iſocheles videretur vtiq; eſſe.

Ponit exemplum ad primum modum, dicens, q̄ ſi nō eſſet alius triangulus, q̄ iſocheles, qui vere eſt triāgulus duorum æqualium laterum, quod eſt trianguli inquātū huiuſmodi, videretur eſſe iſchoelis ſecūdum q̄ eſt iſocheles, nec tamen hoc eſſet verum. Tertio ibi.

ARGY. *Et ſimilitudo rationum mutato ordine: numeris, vt numeri ſunt, lineis vt linea, ſolidis, vt ſolida, temporis deniq;, vt tempora, videtur competere, quemadmodum ſeorſum olim oſtendebatur. Qđ tamen vna demonſtratione de omnibus demonſtrari poteſt. Sed quia non ſunt quippiam vnū hæc omnia nomine vocitatum, numeri inquam, longitudines, tempora, ſolidaq;, atq; differunt inter ſe ſpecie, ideo ſumebantur ſeorſum. Non autē vniuerſaliter demonſtratur. Nō.n. iſtis competit, vt linea ſunt, vel vti numeri, ſed vt hoc, quod quidem vniuerſaliter iis ineſſe cunctis ſupponitur.*

ANT. Et proportionale, quod & commutabiliter eſt, ſm q̄ numeri ſunt, & ſm q̄ lineæ, & ſm q̄ firma, & ſecundum q̄ tempora ſunt, quemadmodum & demonſtratum eſt aliquando ſeorſum, contingens eſſe de omnibus vna demonſtratione monſtrari. Sed propter id, quod non eſt denominatū aliquid, in quo omnia hęc vnū ſunt, numeri, longitudines, tempora, & firma, & ſpecie differentias, ſeorſum adinuicem acce-G pta ſunt. Non autem vniuerſale monſtratur. Non.n. ſecundum q̄ lineę ſunt, aut ſecundum q̄ numeri, inerat, ſed ſecundum quòd hoc eſt, quod vniuerſale ponunt eſſe.

Explificat de modo ſecundo. Et videtur hoc vltimo ponere, qa circa hoc diuturnius immoratur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit exemplum. Secūdo inducit quoddam corollarium ex dictis: ibi. {Propter hæc nec ſi aliquis,} Tertio aſſignat rationem dictorum: ibi} Quādo igitur nō nouit.} Circa primum ſciendum eſt, q̄ proportio eſt habitudo quantitatis vnius ad alteram, ſicut ſex ad tria ſe habēt in proportione dupla. Proportionalitas eſt collectio duarū proportionum. Quæ ſi ſint diſiunctæ habent quatuor terminos. Vt hic. Sicut ſe habent quatuor ad duo, ita ſex ad tria. Si vero ſint coniunctæ habēt tres terminos. Nam vno vtitur vt duobus. Vt hic. Sicut ſe habent octo ad quatuor, ita quatuor ad duo. Patet ergo q̄ in proportione duo termini ſe habent vt antecedentia, duo vero vt conſequentia. Vnde hic. Sicut ſe habent quatuor ad duo, ita ſe habent ſex ad tria, ſex & quatuor ſunt antecedentia: duo vero, & tria ſunt cōſequentia. Permutata ergo proportio eſt, quādo antecedentia inuicem conferuntur & conſequentia ſimiliter. Vt ſi dicam. Sicut ſe habent quatuor ad duo, ita ſe habent ſex ad tria, ergo ſicut ſe habent quatuor ad ſex, ita ſe habent duo ad tria. Dicit ergo q̄ eſſe proportionaliter commutabiliter cōuenit lineis, & numeris, & firmis. i. corporibus & temporibus. Sicut autem de ſingulis determinatum eſt aliquādo ſeorſum, de numeris quidē in Arithmetica, de lineis & firmis, in Geometria, de tēporibus in Naturali Philoſophia, vel Aſtrologia, ita cōtingēs eſt, quod de omnibus prædictis commutatim proportionari vna demōſtratione demōſtretur. Sed ideo commutatim proportionari de ſingulis horum ſeorſum demonſtratur, quia nō eſt nominatum illud hinc omnia iſta ſunt vnum. Et ſi.n. quātitas omnibus his communis eſt, tamē ſub ſe & alia præter hæc compræhendit, ſicut orationem, & quædam, q̄ ſunt quātitates p accidēs. Vel melius dicēdū, q̄ cōmutatim proportionari quātitati nō conuenit inquantū eſt quātitas, ſed inquantū eſt cōparata alteri quantitati ſm proportionalitatem quandam. Et ideo dixerat etiam in principio proportionale eſſe quod commutabiliter eſt. Omnibus autem iſtis, inquantum ſunt proportionalia, non eſt nomen commune poſitum. Cum autem demonſtratur commutatim proportionari de ſingulis prędictorum diuiſim, non demonſtratur vniuerſale. Non.n. commutatim proportionari ineſt numeris, & lineis, ſm q̄ huiuſmodi, ſed ſm quoddam commune. Demonſtrantes autem de lineis ſeorſum, vel de numeris, ponunt hoc, quod eſt commutabiliter proportionari eſſe quaſi, quoddam vniuerſale prædicatum lineæ ſm q̄ linea eſt, aut numero, ſm q̄ numerus. Deinde cum dicit.

Notandū. Proportio quid. Proportionalitas qd. Permuta. Propor. Alia interpreta.

ARGY. *Quocirca ſi quis vnūquenq; triangulum, eū inquam, qui ex æqualibus lateribus omnibus, & eū, qui ex vniuerſis inæqualibus conſtat, & item eū, qui duorum eſt æqualium laterū, aut vna, aut alia ſeorſum demōſtratione, tres æquales duobus rectis oſtenderit, nondum his profecto triangulum ſcit duobus rectis æquales habere niſi eo ſciendi modo, quē ipſi ſuo more profitentur ſophiſtæ. Neq; de triāgulo vniuerſaliter id percipit. & ſi nullus alius p̄ter iſtos triāgulus eſt. Non.n. id iſtis, vt trianguli ſunt, nec oīs triangulo rōne forma, ſed numeri ineſſe cognouit: tam & ſi nullus triangulus eſt, quem ipſe & non ſcit æquales duobus rectis habere.*

ANT. Propter hoc neq; ſi aliquis monſtret vnumquemq; triangulum demonſtratione, aut vna aut altera, quod duos rectos habet vnumquodque, iſopleuros, id eſt iſocheles ſeorſum, & ſcalenon, id eſt gradatum, nondum cognouit triāgulum q̄ duos rectos habet, niſi ſophiſtico modo: neq; vniuerſale trianguli, neq; ſi nullus eſt præter hoc triangulus alter. Non.n. ſecundum q̄ triangulus eſt cognouit, neq; omnem triangulum, ſed ſecundum numerum. Secundum ſpeciem autem non omnem, & ſi nullus eſt, quem non nouit.

Inducit quoddam correlarium ex dictis, & dicit q̄ eadem ratione, qua non demonſtratur vniuerſale, cum de H ſingulis ſpeciebus demōſtratur aliquid, quod eſt vniuerſale prædicatum communis innominati, nec etiā demōſtratur vniuerſale prædicto modo, ſi ſit commune nomē poſitum. Sicut ſi aliquis eadem demonſtratione oſtendat aut demonſtret de vnaquaq; ſpecie triāguli. q̄ habet tres angulos æquales duobus rectis, aut diuerſa ſeorſum. ſ. de iſochele, & ſeorſum de gradato, id eſt de triangulo trium laterum inæqualium, non tamē propter hoc cognouit q̄ triangulus tres angulos habeat ęquales duobus rectis, niſi ſophiſtico modo, id eſt per accidens: quia nō cognouit de triangulo ſm q̄ eſt triangulus, ſed ſm q̄ eſt æquilaterus, aut duorū æqualium laterū, aut trium inæqualium. Neq; etiam demonſtrans cognouit vniuerſale, id eſt habet cognitionē de triāgulo in vniuerſali: etiam ſi nullus alius triāgulus eſſet præter illos, de quibus cognouit. Et hoc ideo, quia non de triāgulo cognouit ſm q̄ eſt triāgulus, ſed ſub ratione ſpecierū eius. Vñ neq; cognouit per

ſe

se loquendo omnem triangulum: quia & si secundum numerum cognouit omnem triãgulum, si nullus est, quem non nouit, tamen secũdum speciem non cognouit omnẽ. Tunc.n. cognoscitur aliquid vniuersaliter secũdum speciem, quando cognoscitur secũdum rationem speciei. Secundum numerum autem, & non vniuersaliter, quãdo cognoscitur fm multitudinẽ contentorũ sub specie. Nec differentia quantum ad hoc si comparemus speciem ad indiuidua, vel genera ad species. Nam triangulus est genus æquilateri, & isochelis. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quando igitur non scit vniuersaliter, & quãdo simpliciter scit, manifestum est. Enimuero si eadẽ esset trianguli ratio, & duorum æqualium laterum trianguli cæterorumq; triangulorũ demõstratio, aut cuiq;, aut omnibus, æque sine vllo discrimine accommodantur: vt patet. Cum vero non sit eadẽ, sed diuersa, tresq; anguli duobus rectis æquales* B *hoc cuiq; competunt: quoquisq; triangulus est, non scit hisce simpliciter, qui dicto modo demonstrat.*

ANT. Tex.14. Quando igitur non nouit vniuersaliter, & quando nouit simpliciter? Manifestum est: q si idem inerat triangulo esse, & isocheli, aut vnicuiq;, aut omnibus. Si vero non idem, sed alterum est, aut secundum q est triangulus, non nouit.

Assignat rationem prædictorum, quærens quãdo aliquis cognoscit vniuersaliter & simpliciter, ex quo prædicto modo cognoscens non cognouit vniuersaliter. Et respondet manifestum esse q si esset eadem ratio trianguli in communi, & vniuscuiusq; specierũ eius seorsum acceptæ, aut vniuersaliter simul acceptarũ: tũc vniuersaliter sciret de triangulo, & simpliciter, quãdo sciret de aliqua C specie eius, vel de omnibus, simul. Si vero non est eadem ratio: tunc non erit idem cognoscere triangulum in communi, & singulas species eius, sed est alterum. Et cognoscendo de speciebus, non cognoscitur de triangulo, fm q est triangulus. Deinde cum dicit.

ARGV. *Patet autem vtrum id illi competat, vt triangulus est, an vt duorum æqualium laterum, & quãdo per hunc competit primum, & cuius est vniuersaliter demonstratio. Nam ei competit, vt tale est, cui cæteris sublatis competet primo, veluti laterũ duorum æqualium æneo triangulo cõpetent anguli duobus rectis æquales. At ære sublato, vt nõ sit æneus etiam competent. Et itẽ laterũ æqualitate duorũ sublata, vt nõ sit duorũ æqualium laterum. At nõ cõpetent sublata figura, vel termino: sed non primus* D *ipsis sublatis. Quo igitur primo sublato non competent? Quod si triangulo, per hunc, & cæteris competunt, & huius est vniuersaliter demonstratio.*

ANT. Vtrum autem fm q est triangulus, aut fm q est isocheles sit, & quando fm hoc est primũ, & vniuersale, cuius demonstratio est, manifestum est, quoniam quando remoto insit primum, vt isocheles: & æneo remoto triangulo insunt duo recti. Sed æneo remoto & isocheli, sed non figura, aut termino, sed non prius. Cuius igitur primi? Si itaq; trianguli est, & secundum hoc inest & aliis, et huiusmodi vniuersaliter est demonstratio.

A Dat documentum quo propriẽ possit accipi vniuersale: quod est, verum aliquid sit trianguli fm q triangulus. aut isochelis fm q est isocheles, & quando id cuius est demonstratio est primum q vniuersale fm hoc.i.aliquod subiectũ positum. Manifestum est.n.ex hoc quod dicã. Quandocunq;.n.remoto aliquo adhuc remanet illud qd erat assignatum vniuersale: sciendum est q nõ est primũ vniuersale illius. Sicut remoto isochele vel æneo triãgulo, remanet q habeat tres angulos.s.duobus rectis æquales. Vnde patet q habere tres angulos æquales duobus rectis nõ est vniuersale, primum neq; isochelis, neq; ænei trianguli. Remota autem figura nõ remanet habere tres, nec etiam remoto termino, qui est superius ad figuram, cũ figura, sit, quæ termino, vel terminis clauditur, sed tñ non primo conuenit neq; figuræ neq; termino. quia non conuenit eis vniuersaliter. Cuius ergo erit primo? Manifestum est q triangulũ, quia fm triãgulum inest aliis tam superioribus, quam inferioribus. Non.n.competit figu- B ræ habere tres, nisi quia triãgulus est quædã figura: & similiter isochelis, quia triangulus est, & de triangulo habere tres demonstratur. Vnde est ei vniuersale primum.

Prima pa docu. quo cogn. e-

2. pars documenti.

LECTIO XIII.

Demonstrationem esse ex necessariis: conclusionem item demonstrationis necessariam & si ex non necessariis sciri possit, syllogizari nihilominus posse, ostendit.

ARGV. *Si igitur demonstratiua scientia ex principiis est necessariis. Quod.n.quispiam scit, id fieri nequit, vt aliter sese habeat.*

ANT. Vide in an. Tex.25. SI igitur est demonstratiua scientia, ex necessariis est principiis. Quod enim scitur non potest se habere aliter.

POstq̃ determinauit Philosophus de omni, & per se, & vniuersali quibus vtimur in demõstratione: hic iã incipit ostendere ex quibus demonstratio procedit. Et di C uiditur in duas partes. In prima ostendit ex quibus pcedit demonstratio propter quid: in secunda ex quibus est demõstratio quia: ibi {Sed quia differt & propter qd} Prima in duas. In prima ostẽdit qualia sint ex quibus demonstratio procedit, in secunda docet, quæ sunt demonstrationis principia: ibi {Quid quidẽ igitur prima significent.} Prima in tres. In prima ostendit, q demõstratio est ex necessariis: in secunda q est ex his, quæ sunt per se ibi {Accidentium autem.} Tertio q procedat ex principiis propriis: ibi {Nõ ergo est ex alio genere.} Circa primum duo facit. Primo ostẽdit q demonstratio procedat ex necessariis, Secundo probat sic quædã quæ posuerat: ibi {Quod autem oporteat ex necessariis.} Circa primũ tria facit. Primo cõtinuat se ad pcedentia. Scdo probat propositũ: ibi {Quæ aũt sunt per se.} Tertio infert quandam cõclusionem ex dictis: ibi {Manifestum autẽ ex his} Dicit ergo primo ex prædictis inferẽs, q si sit demonstratiua sciẽtia.i.si sciẽtia per demõstrationẽ acquira- D ratur, oportet q sit ex principiis necessariis, Cuius illatiuus necessitas apparet, qa q scit, impõe est aľr se hẽe, vt habitũ est in diffinitiõe eius qđ est scire. Deinde cũ di-

Lec.13. Lec.18 tex. ex.3. Lec.14. Lect.15. Lec.4.tex. ex.2.

Ea vero, quæ per se rebus insunt, necessario cõpetunt. Nam quædam insunt in eorum, quibus competit, ratione: quædam in sua res eas habent, de quibus dicuntur, quorum alterum oppositorum insit necesse est. patet ex talibus quibusdam ratiocinationem constare. Omne nanque, quod inest, aut hoc pacto, aut per accidens competit. Accidentia vero non sunt necessaria.

Quæ autem per se sunt, necessaria insunt rebus. Hæc quidẽ sunt in eo, quod quid est: quibusdam autem alia insunt in eo quod quid est

prædicãtibus de ipsis, quorum alterum oppositorum necesse est inesse. Manifestum est, q ex huiusmodi quibusdam vtiq; fit demonstratiuus syllogismus. Omne enim aut sic est, aut secundum accidens. Accidentia autem non necessaria sunt.

E

Ostẽdit q demonstratio fit ex necessariis. Et primo g rõnem. Secũdo per signũ: ibi {Signum aũt est} Circa primũ ponit duas rationes: quarum prima talis est. Ea quæ per se prædicantur, necessario insunt. Et hoc manifestat in duobus modis per se. In primo quidem, quia ea quæ prædicantur per se, insunt in eo quod quid est. i. in diffinitione subiecti. Quod autem ponitur in diffinitione alicuius necessario prædicatur de eo. In secundo vero, qa q̃dã sunt subiecta, quę ponuntur in quod quid est p̃dicãtibus de ipsis. i. in diffinitione suorum prædicatorum. Quæ quidem si sint opposita, necesse est q alterũ eorũ subiecto insit: sicut par vel impar numero, vt superius ostensum est. Sed manifestũ est q ex quibusdã principiis huiusmodi. s. per se, fit syllogismus demonstratiuus. Quod probat per hoc, q omne quod prędicatur, prædicatur aut per se, aut per accidens, & ea quæ prædicantur per accidẽs nõ sunt necessaria, ex his aũt, quæ sunt per accidens, nõ fit demõstratio: sed magis sophisticus syllogismus. Vnde relinquitur, q demonstratio sit ex necessariis. Sciendum autẽ est q cum in demõstratione probatur passio de subiecto per medium, quod est diffinitio: oportet q prima propositio, cuius prædicatum est passio, & subiectum est diffinitio, quæ continet principia passionis, sit per se in quarto modo. Secũda autem cuius subiectum est ipsum subiectum, & prædicatum ipsa diffinitio, in primo modo. Cõclusio vero in qua prædicatur passio de subiecto per se, in secundo modo. Secundam rationem ponit ibi.

Prima ra. ad mõ. esse necess.

Lec. 10. te. expo. 4.

F

ARGY. *Aut igitur ita dicatur, aut hoc principium supponatur, demonstrationem necessariam esse. Et si demonstratum sit quippiam: fieri nõ posse, vt illud sese habeat secus. Ex necessariis ergo constare demõstratiuam ratiocinationẽ oportet. Etenim fit, ut & demonstrans ratiocinetur ex veris, at non fit vt ex necessariis quisquam, nisi demonstrans ratiocinationem conficiat. Id enim ipsum iam demonstrationis proprium est.*

G

ANT. Text. c. 16. Aut igitur sic dicendum, aut principium ponentibus, q demonstratio circa necessarium sit, & si demonstratum non potest aliter se habere, ex necessariis ergo oportet esse syllogismũ. Ex veris quidem est non demonstrantem syllogizare, ex necessariis autem non est: sed quidem demonstrantem. Hoc autem proprium demonstrationis est.

H

Secũda ra. Quæ est talis. {Demõstratio circa necessarium est: & demonstratũ}. i. demõstrationis conclo nõ potest aliter se habere. Et hoc accipiendum est tãquam principiũ ad ostendendum propositum. s. q demonstratio ex necessariis procedit. Cuius quidem principij veritas apparet, vt iã dictũ est. Ex hoc aũt principio sic argumentatur. Conclusio necessaria non potest sciri nisi ex principiis necessariis, sed demonstratio facit scire conclusionem necessariã, ergo oportet q sit ex prĩcipiis necessariis. In quo differt demonstratio ab aliis syllogismis. Sufficit. n. in aliis syllogismis q syllogizetur ex veris. Nec ẽ aliqd aliud genus syllogismi, in quo oporteat procedere ex necessitate sed in demõstratione oportet hoc obseruare. Et hoc est p̃priũ demõstrõnis ex necessariis p̃cedere. Deĩde cũ di.

Ra. in sofa.

ARGY. *Signo etiam illo patet demonstrationem è necessariis esse. Nam inficiationes aduersus eos, qui demõstrare putãt, negatione necessitatis inferre nos cõsueuimus: aut putãtes omnino fieri posse, quo res aliter sese habeat: aut disputationis e ã cõtẽ dentes.*

ANT. Signum autem est q demonstratio ex necessariis sit: quoniam instãtiam ita ferimus ad opinantes demonstrare, quoniam non sit necesse si opinamur, aut omnino contingere aliter, aut rationis causa.

Signum ad idẽ cũ ex. t. Probat idẽ per signũ hoc modo. Contra rõnẽ aliqui nõ infert instãtia, nisi per hoc quod deficit aliquid eorũ, q̃ i illa rõne obseruãda sunt: sed cõtra eũ, qui opinatur sic demõstrare, fecimus instãtiã q nõ sit necesse ea, ex quibus procedit esse vera: siue opinemur ea contingere aliter se hr̃e, siue talẽ instãtiã ferimus, rõnis. i. disputationis cã: ergo demõstrõ debet p̃cedere ex necessariis. Deinde cũ di.

F

ARGY. *Ex quibus etiam patet stultos eos esse profectò, qui principia benè sumere putant, si propositio probabilis sit atq; vera, vti sophista, scire esse dicentes scientiam habere. Non. n. ideo propositio principiũ est, quia probabilis aut non probabilis est, sed quia primum est ipsius generis, circa quod fit demonstratio, & verum, non omne proprium est.*

ANT. Vide in an. Manifestum autem ex his est, & quoniam stulti sunt accipere opinati benè principia, si probabilis sit propositio: & vera, vt sophistæ, quoniam & scire scientiam est habere. Non. n. quod probabile est, aut verũ omne principium est: sed primum in genere circa quod demonstrant & verum, non omne, sed proprium.

G

Infert conclõnem ex dictis: dicens, q {manifestũ est ex hoc} q oportet demõstrationẽ {ex necessariis cõcludere} q stulti sunt illi, qui opinati sunt bñ se principia demonstrationis accipere, si solũ propositio accepta sit p̃babilis, vel vera: vt sophistæ faciunt}. i. qui apparẽt sciẽtes, & nõ sunt, {Nã scire nõ est nisi per hoc q scientia habetur}. s. ex demonstratione. Et hoc autẽ q aliquid est probabile vel improbabile nõ hr̃ q sit primũ vel nõ primũ: sed tñ oportet illud circa quod fit demonstratio esse primũ in genere aliquo & esse verum. Non tñ omne primũ accipit demõstrator: sed primũ illi generi circa quod demõstrat, sicut arithmeticus non accipit primũ, quod est circa magnitudinẽ: sed circa numerum. Attendendũ aũt est q sophistæ non sumuntur hic sicut in lib. Elenchorum, qui procedunt ex his quæ videntur probabilia & nõ sunt, aut videntur syllogizare, nõ tñ syllogizãt. Sicut. n. tales sophistæ dicuntur. i. apparentes & non existentes, inquãtũ deficiũt à dialectica argumẽtatione: ita dialecticæ argumẽtationes si appareãt demõstratiuę probare, & non probant, sophisticæ sunt: inquantum vidẽtur sua argumentatione scientes, & non sunt. Deinde cum dicit.

H

ARGY. *Atq; demonstratiuam ratiocinationem ex necessariis esse oportere, ex hisce patet. Nam si non est iste sciens, qui non habet eius rationẽ propter quid est, cuius est demonstratio, atq; fieri potest vt A quidem ipsi C necessario competat: mediũ autem B per quod illud est demonstratum non sit necessario, is plane qui talem ratiocinationem extruit, non scit propter quid est: quippe cum non sit illud ob ipsum medium. Nam ipsum quidem fieri potest vt nõ sit: conclusio autem est necessaria.*

Quod

ANT. Tex.cō.17. Quod autem ex necessariis esse oportet syllogismum, manifestum & ex his est. Si.n.nō est habens rationem propter quid, existente demonstratione, non est sciens. Sit autem vtiq; & ꝙ A de c ex necessitate esse, B autem mediū per quod demonstratum est non ex necessitate, non sciuit propter quid. Non est.n.hoc ꝑꝑ medium. Hoc.n.quidem contingit non esse: conclusionem autem necessariam.

Ostendit quod supposuerat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, ꝙ cōclusio necessaria nō potest sciri ex principiis non necessariis. Secundo ꝙ licet nō possit sciri necessarium ex non necessariis, tamen syllogizari potest: ibi {Cū quidē igitur conclusio.} Primum ostendit duabus rationibus, quarum vna talis est. Siquis non habeat rationem propter quid ostendentem, non efficitur sciēs, etiam demonstratione habita: quia scire est causam rei cognoscere, vt supradictum est. Sed ratio quæ infert conclusionē necessaria ex non necessariis principiis, nō ostēdit propter quid. Quod exēplificat in terminis cōibus. Ponatur.n.ꝙ hæc conclusio sit necessaria. Omne c est A, & demonstretur per hoc medium B ꝙ non sit necessariū medium, sed cōtingens, puta ꝙ hæc propositio sit cōtingens, ꝙ omne B est A vel ꝙ omne c est B aut vtraq;, cōstat ꝙ per hoc medium contingens, quod est B non potest sciri de cōclusione necessaria, quæ est omne c est A propter quid. Quod sic probatur. Remota causa propter quam est aliquid, oportet ꝙ remoueatur effectus: sed hoc medium cum sit contingens contingit remoueri, cōclusionē autem remoueri nō contingit cū sit necessaria, relinquitur ergo ꝙ non potest sciri conclusio necessaria per medium contingens. Secundam rationem ponit ibi.

Lec.4. tex. cō.2.

ARGY. *Præterea si quis nunc nescit, rationē habens, & saluus est, re salua, neq; oblitus, is neq; prius sciebat. Quod si medium non est corruptum, fieri vero potest vt corrumpatur, id quod accidit erit possibile, atq; contingens: sed vt is sciat, qui sic se habet, fieri minime potest.*

ANT. Amplius si aliquis nescit rem nunc, habens rationem & saluatus est, saluare, nec oblitus, neq; prius sciuit. Corrumpere autem vtiq; medium, nisi sit necessarium. Quare habebit quidem rationem, nescit autem. Neq; ergo prius sciuit. Si vero non corruptum est, contingit autem corrumpi, quod accidit vtiq; erit possibile: & contingens. Sed est impossibile sic se habentem scire.

Quæ talis est. Si aliquis nunc non scit cum tamen habeat eandem rationē, quā prius habuit: & saluatus est} idest nō desit esse {salua re}.i.re scita & nō corrupta, iterum ipse {non est oblitus} manifestum est ꝙ etiam ipse {non prius sciuit} In hoc autē Philosophus innuit quatuor modos, quibus aliquis amittit scientiā, quā prius habuit, Vnus modus est quando excidit a mente eius ratio, per quā prius sciebat. Alius modus est per corruptionē ipsius scientis. Alius per corruptionē ipsius rei scitæ, sicut si scientia scit te sedente. dū sedes te non sedente perit. Quartus per obliuionē. Vñ nullo istorū modorū existente si aliquis nullo modo sciat aliquid, nec prius sciuit. Sed ille, qui habet conclusionē necessariā per mediū cōtingens, corrupto medio cōtingenti nescit medio non existēte, & tñ eandē rōnem habet, & salua est res, & non est oblitus, ergo non prius sciuit, qñ mediū non erat corruptū. Quod autē medium, quod est contingens corrumpatur, probat. Quia id quod non est necessariū, oportet ꝙ aliquando corrumpatur. Si dicatur ꝙ medium nondū est corruptum: quia tamen non necessarium, manifestū est ꝙ contingit ipsum corrumpi. Posito autem contingēti, illud quod accidit non est impossibile: sed possibile & contingens. Quod autem sequebatur, erat impossibile. s. ꝙ aliquis scientiam haberet alicuius, quod postea nesciret manentibus conditionibus supra positis: quod tamē sequitur ex hoc, ꝙ est medium contingens esse corruptum: quod & si non sit verum, est tamen contingens, vt dictum est. Deinde cum dicit,

Quatuor modi qb' aliquis pōt amittere scientiam.

ARGY. *Cum igitur conclusio necessaria est, nihil prohibet medium nō necessarium esse, per quod fuit probata. Fieri nanq; potest, vt necessarium ex non necessariis etiam concludatur: etiam per inde atq; fit vt verum concludatur ex falsis. At cum medium est necessarium conclusio quoq; necessaria est, quēadmodum & ex veris infertur semper conclusio vera. Nam tam A ipsi B quam B ipsi c necessario cōpetat. Igitur & A necesse est ipsi competere c. Verū fieri nequit, vt cum conclusio non est necessaria medium necessary subeat rationem. Insit.n. A non necessario ipsi c. Si igitur A ipsi B, B ipsi c competere necessario dixeris, & A profecto ipsi c competere necessario concedas oportet. At ipsi competere non eo pacto supponebatur.*

ANT. Cum quidem igitur conclusio ex necessitate est, nihil prohibet medium non necessarium esse, propter quod demonstratum est. Est.n.necessarium non ex necessariis, syllogizare: sicut & verum non ex veris. Cum autem medium ex necessitate est, & conclusio est ex necessitate, sicut ex veris verum semper. Sit.n. A de B ex necessitate, & hoc de c, necesse ergo est & A de necessitate inesse: sed cum non necessaria sit conclusio, neq; medium necessarium esse possibile est. Sit enim A in c non ex necessitate esse, in B autem A ex necessitate, & hoc igitur in c ex necessitate, et A ergo in c ex necessitate erit. Sed non concessum est.

Ostendit ꝙ licet per medium contingens nō possit sciri conclusio necessaria, concluditur tamen conclusio necessaria ex medio non necessario. Dicit ergo ꝙ nihil prohibet conclusionem necessariam esse per medium nō necessarium, per hoc quod ostēditur syllogizatū syllogismo dialectico nō demonstratiuo: qui facit scire. Cōtingit.n. necessariū syllogizari ex non necessariis, sicut contingit syllogizari verum ex non vero, nō tñ contingit econuerso. Quia cū mediū est necessariū, & conclusio necessaria erit. Sicuti ex veris præmissis semper concluditur verū. Quod autem ex necessariis semper concludatur necessariū, sic probat. {Sit.n. A de omni necessaria}.i. sit hæc propositio necessaria. Omne B est A, & hoc de c, idest sit hæc ēt necessaria, Omne c est B: ex his.n.duobus necessariis, sequitur tertium necessariū. s. conclusio ꝙ omne c est A. Ostensum est.n.in lib. Priorum ꝙ ex duabus propositionibus de necessitate, sequitur conclusio ex necessitate. Ostendit etiam consequenter ꝙ si conclusio non esset necessaria: nec mediū posset esse necessariū. Ponatur.n. ꝙ hæc conclo. Oē c est A sit non necessaria, præmissæ autem duæ sint necessariæ, fm id quod primo positū est: sequitur ꝙ conclo sit necessaria, cum tamen contrariū sit positū. s. ꝙ conclusio non sit necessaria. Deinde cū di, Lib.1. c.8. 9.1.10.

Cum

ARGY. *Cum igitur id, quod demonstratiue quispiã scit, necessarium oporteat esse, cõstat per medium quoq; necessarium demõstrationem eius illũ habere oportere, vel nescit illud profecto, aut propter quid est necessario, aut esse: sed aut arbitrabitur se scire nesciens, si putauerit vt necessarium, id quod non est necessarium, aut nec arbitrabitur æquo discrimine sane, siue esse per media, siue propter quid est, & per medius vacantia sciuerit.*

ANT. Tex.cõ.18. Quoniam igitur, si scit demonstratiuè, oportet habere demonstrationem, aut nõ sciet, neq; propter quid, neq; quia necesse est illud esse, sed opinabitur nesciens, si accipiat tanquam necessarium, non necessarium: aut neq; opinabitur similiter, siue quia sciet per media, siue propter quid & per immediata.

Infert ex præmissis, ꝙ oportet demõstrationem haberi per medium necessariũ: alioquin nesciretur, ꝙ conclusio sit necessaria: neq; propter quid, neq; quia, cum necessariũ non possit sciri per non necessariũ, vt ostensum est. Sed si quis habeat rationem per medium non necessarium, dupliciter potest esse dispositus. Ra.per me. non neces. Aut.n.cum ipse sit non sciens, opinabitur tamen se scire, si accipiat in opinatione sua medium non necessarium, tãquam necessariũ: aut etiam non opinabitur se scire si.s. credat nõ se habere medium necessarium. Et hoc vniuersaliter intelligẽdum est, tam de scientia quia, qua scitur aliquid per mediata: ꝗ de scientia propter quid, qua scitur aliquid per immediata. Lec.13.24.25. Horum autem differentia posterius ostendetur.

LECTIO. XIIII.

Demonstrationis conclusionem per se, & ex his quæ per se insunt esse docet: quomodo item contingentium sint interrogationes & scientiæ, si conclusio per se sit, monstratur.

ARGY. *Accid. tium autem nõ per se, eo modo, quo determinata sunt ea, quæ per se competunt, nõ est demonstratiua scientia. Non.n.fit vt necessario conclusio demonstratur. Fi:.n.vt accidens ipsum non insit. De tali nanq; accidente loquor.*

ANT. Vide in anno. ACcidentium autem non per se, quomodo determinatum est, per se quidem esse, nõ est scientia demonstratiua. Non,n.ex necessitate est demõstrare cõclusionem. Accidens.n. contingit non esse. De tali.n.dico accidente.

POstq; ostendit Philosophus ꝙ demonstratio est ex necessariis: consequenter ostendit ꝙ est de his, quæ sunt per se. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit ꝙ demõstratio est de his, quæ sunt per se.i.ꝙ conclusiones demõstrationis sunt per se. Scdo mouet dubitationẽ, & soluit: ibi {Et tñ opponet} Tertio oñdit, ꝙ demõstratio est ex his, quæ insunt per se.i.ꝙ principia demonstrationis oportet per se esse: ibi {Qm aũt ex necessitate.} Dicit igitur primo ꝙ demonstratiua scientia non potest esse accidẽtiũ, quæ non sunt per se: sicut demonstratũ est de per se superius.s.ꝙ accidens per se est, in cuius diffinitione ponitur subiectũ, sicut par & impar sunt per se accidens numeri. Lec.10.tex. expo.pñ. Albũ aũt animalis non est per se accidens: quia animal nõ ponitur in diffinitione eius. Quod autem de huiusmodi accidentibus, quæ non sunt per se, non possit esse demonstratio, sic probat. Accidẽs quod nõ inest per se, cõtingit nõ inesse, de hoc.n. accidẽte loquimur, si ergo demõstratio fieret de accidẽte quod non est per se: sequeretur ꝙ cõclo demõstrationis nõ esset necessario, cuius cõtrariũ est supra ostẽsum. Quod aũt accidens quod nõ est E per se, non insit necessario, ex hoc põt haberi. Si.n. aliqd accidẽs ex necessitate & ꝓ insit subiecto, oportet ꝙ cãm hẽat in subiecto: qua posita nõ possit accidẽs nõ inesse. Qđ quidem cõtingit dupl̃r. Vno modo qñ ex principiis speciei causatur, & tale accidẽs dr̃ per se passio vel propriũ. Alio modo qñ accidens causatur ex principiis indiuidui, & hoc est accidens inseparabile. Oẽ aũt accidens quod cãtur ex principiis subiecti, si debeat diffiniri, oportet ꝙ subiectũ ponatur ĩ sua diffinitione. Nã vnũquodq; diffinitur ex propriis: & sic oportet ẽt accidens, quod de necessitate inest subiecto, esse accidens per se. Acci. cã ex pi.l.sub. diffini. Illa ergo, ꝗ non sunt per se, nõ ex necessitate insunt. Dubum. Vr̃ aũt ꝙ Aris. vtatur demonstratione circulari: quã supra improbauit. Lec.pcedẽ. Oñderat.n. supra, ꝙ demõstratio necessariorũ est ex hoc, ꝙ est eorũ, quæ sunt per se: nũc aũt ecõuerso oñdit, ꝙ demõstratio est eorũ, quæ sunt per se: quia est necessariorũ. Sola. Sed dicẽdũ ꝙ supra oñdit Arist. demonstratione nõ solũ esse necessariorũ propter hoc, ꝙ est eorũ quæ sunt per se, F sed ex diffinitione eius quod est scire, et hic fuit verus demõstrationis modus. Quod aũt oñdit demõstrationẽ necessariã esse ꝑꝑ hoc ꝙ est eorũ ꝗ sunt per se, nõ est vera demonstratio, sed est oñsio ad hoiem apud quẽ notũ est ꝙ demonstratio sit eorũ quæ sunt per se. Deinde cum di.

ARGY. *Quanquam fortasse quispiam dubitabit; cuiusnam gratia de iis, hæc interrogare oportet, si non necesse est conclusionem esse. Nihil.n. refert si quispiã quæuis interrogans, dicat deinde conclusionẽ.*

ANT. Vide in an Et tamen opponet fortassis aliquis, cuius cã hic oportet interrogare de iis, si non necesse est conclusionem esse. Nihil enim differt si aliquis interrogatus contingentia, postea dicat conclusionem.

Mouet dubitationem quandã. Et circa hoc duo facit. Primo ponit dubitationem: & dicit, ꝙ potest aliquis G forte opponere, si conclusio, quæ sequitur ex cõtingẽtibus, vel ex his ꝗ sunt per accidẽs, non est necessaria, quare de cõtingentibus fiat interrogatio, siue de his, quæ sunt per accidẽs, vt ex datis procedatur ad cõclusionem: cũ tñ in syllogismo requiratur, ꝙ conclo ex necessitate accidat. Et ꝙ interrogatio fiat de cõtingẽtibus, vel ex his, ꝗ sunt per accidẽs, manifestat per hoc quod subdit {Nihil.n. differt si aliquis interrogatus cõtingẽtia, postea dicat cõclusionem.} Quasi dicat. Ita potest inferri conclusio ex contingentibus interrogatis & concessis, sicut ex necessariis. Vtrobiq;.n. eadẽ forma syllogizandi est. Secundo ibi.

ARGY. *At.n. interrogare oportet, non vt per interrogata necessarium quicquam sequatur, sed quia dicere necesse est ei, qui illa dicit: et vera dicere, si competat verẽ.*

ANT. Oportet autem interrogare, non tanq; ne- H cessarium esse propter interrogata: sed ꝙ dicere necesse est illa dicenti, & vera dicenti, si vera sunt, quæ sunt.

Soluit dicens, ꝙ non ita interrogatur de præmissis cõtingẽtibus quasi cõclusio sit necessaria absolute propter interrogata. i. propter præmissa contingẽtia: sed quia necesse est dicenti præmissa, conclusionem dicere, & dicere vera in cõclusione: si vera sunt, quæ præmissa sunt, quasi dicat, ꝙ licet ex præmissis contingentibus non sequatur conclusio necessaria necessitate absoluta, sequitur tamen secundum ꝙ est ibi necessitas consequentiæ secundum ꝙ conclusio sequitur ex præmissis. Neces. conclusio. seq ex præmis contingen Deinde cum dicit.

ARGY. *Cũ igitur ea, quæ per se insunt, necessario circa vnũquodq; competant genus, & vt tale est quodq;, patet demonstrationes ipsas sciẽtiarum effectrices*

de iis

de iis esse, quæ per se competunt: & ex talibus extrui, atq; constare. Accidentia nanq; non sunt necessaria. Quare non fit, vt necessario sciatur cōclusio propter quid est, neq; si sit semper, nō aūt sit per se. Quod ita esse declarant hæ ratiocinationū, quæ per signa conficiūtur. Id.n. quod est per se, nō per se quisquam sciet: neq; propter quid est. Scire aūt ꝑꝑ quid est, nihil aliud est quàm per cām scire. Per se ergo tertio mediū, & medio primū inesse oportet.

ANT. Tex.c.19. Quoniam autē ex necessitate sunt circa vnūquodq; genus, quæcunq; per se sunt, & secundum ꝙ vnumquodq; est, manifestum est, quoniam de his, quæ per se sunt, demonstratiuæ scientiæ, & ex talibus sunt. Accidentia.n. non necessaria sunt. Quare non est necessarium conclusionem scire propter quid sit, neq; si semper sit: non per se autem, vt sunt per signa syllogismi. Hoc.n. per se, non per se scit, neq; propter quid. Propter quid autem scire, est per causam scire. Propter ipsum ergo oportet sed medium tertio, & primum medio inesse.

Ostendit ꝙ demonstratio sit ex his, quæ sunt per se, tali ratiōne. Demonstratio est ex necessariis & de necessariis. Et hoc ideo, quia est scientifica.i. faciēs scire. Ea autē quę nō sunt per se, nō sunt necessaria, sunt.n. per accidēs, & hmōi non sunt necessaria, vt dictū est. Sed illa sunt ex necessitate circa vnūqdq; genus, q̄cunq; sunt p se, & cōuenit vnicuiq; sm ꝙ vnūquodq; est. Relinquitur ergo, ꝙ demōstratio non possit esse nisi ex his, q̄ sunt per se, & de talibus. Vlterius autē ostendit, ꝙ ēt si præmissa essent semper, & necessaria, & vera, & non per se: non tn̄ sciretur de conclusione propter quid, vt patet de syllogismis, qui fiunt per signa, in quibus conclusionem, quæ est per se, nō scit aliquis per se, neq; ꝑꝑ quid. Sicut si aliquis probaret, ꝙ oē elemētū est corruptibile, propter hoc qđ vr̄ ipsum antiquari: esset quidem probatio per signum, non autē per se, neq; propter quid: quia propter quid scire, est per cām scire. Oportet ergo mediū esse cām eius, qđ in demonstratione cōcluditur. Et hoc manifestum est ex prędictis: quia oportet & mediū sesse tertio ꝑꝑ ipsum.i. per se, & silr primum medio. Primum autē & tertiū vocat duas extremitates. Oportet ergo mediū causam esse extremorum eius, quod in demonstratione concluditur.

LECTIO XV.

Demonstrationem non esse ex Extraneis ostendit.

ARGT. *Non igitur fieri potest, vt ex alio genere quisquam in aliud transiens, quicquam demonstret, veluti conclusionem geometricam, arithmeticam demonstrationem.*

ANT. Tex.c6.20. NOn ergo est ex alio genere descendentem demonstrare: vt, geometricum in haritmeticam.

POstq̄ ostendit Philosophus ꝙ demōstratio est ex his quæ sunt per se: hic concludit ꝙ demonstratio est ex principiis propriis non extraneis, neq; ex communibus. Et diuidit in duas partes. In prima ostendit ꝙ demōstratio procedit ex propriis principiis. In 2. determinat quæ sunt principia propria, & quæ communia: ibi {Difficile autem.} Prima in duas. In prima ostendit ꝙ demonstratio non procedit ex principiis extraneis. In 2. ostendit, ꝙ non procedit ex principiis cōmunibus: ibi {Quoniā autem manifestum est.} Prima in duas. In prima.n. ex pręmissis ostendit, ꝙ demonstratio non est ex principiis extraneis: In.2. etiam ex præmissis ostēdit, ꝙ demōstrationes non sunt de rebus corruptibilibus, sed de sempiternis: ibi {Manifestum autem & si sint propositiones.} Circa primum tria facit. Primo ꝓponit intētū. Secundo probat propositum: ibi {Tria.n. sunt.} Tertio concludit intentum: ibi {Propter hoc.n. geometriæ.} Dicit ergo primo, ꝙ ex quo demonstratio est ex his, quę sunt per se, manifestum est, ꝙ non contingit demonstrare descēdētem vel procedentē ex vno genere in aliud genus: sicut nō cōtingit ꝙ geometria ex propriis principiis demōstret ad aliquid descendēs in arithmeticam. Deinde cum dicit.

ARGT. *Tria nanq; sunt, quæ in demonstrationibus insunt. Vnum id, quod demonstratur inesse. Hoc autē est id, quod alicui per se generi competit. Aliud dignitates. Dignitates autē eæ sunt, ex quibus fit demonstratio. Tertiū est genus ipsum subiectū: cuius affectus, accidētiaq; per se demōstratio patefacit.*

ANT. Tria.n. sunt in demonstrationibus. Vnum quidem ꝙ demōstratur conclusio. Hoc autem est, quod inest alicui generi per se. Vnum autē dignitates. Dignitates autem sunt, ex quibus demonstratio est. Tertium autem genus subiectum, cuius passiones, & per se accidentia ostendit demonstratio.

Propositum probat. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quæ sunt necessaria ad demōstrationem. Dicit.n. ꝙ, Tria sunt necessaria in demonstrationibus. Vnum est quod demonstratur.s. conclusio: quæ quidem continet in se id, quod inest per se alicui generi. Per demonstrationem.n. concluditur propria passio de proprio subiecto. Aliud autē sunt dignitates, ex quibus demonstratio procedit. Tertium autem est genus subiectum, cuius proprias passiones, & per se accidentia demonstratio ostendit. Secundo ibi.

ARGT. *Fieri igitur potest, vt ea quidē sint eadē, ē quibus fit demonstratio. At quarum genus diuersum est, vt arithmeticæ geometriæq;, in hisce fieri nequit, vt ad ea, quæ magnitudinibus accidunt, accōmodetur arithmetica demonstratio, nisi sint ipsæ magnitudines numeri. Hoc autem vt in quibusdā fieri potest, posterius explicabitur. Arithmetica vero demonstratio semper in se genus id habet, circa quod ipsa versatur, cæteraq; similiter.*

ANT. Ex quibus igitur demonstratio fit, contingit eadem esse. Quorum autem genus alterū est, sicut arithmeticæ, & geometriæ, nō est arithmeticam demonstrationem conuenire in magnitudinis accidentia: nisi magnitudines numeri sint. Hoc autem quemadmodum contingit in quibusdam, posterius dicetur. Sed arithmetica demonstratio semper habet genus, circa quod fit demonstratio, & aliæ similiter.

Ostēdit quid prædictorum trium possit esse commune diuersis scientiis, & quid non: dicens, ꝙ horum trium vnum.s. dignitates, ex quibus demonstratio procedit, cōtingit esse idem in diuersis demonstrationibus, & ēt in diuersis scientiis. sed in illis sciētiis, quarum est diuersum genus subiectum, sicut in arithmetica, quæ est de numeris, & geometria, quæ est de magnitudinibus: non cōtingit, ꝙ demonstratio, quæ ꝓcedit ex principiis vnius sciētiæ, puta arithmeticę, descēdat ad subiecta alterius sciētiæ:

Lect. 16.

tiæ: ſicut ad magnitudines, quæ ſunt geometriç, niſi forte ſubiectũ vnius ſciẽtiæ cõtineaẽ ſub ſubiecto alterius: ſicut ſi magnitudines contineantur ſub numeris. Quod quidem qualiter contingat, ſ. contineri ſubiectum vnius ſcientiæ: ſub ſubiecto alterius, poſterius dicetur. Magnitudines. n. ſub numeris non continentur, niſi forte ſm ꝙ magnitudines numeratæ ſunt. Subiecta etiam diuerſarum demonſtrationum ſiue ſcientiarum diuerſa ſunt. Arithmetica. n. demonſtratio ſemper habet genus proprium circa quod demonſtrat. Et aliæ ſcientiæ ſimiliter. Tertio ibi.

Lec. 25. te. ex. 2.

ARGV. *Quare ſi tranſire, migrareq́ debeat demonſtratio, aut idem genus ſimpliciter, aut aliqua ex parte, neceſſe eſt eſſe. Aliter vero patet fieri nõ poſſe.*

ANT. Quare aut ſimpliciter neceſſe eſt genus idẽ eſſe, aut ſic, ſi debet demonſtratio deſcendere. Aliter autem impoſſibile eſſe manifeſtum eſt. F

Probat propoſitum, Et circa hoc duo facit. Primo inducit principale propoſitum per modum cõcluſionis: ꝙ ex præmiſſis haberi poteſt, dicens. Quare manifeſtũ eſt, ꝙ neceſſe eſt aut eſſe ſimpliciter idẽ genus, circa qđ ſumuntur principia & concluſiones, & ſic non eſt deſcenſus, neq; trãſitus de genere in genus: aut ſi demonſtratio debet deſcẽdere a b vno genere in aliud, oportet eſſe, vnũ genus ſic. i. quodãmodo. Aliter. n. impoſſibile eſt, ꝙ demonſtretur aliqua concluſio ex aliquibus principiis, cũ non ſit idem genus vel ſimpliciter vel ſm quid. Sciẽdum eſt autem, ꝙ ſimpliciter idem genus accipitur, quãdo ex parte ſubiecti non ſumitur aliqua differẽtia determinãs, quæ ſit extranea a natura illius generis. Vt ſi q̃s per principia verificata de triangulo procedat ad demõſtrãdum aliquid circa iſochelẽ, vel aliquam ſubiectã ſpeciẽ trianguli. Secundum quid autem eſt vnum genus, quando aſſumitur circa ſubiectum aliqua differentia extranea a natura illius generis, ſicut viſuale eſt extraneum á genere lineæ: & ſonus á gñe numeri. Numerus ergo ſimpliciter qui eſt genus ſubiectum arithmeticæ, & numerus ſonorus, qui eſt genus ſubiectum muſicæ, non ſunt vnum genus ſimpliciter. Similiter autẽ nec linea ſimpliciter, quã conſiderat geometra, & linea viſualis, quam conſiderat perſpectiuus. Vnde patet, ꝙ quando ea, quæ ſunt lineæ ſimpliciter, applicantur ad lineam viſualem, fit quodãmodo deſcenſus in aliud genus, nõ autem qñ ea, quę ſunt trianguli, applicantur ad iſochelem. Secundo ibi.

Qñ eſt idẽ gen' ſimplr & quando ſecũdũ qd. G

ARGV. *Ex eodem. n. genere ipſa extrema, & media, neceſſe eſt eſſe. Nam ſi non ſint per ſe, accidentia erũt profecto.*

ANT. Ex eodem. n. genere, neceſſe eſt vltima, & media eſſe. Si nanq; non ſunt per ſe, accidentia erunt.

Oſtendit propoſitum hoc modo. Oportet in demonſtratione eiuſdem generis eſſe media & extrema. H Extrema autem in concluſione continentur. Nam maior extremitas in concluſione eſt prædicatum: minor vero, ſubiectum, Medium vero in præmiſſis continetur: oportet igitur principia & cõcluſiones circa idem genus ſumi. Cũ autem ſuperius dixerimus, ꝙ diuerſæ ſcientiæ ſint circa diuerſa genera ſubiecta ex neceſſitate: ſequit ꝙ ex vnius ſcientiæ principiis non concludatur aliquid in alia ſcientia, quæ non ſit ſub ea poſita. Quod autem in demonſtratione oporteat media & extrema vnius generis eſſe, ſic probat. Detur. n. ꝙ medium ſit alterius gñis ab extremis, ſicut ſi extrema ſint triãgulus, & habere tres æquales duobus rectis. Manifeſtũ eſt ꝙ paſſio cõcluſa de triãgulo, ꝑ ſe ineſt ei, nõ aũt per ſe ineſt æneo. Et ſi cõtrario paſſio per ſe ineſt æneo, puta ſonorum eſſe, vel huiuſmodi aliquid, palam eſt, ꝙ per accidens ineſt triangulo. Vñ

Vl. eũ de du ctiõe rõnis.

E patet ꝙ oportet omnino ſi ſubiectum cõcluſionis, & medium ſint penitus alterius generis, ꝙ paſſio, vel non per ſe inſit, medio: vel non per ſe inſit ſubiecto: & ita oportet ꝙ alteri eorum inſit per accidens. Et ſi quidem inſit medio per accidens, erit per accidens in præmiſſis: ſi autem ſubiecto erit in concluſione, & hoc ex parte paſſionis. Sed vtroq; modo oportebit per accidens eſſe in præmiſſis, quantum ad hoc, ꝙ ſubiectum accipitur ſub medio: ſicut ſi triangulus accipiatur ſub æneo, aut econuerſo. Oſtenſum eſt autem, ꝙ in demonſtrationibus tam concluſio, q̃ præmiſſæ ſunt per ſe, & non per accidens. Oportet ergo & in demonſtrationibus medium, & extrema eiuſdem generis eſſe. Deinde cum dicit.

Lec. ꝓcedẽ.

ARGV. *Quocirca fieri non poteſt, quo geometria cõtrariorum vnam ſcientiam eſſe; vel duos cubus cubũ eſſe demõſtret: aut alia quauis ſcientia id, quod ad aliã pertinet, niſi in hiſce, quæ ſic inter ſeſe habent vt altera ſub altera collocetur: quo pacto ad arithmeticã muſica, ad geometriã perſpectiua ſe habet.*

ANT. Propter hoc geometriæ non eſt monſtrare ꝙ contrariorum eadem eſt ſcienda: ſed neq; ꝙ duo cubis cubus ſit vnus, neq; ſciẽtiæ alterius, quod alterius eſt: ſed aut quæcunq; ſic ſe habent adinuicem ꝙ ſit alterum ſub altero, vt perſpectiua ad geometriam: & vt conſonantia ad arithmeticam.

Vide in an.

Infert duas concluſiones ex præmiſſis. Quarum prima eſt, ꝙ nulla ſcientia demonſtrat aliquid de ſubiecto alterius ſcientiæ: ſiue ſint ſcientię communiores, ſiue ſint ſcientiæ diſperatę, ſicut geometria non demonſtrat ꝙ cõtrariorum eadem eſt ſciẽtia. Cõtraria. n. pertinet ad ſciẽtiam cõmunẽ. ſ. ad philoſophiam primã, vel dialecticã. Et ſimiliter geometria non demonſtrat, ꝙ duo cubi ſint vnus cubus. i. ꝙ ex ductu vnius numeri cubi in alium numerum, ſurgat numerus cubus. Dicitur autem cubus numerus, q ſurgit ex ductu vnius numeri ĩ ſeipſum bis, ſicut octonarius eſt numerus cub᷒, ſurgit. n. ex ductu binarii ĩ ſeipſum bis. Bis. n. duo bis, ſunt octo. Et eadẽ rõne viginti eſt numerus cubicus, & radix eius eſt tria, qa ter tria ter, faciũt vigintiſeptẽ. Si ergo ducanẽ octo in vigintiſeptẽ, cõſurgit numerus cubicus. i. ducẽta & ſexdecim, cuius radix eſt ſex, qa ſex res ſex ſexies, ſunt. ccxvi. Hoc ergo habet probare arithmeticus, nõ geometra. Et ſimiliter, quod eſt vnius ſcientiæ non habet probare alia ſcientia: niſi forte vna ſcientia ſit ſub alia, ſicut ſe habet perſpectiua ad geometriã: & conſonatiua vel harmonica. i. muſica, ad arithmeticam. Secunda concluſio ponitur ibi.

Prima. cõ. ex præmiſſ. illata.

Cubus numerus.

Neq; ſiquid lineis ineſt, nõ vt linea ſunt propriorũq́ ratione principiorum, geometria demonſtrat. Veluti ſi pulcherrima linearum ſit linea recta: aut ſi ſeſe habet ad circunferentiam contrario modo. Non. n. hac ratione proprij generis ipſarum: ſed cuiuſdam communis competunt.

Neq; ſi aliquid ineſt lineis, non ſm ꝙ lineæ ſunt, & non inquantum ex principiis propriis ſunt, vt ſi pulcherrima linearum recta eſt: aut ſi contrario ſe habet circulari. Non. n. ſm ꝙ proprium genus eſt ipſorum: ſed inquantum commune quoddam eſt.

Et eſt ꝙ ſcientia de proprio ſubiecto nõ probat quodlibet accidens, ſed accidẽs ſui generis. Sicut ſi aliquid ineſt lineis, non ſecundum ꝙ ſunt lineæ, neq; ſecundũ propria principia linearũ, hoc nõ demõſtrat geometra de lineis, Sicut q; recta linea ſit pulcherrima omnium linearum

rum, aut ſi linea recta eſt contraria circulari, vel nõ. Hæc enim non ſunt ſm proprium genus lineæ: ſed ſm aliquid communius. Pulchrum enim & contrarium, genus lineæ tranſcendunt.

LECTIO XVI.

Demõſtrationem nõ ex corruptibilibus eſſe, ſed ſempiternorũ, quo item eorum ſit, quæ frequenter ſunt, docet.

ARGV. *Patet aũt ſi ꝓpõnes ſint vniuerſales, ex quibus ſit rõcinatio, neceſſario concluſionem quoq; perpetuam eſſe demonſtrationis talis: demonſtrationis oĩno. Non eſt igitur eorum, q̃ intereunt demõſtratio, neq; ſciã ſimpliciter: ſed tanq̃ per accidens.*

ANT. Tex.c.21. MAnifeſtum eſt autem, & ſi ſint propoſitiones vniuerſales, ex quibus eſt ſyllogiſmus, ꝙ neceſſe eſt concluſionem eſſe perpetuam huiuſmodi demonſtrationis, & ſimpliciter vt eſt dicere demonſtrationis. Non eſt ergo demonſtratio corruptibilium, nec ſcientia ſimpliciter, ſed ſic, ſicut eſt ſecundum accidens.

POſtquã ex ſuperioribus Philoſophus concluſerat, ꝙ demonſtratio non concludit ex extraneis principiis, nunc iterum ex ſuperioribus intendit concludere, ꝙ demonſtratio non eſt ex corruptibilibus. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ꝙ ſempiternorum, & non corruptibilium, eſt demonſtratio. Secundo oſtendit, qualiter ſit eorum, quę ſunt vt frequenter. ibi. {Eorum aũt.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit, ꝙ demonſtratio non ſit corruptibilium: ſed ſempiternorum. Secundo oſtẽdit idem de diffinitione. ibi. {Sĩr ſe habet.} Circa primum duo facit. Primo proponit conclõnem intentam. Secun- Concl.1. do ponit rationem probãtem ipſam. ibi. {Quod autem vniuerſaliter.} Primo ergo ponit duas cõcluſiones: quarum vna ſequitur ex altera. Prima eſt, ꝙ neceſſe eſt concluſionem demonſtrationis huius, de qua nunc agitur, & quam poſſumus ſimpliciter dicere demõſtrationem, eſſe perpetuam, quod quidem ſequitur ex hoc, qđ ſupra habitum eſt, ſ. ꝙ ꝓpoſitiones ex quibus fit ſyllogiſmus, debent eſſe vniuerſales: qđ ſignificauit per dici de omni. Lect.9.t.ex.8. Secunda concluſio eſt, ꝙ neq; demonſtratio, neq; ſcientia eſt corruptibilium, loquendo ſimpliciter: ſed ſolum ſecundum accidens. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quia non eſt ipſius vniuerſaliter: ſed aliquo in tempore, & quodam etiam modo. Atq; cum eſt, neceſſe eſt alteram propoſitionem non vniuerſalem eſſe: atque caducam. Caducam: quoniam & ipſa concluſio talis cum illa eſt. Non vniuerſalem: quoniam quoddam non erit eorum, quæ ſubiecti ſubeunt rationem. Quare fieri nequit vniuerſaliter ratiocinatio: ſed hoc in tempore tantum.*

ANT. Vide 1 ann. Tex.c.20. Vide 1 ann. Quod autem vniuerſaliter ipſius nõ eſt: ſed aliquando ſic. Cum autem ſit, neceſſe alteram non vľem eſſe propoſitionem, & corruptibilem quidem, quare & concluſionem tum ſit, non vľem autem qñ hoc quidem erit, hoc autẽ non erit: ex quibus eſt. Quare non eſt vniuerſalem ſyllogizare: ſed quoniam nunc eſt.

Inducit rationem ad probandum propoſitas concluſiones: quæ talis eſt. Concluſionis corruptibilis, & non Lect.8. ſempiternę non eſt in ſe continere quod eſt vniuerſaliter: ſed aliquãdo ſic. Dictum eſt enim ſupra, ꝙ dici de omni, Lec.9.ex.3. duo continet. ſ. ꝙ non in quodam ſic: & in quodam non: & iterum, ꝙ non aliquando ſic: & aliquando nõ. In omnibus autem corruptibilibus inuenitur aliquando ſic: A aliquando non. Vnde patet ꝙ in corruptibilibus non inuenitur dici de omni: ſiue ꝙ eſt vniuerſaliter. Sed vbi cõcluſio non eſt vniuerſalis, debet aliqua præmiſſarum eſſe non vniuerſalis. Concluſio ergo corruptibilis oportet ꝙ ſequatur ex præmiſſis: quarum altera non ſit vniuerſalis. Demõ. non habere cõcluſionem corrupt. Cum ergo huic coniunxerimus, ꝙ demonſtratio ſemper debet eſſe ſimpliciter ex vniuerſalibus, ſequitur ꝙ demõſtratio non poſſit habere concluſionem corruptibilem: ſed ſempiternam. Deinde cum dicit.

ARGV. *Similiter res ſeſe habet & in diffinitionibus ipſis, quippe cum diffinitio principium ſit demonſtrationis: aut demonſtratio poſitione differens, aut quadam demonſtrationis concluſio.*

ANT. Vide 1 ann. Similiter ſe habet & de diffinitione, quoniã eſt quidem, aut principium demonſtrationis, aut demonſtratio poſitione differens, aut con- B cluſio quædam demonſtrationis.

Oſtendit ꝙ etiam diffinitio non eſt corruptibilium, ſed ſempiternorum, tali ratione. Demonſtratio quãtum ad principia & concluſiones eſt ſempiternorum, & non corruptibilium: ſed diffinitio vel eſt principium, vel cõcluſio demonſtrationis, vel demonſtratio poſitione differens: ergo diffinitio non eſt corruptibilium, ſed ſempiternorum. Eiuſdem diuer. diffin. Ad intellectum aũt huius literæ, ſciendum eſt, ꝙ contingit dare diffinitiones diuerſas eiuſdem rei, ſumptas ex diuerſis cauſis. Cauſæ aũt adinuicem ordinem habent. Nam ex vna ſumitur rõ alterius. Ex forma. n. ſumitur rõ materiæ. Talem. n. oportet eſſe materiam, qualem forma requirit. Efficiens autem eſt rõ formæ: quia enim agens agit ſimile ſibi, oportet ꝙ ſecundum modũ agentis, ſit etiam modus formæ, q̃ ex actione conſequit̃. Diffi. ſumpta fine ꝓba. aliarũ. Ex fine autem ſumitur rõ efficientis: nam omne genus agit propter finem, oportet ergo ꝙ diffinitio, q̃ ſumitur à fine, ſit ratio, & cã probatiua aliarum diffinitionum, q̃ C ſumuntur ex aliis cauſis. Ponamus ergo duas diffinitiones domus: quarum vna ſumitur à cã materiali, quæ eſt talis. Domus eſt cooperimentum conſtitutum ex lapidibus, & cemento, & lignis. Alia ſumitur à cã finali: quę eſt talis. Domus eſt cooperimentum prohibẽs nos à pluuiis, frigore, & calore. Põt ergo prima diffinitio demonſtrari ex ſecunda, ſic. Omne cooperimentum prohibens nos à pluuiis & frigore, & calore, oportet ꝙ ſit cõſtitutũ ex lignis, cemẽto, & lapidibꝰ: domus eſt hmõi, ergo &c. Patet ergo ꝙ diffinitio, q̃ ſumitur à fine, eſt principium demonſtrationis. Illa autem, q̃ ſumitur à materia, eſt cõcluſio demonſtrationis. Poteſt tñ vtraq; coniungi, vt ſit vna diffinitio: hoc mõ. Domus eſt cooperimentum conſtitutum ex dictis, defendens à pluuia, frigore, & calore. Quæ diffi. ſit demõſt. põne differens. Talis aũt diffinitio continet totum, qđ eſt in demonſtratione. ſ. medium, & conclõnem. Et iõ talis diffinitio eſt demonſtratio, poſitione differens: qa in hoc ſolo differt à demonſtratione, qa non eſt ordinata in mõ, & figura. D Sciendum eſt aũt, ꝙ qa demonſtratio nõ eſt corruptibilium, ſed ſempiternorũ, neq; diffinitio, Plato fuit coactus Cur Plato Ideas poſuit. ponere ideas. Cum. n. iſta ſenſibilia ſint corruptibilia, videbatur ꝙ eorũ non poſſit eſſe demonſtratio, neq; diffõ. Et iõ videbatur, ꝙ oporteret ponere quaſdam ſubãs incorruptibiles: de qbus demonſtrationes, & diffõnes darentur. Et has ſempiternas ſubãs, vocat ſpẽs, vel ideas. Lec. pñti. Sed huic opinioni occurrit Ariſt. ſuperius: dicens, ꝙ demonſtratio non eſt corruptibiliũ, niſi per accñs. Et ſi. n. iſta ſenſibilia corruptibilia ſint in particulari, tñ in vľi quãdam ſempiternitatem habent. Eſt ſempiter per ſe & corrup. per accid. Cum ergo demonſtratio detur de iſtis ſenſibilibus in vľi, non in particulari: ſequitur ꝙ demonſtratio non ſit corruptibilium niſi per accidens, ſempiternorum aũt per ſe. Deinde cum di.

ARGV. *Patet etiam demonſtrationes, atq; ſcientias eorum, q̃ ſæpe fiunt, vt lunæ defectiones, & huiu-*

scemodi rerum, quo quidē sunt tales, hoc esse semper: quo vero non sunt semp, hoc esse particulares.

ANT. Eorum autem, quæ sępe fiunt, demōstrationes sunt & sciētiæ, vt lunæ defectus. Manifestū est quidem q̄ f̄m q̄ huiusmodi sunt, semp sunt. Inquantum aūt non semper, f̄m partem sunt. Sicut autem defectus, similiter est in aliis.

Ostendit quomodo eorum, quæ sunt, vt frequenter, possit esse demonstratio, dicens: q̄ {eorum q̄ sæpe fiunt, sunt etiam demonstrationes, & scientiæ: sicut de defectu lunæ, qui tamen nō semper est.} Non.n. semper luna deficit: sed aliquando. Hęc autem, quę sunt frequenter, f̄m q̄ huiusmodi sunt.i. f̄m q̄ de eis demonstrationes dant̄, sunt semper: sed f̄m q̄ nō sunt semper, sunt particularia. De particularibus autem non pōt esse demonstratio, vt

Lect. 11. t. ostensum est: sed solum de vniuersalibus. Vnde patet q̄ huiusmodi f̄m q̄ de eis est demonstratio, sunt semper. F
Et sicut est de defectu lunæ, ita de omnibus aliis sil'ibus.

Quædam sunt semp respe. causę & nō tpis. Consideranda tñ est differentia inter ea. Quædam.n. nō sunt semper f̄m tempus, sunt autem semper per comparationem ad causam: quia nunquam deficit, quin posita tali cā sequatur effectus: sicut de defectu lunæ. Nunquam.n. deficit, quin semper sit lunæ eclypsis, qn̄cunq; terra diametraliter interponitur inter solem & lunam.

Ordin. sdę demon. In quibusdam vero contingit, q̄ non semper sunt, etiam per comparationem ad causam: quia videlicet causę impediri possunt. Non.n. semper ex semine hominis generatur homo duas manus habens: sed quandoq; fit defectus, vt propter impedimentum causę agentis vel materiæ. In vtrisque autem ordinandę sunt sic demonstrationes, vt ex vniuersalibus propositionibus inferatur conclusio vniuersalis: remouendo illa, in quibus potest esse defectus, vel ex parte temporis, vel ex parte causæ.

LECTIO XVII.

Demonstrationem non procedere ex communibus docet: qualis ité sit illa scientia quę omnium scientiarum principia speculatur ostendit.

ARGV. *Cum autem pateat fieri non posse, vt demonstretur quodque, nisi ex cuiusq. principiis, si id, quod demonstratur, rei competit, vt est illa, non sanè quippiam scitur, si ex veris, & indemonstrabilibus, medioq. vacantibus ostendatur.*

ANT. Tex.c.23. QVoniam autem manifestum est q̄ vnūquodq; demonstrare non est: sed aut ex vnoquoq; principiorum. si id, quod demonstratur, sic f̄m q̄ est illud, non est scire hoc quidem, si ex veris, & indemōstrabilibus monstretur, & immediatis.

OStenderat supra Philosophus q̄ demonstratio non est ex principiis extraneis: hic autem ostendit, q̄ nō procedit ex cōmunibus. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum. Secundo inducit quandam conclusionem ex dictis. ibi. {Si autem hoc est.} Circa primum duo facit. Primo proponit intentum, dicens, q̄ qa manifestum est, q̄ non contingit vnūquodq; per vnumquodq; demonstrare: sed oportet q̄ demonstratio fiat ex vno quoq; principiorum, hoc modo, q̄ id, quod demonstratur sit f̄m q̄ est illud.i. oportet q̄ principia demonstrationis insint per se ei, quod demonstratur: Si inquam ita est, non sufficit ad hoc q̄ aliquid sciatur, q̄ demonstretur ex veris, & immediatis: sed oportet q̄ vlterius demonstretur ex principiis propriis. Secundo ibi.

ARGV. *Fit enim, vt quippiam perinde ostendatur, atq. Brisson quadrationem ostendit. Huiuscemodi nāq. rationes per cōmune quuddam ostendunt: quod &* E *alij competet. Quapropter & ad alias res nō propinquas ipsæ rationes accōmodantur. Igitur res, non vt illa est, sed per accidens scitur. Non.n. & ad aliud genus demonstratio accōmodaretur. Tūc autem vnūquodq. non p accidens scimus, cum per id cognitionem cōsequimur, per quod competit ex principiis illius, qua ratione est illud: veluti cum duobus rectis aquales habere, rerum ei scimus cōpetere, cui per se cōpetit idipsum ex principiis huius. Quare si illud competit ei per se, cui competit, medium necesse est in eadem esse propinquitate.*



ANT. Est enim sic monstrare, sicut Brisso tetragonismum. Secundum commune enim demonstrantur rationes huiusmodi, & quod alteri inest, vnde & in aliis conueniunt hæ rationes, non tantum proximis. Non itaque f̄m q̄ illud est scit: sed secundum accidens. Non enim conuenit demonstrare & in aliud genus. Vnumquodq; autem secundum accidens est, cum secundum illud non cognoscimus, f̄m quod est ex principiis illius, inquātum illud est, vt duobus rectis ęquales habere, cui inest per se, quod dictum est, ex principiis ipsius. Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est medium in eadem proximitate esse. G Vide 1 ann. Vide 1 ann.

Probat propositum.s. q̄ non sufficiat ex veris, & immediatis aliquid demonstrare, quia sic contingeret aliquid demonstrare, sicut Brisso monstrauit tetragonismū H id est quadraturā circuli: ostendens aliquod quadratum esse circulo æquale, per aliqua principia cōia, hoc mō. In quocunq; genere est inuenire aliquid maius, & minus alicui in eodem est inuenire & illi ęquale. In genere aūt Ra. Briss. quadratorum est inuenire aliquod quadratū minus circulo, quod.s. scribatur intra circulum, & aliquod maius circulo: intra quod circulus describitur, ergo est inuenire aliquod quadratum circulo æquale. Hæc quidem probatio est f̄m cōe: æquale.n. & magis, & minus, excedunt genus quadranguli, & circuli. Vnde patet q̄ hmōi rationes demonstrantur f̄m aliquod cōe: quia medium alteri inest, q̄ ei de quo fit demonstratio. Et ideo huiusmodi rationes cōueniunt aliis, & non cōueniunt istis, de quibus dantur, tanq̄ pximis. Vnde patet q̄ qui scit per hmōi rationes, nō scit f̄m illud, quod est.s. per se: sed p accidens tm̄. Si.n. esset f̄m se, non conueniret demōstratio in aliud genus

genus. Vnumquodque.n.scimus sm accñs, cum non cognoscimus illud sm quod est ex principiis illius.i.sm q̃ est ex principiis per se. Sicut habere tres angulos æquales duobus rectis inest triãgulo per se.i.sm q̃ est ex principiis illius. Quare si per se inesset medium acceptũ conclusioni, necesse esset in eadem proximitate esse.i.proximum esse sm genus conclusioni. Tertio ibi.

ARGY. *Quod si non sit ita: at perinde erit, atque cum musica p arithmeticam demonstratur. Atq; talia demonstrãtur quidem similiter: differentia tamẽ est. Nã ipsum quidem esse, ad aliam sciam attinet. Subiectum.n.genus diuersum est. Ipsum aũt pp̃ter qd superioris nimirum est: cuius p se sunt ipsi affectus. Quare patet ex hisce fieri nõ posse, quo demonstretur quodq; simpliciter, nisi ex principiis vniuscuiusque, sed horum principia habent cõe:*

ANT. Si vero non, sed sicut harmonica per arithmeticam: huiusmodi demonstrantur quidem silr̃, sed differunt. Ipsum.n.quia alterius quidẽ sciẽtiæ est. subiectum enim alterum genus est, sed propter quid superioris est, cuius per se passiones sunt. Quare ex his manifestum est, q̃ nõ sit demonstrare vnũquodque simpliciter, sed sm q̃ ex vniuscuiusq; principiis est. Sed horũ principia habent commune.

Excludit quandam dubitationem. Contingit.n.aliqñ medium demonstrationis non esse in eodem genere cum demonstratione. Qd qualiter contingat ostendit, dicens, Si vero non sit medium in eadem proximitate concõni, sed hoc modo sicut demõstratur aliquid in harmonica.i. in musica per arithmeticam: verum quidem est q̃ hmõi etiam similiter demonstratur. Fit.n.demonstratio in inferiori scientia per principia superioris sciẽtiæ: vt ostensum est, sicut & in scia superiori per principia superioris. Sed in hoc differt, q̃ alterius sciæ.s.inferioris est tm̃ scire quia: genus.n.subiectum inferioris sciæ est alterum à genere subiecto superioris sciæ, ex qua sumũtur principia. Sed scire propter quid, est superioris scientiæ, cuius per se sunt illæ passiones. Cum.n.passio insit subiecto ꝑpter medium, illa scia considerabit propter quid, ad quã pertinet medium: cuius per se est passio, q̃ demonstratur. Si vero subiectum sit ad aliam sciam pertinẽs: illius scientiæ non erit pp quid, sed quia tm̃. Nec tali subiecto per se conueniet passio demonstrata de ipso; sed p medium extraneum. Si vero medium & subm pertineat ad eandem sciam, tunc illius sciæ erit scire pp quid, & quia. Remota autem dubõne, vlterius conclõnem intentam principalr̃ inducit, dicens. Quòd ex prædictis patet, q̃ non est demonstrare vnũquodq; sim plr̃.i.quocunq; modo: sed sm hoc, quod demonstratur ex propriis principiis vniuscuiusque. Sed & principia propria singularum sciẽtiarum habent aliquod commune prius eis. Deinde cum dicit.

Lect.15. Lec.25.

Scire ꝑpter qd vel qa tãtum, cui sciẽ.conuẽ.

ARGY. *Quod si id constat, patet fieri non posse, quo quisquam propriorum principiorum exhibeat demonstrationem. Erunt.n.illa omnium principia, & ipsorum scientia domina omnium erit.*

ANT. Si autem hoc, manifestum est quòd non est vniuscuiusque principia monstrare. Erunt.n. illa omnium principia: & scientia illorum ꝑpria omnibus.

Vide in an hoc.

Inducit quandam conclusionem sequentem ex dictis. Et circa hoc tria facit. Primo inducit conclõnem, dicens, q̃ {si hoc verum est}.s.q̃ demonstrationes in singulis scientiis nõ fiunt ex cõibus principiis, & iterum q̃ principia scientiarum habent aliquid priuś se, quod est cõe, manifestum est, q̃ non est vniuscuiusq; sciæ demonstrare principia sua propria. Illa.n.priora principia, per quæ possunt probari singularum sciarum propria principia, sunt cõia principia omnium, & illa scientia, quæ considerat huiusmodi principia cõia, est propria omnibus.i. ita se habet ad ea, quæ sunt communia omnibus, sicut se habent aliæ scientiæ particulares ad ea, quæ sunt ꝑpria: sicut cum subiectũ arithmeticæ sit numerus, ideo arithmetica considerat ea, quę sunt propria numeri. Similiter prima philosophia, quæ considerat omnia principia, habet pro subiecto ens, quod est commune ad omnia: & ideo cõsiderat ea, quæ sunt propria entis, quæ sunt omnibus communia: tanq; propria sibi. Secundo cum dicit.

Conside. 1. Philos.

ARGY. *Etenim is scit magis, qui superioribus ex causis scit. Scit.n.tum ex prioribus, cũ ex causis scit: qua non effectus subeunt rationem. Quare si magis scit, & maxime: & si est illa scientia, magis profecto, maximeq; scientia est.*

ANT. Et nãq; sciuit magis intelligens ex superioribus causis. Ex prioribus.n.sciuit, cum non ex causati sciat causas. Quare si magis sciuit, & maximè, & scientia illa erit, & magis, & maximè.

Ostendit præeminentiã huiusmodi scientiæ, quæ considerat principia cõia.s.primę philosophiæ ad alias. Semper.n.oportet illud, per quod aliquid probatur, esse magis scitum vel notum. Qui.n.scit aliquid ex superioribus caussis, oportet q̃ sit magis intelligens illas causas, quia sciuit ex prioribus simplr̃, cum non sciat ex causatis cãs. Qñ.n.aliquis scit ex causatis causas, tunc non intelligit ex prioribus, & ex magis notis simplr̃: sed ex magis notis & prioribus quoad nos. Cum autem principia inferioris scientiæ probantur ex principiis superioribus, nõ proceditur ex causatis in causas, sed ecõuerso. Vnde oportet q̃ talis processus sit ex prioribus, & ex magis notis simpliciter. Oportet ergo magis esse scitum, quod est superioris scientiæ, ex quo probatur quod est inferioris, & maxime esse scitum id, quo omnia alia ꝓbant, & ipsum non probatur ex aliquo priori. Et per consequens scientia superior erit magis scientia, q̃ inferior: & scientia illa.s.philosophia prima erit maximè scientia. Tertio ibi.

Scire est ex causa.

ARGY. *Demonstratio verò non ad aliud genus accommodatur, nisi eo modo, quo tam ad demonstrationem facultatis machinarum extruendarũ, vel ad prospectiuas geometrica, q̃ ad musicam arithmeticæ demonstrationes accõmodantur, vt diximus.*

ANT. Sed demonstratio non conuenit in aliud genus, sed aut sicut dictũ est geometricæ in mœchanicas, vel machinatiuas, aut speculatiuas, & arithmeticæ in harmonicas.

Redit ad principalem cõclusionem: & dicit, q̃ demonstratio non procedit in aliud genus, nisi sicut dictum est, q̃ demonstratio geometriæ procedit ad sciẽtias inferiores, sicut sunt artes mœchanicæ, quæ vtuntur mensuris: aut speculatiuæ, sicut scientiæ, quæ sunt de visu, vt perspectiuæ, quæ sunt de visuali. Similiter est arithmetica in comparatione ad harmonicam.i.musicam.

LECTIO XVIII.

Tractandum de principiis esse: quomodo item principia à non principiis & abinuicem distinguantur docet; quo pacto etiam communibus & propriis principiis vtantur declarat.

ARGY. *At vero difficile admodum est sese percipere quempiam, si sciat necne. Est.n.difficile cognoscere si ex principiis vniuscuiusq; scimus, necne: qd̃ q-*

demű est scire. Putamus aűt sæpenumero scire: si ex veris qbusdã, primisue rõcinationem habemus. Id vero nõ est ita: sed oportet ipsis primis esse ꝓpĩquã.

ANT. Tex. c. 24.

DIfficile autẽ noscere est, si sciuit aut non. Difficile.n.noscere est, si ex vniuscuiusq; principiis scimus, aut non: quod verè est scire. Opinamur autem si habeamus ex veris aliquibus syllogismum: & primis scire. Sed hoc nõ est: sed proxima oportet esse primis.

POstq; ostendit, q̃ demonstratio non procedit ex principiis cõibus, sed ex propriis, hic ad euidentiam præmissorum, determinat de principiis propriis & cõibus. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit necessitatem huiusmodi determinationis: dicens, q̃ difficile est cognoscere, vtrum sciamus ex propriis principiis, quod solum est vere scire, aut non ex propriis. Opinantur.n multi se scire, si habeant syllogismű ex aliquibus veris, & primis. Sed hoc non est verum: imo oportet q̃ ad hoc q̃ nos sciamus, q̃ principia sint proxima illis, quæ debent demonstrari: quæ hic dicuntur prima, sicut & supra dicebantur extrema. Oportet proxima esse primis principiis in demonstrabilibus. Secundo ibi,

ARGY.

Ea autem in quocunque genere principia dico: quæ fieri nequit, vt demonstrentur esse.

ANT. Videl ann.

Dico autem principia in vnoquoq; genere: quæ cum sint, non contingit demonstrare.

Determinat de principiis propriis & cõibus. Et circa hoc duo facit. Primo.n.determinat de principiis ꝓpriis, & cõibus. Secundo ostendit qualiter ad huiusmodi principia se habeant hmõi demonstratiuę scientiæ.ibi. {Nõ contingere autem} Circa primum duo facit. Primo distinguit principia à non principiis. Secundo principia adinuicem.ibi. {Sunt aűt quibus.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quæ sint principia: & dicit, q̃ principia in vnoquoq; genere sunt illa, quæ cum sint vera, tñ non conuenit ea demonstrare in illa scientia, in qua sunt principia. Dicit aűt cum sint vera, ad differentiam falsorum, q̃ non demonstrantur in aliqua scĩa. Secundo ibi.

Falsa non demon.

ARGY.

Sumitur igitur quidnã ipsa prima: & q̃ ex hisce proficiscuntur, significãt. At principia sumere esse, cætera demonstrare necesse est. Ceu quid est vnitas, aut rectũue aut triangulus sumere, esse vero vnitatẽ, ac magnitudinẽ, cætera aűt demõstrare.

ANT.

Quid quidem igitur prima significent, & q̃ sunt ex his accipiendum est. Quod autem sint principia quidẽ necesse est accipere: alia vero demõstrare, vt quid vnitas, & quid rectum, & quid est triangulus. Est aűt vnitatem accipere, & magnitudinem, altera vero demonstrare.

Ostendit conuenientiam & differentiam inter principia & non principia. Conueniunt.n. principia cum nõ principiis in hoc, q̃ de vtrisq; oportet accipere, quasi supponendo quid significẽt, & prima.i. principia, & q̃ sunt ex his.i.q̃ ex principiis sumunt, quia quod quid est, propriè pertinet ad sciam, quæ est de substantia.s.ad philosophiam primam, à qua oẽs alię hoc accipiũt. Sed in hoc differunt principia, & q̃ sunt ex principiis, quia de principiis oportet accipere supponendo q̃ sunt. De aliis aűt q̃ sunt ex principiis, oportet demonstrare, q̃a sunt. Sicut in mathematicis accipitur supponẽdo, & q̃d est vnitas, q̃ est principium, & quid est rectum, & quid est triangulus, q̃ non sunt principia, sed passiones. Sed q̃ vnitas sit, aut q̃ magnitudo sit, accipit mathematicus quasi prin-

E cipia: alia vero demonstrat.s. quæ sunt ex principiis. Demonstrat.n. triangulum æquilaterum, & angulum rectum, & etiam hãc lineam rectam esse. Deinde cum di.

ARGY.

Eorum aűt, quibus in demonstratiuis vtuntur scientiis, alia cuiusq; scĩa propria, alia communia sunt. Cõmunia tamen similitudine rationis: quippe cum vsus eorum tantũ sese extendat in quacũq; scientia, quãtum cuiusq; subiecto generi congruit.

ANT.

Sunt autem quibus vtimur in demonstratiuis scientiis, alia quidem ꝓpria vniuscuiusq; scientiæ, alia vero communia. Communia autem sm analogiam: quoniam vtile est in eo, quod est sub scientia, genere.

Distinguit principia adinuicem. Et primo principia propria à cõibus. Secundo cõia adinuicem ibi. {Nõ est aűt suppõ} Prima diuidit in 2. Primo diuidit principia ꝓpria, & cõia. Secundo manifestat quoddã, q̃d poterat esse dubiũ. ibi. {Quasdam tñ scias} Circa primum tria facit. Primo ponit diuisionẽ: dicens, q̃ {principiorum, q̃bus vtimur in demonstratiuis scientiis, alia sunt ꝓpria vniuscuiusq; sciæ: alia vero cõia. Et q̃a posset videri contrarium ei, q̃d supra ostensum est, quia sciæ demonstratiuæ non procedunt ex cõibus, ideo subiungit, q̃ {principia cõia accipiuntur in vnaquaq; scia demõstratiua sm analogiam} .i. sm q̃ sunt proportionata illi sciæ. Et hoc est, quod subdit exponens, q̃ {vtile est accipere} huiusmodi principia in scientiis, inquantum pertinent ad genus subiecti, quod continetur sub illa scia. Secundo ibi.

Lect. seq. imme.

F

Lec. præce.

ARGY.

Propria sunt, vt lineam esse talem, rectumue. Communia, vt si ab æqualibus æqualia demas, ea, quæ restant, æqualia sunt.

ANT.

Propria principia quidẽ, vt lineam esse hmõi G & rectum: cõia autem, vt ab ęqualibus ęqualia si auferas, ęqualia quidem reliqua sunt.

Exẽplificat de vtrisq;: dicens, q̃ ꝓpria principia sunt vt lineam esse hmõi vel rectũ. Tam.n. subiecti, q̃ passionis diffõ, in sciẽtiis, ꝓ principio hr̃. Cõia vero principia sunt, vt si ab æqualibus æqualia demas, q̃ remanẽt sunt æqualia, & aliæ cões animi conceptiones. Tertio ibi.

Quæ diffinitiones in scien. habẽ. pro principio.

ARGY.

Atq; horum vnũquodq;, cuiq; satisfacit ad cuiusq; genus accõmodatum. Idẽ.n. hoc faciet, & si nõ de oĩbus ipsum accipiet geometra: sed de magnitudinibus tantũ, & arithmeticus de numeris solũ.

ANT.

Sufficiens autem est vnumquodq; istorum quantũcunq; in genere est. Idem.n. faciet Geometria, & si nõ de oĩbus accipiat, sed in magnitudinibus solum: Arithmetica aűt in numeris.

H Ostendit quo modo præmissis principiis scię demonstratiuę vtant. Et primo quidem de cõibus dicit, q̃ {sufficiens est accipere vnũ quodq; istorum} cõium, quãtum ꝑtinet ad genus subiectum, de quo est scĩa. {Idem.n. faciet} geometria, si nõ accipiat ꝑmissum principium cõe in sua cõitate {sed solum in magnitudinibus, & arithmetica solũ in numeris} Ita.n. poterit cõcludere geometria, si dicat si ab æqualibus magnitudinib[9] æquales auferas magnitudines, q̃ remanent sunt æquales, sicut si diceret, si ab æqualib[9], æqualia demas, q̃ remanent sunt ęqualia. Et similiter dicendum est de numeris. Secundo ibi.

ARGY.

Sunt etiam & ea ꝓpria, circa quæ scĩa considerat: ea, q̃ ꝑ se illis insunt. Atq; hæc & esse, & q̃d sunt sciẽ sumunt. Vt vnitates Arithmetica: puncta siue linea Geometria. At horum ꝑ se affectuũ, q̃d quidẽ quisq; significat, sumũt, vt arithmetica

quid

quid par, quid impar, quid quadratum, qd quoq; cubus. Geometria qd expers rõnis, quid frãgi, qd concurrere, & hmõi cætera. Demonstrant autem ipsos esse, & per cõia, & p ea, q̃ demonstrata sunt. Eadem & Astrologia facere solet. Oĩa nanq; demonstratiua scĩa circa tria versatur. Sunt.n.ea, q̃ ponit esse. Hæc aũt sunt genus, cuius p se effectuũ est contẽplatrix, & ea, quæ cões dignitates dicuntur, ex quibus primis demonstrat, & tertium affectus, quorum, quid quisque significat, sumit.

ANT. Vide I ann. Tex. cõ. 25.

Sunt autem propria quidẽ & quæ accipiuntur esse, circa quæ scientia speculatur, quæ sunt per se: vt Arithmetica vnitates, Geometria autem signa & lineas. Hæ.n.recipiũt esse, & hoc esse. Horum autem passiones per se, quid quidem significet vnaquæque, accipiũt: vt Arithmetica quidem quid impar, aut par, aut quadrãgulus, aut cubus: Geometria vero quid rationale, aut reflecti, aut curuare. Quòd autem sint, demonstrant per cõia: & ex his, quæ demonstrantur per cõia. Et Astrologia similiter. Omnis enim demõstratiua scientia circa tria est, & quæcunq; esse ponuntur. Hæc sunt autem, genus, cuius per se passionum speculatiua est, & quæ communes dignitates dicuntur, ex qbus primis demonstrãt, & tertium passiones, quorum quid significet vnaquæque accipit.

Ostendit qualiter demonstratiuæ scientiæ vtantur ppriis principiis, & dicit, q̃ propria principia sunt, quæ supponuntur esse in scientiis.s. subiecta, circa quæ scientia speculatur ea, quæ p se insunt eis. Sicut Arithmetica considerat vnitatẽ, & Geometria considerat signa, i. puncta & lineas. Prædictæ.n.supponunt esse, & hoc esse.i. supponunt de eis, & quia sunt, & quid sunt. Sed de passionibus supponunt, quid significet vnaquæque. Sicut Arithmetica supponit, qd est par, & quid est impar, aut quid est numerus quadratus, aut cubus. Et Geometra supponit quid est rationale in lineis. Dicitur.n.rõnalis linea, de qua possumus rõnari per lineam datam. Hmõi autem est omnis linea cõmensurabilis lineæ datæ, quæ vero est incõmensurabilis ei, vocatur irrationalis vel surda. Sil'r & Geometria supponit, quid est reflexum aut curuum. Sed prædictæ scientiæ demõstrant de omnibus prædictis passionibus q̃ sint, per principia cõia, & ex illis principiis quæ demonstrantur ex principiis cõibus. Et quod dictum est de Geometria & Arithmetica, intelligendum est de Astrologia. {Omnis.n.scientia demonstratiua est circa tria,} quorum vnum est genus subiectum, cuius per se passiones scrutantur. Et aliud est communes dignitates, ex quibus sicut ex primis demõstrat. Tertius autem passiones, de quibus vnaquæque scientia accipit quid significent. Deinde cum dicit.

Linea rõnalis quid. Linea irrõnalis quid.

ARGY.

Nihil tamen prohibet, scientiarum nonnullas, horum præterire nõnulla: veluti genus non supponere esse, si pateat esse. Non.n.æque patet numerũ esse, & frigidum, atq; calidũ. Et affectus nõ sumere qd significant, si sint clari: sicut nec dignitates, vt qd significat æqualia ab æqualibus auferre, qa est notũ. Sed nihilominus hæc tria necessaria sunt: id inquam circa quod scientia demonstrat, & ea, quæ demonstrat, atq; ea, ex quibus demonstrat.

ANT.

Quasdam tñ scientias nihil prohibet quędã eorum despicere: vt genus nõ supponere esse, si sit manifestum qm̃ est. Non.n.sil'r manifestũ q̃ numerus sit, & q̃ calidum & frigidũ. Et passiones nõ est recipere quid significãt, si sint manifestæ, sicut nec communia non recipit quid significent, quod est æqualia ab æqualibus demere, qm̃ notum est. Sed nihil minus tria hæc necessaria sunt, circa quod demõstratur, & quæ demonstrantur, & ex quibus.

Manifestat quoddam, de quo poterat esse dubium. Quia.n.dixit, q̃ sciæ supponunt de principiis, qa sunt, de passionibus, quid sunt, de subiectis aũt vtrunque, posset aliquis credere, q̃ oporteret spãlem fieri mentionem de oĩbus istis. Vnde hoc remouet: dicens, q̃ nihil prohibet quasdam scĩas despicere, quædam prædictorum.i. non facere mentionem expressam de præmissis, sicut qñ non facit mentionẽ de hoc q̃ supponat genus subiectum esse, si sit manifestum q̃ sit, quia non est sil'r manifestum de oĩbus q̃ sint, sicut q̃ sit numerus, & q̃ sit calidum & frigidum: quorum vnũ est ppinquum rõni, alterum sensui. Sil'r & quædam sciæ de passionibus non supponunt quid significent, expressam mentionem de eis faciendo. Sicut etiam non oportet q̃ de cõibus principiis semper sciæ faciant mentionem, quia nota sunt. Nihilominus tñ tria prædicta natural'r sunt in scĩa qualibet supponenda.

LECTIO XIX.

Quomodo cõia principia ab inuicem distinguãtur, & qũo diffinito à suppositione separatur: q̃ non item ppter demonstrationem necesse sit ideas ponere demonstrat.

ARGY.

Non est aũt id suppositio, neq; postulatio sanè, qd' necesse est esse p seipsum atq; videri. Demonstratio nãq; non in oratione, q̃ est extra, sed in oratione, q̃ est in mente consistit: quando quidem, nrq; rõcinatio videtur in illa consistere. Etenim fit vt semp aduersus externam orationem p inficiationẽ obsistetur. At non semper aduersus eam, q̃ est in mente.

ANT. Vide I ann.

NOn est autem suppositio, neq; petitio, qd' necesse est propter seipsum esse, & videri necesse est. Non.n.ad exterius rationem est: sed ad eam, quæ est in anima, qm̃ neq; syllogismus. Semper.n.est instare ad exterius rationẽ, sed ad interius rationem non semper.

POstq; diuisit Arist. principia cõia à propriis, hic distinguit cõmunia principia adinuicem. Et diuiditur in tres partes. In prima ponit distinctionem principiorũ cõium adinuicem. In secunda ostendit differentiam diffinitionis à quodam genere principiorum cõium. ibi. {Termini igitur non.} In tertia excludit quẽdam errorem. ibi. {Spẽs quidem igitur.} Circa primum duo facit. Primo distinguit cões animi conceptiones à petitionibus, siue suppositionibus. Secundo petitiones & suppositiones adinuicem. ibi. {Quæcunq; quidem igitur.} Circa primum considerandum est, q̃ cões animi conceptiones habent aliquid cõe cum aliis principiis demonstrationis, & aliquid proprium. Commune quidem habent, quia necesse est, tam ista, q̃ alia principia per se esse vera. Proprium autem est horum principiorum q̃ non solum necesse est ea per se vera esse, sed etiam necesse est videri q̃ sint per se vera. Nullus.n.potest per se opinari contraria eorum. Dicit ergo q̃ illud principium, quod necesse est non solum per seipsum esse, sed etiam vlterius necesse est, ipsum videri.s.cõmunis animi conceptio vel

Cõiũ ani. concept. & aliorũ pri. cõue. & differentia.

dignitas, non est neque petitio, neque suppositio. Quod sic probat. Petitio & suppositio exteriori ratione confirmari possunt.i. argumentatione aliqua. Sed communis animi conceptio non est ad exterius rationem, quia non potest probari per aliquam argumentationem, sed est ad eam rationem, quæ est in anima, quia lumine naturali intellectus statim fit nota. Et q non sit ad exterius rationem patet, quia non fit syllogismus per aliquid exterius ad probandas huiusmodi cões animi conceptiones. Et q huiusmodi non sunt notæ per exteriorem rõem, sed per interiorem, probat per hoc, q exteriori ratione potest instari, vel veré, vel apparenter, interiori autem ratione non est possibile semper instari. Et hoc ideo, qa nihil est adeo verum, quin voce possit negari. Nã & hoc principium notissimum, q non contingat idem esse & non esse, quidam ore negauere. Quædam vero adeo vera sunt, q eorum opposita intellectu capi non possunt, & ideo in interiori ratione eis obuiari non potest, sed solum exteriori, quę est per vocem. Et huiusmodi sunt cõmunes animi conceptiones. Deinde cum dicit.

Quãt° me ta. tex. c. 9. lect. 6. tex. expo. vlt.

AROY. *Qd igitur demonstrari quidem põt, non demonstratum aũt à se, quispiam sumit, id aut supponit, si ita esse discẽti videtur, atq; nõ absolute quidẽ, sed ad illum tantum, i. suppositio, aut postulat, si nulla prorsus discẽti de hoc opinio, vel etiã contraria insit. Atq; hoc interest inter supponẽm, postulationemue. Etenim.i. postulatio, qd' est contrariũ opinioni discentis, vel qd' est qdem demonstrabile, sumit aũt quispiã illud atq; vtitur non demonstrato.*

ANT. Quęcunq; igitur demonstrabilia accipit esse ipse non demonstrans, hæc quidem, pbabilia si accipiat, discenti supponunt, & non est simplr suppositio, sed ad illum solũ, si vero neq; vnius opinionis, aut contrariæ esse idẽ accipiat, idem sicut. Et in hoc differũt suppositio, & quæstio. Est enim quæstio in contrarium dicentis opinioni. Aut quod si aliquis demonstrabile cum sit, accipiat, & vtatur, non demonstrans.

Vide iann.

Distinguit suppositiones ad inuicem. Sciendum tñ est, q aliquid commune habent, & etiam in aliquo differũt. Hoc quidem commune est eis, q cum sint demonstrabilia, tamen demonstrator accipit ea non demonstrans, & præcipué, quia non sunt demonstrabilia per suam scientiam, sed per aliam, vt supra dictum est. Vnde & inter immediata principia computantur, quia demõstrator vtitur eis absque medio, eo q medium non habeant in illa scientia. Differunt autem adinuicem: quia siquidem talis propositio sit probabilis addiscenti, cui fit demõstratio, dicitur suppositio. Et sic suppositio non dicitur simpliciter, sed ad aliquem. Si vero ille nec sit eiusdem opinionis, neq; cõtrariæ, oportet q demonstrator hoc ab eo petat, & tunc dicitur petitio. Si aũt sint cõtrariæ opinionis, tunc erit qõ, de qua oportet disputari inter eos. Hoc tñ omnibus cõmune est, q vnoquoq; eorum vtitur demonstrator, non demonstrans, cum sit demonstrabile.

Lec. 17.

AROY. *Diffinitiones igitur, cum affirmationes, aut negationes non sint, suppositiones non esse patet, quas quidem vt genus cõplectitur propositio. Diffinitiones præterea percipiantur solum oportet. At id non est suppositio, nisi quispiã & audire supponem dixerit esse. Sed ea sunt suppositiones, q cum sint, hoc ipso quod sunt, emergit ipsa conclusio.*

ANT. Termini igitur non sunt suppositiones, nihil enim esse, aut non esse dicunt. Sed in propositionibus sunt suppositiones. Termini autem non, sed solum intelligere oportet. Hæc autem non est suppositio, nisi & audire suppositionem aliquis esse dicat. Sed quorumcũque existentium in eo q illa sunt fit conclusio.

Prima ra. quod diffi. nõ sit sup.

Distinguit diffinitionem à suppositionibus per duas rationes, quarũ secunda incipit. ibi. {Amplius petitio.} Circa primum duo facit. Primo ponit rõnem, quæ talis est. Omnis petitio, vel suppositio dicit aliquid esse vel non esse, termini aũt.i. diffinitiones non dicunt aliquid esse, vel non esse, termini ergo non sunt petitiones, neq; suppositiones per se sumpti. Sed in propositionibus assumpti, suppositiones sunt: vt cũ dicitur, Homo est aĩal rationale mortale. Sed terminos per se sumptos oportet solum intelligere. Intelligere aũt non est supponere, sicut nec audire. Sed illa supponuntur quorumcũque existentium.i. ex quibuscunq; existentibus fit conclusio, in eo q illa sunt.i. propter præmissa. Secundo ibi.

AROY. *Neq; geometra falsa supponit, quemadmodum nõnulli putarunt, qui quidem (inquiunt) demonstrantem falsis vti suppositionibus non oportere, geometrã vero falsa supponere designatam lineã, nunc pedalem, nunc rectam esse, dicentem, q quidem non recta est nõ pedalis. Nam geometra, cum nõ sit ea linea, quã designauit, aut protulit ore, concludere solet, sed cum ea sint, q per illa significãtur, ac indicantur, quæ designauit, ac protulit ipse.*

ANT. Neq; geometra falsa supponit, sicut quidam affirmant dicentes q nõ oportet falso vti geometram: mentiri aũt dicẽtem vnius pedis esse, non vnius pedis: aut rectam scriptam, non rectam esse. Sed geometra nihil concludit secundum hanc lineam, quam ipse posuit, sed quæ per hanc ostenduntur.

Excl. dub.

Excludit quandam dubitõnem. Dicebant.n. quidam q geometra, falsa suppositione vtebatur, cũ diceret, lineam esse vnius pedis, quæ non est vnius pedis: aut lineam descriptam in puluere esse rectam, quæ non est recta. Sed ipse dicit, q geometra nõ supponit falsum, propter hoc. Cum.n. geometra nihil demonstret de particularibus, sed de vniuersalibus, vt supra dictum est, hæ aũt lineæ sunt quędam particularia, manifestum est q de his lineis non demonstrat aliquid, neq; etiam ex eis, sed vtitur eis vt exemplis vliũm, quæ per exempla intelliguntur, de quibus & ex quibus demonstrat. Deinde cum dicit.

Le. 16. tex. expo. 2.

AROY. *Insuper omnis postulatio, suppositioq;, aut vniuersalis est, aut particularis. At neutrum istorũ diffinitionibus competit, quare diffinitiones, suppositiones, postulationesq; non sunt.*

ANT. Amplius petitio, & suppositio omnis, aut sicut totum est, aut sicut in parte: termini autem neutri horum.

Secũda rõ.

Ponit secundam rõnem, quæ talis est. Omnis suppositio, vel petitio est in toto, vel in parte.i. est propositio vlis, vel particularis, sed diffinitiones neutrum horum sunt, quia in eis nihil ponitur, siue prædicatur, neq; vlis, neq; particulariter, ergo &c. Deinde cum dicit.

AROY. *Formas igitur, aut vnum quid præter ipsa multa non necesse est esse, si demonstratio est: tamẽ verum est dicere necessario, vnũ esse de pluribus prædicandum. Nam si id non sit, vniuersale sanè nõ erit,*

A *erit, at si vniuersale non sit, non erit medium ipsum: quare nec demonstratio. Esse igitur vnum quid oportet, idemq́ de pluribus non solum communi nomine prædicandum.*

ANT. Species quidem igitur esse, aut vnum aliqd extra multa, non necesse est, si demõstratio erit. Esse tñ vnum de multis verũ dicere necesse est. Non.n.erit vl'e, nisi hoc sit. Si vero vniuersale non sit, medium non erit: quare neq; demonstratio. Oportet itaq; aliquid vnum, & idem de pluribus esse non æquoce in demonstratione.

Lec.16. te. expo.2. Ostendit ex præmissis, q̃ non est necessarium ponere ideas, vt Plato posuit. Ostensum est enim supra q̃ demõstrationes de vl'ibus sunt, & hoc modo sunt de sempiternis. Non igitur necesse est, ad hoc q̃ demonstratio sit, spẽs esse, i. ideas, aut quodcũq; verum extra multa, sicut B ponebant Platonici mathematica separata cum ideis, vt sic demonstrationes possint esse de sempiternis, sed necessarium est esse vnum in multis & de multis, si demonstratio debet esse, q̃a non erit vl'e, nisi sit vnum de multis. Et si non sit vl'e, non erit medium demonstrõnis: ergo nec demõstratio. Et q̃ oporteat medium demonstrõnis esse vl'e, patet per hoc, q̃ oportet medium demonstrõnis esse vnum & idẽ, de pluribus p̃dicatum non æquoce, sed sm rõnem eandem, quę est ratio vl'is. Si aũt æquiuoce esset, posset accidere vitium in arguendo. Deinde cum dicit.

LECTIO XX.

Quomodo primis & communibus principiis scientię demonstratiuæ vtantur.

ARGV. *Nulla aũt demonstratio sumit fieri non posse, vt simul idẽ affirmetur, atq; negetur, nisi fuerit opus, vt hoc etiam pacto conclusio demonstretur. Q̃d q̃dem fuerit, si sumpserimus affirmare q̃dem primũ de medio esse verum, negare aũt verum non esse. Nihil aũt refert medium esse, atq; non esse sumere, & tertium pari modo. Nam si datum est id, de quo hoĩem dicere verum est, dabitur & id ei, quo non hoĩem dicere verum est. Sed si tantũ hoc totũ sumatur, hoĩem inquam aĩal, non aũt non aĩal esse, erit etiam verum Calliam dicere, & non Calliam animal, non aũt non aĩal. Causa autem est, q̃a primum non solum de medio, sed etiã de alio dicitur, propterea q̃ ad plura sese extendit. Quare nihil ad conclusionem refert, & si medium & ipsum est.*

ANT. Vide Iann. Non contingere autẽ simul affirmare & negare, neq; vna recipit demonstratio. Sed si indigeat monstrare conclõnem, sic ostẽditur, q̃ accipientibus primum de medio q̃ verum sit affirmare, negare aũt non verum. Medium aũt nihil differt esse, & non esse accipere, silr autem & tertium. Si.n.assignetur, de quo homine verum est dicere animal, quãuis non hominem verum, sed si solum hominem aĩal esse omne, non aĩal autem non, erit id verum dicere Calliam & nõ Calliam: non aĩal autem non. Causa autem est q̃ primum nõ solum de medio dicitur, sed de alio, propter quod de pluribus. Quare si neq; medium & idem, & non idem est, ad conclusionem nihil differt.

Tex.c.26.

Postq̃ determinauit Philosophus de principiis p̃priis & cõibus, hic ostendit qualiter demonstratiuę scientiæ se habeant ad cõia & propria. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit qualiter se habeant demonstratiuæ scientiæ circa cõia. In secunda ostendit qualiter se habeãt circa propria. ibi. {Si aũt idem est interrogatio.} Lec.seq. imme. Circa primum duo facit. Primò ostendit qualiter demõstratiuæ scientiæ circa prima principia inter cõmunia se habeant. Secundò quo modo se habeant cõiter circa omnia principia communia. ibi. {Cõmunicant autem omnes scientiæ.} Circa primum duo facit, quia primò ostẽdit qualiter se habeant demonstratiuæ scientiæ circa hoc principium, q̃ non contingit idem simul affirmare vel negare. Secundò quo modo se habeant circa istud principium de quolibet est affirmatio vel negatio vera. ibi. {Omne autem affirmare.} Hęc.n. duo principia omniũ sunt prima, vt probatur in 4. Metaph. Dicit ergo primò q̃ nulla demonstratio accipit hoc principium, q̃ nõ contingit simul affirmare & negare. Si.n. aliqua demonstratio eo vteretur ad ostẽdendum aliquam conclõnem, oporteret q̃ sic eo vteretur, q̃ acciperet primum. i. maiorem extremitatem affirmari de medio & non negari. Quia si acciperet affirmationem & negationem ex parte mediĩ, nihil differt vtrum sic vel sic esset, & eadem ratio est de tertio, i. de minori extremitate per cõparationem ad medium. Verbi gratia, Sit animal primum, Homo medium, & Callias tertium. Si quis vellet vti prædicto principio in demonstratione, oportet sic arguere. Omnis homo est animal, & non est non animal, Callias est homo, ergo Callias est animal, & non est non animal. Cum.n. dicat omnis homo est animal, nihil differt, vtrũ etiam hæc sit vera, non homo est animal, vel non sit vera. Et similiter in conclusione non differt, ex quo Callias est animal, vtrum Callias sit animal vel non animal. Et huius causa est, quia primum non oportet dici de solo medio, sed potest dici etiam de aliquo quodam, quod est di- C uersum à medio quod significatur p̃ negationem mediĩ, propter hoc q̃ primum dicitur de pluribus q̃ñq; q̃ medium, sicut animal de pluribus q̃ homo. Vnde dicitur de equo qui est non homo. Vnde si accipiatur medium idẽ, & nõ idem. i. si accipiatur medium affirmatiuum, & negatiuum, vt cum dico, homo & non homo est animal, nihil facit ad conclusionem. Cum autem accipitur affirmatio & negatio ex parte maioris extremitatis, differũt quidem, quantum ad conclusionem, & etiam quantum ad veritatem pręmissarum. Si.n. homo esset non animal, non esset verum, q̃ homo est animal, neq; sequeretur, q̃ Callias esset animal. Tamen nihil plus certificatur, cum No.totum. dicitur homo est animal, & homo non est non animal, q̃ cum dicitur, solum homo est animal. Idem enim intelligitur per vtrũque. Et sic manifestum est, q̃ demonstrationes non vtuntur hoc principio. s. q̃ affirmatio & negatio non sint simul vera, neq; ex parte prædicati, neque ex parte subiecti. Deinde cum dicit.

D *Hoc autem omne inquam affirmandum, aut ne-* ARGV. *gandum esse, ea demõstratio sumit, qua deducitur ad id quod fieri nequit. Nec tamen semper vniuersaliter, sed quod satis est generi, circa quod genus demõstrationes afferũtur, sicut & prius est dictũ.*

ANT. Omne autem affirmare, aut negare, quæ est ad impossibile demõstratio accipit, & hoc neq; semper vniuersale, sed quantum sufficiens est. Sufficiens autem est in genere. Dico autem in genere, vt circa quod genus demonstrationes sunt, sicut dictum est prius.

Ostendit quo modo demonstratiuæ scientiæ vtantur Modus demonstr. ad imposs. hoc principio, de quolibet est affirmatio vel negatio vera. Et dicit quòd hoc principium accipit demonstratio,

quæ est ad impossibile. In hac.n.demonstratione probatur aliquid esse verum, per hoc ꝙ eius oppositum est falsum. Quod nequaquam contingeret si possibile esset, ꝙ vtrūq; oppositorum esset falsum. Non tñ semper vtitur prædicta demonstratio hoc principio, quia qñq; illud oppositum quod ostenditur esse falsum non est negatio, sed contrarium immediatum. Sicut si ostenderetur aliquem numerum esse parem, per hoc ꝙ eius oppositum falsum est.s.ipsum esse imparem ducēdo ad impossibile. Neq; vtitur etiam hoc principio vl'r.i.in sua vniuersalitate, sub his terminis, ens & non ens, sed inquantum est sufficiens in genere aliquo, vel inquantum contrahitur ad genus subiectum. Et dico de illo primo genere, circa quod sunt demonstrationes. Sicut si in geometria accipiatur rectum, & non rectum, vt cum ostenditur aliqua linea esse recta, propter hoc quod est falsum eam esse nō rectam ducendo ad impossibile. Deinde cum dicit.

ARGY. *Conueniunt aūt inter sese scientiæ oēs in hisce, quæ cōia sunt: non in hisce, de quibus demonstrāt, nec in his etiam quæ demonstrant. Cōia autem ea dico, quibus sic vtuntur: vt ex ipsis demonstrant.*

ANT. Tex.c.17. Communicant aūt scientiæ omnes s'm cōia. Communia autem dico quibus vtuntur, tanq̃ ex his demonstrantes, sed non de quibus demonstrant: neq; quod demonstrant.

Ostendit quo modo demonstratiuæ scientiæ se habeāt communiter ad alia principia communia. Et circa hoc duo facit. Primo dicit ꝙ omnes scientiæ in principiis communibus communicant hoc modo, ꝙ omnes vtuntur eis, sicut ex quibus demonstrant, quod est vti eis vt principiis. Sed nō vtuntur eis, vt de quibus aliquid demonstrant, vt de subiectis, neque sicut quod demonstrant.i.conclusionibus. Secundo ibi.

ARGY. *Differendi quoq; facultas cum oībus conuenit, & si qua vniuersaliter ipsa cōia ostēdere nitatur, velut omne quoduis affirmetur aut negetur oportet, vel ab æqualibus demptis æqualibus æqualia sunt ea, quæ restant, vel talium aliqua. Atq; ipsa differendi facultas non est sic diffinitorum quorūdam, neq; generis cuiusdam. Non enim interrogaret. Demonstranti nāque non licet interrogare, propterea ꝙ ex oppositis non ostenditur idem. Hoc autem demonstratum est in hisce, quæ de ratiocinatione sunt pertractata.*

ANT. Sed dialectica de omnibus, & si aliqua vni- Vide Iann. uersaliter tenet monstrare cōia, vt quidem omne affirmare, aut negare, aut quod est æqualia ab æqualibus, aut talium quælibet. Sed dialectica non est sic diffinitorum quorūdam, neq; ge- H Vide Iann. neris alicuius vnius. Non.n.interrogaret. Nō est.n.interrogare demonstrantem, ꝑꝑ id, quod oppositorum esse non demonstrat idem. Ostēsum autem est hoc in his, quæ de syllogismo.

Dial. de q̄bus & prima philos. Ostendit ꝙ quædam scientiæ vtuntur principiis cōmunibus alio modo, q̄ dictum est. Dialectica enim est de cōmunibus, & aliqua alia scientia est de cōmunibus, sicut philosophia prima, cuius subiectum est ens, & considerat q̄ consequuntur ens, vt proprias passiones entis.

Sciendum tñ, ꝙ alia ratione est de communibus Logica, & Philosophia prima. Philosophia.n.prima est de communibus, quia eius consideratio est circa ipsas res cōes.s. circa ens & partes eius. Et quia circa omnia, quæ sunt habet negotiari ratio. Logica aūt est de oprationibus rationis, Logica etiam erit de his, quæ communia sunt E omnibus.i.de intentionibus rōnis, quæ ad omnes res se habent. Non aūt ita ꝙ ipsa Logica sit de ipsis rebus cōibus, sicut de subiectis. Considerat.n.Logica sicut subiectum syll'm, & enunciationum, & prædicatum, aut aliquid huiusmodi. Idē supra in prohe. Pars autem Logicæ, quæ demonstratiua est, & si circa oēs intentiones versetur, docendo quo modo fiunt demonstratiuæ scientiæ, non tñ procedendo ex communibus intentionibus ad aliquid ostendendum de rebus, quæ sunt subiecta aliarum sciarum. Sed hoc Dialectica facit, quia ex cōibus intentionibus ꝓbat arguendo ad ea, quæ sunt aliarum sciarum, siue sint ꝓpria, siue sint cōia, maxime tñ ad cōia. Dialect. de cōibus dupliciter. Sicut argumentatur ꝙ odium est in concupiscibili, in qua est amor, ex hoc, ꝙ contraria sunt circa idem. Est ergo Dialectica de cōmunibus, non solum quia pertractat intentiones cōes rationis, quod toti Logicæ est cōe, sed etiam quia circa cōia rerum argumentatur. Quæcunque autem scientia argumentatur circa cōia rerum, oportet ꝙ argumentetur cir F ca principia cōia, quia veritas principiorum communium est manifesta ex cognitione terminorum communium, vt entis & non entis, totius & partis, & similium. Dicit aūt signanter {& si aliqua scientia tenet,} q̄a Philosophia prima non demonstrat principia cōia, sunt.n. indemonstrabilia simpl'r, sed aliqui errantes tentauerūt ea demonstrare, vt patet in 4.Metaph. Text. cō. 8. l.5.t.exp.6. & tex.cō.9. l.6.t.exp.3. Vel etiam quia & si non possunt demonstrari simpliciter, tñ Philosophus primus tentat mōstrare eo modo, quo est possibile.s.contradicendo negantibus ea, per ea quæ oportet ab eis concedi, non per ea, q̄ sunt magis nota. Sciendum est etiam, ꝙ primus Philosophus hoc modo non solum demōstrat ea, sed etiam aliquid de eis monstrat, sicut de subiectis, sicut ꝙ impo'e est mente concipere opposita eorum, vt patet in 4.Metaph. T.c 6.l.6. t.exp.3. Cum ergo disputet circa hæc principia & Philosophus primus & dialecticus, tñ aliter & aliter. Dialecticus.n.non ꝓcedit ex aliquibus principiis demonstratiuis, neq; assumit alteram partem contradi- G ctionis tm̄: sed se habet ad vtrāque. Contingit.n.vtrāq; qñq; vel probabilem esse, vel ex ꝓbabilibus ostendi, q̄ accipit dialecticus. Et ꝑꝑ hoc interrogat, Demonstrator autem non interrogat, quia non se habet ad opposita. Et hæc est differentia vtriusque, quę posita est in his, quę de syllo sunt.i.in lib.Priorum in principio. Philosophia ergo prima procedit circa cōmunia per modum demonstrationis, & non per modum dialecticæ disputationis.

LECTIO XXI.

In omnibus demonstratiuis scientiis proprias interrogationes, responsiones, & disputationes esse, quibus vt propriis principiis vtantur, ostendit.

Quod si eadem est interrogatio ratiocinatiua & ꝓpō contradictionis (sunt autem in vnaquaq; sciā propositiones, ex quibus vniuscuiusq; propria conficitur ratiocinatio) erunt porro quædam interrogationes ad singulas scientias attinentes, ex q̄bus H *fit cuiusq; propria rōcinatio. Patet ergo non oēm interrogationem geometricam esse, nec ad medēdi artem oēm accommodari, & pari modo de cæteris.* ARGY.

SI autem idem est interrogatio syllogistica, & propositio contradictionis (ꝓpositiones autem sunt s'm vnamquāq; scientiam, ex quibus est syllogismus) s'm vnāquāque vtique erit interrogatio scibilis, ex quibus quidē s'm vnāquamque scientiam proprius fit syllogismus. Manifestum itaque ꝙ non omnis interrogatio geometrica vtique erit, neque medicinalis. Similiter autem est & in aliis. ANT.

POstquam ostendit Philosophus qualiter scientiæ demonstratiuę se habeant circa principia cōmunia, hic ostendit

A oſtendit qualiter ſe habeant circa propria. Et diuiditur in duas partes. In prima oſtendit ꝙ in qualibet ſcientia ſunt propriæ interrogationes, reſpõſiones, & diſputationes: In ſecunda oſtendit qũo in qualibet ſcientia ſunt ꝓpriæ deceptiones. ibi. {Quoniam autem ſunt geometricę.} {Circa primum duo facit.} Primo oſtendit ꝙ in qualibet ſcientia ſunt interrogationes propriæ. In ſecunda, ꝙ in qualibet ſcientia ſunt rñſiones propriæ, & diſputationes. ibi. {Neq; omnem interrogationem vtiq;} Circa primum duo facit. Primo oſtendit, ꝙ in qualibet ſcientia ſunt interrogationes propriæ. Secũdo quæ ſunt iſtæ. ibi. {Sed ex quibus aut demõſtratur.} Primum ſic oſtẽdit. Idem eſt ſm ſubſtantiam interrogatio ſyllogiſtica, & ꝓpoſitio. Propoſitio autem accipit alteram partẽ contradictionis, licet in modo proferendi differant. Hoc enim quod ad interrogationem reſpondetur, aſſumitur, vt ꝓpoſitio in ſyllogiſmo aliquo. In vnaquaq; autem ſciẽtia ſunt propriæ propoſitiones, ex quibus fit ſyllogiſmus. Oſtenſum eſt enim, ꝙ quælibet ſcientia ex propriis ꝓcedit. Ergo in qualibet ſcientia, ſunt propriæ interrogationes. Non ergo quęlibet interrogatio eſt geometrica, vel medicinalis, & ſic de aliis ſcientiis. Sciẽdum tamen eſt, ꝙ interrogatio aliter eſt in ſcientiis demõſtratiuis, & aliter eſt in dialectica. Dialectica.n. non ſolum interrogat de concluſione, ſed etiam de præmiſſis. Demonſtrator autem non interrogat de præmiſſis, ſed ſumit quaſi per ſe notas, vel per alia principia probat. Sed interrogat ſolum de concluſione. Et cum eam demonſtrauerit, vtitur ea, ſicut alia propoſitione, ad demonſtrandum aliquam aliam concluſionem. Deinde cum dicit.

Lec. ſme. ſe.

Interrog a. qualiter I-dẽ. & dia.

ARGV. *Sed aut ea, ex quibus aliquid oſtẽditur: de quibus eſt ipſa Geometria, aut ea, quæ ex eiſdem demõſtrãtur, ex quib⁹ Geometria demõſtrat, qualia ſunt perſpectiua. Idem eſt & in cæteris intelligendum.*

ANT. Sed ex quibus, aut demonſtratur aliquid eorum, de quibus Geometria eſt, aut ex eiſdem
C demonſtratur geometricę: ſicut in ſpeculatiua. Similiter autem & in aliis.

Primò oſtendit quæ interrogationes ſunt propriæ vnicuiq; ſcientiæ. Et primo inquantum aſſumuntur vt propoſitiones: ex quibus demonſtrator procedit. Secundo inquantum ſumuntur vt cõcluſiones. ibi. {Et de his quidem.} Dicit ergo primo, ꝙ interrogationes geometricæ ſunt ex quibus demõſtratur aliquid circa illa, de quibus eſt Geometria: aut illa, quæ demõſtrantur ex principiis Geometriæ eiuſdem. Sicut illa, ex quibus demonſtratur aliquid in ſpeculatiua ſcientia. i. perſpectiua, quæ procedit ex principiis Geometriæ. Et quod dictum eſt de Geometria, intelligendum eſt de aliis ſcientiis: quia. ſ. propoſitio, vel interrogatio dicitur propriè alicuius ſcientię, ex qua demonſtratur in ipſa ſcientia, vel in ſcientia ſubalternata. Deinde cum dicit.

ARGV. *Atq; de his ipſis reddẽda quoq; ratio eſt ex geo-*
D *metricis principiis, cõcluſionibuſue: ſed de principiis nõ eſt reddẽda rõ geometræ, vt eſt profeſſor geometriæ. Eadẽ ſunt & in cæteris ſciẽtiis obſeruãda.*

ANT. Et de his quidem rationem ponendam eſſe Geometricis principiis & concluſionibus: ſed principiorum rationem non ponendam eſſe, Geometriæ ſecundum ꝙ eſt geometria. Similiter autem & in aliis ſcientiis.

Notificat geometricam interrogationem, prout eſt cõcluſio. Et dicit, ꝙ de interrogatiõibus geometricis ponẽda eſt ratio, demonſtrando. ſ. veritatem ipſarum ex principiis geometricis, & concluſionibus: quæ per ipſa principia demõſtrantur. Non.n. cuiuſlibet demonſtrationis, geometricę ratio reddiť ex primis geometrię principiis,

A ſed interdum ex his, quę per prima principia ſunt cõcluſa. Interrogationum autem, quæ ſemper ſunt concluſiones in demonſtratiuis ſcientiis, ratio reddi poteſt in eiſdẽ ſed principiorum ratio non poteſt reddi a geometra, ſm ꝙ geometra eſt. Et ſimiliter in aliis ſcientiis eſt. Nulla.n. ſcientia probat ſua prima principia, ſm ꝙ oſtenſum eſt ſupra. Et dicit ſm ꝙ geometra eſt, quia contingit in aliqua ſcientia probari principia illius ſcientiæ, inquantũ ſcilicet illa ſcientia aſſumit principia alterius ſcientiæ, ſicut geometra probat ſua principia ſm ꝙ aſſumit formã philoſophi primi, i. metaphy. Deinde cum dicit. Lec. 18. te. expo. 7.

Nec igitur artificem quemquam quauis percontari, nec ad quamuis interrogationem de ſingulis reſpondere oportet, ſed ea tantũ, quæ in ſciẽtia ſua determinata ſunt. Quod ſi quiſpiam cũ geometra, vt geometra eſt, ſic diſſeruit: patet & bene illum
B *eſſe diſceptaturũ, ſi ex iis oſtẽderit aliquid. Quod ſi non hoc diſſeruerit modo, non bene ſine dubio diſceptabit. Patet etiam illum nõ redarguere geometram niſi per accidens. Quamobrem inter ignaros geometricæ de geometria diſſerendum non eſt: latebit.n. is qui dixerit prauè. In cæteris etiam ſcientiis res ſeſe habet ſimiliter.* ARGV.

Neq; omnẽ interrogationem vtiq; eſt vnũquenq; ſcientem interrogare, neq; ſecundum omne interrogatum reſpondere de vnoquoq;, ſed quæ ſunt ſecundum ſcientiam determinatam. Si autem diſputat cum geometra, ſm ꝙ eſt geometra, ſic manifeſtum eſt qm̃, benè ſi ex iis aliquid demonſtret. Si verò non, non bene. Manifeſtum eſt autem ꝙ non arguit geome-
C tram: ſed aut ſecundum accidens. Quare non vtiq; erit in non geometricis de geometria diſputandum: latebit enim prauè diſputantem. Similiter autem & in aliis ſe habet ſcientiis. ANT.

Oſtẽdit ꝙ in qualibet ſciẽtia ſunt propriæ rñſiones et diſputationes. Et primò ꝙ ſint propriæ rñſiones. Secundò ꝙ ſint proprię diſputationes. ibi. {Si autẽ diſputat.} Dicit ergo, ꝙ ex prædictis patet, ꝙ {non cõtingit vnũquenq; ſciẽtem de qualibet qõne interrogare.} Vnde ẽt patet, ꝙ non contingit de quolibet interrogato reſpondere: ſed ſolũ de his, quæ ſunt ſm propriam ſcientiam: eo ꝙ ad eandem ſcientiam pertinet interrogatio & reſponſio. Et quia ex interrogatione & rñſione fit diſputatio: conſequenter oſtendit ꝙ in qualibet ſcientia eſt propria diſputatio, dicens: ꝙ ſi diſputet geometra cũ geometra ſm ꝙ geometria. i. de his, quæ ad Geometriam pertinet, manifeſtum eſt, ꝙ benè procedit diſputatio. Si tamẽ nõ
D ſolum fiat diſputatio de eo, quod eſt geometriæ, ſed ẽt ex principiis geometricis procedatur. Si verò non ſic fiat diſputatio in geometria: non benè diſputatur. Si verò aliq̃s diſputet cũ geometra nõ de geometricis: manifeſtũ eſt, ꝙ nõ arguit. i. ꝙ nõ cõuincit niſi ꝑ accidẽs: puta ſi ſit diſputatio in muſica, & cõtingat geometrã per accidẽs eſſe muſicum. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ non eſt in non geometricis de Geometria diſputandum: quia non poterit iudicari per principia illius ſcientiæ, vtrum benè vel malè diſputetur. Et ſimiliter ſe habet in aliis ſcientiis.

LECTIO XXII.

Et ſi in demonſtratiuis ſcientiis nonnunquam interrogationes fiant non proprię, & falſæ, non propterea aliquis committitur in in illis paralogiſmus.

Cum autẽ interrogationes ſint geometricæ, ſunt ne & in geometricæ? Et interrogationũ hæ q̃ ab ea ARGV.

prodeunt

prodeunt ignoratione, quæ est dispositio, geometricæ ne sunt, & in quacunque facultatum similiter? Præterea vtra ratiocinationum ab ignoratione proficiscitur, vtrum ea, quæ ex oppositis constat, an ea, quæ constructa est vitiosè?

ANT. Tex.c.18. Vide in 20.

QVoniam autem sunt geometricæ interrogationes, nonne sunt & nō geometricæ? Et secundum vnamquanque scientiam, quæ secundum ignorantiam quamlibet, geometricæ sunt? Et vtrum secundum ignorantiam syllogismus sit, qui est ex oppositis syllogismus, aut paralogismus?

POstq̄ ostendit Philosophus, q̄ in qualibet sciētia sunt propriæ interrogationes, responsiones, & disputationes: hic ostēdit q̄ in qualibet scientia sunt propriæ deceptiones & ignorātiæ. Et diuidit in duas partes. In prima

F

mouet quasdam quæstiones. In secunda soluit. ibi. {Secundum geometriam vero} Ponit ergo primo tres quæstiones, quarum prima est.

Quæst. pri. Lec. præce. imme.

Cum sint quædam interrogationes geometricæ, vt supra ostensum est, nonne sunt etiam quædam non geometricæ? Et quod de Geometria dicitur, potest etiam de qualibet scientia dici.

Secunda.

Secundam quæstionē ponit. ibi. {Et s̄m vnamquanque} quæ talis est. Vtrum interrogationes quæ sunt s̄m ignorantiam, quæ est in vnaquaque scientia, possint dici geometricæ, & similiter alicui scientiæ aliꝗ propriæ. Dicuntur autem interrogationes s̄m ignorantiam alicuius scientiæ, quando de his interrogatur, quæ sunt contra veritatē scientiæ illius.

Tertia.

Tertiam quæstionem ponit. ibi. {Et vtrum s̄m ignorantiam} quæ talis est. In vnaquaque scientia contingit decipi per aliquem syllogismum, quem vocat s̄m ignorantiā.

Per syllm decipi dupliciter.

Contingit autem per aliquem syllogismum deceptionē accipere dupliciter. Vno quidem modo, quando peccat in forma non seruādo debitam formam syllogismi et mo-

G

dum. Alio modo, quando peccat in materia, procedens ex falsis.

Syllō peccās in mā.

Et est differētia inter hos modos duos: quia ille qui peccat in materia, syllogismus est, cum obseruent omnia, quæ ad formam syllogismi pertinent. Ille autē, qui peccat in forma, syllogismus quidem nō est, sed paralogismus. i. apparens syllogismus.

Cap. 1.

In dialecticis quidem vtroque modo contingit fieri deceptionem. Vnde & in. 1. Top. Arist. facit mentionem de litigioso, qui est syllogismus, & de peccante in forma, qui nō est syllogismus, sed apparens. Est ergo quæstio, vtrū syllogismus ignorātiæ, qui fit in scientiis demōstratiuis, sit syllogismus ex oppositis scientiæ. i. ex falsis procedens, aut paralogismus, scilicet peccans in forma, qui non est syllogismus, sed apparens.

Sēsus vl. q.

Deinde cum dicit.

ARGY.

At. n. in geometrica interrogationes, aut ex Geometria sunt, aut ex alia facultate. Nam musica: quidem interrogatio, si de geometria fiat,

H

ingeometrica est.

ANT.

Secundum Geometriam autem, aut quæ ex alia arte, vt musica est interrogatio non geometrica.

Solo. 1. q.

Soluit prædictas quæstiones. Et primò soluit primam. Secundò secundam. ibi. {De Geometria autem.} Tertiò tertiam. ibi. {In doctrinis autem.} Dicit ergo primò, quòd {interrogatio omnino non geometrica est illa, quę omnino fit ex alia arte, sicut ex Musica.} Vt si quæratur in geometria, vtrū tonus possit diuidi in duos semitonos æquales, talis interrogatio est omnino nō geometrica: quia est ex his, quæ nullo modo ad geometriam pertinent.

ARGY.

At aquæ distātes putātes cōcurrere, tū geometrica, tū ingeometrica est. Duplex est. n. ingeometricū, & perinde atque informe: at quæ alterū ex eo, quia nihil habet geometriæ, vt informe, quod vacat forma, alterum ex eo, quia aliquid eius prauè complectitur, vt informe, quod turpem habet formam fœdamque. At hæc ignoratio, & quæ ex talibus est principijs Geometriæ contraria est.

E

ANT.

De geometria autem paralellas subire opinari: geometrica quodammodo est, & nō geometrica alio modo. Dupliciter. n. hoc est, sicut arithmon, idest quod est sine rithmo. Altero quidem non geometrica est in non habendo sicut arithmon, altera vero in prauè habendo: Et ignorantia hæc quæ est ex huiusmodi principiis contraria est.

Soluit secundam quæstionem dicēs, q̄ {est interrogatio de Geometria}. i. de his, quæ pertinent ad geometrā vt cū interrogat̄ de aliquo aliqs, quod est cōtra veritatē geometriæ. Sicut si fiat quæstio, de hoc quod est {paralellas subire}. i. lineas æquæ distātes cōcurrere est {quodāmodo geometrica, & quodāmō nō geometrica. Sicut. n. arithmō. i. quod est sine richmo} vel sono dupl̄r dr̄. Vno quidē mō, quod nullo modo habet sonū, vt lana, alio aūt modo, quod non habet benè sonū, sicut cāpana nō bn̄ sonans: ita interrogatio nō geometrica dr̄ dupl̄r. Vno modo, quia est omnino non geometrica, quasi nihil habens geometriæ, sicut quæstio de Musica proposita. Alio mō, quia prauè habet id quod est geometriæ, quia videlicet habet cōtrariū geometricæ veritati. Ita ergo interrogatio q̄ est de cōcursu linearū æque distantiū, non est non geometrica primo modo, cū sit de rebus geometricis, sed secūdo modo: quia prauè habet id, quod est geometriæ. Et ignorantia hæc. s. quæ est in prauè vtendo principiis geometriæ, est cōtra veritatem geometriæ. Deinde cum di.

ARGY.

In mathematicis autem non similiter fraus fit cum differitur: quia mediū est semper duplex. Nā alter extremorū de hoc omni: & hoc rursus, idē idem de altero dicitur: atque prædicatū non dicitur omne. Hæc autem licet quasi cernere mentis perceptione, in differendi vero facultatis disceptionibus latent. Est ne omnis circulus figura? si designaueris, patet. Sed quidnam vltra. Carmina ne sunt circulus? Continuo patet non esse.

ANT. Tex.c.13.

In doctrinis autem similiter non est paralogismus: eo q̄ medium fit semper dupliciter, & de hoc enim omni: & hoc iterum de alio dicitur omni. Quod autem prædicatur non dicitur omne. Hæc autem sunt vt videre est intellectu. Sed in rationibus latet, vtrum omnis circulus figura sit. Si autem scribatur manifestū est. Quòd autem sunt carmina circulus, manifestum quoniam non est.

Vide in an.

Solo. 3. q.

Soluit tertiam quæstionem. Et circa hoc duo facit. Primò ostendit, q̄ in demonstratiuis scientiis nō fit paralogismus in dictione. Secūdo, q̄ non fit extra dictionē: ibi {Non oportet autem.} Cum autē s̄m sex locos sophisticos fiat paralogismus in dictione, ex his accipit vnū paralogismum: qui fit s̄m æquiuocationem, ostendēs, q̄ talis paralogismus in scientiis demonstratiuis esse nō potest: de quo tamen magis videtur. Dicit ergo, q̄ {in doctrinis non fit paralogismus}. s. syllogismus peccās ī forma, sicut in dialecticis. In demonstratiuis. n. oportet medium idem semper esse dupliciter: idest ad duo extrema com-

comparari. Quia & de medio maior extremitas vniuersaliter prædicatur: & mediũ vniuersaliter de minori extremitate. Sed quod prędicatur, nõ dicitur omne.i.signũ vniuersale non ponitur ad prædicatum. In fallacia vero æquiuocationis est quidem idem medium ſm vocẽ, non autem ſm rem. Et ideo quando in voce proponitur, latet. Sed si ad sensum demonstratur, non potest esse aliqua deceptio. Sicut hoc nomen circulus æquiuoce de figura dicitur, & de poemate. Similiter & in rationibus.i.in argumẽtationibus latet.i.deceptio potest accidere, vt si dicatur. Omnis circulus est figura, poema Homeri est circulus: ergo poema Homeri est figura. Si vero scribaẽ ad sensum circulus, nulla potest esse deceptio, {Manifestũ enim erit, ꝙ carmina non sunt circulus. Sicut autem hęc deceptio excluditur per hoc, ꝙ medium demõstratur ad sensum: ita & in demõstratiuis excluditur per hoc, ꝙ medium demonstratur ad intellectum. Cum enim aliquid

Repetit ex. 2. clarius.

diffinitur: ita se habet ad intellectũ, sicut id quod sensibiliter describitur, se habet ad visum. Et ideo dicit ꝙ hæc.s. diffinita in demonstratiuis scientiis, sunt, quæ videntur in intellectu. In demonstrationibus autem proceditur semper ex diffinitionibus. Vnde non potest ibi esse deceptio æquiuocationis, & multominus ſm alias fallacias in dictione. Deinde cum dicit.

In demon. nõ esse fal. æquiuo.

ARGY. *Atq. non oportet inficiationem ad ipsum afferre, si sit propositio inductiua. Vt.n.neq. propositio est ea, quæ non ad plura sese extendit, (non.n.erit de omnibus) vniuersalibus autem extruitur ratiocinatio, sic patet nec eam infeiationẽ esse, quæ vniuersalis non est. Etenim eadem sunt propositiones, inficiationesúe. Nam quam affert quispiam inficiationem, ea vel differendi, vel demonstrandi propositio fieri potest.*

ANT. Non oportet autem instãtiam in ipsum ferre, si sit propositio inductiua. Sicut.n.neq; propositio est, quæ non est in pluribus (non.n.ita erit in omnibus) ex vniuersalibus autem est syllogismus, manifestum est ꝙ neq; instantia est. Eædem enim sunt propositiones, & instantiæ. Quam.n.fert instantiam, hęc fiet vtiq; propositio, aut demonstratiua, aut dialectica.

Ostendit, ꝙ nõ potest fieri paralogismus in demõstratiuis ſm fallaciam extra dictionem. Et quia hmõi paralogismis frequenter obuiatur ferendo instantiã, per quã, ostẽditur defectus in forma syllogizãdi, ideo primo ostẽdit, qualiter ferenda est instantia in demonstratiuis. Secũdo ostendit, ꝙ in eis non potest esse paralogismus ſm fallaciam contradictionis. ibi. {Contingit autẽ quosdã.} Dicit ergo primo, ꝙ {non oportet in demonstratiuis ferre instantiam in ipsum}.i.in aliquem paralogismum,

D sumẽdo aliquã propositionẽ inductiuã.i.particularem. Nam inductio ex particularibus procedit, sicut syllogismus ex vniuersalibus. Et hoc ideo est, quia in demonstratiuis non sumitur propositio, nisi quæ est in pluribus. Nisi enim sit in pluribus nõ est in omnibus. Oportet autem syllogismum demonstratiuum ex vniuersalibus procedere. Vnde manifestum est ꝙ neq; instantia potest esse in demõstratiuis, nisi vniuersalis, quia eędem sunt propositiones & instantiæ. Tam.n.in dialecticis ꝙ in demonstratiuis, illud quod sumitur vt instantia, postea sumitur vt propositio, ad syllogizandum contrarium eius, quod probat. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fit aũt vt quidam vitiose cõcludant, propterea quod eos medios sumunt, qui terminos vtrosq. sequuntur. Quale quidẽ facit & Ceneus, ignẽ gigni*

A *multiplicata ratione concludens: hoc pacto. Ignis, vt dicit, celerrime gignitur. Quod multiplicata gignitur ratione, id celerrimè gignitur. Hoc autem modo constare ratiocinatio nequit. Sed si celerrimam generationem multiplicata sequatur ratio: & ignem celerrima generatio.*

ANT. Vide Iann. Contingit autem quosdam non syllogisticè dicere propter id, quod accipiunt vtrisq; inhærentia: vt & Ceneus facit ꝙ ignis in multiplicata analogia sit. Nanq; ignis cito generatur, sicut dicit, & hoc analogia.

Ostendit, ꝙ in demõstratiuis nõ accidit deceptio per paralogismos extra dictionem. Et sicut ostenderat supra ꝙ non erat paralogismus in dictione in demonstratiuis, ostendendo de vno paralogismo, qui fit secundũ fallaciã

Lec. pñti.

B æquiuocationis: ita hic ostendit, ꝙ in demõstratiuis non est paralogismus extra dictionem, ostendendo de vno, ꝗ fit secundum fallaciam consequentis. Patet enim ꝙ secũdum alias fallacias extra dictionem non potest fieri paralogismus in demonstratiuis. Neq;.n.secundum accidẽs, cum demonstrationes procedant ex his quæ sunt per se. Neq; secundum quid, & simpliciter, cum ea quæ in demonstrationibus sumũtur, sint vniuersaliter, & semper, & non secundum quid. Circa ergo hoc duo facit. Primo ostendit, qualiter fiat paralogismus secundum fallaciam consequentis. Secundo, ꝙ ex hoc modo non accidit deceptio in demonstratiuis. ibi. {Aliquando quidem.} Dicit ergo primo, ꝙ {quosdam nõ cõtingit syllogisticè dicere}.i, non seruare formam syllogismi, propter hoc, ꝙ accipiunt vtranq; inhærentiam, idest quia accipiũt medium affirmatiuæ pędicatum de vtroq; extremorum, quod est syllogizare in secunda figura ex duabus propositionibus affirmatiuis, quod facit fallaciam consequentis. Sicut facit quidam Philosophus nomine Ceneus, ad

Cur tm̃ de falla. consequentis.

Falla. consequẽtis quid facit.

C ostẽdẽdũ ꝙ ignis sit in multiplicata analogia.i.ꝙ in maiori quãtitate generatur ignis ꝙ̃ fuerit corpus ex quo generaẽ: eo ꝙ ignis cũ sit rarissimũ corpus, per rarefactionem ex aliis corporibus generatur. Vnde oportet ꝙ materia prioris corporis sub maioribus dimẽsionibus extẽdatur, formã ignis assumens. Ad hoc autem probãdum vtebatur tali syllogismo. Quod generatur ex multiplicata analogia, cito generaẽ: sed ignis cito generatur, ergo ignis generaẽ ex multiplicata analogia. Deinde cũ di.

ARGY. *Interdum igitur fieri nequit, vt ex iis, quæ sumuntur ratiocinatio construatur, interdum vero fieri potest, sed non cernitur.*

ANT. Vide in an. Aliquando quidem igitur syllogizare non contingit ex acceptis, aliquando vero contingit, sed non videtur.

D Ostẽdit, ꝙ per hunc modũ syllogizãdi nõ accidit deceptio in demõstratiuis scientiis. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat, ꝙ ex hoc modo syllogizandi non semper accidit deceptio: dicẽs ꝙ aliqñ ſm supradictũ modũ arguẽdi nõ cõtingit syllogizare ex acceptis: qñ.s. termini nõ sunt cõuertibiles. Non.n.sequiẽ. Si omnis homo est animal, ꝙ quicquid est animal sit homo. Aliquãdo vero cõtingit syllogizare.s.in terminis conuertibilibus. Sicut enim sequitur. Si est homo, est animal rõnale mortale. Ita & sequitur econuerso. Si est animal rationale mortale, sequitur ꝙ sit hõ. Sed tñ nõ vr̃, ꝙ sequatur syllogistice, qñ nõ seruatur debita forma syllogismi. Secũdo cum di.

ARGY. *Quod si fieri non posset, vt verũ ostendatur ex falsis, facile esset resoluere. Conuersio nãq. necessario fieret. Si.n.A verũ, quod cũ sit, hæc sunt, quæ quidẽ esse scio, veluti B. Ex his igitur illud esse ostẽdã.*

ANT. Vide I ann.

Si autem esset impossibile ex falso verum **E** monstrare, vtiq; facile esset resoluere. Conuerterentur.n.ex necessitate. Sit enim A esse. Hoc autem cum sit, & ea vtiq; sunt, quę noui, quoniam sunt, vt B: ex his demonstrabo ꝙ illud est.

Prima ra.ꝰ dem. syl'is sine deceptione.

Ostendit, ꝙ in demonstratiuis scientiis contingit prędicto modo syllogizari sine deceptione. Et hoc ostendit tripliciter. Primo sic. Secundum prædictum modum syllogizandi accipit deceptio ex eo, ꝙ non conuertitur consequentia, quā putat conuerti, in qua non accidet deceptio, si quemadmodum cōclusio est vera, sic præmissę sint veræ: tunc enim in conuertendo nō accidet deceptio. Sicut si dicam de Sorte, Sortes est homo, ergo Sortes est animal, nulla deceptio falsitatis sequitur. Sicut si econuerso arguatur sic, Est animal, ergo est homo. Sed si præmissa est falsa, conclusione existente vera, tūc accidit deceptio in conuertendo. Sicut si dicam, Si asinus est homo, est animal, ergo si est animal, est homo. **F** Si ergo ex falsis esset impossibile ostendere verum, & semper oporteret verum ostendi ex veris, tunc facile esset resoluere cōclusionē in principia absq; deceptione: quia nulla falsitas esset si ex cōclusione inferretur ali qua præmissarū. Tali enim suppositione facta conuertetur de necessitate cōclusio & p̄missa, quantum ad veritatem. Sicut.n. præmissa existente vera, conclusio est vera, ita & econuerso. Sit enim, ꝙ A sit, & hoc posito, sequitur, eadem esse de quibus certū est nihil ꝙ sunt vera, sicut B. Vnde cum vtrunq; sit verum, ex hoc etiam, scilicet ex B potero iterum inferre A. Sic ergo vna ratio est ꝙ deceptio nō accidit in demonstratiuis scientiis per fallaciam consequentis: quia in demōstratiuis scientiis impossibile est, syllogizari ex falsis, sicut ostensum est supra. Secundam rationem ponit ibi.

Cur. in demō.nō esse fall. ꝯsequētis.

Lec. 13. te. expo. 8.

ARGY.

Cōuertuntur autem ea magis, quæ in mathematicis sunt: quia nullū accidēs, sed diffinitiones, accipiūt, atq; hoc ēt ipso à differēdi differūt facultate. **G**

ANT.

Conuertuntur autem magis quę sunt in mathematicis, quoniam nullū accidens recipiunt, sed in hoc differunt ab his, quę sunt in dialogis: sed diffinitiones.

In terminis.n.conuertibilibus non accidit deceptio p̄ fallaciam consequentis, eo ꝙ in his consequentia cōuertitur. Illa vero, quę sunt in mathematicis.i. in demōstratiuis scientiis, vt plurimum sunt conuertibilia, quia non accipiunt pro medio aliquod prædicatū per accidēs, sed solum diffinitiones: quę sunt demōstrationis principia, vt ostensum est. {Et in hoc differunt ab his, quæ sunt in dialogis}.i.in dialecticis syllogismis: in quibꝰ frequēter recipiuntur accidentia. Tertiam rationem ponit ibi.

Lec. 16. te. expo. 3.

ARGY.

Accrescit ēt ratiocinatio non per media sed assumendo: nam A de B sumitur: & hoc de C, & hoc rursus de D atq; hoc in infinitum procedit. Versus quoq; latus eius fit incremētum. A namq; de C atq; de E concluditur. Sit.n. A quidē numerus absolutè, B vero simpliciter numerus impar, & C definitus numerus impar: A igitur de C concludetur. Altera rursus in parte. D quidem sit par numerus simpliciter sumptus, E verò definitus numerus par. A igitur de E concludetur. **H**

ANT. Vide I ann.

Augentur autem non per media, sed in post assumendo vt A de B: hoc autem de C, iterū hoc de D, & hoc in infinitum. Et in latus, vt A de C & de E vt est numerus quantus finitus aut infinitus. Hoc autem in quo sit A: impar numerus quātus in quo B, numerus impar ī quo sit C. Est itaq; A de C & est par quātus numerus, ī quo sit D par numerus in quo est C. Est ergo A de E.

Quæ talis est. In demonstratiuis scientiis sunt determinata principia, ex quibus proceditur ad cōcl'ones. Vnde ex cōclusionibus potest rediri in principia, sicut ex determinatis in determinatū. Quòd aūt demonstrationes ex determinatis principiis procedant, ex hoc ostēdit, quia {demōstrationes nō augentur per media}.i. in demonstrationibus non assumuntur plura media ad vnam conclusionem demonstrandā. Quod intelligendū est in demonstrationibus p̄p quid, de quibus loquitur. Vnius.n. effectus nō potest esse nisi vnica cā propria, p̄p quam est. Sed licet non multiplicentur per media demōstrationes: multiplicantur tamē duobus modis. Vno modo, in post assumendo.i. in assumendo mediū sub medio. Sicut sub A sumitur B, et sub B sumitur C, sub C D et sic in infinitum. **F** Sicut cum habere tres angulos probatur de triangulo, p̄ hoc, ꝙ est figura habens angulum extrinsecum æqualem duobus intrinsecis sibi oppositis, & de isochele per hoc ꝙ est triāgulus. Alio modo multiplicantur in latus, sicut cum A probatur de C & de E, Verbi gratia. Omnis numerus quantus, aut est finitus. Et hoc ponatur in quo sit A.s. esse finitū vel infinitum. Sed impar est numerus quantus. Et hic.s. numerus, quantus ponatur in quo sit B, sed numerus impar ponat̃ in quo sit C. Sequitur ergo, ꝙ A p̄dicetur de C.i. ꝙ numerus impar sit numerus finitus vel infinitus. Et similiter potest iterum concludi de numero pari, & per idem mediū. Potest aūt & hæc pars, quę incipit ibi {Augentur autē} introduci aliter. Vt quia dixerat ꝙ in demonstratiuis assumuntur diffinitiones pro medis, vnius autem rei vnica est diffinitio, ex hoc sequitur ꝙ demonstrationes non augeantur per media.

Introductio alia primæ per.

LECTIO XXIII.

G Duplicem differentiā in eadem scientia demonstrationis, quia & propter quid ostendens, quomodo demonstratio, quia per effectum conuertibilem, & non conuertibilem fiat, docet.

ARGY.

Differt aūt scire esse & propter quid: est primo quidem in eadem scientia. Atq; in hac dupliciter, vno quidem modo, si ratiocinatio non per ea, quæ vacant medio fiat: nō.n. prima sumitur causa: sciētia autem eius propter quid est, per primam fit causam. Alio verò modo, si per ea quidem quæ vacant medio, non tamen per causam: sed per notius eorū, quæ conuertuntur efficitur. Atq; nihil prohibet vt eorum, quæ de sese mutuo prædicantur, notius interdum sit, id quod non est causa. Quare demonstratio per idipsum efficietur.

ANT. Tex.c.30.

H SEd quia differt & propter quid scire: Primum quidem in eadem scientia, & in hac dupliciter. Vno quidem modo si non per non medium fiat syllogismus. Non enim accipitur prima causa. Sed quæ est propter quid scientia secundum primam causam. Alio vero modo si per non per media quidem, sed non per causam, sed per conuenientia & per notius. Prohibet enim nihil æque prædicantium notius esse aliquando non causam. Quare per hanc erit demonstratio.

POstquam Philosophus determinauit de demonstratione propter quid, hic ostendit differētiam inter demonstrationem quia, & demōstrationem propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ponit differētiam vtriusq;

Lec. 15. In eadem scientia. Secundo in diuersis: ibi {Alio autem modo.} Circa primum duo facit. Primo ponit duplicẽ differentiam vtriusque demonstrationis in eadem sciẽtia. Secundo manifestat per exẽpla: ibi {Et ꝙ prope sint planetæ.} Dicit ergo primo. Superius dictum est, ꝙ demonstratio est syllogismus faciens scire: & ꝙ demõstratio ex caussis rei procedit ex primis & immediatis. Quod intelligendũ est de demonstratione propter quid. Sed tamen differt scire, quia ita est, & propter quid ita est. Et cũ demonstratio sit syllogismus faciens scire, vt dictũ est, oportet ẽt, ꝙ demõstratio quę facit scire quia, differat à demõstratione, quę facit scire, ꝓpter quid. Et hæc quidem differentia consideranda est in eadem scientia, postea considerãda est ĩ diuersis. In vna autem, dicitur dupliciter differre vtrunque prædictorum, secundum duo, quæ requirebantur ad demonstrationem simpliciter, quæ facit scire propter quid. s. ꝙ sit ex caussis, et sit ex ĩmediatis. Vno igitur modo differt scire quia, ab hoc, quod est scire propter quid, quia scire quia est, si non fiat syllogismus demõstratiuus per nõ medium, idest per immediatũ, sed ñã ꝑ mediata. Sic. n. non accipietur prima causa, cum tamẽ scientia. quæ est propter quid, sit secundum primam causam. Et ita nõ erit scientia propter quid. Alio modo differt scire quia est. Quia scire quia, est quando fit syllogismus nõ quidem per media. i. per mediata, sed per immediata, & non fit per causam: sed fit per conuertentiam. i. per effectus conuertibiles & immediatos. Et ista talis demõstrõ fit per notius. s. nobis, alias nõ faceret scire. Nõ. n. peruenimus ad cognitionẽ ignoti, nisi per aliquid magis notũ. Nihil. n. prohibet duorum æquæ prædicantiũ. i. cõuertibiliũ, quorũ vniũ sit causa, & aliud effectus notius esse aliquando non causam, sed effectum magis. Nam effectus aliqñ est notior causa, quo ad nos & ſm sensum, licet cã sit notior simpliciter, & ſm naturam. Et ita per effectum notiorem causa, potest fieri demonstratio, non faciens scire propter quid, sed tantum quia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Veluti vagas stellas esse prope, quia non micãt. vagæ stellæ sunt C: non micare B. prope esse collocetur in A. Verè igitur B dicetur de C, vagæ nãq. stellæ non micant. At vera etiam A de ipso dicetur B quod enim non micat, id est propinquum. Hoc autẽ per inductionem vel sensum sumatur. A igitur necesse est ipsi competere C. Quare demonstratum est vagas esse propinquas. Hac igitur ratiocinatio non est ipsius propter quid est. Non. n. quia non micant, vagantes stellæ ideo sunt prope: sed quia sunt prope, ideo non micant.*

ANT. Vt ꝙ prope sunt planetæ per id, quod non scintillant. Sint in quo C planetæ: in quo B non scintillare, in quo A prope esse. Verum igitur est B C dicere, planetæ. n. non scintillant. Sed & A de B non scientillans enim prope est. Hoc autem accipitur per inductionem, aut per sensum. Necesse est ergo A ipsi C inesse. Quare monstratum est quòd erraticę prope sunt. Hic igitur syllogismus non est propter quid: sed quia. Non enim ex eo quòd non scintilant, prope sunt: sed propter id quod prope sunt, sed non scintillant.

Manifestat prædictam differentiam per exempla. Et diuiditur in duas partes. In prima manifestat exemplũ de demonstratione quia, quæ est per effectum. In secũda de demonstratione quia, quæ est per causam mediatam: ibi {Amplius in quibus medium.} Prima in duas. In pri-

Le. 1me. se. ma ponit exemplum de syllogismo, qui fit per effectum

A conuertibilem. In secunda de syllogismo, qui fit per effectum non conuertibilem: ibi {In quibus autem media.} Prima diuiditur in duas partes, secundum duo exempla quæ ponit. Secunda pars incipit: ibi {Item sic lunam} Circa primum duo facit. Primo ponit exemplũ de demõstratione quia, quæ est per effectum. Secundo docet, quo modo posset conuerti in demonstrationẽ propter quid: ibi {Contingit autem.} Dicit ergo primo, ꝙ demonstratio quia, est per effectum. Vt si quis concludat, ꝙ planetę sunt prope, propter hoc, ꝙ non scintillant. Non. n. non scintillare est causa ꝙ planetæ sint prope, sed econuerso. Propter hoc. n. nõ scintillant planetæ: quia sunt prope. Stellæ. n. fixæ scintillant: quia visus in comprehẽsione earum caligatur propter earum distantiam. Formetur ergo syllogismus sic. Omne non scintillans est prope, planetæ sunt non scintillantes, ergo sunt ꝓpe. Sit in quo C planetæ, idest accipiatur planetæ, quasi minor extremitas. In quo autem B sit non scintillare. i. non scintillare accipiatur medius terminus. In quo ãt A sit prope esse. i. ꝓpe esse accipiatur vt maior extremitas. Vera igitur est hæc propositio. Omne C est B quia planetæ non scintillãt. Et iterum verum est ꝙ B sit A quia omnis stella non scintillãs prope est. Huiusmodi aũt propositionis veritas oportet ꝙ accipiatur per inductionem, aut per sensum, quia effectus hic est notior causa. Et sic sequitur conclusio, ꝙ omne C sit A. Et sic demonstratum est, ꝙ planetæ nõ scintillantes siue stellæ erraticæ sunt ꝓpe. Hic igitur syllogismus non est propter quid, sed quia. Non. n. propter hoc ꝙ scintillant planetæ, sunt prope, sed propter id, ꝙ prope sunt, non scintillant. Deinde cum dicit.

Cur stellæ fixæ scintillant.

ARGY. *Fieri ẽt potest, vt per alterũ alterũ, ostendatur: atq. tunc erit ipsius propter quid est, ratiocinatio. Nam stelle vagantes quidem sit C prope autem esse in B & non micare collocetur in A. Et B igitur competit ipsi C nam vagantes stellæ sunt prope: et A constat ipsi competere B: ea nanq. non micant, quæ prope sint. Quibus fit vt A quoq. competat ipsi C. Atq. hac est ratiocinatio ipsius propter quid est. Nam sumpta est ipsa causa prima.*

ANT. Contingit autem & per alterum, alterum monstrare: & erit per propter quid demonstrationem. Vt sit C erraticæ: in quo B prope esse, A nõ scintillare. Est igitur & B in C: quare & in C A & in B A, quod est non scintillare. Et erit propter quid syllogismus. Accepta est enim prima causa.

Docet quomodo demonstratio quia, conuertatur in demonstrationem propter quid. Et dicit, ꝙ {contingit per alterum demonstrare alterum}. i. propter hoc, ꝙ est prope esse, demõstrare ꝙ non scintillant, & sic erit demõstratio propter quid. {Vt si C erraticæ}. i. accipiatur stella erratica minor extremitas {In quo B sit prope}. i. prope esse, accipiatur vt medius terminus, quod supra erat maior extremitas. {A sit nõ scintillare}. i. accipiatur, nõ scintillare, maior extremitas, quod supra erat medius terminus. Est igitur & B in C: quia omnis planeta ꝓpe est, & A est in B quia omnis planeta, qui prope est, non scintillat. Quare sequitur ꝙ & A sit in C. s. ꝙ omnis planeta non scintillet. Et sic est syllogismus propter quid, cũ accepta sit, prima & immediata causa. Deinde cum dicit.

Rursus fit vt luna per accretiones demõstretur esse rotunda: quemadmodũ quidã demõstrãt. Nã si rotũdũ est id omne, quod sic accrescit: luna autẽ sic accrescit, perspicuũ est lunã esse rotundam. Atq. hoc quidẽ modo ea facta est rõcinatio: qua ipsum

esse

esse ostenditur. At si medium contraponatur, extrueretur ipsius propter quid est ratiocinatio. Non enim ob excretiones tales, rotūda est luna: sed quia est figura rotunda, ideo talia suscipit incrementa. Atq; sit in C luna: rotundum in B sit, accrescere ponatur in A. E

ANT. Vide in an.

Item sic lunam demonstrant, quia per incrementa circularis fit. Sic quidem igitur ipsius quia factus est syllogismus, econuerso, aut posito medio, ipsius propter quid fit. Non enim propter augmenta circularis est: sed quia circularis est, accipit augmēta hmōi. Luna in quo C: in quo B augmentum sit: in quo A circularis.

Ponit aliud exemplum dicens, q {sic}, i. demonstratione faciente scire quia, {demonstrant, q luna sit circularis per incrementa,} quibus. s. omni mense augetur, & minuitur, sic arguentes. Oē quod sic augetur, quasi circulariter, circulare est: augetur autē sic luna, ergo est circularis. {Sic igitur factus est syllogismus demōstrans quia. Sed econuerso, posito medio ipsius fit, syllogismus propter quid}. f. si ponatur circulare vt medius terminus, et augetur maior extremitas {Non. n. ideo est circularis luna,} quia sic augetur: {sed quia circularis est, ideo talia augmenta recipit} fit ergo {luna in quo C}. i. minor extremitas, {augmentum in quo B}. i. medius terminus, {Circulariter autem in quo A}. i. maior extremitas. Et hoc intelligendum in syllogismo quia. Econuerso autem in syllogismo propter quid. Deinde cum dicit. F

Vbi. Notādum.

ARGY. *In quibus aūt ipsa media non conuertūtur, et est id notius, quod nō est causa, ostenditur quidem esse: ipsum autem propter quid est, non demōstratur.*

ANT. In quibus autem media non conuertuntur sed transcendunt, & est notius quod non est causa, quia demonstratur quidem, sed propter quid non. G

Syllm p effec. non cōuertibilē fieri, & quo non.

Ostendit quod fit demonstratio quia, per effectum nō cōuertibilem, dicēs, q illis etiam syllogismis {in quibus media non conuertuntur} cum extremis, & accipitur vt notius quoad nos. s. loco medij. {quod nō est causa,} sed magis effectus, {demonstratur quidem quia, sed nō propter quid,} Et quidē si tale medium conuertatur cū maiori extremitate, & excedat minorem, manifestum est, q conueniens fit syllogismus. Sicut si probetur de venere q sit prope, quia non scintillat. Si autem ecōuerso minor terminus esset in plusq̄ medij: non esset conueniens syllogismus. Non enim potest de stella vniuersaliter concludi, q sit prope, propter hoc q non scintillat. In comparatione autem ad maiorem terminum, est econuerso. Nam si medium sit in minus quám maior terminus, conueniēs fit syllogimus. Sicut si p hoc, quod est moueri motu progressiuo, probetur de aliquo q habeat animā sensibilē. Si autem sit in plus, non fit conueniens syllogismus. Nā ab effectu, qui á pluribus causis procedere potest, non potest vna illarum concludi. Sicut non potest concludi, q aliquis habeat febrem, ex excitatione pulsus. H

Ab effectu qs plu. causis proce. potest.

LECTIO XIIII.

Naturam demonstrationis quia est, per causam mediatam exponit.

ARGY. *Praeterea in his, quibus medium extra ponitur, & in his. n. ipsis est ipsius esse & non ipsius propter quid, est demōstratio. Non. n. dicit causam ipsam.*

ANT. Vide in an.

AMplius in quibus mediū extra ponitur, et in his. n. ipsius quia, non propter quid, demonstratio est. Non. n. dicitur causa.

E POstq̄ manifestauit Philosophus per exempla, qualiter demonstratur quia per effectum, hic ostēdit, qualiter demōstratur quia per non immediata. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat propositum. Secundo ostendit, qualiter in huiusmodi demōstrationibus media se habeant ad conclusiones: ibi {Comparantur autem huiusmodi &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit intentum. Secundo manifestat per exempla: ibi {Vt quia non respirat.} Tertio ordinat in forma syllogistica: ibi {Syllogismus autem.} Dicit ergo primo, q nō solum in his, quæ probantur per effectum {demonstratur quia, et non propter quid: sed etiam in quibus medium extraponitur.} Dicitur autem medium extraponi, quando est diuersum a maiori termino, vt accidit in syllogismis negatiuis. Vel medium extraponi dicitur, quando medium est quasi communius, & non conuertitur cum maiori termino. Quòd autem per tale medium nō possit demonstrari propter quid, probat ex hoc, q demonstratio propter quid, est per causam. Tale autem medium non est per causam proprié loquendo. Deinde cum dicit.

Mediū extradoni. Aliter.

ARGY. *Veluti propter quid paries non respirat, quia nō animal est. Nam si hoc non respirādi causa est, oportebat animal respirandi causam esse. Ceu si negatio causa est non essendi, affirmatio causa est essendi: Vt si calidorum, ac frigidorum intemperatio sanitatem non habendi causa est, eorundem temperatio sanitatem habendi causa est. Pari quoq; modo si affirmatio essendi causa est. Ad hæc autem, hæc hoc acto assignata, non accommodatur id, quod est dictum. Non. n. animal omne respirat.*

ANT. At quare non respirat paries? quia non est animal. Si enim hoc causa est non respirandi, oporiet animal causam esse respirandi. Vt si negatio causa est ipsius non esse, affirmatio est esse. Sicut si sine mensura esse calida & frigida non sanandi causa est, & cum mensura esse sanandi causa est. Similiter autem est si affirmatio ipsius esse, & negatio non esse. In his autem sic demonstratis, non contingit quod dictum est. Non enim omne respirat animal.

Manifestat quod dixerat per exemplum. Et dicit. Vt si quis vellet probare, q {non respirat paries, quia nō est animal,} non demonstrat propter quid, nec accipit causam. Quia {si non esse animal, esset causa non respirandi oporteret q esse animal, esset causa respirandi:} quod falsum est. Multa enim sunt animalia, quæ non respirant, sicut pisces. Oportet. n. si negatio est causa negationis, q affirmatio sit cā affirmationis: sicut nō esse calidū & frigidū in mensura est causa, q aliquis non sanetur & esse calidū & frigidū in mēsura, est causa q aliquis sanetur. Similiter aūt econuerso est q si affirmatio est causa affirmationis, negatio est cā negationis. In præmissis aūt hoc nō cōtingit, quia affirmatio non est cā affirmationis, quia {non omne quod est animal respirat.} Deinde cum di.

ARGY. Vide I ann. *Atq; rōcinatio causæ talis in media fit figura. A nanq; sit animal, B respirare, paries C. Igitur ipsum A cuilibet quidem B competit, omne nanq; quod respirat, animal est, nulli autem inest C. Quare neq; B cuipiam competit C. Paries igitur non respirat.*

Syllogismus autem fit huiusmodi causæ in media figura. Vt sit A animal in quo B respirare, in quo C paries. In B quidem igitur omni est A: omne enim respirans animal est, in C autem nullo.

nullo. Quare B in C nullo est. Non igitur respirat paries. A

Ordinat prædictum exemplum in forma syllogistica. Et dicit, q syllogismum prædictum oportet fieri in media figura. Et hoc ideo est, quia in prima figura nõ põt esse cõclõ negatiua: ita q maior sit affirmatiua, quod oportet in prædicto exemplo esse. Nam respirare, quod est maior extremitas, oportet q cõiũgatur cum animali, quod est medius terminus sm affirmatiõem. Sed paries, quod est minor extremitas, oportet q coniugatur cum animali, quod est medium, secundum negationem. Et sic oportet, q maior sit affirmatiua & minor negatiua. Quod quidem nunquam fit in prima figura: sed solum in secunda. Accipiatur ergo animal A. i. medius terminus B respirare idest maior extremitas, & paries C idest minor extremitas. {Sit ergo A in omni B.} quia omne respirans est animal. {In nullo autem C est A.} quia nullus paries est animal. Quare sequitur, q etiam B in nullo C sit. i. q nullus paries respiret. Si autem acciperetur medium propinquum, esset demonstratio propter quid. Vt si ostenderetur, q paries non respiret, quia non habet pulmonem. Omne enim habens pulmonem, respirat, & econuerso. Deinde cum dicit. B

ARGY. Vide in an. *Tales vero causæ similes sunt hisce, quæ per exuperationem dicuntur. Hoc autẽ est mediũ id dicere, quod superat cãm, cuius generis est Anacharsidis illud, ĩ Scythia modulatrices nõ sunt, nã neq; vites.*

ANT. Comparantur huiusmodi causarum secundum excellentiam dictis: hoc autem est plurimum distantem medium dicere, sicut est illud quod Anacharsis in Scythis, quòd non sunt sibilatores, neq; enim vites.

Ostendit, quomodo media se habeant ad cõclusionem dicens, q huiusmodi causæ remotæ comparantur dictis secundũ excellentiam, quia excedunt communitatẽ cõclusionis probandæ. Et huiusmodi medium contingit dicere, q est multum distans. Vt patet in probatione Anacharsidis, qui probat, q apud Scythas non sunt sibilatores, propter hoc, q non sunt ibi vites. Hoc. n. est medium valde remotum. Propinquum. n. esset, non habere vinũ, & adhuc propinquius, nõ bibere vinum, ex quo sequitur lętitia cordis quæ mouet ad cantandum, vt sic sibilatio pro cantu intelligatr. Vel melius potest dici, q sibilus hic accipitur non pro quolibet cantu: sed pro cantu vindemiantium, quod vocatur celeuma. Deinde cum di. C

Prĩa pba. Anacharsi.

ARGY. Vide I ann. *In eadem igitur scientia, & in mediorum positione, hæ sunt differẽtiæ ratiocinationis ipsius esse, ad ipsius propter quid est ratiocinationem.*

ANT. Secundum quidem igitur eandem scientiã, & secundum eorundem positionem, hæ differentiæ sunt ipsius: quia ad eum, qui est propter quid syllogismum. D

Epilogat quod dixerat, dicẽs: q hæ sunt differẽtię syllogismi, quia, ad syllogismum, qui est propter quid, in eadem scientia, {& sm eorundem positionem,} idest eorũ qui habent eundem ordinem. Quod dicitur ad remouendum illud, q post dicet, q vna scientia est sub altera.

LECTIO II.

Vt ostendat quomodo diuersis in sciẽtiis ipsum quia à propter quid seiungitur, quomodo scientiæ diuersæ sumantur declarat: quo pacto item talibus demonstrationibus vtantur, exponit.

ARGY. *Alio vero modo differunt esse, & propter quid est, q per aliam, atq; aliam vtrunq; consideratur.*

A ANT. Alio autem modo differt propter quid ab ipso quia, quod est per aliam scientiam, vtrunq; speculari.

POstq; ostendit Philosophus, qualiter demonstratio quia, differt à demonstratione propter quid, in eadẽ scientia, hic ostendit quomodo differt in diuersis scientiis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intentum, dicens, q alio modo, à prædictis differt propter quid, ab ipso quia, propter hoc q in diuersis sciẽtiis considerãtur, idest q ad vnam scientiam pertinet propter quid, & ad aliam scientiam quia. Secundo cum dicit.

ARGY. *Tales autem sunt hæ, quæ ita se habent vt altera sub altera collocetur: vt ad Geometriam Perspectiua: & ad solidorum scientiam, machinarum facultas extruendarum, & ad Arithmeticam Musica: & ad Astrologiam sese habet eorum scientia quæ apparent.*

ANT. Huiusmodi autem sunt quæcunq; sic se habent adinuicẽ, q alterum sub altero est: vt Speculatiua ad Geometriam: & Machinatiua, ad Stereometriam, & Harmonica ad Arithmeticam: & Apparentia ad Astrologiam.

Manifestat propositum. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat propositum in scientiis, quarum vna est sub altera. Secundo in scientiis, quarum vna non est sub altera: ibi {Multę autem non sibi} Circa primum duo facit. Primo ostendit qualiter se habeant scientiæ adinuicem, quarum vna est sub altera, ad quarũ vna pertinet propter quid, ad alteram autem quia. Secundo ostendit, q̃ in prædictis sciẽtiis ad vnam eorum pertinet quia, & ad aliam propter quid ibi. {Hoc. n. ipsum &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, quomodo prædictæ sciẽtiæ se habeant adinuicem sm ordinẽ. Secundo ostendit qualiter se habeant adinuicem sm conuenientiam. ibi. {Fere autem vniuoce.} Dicit ergo primo, q huiusmodi scientiæ sunt. s. ad quarum vnam pertinet quia: ad aliam autem propter quid, quęcunq; sic se habent adinuicem, q altera est sub altera. Hoc autẽ cõtingit dupliciter. Vno quidẽ modo: qñ subiectũ vnius sciẽtiæ, est species subiectũ superioris scientiæ; sicut animal est species corporis naturalis, & ideo scientia de animalibus est sub sciẽtia naturali. Alio autem modo quando subiectũ inferioris sciẽtiæ; nõ est species subiecti superioris scientiæ: sed subiectum inferioris sciẽtiæ, comparatur ad subiectum superioris, sicut materiale ad formale. Et hoc modo accipit hic vnam scientiam esse sub altera, sicut speculatiua. i. perspectiua se habet ad geometriam. Geometria. n. est de lineis & aliis magnitudinibus. Perspectiua aũt est circa lineã determinatã ad materiã. i. circa lineã visualẽ. Linea aũt visualis: nõ est species lineę simpliciter, sicut nec triãgulus lignus est species trianguli. Non. n. ligneum est differentia trianguli. Et similiter Machinatiua. i. scientia de faciendis machinis, se habet ad stereometriam. i. ad scientiam, quæ est de mensurationibus corporum, Et hęc sciẽtia dicitur esse sub sciẽtia p applicationẽ formalia ad materiale. Nã mẽsuræ corporũ simpliciter cõparãtur ad mẽsuras lignorũ & aliarũ materierũ, quæ requiruntur ad machinas per applicationẽ formalis ad materiale. Et sic se habet harmonica. i. musica, ad arithmeticam. Nã musica applicat numerũ formalẽ, quẽ considerat arithmeticus ad materiam. i. ad sonos. Et similiter se habet apparẽtia. i. scientia naualia, quæ cõsiderat signa apparentia serenitatis vel tempestatis, ad astrologiam, quę considerat motus & situs astrorum. Deinde cum dicit.

Vnam sciẽ. eẽ sub altero dupli.

Vnam sciẽ. eẽ sub altera p applic. formalis ad materiale.

ARGY. *Atq; harũ nõnullæ scientiarũ nomine rõne ẽe fere conueniunt, ceu astrologia est, & ipsa mathematica*

matica, & nauigandi scientia, & musica: ea est, quæ mathematica, & quæ auditum oblectat.

ANT. Vide in an.

Feré autem vniuocæ sunt harum quædam scientiarum: vt astrologia, mathematica, quæ & naualis est, & harmonica, & mathematica, quæ est secundum auditum.

Prso cur dixit fere.

Ostendit, qualiter se habent prædictæ scientiæ adinuicem fm conuenientiam. Et dicit, q feré huiusmodi scientiæ sunt vniuocæ adinuicem. Dicit autem feré, quia communicant in nomine generis, & non in nomine speciei. Dicuntur autem omnes scientiæ mathematicæ, quædã quidé quia sunt de subiecto abstracto á materia: vt geometria & arithmetica, q simpliciter mathematicę sunt: quædam aũt per applicationem principiorum mathematicorum ad res materiales, sicut astrologia dicitur mathematica & naturalis scientia, & similiter harmonica. i. musica dicitur mathematica, & quæ est fm auditũ. i. practica musica, quæ cognoscit ex experiẽtia auditos, sonos. Vel potest dici, q sunt vniuocæ, quia etiã in nomine speciei conueniunt. Nam & naualis dicitur astrologia, et practica musicæ, dicitur musica. Dicit autem feré, quia hoc non contingit in omnibus, sed in pluribus.

Cur dixit fere.

ARGY. *Hic. n. ipsum quidem esse ad eos pertinet scire q sensu vtũtur, ipsum aũt propter quid est ad mathematicos ipsos. Hi nanq causarum demonstrationes habent. Et persæpe nesciunt ipsum esse quemadmodũ hi, qui contẽplantur ipsum vniuersale, nõnulla singularium, quia non animaduertunt, sæpenumero nesciunt. Hæ aũt sunt, quæ formis ipsis vtuntur, quæ quidem sunt alia quædã, substantiaq diuersa. Mathematicæ nanq scientiæ sunt, circa formas. De nullo. n. subiecto dicuntur. Nam & si geometrica ipsa sunt in subiecto, non tamen vt in subiecto sunt geometricæ considerationi subiiciuntur.*

ANT. Vide in an.

Hoc. n. ipsum quia, sensibilium est scire: sed propter quid mathematicorum. Hi. n. habent causarum demonstrationes, & multoties nesciunt ipsum quia. Sicut vniuersale considerantes multoties quædã singularium nesciunt, propter id quod non intendunt. Sunt autem hæ quæcunq alterum quiddam sunt secũdum substantiam: & vtuntur speciebus. Mathematicæ. n. circa species, sunt: non. n. de subiecto aliquo. Si. n. & de subiecto aliquo geometricæ sunt: sed non fm q de subiecto sunt.

Manifestat, quomodo in prædictis scientiis ad vnam scientiam pertinet quia, & ad aliam propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, q scientiæ, quæ sub se continent alias, habẽt dicere propter quid. Secũdo, quomodo scientiæ, quæ sub eis continẽtur, habẽt dicere propter quid, respectu aliarum scientiarum: ibi {Habet autẽ se.} Sciendum ergo est circa primum, q in omnibus prænominatis scientiis, illæ quæ continentur sub aliis, applicant principia mathematicæ ad sensibilia. Quæ autẽ sub se continent alias, sunt magis mathematicę. Et ideo dicit primo Philosophus, quod scire quia, est sensibiliũ. i. scientiarũ inferiorũ, quæ applicant ad sensibilia: sed scire propter quid, est mathematicorum, id est scientiarũ, quarũ principia non applicantur, ad sensibilia. Huiusmodi aũt habent demonstrare ea, quæ sumuntur vt causæ in inferioribus scientiis. Et quia posset aliquis dicere, q qui sciret propter quid, sciret & de necessitate quia, consequenter hoc remouet dicens, q multotiẽs illi, qui sciunt propter quid, nesciunt quia. Et hoc manifestat per exẽpliũ, scilicet cum considerantes vniuersale, multoties nesciunt quædam singularia, propter hoc, q hoc nõ intẽdunt per cõsiderationem. Sicut qui scit omnem mulam esse sterilem, nescit de ista, quam non considerat. Et similiter mathematicus qui demõstrat propter quid, nescit quãdoq quia, quia non applicat principia superioris scientiæ ad ea, quæ demõstrantur in inferiori sciẽtia. Et quia dixerat q scire propter quid, est mathematicorum, vult ostẽdere cuiusmodi genus causæ á mathematicis sumatur. Vnde dicit, q istæ scientiæ, quæ accipiunt propter quid á mathematicis, {sunt alterũ quiddam} id est differunt ab eis fm substantiam. s. tanquãtum applicãt ad materiam. Vnde huiusmodi scientiæ {vtuntur speciebus, }. i. formalibus principiis, quę accipiunt á mathematicis. Mathematicæ. n. scientiæ sunt circa species. Non. n. horum consideratio {est de subiecto} idest de materia, quia quãuis, de quibus Geometria cõsiderat, sint in materia, sicut linea, superficies, & huiusmodi: nõ tamẽ considerat de eis geometria, fm q sunt i materia, sed fm q sunt abstracta. Nã geometria, ea quę sunt in materia fm esse, abstrahit á materia fm considerationem. Scientiæ autem subalternatæ econuerso, accipiunt ea, quæ sunt considerata in abstractione a geometra, & applicant ad materiam. Vnde patet, q geometra dicit propter quid in istis scientiis fm causam formalem. Deinde cum dicit.

Aliqñ sciẽtes pp quid nesciũt qa.

Exẽplificat de mathematico.

ARGY. *Vt autem perspectiua sese habet ad geometriã: sic alia sese habet ad perspectiuam, veluti de iride. Nam ipsum quidẽ esse ad naturalẽ pertinet scire: ipsum aũt pp quid est, ipsius est perspectiui: aut simpliciter, aut eius, qui complectitur mathematicam.*

ANT. Habet autem se scientia de iride ad perspectiuam, sicut hæc ad geometriam: & alia ad istam, vt est id, quod est de iride. Ipsum quidem quia physici est scire: sed propter quid perspectiui, aut simpliciter, aut secundum doctrinam.

Ostendit etiam, q scientia subalternata dicit propter quid, non respectu subalternãtis: sed respectu cuiusdã alterius. Perspectiua. n. subalternatur geometrię. Et si comparemus perspectiuam ad geometriã, perspectiua dicit qa, & geometria propter quid. Sed sicut perspectiua subalternatur geometriæ, ita scientia de iride subalternatur pspectiuæ. Applicat. n. principia, quę perspectiuę tradit simpliciter, ad determinatã materiam. Vnde ipsius physici qui tractat de iride, est scire quia: sed perspectiui, est scire propter quid. Dicit. n. physicus conuersionem visus ad nubem aliquo modo dispositam ad solẽ, esse causam iridis. Propter qd aũt, sumit á perspectiuo. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Cõplures et scientiarũ, quæ nõ sunt ita dispositæ vt altera sub altera sit collocata, pari modo se habẽt vt medicina, atq geometria. Nam scire vlcerũ, ea quæ orbis subeunt formam, tardius cæteris curari, ad medicũ spectat: propter quid autẽ ad geometrã.*

ANT. Multæ autem & non sibi inuicem scientiarum, habent sic vt medicina, ad geometriam. Quòd enim vulnera circularia tardius sanentur medici est scire quia: propter quid autem, geometræ.

Ostendit, quomodo quia, & propter quid, in diuersis scientiis non subalternis differũt. Et dicit, q {multæ sciẽtiarum, quę non sunt adinuicem, sic se habent adinuicẽ} scilicet q ad vnam pertinet quia, & ad alteram pertinet propter quid. Sicut patet de medicina & geometria. Nõ enim subiectum medicinæ sumitur sub subiecto geometriæ, sicut subiectum perspectiuæ. Sed tamen ad aliquã con-

conclusionem in medicina consideratam, applicabilia sunt principia geometriæ. Sicut φ vulnera circularia tardius sanentur medici est scire, quia, qui hoc experitur, sed ꝓpter quid scire est geometræ, ad quem pertinet cognoscere φ circulus est figura sine angulo. Vnde partes circularis vulneris non appropinquāt sibi, vt possint de facili coniungi. Sciendum aũt est, φ illa differentia q̃a, & pp qđ, q̃ est sm̃ diuersas sciãs, continetur sub altero dictorũ modorum, s. qñ fit demonstratio per causam remotam. (Notãdum.)

LECTIO XXVI.

Figurarum, primam magis aptam ad demonstrationem esse ꝓbat: quõ item negatiua ꝓpõ, mediatam, vel immediatam esse contingit, exponit.

ARGV. *Prima aũt ratiocinationis figura maxime ad scīetiam ipsam accõmodatur. Mathematica sciã nãq, vt Arithmetica, Geometria, & Perspectiua, ꝑ hanc, vt patet, suas afferunt demõstrationes: atq, etiam oẽs ferè, q̃ ipsis pp quid est faciunt considerationem. Aut.n.oĩno, aut ꝑsæpe, & in plurimis, hac in figura ipsius pp quid est exteritur rõcinatiõ: Quare propter hoc etiam ipsum maxime ad scientiam erit accõmodata. Propriissimus.n.sciendi modus est contemplari ipsum propter quid est.*

ANT. FIgurarum autem magis faciens scire, maxime prima est. Mathematicæ.n.scientiarum per hanc primam figuram demonstrationes ferunt, vt Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & ferè dicere est quæcũq; pp quid faciunt speculationem. Aut.n. omnino, aut sicut frequentius, & in pluribus, ꝑ hanc figuram, q̃ est propter quid, fit syll̃s. Quare & per hanc erit faciens scire, propter quid speculari. (Vide Iann.)

POstq̃ Philosophus determinauit de materia syll̃i, hic determinat de forma ipsius, ostendens in qua figura ꝓcipue fiat syll̃s demõstratiuus. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit, φ syll̃s demonstratiuus maxime fit in prima figura. Et quia in prima figura ꝓcedit etiam ex negatiuis, & oportet demonstrationem ex imediatis ꝓcedere: ostendit in secũda parte, quõ contingit ꝓpõnẽ negatiuã esse imediatam. ibi. {Sicut aũt esse A in B &c.} Primum ostendit tribus rõnibus. Quarum prima talis est. In quacũq; figura maxime fit syll̃s propter qd, figura ista maxime est faciens scire, & pp hoc est magis accõmoda demonstrationibus, cum demonstratio sit syll̃s faciẽs scire. Sed in prima figura maxime fit syll̃s propter quid. Quod patet ex hoc, quod mathematicæ sciæ, vt Arithmetica, & Geometria, & quæcunq; aliæ propter quid demonstrant, vt plurimum figura prima vtuntur. Ergo prima figura est maxime faciens scire & maxime accõmoda demonstrationibus. Cã autem quare demonstratio propter quid maxime fit in prima figura, est hæc. Nã in prima figura medius terminus subiicitur maiori extremitati, q̃ est prædicatum conclõnis: & prædicatur de minori termino, qui est subiectum conclõnis. Oportet aũt in demonstrationibus pp quid medium esse cãm passionis, q̃ prædicatur in conclõne de subiecto. Et vnus modus dicendi ꝑ se, est qñ subiectum est cã prædicati, vt interfectus interiit, sicut supra dictum est, & hoc competit primæ figuræ, in qua medium subiicitur maiori extremitati, vt dictum est. Secundam rationem ponit ibi. (Prima ratio cur demõ. fit i prima fig.)

ARGV. *Deinde hac tantum figura ipsius quid est, venari scientiam possumus. In figura nãque media nulla fit affirmatiua ratiocinatio: scientia verò ipsius quid est affirmationis nimirum est. In vltima vero fit quidem, at non est vniuersalis, vt pa-* A *tet: ipsum autem quid est, vniuersalium esse constat. Non.n.aliqua ex parte homo est aĩal bipes.*

ANT. Postea ipsius quod quid est, scientiam, per solam hanc primam figuram venari possẽ est. In media quidem enim figura non fit cathegoricus syll̃s: sed ipsius quod quid est sciẽtia affirmationis est. In vltima autem fit quidem, sed non vl̃r: sed quod quid est, vniuersalium est. Non.n.quodãmodo est animal bipes homo.

Quæ talis est. Quod quid est, potissimum locũ in demonstratiuis scientiis habet, quia sicut dictum est, diffinitio aut est principium demonstrationis, aut conclõ, aut demonstratio positione differẽs. Ad inuestigandum aũt diffinitionem, sola prima figura cõuenit. Nam in sola prima figura concluditur vl̃is affirmatiua, q̃ sola competit ad sciãm quod quid est. B Nã quod quid est, ꝑ affirmationem cognoscit. Prædicatur.n. diffinitio de diffinito affirmatiue, & vl̃r. Non.n.quidam hõ est aĩal bipes, sed oĩs homo. Ergo prima fig. maxime est faciens scire, & accõmoda demonstrationibus. Tertiam rõnem ponit ibi. (Lec. 16. te. expo. 5.)

ARGV. *Insuper hac figura cæterarum non indiget figurarum, at indigent huius illæ profectò. Nam hac densantur, atq, accrescũt, quousq, ad ea perueniãt, q̃ medio vacant. Patet igitur primam figurã exactissimam, atq, accõmodatissimam ad sciam esse.*

ANT. Amplius hæc quidem illis nihil indiget: illæ autem ꝑ hanc densant̃ & augmentant̃, quousq; vtiq; ad imediata veniant. Manifestum igit̃ est φ maxime proprium scientiæ prima figura.

Quæ talis est. Aliæ figuræ in demonstrationibus indigent prima: prima autem non indiget aliis, ergo prima C figura efficacius facit scire, q̃ aliæ. Quòd aũt aliæ figuræ indigeant prima, ex hoc manifestum est, φ oportet ad ꝑfectam sciãm habendam, φ ꝓpõnes mediatæ, quæ sumuntur in demonstrationibus ad immediata reducant̃. Quod quidem fit dupl̃r. s. densando media, & augmentando. Densando quidem: qñ medium acceptum cõiungitur mediate vtriq; extremorũ, vel alteri. Vnde qñ accipiuntur media alia inter medium primũ, & extrema, fit quasi quædam condensatio mediorũ. Sicut si acciperet̃ primo sic. Omne E est C: oẽ C est A, & deinde inter C & E, sumatur medium D, & inter C & A medium B. Augmentando aũt, qñ medium est immediatum minori extremitati, & mediatũ maiori. Tunc.n.oportet accipere plura media alia supra medium primo acceptum. Vt si dicatur, Omne E est D, omne D est A, etiam postea supra D accipiantur alia media. Hæc autem cõdensatio, & augmentatio mediorum fit solum per primam fig. tum quia solum in prima figura cõcluditur vl̃is affirmatiua, tum D quia solum in prima figura medium sumitur inter extrema. In secunda autem medium accipitur extra extrema, quasi prædicatum de eis. In tertia vero figura, infra extrema quasi subiectum de eis. Deinde cum dicit. (Ex̃. de condensatio.) (Ex̃. d aug. Condẽsa. & aug. mediorum solum in p̃ia fig.)

ARGV. *Quemadmodum aũt fit, vt A indiuidue competat ipsi B: sic etiam vt identidem non cõpetat fieri potest. Atq, tum indiuidua cõpetere, vel non cõpetere dico, cum inter ipsa nullum mediũ est. Sic.n. non erit vlterius per aliud inesse, vel non inesse.*

ANT. Sicut aũt esse A in B contingit indiuidual̃r, sic & non esse concedit̃. Dico aũt indiuidual̃r esse aut non esse, cum nihil est eorum medium. (Vide Iann.)

Docet quo modo propositio negatiua possit esse immediata. Et circa hoc duo facit. Primo proponit inten-

tem, dicens, φ sicut {contingit omne A esse in B indiuidualiter}.i.immediate: {sic & conceditur non esse} idest ita potest concedi, φ propositio significans A non esse in B sit immediata. Vnde exponit, quid est, indiuidualiter esse, vel non esse.s.quando affirmatiua, vel negatiua non habet medium per quod probet. Secundo ibi. E

ARGY. *Cum itaq; vel A vel B in toto quopiam est, vel etiam vtrũque: tum etiam fieri nequit vt A primo nõ cõpetat ipsi B. Sit.n. A ipsum in toto C: si igitur B non sit in aliquo toto C: fieri nãque potest vt A, quidem in toto quopiã sit: B vero in hoc eodem non sit, tum ratiocinatio fiet, ac ipsum A non inesse B p C. medium concludetur. Nam si C cuilibet quidẽ competat A, de nullo vero B ꝓdicatur, A sanè nulli cõpetet B. Idẽ fiet & si B in toto quopiã sit, vel vt in D. Nam ipsum D cuilibet, quidem cõpetit B: de nullo vero dicitur A. Quare fit vt A per ratiocinationẽ nulli competat B. Eadem ostendentur, & si vtrũq; tam A q̃ B in toto quopiam sit.* F

ANT. Cum igitur aut A quidem, aut B in toto quodam sint aut ambo, non cõtingit A in B primo non esse. Sit.n. A in toto C, igitur si B non est in toto C, potest enim A esse quidem in quodam toto, sed B non esse in hoc: syllogismus erit φ non sit A in B. Si enim in A quidem omni est C, in C autem nullo est C: in nullo B est A. Sil'r autem est & si B in toto quodam est vt in D. D autem in omni B est: A autem in nullo B erit per syllogismum. Eodem autem modo demonstrabitur, & si vtraq; in quodam toto sunt.

G Manifestat propositum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quomodo propositio negatiua sit mediata. Secundo q̃uo immediata. ibi. {Si vero neutrum &c.} Circa primum duo facit. Primo manifestat propositum. Secundo ostendit, quoddam quod supposuerat. ibi. {Quód autem contingit B non esse &c.} Dicit ergo primo φ cum A.i. maior terminus, aut B.i. minor terminus, sunt in quodam toto, sicut species in genere, aut etiam ambo sunt sub aliquo genere diuerso i non contingit A, non esse in B primo, i. non contingit quod hæc ꝓpositio, nullum B est A sit immediata. Et primo manifestat hoc, quando A,s.est in quodam toto, s. in C: B autem in nullo. Vtputa si A sit homo, C autem substantia, B quantitas, potest syllogismus fieri ad probandum, φ A nulli B insit per hoc φ C omni A inest, B autem nulli C, vt si fiat syll's in secunda figura. Omnis homo est substantia, nulla quãtitas est substantia, ergo nulla quantitas est homo. Et similiter est, si B.i. terminus minor sit in quodam toto, vt in D i A autem non sit in aliquo toto, syllogizari poterit φ A sit in nullo B. Vt sit A substantia, B linea, D quãtitas, & fiat syllogismus in prima figura sic. Nulla quantitas est substantia, omnis linea est quantitas, ergo nulla linea est substantia. Eodem autem modo poterit demonstrari conclusio negatiua: si vnsiquodq; sit in quodam toto. vt si sit A linea, C quantitas, B albedo, & D qualitas, potest syllogizari in secunda figura, & in prima. In secunda figura sic, Omnis linea est quantitas, nulla albedo est quãtitas, ergo nulla albedo est linea. In prima figura sic, Nulla qualitas est linea, omnis albedo est qualitas, ergo nulla albedo est linea. Est autem intelligendum propositionem negatiuam esse mediatam, vtroque terminorũ existente in quodam toto, non quidem in eodem, sed in diuersis. Si enim sint in eodem toto, erit propositio immediata, sicut nullum rationale est irrationale, vel nullũ bipes est quadrupes. Deinde cum dicit.

Exem. in 2. fig.

In prima.

Prop. neg. mediata.

E ARGY. *At vero fieri posse vt B non sit in eo, in quo toto est ipsum A, aut rursus vt A non sit in eo in quo toto est ipsum B: patet ex dispositionibus rerum, q̃ inter se non miscentur. Nam si nihil eorum, quæ in A C D, serie collocantur de vllo prædicatur corũ quæ in B E F diuersa serie collocantur, A vero in toto est G, quod quidem eiusdem est seriei, perspicuũ est fieri non posse, vt B in ipso sit C. Alioquin conuenirent, ac miscerentur hæ series rerum. Idem fiet & si B ipsum in toto quopiam sit.*

ANT. A Vide 1 ann. Quod autem contingit B non esse in quo toto est A, aut iterum A in quo est B: manifestũ ex coordinationibus est, quæcunq; non cõmutantur adinuicẽ. Si.n. nihil eorum, q̃ sunt in A C D coordinatione de nullo prædicatur, quæ sunt in B E F: A autem in toto F sit in coordinatione præexistenti, manifestum est φ B non erit in F. Commutarentur.n. coordinationes. Similiter autem est, & si B in toto quodam est. F

Manifestat quod supposuerit, s. φ altero extremorum existente in aliquo toto, alterum non sit in eodẽ, dicẽs, φ manifestũ est ex coordinationibus ꝓdicamentorũ diuersorũ quæ non cõmutantur adinuicem, quia.s. id quod est in vno prædicamento, non est in altero. Manifestum est, φ contingat B esse non in toto, in quo est A, aut ẽconuerso, quia videlicet cõtingit vnum terminorum accipi in vno prædicamento, in quo non est aliud. Sit enim coordinatio vna prædicamenti A C D, puta prædicamentum substantiæ, & alia coordinatio sit B E F, puta prædicamentum quantitatis. Si ergo nihil eorum, quæ sunt in coordinatione A C D, de nullo prædicatur eorum, quæ sunt in coordinatione B E F, A autem sit in F quasi in quodam generalissimo, quod sit principium totius primæ coordinationis: manifestum est φ B non est in F, quia sic coordinationes.i. prædicamenta commutarentur. Similiter autem est si B sit in quodam toto, vtputa in E, manifestum est φ A non est in E. Deinde cum dicit. G

Exp primæ φ est 1 vno ꝓdicamento non in altero.

ARGY. *Sed si A nulli B insit, & neutrum in toto sit vllo: necesse est A sine medio non competat ipsi B. Nam si quippiam inter ipsam medium cadet, necesse est alterum ipsorum in toto quopiam esse. Aut.n. in prima figura rõcinatio corũ, aut in media extruetur. At si in prima, B nimirum in toto quopiam erit. Propositionem.n. eam, q̃ versus B colligebitur, affirmatiuam esse oportet. Si in secunda, vtrũuis in toto quopiã erit. Nam vtrũuis interuallum affirmatiuum esse põt. Atq; nunc versus maius, nũc versus minus extremũ, negatiua propositione sumpta, conficitur ratiocinatio. Ambæ vero propositiones, si fuerint negatiuæ, ratiocinatio non constabit.* H

ANT. Si vero neutrum sit in aliquo toto A in B, necesse est indiuidual'r non esse. Si.n. erit mediũ, necesse est alterum ipsorum in quodã toto esse. Aut.n. in prima figura, aut in media, erit syll's. Siquidem igitur in prima figura B erit in toto quodam, affirmatiuam.n. oportet ad hanc fieri ꝓpõnem. Si vero in media, quodcũq; cõtingit. At vtraque.n. posito priuatiuo fit syll's. Cum autem vtraq; negatiua sit, non erit syll's.

Ostendit

Ostendit, quomodo propositio negatiua sit immediata: dicens, ꝙ {si neutrum sit in toto aliquo}. s. neq; A, neque B, & cum A non sit in B necesse est, ꝙ hæc sit immediata, nullum B est A. Quia si acciperetur aliquod mediũ ad syllogizandum eam, oporteret ꝙ alterum ipsorum esset in aliquo toto, & sic etiam oporteret fieri syllogismum, aut in prima figura, aut in secunda. In tertia enim figura non potest concludi vniuersalis negatiua, qualem oportet esse propositionem immediatam. Si quidem syllogismus sit in prima: oportet ꝙ B sit in quodam toto, quia B est minor extremitas, & in prima figura semper oportet minorem ꝓpõnem esse affirmatiuam. Non. n. fit syll's in prima figura ex maiori affirmatiua, & minori negatiua. Sed si syll's erit in media figura, cõtingit quodcunq; vel A vel B esse in toto quodam, quia in media figura potest esse negatiua, tam prima q̃ secunda ꝓpõ. Nunq̃ tñ potest esse, neq; in prima neq; in secunda vtraq; ꝓpõ negatiua. Et ideo oportet ꝙ altera existente affirmatiua, alterum extremorum sit in quodam toto. Sic igitur patet ꝙ propositio negatiua immediata est, qñ neutrum terminorum est in quodam toto. Non autem potest dici ꝙ quãuis neutrum sit in quodam toto, potest tamen accipi medium ad ipsum concludendũ. s. si accipiatur medium conuertibile, quia oportet tale mediũ esse quod sit prius & notius. Et hoc est vel genus vel diffinitio, quæ non est sine genere. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur fieri posse, vt sine medio quippiam cuipiam non insit: atq; quando, & quemadmodum fieri potest, satis iam explanauimus.*

ANT. Manifestum igitur est ꝙ contingit & aliud in alio non esse indiuidualiter, & quando contingit & quomodo, diximus.

Concludendo, epilogat quod dictum est. Et litera plana est ex dictis.

LECTIO XXVII.

Distincta duplici ignorantia, quomodo syllogismo ignorantiæ contingat syllogizari immediata affirmatiua falsa exponit.

ARGY. Vide ĩ ann. tex. c. 3. *Ignoratio autem ea quæ non negatione, sed dispositione, dicitur ignoratio, deceptio est: quæ circa propositiones medio vacantes, vel non vacantes, affirmatiuas, vel negatiuas, aut per ratiocinationem, aut simpliciter fit. Nam aut simpliciter quispiam esse, aut non esse putat: aut per ratiocinationem existimationem talem consequitur.*

ANT. IGnorantia autem non ſm negationem: sed ſm dispositionem dicta, est quidem ꝑ syll'm facta deceptio. Hæc aũt in his quæ sunt primo, aut non sunt, contingit dupliciter. Aut. n. est, cum simpliciter accipiat esse, aut non esse: aut cum per syllogismum accipiat opinionem.

POstquam Philosophus determinauit de syll'o demonstratiuo, per quem acquiritur scia, hic determinat de syll'o, per quem inducitur in nobis ignorantia siue deceptio. Et circa hoc duo facit. Primò. n. ostendit, qualis ignorantia ꝑ syll'm induci possit. Secundò ostendit modum, quo talis syll's procedit. ibi. {Simplicis quidem igitur opinionis &c.} Distinguit ergo primo duplicẽ ignorantiam, quarum vna est ſm negationem, & alia ſm dispositionem. Ignorantia q̃dem ſm negõnem, est, qñ hõ oĩno nihil scit de re. Et hæc est ignorãtia in non attingendo, vt Philosophus dicit in 9. Met. (Tex. cõ. 22. Lect. vlt. t. c. exp. 6.) Sicut patet de rustico, qui oĩno nihil scit de triangulo, an habeat tres angulos æquales duobus rectis. Ignorantia aũt ſm dispõnem, est, qñ aliquis habet quidem aliquam dispõnem in cognoscendo, sed corruptã: dum. s. existimat aliquem currere, sed falso: vel dum existimat esse, q̃d non est, vel non esse q̃d est. Et hæc ignorantia idem est, q̃d error. Prima ergo ignorantia non fit ꝑ syll'm: sed secunda per syll'm fieri potest. Et tunc vocatur deceptio. Hæc autem ignorantia siue deceptio potest contingere circa duo. (Le. 19. t. expo. primæ.) Vno quidem modo circa ea, quæ sunt prima principia & immediata, dum. s. opinatur quis opposita principiis, quæ quidem & si non possit opinari interius in mẽte, vt supra dictum est, (T. c. 9 le 6. expo. 5.) quia non cadunt sub apprehẽsione, potest tamen eis contradicere ſm vocem, & ſm quandam falsam imaginationem, vt dicitur de quibusdam negantibus principia in 4. Meta. Alio modo circa concl'ones, quæ nõ sunt prima & immediata. Et prima quidem ignorantia siue deceptio opponitur cognitioni intellectus. Secunda aũt cognitioni scientiæ. Vtraq; autem ignorantia dispositioni, siue sit de his quæ sunt prima, siue sit de his, quæ non sunt prima, potest homini prouenire dupliciter. Vno mõ simpliciter, quando. s. absolute absque aliquo ductu rationis existimat falsum, siue affirmando, siue negando. Alio modo, qñ inducitur ad falsum existimandum, per aliquam rationem syllogisticam, sicut dicit Philosophus in 4. Meta. ꝙ quidam principiis contradicunt, velut rationibus persuasi. (T. c. 9. l. 6. t. expo. 5. 5.) Alij vero, non quasi rõne persuasi: sed propter ineruditionem vel pertinaciam, volẽtes in omnibus quærere demonstrationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Simplicis igitur existimationis, simplex est error. Eius autem, quæ per ratiocinationem efficitur plures: A nãque sine medio nulli competat B. Si igitur quispiam concludat A competere ipsi B sumpto medio C deceptus erit sanè per ratiocinationem.*

ANT. Simplicis quidem igitur opinionis simplex deceptio: sed quæ est per syll'm, plures sunt. Non sit enim A in nullo B indiuidualiter. Igitur syllogizet esse A in B, medium accipiens C deceptus erit per syllogismum.

Ostendit q̃uo prædictæ ignorantiæ causantur. Et primo q̃uo causatur ignorantia, quæ est per syll'm. Secundò q̃uo proueniat ignorantia homini sine syllogismo. ibi. {Manifestum est autem &c.} (Lec. 5.) Circa primum duo facit. Primo proponit q̃uo causetur ignorãtia per syll'm in primis & immediatis. Secundò q̃uo causatur in his, quæ non sunt prima immediata. ibi. {In iis aũt existentib.} (Lect. 19.) Circa primum duo facit. Primo proponit q̃uo causatur ignorantia, qua existimatur esse, quod non est. Secundò quomodo causetur ignorantia, qua existimatur non esse, quod est. ibi. {Quæ vero ipsius non esse.} Circa primũ tria facit. Primo proponit modum, quo prædicta ignorantia communiter causetur. Secundò assignat diuersitates, circa hoc contingentes. ibi. {Contingit quidem.} Tertiò respondet tacitæ quæstioni. ibi. {Ipsius quidem igitur esse &c.} (Lect. seq. imme.) Dicit ergo primo, ꝙ falsę opinionis quã supra vocauit simplicem, est simplex deceptio. i. vno modo solo ad hoc peruenitur. Non. n. causatur ex ratione, q̃ diuersificari potest, sed magis ex defectu rationis, qui nõ diuersificatur per diuersos modos, sicut nec alię negatiões ſm propriam rationem. Sed quia ratio falsa multipliciter variari potest, inde est, ꝙ hmõi ignorantia, quæ fit per syll'm, multipliciter accidere potest, ſm ꝙ multipliciter falsus esse potest syll's. Ponit autem cõmunem modum dicens, {Non sit enim A in nullo B indiuidualiter} idest sit hæc propositio vera immediate. Nullum B est A. Prædicantur enim duæ negationes, loco vnius. Puta si dicamus, Nulla qualitas est substantia, ſm doctrinam supra positam de negatiuis immediatis. Si quis ergo concludit oppositum huius, per aliquem syllogismum ostendens. s. omne B esse A accipiẽs pro medio C erit deceptio per syllogismum. (Lec. 26.) Deinde cum dicit.

ARGV. *Atq. fieri potest vt amba propositiones sint falsa, & etiam altera tantum. Nam si neq. A cuiquã C competat, neque C cuiquam B: vtrunque autem internallum econtra sit sumptum: amba propositiones erunt sine dubio falsa.* E

ANT. Videl ann. Contingit quidem igitur vtrasque ꝓpõnes esse falsas, contingit aũt alteram tm̃. Si.n.neqꝫ A in nullo C erit: neqꝫ C in nullo B: accepta aũt sunt vtraqꝫ econtrario, vtręque erunt falsæ.

Ostendit, quot modis potest hoc variari. Est autem sciendũ, ꝙ falsa conclusio non concluditur nisi falso sylo. Syllis autem põt esse falsus dupłr. (Syllm esse fal. duplr.) Vno modo, quia deficit in forma syllogistica. Et hic non est sylls, sed apparens. Alio modo, quia vtitur falsis ꝓpõnibus. Et hic quidem est sylls, propter syllogisticam formam, est autem falsus, propter falsas ꝓpõnes assumptas. In disputatione ergo dialectica, quæ fit circa probabilia, vsus est vtriusqꝫ falsi syllogismi, quia talis disputatio procedit ex cõmunibus. Et ita in ea error attendi põt, & circa materiam quam sumit quæ est cõis, & etiam circa formam, quæ est communis. Sed in disputatione demonstratiua, quæ est circa necessaria, non est vsus, nisi illius syllogismi, qui est falsus propter materiam, quia vt dicitur in 1. Topic. (Cap. 1. circa finem.) paralogismus disciplinæ, procedit ex propriis disciplinæ, sed non ex veris. Vnde, cum forma syllogistica sit inter communia computanda, paralogismus disciplinæ, de quo nunc agitur, non peccat in forma: sed solum in materia, & circa propria, & non circa communia. Et ideo primo dicit, quomodo huiusmodi syllogismus ꝓcedat ex duabus falsis. Secundò, quo modo procedat ex altera falsa. ibi. {Sed altera contingit &c.} Primum autem contingit dupliciter, quia falsa propositio, aut est contraria veræ, aut contradictoria. Primò ergo ostendit, quomodo syllogismus huiusmodi procedat ex duabus falsis cõtrariis veris. Secundò, quo modo accipitur cõtradictio. ibi. {Potest autem sic se habere.} Dicit autem primo, ꝙ in prędicto syllogismo deceptionẽ causante, contingit quãdoquẽ vtrasque propositiones esse falsas, & quandoque alteram tantum. Vtrasque autem falsas accipimus contrarias verarum. Habeat enim se C ad A & ad B ꝙ nullũ C sit A, & ꝙ nullum B sit C. Si autem accipiantur contraria horum. s. omne C est A, omne B est C vtræque propositiones erunt falsæ totaliter. Puta si dicam, Omnis qualitas est substantia, omnis quantitas est qualitas, ergo omnis quantitas est substantia. Deinde cum dicit.

ARGV. *Fieri nãque potest: vt C sic se habeat ad extremum vtrũque, vt neq. subiciatur A neq. vniuersaliter cõpetat ipsi B. Etenim B quidã fieri non põt, vt in toto quopiã sit. Nam A primo remouebatur ab ipso: A verò non necesse est vniuersaliter cunctis, q̃ sunt, inesse. Quare fit amba ꝓpõnes sint falsa.*

ANT. Potest autem sic se habere C ad A & ad B & ꝙ neqꝫ sub A sit: neqꝫ vniuersaliter C in B. B quidem impossibile est in toto aliquo. Primum.n. dictum est in ipso A non esse, A autem non necesse est in omnibus quæ sunt, in esse vniuersaliter. Quare vtræque falsæ sunt.

(Exẽ. in terminis specialibus.) Ostendit q̃o possunt esse ambæ falsæ, & non sunt cõtrariæ veris, sed contradictoriæ. Puta si {sic se habeat C ad A & ad B ꝙ nec contineatur totaliter sub A neqꝫ vł̃r insit B.} Puta si accipiamus, perfectum vel ens in actu, & procedamus sic. Omne perfectum est substantia, omnis quantitas est perfecta, ergo &c. Manifestum est, ꝙ vtraqꝫ est falsa, sed non totałr. Sunt.n. contradictorię earum veræ. s. quoddam perfectum non est substãtia, & quædam quantitas non est perfecta. Contrariæ aũt falsæ. s. nullũ perfectum est substantia, & nulla quantitas est perfecta. Quód aũe C non vł̃r insit B, i. ꝙ ista non sit vera oĩs quantitas est perfecta, q̃ erat minor: vt omne B est C, ꝓbat per hoc, quod B non potest contineri sub aliquo toto, quod de eo vł̃r prędicetur. Et hoc ideo: quia hæc ꝓpõ, nullum B est A dicebatur esse immediata, quod est A non inesse B primo. Dictum est autem supra, illas negatiuas immediatas, quarum neuter terminorum est sub aliquo toto. (Lect. 16.) Sed videtur hæc probatio non esse sufficiens, quia de eo etiã quod non est sub aliquo toto, sicut species sub genere, potest aliquid vniuersaliter prædicari. (Dubium.) Non enim solum genus aut differentia vniuersaliter prædicatur, sed etiam proprium. Sed dicendum est, ꝙ licet dicta probatio non sit efficax, communiter loquendo, est tamen efficax in proposito. Quia sicut in 1. Topic. dicitur paralogismus disciplinæ de quo hic loquitur, procedit ex conuenientibus disciplinæ. (Cap. 1. circa fin.) Vnde intendit vti talibus mediis, qualibus vtitur demonstrator. F Demõstrationis autem medium est diffinitio, vt supra dictum est. (Lec. 16. t. exp. 3.) Vnde & in syllogismo de quo hic loquitur, intendit vti diffinitione pro medio. Diffinitio autem continet genus & differentiam. Vnde oportet, id, quod vniuersaliter prædicatur in hoc syllogismo, continere id, in quo est subiectũ sicut in toto. Quòd autem A non insit vniuersaliter ipsi C, i. ꝙ ista non sit vniuersaliter vera, omne perfectum est substãtia, quæ erat maior, vt omne C est A: probatur per hoc, quod non est necesse de quocunque vniuersali, quod insit vniuersaliter omnibus, quæ sunt: quia nullum prædicamẽtum prædicatur de his, quæ continentur sub alio prædicamento, neque etiam vniuersaliter prædicatur de his, quę communiter consequuntur ens, quæ sunt actus & potentia, perfectum & imperfectum, prius & posterius, & alia huiusmodi. Deinde cum dicit.

ARGV. *At fieri quoq. potest, vt altera vera sumatur non tamen vtrauis: sed A C. Nam ꝓpõ C B semper erit falsa, qa in nullo est ipsum B. Sed A C vera esse potest: veluti si A sine medio competat qdem ipsi C: non competat aũt ipsi B. Cum.n. idem primo de pluribus quouis dicitur modo: neutrum erit in altero. Nihil autem interest, & si non sine medio cõpetat.* G

ANT. Videl ann. Sed altera contingit veram accipere, non tñ quãlibet contingentem: sed quæ est A C. Nam B C propositio semper falsa erit: propter id q̃d C in nullo est B. Sed quæ est A C potest: vt si A in C & in B est indiuidualiter. Cum enim primum prædicetur idem de pluribus, neutrum in neutro est. Differt autem nihil, si non indiuidualiter insit.

H Ostendit quo modo prædictus syllogismus procedat ex altera vera, & altera falsa. Et dicit, quod in prædicto syllogismo {contingit accipere alteram veram} scilicet maiorem, quæ est A C altera existente falsa, scilicet minore, quæ est B C. Et ꝙ ꝓpositio minor, quæ est B C semper sit falsa, probat sicut & supra, propter hoc ꝙ B in nullo est C, sicut in toto: sed ꝙ hæc propositio A C possit esse vera, altera existente falsa, probat in terminis. Sit.n. ita ꝙ A insit B & C indiuidualiter. i. immediate, sicut genus propriis speciebus, vt color albedini & nigredini. Manifestum est enim secundum hoc, quod maior erit vera. s. ꝙ omne C est A, vt puta omnis albedo est color & minor est falsa scilicet omnis albedo est nigredo, quia quando aliquid prædicatur primo de pluribus, neutrum istorum plurium de neutro prędicatur. Prima.n. prædicatio generis est de oppositis speciebus. Est aũt circa hoc dubitatio, quia his terminis positis, non sequitur conclusio fal- (Dubium.)

fa

sa sed vera. Erit.n.conclusio q A insit B cui suppositum est inesse indiuidualiter. Sed dicendum, q hoc exẽplum ponitur solum ad manifestandum, qũo possit esse maior vera & minor falsa. Sed hoc exemplum non habet locum in proposito, vbi quæritur conclusio falsa. Et ideo Philosophus subiungit. Differt autem nihil si non indiuidualr̃ insit. Possumus autem accipere tales terminos, q A non insit B indiuidualiter, neque aliquo modo, immo potius ab eo indiuidualiter remoueatur. Nec est etiam necesse q insit C indiuidualiter, quia non est necessarium q demonstrator vtatur solum ꝓpõnibus immediatis: sed etiã his, quæ per immediata fidem acceperunt. Accipere ergo possumus alios terminos ad propositum pertinẽtes. Vt si accipiamus pro medio substantiam intellectualem, omnis enim intelligentia est substantia, minor autem est falsa: omnis quantitas est intelligentia. Vnde sequitur conclusio falsa. Deinde cum dicit.

Solutio.

Exẽ. in terminis in q. bus concl. fal.

ARGY. *Deceptio igitur essendi ꝑ hac, atq; hoc modo fit solũ. Nõ.n.alia in figura ratiocinatio erat essendi.*

B

ANT. Ipsius quidem igitur esse deceptio per istam fit: & sic fit solum, non enim erit in alia figura ipsius esse syllogismus.

Respondet tacitæ quæstioni. Posset enim aliquis ab eo requirere, q ostenderet diuersitatem huius syllogismi in aliis figuris. Sed ipse rñdet, q deceptio, quæ est ipsius esse.i.per quam aliquis existimat propositionem affirmatiuam falsam, potest fieri solum per primam figurã: quia in alia figura, s.in secunda, non potest fieri syllogismus affirmatiuus. Tertia autem figura non pertinet ad propositum, quia non potest concludi vl'is, quæ principaliter intenditur, in demonstratione, & in hoc syllo.

LECTIO XXVIII.

Quomodo syllogismo ignorantiæ syllogizetur immediata negatiua falsa, contraria affirmatiuę immediatę, tam in prima q̃ secunda figura.

C

ARGY. *Non essendi vero: & in prima fit, & in media. Atq; primum dicamus quot modis, & qũo sese habentibus ipsis propositionibus fit in prima figura.*

ANT. QVæ vero est ipsius non esse, in prima, & media figura est. Primum igitur dicamus quot modis in prima sit, & quomodo se habentibus propositionibus.

POstquam Philosophus ostendit qũo concludatur per syll'm affirmatiua falsa, contraria negatiuæ immediatæ, hic ostendit qũo per syll'm concludatur negatiua falsa, contraria affirmatiuę immediatæ. Et primo in prima figura. Secundo in secunda. ibi. {Sed in media figura.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, de quo est intẽtio. Et dicit, q cũ negatiua vl'is concludi possit in prima & in secunda figura, primo dicendum est, quot modis syll's ignorantiæ fiat in prima figura, & qualiter se habẽtibus ꝓpõnibus in veritate & falsitate. Secundo ibi.

D

ARGY. *Fieri itaq; põt, vt ambæ falsæ ꝓpõnes sumantur: veluti si ipsum A tam C q̃ B sine medio competat. Nam si sumatur A quidem nulli inesse C, ipsum aũt C cuilibet competere B: erit vtraq; propositio falsa.*

ANT. Contingit quidem igitur vtrisque falsis: vt si A, & in C, & in B, sit indiuidualiter. Si enim accipiatur A quidem in C, nullo C autem in omni B, falsæ sunt propositiones.

Prosequitur propositum. Et primo ostendit qualiter fiat talis syll's in prima figura ex duabus falsis. Secundo qũo fiat ex altera vera, & altera falsa, ibi. {Contingit aũt & altera.} Dicit ergo primo, q prædictus syll's fieri potest ex vtrisq; falsis, Quod patet si A sit & in C & in B in-

A diuidualiter.i.immediate. Est autem immediate genus in proximis speciebus, in quas primo diuiditur, sicut color in albedine & nigredine. Genus.n. per se prædicatur de specie, quia primo ponitur in eius diffinitione, & immediate prædicatur de specie proxima, quia immediate in eius diffinitione ponit. Non autem ex hoc, q ponatur in diffinitione alicuius partis diffinientis, sicut se habet genus remotum ad vltimam spẽm. Sint ergo termini, color, albedo, nigredo. Si ergo accipiatur A quidem in nullo C esse, vtpote si dicamus, nulla albedo est color, C autẽ in omni B, vt puta si dicamus, omnis nigredo est albedo: falsæ sunt ambæ propositiones, & falsa est conclusio. s. nulla nigredo est color. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri quoq; potest, vt altera ꝓpositionum, vtrauis, falsa sumatur. Nã esse potest A C quidem vera: C B verò falsa: A C quidem vera, quia A non omnibus inest quæ sunt: C B verò falsa, tum quia fieri nequit, vt C cui ipsum A nulli competit, ipsi competat B, nam A C propositio non erit vera, tum quia si ambæ sint veræ, erit ipsa conclusio vera.*

B

ANT. Contingit autem & altera falsa: & hac quacunque contingente. Potest enim quæ est A C vera esse, quæ verò B C falsa esse. Sed quæ est A C, quidem vera: quoniam non omnibus, quæ sunt inest A, sed quæ est B C falsa, quoniam impossibile est esse in B C in quo nullũ est A. Non enim vera erit quæ est A C propositio. Similiter autem & si sint vtræque veræ, conclusio erit vera.

Ostendit qũo possit esse in prędicto syllo altera vera & altera falsa. Et primo ostendit, qũo possit esse maior vera & minor falsa. Secundo qũo contingit ecõuerso. ibi {Sed & ea quæ est.} Dicit ergo primo, q contingit syllm ignorantiæ negatiuum fieri in prima figura, existente altera ꝓpõnum indifferenter falsa, quæcunq; sit illa. Potest.n. contingere, q hæc ꝓpõ A C, quæ est maior sit vera, Et ꝓpõ, quæ est B C sit falsa, quæ est minor, Et q ꝓpõ maior possit esse vera, probat ꝑ hoc, q iste terminus A quicunq; sit ille, non est necesse q insit omnibus, sicut color non prædicatur de omnibus entibus. Quòd autem minor sit falsa, probat per hoc, quia non põt accipi aliquis terminus, a quo vl'r negetur A, qui quidem terminus prædicetur de B. Supponimus enim q hæc sit vera & immediata: omne B est A, si ergo aliqd vl'r prædicetur de B, ita q huiusmodi sit vera, omne B est C, non potest esse, q de illo vl'r negetur A. Et ita hæc propositio, nullum C est A non erit vera, quę erat maior. Si enim omne B est A, vt supponitur, & omne B est C, vt assumitur, sequitur in tertia figura, quoddam C est A, quę est contradictoria maior. Falsa ergo erit ista, nullum C est A. Si ergo hæc sit vera, quæ est maior, necesse est, q hæc sit falsa, quæ est minor, Omne B est C. Secundo, probat q ex duabus veris non potest concludi falsa, vt supra probatum est. Datur autem hæc esse vera: nullum C est A, si ergo etiam hæc sit vera, omne B est C, sequitur q conclusio sit vera, nullum B est A, quod tamen est inconueniens in syllogismo ignorantiæ, qui debet concludere falsam, quæ tamen supponitur esse falsa, vtpote contraria huic immediatæ propositioni, omne B est A. Deinde cum dicit.

C

D

ARGY. *At C B etiam vera esse potest, altera sumpta falsa, ceu si B & in A sit, & in C. Necesse est enim tũc alterum esse sub altero. Quare si sumatur A nulli competere C erit hæc propositio falsa. Patet igitur, & ex altera tantum, & ex ambabus propositionibus falsis ratiocinationem fieri falsam.*

ANT. Sed & eam, quæ est C B contingit verã esse, cum altera sit falsa, vt si B & in C & in A erit. Necesse est enim alterũ sub altero esse. Quare si accipiatur A in nullo C esse, falsa erit ꝓpositio. Manifestum igitur est, quoniam, & cum altera falsa sit, & in vtrisq; erit falsus syllogismus.

Ostendit qñ minor sit vera, maiori existente falsa. Et dicit ꝙ propositio C B, s. minor potest esse vera, cum maior sit falsa. Quia enim hæc propositio, omne B est A, cuius contraria debet concludi, est immediata, necesse est, ꝙ B sit in A sicut pars in toto, sicut albedo in colore. Potest autem accipi aliquid aliud, in quo etiam sit B sicut in toto, non tñ immediate, & illud sit qualitas, quæ sit C. Necesse est ergo, sm prædicta, ꝙ horum duorum. s. A & B alterum sit sub altero. i. color sub qualitate. Si ergo aliquis accipiat A in nullo C esse: vtputa, si dicat, nulla qualitas est color, falsa erit propositio. Minor autem erit vera. s. omnis albedo est qualitas. Conclusio autem erit falsa, & immediate contraria. s. nulla albedo est color. Sic ergo manifestum est, ꝙ potest fieri syllogismus ignorantiæ negatiuus in prima figura, & altera propositione falsa, & vtrisque. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed in figura media, vt tota quidem propositiones amba sint falsa, fieri nequit. Nam cum A cuilibet insit B, nullum tum sumi medium potest, qđ alteri cuilibet alteri nulli competet. Oportet autem hoc pacto sumere propositiones, vt alteri quidem insit, alteri verò non insit: si hac in figura ratiocinatio fieri debeat. Si igitur sic sumantur, sint falsa constat: si sumantur econtra veras vtrasq; fore. Quod quidem fieri nequit. Verum aliqua ex parte falsam esse vtrãque non obstare quicquam videtur: veluti si medium C tam A q̃ B cuidam insit. Tunc enim si ipsum C cuilibet quidem A, nulli verò B dicatur inesse, falsa quidem erunt amba propositiones, at non simpliciter: sed aliqua ex parte, sicuti patet. Eadem erunt & si propositionem negatiuam versus extremum maius posueris.*

ANT. Sed in media figura vtrasq; quidem propositiones totas falsas esse non contingit. Cum enim A in omni B sit, nihil erit accipere quod in altero quidẽ omni, in altero vero nullo. Oportet autem sic accipere ꝓpositiones, & ꝙ in hoc quidem sit, in hoc autem non sit: si vere erit syllogismus. Si igitur sic accipiantur falsæ: manifestum est ꝙ contrariæ econuerso se habebunt. Hoc autem impossibile est. In quodam autem vtrãque nihil prohibet falsam esse: vt si C in A & in B quodam est. Si enim C quidem in omni accipiatur esse A, in B autem nullo, falsæ quidẽ vtręque propositiones, non tñ totę, sed in quodam. Econuerso autem posito priuatiuo.

Ostendit qñ syllogismus ignorantiæ negatiuus fiat in secunda figura. Et primo, qñ vtraq; est falsa. Secundo qñ altera tantum, ibi. {Similiter aũt & alteram esse falsam.} Dicit ergo primo, ꝙ non cõtingit in media figura vtrasque ꝓpões esse totas falsas. Et dicit totas illas falsas, quæ sunt contrariæ ꝓpõnibus veris. Et hoc probat. Quia cum debeamus negatiuam concludere falsam contrariam affirmatiuæ immediate, necesse est accipere, ꝙ hæc sit vera & immediata, omne B est A, puta omnis albedo est color. Sic autem se habentibus terminis, non potest inueniri aliquis medius terminus, qui vniuersaliter prędicetur de vno termino, & vl'r remoueatur ab altero. Detur. n. ꝙ ille terminus C vl't remoueatur ab A, & vl'e prædicetur de B, erit ergo hæc vera. Nullum A est C, quare & conuersa erit vera, nullum C est A; sed omne B est C: ergo nullum B est A, cuius contrarium fuit suppositum. Silr etiam non potest esse, ꝙ vl'r remoueatur A B & vl'r prædicetur de A, quia si hæc est vera, omne A est C, & conuersa erit vera, quoddam C est A. Si autem hæc est vera, nullum B est C, & conuersa erit vera nullum C est B. Sic ergo ex his duabus ꝓpõnibus, quoddam C est A, nullum C est B: sequitur quoddam B non est A, quæ est contradictoria eius, quæ supponebaẽ, omne B est A. Relinquitur ergo, ꝙ impossibile est inueniri aliquod medium, quod prædicto modo se habentibus A & B de vno prædicetur, & ab alio remoueatur. Et tñ oportet, si debeat fieri syll's in secunda figura, ꝙ medium de vno extremorum prædicetur, & de alio negetur. Et ideo si ambæ sunt falsæ totaliter, oportet, ꝙ earum contrariæ sint veræ, quod est impoſe, vt probatum est. Nihil. n. prohibet, vtrãque ꝓpositionem esse falsam particulariter. Puta si accipiamus quoddam medium, quod particulariter prędicetur de A & de B, puta masculus quod particulariter prædicatur de aĩali & de homine. Si verò accipiatur C esse in omni A, puta si accipiamus omne aĩal esse masculum, & accipiamus C in nullo B esse, puta si dicamus, nullus hõ, est masculus: vtraq; ꝓpõ est falsa, non tñ totaliter, sed particulariter. Et eadem rõ est, si econuerso maior sit negatiua, & minor affirmatiua. Vt si dicamus, nullum aĩal est masculum, omnis homo est masculus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri tamen potest, vt altera falsa: atq; vtrauis propositionum sumatur. Quod. n. inest cuilibet A: id B quoq; cuilibet inest. Si igitur ipsum C tale sumptum cuilibet quidem A, nulli vero B competere dixeris: A C quidem erit vera, C B autem falsa. Rursus quod nulli B competit: id nec A cuilibet inerit. Nam si cuilibet ipsi competet: & ipsi quoque B cuilibet profecto competeret. At nulli inesse supponitur. Si igitur cuilibet quidem A, nulli vero B competere dixeris, C B quidem veram, alteram verò falsam efficies.*

ANT. Similiter autem alteram falsam, & quãlibet cõtingit. Quod enim est in A omni, & in B est. Si igitur accipiatur in A toto esse E, in B autem toto non esse, quæ quidem C A vera erit: sed quę C B est falsa. Iterum quod in B nullo est: neque in A omni erit. Si enim in A est, & in B: Sed non erat. Si igitur accipiatur C in toto quidem A esse, in B autem nullo; B C propositiõ vera est, altera vero falsa.

Ostendit quomodo contingit alteram esse falsam. Et primo in secundo modo secundæ figuræ. Secundo in primo. ibi. {Similiter autem fit transpositio &c.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit in hac figura alteram ꝓpõnem esse falsam indifferenter, quæcunq; sit illa. Quod patet ex hoc, ꝙ supponatur A per se & immediate prædicari de B, quicquid est in omni A est in omni B, sicut omne, quod vl'r prædicatur de aĩali, prædicatur vl'r de hoĩe. Si ergo accipiatur aliquod medium C quod vl'r prædicetur de A, vt si dicamus omne aĩal est viuum, & vl'r remoueatur A B, vt si dicamus, nullus homo est viuus, patet ꝙ A C quæ est maior ꝓpõ erit vera: sed B C quæ est minor, erit falsa. Et similiter probat, ꝙ econuerso contingit maiorẽ esse falsam. Non. n. potest esse ꝙ aliquid vl'r remoueaẽ A B, & vniuersaliter prędicetur de A terminis sic se habẽtibꝰ.

Dictum

Dictum est enim q si aliquid est in A vl'r, sequitur q sit in B. Si ergo aliquid remoueatur A B vl'r, non pōt esse, q vl'r prædicetur de A. Sicut, q vl'r remoueatur ab homine, non pōt vl'r prædicari de aīali. Si ergo accipiatur aliquid, quod vl'r remoueatur ab hoīe, puta irrōnale, & dicatur sic, omne aīal est irrōnale, nullus hō est irrationalis, sequitur q minor ,ppō est vera, & maior falsa. Sed in his terminis, maior ,ppō non est totaliter falsa. Potest aūt accipi terminus in quo sit totaliter falsa, puta si accipiamus inanimatum pro medio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem vtiq, fiet, & si versus maius extremum, propositionem negatiuam posueris. Quod.n.nulli competit A: id etiam nulli competit B. Si igitur C nulli quidem A, cuilibet verò B competere dixeris: A C quidem ,ppō erit vera, altera verò falsa. Rursus si id quod B cuilibet inest, nulli competere dixeris A, falsam tum effecies ,ppōnem. Necesse est enim si B cuilibet inest: & A cuidam competat. Si igitur huiuscemodi sumptum C nulli quidem A, cuilibet verò B dicatur competere: erit C B quidem vera, A C autem falsa. Patet igitur ex vtrisque falsis, & ex altera tantum, circa propositiones indiuiduas ratiocinationem fieri falsam posse.*

ANT. Sil'r autem fit transposito priuatiuo. Qd.n. in nullo est A, neq; in B vllo erit. Si igitur accipiatur C in toto quidem A non esse, in B aūt toto esse, q̃ quidem est A C, ,ppō vera est, altera aūt falsa. Et iterum qd in omni B est, in nullo accipere A non esse, falsum est. Necesse est enim si in omni B est: & in quodam A esse. Si igīr accipiatur in omni qdem B esse C, in A aūt nullo, q̃ qdem est B C vera erit, quæ aūt est C A falsa. Manifestum igitur est q vtrisq; falsis, & altera tm̄, erit syllogismus deceptiuus in indiuiduis.

Ostendit idem in primo modo secundæ figuræ, in quo maior est negatiua. Manifestum est.n. q prædictis terminis.s.A & B sic se habentibus, vt dictum est, quod vl'r remoueatur ab A non poterit esse in nullo B. Si ergo accipiatur C medium, quod vl'r remouetur ab A & vl'r prædicetur de B, erit maior vera & minor falsa. Puta si sint isti termini, inanimatum, aīal, homo. Et sil'r ostendit, q pōt esse minor vera, & maior falsa. Manifestum est enim sm prædicta, q. id, quod vl'r prædicatur de B non remouetur vl'r ab omni A, quia quod vl'r prædicatur de B ad minus oportet in quodam A esse. Si ergo accipiat C medium, quod vl'r prædicetur de B, puta rōnale vel viuum, & vl'r negetur de A, minor propositio erit vera. s. omnis homo est rationale vel viuum. Maior autem, nullum animal est rationale, est falsa in parte. Nullum animal est viuum, est falsa in toto. Deinde epilogando concludit, q syllogismus deceptiuus potest fieri in immediatis, vtrique propositionibus existentibus falsis, vel altera tm̄.

LECTIO XXIX.

Quomodo in syllogismo ignorantiç syllogizetur tam negatiua falsa mediata. q̃ affirmatiua, tam per medium proprium, q̃ non proprium & extraneum, docet.

ARGY. *Sed cum propositiones affirmatiuæ vel negatiuæ medio non vacantes falso per medium ,pprium concluduntur, fieri non potest, vt propositiones ambe false sumantur: sed ea tantum sumitur falsa, quæ est versus extremum maius. Atq. proprium id medium dico, per quod fit ea ratiocinatio, quæ*

A *opponitur falsa. A nāq, per C medium cōpetat ipsi B. Cum igitur C B ,ppōnem affirmatiuam oporteat sumi, si prima in figura ratiocinatio fieri debeat, patet hanc quidem perpetuo veram esse, non enim ipsam vertere licet, A C autem esse falsam.*

ANT. IN his aūt, quç non indiuidua sunt, cum quidem p ,pprium mediū fiat falsitatis syll's, non pōt est vtrasq; falsas esse ,ppōnes: sed solum q̄ est ante maius vltimū. Dico aūt ,ppriū mediū, p qd fit contradictionis syll's. Sit.n. A in B p medium C. Qm̄ igitur necesse est q̄ est C B affirmatiuā accipi syll'o facto, manifestum est q semp hæc est vera, non.n.conuertit, sed q̄ est A C falsa. Hæc.n.conuersa econtrario fiet syllogismus.

B POstq̄ Philosophus ostendit qūo syll's ignorantię fit in ,ppōnibus immediatis, hic ostendit qūo fit in ,ppōnibus mediatis. Et primo qūo concludatur ,ppō negatiua falsa, q̄ opponitur affirmatiuæ veræ. Scdo qūo concludat affirmatiua falsa, q̄ opponitur negatiuæ verę. ibi. {Si verò fit affirmatiuus.} Circa primum duo facit. Primo ostēdit hoc in prima figura. Secundo in secunda. ibi. {Sed per mediam fig.} Circa primum tria facit. Primo ostendit qūo fit syll's ignorantiæ in ,ppōnibus mediatis, p medium ,pprium. Secundo qūo fit per medium qdem non ,pprium, sed tm̄ simile habitudinem habens ad terminos, sicut medium proprium. ibi. {Sil'r autem est & si ex alia ordinatione.} Tertio ostendit qūo fit p̄dictus syll's p medium extraneum. ibi. {Si verò non per proprium medium.} Dicit ergo primo, q qn̄ syll's concludēs falsum, fit in ,ppōnibus, q̄ non sunt indiuiduæ. i. imediatæ, si accipiatur ,pprium medium, vnde fit syll's: non potest esse vtrasq; ,ppōnes esse falsas, sed solum maiorem. Et exponit,

C quid noïet ,pprium medium. Ex quo.n. ,ppō, cuius contraria syllogizat est mediata, oportet q p̄dicatum syllogizetur de subiecto p aliquod medium. Pōt ergo illud idem medium accipi ad cōcludendum oppositum, puta hæc est ,ppō mediata, oīs triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Medium aūt per qd syllogizatur p̄dicatum de subiecto est figura habens triangulū extrinsecum, æqualem duobus intrinsecis sibi oppositis. Si ergo volumus ,pbare, q nullus triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, p idem medium, erit syll's falsitatis p proprium medium. Et iō dicit, q medium proprium est, p quod fit syll's contradictionis. i. ad oppositū: puta in p̄dicto exēplo. Sit A triangulus, habere tres B, medium C, sit figura talis. In prima autem figura, necesse est minorem esse affirmatiuam, & ideo oportet q illa q̄ erat minor in syll'o vero, maneat non cōuersa nec trāsmutata in suam oppositā, in syll'o falsitatis. Vnde oportet, q semper sit vera. Sed maior ,ppō veri syllogismi conuertitur

D in negatiuam contrariā, & iō oportet, q maior sit falsa. Puta si dicamus, nulla figura habens &c. habet tres &c. omnis triangulus est figura &c. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem efficietur, & si mediū alia ex serie fuerit sumptum, ceu D si in toto sit A & de omni B p̄dicetur. Etenim D B quidem intacta maneat ,ppositio: altera vero vertatur necesse est. Quibus efficietur, vt illa quidem perpetuo vera, hæc aūt semper falsa sumatur. Atq. talis error concurrit cum eo, qui per medium efficitur proprium, ac fere idē est.*

ANT. Similiter aūt est, & si ex alia ordinatione accipiatur mediū, vt D quāuis in toto A sit: & de B prędicetur omni. Necesse enim est quæ quidē B D propositionem manere, alteram aūt con-

uerti. Quare hæc quidem semper vera, illa verò semper falsa. Et ferè huiusmodi deceptio eadē est ei, quæ fit per proprium medium.

Ostendit qūo fit prædictus syll's p̃ medium extraneum & non ppriū, sed simile pprio. Et dicit, ꝙ sil'r syllogizabitur, si medium accipiat̃ ex alia ordinatione. Puta si A demonstretur de B per E, & accipiamus in syll'o falsitatis medium non C sed D, ita tñ ꝙ D etiam contineatur sub A vl'r, & prædicetur vl'r de B, puta si accipiamus pro medio figuram contentam tribus lineis rectis, quia hic etiā necesse est minorem ppōnem .s. D B manere, sicut erat in syll'o concludente verum, quāuis per pprium medium. Maiorem autem ppōnem necesse est transmutari in contrariam: & iō semper minor erit vera, & maior semper erit falsa. Et quantum ad modum arguēdi: ista deceptio est sil'is ei, q̄ fit per pprium medium. Deinde cum di.

ARGV. *Si vero non p̃ medium pprium extruitur rōcinatio, cū hoc tale est, vt ipsi quidem subiiciatur A de nullo vero dicatur B: tum ambas ppōnes falsas esse necesse est. Etenim modo cōtrario sunt sumenda, si rōcinatio fieri debeat. At si hoc modo sumantur, ambæ sane vertentur in falsas: veluti si A quidem cuilibet insit D ipsum aūt D nulli cōpetat B. His.n. versis rōcinatio fiet: & amba ppōnes erunt, vt diximus, falsa. Cum verò medium, ceu D, non subiicitur ipsi A, tum A D quidem ppō erit vera, quia D non erat in A, D B verò falsa, quoniam si esset vera, conclusio etiam esset vera. At erat falsa.*

ANT. Si verò nō per proprium medium fiat syll's, cum quidem sub A sit medium, in B aūt nullo est: necesse est vtrasq; falsas esse. Recipiendę.n. vtiq; econtrario sunt, q̄ se habent, propositiones, si debet syll's fieri. Sic.n. acceptis, vtræque fiunt falsæ: vt si A quidem in toto D, D autem in nullo B. Conuersis.n. his, syll's quidem erit: & vtræque propositiones falsæ. Cum verò nō sit sub A medium, vt D, quę quidem est A D vera erit, quæ vero est D B, falsa, quia si esset vera, & conclusio esset vera. Sed erat falsa.

Ostendit qūo fit syll's falsitatis per medium extraneū, & dissimile pprio. Potest aūt hoc modo medium accipi, vt contineatur vniuersaliter sub A, & de nullo B prædicetur. Et in hoc casu oportebit vtrasq; ppōnes esse falsas, quia oportebit ad hoc ꝙ fiat syll's in prima figurā, accipere ppōnes econtrario, vt.s. accipiamus maiorem negatiuam, & dicamus, nullum D est A, & minorem affirmatiuam, & dicamus, omne B est D: & sic patet vtrasque esse falsas. H Et hæc quidem habitudo terminorum inueniri non pōt in conuertibilibus, sicut in subiecto. & passione, q̄ per aliquod medium de subiecto concludit̃. Manifestum est.n. ꝙ non pōt accipi aliquid, de quo passio vl'r prędicetur, quod à subiecto vl'r remoueatur. Sed hęc habitudo pōt inueniri, qñ ppō est mediata, ex hoc ꝙ superius genus, vel passio superioris generis prædicatur de vltima specie. Puta si dicamus, omnis hō est viuus. Viuum.n. pōt concludi de hōe per medium, quod est aīal. Si ergo accipiamus aliqd de quo viuū vl'r p̄dicet̃, sicut est oliua, q̄ vere remouet̃ ab hōe vl'r, erit habitudo terminorum quā quærimus. Hęc.n. erit falsa, nulla oliua est viua, & minor erit sil'r falsa, omnis homo est oliua, & sil'r conclusio erit falsa, nullus hō est viuus, quod est contrarium ppōni veræ mediatæ. Contingit etiam maiorem esse veram, & minorem esse falsam. Puta si accipiamus pro medio aliquid quod non contineatur sub A, puta lapidem. E Tunc.n. maior, quæ est A B erit vera .s. nullus lapis est viuens, quia lapis non continetur sub viuo: sed minor erit falsa .s. omnis homo est lapis. Si enim esset hęc vera, prima existente falsa, sequeretur, ꝙ conclusio esset vera, cum tamen dictum sit ꝙ sit falsa. Non autem potest esse econuerso, ꝙ minor sit vera si sit medium extraneū; quia medium extraneum non poterit vniuersaliter prædicari de B. Oportet autem semper minorem affirmatiuam accipere in prima figura. Deinde cum dicit. Minor in prima fig.

ARGV. *Cum aūt per mediam figuram fit error, tū fieri nequit, vt amba ppōnes tota falsa sumantur. Nam cum B subiicitur ipsi A, fieri non pōt, vt quicq̄ vnquam alteri cuilibet, alteri nulli cōpetat: sicut & antea diximus. Altera tamen ppō falsa, & vtrauis etiam sumi pōt. Nam si C tā A q̄ B cuilibet inest, si idipsum cuilibet qdem A, nulli verò B cōpetere di*F*xeris, A C qdem erit vera, altera verò falsa. Rursus si ipsum C nulli qdem A, cuilibet verò B competere dixeris, C B qdem erit vera, A C autem falsa. Si igitur deceptionis ratiocinatio sit negatiua, dictum est quando, & ex quibus ipsa deceptio erit.*

ANT. Sed per mediam figuram facta deceptione, vtrasq; qdem non contingit falsas esse ppōnes totas. Cum.n. sit B quidem sub A nihil cōtingit in hoc omni qdem, in illo aūt nullo esse, sicut dictum est prius. Altera verò falsa pōt esse, & quæcunq; contingit. Si.n. C & in A & in B est, si accipiatur C in A qdem esse, in B verò non esse, q̄ qdem est A C vera erit, altera autem falsa. Iterum autem si in B qdem accipiatur C esse, in A autem nullo, q̄ quidem est C B vera erit, altera aūt falsa. G Si quidem igitur sit priuatiuus deceptionis syllogismus, dictum est qñ, & p̃ quæ erit deceptio.

Ostendit qūo fit syllogismus ignorantiæ negatiuus in secunda figura. Et dicit, ꝙ non potest contingere in secūda figura, ꝙ vtraq; propositio sit falsa totaliter. Si enim debeat concludi hæc falsa nullum B est A, contraria verę, oportet ꝙ A vl'r prædicetur de B. Vnde non poterit aliquid inueniri, quod vniuersaliter prædicetur de vno, & vniuersaliter negetur de altero, sicut supra dictū est, cum agebatur de syllogismo ignorantiæ in immediatis. Potest tamen altera tantum esse totaliter falsa, quæcunque sit illa. Lect. sced. Et manifestat primo, in secundo modo secundæ figuræ, in quo maior est affirmatiua, & minor negatiua. Sit ergo medium sic se habens ad extrema, vt vniuersaliter prædicetur dę vtroque, sicut vniuersaliter viuum de animali prædicatur, & de homine. Si ergo accipiatur maior affirmatiua, vt dicamus, omne animal est viuum, & accipiatur minor negatiua, vt dicatur, nullus homo est viuus, maior erit vera, & minor falsa, & conclusio falsa. Sil'r etiam si accipiamus in primo modo secundæ figuræ maiorem negatiuam, vt si dicamus, nullum animal est viuum, & minorem affirmatiuam, vt dicamus, omnis homo est viuus, erit maior falsa, & minor vera, & conclusio falsa. Et his dictis, epilogando concludit dictum esse, qñ, & per quę possit fieri deceptio, si syllogismus deceptiuus sit priuatiuus. Deinde cum dicit.

Sed si affirmatiua sit, cum per medium quidem extruitur proprium: fieri non potest, vt amba propositiones sint falsa. Necesse est enim intacta maneat ipsa C B, si ratiocinatio fieri debeat, quemadmodum & antea diximus. Quare semper erit A C propositio falsa. Hac est enim ea, qua vertitur.

Si verò

ANT. Si vero sit affirmatiuis, tunc quidē per proprium medium impossibile vtrasq; esset falsas. Necesse.n.est, quæ est B C manere: siquidē erit syllogismus, sicut dictum est prius. Quare A C semper erit falsa. Hæc.n.est conuersa.

Ostendit quomodo fiat affirmatiuus syllogismus deceptionis in propositionibus mediatis. Et primo, quādo fit per proprium medium. Secundo, quando fit p mediū simile proprio. ibi. {Similiter autē & si ex alio &c.} Tertio, quādo fit per medium extraneum. ibi. {Cum vero fit per nō propriū.} Dicit ergo primo, ꝙ si fiat syllogismus deceptionis affirmatiuus in propositionibus mediatis, si accipiatur proprium mediū, vt supra expositum est, impośe est, ꝙ vtraq; sit falsa. Quia cum talis syllogismus nō posśit fieri nisi in prima figura, vtraq; existēte affirmatiua, necesse est, ꝙ minor propositio maneat hoc modo, sicut erat in vero sylllogismo. Vnde oportebit maiorē propositionē esse mutatā. s. de negatiua in affirmatiuam, & oportebit ꝙ sit falsa. Puta si velimus cōcludere, ꝙ omnis homo sit quantitas, quod est contrarium huic, nullus homo est quantitas, cuius proprium medium est substantia, accipiemus istā falsam, omnis substātia est quātitas, & hanc verā, omnis homo est substātia. Deinde cum di.

ARG T. *Idem efficietur, & si ex alia serie mediū ipsum sumatur, sicut & in errore diximus negatiuo. Etenim D B propositio maneat A D vertatur necesse est. Atq; hic error conuenit cum priore.*

ANT. Similiter autem & si ex alia ordinatione accipiatur medium: sicut dictum est & in priuatiua deceptione. Necesse est.n. quæ quidem est D B manere, quæ vero est A D conuerti. Et hæc deceptio est eadem cum priori.

Ostendit, quomodo fit syllogismus ignorantiæ, quando accipitur medium non proprium, quod nō sit eiusdē ordinis, sed ex alia coordinatione. Puta si dicerem, Omne agens est quātitas, omnis homo est agēs, ergo omnis homo est quantitas. Oportet.n. minorem manere, maiorē autem mutari de negatiua in affirmatiuam. Vnde & hęc deceptio similis est priori deceptioni, sicut dicebatur in syllogismo priuatiuo. Deinde cum dicit.

ARG T. *Sed cum non per proprium ratiocinatio conficitur medium, si D quidem collocatur sub A, propositio quidem A D erit vera, D B autem falsa. Fieri nanq; potest, vt A cuidam insit, cuidam non insit: quorū neutrum sub altero collocatur. Sin vero D nō subiicitur ipsi A, tum A D quidem semper est falsa: quippe, cum affirmatiuam eam esse oporteat, D B vero fieri potest vt nunc vera, nūc falsa sumatur. Nihil.n. vetat, vt A quidem nulli D competat, D vero cuilibet insit B. Animal.n. nulli scientiæ competit: At scientia musicæ cuilibet inest. Neq; rursus prohibet quicquam, vt neq; A cuiquam D, neq; D insit B. Patet igitur fieri posse, vt ambæ atq; altera sit falsa: cum medium non collocatur sub A. Perspicuum igitur est, quot modis per ratiocinationem error, & per quæ fieri potest circa propositiones vacātes medio, & item eas, quæ demonstrari possunt.*

ANT. Vide in an. Cum vero sit non per proprium, siquidem sit D sub A, hæc quidem erit vera, altera autem falsa. Potest enim A in pluribus esse, quæ non sunt subinuicem. Si vero non sit D sub A, hæc quidem semper manifestum est quoniam erit A falsa: affirmatiua.n. accipitur. Quæ vero est D B contingit veram & falsam. Nihil enim prohibet A quidem, in D nullo esse, D autem in omni B, vt animal, scientia, musica. Non autem iterum neq; A in nullo D, neq; D in nullo B. Manifestum igitur est, q̄m cum non sit medium sub A, & vtræq; possunt falsæ esse, & quæcunq; cōtingit. Quot quidem igitur modis, & per quæ possunt fieri per syllogismum deceptiones, & in his, quæ sunt sine medio, & in his, quæ sunt per demonstrationem, manifestum est.

Ostendit quomodo fiat syllogismus deceptionis affirmatiuus per medium extraneum, & dicit ꝙ si accipiatur tale medium extraneum, quod cōtineatur sub maiori extremitate, tunc maior erit vera, & minor falsa. Potest.n. B A quæ est maior extremitas, de pluribus vlr prædicari, quæ non sunt subinuicē: puta habitus de grammatica, et virtute, Hęc.n. est mediata, nulla grammatica est virtus. Possumus ergo concludere contrarium huius. s. omnis grammatica est virtus, per aliquod medium, quod contineatur sub virtute, & tunc maior erit vera, & minor falsa. Puta si dicamus, omnis temperātia est virtus: omnis grammatica est temperantia, ergo omnis grāmatica est virtus. Si vero accipiatur aliquod medium quod non sit sub maiori extremo, maior semper erit falsa, quia accipitur affirmatiua. Sed minorē contingit esse cū hac quandoq; quidem falsam, & tunc ambæ erunt falsæ, puta si dicamus: omnis albedo est virtus: omnis grammatica est albedo, ergo &c. Q̄nq; autem potest esse vera, Nihil.n. prohibet sic se habentibus terminis, ꝙ A remoueatur ab omni, D & D sit in omni B. Sicut est in terminis his, animal, sciētia, musica. Animal.n. quod est maior extremitas remouetur vniuersaliter ab omni scientia, vnde hæc, C quæ sumitur vt maior in syllogismo ignorantiæ, omnis scientia est animal, est falsa. Minor vero, s. omnis musica est scientia, est vera, sed conclusio fiat contraria negatiuę veræ mediatæ. Contingit etiam ꝙ A sit in nullo D, & D in nullo B vt dictum est. Sic igitur patet ꝙ quando medium non continetur sub maiori extremitate possunt esse vtræq; falsæ, & altera earum quæcunq; cōtingit, quia maior & minor potest esse falsa, maior autem non potest esse vera, sic se habentibus terminis, vt supra dictum est. Vltimo autem epilogando concludit manifestum esse ex prædictis quot modis, & per quas propositiones veras vel falsas possunt fieri deceptiones per syllogismum, tā in propositionibus immediatis, q̄ in propositionibus mediatis, quæ demonstratione probantur.

LECTIO XXX.

Natura ignorantiæ simplicis negationis exponitur.

D *Manifestum est etiam si sensus quispiam defuerit, necessario & scientiam aliquam deesse, quam quidem consequi non possumus.* ARG T.

MAnifestum autem est, & si aliquis sensus defecerit, necesse est & scientiam aliquā deficere: quam impossibile est accipere. ANT. Tex.c.33.

POstq̄ Philosophus determinauit de ignorantia dispositionis, quæ fit per syllogismum: hic determinat de ignorātia simplicis negationis, quæ fit absq; syllogismo. Et primo ostendit in quibus habeatur talis ignorātia ex necessitate. Secūdo probat propositum. ibi. {Siquidem addiscimus &c.} Dicit ergo primo ꝙ si alicui deficiat aliquis sensus, puta visus, aut auditus: necesse est ꝙ deficiat ei sciētia propriorum sensibilium illus sensus. Puta si cui deficit sensus visus, necesse est ꝙ deficiat ei scientia de coloribus. Et sic habebit ignorātiam negationis de coloribus,

but, omnino ignorans colorem. Sed hoc intelligendũ est quando nunquam habuit sensum visus, sicut patet in cæco nato. Siquis.n.amittat visum prius habitum, nõ oporter propter hoc ꝙ careat sciẽtia colorũ, quia ex his, quæ prius sensit remanet in eo colorum memoria. Contingit autem de aliquibus rebus haberi ignorãtiã negationis, quæ tñ cognosci possunt per sensum: quem habemus, sicut si aliquis hñs visum semper fuisset in tenebris, careret quidẽ sciẽntia colorũ: sed nõ ex necessitate, qa posset accipere sentiendo colores, quod non contingit in eo, qui caret sensu visus. Et ideo addit ꝙ impossibile est accipere quia videlicet ille, qui caret potentia visiua, nõ potest ẽt percipere cognitionem colorum. Deinde cum dicit.

Cur dicit Iposse est accipere.

ARGY. *Siquidem discimus, vel inductione, vel demonstratione. Est autem demonstratio quidem ex vniuersalibus, inductio vero ex particularibus. Fieri vero nõ potest vt vniuersalia percipiãtur, nisi per inductionem, quoniam & ea, quæ abstracta dicuntur, erunt per inductionem nota, siquis nota voluerit facere, inesse inquam nonnulli generi cuique, & si non separabilia sunt & vnumquodq; est tale: Inductionem autem eum, qui sensu caret, conficere: vnum eorum esse cõstat, quæ nullo pacto fieri possunt. Ipsorum nanq; singularium est ipse sensus. Nõ enim fieri potest, vt ipsorum accipiatur scientia. Neq; enim ex vniuersalibus absq; inductione, neq; per inductionem sine vi sentiendi.*

ANT. Vide I ann. Siquidem addiscimus, aut per inductionẽ, aut per demonstrationem. Est autem demonstratio quidem ex vniuersalibus, inductio autem ex his, quæ sunt secundum partem. Impossibile est autem vniuersalia speculari, nisi per inductionem: qm̃, & quæ ex abstractione dicuntur, est per inductiones nota facere, quia insunt in vnoquoq; genere quędam, & si non separabilia sint sm ꝙ huiusmodi vnũquodq; est. Inducere autem non habentes sensum impossibile est. Singularium sensus est enim. Non.n. contingit accipere ipsorum scientiam. Neq;.n. ex vniuersalibus est sine inductione, neq; per inductionem sine sensu.

Probat propositum per hoc ꝙ duplex est modus acquirendi scientiam. Vnus quidem per demonstrationẽ, alius autem per inductionem, quod etiã in principio huius libri positum est. Differũt autem hi duo modi, quia demõstratio procedit ex vniuersalibus. Inductio autem procedit ex particularibus. Si ergo vniuersalia ex quibus procedit demonstratio, cognosci possent absq; inductione, sequeretur ꝙ hõ posset accipere scientiam eorum quorum nõ habet sensum. Sed impossibile est vniuersalia speculari absq; inductione. Et hoc qdẽ in rebus sensibilibus est magis manifestum, quia in eis per experientiam quã habemus circa singularia sensibilia, accipimus notitiam vniuersalem, sicut manifestatur in 1. Met. Sed maxime videtur hoc dubium in his, quæ dicuntur sm abstractionẽ sicut in mathematicis. Cum.n.experientia a sensu ortũ habeat, vt dicitur in 1. Met. videtur ꝙ hoc locum non habeat in his, quæ sunt abstracta a materia sensibili. Et ideo ad hoc excludendum dicit ꝙ etiam ea, quæ dicũtur sm abstractionem, cõtingit nota facere per inductionẽ: quia in vnoquoq; genere abstractorum sunt quędã particularia quæ non sunt separabilia á materia sensibili, sm ꝙ vnumquodq; eorum est hoc. Quamuis.n.linea sm abstractionem dicatur linea in communi, tamen hæc linea quæ est in materia sensibili, inquantum est indiuiduata, abstrahi, non potest, quia indiuiduatio eius est ex hac materia. Non autem manifestantur nobis principia abstractorum ex quibus demonstrationes in eis procedũt, nisi ex particularibus aliquibus, quæ sensu percipimus. Puta ex hoc quod videmus aliquod totũ singulare sensibile, inducimur ad cognoscendũ quid est totum & pars, & cognoscimus ꝙ omne totũ est maius sua parte cõsiderãdo hoc in pluribus. Sic igitur vniuersalia ex quib⁹ demõstratio procedit, nõ sunt nobis nota, nisi per inductionẽ. Homines autem carentes sensu aliquo non possunt inductionem facere de singularibus pertinentibus ad sensum illum, quia singularium ex quibus procedit inductio, est solum cognitio sensus. Vnde oportet ꝙ omnino sint huiusmodi singularia ignota, quia non contingit, ꝙ aliquis carens sensu accipiat talium singularium scientiam, quia neq; ex vniuersalibus potest demonstrare sine inductione: per quam vniuersalia cognoscuntur, vt dictũ est, neq; per inductionẽ potest aliquid cognosci sine sensu, qui est singularium, ex quibus procedit inductio. Est autem considerandum ꝙ per verba Philosophi, quę hic inducũtur, excluditur duplex positio. Prima quidem est positio Platonis: qui ponebat ꝙ nos habebamus sciẽtiam de rebus per species participatas ab ideis. Quod si esset verũ vniuersalia fierent nobis nota absq; inductione, & ita possemus acquirere scientiam eorum, quorum sensum non habemus. Vnde & hoc argumento vtitur Aristo. contra Platonem in fine primi Met. Secunda est positio dicentium ꝙ possumus in hac vita cognoscere substãtias separatas, intelligendo quidditates earũ, quæ tamẽ per sensibilia quæ cognoscimus, quæ ab eis õmode transcendũtur cognosci non possunt. Vnde si ipse cognoscerent sm suas essentias: sequeret ꝙ aliqua cognoscerent absq; inductiõe & sensu: qd Philosophus hic negat, ẽt de abstractis.

Opi. Pla. falsa.

Lect. vlt te. com. 39. Op. alia falsa.

E F G H

LECTIO XXXI.

Ex terminis, qui assumuntur in demonstratione maiori videlicet, minori extremitatibus & medio, tam in non negatiuis, quam affirmatiuis processum in infinitum fit, inquirit.

ARGY. *Omnis autem ratiocinatio tribus ex terminis constat. Atq; alia est affirmatiua, quæ quidem ostendere potest A competere ipsi C ex eo, quia A competit ipsi B & B competit ipsi C: alia est negatiua, quæ quidem alteram propositionem habet affirmatiuam, alteram negatiuam.*

ANT. Tex. cõ. 34. Est autem omnis syllogismus per tres terminos. Et hoc quidem demonstrare possibile est: quoniã est A in C propter id quod est in B & hoc in C. Sed priuatiuus est alteram quidem propositionem habens quoniam est aliud in alio: alteram autem quoniam non est.

Postq̃ Philosophus determinauit de syllogismo demõstratiuo: oñdens ex quibus & qualibus procedat, & in qua figura demõstrõnes fieri possunt: hic inqrit, verũ demonstrationes possint in infinitum procedere. Et primo mouet qõnem. Scđo determinat eam. ibi. {Quod quidẽ igitur non contingit media &c.} Circa primũ duo facit. Primo præmittit quædam antecedentia: quæ sunt necessaria ad intellectum quæstionis. Scđo mouet qõnem. ibi. {Sic igitur C huiusmodi &c.} Circa primum duo facit. Primo præmittit de forma syllogistica, quam oportet in demonstrationibus obseruare. Secundo resumit qualis debeat esse demõstrõnis materia. ibi. {Manifestũ igitur est ꝙ principia.} Circa primum tria tangit. Quorũ primũ est cõe omni syllogismo. s. ꝙ omnis syllogismus est p tres terminos: vt manifestum est in libro Priorũ. Secũdõ autem pertinet ad syllogismum affirmatiuũ: cuius forma

Lec. seq.

Lib. 1. c. 3. Secũdum.

ma talis est, q concludit A esse in C propter id quod A est in B, & B est in C, & hæc est forma syllogistica in prima figura, in qua sola potest concludi affirmatiua vniuersalis: quæ maxime quæritur in demõstrationibus. Tertiũ est, quod pertinet ad syllogismum negatiuum, qui de necessitate vnam propositionem habet affirmatiuam, aliã autem negatiuam, differenter tamen in prima figura, & in secunda: vt patet per ea, quæ in libro Priorum sunt ostensa. Deinde cum dicit.

Prio Priorum. c. 25.

ARGY. *Patet igitur hæc esse principia: & ea, quæ suppositiones dicuntur. His .n. sumptis necesse est demonstrare A per B medium: ipsi competere C. Et rursus A per medium aliud: ipsi inesse B. Et item B per aliud quippiam, ipsi competere C.*

ANT. Manifestum igitur est q principia, & dictæ suppositiones hæ sunt. Accipientes.n. hoc, sic necesse est demonstrare: vt quia A sit in C per B. Iterum autem quia A sit in B per aliud mediũ, & q B sit in C similiter.

B

Resumit quæ sit materia demonstrationum. Et circa hoc tria facit. Primo .n. proponit materiam. Secũdo ostẽdit differentiam huius materię ad materiã syllogismi dialectici. ibi. {Secundum quidem igitur opinationẽ.} Tertio differentiã positam manifestat. ibi. {Habet autẽ sic se.} Dicit ergo primo q cum syllogismus habeat tres terminos, ex quibus formantur duæ propositiones concludentes tertiam: manifestum est q hæ propositiones, ex quibus proceditur in syllogismo demonstratiuo s̃m formam prædictã, sunt principia, & suppositiones, de quibus in præcedentibus dictum est. Qui.n. accipit huiusmodi principia, sic demonstrat per ea, sicut expositũ est in forma syllogistica, vt.s. quia A sit in C probatur per B: & si propositio A B sit iterum mediata, q A sit in B demõstratur per aliquod medium, & simile est si propositio minor.s. B C sit mediata. Deinde cum dicit.

Lect. 5.

ARGY. *Si igitur probabiliter, solumq̃ differendi modo ratiocinari volumus, id tantum, vt patet, considerãdum est, si ratiocinatio, ex quam maxime probabilibus, verisimilibusq̃ conficitur. Atq; si per A B propositionem, quæ quidem, tametsi vere nõ vacat medio, videtur tamẽ eodem vacare, ratiocinationem quispiam fecerit, is est, vt ad differentẽ pertinet, ratiocinatus. Sin vero non illo pacto, sed ad veritatem ratiocinationes extruere libet: tum id considerandum est, vt ex hisce, quæ competunt, ratiocinatio semper conficiatur. Res autem ita se habet.*

ANT. Secundum quidem igitur opinionem syllogizantibus, & solum dialectice: manifestum est q hic solum intẽdendum sit, ex quibus contingit verisimilis fiat syllogismus: quare & si est aliquod in veritate eorum, quæ sunt A B medium, videtur autem non per hoc syllogizans, syllogizatus est dialectice. Ad veritatem autem ex his, quæ sunt, oportet intendere.

Ostendit quantum ad prædictã differentiam inter syllogismum demõstratiuum & syllogismum dialecticum: quia enim syllogismus dialecticus ad hoc tẽdit, vt opinationem faciat, hoc solũ est de intentione dialectici, vt procedat ex his, quæ sunt maxime opinabilia, et hęc sunt ea, quæ videntur, vel pluribus, vel maxime sapientibus. Et ideo si dialectico in syllogizando occurrit aliqua propositio, quę secundũ rei veritatem habeat mediũ, per quod possit probari, sed tamen non videatur habere medium:

A sed propter sui probabilitatẽ videatur per se nota, hoc sufficit dialectico, nec inquirit aliud medium: licet propositio sit mediata, & ex illa syllogizans, sufficienter perficit dialecticum syllogismum. Sed syllogismus demonstratiuus ordinatur ad scientiam veritatis; ideo ad demõstrationem pertinet, vt procedat ex veris, quæ sunt s̃m rei veritatem immediata. Et si occurrit ei mediata propositio, necesse est q probet eam per medium proprium, quousq; deueniat ad immediata, nec est contentus probabilitate propositionis. Deinde cum dicit.

Quoniam est id, quod de alio non per accidens prædicatur: atq; per accidẽs dico, veluti cum dicimus, nonnunquã album illud hominẽ esse, nõ perinde dicentes, atq; cum dicimus hoĩem esse albũ. Homo nãq;, qui non est aliud quicquã, est album. At album est homo: quia accidit homini, vt sit album. ARGY.

B *Sunt igitur nonnulla talia, vt per se prædicentur.*

Habet autem se sic. Quoniam autem est q ipsum quidem de alio prædicatur non secundum accidens, Dico autem secundum accidens: vt album aliquando illud dicimus hominem esse: non similiter dicentes & hominem album. Quod quidem enim cum non alterum aliquod sit, album est: album autem, quoniam accidit homini esse album. Sunt igitur quędam huiusmodi, quæ secundum se prædicantur. ANTA Vide lann.

Manifestat quod dixerat: dicẽs, q hoc dictum est q demonstrator ad veritatem ex his, quæ sunt procedit, sic se habet, vt dicetur. Inuenitur.n. aliquid, qđ de alio prædicatur, non s̃m accidens, & exponit per affirmatiuam: dicens, quid prædicetur s̃m accidens. Dupliciter.o. aliquid

C prædicatur s̃m accidens. Vno modo qñ subiectum prædicatur de accidente, puta cum dicimus albũ est homo. Alio modo dissimiliter qñ accidens prædicatur de subiecto, sicut cum dr̃ homo est albus. Et differt hic modus à primo: qm̃ hic, qñ accidens prædicatur de subiecto, dr̃ homo est albus, non quia aliquid alterum sit album, sed quia ipse homo est albus: & tamẽ est propositio per accidens, quia album nõ cõuenit homini s̃m propriam rationem. Neq;.n. ponitur in diffinitione eius, neq; econuerso. Sed qñ dicitur album est homo, non dicitur, quia esse hominem insit albo: sed quia esse hominem inest subiecto albi cui.s. accidit esse album. Vnde hic modus est magis remotus à prædicatione per se, quã primus. Sunt autẽ quædã quæ neutro istorum modorum per accidens prædicantur, & ista dicuntur per se. Et talia sunt ex quibus demonstrator procedit. Sed hoc dialecticus non requirit, & ideo quæstio, quæ ita proponitur de huiusmodi q per se prædicãtur, non habet locũ in syllogismis dialecticis: sed solum in syllogismo demõstratiuo. Deinde cũ di.

Dupl̃r aliqd p̃dicat̃ s̃m accidẽs.

D

Sit itaq; C tale, vt ipsum quidem nulli competat rei, B autem huic competat primo, vt non sit inter ipsa medium vllum, & rursus D ipsi B, & E ipsi D, & F identidem ipsi competat E. Quærendum est igitur si necesse est hoc stare: an fieri potest, vt in infinitum proficiscatur? ARGY.

Sit igitur C huiusmodi q ipsum quidem non sit in alio: in hoc autem B sit primo, & non est aliud medium. Iterum F in E sit similiter, & hoc in C, nunquid igitur hic necesse est stare, aut contingit in infinitum ire? ANT.

Mouet quęstiones intentas. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæstiones, in quibus locum habent. Secundo

ostendit

ostendit in quibus locũ non habent. ibi. {Sed in cõuertẽtentibus &c.} Circa primũ duo facit. Primo mouet quęstiones in demonstrationibus affirmatiuis. Secundo ostẽdit ꝙ hæ quæstiones similiter locum habẽt in demostrationibus negatiuis. ibi. {Similiter aũt dico & in priuatiuis.} Circa primum duo facit. Primo.n. mouet quęstiones. Secundo ostendit ad quid huiusmodi quęstiones pertineant. ibi. {Est autem hoc intẽdere. {Circa primũ mouet tres quæstiones fm tres terminos syllogismi. Et primo mouet quęstionem maioris extremitatis vtrũ sit abire in infinitum in ascendendo. Et in hac quęstione supponitur vltimũ subiectũ quod non prædicatur de alio, & alia prædicantur de ipso. Sic ergo hoc c, & in c primo et immediate sit B, & in B sit E quasi de eo vniuersaliter p̃dicatum, & iterum F sit in E similiter de eo vniuersaliter p̃dicatum. Est ergo quęstio vtrum iste ascẽsus alicubi stet, ita ꝙ sit deuenire ad aliquid quod prædicet de aliis vl̃r, & nihil aliud prædicetur de ipso. Aut hoc non sit necesse, sed contingat ascendere in infinitum. Secundo ibi.

Mouet.3.q. Prima.q.

E

ARGV. *Rursus sit A quo de nihil per se prædicatur. Atq; hoc ipsi primo competat H & nulli priori medio cõpetat. Et H identidem ipsi G, & G ipsi F, & F ipsi cõpetat E. Quærimus igitur vtrum & huiusce profectionis sit necessario status, an sine modo sit semper abitio? Atq; hoc tantum ab illo differt, quod illud quidẽ est, fierine potest, vt quispiam si à tali incipiat, vt ipsum quidem non insit cuiquam, aliud aũt de ipso dicatur versus supera pergendo, sine fine semper proficiscatur. Hoc autem est, fierine põt, vt quispiã si incipiat ab eo, de quo nihil dicitur, ipsum vero de altero prædicatur pateatq; in inferiora si hoc pacto ꝓficiscatur, nullusq; ei modus occurrat?*

F

ANT. Et iterum si de A quidem nihil prædicatur per se, A autem in c est primo, medium autem in nullo priori, & item c sit in I, & hoc in B, nũquid & in hoc stare necesse est, aut in hoc contingit in infinitum abire? Differt autem hoc a priori: quoniã hoc quidem est, nunquid contingit incepturum ab huiusmodi, quod in nullo est altero, sed aliud in illo, in sursum in infinitum abire, alterum autem incepturum ab huiusmodi quod ipsum quidem de alio, de illo autem nihil prædicatur, in deorsum intendere, si contingit in infinitum ire?

G

Secunda.q. Mouet quæstionem ex parte minoris termini, vtrũ scilicet sit ire in infinitum descendendo. Et in hac quæstione supponitur aliquod primum prædicatum vl̃e quod de aliis prædicetur, & nihil sit vniuersalius eo, quod prædicetur de eo. Sit ergo A tale ꝙ nihil de eo prædicetur, sicut totum vniuersale de parte, A vero de c prædicetur: & primo & immediate, & c de I, & I, de B. Est ergo quæstio vtrum necesse sit hoc in c descendendo stare, aut contingat in infinitum ire? Et ostẽdit consequẽter differentiam harum duarum quæstionum, quia in prima quæstione quærebatur, si aliquis incipiat à particularissimo subiecto, ꝙ nulli inest per modum quo totum vniuersale est in parte, sed alia insunt ei, vtrum contingat procedere in infinitum ascendendo? Secunda vero quæstio est, si aliquis incipiat ab vniuersalissimo prædicato, quod prædicetur de aliis, sicut totum vniuersale de parte, & nihil hoc modo prædicatur de illo, vtrum contingat descendendo procedere in infinitum. Tertio ibi.

H

Sensus 2.q.

ARGV. *Præterea quærẽdum est, fierine potest, vt si extrema sint finita, veluti si A cõpetat ipsi c, & inter ipsa sit mediũ B, ac inter A & B mediũ ẽt aliud cadat, & inter hæc rursus aliud: vtrũ & in his ipsis sit in infinitum processio, an idipsum fieri nequeat.*

E

ANT. Amplius media nunquid contingit infinita esse determinatis terminis. Dico autem, vt si A in c sit, medium autem ipsorum sit B, ab ipso autem B ad A alterum, sed horum alia: nunquid & hoc in infinitum contingit abire, aut impossibile est?

Tertia.q. Mouet tertiam quæstionẽ ex parte mediĳ termini. Et in hac quæstione supponuntur duo extrema. s. vniuersalissimum prędicatum, & particularissimum subiectum, & quæritur cum hoc, vtrum possunt esse infinita media: puta si A sit vniuersalissimum prædicatum & c sit particularissimum subiectum, & inter A & c sit medium B, & inter A & B iterũ sit aliquod, et similiter inter B et c, et horum etiam mediorum sunt alia media, inter ipsa. s. & extrema, tam ascendendo, quam descendendo. Est ergo quęstio vtrum hoc possit procedere in infinitum, aut impossibile sit hoc. Deinde cum dicit.

F

Sensus.q.

ARGV. *Idem est autem hoc considerare, et si demonstrationes in infinitũ proficiscantur, & si sit cuiuslibet demõstratio, an ad vtranq; partem finis occurrat.*

ANT. Vide I ann. Est autem hoc intendere idẽ esse, & si demõstrationes in infinitum veniunt, et si est demonstratio omnis rei, aut adinuicem includantur.

Ostẽdit ad quid tendãt huiusmodi quæstiones: in quo declaratur ꝙ huiusmodi quæstiones pertinẽt ad materiã de qua nunc agitur. s. ad demonstrationes. Dicit ergo ꝙ intẽdere acquisitionẽ veritatis in istis quæstionibus, idẽ est ac si quæratur, vtrum demõstrationes procedãt in infinitum vel ascendendo vel descendendo? Ascendendo quidẽ ita ꝙ quælibet propositio ex qua demõstratio ꝓcedit sit demõstrabilis per aliam priorem demõstrationem, & hoc est quod subiungit, {& si demonstratio omnis} s. cuiuslibet propositionis. Quod quidam existimãtes, circa principia errauerũt, sicut dicitur in 4. Metaph. Descendendo autem si ex aliqua propositione demõstrata contingat iterum ad aliam demõstrationem posteriorem procedere. Et hoc est vnum membrum dubitationis. Si demonstrationes in infinitum procedunt, vel descendendo vel ascendẽdo. Aliud autem membrum dubitationis est, si demonstrationes adinuicem terminantur: ita. s. ꝙ vna demonstratio confirmetur per aliam ascẽdẽdo, & ex vna demonstratione procedat alia descendẽdo, & hoc vsq; ad aliquem terminum. Deinde cum dicit,

G

Tex. cõ. 9. Lec. 6. ex. 8.

ARGV. *Similiter & de ratiocinationibus negatiuis & propositionibus est dicendũ: veluti si A nulli B cõpetat, aut illi primo non inest, aut est aliquod mediũ cui priori non inest: atq; si sit c quod quidẽ cuilibet cõpetit B. Rursus A aut ipsi c primo, aut alĳ priori nõ inest quod quidẽ cuilibet cõpetit c, & in his.n. aut infinita sunt ea, quibus non inest prioribus ipsum A, aut finita, modus q; tandem occurrit.*

H

ANT. Similiter autem dico & in priuatiuis syllogismis: & propositionibus, vt si A nõ inest nulli B primo aut aliquid infra: cui priori non inest A vt ipsi I quod est in omni B. Et iterum hoc etiam in alio priori, vt si c est quod sit in omni I. Et nanq; in his, aut infinita sunt in quibus non inest prioribus, aut statur.

Ostendit

Ostendit q̀ prædictæ dubitationes habent locum ēt in demōstrationibus negatiuis, quia demonstratio negatiua oportet q̀ vtatur propositione affirmatiua: in qua subiectū cōclusionis cōtineatur sub medio, & à quo prędicatum cōclusionis remoueatur: secundum ergo q̀ est ascensus & descēsus in affirmatiuis, oportet q̀ sit ascēsus & descēsus in negatiuis syllogismis, & propositionibus, vtputa si cōclusio demonstratiui syllogismi sit nullum c est A & accipiatur sicut medium B, à quo A remoueatur. Est ergo primo considerādum vtrum A remoueatur à B primo siue immediate, aut sit aliud medium accipere à quo primo remoueatur A quàm à B puta si prius remoueat à B, idest quod oportet vniuersaliter prædicari de B & iterum erit considerandum vtrum A remoueatur ab aliquo per prius q̀ ab .i.s.a c, quod prædicatur vniuersaliter de .i. Ita ergo & in his potest procedi in infinitum in remouendo, vt semper sit accipere a quo per prius remoueatur: vel oportet alicubi stare. Deinde cum dicit.

ARGY. *In his autem, quæ conuertuntur, res nō se habet similiter. Non est .n. in hisce, quæ mutuam suscipiūt prædicationem, id de quo primo, vel vltimo prædicatur. Omnia nanq; similiter hoc pacto se habēt ad cuncta, siue sint ea infinita, quæ prædicātur de ipso siue vtraq; dubitata sint infinita, prater idipsum quod non sit vt similiter conuertātur, sed alterum per accidens, alterum vero natura.* B

ANTI. Vide I ann. Sed in conuertentibus non similiter se habet. Non .n. est in æque prædicabilibus de quo primo prædicatur, aut vltimo. Omnia enim ad omnia sic similiter se habent, & si sint infinita de ipso prædicantia, vtriq; sunt prædicta infinita, nisi similiter non contingat conuerti: sed hoc quidem sicut accidens, illud vero sicut prædicamentum. C

Ostendit in quibus dictæ quæstiones locū nō habeāt, quia in his quæ æqualiter de se inuicem prædicantur, & conuertuntur adinuicem, nō est accipere aliquod prius, & posterius, secundū illum modum, quo prius est à quo non conuertitur consequentia essendi, prout vniuersalia sunt propria: quia siue sint infinita prædicata, ita .s. q̀ procedatur in infinitum in prædicando, siue sint infinita ex vtraq; parte .i. tam ex parte prædicati quam ex parte subiecti, omnia huiusmodi infinita similiter se habebunt ad omnia, quia quodlibet eorū poterit prędicari de quolibet, & subiici cuilibet cōuertibiliū: nisi solum q̀ potest esse talis differentia, q̀ vnum eorum prædicatur vt accidens, & aliud prædicatur vt prædicamentū .i. sicut formale prædicatum. Et hæc est differentia proprij, & diffinitionis: quorum vtrunq; est conuertibile, & tamen diffinitio est prędicatū essentiale, & propter hoc est prius naturaliter proprio, quod est prædicatum accidentale. Et inde est quòd in demonstrationibus vtuntur diffinitione quasi medio ad demonstrandum propriam passionem de subiecto. D

Dfin Iter p pri. & diffi.

LECTIO XXXII.

Quemadmodum est status in affirmatiuis demōstrationibus, ita in negatiuis esse ostendit respectu tam mediorum quam extremorum.

ARGY. *His hoc pacto dispositis, patet fieri non posse, vt media sint infinita, si prædicationes versus superius, inferius ue proficiscantur ad statū. Atq; versus quidem superius prædicationem eam dico, quæ pergit ad id, quod est magis vniuersale, versus autem inferius, eam quæ ad particulare descendit.*

A ANT. Quod quidem igitur non contingit media infinita esse, si in sursum, & deorsum stent prædicamenta, manifestum est. Dico autem sursum quidem quod in vniuersale magis est, deorsum autem quod in particulare.

Postq̄ Philosophus mouit quæstiones, hic incipit eas determinare, & diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit q̀ quarūdā dubitationū solutio reducitur ad solutionem aliarum. In secunda soluit dubitationem quantum ad illa in quibus per se et principaliter difficultas consistit. ibi. {Quòd autem in illis si logicæ &c.} Circa primum duo facit. Primo .n. ostēdit q̀ dubitatio quæ potest esse circa media reducitur ad dubitationem, quæ mouetur de extremis, & ea soluta soluitur. Secūdo ostendit q̀ dubitatio, quę est circa negatiuas demōstrationes, reducit ad dubitationes, quę est de affirmatiuis. ibi. {Manifestum est autem in priuatiuis &c.} Circa primū tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum. ibi. {Si .n. A prędicate &c.} Tertio excludit quādam obuiationem. ibi {Nec si aliquis dicat.} Dicit ergo primo q̀ manifestum est, si quis rationem sequentē consideret, q̀ non cōtingit esse media infinita, si prędicationes tam in sursum, q̄ in deorsum, stēt in aliquibus terminis .s. in summo prædicato, & in infimo subiecto. Et exponit quid sit procedere prędicationes sursum, et deorsum & dicit q̀ sursum ascenditur, qn̄ proceditur ad magis vniuersale de cuius ratione est q̀ prædicetur: deorsum proceditur, quando itur ad magis particulare, de cuius ratione est q̀ subiiciatur. Deinde cum dicit. Le. se. Ime.

Nam si cum A in c prædicatur, infinita sunt, media, ceu B, patet fieri posse, vt ab A versus inferius in infinitum aliud de alio prædicetur. Nam antea quàm accedatur ad c infinita media sunt: & A c versus superius infinita similiter sunt, antea q̄ ascēdatur ad A. Quare si hæc fieri nequeūt, fieri profecto non potest, vt inter A & c media sint infinita. ARGY.

Si enim A prædicante de c infinita sunt media, in quibus est B, manifestum est q̀ contingit vtiq;. Quare ab A in deorsum alterum de altero prædicari contingit in infinitum. Antequam enim in c veniat infinita sunt media: & A c in sursum infinita, antequam in A veniat. Quare si hæc impossibilia sunt, & ipsius A & c impossibile est infinita esse media. ARGY.

Ostendit propositum per hunc modum. Sit ita q̀ A sit summum prædicatum. & c sit infimum subiectū, & sint infinita media quorum quodlibet vocetur B: quia igit A erat primum prædicatū, prædicabitur de aliquo medio inferiori: & cum media sint infinita, sequitur q̀ in infinitū procedit prædicatio in descēdēdo, quod est cōtra positum. Ponit .n. q̀ non descendebat prædicatio in infinitū. Similiter si incipiamus à c quod est infimum subiectum, procedetur ascendendo in infinitum antequā perueniatur ad A quod etiam est contrarium posito. Si ergo hæc sint impossibilia .s. q̀ procedatur prædicando in infinitum sursum & deorsum, sequetur quod impossibile sit media esse infinita. Et ita patet quòd quæstio de infinitate mediorum reducitur ad quæstionem de infinitate extremorum. Deinde cum dicit. C. A

Neq; quicquā refert, si quispiā dicat alia quidē ipsorū A B C inter sese hærere, vt nihil prorsus sit īter ipsa. Alia vero nō posse talia sumi. Quoniā nāque medio B sumpto, ab hoc autē ad A aut ad c infinita ANT. A

nita, vel finita media erunt. Nihil igitur de interest a quo nam primo fiat infinita, siue statim, siue non statim. Nam ea, quæ sunt post hæc, infinita esse ponuntur. E

ANT. Vide I ann. Neq; enim si aliquis dicat ꝙ hęc quidē quæ sunt A B C, habita sunt adinuicem, quare necesse est media hæc, illa vero non esse, accipere nihil differt. Quod enim vtiq; accipio eorum, quæ sunt B erit ad A aut ad C aut infinita media aut non, à quo iam sunt primum infinita, siue statim, siue non statim, nil differt. Quæ enim sunt post hæc, infinita sunt.

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis obuiare: dicēs, ꝙ prędicta probatio procedat, ac si A B C idest medium & extrema ita se haberēt, ꝙ essent habita adinuicem, ita.s.ꝙ inter ea non esset aliquod medium: F sic.n.diffinitur habitus in 5.Phys.s.ꝙ.s.consequenter ha- Tex.c.26. Lec.5. expo.4. bet, cum nō cadat medium. Hoc enim videbatur in prędicta probatione supponi, scilicet ꝙ A prædicetur de ali quo medio quasi habito, idest immediate sequenti. Sed il le, qui ponit media infinita dicet ꝙ non contingit accipe re. Dicit enim ꝙ inter quoscunq; terminos acceptos est aliquod medium. Sed hic Philosophus dicit ꝙ nihil differt, siue sic accipiātur infinita media ꝙ sint habita adinuicem, sicut contingit in discretis, puta in ciuitate, domus domui est habita, & in numeris vnitas vnitati: siue non possit inueniri in mediis aliquid habitum, sed semper inter duo media sit aliquod mediū accipere, sicut accidit in cōtinuis, in quibus inter quælibet duo signa, siue inter duo puncta, semper est aliquod mediū accipere. Et ꝙ hoc nihil differat ad propositum, siue vno modo, siue alio, sic manifestat subdens: quia supposito ꝙ sint infinita media inter A & C quorū quodlibet vocat B quodcūq; horū accipio, necesse est, ꝙ inter illud, & A & C sint infi- G nita media, vel non sint infinita respectu alterius eorum, verbi gratia, ponamus ꝙ media sint habita adinuicē, sicut accidit in discretis, & accipiamus aliquod mediū quod sit habitum ad ipsum A, necesse erit, ꝙ inter illud mediū & C sint adhuc infinita media. Et similiter si ponant quędam finita media inter A & illud medium acceptum. Et eadem ratio est si ponatur mediū acceptum immediate coniungi ipsi C vel per finita media ab eo distare. Ex quo igitur semper a medio accepto oportet accipere infinita media ad alterum extremorum, nō differt vtrum statim coniūgatur alij extremorum, idest sine medio, vel nō statim.i.per aliqua media, qa ēt si cōiūgat vni extremo sine medio necesse est ꝙ postea inueniant īfinita media respectu alterius, & ita sp oportebit si est īfinitū ī mediis, ꝙ veniat in infinitū in prædicationibus vel ascēdēdo vel descēdēdo, sicut pdicta probō procedebat. Deinde cū di.

ARGY. *Atqui patet & in negatiua demōstratione finē* H *esse processionis: si in affirmatiua versus vtrunq; fatetur. Supponatur.n.fieri nō posse, vt prædicatio aut ab vltimo versus supera, aut à primo versus vltimum in infinitum proficiscatur. Atq; id vltimū dico, quod nō prædicati rationem, sed subiecti tātummodo subiit, sitq; id C. Primum autem id, quod non subiicitur cuiquam, sed solum de alio dicitur. Hæc si ita sint, erit profectionis in negatione etiam status.*

ANT. Manifestum est autem & in priuatiua demonstratione quoniā statur: siquidem in prædicatiua statur in vtrisq; sic. Ab vltimo enim non contingens est: neq; in sursum ab eo, in quo statur in infinitum ire. Dico autem in quo statur: ꝙ ipsum quidem in alio nullo est, sed in illo aliud, vt.3. Neq; à primo in id, quod statur in vltimum. Dico autem primū ꝙ ipsum quidem de alio, sed de illo nullum aliud. Si igitur hoc erit, & in negationem stabitur.

Ostēdit ꝙ quia in affirmatiuis demōstrationibus non proceditur in infinitū, neq; in negatiuis in infinitū proceditur, & sic qō de demonstrationibus negatiuis reducitur ad qōnē de affirmatiuis. Et circa hoc tria facit. Primò proponit qd intēdit. Secūdò probat propositū.ibi. {Tripliciter.n.demōstrat.} Tertiò excludit quandā obuiationē.ibi. {Manifestum est aūt.} Dicit ergo primo ꝙ manifestum erit ex sequentibus ꝙ si in prædicatiua.i.in affirmatione statur in vtrisq;.i.in sursum & deorsum, necesse erit ꝙ stetur in negatiua demōstratione. Et ad exponēdū hoc quod propositū est, dicit. Sit itaq; non contin- F gat ab vltimo.i.ab infimo subiecto ire in sursum in infinitū versus prædicata vniuersalia. Et exponit quid est vltimū.s.illud quod nō inest alicui alij tanquā minori particulari, sed aliud sit in illo & sit illud.3. Et sit ēt ꝙ ī accipiēdo á primo versus vltimū nō pcedatur ī infinitū. Et exponitur qd sit primū illud.s.qd pdicat de aliis, & nihil aliud pdicat de eo, & quasi eo vlius, vt sic primū intelligat vl'issimū·vltimū aūt pticularissimū. Si igit ex vtraq; parte sist in demōstrōnibus affirmatiuis, dicit cōsequēs esse ꝙ ēt stet in demōstrōnibus negatiuis. Deinde cū di.

Tripliciter.n.ostendi negatiua conclusio potest. ARGY. *Et primo quidem hoc pacto, cum B cuilibet C, & A nulli B competere sumitur. B C igitur propositio, ac interuallum omnino minus, si medio non vacet, in ea necessario reducetur, quæ medio vacant: quippe cum id sit (vt patet) affirmatiuum. Alterum au-* G *tem interuallum (si medio non vacet) ad id redigi poterit, quod medio vacat. Nā si A non sine medio nō competat ipsi B, tū aliquid erit à quo plus ipsum quàm A B remouetur, quod quidem cuilibet competere B oportet, atq; illud sit D. Rursus si interuallum A D non vacat medio, aliquid item erit, à quo prius ipsum à quàm A D remouetur. Atq; illud sit E quod quidem necesse est cuilibet competere D. Cum igitur eius via, qua superiora petunt, finis sit atq; status: stabitur & hic tandem, eritq; aliquid sane primo, cui non competit ipsum A.*

Tripliciter.n.demonstratur non esse. Aut ANT. in quo quidem est C B inest omni, sed in quo B nulli inest A. Ipsius quidē igitur C B quod sem- H per alterius spatij, necesse est ire in immediata, prædicatiua enim hæc est distantia. Sed alterū manifestum est, ꝙ si in alio non est priori, vt in D hoc indigebit in omni B esse: & si iterum in alio ipso D priore non fuerit, illud indigebit in omni D esse. Quare quoniam deorsum statur, & quæ est in sursum stabitur, & erit quoddam principium, in quo non erit.

Probat propositū. Et primo in prima figura. Secundò in secunda.ibi. {Iterum sit B quidē.} Tertio in tertia.ibi. {Tertius est.} In tribus.n.figuris contingit negatiuū cōcludi. Dicit ergo primo ꝙ tripliciter potest demōstrari propositio negatiua per quam significatur aliquid nō esse. Vno quidem modo in prima figura, & secundum hunc modum ꝙ B insit C vniuersaliter in minori existēti

vniuersali

vniuersali affirmatiua, A verò insit nulli B, hoc est maiori existente vniuersali negatiua. Quia igitur supponitur quod in affirmatiuis stetur, & in sursum, & in deorsum, necesse est quod ista propositio, quę est B C quę est affirmatiua, si nō sit immediata, et quodcunque aliud spatium accipitur existente aliquo medio inter B & C necesse erit reducere in immediata, quia ista distantia, quæ attenditur secundum habitudinem medii ad minorem extremitatem affirmatiua est, in qua supponitur esse status. Si autem accipiamus alterum spatium, quod est inter B & A manifestum est quidem quod si hęc propositio, nullum B est A non est immediata, necesse est quod A remoueatur ab aliquo per prius quam á B & sit illud D quod si accipiatur vt mediū inter A & B necesse est quod prædicetur vniuersaliter de B quoniam oportet minorem esse affirmatiuam. Et iterum si hæc non sit immediata, nullum B est A, oportet quod A negetur ab aliquo alio per prius quā á D, puta sit illud C quod eadem ratione oportebit vniuersaliter prædicari de D. Quia ergo ascendendo statur in affirmatiuis, vt supponitur, sequitur per consequens quód sit deuenire ad aliquid, de quo primò & immediaté negetur ipsum A. Alioquin adhuc procederetur amplius in affirmatiuis sicut ex prædictis patet. Deinde cum dicit.

ARGV. *Secundo autē hoc ostēditur modo. Cū B cuilibet quidē A, nulli verò C cōpetere sumitur: et hoc .n. pacto A nulli competere cōcludetur. Si igitur hoc oportet ostēdere, aut per medium superius dictum, aut per hunc, (vt patet) aut per tertium ostendetur. At primus est dictus. Per secundum autem hoc ostēdetur pacto, si quis D cuilibet quidē B, nulli verò C cōpetere sumpserit, modo competat aliquid ipsi B. Quòd si D sine medio segregatur à C bene est. Sin verò medium cadit, necesse est illud D quidem cuilibet inesse, nulli verò competere C. Cum igitur in affirmationibus, cum superiora petuntur, finis occurrat, et in negationibus itidem hic se offert tandem.*

ANT. Vide in an. Iterum si B quidem in omni, A in C autē nullo: A in C nullo erit. Iterum si hæc oportet demōstrare, manifestum est, quoniam aut per superiorem modū demōstrabitur, aut per hunc, aut per tertium. Primus quidem igitur dictus est. Secundus autem demonstrabitur. Sic autē vtique demonstratur, vt D in B omni est: in C autem nullo (si necesse est aliquid esse in B) Iterū si hoc in C non erit: aliud vero in D est quod in C non est. Igitur quoniam esse semper in sursum stat, stabit & non esse.

Probat idem in negatiua, quæ concluditur in secunda figurā. Sit .n. ita quod B, quod est medium, prædicetur vniuersaliter de A & negetur vniuersaliter de C & ex his concluditur quod nullum C sit A. Si autem iterum negatiuā demōstrari oporteat propter hoc quod est mediata, necesse est vel quod demōstretur in prima figura, de quo modo demōstrationis iam ostensum est quod habet statum, si in affirmatiuis sit status, aut oportet quod demonstretur per hunc modum, id est per secundam figuram, Aut per tertium, id est per tertiam figuram. Dictum est autem in prima figura, quod habet statum in negatiuis, si sit status in affirmatiuis. Sed hoc quidem demonstrabitur nunc quantum ad secūdā figuram. Demonstretur ergo hæc propositio, Nullum C est A sic, quod D vniuersaliter prædicetur de A maiori existēte vniuersali affirmatiuā, et negetur vniuersaliter de C minori existente vniuersali negatiua. Si vero hæc propositio nullum C est D est mediata: necesse erit accipere aliquod aliud medium, quod quidem prædicetur de D vniuersaliter, & vniuersaliter remoueatur á C. Et ita sicut proceditur in negatiuis demonstrationibus, oportebit procedere in affirmatiuis. s. quod B prædicabitur de A & D de B & aliquid aliud de D & sic proceditur in infinitum in affirmatiuis. Quia ergo supponitur quod in affirmatiuis stetur in sursum, necesse est etiam quod stetur in negatiuis, secundum istum modum, quo negatiua demonstratur in secunda figurā. Deinde cum dicit.

ARGV. *Tertio hoc ostenditur pacto, si A quidem B cuilibet competit, C verò nulli eidem inest: tunc .n. cōcluditur C non cuilibet cōpetere A. Ex hoc igitur, aut per antea dictos modos, aut per hunc tertiū ostendetur. At per illos (vt ostendimus) statur, per hunc autem ostendetur, si E quidem sumetur cuilibet cōpetere D ipsum verò C nulli eidem inesse: atque D rursus cuilibet inesse E, ipsum vero C nulli eidem competere. Cum igitur suppositum sit versus etiam infra prædicationis affirmatiuæ statum, ac vltimū esse: patet ipsius etiam C prædicationem negatiuā stare tandem: & non in infinitum procedere.*

ANT. Vide in an. Tertius autem est. Si A in B omni insit, C verò in nullo sit non in omni sit C in quo est A. Iterum autem hoc, aut per superius dicta; aut similiter demonstrabitur. Illo autem modo statur. Si vero sic est, iterum accipietur B in E esse: in quo C non in omni E. Et hoc iterum similiter. Quoniam autem concessum est stare et in deorsum, manifestum est quod stabit, & in C quod non est.

Ostendit idem in tertia figura. Sic ergo medium, vt B de quo A vniuersaliter prædicetur, C vero ab eo remoueatur: sequitur particularis negatiua. s. quod A negetur á quodā C. Et quod quidē in præmissa affirmatiua, quæ omne B est A stetur, habetur ex suppositione. Quód autem necesse sit stare et in hac negatiua, nullum B est C quæ est minor patet, quia si hoc debeat demonstrari, necesse est quod demōstretur per superius dicta. i. per primā & secundā figurā, vel demonstrabitur similiter sicut concludebat conclusio. s. per tertiā figurā: ita tamen quod hæc minor non affirmatur, vt vniuersalis, sed vt particularis. {Illo autem modo statur,}. s. si procedatur in prima & in secunda figura. Si autem procedatur in tertia figura ad concludendum quoddam B non esse C accipiatur medium E de quo quidem B vniuersaliter affirmetur, C vero ab eo particulariter neget. Et hoc iterum similiter contingit quod secundum hoc procedetur in demōstratione negatiua semper secundum augmentum prędicationis affirmatiuæ in inferius: quia B quod erat primum medium prædicabitur de E & E de quodam alio: & sic in infinitum. Quia igitur supponitur statum esse in affirmatiuis in deorsum, manifestum est quod stabitur in negatiuis ex parte ipsius C. Deinde cum dicit.

ARGV. *Perspicuū autem est, & si non vna via, sed vniuersis ostenditur, nunc per primam, nunc per secūdam, nunc per tertiam figurā, vt patuit, hoc etiam pacto stare, ac finem ipsius esse. Hac namque finit. Ea vero, quæ sunt finita finities, necesse est vniuersa esse finita. Patet igitur in negatione statum ac finē esse, si in affirmationibus statur.*

ANT. Manifestum autem est, quoniam & si non vna via demonstraretur, sed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando verò

ex secunda, aut tertia, quoniam & sic stabitur. Finitę.n.sunt vię. Finita autem finitè multoties sumpta necesse est finiri omnia. Quod quidem igitur in priuatione, siquidem & in esse statur, manifestum est.

Excludit quandam obuiationem. Posset.n.aliquis dicere q necesse est stare in propositionibus negatiuis statu existente in affirmatiuis, si semper syllogizetur secundum eandem figuram: sed potest in infinitum procedi, si nunc demonstratur per vnam figuram, et tūc per aliam. Et dicit manifestum est q si nō procedatur in demōstrationibus vna via, sed omnibus, àliquando quidem ex prima figura, aliquādo autem ex secūda, vel tertia, sic oportebit statum esse in negatiuis, statu existente in affirmatiuis. Huiusmodi.n.viæ diuersę demonstrandi sunt finitæ, & quælibet earum multiplicatur non in infinitum, sed finite ascendendo, vel descendendo, vt ostensum est. Si autem finita finities accipiantur, necesse est totum esse finitum. Vnde relioquitur q quibus omnibus modis necesse sit in demonstrationibus negatiuis esse statum: sic sit status in affirmatiuis.

Lec. phi.

LECTIO XXXIII.

Quædā de prędicatis diffinidones siue suppositiones exponit, ex quibus in affirmatiuis non esse processum in infinitum probare intendit.

ARGV. *At idipsum, & illis ita esse patebit. si primū differendi modo, deinde resolutiue, id contemplabimur. In his itaq, verum id esse patet, quæ de diffiniendis rebus, dicuntur, earundemq; diffinitionem ingrediuntur.*

ANT. Tex. c. 35. Vide Iann.

QVod autem in illis: si (logicè quidem speculemur,) hic manifestum fit. In his quidem igitur, quę quod quid est prędicantur, patens est. Si.n.est diffinire, aut si notum est q quid erat esse, infinita autem non est trāsire, necesse est finiri in eo q qd est p̄dicātia.

POstq̄ Philosophus ostēdit, q si sit status in extremis, necesse est esse statum in medijs, et si sit status in affirmatiuis, necesse est esse statum in negatiuis: hic intendit ostendere q sit status in affirmatiuis in sursum & deorsum. Et diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit propositum logice.i.p rationes cōmunes omni syllogismo: quæ accipiuntur sm prædicata cōmuniter sumpta. In secūda ostendit idē analetice.i.per rationes proprias demonstrationi, quæ accipiuntur sm prædicata per se, quæ sunt demonstrationi propria: ibi{ Analeticæ āt manifestum.} Prima autē pars diuiditur in duas partes. In prima ostendit q non sit procedere finitum in prædicatis, quæ pręzdicantur in eo quod quid. In secunda ostēdit q non sit procedere in infinitum in prædicatis affirmatiuis: bi{ Vniuersaliter autē sic dicimus.} Dicit ergo primo q cum ostensum sit q in priuatiuis non est in infinitū ire, si stetur in affirmatiuis: hic iā ostendendū erit quo modo aliquis speculatur in illis affirmatiuis esse statū p logicas rationes. Et dicuntur logicæ rationes, quæ procedunt ex quibusdam communibus, quæ pertinent ad cōsiderationem logicæ. Hæc autem veritas manifesta est in his quæ prædicantur in eo quod quid est.i.prædicatis, ex quibus quod quid est.i.diffinitio constituitur. Si.n.huiusmodi prædicata dentur esse infinita sequitur q non contingat diffinire aliquid. Et si diffinitur aliquid, eius diffinitio non possit esse nota. Et hoc ideo quia in infinitum non est pertransire. Non autem conuenit diffiniri, neq; diffinitionem cognosci, nisi descendendo perueniatur vsq; ad vltimum: & ascendendo perueniatur vsq; ad primum. Si ergo contingat aliquid diffinire, vel si contingat diffinitionem alicuius esse notam, ex vtroq; antecedenti sequetur hoc consequens quòd in prædictis prædicatis non sit procedere in infinitum: sed in eis contingat stare. Deinde cum dicit.

Lec. 35.

In prædicatis p se non est pcessus in infinitū.

ARGV. *Vniuersaliter autem dicamus hoc pacto. Fit.n. vt vere dicatur, cum album ambulare, & magnū illud dicitur esse lignum: & rursus lignū magnū esse, ac hominē ambulare. At differt hoc, & illo dicere modo. Nam cum album dico esse lignum, tum lignum id esse dico, cui accidit vt sit album: sed nō albū esse subiectū ipsius ligni. Nō.n.aut album simpliciter erat, aut aliquod album deinde factū est lignū. Quare non dicitur hoc pacto, nisi per accidēs. Cum autem lignum albū esse, tunc nō dico aliquid aliud album esse, atq; illi, vt sit lignum accidere. veluti cum dico musicum album esse: tunc.n. hominem eum album esse dico, cui accidit vt musicus sit sed lignum esse subiectum. Quod quidē nihil aliud erat, quam aut absolute lignum aut aliquod lignū: deinde factum est album. Quod si oporteat nomina ponere, hoc quidem dicere pacto sit prædicare, illo autem pacto, aut nullo pacto prædicare, aut non absolute, sed per accidēs prædicare dicatur. Est autem id quidem, quod prædicatur, vt album: id vero de quo prædicatur, vt lignum. Supponatur igitur id, quod prædicatur absolute, semper de eo, de quo dicitur, sed non per accidēs prædicari. Hoc.n. pacto demonstrationes demonstrant.*

ANT. Vniuersaliter autem sic dicimus. Est enim vere dicere album ambulare: et magnum illud lignum esse, & iterum lignum magnum esse, & hominem ambulare. Alterum igitur est sic dicere, aut illo modo. Cum.n.quidem album esse dico lignum, tunc dico q cui accidit album esse, lignum est: sed non q subiectum ligno album sit. Et nanq; neq; quod album est, neq; quod vere album aliquid factum est lignum. Quare non est hoc secundum se, sed aut secundum accidens. Cum vero huiusmodi lignum album esse dico, non q alterum aliquod sit album, illi autem accidit lignum esse, vt cum musicum esse album dico: tunc.n. quoniam homo est albus, cui accidit musicum esse dico. Sed lignum est subiectum, quod vere factum est album: non q alterum aliquod sit, quam quod vere lignum est, aut lignum aliquod. Si igitur oportet nomina ponere, sic dicere prædicari: sed illo modo aut nequaquam est prędicari, aut prædicari quidem non simpliciter, sed secundum accidens prædicari. Est autem tanquam album quidem, quod prædicatur: sed sicut lignum est, de quo prædicatur. Subiiciatur igitur prædicatum prædicari semper, de quo prędicatur simpliciter: sed non secūdum accidens. Sic enim demonstrationes demonstrant.

Ostēdit vniuersaliter q in prædicatis affirmatiuis nō sit procedere in infinitum. Et circa hoc duo facit. Primo quædam præmittit, quæ sunt necessaria ad propositum osten-

ostendendum. Secundo ostendit propositum. ibi. {Amplius si non est. Circa primum duo facit. Primo distinguit prædicata per accidens á prædicans per se. Secundo distinguit prædicata per se adinuicem. ibi. {Quare aũt in eo quod quid est.} Dicit ergo primo ꝙ cum ostẽsum sit in quibusdam prędicatis ꝙ in eis non est procedere in infinitum. s. in his, quæ prædicantur in quod quid est, ostendendum est hoc vl'r in omnibus prædicatis affirmatiuis. Et incipit suam considerationem á prædicans per accidens, in quibus est triplex modus veræ prædicationis. Vnus quidem modus est, qñ accidens prædicatur de accidente: puta cum dicimus album ambulat. Secundus modus est qñ subiectum prædicatur de accidente: puta cum dicimus hoc magnum est lignum. Tertius modus est qñ accidens prædicatur de subiecto: puta cum dicimus lignum est album: vel cũ dicimus: homo ambulat. Isti modi prædicandi sunt alteri & diuersi adinuicem: quia cum subiectum prædicatur de accidente, puta cum dicitur album est lignum, hoc significo, ꝙ illud v'r'e prædicatum, quod est lignum, prædicatur de subiecto cui accidit esse lignum. s. de hoc particulari ligno: in quo est albedo. Idem. n. est sensus cum dico, album est lignum, ac si dicerem, hoc lignum cui accidit esse album, est lignum, non autem est sensus ꝙ album sit subiectum ligni. Et hoc probat, quia subiectum fit hoc, quod prædicatur de ipso sicut de subiecto, vel sm totum, vel sm partem: sicut homo fit albus: sed neq; album, neq; aliqua pars albi, quæ vere sit album. i. quæ sit de substantia ipsius albedinis fit lignum: non. n. accidens est subiectum transmutationis, qua de non ligno fit lignum. Omne aũt quod incipit esse hoc, fit hoc, si igitur non fit hoc, hoc nõ est hoc nisi detur ꝙ hoc semper fuerit, non autem semper fuit verum dicere album est lignum: quia aliqñ non simul fuerunt albedo & lignum. Cum ergo non sit verum dicere ꝙ album fiat lignum, manifestum est ꝙ album non est lignum ꝓprie & per se loquendo. Sed si hoc concedatur album est lignum, intelligitur ꝑ accidens: quia. s. illud particulare subiectũ, cui accidit album est lignum. Iste ergo est sensus hmõi prædicationis, in qua subiectum prędicatur de accidente. Sed cum dico lignum est album ꝑ̃dicando accidens de subiecto; non significo sicut in ꝑ̃dicto modo ꝑ̃dicationis ꝙ alterum aliquid sit substantiał'r album, cui accidit lignum esse, quod quidem significatur tam in ꝑ̃dicto modo, quo subiectum ꝑ̃dicatur de accidente, quã etiam in alio modo quo accidens prædicatur de accñte, vt cum dico, Musicum est album: prædicando accidens, hic. n. nihil aliud significo, nisi ꝙ ille homo particularis, puta Sortes, cui accidit esse musicum, est albus. Sed qñ dico lignum est album, significo ꝙ ipsum lignum vere factum est subiectum albi: non ꝙ aliquid aliud á ligno, vel á parte ligni, quæ est lignum aliquod, sit factum album. Est ergo differentia in tribus modis prædictis, ꝗa cum ꝑ̃dicatur accidens de subiecto, non prædicatur ꝑ aliquod aliud subiectum: cum aũt prędicatur subiectum de accidente, vel accidens de accidente, fit prædicatio rõne eius quod subiicitur termino posito in subiecto: de quo quidem prædicatur aliud accidẽs accidentał'r, ipsa vero spẽs subiecti essentiał'r. Et quia in quolibet prędictorum modorum vtimur nomine prędicationis, & sicut possumus nomina ponere, ita possumus ea restringere: imponamus etiam sic nomina in probatione sequenti, vt prædicari solum dicamus illud, quod dicitur modo, s. non ratione alterius subiecti. Illud veró quod dicitur illo modo. s. rõne alterius subiecti, velut cum subiectum prædicatur de accidente, vel accidens de accidente, non dicitur ꝑ̃dicari, vel si dicitur prædicari, non dicitur prędicari simpl'r, sed sm accidens. Et accipiamus semper illud, quod se habet per modum albi, ex parte prædicati: & id, quod se habet per modum ligni, accipiatur ex parte subiecti. Hoc ergo supponamus prædicari semper in probatione sequenti, quod prædicatur de eo, de quo prædicatur simpliciter, & non sm accidens. Et ratio quare debemus sic vti vocabulo prædicationis hæc est, quia loquimur de materia demonstratiua, demonstrationes aũt non vtuntur talibus prædicationibus. Deinde cum dicit.

Lect. seq. imme.

Tripl. modus verę ꝑ̃dicatiõis ꝑ accidens.

Secundæ.

Quare, cum vnum prædicatur de vno, illud aut subit rationem eorum, quæ diffiniendo subiecto cõpetunt, aut est quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agens, aut patiens, aut vbi, aut quando. ARG T.

Quare aũt in quod qd est, aut qñ quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiẽs, aut vbi, aut qñ, cum vnum de quo prædicabit. ANT.

Ostendit differentiam prædicatorum per se adinuicẽ. Et circa hoc duo facit. Primo distinguit prædicata adinuicem sm diuersa genera. Secundo ostendit differentiam prædicatorum. ibi. {Amplius substantiam quidem, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quia nos prædicari dicimus solum illud, quod prædicatur nõ sm aliquod subiectum, hoc autem diuersificatur sm decem prædicamẽta: sequitur ꝙ omne quod prædicatur, sic prædicetur, {aut in quod quid est,} id est per modum substantialis prædicati, aut per modum qualis, vel quãti, vel alicuius alterius prædicamentorum de quibus actum est in prædicamentis. Et addit cum vnum de vno prędicetur: quia si prædicatum non sit vnum sed multa: non poterit prædicatum simpliciter dici qd, vel quale: sed forte dicetur simul quale quid, puta, si dicam, homo est animal albũ. Fuit aũt necessaria hæc additio, quia si multa prædicentur de vno, ita ꝙ accipiantur in rõne vnius prædicati: poterunt in infinitum prædicationes multiplicari sm infinitos modos combinandi prædicata adinuicem. Vnde cũ quæritur status in his, quę prædicantur, necesse est accipere vnum de vno prædicari. Deinde cum dicit.

Præterea omne, quod substantiam significat id quod illud est, aut quod illud est quoddam, id esse significat, de quo prædicatur. Quod vero non substantiam significat, sed de subiecto dicitur alio, quod quidem nec est idipsum, quod illud est quoddam, id omne accidens est. ARG T.

Amplius substantiam quidem significantia, quod vere illud est, aut quod vere illud aliquid est significant, de quo prædicantur. Quæcũq; vero non substantiam significant, sed aliquo subiecto dicũtur, quod neq; vere illud est, neq; quod vere illud aliquid est, accidentia sunt. ANT. Vide Iann.

Ostendit differentiam prædictorum prædicatorum. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit differentiam. Scdo manifestat per exẽpla. ibi. {Vt de homine & albo &c.} Tertio excludit quandam obuiationem. ibi. {Species. n. gaudeant &c.} Dicit ergo primo ꝙ illa quæ substãtiam significant, oportet ꝙ significent respectu eius de quo ꝑ̃dicantur, {quod vere illud est: aut ꝙ vere illud aliquid} quod potest dupliciter intelligi, vno modo vt ostendatur distinctio ex parte prædicati: quod. Vel significat totam essentiam subiecti sicut diffinitio. Et hoc significat, cum dicit, {Qđ vere illud &c.} vel significat partem essentię, sicut genus, vel differentiam. Et hoc significat, cũ dicit, {Aut ꝙ veræ illud aliquid.} Alio modo, & melius, vt ostẽdatur distinctio ex parte subiecti, quod qñq; est conuertibile cum prædicato essentiali: sicut diffinitum cum diffinitione. Et hoc significat cum dicit, {ꝙ vere illud est.} Quandoq; vero est pars subiectiua prædicati, sicut homo animalis. Et hoc significat, cum dicit, {Aut ꝙ vere illud aliquid.} Homo enim aliquod animal est. Sed illa quæ non significant substantiam, sed dicuntur de aliquo subiecto, quod quidem subiectum nec vere. i. essen-

tialiter est illud prædicatum, neqꝫ aliquid eius, omnia hmôi prædicata sunt accidentalia. Deinde cum dicit. E

ARGY. *Vt cum album de hoīe prædicatur. Homo nãque, neque, ia est qđ albũ, neq; id, qđ albũ est quoddam: sed aĩal fortasse. Est.n.homo id, quod aĩal est. Atque ea oĩa, quæ non substantiam significãt, de subiecto aliquo pdicari oportet: & non esse quicq̃ album, quod quidem sit album, non aliud quicquam.*

A N T. Vide I ann. Vt de homine est album. Non.n.est homo, neqꝫ quod vere album est, neqꝫ quod vere album aliquid est: sed animal forsitan. Quod vere.n.animal est, homo est. Quæcũqꝫ vero non substantiam significant, oportet de quodam subiecto prædicari, & non esse aliquod album, quod non, cum aliquid alterum sit, album est. F

Manifestat præmissarum differentiam per exempla: & dicit ꝙ cum dicimus hõ est albus, prædicatum illud est accidentale, quia hõ non est quod vere album est.i.esse album non est essentiale hoīs: neqꝫ quod vere album aliquid, vt supra expositum est. Sed cum dr̄ homo est aĩal {forsan homo est, quod vere est aĩal.} Animal.n.significat essentiam hoīs: quia illud ipsum quod est homo, Per accidēs quo accip. est essentialiter animal. Et quamuis illa, quæ non significant substantiam sint accidentia, non tamen per accidens prædicantur. Prædicantur.n.de quodam subiecto Lec.pñti. non propter aliquod aliud subiectum: puta cum dico, homo est albus, prædicatur albus de homine, non ea ratione, ꝙ aliquod aliud subiectum sit album, ratione cuius homo dicatur albus: sicut supra dictum est in his, quæ prædicantur per accidens. Deinde cum dicit.

ARGY. *Forma nãq; valeant. Fidiũ.n.sunt attrectationes. Et si sint, nihil prorsus ad p̄sentem sermonẽ ptinẽt. Ipsa nãq; p̄mõstrationes de rebus talib⁹ sunt.*

A N T. Vide I ann. Species enim gaudeant: monstra enim sunt. Et si sint, nihil ad rationem sunt: præmonstrationes enim de huiusmodi sunt.

Excludit quandam obuiationem. Posset.n.aliquis dicere q̃ prædicata, quæ significant substantiam non sunt vere & essentialiter id, de quo prædicantur, vel aliquid eius, neqꝫ accidentia, quæ sunt de indiuiduis sicut in subiectis conueniunt huiusmodi cõibus prædicatis essentialibus, quia hmôi vniuersalia prædicata significant quasdam essentias semper separatas p se subsistentes, sicut platonici dicebant. Sed ipse rñdet: quia si supponantur species.i.ideæ esse, debent gaudere, quia fm platonicos habent aliquod nobilius esse q̃ res nobis notæ materiales. Huiusmodi.n.res sunt particulares & materiales: illæ autem sunt vl̄es & immateriales. Sunt.n.quædam præmõstrationes respectu naturalium.i.quædam exẽplaria horum: vt accipiantur hic monstra vel præmonstrationes, sicut supra præmonstratur aliquid ad aliquid ,pbãdum. Quia ergo sunt præmonstrationes vel exẽplaria rerum naturalium necesse est q̃ in istis rebus naturalibus, inueniantur aliquæ participationes illarum specierum, quæ pertinent ad essentiam harum rerum naturalium. Et iõ si sint huiusmodi spẽs separatæ sicut platonici dixerunt siue posuerunt, nihil pertinent ad rationem præsentem. Nos enim intẽdimus de hmôi rebus de quibus in nobis scientia per demonstrationem acquiritur. Et hmôi sunt res in materia existentes nobis notæ, de quibus demonstrationes fiunt. Et iõ si detur q̃ aĩal sit quoddam separatum, quasi præmonstratio existens aĩalium naturalium, tunc cum dico, homo est aĩal, fm q̃ hac propositione vtimur in demonstrando, li animal significat essentiam rei naturalis: de qua fit demonstratio. Deinde cum dicit. H

LECTIO XXXIIII.

In prædicatis quocunque modo neque in sursum, neque in deorsum esse processum in infinitum dialectice probat.

Præterea ea si non hoc illius est qualitas, & illud huius, neq; qualitatis est qualitas. ARGY.

AMplius si non est hoc huiusmodi qualitas, & illud huiusmodi, neque qualitatis qualitas est. A N T. Vide I ann.

PRæmissis his, quæ necessaria sunt ad propositum demonstrandum de distinctione prædicatorum adinuicem: hic accedit ad propositum ostendendum.s.q̃ non ,pcedatur in prædicatis in infinitum. Et diuiditur hæc pars in partes duas fm duos modos, quibus ostendit ,ppositum. Scđa pars incipit.ibi. {Adhuc aũt alius &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit q̃ non est ,pcedere in infinitum in p̄dicatis per modum circulationis. Scđo q̃ non ,pcedatur in infinitum in eis fm rectitudinẽ in sursum, neqꝫ in deorsum.ibi. {Sed vtiqꝫ qđ neqꝫ in sursum.} Circa primum tria facit. Primo præmissis suppositis addit quędam necessaria ad ,ppositum ostendendũ. Scđo ex his & aliis præmissis concludit ,ppositum. ibi. {Impoſſe est æque prædicari.} Tertio ,pbat.ibi. {Aut.n. sicut substantia.} Primo ergo ,pponit duo, quorũ vnum est, quia cum prædicatum qđ significat accidens, significet aliquod genus accidentis, puta qualitatem, non pótest esse q̃ duo se habeãt hoc modo adinuicem ꝙ primũ sit qualitas secundi: & 2. sit qualitas primi. Alia est.n.rõ qualitatis, & eius, cui qualitas inest. Secundum est ꝙ vlr̄ non est possibile ꝙ qualitas habeat quãcũqꝫ aliam qualitatem sibi inhærentem: quia nullum accidens est subiectum alterius accidentis p se loquendo. Soli.n.substãtiæ conuenit proprie ratio subiecti. Deinde cum dicit.

Fieri profecto nequit, vt hoc pacto mutuo prædicentur: sed quid idem vt verum dicas, at non fit, vt econtra prædices vere. ARGY. G

Impossibile est æque prædicari adinuicem sic: sed vere quidem contingit dicere, æque autem prædicari vere non contingit. A N T.

Proponit quasi ex præmissis concludens ꝙ intendit probare, & dicit. Si ista sunt vera, quæ præmissa sunt. {impoſſe est ꝙ fiat mutua prædicatio adinuicem sic,} idest fm aliquem prædictorum modorum. Non autem hoc dicitur, quin cõtingat vere prædicari vnum de alio, & econuerso. Dicimus enim vere ꝙ homo est album, & album est homo. Sed hoc non fit æque.i.fm æqualem rationem prædicandi. Et similiter est in prædicatis essentialibus. Deinde cum dicit.

Nam aut accidens, aut vt substantia prædicabitur: veluti si sit genus, vel differentia p̄dicatũ. ARGY.

Aut enim sicut substantia prædicabitur: vt est aut cum genus sit, aut differentia. A N T. Vide I ann.

Ostendit propositum. Et primo in prædicatis essentialibus. Scđo in accidentalibus.ibi. {Verum etiã ipsius qualis.} Circa primum tria facit. Primo ponit quãdam diuisionem essentialium p̄dicatorum. Secundo resumit quoddam, qđ supra ,pbatum est.ibi. {Hæc aũt ostensa} Tertio ,pbat propositum. ibi. {Siquidem igit̃ genera.} Dicit ergo primo ꝙ ad ostẽdendum ꝙ non sit adinuicem æque prædicari, primo oportet hoc considerare in essentialibus p̄dicatis: Aut.n.qđ prædicatur æque p̄dicãbit̃ sicut substantia, aut alio mõ. Et si sicut substantia: aut sicut genus, aut sicut differentia. Hæc.n.duæ sunt partes diffinitionis: q̃ significant essentiam. Deinde cum dicit.

Hac aũt demonstratũ est, neq; ad supera, neq; ad infera infinita esse. Neq;.n.homo est bipes, & bipes ARGY.

animal,

A *animal, & animal aliud: neq; rursus animal de homine, homo de Callia, & is de alio hoc ipso qd est prædicatur. Omnem.n.talem substantiã diffinire possumus. At fieri nequit vt infinita quisquã intelligendo pertrãseat. Quare neq; ad supera, neq; ad infera sunt infinita. Fieri.n.non potest, vt ea sub substãtia, de qua infinita dicuntur diffiniatur.*

ANT. Hæc autem ostensa sunt qm̃ non erunt infinita nec in sursum, nec in deorsum: vt hõ bipes, hoc animal, hoc autem alterum est: & aĩal de homine, hic aũt de Callia, hic aũt de alio in eo quod quid est. Substãtiam quidem omnem esse diffinire huiusmodi: infinita autem nõ est transire intelligentem. Quare neq; in sursum neq; in deorsum infinita sunt. Illam enim non est diffinire, de qua infinita prædicantur. B

Resumit quod supra probauerat in principio præcedentis lectionis.s.huiusmodi prędicata non esse infinita: quia si in infinitum procederent: non haberet in eis locũ reciprocatio, siue circulatio. Dicit ergo ꝙ sicut supra de his ostensum est, in huiusmodi non contingit procedere in infinitum neq; in sursum, neq; in deorsum, sicut si prædicatur bipes de homine, & animal de bipede, & de animali aliquid alterum, non est hoc procedere in infinitum in sursum, neq; in deorsum, vt si animal dicatur de homine in eo quod quid est & homo de Callia, & hoc de quodam alio, supposito ꝙ ita esset genus cõtinens sub se multas spẽs, quarum vna esset Callias, non posset sic ꝓcedi in infinitum. Et resumit rõnem ad ostendendum quod supra posuit, quia omnem huiusmodi substãtiam, quæ.s. habet aliquid vniuersalius, quod de ipsa prædicetur, & quæ potest de alio inferiori prædicari, cõtingit diffinire: genera verò generalissima, de quibus alia vniuersaliora non prædicantur, & singularia, q̃ non prędicantur de aliquibus inferioribus, non contingit diffinire. Solum aũt substantiam mediam diffinire contingit. Illam verò substantiam nõ contingit diffinire, de qua infinita ꝑdicant: q̃a oportet diffinientem intelligendo pertransire oĩa illa, q̃ substantialiter prædicantur de diffinito: cum omnia cadant in diffinitione, vel sicut genus, vel sicut differentia. Infinita aũt non contingit pertransire. Ergo oportet oẽm vlem substantiam, quæ non est supremum genus, neque infinitum subiectum, non habere infinita: q̃ de ipsa substantialiter prædicant. Sic ergo non est procedere in infinitum, neq; in sursum, neq; in deorsum. Deinde cum di. C

ARGY. *Vt genera igitur mutuo non prædicabuntur. Erit enim ipsum id, quod ipsum est quoddam.*

ANT. Siquidem igitur genera adinuicẽ æqualiter ꝑdicant: erit.n.ipsum qđ vere ipsum aliqđ est. D

Ostendit ꝙ in substantialibus prædicatis nõ possit esse ꝓcessus in infinitum per modum circulationis. Et dicit ꝙ si aliqua prædicata substantialia ꝑdicantur de aliquo vt genera non ꝑdicantur adinuicem æqualiter. i. conuertibiliter. i. ꝙ vnum genus sit alterius, & econuerso. Et ad hoc ꝓbandum subdit. {erit.n.ipsum qđ vere aliquid,} quasi diceret, Si aliquid prædicatur de aliquo vt genus, illud, de quo prædicat, est aliquid quod vere est ipsum. i. est aliquid particulariter quod substantialr recipit prædicationem ipsius. Si ergo hoc ꝑdicetur de illo vt genus, sequeretur ꝙ ipsum quod particulariter conueniebat alicui, ecõuerso particulariter recipiat ꝑdicationem illius: quod est idem respectu eiusdem esse partem & totum, quod est impoſe. Et eadem ratio est de differentiis. Vnde & in 1. Topic. dicitur ꝙ problema de differentia reducitur ad problema de genere. Deinde cum dicit.

A *At verò neq; de qualitate, aut de cæteris quicquam, nisi per accidens prædicabitur. Hæc enim omnia accidunt, & de substantiis prædicantur.* ARGY.

Neq; tñ de qualitate, aut aliorum nullum, nisi ſm accidens prædicabitur. Omnia hæc accidunt, & de subiectis prædicari. ANT.

Ostendit ꝙ non potest ire in infinitum per modum circulationis in prędicationibus, in quibus prædicatur accidens de subiecto, & dicit ꝙ neq; etiam ipsius qualis potest esse conuersio cum suo subiecto: aut aliorum nullum potest habere huiusmodi prædicationem, quæ accidentaliter prædicantur: nisi fiat prædicatio per accidens: ſm ꝙ dictum est ꝙ accidentia non prædicantur de subiectis nisi per accidens. Qualitas.n. & omnia alia huiusmodi accidunt substantiæ. vnde & prædicantur de subiectis sicut accidens de subiecto. Deinde cum dicit.

B *Sed neq; versus supera infinita erunt. De vnoquoque nãque prædicatur id, quod significat, aut quale quid, aut quantum quid, aut aliquid taliũ, aut ea, quæ in substantia sunt. Hæc autem sunt finita: & genera prædicamentorum finita sunt. Est enim aut quale, aut quantum, & cætera: q̃ iam dudum enumerauimus. Atq; supponuntur vnum ꝑdicari de vno: & item ipsa non prædicari de ipsis: nisi ratione ipsius quid est prædicentur. Etenim accidentia sunt vniuersa. Sed quædã per se, quædam alio modo. Atq; hæc omnia de subiecto quodam dicimus prædicari: & accidens non esse subiectum vllum. Nihil.n.talium ponimus id esse, qđ id est, quod dicitur: non aliud quicquã sed ipsum in aliis esse: & alia quædam de alio dicimus ꝑdicari.* ARGY.

C Sed vtiq; neq; in sursum infinita erunt. Vnũquodque.n.quod prædicat̃ significat. aut quale aliquod, aut quantum aliquod, aut huiusmodi, aut quæ sunt in substãtia. Hæc aũt finita sunt. Et genera prędicamentorum finita. Aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut facere, aut pati, aut vbi, aut qñ. Concessum autem est vnum de vno prædicari. Ipsa autem de ipsis, quæcunq; non aliquid sunt, non prædicari dicimus. Accidentia.n.sunt hæc omnia: sed hæc quidem ſm seipsa, illa verò ſm alterum modũ. Hæc autem de quodam subiecto oĩa prædicari dicimus: ſm accidens autem non esse subiectũ aliquod. Nihil.n.talium ponimus esse subiectum: quod alterum aliquod esse dicatur qđ dicitur: sed ipsum in aliis, & alia quædam de alio. ANT. Vide Iann. D

Ostendit vl̃r ꝙ in nullo genere prædicationis sit procedere in infinitum in sursum aut deorsum. Et dicit ꝙ non solum non est procedere in prędicationibus in infinitum ſm circulationem: sed neq; ꝓcedendo in sursum infinita erunt prædicata, & similiter nec deorsum. Et ad hoc ꝓbandum. Primo resumit quædam supra posita. Secũdo ex his probat intentum, ibi. {Neq; in sursum, ergo &c.} Circa primum resumit qđ de vnoquoq; possunt aliqua ꝑdicari quicquid significent: siue sit quale, siue quantũ, vel quodcunq; aliud genus accidentis, vel etiam quæ intrant substantiam rei: q̃ sunt essentialia prædicata. Scđo resumit ꝙ hic.s.prędicata substantialia sint finita. Tertio resumit ꝙ genera prædicamentorum sunt finita, s.quale, & quantũ, &c. Si.n.aliquis dicat ꝙ quantitas prædicet̃

de substantia, & qualitas de quantitate, & sic in infinitũ, hoc excludit per hoc ꝙ genera prædicamentorum sunt finita. Quarto resumit ꝙ sicut supra expositũ est, vnum de vno prædicatur simplici prædicatione. Et hoc ideo inducit, quia posset aliquis dicere, ꝙ primo prædicabitur vnum de vno, puta de homine animal: & ista prędicatio multiplicabitur quousq; poterit inueniri aliquod vnũ, quod de homine prædicetur: quibus finitis prædicabũtur duo de vno: puta, dicetur ꝙ homo est animal albũ: & sic multo plura prædicata inuenirentur ſm diuersas combinationes prædicatorum. Rursus prædicabuntur tria de vno: puta, dicetur ꝙ homo est animal album magnum: & sic semper addendo ad numerum magis multiplicabuntur prædicata, & erit procedere in infinitum in prædicatis: sicut etiam in additione numerorum. Sed hoc excludit p̄ prædicationem vnius de vno. Quinto resumit vt non dicamus aliqua simpliciter prædicari de ipsis, quæ non aliquid sunt, i. de accidẽtibus: quorum nullum est aliquid subsistens. De accidente enim neque subiectum, neq; accidens proprie prædicatur: vt supra dictum est. Omnia enim huiusmodi, quæ non sunt aliquid substantiale, sunt accidentia, & de his nihil prædicatur simpliciter loquendo: sed hæc prædicantur quidem per se. s. de subiectis, vel substantialia prædicata vel accidentia. Illa vero secundum alium modum, idest per accidens, scilicet cum prædicantur de accidentibus, aut subiecta, aut accidentia. Hæc enim omnia, scilicet accidentia habent de sui ratione ꝙ dicantur de subiecto: illud autem quod est accidens, non est subiectum aliqd: vnde nihil proprie loquendo potest de eo prædicari, quia nihil talium scilicet accidentium ponimus esse tale, quod dicatur id, quod dicitur, idest ꝙ suscipiat prædicationem eius, quod de eo prædicatur, non quasi aliquid alterum existens: sicut accidit in substantiis. Homo enim non dicitur animal, vel album, quia aliquid aliud sit animal vel album: sed quia ipsummet quod est homo, est animal, vel album: sed album ideo dicitur homo, vel musicum, quia aliquid alterum. s. subiectum albi est homo, vel musicum. Sed ipsum accidens inest aliis: & alia, quæ prædicantur de accidente, prædicantur de altero, i. de subiecto accidentis: & propter hoc prædicãtur de accidente, vt dictum est. Hoc autem introduxit: quia si accidens prædicatur de subiecto, & econuerso, & omnia, quæ accidunt subiecto, prædicentur de se inuicem, sequetur ꝙ prædicatio procedat in infinitum: quia vni infinita accidunt. Deinde cum dicit.

Prædic. p̄cedere i infinitum.

AROY. *Neq; igitur ad superiora, neq; ad inferiora, vnũ de vno in infinitum dicetur. De quibus.n. accidentia dicuntur, quæcunq; in vniuscuiusq; substantia sunt, ea nõ sunt infinita. Versus etiam supera, nec ipsa, nec vtraque etiam accidentia, sunt infinita. Necesse est igitur aliqd esse, de quo primum aliqd, & de hoc aliud: & huius p̄fectionis tandem exitũ esse: vt id sit, qd de nullo vlterius alio dicatur: & id etiã, de quo non p̄dicatur aliud prius. Vnus igitur hic est modus ad hoc p̄positum demonstrandũ.*

ANT. Neq; in sursum ergo vnum de vno, neq; in deorsum dicere. De quibus quidem.n. dicunt accidentia, sunt quęcũq; in substantia vniuscuiusq; sunt. Hęc aũt non sunt infinita. Sed in sursum, ipsaq;, & accidẽtia, vtraq;, nõ infinita sunt. Necesse est ergo esse aliquid: de quo primum prædicetur: & de hoc aliud: & hoc stare: & esse aliquid, qd non amplius, neq; de aliquo priori, neq; de illo aliud prius prædicet. Vnus quidẽ igitur modus dicitur demonstrationis hmõi.

E Ostendit propositum ex præmissis. s. ꝙ prædicatione qua prædicatur vnum de vno, non proceditur in infinitum: neq; in sursum, neq; in deorsum: quia omnia accidentia prædicantur de his, quæ pertinent ad substãtiam rei: quod erat quinta suppositio. Substantialia aũt prædicata non sunt infinita, quod erat secunda suppositio: & ita ex parte subiectorum non proceditur in infinitum in huiusmodi prædicationibus, quasi in deorsum. In sursum autem neutra sunt infinita. s. neq; substantialia prædicata, neq; accidentalia: quia & genera accidentiũ sunt finita, & in vno quoq; generum non est procedere in infinitum: neq; in sursum neq; in deorsum, sicut neque in substantialibus prædicatis: quia in quolibet prædicamento genus prædicatur de specie in eo quod quid est. Vnde concludi potest vł̃r ꝙ necesse est esse aliquod primum subiectum, de quo aliquid prædicetur, existente statu prædicationis in deorsum: & de hoc aliquid aliud prædicatur, & hoc habebit statum in sursum: & erit F inuenire aliquid quod non amplius prædicabitur de alio, neq; sicut posterius prædicatur de priori per accidens: neq; sicut prius p̄dicatur de posteriori p̄ se. Hic igitur est vnus modus logice demõstrandi propositum: q sumitur ſm diuersos modos prædicationis. Deinde cum dicit.

Alius autem est hic. Patet enim horum demonstrationem esse, de qbus priora aliqua p̄dicantur. AROY. *Et item fieri non posse, vt aut melius simus ad ea dispositi, quorum est demonstratio: quam si sciamus, aut ea sine demonstratione sciamus. Quibus efficitur, vt si per aliqua priora quippiam innotescit, illa vero nescimus, neq; ad illa melius sumus affecti, quàm si scientiam haberemus: nec id profecto sciamus, quod per illa notum efficitur. Si igitur sit, vt simpliciter quippiam per demonstra-* G *tionem, & non ex quibusdam, nec ex suppositione sciamus necesse est p̄dicationes medias stare. Nam si non stent, sed semper sit aliquid superius sumpto, omnium erit tum demonstratio. Quare si fieri non potest, vt infinita quisquam pertranseat, ea profecto, quorum est demonstratio, nunquam p̄ demonstrationem sciemus. Quod si neq; melius ad ipsa sumus affecti, quàm si sciremus, nihil tum p̄ demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione sciemus. Ex his igitur, qua disserendi diximus modo, id, de quo loquimur, ita esse quispiã credet.*

Adhuc autem alius, si de quibus priora quędam prædicantur, erit horum demonstratio, ANT. quorum demonstratio est, neq; potius habere H possunt ad ipsa q̃ scire: neq; scire esse sine demõstratione. Si hoc autem per hoc notum est, hoc autem nescimus, neq; melius habemus ad ipsa ꝗ̃ scire, neq; per hoc notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpl'r; & non ex aliquibus, neq; ex suppõne, manifestum est stare p̄dicamenta media. Si.n. non steterint, sed est semper acceptio in superius, omnium erit demonstratio. Si non contingit p̄curere infinita, hæc non sciemus p̄ demonstrationem. Si igitur neq; melius habemus ad ipsa, ꝗ̃ scire, non erit nil scire per demõstrationem simpliciter: sed ex suppõne. Logicè quidem igiť ex his, vtiq; aliquis credet de eo, quod dictum est,

Ponit 2. modum probationis, & dicit ꝙ quando est aliqua talis propositio, in qua prædicatur aliquid de subiecto, si aliqua possunt ꝑ prius prædicari de illo subiecto, talis ꝓpō demonstrabilis erit: puta hæc ꝓpō, homo est substantia, demonstratur per hanc, animal est substantia, quia de aīali per prius prædicatur substantia quàm de homine. Si autem aliqua ꝓpō est demonstrabilis, non possumus melius cognoscere quàm sciendo: sicut principia indemonstrabilia, melius cognoscimus q̃ sciendo: qa cognoscimus ea, vt ꝑ se nota. Et iterum hmōi demonstrabilia non possumus scire nisi ꝑ demonstrationem: quia demonstratio est syllīs faciens scire, vt supra dictum est. Item considerandum est ꝙ si aliqua ꝓpō est nota ꝑ aliā, si illam per quam nota est nescimus, neq; cognoscimus eam meliori modo, quā sciendo: consequens est ꝙ nō sciamus illam ꝓpōnem, quæ ꝑ eam cognoscitur. His igitur tribus suppositis procedit sic. Si cōtingit aliquid simplr̄ scire per demonstrationem, & non ex aliquibus, nec ex suppositione, necesse est ꝙ sit status in prædicatis, quæ

B

Processus demon. ad impo.

accipiuntur vt media. Dicit autem simpliciter, & non ex aliquibus, ad excludendum demonstrationes ducentes ad impossibile: in quibus proceditur contra positiones aliquas ex aliquibus propositionibus datis. Dicit

Demon. in sciē. subal. Lect. 15.

autem neq; ex suppositione, ad excludendum demonstrationes, quales fiunt in scientiis subalternis: quæ supponunt conclusiones superiorum sciarum, vt supra habitum est. Est ergo simr̄ per demonstrationem scire, qñ quęlibet propositionum pręmissarum, si sit demonstrabilis, scitur per demonstrationem: & si non est demonstrabilis, intelligitur per seipsam. Et hoc supposito necesse est ꝙ sit status in prædicationibus, quia si non fuerit status, sed semper potest accipi aliqd superius, sequitur ꝙ oīum sit demonstratio, vt primo dicebatur. Si ergo aliqua conclusio demonstratur, oportet ꝙ quælibet præmissarum sit demōstrabilis. Si ergo ad eius cognitionem nullo mō possumus melius nos habere, q̃ sciendo eam per demonstrationem, ergo oportebit eam demonstrare ꝑ aliquas alias propositiones, & illas iterum per alias, & sic in infinitum: quia igitur infinita non est transire, nō poterimus eam cognoscere per demonstrationem, neq; melius eam cognoscere possumus, cum omnia sint demonstrabilia, ergo sequetur ꝙ nihil contingit scire per demonstrationem simpliciter: sed solum ex suppositione. Vltimo autē epilogando concludit principale propositum.

LECTIO XXXV.

In quibuscunq; per se prędicatis, quibus demonstratiuę scientiæ vtuntur, non esse processum in infinitum, demonstratiue probat.

ARGV. *Resolutiue autem per hæc breuius perspicuum fuerit, fieri non posse, vt versus superius, aut inferius infinita sint ꝑdicata in demonstratiuis scientiis: de quibus est hæc præsens consideratio.*

ANT. ANaleticè aūt manifestum est per hoc velocius, ꝙ neq; in sursum, neq; in deorsum infinita prædicantia contingit esse in demonstratiuis scientiis: de quibus intentio est.

POstq̃ Philosophus ostendit logice ꝙ non sit procedere in infinitum in prędicatis sursum aut deorsum: hic ostendit idem analetice. Et diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit principale propositum. In secunda infert quædam correlaria ex dictis. ibi. {Monstratis aūt

Lec. seq.

his manifestum &c.} Circa primū duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum. ibi. {Demonstratio quidem enim &c.} Dicit ergo primo ꝙ hoc quod non contingit in demonstratiuis scientiis, de quibus intendimus, prædicationes in infinitum ꝓcedere, neq; in sursum, neq; in deorsum: breuius & citius poterit manifestari analetice, quā manifestatum sit logice.

A Vbi considerandum est ꝙ analetica, i. demonstratiua scia quę resoluendo ad principia per se nota iudicatiua dicitur, est pars logicæ quæ etiam dialecticam sub se continet. Ad logicam autem cōiter pertinet considerare prædicationem vlr̄: sm ꝙ continet sub se prædicationem, q̃ est per se, & q̃ non est per se. Sed demonstratiuæ sciæ ꝓpriā est prædicatio per se. Et ideo supra logice probauit ꝓpositum, quia ostendit vlr̄ in omni genere prędicationis nō esse processum in infinitum. Hic autem intendit ostendere analeticè, quia probat solum in his, quæ prædicant per se. Et huiusmodi est via expeditior: & ideo sufficit ad propositum, quia in demonstrationibus non vtimur nisi tali modo prædicationis. Deinde cum dicit.

Notādum.

Demonstratio enim est de hisce, quæ rebus insunt per se. ARGV.

Demonstratio quidem enim est, quæcunq; ipsa insunt sm seipsa rebus. ANT.

B Ostendit ꝓpositum. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit qua ꝑdicatione analetica, i. demonstratiua scia vtatur: quia ꝑdicatione per se. Secundò resumit quot sunt modi talis ꝑdicationis. ibi. {Per seipsa vero &c.} Tertiò ostendit ꝙ in nullo modo ꝑdicationis ꝑ sę possit procedi in infinitum. ibi. {Horum aūt neutra contingunt.} Dicit ergo primo ꝙ {demonstratio est solum circa illa, quæ ꝑ se insunt rebus.} Tales. n. sunt eius concl'ones: & ex talibus demōstrat: vt supra habitum est. Deinde cum di.

Ea vero, quæ per se competunt, duplicem subeunt modum. Quædam. n. in eadem rerū sunt diffinitione, quibus inesse dicuntur: vt multitudo, vel diuisibile. Hæc. n. numero competunt: & in ipsius sunt diffinitione. Quædam in ratione sua res eas suscipiunt quibus cōpetunt: vt impar. Hoc. n. numero cōpetit: & in diffinitione sua numerū suscipit. ARGV.

C Secundum seipsa autem duplr̄. Quęcūq; n. illis insunt in eo quod qd est, & in quibus ipsa in eo quod quid est insunt ipsis: vt numero impar, quod inest quidem numero. Est aūt ipse numerus in ratione ipsius. Et iterum multitudo, aut diuisibile, in ratione numeri est. ANT.

Ponit duos modos prædicandi per se. Nam primo q̃dem prædicantur per se quæcunq; insunt subiectis in eo quod quid est, s. eum prædicata ponuntur in diffinitionę subiecti. Secundò quando ipsa subiecta insunt prædicatis in eo quod quid est, i. quando subiecta ponuntur in diffinitione prædicatorum. Et exemplificat de vtroque modò. Nam impar prædicatur de numero per se secūdo modo: quia numerus ponitur in diffinitione ipsius imparis. Est. n. impar numerus medio carens. Multitudo aūt vel diuisibile prædicatur de numero: & ponitur in diffi-

D nitione eius. Vnde huiusmodi prædicantur per se de numero primo modo. Alij autem modi, quos supra posuit reducuntur ad istos. Deinde cum dicit.

No. totum. Lect. 10.

At fieri nequit, vt aut hæc, aut illa, sint infinita. Nec. n. ea, quæ vt impar de numero prædicantur. Nam in impare rursus aliud erit in diffinitione cuius est ipsum: hoc si sit primū, numerus ipse, cui quidem competunt, in diffinitione erit ipsorū. Si igitur fieri nequit, vt insint vni talia infinita: nec infinita versus superius erunt. ARGV.

Horum autem neutra contingit esse infinita: nec vt imperfectum numeri. Iterum. n. si impari aliud insit, cui inerat existenti, hoc autem si est primum, numerus inerit his quæ insunt ANT.

Vide I ann.

ipsi. Si igitur non contingit infinita huiusmo E di esse in vno, neq; in sursum erunt infinita.

Ostendit ꝙ in vtroq; modo prędicationis per se necesse est esse statum. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit ꝙ necessarium est esse statum in vtroq; modo prædicationis p se, tam in sursum quàm in deorsum. Secundó cõcludit ꝙ non possit infinitum esse in mediis. ibi. {Si aũt sic est &c.} Tertio concludit ꝙ non põt procedi in infinitum in demonstrationibus. ibi. {Si vero hoc &c.} Circa primum duo facit. Primo proponit ꝓpositum in secundo mõ dicendi per se. s. qñ subiectum ponitur in diffinitione prædicati. Secundo in primo mõ: qñ prædicatum ponitur in diffinitione subiecti. ibi. {Si etiam quæcunq;} Circa primum ponit duas rõnes. Circa quarum primam sic procedit. Primò quidem præmittit ꝓpositum. s. ꝙ in neutro modo dicendi per se cõtingit in infinitum ꝓcedere. Deinde probat hoc in secundo mõ, puta cum impar prædicatur de numerò. Si n. procedatur vlterius, ꝙ aliquid aliud prædicetur per se de impari ſm istũ modum dicendi per se, sequitur ꝙ impar insit in diffinitione eius. Numerus aũt ponitur in diffinitione imparis: vnde sequeretur ꝙ etiam numerus ponatur in diffinitione illius tertij qđ per se inest impari. Sed hic non contingit abire in infinitũ: vt. s. infinita insint in diffõne alicuius: sicut supra ꝓbatum est. Relinquitur ergo ꝙ in talib⁹ p se ꝑdicationibus non cõtingit ꝓcedere in infinitum in sursum. i. ex parte prędicati. Secundam rõnem ponit ibi.

ARGV. *At verò necesse est ipsi primo competant vniuersa, velut numero: & numerus illis insit. Quare conuertuntur: & non superabunt.*

ANT. At verò necesse est omnia inesse primo, vt numero: & in illis numerum. Quare conuertibilia erunt: sed non excedentia.

Et dicit ꝙ quãtumcunq; procedatur in hmõi per se G prędicationibus. 2. modi, oportebit ꝙ oĩa prædicata per ordinẽ accepta insint primo subiecto, puta numero quasi prędicata de eo, quia si impar per se ꝑdicatur de numero, oportet ꝙ quicquid ꝑdicatur de impari, etiam per se ꝑdicetur de numero. Et iterum oportet ꝙ numerus oĩb⁹ illis insit, quia si numerus ponitur in diffinitione imparis oportet ꝙ ponatur in diffinitione oĩum eorum quæ diffiniuntur p impar. Et ita sequitur ꝙ mutuo sibi inuicẽ insint. Ergo erunt cõuertibilia & non se inuicem excedẽtia, sic. n. ꝓpriæ passiones se habent ad subiecta sua. Vnde si etiam sint infinita per se ꝑdicata ſm hunc modũ, non erit ad ꝓpositum, quo aliquis intendit ponere infinita in ꝑdicatis esse in sursum vel in deorsum. Deinde cum di.

ARGV. *Nec item ea, quæ diffinitiones eorũ, quibus insunt ingrediuntur. Non. n. assignari diffinitiones possent. Quare si hæc sunt vniuersa ea, quæ per se prædicantur, hæc autem infinita non sunt, stant oĩa plane versus supera. Quare stant & ad infera.* H

ANT. Si etiam quęcunq; sunt in eo quod quid est, nec hæc infinita sunt. Nec enim esset diffinire. Quare si prædicantia quidem per se omnia dicuntur, hæc autem non infinita sunt stabunt vtique in sursum. Quare & in deorsum.

Probat propositum in primo modo dicendi per se: & dicit ꝙ illa, quæ prędicantur in eo quod quid est. i. quasi posita in diffinitione subiecti, non possunt esse infinita, quia non contingit infinita diffinire, vt supra probatum est. Ex hoc ergo concludit ꝙ si omnia, quæ ponuntur in demonstrationibus, per se ponuntur, & in prædicatis p se non est procedere in infinitum in sursum, necesse est ꝙ prædicata in demonstrationibus stent in sursum. Et ex

E hoc etiam sequitur ꝙ stent in deorsum, quia ex quacũq; parte ponatur infinitum tollitur scientia, & diffinitio, vt ex supra dictis patet. Deinde cum dicit.

Quod si ita sit, erunt & ea sane finita, quæ inter duos terminos collocantur. ARGV.

Si autem sic est, & quæ sunt in medio duorum terminorum, semper sunt finita. ANT.

Concludit ex præmissis ꝙ si est status in sursum, & deorsum, ꝙ media non contingit esse infinita. Supra enim ostendit ꝙ extremis existentibus determinatis, media non possunt esse infinita. Deinde cum dicit.

Qđ rursus si ita sit, patet iam & demonstrationum esse principia necessario ac demonstrõnem nõ oĩum esse: qđ quidem nonnullos asserere iam in initio diximus. Etenim si principia sint, neq; demonstrabilia sunt oĩa, neq; in infinitum fieri põt abitio. ARGV. F *Nã alterum istorum vtrũuis esse nil aliud est, quã nullum interuallũ esse medio vacans, atq; indiuisibile: sed vniuersa esse diuisibilia. Id. n. qđ demonstratur, non foris addito, sed ĩmisso termino demonstratur. Quapropter si fieri põt, vt hoc pacto ꝓcedatur in infinitũ, fieri quoq; põt vt inter duos terminos infinita media cadãt. At hoc fieri nequit, si tã versus superius, quã versus inferius ꝑdicationum sit finis. Esse vero ꝑdicationum hoc pacto finẽ, antea differẽdi modo, nũc resolutiue satis ostẽdimus.*

Si vero hoc est, manifestum iam est, & demõ ANT. strationum ꝙ necesse est principia esse: & non omnium esse demonstrationem: ꝙ vere diximus quosdam dixere iuxta principium. Si. n. G sunt principia, non oĩa sunt demonstrabilia, neque in infinitum possunt ire. Esse. n. horum quodlibet nihil aliud est, quã esse nullum spatium sine medio, & indiuisibile, sed oĩa diuisibilia. Intus. n. immittendo terminũ, sed non assumẽdo demõstratur id, quod demonstraẽ. Quare si hoc in infinitũ contingit ire, cõtinget vtiq; duorum terminorum infinita esse interius media. Sed hoc impossẽ est, si prædicamenta steterint superius, & inferius. Quod aũt stent demõstratum logicè prius, analeticè vero nunc.

Concludit vlterius ꝙ in demonstrationibus non proceditur in infinitum: & dicit ꝙ si prædicta sint vera, necesse est esse aliqua principia demonstrationum, quæ nõ demonstrantur: & sic non oĩum erit demonstratio ſm ꝙ H quidam dicunt, vt in principio huius libri dictum est. Et ꝙ hoc sequatur ostendit. Posito. n. ꝙ sint aliqua principia demonstrationum, est necesse esse ꝙ illa sint indemonstrabilia, quia cum oĩs demonstratio sit ex priorib⁹, vt supra habitum est, si principia demonstrant, sequetur ꝙ aliquid esset prius principiis: quod est contra rõnem principij. Et ita si non sunt oĩa demonstrabilia, sequeret ꝙ non procedant demonstrationes in infinitum. Omnia autem hmõi prædicta consequuntur ex hoc, qđ ostensum est ꝙ non ꝓceditur in infinitum in mediis, quia nihil est aliud ponere verum esse quodcũq; prędictorum. s. vel ꝙ demõstrationes procedant in infinitum, vel ꝙ oĩa sunt demonstrabilia, vel ꝙ nulla sint demonstrationum principia, q̃; ponere nullum spatium esse ĩmediatum & indiuisibile, i. ponere duos terminos sibi inuicem cohærere in aliqua ꝓpõne affirmatiua vel negatiua, nisi per medium. Si. n. aliqua propositio sit ĩmediata, sequitur ꝙ sit

sit indemonstrabilis, quia cum aliquid demonstratur, oportet sumere terminum immittendo, i. q sit infra prędicatum & subiectum: de quo. s. p prius prædicetur pdicatum, quam de subiecto: vel à quo prius remoueatur. Medi. s de. Non aũt in demonstrationibus accipitur medium assumendo extrinsecus: hoc. n. esset assumere extraneũ medium, & non pprium, qđ contingit in litigiosis & dialecticis syllis. Si ergo demonstrationes cõtingit in infinitũ pcedere, sequitur q sint media infinita inter duos terminos. Sed hoc est impoſe si prædicationes steterint in sursum & deorsum, vt supra pbatum est. Et q stent prædicationes in sursum & deorsum prius ostendimus logice: & postea analetice, vt expositum est. Per hanc igitur conclusionem vltimo inductam manifestat intentionem totius capituli: & quare quælibet propositio sit inducta.

LECTIO XXXVI.

In omnibus quæ de vno, seu pluribus prædicantur esse aliquod primum ostendit: quomodo item in omnibus figuris primis propositionibus sit vtendum docet.

ARGY. *Demonstratis aũt his, patet, si quippiam idẽ, vt* A *duobus insit qbusdam, vt* C *atq;* D *quorum alterũ de altero, aut nullo mõ, aut non de quolibet prædicatur, nõ semper illud per cõe aliquid ipsis cõpetere.*

ANT. Tex. c. 37. MOnstratis autem his manifestum est, q si aliquod idem duobus insit, vt A & in C & in D non prædicante altero de altero, aut nullo modo, aut non de omni non semper secundum commune aliquid inerit.

POstquam Philosophus ostendit q non contingit pcedere in infinitum in demonstrationibus: hic inducit quædam correlaria ex prædictis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q necesse est accipere aliquas primas ppositiones. Secundo qũo illis primis sit vtendum in demonstrationibus. ibi. {Cum aũt oportet demonstrare.} Circa primum duo facit. Primo ostendit q necesse est deuenire ad aliquod primum qñ vnum de pluribus prędicaẽ. Secundó qñ vnum prædicatur de vno. ibi. {Manifestum autem est.} Circa primum quatuor facit. Primó ponit intentum. Secundó manifestat propositum. ibi. {Vt scalenon &c.} Tertió probat. ibi. {Sit autem B &c.} Quartó excludit quãdam obiectionem. ibi. {In eodem quidem genere &c.} Dicit ergo primo q demonstratis præmissis. s. q non sit pcedere in infinitum in prædicationibus & demõstrationibus: manifestum est q si aliqđ prædicatur de duobus, puta A de C & D ita. s. q vnum eorum non prædicetur de altero, aut nullo modo, sicut aĩal prędicatur de homine & boue, quorum vnum nullo mõ de alio prædicatur, aut non de omni, puta aĩal prædicatur de homine & masculo, quorum neutrum de altero vniuersaliter prædicatur, sic inquam se habentibus terminis, manifestum est q non oportet q id pdicatum, qđ de vtroq; prædicatur, insit vtrique sm aliquod cõe: & hoc in infinitum procedendo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Triangulo nãq; duorum æqualium, & omnium inæqualium laterum angulos habere duobus rectis æquales, per commune competit quoddam. Competit. n. vt vterque est quadã figura: & non vt aliud quicquam. At non semper id ita se habet.*

ANT. Videl ann. Vt scalenon, & isocheli duobus rectis ęquales habere, sm cõe aliquid inest. Secundum. n. q figura quædam est: & non sm alterum quod inest. Hoc autem non semper sic se habet.

Manifestat propositum per exemplum. Sunt. n. duæ species trianguli: quarum vna vocatur scalenon, vel triãgulus gradatus, cuius sunt tria latera inæqualia: alius est isocheles, cuius sunt duo latera æqualia, vtrum autem horum non pdicatur de altero: vtriq; autem inest hæc passio habere tres angulos æquales duobus rectis. Inest aũt hoc eis sm aliquid cõe. s. q vterq; horum est figura quædam. s. triangulus. Hoc autem non sic semper se habet. s. sm q in infinitum conueniat sm aliquid aliud: puta q habere tres conueniat triangulus iterum sm aliqd aliud: & sic in infinitum. Deinde cum dicit.

AROY. *Sit enim B per quod A tam ipsi C quam D competere dicitur. Patet igitur ipsum B per aliud commune quippiam ipsis competere: & illud item p aliud. Quare inter duos terminos infiniti termini cadent. At hoc fieri nequit. Non ergo necesse est pluribus idem per aliquod commune semper inesse: siquidem sint interualla, quæ medio vacant.*

ANT. Sit aũt B sm q est A in C D. Manifestum igitur est B in C D sm commune est: & illud sm alterum. Quare duorum terminorum in mediis infiniti vtiq; incident termini. Sed hoc est impossibile. Secundum igitur cõmune aliquid, esse non necesse est semper idem in pluribus: quoniam vere erunt immediata spatia.

Probat propositum: & dicit; Sit ita q B prædicetur de C & de D sm hoc commune quod est A, manifestum est, ergo q B erit in C & in D sm illud cõmune quod est A: & si iterum insit A sm aliquod commune, & iterum illi cõmuni sm aliquid aliud, pcedetur in infinitum in mediis: sequitur igitur q inter duo extrema quæ sunt C & B cadant infiniti termini medij. Hoc autem est impossibile, ergo non necesse est si idem insit pluribus, q semper in infinitum insit eis sm aliquid commune, quia necesse est q perueniatur ad aliqua spatia immediata. i. ad aliquas immediatas prædicationes quas appellat spatia, vt supra dictum est. Quantum igitur videtur ex hac probatione Arist. non est suus intellectus, quòd hoc non sit verum quòd qñ aliquid prædicatur de pluribus, quæ de se inuicem non prædicantur, q illud nõ insit illis plurib⁹ sm aliquid cõe. (Lec. præce. sensus Arist.) Hoc. n. verum est in omni quod prædicatur sicut passio: oportet. n. si inest pluribus, q insit ei sm aliquid cõe: licet forte id sit innominatum, sicut supra dictum est, cum de vniuersali ageretur. (Lec. 12. te. exp. a.) Sed in illo cõi non proceditur in infinitum, vt hæc ratio inducta á philosopho euidenter probat. Si autem accipiatur aliquid cõmune, quod insit pluribus sicut genus speciebus, non semper oportebit aliquid prius accipere sm q insit. Puta si viuum insit homini & asino sm aliquod prius. s. sm animal, animali autem & plantę non inest secundum aliquod prius: quia hæc sunt primæ species corporis viui siue animati. Deinde cum dicit.

AR GY. *Terminos tamen eodẽ in genere, & indiuiduis ex eisdem necesse est esse: siquidem ipsum cõmune rationem eorum, q per se competunt, subit. Fieri nãque non põt, vt ea, quæ demonstrantur, ad aliud genus ex alio migrent ac transeant: vti diximus.*

ANT. Tex. c. 38. In eodem quidem genere, & ex eisdem athomis necesse est terminos esse: siquidem his, quę per se sunt erit cõe. Non enim erit ex alio genere sm aliud descendentem demonstrare.

Excludit quandam obuiationem. Posset. n. aliquis dicere q semper accipitur sm aliquid commune: quia potest accipi commune alterius generis: puta si dicamus q esse seipsum mouens inest homini & asino sm hoc commune quod est animal, & sm aliud cõmune quod est habens quantitatem, vel habens colorem: aut aliquid aliud hu-

huiusmodi, quæ possunt accipi in infinitum. Et ad hoc excludendū dicit ꝙ necesse est esse terminos medios qui accipiuntur ex eodem genere {& eisdem athomis} .i. in diuisibilibus. Et appellat athomos ipsos terminos extremos: inter quos oportet accipi medium si id cōe quod accipitur vt medius terminus sit de numero eorum, quæ prædicantur per se. Quare autem oporteat ex eodem genere sumere terminos medios, ostendit per hoc, ꝙ sicut supra habitum est, non contingit demonstrationem trāsire de vno genere in aliud. Deinde cum dicit.

Quid per athomos.

Lec. 15.

ARGY. *Patet etiam cum A competit ipsi B atq; est aliqđ medium, tum A posse ostendi ipsi cōpetere B. Atq; huius hac erunt, & totidem elementa, quot media sunt. Propōnes .n. hæ, quæ medio vacant, elementa sunt: aut oēs, aut hæ q̄ vniuersales sunt. Qđ si nullum sit medium, non est vlterius demonstratio: sed hac est ea via, qua acceditur ad principia.*

ANT. Vide Iann. Manifestum autem est, & cum A in B sit: siquidem est aliquod medium, est demonstrare ꝙ A in B sit: & elementa huiusmodi sunt hæc, & tot, quot media sunt. Immediatæ enim propositiones sunt elementa: aut omnes, aut vniuersales. Si vero nō est medium, non amplius erit demonstratio: sed in principia via hæc est.

Ostendit ꝙ necesse est deuenire ad aliquod vnum in prædicabilibus in quibus prædicatur vnum de vno. Et primo in affirmatiuis. Secundò in negatiuis. ibi. {Siłr autem & si A &c.} Dicit ergo primo manifestum esse ꝙ cum A prædicatur de B si horum sit aliquod medium, ꝙ illo medio vti possumus ad demōstrandum ꝙ A sit in B, & hæc sunt principia huiusmodi concl̄onis. Et quæcūq; accipiūtur vt media, sunt principia concl̄onum mediatarum, quæ per ea concluduntur. Nihil .n. aliud sunt elementa, siue principia demonstrationum, quam ꝑpōnes immediatæ. Et hoc dico {vel omnes, vel vniuersales:} quod quidem potest dupłr intelligi. Vno modo vt ꝑpō vniuersalis accipiatur s̄m ꝙ diuiditur contra singularē, Nam species specialissima non prædicatur de singulari ꝑ aliquod medium. Vnde propositio hæc est immediata, Sortes est homo, non tamen est principium demonstrationis, quia demonstrationes non sunt de singularibus, cum eorum non sit scientia, & ita non oīs immediata est demonstrationis principium, sed solum vl'is. Alio modo potest intelligi s̄m ꝙ propositiones vl'es dicuntur propositiones cōmunes in omnibus propositionibus alicuius scientiæ, sicut omne totum est maius sua parte: vnde huiusmodi sunt simpłr demonstrationum principia & in omnibus per se nota. Hæc autem propositio, homo est animal, vel isocheles est triangulus, non est principium demonstrationis in tota sc̄ia: sed solum aliquarum particularium demonstrationum: neq; huiusmodi etiam propositiones sunt oībus per se notæ. Sic igitur si sit aliquod medium ꝑpōnis datæ, erit demonstrare per aliquod medium quousque deueniatur ad aliquod immediatum. Si vero non sit aliquod medium propositionis datæ, non poterit demōstrari. Sed hæc est via ad inueniendum prima principia demonstrationum .i. procedere à mediatis ad immediata resoluendo. Deinde cum dicit.

Pri. sensus.

ARGY. *Similiter fit, & si A non competit ipsi B. Nam si est mediū aliquod aut prius, cui non cōpetit ipsum A est sine dubio demonstratio. Si vero non est, nulla est demonstratio. Atq; quot sunt termini, tot sunt elementa principiaue. Propositiones .n. q̄ ex hisce constant, ipsius sunt demonstrationis principia. Et vt quadā principia sunt demōstrabilia hoc pacto, hoc est illud, & illud inest huic, sic & hoc modo hoc non est illud: &, Illud non inest huic. Quare q̄dā essendi quippiā, quadā non essendi, principia erūt.*

ANT. Similiter autem erit, & si A in B non sit. Siquidem .n. aut erit medium, aut prius, cui non inest, erit demonstratio: si vero non, non est; sed principium. Et elementa tot sunt, quot termini: & horum ꝑpositiones principia demonstrationis sunt. Et sicut quædam principia sunt indemonstrabilia ꝙ sit hoc illud, & ꝙ sit hoc in illo, sic & ꝙ non erit hoc illud, nec ꝙ sit hoc in illo. Quare hęc quidem esse aliquid, alia autem non esse aliquid, erunt principia.

F Ostendit ꝙ sit accipere primum in negatiuis, & dicit ꝙ si A negetur de B si sit accipere aliqđ medium, à quo .s. per prius remoueatur A quam à B tunc hæc propositio B non est A erit demonstrabilis. Si autem non sit aliquod tale medium accipere, non erit hæc propositio demonstrabilis, sed principium demonstrationis. Et tot erunt elementa .i. principia demonstrationis, quot erunt termini ad quos .s. statur, vt vltra non sit inuenire medium. Propositiones .n. quæ fiunt ex huiusmodi terminis, sunt principia demonstrationis. Puta si ç immediate prædicetur de B & A immediate remouetur à B, aut prędicetur de eo immediate B est terminus ad quem vltimo peruenitur in mediis sumendis: vnde vtraq; propositio erit immediata, & demonstrationis principium. Et patet ex pmissis ꝙ sicut sunt quædam principia indemonstrabilia affirmatiua, in quibus vnum de alio prædicatur, significando ꝙ hoc essentialiter est illud, sicut cum genus prædicatur de proxima specie, vel hoc sit in illo, sicut cū passio prędicatur de proprio & immediato subiecto: ita etiā sunt principia indemonstrabilia in negatiuis, negando essentiale prædicatum, vel etiam propriam passionem. Ex quo patet ꝙ quædam sunt principia demōstrationis ad demonstrandum concl̄onem affirmatiuam, quā oportet concludere ex omnibus affirmatiuis: & quędam sunt principia demonstrationis, ad probandum conclusionē negatiuam: ad cuius illationem oportet assumere aliquā negatiuam. Deinde cum dicit.

G

ARGY. *Cum aūt ostendendum quippiam est, sumendum est quippiam, qđ primum de ipso B prædicatur sitq; id C de quo similiter ipsum dicitur A. Atq; hoc modo semper proficiscenti, nulla propositio tibi, nullusq; terminus affirmandus, extra ipsum A sumūtur in probando: sed medium semp densatur, quousq; indiuisibilia fiant, & vnum. Est aūt tunc vnū cum fuerit vacans medio interuallum: ac vna simpliciter propositio, quæ quidem medio vacat.*

H

ANT. Cum autem oporteat demonstrare aliquid, accipiendum est quod de B primum prædicet, & sit C, & de hoc siłr A & sic semper vadēs, nequaquam extra ꝑpō cadet. Neq; extra esse ipsius A accipiatur vt demonstretur, sed semp medium condenset quousq; indiuisibilia fiant, & vnum. Est autem vnum, cū immediatum fiat, & vna propositio simplex & immediata.

Ostendit quomodo vtendum sit primis propositionibus in demonstrando. Et primo in propositionibus affirmatiuis. Secūdò in negatiuis. ibi. {In priuatiuis autem &c.} Circa primum tria facit. Primò ostendit qualiter oporteat

oporteat sumere propositiones immediatas in demonstrationibus. Secundò ostendit, quomodo huiusmodi ꝓpositiones se habeant ad demōstrationes. ibi. {Et quemadmodum in aliis.} Tertio epilogat. ibi. {In ostēsiuis quidem igitur.} Dicit ergo primo ꝙ quando oportet demōstrare aliquam conclusionem affirmatiuam, puta omne B est A necesse est accipere aliquid quod primo prædicetur de B q̄ A, de quo A etiam prædicetur, & sit illud C, & si iterum aliquid sit de quo A per prius prędicetur q̄ de C, sic semper procedendo, sic nec propositio nec terminus significans aliquod ens, accipietur in demonstrando extra ipsum A, quia oportebit quod A prædicetur de eo per se, & ita ꝙ coordinetur sub eo & non sit ab eo extrinsecū: sed oportebit semper condensare media. Et loquitur ad similitudinem hominum qui videntur esse condēsati sedentes in aliqua sede, quando inter sedētes nullus potest intercidere medius: ita & media in demonstratione dicūtur densata, quando inter terminos acceptos nihil cadit medium. Et hoc est quod dicit {ꝙ mediū densatur quousq;} perueniat ad hoc ꝙ spatia {fiant indiuisibilia}. i. distantiæ inter duos terminos sunt tales ꝙ nō pñt diuidi in plures hmōi distantias: sed sit vnum spatium tantū. Et hoc contingit, qñ propositio est immediata. Tunc. n. vere est vna propositio non solum actu, sed etiam potentia, qñ est immediata. Si. n. sit mediata, quamuis sit vna in actu, quia vnum prædicatur de vno: tñ est multa in potentia, quia accepto medio formantur duæ propositiones. Sicut etiam linea quæ est vna in actu inquantū est continua, est multa in potentia inquātum diuisibilis per punctum medium. Et ideo dicit ꝙ propositio immediata est vna sicut simplex indiuisibilis. Deinde cum di.

ARGY. *Atque, vt cæteris in rebus principium simplex est, idq; non est idem vbiq;, sed in pondere quidem est mina, in modulatione vero primus sensibilis sonus, & in aliis aliud: sic in ratiocinatione quidem est vnum, vacans medio propositio: in demonstratione autem, & scientia, intellectus.*

ANT. Vide in an. Et quemadmodum in aliis est principium simplex, hoc autem non idem vbique, sed in graui quidem vncia, in melodia autem tonus, in membris autem diuisio, aliud autem in alio, sic est in syllogismo vna propositio, immediata: in demonstratione autem, & scientia, intelllectus.

Ostēdit quomodo se habeat propositio immediata ad demonstrationem. Vbi considerandum est ꝙ sicut habetur in x. Metaphy. in quolibet genere oportet esse vnum primum, quod est simplicissimū in genere illo, & mensura omnium quæ sunt illius generis. Et quia mēsura est homogenea mensurato, sm̄ diuersitatem generum oportet esse huiusmodi prima indiuisibilia diuersa. Vnde hoc non est idem in omnibus: sed in grauitate ponderū accipitur vt vnum indiuisibile vncia. i. quoddam minimum pondus: quod tamē non est simplex omnino, quia quodlibet pōdus est diuisibile in minora pondera, sed accipitur vt simplex per suppositionem. In melodiis autē accipitur vt vnum principium tonus qui consistit in sex qui octaua proportione, vel diesis quæ est differentia toni, & semitoni, & in diuersis generibus sunt diuersa principia indiuisibilia. Syllogismi autem principia sunt propositiones, vnde oportet ꝙ ꝓpositio simplicissima, quæ est immediata sit vnum, quod est mēsura syllogismorū. Demōstratio autem addit supra syllogismū quod facit sciētiam. Comparatur autem intellectus ad scientiam, sicut indiuisibile ad multa. Nam scientia est per decursum à principiis ad conclusiones, intellectus autem est absoluta & simplex acceptio principiꝫ per se noti. Vnde intellectus respondet immediatæ propositioni, scientia autem conclusioni quæ est propositio mediata. Sic igitur demōstrationis diuisibilis inquantum est syllogismus, vnum indiuisibile est propositio immediata. Ex parte autem scientiæ quam causat: vnū eius est intell's. Deinde cū di.

Tex. c. 2. Lec. 2.

ARGY. *In affirmatiuis igitur ratiocinationibus nihil extra id, quod inest, atq; competit, cadit.*

ANT. In demonstratiuis quidem igitur syllogismis eius quod est, nihil cadit extra.

Epilogando concludit quod supra ostensum est. s. ꝙ affirmatiuis syllogismis medium non cadit extra extrema. Deinde cum dicit.

ARGY. *In negatiuis aūt, vbi quidem est id, quod inesse oportet, nihil extra hoc cadit: veluti si A per B non cōpetit B. Nam si C quidē cuilibet insit B, ipsum aūt A nulli competat C: atq; sit rursus A nulli competere C demonstrandū, medius inter hæc ipsa sumendus est terminus, atq; hoc modo semper proficiscendū.*

ANT. In priuatiuis autem hoc quidem, quod oportet esse, nihil extra hoc cadat: vt si A non est in B per C. Si enim in B omni quidem est C in nullo C autem est A. item si indigeat ꝙ in C A nullo sit medium accipiendum est ipsius A, & C & sic semper procedet.

Ostendit quō vtendum sit propositionibus immediatis in syllogismis negatiuis. Et primo in prima figura. Secundo in secunda. ibi. {Si vero oporteat monstrare} Tertio in tertia. ibi. {In tertio autem modo.} Dicit ergo ꝙ in negatiuis syllogismis nihil mediorum acceptorū procedendo ad immediata cadet extra genus terminorū affirmatiuæ propositionis in prima figura. puta, si demonstrandum sit ꝙ nullum B est A, & accipitur medium C tali existente syllogismo nullū C est A: oē B est C: ergo nullum B est A. Si ergo oporteat iterum probare ꝙ in nullo C sit A, oportet accipere medium ipsius C, & A quod. s. prædicetur de C, & per cōsequens de B, & sic perueniet ad genus terminorum affirmatiuæ propositionis: & ita semper procedetur ꝙ media accepta non cadent extra affirmatiuam propositionem, cadēt tamen extra genus prædicati negatiui: puta extra genus A. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si sit ipsum D nulli E competere demōstrādū, hoc pacto, vt C cuilibet quidē D; nulli vero vel nō cuilibet insit E: nullus extra ipsum E terminus vnquā cadet. Hoc aūt est id, cui nō inesse oportet.*

ANT. Vide in an. Si verò oporteat demonstrare ꝙ D in E non sit in eo, quod est C in D quidem omni: in E aūt nullo, aut non in omni nunquam extra E cadet. Hoc autem est, cui oportet cui non inesse.

Ostendit qualiter se habent in secunda figura, & dicit quód si oporteat demonstrare quód nullum E sit D in secunda figura accipiendo medium C, vt fiat syllogismus, omne D est C: nullum E est C, aut quoddam E est C: ergo nullum vel non omne E est D nunquam medius terminus acceptus cadet extra E, quia si oportebit iterum demonstrare ꝙ nullum E est C oportebit iterum accipere aliquod medium inter E & C, quia oportebit in secunda figura probare negatiuam. Affirmatiua enim in hac figura probari non potest. Vnde sicut in prima figura, media accepta semper accipiuntur ex parte propositionis affirmatiuæ: ita oportet in secunda figura semper media accipi ex parte propositionis negatiuæ. Deinde cum dicit.

ARGY. *At in tertio modo, nec id, à quo negare, nec id, quod negare, seiungereq́ oportet, terminus sumendus vnquam egreditur.*

ANT. In tertio autẽ modo, neq; à quo oportet, neq; quod oportet priuari, nequaquam extra ibit.

Ostendit qualiter hoc se habeat in tertia figura, & dicit ꝙ in tertia figura media accepta non erunt extra prædicatum, quod negatur, neq; extra subiectum à quo negantur. Et hoc ideo, quia medium subiicitur affirmatiue vel negatiue vtriq;, vnde si oportet accipere aliquod medium oportet iterum id medium subiici affirmando vel negando: & sic media accepta nunquam acciperent neq; extra ꝓdicatũ negatũ, nec extra subiectũ de quo negant.

LECTIO IIII.

Tres apparentes rationes soluit, quibus demonstrationem particularem vniuersali potiorem esse ostendebat.

ARGY. *Cum autem demonstrationum alia sit vniuersalis, alia particularis et alia affirmatiua, alia negatiua, ambigitur vtra sit præstabilior. Et eodem modo de ea, quæ recte dicitur demonstrare, & de ea, quæ deducit ad id, quod fieri nequit.*

ANT. Tex.c.39. CVm autem sit demonstratio alia quidem particularis, alia vero vniuersalis: & hæc quidem cathegorica, illa vero priuatiua, dubitatur qualis potior sit. Similiter autem & de ea, quæ demonstrare dicitur, & de ducenti ad impossibile demonstratione.

POstq; Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, hic agit de comparatione demonstrationum adinuicem. Et quia scientia ex demonstratione causatur, ideo diuiditur hæc pars in duas partes. In pria agit de comparatione demonstrationis. In secunda de cõparatione scientiæ. ibi. {Certior autem scientia est &c.} (Lect.42.) Circa primum tria facit. Primo mouet dubõnem de cõparatione demonstrationum. Secundo dicit quo ordine sit procedendum. ibi. {Primo quidem igitur.} Tertio ꝓsequitur dubitationes motas. ibi. {Videbitur quidem igitur &c.} Dicit ergo primo ꝙ demonstratio tripliciter diuiditur. Vno enim modo diuiditur in vniuersalẽ & particularẽ. Alio autem modo in categoricam & priuatiuã. i. affirmatiuam & negatiuam. Tertio autem modo diuiditur in eam, quæ demonstrat ostensiue, & in eam, quæ ducit ad impossibile. Est ergo quæstio in singulis diuisionibus qualis potior. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; hoc de vniuersali primo particularíue: deinde de affirmatiua, negatiuaq́, & postea de recta, deducenteq́ ad impossibile, demonstratione determinabimus.*

H ANT. Primum quidem igitur intendamus de vniuersali, & de particulari. Ostendentes autem hoc, & de ea, quæ demonstrare dicitur, & quæ est ad impossibile dicemus.

Ostendit quo ordine sit agendum, & dicit ꝙ primo agendum est de comparatione vniuersalis et particularis demonstrationis. Et cum hoc fuerit ostensum, tunc dicemus & de demonstratione, quæ demonstrat aliquid affirmatiue, & de ea, quæ demonstrat ad impossibile, vtrum scilicet affirmatiua sit potior, & verum ea quæ est ad impossibile sit potior. Deinde cum dicit.

ARGY. *Forsitan itaq; cuipiam hoc pacto consideranti particularis præstabilior vniuersali videbitur. Nã si ea demonstratio, qua magis scimus, est præstabilior: hac. n. sane demõstrationis est virtus, atq; magis vnumquodq; tum scimus, cũ ipsum per se, q̃ cũ*

E *per aliud scimus, ceu musicum Coriscum tum scimus magis, cum percipimus Coriscum esse musicũ, q̃ cum cognoscimus hominem esse musicum, & in cæteris similiter: vniuersalis autem ostendit quippiam non vt ipsum est, sed vt aliud, veluti triangulum duorum æqualium laterũ angulos habere duobus rectis æquales, non hoc sane, quod duorum est æqualium laterum, sed quod triangulus est, particulari demonstratione cuipiam inesse quippiam; vt ipsum est ostendente: si igitur ea demonstratio præstabilior est, qua per se quippiam demonstrat, & particularis est talis, ipsa demonstratio particularis magis nimirum demonstratio, ac præstabilior, quam vniuersalis esse videbitur.*

F Videbitur quidem igitur fortassis vtiq; quibusdam sic intendentibus particularis esse dignior. Si enim fm quam maxime scimus demonstrationem potior est demonstratio: hæc enim virtus demonstrationis est, magis autem scimus vnum cum ipsum cognoscimus fm ipsum, q̃ secundum aliud, vt musicum Coriscum quando Coriscus musicus est, quàm cum homo musicus sit, similiter autem & in aliis: sed vniuersalis quoniam aliud, non quoniã ipsum contingit demonstrat, vt quoniam æquitibiatum est, non quia æquitibiarum, sed quoniam triangulus, sed particularis: quoniã ipsum est, si igitur potior quidem est quæ est secundum ipsum, huiusmodi autem est particularis, vniuersali magis & potior vtiq; secundum partem demonstratio erit. ANT.

G

Prosequitur dubitationes propositas. Et primo de cõparatione demonstrationis particularis & vniuersalis. Secundo de comparatione affirmatiuæ & negatiuæ. ibi. {Quod autem affirmatiua &c.} Tertio de comparatione ostensiuæ & ducentis ad impossibile. ibi. {Quoniam autem categorica &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit rationes ad ostẽdendum ꝙ particularis demõstratio sit potior quàm vniuersalis. Secũdo soluit eas. ibi. {Aut primum quidem &c.} Tertio ponit rationes in contrarium. ibi. {Amplius si demonstratio &c.} Circa primum ponit tres rationes dicens, ꝙ quibusdã forte videbitur per has rationes immediate ponendas, ꝙ particularis demonstratio sit potior, vel dignior q̃ vniuersalis. Et prima ratio talis est. Illa demonstratio est potior ꝑ quam maxime scimus. Et hoc sic probat, quia virtus demõstrationis est scire. Dicitur enim virtus vniuscuiusq; id quod vltimũ potest, sicut hominis qui potest ferre. c. libras, virtus non est ꝙ ferat. x. sed ꝙ ferat. c. quod est vltimum suæ potentiæ, vt dicitur in 1. de Cœlo & mundo. Hoc autem maximum est quod potest facere demõstratio. s. ꝙ faciat scire. Vnde hæc est virtus demonstrationis. Vnumquodq; autem tanto perfectius est, quanto magis attingit ad propriam virtutem, vt patet in 7. Phys. Vnde manifeste patet hæc propositio ꝙ quanto magis demonstratio facit scire: tanto est potior. Assumit autem ꝙ magis scimus vnumquodq; cum cognoscimus ipsum fm se, q̃ q̃n cognoscimus ipsum fm aliud: vt puta de Corisco, ꝙ Coriscus est musicus magis hoc scimus, q̃ si sciamus solum ꝙ homo est musicus. Et ista propositio simpliciter vera est, quia semper id, quod est per se prius est eo, quod est per aliud, & causa eius, vt dicitur in 8. Physico. Ex his itaq; subintelligitur conclusio, ꝙ potior est

Lect.39. Lect.40. Lec.37. 11. ex.5. Lec.38. Virtus rei cuiusque. Text.116. Lect.25.1. ex.3. Tex.c.18. Lect.6.1. ex primæ. Tex.91. Lect.9.1. ex.vlt.

est demonstratio quæ facit scire aliquid ſm ſe, quã quæ facit scire ſm aliud. Demonstratio autem vniuersalis demonstratio aliquid & facit scire non ſm ipſum, ſed secundum aliud. s. ſm vniuersale ſicut ꝙ triangulus duorum æqualium laterũ qui eſt iſocheles habet tres, nõ quia eſt iſocheles ſed quia eſt triangulus. Particularis autem demonstratio demonſtrat de aliqua re particulari ſecundũ ſeipſam. Vnde ſequitur ſecundum præmiſſa ꝙ particularis demonſtratio ſit potior quàm vniuerſalis. Secundam & tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, ſi vniuerſale quidem non ſit præter res ſingulas quicquam, demonſtratio autem opinionem efficit eſſe quid, id de quo demonſtrat: vt quadam in ratione rerum talem eſſe naturã, ceu trianguli præter ſingulos, figura præter ſingulas numeri deniq; præter ſingulos, atq; ea demonſtratio, quæ circa id verſatur, quod eſt in ratione rerum, ea eſt* B *demonſtratione præſtantior, quæ circa id verſatur, quod rationẽ eorum, quæ ſunt egreditur, eaq; rurſus, per quam non efficitur error, præſtãtior eſt ea per quam error efficitur, vniuerſalis autem talis eſt demõſtratio, quod quidem intueri licet cum rationum ſimilitudo mutato ordine demonſtratur, nam id inquiunt quod eſt quid tale, ſimilitudinem mutato ordine rationum ſubibit quod quidem neq; linea, neq; numerus eſt, neq; ſolidum neq; planum, ſed præter hæc aliud quiddam: ſi igitur hæc demõſtratio vniuerſalis eſt magis, & eſt de eo, quod minus eſſe videtur, quàm id, de quo particularis demonſtrat, atq; opinionẽ efficit falſam, vniuerſalis ꝑfecto demõſtratio inferior erit lõge particulari.*

ANT. Amplius ſi vniuerſale quidem non eſt aliquid præter ſingularia, demonſtratio aũt opinionem conficit eſſe aliquid hoc, ſm ꝙ demonſtrat: & quandam naturam eſſe hãc in his quæ C ſunt, vt trianguli præter quoſdam, & figuræ ꝑter aliquas, & numeri præter numeros, potior autem eſt quæ eſt de eſſe, quàm de non eſſe, & propter quam non errabitur, quàm propter, Vide I ann. quàm errabitur, eſt autem vniuerſalis huiuſmodi: procedentes enim demonſtrat quod eſt analogũ, quod neq; linea, neq; numerus, neq; ſolidum, neq; planum eſt, ſed præter hoc aliquid, ſi igitur vniuerſalis quidẽ magis hoc eſt, de eo autem quod eſt, minus, quàm particularis, & facit opinionem falſam, indignior vtiq; D erit vniuerſalis particulari.

Quæ talis eſt. Vniuerſale non eſt aliquid præter ſingu- Tex.c.28. laria, vt probatur in 4. Metaphy. Demonſtratio autem vniuerſalis facit opinionem ex ipſo modo ſuæ demõſtra- Le.7.p 10. tionis ꝙ ſit aliquid & quædã natura in entibus, Puta cũ demonſtrat aliquid de triangulo præter particulares triãgulos, & de numero præter particulares numeros. Præmiſſis autem duabus ꝑpoſitionibus addidit alias duas Nam primæ propoſitioni, quæ dicebat quòd vniuerſale non eſt aliquid præter ſingularia, addit hanc propoſitionẽ, ꝙ potior eſt demonſtratio, quæ eſt de ente, quàm ꝗ eſt de nõ ente. Secũdæ autem propoſitioni, quæ dicebat ꝙ demonſtratio vniuerſalis facit opinionẽ ꝙ vniuerſale aliquid ſit in rerum natura, addit aliã popoſitionẽ. ſ. ꝙ demõſtratio, quæ non facit errare eſt potior quàm ea per quam erratur. Et oſtendit ꝙ propter demonſtratio- A nem vniuerſalem erratur, quia procedens ſm demõſtrationem vniuerſalem, demonſtrat de aliquo vniuerſali ſicut de quodã analogo. i. ſicut de quodam cõmuni quod proportionaliter ſe habet ad multa, quaſi ſit aliquid cõe quod neq; eſt linea, neq; numerus, neq; ſolidũ. i. corpus, neq; planum. i. ſuperficies, ſed aliquid præter hoc. i. ipſa quantitas vl'is, vel aliquid præter hoc. i. ꝙ neceſſe eſt ponere ad hoc ꝙ iſta habeant rõnem quantitatis, Sic igitur ſm duo media quaſi duplici rõne concludit vnã cõcl'onẽ dicens, ꝙ ſi vl'is demonſtratio: ita ſe habet, ꝙ minus de ente habet ꝗ particularis, & magis facit opinionẽ falſam ꝗ particularis. ſequitur ex his duobus medijs, ꝙ vniuerſalis ſit indignior ꝗ particularis. Deinde cum dicit.

An harũ altera rõ non magis eſt de vniuerſali, quã de particulari. Nã ſi duobus rectis æquales haberet, nõ hoc ei triãgulo cõpetit, qui duorũ eſt æqualiũ laterũ, ꝗ eſt talis: ſed quo triangulus eſt, is, qui B *ſcit illud ipſi cõpetere quo duorũ eſt æqualiũ laterũ, minus profecto ſcit cui nam & ipſum eſt cõpetit, quàm qui ſcit idem eidem ea ratione cõpetere; qua triangulus eſt. Atq; omnino ſi illud nõ eo triangulo competit, quo triangulus eſt, deinde quiſpiam idipſum oſtendit, non erit ipſius vtiq; demonſtratio. Sin vero triangulo competit, vt triãgulus eſt, is magis profecto ſcit, qui illud triangulo, quo triãgulus eſt, percipit competere. Eadem eſt & in cæteris ratio. Si igitur triangulus ad plura ſeſe extendit, ratioq; eſt eadem, & non ſolo communis eſt nomine, atq; cui vis inſunt triangulo tres anguli duo-bus rectis æquales, non ſane triangulus, vt duorũ eſt æqualium laterũ, ſed econtra qui duorũ eſt æqua-* C *lium laterum, vt triangulus eſt, tales angulos habet. Quare qui ſcit vniuerſaliter, is magis ſcit vt quodq; cuiq; competit, quàm is, qui particulariter ſcit. Vniuerſalis igitur demonſtratio præſtabilior eſt demonſtratione particulari.* ARGY.

Aut primum quidem nihil magis, in vniuerſali, quàm in particulari ratio eſt. Si enim quod duobus rectis ineſt, non eſt ſecundum ꝙ eſt iſocheles, ſed ſecundum ꝙ triangulus eſt, cognoſcens quoniam ipſum, minus cognouit inquantum ipſum eſt, quàm cognoſcens quoniam triangulus eſt, & omnino ſi non ſit quidem ſecundum quòd eſt triangulus, poſtea demonſtrat, non vtiq; erit demonſtratio. Si ve- D ro ſit cognoſcens vnumquodq; ſecundũ vnũquodq; eſt, magis cognouit. Si igitur triangulus in plus eſt, & eadem ratio et non ſecundum æquiuocationem triangulus eſt, & ineſt omni triangulo, quod eſt duobus rectis habens æquales: non vtiq; & triangulus inquantum æquitibiarum, ſed æquitibiarum ſm ꝙ eſt triangulus, habet huiuſmodi angulos. Quare vniuerſaliter ſciens, magis cognouit ſm ꝙ eſt, quàm ſecundum partem. Potior itaq; eſt vniuerſalis, quàm particularis. ANT.

Soluit prædictas rationes per ordinem. Et primo primam dicẽs, ꝙ primum quidem. i. ſm quod procedebat prima ratio non habet aliam rationem in vniuerſali ꝗ in parti-

particulari: quia vtrobiq; inuenitur ſm ſe, & ſm aliud. E Et manifeſtat q in vniuerſali inueniatur ſm ſe. Habere enim tres angulos æquales duobus rectis, non conuenit iſocheli ſm ſe.i.ſm q iſocheles eſt, ſed ſm q eſt triangulus, & ideo qui cognoſcit quendam triangulum habere tres.ſ.iſochelem, minus habet cognitionem de eo, quod eſt per ſe quàm ſi cognoſcat q triangulus habeat tres. Et eſt vniuerſaliter dicendum, q ſi ſit aliquid, quod non inſit triangulo, ſm q triangulus, & demonſtretur de eo, qcquid ſit illud, non erit vera demonſtratio. Si autem inſit ei ſm q eſt triangulus, cognoſcens in vniuerſali, de triangulo ſm q huiuſmodi perfectiorem cognitionem habet. ex his igitur concludit conditionalem in cuius antecedẽti ponuntur tria. Quorum vnum eſt q triangulus ſit in plus quàm iſocheles. Secundum eſt q triangulus prædicetur de iſochele & aliis ſm eandem rationem & nõ æquiuoce. Tertium eſt q habere tres angulos ęquales duobus rectis inſit omni triãgulo. Et his tribus ſuppoſitis, conſequens eſt q habere tres non conueniat ad triãgulum in- F quantum eſt iſocheles, ſed econuerſo. Appoſuit autem prima duo in antecedente, quia ſi triangulus non eſſet in plus, vel ſi æquiuoce prædicaretur de pluribus, non compararetur ad iſochelem ſicut vniuerſale ad particulare. Tertium autem addit, quia ſi haberet tres nõ conueniret omni triangulo, non conueniret ei inquãtum triangulus ſed inquantum aliquis triangulus. Sicut hoc ipſum q eſt habere tres, quia non conuenit omni figuræ inquantum eſt figura, ſed inquantum eſt figura quædam, quæ triangulus eſt. Ex his concludit oppoſitum eius, quod obiectio ſupponebat.ſ.q ille, qui ſcit in vniuerſali, magis cognoſcit rem per ſe & inquantum huiuſmodi, quàm ille qui cognoſcit in particulari. Et ex hoc concludit principale propoſitum.ſ.q potior ſit demonſtratio vniuerſalis, quàm paricularis. Secundam rationem ſoluit ibi.

ARGY. *Præterea ſi vniuerſale vna quædam ſit ratio, et non ſolo communi nomine, non minus erit, q̃ res nõ* G *nullæ particulares: quin etiam magis erit, ea tanto quanto in illis ſunt ea, quæ non intereunt. Particularia autem magis occidunt.*

ANT. Amplius ſiquidem ſit quædam ratio vna, & non æquiuocatio, vniuerſale erit vtiq;, nihil minus quibuſdam ſm partem: ſed magis eſt quãto incorruptibilia in illis ſunt. Quæ vero ſm partem ſunt corruptibilia ſunt magis.

Et dicit q ſi vniuerſale prædicatur de pluribus ſecundum vnam rationem, & non æquiuoce, vniuerſale quantum ad id, quod rationis eſt, ideſt quantum ad ſcientiam & demonſtrationem, non erit minus ens, quàm particulare, ſed magis. Quia quod incorruptibile eſt, magis eſt quàm corruptibile: modo autem vniuerſale eſt incorruptibile, particularia autem ſunt corruptibilia, quibus accidit corruptio ſm principia indiuidualia, non ſecundũ H rõnẽ ſpeciei, quæ cõis eſt omnibus: & conſeruatur per gñationẽ. Sic igitur quantum ad id quod rationis eſt, vl'ia magis ſunt entia, q̃ particularia. Quantum vero ad naturalẽ ſubſiſtẽtiã, pticularia ſunt magis entia, q̃ dicuntur primæ & principales ſubſtãtię. Tertiam rõnẽ ſoluit.

ARGY. *Præterea nulla prorſus neceſſitas cogit. Ideo præter hæc aliquid hoc eſſe putatur: quia vnum ſignificat. Non.n. id in ipſo magis, quàm in aliis compelleret: quæcunq; non ſubſtantiam, ſed quãtũ, aut quale, cæteraq; ſignificant talia. Quodſi putatur, non demonſtratio ſane, ſed is, qui audit huius eſt cauſa.*

ANT. Amplius neq; vna neceſſitas eſt opinari aliquid eſſe hoc præter hæc: quoniam vnũ oſten- E dit nihil magis, quàm in aliis, quæcunq; non aliquid ſignificant, ſed aut quale, aut ad aliqd, aut facere. Sic ergo non demonſtratio eſt cauſa, ſed male audiens.

Et dicit, q quamuis in propoſitionibus, vel demõſtrationibus vniuerſalibus ſignificetur aliquid vnum ſecundum ſe, puta triangulus, nulla tamẽ neceſſitas eſt, q propter hoc aliquis opinetur q triãgulus ſit quoddam vnũ præter multa, ſicut in his, quæ non ſignificant ſubſtantiam, ſed aliquod genus accidentis, cum ea abſolute ſignificamus, puta dicendo albedinem, vel paternitatẽ, nõ propter hoc cognoſcimus aliquem opinari q huiuſmodi ſunt præter ſubſtantiam. Intellectus enim poteſt intelligere aliquid eorum, quæ ſunt coniuncta ſecundum rem, ſine hoc q actu intelligat aliud, nec tamen intellectus eſt falſus. (Intellect' per primã ope. quid põt.) Sicut ſi album ſit muſicum, poſſum intelligere album, & aliquid attribuere ei, & demonſtrare de ipſo, puta q ſit diſgregatiuum viſus, nulla conſideratione facta F de muſico. Si tamen aliquis intelligeret albũ non eſſe muſicum. tunc intellectus eſſet falſus. Sic igitur cũ dicimus aut intelligimus q albedo eſt color, nulla mentione facta de ſubiecto, verum dicimus. Eſſet autem falſum ſi diceremus, albedo, quæ eſt color, non eſt in ſubiecto. Et ſimiliter cum dicimus, omnis homo eſt animal, vere loquimur, non facta mentione de aliquo particulari homine. Eſſet tamen falſum ſi diceremus, homo eſt animal exiſtẽs ſeparatus à particularibus hominibus. Si autem hoc eſt, ergo ſequitur q demonſtratio non ſit cauſa falſæ opinionis, qua quis opinatur vniuerſale eſſe extra ſingularia, ſed audiens, qui male intelligit. Vnde ex hoc nihil derogat vniuerſali demonſtrationi.

LECTIO XXXIII.

Septem rationibus probat vniuerſalem demonſtrationem potiorem eſſe particulari.

G *Præterea, ſi demonſtratio quidẽ eſt ratiocinatio cãm oſtendens, & propter quid eſt, vniuerſale autem magis eſt cauſa, nam cui per ſe quippiam ineſt; id ſibiipſi eſt cauſa, atq; vniuerſale primum eſt ſane, ergo eſt cauſa, demonſtratio nimirum vniuerſalis præſtabilior eſt demonſtratione particulari. Eſt enim magis cauſæ: & ipſius propter quid eſt.* ARGY.

Amplius ſi demonſtratio eſt ſyllogiſmus demonſtratiuus cauſæ, & propter quid, vniuerſale aũt magis eſt cauſa, cui.n. per ſe ineſt aliquid, hoc idem ipſum cauſa eſt, vniuerſale ãt primo eſt, cui ineſt per ſe cauſa ergo vniuerſale eſt. Quare & demonſtratio dignior eſt. Magis enim cauſa eſt: & quod propter quid eſt. ANT.

Poſtquam Philoſophus ſoluit rationes quæ erant, vel H ſtant ad partem falſam, hic inducit rationes ad partẽ veram.ſ. ad oſtẽdendum q demonſtratio vniuerſalis ſit potior. Et circa hoc ponit ſeptem rationes, anne¬tens eas præmiſſis ſolutionibus, ex quibus etiam propoſitum cõcludi poteſt, vt ſupra patuit. Prima ergo ratio talis eſt. (Prima rõ ad per. v. Lec. 4. L. pce. ex. 5) Demonſtratio eſt ſyllogiſmus oſtendens cauſam & propter quid, ſic.n. contingit ſcire ſicut habitum eſt. Sed vniuerſale magis eſt tale, quam particulare. Iam.n. oſtẽſum eſt in prima ſolutione, q vniuerſali magis ineſt per ſe aliquid, q̃ particulari. Illud autem cui ineſt aliqd per ſe, eſt cauſa eius. Subiectum.n. eſt cauſa propriæ paſſionis, quę ei per ſe ineſt. Vniuerſale autem eſt primum cui propria paſſio ineſt, vt ex ſupra dictis patet. Vnde patet q propriæ cauſa eſt id, quod eſt vniuerſale. (Lec. 12. ex. vlt. t. s. Vlt.) Ex quo concludit propoſitum.ſ. q demonſtratio vniuerſalis ſit dignior, vtpote magis declarans cauſam, & propter quid. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea

ARGY. *Praeterea vsq; ad hoc propter quid quaerimus & tunc arbitrabimur scire, cum non est aliquid aliud hoc, ob quod aut fit quippiā, aut est. Sic.n.ipsum extremum iam finis, ac vltimum est. Veluti gratia cuius accessit? vt argentum accipiat: & hoc gratia cuius? vt reddat id quod mutuo cepit, ac debet: & hoc item gratia cuius? vt non iniuriam faciat. Et sic euntes cū non est ob aliud vlterius, nec est aliud cuius gratia, tum ob idipsum, vt finem accessisse, et esse, ac fieri dicimus. Et tum maxime scire propter quid accessit putamus. Quod si cunctis in causis res sese habet similiter, & cum propter quid quaeritur, in iis autem, quae sic sunt causa, vt harum gratia caetera sint, & fiant hoc scimus maxime pacto, et in caeteris tū maxime scimus, cum non vlterius hoc est, quia aliud est. Percepto hoc igitur angulos externos quatuor rectis aequales habere, quia duorum est aequalium laterum, restat quaerere, propter quid hoc eos angulos habet. Atq; cognito quia triāgulus est, restat item quaerere, propter quid hoc eos triāgulus habet. Quod si percipiamus, quia est figura quae rectis ex lineis constat, cui quidem non propterea quod aliud quippiam est, anguli competunt dicti: tum profecto maxime scimus, ac etiam tum vniuersaliter scimus. Demonstratio igitur vniuersalis praestabilior est longe particulari.*

ANT. Amplius vsq; ad hoc quaerimus propter qd, & tunc opinamur scire, cum non sit aliquod aliud, q̄ hoc, aut quod fiat, aut quod sit. Finis.n. C & terminus vltimus iam sic est, vt cuius causa venit? vt accipiat argētum: hoc autem est, quatenus reddat cui debuit, hoc autem est, vt non iniuste agat. Et sic procedentes, cum non amplius propter aliud, neq; alterius causa, ꝑpter hoc, sicut propter finem dicimus venire, & esse, & fieri, & tunc cognoscere magis propter quid venit. Si igitur se habet similiter in aliis causis, & quae sunt ꝑpter quid, in iis autē, quaecunq; causae sic sunt, sicut quę est cuius causa, sic scimus maxime, & in aliis igitur tunc maxime scimus, quando non amplius sit hoc quoniam aliud est. Cum igitur cognoscatur quidem ꝙ quatuor, qui sunt extra, aequales sunt, quoniā D isocheles, adhuc deēst propter quid, quia triangulus, & hoc quia est figura recti linea. Si autem hoc non amplius propter quid aliud, tunc maxime scimus, & vniuersale autem tunc. Vniuersalis itaq; potior est.

Finis alterius dupl. Et sumitur hęc ratio ā causis finalibus. Vbi considerādum est, ꝙ aliquid est finis alterius, & quātum ad fieri, & quantum ad esse. Quantum ad fieri, quidem, sicut generes est propter formā. Quantum ad esse, sicut domus est propter habitationem. Dicit ergo vsq; ad illum terminum quaerimus propter quid fiat aliquid, quousq; nō sit aliquid aliud assignare quām hoc, ad quod peruentū est propter quid fiat, vel sit id de quo quaeritur propter quid. Et quando hoc inuenimus, opinamur nos scire propter quid, & hoc ideo, quia illud, quod iam sic est vl- A timum, vt non sit aliquid aliud vlterius: quaerendū est id, quod est vere finis, & terminus, qui quaeritur, cum quaerimus propter quid. Et ponit exemplum, puta, si quaeramus cuius causa aliquis venit, & respondeat, vt accipiat argentum, hoc autem propter quid? vt reddat debitum, & hoc propter hoc, vt.s. non iniuste agat. Et sic semper procedentes, quando iam nō erit amplius aliquod aliud propter quid, sicut propter finem, puta cum peruenimus ad vltimum finem, quae est beatitudo, dicemus ꝙ ꝑpter hoc venit sicut propter finem. Et similiter in oībus aliis, quae sunt vel fiunt propter finem, & quando ad hoc peruenerimus, sciemus propter quid venit. Si igitur ita se habet in aliis causis, sicut finalib9, ꝙ tūc maxime scimus quando ad vltimum fuerit peruentum, ergo tunc in aliis maxime scimus, quando peruenimus ad hoc quod hoc inest huic, non amplius propter aliquid aliud. Et hoc cōtingit quando peruenerimus ad vniuersale. Et hoc manifestat in tali exemplo. Si enim quaeramus de isto triangu- B lo particulari, quare anguli eius extrinseci sunt aequales quatuor rectis? Respōdebitur ꝙ hoc contingit huic triāgulo, quia est isocheles. Isocheles autem est talis, quia est triangulus. Triangulus autem est talis, quia est figura recti linea talis. Si amplius non possit procedi, tunc maxime scimus. Hoc autē est, quia peruenitur ad vniuersale. Ergo vniuersalis demonstratio potior est particulari. Tertiam rationem ponit ibi.

Praeterea demonstratio, quo particularis est magis, eo magis ad simplex, ac ipsum vltimum pergit. At res, quo sunt infinita, eo nequeūt sciri. Quo vero sunt finita, eo sub scientiam cadunt. Quibus efficitur, vt res, quo sunt vniuersales, eo magis sub scientiam cadant, quam hoc sanè, quo sunt particulares. Vniuersalia igitur sunt demonstrabilia magis. At eorum magis est demōstratio, quae sunt demonstrabilia magis. Nam ea, quae referūtur simul, sunt talia magis. Vniuersalis igitur demonstratio praestabilior est longe particulari, cum sit et magis, vt probatum est demonstratio. ARGY.

Amplius quātocunq; aliquid s̄m partes est, in infinita cadit. Vniuersalis autem in simplex & finem est. Secūdum ꝙ sunt infinita, nō sunt scibilia, sed s̄m ꝙ sunt finita scibilia sunt. Secundum itaq; ꝙ vniuersalia sunt magis sunt scibilia, q̄ quae sunt s̄m partem. Demonstrabilia ergo magis sunt vniuersalia. De demonstrabilibus autem magis est demonstratio, similiter enim magis ad aliquid sunt. Dignior ergo vniuersalis est, quàm particularis, & magis demonstratio est. ANT.

Et dicit, ꝙ quanto magis proceditur versus particularia, tanto magis itur versus infinitum, quia vt dicitur in 3. Physic. infinitum congruit materiae quae est indiuiduationis principium. Sed quanto magis itur versus vniuersale, tanto magis itur ad aliquid simpliciter & in ipsum finem, quia ratio vniuersalis sumitur ex parte formae q̄ est simplex, & habet rationem finis inquātum terminat infinitatem materiae. Manifestum est autem ꝙ infinita inquantum huiusmodi non sunt scibilia, sed inquantum aliqua sunt finita, intantū sunt scibilia, quia materia nō est principium cognoscendi rem, sed magis forma. Manifestū est ergo, ꝙ vniuersalia sunt magis scibilia quām particularia. Ergo etiam sunt magis demōstrabilia, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, sed magis demonstrabilium est potior demonstratio. Simul enim intenduntur ea, quae dicuntur adinuicem. Demonstratio

autem

autem ad demonstrabile dicitur. Et sic cum vniuersalia sunt magis demonstrabilia, demonstratio vniuersalis erit potior. Quartam rationem ponit ibi.

ARGV. *Praterea, si ea demōstratio magis est expetēde, per quā hoc & aliud scitur, q̃ ea, per quam hoc solū percipitur: isq., qui habet vniuersale, scit et particulare, & non ecōtra, patet vl'em demonstrationem expetendam esse magis, & praestabiliorē hoc quoq. pacto, quàm demonstrationem particularem.*

ANT. Amplius si magis pręponenda est s̃m quam habet hoc & aliud, q̃ s̃m hoc solum cognouit, vniuersale autem habens, cognouit & particulare, hoc autem vniuersale non sciuit, quare & sic vtiq; magis praeponenda erit.

Quae talis est. Cum demonstrationis finis scit scientia, quando demonstratio plura facit scire, tanto potior est. F Et hoc est quod dicit, ꝙ magis praeferenda est demōstratio, s̃m quā homo cognoscit hoc & aliud, quàm ista s̃m quam homo cognoscit vnum solum. Sed ille qui habet cognitionem de vniuersali, cognoscit ēt particulare, dūmodo sciat ꝙ sub vl'i contineatur particulare, sicut q cognoscit oēm mulam esse sterilem cognoscit hanc esse sterilē: sed ille qui cognoscit particulare, non propter hoc vl'e cognoscit. Nō.n. si cognosco hanc mulam esse sterilē, propter hoc cognosco omnem mulā esse sterilem. Relinquitur ergo ꝙ demonstratio vniuersalis, per quam cōgnoscitur vniuersale, sit potior q̃ particularis, per quam cognoscitur particulare. Quintam rationem ponit ibi.

ARGV. *Insuper vniuersaliter magis demonstrare nil aliud est q̃ per id ostendere medium, quod principio propinquius est. Propinquissimum autem id est, quod vacat medio, at hoc est principium. Si igitur demonstratio, quae conficitur ex principio, vel ex* G *magis principio, exactior est ea, quae non ex principio, vel ex minus principio proficiscitur, atq. talis est ea, quae magis vniuersalis est demonstratio, vniuersalis profecto demonstratio praestabilior est demonstratione particulari. Veluti si demōstrari oporteat A cōpatere D, mediaq. sint B atq. C, & B sit superius ipso C: ea sane demonstratio, quae per B mediū conficitur, magis erit vniuersalis, quàm ea, quae per medium C extruetur. At. n. harum rationum nonnullae disserendi subeunt modum.*

ANT. Amplius autem & sic. Vniuersale enim magis demonstrare est ꝙ est per medium demonstrare cum propinquius sit in principio, proximum autem est immediatum, hoc autem est H principium. Si igitur quae ex principio est, ea, quae non est ex principio, & quę magis, etiam ex principio, ea, quae minus est, certior est demonstratio, est autem huiusmodi vniuersalis magis, dignior vtiq; erit vniuersalis magis. Vt si oportet demōstrare A de D media sunt in quibus est B C: magis autem sursum sit B, quare si per B vniuersale magis est. Sed eorum quae dicta sunt quaedam logica sunt.

Quae talis est. Quanto medium demonstrationis est propinquius primo principio, tanto demōstratio est potior. Hoc probat, quia si illa demonstratio quae procedit ex principio immediato, est certior ea quae non procedit ex principio immediato, sed ex mediato, necesse est, ꝙ E quanto aliqua demonstratio procedit ex medio propinquiori principio immediato, tanto sit potior. Sed vniuersalis procedit ex medio propinquiori principio, quod est propositio immediata. Et hoc manifestat in terminis. Si enim oporteat demonstrare A, quod est vniuersalissimum, de D, quod est particularissimum, puta substantiam de homine, & accipiantur B, & C, puta animal & viuum, ita quód B sit superius quàm C, sicut viuum quàm animal, manifestum est ꝙ B quod est vniuersalius erit mediatum ipsi A & per hoc magis cognoscitur, quā per C quod est minus vniuersale. Vnde relinquitur, ꝙ demonstratio vniuersalis potior sit, quàm particularis. Addit autem quasdā praedictarum rationum logicas esse, quia. s. procedunt ex communibus principiis, quae nō sunt demonstrationi propria, sicut praecipue tertia & quarta quae accipiunt pro medio id, quod est commune omni cognitioni. Aliae vero tres praedictarum rationum s. prima, secunda, & quinta, magis videntur esse analeti- F cae, vtpote procedentes ex propriis principiis demonstrationis. Sextam rationem ponit ibi.

Maxime autem inde patet vniuersalem magis praestabilē esse. Nā eam propositionem priorem habemus: posteriorem quoq. tum quodāmodo scimus, potentiaq. habemus: veluti si quispiā omnem triangulum scit duobus rectis aequales habere, eū quoq., qui duorum est aequalium laterum scit quodammodo, potentiaq. duobus rectis aequales habere: & si nescit ipsum triangulum esse. Sed qui propositionem hanc habet, is vniuersalem nullo scit modo, neq. potentia, neq. actu. ARGV.

Maxime autem manifestū est ꝙ vl'is magis propria sit, q̄m propositionum, hanc quidem priorem habentes, scimus quodāmodo & po- G steriorē, & habemus potentia. Vt si aliquis cognouit ꝙ omnis triāgulus habet angulos tres aequales duobus rectis, sciuit quodammodo ꝙ isocheles duobus rectis potentia sit, & si nō cognouit quidem ꝙ triangulus sit. Hanc autem habens propositionem, vniuersale nullo modo cognouit, neq; potentia, neq; actu. ANT.

Et dicit, ꝙ maxime euidens est vniuersalem demōstrationem principaliorem esse ex ipsis propositionibus, ex quibus vtraq; demonstratio procedit. Nam vniuersalis demonstratio procedit ex vniuersalib' propositionibus. Particularis autem demonstratio procedit ex aliqua particulari propositione. Propositionum autem vniuersalis & particularis talis est cōparatio, ꝙ ille qui habet cognitionem de priori. s. de vniuersali, cognoscit quodammodo posteriorem. s. in potentia. Nam in vniuersali sunt in H potentia particularia, sicut in toto sunt potentia partes. Puta si aliquis cognoscit ꝙ omnis triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis, iam in potentia cognoscit hoc de isochele. Sed ille qui cognoscit aliquid de particulari, non propter hoc cognoscit in vniuersali, neq; in potentia neq; in actu. Non. n. vniuersalia propositio continetur in particulari, neq; in actu neq; in potentia. Si igitur demonstratio est potior, quae ex potioribus propositionibus procedit, sequitur ꝙ demonstratio vniuersalis sit potior. Est autem attendendum, ꝙ haec non differt à quarta suprapposita, nisi ꝙ ibi fiebat comparatio cōclusionum, quae cognoscuntur per demonstrationem, hic autem fit comparatio propositionum, ex quibus demonstratio procedit. Septimam rationem ponit ibi. Deducit cōclu. intētā. Haec ratio diff. a. 4. suprapposita.

Praeterea vniuersalis quidē intelligibilis est, particularis autē ad ipsum sensum vtiq. terminatur. ARGV.

Sed

Sed vniuersalem quidem demõstrationem præstabiliorem esse particulari, satis iam per ea, quæ dicta sunt, demonstrauimus.

ANT. Tex.cõ.40. Et vniuersalis quidem intelligibilis est: sed particularis in sensu perficitur. Quòd vniuersalis igitur dignior sit particulari, tot nobis dicta sunt.

Quæ talis est. Vniuersalis demonstratio intelligibilis est.i.in ipso intellectu terminatur, quia finitur ad vle ꝙ solo intellectu cognoscitur. Sed demonstratio particularis in intellectu incipiens terminatur ad sensum, quia cõcludit particulare: quod directe per sensum cognoscit, & per quandã applicationem seu reflexionem, vere nõ demõstrãs, vsq; ad particulare producitur. (Cũ mino. subintellecta.) Cum igitur intellectus sit potior sensu, sequitur, ꝙ demonstratio vl'is potior sit, q̃ particularis. Vltimo epilogando concludit hoc esse manifestum per omnia supradicta.

LECTIO XXXIX.

Quinq; rationibus ostenditur affirmatiuam demonstrationem potiorem esse negatiua.

Affirmatiuam autem negatiuæ demonstrationi præstare hinc sane patebit. Sit.n.ea præstabilior demonstratio, cætera modo sint eadem, quæ ex minoribus postulationibus, aut suppositionibus aut ꝑpositionibus constat. Nam si sint similiter nota, citius per hasce cognitio comparabitur. Quod quidem magis est expetendum. Huius autem propositionis præstabiliorem eam, in quam esse vniuersaliter quæ ex paucioribus constat. Hæc autem est ratio. Nã si similiter sunt ipsa media nota, priora vero sunt notiora, sit vna quidem demonstratio, quæ B C D *mediis* A *demonstratur ipsi competere* E, *alia vero, quæ rursus* A *per* B C *media ipsi* D *competere demonstratur. Hæ igitur* A D *inquam &* A E, *similis modo sese habẽt: sed* A D *prior est, atq; notior* A E *per illam.n.hæc demõstratur: atq; id magis creditur per quod ostenditur aliud. Demõstratio igitur ea, quæ ex paucioribus constat, modo sint cætera paria, præstabilior est vt probauimus. Ambæ igitur per tres terminos propositionesúe duas, demõstrãt. Verum altera esse quippiam, altera & esse quippiã, & non esse sumit. Ex pluribus ergo constat, quare inferior est, vt constat, affirmatiua.*

ANT. QVod autem affirmatiua priuatiua, hinc manifestum sit. Sit enim demonstratio dignior, aliis eisdem existentibus, aut quæ ex minoribus quæstionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus. Si enim notæ sint similiter, velocius cognoscere, per hæc est. Hoc autem appetibilius est. Ratio autem huius propositionis, ꝙ melior sit ex minoribꝰ, vniuersalis sic est. Si enim similiter erit cognita esse media, priora autem notiora. Sit igitur per media demonstratio eorum quæ sunt B C D, ꝙ A in E sit: altera vero per B C ꝙ A in D sit. (Vide Iann.) Similiter igitur habet hoc ꝙ A in D sit & ꝙ A in E sit. Sed ꝙ A in D sit prius est, & cognoscibilius q̃ ꝙ A in E, secundum enim hoc illud demon-

A stratur. Credibilius autem est illud quod est propter quod aliquid. Et quæ vtiq; per minima demonstratio, melior est, aliis eisdem existẽtibus. Vtræq; quidem igitur per tres terminos & propositiones duas demonstrantur. Sed & hæc quidem esse aliquid accipit, illa vero & esse & non esse aliquid. Per plura itaq;. Quare indignior est.

POstq; Philosophus ostendit ꝙ demonstratio vniuersalis est potior q̃ particularis, hic ostendit quòd demonstratio affirmatiua sit potior negatiua. Et circa hoc ponit quinq; rationes. In quarum prima hoc præsupponit, ꝙ cæteris paribus illa est dignior demonstratio, quæ procedit ex paucioribus petitionibus & suppositionibꝰ aut propositionibus. Quæ quidem qualiter differant ex supradictis patet. Nam propositiones possunt dici illæ, B quæ sunt per se notæ, quæ neq; suppositiones neq; petitiones sunt, vt supra dictum est. Suppositio autem á petitione differt. Nam suppositio est propositio non per se nota, sed accipitur sicut á discente opinata. Positio autẽ est propositio, quæ non est opinata á discẽte, siue habeat contrarias opiniones, siue non. Quòd autem demonstratio sit dignior, quæ paucioribus vtitur cæteris paribus, ostendit dupliciter. Primo quidẽ, quia si detur ꝙ vtræq; propositiones ex quibus proceditur sint æque notæ, sequitur ꝙ velocius esset cognoscere per pauciores propositiones quàm per plures, quia citius determinatur discursus qui est per pauciores ꝑpositiones, quàm qui est per plures. Hoc enim est elegibilius seu appetibilius ꝙ homo citius addiscat. Vnde relinquitur ꝙ demonstratio quæ ex paucioribus propositionibus procedit, dũmodo sint æque notæ, sit melior. Secundo probat eandem propositionẽ vniuersaliter absq; prędicta suppositione.s.ꝙ omnes propositiones assumptæ sint æqualiter notæ. Et ad C hoc probandum, assumit hanc suppositionem, ꝙ media, quæ sunt vnius ordinis, sint æque nota, sed media, quæ sunt priora sunt notiora. Hoc enim oportet esse vniuersaliter verum. Hoc igitur supposito, sit vna demonstratio in qua demonstretur ꝙ A sit in E per tria media: quæ sunt B C D, quæ quidem concludit ex quattuor propositionibus, quæ sunt omne B est A, omne C est B, omne D est C, omne E est D. Alia vero demonstratio sit, quæ concludat eandem conclusionem, scilicet A esse in E per duo media: quæ sunt 3.B vel tres propositiones. His itaq; suppositis manifestum est, ex quo ordo cognitionis proportionatur ordini mediorum, quia priora sunt notiora vt dictũ est, necesse est ꝙ æqualiter sit nota hæc propositio, omne D est A etiam in demonstratione prima, & omne E est A in secunda, quia vtrobiq; inueniuntur duo media. Sed manifestum est ꝙ in prima demonstratione hæc propositio, omne D est A, prior & notior est q̃ hæc ꝑpositio, omne E est A. Et quia hæc secunda demonstratur ex priori D in prima demonstratione, & ex his, quæ supra dicta sunt apparet ꝙ id per quod demonstratur aliquid, est credibilius & notius eo, quod per ipsum demonstratur, relinquitur ꝙ hæc propositio, omne E est A secundum ꝙ concluditur per secundam demonstrationem, sit notior q̃ eadem propositio secundum ꝙ concluditur per priorem demonstrationem, quæ vtebatur pluribus mediis. Relinquitur igitur, ꝙ demonstratio quæ ex paucioribus ꝓcedit, est potior ea quæ procedit ex pluribus. Maiore igitur propositione probata, Arist. assumit ꝙ affirmatiua demonstratio ex paucioribus procedit quàm negatiua, nõ quidem ex paucioribus terminis, vel ex paucioribus propositionibus secundum materiam, quia vtraq; demõstratio tam affirmatiua quàm negatiua demonstrat per tres terminos & duas propositiones, sed demonstratio dicitur ex pluribus procedere secũdum propositionũ qualitatem. Nam demonstratio affirmatiua solũ accipit ens, id est

id est procedit ex solis propositionibus affirmatiuis, demonstratio vero negatiua accipit esse, & non esse.i.simul affirmatiuam & negatiuam simul. Ergo dignior est affirmatiua quàm negatiua. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Praterea id ita esse patet cuius demonstratum sit ratiocinationem esse non posse, si amba propositiones sint negatiua: sed alteram talem, alteram affirmatiuam esse oportere.*

ANT. Amplius quoniam ostensum est impossibile esse per vtranque priuatiuarum propositionum fieri syllogismum, sed vnam quidem oportet huiusmodi esse, alteram vero quoniam est.

Et inducitur hæc secunda ratio ad confirmationem primæ: quæ poterat videri deficiens, ex hoc quod non assumebatur sub maiori propositione eo modo quo probabatur. Et ideo vt omnis calumnia excludatur, addit hanc secun F dam rationem ad confirmationem primæ. Ostensum.n. est in lib. Priorũ, quod ex duabus propositionibus negatiuis non pōt fieri syllogismus, sed oportet ad minus vnã quidẽ propositionẽ esse affirmatiuã & alterã negatiuam, ex quo aperte apparet quod propositiones affirmatiuę maiorẽ habent efficaciã ad syllogizandũ, quàm negatiue. Vnde sequitur quod demõstratio affirmatiua, quæ procedit ex solis affirmatiuis, est potior quàm demonstratio negatiua, quę procedit ex affirmatiua, & negatiua. Tertiã rõnẽ ponit ibi.

ARGY. *Praterea insuper hoc sumere oportet. Nam cum demonstratio accrescit, affirmatiuas quidem propositiones necesse est fieri plures, sed fieri nequit, vt vlla in ratiocinatione plures vna sint negatiua. A nanque competat B & B cuilibet insit C. Si igitur amba propositiones sunt augẽda, media sunt interponẽda, atque inter A B sit D, inter B C sit E. Patet igi* G *tur E quidem affirmatiue tam subiici quàm etiam dici D vero dici quidem affirmatiue, subiici autem negatiue. Nam ipsum quidem de quolibet B pradicetur, A vero nulli ipsi insit, oportet. Fit igitur vna propositio negatiua, ipsa inquam A D. Idẽ est & cateris in ratiocinationibus modus. Et.n. necesse est mediũ quidẽ id, quod inter affirmatiua propositionis terminos cadit, internallum vtrunque, vnum affirmatiuum, alterum negatiuum efficere. Quare tantum vna fit hac propositio talis: catera oẽs sunt, vt patet, affirmatiua. Si igitur id, per quod quippiam demonstratur, notius est, magisque creditur, et negatiua quidẽ per affirmatiuã demonstratur, vt patuit: affirmatiua vero per negatiuam non demõ* H *stratur, hac ipsa sane, cũ prior sit, & notior, et magis credatur, prastabilior erit sine dubio negatiua.*

ANT. Vide Iann. Amplius iuxta hoc oportet hoc accipere. Prædicatiuas quidem augmentata demonstratione necesse est fieri plures vna in omni syllogismo esse. Sit enim in nullo esse A in quibus est B, in C autem omni sit B. Si igitur opus est iterum augere vtrasque propositiones, medium inueniendum est. Huiusmodi quidem A B sit D, sed B C sit E. E quidem igitur manifestum est prædicatiuũ esse, sed D de B prędicatiuum quidẽ, A D autẽ tanquam priuatiuum ponitur. D quidem enim de omni B, sed A in nullo oportet D.

E esse. Fit igitur vna priuatiua propositio, quæ est A D. Idem autem modus est in aliis syllogismis. Semper enim medium quidem prædicatiuorum terminorum prædicatiuum in vtraque est, sed priuatiui alterum tantum priuatiuum necesse est esse. Quare hæc vna fit huiusmodi propositio, aliæ vero prædicatiuæ. Si igitur notius est illud, per quod demonstratur & credibilius, demonstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam, priuatiua autem per illam non demonstratur, prior ergo, & notior, & credibilior cum sit, melior vtique erit.

Et dicit quod secundum consequentiam præmissarũ rationum possumus hoc accipere, quod quando demõstratio F augmentatur.s. per solutionem propositionũ in sua principia, necesse est esse plures propositiones affirmatiuas, sed negatiuas impossibile est esse plures, quàm vnam. Sit enim talis demõstratio negatiua. Nullum B est A: omne C est B: ergo nullum C est A. Augeatur ergo demõstratio quantũ ad vtranque propositionẽ, si vtraque sit mediata, accipiendo medium vtriusque, & mediũ quidẽ maioris propositionis.s. nullũ B est A sit D, medium autẽ minoris propositionis.s. omne C est B, sit E. Et quia hæc propositio omne C est B affirmatiua, ad quã concludẽdã nõ concurrit aliqua negatiua, necesse est, quod eius mediũ quod est E sit affirmatiuum ad vtranque extremitatem, et sic sumũtur duæ propositiones affirmatiuæ.s. omne E est B, omne C est E, ex quibus concluditur omne C est B. Sed maior propositio est negatiua.s. nullum B est A, negatiua aũt non cõcluditur ex duabus negatiuis, sed in prima figura per quam maxime fit demonstratio secundũ præmissa, maiorẽ oportet esse negatiuam & minorem affirmatiuam, G vnde oportebit quod hoc mediũ D sit affirmatiuũ per comparationem ad B: sit autem negatiuum per comparationem ad A tali demonstratione facta. Nullum D est A: omne B est D: ergo nullum B est A. Sic igitur augmentata demõstratione negatiua per resolutionem propositionum in sua principia, erunt quatuor propositiones, quarũ vna sola est negatiua.s. nullum D est A, tres aliæ erunt affirmatiuæ.s. oẽ B est D omne E est B omne C est E. Et idem est in omnibus aliis syllogismis, quia semper necesse est mediũ per quod affirmatiuæ propositiones probantur, esse affirmatum ad ambo extrema. Medium autem per quod probatur negatiua propositio, necesse est esse solum negatiuum ad vnam extremitatẽ, & ita sequetur quod vna sola propositio est negatiua, aliæ omnes affirmatiuæ. Ex quo patet, quod propositio negatiua maximè demõstratur per affirmatiuas. Si ergo illud per quod demõstratur est notius, & credibilius eo, quod per ipsum demõstratur, cũ negatiua propõ maximè demõstretur per affirmatiuas, nõ aũt H econuerso, sequeretur quod affirmatiua propositio sit prior et notior & credibilior quàm negatiua, vnde demonstratio affirmatiua erit dignior. Quartam rationem ponit ibi.

Praterea si vniuersalis ea propositio, qua vacat media ratiocinationis, est, vt patet, principiũ, atque in affirmatiua quidem affirmatiua in negatiua vero est negatiua: constat autem affirmatiuam negatiuam priorem esse, notioremque, negatio nanque per affirmationem innotescere solet, præceditque negationẽ affirmatio, perinde ac esse pracedit non esse: affirmatiua profecto demonstratio probabilior est negatiua: quippe cum principium ipsius, negatiua sit principio prastabilius, eamque prastabiliorem esse oporteat, qua prastabilioribus principiis vtitur. ARGY.

Amplius

ANT. Amplius si principium sylli. ppõ vlis immediata est, est aũt in demonstratiua affirmatiua, in priuatiua aũt negatiua vlis ppõ, affirmatiua autem negatiua prior, & notior, per affirmatiuam enim negatiua nota est, & prior affirmatiua est, sicut prius est esse, q̃ non esse: quare potius est principium demonstratiuæ quã priuatiuæ. Dignioribus aũt principiis vtiĩ dignior.

Et dicit q principium demonstratiui sylli est ppõ vlis immediata, ita tñ q affirmatiui sylli est principium proprium affirmatiua ppõ, negatiui aũt sylli pprium principium negatiua ppõ vlis. Sed nobilioris principii nobilior est effectus. Ergo sm pportionem ppõnis affirmatiuę ad negatiuã est pportio demonstrõnis affirmatiuę ad negatiuam. Sed affirmatiua ppõ est potior q̃ negatiua. Quod probat dupl̃r. Primo quidem, quia affirmatiua est prior & notior cum p affirmatiuam probetur negatiua & non econuersa. Secũdo, quia affirmatio præcedit naturaliter negationem sicut esse prius est q̃ non esse: quãuis in vno & eodem quod de nõ esse in esse procedit, non esse sit prius tempore, esse tñ est prius natura, & simpl̃r prius etiam tpe, quia non entia non producuntur in esse, nisi ab aliquo ente, ergo patet q affirmatiua demonstratio est potior q̃ negatiua. Quintam rõnem ponit ibi.

ARGY. *Insuper antiquior est. Nam absque affirmatiua negatiua esse non potest.*

ANT. Adhuc & principalior est. Sine enim demonstratiua non est priuatiua.

Quæ talis est. Illud ex quo aliud dependet, est principalius. Sed demonstratio negatiua dependet ex affirmatiua, quia non potest esse negatiua demonstratio sine affirmatiua propositione, quæ non probatur nisi per affirmatiuam demonstrationem. Ergo demonstratio affirmatiua est principalior q̃ negatiua.

LECTIO XL.

Ex natura demonstrationis ostensiuæ, & deducentis ad impossibile, ostensiuam potiorem esse ea, quæ ducit ad impossibile ostenditur.

ARGY. *Cum autem affirmatiua præstabilior sit negatiua: patet rectam etiam ea præstabiliorem esse, quæ ad id deducit, quod fieri nequit.*

ANT. Tex. cõ 41. QVoniam autem cathegorica priuatiua dignior sit, manifestum est & ad impossibile ducente.

POstq̃; Philosophus ostendit q demonstratio vlis dignior est particulari, & affirmatiua negatiua, hic ostẽdit tertio q ostensiua potior est ea, q̃ ducit ad impoſe. Et circa hoc tria facit. Primo pponit qđ intendit. Secundo pmittit quædam necessaria ad ppositum ostẽdendũ. ibi. {Oportet aũt scire.} Tertio pbat ppositum. ibi. {Natura aũt prior &c.} Dicit ergo primo, q quia ostẽsum est, q affirmatiua demõstratio est potior q̃ negatiua, ex hoc vlterius sequitur, q affirmatiua demonstratio ostensiua est potior ea, quæ ducit ad impoſe. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; primo scire differentiã ipsarũ oportet. Igitur A quidem nulli B cõpetat, B verò cuilibet insit C. Atq; hoc pacto negatiua recta fit demõstratio, qua quidẽ A pcessione recta nulli C cõpetere demõstratur.*

ANT. Oportet aũt scire quę dña sit ipsarum. Si igiĩ A in nullo B inest, C aũt omni B, necesse est in nullo C esse A. Sic igiĩ acceptis demõstratiua priuatiua erit demonstratio: qm̃ A in C non erit.

Præmittit quædam quæ sunt necessaria ad ppositum ostendendum. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit q̃ sit

A demõstratio negatiuã. Secundo ostendit quę sit demonstratio, quę ducit ad impoſe. ibi. {Quæ vero ad impoſe} Tertio concludit comparationem vnius ad alterum. ibi. {Termini igiĩ.} Dicit ergo primo, q ad ppositum ostendendum, oportet considerare dñam ipsorũ s. demonstrationis negatiuæ & ducentis ad impoſe. Si ergo accipiaĩ q A in nullo B sit, & B sit in omni C, & cõcludatur A esse in nullo C, erit demonstratio negatiua. Deinde cum di.

ARGY. *Sed ea, quæ ducit ad id, quod fieri nequit, sic se habet. Nam si demonstrandum est A nulli competere B sumendum est econtra, cuilibet eidem ipsum competere. At B etiam cuilibet C. Quare fit vt A cuilibet competat C. Sit autem notum atq; concessum hoc minime fieri posse. Non ergo fieri põt vt A competat ipsi B: quod si B cõceditur ipsi cõpetere C, fieri profecto nequit, vt A competat ipsi B.*

B

ANT. Vide anno. Quæ verò est ad impossibile, sic se habet. Si opus est demonstrare q A in B non sit: accipiẽdum est affirmatiuæ A esse in B & B in C. Quare accidit A in C esse. Hoc autem sit notum & certum quod impossibile est esse.

Manifestat quæ sit demonstratio ducens ad impoſe. Et dicit, q demonstratio ducens ad impoſe, hoc modo se habet. Sit ita q oporteat demonstrare q A non insit B: accipiamus oppositum eius quod pbare volumus. s. oẽ B est A, & accipiamus q B sit in C p hanc ppõnem, omne C est B, ex quibus sequitur concl̃o, omne C est A: & sit ita q notum sit & concessum apud oẽs quod est impoſe. Et ex hoc concludimus p̃imã esse falsam. s. omne B est A, & ita oportebit vel q nullum B sit A, vel saltem q quoddam B non sit A. Sed hoc tñ intelligendum est quod sequitur A non esse in B qñ manifestum est B esse in C, quia si manifestũ esset hanc esse falsam, omne C est A, & si non

Ad demõ. ad impossibile sequi.

C esset manifestum hanc esse veram, omne C est B non esset p consequens manifestum hanc esse falsam, omne B est A, quia falsitas concl̃onis poterat pcedere ex alterutra pręmissarum, vt ex supra dictis patet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Termini igitur ordine simili disponuntur, verũ differẽtia consistit in ppõnum negatiuarum cognitione, vtra inquã istarum sit notior, vtrum hæc A nulli cõpetit B, an ista A nulli cõpetit C. Cum igitur conclusio notior est, tũ ea sanè fit demonstratio, quæ deducitur in id, quod haudquaquam fieri põt. Sed cum ea propositio q̃ in ratiocinatione sumitur notior est, tum recta nimirum efficitur demõstratio.*

ANT. Termini quidem simil̃r ordinantur. Differt autem in quo & qualis sit notior priuatiua ppositio: vtrum igitur q̃ est A B nõ inest: aut A C nõ inest. Cum igitur conclusio notior, qm̃ non

D est A in B ad impossibile fit demonstratio. Cum autem in syllogismo sit, demonstratiua est.

Concludit comparationem vtriusq; demonstrationis pręmanifestatæ. Et primo ostendit in quo cõueniunt, q a in sil̃i ordinatione terminorum. Nam sicut in demõstratione negatiua accipitur B medium inter A & C, ita in ea q̃ ducit ad impoſe. Secundo autem ostendit differẽtiam, quia differt in vtraq; demonstratione quę negatiua ppõ sit notior, vtrum. s. ista ppõ. nullum B est A, vel ista nullũ C est A, q a in demonstratione ducente ad impoſe accipiĩ ista ppõ, C non est A, vt notior, quia ex hoc q est A non in C esse, ostenditur A non esse in B: vnde hæc C non est A, sumitur vt notior. Sed qñ illa, quæ ponitur vt præmissa in syllo accipitur vt notior, tũc est demonstratiua. i. ostensiua demonstratio negatiua. Deinde cum dicit.

ARGY. *At constat propositionem hanc, A nulli competit B, priorem hac esse natura, A nulli competit C. Ea naque sunt conclusione priora, ex quibus emergit ipsa conclusio. Atq; patet hanc qdem, A nulli C competit, conclusionem esse: illam autem A nulli C competit, id esse, ex quo emergit ipsa conclusio.*

ANT. Natura autem prior est, quę est ꝙ A in B non sit, quã A non in C. Priora.n.& notiora natura conclusione sunt, ex quibus est conclusio. Est autem quæ est A quidem in C non esse conclusio, A autem non in B ex quibus est conclusio.

Ostendit ꝓpositum hoc modo. Ista propositio B non est A, est naturalr̃ prior q̃ ista propositio, C non est A. Et hoc probat per hoc, ꝙ præmissæ, ex quibus infertur conclusio sunt naturalr̃ priora conclusione. Sed in ordine syllogismi C non est A ponitur vt conclusio, sed B non est A ponitur vt id, ex quo conclusio infertur, ergo B non est A est naturaliter prior. Consequenter cum dicit.

ARGY. *Non.n.si fit vt quippiã tollatur, hoc qdem est cõclusio, illa verò ex qbus: sed id qdem, ex quo fit ratiocinatio, sic se habet, vt aut totius ad partẽ, aut partis ad totum habeat rõnem. At A C & A B ꝓpõnes, non sic inter sese habent, vt patet. Si igitur ea demõstratio, q̃ ex notioribus, prioribusq; cõficitur, semper est p̃stabilior, vtraq; verò demõstratio dicta ex negõne qdem creditur, altera tamẽ ex priore, altera ex posteriore, negatiua demõstratio recte p̃stabilior est ea simpliciter demonstrõne, quæ deducitur ad id qđ fieri nequit, quare patet affirmatiuã quoq; demonstrõnem rectam, q̃ qdem negatiua præstat, vt patuit, p̃stabiliorem esse eadem.*

ANT. Non.n.si contingit remoueri aliqd, hæc conclusio est: illa aũt sunt ex qbus. Sed hoc qdem ex quo syll's est: quod vtiq; sic se habet, qm̃ aut vt totum ad partem, aut vt pars ad totum se habet. Sed quæ sunt A in C & A B ꝓpõnes non sic se habent adinuicem. Si igitur ex notioribus sit & credibilioribus dignior est. Sunt aũt vtręq; ex non esse credibiles. Sed hæc qdem ex priori, illa aũt ex posteriori, potior simplr̃ vtiq; erit ea, quæ est ad impoñe, priuatiua demõstratio: quare & cũ hac dignior prædicatiua, manifestum est ꝙ & ea, quæ est ad impossibile, potior est.

H Remouet quandam obuiationem. Posset.n.aliquis dicere, ꝙ etiam ista negatiua C non est A, est id ex quo concluditur in demonstratione ad impossibile ꝙ B non est A. Sed hoc excludit dicens, ꝙ per hoc ꝙ conclusio interimit & ex eius interemptione interimitur aliquod præmissorum, non efficitur quod prius erat conclusio fit principium, & econuerso simpliciter & sm̃ naturam, sed solum quo ad aliquid. Nam ista est habitudo conclusionis & principiorum, ꝙ interẽpta cõclusione interimitur principium. Sed illud quidem est sicut principium, ex quo syllogismus procedit, quod se habet ad conclõnem vt totum ad partem & conclusio se habet ad principium vt pars ad totum. Nam subiectum conclusionis negatiuæ sumitur sub subiecto primæ propositionis. Non autem ita se habent A C & A B ꝓpõnes ꝙ A C comparetur ad B vt totum ad partem. Nõ enim B A accipit sub C A, sed potius econuerso. Vnde relinquitur ꝙ licet interẽpto C A

E concludatur interemptio eius, quod est B A, naturaliter tñ C A est conclusio, & B A est principium, & per consequens B non est A est naturalr̃ notior, q̃ C non est A. Et ex hoc sic argumentatur. Illa demonstratio est dignior, quæ procedit ex notioribus & prioribus. Sed demonstratio negatiua procedit ex notiori & priori q̃ demonstratio ducens ad impoñe. Vtraque.n.facit scire ꝑ aliquam negatiuam ꝓpõnem, sed demonstratio negatiua procedit ad faciendam fidem ex hac propõne negatiua, B non est A, quæ est naturaliter prior. Demonstratio autem ducens ad impossibile procedit ad faciendum fidem ex hac propositione negatiua C non est A quæ est posterior naturaliter. Relinquitur ergo, ꝙ demonstratio negatiua sit potior ea, q̃ ducit ad impoñe. Sed affirmatiua est potior negatiua, vt supra ostensum est, ergo demonstratio affirmatiua ostensiua est multo potior ea, quæ ducit ad impoñe.

LECTIO XLI.

F Modos tres exponit, quibus comparantur scientiæ in certitudine: hinc de vnitate & diuersitate scientiarum tractat: quomodo item vna conclusio ex pluribus principiis possit probari, docet.

ARGY. *Scientia aũt est exactior, atq; prior ea quæ est eadem ipsius esse, atq; propter qd est: sed non ea, q̃ est ipsius esse, siue ea, q̃ est ipsius propter quid est. Et ea, quæ non est de subiecto, vt arithmetica ipsa musica. Et item ea, q̃ est ex paucioribus, ea, q̃ est ex additione, vt arithmetica, ipsa geometria. Ex additione autem dico hoc pacto. Vnitas est substantia vacans positione: pũctum verò est cum positione substantia. Hoc igitur ex additione esse dico.*

ANT. Certior autem scia est & prior quæcunque ipsius quia, & ꝓpter quid eadem est: sed G non est ipsius quia, extra eam, quæ est propter quid. Et quæ non est de subiecto, illa quę est de subiecto: vt arithmetica harmonica. Et quæ est ex minoribus, ea, quæ est ex appositione. Dico autem ex minoribus, eam q̃ non est ex addõne, vt vnitas substantia est sine positione: pũctum autem substãtia posita. Hoc aũt est ex appõne.

POstq; Philosophus comparauit demonstrationes adinuicem: hic agit de comparatione sciæ, quæ est demõstrationis effectus. Et diuiditur in duas partes. In prima parte comparat sciam ad sciam. In secunda cõparat sciam ad alios modos cognoscendi. ibi. {Scibile aũt & scia differunt.} Circa primum duo facit. Primo comparat sciam ad sciam sm̃ certitudinem. Secundo sm̃ vnitatem & pluralitatem. ibi. {Vna scia autem &c.} Circa primum ponit tres modos, quibus vna scia est certior alia. Lec. 44.

H Primum modum ponit dicens, ꝙ illa scia est prior & certior q̃ alia, q̃.s. eadem facit cognoscere, & quia, & ꝓpter quid. Non aũt est illa certior, quæ est cognoscitiua solum ipsius quia, separatim ab ea, q̃ cognoscit propter quid. Hæc.n.est dispõ scientię subalternantis ad subalternatã, vt supra dictum est. Nam scia subalterna separatim scit quia, nesciens ꝓpter quid. Sicut chyrurgicus scit ꝙ vulnera circularia tardius curant, non aũt scit propter qd. Sed hmõi cognitio ꝑtinet ad geometram: qui considerat rõnem circuli, sm̃ quam partes eius non appropinquãt sibi per modum anguli, ex qua ꝓpinquitate contingit ꝙ vulnera triãgulatia citius sanant. Secundum modum ponit dicens, ꝙ illa scia, q̃ non est de subiecto, est certior illa q̃ est de subiecto. Et accipit hic subiectum ꝓ materia sensibili, qa vt Philos. docet in 2. Phys. quædam sunt sciæ pure mathematicæ, q̃ oĩno abstrahunt sm̃ rõnem à materia sensibili, vt geometria & arithmetica: quædam autem sciæ sunt mediæ, quæ.s. principia mathematica applicãt

Lect. 52. t. expo. 4.

T. c. 19. le. 3. tex. expo. 4. tex. 66. 20. expo. vlt.

ad

ad materiam ſenſibilem, ſicut perſpectiua applicat principia geometrię ad lineam viſualem, & harmonica.i.muſica applicat principia arithmeticæ ad ſonos ſenſibiles. Vnde hic dicit ꝙ arithmetica eſt certior quàm muſica & prior. Prior quidem, quia muſica vtitur principiis eius ad aliud. Certior autem, quia certitudo cauſatur ꝑ tranſmutationem materiæ ſenſibilis: vnde quanto magis acceditur ad eam, tanto ſcientia eſt minus certa. Tertium modum ponit dicens, Quæ eſt ex paucioribus, eſt prior & certior ea, quæ eſt ex appoſitione.i.q̃ illa, quæ ſe habet ex additione. Et ponit exemplum, ſicut geometria eſt poſterior & minus certa q̃ arithmetica. Habent enim ſe ea, de quibus eſt geometria, ex additione ad ea de quibus eſt arithmetica. Et hoc quidem planum eſt ſm poſitiones Platonicas, ſm quas hic Ariſt. exponit, vtens eis ad propoſitum oſtendendum. Sicut frequenter in libris Logicæ vtitur opinionibus aliorum philoſophorum ad propoſitum manifeſtandum per modum exempli. Poſitio Platonis. Poſuit autem Plato, ꝙ vnum eſt ſubſtantia cuiuslibet rei, quia non diſtinguebat inter vnum quod conuertitur cū ente, quod ſignificat ſubſtantiam rei, & quod eſt principium numeri, quod conſiderat arithmeticus. Hoc ergo vnum, ſm ꝙ recipit additionem poſitionis in continuo, accipit rationem puncti. Vnde dicebat, ꝙ vnum eſt ſubſtantiā non habens poſitionem. Punctum autem eſt ſubſtantia habens poſitionem: & ſic punctum ſupra vnitatē addit poſitionem. Et ſicut ex vno cauſantur omnes numeri non habentes poſitionem, ita ex puncto ſm Platonicos cauſantur omnes quantitates cōtinuæ. Nam punctus motus facit lineam, linea mota facit ſuperficiem, ſuperficies mota facit corpus. Et ſm hoc quantitates continuæ, de quibus eſt geometria, ſe habēt ex appoſitione ad numeros, de quibus eſt arithmetica. Vnde Platonici poſuerunt numeros eſſe formas magnitudinum, dicētes formam puncti eſſe vnitatem, formam aūt lineæ eſſe binarium, propter duo extrema, formam autem ſupficiei eſſe ternarium, propter primam ſuperficiem triangularem, ſ. quæ tribus angulis terminatur, formam aūt corporis ponebat quaternarium, propter hoc ꝙ prima figura corporea eſt pyramis triangularis, q̃ quatuor angulos corporales habet, vnum quidem.ſ.in conum & tres in baſim. Et ſm hoc patet ꝙ comparatio certitudinis ſciarum accipitur hic ſm duo. Nam primus modus accipitur ſm ꝙ cauſa eſt prior & certior ſuo effectu. Alij autem duo modi accipiūtur, ſm ꝙ forma eſt certior materia, vtpote quia forma eſt principium cognoſcendi materiam. Eſt autem duplex materia, vt dicitur in 7. Metaph. (Tex.c.35. lec.exp.3.) vna quidem ſenſibilis, ſm quā accipitur ſecundus modus. Alia verò intelligibilis.ſ.ipſa continuitas, & ſm hanc accipitē tertius modus. Et quāuis hic tertius modus expoſitus ſit ſm opin. Platonis, tñ etiam ſm opin. Ariſt. punctus ſe habet ex additione ad vnitatem. Nam punctum eſt quoddam vnum indiuiſibile in cōtinuo, abſtrahens ſm rationem á materia ſenſibili. Vnum autem abſtrahit & á materia ſenſibili & ab intelligibili. Deinde cum dicit.

ARGYR. *Vna autem eſt ſcientia, quæ vnius eſt generis.*

ANT. Vna aūt ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis.

Tex.c.41. Comparat ſcientias adinuicem ſm vnitatem & diuerſitatem. Et circa hoc duo facit. Primo.n. oſtendit vnitatem & diuerſitatem eſſe in ſcientiis & ſm ſubiectum & principium. Secundo proſequitur & de ſubiectis & de principiis. ibi. {Eius aūt quod eſt á fortuna.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid faciat ad vnitatem & diuerſitatem ſciæ. Secundo oſtendit quoddam neceſſarium, ad cognoſcēdum quid faciat ad pluralitatem ſcientiarum. ibi. {Plures aūt demonſtrationes} (Lec. ſeq. imme.) Circa primū duo facit. Primo oſtendit quid faciat ad vnitatem ſciæ. Secundo quid faciat ad ſciarum diuerſitatem. ibi. {Altera autem ſcia.} Circa primum duo facit. Primo.n. ponit ꝙ vnitas ſcientię cōſideratur ex vnitate generis ſubiecti.

A Secundo oſtendit quale ſit genus, quod ponit eſſe ſubiectum ſcientiæ. ibi. {Quæcunq; ex primis.} Dicit ergo primo, ꝙ ſcientia dicitur vna, ex hoc ꝙ eſt vnius generis ſubiecti. Cuius ratio eſt, quia proceſſus ſcientiæ cuiuslibet eſt quaſi quidam motus rationis. Cuiuslibet aūt motus vnitas ex termino principaliter conſideratur, vt patet in 5. Phyſic. & ideo oportet ꝙ vnitas ſcientiæ conſideretur ex fine ſiue ex termino ſcientiæ. (Sciētia vna vnitate ſubiecti. Tex.cō.35. le.6.exp.4. & t.cō.42. le.7.exp.1.) Eſt autem cuiuslibet ſcientiæ finis, ſiue terminus, genus, circa quod eſt ſcientia, quia in ſpeculatiuis ſcientiis nihil aliud quæritur q̃ cognitio generis ſubiecti. In practicis aūt ſcientiis intenditur quaſi finis conſtructio ipſius ſubiecti. Sicut in geometria intenditur quaſi finis cognitio magnitudinis, quæ eſt ſubiectum geometriæ. In ſcia autem ædificatiua intenditur quaſi finis conſtructio domus, quæ eſt hmōi artis ſubiectum. Vnde relinquitur ꝙ cuiuslibet ſcientiæ vnitas ſm vnitatem ſubiecti eſt attendenda. (Cōitas ſcię vnde.) Sed ſicut vnius generis ſubiecti vnitas eſt communior, quam alterius, B vtpote entis ſiue ſubſtantiæ q̃ corporis mobilis, ita vna ſcientia eſt cōior q̃ alia. Sicut metaphyſica, quæ eſt de ente ſiue de ſubſtantia, eſt communior, q̃ phyſica, quę eſt de corpore mobili. Deinde cum dicit.

Quæ componūtur ex primis, & ſunt partes aut affectus horum per ſe. ARGYR.

Quæcunq; ex primis componuntur, & partes, aut paſſiones eorum ſunt per ſe. ANT.

Oſtēdit qualia ſunt illa genera, de quibus poſſunt eſſe ſcientiæ, & ponit duas conditiones ſiue rationes. Quarū vnam ponit dicens. {Quæcūq; ex primis componunt.} Iſta.ſ. ſunt quorum vnius generis vna ſcientia eſt. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, ꝙ ſicut iam dictū eſt, progreſſus ſcientię conſiſtit in quodam motu rationis diſcurrentis ab vno in aliud: omnis autem motus á principio quodam procedit, & ad aliquid terminatur: vnde oportet ꝙ in progreſſu ſcientię ratio procedat ex aliqui- C bus principiis primis. Si qua ergo res eſt, quæ nō habeat principia priora, ex quibus ratio ꝓcedere poſſit, horum non poteſt eſſe ſcia, ſm ꝙ ſcia hic accipitur, prout eſt demonſtrationis effectus. Vnde ſcientiæ ſpeculatiuæ non ſunt de ipſis eſſentiis ſubſtantiarum ſeparatarum. (Prima conditio generis ſcibilis à nobis.) Nō.n. per ſcias demonſtratiuas poſſumus ſcire quod quid eſt in eis, quia ipſæ eſſentiæ harum ſubſtantiarum ſunt intelligibiles per ſeipſas ab intellectu ad hoc proportionato. Non aūt congregatur earum notitia, qua cognoſcitur qd quid eſt ipſarum, ꝑ aliqua priora. Sed per ſcias ſpeculatiuas pōt ſciri de eis an ſint, & quid non ſunt, & aliquid ſm ſimilitudinem in rebus inferioribus inuentā. Et tunc vtimur poſterioribus vt prioribus ad earum cognitionē, quia, q̃ ſunt poſteriora ſm naturā, ſunt priora & notiora quoad nos. (Quid pōt ſciri ꝑ ſciē. ſpe. de ſubſtantiis ſepara.) Et ſic patet, ꝙ illa, de quibus habetur ſciētia per ea q̃ ſunt priora ſimpſr, ſunt compoſita ſm ſe ex aliquibus prioribus. Quæcūq; vero cognoſcuntur ꝑ poſteriora, quæ ſunt prima quo ad nos, & ſi in ſeipſis ſint ſim- D plicia, ſm tū ꝙ á noſtra cognitione accipiuntur, componuntur ex aliquibus primis quo ad nos. Secundam conditionem ponit cum dicit. {Et partes, aut paſſiones eorum ſunt per ſe.} Vbi conſiderandum eſt, ꝙ ſubiectū alicuius ſciæ duplices partes habere poteſt.ſ. partes, ex quibus cōponitur ſicut ex primis, vt dictum eſt.i. ipſa principia ſubiecti, & partes ſubiectiuas. (2. conditio. De quo genere partiū intelligiē. Nota.) Et quāuis de vtriſq; partibus poſſit intelligi quod hic dicitur, tñ magis videtur eſſe intelligendum de primo genere partium. In qualibet enim ſcia ſunt quædam principia ſubiecti, de q̇bus eſt prima conſideratio, ſicut in ſcientia naturali de materia & forma, & in grāmatica de literis. Eſt etiam in qualibet ſcia aliquid vltimum, ad quod terminatur conſideratio ſciæ, vt.ſ. paſſiones ſubiecti manifeſtent. Sed vtrūq; horū.ſ. & ꝓprietates, & paſſiones poſſunt alicui attribui & per ſe, & non ꝑ ſe. Nam ea quæ ſunt per ſe principia & paſſiones trianguli, non ſunt per ſe principia, & paſ-

ſiones iſochelis, inquantum iſocheles eſt, ſed inquantum triangulus. Nec etiam ſunt per ſe principia & paſſiones gris & albi, quãuis contingat aliquod ęs triãgulum eſſe, vel aliquod album. Vnde ſi qua ſcia eſſet quæ ex principiis trianguli manifeſtaret paſſiones trianguli, huiuſmodi ſcię ſubiectum non eſſet iſocheles, neq; album aut ęs, ſed triangulus, cuius etiam ꝑ ſe ſubiectiuæ partes ſunt iſocheles ęquilaterus & gradatus. Sed ꝓ tanto dixi de his partibus hic ad præſens nõ ita conuenienter accipi, quia magis accipere poſſumus documẽtum qualiter ſcia ſe habeat ad hmõi partes ſubiectiuas, ex eo ꝙ ſe habet aliqualiter ad totum genus, q̃ e conuerſo. Deinde eum dicit,

ARGY. *Diuerſæ verò ſcientiæ ſunt, quarum principia non ſunt ex eiſdem, nec ex vnius principiis principia proficiſcuntur alterius.*

ANT. Altera autem ſcientia eſt ab altera, quorumcunque principia, neque ex eiſdem, neque ex alterutris ſunt.

Oſtendit rationem diuerſitatis ſcientiarum. Et primo ponit hanc rationem. Secundo manifeſtat eam. ibi. {Huiuſmodi autem ſignum.} Eſt ergo conſiderandum circa primum, ꝙ cum rõem vnitatis ſcię acceperit ex vnitate generis ſubiecti, rõnem diuerſitatis ſciarum non accipie ex diuerſitate ſubiecti, ſed ex diuerſitate principiorum. Dicit.n. ꝙ vna ſcia eſt altera ab alia, quarum principia ſunt diuerſa, ita ꝙ nec ambarum ſciarum principia procedant ex aliquibus principiis prioribus, nec principia vnius ſciæ procedant ex principiis alterius: quia ſiue ꝓcedant ex eiſdem principiis, ſiue alia ex alterius, nõ eſſet diuerſa ſcia. Ad huiuſmodi ergo euidentiam, ſciendum eſt, ꝙ materialis diuerſitas obiecti non diuerſificat habitum, ſed ſolum formalis. Cum ergo ſcibile ſit proprium obiectum ſciæ, non diuerſificabuntur ſciæ ſm diuerſitatem materialem ſcibilium, ſed ſm diuerſitatem eorũ formalem. Sicut autem formalis rõ viſibilis ſumitur ex lumine, per quod color videtur, ita formalis rõ ſcibilis accipitur ſm principia ex quibus aliquid ſcitur. Et iõ quantumcũq; ſint aliqua diuerſa ſcibilia per ſuam naturam, dũmodo per eadem principia ſciantur, pertinent ad vnã ſcientiam: quia non erunt iam diuerſa inquantum ſunt ſcibilia. Sunt.n. per ſua principia ſcibilia. Sicut patet ꝙ voces humanæ multum differunt ſm ſuam naturam à ſonis inanimatorum corporum, ſed quia ſm eadem principia attenditur conſonantia in vocibus humanis, & ſonis inanimatorum corporum, eadem eſt ſcia muſicæ, quæ de vtriſq; conſiderat. Si verò aliqua ſint eadem ſm naturã, & tñ per diuerſa principia conſiderentur, manifeſtũ eſt, ꝙ ad diuerſas ſcias pertinent, ſicut corpus mathematicũ non eſt ſeparatum ſubiecto à corpore naturali. Quia tñ corpus mathematicum cognoſcitur per principia quãtitatis, corpus autem naturale per principia motus: non eſt eadem ſcientia geometriæ, & naturalis. Patet ergo, ꝙ ad diuerſificandum ſciẽtias ſufficit diuerſitas principiorum, quæ comitatur diuerſitas generis ſcibilis. Ad hoc autem ꝙ ſit vna ſcientia ſimpliciter vtrũque requiritur: & vnitas ſubiecti, & principiorum. Et ideo de vnitate ſubiecti ſupra fecit mentionem, cum dixit, {quæ eſt generis vnius} de principiis autem cum dixit, {Quæcũq; ex primis &c.} Sed vlterius cõſiderandum eſt, ꝙ ſecunda principia virtutem ſortiuntur à primis. Vnde requiritur diuerſitas primorum principiorum ad diuerſitatẽ ſcientiarum. Quod quidem non eſſet, ſi vel diuerſorum principia ex eiſdem principiis fluãt, ſicut principia triãguli & quadrati deriuantur ex principiis figurę, vel principia vnius deriuantur ex principiis alterius, ſicut principia iſochelis dependent à principiis trianguli. Nec tñ intelligẽdum eſt, ꝙ ſufficiat ad vnitatem ſcientiæ vnitas principiorum primorum ſimpliciter, ſed vnitas principiorum primorum in aliquo genere ſcibili. Diſtinguuntur

E autẽ genera ſcibilium ſm diuerſum modum cognoſcendi. Sicut alio modo cognoſcuntur ea, quæ diffiniuntur cum materia, & ea quæ ſine materia. Vnde aliud genus ſcibilium eſt corpus naturale, & corpus mathematicum. Vnde ſunt diuerſa principia prima vtriuſq; generis, & per conſequens diuerſæ ſciæ. Et vtrunq; horum generum diſtinguuntur in diuerſas ſpẽs ſcibilium ſm diuerſos modos & rationes cognoſcibilitatis. Deinde eum dicit.

Huius autem eſt ſignum, cum ad ea, quæ non demonſtrantur, fuerit vẽtum. Oportet.n. ipſa eodem in genere eſſe in quo ſunt ea, quæ ſunt demõſtrata. Eſt aũt & huius ſignum, cum ea, q̃ demonſtrãtur ꝑ ipſa, eodem in genere ſunt, atq; ꝓpinqua. ARGY.

Huiuſmodi autem ſignum eſt cum in demõſtrabilia veniant. Oportet.n. ipſa in eodem genere eſſe his, quæ demonſtrantur. Signum aũt huius eſt, quando demonſtrabilia per ipſa in eodem genere ſunt, & congenea. ANT.

F Manifeſtat poſitam rationem. Et dicit, ꝙ ſignum huiuſmodi eſt, ꝙ ſciæ ſint alteræ ſm principia, cum perueniatur reſoluendo in prima principia, quæ ſunt indemõſtrabilia, quæ oportet eſſe eiuſdem generis cum his, quę demonſtrantur: quia ſicut ſupra oſtenſum eſt, non contingit ex alio genere ꝓcedentem demonſtrare. Ad hoc autem ꝙ principia indemonſtrabilia ſint vnius generis, accipitur vt ſignum, cum ea, quæ demonſtrantur ꝑ ipſa, ſint in eodem genere, & congenea. i. connaturalia vel ꝓxima ſm genus ſibĩ ipſis, huiuſmodi.n. habent eadẽ principia. Et ſic patet, ꝙ vnitas generis ſcibilis, inquantum eſt ſcibile, ex quo accipiebatur vnitas ſcientiæ & vnitas principiorum, ſm quæ accipiebatur ſcientiæ diuerſitas, ſibi mutuo correſpondent. Deinde eum dicit. Lec. 15. cap. 5.

Atq; fieri põt, vt plures eiuſdem ſint demõſtrationes, non ſolũ ſi ex eadem ſerie mediũ non cohærens accipiatur, vt ſi inter A B, nũc C, nũc D, nũc E medium accipiatur: ſed etiã ſi ex diuerſo ſumatur. Sit enim A mutatur C, mouetur B, voluptate afficitur. Verum igitur ſit C de B & A de C ꝑdicaueris. Qui nãque voluptate afficitur, mouetur, & q mouetur mutatur. Rurſus inter eoſdem terminos mediũ D ponatur, in quo ſit, quietem cõſequitur. Verũ igitur idẽtidem dices, ſi A de D & D de B ꝑdicaueris. Qui nãq; afficitur voluptate, is qetẽ cõſeqtur: & q quietem cõſequitur, is mutatur. Quare ꝑ diuerſa media non ex eadẽ ſerie ſumpta cõficitur ratiocinatio. Nõ tamen adeo diuerſa vt neutrũ dicatur de altero. Neceſſe eſt.n. ambo cuipiã eidem ineſſe. Conſiderandum aũt eſt, quot modis per cæteras quoq; figuras eiuſdem ratiocinatio fieri põt. ARGY.

G

H Plures autem demonſtrationes eſſe eiuſdem poſſibile: & non ſolum ex eodem ordine accipienti, ſed ſumendo non continuum medium, vt eorum quæ ſunt A B C & D: ſed ex altero, vt ſit A tranſmutari: in quo autem D moueri, ſed E lętari, & iterum E quieſcere. Verum igitur eſt & D de B & A de D prædicari. Lætans.n. mouetur, & quod mouetur tranſmutatur. Iterum A de E & E de B verum eſt prędicari. Omnis enim lætans quieſcit, & quieſcens tranſmutatur. Quare per altera media, & non ex eodem ordine ſyllogiſmus eſt. Quare & neutrum de ANT.

neutro

neutro dici contingit mediorum. Necesse est enim eidem alicui vtraque inesse. Intendere autem est per alias figuras, quot modis contingit eiusdem fieri syllogismum.

Ostendit quõ vna conclusio per plura principia demonstrari potest. Et hoc quidem contingit dupl'r. Vno quidem modo, qñ ponuntur plura media in eadem coordinatione, & in vna demonstratione accipitur vnum illorum mediorum, & in alia demonstratione accipitur aliud ad eandem conclõnem, & sic oportet q̃ accipiatur medium non continuum, vt si sunt duo extrema A B, vt puta habere tres & isocheles, & sint eorum duo media coordinata, scilicet D C, vtputa triangulus & figura talis. Posset ergo demonstrari A de B duabus demonstrationibus, in quarum vna accipietur pro medio C, & in alia D, & in neutra accipientur medium continuum extremis, quia in vna accipietur medium cõtinuum vni extremo, & discontinuum ab altero, & in alia vero econuerso. Alio modo hoc contingit, qñ accipiuntur diuersa media ex diuersa coordinatione, vtputa si A quod est maior extremitas sit transmutari, & B quod est minor extremitas sit delectari, & accipiantur diuersa media non existentia subinuicem, scilicet E, quod est quiescere, & D quod est moueri, sm hoc eadem conclusio potest concludi per diuersa media non vnius ordinis, & erit demonstratio vna talis. Omne quod quiescit transmutatur, quia eiusdem est transmutari & quiescere, & omne quod delectatur quiescit, quia quies in bono desiderato causat delecta-
5.6.7.8. Patent ex prima exp. tionem, ergo omne quod delectatur transmutat. Alia demõstratio esset. Omne quod mouetur transmutat, omne qđ delectatur mouetur, quia delectatio est qdam motus appetitiuæ potentiæ, ergo omne qđ delectatur transmutat. Vel quod dicit, Omne quod delectatur mouet, est sm opinionem Platonis, & habet locum in delectationibus sensibilibus, quæ sunt cum motu. Aliud quod dicit, Omne quod delectatur quiescit, est verum sm opin. Arist. vt pa-
Lect. 11. tet in 7. & 10. Ethic. Et hoc præcipue verificatur in de-
Lect. 10. cap. 8. lectationibus intelligibilibus. Deinde, dicit q̃ sicut hoc ostensum est in prima figura, ita etiam potest in aliis figuris de facili considerari, q̃ eadẽ conclusio diuersis mediis potest syllogizari. Inducit autem hoc Philosophus ad ostendendum, q̃ diuersum medium demonstrationis qñq; pertinet ad eandem sciam, puta cum est ex eadem coordinatione, qñque autem ad diuersas scientias, puta
T.c.10.le.8. expo. vlt. Le. se. ime. qñ est ex alia coordinatione. Sicut terram esse rotũdam per aliud medium demonstrat astrologus. s. per eclipsim solis & lunæ, & per aliud naturalis. s. per motum grauiũ tendentium ad centrum, vt dicitur in 2. Physic.

LECTIO XLII.

Eorum quæ sunt à fortuna, vel per sensum cognoscuntur, non esse scientiam docet: quam distinguit necessario à sensu ostenditur, licet ad ipsam ordinem habeat.

ARGV. *Eius aũt, quod proficiscitur à fortuna, non est per demonstrationem scientia. Quod.n. fortuito fit, nec est vt necessarium, nec vt plerunque: sed est id, quod fit præter ista. Demonstratio verò alterius est istorum. Omnis enim ratiocinatio, quæ fit, per propositiones, aut necessarias, aut eas quæ sunt plerũque, conficitur. Atq; si necessaria quidẽ sint, conclusio quoq; necessaria est: sin plerũq; sint, cõclusio quoq; talis efficitur. Quare si id, quod proficiscitur à fortuna, neq; plerũque, neq; necessario fit, nulla prorsus ipsius erit sine dubio demonstratio.*

ANT. Eius autem, quod est à fortuna, nõ est scientia per demonstrationem. Neque.n. sicut necessarium est, neq; sicut frequenter, quod est A à fortuna, sed quod extra hoc fit. Sed demonstratio alterius horum est. Omnis.n. syllogismus est, aut per necessarias, aut p eas, quæ sunt tanq; frequenter propositiones. Et siquidem propositiones necessariæ sunt & conclusio necessaria est. Si verò sint vt frequenter & conclusio huiusmodi est. Quare si id, quod est à fortuna neq; est sicut frequenter, neq; sicut necessarium, neq; vtiq; ipsius erit demonstratio.

Postq̃ Philosophus assignauit rationem vnitatis, & diuersitatis scientiarum ex parte generis subiecti, & ex parte principiorum: hic de vtrisq; prosequit. Et primo de subiectis de quibus est scientia. Secundo de principiis. ibi. {Eadem aũt principia &c.} Circa primum considerandum est, q̃ supra duas conditiones posuit ge-
B neris quod est subiectum sciẽ, quarum vna est, vt componatur ex primis, alia est vt partes & passiones sint eius p se. Quarum conditionum vna deest in his, quæ sunt à fortuna, quia non eueniunt per se: sed per accidẽs, & pręter intentionem: vt probatur in 2. Physi. Alia verò conditio T.c.50.le.8
deest in his, quæ per sensum cognoscuntur: q̃ sunt prima tex. exp. 4.
in nostra cognitione. Et ideo ostendit, q̃ scia non est eorum, q̃ sunt à fortuna. Secundo ostendit q̃ non est eorũ, q̃ cognoscuntur per sensum. ibi. {Neq; p sensum est scire.} Dicit ergo primo, q̃ demonstratiua scia non potest esse de eo, qđ est à fortuna: quod est p accidens eueniens. Et hoc probat sic, Omnis syll's demonstratiuus, aut procedit ex propositionibus necessariis, aut ex ppõnibus, quæ sunt veræ vt frequenter. Ex ppõnibus autem necessariis sequitur conclo necessaria, vt supra probatum est. Et similiter ex ppõnibus, quæ sunt verę sicut frequẽter, Le. 13. tex.
sequitur conclusio quæ est vera vt frequenter: vel forte exp. 1.2.3.4.
etiam necessaria sm q̃ ex contingenti potest sequi neces-
C sarium, vt ex falso verum. Nunquam autem ex ppõnib' quæ sunt veræ vt frequenter, sequetur propositio quæ est vera vt in paucioribus: quia sequeretur q̃ aliquando propositiones essent veræ & conclusio falsa, quod est impossibile, vt ostensum est. Necesse est ergo q̃ conclusio sylle- Lect. 16.
gismi demonstratiui, vel sit necessaria, vel sit vera sicut frequenter. Sed id quod est à fortuna non est necessariũ, neq; quod verum vt frequenter, sed accidit in paucioribus, vt in 2. Physi. probat. Ergo demonstratiua scientia T.c.51.l.8.
non potest esse de eo, quod est à fortuna. Est autem con- expo. 5.
siderandum q̃ de his quidem, quæ sunt sicut frequenter Demon. de
contingit esse demonstrationem, inquantum in eis est ali- his, quę fre
qđ necessitatis. Necessarium aũt vt dr̃ in 2. Phy. aliter est quen. sont.
in naturalibus q̃ sunt vera vt frequẽter, & deficiunt in mi- T.c. 88.89.
nori parte, & aliter in disciplinis, i. in mathematicis, quę 90. lect. vlt.
sunt semp vera. Nã in disciplinis est necessitas à priori. expo. 4.
In naturalibus à posteriori, qđ tñ est prius sm naturã. s. à fine & forma. Vnde sic docet Arist. ostendere ppter qđ,
D vt si hoc debeat esse, puta q̃ oliua generet, necesse hoc præexistere. s. semẽ oliuæ, non aũt ex semine oliuæ generatur ex necessitate oliua: quia p̃t impediri per aliquam corruptionem generatio. Vnde si fiat demõstratio ex eo qđ est prius in gñatione, nõ concludit ex necessitate, nisi forte accipiamus hoc ipsum esse necessariũ, semen oliuæ vt frequenter esse generatiuũ oliuæ pprie, qa hoc facit sm pprietatem suę naturę nisi impediatur. Deinde cum di.

At verò neq; fit, vt per sensum sciamus. Nam si sensus talis, & non huius alicuius est, sentire tamen necesse est hoc aliqd: & alicubi in loco, & nũc. Vniuersale vero, & quod est supra omnia, fieri nequit vt sentiatur, quippe cum non sit hoc, neq; nũc. Non.n. esset vniuersale. Quod enim semper est, & vbique id vniuersale dicimus esse. Cum igitur

demonstrationes quidem sint vniuersales, vniuersalia verò sentiri nequeant: perspicuum est fieri non posse, vt per sensum sciamus.

ANT. Neq; per sensum est scire. Si.n.& est sensus

Vide I ann. talis quidem huiusmodi, & non hmōi alicuius: sed tñ sentire necesse est hoc aliquid, & vbi, & nunc. Vniuersale autem & in omnibus impossibile est sentire. Non.n.est hic, neq; nunc. Nō enim vtiq; esset vl'e. Quod enim semper est, & vbiq; est, vl'e esse dicimus. Qm̄ igitur demonstrationes vl'es sunt, has autem non est sentire: manifestum est q neq; scire per sensum.

Dicit q scientia non est eorum, quæ cognoscuntur fm sensum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q sciētia non consistit in sensu. Secundo ostendit quō sensus ordinatur ad scientiam ibi. {Sunt tñ quædam reducta.} Circa primum duo facit. Primo ostendit scientiam non esse per sensum. Secundo præfert scientiam sensui, ibi. {Vniuersale autem honorabile &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit veritatem. Secundo excludit errorē quorūdam. ibi. {Sed manifestum est &c.} Dicit ergo primo q sicut sciā non est eorum, quæ sunt à fortuna, ita etiam scientia non consistit in cognitione, quæ est per sensum.

Obiectum sensus. Et hoc probat sic. Manifestum est enim q sensus cognoscit aliquid tale, & non hoc. Non.n.obiectum per se sensus est substantia, & quod quid est, sed aliqua sensibilis qualitas, puta calidum, frigidum, album, nigrū, & alia huiusmodi. Huiusmodi aūt qualitates efficiunt singulares quasdam substantias in determinato loco & tempore existentes: vnde necesse est, q hoc, quod sentitur, sit hoc aliquid, f. singularis substantia, & sit alicubi, & nunc. i. in

Quō intelligendū sit vle esse vbique & semper. determinato tempore & loco. Ex quo patet, q id, quod est vl'e non potest cadere sub sensu. Non.n. quod est vl'e determinatur ad hic & nunc, quia iam non esset vl'e. Illud enim vl'e dicimus, quod est semper & vbique. Quod quidem non est fm viam affirmationis intelligendum, q hoc sit de ratione vniuersalis, aut eius quod est vl'e, q sit semper, & vbique: puta de ratione hominis aut aīalis, quia oporteret q quodlibet singulare hominis, & aīalis esset semper & vbique, quia rō hominis & aīalis in quolibet singularium inuenit. Si vero esset de ratione ipsius vl'is, sicut de rōne generis est, q contineat sub se spēs: sequeretur, q nihil esset vl'e, quod non esset & semper, & vbiq; inueniret, & fm hoc oliua non esset, vel non haberet esse vl'e, quia non in omni terra pōt inueniri. Est ergo hoc intelligendum p modum negationis seu abstractionis, quia. f. vl'e abstrahit ab omni determinato tpe & loco. Vnde quantum est de se, sicut inuenitur in quolibet vno loco vel tpe, sic natum est in oībus inueniri. Sic igitur

Lect. 11. tex. exp. patet, q vl'e non cadit sub sensu. Quia igitur demonstrationes sunt vl'es, præcipue, vt ostensum est supra, manifestum est, q scientia per demōstrationem acquisita, non consistit in cognitione sensus. Deinde cum dicit.

AROY. *Quin vt patet si fieri posset, vt sensu triangulū angulos habere duobus rectis æquales pciperemus, quæreremus vtiq; demonstrationē. Et non, vt inquiunt quidam, sciremus. Sentire nāque necesse est singulare: at sciā in vniuersalis cognitione consistit. Quāobrem si in luna etiam essemus, terrāq; videremus obiicientem se lunæ, non profectò cām ipsam defectionis sciremus. Sentiremus.n. lunam deficere, & non propter qd omnino sensu perciperemus. Non.n. ipsius vniuersalis est sensus. Attamē cum ex eo, qa sæpe hoc accidere videremus: ipsum vniuersale venari possemus, demonstratio- nem vtiq; haberemus. Ex singularibus enim plurimis, vniuersale ipsum patefieri solet.*

Sed manifestū est, qm̄, & si esset sentire triangulum duobus rectis æquales habere angulos, quæreremus vtiq; demonstrationem, & non sicut quidam fatentur, sciremus. Sentire quidē enim necesse est singulariter, scientia aūt est in cognoscendo vniuersale. Vnde & si in luna essemus, & videremus obiectam terrā, non vtiq; sciremus causam defectus. Sentiremus.n. qm̄ deficeret nunc, sed non propter quid omnino. Non.n. esset vniuersalis sensus. Sed ex considerare hoc multoties accidere vl'e venātes, demonstrationē habemus. Ex singularibus enim pluribus vniuersale manifestum est. ANT.

Excludit errorem quorūdam, qui credebant in ipsa perceptione sensus consistere scientiam. Et videtur hæc rano pertinere ad illos, qui non ponebant intellectum differre à sensu, & per consequens nullam aliā cognitionem esse nisi sensitiuam, vt habetur in 3. de Anima: & in 4. Metaph. Et ad hoc excludendum dicit, q si etiam per sensum percipere possemus q triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, adhuc oportet quærere demonstrationem ad habendam scientiam, neq; per sensuum perceptionem sciremus: quia sensus est singulariū, scientia autem cōsistit in hoc, q vniuersale cognoscimus vt ostensum est. Et quia posuerat exemplum de his, quæ sensu percipi non possunt, ad maiorem euidentiam ponit exemplum in his, quæ sensibilia sunt, videlicet in eclipsi lunæ, quæ contingit ex oppositione terræ, quæ interponitur inter solem & lunam, vt claritas solis non possit pertingere ad lunam propter vmbram terræ quam dum luna subintrat eclipsatur. Ponamus ergo, q aliquis esset in ipsa luna, & sensu perciperet interpositionem terræ per vmbram ipsius, sensu quidem perciperet, q luna tūc deficeret ex vmbra terræ, sed non propter hoc sciret totaliter causam eclipsis. Illud enim est per se causa eclipsis quod causat vniuersaliter eclipsim. Vniuersale autem nō cognoscitur sensu, sed ex pluribus singularibus visis, in quibus multoties consideratis inuenitur idem accidere, accipimus vniuersalem cognitionem. Et sic per causam vniuersalem demonstramus aliquid in vniuersali, de quo est scientia. Deinde cum dicit. T.c6. t50. & 51. l.4. t. exp. pc.1.3 Tex.c.21. le.11.t.ex. primæ. Le.16.t.ex. po.l.2.& 3.

Ipsum autem vniuersale præstabile nimirū est: propterea quod ipsam causam indicat. Quare de talibus notitia vniuersalis præstabilior est perceptione sensuum, & intellectione eorum, quorum est alia causa. De primis autem alia ratio est. Patet igitur fieri non posse, vt quisquam sentiendo quicquam vnquam eorum sciat, quæ demonstrabilia sunt: nisi sentire quispiā id esse dicat, scientiam inquam per demonstrationem habere. AROY.

Vniuersale autem honorabilius est, quoniam ostendit causam. Quare de huiusmodi vniuersali scientia honorabilior est sensibus, & cognitione quorūcunq; causa est. Sed de primis alia ratio est. Manifestum est igitur q impossibile sit sentiendo scire aliquid demonstratorum, nisi iam aliquis sentire hoc dicat scientiam habere per demonstrationem. ANT.

Ostendit q scientia est potior q̄ sensus. Manifestum est enim q cognitio: quæ est per causam, nobilior est, causa autem per se est vniuersalis causa, vt iam dictū est, & ideo

& ideo cognitio per vniuersalem causam, qualis est scientia, est honorabilis. Et quia huiusmodi vniuersalem causam impossibile est apprehendere per sensum, ideo consequens est, ꝙ scientia, quæ ostendit causam vniuersalē, non solum sit honorabilior omni sensitiua cognitione, sed etiam omni alia intellectiua cognitione, dūmodo sit de rebus, quæ habent causam, quia scire aliquid per causam vſem, est nobilius q̃ intelligere qualitercūq; id quod habet causam sine cognitione suæ causæ. Sed de primis, q̃ non habent causam est alia rō. Illa.n. per se intelliguntur, & talis eorum cognitio est certior omni sciētia: quia ex tali intelligentia, scientia certitudinem habet. Vltimo autem cōcludit principale propositum, ꝙ.s. impossibile sit per sensum cognoscere aliquid demonstrabile, nisi forte ęquiuoce aliquis vtatur nomine sensus, vocans demōstratiuam scientiam sensum, propter hoc ꝙ scientia demonstratiua est determinate vnius sm certitudinem, sicut & sensus. Propter quod & certæ estimationes scientiæ vocantur. Deinde cum dicit.

B

ARGV. *Sunt tamen inter ea, q̃ ꝑponuntur, nōnulla quæ q̄dem ad sensus reducuntur refectionem. Nōnulla nāque non q̄reremus, si illa visu ꝑciperemus, non ꝑpterea q̄d scimus videndo: sed q̄d ex eo, q̄a videmus, habemus tandē ipsum vniuersale, veluti si vitrum ꝑforatum esset, lumē q̧ penetrare ꝑ meatus visu ꝑciperemus, pateret etiam nobis ꝑpter q̄d post vitrum lumē efficitur: ex eo planè, quia videremus q̄dem seorsum id ipsum fieri in vnoquoq; intelligeremus autem simul in vniuersis hoc fieri pacto.*

ANT. Sunt tñ quædam reducta ad sensus defectū in propositis. Quædam.n. si videremus. non vtiq; quæreremus, non tanq̄ scientes in videndo, sed tanq̄ habentes vlē ex eo, quod videmus. Vt si vitrum perforatum videremus, & lumen pertransiens, manifestum vtique erit & ꝑpter quid. Et propter id quod, videmus quidem seorsum in vnoquoque, intelligere autem simul est, quoniam in omnibus sic est.

C

Ostendit q̄uo sensus ordinatur ad scientiam. Quædam.n. problematicæ dubitationes reducuntur sicut in causam ad defectum sensus. Quædam etiam sunt de quibus non quæreremus dubitando, si ea vidissemus: non quidem eo ꝙ scientia consistat in videndo, sed inquātum ex rebus visis per viam experimēti accipitur vniuersale, de quo est scientia. Puta si videremus vitrum perforatū, & quomodo lumen pertransit per foramina vitri: sciremus ꝑpter quid vitrum est transparens. Et vtitur hoc exēplo sm opinionem eorū, qui ponebant lumen esse corpus, & quædam corpora esse transparentia propter subtilia quædam foramina, quæ pori dicuntur, quos quia visu discernere non possumus propter paruitatem, dubitamus quare vitrum sit transparens. Et potest simile exēplum poni de quibuscunque rebus quæ habent causam sensibilem latentem. Et quia dixerat, ꝙ scientia huiusmodi rei non est in videndo, manifestat hoc esse verum. Nam in videndo cognoscimus seorsum vnumquodque singularium, sed in sciendo, oportet omnia intelligere simul in vniuersali, vt.s. intelligamus ita se habere in omnibus. Videmus.n. sigillatim de diuersis vitris, sed scientiam accipimus de omni vitro ꝙ sit tale.

D

LECTIO XLIII.

Non esse eadem principia omnium syllorum tam propriis q̃ communibus rationibus ostendit.

ARGV. *Atqui fieri non potest, vt omnium ratiocinationum eadem principia sint. Quod quidē prius*

A *differendi modo contemplabimur. Nam ratiocinationum aliæ vera sunt, aliæ falsa.*

ANT. EAdem autem principia esse omnium syllogismorum impossibile est: primum quidem logicè speculantibus. Hi quidem enim veri sunt syllogismi, alij autem falsi.

POstq̄ Philosophus prosecutus est de illis, quorum est scientia, hic prosequitur de principiis scientiarum, ostendens non esse eadem principia omnium syllorum. Primo ostendit hoc logicè.i. per rationes cōmunes omnibus syllogismis. Secundo hoc ostendit analetice, s. per rōnes proprias demōstrationis. ibi. {Si verò aliter &c.} Circa primum tria facit. Primo ostendit propositum per differentiam syllogismorum falsorum à veris. Secundo ꝑ differentiam falsorum adinuicem. ibi. {Postea neq; falsæ &c.} Tertio per differentiam syllogismorum verorū adinuicem. ibi. {Neq; verorum.} Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum. Secundo excludit quādam obuiationem. ibi. {Et si nāque sit verum.} Dicit ergo primo, ꝙ primo logicè speculando manifestum est, ꝙ non possunt esse eadem principia omnium syllorum, ꝑpter hoc ꝙ quidam syllogismi sunt falsi.i. concludentes falsum, & quidam veri.i. concludentes verum. Syllogismorum aūt falsorum & verorum sunt diuersa principia. Nam syllogismorum verorum sunt principia vera: syllogismorum aūt falsorum sunt principia falsa. Non ergo oīum syllorum sunt eadem principia. Deinde cum di.

B

ARGV. *Quāquam.n. fieri potest, vt verum concludatur ex falsis, tamen id semel efficitur, veluti si A quidem vere de C prædicetur, mediū B autem falsum sumatur. Tum enim neq; A competit ipsi B, neq; B competit ipsi C. Sed si inter has propositiones sumantur media, falsa erunt, ex eo, quia conclusio omnis falsa, ex ꝑpōnibus proficiscitur falsis. Ex veris autem veræ conclusiones emergunt. At patet à falsis vera differre, ac esse diuersa.*

C

ANT. Et si nāque sit verum ex falsis syllogizare: sed semel hoc fit. vt si A de C verum sit, mediū autē B falsum. Neq; enim A in B est, neq; B in C. Sed si harum media accipiantur ꝑpōnum, falsę erunt: ex eo ꝙ omnis conclō falsa ex falsis est, vera aūt ex veris. Alteræ aūt sunt verę & falsæ.

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, ꝙ etiam syllogismorum verorum sunt principia falsa, quia contingit ex falsis syllogizare verum. Sed hoc excludit dicens, ꝙ quāuis contingat syllogizare verum ex falsis, tamen hoc solum cōtingit in primo syllogismo,

D

quo ex falsis concluditur verum. Sed si oporteat aliquos syllogismos inducere ad probandum præmissas propositiones, necesse esset ꝙ illi syllogismi procedant ex falsis, quia ex veris non concluditur falsum: & ita in sola prima syllogizatione ex falsis cōcluditur verum. Et hoc manifestat per exemplum. Sit enim hæc propositio vera, Omne C est A: accipiatur autem ad vtrāque extremitatem medium falsum, quod est B, ita.s.ꝙ neq; A insit B, neque B insit C. Si accipiantur aliqua media ad probādum præmissas ꝑpōnes, omnes ꝑpōnes falsorum syllorum erunt falsæ, quia omnis conclusio falsa concluditur ex falsis, conclusio autem vera potest concludi ex oībus veris. Vnde quando propositiones præmissæ sunt verę, ex quibus concluditur verum, non oportebit deuenire ad aliquod falsum. Sic ergo, cum aliæ sint propositiones verę, aliæ falsæ, sequitur ꝙ alia sunt principia verorum syllogismorum, & alia falsorum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Deinde neq; ipsa falsa ex eisdem proficiscũtur. Sunt enim & talia falsa: vt inter se sint contraria, & simul esse non potest, vt iustitiam, & iniustitiam, vel fortitudinem esse: & hominem equũ, vel bouem, aut æquale maius vel minus. Ex his autem, quæ iacent hoc pacto.*

ANT. Vide I ann. Postea neq; falsæ ex eisdem sunt. Est.n.falsas adinuicem & contrarias & impossibile simul esse: vt iustitiam esse iniustitiam, aut timorem, aut hominem equum & bouem, aut æquale Vide I ann. maius & minus. Ex positis autem sic est.

Ostendit q neq; falsorum syllogismorum sunt eadem principia. Contingit.n.conclusiones falsas esse contrarias adinuicem, & incompossibiles sibi. Sicut hæc conclusio, Iustitia est iniustitia incompossibilis huic conclusioni, Iustitia est timor, cũ vtraq; sit falsa. Timor.n.sicut differt genere à iustitia, ita etiam ab iniustitia. Silr etiam hæ duæ conclusiones falsæ sunt contrariæ & incompossibiles, Homo est equus, & homo est bos. Et similiter hæ duæ propositiones sunt incompossibiles, Aequale est maius, & æquale est minus. Oportet.n.cõcludere sic esse ex aliquibus, quibus positis ista sequentur, vnde oportet q cum ista sint contraria & impossibilia, ita etiam principia ex quibus concluduntur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Neque enim ratiocinationum verarum omniũ eadem principia sunt. Complurium nãque principia diuersa sunt genera: neque quibusuis accommodantur quæuis. Vnitates enim non accommodantur punctis. Illa nãque positione vacant: his eadem competit. Necesse est autem vt ad media accommodari, aut supera ex parte aut infera: aut alios intra alios extra terminorum habere.*

ANT. Vide I ann. Neq; etiam verorum eadem principia omnium sunt. Alia enim multorum generũ principia sunt: neque conueniunt, vt vnitates punctis non conueniunt. Hæc quidem enim non habent positionem, illa autem habent. Necesse autem est in media conuenire, aut ad sursum, aut ad deorsum, aut hos interius habere, illos autem exterius terminorum.

Ostendit q nec syllogismorum verorum sunt eadem principia, quatuor rõnibus, quarum vna sumitur ex differentia principiorum propriorum. Vnde dicit q {neq; etiam verorum syllogismorum sunt eadem principia.} Diuersorum.n.generum diuersa principia sunt, sicut patet q magnitudinum principia sunt puncta, numerorũ autem vnitates: qa non conueniunt adinuicem, qa vnitates non habent põnem, puncta verò habent. Si aũt omnia principia syllorum conuenirent adinuicem, necesse esset q vel conuenirent in medio, vel sursum ascendendo versus maiorem extremitatẽ, vel deorsum versus minorem, quia in syllo necesse est q termini vel assumantur interius, vel exterius. Interius quidem qñ multiplicãtur sylli ad probandum ppõnes inductas. Tunc.n.necesse est q accipiantur media q̃ sunt inter prędicata ppõnum & subiecta, vt puta si sit talis sylls, Omne B est A: omne C est B: ergo omne C est A: si oporteat pbari omne B est A, oporteat assumere aliquod medium inter B & A puta D. Et similiter si debeat pbari minor oportet accipere aliquod medium inter C & B, puta E & sic semp termini assumpti interius habent. Exterius aũt assumuntur, qñ vel maior extremitas accipit vt medium ascendendo, vel minor descẽdendo, puta si A concludatur de C per B, & iterum C concludatur de B p A. Et sic silr etiam procedatur E descendendo si B concludatur de F p C: necesse est ergo in syllogismis cõmunicantibus in principiis, vel q accipiatur medium vnius sylli supra propositiones alterius syllogismi, vel accipiantur extrema vnius syllogismi supra extrema alterius sylli. Sed hoc non potest esse in rebus quarum sunt principia diuersa, quia puncta non possunt accipi neq; vt media, neq; vt extrema in syllis in quibus concluditur aliquid de numero, neq; vnitates in syllogismis in quibus concluditur aliquid de magnitudinib. Relinquitur ergo, q non possunt esse eadem principia omnium syllogismorum. Secunda ratio ponitur ibi.

At neque fieri potest, vt principiorum cõium vlla sint, ex qbus cuncta demonstrabuntur. Dico autem cõia, veluti quoduis affirmandum, aut negandum est. Genera.n.eorum, quæ sunt non eadem sunt, sed diuersa: atq; alia solis competunt quãtis, F *alia solis hisce, quæ rõnem subeunt qualitatis, cum quibus per cõmunia demonstrationes cõficiuntur.* ARGY.

Sed neq; cõium principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia demonstrabuntur. Dico aũt communia, vt omne affirmare & negare: genera.n.eorum sunt altera. Et alia quidem in quantitatibus, alia verò in qualitatibus sunt solis, cum quibus demonstratur per cõia. ANT.

Quæ sumitur ex principiis cõmunibus, & dicit, q non possunt esse aliqua principia cõmunia ex quibus solum omnia syllogizantur, sicut hoc principium cõmune, de quolibet affirmatio vel negatio, quod quidem cõmuniter est verum in omni genere, non tamen est possibile q ex solis aliquibus taliter cõmunibus possit omnia syllogizari, quia genera entium sunt diuersa. Et diuersa sunt principia, quæ sunt solum quãtitatum principia ab his, G quæ solum sunt principia qualitatum, quæ oportet coassumere principiis communibus ad concludendum in qualibet materia. Puta si in quãtitatibus oporteat ex dicto principio communi syllogizare, oportet accipere, q cum hæc sit falsa, punctus est linea, oportet hanc esse veram, punctus non est linea. Et similiter in qualitatibus oportet coassumere aliquid proprium qualitati. Vnde relinquitur, q impossibile sit esse eadem principia olum syllogismorum. Tertiam rationem ponit ibi.

Præterea principia nõ multo sunt pauciora conclusionibus. Principia enim ipsa sunt ppositiones. Propositiones autem sunt, cum aut additur, aut interponitur terminus. Præterea conclusiones sunt infinitæ, termini verò finiti. ARGY.

Amplius principia non multo minora sunt conclusionibus. Principia quidem enim pro- H positiones sunt, propositiones autem assumpti termini, aut immissi sunt. Adhuc conclusiones infinitæ sunt, termini autem finiti. ANT. Vide I ann.

Quæ sumitur ex comparatione præmissarum ad conclusiones, & dicit q principia non sunt multum pauciora conclonibus. Sunt quidem pauciora, quia quãuis ad vnam conclonem inferendam duo principia.i.duæ propositiones requirantur, quia vna conclusio non concluditur immediate nisi ex duabus: tñ vna propositione potest quis vti ad inferendum plurimas conclusiones, fm q sub subiecto aut sub prædicato multa accipi possunt. Non tamen sunt multo plura principia, q̃ conclusiones, quia plurima eorum quæ principiis coassumitur ad conclusiones alias inducendas, sunt etiam conclusiones. Principia enim propositiones hic appellantur, propositiones aũt aut assumpti termini, aut immissi sunt.i.propo-

sitiones

sitiones in syllogismis multiplicantur, aut assumendo terminos extrinsecus, vel supra maiorē extremitatē, & infra minorem, vt supra dictum est, aut accipiendo terminos qui sunt in medio. Et ad hoc addendum est, q̄ cōclusiones sunt infinitæ. Potest enim quodlibet concludi de quolibet vel affirmatiue vel negatiue. Et ne videret hoc esse contrarium ei quod supra ostenderat, prędicationes non procedere in infinitum, subiungit q̄ termini sunt finiti, & ad hoc pertinent quod supra ostensum est, esse statum in prædicationibus, sed ex terminis finitis possunt infinitæ conclusiones fieri s̄m diuersas combinationes, vt tamen accipiamus communiter conclusiones tā quæ sunt per se, q̄ quæ sunt per accidens. Loquitur.n. nunc cōiter de syllogismis. Si ergo conclusiones sunt infinitæ, principia autem, non sunt in multo pauciora conclusionibus, sequitur quod etiam principia syllogismorum sunt infinita. Non ergo sunt eadem principia syllogismorum. Quartam rationem ponit ibi.

Lect. pced. Lect. 54. & 55. Deductio rationis.

ARGY. *Insuper principiorum alia sunt necessaria, alia contingentia. Hoc igitur modo considerantibus sic, ut non posse porro videtur, vt eadem sint principia, aut finita, si conclusiones sint infinitæ.*

ANT. Videl ann. Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa vero contingentia. Sic igitur in intentione his habitis impossibile est eadē esse principia; aut finita: cū infinitæ sint conclusiones.

Quæ sumitur ex differētia necessarij & contingentis: & dicit q̄ principiorum quibus vtimur in syllogismo, q̄dam sunt contingentia, & quædam necessaria, vt patet in lib. Priorum, vbi docuit syllogizare ex necessarijs & contingentibus. Non autem eadem sunt necessaria & cōtingentia, ergo non sunt eadem principia omnium syllogismorum. Et hoc est quod concludit ex his duabus vltimis rationibus, quod secundum considerationem præmissorum cum infinitæ sint conclusiones, impossibile est esse eadem principia omnium syllogismorum aut etiam finita. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod si quispiam alio modo dicat, veluti hæc quidem geometria, hæc autem arithmeticæ, et hæc medicinæ, principia esse, quid aliud erit quod dicitur, quam scientiarum principia esse? At ex eo dicere eadem esse, quia ipsa sibi ipsis eadem sunt, ridiculum est. Hoc enim pacto cuncta eadem fiunt.*

ANT. Videl ann. Si vero aliter quodam modo dicat aliquis, q̄ hæc quidem geometriæ, alia vero syllogismorum, alia autem medicinæ, quid vtique erit aliud, quod dicitur, nisi quod sunt principia scientiarum? Sed eadem dicere derisio est, quoniam eadem eisdem eadem essent. Omnia.n. D sic fiunt eadem.

Ostendit idem analetice, s. per rationes proprias principiis quibus scientiæ demonstrant. Et ponit tres rationes. Circa quarum primam dicit, q̄ si aliquis non dicat oīum syllogismorū esse eadem principia, sed aliquo modo dicat aliter: s. q̄ quædam sunt principia geometriæ, et quædam logicæ, quæ dicuntur principia syllogismorum vel ratiocinationum, & quædam sunt principia medicinæ, & sic accipiendo principia omnium scientiarum, ista sic accepta eadem sunt principia omnium demōstrationum hoc non facit ad propositum, quo quis vult sustinere eadem esse principia, quia propter hoc dictum, nihil aliud dicitur, nisi q̄ quælibet sciētia habet sua principia, & nō sint principia vnius scientiæ q̄ sunt alterius, quod oporteret si eadem essent principia omnium syllogismorum scientialium. Sed istud est impossibile & derisibile, A quia s̄m hoc sequeretur, q̄ quæ sunt in sciētiis essent eadem, & ita omnes scientiæ essent vna scientia. Quę enim eisdem sunt eadem, sibi inuicem sunt eadem. Sed principia cuiuslibet scientiæ sunt quodammodo eadē conclusionibus, quia sunt vnius generis. Non enim est ex vno in aliud genus demonstrare, vt supra dictum est. Si ergo principia, sunt eadem, sequeretur, q̄ omnia quæ sunt in scientiis essent eadem. Secundam rationem ponit ibi.

Lect. 15.

ARGY. *At vero neq. hoc est, ex omnibus inquā quiduis demōstrare, quærere omnium eadem principia esse. Est.n. insignis stultitiæ sane. Nam neq. in manifestis hoc sit scientiis, neq. in resolutione fieri potest. Propositiones.n. vacātes medio principia sunt, atq. diuersa plane conclusio fit assumpta vacante medio propositione.*

ANT. Videl ann. At vero neque quod est ex omnibus demōB strare quodlibet horum est. Nam hoc quære omnium eadem esse principia. Multum enim. insipiens est. Neq; enim in manifestis mathematicis, neq; in resolutione possibile est. Immediatæ enim propositiones principia sunt. Altera autem conclusio fit, accepta propositione immediata.

Quæ talis est. Si aliquis quærens esse omnium eadem principia, hoc intēdebat dicere, q̄ quodlibet demōstretur ex quolibet, hoc est stultum dicere, quia hoc neq; est possibile in manifestis mathematicis, nec in resolutione. Et vocat manifesta mathematica, i. considerationes vel disciplinas, quando ex aliquibus propositionibus manifestis statim infertur conclusio. Vocat autem resolutionē, quando propositiones assumptæ non sunt manifestæ, sed oportet eas resoluere in alias manifestiores. Et q̄ hoc sit C impossibile probat, quia vtroq; modo principia demonstratiuorum syllogismorum sunt immediatæ propositiones, quæ vel statim assumuntur in manifestis mathematicis sine doctrinis, vel ad eas deuenitur per resolutionē. Videmus autem q̄ demonstratur alia conclusio, coassumpta immediata propositione alia. Et ideo non potest esse q̄ ex quolibet demōstretur q̄libet. Cōsequenter cū dicit.

ARGY. *Quod si quispiam ipsas primas vacantes medio propositiones omnium esse principia dicat, sciatis vnum in vno quoq. genere esse.*

ANT. Videl ann. Si autem dicat aliquis primas immediatas propositiones esse principia, vnum in vnoquoque genere est.

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, q̄ duplex est genus immediatarū propositionū, quædam enim sunt immediatæ propositiones primæ, et quædam. 2. ita q̄ accipiatur ordo immediatarum propositionum, s̄m ordinem terminorum. Nā illæ propositiones quæ consistunt in terminis primis & communibus, sicut est ens & non ens, æquale & inęquale, totū & pars, sunt primæ, & immediatæ, ppōnes, vt nō cōtingit idē esse & nō esse, & q̄ vni & idē sunt æqualia sibi inuicem sunt æqualia, & similia. Immediatæ aūt propositiones, quæ sunt circa posteriores terminos & minus cōmunes, sunt. 2. respectu primarum, sicut q̄ triangulus est figura, vel q̄ hō est animal. Potest ergo aliquis dicere, q̄. 2. propositiones coassumuntur ad diuersas conclusiones demonstrandas, sed primæ propositiones immediatæ sunt eadem in omnibus demonstrationibus. Et ideo ad hoc excludēdū dicit, q̄ si aliquis dicat primas immediatas propōnes has esse illa principia ex quibus omnia demonstrantur, considerare oportet, q̄ nihilominus in vno quoq; genere oportet esse vnum principium vel vnam propositionem immediatam, primam in illo genere, nō primam omni-

Ex. te. quo exclu ditur ob.

no ſimpliciter. Et quòd ex illa quæ eſt prima ſimpliciter coaſſumpto iſto principio huiuſmodi generis oportebat in hoc genere demonſtrari. Et ita non ex ſolis communibus principiis poſſunt omnia demonſtrari, ſed oportet accipere propria quæ ſunt diuerſorum generum. Conſequenter cum dicit. E

ARGY. *Quodſi neq; eadem omnium principia ſunt hoc pacto, vt ex omnibus quoduis oporteat demonſtrari, neq; ſunt adeo diuerſa, vt vniuſcuiuſq; ſcientiæ ſint diuerſa: reſtat ſi principia oīum generis ſint eiuſdē, ex his tñ hæc, & ex his hæc demonſtrentur.*

ANT. Vide Iann. Si vero neq; ex omnibus, vt opus eſt, demōſtrari quodlibet, neq; ſic ex altera. Quare erunt vniuſcuiuſq; ſcientiæ altera. Relinquitur igitur, ſi proxima ſunt principia omnium, ſed ex iis quidem hæc, ex illis autem ſlla.

F Excluſo ſtulto intellectu propóſitionis, contra quam diſputatur, concludit propoſitum, & dicit q̧ ſi non dicatur q̧ quodlibet demōſtretur ex quolibet, ſicut opus eſt dicere propter præmiſſa: ſequitur q̧ nec ſic ex principio, ex quo concluditur hæc concluſio concludatur altera, alioquin ex quolibet demonſtratur quodlibet. Vnde neceſſe eſt, quód diuerſarum ſcientiarum ſunt diuerſa principia. Sed nec oportet quód omnium ſcientiarum ſint principia vnius generis his, quæ ex his demonſtrantur, ſed oportebit q̧ ex his demonſtrentur hæ concluſiones, & ex illis illæ ex diuerſis, ſ. principiis demonſtratione facta in diuerſis ſcientiis, quæ ſunt de diuerſis generibus. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *At patet & hoc eſſe non poſſe. Demōſtratū eſt. n. ſcientiarum, quæ genere differunt, principia diuerſa genere eſſe. Principia nanq; duplicia ſunt, ex quibus, & circa quod. Principia igitur ex quibus, cōmunia ſunt: principia vero circa quod, propria: vt vnitas, magnitudo.*

ANT. Manifeſtum autem hoc eſt quoniam non contingit. Monſtratum eſt enim quòd altera principia genere, ſunt differentium genere. Principia enim duplicia ſunt, ex quibus, & circa quæ: ex quibus quidem igitur communia ſunt, quæ autem ſunt circa quæ, propria ſunt vt numerus, magnitudo.

Et dicit q̧ manifeſtum eſt etiam alio modo, q̧ non cōtingit hoc. ſ. q̧ eadem ſunt principia omnium ſcientiarū, quia oſtenſum eſt ſupra, quòd diuerſorum generum diuerſa ſunt principia genere. Vnde cum diuerſæ ſcientiæ ſint de diuerſis generibus, ſequitur quod diuerſa principia ſint diuerſarū ſciētiarum. Sed quia quodammodo eadem principia communia ſunt quibus omnes ſcientiæ vtuntur, ideo conſequenter diſtinguit de principiis, & dicit quód duo ſunt principia. Quædam prima, ex quibus demonſtratur, ſicut primæ dignitates, vt quod non ſint idem eſſe & non eſſe. Et iterum ſunt quædam, circa quæ ſunt ſcientiæ. ſ. ſubiecta ſcientiarum, quia diffinitionibus ſubiecti vtimur vt principiis in demonſtrationibus. Illa ergo prima ex quibus demōſtratur, ſunt communia omnibus ſcientiis, ſed principia circa quæ ſunt ſcientiæ ſunt propria cuiuslibet ſcientiæ, ſicut numerus arithmeticę, & magnitudo geometriæ. Principia autē cōmunia oportet ad hæc propria applicari ad hoc quód demonſtretur. Et quia non ex ſolis communibus principiis demonſtratur, non poteſt dici eadem eſſe principia omnium ſyllogiſmorum demonſtratiuorum, quod intendit probare.

Lect. 41. tex. 4. & 5.

LECTIO XLIIII.

Quomodo ſcientia ad opinionem cæterosq; intellectuales habitus comparetur.

ARGY. *Intereſt autē inter id, quod ſub ſciētia, & id, qđ ſub opinione cadit, & inter ſcientiā, et opinionem:*

ANT. Tex. c. 44. SCibile autem, & ſcientia differunt ab opinabili, & opinione.

POſtquam Philoſophus oſtendit comparationem ſciētiarum adinuicem & ſm certitudinem & ſm vnitatē & diuerſitatem, hic oſtendit comparationem ſciētiæ ad omnia, quæ ad cognitionem pertinent. Et diuiditur in duas partes. In prima agit de comparatione ſcientiæ ad opinionem, quæ eſt verorum & falſorum. In 2. de cōparatione ſcientię ad aliquos habitus cognoſcitiuos, q̃ ſunt ſemper verorum. ibi {Reliqua autem quomodo oportet &c.} Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima determinat veritatē. In 2. excludit dubitationē. ibi. {Qualiter ergo eſt idem &c.} Circa primum tria facit. Primo. n. proponit differentiam eſſe inter ſcientiam, & opinionem. Secundo oſtendit quid pertineant ad ſcientiam. ibi. {Qm̄ quidem ſcientia &c.} Tertio quid pertineat ad opinionem. ibi. {Sunt autem quędā vera &c.} Dicit ergo primo, q̧ ſcientia differt ab opinione, & ſimiliter ſcibile, quod eſt obiectum ſcientiæ differt ab opinabili, quod eſt obiectum opinionis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam ſcientia quidem vniuerſalis eſt cognitio, & per neceſſaria comparatur, neceſſarium autem aliter ſe habere non poteſt.*

ANT. Quoniam ſcientia vniuerſalis, & per neceſſaria eſt. Neceſſarium autem non contingit aliter ſe habere.

Lec. 42. ex. ſecundæ. Oſtendit quid pertineat ad ſcientiam, & ponit duo ad
G eam pertinere, quorum vnum eſt q̧ ſit vniuerſalis. Non enim eſt ſcientia de ſingularibus & ſub ſenſu cadentibus & hoc ſupra manifeſtatum. Et aliud eſt quòd ſcientia eſt per neceſſaria. Et exponit quid ſit neceſſarium ſcilicet illud quod non contingit aliter ſe habere. Et hoc etiam eſt ſupra manifeſtum, q̧ demonſtratio procedat ex neceſſariis. Deinde cum dicit.

Lec. 13. ex. 2. 3. 4.

ARGY. *At ſunt quædam vera quidem, & numerantur inter ea, quæ ſunt: tamen & aliter ſeſe habere poſſunt. Patet igitur circa hæc non eſſe ſcientiam. Nā ea non poſſent aliter ſe habere, quæ aliter ſe habere poſſunt. At vero neq; intellectum. Intellectum. n. principium ſcientiæ dico, neq; ſine demonſtratione ſcientiam. Quæ quidem eſt exiſtimatio vacantis medio propoſitionis. Eſt autē intellectus verus, & ſcientia, & opinio, & id, quod per hæc dicitur.*
H *Quare reſtat opinionem eſſe circa id, quod verum quidem eſt, aut falſum, aliter autem ſe habere poteſt. Hæc autem eſt exiſtimatio vacantis medio, & non neceſſariæ propoſitionis.*

ANT. Vide Iann. Sunt autem quædam vera contingentia aliter ſe habere. Manifeſtum igitur eſt quòd circa hæc ſcientia non eſt. Eſſet enim vtique impoſſibile aliter ſe habere, poſſibile aliter ſe habere. At vero neque intellectus. Dico enim intellectum principium ſcientiæ. Neq; enim ſcientia eſt indemonſtrabilis. Hæc autem opinio eſt immediatæ propoſitionis. Verus eſt enim intellectus & ſcientia & opinio: & quod (Vide Iann.)

per

per hoc dicitur. Quare relinquitur opinionem A esse circa verum quidem, aut falsum: sed cõtingens est & aliter se habere. Hęc aũt est acceptio immediatæ propositionis, & non necessariæ.

Ostendit quid pertineat ad opinionẽ .i. ꝙ sit circa cõtingentia aliter se habere, siue in vniuersali siue in particulari. Et hoc probat tripliciter. Primo quidẽ per modũ diuisionis ꝙ præter vera necessaria quæ non contingũt aliter se habere, sunt quædam contingentia vera, quæ cõ Lect. 13. tingunt aliter se habere. Manifestum est autem hoc ex pdictis ꝙ circa huiusmodi non est sciẽtia, quia sequeretur ꝙ contingentia non possent aliter se habere. Circa talia enim est scientia, vt iam dictum est. Similiter etiam non potest dici, ꝙ eorum sit intellectus, & accipimus hic intellectũ nõ sm ꝙ intellectus dicitur quædam potẽtia animæ: sed sm ꝙ est principium sciẽtiæ .i. sm ꝙ est habitus quidam primorũ principiorum ex quibus procedit demonstrõ ad causandam sciam. Et ideo ad exponendum D quid sit iste intellectus, qui est principium, subdit {neq; scientia indemonstrabilis est} .s. eorum, quæ contingunt aliter se hre, ac si dicat ꝙ intellectus nihil aliud sit, q̃ quędam scia indemonstrabilis. Sicut .n. scientia importat certitudinẽ cognitionis per demonstrationẽ acquisitam: ita intellectus importat certitudinẽ cognitionis absq; demõstratione, non pp defectum demonstrõnis, sed quia id, de quo certitudo habetur, est indemonstrabile, & per se notum. Et ideo ad hoc exponendum subdit, ꝙ scia demonstratiua nihil aliud est, q̃ certa existimatio immediatæ propositionis. Quod aũt intellectus sit scia indemonstrabilis patet ex hoc ipso, quod dicit, ꝙ est principium sciẽtiæ. Cum .n. scia sit necessariorum, & necessaria nõ cõcludantur nisi ex necessariis, vt supra probatum est, necesse Lect. 13. est, ꝙ intellectus qui est principium scientiæ vt nõ sit cõtingentium. Ostenso ergo, ꝙ neq; scia neq; intellẽs sunt cõtingentium, ponit quandam diuisionem. Et dicit, ꝙ contingit verũ esse, & intellectum, & sciẽtiam, & opinionẽ, B & quod per hoc dicitur .i. quod enuntiatur voce per intellm, & sciam, & opinionem veram. Est .n. verum & in compositione & diuisione intellectus, & in enuntiatione exteriori inquantum significant interiorem veritatẽ opinionis, scientiæ, vel intellectus. Si ergo cuiuslibet veri vł est intellectus, vel scientia, vel opinio, & sunt quędam vera contingentia, quorum non est neq; scientia, neq; intellectus, relinquitur ꝙ circa huiusmodi sit opinio, siue sint actu vera, siue sint actu falsa, dummodo possint aliter se habere. Et ad exponendum quid sit opinio subiungit, ꝙ opinio est acceptio .l. existimatio quædã immediatæ ppositionis & non necessariæ. Quod potest duobus modis intelligi. Vno modo sic, quia propositio immediata in se quidem sit necessaria, sed ab opinante accipiatur vt non necessaria. Alio modo vt sit in se contingens. Dicitur enim immediata propositio, quæcunq; per aliquod medium pbari non potest, siue sit necessaria, siue non necessaria. Ostensum est .n. supra, ꝙ non proceditur in infini- C tum in prædicationibus, neq; quantum ad media, neq; quantum ad extrema, & hoc non solũ analetice in demõstrationibus, sed etiam logice communiter quantum ad syllogismos. Si ergo sit aliqua propositio contingẽs mediata, oportet ꝙ reducatur ad aliquas immediatas. Non autem reducitur ad immediatas necessarias, quia necessaria non sunt principia contingẽtiũ, neq; ex necessariis põt concludi contingens. Vnde relinquitur, ꝙ sit aliqua propositio immediata cõtingens, & aliqua mediata. Sicut homo non currit est mediata, potest .n. probari p hoc medium, Hõ non mouetur, quæ ẽt est cõtingens: sed immediata. Existimatio ergo taliũ propositionũ contingẽtium immediatarum est opinio: sed per hoc nõ excluditur, quinetiam acceptio propositionis contingentis mediatæ sit opinio. Sic enim se habet circa contingentia, sicut scientia, & intellẽs, circa necessaria. Secundo ibi,

Lect. 13.

Primo periher. le. 3. 6. meth. le. vlti. 3. de aia le. 11.

Lect. 3. 2. & inde.

Atq; hoc consentaneũ est ẽt iis, quæ apparẽt. Tũ enim opinatio, q̃ talis natura incertum est sane. ARGV.

Et confessum autẽ est sic apparentibus. Opinio .n. incertum est, & natura huiusmodi est. ANT.

Probat idem per id, quod communiter appparet. Et dicit ꝙ id, quod dictum est .s. opinionem esse contingentium, est quoddam confessum .i. consentaneum his, quæ apparent. Opinio enim videtur sonare aliquid debile, & incertum: & videtur esse aliqua talis natura, quæ habeat in se imbecillitatem, & incertitudinem. Tertio ibi.

Nemo præterea tum opinari quippiã arbitratur, cum illud putat aliter se habere non posse: sed scire. Sed cum esse quidem sic putat, existimat autem & aliter se habere posse, nihil prohibet illum tum opinari, propterea quod rei quidem talis opinio est, ne- D cessaria vero scientia. ARGV.

Adhuc aũt nullus opinatur probare, cũ opinetur impossibile aliter se habere, sed scire. Sed aliquando quidẽ esse sic, sed tamen nihil aliter prohibet, tũc probare, tanquã huiusmodi quidem opinionem esse, sed necessarij scientiam. ANT.

Probat idem per experimentum. Nullus enim quando opinatur ꝙ impossibile sit aliter se habere, reputat se opinari: sed tunc reputat se scire. Quando autem opinatur ꝙ sic est, & ꝙ nihil prohibeat aliter se habere, reputat se opinari, ac si opinio sit talis .i. contingentis, scientia autem necessarij. Deinde cum dicit.

Quo igitur fit, vt idẽ vnus opinetur, alius sciat, & cur opinio non erit scientia, si quispiam posuerit fieri posse, vt de eodẽ omni opinio habeatur, quod B scit? Proficiscetur .n. & isce qui scit, & isce qui opinatur per media, quousq; perueniat ad ea, quæ medio vacant. Quare si ille scit, & qui opinabitur, scit. Fieri .n. potest vt quemadmodum ipsum esse scit, & ipsum propter quid est opinetur. Hoc autem constat ipsum medium esse. ARGV.

Qualiter igitur est idẽ opinari, scire, & quare non erit opinio, scientia, & si quis posuerit esse. aut nihil contingere opinari, consequetur ꝙ hoc quidem sciẽns, ille vero opinãs per media quousq; ad immediata veniat. Quare quidẽ ille sciuit, & opinãs sciuit. Sicut .n. et quia est opinari: & propter quid. Hoc autem medium est. ANT. Vide l ann.

Mouet dubitationem circa premissa. Et primo mouet dubitationes. Secũdo soluit. ibi. {Aut si quidem sit &c.} C Circa primum mouet duas dubitationes, quarum vna est de opinabili & scibili. Si opinio est contingentis, sciẽtia vero necessarij, non est idem necessarium & contingens. Ergo remanet dubium qualiter possit homo aliquid idem opinari & scire. Secunda dubitatio est de scientia & opinione, quare .s. opinio non sit scientia. Si tamẽ aliquis ponat ꝙ de omni cognito possit esse opinio. De quolibet enim cognito potest homo opinari ꝙ possit aliter se habere, nisi forte de primis principiis per se notis, quorũ contraria non cadunt in existimatione, de quibus tamen nõ est scientia. Sed circa omnia mediata quorũ est demonstratio, & scientia, potest aliquis existimare ꝙ possibile sit aliter se habere, & ita potest ea opinari. Nõ .n. opinio est solum de his, quæ sunt cõtingẽtia in sui natura, quia sm hoc non omne quod quis nouit contingeret opinari. Sed opinio est de his, quæ accipiuntur vt contingentia aliter se habere, siue sint talia siue non. Hoc ergo

Dubiũ de opiabili & scibili.

ergo supposito, videtur q sit idem scientia & opinio qa tam sciens, quàm opinans consequuntur scientiā & opinionem per aliqua media quousq; perueniant ad aliqua immediata, sicut ex dictis patet. Vnde si aliquis sit procedens per media ad immediata habet sciētiam. Quod autem opinio per media veniàt ad immediata, manifestat per hoc, quia sicut hoc contingit opinari quia ita est, ita contingit opinari propter quid sit ita. Hoc autem quod dico propter quid, significat mediū. Vnde patet, q opinio potest procedere per mediū ad immediata, siue opinio sit eorū, quæ in natura sunt contingentia, siue sit eorū, q̄ accipiuntur vt contingentia. Deinde cum dicit.

ARGV. *An si existimauerit quidē ea, quæ aliter se habere nequeunt, perinde atq; habēt diffinitiones habere, per quas ipsæ demonstrationes conficiuntur, sciet, nō opinabitur. Sin autē vera quidem esse crediderit, non tamē hæc ipsis putauerit cōpetere rōne substātiæ atq; formæ, opinabitur, si vere sciet. Atq; si per ea quidē, quæ medio vacāt processerit, ipsum esse, & propter quid est opinabitur. Sin vero nō per ea, quæ vacant medio, tantū ipsum esse opinabitur.*

ANT. Aut siquidem sic arbitrabitur non contingentia aliter se habere, sicut habent diffinitiones, per quas sunt demōstrationes, nō opinabitur, sed sciet. Si autem vera quidem esse, non tm̄ hoc ipsis inesse s̄m substantiam, & speciem, opinabitur, & nō sciet vere: & quia, & pp quid, siquidem per immediata opinabitur. Si verò nō per immediata, solum ipsum quia opinabitur.

Soluit prædictas dubitationes. Et primo secūdā, quæ est de identitate scientiæ & opinionis. Secundo primam, q̄ est de identitate sciti & opinati. ibi. {Eiusdē aūt &c.} Dicit ergo primo, q si aliquis procedat per media ad immediata, ita q illa media non arbitretur vt contingentia aliter se habere: sed arbitretur ea sic habere sicut diffinitiones, quæ sunt per media, per quæ demōstrationes pcedunt, neq; erit opinio, sed scientia. Si autem aliquis pcedat vsq; ad immediata per aliqua media vera, quæ tamen vel non insit illis, de quibus dicūtur per se, sicut diffinitiones, quæ prædicantur substantialiter & significāt speciem rei, vel non accipiat ea, quæ sic insunt, tunc habebit opinionem, & non sciet vere, quia & propter quid simul, si tamē procedat vsq; ad immediata, tunc enim per immediata opinabitur, & non sciet. Si vero non procedat per immediata, sed per mediata, tunc nō opinabitur propter quid, sed opinabitur solum quia. Nam & scientia, quæ non est propter quid & immediata, non est scientia propter quid, sed quia. Deinde cum dicit.

ARGV. *Opinio nanq; scientiaq; non omnino eiusdem est. Sed vt est, & vera, & falsa, modo quodam eiusdē opinio, sic & scientia, & opinio est eiusdē. Etenim quemadmodum quidem opinionem veram, ac falsam (inquiunt quidam) eiusdem esse accidūt, aliaq; absurda, & non opinari quempiam, quod opinatur falso. Sed cum multipliciter idem dicatur, partim esse potest, partim esse non potest. Nam opinari vere diametrum commensurabilem esse, absurdū est sane: sed sic est eiusdem: quia diameter, circa quē sunt ipsæ opiniones est idem. Vtriusq; tamē ratio nō eadem est. Pari modo scientia eiusdem esse, atq; opinio potest. Illa nanq; sic erit animalis existimatio, vt fieri non possit: veluti si illa quidem existimatio*

E *sit homini substantiæ ratione competere. Hæc autē homini quidē, sed non illo competere modo. Idē est enim id circa quod vtraq; sit. Est. n. homo, sed modus non est idem, vt patet. Ex his autē emergit fieri non posse, vt simul idē opinetur quisquā ac sciat. Nam simul existimationem haberet, & aliter & nō aliter idem sese habere. Quod quidem fieri nequit. Etenim fieri quidē potest, vt in alio atq; alio sit eiusdem vtrunque, sicuti diximus, sed in eodem si hoc pacto fieri nequit. Haberet. n. simul existimationem hominem per se animal esse, & non per se animal esse. Quorum primum est non posse, secundum sit posse hominem non animal esse.*

ANT. Eiusdem aūt opinio & scientia non pœnitus est. F Et sicut falsa, & vera eiusdem quodāmodo est, sic & scientia & opinio eiusdē. Opinionem. n. veram, & falsam, sicut dicunt quidam, eiusdem esse, inconuenientia accidit appetere alia, & non opinari quod opinatur falso. Qm̄ autem idem multipliciter dicitur, est sicut contingit, est autem sicut non. Commēsuratum. n. esse diametrum costæ vere opinari incōueniēs est: sed q diametros, circa quā sunt opiniones, idem, sic eiusdem est. Sed q aliquid erat esse vnicuiq; s̄m rationem non idem est. Similiter autem & scientia, & opinio eiusdem est. Hoc quidem. n. sic animal est, q non est contingere non esse animal, sed illa quidem quod est contingere. G Vt si hoc quidem, quod vere hominis, illa vero hominis est quidem, non autem veri hominis. Idem. n. est quia homo, hoc autem nō sic idem. Manifestum autem ex his est, q neq; opinari simul idem & scire contingit. Simul enim vtiq; haberet opinionem aliter habendi & non aliter idem esse: quod vere non contingit. In alio enim vnumquodq; esse contingit eiusdem, sicut dictum est, sed in eodem nihil sic potest esse. Haberet enim opinionem simul, vt q homo esset q vere est animal: hoc enim sic contingere.

Vide Iann.

Vide in an.

Soluit primam dubitationē, quę est de identitate & sciti & opinati. Vbi considerandum est, q non est inconueniens, id quod est scitum ab vno, esse opinatum ab alio, H qa quod vnus accipit, vt impossibile aliter se habere quasi scitum: alter accipit vt cōtingens aliter se habere quasi opinatum. Sed q idem homo de eodē simul habeat opinionem & scientiam, non est verum omnino, sed aliquo modo. Sicut enim falsa opinio & vera opinio possunt esse de eodē quodammodo, sed nō simpliciter: sic etiam est de opinione & scientia. Siquis enim diceret, q opinio vera & falsa essent pœnitus de eodem, sicut aliqui dicunt, puta illi qui dicebant q omne quod alicui videtur est verum, vt dicitur in 4. Met. ille qui sic diceret, vellet consequi aliqua inconuenientia, & multa quidem alia quę posita sunt in 4. Metaph. quæ consequuntur ex hoc, q aliquis dicit idem esse verum, & falsum, & specialiter hoc inconueniens consequeretur ei, q nulla opinio esset falsa, & q ille qui opinatur falsa, non opinaretur. Nō ergo potest dici q vera opinio & falsa sint eiusdem simpliciter. Sed quia idem dicitur multipliciter, contingit quodammodo

Notādum.

modo opinionem veram & falsam esse eiusdem, & quodammodo non. Si enim accipiatur idem subiectum fm rem, de quo sunt opiniones, sic de eodem potest esse opinio vera et falsa. Si autem accipiatur idem esse ipsum enũtiabile opinatum, sic hoc est impossibile. Puta diametrũ esse commensurabilem lateri quadrati opinatur aliquis falsa opinione, & inconueniens est dicere, q hoc enuntiabile aliquis opinet vera opinione. Sed fm q accipimus ipsum subiectum enuntiabile diametrum, sic eiusdẽ potest esse opinio vera & falsa. Nam circa diametrũ, vnus vere opinatur q sit vere incommensurabilis, alius falsò, q sit commẽsurabilis. Et sic manifestum est, q id, de quo est opinio & scientia, & si sit idem subiecto, non tamẽ est idem fm rõnem. Est.n. idem subiecto diametrũ commẽsurari, & diametrum non commensurari, quia subiectũ vtriusq; enuntiabilis est idem, tamen manifestum est, q ratione differt diameter, fm q accipitur vt commensurabilis, & fm q accipitur incommensurabilis. Et sic opinio vera & falsa possunt esse eiusdem subiecti, nõ autem eiusdem fm rationem. Similiter est etiam de scientia & opinione. Nam sciẽtia quidem est de hoc q aliquis sciat animal, ita tamen q non contingat id non esse animal, sed opinio est de hoc q aliquis scit animal, ita tamen q contingat illud non esse animal. Puta si scientia sit q homo vere sit id quod est animal, & sic impossibile sit se habere, opinio vero sit de hoc q homo non vere sit id quod est animal, & per hoc contingat aliter se habere. Manifestum est.n. q idem est subiectum, & scitum, & opinatum quod est homo: sed nõ est vt idem ratione. Sic ergo ex dictis manifestũ est, q non contingit omnino simul idem scire & opinari, quia simul homo haberet existimationẽ q posset aliter se habere, & q nõ posset aliter se habere. Sed in alio hoĩe hoc contingit, q de eodem vnus habet scientiam, & alius opinionẽ, sicut dictum est. In eodem vero homine nõ contingit rõne iam dicta. Deinde cũ di.

ARO Y. *De reliquis autem, quo nam pacto distribuenda sint, de mente inquam, de intellectu, de scientia, de arte, de prudentia, de sapientia, aliis in locis pertractabitur. Quædam.n. ipsorum ad Naturalem, quædam ad morum magis pertinẽt contemplationem.*

ANT. Reliqua autem, qũo oportet distribuere in rationem, & intellectũ, & sciam, & artẽ, & prudentiam, & sapientiam, hæc quidem physicæ, illa vero ethicæ speculationis magis sunt.

Comparat scientiam ad aliquos habitus qui se habẽt ad verum. Et primo ad illos habitus, qui sunt de conclusionibus. Secũdo ad habitum qui specialiter respicit mediũ. ibi. {Solertia aũt &c.} Dicit ergo primo, q reliqua ab opinione ad cognitionem pertinentia qũo distinguantur in rõnem & intellectum, & scientiam, & artẽ, & prudentiam, & sapientiam, quantum ad aliquid, pertinent ad cõsiderationem Philosophiæ.s. vel etiam Philosophię naturalis, quantum autem ad aliquid ad considerationẽ Philosophiæ moralis, quæ dicitur ethica. Ad cuius euidentiam sciendum est, q Arist. in 6. Eth. ponit quinque, quæ se habent semper ad verum.s. artem, scientiam, sapientiam, prudentiam, & intellectum, subiungens duo, quæ se habent ad verum & falsum.s. suspitionem & opinionem. Prima autem quinque se habent solum ad verum, quia important rectitudinem rationis. Sed tria eorum.s. sapientia, scientia, & intellectus important rectitudinem cognitionis circa necessaria. Scientia quidem circa conclusiones, intellectus autem circa principia, sapientia autem circa altissimas causas, quæ sunt causæ diuinæ. Alia vero.s. ars & prudentia important rectitudinem rationis circa contingentia. Prudentia quidem circa agibilia.i. circa actus, qui sunt in operante, puta amare, odire, eligere, & huiusmodi, quæ pertinent ad actus morales, quorum etiam est directiua prudentia. Ars autem importat rectitudinem rationis circa factibilia.i. circa ea, quæ aguntur in exteriorem materiam, sicut est secare & alia huiusmodi opera, in quibus dirigit ars. Hic aũt addit rõnem, quę pertinet ad deductionẽ principiorum in conclões. Determinate quidem de sapientia qd sit, & qũo se habeat & de scia, & intellu, & arte, pertinet aliqualiter ad Philosophiã primã. Prudentia vero pertinet ad cõsiderationẽ moralẽ, intellectus, & rõ, fm q significant potentias quasdam, pertinẽt ad considerationem naturalem, vt patet in libro de Anima. Deinde cum dicit.

ARO Y. *Solertia vero bona quadam est cõiectatio medij in tempore admodũ breui, veluti si quispiam hoc viso lunam eam partem, quæ est versus solem, lucidã semper habere cito perceperit, propterea id ipsum effici, quod lumen ex sole suscipiat luna: aut si viso paupere diuitẽ adeũte, hoc illũ propterea facere, q mutuo argentum accipit, intellexerit: aut si cognouerit cur hi sunt amici, quia sunt eiusdẽ hoĩs inimici. Oẽs.n. medias cãs qui vidit, extrema cognouit, lucidã partẽ versus solẽ habere sit A, solis lucere lumine sit B, luna sit C. Igitur ipsum B.i. solis lucere lumine cõpetit C, ipsi inquã lunæ: at ipsum A lucidam inquam semper versus solem habere partem ipsi B inest: quare fit vt A per B medium ipsi competat C.*

ANT. Solertia autem est subtilitas quędam in non perspecto tempore medij inueniendi, vt si aliquis videns q splendorem semper habet à solę luna, statim intellexit pp quid hoc sit, qa pp id, q illustratur à sole, aut disputantem cũ diuite, cognouit qm accommodatus est, aut pp id qd amici sunt, quia inimici eiusdẽ sunt. Oẽs.n. cãs medias videns cognouit & vltimas. Splendidum esse à sole sit in quo A, lucere à sole B, luna C. Inest autem lunæ quidem C ipsi B quod est lucere à sole, ipsi autem B A, quod est hoc esse splẽdidum à quo splendor, quare & ipsi C A per B.

Facit mentionem de habitu, qui spãlr respicit mediũ. Et dicit, q solertia est quædam subtilis & facilis coniectuatio medij, pp quod aliquid euenit, & hoc qñ non habet maximũ tps ad perspiciendũ vel deliberãdũ, sicut si aliqs vidẽs q sp luna qñ conuertitur opposita ad solẽ, splẽdorẽ habet p totum, statim intellexit pp qd hoc fit.s. qa illustrat à sole. Et silr in actibus humanis. Si aliqs videat aliquẽ pauperẽ altercãtẽ cũ aliquo diuite, cognoscit q ille diues accõmodauit ei aliqd, & altercat de redditione. Vl' si aliqs vidẽs aliqs, q prius fuerãt inimici, eos esse factos amicos, cognouit & pp qd hoc fit, qa.s. sunt inimici eiusdẽ. Et q cognoscere mediũ sit cognoscere pp qd manifestat.2. Prĩo qdẽ p rõnẽ, qa talis solers videns oẽs cãs medias, cognouit & vltimas, i quas fit vltĩa resolo, p qñ cognoscit pp qd. Secundo manifestat p exẽplũ ordinatũ i syllo. Vt ponamus lunã eẽ C, i. minorẽ extremitatẽ, sed esse splẽdidũ p oppositionem ad solem sit A maior extremitas, sed illuminari à sole sit B.i. mediũ, C.n. est B.i. luna habet lumen à sole, & A inest ipsi B, quia quod habet lumen à sole splendet econuersum ad solem, & sic probatur q A insit ipsi C per B. Vnde patet q solertia est quædam perspicacitas velociter apprehendẽdi medium, qd cõtingit ex naturali aptitudine, & ẽt ex exercitio. Posuit aũt diuersa exẽpla solertiæ, vt oñdat q i oĩbus pdictis habitibus.s. prudentia, & sapiẽtia, &c. possit esse solertia.

Expositionis S. Thomæ super librum primum Posteriorum finis.

ARISTOTELIS POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER SECVNDVS,

Cum S. Thomæ expositione.

LECTIO PRIMA.

Quatuor eorum, quæ scimus quæstiones esse, quæ omnes ipsius medij esse ostenditur.

ARGY. *EA, quæ quæruntur, tot sane profecto, quot sunt ea, quæ scimus. Quærimus autem quatuor: esse, propter quid est, si est, atq; quid est.*

ANT. Vide in an. Tex. c. 1.



Q Vestiones sunt equales numero his, quęcunq; vere scimus. Quęrimus autem quatuor: quia, propter quid, si est, quid est. F

POstquam Philosophus in primo libro determinauit de syllogismo demonstratiuo, in hoc libro intendit determinare de principiis eius. Est autem duplex principium demonstratiui syllogismi. s. mediũ eius, & primę propositiones indemonstrabiles. Diuiditur ergo liber iste in duas partes. In prima determinat de cognitione medij in demonstrationibus. In 2. de cognitione primarum propositionum. ibi. {De principiis autem qualiter
Lect. 1. fiunt cognita &c.} Quia enim in primo libro habitum est, q omnis doctrina & disciplina fit ex præexistenti cognitione, in demonstrationibus autem cognitio conclusionis accipitur per aliquod medium, & p primas propositiones indemõstrabiles, residuum erat inuestigare qualiter ista cognoscantur. Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima inuestigat quid sit medium in demonstrationibus. In 2. parte inquirit, quomodo illud G
Lect. 2. medium nobis innotescat. ibi. {Quomodo autem quod quid est ostenditur.} Quia vero medium in demonstrationibus assumitur ad aliquid innotescẽdum, de quo poterat esse dubitatio vel quæstio, ideo circa primum duo facit. Primo enim ponit numerum quæstionum. Secundo, ex ipsis quæstionibus inuestigat propositum, ostendens qualiter quæstiones pertineant ad medium demonstrationum. ibi. {Quærimus autem, cum quęramus.} Circa primũ tria facit. Primo enumerat quæstiones. Secundo manifestat compositas quæstiones. ibi. {Cũ quidem enim verum hoc.} Tertio simplices. ibi. {Quædam
Cap. 6. autem alio modo.} Dicit ergo primo, q æqualis est numerus quæstionum, & eorum, quæ sciuntur. Cuius ratio est, quia scientia est cognitio per demonstrationem acquisita. Eorũ aũt oportet per demõstrõnẽ cognitionẽ acquirere, quæ ante fuerint ignota: & de his quæstiones facimus, quæ ignoramus. Vnde sequitur q ea, quæ quęruntur sint æqualia numero his, quæ sciuntur. Quatuor autem sunt, quæ quæruntur, scilicet quia, propter quid, si est, & quid est: ad quæ quatuor reduci potest quicquid est quæribile, vel scibile. Diuidit autem in primo Topicorum quæstiones siue problemata aliter in quatuor, quæ omnia comprehenduntur sub vna harũ quęstionum, quæ dicitur quæstio quia. Non enim intendit ibi, nisi de quæstionibus ad quas dialecticæ disputatur. Deinde cum dicit. H

ARGY. *Nam cum quærimus vtrũ hoc, an hoc sit, plura cõplectentes hoc pacto, vtrũ sol deficiat, an non deficiat, esse tamen quærimus. Cuius id indicium est. Hoc. n. inuento, solem inquã ipsum deficere, statim cessamus. Atq; si à principio solem deficere scimus, non quærimus vtrum deficiat sol.*

ANT. Cum quidem. n. verum hoc, aut hoc sit, quęrimus in numerum ponentes, vt vtrum sol deficiat, aut non, ipsum quia quærimus. Signum est. Inuenientes. n. quia deficit, pausamus. Et si in principio sciremus, quia deficeret, non quæreremus vtrum deficeret.

Manifestat propositas quæstiones, & primo compositas. Ad cuius euidentiam considerandum est, q cum sciẽtia non sit nisi veri, verum autem significatur solum per enuntiationem, oportet solam enuntiationem esse scibilem, & per consequens quæribilem. Sicut autem in 2. Peri hermenias dicitur, enũtiatio dupliciter formatur. Vno quidem modo ex nomine & verbo absq; aliquo opposito, vt cum dicitur homo est. Alio modo quando aliquid tertium adiacet, vt cum dicitur, homo est albus. Potest ergo ratio formata referri, vel ad primum modum enuntiationis, & sic erit quasi quæstio simplex, vel ad secũdũ modum, & sic erit quæstio quasi composita, vel in numerum ponens, quia videlicet est quæstio de compositione duorum. Circa hunc ergo modum enũtiationis duplex quæstio formari potest. Vna quidem an hoc sit verum quod dicitur. Et hanc quæstionem primo exponit dicẽs, q cum de aliqua re quærimus, vtrum illa res sit hoc aut illud, sic quodammodo ponimus in numerum accipiendo. s. duo, quorum vnum est prędicatum, & aliud subiectum. Puta cum quærimus vtrum sol sit deficiẽs per eclipsim, vel non, & vtrum homo sit animal, vel nõ, tunc dicimur quærere quia, non ita q hoc quod dico quia, sit nota, vel signum interrogationis, sed quia ad hoc quærimus, vt sciamus quia ita est. Cuius signum est, quia cum inuenerimus per demonstrationem, quiescimus à quærẽdo, & si in principio hoc sciuissemus, non quæreremus vtrũ ita sit. Inquisitio autem nõ cessat, nisi habito eo, quod quærebatur. Et ideo cum quæstio, qua quærimus vtrũ hoc sit hoc, cesset habito q ita est, manifestum est, quid huiusmodi quæstio quærit. Deinde cum dicit. (Lect. 1. c. 2.)

ARGY. *Cum autem scimus esse, tum propter quid est dicere consueuimus: deficere namq; solem, terramq; moueri scientes, cur deficit quærimus, aut mouetur. Atq; hæc hoc pacto.*

ANT. Cum autem scimus ipsum quia, ipsum propter quid quærimus, vt scientes quia deficit luna, & quia mouetur terra propter quid deficit. & propter quid terra mouetur, quęrimus. Hoc quidem igitur sic.

Manifestat consequentem quæstionem, quæ etiam in numerum ponit, & dicit, q cum scimus quia ita est, quęrimus propter quid ita sit, puta cum scimus quia sol est deficiens per eclypsim, & q terra est mota in terręmotu, quærimus propter quid sol deficiat, aut propter quid terra moueatur. Hoc ergo quærimus ponentes. s. in numerum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quædam alio quærimus modo. Quærimus. n. si sit, an non sit centaurus, aut Deus: si sit autem nec, ne simpliciter dico: sed non si albus sit, aut nõ albus. Hoc percepto, & Deum inquam esse, vel hominem; quid est postea quærimus: vt quid est Deus, quid homo. Hæc igitur & tot sunt: quæ quærere conuenimus, & quæ iam scimus inuenta.*

ANT. Quædam autem alio modo quærimus, vt si est, aut non est, centaurus: aut Deus. Hoc autem si est, aut non est, simpliciter dico: sed non si album est, aut non. Cognoscentes autem quia sunt, quid est quærimus, vt quid est Deus, aut quid

quid est homo. Quę quidem igitur quærimus, & quæ inuenientes scimus, hæc, & tot sunt.

Manifestat alias duas quæstiones, quæ non ponunt in numero, sed sunt simplices. Et dicit ꝙ quædã quærimus alio modo à prædictis quęstionibus. s. non ponẽtes in numerum. Vtpote si quæramus an sit centaurus, vel nõ, hic simpliciter quærimus de centauro an sit, nõ autem quæritur an centaurus sit hoc, puta album vel non, & sicut scientes quia hoc est illud, querebamus propter quid, ita etiam scientes de aliquo, quia est simpliciter, quærimus quid sit illud puta, quid est Deus, aut quid est homo. Hęc igitur & tot sunt illa, quæ querimus, quæ cum inuenerimus, dicimur scire. Deinde cum dicit.

ARGV. *Cum autem quærimus esse, aut si est simpliciter, tum si sit, nec ne ipsius medium quærimus. Atq; cognito vel esse, qui quidem modus aliqua ex parte rei complectitur quæstionem, vel si est, quod quidẽ* B *simplex est rei quæstio rursus propter quid est, aut quid est, quærimus, quid nam sit tunc ipsum medium quærimus.*

ANT. Quærimus autem, cum quæramus quia, aut si est simpliciter, vtrum sit medium ipsius, aut non. Cum autem cognoscentes aut quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter, iterũ propter quid quærimus, aut quid est, tunc quærimus quid sit medium.

Ostendit qualiter prædictæ quæstiones se habeant ad mediũ. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifestat quod dixerat. ibi. {Dico aũt quia.} Tertio probat propositum. ibi. {Contingit autẽ itaq; in omnibus quæstionibus &c.} Circa primum sciẽdum est, ꝙ prædictarum quatuor quæstionum, quarum C duæ ponũt in numerũ & duæ nõ ponunt, primam vtrãq; in vnam coordinat. s. quæstionem quia, & quæstionem an est. Et dicit, ꝙ cum quærimus, quia hoc est hoc, aut cum quærimus de aliquo simpliciter si est, nihil aliud quærimus, quám vtrũ aliquod mediũ ipsius, quod quærimus, sit inuenire, vel non. Quod non dicitur ſm ipsam formam quæstionis. Non. n. cum quæro an sol eclypsetur, vel an homo sit, ex ipsa forma quõnis quæro an sit aliquod medium, quo possit demonstrari solem eclypsari vel hominem esse: sed si sol eclypsatur, vel homo est, consequens est, ꝙ sit aliquod medium inuenire ad demõstrãdum ista quæ quæruntur. Non enim fit quæstio de immediatis, quæ & si vera sunt, non tamen habent mediũ, quia huiusmodi cum sint manifesta, sub quęstione nõ cadunt. Sic ergo qui quærit an hoc sit hoc, vel an hoc sit simplex, ex consequenti quærit an sit huiusmodi medium. Quæritur enim in quæstione si est, vel quia est, an sit id quod est mediũ, quia id quod est medium est ratio eius, D de quo quæritur an hoc sit hoc, vel an simpliciter, vt infra dicetur. Non tñ quæritur sub ratione medij. Contingit autem inuento quod quæritur per duas quæstiones, cognoscere aut quia est, aut si est, quorum alterum est cognoscere esse simpliciter, alterum esse in parte, sicut cum cognoscimus ꝙ homo est albus, quia esse album non significat totaliter esse hominis, sed significat ipsum esse aliquid. Et ideo cum homo sit albus non dicitur esse simpliciter, sed esse secundum quid. Sed cum dicit homo, est significatur ipsum esse simpliciter, & cum homo sit ens, dicitur sĩari simpliciter. Cũ ergo cognito quia est, quærimus propter quid est, aut cognito si est, quærimus qd est. tunc quærimus quid sit medium. Et hoc similiter est accipiendum non ſm formam quæstionis, sed ſm concomitantiam. Non enim qui quærit causam propter quam sol eclypsatur, quærit ipsam vt medium demõstrãs, sed quærit id quod est medium: quia consequens est, vt hoc A habito possit demonstrare. Et eadem ratio est de quęstione quid est. Deinde cum dicit.

Atq; modũ tũ aliqua ex parte rei qõnem cõplecti dico, cum hoc dicitur pacto. Deficit ne luna, aut accrescit? tum enim, vt patet, si quippiam competat, insitq; cuipiam, quæritur. Simplicem hanc quæstionem appello, est ne luna, vel nox, vel dies? ARGV.

Dico autem quia aut si est in parte, aut simpliciter. In parte quidem igitur, vtrum deficit luna, aut augetur? Si. n. est aliquid, aut non est aliquid in huiusmodi inquirimus. Simpliciter autem est, si est aut non est luna, aut nox? ANT.

Manifestat quod dixerat, ꝙ quia est, & si est differunt sicut in parte & simplr. Cũ. n. quærimus vtrũ luna deficit, aut vtrum augetur, est quæstio in parte. In huiusmo-B di. n. qõne quærimus si luna est aliquid, puta si deficiẽs, aut aucta, vł nõ. Sed cũ quærimus an luna sit, siue an nox sit, est quæstio de esse simpliciter. Deinde cum dicit.

Fit igitur, vt omnibus in quæstionibus, quæratur, aut si sit medium, aut quidnam medium ipsum sit. Causa. n. est ipsum medium, atq; vniuersis hæc quæritur, deficit ne luna? est ne huius aliqua causa? Postea cognito hoc, causam inquam aliquam esse, quidnam sit illa causa quærimus. Causa. n. tã essendi simpliciter, q̃ essendi quippiam eorũ, quæ vel per se, vel per accidens competunt, ipsum medium est. Atq; simpliciter esse dico subiectum ipsum: vt lunam, aut solem, aut terram, aut triangulum quippiam esse, vt defectionem si in medio vniuersi cõ- C *sistat, an non in eo consistat, æqualitatem, inæqualitatẽ, et huiuscemodi. In his. n. omnibus patet idem esse quid est: atq; propter quid est. Quid est lunæ defectio? priuatio lucis ob interpositionẽ terræ, ꝑ quid est defectio lunæ? aut cur deficit luna? q̃a lux eius deficit, obiiciente se terra. Quid est concẽtus? ratio numerorũ inter acutũ, & graue, cur inter sese graue, atq; acutum consona sunt? quia numerorũ inter sese suscipiunt rationem acutũ ipsum & graue. Est ne inter acutum & graue concentus? consimilis' ne ratio ipsorum in numeris? Quod simul atq; percepimus, quænam sit illa ratio quærimus.* ARGV.

Contingit itaq; in omnibus quæstionibus quærere, aut si est mediũ, aut quid est medium. Causa quidem. n. medium est. In omnibus autẽ D hoc quæritur, vt vtrum luna deficiat, vtrum sit aliquod mediũ aut non. Post hoc scientes quia est, quid igitur hoc sit quærimus. Causa. n. ipsius esse non hoc, aut hoc, sed simpliciter secundum substantiam, aut nõ simpliter, sed aliquid horum, quæ sunt per se, aut secundum accidẽs, medium est. Dico autem simpliciter quidem substantiam, vt lunam, aut terram, aut triangulum, quid autem est defectum, æqualitatem, inęqualitatẽ, si in medio terra sit, aut non. In omnibus enim his manifestũ est ꝙ idem sit, quod quid est, & propter quid est. Amplius quid est effectus, priuatio luminis à luna ex terræ ANT. Vide in an.

obiectu,

obiectu. Propter quid est defectus, aut propter quod deficit luna? propter defectum luminis opposita terra. Quid est consonantia? ratio numerorum in acuto et graui. Propter quid resonat acutum graui? propter id, quod rōnē habet numeralem acutum & graue, vtrum sit in numeris ratio ipsorum. Accipientes autem quia est, quid igitur est ratio?

Probat propositum. s. ꝙ prædictæ quæstiones pertineant ad medium. Et primo probat per rationem. Secūdo probat per signum. ibi. {Quod autem sit mediū.} Cōcludit ergo primo ex præmissa manifestatione, ꝙ in omnibus prædictis quæstionibus, vel quęritur an sit mediū scilicet in quæstione. quia, & in quæstione si est: vel quæritur quid est mediū. s. in qōne propter quid, & in qōne quid est. Et probat ꝙ quæstio propter quid, quærat quid sit medium. Manifestum est enim ꝙ causa est medium in demonstratione quæ facit scire: quia scire est causam rei cognoscere. Causa autem est quod quæritur in omnibus prædictis quæstionibus. Quod primo manifestat in quæstione, quia. Cum enim quæritur vtrum luna deficiat, quæritur secundum modum supra expositum, vtrū aliquid sit causa defectus lunæ, vel non est. Et consequenter hoc manifestat in quęstione propter quid. Cum. n. scimus, quia est aliquid causa defectus lunæ, quæritur quid sit causa, & hoc est quærere propter quid. Et eadē ratio est in aliis duabus quæstionibus, vt p sequentia manifestat. Dicit enim ꝙ siue accipiamus aliquam rem esse nō hoc aut hoc, puta cum dico, homo est albus aut grammaticus: sed accipiamus ipsam substantiam simpliciter esse, siue etiam non accipiamus rem aliquam esse, & simpliciter, sed rem aliquam esse aliquid ponendo in numerum, siue id aliquid sit de numero eorum, quæ prædicātur per se, siue de numero eorum, quæ prædicantur per accidēs, siue hoc modo, siue illo accipiamus rē esse: causa eius est medium ad demonstrandum ipsum. Exponit autem cōsequenter quod dixit, simpliciter substantiā esse, cū quærimus de luna, aut de terra, aut de triangulo, aut de quolibet subiecto an sit: & ad hoc demōstrādum accipitur aliquod medium. Dico autem rem esse aliquid, cum quęrimus eclypsim de luna, aut æqualitatem, aut inæqualitatem de triangulo, aut de terra vtrum sit in medio mundi aut non. Et ostendit ꝙ non differt quantum ad propositum vtrolibet modo accipiatur rem esse, quia in oībus prædictis idem est quid est, & propter quid. Et hoc manifestat primo in defectu lunæ. Si enim quæratur quid est defectus lunæ? rñdetur, ꝙ est priuatio luminis ā luna propter terram, quæ obiicitur inter ipsam & solē. Et hoc idem respōdemus si quæratur propter quid luna deficit. Dicit enim ꝙ luna deficit propter defectum luminis ex oppositione terræ. Et idem manifestat in alio exemplo. Si enim quæratur quid est consonantia? respondetur ꝙ est ratio. i. proportio numerorum secundum acutum & graue. Et rursum, si quæratur propter quid acutum consonat graui? respondetur propter id, quod habent numeralem proportionem acutum & graue. Sic ergo quæstio quid est, & quæstio propter quid, redeunt in idem subiecto, quamuis differant ratione. Vnde quia cum quæritur propter quid, quæritur quid sit medium, vt ostensum est relinquitur ꝙ cum quæritur quid est, similiter quæratur medium. Et idem ostendit in quæstione, quia. Vt enim dictum est, cōsonantia est ratio in numeris acuti & grauis, cum ergo quæritur vtrum acutum & graue cōsonēt, quæritur vtrū sit aliqua ratio numeralis acuti & grauis, & hoc est medium ad demōstrandum ꝙ acutum & graue consonant. Relinquitur ergo ꝙ in quæstione, quia, q̄ritur an sit medium. Cū autem acceperimus quia est aliqua ratio numeralis acuti & grauis, quæremus q̄ sit rō illa. Et hoc est quærere quid vel propter quid. Videtur

Qd qd, & pp quid redeūt in idē subiecto.

Medium in demon.

E hic Arist. dicere ꝙ diffinitio passionis sit medium in demonstratione. Sed considerandum est, ꝙ diffinitio passionis perfici non potest sine diffinitione subiecti. Manifestum est enim ꝙ principia, quæ continet diffinitio subiecti sunt principia passionis. Non ergo demonstratio resoluet in primam causam, nisi accipiatur vt medium demonstrationis diffinitio subiecti. Sit ergo passionem concludere de subiecto per diffinitionem passionis, & vlterius diffinitionem passionis cōcludere de subiecto per diffinitionem subiecti. Vnde etiam in principio dictum est, ꝙ oportet præcognoscere quid est, non solum de passione, sed etiam de subiecto, quod non oporteret nisi diffinitio passionis concluderetur de subiecto per diffinitionem subiecti. Et hoc patet per exemplum. Si velimus de triangulo demonstrare, quòd habet tres angulos æquales duobus rectis: accipiamus primo pro medio, quod est figura habens angulum extrinsecum æqualem duobus rectis intrinsecis sibi oppositis, quod est quasi

Li. primo. Lect. 2. tex. cz. r.

Notandū.

F diffinitio passionis. Quod iterum demonstrare oportet per diffinitionem subiecti, vt dicamus. Omnis figura tribus rectis lineis contenta, habet angulum exteriorem æqualem duobus interioribus sibi oppositis: sed triangulus est huiusmodi, ergo &c. Et idem patet si velimus demonstrare quòd vox acuta & grauis consonent, accipiamus diffinitionem passionis vt hic dicitur, scilicet ꝙ habent proportionem numeralem, sed rursus ad hoc demonstrandum oportet accipere diffinitionem grauis acuti. Nam grauis vox est, quæ in multo tempore nata est mouere sensum: acuta autem quæ in modico tempore: modici autem ad multum est proportio numeralis. Nec refert si aliter diffiniatur acutum & graue. Oportet. n. in eorum diffinitione ponere aliquid ad quantitatem pertinens, & sic necesse erit concludere in eis proportionem numeralem. Deinde cum dicit.

Indicat etiam circa ea, quorū mediū sensu per-
G *cipi nō potest, nos ipsum mediū quærere. Nā nō sentiētes lunæ defectionē, est ne, an non est, defectionē quærimus lunæ. Quòd si essemus in ipsa luna, neq; si sit, neq; cur sit defectio, vtiq; quæreremus: sed simul vtrunq; se nobis vltro offerret, atq; patefieret. Esse. n. ex sensu perceptione, & ipsum vniuersale notum nobis fuisset. Sensu nanq; terrā nūc sese obiicere lunæ cognosceremus. Pateret. n. visu nunc deficere lunam: atq; ex hoc ipsum emersisset vniuersale. Vt igitur dicebamus idē est scire quid est, & propter quid est. Et hoc, aut simpliciter, & non aliquid eorum, quæ insunt: aut aliquid eorum, quæ competunt, veluti duo recti, aut maius, vel minus, & huiuscemodi. Patet igitur omnia, quæ quæ-*
H *runtur, medij quæstionem esse.*

Quòd autem medij sit quæstio, ostenditur quandocunq; medium sensibile est. Quærimus enim non sentientes, vt defectum, si est. Si vero essemus super lunam, non vtiq; quæreremus, neque si sit, neque propter quid, sed simul manifestum esset vtique: ex eo enim quòd sentimus, et vniuersale nobis factū est scire. Sensus quidem est eius quod nunc obiicitur: & manifestum enim est quòd nunc deficit, ex his autem vniuersale vtiq; factum est. Sicut igitur diximus, quod quid est scire idem est, & propter quid est. Hoc autem, aut est simpliciter, & non eorum, quæ insunt aliquid, aut quæ in-

sunt

A funt, vt quoniam duo recti funt. aut quoniam maius. aut quoniam minus eſt. Quod quidem igitur omnia, quæ quæruntur, medij quæſtio ſit, manifeſtum eſt.

Oſtendit propoſitum per ſignum ſenſibile. Et dicit ꝙ ea, in quibus medium eſt ſenſibile, manifeſte oſtendunt ꝙ omnis qō ſit qō medij, quia. ſ. bene medium ſenſibile per ſenſum innoteſcit, nullus relinquitur qōni locus. Tūc enim quærimus in rebus ſenſibilibus ſm aliquam prædictarum qōnum, qñ medium non ſentimus, ſicut quærimus an ſit defectus lunæ, vel ſi eſt defectus lunæ, vel non: quia non ſentimus medium quod eſt cā faciens deficere lunam. Sed ſi eſſemus in loco, q̄ eſt ſuper lunam, videremus qſio luna ſubintrando vmbram terræ deficeret: iō circa hoc nihil quęreremus, nec ſi eſt, nec propter qd eſt, ſed ſimul vtrūque nobis fieret manifeſtum. Et quia poſſet aliquis obuiando dicere, ꝙ ſenſus eſt ſingularium, ea B vero, quæ quæruntur ſunt vl'ia: ſicut & ea, q̄ ſciuntur, & ita per ſenſum non videtur ꝙ poſſit nobis innoteſcere id, de quo eſt qō. Ideoquaſi obuiationi rñdens ſubiungit, ꝙ ex hoc ipſo ꝙ ſentiremus particulare. ſ. ꝙ hoc corpus lunæ nunc ſubintrat hanc vmbram terræ, ſtatim accideret nobis ꝙ ſciremus vl'e. Senſus. n. noſter eſſet de hoc ꝙ nūc lumen ſolis obſtruitur per oppōnem terræ, & ꝑ hoc manifeſtum eſſet nobis ꝙ luna nunc deficit. Et qa nos coniiceremus ꝙ ſemper hoc modo accideret lunæ defectus, ſtatim in noſtra ſcīa ſenſus rei ſingularis fieret vl'is. Et ex hoc exemplo concludit ꝙ idem eſt ſcire quod quid eſt, & propter quid. Nam ex hoc ꝙ videmus terram interpoſitam inter ſolem & lunam, ſciemus & quid eſt defectus lunæ, & propter quid luna deficit, quorum vnum. ſ. ſcire quid eſt, refertur ad ſcientiam, qua ſcimus de aliquo ꝙ ſimpliciter ſit, nō autem ꝙ aliquid inſit alicui, ſed propter quid refertur ad cognitionem eorum, quę inſunt: ſicut cum dicimus ꝙ tres anguli ſunt æquales duobus re- C ctis, aut maiores aut minores. Vltimo autem epilogando concludit principale ꝓpoſitum, ſ. manifeſtum eſt ex prędictis, in omnibus, quæ quæruntur eſſe medij qōnem.

LECTIO II.

Vtrum omnium, quorum eſt demonſtratio, ſit diffinitio, & econuerſo, & vtrum alicuius eiuſdem ſit diffinitio, & demonſtratio.

ARGT. *His itaq; determinatis dicendum eſſe videtur, quonam pacto oſtenditur ipſum quid eſt, quis reductionis eſt modus, quid eſt deniq; & quorum eſt diffinitio. Atq; antea dubitandum eſſe videtur.*

ANT. QVomodo autem quod quid eſt demonſtretur, & quis modus introductionis, & quid eſt diffinitio, & quorum, dicemus: opponentes primum de ipſis.

POſtq̄ Philoſophus oſtendit ꝙ omnis qō eſt quodam modo qō medij, quod quidem eſt quod quid eſt, & propter quid, hic incipit manifeſtare qual'r medium nobis innoteſcat. & diuiditur in partes duas. In prima parte oſtendit qūo & quid eſt, & propter quid ſe habent ad demonſtrationem. In ſecunda parte oſtendit qūo oporteat inueſtigare quod quid eſt, & propter qd. ibi. {Qūo autem oportet venari.} (Lect. 13.) Prima aūt pars diuiditur in partes duas. In prima manifeſtat qūo ſe habeat ad demonſtrationem li qd eſt. In ſecūda manifeſtat qūo ſe habeat ad demōſtrationem li propter qd, qđ ſignificat cām. ibi. {Qm̄ aūt ſcire opinamur, cum ſciamus cām.} (Lec. 9.) Circa primum duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio. Secundo proſequitur ꝓpoſitum. ibi. {Principium aūt futurorū.} Dicit ergo primo, ꝙ quia omnis qō ad cuius determinationem demonſtratio inducitᷣ, eſt qō medij, quod eſt qd, & propter quid, oportet primo dicere per quem modū hoc ipſum quod quid eſt nobis oſtendatur, vtrum. ſ. per demōſtrationem vel per diuiſionem, vel quouis alio mō. Et iterum oportet dicere quis ſit modus reducendi ea, q̄ apparēt de re ad quod quid eſt. Et quia diffinitio eſt oratio ſignificans quod quid eſt, oportet etiam ſcire quid ſit diffinitio, & quæ ſint diffinibilia. In his autem hoc ordine procedemus. Primo quidem opponendo. Secundo autem veritatem determinando. Deinde cum dicit.

ARGT. *Idq; initium faciendum, qđ maxime dicendis erit accōmodatum. Dubitauerit itaq; quiſpiā, vtrū fieri poſſit, vt idem rationeq; eiuſdē, diffinitione, demōſtrationeq; ſciatur. an idipſum fieri nequeat.*

ANT. Principium autem ſit futurorum, quod vere ſit magis proprium habitarum rationum. Dubitabit enim aliquis, vtrum ſit idem, & ſecundum idem diffinitione ſcire, & demonſtratio- B ne, aut impoſſibile.

Exequitur propoſita ordine prędicto. Vnde primo ꝓcedit circa præmiſſa diſputatiue opponendo. Secundo veritatem determinando. ibi. {Iterum aūt ſpeculandum ſi non dicitur bene.} (Lec. 7.) Circa primum duo facit. Primo ꝓcedit diſputando de ipſa diffinitione, q̄ ſignificat quod quid eſt. Secundo de ipſo quid eſt ꝑ diffinitionem ſignificato. ibi. {Ipſius aūt quid eſt, vtrum ſyll's.} (Lec. seq. imme.) Circa primum tria facit. Primo inquirit diſputatiue, vtrum oīum quorum eſt demōſtratio, ſit diffō. Scđo vtrum ecōuerſo oīum quorum eſt diffō, ſit demonſtratio. ibi. {Quid aūt cuius eſt diffō.} Tertio vtrum alicuius eiuſdem ſit diffō, & demōſtratio. ibi. {Sed verū ſi non oīs.} Circa primū duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio. Scđo exequitᷣ ꝓpoſitum. ibi. {Dubitabit. n. vtiq; aliquis.} Dicit ergo primo, ꝙ inter ea, q̄ in futurum dicēda ſunt, principium oportet ſumere ab eo, qđ eſt conuenientiſſimum habita- C rum. i. conſequentium rōnum. Qđ quidem eſt de hoc ꝙ poſſet aliq̄s dubitare, vtrum contingat idem & ſm idem ſcire per diffōnem, & demonſtrōnem. Deinde cum di.

ARGT. *Etenim diffinitio ipſius quid eſt eſſe videtur. Omne autem quid eſt, vniuerſale eſt, atque affirmatiuum. At ratiocinationes alias negatiuas, alias non vniuerſales eſſe patet. Vniuerſa nāque ratiocinationes ſecundæ figuræ ſunt negatiuæ. Tertiæ autem vniuerſales non ſunt.*

ANT. Diffinitio quidem enim quod quid eſt ſcire vl': quod autem quid eſt omne vl'e & ꝓdicatiuū eſt. Sylli autem ſunt alij quidem priuatiui, aut non vl'es. Sicut in ſecunda quidem figura priuatiui omnes ſunt, in tertia verò non vl'es.

Probat ꝙ non oīum, quorum eſt demonſtratio, ſit diffinitio. Et hoc quadrupl'r. Primo quidem, quia diffō eſt D indicatiua eius quod quid eſt, omne aūt quod pertinet ad quod quid eſt, prædicatur & affirmatiue & vl'r: ergo diffinitio eſt ſolum eorum contentiua, ſiue ſignificatiua quæ prædicantur affirmatiue & vniuerſaliter. Sed non omnes ſyllogiſmi ſunt demōſtratiui conclōnum affirmatiuarum vl'ium, ſed quidam ſunt negatiui, puta omnes qui ſiunt in ſecunda figura, quidam verò particulares: puta omnes qui ſunt in tertia figura. Nun ergo omnium eſt diffinitio, quorum eſt demonſtratio. Secundo ibi.

ARGT. *Deinde nec eorum omnium eſt diffinitio, q̄ per primam affirmatiue demonſtrantur figurā: quale eſt hoc, oīs triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales, aliaq; ſimilia. Huius aūt ratio eſt, qa id ſcire qđ demōſtrari pōt, nil aliud eſt, quam demonſtrationem eius habere. Quare ſi eſt taliū de-*

monstratio, patet eorundem & diffinitionem non esse. Nam si esset, p diffinitionem etiã quispiam sciret demonstrationem non habens. Nihil.n.vetat, vt non simul demõstratio, atq; diffinitio habeatur.

ANT. Postea neq; eorum, quæ sunt in prima figura, omnium est diffinitio: vt quod omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huiusmodi autem ratio est, qm̃ scire demonstrabile, est demonstrationem habere. Quare si in talibus demonstratio est, manifestum est q non erit ipsorum diffinitio. Scit.n.vtique aliquis & fm diffinitionem non habens demonstrationem. Nihil enim prohibet non simul habere.

Vide Iann. Ostendit idem dicens, q neq; diffinitio etiam potest esse omnium eorum, quæ concluduntur per syllogismos affirmatiuos, quod contingit esse solum in prima figura: sicut demonstratiue syllogizatur, q triãgulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Hmõi autem qd dictum est. s. q non omnium, quæ syllogizantur possit esse diffinitio, ratio est, quia scire aliqd demonstratiue nihil aliud est, q̃ demonstrationem habere. Ex quo patet, q si osum horum scientia solum per demonstrationẽ habetur, non est eorum diffinitio. Ea.n.quorum est diffinitio, cognoscuntur per diffinitionem. Sequeretur ergo, q aliquis nõ habens eorum demonstrationem sciret ea, eo q nihil phibet aliquod habentem diffinitionem nõ simul habere demonstrationem, quãuis diffinitio sit demonstrationis principium. Non.n.quicũq; cognoscit principia, scit cõclusionem inducere demonstrando. Tertio ibi.

ARGV. *Inductione etiam idem satis ostendi, crediq; potest. Nihil.n.vnquam eorum, quæ vel per se, vel per accidens insunt diffinientes cognouimus.*

ANT. Sufficiens autem fides est ex inductione. Nihil enim aliquando diffinientes cognoscent, neque eorum quæ per se insunt, neq; quæ insunt fm accidens.

Ostendit idem per inductionem ex qua põe fieri præmissæ conclõnis sufficiens fides, quia demonstratio est eorum, q̃ per se insunt, vt patet de his, q̃ in primo habita sunt. Nullus autẽ vnquam cognouit per diffinitionem, neq; aliquid eorum, q̃ per per se insunt, neq; etiam aliqd eorum quæ per accidens insunt, qm̃ accidentium quæ p se vel per accidens insunt, non possunt esse aliquæ diffinitiones, vt habetur in 7. Meta. Quare eius quod est inesse per se vel per accidens, quod sylls concludit, nullus vnquam dedit diffinitionem. Quarto ibi.

Lect. 4. & seq.

ARGV. *Præterea si diffinitio substantiam explicat, atque declarat, patet talia non substantias esse. Perspicuum igitur est non omnis eius diffinitionẽ esse, cuius est demonstratio.*

ANT. Amplius si diffinitio substantiæ quædã est notificatio, hmõi manifestum est q non sint substantiæ. Quod qdem igitur nõ est diffinitio ois, cuius est & demonstratio, manifestum est.

Ostendit idem per rõnem, quia diffinitio est notificatio substantiæ, tum quia substantia principalr diffinitur, accñs aũt per posterius diffinitione, q̃ est per additamentum, vt habetur in 7. Meta. tum etiam, qa accidens non diffinitur, nisi quatenus significatur p modum substãtiæ p aliquod nomen. Hæc aũt, de quibus sunt demonstrationes, non sunt substãtiæ, nec p modum substãtiæ significantur, sed p modum accidentium, s. fm inesse aliquid alicui. Vnde concludit nõn esse possibile, q diffinitio sit omnis eius, cuius est demonstratio. Deinde cum dicit,

Tex. cõ. 4.

ARGV. *At est ne eius õis demonstratio, cuius est diffinitio? At videtur nõ esse, vna nãq; & eadẽ de hoc etiam est rõ. Constat.n.vnius ea rone, qua vnũ est, sciam vnam esse. Quare si id scire, qd demõstrari potest, nil aliud est, quã demonstrationem eius habere, eueniet aliqd, qd fieri nequit. Sciet.n.is, qui diffinitionem habet, sine demonstratione pfecto.*

ANT. Quid aũt, cuius est diffinitio, nunquid omnis est demonstratio, aut non? Vna quidem ratio, & de hac eadem est. Vnius enim inquantum vnum, vna est scientia. Quare si vere scire demonstrabile est sciam habere, accidet quoddam impossibile. Diffinitionem enim habens sine demonstratione sciret.

Inquirit an econuerso demonstratio sit omnis eius, cuius est diffinitio, Et ostendit q nõ, duplici rõne quarum prima supra tacta est. Vnius.n.inquãtum est vnum, videtur esse vna scia. i. vnus modus cognoscendi. Vnde si id, quod est demonstrabile vere scitur p hoc, q habetur demõstratio de eo, sequitur quoddam impoßle si per diffinitionem sciri possit, qa habens diffinitionem sciret aliqd demonstrabile absq; hoc q haberet demonstrationem; quod videtur incõueniens. Et hæc ratio fuit secundo posita inter præmissas. Secundam rationem ponit ibi.

Lect. pãti.

ARGV. *Præterea demonstrationum principia sunt diffinitiones: quorum non esse demonstrationes antea demõstrauimus. Alioquin in infinitum esset pcessio. Etenim aut principia demonstrantur, & principiorum sunt semp principia modusq; nullus vnq̃ occurrit, aut in primis stetur necesse est, q̃ quidem & diffinitiones sunt, & demonstrari non possunt.*

ANT. Amplius principia demonstrationum diffinitiones sunt: quarum non esse demonstrationes monstratum est prius, aut erunt principia demonstratiua, & principiorum principia, & hoc in infinitum abibit, aut primarum diffinitiones erunt indemonstrabiles.

Diffinitiones.n.sunt principia demonstrationum, vt in primo habitum est, sed principia non sunt demonstrabilia, qa sic sequeretur, q principiorum essent principia, & q demonstrationes in infinitum procederent, quod est impoßle, vt in primo ostẽsum est. Vnde sequitur, q diffinitiones sint indemonstrabiles, tanq̃ quædam principia prima in demonstrationibus. Et sic non omnium, quorum est diffinitio, est demonstratio. Deinde cum dicit.

ARGV. *At si non omnis eiusdem, cuiusdam ne saltem diffinitio ac demonstratio est, an neq; hoc esse põt? Non.n.eius est demonstratio, cuius est diffinitio. Etenim diffinitio est ipsius quid est substantiamq; declarat, demonstrationes autem id ipsum subiicere, sumereq; videntur. Mathematica nãq; quid est vnitas, quid par, quid impar, accipiunt: cæteraq; demonstrationes similiter.*

ANT. Sed vtrum si non ois eiusdem, sed cuiusdam eiusdẽ sit diffõ & demonstratio, aut impoßle sit? Non est demonstratio cuius est diffõ. Diffõ qdem ipsius quid est, & substantiæ est, sed demonstrationes vidẽtur omnes supponere esse,

&

& accipientes quod quid est, vt Mathematicæ quid vnitas, & quid impar, & aliæ similiter.

Inquirit vtrum sit possibile q alicuius eiusdem sit diffinitio & demonstratio, & si non omnis eius. Et ostendit q non, tribus rationibus. Quarum prima est, quia diffinitio est manifestatiua eius quod quid est, & substantiæ, idest essentiæ cuiuslibet rei. Demonstrationes autem hoc non manifestant, sed supponunt, sicut in mathematicis demõstrationibus arithmeticæ supponitur quid est vnitas, & quid est par, & simile etiam in aliis demonstrationibus. Ergo non est eiusdem demonstratio & diffinitio. Secundam rationem ponit ibi.

ARGT. *Præterea omnis demonstratio aliquid demonstrat de aliquo, vt esse, aut non esse. At in diffinitione nihil de alio pdicatur: veluti neq; aïal de bipede, neq; hoc de aïali, nec item figura de plano. Non est enim planum figura, neq; figura planum.*

ANT. Amplius omnis demonstratio aliquid de aliquo demonstrat, vt quia est, aut non est, in diffinitione autem nil alterum de altero prędicatur, vt quod animal de bipede, neq; hoc de animali, neq; de plano figura. Neque enim planum est figura, neque figura planum.

Quæ talis est. In eo, quod per demonstrationem concluditur prędicatur aliquid de aliquo vel affirmatiuè vel negatiuè: sed in diffinitione non prædicatur aliquid de aliquo sicut in hac diffinitione, Homo est animal bipes, neq; prædicatur animal de bipede, neque bipes de aïali. Et sĩr in hac diffinitione, Circulus aut triangulus est figura plana: nec planum prædicatur de figura, neq; econuerso. Si.n. partes diffinitionis adiungerentur sibi inuicẽ, oporteret q prædicatio intelligeretur per modum conuenientem diffinitioni.s. in eo quod quid est, hoc autem non videmus. Nec.n. genus prædicatur in eo quod qd est de differentia, neq; econuerso. Non ergo eiusdem est diffinitio & demonstratio. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGT. *Præterea differt quid est, & esse ostendere. At diffinitio quidem qd est patefacit, demõstratio vero quippiam inesse cuipiã, vel nõ inesse, demõstrat. Diuersorum aũt diuersa est demõstratio, nisi quid totius sit pars. Qd quidem pptereà dictum est, qd si demonstratum est triangulum oẽm duobus rectis angulos tres æquales habere, demõstratum est etiã triangulum duorum æqualium laterum tres angulos æquales duobus rectis habere. Iste nãq; partis, ille totius rõnem habere videtur. At quid est, & esse, non ita se habere videntur, quippe cũ neutrũ ad alterum partis habeat rationem. Patet igitur nec eius omnis demõstrationem esse, cuius est diffinitio: nec eius oĩs diffinitionem esse, cuius est demonstratio. Quibus efficitur, vt oĩno cuiusquam eiusdem vtrũq; habere non possit. Quare pspicuũ est, neq; idem esse diffinitionem demõstrationẽq;, neq; alterum in altero esse. Nam ea, quæ subiciuntur similiter profectò se haberent. Sed de his hactenus.: satis enim de hisce diximus dubitando.*

ANT. Amplius alterum est quod quid est, & quia est demonstrare. Diffinitio quidem igitur qd est ostendit: sed demonstratio, quia si est hoc de hoc, aut non est. Alterius autem altera demonstratio est: nisi sit tanq̃ quędam pars totius. Hoc autem dico, q̃m ostensum est q isocheles duobus rectis habet æquales tres: si omnis ostensus est triangulus, pars.n.est, hoc autem totum. Hæc autem adinuicem non se habent sic, & qa est, & quid est. Non.n.alterũ est alterius pars. Manifestum itaque est, q neq; cuius est diffinitio, omnis sit demonstratio, neq; cuius omnis sit demonstratio, huius omnis sit diffinitio. Quare omnino eiusdem nullius contingit habere vtrũq;. Manifestum igitur est q neq; diffinitio est demonstratio, neq; idem erunt, neq; alterum in altero. Et nãque subiecta sĩr se haberent. Hæc quidem igitur vsq; ad hoc opposita.

Et dicit q alterum est manifestare quod quid est, & quia est: vt patet in differentia qõnum suprapposita, sed diffinitio ostendit de aliquo quid est: demõstratio autem ostendit affirmatiuè vel negatiuè aliquid esse de aliquo vel non esse. Videmus autem q alterius rei alia est demõstratio, nisi illa duo se habeant adinuicem, sicut totum & pars, quia tunc vna, & eadem esset demõstratio de vtroque. Sicut demonstrato q triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, sĩr etiã ostensum est de isochele, qui se habet ad triangulum sicut pars ad totum: sed non ita est in his duobus, quia est, & quid est: neutrum.n.est pars alterius. Ostensum est igitur, q nec omnis, cuius est diffinitio sit demonstratio, neq; econuerso. Et ex hoc vlterius concludi põt, q nullius eiusdem sint, & q diffinitio & demonstratio, neq; sunt idem, neq; vnum sit in alio, sicut pars subiectiua in suo toto, quia oporteret q etiam ea, quorum sunt, se haberent per modum totius & partis: ita.s. q omne diffinibile esset demõstrabile, aut econuerso, quod supra improbatum est. Vltimo epilogando concludit vsque ad hoc processum esse opponendo. Lec.pñd.

LECTIO III.

Quod quid est, seu significatum diffinitionis demonstrari minime posse ostenditur.

ARGT. *Nunc inuestigemus oportet, vtrum ipsius quid est ratiocinatio sit, demonstratioq;: an non sit, vt nunc sermo noster supponit.*

ANT. Tex.cõ 3. IPsius aũt quid est vtrum syllõs sit, an demonstratio est, aut non, sicut ratio supponit?

POstq̃ Philosophus disputatiue inquisiuit, vtrum diffinitio significans quod quid est possit demonstrari, hic procedit vlterius ad inquirẽdum disputatiue, vtrum ipsum quod quid est, quod est diffinitionis significatum, possit demonstratiue pbari. Et primo pponit quod intendit. Secundo exequitur ppositum.ibi.{Syllõs quidem enim} Mouet ergo primo qõnem, vtrum possit esse syllõs aut demõstratio eius, quod quid est: ita.s.q concludatur hoc esse quod quid est huius, aut hoc non sit posse, sicut supposuit rõ immediate pręmissa. Fuit autem necessaria hæc dubitatio post pręmissa, qa in diffinitione attẽditur non solum vt illud, quod significat, sit quod quid est, sed etiam vt tali modo tradat, qui competat ad manifestandum quod quid est: ita.s.q sit ex prioribus & notiorib9, & alia hmõi habeat quæ in diffinitione sunt obseruãda. Signanter aũt dicit, vtrum sit syllõs aut demõstratio, nam rõnum subsequentium quædam cõcludunt q eius quod quid est non sit demonstratio, quædam verò q eius omnino, non sit syllogismus. Deinde cum dicit. Expo.tex. & sen.q.

ARGT. *Patet enim ratiocinationem quidem aliquid p medium de aliquo semper ostendere, ipsum autem quid est proprium esse, & hoc ipso quid est prædicari. Hæc autem conuerti necesse est.*

ANT. Syllogismus quidem enim aliquid de aliquo demonstrat per medium. Sed quid est proprium est, & in eo quod quid est prædicatur. Hoc autem necesse est conuerti.

Procedit disputatiue, ad ostendendum q non sit syllogismus vel demonstratio eius quod quid est. Et primo excludit quosdam speciales modos, quibus posset videri q posset demonstrari quod quid est. Secundo ponit rationes cõmunes ad hoc. ibi. {Amplius scimus qũo demonstrabit.} Circa primum tria facit. Primo ostendit q non potest demonstrari quod quid est per acceptionem conuertibilium terminorum. Secundo q non põt demonstrari per diuisionem. ibi. {At verò neq per diuisionis.} Tertio q non põt demonstrari accipiendo id; quod requiritur ad quod quid est. ibi. {Sed vtrum sit demonstrare.} Circa primum tria facit. Primo præmittit quædam, quæ sunt necessaria ad ppositum ostendendũ. Secũdo inducit rõnem. ibi. {Si.n. ipsius C A pprium est} F Tertio manifestat inconueniens qđ sequitur. ibi. {Oportet autem in duabus ppõnibus.} Circa primum præsupponit duo, quorum primum pertinet ad ipsum syllogismum. syllogismus probat aliquid de aliquo per aliud medium, vt ex superioribus patet. Aliud autem pertinet ad ipsum quod quid est, quod est per syllogismum probandum, ad quod requiruntur duæ conditiones, quarum vna est, q quod quid est sit proprium. Quælibet.n. res habet propriam essentiam siue quidditatem. Et quia non omne quod est proprium alicui, pertinet ad essentiam eius, sicut risibile homini, ideo requiritur secunda conditio, q prædicetur in quid. Et has duas conditiones necesse est sequi tertiam. s. vt quod quid est sit conuertibile cum eo cuius est. Deinde cum dicit.

Lect. 6.
Lect. 4.
Lect. 5.

ARGY. *Nam si A sit pprium ipsius C, patet B quoq; ipsius C & A, rursus ipsius B pprium esse. Quo fit omnia conuertantur, mutuamq; prædicationem suscipiãt.* G

ANT. Si enim A ipsi C est proprium, manifestum est quod & A ipsi B & hoc ipsi C. Quare omnia sunt adinuicem.

Ponit rationem ad propositum ostendendum. Et circa hoc tria facit. Primo dicit qualem oporteat esse syll'm, qui concludit quod quid est, si hoc sit possibile. Scđo concludit inconueniens, quod ex hoc sequitur. ibi. {Si ergo quod quid est.} Tertio exemplificat in terminis. ibi. {Et omnino si est monstrare.} Circa primum tria facit. Primo.n. ostendit quid requiratur ad syll'm concludentem quod quid est, ex eo quod est proprium. Secundo quid requiratur ex eo quod prædicatur in quid. ibi. {At verò & si A.} Tertio ostendit, q sine his, talis syllogismus esse non possit. ibi. {Si vero aliquis.} Dicit ergo primo, q si A quod est probandum de C tanq̃ quod quid est eius, est proprium ipsi C quod requiritur ad quod quid est, vt dictum est: oportebit q primum, s. A sit proprium medij quod est B. Nam si A excedit B quod vniuersaliter prædicatur C, sequitur q A multo magis excedat C. Et similr manifestum est, q oportebit B esse proprium ipsius C. Nam si B excedat C, sequitur q A quod vniuersaliter prędicatur de B excedat C, & sic non erit proprium eius, vt supponebatur. Relinquitur ergo, q si aliquis syllogismus sit qui concludit quod quid est, oportet esse talem habitudinem terminorum eius, vt omnes adinuicem conuertantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *At verò si tam A competit ipsi B vt quid est ipsius, quàm B competat identidem ipsi C, necesse est tum A de C prædicetur vt quid est ipsius.*

ANT. At verò & si A in eo quod quid est in omni B, & vniuersaliter B de omni C in eo quod quid E est dicitur, necesse est & A in eo quod quid est prædicari de C.

Ostendit quid debet habere syll's prædictus ex eo, q concludit id, quod p̃dicatur in eo quod quid est. Et dicit q oportet hoc modo syll'm procedere, vt maior extremitas, q̃ est A prædicetur in eo quod quid de medio, quod est B, & B similiter prædicetur in eo quod quid de minori extremitate, quæ est C, & sic concluditur q A prædicetur de C in eo quod quid est. Deinde cum dicit

ARGY. *Quod si non hoc pacto bis illud quispiam sumpserit, nulla sanè necessitas omnino compellet, vt A de C, vt quid est ipsius dicatur. Vt si A quidem vt quid est ipsius B competere dixeris, B verò non eodem modo de quolibet C p̃dicaueris. Quare non solum A de B dicatur oportet, vt quid est ipsius: sed B quoq; de C modo eodem prædicetur necesse est.*

ANT. Si verò aliquis non accepit sic reduplicans; non necesse est A in eo quod quid est de C prædicari. Si autem A quidem de B in eo quod qd est non de quibuscũque B in eo quod quid est, ipsum autem quod quid est vtrũque hoc habebit: erit itaq; & B de C in eo quod quid est.

Ostendit q prædictus modus syllogizandi requirat. Et dicit q {si aliqs non ita accipiat terminos duplicãs} id est obseruans duas conditiones prædictas, vel potius accipiens quod quid est ex duabus partibus, non sequit ex necessitate, q A prædicetur de C in eo quod quid est. Sed & si ex vna tm̃ parte prædictæ condõnes obseruent, non sufficit ad ppositum. Et si. n. detur q A prædicetur de B in eo quod quid est, non ppter hoc sequitur q prædicetur in eo quod quid de quibuscũq prædicatur B & qualitercũque. Et sic sequit q ex vtraq parte oporteat G accipere quod quid est: ita. s. q non solum A sit quod qd est ipsius B, sed etiam ipsum B sit qđ est ipsius C conuertibiliter & in eo quod quid p̃dicatum. Deinde cum di.

ARGY. *Hæc enim ita sint. Si in vtroq; ratiocinationis internallo ipsum quid est, quidditasq; sumatur, quidditas nimirum antea quàm concludatur, in ipso medio ratiocinationis termino collocabitur.*

ANT. Si igit̃ quod qd est, & quod qd erat esse, vtraq habent, in medio erit prius quod quid erat esse.

Ducit ad inconueniens, quia si sicut ostensum est ex vtraque parte inuenitur non solum prædicari aliquid in eo quod quid, sicut genus prędicatur de specie, sed etiam q ex vtraq parte sit quod quid erat esse, quod significat diffinitio, sequitur quod quid erat esse prius fuisse in medio termino. i. q medius terminus sit quod quid erat esse minoris extremitatis: & ita supponitur q oportebat pbare. s. quidditatem ipsius C. Deinde cum dicit. H

ARGY. *Atq; omnino si fieri põt, vt ostendatur quidnam sit homo, sit C quidem homo, A verò quid est ipsius, siue sit aĩal bipes, siue aliquid aliud. Si igitur huiusce ratiocinatio fit, necesse est A de quolibet B p̃dicetur. Hoc aũt erit alia media inter A & C ratio: quæ quidem etiam quid est ipsius hoĩs erit. Sumitur igitur id profectò, quod demõstrare oportet. B nanque diffinitio ipsius hominis est.*

ANT. Vide I ane. Et oĩno si est monstrare quid est homo, sit C homo, A verò quod quid est siue aĩal bipes siue aliquid aliud. Si igitur syllogizatur, necesse est de B A omni prædicari: & huiusmodi autẽ erit alia media rõ. Quare & hoc quod quid est hõ.

Manifestat

Manifestat quod dixerat in terminis, puta si {volumus mõstrare quid est homo, sit c}.i. minor extremitas, {homo A vero}.i. maior extremitas sit quod quid est hominis, puta {aĩal bipes vel aliquid aliud hmõi} Si ergo hoc oporteat per syll'm probari, necesse est ꝙ diffiniatur aliquod medium.s. B de quo omni A prædicet, & ad hoc medium pertinebit quædam alia media diffinitio, quę.s. erat diffinitio minoris extremitatis. Vnde sequet, ꝙ hoc etiam medium sit quod quid est hoĩs. Et ita g sic syllogizat, accipit supponendo id, quod oportebit ostendere, s. ꝙ B sit quod quid erat esse hominis. Deinde cum di.

ARGV. *Id autem ipsum in duabus propositionibus, & primis, medioq́ vacantibus terminis, cõsideretur oportet. Maxime aũt id, quod dictũ est, elucescit.*

ANT. Oportet autem in duabus ꝓpõnibus primis, & immediatis terminis considerare. Maxime autem manifestum est, quod dicitur sic.

Manifestat quõ hoc inconueniens sequitur ex p̃missis. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit modum quõ hoc conuenienter manifesteẽ. Et dicit, ꝙ id, qđ dictũ est oportet cõsiderare in duabus ꝓpõnibus, q̃ sint primæ, & habeant terminos ĩmediate sibi inhęrẽtes. Poss.n. esset per plures ꝓpões hoc ostendere, ex quibus plures syll'i constarent, vel etiam esse poss duas solas ꝓpões accipiẽdo, accipere eas mediatas. Sed quia oportet semp deducere ad duas primas ĩmediatas: iõ vt breuior & expeditior sit consideratio, assumamus à principio tales ꝓpões, & sic maxime poterit manifestari propositum. Secundo ibi.

ARGV. *Qui igitur per ea conuertuntur, quid sit aĩa, quid homo, vel quoduis aliud conantur ostendere, hi petunt id sine dubio, quod initio quærunt, demõstrareq́ nituntur. Vt si quis censuerit id animam esse, qđ est sibi viuendi cã, atq́ hoc numerum esse seipsum mouentem.. Is.n. necesse est postulet à Deo animam numerum esse seipsum motu cientem, vt idem sit anima, numerusq́ seipsum mouens.*

ANT. Qui quidem itaque per conuersionem demonstrantes quid est anima, & quid est homo, aut aliud quolibet eorum, quę sunt, quod est ex principio petunt. Vt si aliquis diffiniat animã esse eandem eidem causam viuendi, hoc autem numerum seipsum mouentem, necesse est repetere si consequitur ꝙ vere est esse numerum seipsum mouentem sic, sicut idem.

Proponit quod intendit, & dicit concludens ex p̃missis, ꝙ illi qui volunt demõstrare per terminos couertibiles quod quid est alicuius rei, puta {quid est aĩa, vel quid est homo, vel quodcũq alιud hmõi.} necesse est ꝙ incidant in hoc ꝙ petant principium. Et inducit exẽplum de diffinitione aĩæ sm̃ Plat. Quia.n. aĩa viuit, & est corpori cã viuendi, sequitur ꝙ differat à corpore per hoc ꝙ corpus viuit ꝓpter aliam cãm: anima verò viuit p seipsam. Ponebat aũt Plato ꝙ numerus est substantia oĩum rerũ: eo ꝙ non distinguebat inter vnum qđ conuertitur cum ente, qđ significat substantiam eius, de quo dr̃, & vnum quod est principium numeri, & ita sequebatur ꝙ anima substantial'r sit numerus sicut & quælibet alia res multa in se continens. Item ponebat Plato ꝙ viuere sit quoddã moueri. Duobus.n. distinguitur viuum à non viuente. s. sensu & motu, vt dr̃ in 1. de Aĩa, & ipsum sentire siue cognoscere dicebat esse quoddam moueri. Sic ergo dicebat aĩam esse numerum seipsum mouentem, dicebat etiam aĩam esse id, quod est sibi causa viuendi. Si quis ergo velit probare quid est anima: quia.s. est id, quod est sibi causa viuendi, & assumat pro medio, ꝙ anima est nume-

Tex.co.19. Lect.3.tex.

A rus seipsum mouens, necesse est hoc petere. s. ꝙ anima sit numerus seipsum mouens: ita.s. ꝙ hoc sit idem ipsi animæ, tanq̃ quod quid est eius. Alioquin non sequeretur ꝙ si aliquid est quod quid est ipsius numeri mouentis seipsum, ꝙ sit quod quid est ipsius animæ. Tertio ibi.

ARGV. *Non.n. si A qdem ipsum B, B verò C ipsum sequatur A diffinitio erit ipsius C, sed de ipso tantũ vere dicetur, vt patet. Neq́ si rursus A rõne substantiæ cõpetit & de omni B p̃dicatur A continuo diffinitio erit ipsius C. Quanq́.n. animalis esse, de hoĩs esse dicitur: omne.n. animal rõnis particeps substãtia vere est aĩalis particeps, q̃ est principium sentiẽdi: quẽadmodum & omnis hõ est aĩal, non tamen hoc dicetur pacto, vt vnum sit. Si igitur quispiam non hoc pacto terminos sumpserit, nunq̃ A sanè qdditatem ipsius C substãtiamq́ esse concluserit. Si aũt hoc acceperit modo, tum antea profectò B ipsius C diffinitionem sumpserit esse: quare non demonstrabit: Sumit enim id quod initio quærebatur.*

B

ANT. Non si enim cõsequitur A ipsi B & hoc ipsi C erit ipsi C A quod quid erat esse: sed verum erat dicere ꝙ erit solum, neq; si est A quod quid est & de B prædicatur omni. Nam animalis esse p̃dicatur de hoĩs esse: sicut & dicimus oẽm hominem esse aĩal, sed non sic sicut vnum est esse. Siquidem igitur non sic accipiat non syllogizat ꝙ A sit in C in eo quod quid erat in substantia. Si verò sic accipiat, tunc prius erat accipiens ꝙ in C est in eo quod quid erat esse B. Quare neq; demõstratũ est. Qđ.n. erat in principio accepit.

C

Probat propositum. s. ꝙ talis probatio contineat petitionem principij: & dicit, ꝙ non sequitur ꝙ maior extremitas q̃ est A sit quod quid est minoris extremitatis qđ est C ex hoc ꝙ A sequitur ad B & a seqtur ad C, sed sequitur simpl'r ꝙ A solum insit C. Et si vlterius detur ꝙ ipsum A sit quod quid est alicuius, & prædicetur vl'r de B non adhuc sequitur ꝙ A sit quod quid est ipsius C. i. quod qđ est animalis, prædicari de hoc quod est homini esse. i. de eo quod est, quod quid est hoĩs. Sicut.n. verum est, ꝙ animal vl'r prædicatur de homine, ita verum est ꝙ diffinitio aĩalis vl'r prædicetur de diffinitione hoĩs, non tñ vt sint omnino vnum & idem. Sic ergo patet, ꝙ si aliquis non sic accipiat terminos, vt primum sit oĩno vnum & idem medio, & medium vltimo, non poterit, syllogizare ꝙ A quod est primum, sit quod quid est ipsi C quod est vltimum ex essentia eius. Si vero accipiantur termini modo prædicto, sequitur qđ priusq̃ concludat, accipiatur D in p̃missis quod qd est ipsius C. s. ipsum A, ex quo sequit ꝙ non sit demõstratio, sed petitio vel acceptio principij.

Cap. 11.

LECTIO IIII.

Diffinitionem ipsam non posse per viam diuisionis demonstrari, ostenditur.

ARGV. *Atqui neq́ p diuisionis viam fit ratiocinatio: vt in Priorum resolutiuorum diximus libro. Nunquam.n. in diuisione fit, vt cũ hæc sint, necessario illa sequatur, sed fit perinde atq́ cum qspiã inducit. Non.n. demõstrat. Nam non interrogare cõclusionem oportet: nec qa data est, iõ ipsam esse oportet: sed necesse est ipsam esse cũ illa sint, & si hisce, qui respondet nõ dicit, nec assentitur. Etenim si qspiã hoc interrogat pacto, hõ aĩal ne, an inaĩatum est?*

deinde accipit aïal, nullam prorsus rõcinationem facit vt patet. Rursus si omne a͞al greßibile esse, aut aquaticum dixerit, deinde greßibile ceperit nullam ratiocinationem fecit profectò, nec hoïem hoc esse totum aïal inquam greßibile necessario ex dictis emergit: sed hoc quoq; perinde vt illa sumit. Atque nihil omnino refert siue in multis, siue in paucis hoc pacto fiat: est enim idem. Fit igitur vt hisce, qui hoc ꝓcedunt modo, inutilis sit hic vsus, & ad ea, quorum fieri ratiocinatio potest.

ANT. Tex.cõ.4.

AT vero neq; per diuisionis viam est syllogizare: sicut in Resolutione circa figuras dictum est. Nequaquam.n.necesse est illam rē esse cum hęc sint, sed sicut neq; inducēs demonstrat. Non.n.opottet conclõnem interrogare, neq; in cõcedendo esse, sed necesse est esse cum sint illa, & si non dicat rñdens, vt homo animal est, aut inanimatum, postea accepit aïal, non syllogizatum est. Item omne aïal aut gressibile, aut aquatile, & si accepit gressibile, & hoiem totum animal gressibile, non necesse est ex dictis, sed accipit & hoc. Differt autem nihil in multis, aut in paucis sic dicere: idem enim est. Non syllogisticus quidem igitur vsus fit sic procedentibus, & de conuenientibus syllogizari.

POstq̃; Philosophus ostendit ꝙ non potest demonstrari quod quid est per terminos conuertibiles, hic ostēdit ꝙ non potest demonstrari per viam diuisionis. Et circa hoc duo facit.[1] Primo ostendit propositum. Secundo excludit quandam solutionem. ibi. {Contingit soluere autem.} Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum per rationem cōem omnibus, quæ syllogizari possunt. Secundo ostendit propositum quantum ad ea, q̃ sunt ꝓpria ei quod q̃d est. ibi. {Quid.n. ꝓhibet &c.} Dicit ergo primo, ꝙ sicut non potest demonstrari quod quid est ꝑ terminos conuertibiles, ita etiam non pōt demonstrari per viam diuisionis, per quam etiam nihil syllogistice probatur: sicut dictum est in Resolutione circa figuras. i. in 1. Priorum anal. Sicut.n. in Posterioribus analyticis docetur resolutio vsq; ad principia prima: ita etiā in Prioribus analyticis fit resolutio ad prima quędā simplicia pertinentia ad dispositionem syllogismi in modo & figura. Quòd aūt per viam diuisionis non possit aliq̃d syllogizari probat per hoc, ꝙ via diuisionis nō ex necessitate sequitur conclusio existentibus præmissis, quod requiritur ad rationem syllogismi. Sed ita se habet in via diuisionis, sicut & via inductionis. Ille.n. qui inducit ꝑ singularia ad vniuersale, nec demonstrat, neq; syllogizat ex necessitate. Cum enim aliquid syllogistice probatur, non est necessarium vlterius ꝙ vel interroget de conclusione, nec ꝙ respondens ei det conclusionem: sed necesse est ꝙ conclusio sit vera præmissis existētibus veris. Hoc autem non accidit in via diuisionis sicut manifestat per exempla. Proceditur.n. via diuisionis, cum accepto aliquo cōmuni, quod per multa diuiditur, remoto vno concluditur alterū. Puta si entium aliud est animal, & aliud est inanimatum, habito ꝙ homo non sit inanimatū concluditur ꝙ sit animal: sed ista conclusio non sequitur, nisi respondens det ꝙ homo vel sit animal vel inanimatum. Et est attendendum, ꝙ satis conuenienter comparauit diuisionem inductioni. Vtrobiq; enim oportet supponere, ꝙ accepta sint omnia, quæ continentur sub aliquo communi: alioquin nec inducens poterit ex singularibus acceptis concludere vniuersale, nec diuidens ex remotione quarundam partium poterit concludere alium. Patet ergo ꝙ inducens facta inductione ꝙ Sortes currat, & Plato, & Cicero, non pōt ex necessitate concludere, ꝙ omnis hō currat, nisi detur sibi à rñdente ꝙ nihil aliud contineatur sub hnīs, q̃ ista quę inducta sunt. Silr etiam nec diuidens, si probauerit ꝙ hoc coloratum non sit album, nec pallidum, non pōt ex necessitate concludere ꝙ sit nigrum, nisi detur sibi à rñdente, ꝙ nihil aliud cōtineatur sub colorato, nisi ea, quæ assumpta sunt in diuisione. Et quia inuestigantibus q̃d est homo, oportet accipere non solum genus quod est aïal, sed differentiā: vlterius in suo exēplo procedit ꝙ si omne animal, aut gressibile est, aut aquaticum, & accipiat ꝙ homo qui non est aïal quod est aquaticum sit totum hoc quod est animal gressibile, non ex necessitate sequitur ex dictis, sed oportet ꝙ hoc etiam supponat datum sibi à rñdente. s. ꝙ animal sufficienter diuidatur per gressibile & aquaticum. Et quia q̃nq; per plures diuisiones proceditur ad accipiēdum quod quid est alicuius rei: ideo præmissis duabus diuisionibus in suo exēplo, subdit ꝙ nihil differt ꝙ sic procedatur in multis, aut in paucis. Eadem.n. est ratio in omnibus. Et sic vlterius concludit ꝙ procedentes per viam diuisionis, etiam circa ea, quæ contingit syllogizari, non vtuntur probatione syllogistica. Deinde cùm dicit.

ARGY.

Quid verò prohibet, vt illud totum vere quidem dicatur de homine, non tamen quid est, neque quidditatem declaret?

ANT.

Quid.n. prohibet hoc verum quidem omne esse de homine, non tamen quod quid est, neque quod quid erat esse ostendens?

Inducit duas rationes proprias ei quod quid est. Quarum prima est, quia non omne, quod vere prædicatur de aliquo, prædicatur in eo quod quid est est, nec significat essentiam eius. Si igitur detur ꝙ per viam diuisionis sufficienter probetur, ꝙ totum hoc. s. animal gressibile vere prædicetur de homine, non tamen propter hoc erit probatum ꝙ prædicetur de eo in eo quod quid est, vel ostendat quod quid erat esse. i. ꝙ demonstrat essentiam rei. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY.

Quid insuper obstat, vt aut addatur substantiæ quippiam, aut auferatur, aut prætermittatur?

ANT. Vide Iann.

Amplius quid prohibet, aut apponere aliquid, aut auferre, aut supergredi substantiam? Hæc igitur dimittuntur quidem.

Quæ talis est. Essentia.n. cuiuslibet rei declaratur per aliqua certa quibus nec addere oportet, nec subtrahi. Nihil autem prohibet quin ille qui procedit per viam diuisionis, aut apponat aliquid supra ea, quæ sufficiunt ad ostendendum quod quid est, aut auferat aliquid eorum quæ ad hoc sunt necessaria, aut etiam ꝙ supergrediatur vel excellat essentiam rei, vtpote si sit cōmunius q̃ ipsa res, quod fit dum subtrahuntur differentiæ vltimæ q̃bus ea quæ sunt cōmunia contrahuntur. Vnde per diuisionē non probatur sufficiēter quod quid est. Et hoc est quod concludit, ꝙ in via diuisionis prætermittuntur, prædictæ conditiones, vt. s. id, quod concluditur prædicetur in eo quod quid est, & ꝙ nec excedatur. Deinde cum dicit.

ARGY.

Atq; hæc quidem eueniunt, sed summam (quispiam dixerit) vniuersa ea, q̃ hoc ipso quid est prædicantur. Et adhibita diligentia post primã diuisionem alteriusue postulationem, ipsius rursus postulare distributionem deinceps faciam. Atque adeo, vt nihil ꝓtermittatur quod quidem est necessarium: si omne cadit in diuisione, et nihil deest. Id verò est necessariū. Indiuiduum.n. iā esse oportet.

Contingit

ANT. Contingit autem soluere in accipiendo in eo quod quid est omnia, & quid est consequẽter per diuisionem facere quæ fiunt prius, & nihil relinquere. Hoc autem necessarium est. Indiuiduum enim specie oportet esse.

Excludit quandam solutionem. Et primo proponit eam. Secundo concludit ipsam. ibi. {Sed syllogismus tamen &c.} Dicit ergo primo, ꝙ conningit soluere ea, quæ obiecta sunt ex eo ꝙ aliquis dicat ꝙ diuidendo accipiat omnia quæ prædicantur in eo quod quid, & ita per consequentiam ad diuisionem faciat id quod primo intẽdit, vt. s. constituat diffinitionem significãtem quod quid est, & nihil relinquat eorum, quæ requiruntur ad diffiniendum. Et si hæc duo faciat. s. ꝙ omnia quæ accipit per diuisionem prædicentur in eo quod quid, & omnia huiusmodi cadant in diuisione, ita ꝙ nihil desit: necessarium est id quod est inuentum sit quod quid est. Et huiusmodi necessitatis ratio est, quia acceptis omnibus quæ prædicantur in eo quod quid, nullo derelicto, iam id quod inuentum est, oportet esse quoddam indiuiduum. s. indiuiduam rõnem talis rei: ita. s. ꝙ non indigeat vlteriori diuisione ad hoc ꝙ approprietur huic rei. Deinde cum di.

ARGY. *At quãquam id fieri potest, nulla tamen hoc pacto vnquam efficitur ratiocinatio. Sed si noscere diuisio facit, alio quodam id facit modo. Atq; hoc quidem non est absurdum. Neque .n. is, qui vtitur inductione fortasse demonstrat. Notum tamen aliquid facit, ratiocinationem aũt non dicit, qui diffinitionem ex diuisione dicit. Nam vt in conclusionibus, q̃ sine mediis inferuntur, si quispiam dixerit hoc necesse est esse, cum ista sint, fit vt interrogetur propter qd: sic & in diffinitionibus cum p diuisionem inuestigantur fieri potest. Nam cum hac conficitur diffinitio hominis, aĩal mortale pedes habens bipes ac alis vacans. Cur hoc? in vnaquaque partium additione nimirũ interrogatio fieri põt. Dicet .n. atq; ostendet p diuisionem, vt putat omne animal, aut immortale esse, aut mortale: Talis aũt oratio tota non per ratiocinationem esse ostẽditur. Quare etiam si definitio p diuisionem demonstraretur, nunq̃ tamen per ratiocinationẽ conficitur.*

ANT. Sed syllogismus tñ non inest, & si vere alio modo cognoscere facit, & hoc quidem non est inconueniens. Neque .n. inducens fortasse demonstrat, sed tñ manifestat aliquid, syllogismũ autem non dicit, ex diuisione dicens diffinitionem. Sicut .n. in conclusionibus quæ sine mediis sunt, si aliquis dicat qm̃ his existẽtibus necesse est hoc esse, contingit interrogare ꝓpter quid: sic & in diuisiuis terminis, qd est homo? animal mortale bipes habens pedes sine pẽnis, propter quid fm vnamquãque appositionem. Dicet .n. & monstrabit diuisionem, sicut opinatur, ꝙ omne animal aut mortale, aut immortale sit. Huiusmodi autem ratio non omnis est diffinitio. Quare quãuis diuisione demonstrauerit, sed diffinitio non syllogismus fit. (Vide Iann.)

Excludit prædictam solutionem: & dicit, ꝙ quamuis necesse sit prædictis existentibus aliquid indiuiduũ fieri, sicut expositum est, tamen prædicta via non est syllogi- A stica, quãuis cognoscere faciat quod quid est per alium modum, & hoc nõ est inconueniens, s. ꝙ aliquid alio modo manifestetur q̃ per syllogismum. Ille enim qui vtitur inductione nõ probat syllogistice, sed tamen aliquid manifestat. Quód autem ille qui per diuisionem ad diffinitionem peruenit non faciat syllogismum, ostendit per quoddam simile. Si enim inducatur conclusio ex maiori propositione, subtracta media, & concludens dicat, ꝙ necesse est sequi ex præmissis: poterit interrogare respõdens, propter quid sit necessarium, quod non accidit in syllogistica probatione. Vnde talis modus argumentãdi non est syllogisticus. Ita etiam in terminis diuisiuis non fit syllogismus, quia semper restat interrogatio propter quid. Puta si aliquis volens notificare quid est homo, accipiat per viam diuisionis ꝙ homo est animal mortale bipes, vel habens pedes sine pẽnis, ad quãlibet appositionem prædictorum poterit conuenienter quæri ꝓpter quid sit necesse. Ille .n. qui ad manifestandum quod quid B est conatur, non solum dicet, sed etiam probabit per diuisionem, fm ꝙ ipse opinatur ꝙ omne quod est, sit mortale, aut immortale. Et quãuis detur ꝙ per hanc diuisionẽ possit demonstrare propositum: tamen non est necesse ꝙ ratio sic conclusa sit diffinitio, quia forte ea, ex quibus constat ratio talis, non prædicantur in eo quod quid est, vel excedunt substantiam diffiniti. Sed & si contingat ꝙ talis ratio sit diffinitio, non tamen per syllogismum probatur ꝙ diffinitio sit, vt ex supra dictis patet.

LECTIO V.

Ex duobus modis ex his quę ad quod quid est exigũtur, ipsum demonstrari minime posse ostenditur.

ARGY. *Sed ne fieri potest, vt ipsum quid est accommodatum substantiæ demonstraretur, ex suppositione tamen, hoc pacto, vt accipiatur id quidem proprium quod ex hisce constat, quæ hoc ipso quid est C prædicantur: diffinitionem esse, hæc autem sola dicto prædicari modo, totumq; quod ex hisce cõstat proprium esse. Id est enim illius nimirum ratio.*

ANT. Tex.cõ.5. Vide Iann. SEd vtrum sit demõstrare quod quid est secundum substantiam ex conditione accipiente quod quid erat esse: quod est ex his, quæ sunt in eo quod quid est propriis? Hæc autem in quod quid est sola, & proprium est omne. Hoc enim est esse illi.

POstq̃ Philosophus ostendit, ꝙ nõ potest demonstrari quod quid est, nec per conuertibiles terminos, nec ꝑ viam diuisionis, hic ostendit vlterius ꝙ non potest quod quid est demonstrari, accipiendo id quod requiritur ad quod quid est. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝓpositum. Secundo concludit ex omnibus prædictis, ꝙ nullo modo quod quid est demõstrari posse. ibi. {Qua- D liter igitur diffiniens &c.} Circa primum duo facit. Primo inducit rationes proprias ad propositum. Secundo inducit quandam rationem cõmunem ad id, quod nunc dicitur, & ad id quod supra dictum est. ibi. {Ad vtrosq; autem &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit ꝙ non potest demonstrari quod quid est per hoc ꝙ accipiatur id, quod pertinet ad rationem eius quod quid est. Secundo ostendit, ꝙ non potest demonstrari quod quid est huiusmodi rei, ex hoc ꝙ accipitur quod quid est alterius rei. ibi. {Ex suppositione autem &c.} Circa primũ duo facit. Primo mouet qõnem. Secundo argumentatur ad propositum. ibi. {Aut iterum accipit &c.} Quæritur ergo primo, vtrum contingat demõstrare quid sit aliquid fm suam substantiam, ex tali suppositione, per quam accipiatur quod quid erat esse alicuius rei, ex illis conditionibus quæ sunt propriæ ei quod quid est. Puta si aliquis probet, ꝙ animal gressibile bipes sit quod quid est hoĩs,

accipiens pro medio q haec ratio conuertatur cum homine, & constat ex genere & differentia. Haec autem sola requiruntur ad quod quid est, totum hoc quod dictũ est, est proprium ei quod quid est, quia est esse illi. s. ei quod quid est, quasi dicat, q hoc quod est esse rationem conuertibilem ex genere & differentiis constantem, est omnino idem ei quod quid est. Deinde cum dicit.

ARGY. *An & hic rursus sumitur diffinitio? Necesse est enim per medium ipsum ostendere.*

ANT. An iterum accepit quod quid erat esse, & in hoc? Necesse est enim per medium monstrare.

Obiicit ad praedictam quaestionem duabus rõnibus: ostendens q nõ potest quod quid est praedicto modo demonstrari. Quarum prima est, quia sicut praemissi modi demonstrandi deficiunt in hoc q accipiũt id quod quaeritur, ita est in proposito. Accipitur enim & in modo probationis quod quid erat esse, puta dum accipitur q omnis ratio conuertibilis constans ex genere & differentiis significat quod quid est, & ita inconueniens est probatio. Necesse est enim id, ad quod demonstratio inducitur nõ supponere quasi medium, sed potius per aliud medium demonstrare. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Praeterea quemadmodum nec in ratiocinatione sumitur qd est ratiocinari, semper. n. tota, vel pars est propositio, ex quibus ratiocinatio constat, sic neq. diffinitionem oportet in ratiocinatione inesse, sed seorsum à propositionibus esse. Atq. vt si quis ambigat, si ratiocinatio sit confecta necne, obuiãdum est asserẽdo ratiocinationem esse extructam, id enim ratiocinatio, sic & ad eum, qui dicit non diffinitionem esse conclusam, asserendum est diffinitionem esse conclusam. Id enim nobis supponebatur esse ratio diffinitione. Quare necesse est, & sine ratiocinationis, & sine diffinitionis ratione, aliquid per ratiocinationem conclusum esse.*

ANT. Amplius sicut in syllõ, neq; accipit quod qd est syllogizare, semper. n. totum, aut pars est ex quibus est sylls: sic neq; quod qd erat esse oportet esse in syllogismo, sed seorsum hoc appositis esse, & ad dubitantem syllogizatum est, aut non, est hoc contradicere, qm̃ hic erat syllogismus, & adhuc q neque quid erat esse syllogizatum est, quoniam vtique est: hoc enim positum est nobis quod quid erat esse. Quare necesse est sine eo quod quid est syllogismus, aut quod quid erat esse, syllogizare aliquid.

H Quae sumitur ex similitudine syllogismi. Cum. n. aliqs syllogizat, non oportet q accipiat diffinitionem syllogismi ad syllogizandum, quia ea ex quibus procedit syllogismus hoc modo se habent, q semper quodlibet eorum est aut tota propositio. i. vniuersalis, seu maior, aut est pars, idest particularis, seu minor, quae sumitur sub maiori. Et ita diffinitio syllogismi non est aliquid eorum, ex quibus procedit syllogismus. Et similiter si aliquis velit syllogizare quod quid erat esse alicuius rei, non oportet q accipiat quid sit quod quid erat esse, sed oportet hoc seorsum haberi in mente, praeter ea, quae ponuntur in diffinitione vel syllogismo. Huiusmodi enim rationes syllogismi & diffinitiones se habent in diffiniendo & syllogizando, sicut regulę artis, ad quas debet aspicere Artifex in operãdo. Artifex enim qui facit cultellum, non facit operando regulam, sm quam operatur, sed sm regulam, quam habet in mente examinat an cultellus bene sit factus. Et ita

E etiam ille qui syllogizat non accipit rationem syllogismi in syllogizando, sed examinat syllogismum factum, an sit bonus. Vnde si aliquis dubitet de syllogismo facto an sit syllogizatum vel non, poterit syllogizans obuiare, ostendẽdo q syllogismus sit tale aliquid. Similiter etiam ei qui intendit syllogizare quod quid erat esse, conuenit vt habeat seorsum in mente rationem eius quod qd erat esse, vt si aliquis dicat q nõ est syllogizatum quod quid erat esse, ipse dicat q immo, quia tale aliquid ponitur quod quid erat esse. Sic ergo patet, q syllogizans quod quid erat esse, nõ debet sumere quid est syllogismus, neq; quid est quod quid erat esse. Deinde cum dicit.

At enim neq. sic bene sese habebit ipsius quid est probatio, si ex suppositione etiam quispiam ipsum ostendat: hoc pacto, si ratio mali est diuisibile esse, quibus autem est contrarium, eorum, & ratio contraria est rationi contrarij, atq. bonum est malo contrarium, & indiuisibile diuisibili, ratio boni nimirum est indiuisibile esse. ARGY.

F Et si ex suppositione alia demonstret, vt si malo inest diuisibile esse; in contrario autem contrarij esse, in quibus est contrariũ, bonum autem contrario malo, & indiuisibile diuisibili, est itaque bonum esse indiuisibile. ANT. Tex. cõ. 6. Vide Iann.

Ostendit q non põt demonstrari quod quid est vnius rei ex quo quid est alterius rei. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum. ibi. {Etenim hic accipiens &c.} Dicit ergo primo, q etiam non probatur quo quid est si aliquis velit hoc probare ex suppositione quod quid est alterius rei. Puta si aliquis sic procedat accipiens q idem sit esse diuisibili & malo. i. q diuisio sit quod quid est mali, & vlterius argumentetur sic. In oĩbus quae habent contrarium, con-

G trarij est contrarium quod quid est, sed bono est contrarium malum, & indiuisibile est contrarium diuisibili, sequitur ergo q indiuisibile sit quod quid est ipsius boni. Et sumũtur ista exempla sm Platonem, qui posuit q eadem est ratio vnius & boni. Videmus. n. q vnumquodq; appetit vnitatem sicut proprium bonum, vnum autem est idem quod indiuisibile, & sic per oppositum sequitur q malum sit idem, quod diuisibile. Vnum enim refugit diuisionem sui, quia per hoc tendit ad diminutum & imperfectum. Deinde cum dicit. Plat. põ. de rõne vnius & boni.

Et hic enim accipiens, diffinitionem ostendit. ARGY.

Etenim hoc accipiens, quod quid erat esse demonstrat. ANT.

Probat propositum. s. q non posse demõstrari quod quid est. Et hoc duabus rationibus; quarum prima est, quia etiam in hoc modo probationis demonstrat aliqs,

H accipiendo quod quid erat esse, & ita accipit quod oportet probare. Deinde cum dicit.

Sumit aũt diffinitionem ad ostendendum diffinitionem. At sit aliquid aliud. Et in demonstrationibus. n. aliquid de alio dici sumitur. Non tamẽ ipsum, neq. id, cuius est eadẽ ratio, atq. cõuertitur. ARGY.

Accipere aũt ad demonstrationem quod qd erat esse alterum tantum sit. Et in demonstrationibus est, qm̃ est hoc de hoc, sed non ipsum, neq; cuius eadem ipsa ratio. Et conuertitur. ANT.

Et dicit, q non solum est inconueniens q accipiatur quod quid erat esse ad demonstrandum: sed & alterum inconueniens fit q accipitur quod quid erat ad demonstrandum quod quid erat esse, quia etiam in demonstrationibus, in quibus probatur hoc de hoc, puta passio de

subiecto,

subiecto, accipitur pro medio quod quid erat esse, nõ tamen quod quid erat esse quod accipitur, est ipsum videlicet, quod debet concludi, vel aliquod quod habeat eandem rationem & conuertatur. Eandem autem rationem habet q bonum sit indiuisibile, et malum indiuisibile, et hæc duo conuertuntur, quia posito vno ponitur alterum & econuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ad vtrosq; autem, quorũ alter diuisione, alter tali ratiocinatione ostendit, eadem est dubitatio, cur homo simul animal bipes gressibile, sed non animal seorsum, & bipes erit seorsum. Nulla nãq; necessitas cogit, vt ex iis, quæ sumuntur, vnum efficiatur, quod prædicetur, sed erit forsitan perinde, atq; idem homo, & musicus est, & grammaticus.*

ANT. Ad vtrosq; autem & secundum diuisionem demonstrantem, & ad sic syllogismum, est eadem oppositio, propter quid est homo animal & bipes gressibile, sed non animal, & bipes. Ex acceptis.n.neq; vna necessitas est vnum fieri quod prædicatur, sed vtiq; idem erit homo, & grammaticus, & musicus.

Inducit rationem communem contra eum, qui demõstrat ex suppositione & diuisione, & dicit q eadem oppositio habet locum contra vtrosq;.s.contra eum, qui vult demonstrare quod quid est per diuisionẽ, & contra eum qui vtitur suppositione quod quid est in syllogismo. Manifestum est.n.q diffinitio significat vnum aliquid, vnde ea, quæ ponuntur in diffinitione, ad significãdum vnitatem debent poni absq; copula, vt dicatur q homo est animal gressibile bipes, nõ autem debet dici q homo sit animal & bipes. Vnde si aliquis vult probare quod quid est, oportet q probet quæ assumuntur fieri vnum. Sed non est necessarium secundum prædictas vias diuisionis & suppositionis, q ex his, quæ accipiuntur ad diffiniendum fiat vnum prædicatum: sed poterit esse q sint multa, puta si dicatur q est grammaticus, & musicus. Videtur ergo, q secundum vias prędictas, nõ probetur quod quid est. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc cum ita sint, quonam pacto is, qui diffinit substãtiam, & ipsum quid est ostendet res differenda? Neq;.n.vt is, qui demonstrat, ex hisce, quæ conceduntur, notum faciet ipsum: vt cum illa sint, necessario aliquid aliud sit, hæc.n.est demonstratio, neq; etiam vt is, qui per singula nota inducit vniuersa ex eo sic se habere, quia nihil singulorum sese aliter habet. Non.n.quid est, sed esse, aut nõ esse ostendit. Quis igitur alius modus restat? Non.n. sensu vel digito demonstrabitur.*

ANT. Qualiter igitur diffiniens demõstrabit substantiam, aut quodquidest? Neq;.n.sicut demõstrans ex certis esse, manifestum faciet quod necesse est, cum sint illa, alterum esse aliquod, demonstratio.n.hæc est, neq; demonstrabit sicut inducens per singularia cũ manifesta sint, quoniam omne sic, cui nihil aliter est. Non enim quid est demonstrat, sed quoniam est, aut non est. Quis igitur est modus relictus? Non enim monstrabit sensu, aut digito.

Concludit ex præmissis q nullo modo potest probari quodquidest, & dicit. Si igitur neq; per terminos conuertibiles, neq; per diuisionem, neq; per suppositionẽ demõstratur quod quid est, quo modo igitur diffiniens poterit demonstrare substãtiam rei, vel quod quid est? Iam enim ex præmissis patet q nõ probat, sicut manifestum faciens ex his, quæ sunt per se nota, q necesse sit alterum aliquid sequi per ea, quæ dicta sunt, q requiritur ad demõstrationẽ. Relinquitur autẽ præter tres modos quartus modus, qui est p inductionẽ. Sed nec cõtingit probare quod quid est p singularia manifesta.s.q aliquid prædicetur de omnibus, & non sit aliquid eorum q aliter se habeat, quia sic inducendo non demonstrabit quod quid est, sed demõstrabit aliquid esse vel non esse, puta q omnis homo est animal, vel nullus homo est lapis. Nullus autem alius modus relinquitur ad demonstrandum quodquid est: nisi forte modus demonstrationis qui est ad sensum, sicut cum demonstratur digito. Manifestum est autem q hic modus non potest competere in proposito: quia quod quid est non est obiectum sensus, sed intellectus, vt dicitur in 3. de Anima. Relinquitur ergo q nullo modo possit demonstrari quod quid est. Tex.c.9. Lc.8.t.cx.a

LECTIO VI.

Ex communibus idem quod supra ratiocinatur: diffinitionem huiu[illegible]item esse nominis quidditatem tribus rationibus ostendit.

ARGY. *Præterea, quonam pacto ipsum quid est ostẽdet? Necesse est.n.eum, qui scit quid est homo aut aliud quoduis, & esse etiam scire. Id.n.quod non est in ratione, nemo scit vnquam quid est, sed quid nã oratio vel nomen significat; vt cum dico hippocentaurus bene percipimus, fieri vero nequit, vt sciamus quid hippocentaurus est.*

ANT. Tex.c.6.7. AMplius asit quo modo monstrabit quod quid est? Necesse est enim quod quid est homo, aut aliquod quomodolibet, scire quia est. Quod.n.non est, nullus scit quid est, sed quid significat diffinitio quidem, aut nomen, cum dico tragelaphus, quid autem est tragelaphus impossibile est scire.

POstq̃ Philosophus ostendit q non contingit demonstrare quod quid est, inducendo per singulos modos, quibus aliquid demonstrari potest: hic ostendit propositum per rationes communes. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quoddam, quod est necessarium ad propositum ostendendum. Secundo ostendit propositum.ibi. {At vero si demonstrabit quod quid est.} Tertio epilogat quę dicta sunt.ibi. {Ex his igit neq; diffinitio &c.} Dicit ergo primo, q non videtur esse possibilis aliquis modus, quo aliquis demonstret quod quid est esse hominis, & hoc ideo, quia necesse est, q quicunq; scit quod quid est esse hominis vel cuiuscunq; rei, q sciat rem illam esse. Quia enim non entis non est aliqua quidditas vel essentia, de eo, quod non est nullus potest scire quod quid est: sed potest scire significationem nominis vel rationem ex pluribus nominibus compositam, sicut potest aliquis scire quid significat hoc nomen tragelaphus vel hircoceruus, quod idem est, quia significat quoddam animal compositum ex hirco & ceruo, sed impossibile est sciri quod quid est hircocerui, quia nihil est tale in rerum natura. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero si quid est ostenderit, & esse quoq; ostẽdet. Et quonam modo ratione eadem ostendet. Nã vnum quiddam diffinitio ipsa declarat, & demonstratio etiam vnum. Quid autem est homo, & hominem esse, diuersa sane, non eadem sunt.*

At vero si demonstrabit quid est, & quia est. Et qualiter, eadem ratione monstrabit.

Diffinitio

Diffinitio.n.quoq; vnum aliquid manifestat, & demonstratio.Id autem quodquideſt homo, & eſſe hominem aliud eſt.

E

Ex eo, quod præmiſſum eſt procedit ad propoſitum oſtendendum. Circa hoc duo facit. Primo oſtendit q nõ poteſt oſtendi quod quid eſt demõſtratione. Secũdo q nõ põt oñdi diffinitione ibi.{Si ergo & diffiniens demõſtrat.} Circa primum ponit tres rationes, quarũ prima talis eſt. Sicut diffinitio inducitur ad manifeſtandum aliquid vnum, inquãtum.ſ.ex partibus diffinitionis fit vnũ per ſe, & non per accidens, ita etiam oportet q demonſtratio, quæ vtitur diffinitione tanquam medio, vnũ aliquid demonſtret. Oportet enim concluſionem eſſe medio proportionatam. Et ita patet, q per vnam & eãdem demonſtrationem non poſſunt diuerſa demõſtrari{ſed aliud eſt quod quid eſt homo, & eſſe hominem.}In ſolo enim primo eſſendi principio, quod eſt eſſentialiter ens, ipſum eſſe & quidditas eius eſt vnum & idem, in omnibus autem aliis, quæ ſunt entia per participationẽ, oportet q ſit aliud eſſe & quidditas entis. Non eſt ergo poſſibile q eadem demonſtratione demonſtret aliquis quid eſt & quia eſt. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde etiã dicimus omne quoduis, niſi ſit ſubſtantia, neceſſario per demonſtrationem eſſe oſtendi. Eſſe verò res nullius eſt, vt patet, ſubſtãtia.i.d.n. quod eſt, non eſt genus. Demonſtratio igitur.i.qua quippiam oſtenditur eſſe, quod quidem etiam nunc ipſæ ſcientiæ faciunt. Geometra nanq; quid ſignificat quidem triãgulus ſumpſit, eſſe autem ipſum demonſtrat. Quomodo igitur oſtendet ipſe diffiniens quid eſt triangulus? Sciens ergo quiſpiam diffinitione quippiam quid eſt, ſi ſit illud neſciet. at hoc nunquam fieri poteſt.*

G

ANT. Vide in an. Poſtea & per demonſtrationem dico neceſſariũ eſſe omne demonſtrare quia eſt, niſi ſubſtantia ſit: eſſe autem nulla ſubſtantia eſt. Non enim eſt genus quod eſt. Demonſtratio vtiq; erit quod eſt, quod vere & nunc faciunt ſciẽtiæ. Quid.n.ſignificat triãgulus accipit geometra; q autem eſt, demonſtrat. Quid igitur monſtrabit diffiniens. Quid eſt, non quia eſt, vt triangulum. Sciẽs itaq; aliquis diffinitione quod quid eſt, ſi eſt non ſciet. Sed impoſſibile eſt.

Quæ talis eſt. Secundum commune ſapientum dictũ, neceſſarium eſt q omne.i.primum totum, quod per demonſtrationem demonſtratur, ſit ipſum quia eſt, niſi forte aliquis dicat q hoc ipſum quia eſt ſit ſubſtantia alicuius rei. Hoc autẽ eſt impoſſibile. Hoc enim ipſum quod eſt eſſe, non eſt ſubſtantia, vel eſſentia alicuius rei in genere exiſtentis. Alioquin oporteret q hoc, quod dico ens, eſſet genus, quia genus eſt quod prædicatur de aliquo in eo quod quid. Ens autem non eſt genus, vt probatur in 3.Metaph. Et propter hoc etiam, Deus qui eſt ſuum eſſe non eſt in genere. Si autem quia eſt eſſet ſubſtantia alicuius rei, ſimul cum aliquis oſtenderet quia eſt, oſtenderet quid eſt, & ita nõ totum quod demonſtratio demõſtrat, eſſet quia eſt. Illud aũt eſt falſum. Ergo patet q demonſtratio ſolum demonſtrat quia eſt. Demonſtrat enim enũtiationem aliquam, quæ ſignificat eſſe & nõ eſſe. Et hoc etiam apparet in proceſſu ſcientiarum. Geometra enim accipit quid ſignificat hoc nomen triangulus, & demonſtrat q ſit, puta cum demonſtrat, ſuper lineam rectã datam contingit triangulum æquilaterum conſtituere. Si igitur aliquis demonſtraret ſolum quia eſt triãgulus, præter morem demonſtrationum, quibus vtuntur ſcientiæ,

H

Text.c.10. Lect.8.ie cap.10.

non demonſtraret hoc totum quod eſt triangulum eſſet ſed demonſtraret ſolum hoc quod dico triãgulum. Sicut enim propter hoc q eſſe non eſt ſubſtãtia rei, ille qui demonſtrat eſſe, hoc ſolum demonſtrat, ita ſi aliquis demonſtraret quid eſt, hoc ſolum demonſtraret. Sequeretur igitur quòd aliquis ſciens per diffinitionem quid eſt, neſciret an eſt, quod eſt impoſſibile, vt ex prædictis patet. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Patet autem per ipſos etiam diffinitionum, quæ nunc aſsignãtur, modos, eos, qui diffiniunt, nõ oſtẽdere eſſe. Nam & ſi eſt medio quid æquale, tamen cur eſt ipſum diffinitum, & propter quod hoc circulus eſt quæretur. Poterit.n.illud dicere quiſpiã diffinitionem orichalci etiam eſſe. Neq;.n.id eſſe poſſe quod dicitur, ipſa diffinitiones inſuper faciunt manifeſtũ. Neq; illud, & non aliud eſſe, cuius inquiũt diffinitionẽ eſſe, ſed ꝓpter quid ſemꝑ dicere licet.*

F

ANT. Manifeſtum autem eſt ſm nunc modos terminorũ, q non demonſtrant diffinientes quiá eſt. Si enim eſt ex medio aliquod æquale, ſed propter quid eſt qđ diffinitur, & propter quid eſt circulus. Eſſet.n.vtiq; & montis ænei dicere ipſam. Neq; n.q poſſibile ſit eſſe quod dicitur, cum aſſignantur termini, neq; q illud eſt, cuius dicut eſſe diffinitionem, ſed ſemper licet dicere propter quid.

Per exempla conſuetarum diffinitionum manifeſtat idem, quod in præcedenti ratione eſt concluſum.ſ.q mõſtrans quid eſt, non monſtrat, quia eſt. Vnde dicit, manifeſtum eſſe non ſolum ſm prædicta, ſed etiam ſm modos terminorum, id eſt diffinitionum, quæ nunc ſunt in vſu, q illi qui diffiniunt, non manifeſtãt quia eſt, puta qui diffinit circulũ, dicens, q eſt aliquid ex cuius medio lineæ ad circumferentiam ductæ ſunt æquales, adhuc reſtat quæſtio propter quid oporteat poni eſſe id, quod diffinitur, puta propter quid oporteat poni q ſit circulus qui prædicto modo diffinitur. Conuenit enim aliquam ſimilem rationem dicere montis ænei, puta q eſt corpus æneum in altum & vſquequaq; diffuſum, & tamen adhuc reſtat quærere an ſit aliquid tale in rerum natura. Et hoc ideo quia termini.i.rationes diffinitiuæ nõ declarãt q illud, de quo aſſignantur, aut ſit, aut poſſibile ſit eſſe, ſed ſemper aſſignata tali ratione, licet quærere ſi oporteat tale aliquid eſſe. Sic igitur patet q impoſſibile eſt q ſimul demonſtretur quid eſt, & quia eſt. Deinde cum dicit.

G

ARGY. *Si igitur is, qui diffinit, aut quid eſt oſtendit, aut quid ipſum nomen ſignificat. Si diffinitio nullo pacto eſt ipſius quid eſt, erit ipſa profecto ratio idem, quod nomen ſignificans.*

H

ANT. Si ergo diffiniens demonſtrat, aut quid eſt aut quid ſignificet nomen, ſed non eſt vllo modo eius quod quid eſt, erit vtiq; diffinitio, & ratio nominis idem ſignificans.

Oſtendit q nõ poteſt oſtẽdi quod quid eſt diffinitione, ducendo ad inconueniens, vnde primo proponit, ſecũdo oſtendit quid ex hoc ſequatur.ibi.{Sed inconueniẽs &c.}Dicit ergo primo, q cũ ille, qui diffinit, poſſit oſtẽdere vel quid eſt, vel tantum quid ſignificat nomen, nõ propter hoc oportebit q diffinitio ſit manifeſtatiua ipſius quod qd eſt, quod proprie pertinet ad diffinitionẽ, alioquin ſequetur q diffinitio ſignificans quod quid eſt nihil ſit aliud q̃ ratio ſignificans idem quod nomen, neq; enim ſuper talem rationẽ addit aliquid diffinitio, niſi qa

ſignificat

significat essentiam alicuius rei: vnde si non sit aliqua res cuius essentiam diffinitio significet, nihil differt diffinitio á ratione exponere significationem alicuius nominis. Deinde cum dicit.

ARGY. *At hoc absurdum est sane. Primo nanq; & non substantiarum, & eorum, quæ non sunt in ratione rerum, erit vtiq; diffinitio. Nam & ea, quæ non sunt, significare nomine licet.*

ANT. Sed inconueniens est. Primum quidem & non substantia vtiq; esset, & eorum quæ non sunt. Significare enim est etiam quæ non sunt.

Ostendit inconueniens esse q diffinitio nihil aliud sit, q ratio exponens nominis significationem. Et hoc tribus rationibus. Quarum prima est, q contingit etiam ea, quæ nec sunt substantia, nec sunt vniuersaliter entia aliquo nomine significare. Quodlibet autem nomen per aliquam interpretationem exponi potest. Si ergo nihil aliud esset diffinitio, quám ratio interpretatiua nominis, sequeretur q diffinitio esset non substantiarum & totaliter non entium, quod patet esse falsum. Ostensum est.n. in 7. Metaphysicæ, q diffinitio principaliter quidem est substantiæ, aliorum autem inquantum se habent ad substantiam. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde omnes orationes diffinitiones erũt sine discrimine vllo. Fieri nãq; potest, vt cuius orationi nomen ponatur. Quare diffinitionibus disseremus oẽs, atq; loquemur. Et ilias ipsa diffinitio erit.*

ANT. Amplius diffinitiones omnes rationes essent. Esset enim vtiq; nomen ponere cuilibet rationi. Quare omnes terminos vtiq; disputaremus, & ilias diffinitio sit.

Quæ talis est. Cuilibet rationi.i. orationi aliquid significanti est imponere aliquod nomen, quod est ei correspõdens, quod per illam rationem manifestatur. Si ergo nihil aliud est diffinitio, quám ratio interpretatiua nominis: sequetur q omnes rationes essent diffinitiones, & ita sequetur, cum disputamus, vel colloquimur adinuicem, q ipsæ disputationes, vel collocutiones nostræ sint quędam diffinitiones: & similiter sequetur quód ilias idest poema Homeri de bello Troiano sit quædam diffinitio. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea nulla scientia demonstrabit hoc nomen hoc indicare, ac significare: ergo nec diffinitiones idipsum indicant.*

ANT. Amplius neq; vna scientia demonstrat vtiq; q hoc nomen eius quod quid est significat: neq; diffinitiones: igitur huius assignant.

Quæ talis est. Nulla scientia demonstrat quód tale nomen significet talem rem. Nomina enim significant ad placitum: vnde oportet hoc supponere secundum voluntatem instituentis. Manifestum est ergo, q diffinitiones non significant hoc, scilicet solam nominis interpretationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex his igitur nec idem esse diffinitionem ratiocinationemq; videtur. Et insuper neq; diffinitionẽ demonstrare quidnam sit quicquam, fieriq; nõ posse, vt ipsum quid est demonstratione diffinitioneue vnquam percipiatur, aut cognoscatur.*

ANT. Ex his igitur neq; diffinitio, neq; syllogismus idem existens, neq; eiusdem syllogismus & diffinitio est. Adhuc autem q neq; diffinitio nihil demonstrat, neq; monstratur. Neq;

A quod quid est neq; diffinitione, neq; demonstratione cognoscere est.

Epilogat quæ disputatiue præmissa sunt. Et dicit, q ex præmissis videtur sequi, q diffinitio & syllogismus non sunt idem, neq; de eodem, & q diffinitio nihil demõstret: quia non est de eodem de quo est demonstratio. Et similiter videtur esse ostensum, q nõ est possibile cognoscere quod quid est, neq; per diffinitionem, neq; per demonstrationem, quia diffinitio solum ostendit quid, & demonstratio ostẽdit quia est. Sed ad cognitionem quod quid est requiritur cognitio, quia est, vt dictum est.

LECTIO VIJ.

Nonnunquam ipsum quod quid est demonstratione ostendi posse demonstrat.

ARGY. *Verum considerandum est rursus quid istorũ bene, et quid non bene, recteq; dicitur, et quid est diffinitio, & vtrum aliquo modo sit ipsius quid est demonstratio, diffinitioue, an nullo sit modo.*

B

ANT. Tex.c.8. ITerum autem speculãdum est quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid sit diffinitio, & eius quod quid est, nunquid quodammodo est demonstratio, aut diffinitio, aut nullo modo.

POstquam Philosophus disputatiue inquisiuit qualiter cognoscatur diffinitio & quod quid est, hic determinat vtranq; veritatem. Et primo dicit de quo est intentio. Secũdo exequitur propositum. ibi. {Quoniã autem sicut diximus.} Tertio epilogat quæ dicta sunt. ibi. {Manifestum est igitur ex dictis &c.} Dicit ergo primo, q iterum post disputatiuum processum considerandum est veritatem, determinando quid prædictorum dicatur bene & quid non bene, & hoc tam circa ipsam diffinitionem, vt consideremus qui sit ipsa diffinitio, q etiam circa ipsum quod quid est, vt consideremus vtrum aliqualiter possit manifestari demonstratione, vel diffinitione, vel nullo modo. Deinde cum dicit. (Le. imme. seq.t.ex.vl.)

C

ARGY. *Cum itaq; scire quid est, & scire causam ipsius si est, idem sit, vti diximus, fieri potest, vt quid est ostendatur. Cuius quidem hæc ratio est. Est.n. quædam causa. Et hæc aut est eadẽ, aut alia. Et si sit alia aut est demonstrabilis, aut indemonstrabilis. Si igitur alia sit, demonstrariq; potest, cum causa sit medium, & prima figura ratiocinationis ostendatur: necesse est id quod ostenditur, vniuersale esse, & affirmatiuũ, vt patet. Vnus igitur is est modus, quẽ nunc inquisiuimus per aliud inquam ipsum quid est ostendere. Nam medium ipsorum quid est, necesse est esse quid est, & proprium identidem propriũ. Quare diffinitionum eiusdem rei alia ostẽdet, alia non ostendet. Atq; hisce modus non est demonstratio ipsius quid est, (vt antea diximus) sed ratiocinatio ad differendi modum accommodata.*

D

ANT. Vide I ann. Quoniam autem sicut diximus idem scire quod quid est, & scire causam ipsius si est. Ratio autem huius est quoniam est aliqua causa. Et hæc aut eadẽ, aut alia est. Et si vtiq; alia est, aut demonstrabilis, aut indemonstrabilis est. Si igitur est alia, & contingit demonstrare, necesse est medium causam esse, & in figura prima demonstrari. Vniuersale enim & prædicatiuũ est, quod demonstratur. Vnus quidem igitur modus nunc exquisitus per aliud quod quid

est

est monstrare, & horũ enim quod quid est necesse est medium esse quod quidest, & propriorum proprium. Quare hoc quidem medium monstrabit, illud vero non monstrabit eorum, quę quod quid erant esse eiusdem rei. Hic quidem igitur modus q non sit demonstratio dictum est prius : sed est logicus syllogismus ipsius quod quid est.

Exequitur propositum. Et primo quantum ad ipsum quod quid est. Secundo quantum ad diffinitionem, quæ est ratio significatiua eius. ibi. {Diffinitio autem quoniã dicitur ratio &c.} Circa primum ponit duos modos manifestãdi quod quid est. Et primo ponit modum logicæ probationis. Secundo modum demõstratiuæ probationis. ibi. {Quo aũt modo contingat &c.} Circa primum resumitur primo id, quod supra manifestatum est. s. q idem est scire quid est & scire causam quęstionis, an est, sicut idem est scire propter quid, & causam scire quæstionis quia est. {Ratio autem huiusmodi}. s. quidem est scire quid est, & scire causam ipsius si est ita, est, quia oportet quod eius quod est rem esse sit aliqua causa. Propter hoc. n. dicitur aliquid causatũ, quod habet causam sui esse. Hæc autẽ causa essendi, aut est eadem. s. cum essentiã ipsius rei, aut alia. Eadem quidem sicut forma & materia, quæ sunt partes essentiæ : alia vero, sicut efficiens & finis : quæ quidem duæ causæ sunt quodammodo causæ formæ & materiæ. Nã agens operatur propter finem, & vnit formam materiæ. Et si accipiamus causam, quæ est alia ab essentia rei, quandoq; quidem est talis, per quam possit fieri demonstratio, quandoq; autem non. Non enim ex omni causa agente sequitur ex necessitate effectus. Ex suppositione autem finis sequitur q sit id, quod est ad finem, vt probatur in 2. Physic. Supponamus ergo q sit aliquis effectus, cuius esse causa sit non solum ipsa essentia rei, sed habeat etiam aliam causam, & sit talis per quã possit demonstrari, puta si dicamus, q si homo pertingit ad beatitudinem, necesse est præexistere virtutem. Accipiamus autem, q essentia virtutis sit habitus operãs sm rationem rectam. Potest ergo demonstrari esse aliquem habitum secundum rectam rationem operantem, si sit aliquis habitus ad beatitudinem perducens. Accipiatur ergo pro medio illa causa alia, quæ est demonstratiua, & formetur syllogismus i prima figura, quod necesse est fieri, quia oportet quod quid est vniuersaliter & affirmatiue prædicari de re, cuius est. Syllogizabitur ergo sic. Oĩs habitus perducens ad beatitudinem, est habitus sm rectam rationẽ operãs, sed virtus est huiusmodi, ergo &c. Concludit ergo q iste modus qui est nunc inquisitus est vnus modus ostẽdendi quod quid est per aliud, quod est causa. Et q ille modus sic conueniens pater, quia necesse est, sicut supra dictum est, q medium ad probandũ quod quid est accipiatur ipsum quid est, & similiter mediũ ad probãdum aliqua propria accipiatur aliquid proprium. Est autem considerandum q cum quid est sit causa ipsius rei, secundum diuersas causas eiusdem rei potest multipliciter quod quid est eiusdem rei assignari, Puta quid est domus potest accipi per comparationẽ ad cãm materialem, vt dicamus q est aliquid compositum ex lignis & lapidibus, & etiam per comparationem ad causam finalem, vt dicamus q est artificium præparatum ad habitandũ. Sic ergo continget q cũ sint multa quod quid est eiusdem rei, aliquod illorum mõstrabitur, & aliquod non monstrabitur, sed supponetur. Vnde non sequitur quód sit petitio principij, quia aliod quod quid est supponitur, & aliud probatur. Nec tamen est modus probãdi quod quid est demonstratiue, sed logice syllogizandi, quia non sufficienter per hoc probatur, q id, quod concluditur sit quod quid est illius rei, de qua concluditur, sed solum quod insit. Deinde cum dicat,

Le. sme. se. seq. tex. 2. Lib. 2. lec.

F

G

H

Eiusdẽ rei qd quid est multiplr assignari.

E *Quo autem modo fieri potest, vt quid est eliciatur ex demonstratione, deinceps dicamus oportet, hinc rursus initio sumpto. Nã vt quærimus propter quid est, prius habentes esse, interdũ vero & simul nota nobis hæc fiunt, sed nunquã fieri potest, vt antea cognoscamus cur est, q̃ percipiamus esse: sic pari ratione neq; quid est quærere, atq; cognoscere possumus sine perceptione ipsius esse. Fieri. n. nequit, vt quid est vnquam sciamus, si ignoremus si est.* ARGY.

Quo autem modo contingat dicemus : dicentes iterum ex principio. Sicut enim propter quid quærimus habentes quia, aliquando autem & simul manifesta fiunt : sed neque prius propter quid possibile est cognoscere q̃ quia, manifestum est q similiter & quod quid erat esse non sine quia est. Impossibile enim est scire quid est, ignorantes si est. ANT.

Ostendit quomodo per demonstrationem potest accipi quod quid est. Et circa hoc duo facit. Prima ostendit quomodo manifestetur quod quid est per demõstrationem in aliquibus. Secundo ostenditur q non est ita in oĩbus. ibi. {Est autem quorũdam &c.} Circa primum tria facit. Primo præmittit quædam, quæ sunt necessaria ad propositum ostendendum. Secundo manifestat propositum. ibi. {Quorum igitur habemus &c.} Tertio epilogat. ibi. {Quomodo quidem igitur &c.} Circa primum præmittit tria, quorum primum est comparatio quædam ipsius quod quid est ad propter quid. Dicit ergo q ad ostendendũ quomodo contingat accipere quod quid est per demonstrationem, oportet iterum a principio resumere. Vbi considerandum occurrit q diuersimode se habet aliquid ad cognoscendum propter quid. Quandoq; enim habemus quia in nostra cognitione, & quærimus adhuc propter quid, quandoq; autem simul manifesta sunt nobis vtraq;. Tertium autem impossibile est, vt. s. prius cognoscat aliquis de aliqua re propter quid quam quia. Et similiter est de eo quod quid erat esse, quia aliquando scimus rem esse, nec tamen perfecte scimus quid sit : aliquando autem simul scimus vtrunque. Sed tertium est impossibile vt scilicet sciamus quid est, ignorantes si est. Secundum ponit ibi. Le. se. sme.

Habemus autem si est nonnunquam per accidẽs. nonnunquam aliquid habentes ipsius rei, veluti tonitruum esse scimus, habentes sonum quendam nubium esse: & defectionem lucis esse quandam priuationem: hominem item quoddam animal esse, & animam etiam id esse, quod ipsum se motu sciet. ARGY.

Hoc autem si est aliquando quidem secundum accidens habemus: aliquando vero habẽtes quod quid est ipsius rei: vt tonitruum, quoniam sonus quidam nebularum est : & defectum, quoniam priuatio quædam luminis est, & hominem, quoniam animal quoddam est, et animam, quoniam seipsum mouens. ANT.

Et dicit q rem aliquam esse possumus scire absq; eo q sciamus perfecte quid est dupliciter. Vno modo, sm q cognoscimus aliquod accidens eius, puta si velocitatem motu existimemus leporem esse. Alio modo, per hoc q cognoscimus aliquid de essentia eius, quod qdem est possibile in substantiis compositis: vt puta si comprehendamus hominem esse per hoc q est rationale, nondum cognitis aliis quæ complent essentiam hominis. In substantiis vero simplicibus hoc non contingit: quia non potest

cognosci

cognosci aliquid de substantia simplicis rei, nisi tota cognoscatur: vt patet in 9. Metaph. Oportet autem quod qui cognoscit aliqd esse, quod per aliquid rei illud cognoscat: & hoc vel est aliquid praeter essentiam rei, vel aliquid de essentia ipsius. Et de hoc ponit exemplum, puta si cognoscamus tonitruũ esse propter hoc, quia percipimus quẽdam sonum in nubibus, quod quidem pertinet ad essentiam tonitrui, non tamen est tota tonitrui essentia, quia non omnis sonus nubium est tonitrum. Et similiter si cognoscamus defectum .i. eclypsim solis, vel lunae esse propter hoc, quod est quaedam priuatio luminis, cum tamẽ nõ omnis priuatio luminis sit eclypsis. Et eadem ratio est, si aliquis percipiat hominem esse propter hoc, quod est quoddam animal, vel si percipiat animam esse, propter hoc, quod est aliquid seipsum mouens. Tertium ponit ibi.

Tex. c. 22. Lect. 11. te.

ARGY. *Quae igitur per accidens esse scimus, necesse est ad eorum percipiendũ quid est nullo modo nos quicquam habere. Neq. n. illa esse scimus. Atq. quaerere quid est non habentes esse, perinde atq. si nihil prorsus quaeratur. Quorum autem habemus aliqd eorũ quid est facilius percipere possumus. Quapropterr vt habemus ipsum esse, & sic ad ipsum quid est percipiendum sumus dispositi.*

ANT. Sed quaecunq; quidem secundum accidens scimus, quia sunt, necesse nullo modo habere se ad quid est. Neque. n. scimus quia sunt. Quaerere autem quid est nõ habentes quia est, nihil quaerere est. Sed cũ habemus quia est, quid est facile est quaerere. Quare quemadmodũ habemus quia est, sic habemus ad id, quod quid est.

Et dicit quod illa de quibus scimus quia sunt per aliquod accidens ipsorum, nullo modo per hoc se habent ad hoc quód cognoscamus de ipsis quid est, quia nec etiam per huiusmodi accidens vere scimus ea esse. Scimus quidem esse eorum accidentia, sed quia accidentia non sunt ipsae res, non propter hoc vere scimus ipsas res esse. Vanum autem est quaerere quid est, si aliquis nesciat quia est, sed illa, de quibus scimus ea esse per aliquod ipsorum facilius possunt cognosci a nobis quid sunt. Vnde manifestum est quód sicut nos habemus ad cognoscendum quia est aliquis, ita nos habemus ad cognoscendum quid est. Deinde cum dicit.

Quarũ igitur rerũ aliquid habemus ipsius quid est, earum haec sint exempla. Sit defectus eo in loco quo ipsum est A, luna in eo quo ipsum est C, interpositio vel obiectio terrae, in qua est ipsum positum B. Quaerere igitur vtrum luna deficiat, an non deficiat, nil aliud est, q̃ ipsum B q̃rere si sit, nec ne. At D *id ipsum nil ab hac quaestione differre videtur, sitne ratio eius. Quod si sit, & illud dicimus esse. Vel quaeratur verius partium contradictionis sit ratio, vtrum habendi duobus rectis aequales; an non habendi. Quod cum inuenerimus, & esse simul, & propter quid scimus, (si modo sit medium.) Quod si non sit, esse quidem scimus: propter quid autem nescimus. Atq. idipsum hoc exẽplo patefieri potest. Sit nãq. C luna, A defectio, B nõ posse, cũ est tota referta lumine, vmbram efficere intercedente manifesto corpore nullo. Si igitur B quidem ipsi C insit, A verò competat ipsi B, lunam quidem deficere notũ sit nobis: cur autem deficit nondum est notum. Atq.*

A *defectionem quidem esse scimus: sed quid est defectio nescimus. Atq. cũ A quidem ipsi inesse C patet, quaeritur autem propter quid inest, nil aliud tũ quaeritur, quàm quid. Nam sit ipsum B vtrum obiectio terrae, an econuerso lunae, an lucis eius extinctio. Hoc autem alterius extremi ratio est: vt hoc in exemplo ipsius A. Est. n. defectus obiectio terrae. Praeterea quid tonitruum est? extinctio ignis in nube, propter quid tonat? quia ignis in nube extinguitur. Nubes sit C, tonitruum A, ignis extinctio B. Igitur ipsi C, nubi inquam B ipsum inest: extinguitur enim ignis in nube. At huic A ipsum inest tonitruũ seu sonus. Atq. B ratio ipsius est A primi inquam extremi. Quod si rursus huius aliud medium sit,* B *id ex hisce rationibus erit, quae restant.*

Quorum igitur habemus aliquid ipsius quid est, primum quidem sit defectus in quo A, luna in quo C, oppositio terrae in quo B. Vtrũ quidem igitur deficit, aut non B, quaerere est vtrum est, aut non. Hoc autem nihil differt q̃rere, q̃ si est ratio ipsius: & si sit hoc, & illud dicimus esse. Aut qualis cõtradictionis est ratio? vtrum habendi duos rectos, aut non habendi. Cum autẽ inueniamus simul quia & propter quid est, scimus si per media sit. Si vero non, quia, propter quid autem non. Sit igitur luna C, defectus A lunam plenam, vmbram non posse facere, nullo nostrum medio existente manifesto in quo B. Si igitur in C est B, quod est lunã non posse facere vmbram, cum nullus nostrũ medius sit, in hoc autẽ A quod est deficere, quia deficit quidem manifestũ est, sed propter quid nondum, & quia defectus est quidem scimus, quid autem est nescimus. Cum manifestum autem est, quia A in C sit, sed propter quid est quaerere B est quaerere quid est, vtrũ si obiectio, aut conuersio lunae, aut extinctio. Haec autem est ratio alterius termini, vt in his, quae sunt ipsius A: est enim defectus obiectio. Quid est tonitruũ? ignis extinctio in nube. sit nubes E, tonitruum A, extinctio ignis B. In C igitur nube est B, extinguitur enim in ipsa ignis: hoc autem est sonus & est B ratio ipsius A primi termini. Si autem iterum huius aliquid medium sit, ex reliquis erit rationibus.

Manifestat propositũ sm praemissa, & dicit quod in his, quae scimus esse per hoc quod cognoscimus aliquid essentiae eius, accipiamus primo tale exemplum. Sit defectus .i. eclypsis in quo A, quae est maior extremitas, luna in quo C, quae est minor extremitas, oppõ terrae directa inter lunã & solẽ in quo B, quod est mediũ. Idẽ igitur est quaerere vtrũ deficiat luna vel nõ, & quaerere aũt vtrũ B sit vel nõ, nihil differt, q̃ quaerere si est aliqua rõ ipsius defectus. Nã si, i. oppõ terrae est rõ defectus lunae, & si sit oppõ terrae, etiam tunc dicimus esse. s. defectũ lunae, aut non. Sic si quaeramus qualis sit ratio contradictionis, vtrum. s. in habendo duos rectos vel nõ habendo sit cõtradictio. Cũ autem inueniamus esse id quod quaerimus, puta esse defectũ, simul sciemus quia, & propter quid, si inueniatur propo-

propositum per medium debitum quod est causa. Si vero nō, sed per aliquod extrinsecum, sciemus quia, sed nō propter qd, puta si sit luna C & defectus A accipiamus ꝑ medio ꝙ est B, hoc est ꝙ luna non potest facere vmbram aliquo nostrū medio non existente cum sit plenilunium. Luna.n.qñcumꝗ non deficit facit vmbram interposito aliquo corpore, sed hoc quod est non posse facere vmbram nisi aliquis nostrum existat in medio, non est causa defectus, sed potius effectus. Sic ergo B prædicetur de C, quia.s.luna potest in plenilunio facere vmbram aliquo nostrum medio existēte, & iterum si in hoc medio sit A.i. si accipiatur ꝙ quando hoc accidit luna deficit, manifestum erit lunam deficere: sed propter quid luna deficiat nōdum erit manifestū, & similiter sciemus quia est defectus, sed nesciemus quid est defectus. Qñ aūt manifestū est ꝙ A est in C.i. ꝙ luna deficit sicut in prædicto exēplo, nec scitur propter quid est, nec scitur quid est: tunc quærere propter quid est: nihil.n.aliud est q̄ quærere quid est puta si quæramus quare deficit luna verū deficiat (F) propter hoc quod obiicitur terra in medio inter solem & lunā vel hoc fiat per conuersionē lunæ, vt tunc vertat versus nos superficies lunæ quæ est tenebrosa, vt quidam dixerunt, vel ēt lumen extinguatur in aliquo humido. Quærere autem vtrum propter aliquam harum causarū fiat defectus lunæ, nihil est aliud q̄ quærere vtrum defectus lunæ sit obiectio terræ, aut conuersio lunæ, aut extinctio luminis eius. Et hoc medium est ratio alterius extremitatis sicut in præmissis exemplis est ratio ipsius A quod est maior extremitas, quia defectus lunæ nihil est aliud, quā obiectio facta lunari lumini à terra. Ponit ēt aliud exemplum: vt si quæramus quid est tonitruum? et dicamus ſm opinionem Anaxagoræ, & Empodoclis, ꝙ est extinctio ignis in nube. Secundum vero opinionem eius in 2. Metheororum tonitruum fit ex percussura exhalationis siccæ in fraternitate ad nubes. Vtitur autem multoties in exēplis opinionibus aliorū. Si ergo ſm prædictā opinionē quæratur pp quid tonat? respondetur, propter hoc ꝙ (G) extinguitur ignis in nube. Sit igitur nubes C quod est minor extremitas, tonitruum autem A quod est maior extremitas, extinctio ignis sit B, quod est medium, Syllogizetur ergo sic. In C est B i. in nube est extinctio ignis, sed oīs extinctio ignis est sonus tonitrui. Et sic patet ꝙ accipiendo propter quid, per demonstrationem, accipimus quid est, quia ipsum medium ostendens pp quid, est ratio diffinitiua primi termini.i.maioris extremitatis Sed si oporteat accipere aliquod aliud medium ad hoc demonstrandum, hoc assumetur ex reliquis rationibus.i. ex diffinitione minoris extremitatis: & aliarum cāsarum extrinsecarū. Cum.n. subiectum sit causa passionis: necesse est ꝙ diffinitio passionis demonstretur per diffinitionem subiecti. Et hoc patet in exemplo proposito. Quia.n.luna est corpus natum sic moueri, ideo necesse est ꝙ obiiciatur certo tempore terra inter solem & ipsam. Deinde cum dicit.

Medīū ostēdēs pp qd.

ARGY. (H) *Quo igitur pacto sumitur ipsum quid est, & fit notum, satis iam diximus. Quare ratiocinatio quidem ipsius quid est, demonstratioq́ non fit, per ratiocinationem tamen innotescit & demonstrationem. Quocirca neq́ sine demonstratione fieri potest, vt cognoscatur ipsum quid est cuius est alia causa, neq́ rursus ipsius est demonstratio: vt in dubitationibus etiam diximus.*

ANT. Quomodo quidē igitur accipitur quid est, & fit notum, dictum est: quare syllogismus quidem ipsius quid est non fit, neque demonstratio, manifestum tamē est per syllogismum & demonstrationem. Quare neꝗ sine demonstratione est cognoscere quid est, cuius est cau-

(E) sa aliqua, neꝗ est demonstratio ipsius, sicut & in oppositionibus diximus.

Epilogat quod dictum est: & dicit, Dictum est {quomodo accipiatur & innotescat quod quid est}.s.p hoc ꝙ accipitur pp quid. Dictum est etiam ꝙ non est syllogismus, neꝗ demonstratio ipsius quid est, vt.s. proprie syllogizetur vel demonstretur quod quid est, & tamen manifestatur quod quid est per syllogismū & per demōstrationē, inquantū.s.mediū demonstrationis pp qd est qd quid est, Vnde manifestum est ꝙ neꝗ sine demonstrōne pōt cognosci quod quid est, cuius est altera causa, nec tamen est demōstratio ipsius quodquid est, sicut probatur in abiiciendo. Et ſm hoc obiectiones inductæ sunt veræ.

Obiectiōes inductæ.

LECTIO VIII.

Nōn in omnibus posse quod quid est demonstratione osteodi, quomodo item definitio demonstrationem ipsam respiciat exemplis manifeltat.

ARGY. (F) *Est autem quorundam quidem alia quædā causa, quorundam autem non est. Quare patet vt ipsorum quid est quædam vacare medio principiaq́ esse. Quidem et esse. & quid sunt supponere: vel alio modo facere manifesta oportet. Quod arithmeticus facit. Nam & quid sit vnitas, & vnitatem esse supponit. Eorum autem, quæ medium habent, & quorum est aliqua causa, alia à substātia, fit, vt per demonstrationem ipsum quid est (vt diximus) declaretur, non demonstretur.*

ANT. Est autem quorundam quidem quædā altera causa, quorundam autem non est. Diffinitiones quidem ſm species factæ nullum habent medium, quo demonstrentur, sed diffi- (G) nitiones secundum materiam factæ possunt habere medium. Quare manifestum est quoniam eorum, quæ sunt quid est, alia quidem sine medio, & principia sunt, quæ & esse, & quia sunt supponere oportet, aut alio modo manifesta facere; quod vere arithmeticus facit, & nāꝗ quid est vnitas supponit, & quia est: sed habentium medium, quorū est quædam altera causa, substantię, & ipsius esse, est per demonstrationem, (sicut dictum est,) ostendere: non quod quid est demonstrantes.

No. littera hæc diffioitiones vsq; ad quā nō esse expo.ē. sed gl. Tex.c.5.

POstq̄ Philosophus ostendit ꝙ in quibusdam per demonstrationē accipitur quod quid est: hic ostēdit ꝙ hoc non est possibile in oībus: & ad hoc ostendendum præsupponit ꝙ quorundam est quędā altera causa, quo- (H) rundā aūt non. Quia igitur quod quid est accipitur per demonstrationem, cuius medium est causa, manifestum est ꝙ sunt quædam, quorum quod quid est oportet accipere sicut quoddam immediatum principiū ita ꝙ oportet supponere de tali re & esse & quid est, vel manifestare aliquo alio modo q̄ per demōstrationē, puta per effectū, vel per sīle, vel aliquo tali modo. Est autem considerandū ꝙ hoc quod dicit {quorundam non esse aliam cām} pōt intelligi tripl'r. Vno modo ꝙ simpl'r & absolute cām nō habet sui esse. Et hoc cōpetit soli primo principio qd est causa esse & veritatis in omnibus rebus. Nihil.n.prohibet ēt eorum, quæ ex necessitate sunt, esse aliquam causam necessitatis: vt patet in 5. Metaph. Et ideo cū hic philosophus pluraliter loquatur, non sic est intelligendum quod hic dicitur, ꝙ aliqua sint quę nullā habent cām sui esse. Alio modo potest intelligi ſm ordinem causarum eiusdem rei. Manifestum est enim in rebus habentibus quatuor

Pri. modus soli primo prin. conueniens. Le.5.t.ex. vltim.& 8. Phy. Tex.cō. 6. le.3.ex.vlt.

1. modus. Vnam cām eē causam alterius. Tex.c.13. le.3.tex.3.

quatuor causas, q vna causa est quodāmodo causa alterius. Quia enim materia est propter formam & nō ecōuerso, vt probatur in 2. Physic. diffinitio quæ sumitur ex causa formali est causa diffinitionis, quæ sumitur ex causa materiali eiusdem rei. Et quia generatū cōsequitur formam per actionem generantis, consequens est q agens sit quodammodo causa formæ, & diffinitio diffinitionis. Vlterius autem omne agens agit propter finem: vnde diffinitio, quæ à fine sumitur, est quodammodo causa diffinitionis, quæ sumitur à causa agente. Vlterius autem nō est procedere in generibus causarum. vnde dicitur q finis est causa causarum. Potest tamen in singulis causarū generibus fieri demonstratio à posterius ad priora, sed diffinitiones vel demonstrationes debent dari per causas primas. Et secundum hunc sensum in quibusdam libris interponitur q diffinitiones secūdum speciem factæ nullum habent medium, quo demonstrentur: diffinitiones autem secūdum materiam factæ possunt habere medium: quia. s. diffinitiones quę dantur secundum causam meram materialem, possunt demōstrari per diffinitiones quæ dantur secundum causam formalem. Diffinitio autem quæ datur secundum causam formalem non potest vlterius demonstrari per aliquod principium intrinsecū rei quod proprie pertinet ad quod qd est, vtpote intrās essentiam rei. Sed & si demonstretur per causam efficientem & finalem, dicendū erit q semper causa superior se habet vt formalis respectu inferioris. Prędicta tamen verba non habentur in libris græcis. Vnde magis videtur esse glosa quæ per errorem scriptorum introducta est loco textus. Tertio modo potest intelligi inquantum aliqua sunt, quæ non habent causam in genere subiecto alicuius sciētiæ: sicut in genere numeri, de quo est arithmetica est, deuenire ad vnitatem eius. In hoc. n. genere non est accipere aliud principium. Et hic sensus cōcordat exēplo, quod philosophus subiungit dicens, q arithmeticus supponit quid est vnitas, & quia est. Et sicut illa, quorū non est alia causa, ita etiam illa, quæ possunt habere medium, & quorū est altera causa potest manifestari quod quid est: ita tamen q non demonstretur ipsum quod quid est, sed magis vt medium demonstrationis quod quid est accipiatur. Deinde cum dicit.

No. circa litterā difest.

Quę verba non habentur I gręco 3. modus.

ARGY. *Cum autem diffinitio dicatur esse ratio ipsius quod est, patet quandam diffinitionem rōnem esse, quæ id explicat, quod nomen significat, vel quæ nominis interpretationem complectitur: veluti quid significat triangulus nomine: quem habentes esse; quærimus, deinde propter quid est. Difficile autem est hoc pacto sumere ea, quæ nescimus esse causamq; difficultatis antea diximus: Nā neq; si sint, an non sint scimus nisi per accidens. At. n. oratio est vna dupliciter. Alia nanque coniunctione est vna, vt ilias: alia quia vnum de vno declarat, non per accidens. Vna igitur hæc est diffinitio diffinitionis, quam diximus.*

ANT. Tex.c.10. Diffinitio autem quoniam quidem dicitur ratio ipsius quod quid est, manifestum est, quoniam aliqua ratio ipsius quod quid est significat nomen: aut erit ratio altera nomina ponens, vt quidem significans quid est fm q triāgulus est: quod vero habentes, quia est, quærimus propter quid est. Difficile autem est sic accipere quæ non scimus quia sunt. Causa autē prius dicta est difficultatis, quia neq; si est, neq; si non, scimus, sed aut secundum accidens. Ratio autem vna est duplex, hæc quidem coniunctio est, vt quæ est ilias, alia vero vnum de vno ostendens non secundum accidens. Ratio autem vna quidem igitur terminus est termini, quæ dicta est.

Ostēso qualiter se habeat quod quid est ad demonstrationē, ostendit quomodo se habet diffinitio. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit qualiter diffinitio se habeat ad demonstrationem. Secundo manifestat quod dixerat per exemplum. ibi. {Differt. n. dicere propter quid.} Circa primum tria facit. Primo proponit vnum modum diffinitionis significantis quid est. Secundo proponit alium modum diffinitionis significātis propter quid. ibi. {Alia vero terminus.} Tertio ostēdit qualiter se habeat vtraq; diffinitio ad demonstrationem. ibi. {Quare prima quidem.} Circa primum supponit primo q diffinitio sit ratio significatiua illius quod quid est. Si autem non posset haberi aliqua ratio rei q̄ diffinitio, impossibile esset q sciremus aliquam rem esse, quin sciremus de ea quid est, qa impossibile est q sciamus aliquā rē esse nisi p aliquā illius rei rationem. De eo enim quod est nobis penitus ignotum non possumus scire si est, aut non. Inuenitur autē aliqua alia ratio præter diffinitionē: quæ quidem vel est ratio expositiua significationis nominis, vel est ratio ipsius rei nominatæ, altera tamen à diffinitione: quia nō significat quid est sicut diffinitio, sed forte aliquod accidens. Sicut forte inuenitur aliqua ratio, quæ exponit qd significat hoc nomen triangulus: & per huiusmodi rationem habentes quia est, adhuc quærimus propter qd est, vt sic accipiamus quod quid est. Sed sicut supra dictum est, hoc est difficile accipere in illis, in quibus nescimus an sit. Et huiusmodi difficultatis cā superius est assignata, qa. s. qn nescimus rem esse per aliquid rei, non absolute scimus si est vel non, sed solum secundū accidens, vt supra expositum est. Ad distinguendum autem rationē significantem quid est ab aliis, subiūgit q dupliciter aliqua ratio potest dici vna. Quædam. n. est vna sola coniunctione, per quem modum ēt habet vnitatē ilias. i. poema de historia troiana. Et per hūc etiam modum dicitur esse vna ratio, quæ est expositiua nominis, vel manifestatiua ipsius rei nominatæ per aliqua accidentia, vt si dicatur q homo est animal risibile susceptibile disciplinæ. Alia vero ratio est vna inquantum simpliciter significat vnum de vna re, cuius ratio est, & hoc non fm accidens. Et talis ratio est diffinitio significans quid est, quia essentia cuiuslibet rei est vna. Sic ergò concludit q illa quæ dicta est, est vna diffinitio diffinitionis. s. q diffinitio est ratio ipsius quod quid est. Deinde cum dicit.

Duplex. rō Inuenitur pter diffi.

Lect. 8.

ARGY. *Alia autem est diffinitio, ratio, quæ declarat propter quid est.*

ANT. Alia vero terminus est demonstrans propter quid est.

Ponit alium modum diffinitionis, & dicit q alia diffinitio diffinitionis est, vt sit ratio manifestans propter quid. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quare prior significat quidem, sed non ostendit, posteriorem autem patet quasi demonstrationem esse ipsius quid est, positione differentem à demonstratione.*

ANT. Quare prima quidem significat quod quid est, demonstrat autem non. Quæ vero posterius est, manifestum est quoniam erit vt demōstratio eius quod quid est, positione differens à demonstratione.

Ostendit quomodo vtraq; diffinitio se habeat ad demonstrationē concludens ex præmissis q prima diffinitio solum significat quod quid est, sed non demōstrat ipsum. Secunda vero diffinitio est quasi demonstratio quędam

dam ipsius quod quid est: et non differt à demõstratione nisi sola positione, idest ordine terminorum & propositionum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Interest.n.cum propter quid tonat, atq; quid est, tonitruum dicitur, quippe, cum ad primum hac accommodetur redditio, quia in nubibus ignis extinguitur: ad secundum hac competat, sonus cũ extinguitur in nubibus ignis. Quare eadem ratio diuerso dicitur modo. Et illo quidem modo cõtinua est demonstratio: hoc autem est diffinitio. Praterea est tonitrus diffinitio, sonus in nubibus, atq; hoc est demonstrationis ipsius quid est positio. Est igitur diffinitio vna quidem ratio ipsius quid est conclusio.*

ANT. Differt enim dicere propter quid tonat, & quid est tonitruum. Dicet enim siquidem propter id, quod extinguitur ignis in nubibus, qd autem tonitruum est: sonus extincti ignis in nubibus. Quare eadem ratio alio modo dicitur. Et sic quidem demonstratio continua, sic autem diffinitio. Amplius est terminus, continuus sonus in nubibus. Hoc autem est, quę est ipsius quid est demõstrationis cõclusio.

Manifestat quod dixerat per exempla. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat per exempla, quę dicta sunt. Secundo colligit ex pręmissis diuersitatem diffinitionũ. ibi. {Immediatorum autem diffinitio.} Dicit ergo primo ꝙ differt dicere propter quid tonat, & quid est tonitruum: quia secundum opinionem illorum, qui dicũt ꝙ extinctio ignis in nube est causa tonitrui, dicit aliquis ꝓpter quid: cum dicit tonitruum esse propter hoc, ꝙ ignis extinguitur in nube. Ille autem dicit quid est tonitruum qui dicit ꝙ sonus ignis extincti in oubibus. Vtrum autẽ horum significat eãdem rationem, sed per alium modũ. Nã cum dicitur tonat propter hoc, ꝙ extinguitur ignis in nube, significatur per modum demonstrationis continuæ.i.non distinctæ per diuersas propositiones, accipiũtur tamen continue omnes termini demõstrationis. Cũ autem dicitur ꝙ tonitruũ est sonus extincti ignis in oubibus, significatur ꝑ modũ diffinitionis. Sed si dicamus ꝙ tonitruum est sonus in nubibus nulla mentione facta de extinctione ignis: erit diffinitio significans quid est, & erit solum demoostrationis conclusio. Deinde cum di.

ARGY. *Eorum autem diffinitio, qua mediis vacant, indemonstrabilis, est ipsius quid est positio. Est igitur diffinitio vna quidem ratio ipsius quid est indemõstrabilis, alia vero ratiocinatio ipsius quid est à demonstratione differens casu, & tertia demonstrationis ipsius quid est conclusio.*

ANT. Immediatorum autem diffinitio positio est ipsius quid est indemonstrabilis. Vna vero syllogismus ipsius quid est, casu differens à demõstratione. Tertium autem est, quæ est ipsius quid est conclusio.

Colligit ex præmissis quot sunt modi diffinitionũ per respectum ad demonstrationẽ. Et primo resumit quoddã quod supra dixerat, ꝙ eorum, quæ nou habent causam, diffinitiones sunt accipiendæ, sicut quædam immediata principia. Et ideo dicit hic, ꝙ diffinitio immediatorũ.i. rerum non habentium causas, est sicut quædam indemõstrabilis positio eius quod quid est. Ex hoc concludit ꝙ triplex est genus diffinitionis per cõparationem ad demonstrationem. Quædam.n. est diffinitio, quæ est indeE monstrabilis ratio eius quod quid est. Et hæc est illa, quã dixerat esse immediatorum. Alia autem diffinitio est, quæ est quasi quidam syllogismus demonstratiuus eius quod quid est, & non differt à demonstratione nisi casu, idest secundum diuersam acceptionem & positionem dictionum: vt cum dicitur tonitruum est sonus extincti ignis in nubibus. Tertia autem diffinitio est quæ solum est significatiua ipsius quod quid est, & est conclusio demonstrationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur ex hisce, qua diximus, quo pacto est, quo pacto non est ipsius quid est demonstratio, & quorum est, & quorum non est. Quotque modis praterea dicitur diffinitio, quoq; pacto ipsum quid est ostenditur, & quo pacto etiam non ostenditur, atq; quorum est, & quorum non est. Insuper quomodo se habet ad demonstrationem, quoq; modo fieri F potest, & quomodo fieri nequit, vt eiusdem sit diffinitio demonstratione.*

ANT. Manifestum igitur ex dictis est, & qualiter est ipsius quod quid est demonstratio: & quomodo non est. Et quorum est, et quorum non. Amplius autem diffinitio quot modis dicitur, & qualiter quod quid est demonstretur, et quo modo non, & quorum est, & quorum non est. Adhuc autem & ad demonstrationem quomodo se habet, & quo modo contingere, & quomodo non. Tex.c.11.

Epilogat quæ dicta sunt, & dicit manifestum esse ex prędictis per quem modum est demõstratio ipsius quod quid est, & per quem modum non: quia.s.quod quid est potest accipi ex ipsa demonstratione, non autẽ potest deG monstrari. Dictum est etiam in quibus possit esse demõstratio eius quod quid est sm modum prædictum, quia in habentibus causam, & in quibus non: quia in non habentibus causam. Dictum est etiam quot modis dicitur diffinitio: quia.s.quædam significat quod quid est, q̃dã aũt ẽt manifestat pp quid. Dictum est etiam quomodo quid est demonstratur, inquantum.s.significatur per diffinitionem significantem solum quod quid est, & q̃o non demõstratur inquantum.s. per diffinitionem accipitur non solum quid, sed etiam propter quid. Dictum est etiam quomodo diffinitio se habeat diuersimode ad demonstrationem, & quomodo cõtingat ꝙ eiusdem sit demõstratio & diffinitio, & quomodo hoc oon contingat.

LECTIO IX.

Quonam modo demonstrari contingat ex quatuor generibus causarum.

ARGY. *Cum autem tum arbitremur scire, cum cognosciH mus causam, quatuor vero causa sunt, vna quidem quidditas, alia autem, qua cum sit, hoc esse necesse est, & in tertia, qua primum mouit, & quarta, gratia cuius catera fiunt, omnes ha per demonstrationis medium ostenduntur.*

ANT. QVoniam autem scire opinamur, cum scimus causam, causę autem quatuor sunt, vna quidem quod quid erat esse, vna vero, cum hæc sit, necesse est hoc esse, altera autem aliquid primo mouet, quarta vero, causa cuius, omnes hæ per medium monstrantur.

POstq; Philosophus ostendit qualiter ipsum quid est se habeat ad demonstrationem, hic ostendit quomodo ad demonstrationem se habeat propter quid, quod significat

significat causam. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quo causæ assumantur in demonstratione. Secundo quo diuersimode in diuersis rebus. ibi. {Eadem aūt cā est.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intēdit. Secundo manifestat ꝓpositum. ibi. {Et hoc.n. existēte.} Dicit ergo primo, ꝙ quia scire opinamur, cum sciamus causam, vt in primo habitum est, demonstratio aūt est syllogismus faciens scire, ita consequens est ꝙ medium demonstrationis sit causa. Sunt aūt quatuor genera causarum, vt in 2. Phys. & in 5. Meta. plenius manifestatur, quarum vna est quod quid erat esse. i. causa formalis, q̄ est completiua essentiæ rei: Alia autem est causa, qua posita necesse est causatum poni, & hæc est causa materialis, quia ea, quæ sequuntur ex necessitate materiæ sunt necessaria absolute, vt habetur in 2. Phys. Tertia autem causa, est quæ est principium motus. i. causa efficiens: Quarta cā est, cuius gratia fit aliquid. s. causa finalis. Et ita patet ꝙ per medium demonstrationis oēs hæ causæ manifestantur, quia quęlibet harum causarum pōt accipi vt medium demonstrationis. Deinde cum dicit.

L. īme. seq. Lect. 4. tex. exp. 2. 4. genera cārū. Physic. tex. cōm 28. 29. & 30. lec. 5. Meta. t. c. 2. lec. 2.

Tex. cō. 87. l. c. 5. & 88.

ARGY. *Nam id, quod cum sit, necesse est hoc esse, nō est vna propositione sumpta, sed saltem duabus. Hoc autem est cum vnum medium habent. Hoc igitur vno sumpto necesse est conclusionem esse.*

ANT. Et hoc enim ꝙ cum sit, hoc necesse est esse, vna quidem propositione, accepta non est, duabus autem ad minus. Hoc autem est cum vnum medium habeant. Hoc igitur vno accepto, conclusionem necesse est esse.

Manifestat quod dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quo diuersæ causę sumuntur vt medium demonstrationis in diuersis rebus. 2. ostendit quo vnius & eiusdem rei possunt esse diuersæ causæ. ibi. {Contingit autem ibidē.} Circa primum quatuor facit. Primo manifestat quo causa materialis accipiatur in demōstratione. 2. manifestat propositum in cā formali, ibi. {At verò ipsius.} Tertio ostendit idem de causa efficienti. ibi. {Propter quid aut mediorum.} Quarto autem in cā finali. ibi. {Quorūcunq; autem.} Circa primum duo facit. Primo ꝓponit modum, quo cā materialis assumitur in demonstratione, qui etiam cōpetit in aliis causis. 2. ponit exemplum. ibi. {Manifestum est autem.} Dicit ergo primo, ꝙ illud, quo existente necesse est aliud esse. s. causa materialis, non contingit accipi sic, vt ex necessitate aliquid sequatur, si accipiatur vna sola propositio, sed oportet accipere ad minus duas hoc modo se habentes, ꝙ cōmunicent in vno medio. Si ergo accipiatur in duabus ꝓpositionibus vnum medium quod est cā materialis, ex necessitate sequitur conclusio necessaria. Puta si dicamus omne cōpositum ex contrariis est corruptibile, lapis est huiusmodi, ergo &c. Oportet autem accipere duas propositiones, non solum ꝓpter exigentiam formæ syllogisticæ, sed etiam quia non oīa, quæ sunt ex materia, habēt ex materia necessitatem, vt probatur in 2. Phys. Et ideo præter ꝓpōnem in qua sumitur hoc habere talem materiam oportet ꝙ sumatur alia ꝓpō q̄ declaret ꝙ ex tali materia aliquid ex necessitate sequatur. Deinde cum di.

Non oīa q̄ ex materia hñt ex materia necess. Tex. cō. 88. lec. 15. tex. exp. 3.

ARGY. *Patet autem & hoc pacto. Cur rectus is angulus est q in semicirculo designatur, qd cum sit, rectus est ille? Sit itaq; rectus A, dimidium duorū rectorum B, angulus deniq; qui est in semicirculo designatus C. Vt igitur A. i. rectus competat ipsi C, idest angulo, qui est in semicirculo designatus, causa est ipsum B. Nam duorum quidem rectorum dimidium æquale est ipsi A. Ipsum autem C æquale est ipsi B. Angulus.n. in semicirculo designatus duorum rectorum dimidium est. Cum igitur B duorū rectorum dimidium sit A competit ipsi C quod quidem est rectum eum angulum esse, qui est in semicirculo designatus. Quidditas autem est idem qđ hoc, & eo sanè quia hoc significat ipsa ratio.*

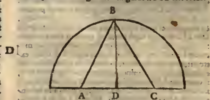
ANT. Vide I ann. Manifestum aūt est & sic, propter quid recta in medio circulo, quo existente recta est? Sit igitur recta in quo A, duorū rectorū in quo B, q̄ est in medio circulo in quo C. A igitur rectā esse in C, q̄ est in medio circulo cā, B est, hoc.n. ipsi A, æquale est, quod verò est C ipsi B, duorum.n. rectorum medium est. Existente igiť B medio duorum rectorum A, in C est, hoc autem erat in semicirculo rectā esse. Huic aūt idem est quod quid erat esse, cum hoc significet ratione.

Proponit exemplum in mathematicis. Nec est contra id, quod dicitur in 3. Meta. ꝙ mathematicæ scientiæ nō demonstrant per causam materialem. Mathematica.n. abstrahit quidem à materia sensibili, non aūt à materia intelligibili, vt dicitur in 6. Meta. quæ quidem materia intelligibilis consideratur sm ꝙ aliquid diuisibile accipitur vel in numeris vel in continuis. Et ideo qñcunq; in mathematicis aliquid demonstratur de toto per partes, videtur esse demōstratio per causam materialem, partes enim se habent ad totum sm rationem materiæ, vt habetur in 2. Phys. Et quia materia magis propriè dicitur in sensibilibus, propter hoc noluit eam nominare causam materialem, sed causam necessitatis. Ad euidentiam aūt exempli quod in litera ponitur, sciendum est ꝙ omnis triangulus cadens in semicirculo est rectus, vt probatur in 3. Euclidis. Est autem probatio talis, Sit semicirculus A B C, corda autem eius, quæ est diameter circuli, diuidatur in puncto D quod est centrum circuli. Erigatur ergo super punctum D, linea perpendicularis, quæ attingat circūferentia circuli in puncto B à quo ducantur duę lineæ ad duo puncta A & C: dico ergo, ꝙ angulus A B C, cadens in semicirculo, est rectus. Probatio, Triangulus B D C habet tres angulos æquales duobus rectis, sed angulus eius B D C est rectus, qa linea B D est ꝑpendicularis, ergo duo alij angu. s. D B C & B D C sunt ęquales vni recto. Sed hi duo anguli sunt æquales, eo ꝙ duę lineę D B & D C sunt æquales, quia contrahuntur à centro ad circūferentiam, relinquitur ergo ꝙ angulus D B C sit media pars recti anguli. Pari quoq; modo ꝓbatur ꝙ angulus A B D sit media pars recti. Ergo totus angulus A B C D est rectus.

Tex. cō. 3. lec. 4.

Tex. cō. 2. lec. 1.

Tex. cō. 31. lec. 5.



Hac ergo probatione vtitur hic Philosophus dicens, ꝙ manifestum est per hunc modum, ꝙ est recta quæ in semicirculo. i. rectus angulus, qui cadit in semicirculo, dum accipit illud, quo existente sequitur ꝙ sit rectus. Sit ergo rectus angulus in quo A quod est maior extremitas, medietas duorum angulorum sit mediū in quo B, angulus cadēs in semicirculo sit extremitas in quo est C. Hoc ergo, quod est A esse in C. i. ꝙ angulus in semicirculo sit rectus, causa est. s. ꝙ angulus semicirculi est medium duorum rectorum. Hoc.n. medium est æquale per conuersionem ipsi A & ipsum C, est simili mō æquale ipsi B.

Nam B est esse medietatem duorum angulorum rectorũ. Hoc ergo existente necesse est ꝙ A sit in C, qđ nihil aliud est q̃ anguli semicirculi esse rectum. Subiungit aũt hic ꝙ modus demonstrationis potest etiã ad formalem cãm pertinere, quam nominauerat quod quid erat esse, eo ꝙ esse medium duorum rectorum põt accipi, vt ratio significans quod quid est recti anguli. Deinde cum dicit.

ARGY. *At verò quidditatem etiam causam esse mediam, antea demonstrauimus.*

ANT. At verò & ipsius quod quid erat esse, causa monstrata est media.

Remittit ad præmissa, & dicit ꝙ in superioribus monstratum est quõ causa formalis, quæ est, quid erat esse, ptineat ad medium demonstrationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem fit, cum quæritur, propter quid aduersus Athenienses persicum bellum exarsit? quæ causa fuit, vt Athenienses bello vexentur? quia contra Sardos ipsi cum Eritriensibus irruerunt. Hoc enim primum mouit. Sit itaq; bellum A: priores irruisse B: Athenienses C. B igitur, priores inquã irruisse ipsi C. i. Athenienses inest, A quoq; B ipsi competit, Mædi nãque lacessiti, bellum aduersus eos agunt, qui priores iniuriam intulerunt. A igitur, i. bellum, vexariq; bello B ipsi inest, i. iisce qui priores bellum gessere: B verò ipsi C, i. Atheniensibus inest. Hi nãque tractare bellum cæpere, Mædosq; lacessiuere. Medium igitur & hoc in loco causa est, atque ea, quæ primum mouit.*

ANT. Vide I ann. Propter quid autem Mœdorum bellum factum est Athenis? quę causa est præliari Athenienses? qm̃ in Sardos cõmiserunt. Propter hoc enim motum est primum, Sit bellum in quo A: prius cõmittit B, Athenienses C. Est igitur B in C prius est committere Atheniensibus, A autẽ in B, debellari.n.prius iniustos. Et itaq; in B A debellari prius incipiẽtes, B autem prius in Atheniensibus, prius enim inceperunt. Medium itaq; hic causa est primum mouens.

Ponit exemplum de cã mouente tangens quandam græcam historiam, videlicet, ꝙ Athenienses quondã adiunctis sibi quibusdam aliis græcis inuaserunt Sardẽses, q erant subiecti regi Mœdorum, & iõ Mœdi inuaserunt Athenienses. Dicit ergo primo ꝙ quæri potest propter quid bellum Mœdorum factum est cum Atheniensibus, & hoc propter quid est cã quare Athenienses impugnati sunt à Mœdis, qa. s. ipsi simul cũ quidam aliis. s. Eritriis fecerunt insultum in Sardenses. Hoc. n. est quod fuit motiuum belli, Sit ergo bellum in quo A: quod est maior extremitas: ꝙ priores insultum fecerũt sit B, i. medium, sed Athenienses sit C, i. minor extremitas. Ergo B est in C, inquantum. s. Atheniensibus conuenit ꝙ priores fecerũt insultum. A aũt est in B, quia. s. illi, qui prius aliis iniustitiam intulerunt sunt debellati. Sic ergo A est in B inquãtum debellantur illi, qui prius inceperunt. Hoc autem. s. B quod est medium pertinet ad Athenienses, qui prius bellum inceperunt. Et sic patet quod hic accipitur quasi medium causa, quæ primo mouit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ea verò quorum causa est id, quod alicuius est gratia, eundem subeunt modum, ceu propter quid deambulat, vt valeat, cur domus est? vt conseruetur suppellex. Nẽpe valitudinis deambulatio, suppellectilis conseruandæ, domus est gratia. Atque*

E *inter hæc propter quid post cænam ambulare oportet, et cuius oportet gratia, nihil interesse videtur. Sit itaq; deambulatio post cænam C: non natare cibum, cum occupet locum, in quo est B: valere sit A. Competit igitur deambulationi post cænam id efficere, cibum inquam sumptum in ore ventris non supernatare, atque idipsum sanitatem conseruet. Sic.n.videtur. B igitur, cibum inquã haud natare C ipsi inest, i. deambulationi post cænam. At A, valitudinem inquam conseruare B ipsi cõpetit. Quæ igitur est causa, vt A gratia cuius cætera fiunt, ipsi competat C? Nempe B ipsum est: non supernatare inquam cibum. Atque hoc est tanq̃ ipsius ratio. Nam A hoc assignabitur pacto. Cur aũt B competit*

F *ipsi C? Quia sanum esse id nimirum est, sic inquã sese habere. Verum mutentur ratiocinationes oportet. Magis enim hoc pacto singula elucescent.*

ANT. Vide I ann. Quorumcunq; autem causa est, propter aliquid, vt propter quid ambulat? vt sanus fiat, & propter qđ facta est domus? vt saluet vasa. Hoc ergo vt sanet, illud verò propter id quod saluet, propter quod post cœnam oportet ambulare, & cuius gratia oportet, nihil differt. Ambulare post cœnam in quo C: nõ eminere cibos in quo B: sanari in quo A. Sit igitur in eo (Vide I ann.) quod post cœnam ambulat esse facere non supereminere cibos iuxta os ventris, & hoc esse sanum. Videtur.n.inesse ipsi ambulare quod

G est C B, quod est non eminere cibos, in hoc autem A quod sanatiuũ est. Quę igitur cã est in C quod A sit propter quid, est B non eminere cibos? Hoc aũt est sicut illius ratio. A enim sic demonstrabitur. Propter quid A in C est? quoniam hoc est sanari. Oportet autem cõmutare (Vide I ann.) rationes, & sic magis vnaquæq; apparebit.

Manifestat idem in cã finali. Et circa hoc duo facit. Primo proponit exemplum in cã finali. Secundo ostendit differentiam inter causam finalem, & causam q̃ est principium motus. ibi. {Gñones autem econtrario.} Dicit ergo primo, ꝙ simr se habet cum prædictis in quibuscũq; accipitur. q. causa finis cuius cã fit aliquid. Puta si dicamus propter quid aliquis ambulat post cęnam? vt. s. fiat sanus, & iterum ꝑpter quid est domus? ad hoc vt. s. vasa, i. supellectilia hominis saluentur, i. conseruent. Sic er-

H go hoc. s. ambulatio post cęnam fit gratia sanãdi, hoc autem. s. ædificatio domus est gratia seruãdę suppellectilia, Sic ergo nihil differt dicere ꝑpter quid oportet post cęnam ambulare, & cuius gratia hoc oporteat. Sit ergo ambulare post cęnã in quo C minor extremitas, sed nõ eminere cibos in ore stomachi sit medium in quo est B: sanari verò sit maior extremitas in quo est A. Sit ergo B in C, qa ambulatio post cœnam facit vt non emineant cibi in ore stomachi, & pp hoc ꝑuenit sanitas qđ est A esse in B. Videtur.n.ꝙ ipsi ambulare quod est C insit B, qđ est non eminere cibos in ore stomachi. Ad hoc autem sequitur A qđ est esse sanatiuum. Sic ergo patet ꝙ B, s. non eminere cibos in ore stomachi est cã quare C est A, i. quare ambulare post cœnam sit sanatiuũ, & hoc. s. non eminere cibos in ore stomachi est ratio eius quod est esse sanatiuum. A enim. i. esse sanatiuum sic assignabitur & notificabit. Quod autem A sit in C est B propter quid, quia. s. sic se habere

bere vt non emineant cibi in ore stomachi est sanari. Et ad hoc quód singula fiant magis manifesta, oportet transumere rationes, vt scilicet accipiatur medium quasi ratio maioris extremitatis, sicut in præmisso exemplo apparet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ordo aūt generationis, ac ortus verso modo sese habet in his, & in mouētibus causis. In illis.n.primo mediū fiat oportet, in his aūt c ipsum extremū primo, deinde id vltimū, gratia cuius cætera fiunt.*

ANT. Generationes aūt econtrario hic, & in causis secundum motū. Ibi quidem.n.medium oportet primum fieri, hic autem ipsum c vltimum. Vltimum autem est propter quid est.

Ostendit q̄uo diuersimode se habet, & in causa, quę est principium motus. Contrario.n.modo se habent in via generationis cā finalis, & cā quæ est principium motus. B Nam.s. in demonstratione, quæ sumitur per causam, quę est principium motus, oportet medium principium fieri.i.esse principium in via gñatioois, sicut prius fuit ꝙ Athenienses insultum fecerunt in Sardenses, q̄ꝫ ꝙ impugnarentur á Moedis. Sed hic in demonstratione, q̄ fit per causam finalem, accipitur sicut primum in via gñonis ipsum c, quod est minor extremitas, & vltimum causarū causæ finalis. Vltimum etiam in via gñonis est finis, cuius gratia est aliquid. Manifestum est autem ꝙ primo aliquis ambulat post cęnam, ex hoc sequitur ꝙ cibi nō emineāt in ore stomachi, & ex hoc vlterius sequitur sanitas hominis quæ est principalis finis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri aūt potest, vt idē gratia sit alicuius, & ex necessitate, veluti ꝑpter quid ꝑ laternam penetrat lumen. Etenim id qđ minores habet partes, subtilioresúe, necessario ꝑ meatus maiores penetrat, amplioresúe. Si qdem lumē fit, qa transit. Et cuiusnā* C *gratia, vt nō deuiemus pedesq̄, etiam offendamus. At vt est in hisce, q̄ sunt, sic ne etiā est in hisce, q̄ fiunt? vt si cū ignis extinguitur tonitat, necesse est strepitus sonusq̄, fiat. Et vt Pythagorici dicūt, terroris gratia, quo pertineant ij, q in tartaro degunt.*

ANT. Tex.c.12. Vide Iann. Contingit aūt idem, & vnum, & quid est, & propter quid est, & ex necessitate, vt per lucernæ pellem lumen. Et nāque ex necessitate digreditur, qđ in parua est partibilius per maiores poros. Sic quidem ignis fit digrediendo, & propter aliquid, vt nō offendamus. Itaqꝫ si esse contingit, & fieri cōtingit, sicut sonat extracto igne, necesse est sceptire & sonare, & si est quē- D admodum pythagorici dicunt minarum causa his, qui sunt in tartaro, quatenus timeant.

Ostendit q̄uo ad eundem effectum possunt accipi plures prædictarum causarum. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat plures causas esse eiusdem. Secundo ostendit in quibus habeat locum quod dictum est. ibi. {Plurima aūt huiusmodi sunt.} Dicit ergo primo ꝙ cōtingit vnum & eūdem effectum esse ꝑpter aliquem finem siue gratia eius, & ex necessitate alicuius prioris causæ, sicut hæc quo est lumen apparere per pellem lucernæ, ex necessitate ꝑuenit. Necesse est enim ꝙ corpus minorū partium transeat ꝑ poros largiores. Dicitur autem hoc ſm opinionem ponentium ꝙ lumen sit corpus quoddā subtile, & ꝙ apparentia luminis ꝑ diaphanum fiat propter magnitudinem pororum quasi quorūdam foraminum. Corpus autem subtile videtur esse paruarum partium,

A Et quia hoc non est ſm suam opinionem, subiungit ꝙ ex tali necessitate hoc prouenit, si tñ lumen appareat digrediēdo.i.per egressum partium eius per poros diaphani. Hoc aūt, quod est apparere lumen ꝑ pellem lucernæ, est propter aliquem finem, vt.s.ambulantes in nocte beneficio luminis non offendamur. In talibus ergo possibile est dupliciter argumentari. Vno modo á cā præexistente, vt dicamus, si esse contingit hoc, & hoc erit: puta si lumen impositum est lucernæ, sequitur ꝙ diffundatur ꝑ poros pellis, alio modo cā posteriori, quæ est posterior in fieri, & ſm hoc argumentabitur ꝙ si fieri contingit finem vltimum oportet præcedere ea per quæ peruenitur ad finem. Sicut patet in tonitruo, ꝙ si est ignis extinctus, necesse est sceptire.i.fulminare, & facere fremitum quēdam ignis extincti, & sonum quendam. Et si opinio pithagoricorum est vera ꝙ tonitruum fiat ad cōminandum his q̄ sunt in tartaro, oportet dicere ꝙ tonitruum fiat ad hoc ꝙ homines qui sunt in tartaro timeant. Deinde cum dicit.

B *Atq̄, plurima talia sunt, ꝓsertim in hisce, q̄ natura talia fiunt & cōstant. Altera nāq̄, natura alicuius gratia facit, altera necessitate. Necessitas aūt est duplex. Alia.n.est secundum naturā, & appetitionem, alia violenta, q̄ qdem est ꝓter appetitionē. Hæ necessitates extant, cū lapis nunc sursum, nunc deorsum mouetur. Nam tametsi necessitate lapis vtroq̄, motu cietur non eadem tamen necessitate.* ARGY.

Plurima autem huiusmodi sunt, & maxime in his, quæ natura subsistunt, & constantibus. Hoc quod propter hoc natura fecit, alia verò ex necessitate. Necessitas autem duplex est. Hoc quidem enim ſm naturam, & motum, sicut lapis ex necessitate & sursum, & deorsum C defertur, sed non ꝑpter eandem necessitatem. ANT.

Ostendit in quibus contingat hoc, quod dictum est. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit q̄uo hoc se habeat in his, q̄ sunt á natura. 2. q̄uo se habeat in his, quæ sunt á proposito.ibi. {In his aūt quæ sunt.} 3. infert quoddā correlarium.ibi. {Quare finis bonus.} Dicit ergo primo ꝙ plurima hmōi, quæ.s.sunt ex necessitate & sunt ꝑpter finem, maxime inueniuntur in his quæ subsistunt á natura, & in his quæ sunt per naturam constructa. Natura.n. quædam facit propter finem, quædam veró facit ex necessitate priorum causarum, quę quidem est duplex. Vna ſm naturam, quæ est ſm conditionem materiæ, alia ſm causam mouentem; sicut lapis mouetur quidem ex necessitate quandoqꝫ sursum, quandoqꝫ deorsum, sed non propter idem genus necessitatis, sed deorsum mouetur propter necessitatem naturæ, sursum autem propter necessitatem mouentis.i.proiicientis. Deinde cum dicit.

D *In his aūt, q̄ ꝓficisci solent à mente, quædā nunq̄ sunt à casu, vt domus vel status: neq̄, necessitate, sed alicuius gratia. Quædam sunt etiā à fortuna, vt sanitas atq̄, salus, maxime verò in qbus fit, vt sic: et aliter se habeāt, cū generatio nō est à fortuna.* ARGY.

In his autem, quæ sunt ab intelligentia, alia quidem nequaquā sunt ab eo, qđ per se frustra est, vt domus, aut effigies, neqꝫ ex necessitate sunt, sed ꝑpter hoc vero sunt à fortuna, vt sanitas, & salus. Maxime aūt in quibuscūqꝫ contingit, sic & aliter, cū non à fortuna generatio fit. ANT.

Ostendit quomodo se habeat in his, quæ sunt á proposito, & dicit, ꝙ in illis quæ fiunt per rationem, sicut sunt opera artis, quædam talia sunt ꝙ nunquam fiunt á casu,

ſicut domus, & ſtatua, nec etiam poſſunt vnquam fieri ex neceſſitate naturæ, ſed ſemper fiunt ꝓpter finem, quia ſemper fiunt à ratione, quæ non operatur niſi intendens finem. Quædam veró quæ poſſunt quidem fieri à rōne artis, tñ poſſunt etiam quandoq; fieri à fortuna, ſicut patet de ſanitate, quę quandoq; fit per artem medicinæ, ſed tamen, quia poteſt prouenire ex aliqua cauſa naturali, poteſt contingere ꝙ aliquis ſanetur præter intentionem, ſicut ſi leproſus ſanetur ex eſu ſerpentis, quem comedit, vt moreretur. Et ſimiliter contingit de ſalute, cum.ſ.aliquis intrans domum propter aliquid aliud liberatur de manu inimicorum quærentium ipſum. Et hoc maxime contingit in oībus rebus, in quibus contingit ꝙ aliquid fit & ſic & aliter, cum nō à fortuna fit.i.contingit eundē effectum non fortuito ex diuerſis cauſis prouenire. Puta poteſt aliquis intrare domum non à fortuna vt ſaluetur à manu hoſtium, vel vt comedat, vel vt quieſcat. Vnde ſi intendendo vnum eorum, eueniat aliud, erit à fortuna. Sed domus, & ſtatua non fiunt niſi ꝓpter eaſdem cauſas, & idō talia non contingit fieri à fortuna. Deinde cū di.

ARGY. *Quare ſi finis ſit bonus, ea, quæ ad illum conſequendum efficiuntur, alicuius gratia fiunt, & aut à natura, aut ab arte. A fortuna verò nihil cuiuſquam fieri gratia ſolet.*

ANT. Quare finis bonus ꝑꝑ aliquid fit, & aut natura, aut arte. A fortuna aūt nihil ꝑꝑ aliquid fit.

Concludit ex præmiſſis ꝙ peruenire ad bonum eſt aut à natura, aut ab arte. Ars.n.& natura ſimiliter operātur propter finem, vt habetur in 2.Phyſ. Sed à fortuna nō fit aliquid gratia huiuſmodi. Quod ideo dicitur, quia & ſi fortuna contingat in his, quæ fiunt ꝓpter aliquid, vt dicitur in 2.Phyſi. illud tñ, quod dicitur à fortuna fieri, nō eſt intentum tanq̃ finis, ſed præter intentionem accidit.

Text.c.79. lec.13.tex. Tex.cō.35. lec.8.tex.

LECTIO X.

Quō demonſtrari contingat aliquid ex cauſis quæ ſimul ſunt & non ſunt cum ſui effectibus, exponit: quō item à priori ipſum poſterius non ſyllogizetur, docet.

ARGY. *Eadem autem cauſa eſt in his, q̃ ſunt, & in his, quæ fiunt, & in his, quæ fuere, & in his item, quæ fient, futuraq; ſunt. Medium.n.ipſum cauſam eſſe conſtat. Verum differentia quædam eſſe videtur. Eorum.n.quæ ſunt, eſt: eorum, quæ fiūt, fit: eorum quæ fuere, fuit: eorum denique quæ fient, erit.*

ANT. EAdem autem cā eſt in his, q̃ fiunt, & factis, & futuris, q̃ vere eſt his, q̃ ſunt. Medium enim cā eſt in his, q̃ ſunt, quæ eſt, ipſis aūt, quæ fiunt, quæ fit, factis aūt facta, & futuris, futura.

POſtq; Philoſophus oſtendit quō quatuor genera cauſarum in demonſtratione ꝑ medijs aſſumuntur, hic oſtendit quō in diuerſis demonſtratur aliquid per cām. Eſt autem circa hoc duplex differentia conſideranda. Prima quidem ſm ꝙ cā ſimul eſt cum effectu, vel non ſimul. 2. prout cā producit effectum ſemper, aut ſicut frequenter. Et de hac agit.ibi.{Sunt aūt quidem quædam quæ fiunt vł̃r.} Circa primum duo facit. Primo oſtēdit, quō aliquid demonſtretur per cauſam, q̃ eſt ſimul cū eo, cuius eſt cā. 2. quō demonſtratur aliquid per cauſam, q̃ non eſt ſimul cum eo, cuius eſt cā.ibi.{In his autem quæ non ſimul.} Circa primum conſiderandū ꝙ quia in motu neceſſe eſt conſiderare prius & poſterius, in cauſis motus eſt accipere cauſam, & cauſatum ſe habere ſm prius & poſterius. Sicut patet ꝙ cā agens naturalis mouendo perducit ad ſuum effectum. Et ſicut ꝑ totum modum ꝑducit mobile ad terminum motus, ita ꝑ primam partem motus perducit ad 2. & ſic deinceps. Vnde ſicut motus eſt cā quietis conſequentis, ita pars prima motus eſt cā ſubſequentis, & ſic deinceps. Et hoc indifferenter ſiue hoc conſideretur in vno mobili, quod mouetur cōtinue à principio vſq; ad finē, ſiue in diuerſis mobilibus, quorum primum mouet 2. & 2. 3. Licet ſimul dum primum mouens mouet, primum motum moueat, tñ primum remanet mouens poſtq; deſijt moueri, quo mouente ſimul mouetur 2.mobile. Et ita ſucceſſiue mouentur mobilia, quorum vnum eſt cā motus alterius, ſicut de his q̃ proijciuntur manifeſtat Philoſ.in 8.Phy. Per hunc ergo modū contingit ꝙ cā non eſt ſimul cum eo, cuius eſt cā, inquantum.ſ.prima pars motus eſt cā 2. vel primum motū mouet 2. Quāuis autem motus in ſuis partibus ſucceſſionē habeat, tñ ſimul eſt cum cā mouente. Simul.n.dum mouens mouet, mobile mouet̃, eo ꝙ motus nihil eſt aliud q̃ actus mobilis à mouēte, ſm quem mouens dr̃ mouere, & mobile moueri. Et multo magis in his, q̃ ſunt extra motum oportet cām ſimul eſſe cū ſuo cauſato, ſiue accipiat̃ aliquid, vt terminus motus ſicut illuminatio aeris ſimul eſt cum ſolis exortu, ſiue aliquid accipiatur in his, q̃ ſunt penitus īmobilia & cauſis eſſentialibus, q̃ ſunt cauſæ ipſius eſſe. Circa primum ergo duo facit. Primo ꝓponit qđ intendit. 2. manifeſtat ꝓpoſitum ꝑ exēpla. ibi. {Vt ꝑꝑ qđ factus defectus.} Dicit ergo primo ꝙ qñcunq; cā eſt ſimul cum ſuo effectu, oportet eādem cām accipere quātum ad hoc, qđ eſt fieri, vel factum eſſe, & futurum eſſe, q̃ accipitur quantum ad hoc quod eſt eſſe, qa ſi cā ſimul cum ſuo cauſato, ſicut neceſſe eſt ꝙ qñ eſt cā, eſt effectus, ita neceſſe eſt ꝙ qñ fit cā, fiat effectus, & qñ eſt facta ꝙ ſit factus effectus, & qñ eſt futura ſit futurus effectus. Nec eſt inſtantia ꝙ dum fit ædificator addiſcendo artem ædificatiuam nōdum fit ædificium, cuius ipſe eſt cā ꝑ artem ædificatiuam, qa ædificator non noīat cauſam ædificij in actu, ſed cām in potentia, vel in habitu. Sed ædificans noīat cauſam in actu, quā oportet ſimul eſſe cū eo, cuius eſt cā, vt dicitur in 2.Phyſ. Eſt aūt identitas quantum ad hoc, ꝙ in oībus medium eſt cā. Sed hoc accipiēdum eſt ſm debitam ꝓportionem, vt.ſ.ipſum eſſe cauſæ, proportionetur ipſi eſſe effectus, & fieri cauſæ fieri cauſati, & factum eſſe cauſæ facto eſſe cauſati, & futurum eſſe cauſæ futuro eſſe cauſati. Deinde cum dicit.

Tex.cō.18. lec.22.tex.

Tex.cō.37. lec.6.tex.

ARGY. *Nam vt hæc pateſiant exēplo, cum interrogamur cur fuit, vel fit, vel erit, vel eſt, defectio lunæ, quia fuit, vel fit, vel erit, vel eſt terra inter ſolē & lunā, accōmodatiſſime reſpōdemus. Quid eſt glacies? & accipiatur aquā congelatā ipſam eſſe. Atq; ſit aqua qdem c, congelata aūt A cā, deinde collocetur ī medio qđ ipſum occupat B abſentia penitus ipſius caloris. B igitur ipſi c ineſt A quoq; B ipſi competit. Atq; ſit glacies, cum ipſum B ſit, & fuit, cū fuit, eritq; cū erit. Ea igitur, q̃ hoc pacto eſt cā ſit, & eſt, & fuit, & erit vna cū eo, cuius eſſe cauſa dicitur.*

ANT. Vt propter quid factus eſt defectus? ꝓpter id, quod in medio facta eſt terra, fit autem propter id, quod fit, erit aūt & propter id, qđ erit in medio, & eſt propter id quod eſt ſilr̃. Et quid eſt cryſtallus? Accipiatur igitur qm̃ aqua denſata eſt. Aqua c, denſata in quo A, cā media in quo B defectus caloris penitus. Eſt igit̃ in c quidem B, in hoc aūt denſatum eſſe qđ eſt in quo A, fit aūt cryſtallus cum fiat B factum eſt A facto B, erit autem futuro B. Siquidem cā & cuius eſt cā ſimul fiunt, cum fiant, & ſunt, cum ſint, & in eo quod factum eſt, & in futuro ſimiliter eſt.

Manifeſtat quod dixerat per duo exempla, quorū primū eſt de eclypſi lunæ. Dicimus.n.ꝙ heri factus eſt defectus

fectus lunę propter hoc ꝙ heri facta est interpositio terrę inter solem & lunam, & ꝙ nunc fit defectus lunæ ꝓpter hoc, ꝙ nunc fit talis interpositio terræ, & ꝙ cras fiet defectus lunæ propter id, quod terra ponetur in medio, & ꝙ nunc est defectus lunæ ꝓpter id quod nunc est interpositio terræ. Secundum aũt exemplum de crystallo, puta si dicamus quid est crystallus? & accipiatur hoc pro eius diffõne, ꝙ sit aqua condensata vehemẽter. Sit ergo aqua C. i. minor extremitas, & densatum esse sit A. i. maior extremitas, & accipiatur ꝓ medio B. i. ꝙ penitus caret calore. Exhalante. n. calido inspissatur humidum. Vnde qñ intense exhalat calidum, consequens est ꝙ intense inspissetur humidum. Reducendo ergo ad formam syllogisticã dicemus ꝙ B est in C, qa. s. crystallus habet ꝑfectam exhalationem calidi: in B aũt est A, quia ille quod perfecte caret calido dẽsatum est. Sicut igitur hmõi ꝙ est crystallũ esse plenum aqua dẽsata est cã ꝙ habeat defectũ caloris: ita etiam cã ꝙ fiat crystallus cã est ꝙ fiat B. Et eadem rõ est in factũ esse, & in futurũ esse. Et sic concludit, ꝙ si sic accipiatur cã & cãtum oportet ꝙ silr sint simul in fieri & in esse, & in factũ esse, & in futurũ esse. Deinde cum di.

ARGY. *Sed in hisce, quæ non sunt simul, sit'ne vt in cõtinuo tempore?*

ANT. In his autem, quæ non simul sunt, nunquid

Tex.cõ.13. sunt in continuo tempore?

Ostendit qño causa, quę non est simul cum causato accipiatur medium demonstrõnis. Et primo in his q̃ fiunt

Lect.12.3. in directum. Secũdo in his q̃ fiunt circulariter, ibi. {Qm̃ autem videmus.} Circa primum tria facit. Primo ꝓponit qõnem. 2. interponit quoddam qđ est necessariũ cognoscere ad solonem qõnis. ibi. {Est igit̃ à posterius facto.} 3. soluit qõnem. ibi. {Speculandum est igitur qđ

Lec. imme. seq. tex. est cõtingens.} Circa primum duo facit. Primo ꝓponit qõnem. 2. manifestat eam. ibi. {Sicut videtur nobis.} Mouet ergo primo qõnem vtrum in causis, q̃ non simul fiunt cum causatis, sit dicere ꝙ causarũ sm̃ tempus continuum consequat̃ ad causam vel non? Deinde cum di.

ARGY. *Quẽadmodum nobis videtur alia aliorum sint causæ, ceu factũ facti, fiens fietis; futurũq; futuri.*

ANT. Sicut videtur nobis alias aliorum causas esse, hoc est facti esse, altera facta, & futura, futuri: eius autem quod fit, si aliquid antea factum est.

Manifestat qõnem. Videmus. n. ꝙ alię sunt causæ aliorum nõ simul cum eis existentes, sicut eius qđ factũ esse, est alia cã præcedens quod est fieri, & ipsius fore, i. ꝙ aliquid sit futurum cã est aliquod futurum fieri, & iterum ipsius fieri cã est aliquid qđ prius factum est. Est igit̃ qõ vtrũ istæ causę se consequẽtes sint in tpe cõtinuõ, vel nõ? Hoc. n. necessariũ est scire demõstratori, qa si nõ sit cõtinuatio in hmõi causis, nõ erit accipere immediatum, qa semper inter duo nõ cõtinuata est accipere aliqđ mediũ. Et iõ si illud nunc, in quo est effectus non sit continuum ad illud nunc, in quo est cã: erit in medio aliqđ accipere quod sit cã media, & sic in infinitum. Deinde cum di.

ARGY. *At constat in his, ab eo rõcinationem extruendam esse, qđ postea fuit, principia aũt & eorum ea sunt, q̃ prius fuerunt. Quapropter idẽ & in hisce, q̃ fiunt, seruandus est modus. Sed ab eo quod ante fuit, nõ extruitur rõcinatio, vt quoniam hoc fuit, hoc qđ est posterius ortũ est, similiter & in futuro.*

ANT. Est igit̃ à posterius facto sylls principiũ, igit̃ & horum est, q̃ facta sunt. Vnde & in his, q̃ fiũt silr est. A priori aũt non est, vt qm̃ hoc factum est, quare hoc posterius factũ est, & ĩ futuro silr.

Manifestat quoddam qđ est necessarium ad solonem præmissę qõnis. Et primo ꝓponit qđ intendit. Secundo ꝓbat ꝓpositũ. ibi. {Neque. n. determinati.} Circa primum considerandum est, ꝙ sicut linea est quoddã continuum, punctus quoddã indiuisibile, qđ terminat & diuidit lineã, ita etiam ipsum fieri vel moueri est quoddã continuum, ipsum aũt qđ est motum esse vel factum esse est quoddã indiuisibile, qđ põt accipi, vel vt terminãs totũ motum, vel vt diuidens motum tanq̃ finis primæ partis motus, & principium sc̃dę, sicut patet de puncto qđ diuidit lineam. Sic igit̃ ipsum factum esse est cã p̃cedẽs ipsum fieri cuius est principium, & est effectus cõsequens illud fieri cuius est terminus. Si ergo debeamus demonstrare, oportet fieri syllm̃ demõstratiuum à posteriori factũ esse ad fieri præcedens, vt si dicamus hoc factum esse, ergo illud prius fiebat. Sed quia & ipsum factum esse est principium fieri, siue q̃ facta sunt eorũ q̃ fiũt, consequens est vt silr se habeant in his q̃ fiunt, vt. s. à posteriori fieri syllogizetur ad prius factũ, puta si dicamus sol mouet̃ ad pũctũ medij cęli, ergo prius motus est ad pũctum oriẽtis. Sed à priori non põt fieri sylls ad posterius, vtputa si dicamus ꝙ qa hoc prius factum sit, iõ sequitur ꝙ illud qđ est posterius fiat, aut factũ sit. Et quæ rõ est de fieri & de factũ esse, eadem rõ est de fore, & futurũ fieri. Deinde cũ di.

Siue nãque determinatum, siue indeterminatũ fuerit tẽpus, non erit vnquam, vt cum hoc fuisse, vere dicatur, posterius inquam ipsum. In medio enim tẽpore falsum erit profecto hoc ortum fuisse dicere, altero iam orto. Eadem est & in futuro penitus ratio, neque quoniam hoc fuit hoc erit. ARGY.

Neque. n. determinati aut non determinati erit tpis. Quare neq; qm̃ hoc verum est dicere factum esse, hoc verum est dicere factũ esse posterius. In medio. n. falsum esset dicere hoc, iam altero facto. Eadem autem rõ est & in futuro. ANT.

Probat qđ dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo probat ꝓpositum rõne accepta ex parte tpis absolute considerati. 2. ex parte tpis quod conuenit esse medium inter cãm priorem & effectum posteriorem. ibi. {Amplius. n. neq; indeterminatum.} Dicit ergo primo, ꝙ iõ à priori non põt syllogizari ad posterius, qa posito priori non oportet ꝙ sequat̃ posterius, neq; sm̃ aliquod determinatum tẽpus, neq; simplr nõ determinati. Et hoc primo manifestat quãtum ad determinatũ tẽpus, puta si dicamus bibit infirmus potionẽ, ergo tali die sanabit̃. Si. n. à priori facto syllogizari possit posterius sm̃ determinatũ tẽpus, poterit concludi, ꝙ qa verũ est dicere hoc factũ esse, puta infirmũ bibisse potionẽ, ꝙ etiã verũ sit dicere hoc factũ esse qđ posterius est, puta eum esse sanatum. Sed hoc nõ sequitur, qa põt dari aliquod tẽpus in quo verũ est eum potionẽ bibisse, & tñ nõdum verũ est eũ sanatum esse, sicut in intermedio tpe inter sumptionem medicinæ & sanitatem adeptã. Et hoc est qđ dicit, ꝙ iõ p̃dicta conclo nõ sequit̃, qa in medio tpe falsum erit ꝙ hoc sit factum. s. hunc esse sanatum, quãuis alterum iã sit factũ. s. eũ medicinam bibisse. Et eadẽ rõ est etiã respectu futuri. Non. n. possumus concludere, iste nunc medicinã bibit, ergo erit sanatus ꝑ aliquo tpe determinato, qa hoc nõ erit verum in quolibet tpe futuro. s. in tempore medio. Secundo ibi.

Medium enim simul habeat ortum, oportet, vt sit factum factorum, futurorumq; futurum, & cæterorum similiter. At id quod fuit, & id quod erit, fieri nequit, vt ortum habeant simul. ARGY.

Neq; qm̃ hoc factum est, hoc erit. Medium. n. homogeneum oportet esse, factorum factum, futurorum verò futurum, cum his quæ fiunt fieri, cum his, quæ sunt esse. Sed futurum esse & esse non contingit esse homogeneum. ANT.

Probat idem quantum ad tẽpus indeterminatum, puta si dicamus iste medicinam bibit, ergo sanabitur. Non enim sequitur, ꝙ quia hoc factum est. s. ꝙ iste medicinam bibit, hoc erit. s. sanabit. Iam. n. supra dictum est, ꝙ cã quæ ex necessitate infert effectum, est simul cũ effectu. Et accipitur quasi medium homogeneum. i. vnius generis, sicut ad ꝓbandum aliqua esse facta in præterito accipitur ꝓ medio & cã aliquid quod est in præterito, & silr futurorum, id quod est futurum, & eorum, quæ sunt in fieri id quod est in fieri, & eorum. s. quæ existunt id quod existit. Sed qñ sic syllogizatur, hoc factum est, ergo hoc erit, non accipitur medium vnius generis, sed vnum est prius & aliud posterius. Vnde posito priori non sequitur ex necessitate posterius in illis in quibus effectus causarum impediri possunt. Deinde cum dicit.

Li. 1. le. 16.

E

AROY. *Praterea fieri non potest, vt aut indeterminatum, aut determinatum sit ipsum medium tẽpus. Falsum enim erit in medio illud dicere tempore.*

F

ANT. Amplius enim neq; indeterminatum contingit esse tempus medium, neque determinatum. Falsum enim erit dicere in medio.

Ponit aliam rõnem, quæ sumitur ex parte tẽporis medij, & dicit, ꝙ sicut ex parte tẽporis absolute considerati manifestum est ꝙ non põt syllogizari á priori ad posterius, nec fm tempus determinatum, neq; fm tempus indeterminatum, ita etiam nec ex parte medij tẽporis contingit accipi aliquod determinatum, aut indeterminatũ, in quo. s. põt concludi posterius á priori. Iam. n. dictum est, ꝙ in toto tpe intermedio falsum est dicere, id quod est posterius esse, quamuis id quod est prius iam præcessit.

LECTIO XI.

Factum esse non continuum esse ipsi fieri, nec alio facto esse ostendit, quãquam etiam in vno fieri infinita facta esse intelligantur, sumendum tamen esse in his medium aliquod docet.

AROY. *Considerandum est autem quid nam sit qd continet, vt in rebus post factum esse sit fieri. An patet facto fiens nõ hærere? nec. n. facto factum etiã hæret. Sunt. n. fines, ac indiuidua. Nam vt punctũ puncto non hæret, sic neq; facto factum. Ambo nãque sunt indiuisibilia. Nec igitur ob idipsum facto fiens hærere potest. Fiens. n. diuisibile, factum indiuisibile cõstat esse. Vt igitur linea se habet ad punctum, sic fiens ad factum. Nam in eo, qd fit, infinita sunt facta. Magis aũt de hisce clarius est dicendum in vniuersalibus libris de Motu.*

G

ANT. Tex. cõ. 14. SPeculandum igitur quid est contingens, vt post id, quod factum est, sit fieri in rebus. Aut manifestum est ꝙ non est habitum cum facto esse quod fit. Neque. n. factum cũ post facto esse, termini. n. sunt & athomi, sicut neq; pũcta adinuicem sunt habita, neq; q̃ facta sunt. Vtraque enim indiuisibilia sunt. Neq; igitur qd fit cum eo, qd factum est propter id. Qd quidem enim fit, diuisibile est, quod aũt factum est, indiuisibile est. Sicut igit linea ad punctum se habet, sic id, qd fit, ad qd factum est. Sunt. n. infinita facta in eo quod fit. Magis aũt manifestum in vlibus de Motu oportet dicere de his.

H

POstq̃ Philosophus quæsiuit vtrum in his q̃ non simul fiunt, posterius fm continuitatem tpis sequatur ad prius, & interposuit quoddam necessarium. s. ꝙ á priori ad posterius non syllogizatur, hic accedit ad determinandum qõnem motam. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit qũo se habeant fieri & factum esse fm tpis continuitatem. 2. ostendit ꝓpositũ. ibi. {De hoc qdem igit &c.} Dicit ergo primo, ꝙ ad ostẽdendum ꝓpositum, oportet speculari qd est cõiungens, vel cõtinuans factum esse ei, qd est fieri, vt post vnum continue sequat aliud. Et circa hoc dicit primo manifestum esse ꝙ fieri cum eo, qd est factum esse, nõ est habitum. i. consequenter se habẽs. Dicũtur aũt consequenter se habẽtia, quorum nihil est mediũ eiusdem generis, sicut duo milites in acie, vel duo clerici in choro. Habitum aũt supra id, qd est consequenter, addit contactũ, sicut dr in 5. Phys. Sic ergo dicit ꝙ fieri non põt esse consequenter se habẽs & contiguum cũ hoc, qd est factũ esse. Et hoc ꝓbat, qa neq; etiam factum esse est cõtiguum. s. vt consequenter se habens cũ alio factũ esse, eo ꝙ duo facta esse hoc mõ se habent, vt quędam vltima & indiuisibilia in tpe, sicut duo puncta in linea. Vnde sicut duo pũcta non sunt cõsequenter se habẽtia adinuicẽ, ita etiam neq; duo facta esse, qa tam puncta q̃; facta esse sunt sicut indiuisibilia, & talia nõ se habent consequẽter in cõtinuis, vt ꝓbatur in 6. Phys. Et qa duo facta esse nõ sunt cõsequenter se habẽtia, ꝓpter hoc etiam manifestũ est ꝙ fieri & factũ esse nõ consequenter se habẽt. Fieri. n. est diuisibile sicut & moueri, sed factũ esse est indiuisibile sicut & pũctus. Sicut igit se habet linea ad pũctum, sic se habet fieri ad factum esse. Sunt. n. infinita facta esse in eo, qd est fieri, sicut & infinita puncta potentialr sunt in linea. Et hæc est cã, quare in linea nõ possunt esse duo pũcta consequenter se habẽtia, qa inter quælibet duo puncta est accipere aliud pũctum, & silr inter quælibet duo facta esse est accipere aliud. Vnde duo facta esse non se habent consequenter. Et quia factum esse est terminus eius quod est fieri, sequitur consequenter ꝙ nec fieri se habeat consequenter cum eo quod est factum esse, quia tũc duo facta esse se haberẽt cõsequenter adinuicem. Sed fieri immediate terminatur ad factũ esse, sicut linea ad punctũ. {De his autem oportet &c.}. i. de his patebit magis in vniuersalibus de motu. i. in lib. Physi. Tractatur enim de hoc in sexto illius. Deinde cum dicit.

Tex. cõ. 25. & 24. Lec. 5. tex. exp. 4.

Tex. cõ. 2. Lect. 1. tex. expo.

Tex. cõ. 1. & inde. Lect. 1. tex. expo. 4.

AROY. *De eo igitur ipso qũo sese habet mediũ eũ deinceps sit generatio, hac eo vsq; sumãtur. Nã & in his ipsis mediũ, & primũ necesse est medio vacare: velut A fuit cum sit factũ C. Antea aũt fuit A. Atq; C principiũ est ex eo, qa ꝓpinquius est ei puncto, qd est principiũ tpis. Item C fuit, quoniã D fuit. Orto igitur D necesse est C fuisse, C verò orto, necesse est A prius ortum fuisse. Atq; si medium hoc acceperis modo, ad id tandem accesseris, quod medio vacat.*

ANT. Vide Iann. De hoc qdem igitur ꝙ qũo cum eo, qd consequẽter se habeat, media cã, intantum acceptũ sit. Necesse. n. & in iis mediam, & primam & sine medio esse, vt A factum est, qm̃ C factum est, ante autem est A. Principium igitur est C ꝓꝑ id qd proximum est ipsi nunc, qd est principium temporis, sed C factum est, qm̃ D factum est D. igitur cum fiat A necesse est factum esse. Cã aũt est C D enim facto necesse est C factum esse, C aũt facto, necesse est A prius fuisse. Sic aũt accipiens aliquod medium, stabit alicubi immediatum.

Ostendit fm prædicta qũo accipi possit, immediate, vel mediate, effectus causæ in his, quæ non simul fiunt. Et primo ostendit propositum. 2. manifestat per exempla. ibi. {Habet autem sic se in operibus &c.} Circa primum duo facit. Primo ostẽdit propositum in præteritis. 2. in futuris. ibi. {Similiter autem in eo, quod erit &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum. 2. excludit

2. excludit quandam obuiationem. ibi. {Aut semper intercidet.} Dicit ergo primo, quod ex præmissis accipi pôt, quõ causa, quæ accipitur vt medium in demonstratione, se habeat consequenter ei. s. quod est in fieri vel generari, quia etiam in his demonstrationibus, quæ syllogizant de his, quæ sunt in fieri, necesse est accipere esse aliquod medium, & primum quod sit sine medio, sicut si concludamus quod A factum est propter hoc quod C, factum est, ita s. quod posterius factum sit C, & prius A. Puta si dicamus, iste sanatus est, ergo bibit medicinam: à priori. n. non consequeretur syll's, vt supra dictum est, sed ipsum C accipitur vt id quod est magis proximum ipsi nunc præsenti quàm A. Præsens autem nunc est principium temporis, quia sm ipsum distinguitur præteritum & futurum, & sic oportet præsens nunc accipere vt principium notificandi temporis successionem. In præteritis. n. tanto aliquid est posterius in fieri, quanto proximius est in præsenti nunc, in futuris aũt est econuerso. Sicut igitur accipitur vt principium syllogizandi quod est posterius in fieri quàm A, & propinquius præsenti nunc, ita & accipiamus propinquius præsenti nunc quàm C, & concludimus quod si factum est D, quod prius factũ est C, Puta si perficit opus sani hominis, prius sanus est. Possumus ergo cõcludere quod si factum est D necesse est quod prius factum sit A, & accipitur pro causa id quod erat in medio scilicet C. Facto enim D necesse est quod prius factum fuerit C, & facto C necesse est quod prius factum fuerit A: ergo & facto D necesse est quod prius factũ fuerit A, puta si hic homo iam perficit opus sani hominis, sequitur quod prius sit sanatus, & si est sanatus necesse est quod prius biberit medicinam. Sic igitur semper accipiendo medium, puta aliquid aliud inter C & A, sicut C acceptum est medium inter D & A, stabitur alicubi ad aliquod immediatum. Deinde cum dicit.

ARGY. *An semper ob infinitionem medium cadet? Nõ. n. factum facto hæret, vt diximus. Attamẽ à medio incipiendũ est, & ab eo, qđ nunc est primũ.*

ANT. Vide Ioan. Aut semper intercidet propter infinitum? Non. n. contiguum factum cum facto, quẽadmodum dictum est. Sed incipere tantum necesse est à medio, & ab ipso nunc primo.

Ponit quandam obuiationem. Potest. n. aliquis dicere quod nunquam veniatur ad immediatum, sed semper erit accipere aliquod medium inter duo facta esse, propter hoc quod in ipso fieri sunt infinita facta esse, eo quod factum esse non consequẽter se habet ad aliud factum esse, vt dictum est. Sed hanc obuiationem excludit ipse, quia quamuis sint infinita facta esse in vno fieri, tñ necesse est incipere ab aliquo medio. s. ab ipso nunc tanquam à primo. Dictum est enim quod id quod est posterius, est principiũ syllogizandi. Respectu autem omnium in præterito factorum, postremum est ipsum præsens nũc, vnde necesse est ipsum præsens nunc accipere vt primum & immediatum principium. Quodlibet autem aliorum factorum accipitur vt principium mediatum. Deinde cum dicit.

Lect. præced. t. exp. 1. Lect. præced. t. exp. 5.

ARGY. *Idem & in futuris seruandum est. Nã si verum est D fore, verum sit prius oportet A fore. Huius autem causa est ipsum C. Etenim si erit D prius C ipsum erit. Et si C rursus erit A prius erit. Similiter autem & in iis ipsis infinitio diuisionis existit. Futurum nãque futuro non hæret. Atque principium & in iis est sumendum, quod medio vacet.*

ANT. Similiter autem est & in eo quod erit. Si. n. verum est dicere quoniam erit D necesse est prius verum dicere, quoniam A erit. Huius autem causa est C. Siquidem enim D erit, prius C erit, si vero C erit, prius A erit. Similiter autem est decisio infinita & in iis. Non. n. sunt talia quæ erũt contigua adinuicem. Principium aũt & in iis immediatum, sine medio accipiendum est.

Manifestat idem & in futuris, & dicit, quod sicut se habet in eo quod factum est, similiter se habet & in eo, quod factum erit, quia si verum est quod erit D necesse est quod prius verificetur quod sit A, & huiusmodi causa accipietur C quę cadit medium inter D & A. Quia si erit D necesse est quod prius erit C, & si erit C necesse est quod prius sit futurum A. Et similiter etiam in his potest fieri obiectio de infinita diuisione futuri in instantia, vel motus in momenta, quia sicut in præteritis ita & in futuris non consequẽter se habent indiuisibilia, & tñ etiam hic accipiendum est aliquid sicut immediatum principium, sicut dictum est in his quæ facta sunt in præterito. Licet. n. non sit accipere duo facta esse se consequenter habentia, neque in præterito, neque in futuro, potest tñ accipi aliquid vltimum vtrobique, & hoc accipiet vt principium immediatum. Deinde cum dicit.

Lect. præced.

ARGY. *Hæc autem in ipsis operibus ita se habent, vt diximus. Nam, si domus extructa est, lapides incisos fuisse necesse est. At id quam ob rem? qa necesse est fundamenta fuisse, si domus est facta. Si verò fundamenta iacta fuere, necesse est lapides ante fuisse. Rursus si domus erit, pari rõne lapides prius erunt. Qđ quidem p medium modo demonstratur eodem: iacientur. n. antea fundamenta.*

ANT. Habet autem sic se & in operibus. Si facta est domus necesse est decisos esse lapides, & factũ esse hoc ppter quid? qm necesse est fundamentum factum esse, si domus facta est. Si verò fundamentum est, prius lapides esse sectos necesse est. Iterum si erit domus, similiter prius erunt lapides. Demonstrantur autem per medium similiter. Erit enim fundamentum prius.

Manifestat quod dixerat per exẽpla, & dicit, quod prędictus modus argumentandi potest cõsiderari circa opera humana. Accipiamus enim factum esse domus tanquam quoddam postremum, ex quo concluditur sicut quoddã primum quod necesse est lapides prius fuisse decisos, & accipiemus pro medio cõstructionem fundamenti, quia si domus facta est, necesse est quod prius sit fundamentum factum: & si factum est fundamentum, necesse est quod prius sint lapides decisi. Et quod dictum est in præterito accipiendum est in futuro, puta si erit domus, necesse est quod prius futura sit decisio lapidum, & hoc demonstretur per medium quod est constructio fundamenti.

LECTIO XII.

Quomodo in his, quæ circulariter & vt frequenter fiunt ppter quid & medium sumendum sit docet, præmissa eorum quæ fiunt diuisione.

ARGY. *Sed quoniam in hisce, quæ fiunt, generationem quandam modo circuli conuerti videmus, fieri potest, vt idipsum sit, si medium, & termini mutuo se sequantur. In iis enim consistit ipsa conuersio. Atque idipsum in sermonibus primis ostẽdimus: conuerti inquam ipsas conclusiones, hoc est enim circuli modo ratiocinationem conuerti.*

ANT. Vide Ioan. Tex. cõ. 15. QVoniam aũt videmus in his, quæ fiunt, circulo quãdam gñationem esse, & cõtingit hoc esse. Si. n. consequant adinuicẽ medium, & termini. Iis. n. conuerti est. Ostensum est autem hoc in prioribus, quod conuertãtur conclusiones, circulo autem esse hoc est.

Postq̃ Philosophus ostendit q̃uo accipiendum sit medium quod est cã in his quę fiunt in rectum, hic ostẽdit q̃uo debeant accipi in his, quæ fiunt s̃m generationẽ circularem. Et primo ostendit ꝓpositum. Secundo manifestat per exempla ibi. {In operibus aũt videtur sic.} Circa primum considerandum est, ꝙ qa motus coeli circularis cã est generationis in istis inferioribus, ideo dr̃ in 2. de Generatione ꝙ quædam circulatio in generationibus inuenitur, puta ꝙ ex aqua generatur terra, & ex terra iterum aqua. Dicit ergo, quia videmus esse quandam generationem in his, q̃ circulo generantur, in his etiam contingit obseruari hoc qđ supra dictum est, q.s. syllogizetur á posteriori, si hoc modo accipiantur termini demonstrationis, ꝙ medium & extremi termini se inuicem consequuntur, quia in his, q̃ sic generantur, est quædam cõuersio circularis, dum.s. á primo generato deuenit̃ ad vltimum, & ab vltimo reditur ad primum, nõ idem numero, sed idem ipse specie, vt patet in 2. de G̃nõne. Et ita non sequitur ꝙ idem numero sit prius & posterius, effectus, & cã. Et hoc ipsum competit processui demonstrationum, eo ꝙ vt in ꝓcedentibus dictum est, q̃nq; conclusione conuertunt̃, vt ex eis. s. syllogizentur aliquæ ꝓmissarum, hoc. n. est circulo demonstrare. Quod quãuis non comperat, si omnino sit vnum & idem quod prius fuit conclusio, & postea est principium, respectu eiusdem numero, ne sit idem notius & minus & notum, si tñ non sit omnino idem sicut accidit in his, quæ circulo generant̃, nullum inconueniens est. Deinde cum dicit.

Tex. cõ. 70. lec. vlt. tex. expo. vlt.

Text. c. 70. lec. vlt. tex. exp. vlt.

Demonstr. circularis.

E

ARGY. *In rebus autem ipsis hoc videtur fieri modo. Humida facta pluuia terra, vapor necesse est oriatur. Quo quidem orto, nubem constare necesse est. Qua facta fieri aquam. Qua orta, terra pluuia necesse est humectetur. Hoc aũt id erat, qđ initio sumpsimus. Quare modo circuli conuersio fuit. Quicquid. n. ex hisce sumpseris, aliud sequitur quidem cum sit aliud. Quod quidem cum sit, aliud itẽ est. Quod rursus cum sit, primum ipsum emergit.*

ANT. In operibus autem videtur sic. Compluta. n. terra, necesse est vaporẽ fieri: hoc aũt facto, nubem, hac vero facta, necesse est terrã cõplutam esse. Hoc aũt erat ex principio. Quare circulo circuiuit. Cũ. n. vnũ horũ quodlibet est, alterũ est: & cũ illud est, alterum, & cum hoc primũ.

Manifestat qđ dixerat per exempla, & dicit ꝙ in ipsis operibus naturæ vr̃ sic euenire, ꝙ sit quidam circularis ꝓcessus, quia si terra sit cõpluta, necesse est ꝙ ꝑ actionem solis vapor ex ea resoluat̃: quo resoluto, & sursum eleuato, necesse est ꝙ generetur nubes, & hac generata necesse est ꝙ generetur aqua pluuiæ, qua generata, necesse est ꝙ cadat, cadens super terram cõpluat eam. Et hoc est qđ accipimus quasi primum, non tñ est eadem cõplutio terræ ad quã vltimo peruenitur, & á quo primo incipiebat̃. Et sic manifestum est ꝙ factus est quidam circuitus, inquantum vno eorum existente fit aliud, & illo existẽte fit aliquod aliud, quo existente reditur ad primum, non idẽ numero, sed idem specie. Iste tñ causarum circuitus inueniri non põt s̃m ordinem, qui inuenitur in causis per se. Sic. n. necesse est peruenire ad vnum primum in quolibet genere causarum, vt probatur in 2. Meta. Quòd autem aqua generetur ex igne, & ignis iterato ex aqua, hoc non est per se, sed per accidens. Non. n. ens per se generatur vt ex ente in actu, sed ex ente in potẽtia, vt dicitur in 1. Physic. Procedendo ergo in causis per se non erit circulatio. Nam complutionis terrę causam agentem accipiemus calorem aeris, qui causatur ex sole, & non econuerso. Causam verò materialem aquã, cuius materia non est vapor, sed materia cõis elementorum. Deinde cum dicit.

F

G

H

Tex. cõ. 5. lect. 2. t. exposi. vlt. & t. c. 6. lec. 3. t. ex. primæ t. c. 77. l. 14. tex. expo. 2.

E

Sunt aũt rerum nonnulla quæ fiunt vniuersaliter: semper. n. & oẽs, aut eodem mõ se habent: aut eodem fiunt pacto. Nõnulla sunt rursus, quæ semper quidem non fiunt eodem modo, fiunt tamẽ plerũque. Nam non oĩs quidem mas homo barbã emittit, fit aũt plerũque, vt homo mas barbam emittat: talium igitur & medium esse plerũque necesse est. ARGY

Sunt autem quædam, quæ fiunt vniuersaliter semper quidem, & in omni, aut se habent, aut fiunt semper. Alia vero semper quidem non, sed sicut frequenter sunt, vt non semper omnis homo masculus barbatus, sed est sicut frequenter. Talium igitur necesse est & medium sicut frequenter esse. ANT. Tex. cõ. 26.

F

Ostendit qualiter diuersimode demonstretur per causam in his, quę sunt semper, & in his quæ sunt vt frequẽter. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. 2. probat propositum. ibi. {Si enim A de B.} Tertio epilogat quæ dicta sunt. ibi. {Q̃uo quidem igitur &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quædam sunt q̃ vniuersaliter fiunt, & quantum ad tempus, quia semper, & quãtum ad subiectum, quia in omnibus {aut se habent,} sicut immobilia, quibus non expedit proprie fieri, {aut fiunt} sicut mobilia quæ semper eodem modo se habent, vt patet in motibus coelestibus. Quædam verò non fiunt sicut semper, sed sicut frequẽter. Et ponit de his exemplum. Sicut ꝙ omnis homo masculus efficitur quandoq; barbatus, non accidit semper, sed sicut frequenter. Sicut igitur eorum, quæ sunt semper, oportet accipere medium semp, ita & talium, quæ sunt sicut frequenter oportet accipere medium sicut frequenter. Deinde cum dicit.

G

Nã si tam A de B, q̃ B de C vniuersaliter prædicetur, & A de C necesse est, & semp. & de quolibet prædicari. Id enim est vniuersaliter prædicari, de omni, semperq́. dici. At supponebatur A plerũque de C ꝑdicari. Necesse est ergo medium etiã ipsum vt conditionem eandem subire, ac esse plerũque. Erũt igitur & eorum, quæ sunt plerũque, ea principia vacantia mediis, quæ plerũque sic sunt, vel fiunt. ARGY.

Si enim A de B prædicatur vl̃r, & B de C vl̃r, necesse est & A de C semper, & de omni prædicari. Hoc enim erat vniuersaliter, & de omni, & semper. Sed suppositum est sicut frequenter esse. Necesse ergo est medium sicut frequenter esse, quod est in quo est B. Erunt igitur & eorum, quæ sunt frequẽter, principia sine medio, quæcunque frequenter sunt sic aut fiunt. ANT.

H

Probat ꝙ ad concludendum id quod est sicut frequẽter, necesse sit accipere medium ꝙ sit sicut frequenter. Detur. n. oppositum, ꝙ accipiatur medium quod sit vl̃r, & semper, puta si A quæ est maior extremitas, prædicetur vniuersaliter de B, quod est medium, & B de C quod est minor extremitas, ex necessitate sequitur ꝙ A prædicetur de C vniuersaliter, & quantum ad tempus, & quãtum ad subiectum, quod est semper & de omni ꝑdicari. Vnde idem nunc dicimus vniuersaliter prædicari, quod prædicari de omni, & semper. Sed suppositum erat ꝙ A prædicaretur de C, sicut frequenter. Necesse est ergo, ꝙ medium quod est B accipiatur sicut frequenter existens. Sic ergo, patet ꝙ possunt accipi quędã immediata principia eorum, quæ sunt frequenter, ita ꝙ ipsa principia sint, aut fiant sicut frequẽter. Huiusmodi tñ demonstrationes

tiones non faciunt simpliciter scire verum esse quod con cluditur: sed sm quid. s. q fit verum vt in pluribus, & sic etiam principia, quæ assumuntur, veritatem habent. Vn de huiusmodi scientiæ demonstrantia scientiis, quæ sunt de necessariis absolute quantum ad certitudinem demõ strationis. Deinde cum dicit.

Vides. 8. in primo l. 16. t. exp. vlt.

ARGY. *At.n. quonam pacto ipsum quid est ad ratiocinationis terminos accõmodatur, & quo modo, vel est ipsius, vel non est demonstratio, diffinitione, satis antea pertractauimus.*

ANT. Tex.c. 17. Quomodo quidẽ igitur quod quid est inter terminos assignatũ est, et qualiter demõstrõ aut diffinitio sit ipsius, aut nõ, dictũ est prius.

Nota totũ epilo. Epilogat quę dicta sunt, & dicit q iam supra dictũ est quomodo quod quid est, quod est aliqualiter idem ei, quod propter quid, assignatur inter terminos syllogistiCos, dum ostensum est qualiter singula causarum genera, & in singulis diuersitatibus rerum, sint media demonstrationum. Dictum est etiam qualiter eius quod quid est sit vel non sit demonstratio, & diffinitio.

LECTIO XIII.

Diffinitionem substantialem ex his quę semper insunt cõstare, quorum quodlibet in plus est, non tamen extra genus, & tot quousq; omnia non sint in plus.

ARGY. *Nunc dicendum esse videtur, quo nam pacto venari nos oportet, quæ hoc ipso quid est prædicantur.*

ANT. Quomodo autem oportet venari in eo quod quid est venientia, nunc dicamus.

POstq; Philosophus ostendit qualiter quod quid est, & propter quid se habeant ad demonstrationem, hic ostendit quomodo possint inuestigari. Et primo quomodo inuestigetur quod quid est. Secũdo quomodo inuestigetur propter quid. ibi. {Ad habendum autẽ &c.} Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum. ibi. {Eorũ aũt igitur, quæ insunt semper &c.} Dicit ergo primo q postquã dictum est qualiter quod quid est cognoscatur, & qualiter quod quid est vel propter quid accipiatur vt mediũ in demõstratione, nunc dicẽdũ est quomodo oporteat inuestigare ea, quæ ponuntur in eo quod quid est. Deinde cum di.

Lect. 17.

exp. tex.

ARGY. *Eorum itaque, quæ semper cuiq; competũt, quædam extendunt se quidem ad plura, non tamen genus egrediuntur. Atq; ea se ad plura extendere di co, quæ quãquam vniuersaliter cuiq; competunt, non tamen soli, sed etiam alij insunt. Est.n. quoddã quod omni competit trinitati, & etiam non trinitati. Id.n. quod est, trinitati, & etiã num numero competit. At impar inest & ipsum quidem trinitati, & aliis etiam pluribus. Quinario nanq; competit, non tamen genus egreditur. Quinarius.n. numerus est, & nihil est extra numerum impar.*

ANT. Eorum igitur, quæ insunt vnicuique, quædam extenduntur in plus, non tamen erunt extra genus. Dico autem in plus esse quæcunq; insunt quidem vnicuiq; vniuersaliter, at vero, sed & alij: vt est aliquid quod omni trinitati inest, sed & non trinitati. Sicut quod est inest trinitati, sed & non numero. Sed impar in est omni trinitati, & est in plus. Et nanque ipsis quinque inest, sed non extra genus. Quinque.n. numerus est impar, nullum autem impar extra numerum est.

A Ostendit propositum & manifestat qualia oporteat esse illa quæ accipiuntur ad nstẽdendũ quod quid est. Scdo qsio sunt inquirenda. ibi. {Cõgruum aũt est cum totum aliquod &c.} Circa primum tria facit. Primo præmittit quandam diuisionem. Secundo proponit qualia oportet esse q accipiũtur ad constituendũ quod quid est. ibi. {Huiusmodi accipiẽda sunt &c.} Tertio eprobat. ibi. {Quoniã aũt ostensum est &c.} Circa primum considerandũ est, q ea, quæ ponuntur in eo quod qd est, q sem per & vniuersaliter prædicentur, vt supra habitũ est, & ideo accipiens ea, quæ prædicantur de vnoquoq; vt sem per, dicit q inter ea, quędam inueniuntur, quæ extendũ tur in plus q̃ id, cui insunt: non tamen ita q inueniantur extra genus illud. Et exponit quid sit esse in plus, & dicit q in plus esse dicuntur quæcunq; vniuersaliter insunt ali cui: nõ tamen ei soli, sed etiam alij. Datur autem per hoc intelligi aliud mẽbrũ oppositũ: quia s. est aliquid quod extẽditur in plus: & est extra genus. Et de hoc primo, po B nit exẽplum dicens, q est aliquid quod inest omni ternario: sicut patet de ipso ente quod quidem vniuersaliter inest, non tantum trinitati: sed etiam aliis, & non solum in genere numeri: sed etiam in his, quæ sunt extra genus numeri: impar vero inest omni ternario, & est in plus, quia etiam inest ipsi quinario: non tamen inuenitur extra genus ternarij, quod est numerus: quia etiam quinarius in genere numeri inuenitur: nihil autẽ quod sit extra genus numeri potest dici impar. Deinde cum dicit.

Le. Ime. se.

Le. s. t. ex. 3

Talia igitur eousq; sumenda sunt, quousque tot fuerint sumpta primo, vt vnumquodq; quidem illorum pluribus competat, cuncta autem simul non ad plura sese extẽdant. Hanc.n. necesse est substantiam rei diffiniendæ. ARGY.

C Huiusmodi autem accipienda sunt vsq; ad hoc, quousq; tot accipiantur, quorum vnumquodq; quidem in plus sit, omnia autem non sint in plus. Hanc.n. necesse esse substãtiã rei eẽ. ANT.

Ostendit qualia debent esse, quæ accipiuntur ad cõsti tuendum quod quid est. Et primo, proponit quod intendit. 2. manifestat per exẽplum. ibi. {Vt trinitati oĩ &c.} Dicit ergo primo, q ad manifestandum quod quid est, accipienda sunt talia, quæ quidẽ sunt semper & in plus, non tamen extra genus: vsq; ad talem terminum, vt primo quidem vnũquodq; quod accipitur sit in plus, omnia autem non sint in plus, sed conuertãtur cum re, cuius quęritur quod quid est. Eius.n. rationem necesse est significare quod quid est rei. Deinde cum dicit.

Velut omni trinitati competit numerus impar primum vtroq; modo, & quia non mensuratur numero, & quia non ex numeris constat. Id igitur iã D ipsa trinitas est, numerus inquam impar primus, atq; hoc pacto primus. Horum.n. prima cæteris etiam vniuersis imparibus insunt, vltimum dualitati etiam competit. At vniuersa simul nulli præter trinitatem numero competunt. ARGY.

Vt trinitati omni inest numerus impar primus vtrobique, & sicut quod non est non mẽ surari numero, & sicut nõ componi ex numeris. Hoc itaq; iam trinitas est, impar numerus primus: & sic primo. Horum.n. vnumquodq;, aliud quidem in imparibus omnibus inest, vltimum autem dualitati, omnia autem nulli. ANT.

Manifestat quod dixerat per exemplum. Accipiamus enim ista quatuor, numerus, ĩpar, primus vtroq; modo.

Duplicit er.n.dicitur aliqs numerus primus, vno modo, quia non mẽsuratur aliquo alio numero, ficut per oppositum patet, q quaternarius nõ est numerus primus, qa mensuratur dualitate, ternarius autem est numerus primus, quia non mensuratur aliquo numero, sed sola vnitate. 2. modus. Alio modo, dicitur aliquis numerus primus, quia non cõponitur ex pluribus numeris, sicut patet per oppositum de septenario, qui primo modo est primus, non enim mensuratur nisi vnitate, non aũt est primus secũdo mõ, componitur.n.ex ternario & quaternario: sed ternarius non cõponitur ex pluribus numeris, sed ex sola vnitate, & dualitate. Sic ergo patet, q quodlibet prædictorũ quatuor conuenit vniuersaliter trinitati quodlibet autem eorum conuenit etiam aliis in genere numeri. Nam hoc quod dicitur numerus & impar conuenit omnibus numeris imparibus: vltimum autẽ.s.q sit primus vtroq; modo conuenit etiam dualitati, quæ nec mẽsuratur alio numero, nec componitur ex numeris, sed ex solis vnitatibus: vnde omnia ista simul iuncta significant quod quid est ternarius. Sed videtur q non requiratur ad diffinitionẽ q quælibet particula sit in plus, q̃ diffinitum. Dicit.n. philosophus in 7. Met. q qñ peruenitur ad vltimas differentias erunt æquales differẽtiæ speciebus: nõ ergo oportet q differentia sit in plusq̃ species. Quod etiã ratione videtur. Dicit.n. Philosophus in 8. Meta. q ratio quæ est ex differentiis videtur esse speciei & actus.i. formę: quia sicut ibidem dicitur, differentia respondet formę: cuiuslibet autem speciei est propria forma, quæ nulli alij conuenit. Videtur igitur q differentia vltima non excedat speciem. Dicit etiã philosophus in 7. Meta. q nihil est aliud in diffinitione q̃ genus & differentia: & q possibile est diffinitionem ex duobus cõstitui, quorũ vnum sit genus, aliud differentia. Differentia autem non inuenitur extra proprium genus: alioquin non esset diuisiua generis per se, sed per accidens, videtur ergo q differentia non excedat speciem. Sed dicẽdum est q si accipi posset differẽtia, quæ notificaret ipsam formam substantialem speciei, nullo mõ dñia vltima esset in plusq̃ species, vt rõnes probãt. Sed quia formæ essentiales nõ sunt nobis p se notæ, oportet q manifestẽtur per aliqua accidẽtia quæ sunt signa illius formæ, vt patet in 8. Meta. non aũt oportet accipere accidẽtia propria illius speciei, quia talia oportet per diffinitionem speciei demonstrari, sed oportet notificare formam speciei per alia accidentia communiora, & sm hoc differentiæ sumptæ dicuntur quidẽ substantiales, inquãtũ inducuntur ad declarandũ formã essentialẽ, sunt autẽ cõmuniores specie, inquãtum assumuntur ex aliquibus signis, q̃ sequuntur superiora genera. Deinde cum dicit.

Dubium. — Tex.c.43. Lec.12.te. xt.6. — Tex.c.6. Le.2.ex.8. — Te.cõ.42. Le.12.t.ex.5. — Solutio. — Tex.cõ.43. Le.12.tex.

ARGY. *Cum autem necessaria quidem sint ea, quæ hoc ipso qd est prædicantur, vt antea patefecimus, vniuersalia nãque necessaria sunt, trinitati verò, vel cuius alij sic competunt ea, quæ sumuntur, hoc mõ necessario quidem trinitas ea, quæ diximus, erit.*

ANT. Vide in an. Quoniam autem ostensum est à nobis in superioribus, q necessaria quidẽ sunt in eo quod quid est prædicantia, vniuersalia autem necessaria sunt, in trinitate autem, & in vnoquoque alio: sic accipiuntur in eo quod quid est accepta, sic autem erit ex necessitate quidem trinitas hoc.

Ostendit quod supra dixerat. Et primo, q oporteat p̃dicta vniuersaliter & ex necessitate p̃dicari de ternario. 2. q ex prædictis cõstituatur ipsa essentia ipsius ternarij. ibi. {Quòd autẽ substantia ex his &c.} Dicit ergo primo quod quia superius ostensum est q ea, quæ prædicantur in eo quod quid est, ex necessitate insunt, quæcũq; autẽ ex necessitate insunt vniuersaliter prædicãtur, necesse est q siue de ternario siue de quocũq; alio accipiantur prædicto modo, ea quę prædicãtur in eo quod quid, q ex necessitate & vniuersaliter prædicentur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Substantiam aũt hæc eius esse rationemúe, ex hisce patere põt. Nam si id, qd assignauimus, non sit ipsius ratio trinitatis, necesse est ipsum quasi genus quoddam ipsius esse, aut nõie vocitatum, aut nõie carens. Igitur non trinitati modo, sed p̃ter ipsam aliis etiam cõpetet. Genus.n.huiuscemodi ponatur esse natura, vt insit potẽtia pluribus, atq; ad plura sese extendat. Qd si istud p̃ter indiuiduas alij nulli competit rei, id erit profectò ipsa rõ trinitatis. Nam & hoc etiam supponatur, id cuiusque substantiam esse, quod vltimum de indiuiduis tali dicitur modo. Quare similiter & in qbusuis aliis inerit cuiusque ratio, quod hoc ostenditur modo.*

ANT. Quòd autem substantia sit ex his, manifestũ est. Necesse autem est nisi hoc esset trinitati esse, vt genus aliquod esse. Hoc autem nominatum, aut non nominatum erit. Igitur in plus quàm trinitati inesse. Concessum est.n. huius esse genus, quod est sm potentiam in plus. Si itaq; nulli inerunt alij, quàm athomis trinitatis, hoc vtiq; erit trinitatis esse. Supponatur enim hæc substantia vniuscuiusq; esse, quæ est in illius athomis vltimum prædicamentum. Quare similiter & alij cuilibet sic demonstratiuorum eidem esse inerit.

Ostẽdit q ex his quæ prædicto modo accipiuntur, cõstituat essentia ternarij vel cuiuscũq; alterius, quia necesse est si hoc, quod supra positũ est, nõ esset ipsa substantia ternarij, cũ prædicet in eo quod quid est, qđ esset quoddã genus, vel nolatũ, vel innominatũ. Non.n.cuilibet rationi est nomen impositũ. Et inde est q multa sunt innominata, tã in generibus, q̃ in speciebus. Ideo aũt oportet q prædicta rõ sit genus ternarij, si non significet essentiã eius, quia oẽ, quod prædicatur in quid, aut est genus, aut diffinitio significãs essentiã. Nõ est aũt possibile q sit genus, quia sequeret q esset in plusq̃ ternarius, hoc.n. supponimus esse genus, cuius potẽtia sub se continet plures species. Habitũ est aũt q prædicta ratio nõ cõuenit nisi athomis.i. indiuiduis sub ternario cõtentis. Relinquitur ergo q prædicta ratio sit diffinitio significãs essentiã ternarij. Hæc.n. supponitur esse essentia vniuscuiusq; quæ inuenitur in indiuiduis illius speciei. Similiter sm prædictum modum prædicationis, sicut dictũ est de ternario, ita etiam est intelligendum de quibuscũq; aliis, quibus demonstretur aliquid esse idẽ per modum prædictum.

LECTIO XIIII.

Modus venandi quod quid est ponẽs, cur diuisio vtatur processu ostendit, cum ipsum reprobauerit: ordinem item particularis diffinitionis docet.

ARGY. *Oportet autem, cum totum aliquod quispiam tractat, genus in ea diuidere, quæ sunt prima, atque indiuidua specie, veluti numerum in dualitatem, trinitatemúe, deinde illorũ enti diffinitiones accipere, vt rectæ lineæ, circuli, atq; anguli recti.*

ANT. Tex.cõ.18. CONgruum autem est, cum totum aliquod aliquis negociet, departiri genus in athoma specie prima, vt est numerus in trinitatem, & dualitatem, postea sic illorum diffinitiones accipe tẽtare, vt rectę lineę, et circuli, & anguli,

Postq;

POstq́ Philosophus ostēdit qualia oportet esse ea, quę constituunt diffinitionē significantem essentiam rei, hic ostendit qualiter debeāt inuestigari. Et circa hoc duo facit. Primo proponit modum maxime conuenientē ad inuestigandum ea, q̄ sunt in diffinitione ponenda. s. p diuisionem generis. 2. ponit quēdam alium modum per similia & differētia. ibi. {Quærere aūt oportet &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit q̄ oportet vti diuisione generis ad inuestigandum particulas diffinitionis. 2. quid oporteat in tali inuestigatione obseruari. ibi. {Ad consequendum autem termini &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit veritatem. 2. excludit errorem. ibi. {Nihil autem oportet diuidentem &c.} Circa primum tria facit. Primo ostēdit qualiter per diuisionem generis inuestigentur diffinitionis particulę. Secundo quomodo processus diffinitionis sit vtilis ad propositum. ibi. {Diuisiones autem quæ sunt &c.} Tertio quomodo sunt cauēda ea, quæ circa hunc processum defectū inducere possunt. ibi. {Differt autem &c.} Circa primum duo facit. Primo ostēdit q̄ oportet vti diuisione generis ad diffiniendum. Secūdo quomodo oportet accipere differētias. ibi. {Post autem accepto &c.} Dicit ergo primo q̄ cum aliquis vult negociari ad diffiniendum aliquod totū. i. vniuersale, congruum est vt primo diuidat genus in primas partes illius generis, quæ sunt indiuisibiles s̄m speciem: puta q̄ diuidat numerū in binarium & ternariū: & hac diuisione præmissa, per quam cognoscitur genus, tentet postea accipere diffinitionem singularum specierum: sicut etiam fit in aliis, puta in linea recta, & in circulo, & in recto angulo. Omnia enim hæc congrue diffiniuntur præmissa diuisione generis. Deinde cum dicit.

Lect. 16. — Le. Ime. se. te ex. 6 — Vbi supra tex. primę — B

ARGY. *Post hoc sumpto quid nam sit genus, vtrum quātitas, an qualitas, proprios affectus per cões primos cōtēplari. Nam ea, quæ iis accidunt, quæ componuntur ex indiuiduis, ex diffinitionibus innotescent, propterea q̄ diffinitio simplex, quæ principium est omnium et ea quæ simplicibus accidunt, per se quidem ipsis solis, per ipsa vero cæteris competunt.*

C

ANT. Vide I ann. Post hæc autem accipiēdum quid genus sit, vtrum quātitatis sit, aut qualitatis, & proprias passiones speculari per cōmunia prima. Compositis. n. ex athomis conuenientia ex diffinitionibus erunt manifesta: propter quod principium est omnium diffinitionum quod simplex est, & simplicibus per se inesse conuenientia solum, aliis autem secundum illa.

Le. pce. ex. 4. Ostendit qualiter sint accipiēdæ, & dicit q̄ postq̄ acceperimus p diuisionē generis in species quid sit genus, puta vtrum sit in genere qualitatis, vel quantitatis, oportet ad inuestigandū differentias considerare proprias passiones, quæ sicut dictum est, sunt signa manifestantia formas proprias specierum. Et hoc oportet primum facere per aliqua communia. Si. n. nos cōgregemus accidentia ex generibus communibus quæ hic dicuntur indiuisibilia, quia non resoluūtur in aliqua priora, statim ex diffinitionibus eorum erunt manifesta ea, quæ quærimus. Oportet. n. omnium diffinitionū esse principiū id, quod simplex est. i. genus cōmune: huiusmodi simplicibus solum per se insunt accidentia, quæ communiter inueniuntur in multis, omnibus autem aliis conueniunt s̄m illa. Sicut album & nigrum per se quidem conueniunt corpori terminato, & s̄m hoc commune cōueniunt et homini, et æquo, & quibuscū. p aliis. Vnde si oporteret accipere diffinitionē alicuius cui vniuersaliter cōueniret album, puta diffinitionem niuis, oporteret recurrere ad genus communius, quod est corpus terminatum, & ex eo inuestigare causam albedinis, & secundum hoc ostēderetur nobis

D

A quare nix vniuersaliter sit alba. Et ista causa poterit pertinere ad quod quid est niuis, puta inspissatio huiusmodi quæ facit humidum terminari cum conseruatione lucis. Deinde cum dicit.

ARGY. *At qui diuisiones quæ per differētias proficiscuntur, vtiles sunt ad diffinitiones hoc pacto inuestigādas. Ipsas tamen non ostendere dictū est antea. Vtiles autem erunt hoc pacto solum ad ratiocinandum ipsum quid est. Atq; videbitur ipsa diuisio nihil facere prorsus: sed vniuersa statim accipere perinde atq; si eadē ab initio sine diuisiōe, quispiā sumeret.*

ANT. Tex. cō. 19. Diuisiones autem quæ sunt secundum differentias, vtiles sunt in his, vt sic adeamus. Sicut tamen demonstrant, dictum est in prioribus. Vtiles autem sunt vtiq; sic solum ad colligendum quod quid est, & etiam videtur vtique nil vtile: sed mox videntur accipere omnia, tanquam si ex principio acceperit aliquis sine diuisione.

B

Ostendit quomodo prędictus processus cōferat ad diffinitiones, & dicit q̄ ad hoc quod aliquis in prędicto mō procedat ad diffiniēdū. i. diuidēdo genus in species vtile est quod homo accipiat diuisionē generis per differētias. Sed tū quo modo per hoc manifestetur quod quid est, dictū est in præcedentibus. Sunt quidem vtiles prædictæ diuisiones ad accipiendum quod quid est solum, sicut dictum est, sed ad syllogizandum quod quid est nihil videntur facere vt prius dictum est. Sed videntur quod diuidētes statim accipiant omnia syllogizata, sicut si prius aliquis accepisset, anteq̄ diuideret. Deinde cum dicit.

Le. prece. Item supra lec. 4.

C

ARGY. *Refert autem, ea, quæ prædicantur primum, & posterius prædicari veluti si animal mite bipes, animal bipes mite dicatur. Etenim si ex duobus oīs definitio constet, & vnū quid sit ipsum animal mansuetum, atq; rursus ex hoc, & differentia fiat vnū, homo inquam, vel quicquid tādem id sit, quod vnū efficitur, necesse est diuidentem petere semper.*

ANT. Vide I ann. Differt autē aliquod prius, & posterius prędicamentorum prædicari: vt est dicere animal mansuetum bipes, & bipes animal mansuetū est, & iterum ex hoc et differentia est homo aut quodlibet esse vnum sic. Vnde necesse est diuidentem repetere.

D

Ostendit quid oporteat cauere ne circa prædictū processum defectus accidat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod oporteat cauere inordinationē. 2. q̄ oporteat cauere diminutionem. ibi. {Amplius aūt ad nil relinquēdum &c.} Dicit ergo primo, q̄ multum differt quid prius & quid posterius prædicetur inter ea, quæ ponuntur in diffinitione. Potest. n. vno modo sic dici q̄ homo est animal mansuetū bipes. Alio modo potest ordinari, vt dicatur q̄ homo est bipes animal mansuetū. Et q̄ hoc differat ad diffiniendū patet per hoc, quia oportet q̄ omne quod diffinitur constituatur ex genere & differentia. Sic igitur si mansuetum accipitur vt differētia animalis oportet quod animal mansuetum sit aliquid vnū quod accipiatur vt genus ex quo & alia differentia quæ est bipes constituitur homo. Et eadē ratio est de quocunq; alio quod fit vnū ex pluribus per se, & non per accidens. Sic igitur differt q̄ accipiat hoc vel illud pro gn̄e vel differentia, aut q̄ accipiatur aliquid vt est differentia constitutiua generis & diuisiua eiusdē, ita differt ad diffiniendum

dum ꝙ sic vel aliter partes diffinitionis ordinentur. Si.n. dicam ꝙ homo est animal mãsuetũ bipes, accipietur animal vt genus, mansuetum autem vt differentia constitutiua eius, bipes autem vt differentia diuisiua ipsius. Econuerso autem erit si dicatur ꝙ homo est animal bipes mansuetum. Quia igitur differentia ordinis facit differẽtiã in quod quid est, consequens est ꝙ ille, qui diuidit, non solũ supponat ea, quæ accipiuntur ad diffiniẽdum, sed etiam petat ordinem eorundem. Et sic manifestum est ꝙ diffinitio non syllogizat quod quid est. Deinde cum dicit.

ARGV. *Præterea hoc pacto dũtaxat fieri potest, vt nihil eorũ prætermittatur, quæ sunt in diffinitione ponẽda. Sumpto nãq; genere primo, si accipiatur aliqua diuisionũ inferiorũ, non omne cadet in illã, ceu nõ omne animal, aut continuarũ, aut diuisarũ alarũ est, sed volatile animal omne. Huius est.n. hæc differentia. Prima autem animalis ea est differẽtia, in quam omne animal cadit, & cuiusq; cæterorum similiter generũ, & eorum, quæ sunt extra animal, & eorũ quæ sub ipso sunt collocata, ceu volucris ea est differẽtia prima, in quam omnis volucris cadit: & piscis itidem ea, in quã omnis piscis. Hoc igitur si proficiscatur quispiam pacto, sciat nihil prorsus prætermisisse. Quod si nõ hoc modo procedat, et prætermittere eũ necesse est, & idipsum quoq; nescire.*

ANT. Amplius autem ad nil relinquendum in eo quid est, sic solummodo contingit. Cum enim primum accipitur genus, si quidem inferiorũ aliquam diuisionem accipiat, non incidet omne in hoc. Vt non omne animal aut totalum est, aut diuisum pennis, sed pennatum animal est omne. Huius enim differentia hæc est. Prima autem est differẽtia animalis, in quam omne animal incidit. Similiter autem est in vnoquoq; aliorum: & in his quæ extra genus, & quæ sub ipsis sunt, vt in aue, in qua est omnis auis, & in pisce, in quo est omnis piscis. Sic igitur cum ambulans est, quid est scire, quando nil relictum est. Aliter autem relinquere est necesse, & non scire.

Docet cauere diminutionem ostendens quomodo fieri possit vt nihil prætermittatur eorum, quæ requirũtur ad quod quid est: & dicit ꝙ hoc contingit fieri solum isto modo, quo dicetur. Ad cuius euidentiam cõsiderandum est ꝙ omnes differentiæ superiorum generum pertinent ad quod quid est alicuius speciei. Nam inferius genus cõstituitur per differẽtiam diuisiuã superioris generis. Ad vitãdum ergo diminutionem, oportet ꝙ nulla huiusmodi differentiarum prætermittatur. Prætermittitur autẽ si aliquis accepto supremo genere, accipiat consequẽter aliquam differentiam diuisam, non quidem ipsius supremi generis, sed alicuius inferioris. Quod quidem hoc modo cognosci potest, quia cum animal accipiatur aliquod supremum genus, si postea aliquis accipiat diuisionẽ alicuius de inferioribus generibus, non totum quod continetur sub genere superiore cadet sub illa diuisione. Et ponit ad hoc exemplum, sicut non omne animal est vel totalum, vel diuisum pẽnis. Dicitur autem animal totalum quod habet totas alas integras, & cõtinuas, sicut vespertilio. Diuisum pẽnis autẽ dicitur animal, cuius alæ distinguũtur per diuersas pẽnas, sicut accipitris vel coruu. Animali autem non habenti alas neutrum horum conuenit, sed omne animal volatile continetur sub altera harũ diffe-

Animal totalũ vel diuisum pennis.

rẽtiarũ: quia sm prædictas differẽtias diuiditur hoc genus quod est animal volatile. Sed prima, & immediata differentia animalis attenditur ex hoc ꝙ omne animal cadit sub diuisione. Et ita est ẽt de omnibus alijs generibus, siue accipiamus genera quæ sunt extrinseca animali, sicut lapis & planta, siue illa, quæ sub animali cõtinẽtur, sicut auis, piscis. Prima tamen differentia auis attenditur sm differentiam, in quam incidit omnis auis. & eadem ratio est de pisce. Concludit ergo, ꝙ si aliquis sic procedat in diuidendo. s. ꝙ totum diuisum contineat sub partibus diuisionis, poterit homo cognoscere ꝙ nil est relictum de his, quæ sunt necessaria ad diffiniendum. Si autem aliter procedatur, necesse est ꝙ aliqua relinquantur, & ꝙ homo non cognoscat se integraliter diffinisse.

LECTIO XV.

Non oportere diffinientem ac diuidentem omnia scire ostenditur, quæ item obseruari oporteat diffinientem docet.

ARGV. *Non autem oportet eum, qui diffinit, ac diuidit, omnia scire, quæ sunt.*

ANT. NIhil autem oportet diffinientem omnia scire, quæ sunt.

POstq̃ Philosophus ostendit veritatem circa diuisionẽ generis, quę sumitur ad diffiniẽdũ, hic excludit duos errores. Secundum. ibi. {Omne autem incidere.} Circa primum tria facit. Primo proponit exclusionem erroris, & dicit ꝙ non est necessarium ꝙ ille, qui diuidendo diffinit sciat omnia quæ sunt in mundo. Secundo ibi.

ARGV. *Quanquam nonnulli censent fieri non posse, vt quisquam vnquam differẽtia ad vnumquodq; cuiusq; sciat: nisi sciuerit vnumquodq;. Sine vero differentiis nũquam fieri posse, vt quicquam sciatur. A quoq; namq; non differt quispiam, idẽ quod illud inquiũt esse, a quo vero differt, ab eo diuersum esse.*

ANT. Et tamen impossibile quidem dicunt esse differentias cognoscere, quæ sunt ad vnumquodq;, non cognoscentem vnumquodq;. Sine autem differentiis non esse vnumquodq; scire. A quo.n. non differt, idem esse huic, a quo autem differt, alterum ab hoc.

Narrat opinionem errantium. Dicebant.n. quidam ꝙ non potest agnosci differentia alicuius ad omnia alia entia, nisi omnia alia entia agnoscantur, vt patet in aliquibus duobus, quorum differentiam cognoscere non possumus, nisi vtrunq; cognoscamus. Addebant autem ꝙ non est possibile ꝙ aliquid sciatur quid est, nisi cognoscatur differentia eius ad omnia alia. Id.n. a quo aliquid nõ differt est idem ei: illud autem a quo differt est alterum ab ipso. Non autem possumus scire quid sit vnũquodq;, nisi sciamus quid sit idẽ ei, & quid alterum ab eo. Et sm hoc concludebant ꝙ non potest aliquid cognosci nisi omnia cognoscantur. Tertio ibi.

ARGV. *Primo igitur hoc est falsum. Non.n. quauis differentia res sunt diuersæ. Complures.n. insunt rebus eisdem specie differentiæ: sed non per substantiam, neq; per se.*

ANT. Primum quidem igitur hoc falsum est. Non enim secundum omnem differentiam alterum est. Multæ enim sunt differentiæ in eadem specie, sed non secundum substantiam, neq; per se.

Improbat quod dictum est dupliciter. Et primo quidẽ interimit hoc quod dictũ est, ꝙ illud a quo aliquid differt est alterum. Loquimur.n. nunc de eodem & altero sm essentiam, quam significat diffinitio. Manifestum est autem

tem ꝙ etiam in eadem specie sunt differentiæ multę accidentales, quæ non diuersificant substantiam speciei, quã significat distinitio, nec per se insunt. Vnde cõsequens est ꝙ non omnis differentia facit talem alteritatem, quã necessarium sit cognoscere ad diffiniendum. Secundo ibi.

ARGY. *Deinde, cum quispiam acceperit ea, quæ opponũtur, & differentiam, et omne, aut in hanc partem, aut in illam cadere, sumpseritq́; in altera parte rẽ eam, quam quærit esse, & idipsum cognouerit, nihil refert si sciat, nec ne, de quibus alia differentia prædicantur. Patet.n. eum habiturum esse rationẽ substantiæ, si sic proficiscens ad ea tandem peruenerit, quorum non est vlterius differentia.*

ANT. Postea cum accipiant opposita & ſm differentiam, et cum omne incidat hinc, aut inde, et accipiat in altero quod quæritur esse, & hoc cognoscit, nihil differt scire, aut nescire, in quibuscunq; prædicantur de aliis differentiæ. Manifestum.n. quoniam si sic vadẽs veniat in hoc, quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantiæ.

Improbat quæ dicta sunt alio modo. Cum.n. ille qui vult diffinire diuidendo accipiat oppositas differentias hoc modo ꝙ omne quod cõtinetur sub diuiso cadat sub hoc membro diuisionis, vel sub illo, & accipiat sub altero membrorum id, cuius diffinitio quæritur, si hoc quod intendit diffinire, cognoscat sub illo membro diuisionis contineri, nõ differt ad propositum, vtrum sciat, vel nesciat ꝙ de quibusdam aliis rebus prædicentur oppositæ differentiæ. Puta si diuidam animal per rationale & irrationale, & accipiam propositum sic hominem contineri sub rationali, non requiritur ꝙ sciẽtia, de quibus irrationale prædicetur, nec qualiter illa adinuicẽ differant. Manifestum.n. est ꝙ si aliquis sic procedat, s. diuidẽdo genus per primas differentias eius, & accipiendo propositum sub altero membro diuisionis quousq; perueniatur in illa, quæ vlterius diuidi nõ possunt essentialibus differentiis, sic procedens habebit diffinitionem substantiæ, quã quærebat. Decipiebãtur ergo prædicti homines ex eo ꝙ non distinguebant inter cognoscere aliquid in communi & in speciali. Oportet.n. ꝙ quicunq; scit quid est aliquid, cognoscat omnia alia in communi, non autẽ in speciali. Puta qui scit quid est homo, oportet ꝙ sciat hominẽ per hoc quod est animal distingui ab omnibus, quæ non sunt animalia, et per hoc quod est rationale distingui ab omnibus quæ non sunt rationalia. Non.n. oportet ꝙ illa cognoscat nisi ſm hoc commune, quod est animal, vel rationale. Deinde cum dicit.

ARGY. *Omne autem in ipsam diuisionem cadere, si sint ea opposita, quorum non est medium quicquam, non est postulatio. Necesse est.n. omne in altero ipsorum esse, si illius est differentia.*

ANT. Omne autem incidere in diuisionem, si sunt opposita, quibus nihil interest, non est repetitio. Necesse.n. est omne in altero ipsorum esse, siquidem illius differentia est.

Excludit ſcd̃m errorẽ. Posset.n. aliquis credere ꝙ quicunq; vtitur diuisione ad diffiniendum, indigeat petere ꝙ totum diuisum contineatur sub membris diuisionis, sed ipse dicit ꝙ hoc non est necessarium si opposita, per quæ fit diuisio sint immediata: quia ſm hoc necessariũ est, ꝙ totum diuisum sub altero oppositorum contineatur dũ tamen accipiantur primæ differentiæ alicuius generis. Differentiæ.n. quæ sunt immediatæ si comparentur ad genus inferius, nõ sunt immediatę, si cõparẽtur ad genus superius. Sicut par & impar sunt immediata si cõparentur ad numerũ, cuius sunt propriæ differẽtiæ, non aũt si cõparentur ad quantitatem. Deinde cum dicit.

Ad extruendam autem, probandamúe per diuisiones diffinitionem, hæc tria sunt obseruanda. Primum vt ea sumantur, quæ hoc ipso quid est prædicantur. Secundum vt hæc adeo disponantur, vt primum in primo, secundum in secundo loco ponatur. Tertium vt hæc omnia sint. ARGY.

Ad construendum autem terminum per diuisiones tria oportet coniecturari accipientem prædicantia in eo quod quid est, & hæc ordinare quid primum, aut secundum, hæc omnia sunt. ANT.

Postq; exclusit ea, quæ non requiruntur ad diuisiones diffiniti, hic ostendit quæ ſm rei veritatẽ requirantur. Et primo ponit quod intendit. 2. manifestat propositũ. ibi. {Est autem horum vnum.} Dicit ergo primo, ꝙ ad hoc ꝙ aliquis constituat terminum. i. diffinitionem per viam diuisionis, tria oportet considerare, quorũ primum est, vt ea, quæ primo accipiuntur, prædicentur in eo quod quid est, ſcd̃o vt ordinetur quid sit primũ & quid ſcd̃m, tertiũ est ꝙ accipiantur omnia, quæ pertinent ad quod quid est, & nihil eorũ prætermittatur. Deinde cum di.

Atq; primum istorum erit, si possumus quemadmodum ad accidens ratiocinari, ipsum inquam cõpetere, & per genus probare. ARGY.

Est autem horum vnum primum per id, quod possumus sicut ad accidẽs colligere, quoniam est, & per genus probare. ANT.

Manifestat propositum. Et primo ostendit quomodo tria prædicta possunt obseruari. Secũdo ostendit ꝙ prædicta tria obseruata sufficiant. ibi. {Manifestũ est autẽ.} Circa primum tria facit. Primo ostẽdit quomodo obseruetur primum, & dicit ꝙ vnum horum, ꝙ. s. accipiantur ea, quæ prædicantur in eo quod quid est obseruatur, primo quidẽ per hoc ꝙ homo potest inducere syllogismos ꝙ id, quod assumitur insit, sicut cũ disputatur ab problemata de accidente. Secundo, vt ostendatur quod prædicatur in eo quod quid per ea, quibus disputatur ad problemata de genere. Secundo ibi.

Secundum fiet si ipsum primum sumpserimus. Hoc autem erit, si id accipiatur quod tale est, vt ipsum quidem omnia sequatur, omnia autem ipsum non econtra sequantur, Necesse est.n. aliquid esse tale, quo sumpto, idem iã erit, & in inferioribus modus. Id.n. erit secundum quod cæterorum est primum. Et id etiam tertium, quod est hærentium primum. Supero nanq; sublato, id, quod hæret cæterorũ erit primum, vt patet. Et in cæteris eodẽ modo. ARGY.

Ordinare autem sicut oportet, si primum accipiat. Hoc autem erit, si primum accipiatur, quod omnibus inhęret, illi autem non omnia. Necesse est.n. aliquod esse huiusmodi. Accepto autem hoc, erit idem in omnibus inferioribus modus. Secundum autem aliorum primũ erit et tertium habitorum. Remoto.n. quod est sursum habitum, aliorum primum erit. Similiter autem est & in aliis. ANT.

Manifestat

Manifestat quomodo obseruetur fm.s.debita ordinatio partium, & dicit q tunc ordinãtur partes diffinitionis sicut oportet, si aliquis primo accipiat id, qd est primũ, & hoc erit si aliquis homo primo accipiat id, quod consequitur alia posterius accepta, & non ecõuerso. Hoc enim est communius & prius. Necesse est autem aliquid huiusmodi accipi in diffinitione tãquam genus, puta cũ dicit homo est animal gressibile bipes. Si enim est gressibile bipes, est animal, sed non econuerso. Cum ergo iam acceperimus animal tanquam primum, idem modus obseruandus est in ordinatione inferiorũ. Accipietur enim quasi fm in diffinitione illud, quod fm rationem præmissam erit primum inter omnia sequentia, & similiter accipietur tertium id, quod est primum respectu habitorum idest consequentium. Semper enim remoto superiori, illud quod est habitum.i.immediate consequens, erit primum omnium aliorum. Et ita est etiam in omnibus aliis puta in quarto, & in quinto si tot oporteat partes diffinitionis esse. Tertio ibi.

ARGV. *Patebit autem hæc omnia esse, quod erat tertiũ, si sumpserimus primum ipsum per diuisionem omne, aut hoc, aut hoc animal esse. Esse autem hoc, & rursus totius differentiam, huius extremi vero nõ vlterius differentiam esse, vel etiam statim cũ vltima differentia ab ipso toto, non differre id specie.*

ANT. Quòd autem hæc omnia sint manifestum est ex hoc, quòd recipimus primum quidem secundum diuisionem, quoniam omne est aut hoc, aut illud. Est autem hoc, & iterum totius differẽtia, à toto nil differre specie amplius hoc.

Manifestat qualiter possit tertium obseruari, & dicit q manifestum erit omnia, quę pertinẽt ad quod quid est accipi in diffinitione fm modum supra dictum ex hoc q diuidendo aliquod genus accipimus primas differẽtias sub quibus diuisum vniuersaliter continetur, sicut omne animal est hoc, vel illud, puta rationale vel irrationale, & accipiamus quod intẽdimus diffinire esse hoc, puta rõnale. Et iterum accipiemus hoc totum.s.animal rationale, & diuidemus ipsum per differẽtias proprias, sed quãdo iam deuenimus ad vltimam differentiam, iam nõ erit diuidere per alias differentias specificas: sed statim vltima differentia addita, hoc, cuius diffinitio quæritur, in nullo differet specie à suo toto.i.à ratione congregata ab omnibus partibus acceptis, sicut homo non differt specie ab aliquo eorum, de quibus prædicatur animal rationale, mortale. Deinde cum dicit.

ARGV. *Patet.n.neq, plus oportet quicquam additum esse. Omnia nanq, sumpto hoc ipso quid est prædicantur, neq, quicquam deesse. Nam aut genus, aut differentia esset. At genus est ipsum primum, & hoc cum differentiis simul est sumptum. Differentiæ et vniuersa sunt sumpta: nulla.n.prorsus posterior est. Specie nanque differret ipsum extremum. At hoc dictum est non differre.*

ANT. Manifestum enim est, quoniam neq; plus hoc apponitur. Omnia enim in eo quod quid est accipiuntur horum neque deficere nihil. Aut enim genus, aut differentia vtique esset. Genus quidem igitur est, primum, & cum differentiis prius acceptum est, differentiæ autem omnes continentur. Non enim amplius sunt vltima. Specie enim differret & vltimum. Hoc autem est dictum non differre.

E Ostendit q tria prædicta obseruata sufficiant ad diffiniendum, q diffinitio neq; superfluum neq; diminutum habebit. Quòd autem non apponatur aliquid plusq̃ debeat, manifestum est per primum trium prædictorum, quia.s.accepta sunt solum ea, quæ prędicãtur in eo quod quid. & talia necesse erat accipere. Similiter etiam manifestum est q nihil deficit. Aut enim deficeret genus, aut differentia. Sed q genus non deficiat, patet ex.2.triũ dictorum. Acceptum est enim primum id, sine quo nõ sunt alia, & potest esse sine aliis, & hoc est genus, & cum genere postea acceptæ sunt differentiæ. Sed q differentiæ omnes sunt acceptę patet per tertium prædictorum trium, quia non amplius potest accipi posterior differẽtia post illam, cuius diximus non esse etiam differentiam, quia iã sequeretur q vltimum acceptum adhuc differret differẽtia essentiali, cum tamen dictum sit, q non differat. Similiter etiam ex præmissis patet q non interimittatur aliqua differentia in medio, per hoc.s.q semper accipiuntur primæ differentię. F Vnde relinquitur q sufficiant tria prædicta ad diffiniendum obseruari.

LECTIO XVI.

Verus venandi quod quid est modus exponitur: diffinitionem item vti metaphoris nequaquam conuenire ostenditur.

ARGV. *Quærere autem oportet inspiciendo, primum ad ea, quæ sunt similia, & nullam inter se differentiã habent, quid nam idem habeant vniuersa. Deinde ad alia, quæ sub eodem cum illis genere collocãtur, & sunt quidem eiusdem inter se speciei, ab illis autem specie sunt diuersa. At q, si in iis accipiatur aliquid penitus idem, & in aliis simili modo. Rursus cõsiderãdũ est si in iis, quæ sunt sumpta, sit aliquid idem: quousq, ad vnam rationem fiat accessio. G Hæc enim erit ipsius diffinitio rei. Quod si non ad vnã rationem, sed ad duas, vel plures itur, patet id quod quaritur, non vnum quid esse, sed plura.*

ANT. Tex.cõ.21. Quærere autem oportet intendentem in similia & in differẽtia. Primum quidem omnia idem habeant, postea iterum in alteris, quę in eodem quidem genere sunt cum illis, sunt autem ipsis quidem idem specie, illorum autem altera. Cum autem in his accipiatur quid habeant omnia idem, & in aliis similiter, in acceptis iterum similiter intendendum, si idem sit, quousq; in vnam conueniant rationem. Hæc autem erit diffinitio. Si vero non vadit in vnam, sed in duas, aut plures, manifestum H est q vtiq; non est vnum aliquod, quod quæritur, sed plura.

POstq; Philosophus docuit inuestigare quod quid est fm modum maxime congruum, qui est per diuisionem generis, hic docet inuestigare quod quid est alio modo. Et circa hoc tria facit. Primo docet prędictum modũ inuestigandi. 2. manifestat per exemplum. ibi. {Vt puta dico.} Tertio probat hunc modum esse conuenientem. ibi. {Semper autem est omnis diffinitio.} Dicit ergo primo q si aliquis inquirit diffinitionem alicuius rei, oportet q attendat ad ea, quæ sunt similia illi: & etiam ad ea, quæ sunt differentia ab illa re, quod quidem qualiter fieri debeat ostendit subdẽs, q primo oportet circa similia cõsiderare quid idẽ in omnibus inueniatur, puta qd idẽ inueniatur in omnibus hominibus, qui omnes cõueniũt in hoc, quod est esse rationale. Postea considerandum est

iterum

iterum in aliis, quę conueniunt cum primis in eodem genere, & sunt sibiinuicem idem specie, sunt autem altera specie ab illis, quę primo accipiebantur, sicut equi ab hominibus: oportet etiam accipere quid sit idem in his.s. equis, puta hinnibile. Cum ergo accipiatur quid sit idē in omnibus his.s.hominibus, quia rationale, & quid sit idem similiter in omnibus.s.equis hinnibile: iterum considerandum est si aliquid est idē in istis duobus acceptis scilicet in rationali, & quia hinnibili. Et ita est considerādum, quousq; perueniatur ad aliquam vnam rationem communem. Hæc.n.erit diffinitio rei. Si vero talis consideratio non inducat in vnam rationem communem, sed inducat in duas rationes diuersas, aut etiam in plures manifestum, erit, ꝙ id, cuius diffinitio quæritur non erit vnum secundum essentiam, sed plura, & ita non poterit habere vnam diffinitionem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Veluti si quæratur, quid nam sit magnitudo animi, cōsiderandum est in aliquibus, quos quidem scimus esse magnanimos, quid nam habeant vnum omnes, quo pacto tales esse dicuntur. Ceu si Alcibiades fuit magnanimus, & Achilles, ac ēt Aiax, quid vnū omnes habebant? Atqui.i.eos effectos contumeliis non perferre. Nam primus intulit bellum, secundus iratus se à sociis defendendis seiunxit: tertius sibi mortem consciuit. Rursus in aliis cōsiderandum est: vt Lysando ac Socrate: quid nā & istis inerat vnum? Atqui.i.æquabiliter sese habere in secundis atq; aduersis rebus fortunæ. His sumptis cōsidero quid nam idem habent hæc: æquabilitas inquā in rebus fortunæ, et non patientia, cū contumeliæ afferuntur. Quod si nihil habeant idē, duæ profecto magnanimitatis species erunt.*

ANT. Vide I ann. C Vtputa si quid est magnanimitas, quęrimus intendendum est in quosdam magnanimos, quos scimus ꝙ habeant vnum omnes inquantum sunt huiusmodi. Vt magnanimus Alcides est, aut Achilles, aut Aiax, quid vnum omnes habent? non tolerare iniuriam. Hic quidem.n. dimicauit, ille vero insaniuit, hic autem interfecit seipsum. Iterum idem est in alteris, vt in Lysandro, & Socrate, si iam indifferentes prosperitati, & improsperitati, hæc duo accipiēs intendendo quid idem cōmune habent? aut impassibilitas quæ est circa fortunas, aut non tollerantiam iniuriarum. Si vero nullum sit, duæ species vtiq; erunt magnanimitatis.

D Manifestat quod dixerat per exemplum, & dicit, ꝙ si quæramus quid est magnanimitas? debemus attendere ad quosdam magnanimos, vt sciamus quid vnum habent in seipsis inquantum magnanimi sunt. Sicut Alcides.i.Hercules dictus est magnanimus, & etiam Achilles, & etiam Aiax, qui omnes habent vnum quid commune quod est non sustinere iniurias. Cuius signum est, quia Alcides non sustinens iniurias dimicauit, Achilles vero in insaniam versus est propter iram, Aiax autē interfecit seipsum. Iterum debemus considerare in aliis, q dicuntur magnanimi, sicut in Lysandro, aut Socrate. Habent enim hoc commune ꝙ nō mutabātur propter prosperitatem fortunæ, & per infortunium, sed indifferēter se habebant in vtrisque. Accipiamus ergo hæc duo.s.impassibilitatem à fortuitis casibus, et nō tolerare iniurias, & consideremus si est aliquid commune eis. In hoc enim cōsistit ratio magnanimitatis. Sicut si dicamus ꝙ vtrūq;

A contingit propter hoc, ꝙ aliquis existimat se dignum magnis. Ex hoc.n.contingit ꝙ homo nō patitur iniurias, et ex hoc contingit ꝙ & contemnit mutationem exteriorū bonorum tanquam minimorum. Si autem nihil commune inueniretur illis duobus acceptis, non esset vna species magnanimitatis, sed duæ. Vnde non posset dari vna communis diffinitio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Omnis autem diffinitio vniuersalis est semper. Medicus.n.non diffinit salubre cuidam oculo, sed aut omni, aut specie determinato.*

ANT. Semper enim est omnis diffinitio vniuersalis. Non enim in quodam oculo dicit sanabile medicus: sed aut in omni, aut in specie determinans.

B Ostendit præmissum modum inueniendi quod quid est esse conuenientem. Et circa hoc duo facit. Primo ostēdit hunc modum conuenientem. Secundo ostendit quid oportet in hoc modo vitare. ibi. {Si autem neq; disputare.} Circa primum duo facit. Primo ostendit prędictum modum esse conuenientem quantum ad terminū, prout. scilicet peruenitur ad aliquid commune. 2. quantum ad processum, prout.s.proceditur in prædicto modo à particularibus, ibi. {Faciliusq; est singulare.} Dicit ergo primo ꝙ conuenienter dictum est, ꝙ oportet inquirentes quod quid est peruenire ad aliquod commune, quia omnis diffinitio datur de aliquo sm ꝙ cōsideratur in vniuersali, non autem sm ꝙ consideratur in hoc singulari, vel in illo. Non.n.medicus diffinit quid sit sanum in hoc oculo huius hominis, sed vel in vniuersali simpliciter quantū ad omnes, vel distinguit sanum secundum diuersas species, puta cum dicit hoc esse sanum cholericis, illud autem flegmaticis. Deinde cum dicit.

ARGY. C *Atq; facilius est singulare diffinire, quàm vniuersale. Quapropter, à singularibus ad vniuersalia oportet ascendere, æquiuocationes.n.in vniuersalibus magis latent, quàm in iis, quæ non differūt.*

ANT. Vide I ann. Facilius.n.est singulare diffinire quàm vniuersale. Vnde oportet ex singularibus in vniuersalia ascendere. Nanq; ęquiuocationes latēt magis in vniuersalibus, q̄ in differentibus.

Ostendit prædictum modum esse conuenientem quātum ad processum quo.s.proceditur à minus communibus ad maius cōmune. Et hoc dupliciter. Primo ratione facilitatis. Procedit n.disciplina à facilioribus, Facilius autem est diffinire singulare.i.aliquod minus cōmune, quàm vniuersale quod est magis commune, inquantum.s.in vniuersalibus quæ sunt minus determinata, magis latent æquiuocationes, q̄ in illis quæ sunt indifferentia, & quæ non diuiduntur per differentias specificas. D Et ideo oportet à singularibus diffiniendo ascendere ad vniuersalia. Secundo ibi.

ARGY. *Vt autem in demonstrationibus ratiocinādi forma, sic in diffinitionibus dilucidit as insit oportet. Quæ quidem fuerit, si seorsum id diffiniat quispiā quod in pluribus generibus est, per ea, quæ in vnoquoq; dicuntur, veluti simile nō omne, sed id, quod in coloribus est, & figuris, et acutū similiter, quod est in voce, & sic ad ipsum commune proficiscatur, cauens ne æquiuocationem offendat.*

ANT. Sicut in demonstrationibus oportet syllogizari esse, sic & in terminis certa. Hoc autem erit, si per ea, quæ singulariter dicuntur, sit in vnoquoque genere diffinire separatim: vt simile

mile non omne, sed in coloribus, & figuris, & acutum quod in voce est. Et sic necesse ire titimentem, ne æquiuocatio contingat.

Ostendit idem ex ratione euidentiæ. Sicut.n.in demonstrationibus oportet syllogizari præsupponendo aliqd, quod est euidens & manifestum, sic etiam & in terminis idest in diffinitionibus. Non enim potest aliquis deuenire in cognitionem alicuius ignoti nisi per aliquod notũ, siue aliquis intendat cognoscere quia est, quod fit per demonstrationem, siue quid est, quod fit per diffinitionem. Hoc autem contingit, vt scilicet præexistat aliquod euidens si fit.i.contingat separarim diffinitionem diffiniri p ea, quæ singulariter dicuntur.i.quæ proprie conueniunt & distincte huic, vel illi, sicut si aliquis velit notificare quid est simile, non cõsiderabit ad omne id, quod potest simile dici, sed de quibusdam similibus: puta quomodo dicatur simile in coloribus, & quomodo dicatur simile in figuris. Dicitur enim simile in coloribus ex vnitate coloris: dicitur autem simile in figuris ex eo ꝙ anguli sunt æquales, & latera proportionabilia. Similiter etiam in aliis si velit diffinire acutum non respiciet ad omne quod dici potest acutum, sed respiciat ad acutum secundum ꝙ dicitur in voce. Et per hunc modum patet ꝙ aliquis diffinire intendens refugit statim ne contingat æquiuocatio. Et per hoc patet esse conuenientem modum diffiniendi, quo ex inferioribus proceditur ad commune, inquãtũ.s. in specialibus specialia diffinire facilius est, & magis in talibus potest esse nota vniuocatio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quodsi neq; differere translationibus oportet, patet: neq; diffinire oportere, aut translationibus, aut hisce, quæ per translationem dicuntur. Erit.n. necessitas vt translationibus differatur.*

ANT. Si autem neq; disputare in metaphoris, neq; quæcunq; dicuntur in metaphoris. Disputare enim necesse erit in metaphoris.

Excludit modum procedendi in diffinitionibus. Et dicit ꝙ sicut non oportet disputare per metaphoras, ita ẽt non oportet diffinire per metaphoras, vt pote si dicamus ꝙ homo est arbor inuersa, nec oportet diffinitionibus assumere quæcunque metaphorice dicuntur. Cum enim diffinitiones sint principia & efficacissima media in disputationibus, si diffinitiones darentur per metaphoras, sequeretur ꝙ oporteret ex metaphoris disputare. Hoc autem fieri nõ debet, quia metaphora accipitur sm aliquid simile, non autem oportet vt id quod est simile secundum vnum, sit simile quantum ad omnia.

LECTIO XVII.

Quomodo inuestigari oporteat ipsum propter quid, tribus quasi regulis docet.

ARGY. *Vt autem facultatem habeamus mediorũ ad ea demonstranda, quæ proponuntur, peruestigare oportet, & ea quæ animantibus apertis inspiciuntur, et ipsas quoq; diuisiones, atq; sic peruestigare oportet supposito genere communi omnium, ceu si animalia sint ea, quæ considerãtur, quænam omni competũt animali. Quibus sumptis rursus identidem peruestigare oportet, quænam cæterorum primo cuilibet insunt, veluti si id sit auis, quænam omnem auem sequuntur. Et sic semper quænam propinquissimo cõpetunt. Patet.n.nos posse iam dicere propter qd insunt ea, quæ competũt hisce, quæ sub ipso cõi sunt collocata, vt ꝓpter quid homini cõpetũt, aut equo. Sit autem animal quidem B, in A vero ponãtur ea, quæ animal omne sequuntur, his autem in locis in quibus C E D, literæ designantur, animalia singula collocentur. Patet itaq; propter quid A competit ipsi C propter B nanque competit. Et similiter cæteris.*

ANT. AD habendum autem problemata, eligere oportet decisiones, & diuisiones. Sic autem eligere subiectum genus cõmune omnium consimilium, vt si animalia sunt, quæ cõsiderantur, qualia omni animali insunt. Acceptis aũt his, reliquorũ omni qualia inhærent, vt si hoc est auis, qualia inhæreant omni aui, & sic semper proximo. Manifestum.n.& quoniã habebimus iam dicere propter quid insunt inhærentia iis, quæ sunt sub communi: vt propter quid homini, aut equo insunt. Sit autem animal in quo A, B autem inhærentia omni animali, in quibus autem sunt C D E, sint quædam animalia. Manifestum igitur est propter quid est B in D: propter A.n. similiter & in aliis, & semper in aliis deorsum eadem ratio est.

POstquam ostẽdit Philosophus quomodo oportet inuestigare quod quid est, hic ostendit quomodo oportet inuestigare propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit quomodo oporteat inuestigari propter quid. 2. mouet quasdam quæstiones circa ipsum propter quid. ibi. {De causa, autem & cuius est causa.} Circa primum duo facit. Primo ostendit quomodo alicuius quæstionis propositæ possit inuestigari propter quid. 2. ostẽdit qũo diuersæ quæstiones communicant in propter quid. ibi. {Eadem autem problemata.} Circa primum duo facit. Primo docet accipere propter quid accipiendo commune vniuocum. 2. accipiendo cõmune analogũ. ibi. {Amplius autem alius modus.} Circa primum duo facit. Primo docet inuestigare propter quid accipiendo, commune vniuocum, quod est genus nominatum. 2. accipiẽdo quodlibet aliud commune. ibi. {Nunc quidem igitur &c.} Dicit ergo primo ꝙ ad hoc ꝙ habeamus propter quid circa singula problemata, quæ ponuntur, oportet considerare diuisiones & subdiuisiones, & sic ad singula procedere disputando supposito communi genere. Vt si aliquis velit considerare propter quid aliquid conueniat aliquibus animalibus, oportet accipere qualia sunt quæ conueniunt omni animali. Quibus acceptis, oportet iterato accipere sm diuisionem qualia sunt, quæ consequuntur primo ad aliquod commune, quæ sub animali continentur, puta qualia consequuntur ad omnẽ auẽ, & sic semper debemus procedere accipiendo id quod est primum, in quod scilicet fit immediate diuisio, quod supra obseruabatur in diuisionibus, quibus proceditur ad inuestigandum quod quid est. Sic ergo procedendo manifestum est ꝙ semper poterimus dicere propter qd aliqua insunt his quæ continentur sub aliquo communi; vt si velimus scire propter quid aliqua insunt homini & equo: puta somnus & vigilia. Sit ergo animal in quo est A, quod est medium: B autem, idest maior extremitas accipiatur pro his quæ inhærent omni animali, sicut somnus & vigilia, quædam autem animalium species, puta homo equus, bos, accipiantur vt minor extremitas.s. C D E. Sic ergo manifestum est propter quid B, idest somnus, vel vigilia sit in D, puta in homine, quia propter A, idest propter hoc quòd homo est animal. Et similiter est faciendum in aliis, & in omnibus est eadem ratio obseruanda. Huiusmodi autem documenti ratio est, quia subiectum est causa propriæ passionis. Et ideo si volumus inuestigare causam alicuius passionis, propter quã insit quibusdam rebus inferioribus, oportet accipere cõe

quod

quod eſt proprium ſubiectum, per cuius diffinitionem accipitur cauſa illius paſſionis. Deinde cum dicit.

ARGV. *Eadem aũt eſt ſemper, & in aliis rō, atq; nunc ſic dicimus per tradita nobis nomina cõia rebus. Oportet aũt non ſolum in iis ipſis dicto mō conſiderare, ſed etiam ſi aliqd aliud videatur cõe competens, & idipſum accipere, deinde ſumere & ea, q̃ ipſum ſequũtur, & ea, q̃ hoc ſequũtur, veluti corni geris cõpetit ſericiũ habere, ſuperioribusq; vacare dẽtibus. Sumantur igitur hac & rurſus accipiẽda ſunt ea, quibus cõpetit, ſequiturq; genere cornus. Patet.n. propter qd illis cõpetunt ea, quæ diximus. Nam ob idipſum illis inerunt, quia cornua gerunt.*

ANT. Tex.co.13. Nunc quidem igitur ſm ea, quę aſſignantur cõia nomina, dicimus. Oportet autem non ſolum ſic conſiderare, ſed & ſi aliud aliquod accipitur cõe, accipientes ſi aliquibus hoc inhęreat, Vide I ann. & qualia hoc ſequantur. Vt cornua habentia hoc habere ventres, non vtrobique dentes eſſe. Iterum cornua habere quædam ſequũtur. Manifeſtum eſt enim ꝓpter quid eſt in illis quod dicitur, propter id ſunt ꝙ cornua habent.

Oſtendit qũo oportet inueſtigare propter quid eſt reducendo in aliquod cõe, quod nõ ſit genus nominatum, & dicit ꝙ ea, quæ ſupradicta ſunt, dicuntur ſm illa cõia, quibus nomina ſunt aſſignata, ſed oportet non ſolum ſic in talibus conſiderare, ſed & ſi quid aliud appareat cõe, quod inſit aliquibus etiam ſi non ſit genus, vel ſi non ſit nominatum. Deinde oportet conſiderare ad quę hoc cõe conſequatur, & quæ ſunt quæ conſequantur ad hoc cõe innominatum acceptum. Sicut habere cornua eſt quoddam cõe, cui non eſt nomen impoſitum, & quod non eſt genus. Ad hoc autem cõe ſequuntur duo, quorum vnum eſt, ꝙ omne animal habens cornua habet multos vẽtres propter neceſſitatem ruminationis, quorum vnum vocatur echinus in interioribus exiſtens, aſper & capedinẽ habens, vt dicitur in lib. de hiſtoriis Animalium. Aliud autem quod conſequitur ad animalia habentia cornua eſt ꝙ non habeant dentes in vtraq; mandibula, ſed ſolum in inferiori, quia materia dentium cõuertitur in cornua. Item conſiderandum eſt ad quæ animalia conſequantur habere cornua, puta bouem, & ceruum. Sic enim manifeſtum erit propter quid hæc animalia habent illas proprietates, quia.ſ. habent cornua. Deinde cum dicit.

ARGV. *Et inſuper alius modus peruestigandi per ſimilitudinem rationis. Non.n. poteſt vnum quippiam idem ſumi, quod quidem ſepium, & ſpina, & os appellare oportet. Inerunt autem & iis, atque ſequentur aliqua, quaſi talis ſit vna quadã natura.*

ANT. Amplius autem alius modus eſt ſm analogum. Eligere enim vnum idem non eſt accipere quod oportet vocare ſepiõ, & ſpinam, & os. Sunt autem quæ ſequuntur, & hoc, tanquam natura vna huiuſmodi exiſtente.

Oſtendit inueſtigare propter quid reducendo ad aliquod cõmune analogum, & dicit ꝙ alius modus inueſtigandi propter quid eſt eligere cõe ſm analogum.i. proportionem. Contingit.n. vnum accipere analogum qđ eſt idem ſm ſpeciem, vel genus, ſicut os ſepiarum quod vocatur ſepion, & ſpina piſcium, & oſſa animalium terreſtrium. Omnia.n. iſta conueniunt ſm proportionem, quia eodem modo ſe habent ſpinę ad piſces, ſicut oſſa ad terreſtria animalia. Ad hoc autem commune analogum, quędam conſequuntur propter vnitatem proportionis, ſicut ſi cõmunicarent in vna natura generis vel ſpeciei, ſicut eſſe coopertum carnibus. Deinde cum dicit.

ARGV. *Eadem aũt ſunt nõnulla eorũm, q̃ proponuntur multipliciter. Quædam.n. ex eo ſunt ea, qa mediũ idem habẽt, veluti quia ſunt omnia antipariſtaſis. Atq; horum nõnulla ſunt eadem genere, quæcũq; differentias habent, ex eo, quia ſunt diuerſorum, vel alio modo, vt propter quid reſonat, aut propter quid apparet, & propter qd iris exiſtit. Vniuerſa enim hæc idem ſunt ꝓpoſitum genere, omnia nãq; ſunt plane reflexo, ſed ſpecie ſunt diuerſa.*

ANT. Tex.co.14. Eadem autẽ problemata ſunt, quæ quidem idem medium habent. Amplius vt qm̃ omnia antipariſtaſis, horum aũt quædam genere ſunt eadem, quęcũq; habent differẽtias, ex quo aliorum, aut aliter ſunt, vt propter quid echo, aut propter quid forma apparet, & propter quid iris. Omnia.n. hæc vnum problema ſunt genere. omnia.n. repercuſſio ſunt, ſed ſpecie altera.

Oſtendit qũo multa problemata conueniunt in eo qđ eſt propter quid. Et primo, quãtum ad vnitatem mediĩ. Secundo quantum ad ordinem mediorũ. ibi. {Alia aũt} Dicit ergo primo, ꝙ quædam problemata ſunt eadem, inquãtum.ſ. conueniunt in eo quod eſt propter quid, ꝓpter hoc ꝙ habent idem medium. Sicut per hoc mediũ quod eſt antipariſtaſis.i. contra reſiſtẽtia, vel repercuſſio multa demonſtrantur. Sunt autem quædam eadem non ſimplr̃, ſed genere, quæ quibuſdam differentiis diuerſificantur, quæ ſumuntur vel ex diuerſitate ſubſtantiorum, vel ex diuerſitate modi fiendi. Sicut ſi quæratur propter quid ſit echo, aut propter quid apparet.ſ. aliquid in ſpeculo, vel ꝑꝑ quid generatur iris. Omnia.n. iſta ſunt idem ꝓblema quãtum ad medium ꝑꝑ quid, quod eſt idem genere. Oĩa.n. cauſantur ex repercuſſione. Sed repercuſſiones differunt ſpecie. Nam echo fit ꝑ repercuſſionẽ aeris moti à corpore ſonãte ad aliquod corpus concauum. Apparitio aũt rei in ſpeculo fit ꝑꝑ hoc ꝙ immutatio mediĩ repercutitur ad ſpeculum. Iris aũt fit ꝑꝑ hoc ꝙ radiĩ ſolares repercutiunẽ ad vapores humidos. Deinde cũ di.

ARGV. *Quædam autem differunt ex eo, quia medium eſt ſub alio medio, veluti propter quid Nilus, decreſcente menſe, magis affluat aquis? qa menſis decreſcens ſimilis magis hyemis eſt. Propter quid menſis decreſcens, ſimilis magis hyemis eſt? qa luna decreſcit. Hæc.n. ſic inter ſeſe habent, vt patet.*

ANT. Vide I ann. Alia aũt ex eo ꝙ medium, quod ſub altero medio eſt, differunt ꝓblemata. Vt ꝓpter quid Nilus, finiente menſe, magis fluit? ꝓpter id, ꝙ vernior eſt finis menſis. Propter qd autem eſt vernior finis menſis? propter id, ꝙ luna deficit. Hæc quidem enim ſe habent adinuicem.

Oſtendit quomodo problemata conueniunt in ꝓpter quid ſm ordinationem mediorum, & dicit, ꝙ quædam alia problemata ſunt, quæ differunt adinuicem eo ꝙ habent diuerſa media, quorum vnum eſt ſub altero, & ponit exemplum. Vtpote ſi quæratur ꝑꝑ quid Nilus in fine menſis.ſ. lunaris magis inundat. Huiuſmodi.n. ratio eſt, quia finis menſis magis eſt pluuialis. Quare autem hoc ſit accipitur per aliud medium, propter hoc.ſ. ꝙ tunc deficit luna, quæ habet dominium ſuper humores, & ideo

deficiente lumine eius magis commouentur vapores in aere, ex quo causatur pluuia. Et sic patet q̃ ista duo media sic se habẽt adinuicem, q̃ vnum eorum est sub altero. E

LECTIO XVIII.

An Causa & effectus simul sint, & non sint inquirit.

ARGV. *Ambiget autem quispiam de causa, & de eo, cuius est cã, est ne tum causa, cum est id, cuius est causa. veluti, cum frondes decidunt: est ne tum ipsa causa defluendi frondes latitudo inquam foliorum, si idipsum illius sit causa. Vel cum deficit luna: est ne tum interpositio terræ?*

ANT. Tex.cõ.35. DE causa autem, & cuius est cã dubitabit aliquis nunquid, & cum causatum est, & cã est. Vt si folia fluũt, aut deficit luna, & cã deficiẽdi, etiã folia cadendi erũt. Vt si huius est lata habere folia, deficiendi aũt terrã esse in medio. F

POstq̃ Philosophus ostendit quomodo oportet inuestigare propter quid, hic mouet duas quæstiones circa ipsum propter quid, quarum prima est de coexistentia causæ ad causatum, secunda pertinet ad vnitatem causæ. ibi. {Vtrum autem contingat.} Circa primum tria facit. (Lec.seq. imme.) Primo proponit quæstionem. Secundo obiicit, ibi, {Si enim non est.} Tertio soluit. ibi. {Aut contingit vnius.} Dicit ergo primo, q̃ de causa & causato potest aliquis dubitare, vtrum quando est vnum eorum, sit & aliud. Quæ quidem quæstio non est intelligenda quantum ad simultatem temporis, sed quantum ad simultatem consecutionis, vtpote si posito vno cõsequatur aliud simul tempore, vel posterius. Et ponit duo exempla, in quorum vno causa præcedit causatum. Nam lata folia habere est causa q̃ fluant folia alicuius arboris, non aũt habere lata folia, & folia fluere sunt simul tempore. In alio autem exemplo causa, & causatum sunt simul tempore, sicut interpositio terræ simul tempore est cum defectu lunæ. Est ergo quæstio vtrum ad vnum istorum consequatur aliud. Deinde cum dicit. G

ARGV. *Nam si non est, aliqua alia erit, ipsorum causa: sin simul sunt causa, & id cuius est causa, ceu si intercedit terra, deficit luna: aut si latitudo est foliorum, defluunt frondes.*

ANT. Vide Iann. Si enim non aliqua alia erit causa ipsorum. Si verò causa sit, simul & causatum, vt si in medio est terra, deficit, aut si latum folium est, fluit. Si igitur non sit, simul itaque erunt.

Obiicit ad propositam quæstionem, ostendens q̃ cã & causatum semper simul sunt sm consequentiam, & ponit ad hoc duas rationes, quarum prima sumitur ex ratione causę & causati, & dicit q̃ omne causatum oportet q̃ habeat aliquam causam. Vnde si posito isto causato, non simul ponitur q̃ ista eius cã sit, sequitur q̃ sit eius aliqua alia cã, & hoc ideo, quia necesse est q̃ causatum simul sit cum aliqua causa. Sicut ad hoc, q̃ est terram esse in medio, sequitur q̃ luna deficiat, & ad hoc quod est arborem habere lata folia, sequitur q̃ folia eius fluant. Si igitur nõ est dare aliam causam, sequitur q̃ simul sit cum hac causa. Secundam rationem ponit ibi. H

ARGV. *Tum mutuo profectò demonstrabuntur. Sit.n. A frondes deponit, B planta, cuius sunt folia lata, C vitis. Si igitur A cuilibet cõpetit B. Omnis.n. planta, cuius folia sunt lata, frondes deponit: B verò C ipsi cõpetit. Latas.n. frondes quælibet vitis habet A etiam ipsi C cõpetit. Omnisq; vitis frondes suas deponit. Atq; cã B medium est, vt patet. At licet etiam p foliorum defluxum lata vitem habere folia demonstrare. Sit.n. D lata habere folia: abiicere frondes E, vitis aũt F. E igitur cuilibet inest F. Omnis.n. vitis abiicit suas frondes, D vero cuilibet competit E: omnis nãque planta, quæ frondes deponit, habet folia lata: omnis ergo vitis habet folia lata, atq; causa est foliorum defluxus.*

ANT. Et si demonstrentur per altera. Sit.n. folium fluere in quo A, latum aũt folium in quo B, vitis verò in quo C. Si aũt in B est A, omne.n. latum folium folio fluit: in C aũt B: omnis enim vitis est habens latum folium, in C igitur A: omnis.n. vitis folio fluit. Causa aũt est B medium. Sed qm̃ latis foliis vitis sit, est pp id quod folio fluit demonstrare. Sit.n. D quidem latum foliũ, E aũt folio fluere, vitis verò in quo Z. In Z igit est E, folio.n. fluit oĩs vitis, in E aũt D, omne.n. fluens folio latum est folium, omnis itaq; vitis latum est folium. Causa autem est folio fluere.

Quæ quidem sumitur ex hoc, q̃ cã & causatum per inuicem demonstrantur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rõnem. Secundo remouet errorem, qui posset consequi. ibi. {Si aũt non contingit &c.} Tertio pbat quoddam quod supposuerat. ibi. {Quod aũt non deficere.} Circa primum dicit q̃ etiam manifestum est, q̃ cã & causatum simul se consequunt, si hoc verum est q̃ p inuicem demonstrentur, quia ad medium demonstrationis de necessitate sequitur conclusio. Quód aũt per inuicem demonstrentur pbat in prædicto exẽplo. Sit.n. folium fluere in quo A, quę est maior extremitas, latum folium habere in quo B, qd̃ est medium, vites verò accipiantur in quo C qd̃ est minor extremitas. Sic igitur in B est A: quia omne qd̃ habet latum folium, folio fluit, in C autem est B, quia oĩs vitis habet folia lata, & sic concludit q̃ A est in C, i. q̃ oĩs vitis folio fluit. Et in toto hoc processu cã accipitur p medio, & sic causatum p causam demonstratur. Contingit aũt econuerso demonstrare causam p causatum. s. q̃ vitis habet lata folia p hoc q̃ fluit folio. Accipiatur.n. lata folia habere quasi maior extremitas, q̃ est D fluere folia quasi medium: qd̃ est E, vitis vero minor extremitas, q̃ est Z. Sic igitur E est in Z, quia oĩs vitis fluit folio: D aũt est in E, quia. i. omne qd̃ fluit & lata habet folia folio fluit, ex hoc concluditur q̃ oĩs vitis sit lati foliĩ, & accipitur p causa in consequendo folia fluere. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quod si fieri nequit, vt sint sibi mutuo causa, causa nãque prior est eo, cuius est cã, & deficiendi quidem cã est in medio terram esse, huius aũt non est, causa deficere lunam. Atq; demonstratio, quæ fit per causam, est propter quid: demõstratio verò, quæ non per causam fit, est ea, quæ quippiam tantum esse ostenditur. Qui per defectum terram in medio esse percepit, is scit quidem id ipsum esse, propter quid autem est non cognoscit.*

ANT. Vide Iann. Si autem non contingit causas esse adinuicem, causa enim prius est eo, cuius est causa, & deficiendi quidem causa est terram esse in medio, non est causa deficere. Si igitur quidem p causam est demonstratio, propter quid est, si verò non per causam, ipsius quia, qm̃ in medio est cognouit, propter quid autem non.

Excludit

Excludit quendam errorem qui posset sequi ex præmissis, vt.s. eadem ratione vnum prædictorum demonstretur ex alio. Sed ipse excludens hoc dicit, q si non contingit q aliqua duo sint sibiinuicem causę. s. in eodem genere, eo q causa est prior eo, cuius est causa, non autem contingit idem esse prius & posterius, eodem modo cum causa defectus lunæ sit terram esse in medio, non est possibile q defectus lunæ sit causa eius q terra sit in medio. Si igitur demonstratio, quę est per causam, est demonstratio propter quid, quæ autem nõ est per causam est ipsius quia, vt in primo habitum est, sequitur q ille, qui per defectum lunæ demonstrat q terra sit in medio, cognoscit quidem quia, non propter quid. Deinde cum dicit.

Lect. 14. & 23.

ARGY. *Atq. deficere lunam non esse causam vt sit in medio terra, sed econtra causam esse, vt deficiat luna: inde perspici potest. In ratione nãque deficiendi inest, in medio terram esse. Quare patet p hoc illud, sed non per illud hoc innotescere.*

ANT. Quod autem non deficere causa sit in medio esse, sed hoc deficiendi causa, manifestum est. In ratione enim deficiendi est quod est in medio. Quare manifestum est q per hoc illud cognoscitur, sed non hoc per illud.

Probat quod supposuerat. s. q interpositio terræ sit cã defectus, & non econuerso, & dicit, manifestum esse q lunam deficere nõ est causa eius, quod est terram esse in medio, sed econuerso, quia in ratione eclypsis ponitur q terra sit in medio, vt supra dictum est. Cum igitur quid & ppter quid sint idem, manifestum est q defectus cognoscitur per interpositionem terræ, sicut per medium propter quid, & non econuerso. Deinde cum dicit.

ARGY. *An fieri põt, vt vnius plures sint causa? Etenim si sit, vt idẽ primo de pluribus pdicetur, sit A quod quidem tã B q̃ C cõpetat primo: quorum alterum insit D, alterum ipsi cõpetat E. Inerit igitur ipsum A illis vtrisq., E inquã & D. Atq. vt insit quidem ipsi D cã est ipsum B, vt cõpetat autem ipsi E cã est ipsum C. Quare si cã est, necesse est & rem esse. Si verò res est, non est necesse id esse, quod est cã: sed causam quidem esse, non tamen omnem.*

ANT. Aut contingit vnius plures causas esse? Et nãque si est idem de pluribus primum pdicari, sit A in B primo esse, & in C alio primo, & hoc sit in D, & illud in E. Erit itaq; A in D & E, vtraque. Causa aũt est in D quidem B, in E autem C. Quare cum cã sit, necesse est rem esse, sed res cũ sit, non necesse est quidem q sit causa. Causam quidem necesse est esse, non tamen omnem.

Soluit primam qõnem ostendens in quibus verum sit q causa & causatum se sequantur, & in quibus non. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit in quibus non sit verum. Secundo in quibus sit verum. ibi. {Aut si semper.} Dicit ergo primo, q contingit vnum cõe habere plures causas sm q cõuenit diuersis, sicut esse vituperabile conuenit audaci propter excessum, timido autem ppter defectum. Accipiatur ergo q aliquod vnum prędicetur de pluribus primo, & immediate, vt prædicetur A de B primo, & similiter de C sicut esse vituperabile de superabundancia & defectu, & ista duo. s. C & B prædicentur de D & E, sicut superabundantia conuenit audaci, defectus aũ e timido. Prædicabitur itaq; A de D & E, quia tam audax, q̃ timidus est vituperabilis. Causa autem q A sit in D est ipsum B. Est enim audax vituperabilis propter superabundantiam. Quod aũt A insit ipsi E causa est ipsum C. Timidus. n. vituperabilis est propter defectum. Patet ergo q cum causa sit necesse est rem esse, quia siue A sit superabundantia siue defectus, necesse est aliquid esse vituperabile. Sed existẽte re, necesse est quidem q aliqua causarum sit, non tamen necesse est quamlibet causam esse. Sicut posito q aliquid sit vituperabile, non est necesse q sit in superabundantia, sed necesse est q sit vel in superabundantia, vel in defectu. Deinde cum dicit.

ARGY. *Aut si semper id, qđ proponitur, vniuersale est, cã quoq. tota quadam est, & id, cuius est cã, vniuersale etiam est. Velutì foliis spoliari, toti cuidam inest determinato, & si spẽs sunt illius, & his vniuersaliter, aut plantis, aut huiuscemodi plantis cõpetit. Quare & medium in his, & id, cuius est cã, æqua sint oportet, & conuertantur: velutì propter quid arbores foliis spoliantur? Quid si id ipsum ob congelationẽ esse oportet? & si cõgelatio nõ cuiuis inest, sed arbori? foliis arborẽ spoliari oportet.*

ANT. Aut si semper est vl'e propositum, & causa quoddam totum est, & cuius est cã vl'r, vt folio fluere in toto quodam determinatum est, & si spẽs ipsius sint multæ, & vl'r igitur, aut plantis, aut huiusmodi plantis. Quare medium ęquale oportet esse in iis, & cuius est causa, & cõuerti, vt propter quid arbores folio fluunt? Si ergo propter dẽsitatem huiusmodi folio fluit arbor, oportet esse densitatem, si densitas est, non in qualibet, sed in arbore, folio fluit.

Ostendit in quibus necesse sit simul se cõsequi causam & causatum, & dicit q si aliquid quæratur in vl'i, & accipiatur tam cã q̃ id, cuius causa, & quæritur in vniuersali, tunc oportet q ad causam semper sequatur effectus, & ad effectum causa. Sicut hoc quod est fluere folio non conuenit primo pluribus, vt erat in præmisso exẽplo, sed determinate vni primo cõi, quãuis illius cõis sint multæ species, quibus vl'r conuenit, q fluunt folio, puta si accipiamus plantas, vel plantas tales. s. lata folia habentes. Vnde in omnibus istis oportet accipere ęquale medium, ita q conuertatur cã, & id cuius est causa. Sicut si quæramus quare arbores fluant folio? si accipiatur causa hm̃oi esse propter hoc q humidum est condensatum & sic facilius desiccabile, sequetur q si causatum sit, q etiam causa sit, puta si fluit arbor, q sit condensatio humoris. Et ecõuerso oportet q posita causa in tali subiecto ponatur effectus, vt puta si condensatio humoris est non in quacũq; re, sed in arbore, sequitur q folia fluat.

LECTIO XIX.

An ad vnitatem causæ vnitas effectus sequatur, & econuerso.

ARGY. *At quæret quispiã rursus, si fieri possit, vt nõ eadem eiusdem sit vniuersis cã, sed diuersa, necne?*

VTrum aũt contingat non eãdem causam eiusdem in oĩbus, sed alteram, aut non?

ANT. POstq̃ Philosophus determinauit quęstionem motam vtrum ad existentiam effectus sequatur existẽtia causæ, & econuerso, hic inquirit vtrum ad vnitatem causæ sequatur vnitas effectus, & econuerso. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q̃o ad vnitatem effectus sequatur vnitas causæ. Secundo ex hoc manifestat consecutionem causæ, & effectus. ibi. {Habet autem sic consequi.} Circa primum tria facit. Primo proponit quæstionem quæ est vtrum contingat q eiusdem effectus non sit eadem cã in omnibus, sed alia & alia, vel non. Videbatur enim in

solutione præmissæ qõnis supponi q contingat vnius effectus in diuersis rebus esse diuersas cās. Secundo ibi.

ARGY. *An si per se quidem est demonstratum, & nõ per signum aut per accidens, id fieri nequit: quippe cum ipsum medium extremi sit ratio. Si verò non hoc pacto est demonstratum, fieri potest.*

ANT. Vide tann. Aut si quidem p se demonstretur, & nõ fm signum, aut accidẽs, non põt autem esse. Rõ.n. vltimi medium. Si verò non sic est, contingit.

Soluit qõnem distinguendo. Contingit.n. aliquid assignari pro cā alicuius effectus tripliciter. Vno modo accipiendo causam per se, & sic demonstratiue concludendo effectum. Alio modo accipiendo signum. Tertio modo accipiendo aliquod accidens. Si ergo accipiatur pro cā id, quod per se est medium demonstrationis, non potest esse nisi vna cā vnius effectus in omnibus. Et hoc pbat, quia hoc medium per se in demonstrationibus est ratio vltimi .i. diffinitio maioris extremitatis. Quę tñ si demõstrari indigeat de subiecto, demonstrabitur p diffõnem subiecti, vt supra habitum est. Manifestum est autem, q vnius vna est diffinitio. Vnde oportet q vnius effectus non accipiatur nisi vna cā, quæ est medium demonstrationis. Si verò non accipiatur quasi cā inferens id, quod est per se medium demonstrationis, sed accipiatur p medio aliquod signum vel aliquod accidens, tunc contingit vnius effectus accipi quasi plures causas in diuersis, sicut patet in exemplo superius posito. Per se enim causa q aliquid sit vituperabile est præter rectam rationem. Sed q aliquid sit superabundans, vel deficiens est signum, eius quod est præter rectam rationem. Tertio ibi.

Li.2. lect. 5. exp. 6. in 8.

ARGY. *Fit autem id, cuius, & id, cui est causa, per accidens considerentur. Non tamen ex numero eorũ esse videntur, quæ proponuntur. Quod si itaque non est similiter habebunt & medium. Si.n. æquiuoca sunt, medium habebunt æquiuocum. Si sint vt in genere, medium habebunt similiter, veluti pp̃ter quid etiam mutuo ordine similitudinẽ subeunt rationum. Est.n. alia causa in lineis, & in numeris. Atque eadem alia quidem est, vt linearum rõnem subit. Eadem aũt vt tale habet incrementum, & eodem in omnibus modo. Vt color autem colori, figuraque figuræ sit similis, alia erit alij causa. Simile nãque in his est æquiuocum. In figuris enim in similitudine forsitã rationum, consistit, q̃ inter latera sunt, & angulorum æqualitate. In coloribus autem in vnitatem ipsius sensus, aut aliquo tali, ea vero, quæ similitudine rõnum eadẽ sunt, medium identidem similitudine rationum idem habebunt.*

ANT. Vide tann. Est aũt & causam, & cuius cā, in quo considerare fm accidens, imo vidẽtur pblemata esse. Si aũt non, silr se habebit medium. Siquidem ęquiuocum, & ęquiuocum medium est, si verò sicut in genere sit, silr se habebit, vt propter qd vicissim analogum. Alia.n. est cā in numeris, & in lineis, & eadem. Inquantum aũt linea est non eadem est, inquantum aũt habens augmẽta huius, eadem sicut in omnibus. Similem aũt esse colorem colori, & figuram figuræ, aliam causam esse, ęquiuocum.n. est simile in oĩbus. Hoc quidem est fortassis fm analogiam habere

E latera æqualia, & æquales angulos. In coloribus aũt vnum sensum esse, aut aliquod aliud huiusmodi. Secundum aũt analogiam eadem sunt, & medium se habet fm analogiam.

Manifestat positam solutionem ostendens membra diuisionis positæ esse possibilia, & dicit, q contingit & id, quod est cā, & id, cuius est causa considerare fm accidẽs, sicut musicus per accidens est cā domus, cuius per se est causa ædificator, qui tñ est causa receptaculi latronum p accidens, si hoc contingat in domo fieri, quinimo etiam ipsa problemata videntur esse per accidens. Si verò non accipiatur per accidens cā & causatum, oportet q mediũ quod accipitur pro causa similiter se habeat cum effectu, cuius demonstratio quæritur, vtpote si aliqua sunt æquiuoca, & medium cõe quod accipitur erit æquiuocum. Si autem non sint æquiuoca, sed conueniant quasi in genere, & medium erit cõe sicut genus, sicut vicissim analogum, i. cõmutatim pportionari vniuoce in multis

F inuenitur, puta in numeris, & lineis, in quibus habet quodãmodo aliam causam, & quodãmodo eandem. Aliam quidem fm speciem, inquantum. s. alij sunt numeri, & alij lineæ, sed est genere eadem inquantum. s. tam lineæ, quã numeri conueniunt in hoc q habent tale augmentum, ex quo in eis cõmutata proportio demonstratur. Aliud autem exẽplum subiungit in æquiuocis, & dicit, q eius quod est simile, alia causa est in coloribus, & in figuris, quia æquiuoce dicitur vtrobique. In figuris enim nihil est aliud esse simile, q̃ q latera habeant analogiã. i. q sint adinuicem pportionabilia, & q anguli sint ęquales. Sed in coloribus esse simile est q faciant eandem immutationem in sensu, vel aliquid aliud huiusmodi. Tertio autem dicit de his, quæ conueniunt fm analogiam, quoniam in his oportet esse medium vnum fm analogiam, sicut supra dictum est, qa tam iris q̃ echo est quędam repercussio. Deinde cum dicit.

G ARGY. *Causa autem, & id enim est causa, atque id, cui est causa, ita se habent ad mutuo se sequendum. Nam si hoc sumas per singula, id, cuius est cā, ad plura se extendit, velut externos angulos quatuor rectis æquales habere extendit triangulum atque quadratum. Quod si omnia sumas, æquatur. Sũt enim quæcũque quatuor rectis æquales externos angulos habent. Similiter sese habet & medium. Est autem ipsum medium extremi rõ primi. Quo circa scientiæ oẽs per diffinitionem fiunt, veluti spoliari frondibus simul sequitur vitem, atque excedit. Et ficum item atque excedit, sed non omnia superat, sed æquatur. Si igitur primum medium sumpseris, rõ illud erit abijciendi folia. Erit.n. primum quidem medium versus extremum alterum, tales in-*

H *quam vniuersis esse, deinde mediũ huius succum congelari, vel aliqd aliud tale. At si quispiã interrogauerit qd est defluere folia? congelari respõdebimus eius succũ, q in seminis coniunctione cõsistit.*

ANT. Vide I ann. Habet aũt sic consequi causam adinuicem, & cuius est cā, & in quo est cā. Vnũquodque quidem accipienti, & cuius est cā, & cā in plus est, vt ĩ quatuor æquales q sunt extra, in plus sunt, quã in triangulis, aut quadrãgulis, in oĩbus aũt & in ęque. Quęcunque.n. quatuor rectis ęquales quæ sunt extra, & medium silr est. Est aũt medium ratio primi termini. Ex quo oẽs scientiæ sunt per diffinitiones, vt folio fluere similiter

sequitur

sequitur vitem, & excellit ficum, & non omnia, sed æqualium est. Si verò accipiat aliquis primum medium, ratio fluendi folium est. Erit enim primum quidem quod in altera mediũ, quoniam huius sunt omnia. Sit huiusmodi medium quoniam succus densatur, aut aliquid huiusmodi, quid autem est folio fluere? densari in contactu seminis succum.

Ostendit fm præmissa qualiter sibiinuicem causę consequantur. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit qualis sit consecutio causæ & effectus. Secundo, ordinat huiusmodi consequentiam in figura syllogistica. ibi. {In figuris autem.} Tertio mouet quandam dubitationem ex p̃missis. ibi. {Si autem in athomum.} Dicit ergo primo ꝙ talis modus consequentiæ inuenitur inter causam & causatum & subiectum cui inest illud causatum, ꝙ si aliquis accipiat fm vnum aliquid particulare id, cuius cã quæritur, erit in plus q̃ cã vel subiectum, sicut habere angulos extrinsecos æquales quatuor rectis conuenit triãgulo eadem rõne, quia tres anguli eius extrinseci simul cũ tribus intrinsecis sunt æquales sex rectis. Cũ igitur tres intrinseci sint æquales duobus rectis, sequitur ꝙ tres extrinseci sint æquales quatuor rectis. Etiam quadrãgulus habet quatuor angulos æquales quatuor rectis, sed alia rõne. Anguli.n. eius intrinseci & extrinseci sunt æquales octo rectis, sed anguli intrinseci quadrãguli sunt æquales quatuor rectis, ergo anguli extrinseci sunt æquales quatuor rectis. Sic igitur habere angulos exteriores æquales quatuor rectis est in plus quàm triangulus, aut quadrangulus, sed si simul accipiantur æqualr̃ se habebunt. Quęcunque.n. figuræ cõicant in hoc ꝙ habeant angulos exteriores æquales quatuor rectis, oportet ꝙ sit̃ cõicent in medio, qđ est cã æqualitatis ad quatuor angulos rectos. Et hoc ꝓbat sicut & prius, per hoc ꝙ medium est diffinitio maioris extremitatis. Et inde est ꝙ oẽs scientiæ fiunt per diffinitionem. Probat aũt hoc per exemplum in rebus naturalibus. Hoc.n. quod est folio fluere, cõsequitur ad vitem, & quia ex pluribus cõsequitur etiam ad ficum excedit ipsam, tñ est excessiuum omnium quibus conuenit, sed est eorum sicut æqualium. Si ergo aliqs velit accipere id, qđ est primum medium respectu oĩum, erit hæc diffõ eius, qđ est folio fluere, q̃ quidem diffõ erit primum medium ad alia, eo ꝙ oĩa talia sunt. Et iterum huius accipietur aliquod aliud mediũ, puta, ꝙ succus densaẽ p desiccationem, vel aliquod aliud hmõi. Vnde si quæraẽ qđ est folio fluere, dicemus, ꝙ nihil aliud est q̃ cõdensari succum seminis in cõtactu.s. folij ad ramum. Deinde cũ di.

ARGY. *In figuris autem hoc pacto quispiam assignabit, quaerentibus quonam pacto se sequuntur causa, & id cuius est causa. Ponatur A cuilibet inesse B, ipsum autem B cuique competat eorum quæ sunt D. A igitur vniuersale hisce fuerit, quæ sunt D. Etenim id vniuersale dico, quod non conuertitur. Id autem vniuersale vocito primum, cum quo vnumquodq; quidem non conuertitur, vniuersa aũt conuertuntur atq; æquantur. B igitur causa est, vt A cunctis hisce competat, quæ sunt D. Oportet ergo ipsum A ad plura sese extẽdere, q̃ ipsum E. Quòd si ita non est, cur magis hoc erit illius causa? Quod si B non omnibus competit, E erunt vniuersa illa vnum quid aliud ab ipso B. Alioquin quonam pacto dicere licebit, A quidem ipsum omni competere E, ipsum autem E non omni competere A? Cum verò non erit aliqua causa, nam ipsum A cunctis*

A *competit D: at ipsis etiam E, & ipsa igitur vnum quid erunt, atque id considerare oportet, & sit C. Fieri igitur potest, vt eiusdem, sed non eisdem specie plures sint causæ, veluti vt longæ sint vitæ quadrupedes quidem cã est ipsas bili vacare, volucres autem ipsas esse siccas, aut aliquid aliud.*

In figuris autem sic assignabit quærentibus consecutionem causæ, & cuius est causa, sit.n. A quidem in B omni, B autem in vnoquoq; eorũ quę sunt D. B quidem vl'r vtique in ipsis erit D. Hoc autem dico vl'e, quod non conuertitur, omnia autem conuertuntur & exceduntur. In ipsis igitur esse causa ipsius, A B est. Oportet itaq; A, in plus q̃ B extendi. Si verò non, quid B magis erit cã hoc illius? Si ergo in omnibus, E est A, erit aliquod vnum illa omnia, aliud A B. Si.n. non, qũo erit dicere, qm̃ in quo est E sit A omni, in quo autem A non omni sit E? Propter quod.n. erit aliqua cã, vt A sit in omnibus E. Si itaq; quæ sunt E erunt, aliquod vnum considerare oportet, & sit C. Contingit igitur & plures cãs esse eiusdem, sed non eiusdem speciei, vt longæ vitę esse quadrupedia, cã est nõ habere choleram, volatilia autem sicca esse, aut aliqua alia. ANT. Vide I ann.

Ordinat modum prædictæ consecutionis in figura syllogistica, & dicit ꝙ si quæratur consecutio causæ & causati, sic poterit assignari fm figuras syllogismorum. Si enim A in omni B, a autem in vnoquoque eorum, quæ sunt D, sed in plus q̃ D. Sic igitur B vniuersaliter erit in his quę continentur sub D fm ꝙ vniuersaliter dicitur C inesse, quod non cõuertitur, sed & primum vniuersale est, cui vnumquodque quidem contentorum sub eo non conuertitur. Omnia autem simul accepta conuertuntur cum primo vniuersali, sed excedunt quodlibet eorum, quæ sub eo continentur. Sic igitur ꝙ A sit in ipsis, quæ continentur sub D causa est B. Oportet ergo ꝙ A extendatur in plus q̃ D. Si autem non, sed se haberet ex æquo, quare magis B esset causa in inferendo ꝙ A sit in D q̃ econuerso? Potest enim ex vtroque conuertibilium concludi aliud. Ponatur igitur vlterius ꝙ A prædicetur de omnibus in quibus est E, sed non conuertitur, oportet enim dicere ꝙ illa omnia, quæ continentur sub B, sint aliquid vnum diuersum ab eo quod est B. Si enim non esset aliud E q̃ B, quomodo esset verum dicere ꝙ A inesset omni B, & non econuerso, cum A non sit nisi in E & in B? Et ita sequeretur si E & B non essent aliud q̃ A, non esset in plus q̃ E. Supponatur ergo ꝙ A sit in plus q̃ D, & q̃ E. Quare ergo non poterit inueniri aliqua causa propter D quam insit omnibus quæ sunt in D. Et hæc causa est B. Sed adhuc quærendum est vtrum & omnia quæ continentur sub E, habeant aliquam vnam causam, & sit talis causa C. Igitur concludit ꝙ contingit eiusdem esse plures causas, sed non eiusdem fm speciem. Sicut eius quod est A, causa est B & C, sed B est causa ꝙ A insit his quæ continentur sub D, C autem est causa ꝙ A insit his, quæ continentur sub E. Et ponit exemplum in his rebus naturalibus. Sit.n. hoc, quod est esse longę vitæ, quasi A, quadrupedia quasi D, sed non habere choleram.s. superfluã, sit quasi B, quod est causa in quadrupedibus longe vitæ, volatilia autem quasi E: siccum autẽ esse vel aliqd aliud huiusmodi quod est in eis causa longe vitæ, aut aliquid aliud huiusmodi sit quasi C. Deinde cum dicit.

Quòd si non statim accedunt ad indiuiduum, & si non solum vnum, sed plura sunt media, plu- ARGY.

res etiam & causæ sunt. Vtrum autem mediorum sit singulis causa, vtrum id, quod est versus vniuersale primũ, an id, quod versus singula collocatur? Patet igitur ea esse, quæ propinquissima sunt vnicuique, cui est causa. Nam vt primum sit sub vniuersali, hoc est causa, veluti vt A competat ipsi D, causa est ipsum C. Vt igitur A competat ipsi D, causa ipsum C: vt autem A competat ipsi C, causa est ipsum B, at vt huic insit, idipsum. At.n. de ratiocinatione quidẽ demonstratoneue quidnam vtrũque sit, & quo sit modo satis iam patuit, & simul etiam demonstratiua scientia. Est enim idem.

ARGY. Vide Iann. Si autem in athomum non statim veniunt non solum vnum medium est, sed plura, & causæ plures sunt. Et qualis est cã mediorum, quæ ad vl'e prima est, aut quæ ad singulare singularium? Manifestum igitur est ꝙ magis ꝓxime vnicuiqꝫ proxima est cã. Primum quidem sub vniuersali esse, hæc est cã, vt in D quod est C, ipsius B cã est. In D quidem igitur esse C, causa est ipsius A, in C autem A B, in hoc autem eadẽ est.

Tex.c.26. De syllõ & demonstratione quid vnũquodqꝫ sit, & q̃uo sit, manifestum est. Silr autem & de scientia demonstratiua. Idem enim est.

Mouet quandam dubitationem ex præmissis. Dictum est supra ꝙ non statim á principio venitur in aliquod athomum.i.indiuisibile, in quo inueniatur illud cuius cã quæritur, sed statim inueniuntur multa & indiuisa, in q̃bus illud vnum inuenitur, & non est vnum medium per q̃d de omnibus illud vnum demonstretur, & causæ possibiles sunt. Est ergo dubõ li illorum mediorum oporteat aliquam cãm accipere, vtrum oporteat eam accipere ex parte vl'is primi. puta ex parte ipsius A, vel ex parte singularium.i.eorum, quæ sunt minus cõia? sicut supra accipiebatur E & D vel quadrupedia, & aues? Et ad hoc rñdens dicit ꝙ oportet semp media accipere q̃ sunt propinquiora subiecto, in quo quęritur cã illius cõis causati & sic oportet ꝓcedere quousqꝫ perueniatur ad id, quod est immediatum cõi causato. Et huius rõnem assignat, quia illud q̃d est ex parte eius, quod continetur sub aliquo cõi, est ei cã ꝙ sit sub illo cõi, sicut D est sub B, & si C sit cã D, ꝙ B insit ei. Et ex hoc sequitur vlterius ꝙ C sit cã ꝙ A insit D, & ꝙ A insit C, B est cã. Ipsi autem B inest A, per seipsum & immediate. Vltimo autem epilogat ea, q̃ dicta sunt in tota doctrina Analyticorum, & dicit ꝙ manifestum est ex præmissis tam in libro Priorum, q̃ꝫ in lib. Posteriorum, de syllogismo, & demonstratione quid sit, & quomodo fiat vtrunque, & similiter manifestum est de scientia demonstratiua, quomodo fiat in nobis. Hoc enim ad idẽ pertinet, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, vt supra in primo habitum est.

LECTIO XX.

Quomodo prima ac communia demonstrationis principia a nobis cognoscantur, determinat.

ARGY. *De principiis autem quonam pacto nota nobis euadunt, & quis habitus ea cognoscit, hinc patefiet, si antea dubitabimus.*

ANT. De principiis autem quomodo fiunt cognita principia, & quis est cognoscens habitus, hinc est manifestum, dubitãtibus quidem primum.

Postq̃ Philosophus ostẽdit quomodo cognoscatur id, quod est principium demonstrationis sicut medium scilicet quid, & propter quid, hic ostendit q̃uo cognoscantur prima principia demonstrationis cõia. Et primo dicit de quo est intentio. Scdo exequitur ꝓpositum.ibi. {Qd quidem igitur &c.} Dicit ergo primo ꝙ ex his, q̃ sequentur manifestum erit de principiis primis indemõstrabilibus qualiter eorum cognitio fiat in nobis, & quo habitu cognoscantur. Hoc tñ ordine obseruato, vt prius circa hoc dubitationes ponamus. Deinde cum dicit.

ARGY. Lect. 4. *Fieri itaq. non posse, vt demõstrationem quisq̃ sciam consequatur, si nõ cognoscat prima principia vacantia mediis, prius est dictum, ac explicatum.*

ANT. Te.cõ.27. Quod quidem igitur non contingit scire per demonstrationem, non cognoscentem prima principia immediata, dictum est prius.

Exequitur propositum. Et circa hoc duo facit. Primo mouet dubitationem. Secundo soluit.ibi. {Necesse itaqꝫ est habere &c.} Circa primum tria facit. Primo præmittit quoddam, ex quo ostenditur necessitas huiusmodi inquisitionis. Secundo mouet quæstiones.ibi. {Immediatorum autem &c.} Tertio obiicit ad q̃onem.ibi. {Siquidem &c.} Dicit ergo primo quod dictum est ꝙ non contingit aliquid scire per demõstrationem, nisi præcognoscantur prima principia immediata. Et ideo ad scientiam quæ est demonstratione, vtile est vt sciatur qualiter prima principia cognoscantur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dubitauerit aũt quispiam, vtrum cognitio eorũ, q̃ mediis vacant, sit eadem, an aũt non eadem, & vtrum sciã sit vtriusque, an aũt non sit, sed alterius quidem scientia, alterius aũt aliquid aliud genus, & vtrum habitus eorum non insint, sed fiant, ac acquirantur, an insint quidem, sed lateant.*

ANT. Immediatorum autem cognitio vtrum eadem est, aut non eadem dubitabit vtiqꝫ aliquis, & vtrum scientia vtriusque, aut est, aut nõ est, aut huius quidem scientia, illius autem alterum aliquod genus sit. & vtrum cui non insint, habitus fiant, aut dum insint, lateant.

Mouet dubitationes tres circa prædictam cognitionẽ principiorum, quarum prima est, vtrum omnium immediatorum principiorum sit eadem cognitio, vel non. Secunda dubitatio est, vtrum omnium immediatorum sit scientia, vel nullorum, aut sit scientia quorundã, aliorum vero aliud genus cognitionis. Tertia veró quæstio est, vtrum habitus istorum principiorum fiat in nobis cum prius non fuerunt, vel in nobis fuerunt, sed tñ nos lateat.

ARGY. *Si igitur ipsos habemus, absurdum est sanè. Fit enim vt latet nos habentes certiores demonstratione cognitiones has habere.*

ANT. Vide Iann. Siquidem igitur habemus ipsos, inconueniens est. Contingit enim & certissimas habitas cognitiones demonstrantem latere.

Obiicit ad quæstionem vltimam, ad quam aliæ ordinantur. Et primo obiicit ad vnam partem, & dicit, ꝙ est inconueniens dicere ꝙ habeamus habitus horum principiorum, & lateat nos. Manifestum est enim ꝙ illi, q̃ habent cognitionem principiorũ, habent certiorem cognitionem cognitione, quæ est per demonstrationẽ. Non.n. põt haberi ita ꝙ lateat habentem. Dictum est enim in principio libri, ꝙ ille, qui habet sciam, scit ꝙ impõse est aliter se habere. Ergo multo minus potest esse ꝙ aliquis habeat cognitionem principiorum immediatorum, & lateat ipsum. Quod tñ inconueniens sequeretur, si habitus huiusmodi inessent, & laterent. Secundo ibi. Lect. 4. t ex expo. 2.

ARGY. *Si verò non habentes prius acquirimus, quo nã pacto cognoscamus, atque discamus, ex non antecedenti cognitione? Id enim fieri nequit, vt de demonstratione etiam dicebamus.*

ANT. Si autem accipimus non habentes prius, itaque qualiter cognoscimus, & addiscimus, ex non præexistenti cognitione? Impossibile.n. est sicut in demonstratione diximus.

Obiicit ad cõtrarium. Si.n. aliquis dicat ꝙ accipimus de nouo habitus principiorum, cum prius eos non habuerimus, relinquitur vlterius dubitatio qualiter possumus huiusmodi principia de nouo cognoscere & addiscere, & hoc non ex aliqua præexistenti cognitione. Impossibile est enim aliquid addiscere nisi præexistenti cognitione, sicut etiam supra circa demonstrationem diximus. Immediata autem principia ideo ex præexistenti cognitione addiscere non possumus, quia præexistens cognitio est certior, cum sit cã certitudinis his, quæ p̃ eam innotescunt. Nulla aũt cognitio certior est cognitione huiusmodi principiorum. Vnde nõ videtur, ꝙ possumus ea cognoscere, cum prius nõ cognouerimus. Tertio ibi.

Lib. t. le. 1. tex. exp. 1. & lec. 6. tex. expo. 2.

ARGY. *Constat igitur fieri non posse, vt aut habeamus ipsos, non enim sane ignoraremus, aut ignari, nullumq́ habentes habitum, consequamur.*

ANT. Manifestum igitur est, quoniam neq; habere possibile est ignorantibus, & neq; non habentibus habitum fieri.

Expo. tex. Concludit ex præmissis duabus rõnibus ꝙ neq; possibile est semper habere cognitionem horum principiorũ, quæ nos lateant, neq; etiam possibile est ꝙ in nobis generetur de nouo talis cognitio, omnino ignorantia præcedente, & non aliquo alio habitu. Deinde cum dicit.

ARGY. *Necesse est itaque vim quidem nos aliquam, potentiamq́ habere, non tamen talem, vt his ipsis exactior sit, ac certitudine præstabilior.*

ANT. Necesse itaq; est habere quãdam quidem potentiam, non huiusmodi autem habere, vt sit his honorabilior ſm certitudinem.

Soluit præmissas quæstiones. Et primo soluit vltimã. Secundo soluit duas primas. ibi. {Quoniam autem eorum, quæ circa intellectum &c.} Circa primum duo facit. Primo soluit dubitationem. Secundo manifestat solutionem positã. ibi. {Quod autem dictũ est olim &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit ꝙ oportet aliquid cognoscitiuum in nobis pręexistere. Secundo ostendit quid sit illud. ibi. {Videtur autem &c.} Tertio ostẽdit quomodo ex pręexistenti cognoscitiuo principio fiat in nobis principiorũ cognitio. ibi. {Ex sensu quidẽ &c.} Dicit ergo primo ꝙ necesse est à principio in nobis esse quandam potentiam cognoscitiuam, quæ. s. præexistat cognitioni principiorum, non tamen talem quæ sit potior quantum ad certitudinem cognitione principiorũ. Vnde non eodem modo principiorum cognitio fit in nobis ex præexistenti cognitione, sicut accidit in his, quæ cognoscuntur per demonstrationem, quia cognitio eorum, quæ cognoscuntur per demonstrationem, idest cognitio conclusionum fit in nobis ex præexistenti cognitione intellectiua principiorum, idest ex habitu, sed cognitio principiorum fit in nobis ex præexistenti cognitione sensitiua. Deinde cum dicit.

ARGY. *Videtur autem idipsum animalibus cunctis inesse. Nam habent vim quandam insitam discernendi, quam quidem vniuersi sensum appellant.*

A Videtur autem hoc inesse omnibus animalibus. Habent.n. naturalem potentiam iudicatiuam, quam vocamus sensum. ANT.

Ostendit quid sit illud principium cognoscitiuũ pręexistens. Et quantum ad hoc ponit tres gradus in animalibus, quorum primus est hoc quod videtur inesse cõiter omnibus animalibus, quod omnia habent quandam cõnaturalem potentiam ad iudicandum de sensibilibus, q̃ vocatur sensus, quæ non acquiritur de nouo, sed ipsam naturam consequitur. Secundum gradum ponit ibi.

ARGY. *Insito autem animalibus sensu natura, in quibusdam fit formæ sensibilis mansio, in quibusdam non fit. In quibus igitur nõ fit, hisce, præter ipsum sentire, nõ est cognitio, aut omnino, aut eorum, circa quæ non fit formæ mansio. In quibus autem fit,* B *vt cum sentiunt vnum quid in anima habeant.*

ANT. Cum autem insit sensus animalibus, in his quidem animalium mãsio est sensibilis, in aliis autem non fit. In quibuscunque igitur non fit, aut omnino, aut circa quæ non fit, non est in his cognitio, vltra quam sentiunt. In quibuscunque autem sentientibus est habere vnum quoddam in anima.

Et dicit ꝙ cum sit sensus in omnibus animalibus, in quibusdam eorũ remanet aliqua impressio sensibilis abeunte re sensibili, sicut cõtingit in omnibus animalibus perfectis. In quibusdam autem non contingit hoc, sicut in quibusdam animalibus imperfectis, sicut patet in his quæ non mouentur motu progressiuo. Et forte contingit ꝙ circa aliqua animalia remanet aliqua impressio quantum ad aliqua sensibilia, quę sunt vehementiora, non aũt C quantum ad aliqua quæ sunt debiliora. In quibuscunq; igitur animalibus omnino nulla impressio remanet sensibilis, huiusmodi animalia nullam cognitionem habẽt, nisi dum sentiunt. Et similiter animalia, in quibus nata est remanere talis impressio, si circa aliqua sensibilia in eis non remanet, non possunt habere aliquam cognitionem nisi dum sentiunt. Sed animalia in quibus inest huiusmodi remansio impressionis contingit adhuc habere quãdam cognitionem in anima p̃ter sensum, & ista sunt, quæ habent memoriam. Tertium gradum ponit ibi.

ARGY. *In his, cum multa talia fiunt, differentia quædam emergit, vt quibusdam ex talium mansione ratio fiat, quibusdam non fiat.*

ANT. Multis igitur factis huiusmodi, iam differentia quædam fit. Quare in his quandam est fierĩ rationem ex talium memoria, in aliis verò non. Videl ann.

D Et dicit ꝙ cum multa sint talia animalia habentia memoriam, inter ea vlterius est quædam differentia. Nam in quibusdam eorũ fit ratiocinatio de his, quæ remanent in memoria, sicut in hominibus, in quibusdam autem non, sicut in brutis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex sensu igitur fit memoria quemadmodum dicimus, ex memoria verò sæpius eiusdem facta, experientia nascitur. Plures.n. memoriæ numero, vna experientia est. Experiẽtia verò, aut ex omni vniuersali quietem iam in anima consecuto, quod est vnũ præter multa, quodq́ in omnibus illis vnũ inest, idemq́ principium artis atq́ scientiæ, pullulat. Artis, si sit circa generationem, scientiæ, si sit circa id, quod est. Neq́ igitur determinati ha-*

bitus inſunt, neq; ab aliis ad cognoſcendum magis aptis habitibus, ſed à ſenſu fiunt (vt diximus) veluti in prelio facta fuga, ſi ſtetit vnus, ſtetit, & alius, deinde alius, donec ad principium eſt peruentum. Anima autem eſt talis, vt poſsit id pati. E

ANT. Ex ſenſu quidem igitur fit memoria ſicut diximus, ex memoria autem multoties facta, experimentum. Vide I ann. Multæ.n.memoriæ numero, experimentum eſt vnum. Ex experimento autẽ, aut ex omni quieſcẽte vniuerſali in anima vno præter multa, quod cum in omnibus vnum ſit & idem, illud eſt artis principium, & ſcientiæ. Siquidem circa generationem artis eſt, ſi verò circa eſſe ſcientiæ. Neq; igitur determinati habitus, neq; ab aliis habitibus fiunt notioribus, F ſed à ſenſu, vt inuerſione pugnæ. Vno.n.ſtante alter ſtetit, poſtea alter, quouſque in principium veniat. Anima autem cum huiuſmodi ſit, qualis poſſit pati hoc.

Oſtendit ſm prædicta qũo in nobis fiat cognitio primorum principiorum, & concludit ex præmiſſis q́ ex ſenſu fit memoria, in illis.ſ.animalibus in quibus.ſ.remanet impreſſio ſenſibilis, ſicut ſupra dictum eſt. Experimẽtum quid. Ex memoria autem multoties facta circa eandem rem, in diuerſis tñ ſingularibus fit experimentum, quia experimentum nihil aliud videtur, q̃ accipere aliquid ex multis in memoria retentis. Sed tñ experimentum indiget aliqua ratiocinatione circa particularia, per quam confertur vnũ ad aliud, quod eſt proprium rationis. Puta cum talis recordatur q́ talis herba multoties ſanauit multos á febre, dicitur experimentum q́ talis ſit ſanatiua febris. Ratio G autem non ſiſtit in experimento particulariũ, ſed ex multis particularibus in quibus expertus eſt, accipit vnum cõe quod firmatur in anima, & conſiderat illud abſque conſideratione alicuius ſingularium, & hoc accipit vt principium artis & ſciæ. Puta diu medicus conſiderauit hanc herbam ſanaſſe Sortem febrientem, & Platonem, & multos alios ſingulares homines, cum autem ſua conſideratio ad hoc aſcendit, q́ talis ſpẽs herbæ ſanat febriẽtem ſimplr, hoc accipitur vt quædam regula artis medicinæ. Hoc eſt ergo quod dicit q́ ſicut ex memoria fit experimentum, ita etiam ex experimento, aut etiam vlterius ex vl'i quieſcente in anima, quod.ſ.accipitur ac ſi in omnibus ita ſit ſicut eſt experimentum in quibuſdam. Quod quidem vl'e dicitur eſſe quieſcẽs in anima inquãtum.ſ.cõſideratur præter ſingularia in quibus eſt motus. Quod etiam dicit eſſe vnum præter multa, non quidem ſm eſſe, ſed ſm conſiderationem intellectus, qui conſiderat naturam aliquam puta hominis, non reſpiciendo ad H Sortem & Platonem. Quod & ſi ſm conſiderationem intellectus ſit vnum præter multa, tñ ſm eſſe eſt in omnibus ſingularibus vnum & idem, non quidem numero, quaſi ſit eadem humanitas numero omnium hoĩum, ſed ſm rationem ſpeciei. Sicut.n.hoc album eſt ſimile illi albo in albedine, non quaſi vna numero albedine exiſtente in vtroque, ita etiam Sortes eſt ſimilis Platoni in humanitate, non quaſi vna humanitate numero in vtroq; exiſtente. Ex hoc igitur experimento & ex tali vl'i per experimentum accepto eſt in anima id, quod eſt principium artis & ſcientiæ. Et diſtinguit inter artem, & ſciẽtiam, ſicut etiam in 6. Ethic. vbi dicitur q́ ars eſt recta ratio factibilium. Le. 3. cõ. 4. Et ideo hic dicit, q́ ſi ex experimento accipiatur aliquod vl'e circa generationem.i.circa quæcunq; factibilia, puta circa ſanationem, vel agriculturam, hoc pertinet ad artem. Scientia verò vt ibidem dicitur eſt circa neceſſaria, & ideo ſi vl'e cõſideretur circa ea, quæ ſemE per eodem modo ſunt, pertinent ad ſcientiam, puta circa numeros vel figuras. Et iſte modus, qui dictus eſt competit in principiis omnium ſciarum & artium. Vnde cõcludit q́ neq; præexiſtunt in nobis habitus principiorũ quaſi determinati & completi, neq; etiam fiunt de nouo ab aliquibus notioribus habitibus præexiſtentibus, ſicut generatur in nobis habitus ſcientiæ ex præcognitione principiorum, ſed habitus principiorum ſunt in nobis á ſenſu præexiſtente. Et ponit exemplum in pugnis quæ fiunt per reuerſionem exercitus deuicti & fugati. Cum enim vnus eorum perfecerit ſtatum, i. immobiliter ceperit ſtare & non fugere, alter ſtat adiungens ſe ei, & poſtea alter, quouſque tot congregentur, q́ faciunt principium pugnæ, ſic etiam ex ſenſu & memoria vnius particularis, & iterum alterius, & alterius quandoque peruenitur ad id, quod eſt principium artis & ſcientiæ, vt dictum eſt. Poſſet autem aliquis credere q́ ſolus ſenſus, vel memoria ſingularium ſufficiat ad cauſandum in- F telligibilem cognitionem principiorum, ſicut poſuerunt quidam antiqui non diſcernentes inter ſenſum, & intellectum, & ideo ad hoc excludendum Philoſophus ſubdit, q́ cum ſenſu oportet præſupponere talem naturam animæ, quæ poſſet pati hoc.i.ſit ſuſceptiua cognitionis vniuerſalis, quod quidem fit per intellectum poſſibilem, & iterum q́ poſſit agere hoc per intellectum agentem, qui facit intelligibilia in actu per abſtractionem vniuerſalium á ſingularibus. Deinde cum dicit.

Quod aũt dictum eſt antea, ſed non dilucide dictum eſt, id rurſus dicemus. Nam cũ ſteterit vnũ, qua non differunt, primum vniuerſale tum in anima naſcitur. Etenim ſentit illud quidẽ ſingulare. Sẽſus autem eſt ipſius vniuerſalis, vt hominis, ſed nõ Calliæ hominis. Rurſus in his ipſis ſtat, quouſq; ad ea ſtet, quæ partibus vacant, atq; ad ipſa vni- G *uerſalia, veluti tale animal, donec ſtet animal, & in hoc modo eodem. Neceſſe eſt igitur nobis, vt ex hiſce patet, ipſa prima inductione cognoſcere. Sic enim & ſenſus efficit in nobis ipſum vniuerſale.* ARGV.

Quod autem dictum eſt olim alibi, non autem plane dictum eſt, iterum dicamus. Stante enim vno indifferẽtium, primum quidem vniuerſale in anima eſt. Et nãque ſentire quidem ſingulare eſt, ſenſus autem vniuerſale eſt, vt hominis, non Calliæ hominis. Iterum in his ſtatur, quouſque vtiq; impartibilia ſtent, & vniuerſalia, vt huius animalis, quouſque animal, & in hoc ſimiliter. Manifeſtum eſt, quoniã nobis prima inductione cognoſcere neceſſarium H eſt. Et nãque ſic ſenſus vniuerſale facit. ANT.

Manifeſtat quod dictum eſt in præcedenti ſolutione, quantum ad hoc, q́ experimento ſingularium accipitur vl'e, & dicit, q́ illud quod ſupra dictum eſt, & nõ plane, quomodo.ſ.experimento ſingularium fiat vl'e in anima, iterum oportet dicere, vt planius manifeſtetur. Si enim accipiãtur multa ſingularia, quæ ſunt indifferentia quãtum ad aliquid vnum eis exiſtens, illud vnum ſm quod non differunt, in anima acceptum, eſt primum vniuerſale, quicquid ſit illud, ſiue.ſ.pertineat ad eſſentiam ſingularium, ſiue non. Quia.n.inuenimus Sortem, & Platonem, & multos alios eſſe indifferentes, quantum ad albedinem, accipimus hoc vnum.ſ.album.q.vl'e, quod eſt accidens. Et ſimiliter quia inuenimus Sortem, & Platonem, & alios eſſe indifferentes quantum ad rationabilitatem, hoc vnum, in quo non differunt.ſ.rationale accipimus

pimua

pimus quaſi vniuerſale, quod eſt differẽtia. Qualiter autem hoc vnum accipi poſſit, manifeſtat conſequenter. Manifeſtum eſt.n. ꝙ ſingulare ſentitur proprie & per ſe, ſed tamen ſenſus eſt quodammodo & ipſius vniuerſalis. Cognoſcit.n. Calliam, nõ ſolum inquantum eſt Callias, ſed etiam inquantum eſt hic homo, & ſimiliter Sortẽ inquantum eſt hic homo. Et inde eſt quód tali acceptione ſenſu præexiſtente, anima intellectiua poteſt conſiderare hominem in vtroque. Si autem ita eſſet, ꝙ ſenſus apprehenderet ſolum id, quod eſt particularitatis, & nullo modo cum hoc apprehenderet vniuerſale in particulari, non eſſet poſſibile quod ex apprehenſione ſenſus cauſaretur in nobis cognitio vniuerſalis. Et hoc idem manifeſtat conſequenter in proceſſu, qui eſt á ſpeciebus ad genus, & ſubdit ꝙ iterum in his ſ.in homine, & equo, anima ſtat per conſiderationem, quouſq; perueniatur ad aliquid impartibile in eis, quod eſt vniuerſale. Vt puta conſideramus tale, & tale animal, puta hominem & equum quouſq; perueniatur ad cõmune animal quod eſt genus B ſuperius. Quia igitur vniuerſalium cognitionem accipimus ex ſinglaribus concludit manifeſtum eſſe, quod neceſſe eſt prima vniuerſalia principia cognoſcere per inductionem. Sic.n.ſ. per viam inductionis ſenſus facit vniuerſale intus in anima, inquantum conſiderantur omnia ſingularia. Deinde cum dicit.

AROY. *Cum autem mentis habitum, quibus verũ perſpicimus quidam veri perpetuo ſint, vt intellectus, atq; ſcientiam, quidam interdum falſum ſuſcipiãt, vt opinio, ſubducendæq; rationis principium, nullumq; aliud genus exactius ſit ſcientia, quam intellectus, atq; principia notiora ſint demonſtrationibus, ſcientiaq; cum ratione ſit omnis, hæc inquam cuncta ſint, ſcientia quidem principiorum nõ erit. C Sed, cum fieri nequeat, vt aliud quicquam verius ſcientia ſit, quàm intellectus ipſe, intellectus profecto principiorum habitus erit. Quod ex eo quoque perſpicuum fuerit, quia demonſtrationis principiũ non eſt demonſtratio. Quare neq; ſciẽtia, ſi igitur præter ſcientiam nullum aliud genus verum habemus, quàm intellectum, intellectus ſane ſcientiæ principium erit, atq; principium quidem eſt ipſius principij. Scientia autem ad rem omnem ſeſe habet ſimiliter.*

ANT. Quoniam autem eorum, qui circa intelligentiam habituum, quibus verum dicimus, alij quidem ſemper veri ſunt, alij autem recipiunt falſitatem, vt opinio, & ratio: veri autem ſunt ſemper ſcientia, & intellectus, & nihil eſt D ſcientia certius aliud genus, quàm intellectus, principia demonſtrationum ſunt notiora, ſciẽtia autem omnis cum ratione eſt, principiorum quidem ſcientia non vtique erit. Quo- A niam autem nihil verius contingit eſſe ſcientię, ꝙ intellectus, intellectus vtiq; erit principiorũ, ex his conſiderantibus. Et ꝙ quidem demõſtrationis principium non ſit demonſtratio, quare neq; ſcientiæ ſcientia eſt. Si igitur nil aliud ſm ſcientiam genus habemus verum, intellectus vtiq; erit ſcientiæ principium, & principium principij. Hoc autem omne ſimiliter ſe habet ad omne genus rerum. Vide ſann.

Soluit primas duas quæſtiones, vtrũ.ſ. primorũ principiorũ ſit ſcientiæ vel aliquis alius habitus. Circa quod ex præmiſſis accipitur ꝙ principiorũ cognitio pertinet ad intellectum, cuius eſt cognoſcere vniuerſale. Nã vniuerſale dicit eſſe principium ſcientiæ. Circa intellectum autem ſunt duo genera habituũ habentium ſe aliqualiter B ad verum. Quidam enim ſunt ſemper veri, alij vero interdum recipiunt falſitatem, vt patet de opinione, & ratiocinatione, quæ poteſt eſſe veri & falſi. Sunt etiã & quidam habitus erronei ſe habentes ad falſum. Quia vero principia ſunt maxime vera, manifeſtum eſt ꝙ nõ ptinent ad habitus, qui ſemper ſunt falſi, neq; etiam ad habitus, qui interdum recipiunt falſitatem ſed ſolum ad habitus qui ſemper ſunt veri. Huiuſmodi autem ſunt ſcientia, & intellectus. Additur autem in 6. Ethic. tertium Cap.40. ſcilicet ſapientia. Sed quia ſapiẽtia, vt ibidem dicitur cõprehendit in ſe ſcientiam, & intellectum, eſt enim quedã ſcientia, & caput ſcientiarum, hic eam pretermittit. Hac ergo prætermiſſa nullum aliud genus cognitionis, quàm intellectus eſt certius ſcientia. Manifeſtum eſt autem ꝙ principia demonſtrationum ſunt notiora cõcluſionibus demonſtratis, vt in principio habitum eſt. Non autẽ po- Lec. 6. teſt eſſe ſcientia ipſorum principiorum, quia omnis ſciẽtia ſit ex aliqua ratiocinatiõe.ſ. demõſtratiua, cuius ſunt C principia illa, de quibus loquimur. Quia igitur nihil poteſt eſſe verius, quàm ſcientia, & intellectus, nam ſapientia in his intelligitur: conſequens eſt ex conſideratione pmiſſorũ ꝙ principiorum proprie ſit intellectus. Probat hoc etiam alia ratione, quia.ſ. demõſtratio non eſt ex neceſſitate demõſtrationis principium, alioquin procederetur in demonſtrationibus in infinitum, quod in primo improbatum eſt. Cum igitur demonſtratio ſcientiã cau- Lec.8. ſet, ſequitur ꝙ neq; ſcientia poſſit eſſe principium ſcientiæ, ita.ſ. ꝙ principia ſcientiarum per ſcientiam cognoſcantur. Si igitur nullum aliud genus cognitionis præter ſcientiam habemus, ꝙ ſemper ſit verum, relinquitur ꝙ intellectus erit principium ſcientiæ, quia.ſ. per intellectum cognoſcuntur principia ſcientiarum, ita ſcilicet ꝙ hic intellectus, qui eſt principium ſcientiæ, eſt cognoſcitiuus principij ex quo procedit ſcientia. Hoc autem.ſ. ſcientia eſt omne.i. totum, quod ſimiliter ſe habet ad omnem rem.i. ad totam materiam, de qua eſt ſcientia, D ſicut.ſ. intellectus ad principium ſcientiæ.

Commentariorum D. Thomæ Aquinatis ſuper Libros Peri hermenias, & Poſteriorum Analyticorum finis.

S. THOMÆ AQVINATIS ORDINIS PRÆDICATORVM SVMMA

TOTIVS LOGICÆ ARISTOTELIS, EX OPVSCVLIS EXCERPTA.

Quodam doctrinæ ordine omnes Logicæ Libri ordinantur.

Opuscu. xlviij.



Mnes homines natura scire desiderant. Scire autem est effectus demonstrationis, est enim demonstratio syllogismus apodiricon, i. faciens scire. Ad hoc autem q̀ tale desiderium naturale compleatur in homine, necessaria est demõstratio, non enim potest esse effectus inquantum huius sine causa. Et quia, vt dictum est, demõstratio est syllogismus, ad cognoscendum eam necesse est præcognoscere syllogismum. Syllogismus autem, cum sit quoddam totum aggregatum ex partibus, cognosci non poterit partibus ignoratis. Ad cognoscendum ergo syllogismum oportet primo cognoscere partes eius, partium autem syllogismi quædam sunt propinquæ, vt propositiones, & conclusio, quę omnes enunciationes dicuntur. Quædam vero sunt remotæ, vt termini, qui sunt partes enunciationis. ideo ista oportet tractare, s. de enunciatione & de terminis, antequã de syllogismo tractetur. Quilibet aũt terminus, qui sine complexione dicitur, significat substantiam, aut quantitatem, aut qualitatem, aut aliquid aliorum prædicamentorum: & ideo antequam de enunciatione tractetur, oportet determinare de prędicamentis. Et quia prædicamentum vt hic sumitur nihil aliud est q̃ ordinatio prædicabilium in ordine prædicamentali, ideo ad cognoscendum prædicamenta oportet præcognoscere prædicabilia. Ad hoc ergo vt perueniamus ad ipsum scire ab omnibus naturaliter desideratũ, iste debet esse ordo, quem cum auxilio Dei tenebimus, vt primo tractetur de quinq; prædicabilibus. Secundo de decem prædicamentis. Tertio de enunciatione. Quarto de syllogismo simpliciter. Quinto de syllogismo applicato ad materiam demonstratiuam seu de demonstratione. De syllogismo vero applicato ad materiam probabilem, qui pertinet ad partem Logicæ quæ dialectica dicitur, de quo tractatur in lib. Topicorum, & de syllogismo applicato ad materiam sophisticam, qui opponitur syllogismo dialectico, de quo tractatur in lib. Elenc. non intendo me ad præsens intromittere.

Io fine huius, op⁹ fallaciarũ ab ipso æditũ iã senio cõfecto, his addere placuit.

TRACTATVS DE VNIVERSALIBVS, SEV PRÆDICABILIBVS.

Caput Primum. Quid sit vniuersale, & quomodo originetur.

AD cognoscendum quinq; vniuersalia, seu prędicabilia, quę Porphyrius ponit, sciẽdum est, q̀, quia intellectus noster est separatus á materia, non. n. est potentia affixa organo corporali seu materiali, et omne quod recipitur in aliquo recipitur per modũ recipientis: ideo illud, quod obiectiue in actu recto intellectui repręsentatur, oportet esse denudatũ á materia & á conditionibus materiæ, quæ sunt hic & nunc. Et dico hic, denudatum á materia, non simpliciter ab omateria, sed á materia signata. Res. n. naturales intelligũtur cum materia. & propter hoc dictum est, q̀ debet esse denudatum á conditionibus materiæ. verbi gratia, in nostra fantasia est fantasia seu forma repræsentans hunc hominem ſm q̀ fuit in aliquo sensu exteriori, quę forma virtute intellectus agentis agit in intellectum possibilem, sicut colores virtute luminis agunt in potentiam visiuã, & causatur tunc in intellectu possibili quędã forma, quę dicitur species intelligibilis, vel ſm alios actus intelligẽdi, vel verbum, quæ forma repræsentat hominem, nõ tamen vt est hic & nũc, sed abstractum á talibus conditionibus. & hoc dicitur esse vniuersale. Vnde in homine ile intellecto est duo considerare. s. ipsam naturam humanã, seu habens eam, & ipsam vniuersalitatem seu abstractionem á dictis conditionibus materiæ. Quantum ad primũ homo dicit rem, quantũ vero ad ſcdm dicit intentionem, non. n. in re inuenitur homo, qui non sit hic & nũc, & ipsa natura, vt ile dicitur esse prima intẽtio. Sed, quia, intellectus reflectitur supra se ipsum, & supra ea, quæ in eo sunt siue subiectiue siue obiectiue, considerat iterũ hominem sic á se intellectum sine cõditionibus materiæ, & videt, q̀ talis natura cum tali vniuersalitate seu abstractione intellecta potest attribui huic & illi indiuiduo, & F q̀ realiter est in hoc & illo indiuiduo: ideo format secundam intentionem de tali natura, & hanc vocat vniuersale, seu prædicabile, vel huiusmodi. Secundum ergo prædicta res, vt est intellecta, dicitur vniuersalis, ſm autẽ q̀ intellectus talem vniuersalitatem considerat, ſm hoc attribuit sibi aliquid, s. esse in plurib⁹, vel dici de pluribus, & sic dicitur secunda intentio. De quibus secundis intentionibus nunc dicemus, s. de quinq; vniuersalibus seu p̃dicabilibus, quæ vniuersalia dicuntur, prout intellectus attribuit eis esse in pluribus, prædicabilia vero dicuntur prout intellectus attribuit eis dici de pluribus. Sunt autẽ hæc, genus, species, differentia, proprium, & accidens.

Caput 2. Quid sit genus, & vnde originem habeat.

GEnus, vt hic sumitur, est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid. Ad videndum autẽ particulas huius descriptionis, sciẽ- Vide Porphiriũ. c. 2.
G dum est, q̀ genus dicitur prædicari de pluribus speciebus, seu diuiditur in plures species. Et, cum non sit vnũ ſm se, sed solum ſm rationem, ideo non diuiditur ſm rẽ. Et, quia genus non est vnum re, ideo partes subiectiuæ, seu species, in quas diuiditur, sunt realiter diuersæ & distinctæ inter se, ideo oportet q̀ aliquod reale habeant in se, per quod reali vna sit diuersa ab alia. Vbi nota, q̀ vna & eadem res per suam essentiam cũ essentia alterius rei habet aliquam conformitatem seu conuenientiam, & aliquam difformitatem realem, quæ cõformitas vel difformitas potest esse maior vel minor per comparationem ad diuersas res. verbi gratia, sortes per essentiam suã, quę est ex hac anima & hoc corpore conformatur platoni, & huic equo & huic plantæ. Sortes. n. per suam essentiam est rationalis, sensibilis, & viuus, in omnibus his tribus est conformis Platoni, huic autem equo est cõformis in duobus. s. in sensibili & in viuo, & in vno est difformis t qa in eo est realiter rationale, quod non est in hoc equo. Huic vero plantæ cõformis est in vno. s. in viuo. Quia vero H intellectus noster ea, quæ in re sunt coniuncta, potest distinguere, quando vnum eorum nõ cadit in ratione alterius, & cum rationale in se consideratum non sit de rõne sensibili, nec sensibile de ratione viui, ideo ea in sorte separatim accipit, vt dictum est per respectum ad diuersa. Quando ergo intellectus considerat in re illud, in quo conuenit cum aliis rebus illi rei conceptæ attribuit intẽtionẽ vniuersalitatis. Et, quia in qualibet re singulari est considerare aliquid quod est proprium illius rei inquantum est hæc res, sicut in sorte est cõsiderare aliquid, quod est ita proprium sortis, inquantũ est hic homo, quod nulli alij conuenit. Rei ergo sic cõceptæ, attribuit intellectus intentionem singularitatis, & vocat illud singulare, vel indiuiduum. & hæ secundæ intẽtiones sunt. s. vniuersalitas & singularitas. Vnde licet supradictum fuerit, q̀ intentiones fiũt ab intellectu, tamẽ oportet q̀ aliquod fundamentum habeant in re extra, nam intentioni singula-

ritatis,

ritatis, respondet extra illud, quod est propriū fortis, inquantum est hic homo. Intentioni vero vniuersalitis respōdet extra, vt fundamentum illud, in quo fortes est cōformis cum aliis rebus. Cum igitur ea, quæ in vno conformantur & in alio sunt difformia, dum modo talis difformitas sit sm formam, & non sm materiam signatam, vel sm illud, quod est proprium huic indiuiduo inquantum huiusmodi, illi vni, in quo talia conueniūt, attribuit intellectus intentionem generis & vocat genus. Vbi nota sm Auicennam ꝙ duplex est forma. Quædam est, quæ est pars compositi, sicut anima est forma hominis, ex anima enim & corpore componitur homo. Quædam autē sequitur totū compositum, vt humanitas, quæ etiam est forma hominis, & isto modo sumpta forma dicit quidditas, & est illud quod intellectus intelligit de re. Quando ergo intellectus intelligit prædictam formam, seu quiditatem, vt est determinata ad hanc materiam, puta humanitatem, vt est in hac materia signata. s. in his carnibus, & in his ossibus & huiusmodi, tunc faciēdo concretum, puta hūc hominem intelligit singulare, & huic attribuit intentionem singularitatis, si vero dictam formam intelligit, non vt est determinata ad hāc materiam, quia omnis talis forma de se plurificabilis est ad hanc & ad illam materiam habenti talem formā intellectus attribuit intentionem vniuersalitatis. Vnde homo est vniuersale. Et si ea, quæ in hac forma conueniunt, non habent inter se difformitatem pertinentem ad dictam formam, sed solū sunt difformia per materiam signatā istius vel illius, in qua dicta forma determinata est in isto, vel in illo sm modum, qui dicetur in tractatu de specie, illa dicuntur solū differre numero & concretum substantiuum huiusmodi formæ acceptæ, vt plurificari potest, puta homo, dicitur species specialissima. Si vero ea, quæ conueniunt in aliqua forma plurificabili, vt dictum est, sunt inter se difformia non solum quantum ad materiam signatam, vt dictum est, sed quantum ad difformitatem specificam, puta ꝙ talis forma est animalitas, in qua conueniunt fortes & hic equus, qui inter se non solum sunt difformes quātum ad has carnes, & hæc ossa, sed in hoc, quia hic homo habet formam humanitatis, & ille equinitatis, talia dicūtur differre specie, & talis forma, in qua cōueniunt in cōcreto sumpta, puta animal, est genus: & quia, vt dictum est, talis natura sumpta in concreto de pluribus formaliter differentibus, quæ sunt in diuersis speciebus, dici potest, hinc est ꝙ tali naturæ intētio generis potest attribui. Ideo dicitur, ꝙ genus prædicatur, i. prædicabile est de pluribus differentibus specie, seu dicitur diuidi in plures species. Et hoc quod dictū est in cōcreto sumptū intelligitur solum in prædicamento substantiæ, in aliis vero prædicamentis & maxime in absolutis sumitur genus & species in abstracto. Dicitur autem genus prędicari in eo quodquid est, i. substantiue sm grammaticos, vt animal, quod de homine & de equo prædicatur, est substātiuum, & non adiectiuum. Sensibile. n. quod de animali prædicatur, quamuis sit de essentia animalis, non tamen dicitur prædicari in quid, sed in quale. & causa est quia est adiectiuum. Sciendum est autem, ꝙ quia ea, quæ in quid prædicantur, sunt de essentia seu quiditate eorum, de quibus prædicantur, ideo prædicari in quid nō solū pōt dicere modū significādi, vt dictū est, sed ēt dicit qditatem ipsius, de quo prædicatur. & patet quid sit genus.

Caput 3. Quid sit Species & vnde sumat originem.

Vide Porphy. c. 3.

SPecies est, quæ prædicatur de pluribus differētibus numero in eo ꝙ quid, licet autē hic prædicta descriptio speciei ex dictis possit intelligi, tamen ad maiorem declarationē aliquorum, quæ supradicta sunt, sciēdum est, ꝙ licet principium indiuiduationis propriū sit á materia signata, vt supradictum est, non tamen est intelligendum ꝙ aliqualiter non sit á forma. Vbi nota, ꝙ

A aliquid distingui ab aliquo per formā dupliciter potest esse. Vno modo, ꝙ talis distinctio sit per formam ratione formæ sm quod in formis diuersi gradus inueniuntur, & quæ sic distinguuntur necesse est vt differāt specie, vt supra dictū est. Alio modo potest aliquid distingui ab alio per formam, non sm absolutam rationem formæ, sed sm ꝙ est hæc forma, & sic differunt numero duæ q̄titates separatæ, siue sint separatæ per intellectū, vt in mathematicis, siue sint separatæ á materia sm rem virtute diuina, vt quantitas duarum hostiarum consecratarum, quantitas enim quædam forma est. Et sic etiam differūt animæ separatę numero, non enim differunt per materiam quā non habent, nec ei coniunguntur, nec per relationem ad materiam cui cōiungibiles sunt, cum relatio sit posterior ipso relato. Vbi nota, ꝙ omnis forma sub se habēs multa, i. quæ vniuersaliter sumitur, habet quandam latitudinem, nam inuenitur in pluribus & dicitur de pluribus. Duplex aūt potest esse latitudo in formis, vna sm gradus B formales, quorū vnus sm se nobilior & perfectior est altero, & hæc, vt dictum est, latitudo gn̄is est, sub qua sunt diuersi gradus formales specifice differentes. Alia latitudo est sm plurificationem numeralē in eodē gradu, & qa ista latitudo non est sm absolutam rōnē formæ, oportet ꝙ forma, in qua est talis latitudo, importet in sua rōne aliquid, per quod conueniat sibi talis latitudo, quod sit aliud ab absoluta ratione formæ. Et si loquamur de illa forma, quæ est pars cōpositi, puta de anima rationali, illud propter quod sibi talis latitudo conuenit, est imperfectio quædam, sm. s. ꝙ nata est habere rationem partis alicuius totius, non solum ꝙ sit pars sm rationem, quia ēt formæ specificæ sunt partes sm rationem, sed quod sit pars sm rem. Nam anima rationalis est pars realis hominis, & albedo est pars realis hominis albi. Vnde ad hoc ꝙ tales formæ multiplicentur sub specie, oportet ꝙ habeant illam potentialitatē, quæ facit partes reales, & sm hoc illa potentialitas, per quam anima rationalis per es- C sentiā suā nata est esse pars cōpositi, dat ei quādā latitudinē plurificationis sm eundē gradū, non obstāte, quod sit separata & actu non informet materiā. Et, quia talis potentialitas nō competit essentiæ angelorum, ideo Angeli non differūt inter se numero, sed quilibet angelus facit speciem per se. Non. n. est apta nata natura, seu essentia angeli esse pars cōpositi, ex qua cōpositione cōsequatur species, sicut anima humana. Potentialitas ergo formæ, quam forma habet, s. vt iungatur materiæ facit sub ea multiplicari indiuidua, & sic debet intelligi quod supra dictum est, ꝙ. s. humanitas, quæ est forma sequens totū compositum, si cōsideretur, vt est determinata ad hāc materiā signatā, facit singulare. Humanitas. n. vt dictū est, dicit animā & corpus, vnde dicendo hoc corpus & hanc animam dicit singulare. Et quia anima in eodem gradu existens non posset diuidi in plura, vt dictum est, nisi propter potentialitatē, quā habet, vt vniatur materiæ signatæ, ideo dicēdū est, ꝙ materia signata est princi- D pium indiuiduationis, forma autem non nisi per materiā, ad quā habet naturalē potentiā, vt sibi vniatur, & sic patet qd est spēs. Sciendū tn̄ est, ꝙ licet forma specifica, vt dictū est, de se plurificabilis sit pp potentialitatē quā habet, vt materiæ vniat, tn̄ aliqn̄ talis plurificatio accidētaliter impedit. puta, si oēs hoīes morerentur, & vnus solus remaneret, tūc humanitatis nō esset i pluribus materiis. Vel pōt impediri pp cōdōnē materiæ, sicut mō est vnus tm̄ sol, nō ꝙ repugnet naturę solari esse in pluribus sm cōsiderationē formæ, sed qa nō est alia materia susceptiua talis formæ, vnde sol est species in vno indiuiduo.

Caput 4. De origine differentia, & quid ipsa sit secundum rem & intentionem.

DIfferentia, vt hic sumitur, dupliciter describitur. Primo sic. Differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in eo ꝙ quale. Secundo sic. Differētia est

est qua species abundat à genere. Ad videndum autem primam descriptionem, sciendum est, quòd vt supra dictum est, in aliquibus formis potest esse latitudo in eadem forma secundum gradus formales. Quorum vnus s(ecundu)m se est nobilior & perfectior alio, & ab hac forma sumitur genus. Vbi nota, q(uod) in entibus sunt diuersi gradus essendi, siue sint gradus substantiales, siue accidẽtales, qui gradus, licet in aliquibus entibus sint dispersi, tamen aliquãdo inuenitur aliquod viuum plures gradus perfectionis substantiales vel accidentales comprehendens. Verbi gratia, vegetabile, sensibile, rationale sunt gradus entium substantiales. Planta enim substãtialiter est vegetabilis, canis vero substãtialiter est sensibilis, & homo substantialiter est rationalis. & isti gradus dispersi in multis aliquando inueniuntur in vno solo, puta in homine, homo namque per suã formam substantialem, quæ est vna, habet omnes istas tres perfectiones, nam est vegetabilis & est sensibilis & est rationabilis. Vnde sortes per vnam suam essentiam conformatur plantæ & cani & platoni, vt supradictum est, hæc autem conformitas, quæ est fortis ad plantam potest esse vnã duorum, sicut enim similitudo duorum nigrorum est vna amborum, quia vnius vt subiecti, & alterius vt termini, sic talis cõformitas est fortis, vt subiecti, & illius plantæ, vt termini. Nec propter hoc dico, q(uod) talis conformitas sit relatio s(ecundu)m esse, sed est relatio s(ecundu)m dici, vt fundamentum relationis secundũ esse. Talis autem conformitas, quæ realiter vna est, vt dictũ est, mouet intellectum nostrum ad vnum conceptum, puta viuum, à quo conceptu sumitur genus, vel aliquando species, vt ex supra dictis haberi potest. Vnde talis cõformitas se habet ad genus vt fundamentum remotum, conceptus vero viui, ad quem talis conformitas mouet intellectum, se habet ad genus vt fundamentum propinquũ, & sic licet vnitas generis sit vnitas rationis, tamẽ aliquo modo habet fundari in vno s(ecundu)m rem. Difformitas vero, quæ est inter fortem & plantam est, quia sortes sentit, nõ autem planta, à qua difformitate sumitur differẽtia, quæ diuidit viuum, quod commune est homini & plãtæ. Vnde per hanc differentiam ostenditur, q(uod) viuum inuenitur in habente aliquam aliam perfectionem, quæ non est in planta. Et, quia tali in perfectione, puta sensibili, conuenit sortes cum cane, similiter inter eos est vna conformitas mouens ad vnum conceptum, à quo si sumatur in cõcreto substantiue, ita q(uod) tale concretum de suo significato dicat explicite & viuũ & sensibile sumitur aliud genus, scilicet animal, si vero sumatur in concreto adiectiue, ita q(uod) de suo significato dicat solam illã perfectionem explicite, s(cilicet) sensibile, sumitur differentia, puta inquãtum dicatur sensibile, & sic de aliis vsq(ue) ad vltimam differẽtiã specificam, infra quam non est perfectio formalis. Cum ergo de tot possit dici sensibile, de quot dicitur animal, sed animal, quod est genus prædicatur de pluribus differẽtibus specie, similiter & sensibile quod est differẽtia prædicatur de pluribus differentibus specie. Notandum, q(uod) forma substantialis habet duplex esse. Vnum est obiectiue in intellectu, & s(ecundu)m hoc esse intellectus attribuit sibi nomen abstractum. Considerat enim eam intellectus nõ considerando materiam, in qua est, & propterea dat sibi nomẽ abstractũ, vt humanitas. Aliud esse habet in materia, ad quã habet duplicẽ habitudinẽ, vna est, quia inhæret ei tanquam saluata in ipsa, & sic aliquo modo habet modũ accidentis, & sic dat ei intellectus nomen concretum adiectiuũ, quale est nomẽ accidentis, vt humanum. Secunda comparatio, quam habet ad materiã, vt cõplẽs & perficiens ipsam, vt sic nõ habet modum accidentis, sed modum substantiæ, & sic dat ei intellectus nomen cõcretum substantiuum, vt homo. Notandum, q(uod) animal differt à sensibili, quia animal dicitur ab a(n)i(m)a sensibili, sensibile autem dicitur à sensibilitate, & quia anima ad sensibilitatem se habet sicut potẽtia ad actum, ideo differentia magis est actualis quàm id cuius est differentia, licet

E tantum ambiant ambo. Dicitur autem differentia prædicari in quale, i(d est) adiectiue. huius ratio est, vt.n. dictum est differentia diuisiua alicuius generis sumitur à perfectione, quã nõ habẽt omnia quæ sunt sub genere, quæ perfectio cõparata ad illud, vnde sumitur genus, se habet vt quoddã perfectũ, & per consequens vt formale, & quia adiectiua cõmuniter à formis sumuntur, quæ formæ habent adiacere, ideo ad designandum, q(uod) differentia sumitur à solo formali, & illud solum dicit explicite, perfecta est differentia per modũ adiectiuum in sui prædicatione. Ad videndũ au(tem) secundã diffinitionẽ differentiæ, sciẽdũ, q(uod) impossibile est partẽ de toto prædicari, sed quicquid de alio vere prædicatur, oportet q(uod) dicat totum. Cum autẽ de sorte prædicet(ur) homo, & animal, & rationale, oportet q(uod) homo dicat totum formale, quod est in Petro, & dico formale loquendo de forma, quæ sequitur totum cõpositum. Similiter oportet q(uod) animal dicat totum formale, & similiter rationale dicat totum formale, sed diuersi-
F mode, nã rationale dicat totũ formale, sed diuersimode, explicite, sed implicite. Rationale.n. dicit habens rationem, vnde de suo principali significato dicit solum rationem: sed, quia dicit habẽs rationẽ, in hoc q(uod) dicit habẽs, intelligitur implicite homo quicũq(ue) sit ille, & sic dicit totum quod dicit homo, aliquid tamẽ explicite & aliquid implicite. Similiter etiam animal dicit totum, quod dicit homo, non tamen explicite. Dicit enim animal habens vitam & sensum. Vnde de suo principali significato solũ dicit vitam & sensum, sed in hoc, q(uod) dicit habens, implicite intelligitur homo, homo vero dicit explicite totũ formale quod est in sorte, nam dicit habens humanitatẽ, q(uæ) humanitas dicit explicite motum & sensum, quod dicit animal, & rationem quàm dicit rationale. Vnde homo de suo principali significato dicit animal rationale. Comparãdo.n. significata istorum explicite, cum genus & differentia, vt dictum est, non significent quodlibet eorum nisi partẽ, species vero explicite significet illud, quod si-
G gnificat vtrunque: ergo significatum explicitum speciei excedit significatum explicitũ generis in significato explicito differentiæ, similiter etiam excedit significatũ differentiæ in significato generis. Bene ergo dicitur in prædicta descriptione, q(uod) differentia est, qua species abundat à genere, quia species abundat, i. excedit in suo significato etiam illud quod explicite significat differentia, & sic patet quid est differentia secundum sui rationem.

Caput 5. De genere Generalissimo, & Subalterno, & quòd ens non potest esse genus.

Diuiditur autem genus in genus generalissimũ & genus subalternum. Genus generalissimum est illud, supra quod nõ est aliud superueniens genus. Vide Porphy. c. 3. Quod sic debet intelligi. vt enim dictum est, genus sumitur à conceptu conformitatis aliquorum, quæ in aliqui-
H bus aliis perfectionibus formalibus sunt difformia, à q(ui)bus perfectionibus formalibus sumuntur differentiæ. Sicut animal est genus, quia dicit motum & sensum, in q(ui)b(us) homo & equus conformantur, qui tamen sunt difformes in aliquibus aliis perfectionibus. puta quia in homine est ratio, quæ nõ est in equo, à qua sumitur differentia, s(cilicet) rationale. Conformatur ẽt homo cum plãta in viuo, ex qua conformitate sumitur aliud genus, s(cilicet) animatum corpus, & hæc est maior cõformitas quã prima, & quia ad plura se extẽdit a(n)i(m)atũ corpus quã animal, ideo hoc est superius genus. Cũ lapide vero cõformat(ur) in corporeitate, à qua sumit(ur) aliud genus supius, s(cilicet) corpus. Cũ angelo vero cõformat(ur) in substãtia, quæ adhuc est remotior cõformitas, à qua sumit(ur) aliud genus. s(cilicet) substãtia. Si vero esset hõ difformis rei in substãtia nulla eis cõformitas remaneret nisi entitas. Cũ au(tem) ens nõ possit esse genus, vt dicet(ur), restat q(uod) substãtia sit genus g(e)n(er)alissimũ, reliqua vero genera,

ra, ꝙ substãtia diximus, s. corpus, aïatum corpus, & animal sunt genera subalterna, quæ aliqñ ponuntur esse genera, & aliquãdo species, quodlibet.n. eorum est species respectu superioris generis, & est genus respectu inferioris speciei. Ex his potest patere, quomodo vna & eadẽ differentia est diuisiua & constitutiua, si enim animatũ, ꝙ est differentia, addatur corpori, cum illud, quod significat corpus, inueniatur in non habentibus hãc perfectionem, quæ est animatum, hæc differentia diuidit corpus, quod modo est genus, & constituit vnam speciem, s. animatum corpus. Vnde hęc differentia, animatum modo est diuisiua generis, & constitutiua species. & sic est accipere in aliis generibus vsq; ad spẽs specialissimas, quarum non sunt differentiæ diuisiuæ. Quæ autem sint species spacialissimæ, ex dictis haberi potest. Quod autem ens non possit esse genus sic patet. Vt enim dictum est, illud est genus, quod ita se habet ad suam differentiam diuisiuã, ꝙ differẽtia significat aliquid explicite, quod nõ significat ipsum genus, licet implicite ambo totum dicãt vnde genus est extra intellectum differẽtiarum, & datur exemplum in rebus cõpositis ex materia & forma, ignis enim & aqua conueniunt in materia prima, differunt autem in forma, quia alia est forma substantialis ignis, & alia aquæ. Vnde ignis & aqua sic conueniunt in materia, ꝙ materia est pars essentialis eorum, forma vero ignis & aquæ cõueniunt in materia, sicut in quodam diuerso ab essentia eorum, determinabili tamen per ipsas. Sic suo modo species aliter conueniunt in genere q̃ differentiæ. nam species cõueniunt in genere, sicut in eo, quod includitur in ratione specierum, & in earum principali significato, in ratione.n. hominis & in eius principali significato includitur animal. Sed differentiæ conueniunt in genere sicut in quodam determinabili sm rationẽ per eas, quod est extra intellectum earum, sicut rationale & irrationale conueniũt in animali. Cum ergo nihil possit inueniri, extra cuius intellectum sit ens, nihil poterit esse differentia entis, nec per consequens ens poterit esse genus. Assignatur etiam alia ratio quare ens non sit genus, quia non potest esse vniuocum ad substantiam & accidens. Notandum, ꝙ in prædicto exemplo aliter sumitur materia q̃ sumebatur in primo, quando dictũ est, ꝙ indiuidua distinguuntur per materiam, & ꝙ materia est principium indiuiduationis. Est.n. materia prima & materia signata, seu hæc, quæ videlicet quantitate signaẽ, & aliis accidentibus indiuiduãtibus. Dicitur autem materia prima illud, quod est in potentia ad omnes formas substãtiales, quæ consideratur solum in sua nuda potentialitate, quæ dicitur vna per remotionem omnium formarum inquãtum cõsideratur vna quidem natura potẽtialis perfectibilis per formas absque hoc, ꝙ actu perfecta sit, & de ista materia loquebamur in exẽplo supra posito. Materia vero signata seu hæc dicitur, prout habet esse cum hac quãtitate & hac qualitate & in aliis accidentibus, & sic considerata non est vna omniũ, sed per quælibet indiuidua est diuisa, sicut diuisa sunt pdicta accidentia vniuscuiusq; indiuidui. Et, quia omnia indiuidua & quodlibet eorũ habet partẽ primæ materiæ considerando illam partẽ, non vt est signata ex his vel his accidentibus, dicitur ignis & aqua cõuenire in vna materia, vt in dicto exemplo dictũ est. Patet ergo de tribus pdicabilibus essentialibus, quæ concurrunt ad ordinandum prædicamentum, scilicet de genere, specie, & differentia, quæ dicuntur essentialia, quia sunt de essentia eorum, de quibus prædicantur &c.

Capus 6. De origine Proprij, & quomodo insit omni indiuiduo speciei & semper.

Vide Porphy. c. 5.

NVnc dicendum est de duobus prædicabilibus accidentalibus, s. de proprio & accidente. Dicuntur autem accidentalia, quia non sunt de substantia, siue de essentia subiectorum, de quibus prædicantur. Notandum, quód ens reale diuiditur in substantiam & accidens, vnde sic sumendo accidens, prout diuiditur contra substantiam, proprium est accidẽs, & inter accidentia cõputatur, nõ.n. est de substantia eius, cuius est proprium, nec potest esse in prædicamento substantiæ. Alio modo sumitur accidens, non vt diuiditur cõtra substantiã, sed vt est vnũ de quinque prædicabilibus, & sic proprium non est accidens, immo contra illud diuiditur. Describitur aũt propriũ sic. Propriũ est qđ inest vni soli, et semper, & conuersim prædicatur de re. Ad videndum autem particulas huius diffinitionis, quia valde est nobis necessarium scire proprium, quod quia est, philosophus propriam passionem proprium vocat, quia in demonstratione nihil aliud cõcluditur nisi propria passio de subiecto, sciendũ ꝙ aliquid de aliquo dici seu prędicari cõtingit dupliciter. s. per se & per accidens. Prædicatio per accidẽs põt fieri tripliciter. Vno mõ qñ accidens prædicatur de subiecto, vt homo est albus. Alio modo, qñ subiectũ prædicatur de accidẽte, vt albũ est homo. Tertio

B modo, quando accidens prædicatur de accidẽte, vt albũ est musicum. Prædicatio vero per se fit multipliciter, vt patebit in tractatu de demonstratione. Quorum secũdus modus dicẽdi per se est, quãdo proprium prædicatur de eo, cuius est proprium, vt homo est risibilis. Cũ ergo proprium prædicaẽ de subiecto, quia nõ prædicatur per accidens, sicut dictum est de accidentibus respectu suorum subiectorum, sed per se, aliam habitudinẽ habet ad subiectum suum q̃ habeant accidentia communia. Illa nanq; nullam habitudinem habent ad sua subiecta, nisi vt ad causam materialem, sumẽdo hic materiam pro subiecto quod est in potẽtia ad accidẽtia, sicut ad quosdam actus sibi inhærentes. Vnde si propriũ solam hanc habitudinẽ haberet ad subiectum, vt. s. subiectum solum modo esset passiuũ & receptiuum eius, tunc, cum illud, quod est receptiuum tantum alicuius non imponat necessitatẽ essendi ei, respectu cuius est tale, sequitur, ꝙ propriũ nõ de necessitate sequatur subiectum, nec per consequens per

C se posset prædicari, & tamen videmus oppositum. Nam in rebus naturalibus videmus quasdã operationes, quæ conueniũt semper omnibus, quæ sunt eiusdem speciei, sicut attrahere ferrum semper cõuenit omni magneti. Vnde oportet ꝙ tales operationes sequantur aliquod principium intrinsecum permanẽs in illis corporibus, hoc tamen principium dicitur potẽtia, siue virtus, quia virtus est potẽtia, quæ fertur ad vltimum, quod fieri potest. Tale ergo principium necessitatẽ essendi habet à forma specifica illius rei. Nec potest dici, ꝙ tali virtuti subiectũ nõ imponat necessitatem essendi, sed generãs, quia, si subiectum nullam habeat necessariam habitudinẽ ad tale proprium, quantuncunq; generans semper generet subiectũ cum tali passione, tamẽ talis propria passio per respectũ ad subiectum esset per accidẽs, & nõ per se, & sic nõ posset demonstrari, cuius oppositum infra patebit. Restat ergo, ꝙ subiectum habeat ad suum proprium habitudinẽ causæ efficientis, quod sic potest patere: nã proprię qua-

D litates agunt, vt instrumenta formarum substantialium, agunt enim ad productionem formarum substãtialium, sicut calor ignis agit in ligna ad generandũ ignem, quod non posset facere nisi esset instrumentum formæ substãtialis huius agentis, hoc ergo est, quia recipiũt virtutem à formis substantialibus agendi hoc, nec recipiunt tales qualitates à formis substantialibus aliquã virtutem differentem ab eis, nihil ergo aliud recipiunt nisi seipsas, formæ ergo substãtiales subiectorũ sunt causa effectiua suorũ priorũ. Verum circa hoc videtur magnum dubium. Nã sequitur ꝙ idẽ subiectum sit secundum idem agens & patiens, & ꝙ idem sit causa agendi & patiẽdi respectu eiusdem, ad minus in substantiis separatis, quæ nõ habẽt partem extra partem. Vnde eadem substantia angeli sm idem, quia indiuisibilis est, esset causa effectiua propriæ passionis, & receptiua, quod videtur inconueniens. Ad quod intelligẽdũ sciẽdũ est, ꝙ sicut se habet res in patiẽdo,

do, sic suo modo se habet in agẽdo. in patiendo autẽ non E solũ dicit passiue se habere illud quod recipit aliud, sed etiam illud, quod illud disponit ad hoc recipiẽdum. verbi gratia, Cera, quæ recipit figuram, dicitur passiue se habere ad figurã, & nõ solũ ipsa cæra passiue se habet respectu figuræ, sed etiam mollities disponens cærã ad talem receptionem passiue se habet respectu figuræ, licet enim mollities non sit in quo recipiatur figura sicut in eo quod est ratio recipiendi, est tamen aliquo modo dispositio ratio suscipiendi. Sic etiam suo modo principium originans aliquid quodam ordine, & quadam necessaria connexione mediante aliquo alio aliquid producit, etiã illud quod producit respectu illius quod producitur se habet actiue. Sicut clauus infixus trabi, si semper motus daretur trabi mediante clauo, quamuis totus motus effectiue esset ab homine mouẽte vtrũque. s. trabẽ & clauũ, tamẽ clauus ad motum se haberet actiue respectu trabis. Sic suo modo se habet de subiecto respectu suæ propriæ passionis. nã subiectũ est sicut clauus, passio sicut trabs, F generans sicut mouens vtrunque, & dans esse vtrique. s. subiecto & passioni: sicut motus in clauo & trabe cãtur à mouente, & sic saluatur vtraque opinio, & omne dubiũ remouetur. Ex dictis ergo possunt patere duæ particulæ diffinitionis proprij, s. ꝙ proprium inest omni & semper, si. n. proprium necessariam, & naturalem connexionem habet ad formam specificam, vt dictum est, oportet ꝙ inueniatur in omnibus, in quibus est forma specifica, sed forma specifica inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei, ergo proprium competit omni contento sub specie, & semper sibi conuenit, quandiu formam illam specificam participabit, & sic patent duæ particulæ diffinitionis proprij &c.

Caput 7. Quod proprium inest soli speciei, et Conuersim de ipsa prædicatur.

AD videndum autem aliam particulã diffinitionis proprij, s. quomodo conuenit vni soli speciei. Sciẽ- G dum, ꝙ, vt supra dictũ est diuersi sunt gradus perfectionis in entibus, quos philosophus. 8. Metaphysicæ comparat numeris. Vnde dicit, ꝙ species rerum sunt sicut numeri, & ideo sicut numeri respectu vnitatis diuersos habent gradus formales, sicut aliud est gradus quaternarij, quã quinarij & sic de aliis, ita diuersi sunt gradus formales specierum rerum per respectum ad quodcunque primum principium incõpositũ. Nec est inuenire duas species in eodẽ gradu, sicut nec duos numeros specie differentes, in qualibet ergo specie est vna forma specifica nullo modo existens in gradu essendi vel operãdi formæ specificæ alterius speciei. Cum autem, vt dictum est, proprium sequatur propria principia speciei, nec possit esse nisi in vna specie, propter hoc in diffinitione dicitur ꝙ inest vni. Sciendum est autem, ꝙ licet propriũ stricto modo sumptum solum conueniat vni speciei specialissimæ, tamen largo modo nihil prohibet proprium etiam cõuenire speciei subalternæ, quæ videlicet potest esse genus. H Dicimus enim, ꝙ proprium trianguli est habere tres angulos æquales duobus rectis, & tamẽ triangulus multas continet sub se species. Ex dictis patet illud quod dicit Porphyrius, ꝙ proprium prius cõuenit speciei, & posterius indiuiduis, quod oppositum autem est de accidente communi. Si. n. proprium respicit indiuidua inquantũ participãt formam specificã, per prius ergo verificatur de specie, quam primo respicit, ꝗ̃ de indiuiduis, & per consequens indiuiduis conuenit, quia conuenit speciei. Accidens autem, cum nõ respiciat subiectum nisi ratione inhærentiæ, & per prius conuenit substare indiuiduis ꝗ̃ secundis substantiis, vt infra dicetur, accidens ergo cõuenit speciei ratione indiuidui. Deinde in diffinitione proprij ponitur ista particula, ꝙ. s. cõuersim prædicatur de re. Vbi nota, ꝙ, vt infra dicetur, differt aliquo modo prædicari per se, & prædicari primo. Ea. n. per se prædicãtur, quæ necessariã habent connexionem ad subiecta, de quibus prædicantur. Sed ea prædicantur primo, quæ prædicantur dicto modo, & tantum ambit prædicatum quãtum subiectum. Vnde licet risibile per se prædicetur de sorte, non tamẽ primo, quia proprium, vt dictum est, per prius respicit speciem ꝗ̃ indiuidua, & cum tanti ambitus sit proprium quanti sunt species, ideo dicitur prædicari primo, seu conuersim de specie. Notandum, ꝙ licet proprium vni speciei cõueniat, tamẽ nihil prohibet propriũ vnius speciei participatione multis aliis speciebus conuenire, sicut proprium est igni quod sit calidus, & tamen multis aliis speciebus hoc conuenit inquantum ignẽ participant ab igne. Sciendum est etiam, quod propriũ alicuius speciei aliquãdo sumitur sub vno nomine & vno significato, vt risibile est propriũ hominis, aliquãdo vero sub duobus oppositis cum disiunctione, vt proprium est numeri ꝙ sit par vel impar, & sic patet de proprio &c.

Caput 8. De origine Accidentis & distinctione ipsius.

ACcidens vero est, quod cõtingit eidẽ inesse, & nõ inesse præter subiecti corruptionem. Ad quod intelligendum, sciendum est, quod vnũ potest depẽdere ab alio dupliciter. Vno modo sicut ab eo, quod est prius eo ad minus natura, & isto modo vna res dependet ab alia quatuor modis, sm̃ ꝙ quatuor sunt causæ. Dependet. n. in homine corpus ab anima, sicut à forma, & anima à corpore sicut à materia, & homo à Deo, sicut à causa efficiente, & à beatitudine sicut à causa finali. Alio mõ põt esse depẽdẽtia alicuius rei ab alia, sicut ab eo, quod se habet ad ipsam cõsecutiue. Sicut corpus depẽdet à figura, & linea à rectitudine vel curuitate. Nõ. n. potest inueniri corpus in quo nõ sit figura, vel linea, in qua nõ sit rectitudo, vel curuitas, & isto mõ depẽdet omne subiectũ à propria passione. Vnde quæcunque dependẽtia sit in rebus, siue causalis, siue consecutiua, & vna res ità depẽdet ab altera, ꝙ esse suum nec actu nec aptitudine sine illa possit conseruari, certum est, ꝙ ista sine illa, à qua sic depẽdet, non potest intelligi esse, non enim posset intelligi materia esse sine forma. Vbi nota, ꝙ intelligere aliquã rem sine alia potest dupliciter contingere. Vno modo in prima operatione intellectus, in qua, s. intellectus intelligit solum significatũ termini. Alio modo in secunda operatione intellectus, in qua intelligit componẽdo vel diuidendo per esse vel per non esse, sicut cum intelligo Petrũ esse, vel nõ esse album. In prima autem intellectione possum intelligere corpus sine figura, & omne subiectũ sine propria passione. Nõ. n. figura est de essentia corporis, cũ corpus sit in genere quãtitatis, figura vero in genere qualitatis, & ideo intellectus potest intelligere corpus non intellecta figura. Non tamen posset intelligere corpus isto modo non intellecto continuo, quia continuum est de essentia corporis. In secũda vero operatione intellectus, nõ possum intelligere corpus esse sine figura, qa corpus nunquam potest esse sine figura, nec subiectũ sine propria passione, vt dictum est. Cũ autem subiectũ non habeat talem dependentiam ab accidente communi, nõ enim necessario sequitur subiectũ, sicut figura sequitur principia essentialia corporis. nam, si corpus est, necessario habet positionẽ partiũ in toto, vt infra dicetur, qa positio est differentia quantitatis. ad hanc autem necessario sequitur figura, quod non contingit de accidẽte communi respectu sui subiecti. ergo subiectũ potest intelligi nõ intellecto accidente cõmuni, & potest intelligi esse non intellecto accidente communi. Sine accidente vero proprio non potest intelligi esse, cum sine accidente proprio esse non possit. Nam ablata figura non erit situatio partium, & per cõsequens non erit corpus, ergo non poterit intelligi esse sine eo. Potest ergo accidens inesse & non inesse præter subiecti corruptionẽ, cũ esse subiecti nõ dependeat aliquo modo ab esse suo, vt dictum est. & sic patet

tet prædicta descriptio accidentis. Sciendum tamen est, ꝙ aliquod accidens cõmune potest inueniri, quod respectu huius subiecti singularis ita se habet, ꝙ causat ex principijs essentialibus eius, puta nigredo corui, quæ causat ab hac siue ex hac materia signata corui necessario, loquendo igitur de tali accidente, dico, ꝙ non posset intelligi hoc subiectum esse sine eo, & hoc dicitur accidens inseparabile, quod ita se habet ad principium singulare, sicut accidens proprium ad principium speciei. Et, quia materia signata est extra intellectũ speciei, de intellectu enim hominis est habens humanitatẽ & nõ plus, vtrum autẽ tale habẽs sit hoc signatũ, vel illud, non est de intellectu explicito hominis. sicut differentiæ sunt extra intellectũ generis, vt supradictũ est, ideo potest intelligi coruus siue species corui esse sine nigredine, vel ẽt cũ albedine, & propter hoc accidẽs inseparabile collocatur cũ accidente communi, & nõ cum proprio. licet aliquo modo conueniat cum vtroque, vt dictum est. Sic ergo accidens quoddã est inseparabile, & quoddam est separabile. Accidenti inseparabili conuenit prædicta diffinitio accidẽtis, s. ꝙ subiectum potest intelligi esse sine eo, si sumatur subiectum pro specie, & non pro singulari. Sciendum est autem, ꝙ licet subiectum possit separari ab alio accidẽte, vt dictũ est, non tamẽ accidens potest separari à subiecto actu vel aptitudine. & dico aptitudine, nam licet Deus possit aliquod accidens separare à subiecto, vt cõmuniter tenetur de accidentibus hostiæ cõsecratæ, tamẽ ꝙ illa accidentia non habeant aptitudinẽ ad subiectum, hoc est impossibile. Quod enim est de ratione propria alicuius ab eo separari non potest, sed inesse actu vel aptitudine subiecto est de ratione propria accidentis, quia accidẽtis esse est in esse, ergo ab eo separari non põt. Hoc autẽ potest patere ex his, quę supradicta sunt de specie. Cũ enim accidentia & omnes formæ substantiales non sine actus purus, qui de se plurificabilis non est, si ipsa plurificentur numero, hoc est propter potentialiter, quã habẽt essentialiter, vt scilicet sint pars realis alicuius cõpositi, siue substantialis, siue accidẽtalis. Vnde sicut materia & forma sunt partes rei substantiales ita accidẽtia sunt partes rei accidẽtales, sicut albedo, quæ est pars huius cõpositi, quod est hõ albus. Cũ aũt oĩa accidentia sint talia, ergo necessario oportet ꝙ insit subiecto actu vel aptitudine, & sic patet de accidẽte, & de quinq; p̃dicabilib⁹ &c.

Tractatus de Prædicabilibus finis.

TRACTATVS PRIMVS DE PRÆDICAMENTO SVBSTANTIÆ.

In quatuor capita diuisus.

Caput Primum. De diuersis modis prædicandi.



Nunc dicendũ est de prædicamentis, & quia prædicamentũ dicit quædã prædicabilia ordinata in ordine prædicamẽtali, videndũ est quot modis fit prædicatio. Vbi nota, ꝙ aliquid de aliquo dr̃ prædicari tripl'r, i. vniuoce, æquoce, & denoĩatiue. Vniuoce dicũtur prædicari, quæ nõ solum cõueniũt his, de quibus prædicatur quantũ ad nomẽ, sed ẽt quãtum ad rationem essentialẽ, & Dico hic rõnem illud, quod per diffinitionem dicitur, seu significatur, vel per aliquid, quod sumatur loco diffinitionis. Sicut animal prędicatur de homine & de boue, vnde nõ solũ hoc nomẽ animal conuenit homini & boui, sed etiã diffinitio eius essentialis, quæ est, corpus animatũ sensibile. Non solum enim vere dicimus, ꝙ homo

A est animal, sed etiam ꝙ homo est corpus animatum sensibile, & similiter est de boue. Equiuoce vero dicuntur prædicari, quæ de pluribus prædicãtur s̃m idem nomẽ, non tamen secundum eandem rationem, & isto modo p̃dicatur canis de latrabili, & de marino. Licet. n. s̃m idẽ nomen canis de vtroq; prędicetur, tamen alia ratione cõuenit cani latrabili q̃ marino. Ratio enim latrabilis est, ꝙ est animal gressibile quadrupes, quæ nõ conuenit marino. Sciendum est autem, ꝙ sub æquiuocis cõprehenduntur analoga. Prædicantur enim analoga de pluribus inquantum dicuntur ad vnum, vt sanum dicitur de animali primo & proprie, est enim sanum, adæquatũ in humoribus, quod non potest esse nisi in animali, dicitur tamen sanum de vrina & medicina. Nam dicimus, hæc vrina est sana, quia est signũ sani, quod est in animali, & hęc medicina est sana, quia est causa sani, quod est in animali. Vnde licet hoc nomen sanum de animali & de vrina dicatur, tamen ratio sani non potest dici de vrina. Non. n. B vrina est adæquata in humoribus, sed est signũ talis adęquationis, & sic prædicatio analoga aliquo modo cõuenit cũ ęquiuoca, vt dictum est, & aliquo modo cum vniuoca. Licet enim sanum, quod de vrina dicitur, non dicat suam rationem, s. adæquationem humorum in vrina, nõ tamẽ dicit aliam rationem, sed eãdem adæquationẽ humorum dicit, cuius vrina est signum. Denominatiue vero dicũtur prædicari, quæ concreta sunt adiectiue, & ab aliquibus accidentalibus abstractis denominãtur, seu deriuantur. vt album de homine prædicatur, & de equo denoĩatiuẽ, quia albũ deriuatur ab hoc abstracto, quod est albedo, quæ est in homine, quæ sic in abstracto sumpta de homine prædicari non posset. Nulla enim pars, vt supradictum est, potest de toto prædicari. Albedo enim est quædã pars accidentalis hominis albi, & sic de eo p̃dicari non posset. Concernitur autem & dicitur album, quod idem est quod habens albedinem, & tale potest de homine prædicari. Ad videndum prædicamenta sciendum est, ꝙ C prædicamentum seu genus generalissimũ dupliciter potest accipi. Vno modo pro ipsa intẽtione prædicamẽtali, seu vniuersalitatis. Alio modo pro ipsa re, in qua talis intentio fundatur, vt dictum est. Primo modo prædicamentum est ens rationis. Secundo modo est ens reale. Ad maiorẽ autem notificationem horum sciẽdum est, ꝙ ens in sua maxima vniuersalitate diuiditur. Quinto Metaph. in ens per accidens & in ens per se. Ens autẽ per accidẽs tot modis diuiditur quot modis aliquid prędicatur per accidens, de quibus supradictum est. Ens per se diuiditur, quia quoddam est in anima, & quoddã extra animam. Ad sciẽdum autem quid sit ens in anima, nota, ꝙ tripliciter aliquid potest esse in anima. Vno modo effectiue, sicut dicimus, ꝙ archa est in mente artificis anteq; fiat. Alio modo subiectiue, sicut dicimus ꝙ sciẽtia est in anima, vel actus intelligendi, vel verbum, quæ sunt in anima, sicut accidẽs in subiecto. Tertio modo aliquid dicitur esse in anima obiectiue, sicut lignum intellectum D dicitur esse in anima obiectiue. Duobus primis modis ens in anima est ens reale, & dico reale, nõ vt hoc nomẽ res dicitur à reor reris, sed vt dicitur à ratus rata ratum, i. firmũ. Tertio modo sumpto ente, s. vt est obiectiue in animã, in eo possumus duo cõsiderare, s. id, quod est obiectiue in intellectu, puta lignũ, & istud adhuc est res, vel illud, quod conuenit ligno solum, vt est obiectiue in intellectu, & non conuenit sibi s̃m esse reale, s. esse abstractũ ab hoc ligno, et ab illo, & hoc modo ens in anima nõ est res, sed intẽtio, cui rei nihil extra animam respondet, nisi pro fundamento remoto, & sic attribuitur esse non enti. Dicimus enim ꝙ cæcitas est in oculo. Cum autem cæcitas sit non ens, quomodo ergo habet esse, quia dicimus cęcitas est. certe solum esse intentionis, quod nihil habet facere cum ente reali, sed ex opposito ab eo diuiditur. Et si quęratur de tali ente vbi sit subiectiue, dicitur ꝙ est nusquã. Si enim esset in aliquo subiectiue, esset accidẽs, & per cõsequens

sequens ens reale, sed solum habet esse obiectiue. Ens autem reale diuiditur in decem prædicamenta, quę sunt decem genera rerum. Et, quia res est fundamentum intētionis remotum, tamen sm istam duplicem diuisionem possunt dupliciter accipi prædicamenta. Ad sciendum autem prædicamenta oportet diuidere ens reale. Vbi nota, q licet ens non posit esse genus, qa non inuenitur differentia contrahens illud, tamen contrahitur per modos essendi: modus autē essendi alicuius rei potest accipi dupliciter. Vno modo vt est proprietas realis alicuius realiter differens ab eo, sicut dicimus de aliquo, iste habet bonum modum, quia est mansuetus, vel concors. Constat autem, q mansuetudo & concordia, quas diximus modos, res sunt differentes ab eo, cuius sunt. Secundo modo dicitur modus res cōcepta. vno mō respectu suīpsius vt est concepta alio modo, qui quidem diuersi modi considerandi non sumuntur ex diuersis in re existentibus, sed ex habitudine ad diuersa sub qua habitudine res intelligitur. Verbi gratia, substantia, sm q est subiectum accidēsium, significatur per modum substantiæ, quia substātia dicitur á substando: sm autem q á nullo priori depēdet, cui innitaī, significatur vt ens per se. & isti modi sunt idipsum quod substantia differentes sola ratione animę cōcipientis ipsam sm diuersas habitudines, quæ ratio non est ficta, sed accipitur á re: ita enim in re est. Nam & substantia accidentibus, & nulli innititur, tamē istæ nō sunt duæ res distinctæ, sed distinctio inter ista solum est ex ratione. Vnde tales modi sunt ens reale, s. substantia, quæ & substat accidentibus, & nulli innitiī, distinctio tamen eorum est á ratione. Contrahitur autem ens per modos, non q modus sit aliqua differentia contrahēs ipsum, sed quia in ente reali communiter sumpto inueniūtur aliqua entia habētia inter se diuersos modos essendi, quibus nō respondet vna & eadem res, nisi forte ipsum ens in vniuersali. Primi autem modi, quibus contrahitur ens, sunt esse per se, & esse in alio. Esse autem per se est modus prędicamenti substantiæ, esse vero in alio est modus aliorū nouem prædicamentorum. Alio modo adhuc contrahitur ens per duos modos, quorum vnus est esse ad se, & iste modus comprehendit tria prædicamēta absoluta, s. substantiam, quantitatem, et qualitatem. Secundus est esse ad aliud, & iste modus comprehendit septem prædicamenta respectiua, s. relationem, actionem, passionem, quando, vbi, situs, & habere, quę omnia qualiter inter se differant dicetur infra. Notādum est autem, q diuisio entis in decem prædicamenta non est diuisio vniuoci, sed analogi. Ens enim analogice dicitur de eis. per prius. n. dicitur de substantia, in qua maxime saluatur sua realitas. de aliis vero dicitur inquantum sunt aliquid ipsius substantiæ. Quantitas. n. est materia extensa vel extensio substantiæ. Qualitas vero est eius affectio, i. dispositio, et sic de aliis. Vnde de eis prędicatur ens, sicut sanum prędicatur de animali, vrina, & medicina. Diuiditur ergo ens in decem prædicamenta, quæ sunt substantia, quantitas, qualitas, relatio, actio, passio, quando, vbi, situs, & habere, seu habitus, de quibus sigillatim dicendum est, & primo de substantia.

Caput 2. Quid sit Substantia secundum intentionem logicam.

Est autem substantia ens per se existens. Ad videndum particulam huius descriptionis sciendum, q licet de ente plura dicta sint, tamē ens est quod primo occurrit nostro intellectui. Nos enim sumus rationales, idest discursiui, quicquid enim intelligimus fere cū discursu intelligimus, occurrūt autem intellectui nostro primo magis confusa. De potentia enim reducimur ad actum per medium. s. per actum imperfectum, quo intellectus non intelligit determinatam rem, & discurrendo determinat se ad perfectionem, sicut possibile est intelligi rem, vt ponit Philosophus Primo Physicorum exem-

E plum in sensibilibus. Videndo enim in magna distantia aliquid, primo percipio q sit corpus, deinde accedendo video q sit aliud, deinde cognosco q sit homo, deinde q sit Petrus, sic intelligendo discurrit intellectus noster. Primo enim de re cōcipit q sit ens, deinde quód sit substantia, deinde quód sit corpus, & sic vsq ad speciem specialissimam. Confusius autem quod intelligi potest est ens. Ens ergo est illud quod primo occurrit intellectui nostro. Et sic patet qualiter in pdicta notificatione substantiæ sumitur ens. Sed, quia dictum est, quód substantia est ens per se, notandum, q per se diuiditur contra per accidens, sicut dicimus quód homo est animal per se, est autem albus per accidens, & hoc modo nunc sumitur hic per se. Nam quantitas & qualitas non sunt entia per accidens, sed per se, vt dictum est, quia ens per se diuiditur in 10. prædicamenta. Alio modo esse per se diuiditur contra esse in alio. Secundo modo solum substātiæ cōuenit esse per se, & iste est modus proprius eius.

F Vel potest dici, q substantia est ens per se existens, eo q sibi proprie conuenit existere. Aliis vero accidentibus conuenit existere per eam. Sicut ignis per se est calidus, quia omnia sunt calida per eum, est enim eius pprietas esse calidum. Sciendum tamen est, q substantia diuiditur in materiam, formam, & compositum. Materia. n. non dicitur proprie esse per se, cum non habeat esse nisi per formam. Similiter etiam forma non dicitur esse per se, cum non solum habeat esse in materia. Compositum autem proprie dicitur esse per se, & dico compositum, scilicet integratum ex suis partibus, licet enim partes integrales sint compositæ, non tamen dicuntur proprie esse per se. Compositum enim directe est in prædicamento, vt Boethius in commentario prædicamentorum dicit, licet etiam possit dici, q forma & materia & partes integrales sint per se, quia non sunt in alio, sicut accidens in subiecto. Notandum, q licet hic describatur substantia composita, tamen dupliciter potest esse substantia cō-

G posita, s. natura & suppositum. Dico autem hic naturam, vt est humanitas, suppositum autem non sumo hic pro singulari in genere substantiæ, sed pro concreto naturæ vt homo. Humanitas. n. licet forma dicatur, est tamē cōposita ex materia & forma, vt supra dictū est, dicit enim humanitas animam & corpus. Ita tamē humanitas siue quæcunq natura dicit formam substantialem, & materiam, q de suo principali significato pscindit omne aliud á prædicta forma, & materia, non autem sic est de supposito, quod est homo. Homo enim de suo principali significato dicit habens humanitatem, seu habens talē formā & materiam, quā dicit humanitas, & qa habens humanitatem potest esse suppositum non humanū, vt patet de humanitate Christi, quæ suppositatur supposito diuino. Vel potest habere aliqua alia, puta accidentia, quæ humanitas omnino præscindit, ideo in creaturis differunt suppositum, & natura, & quia natura, puta humanitas, est quid habitū existens in habente, licet sit composita,

H tamen sibi non proprie conuenit esse per se. Proprie ergo ens per se dicitur substantia cōposita, quæ est suppositum: & hic est causa, quare genera & species substantiæ sumuntur in concreto & non in abstracto, non sic aliorum prædicamentorum. Forma autem substātialis, quæ est pars compositi, de se non substat accidentibus, sed cōpositum. forma vero, quæ est natura, seu essentia, vt humanitas, quamuis sit composita ex materia & forma, tamen in suo signato præscindit substare accidētibus. Alia vero accidentia ita se habent, q eorum genera & species sunt formæ, cum tamen ex eis cum subiecto non sit vnū per se. Dicitur autem postea q est existens. Vbi nota, q in creaturis esse essentiæ, & esse actualis existentię differunt realiter, vt duæ diuersæ res. Quod sic patet, illud enim, quod est extra essentiam alicuius, differt realiter ab ea, esse autem actualis existentiæ est extra essentiā rei, nam diffinitio indicat totam essentiam rei, esse autē

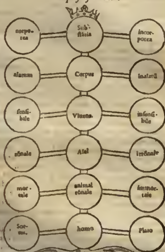
actualis

actualis existentiæ est extra diffinitionem, quia in diffinitione ponitur solum genus & differentia, & nulla fit mẽtio verũ res diffinita existat, vel nõ existat. Apparet etiã hoc manifeste. Nam impoße est posse intelligere aliquam rem non intelligẽdo ea, q̃ sunt de essentia eius, tñ constat ꝙ ego intelligo rosam, nõ intelligendo vtrum actu sit vel non: ergo actu esse, vel esse actualis existentię differt realiter ab essentia. vnde citra primum in quacũq; substantia creata est cõpositio esse & essentiæ, q̃ non est compositio materiæ & formæ, sed est cõpositio duorum principiorum supposin. Quorum essentia est potentia & esse est actus. Vnde esse respectu essentiæ dicitur accidens, q̃a est extra essentiam rei, & dicitur substantia, quia est in genere substantiæ, sicut principium suppositi, & est actus simpliciter, q̃a in genere substantiæ, licet nõ sit forma, q̃ est actus materiæ, & est actus s̃m quid, quia essentia, cui aduenit, non est pura potentia, sicut est pura materia. Sciendum tñ est, ꝙ esse essentiæ per prius conuenit speciebus, quia, vt supradictum est, sola spẽs diffinitur, & B diffinitio significat esse essentiæ, & per posterius dicitur de indiuiduo, seu cõuenit ei. Esse aũt existentię per prius conuenit indiuiduis, ablato. n. esse indiuiduorũ, impossibile est aliquid aliud remanere, vt Philosophus dicit, libro Prædicamentorum, posterius autem conuenit ipsis speciebus. Vnde existere sic de genere & specie dicitur, sicut accidentia cõmunia. Sic. n. dicitur homo existit, q̃a Petrus existit, sicut homo currit, quia Petrus currit.

Caput 3. De Prima & Secunda substantia quid sint, & de ordine substantia.

Diuiditur aũt substantia in primam & secundam. Est aũt prima substantia, quæ proprie principal'r & maxime dicitur substare, q̃a nec in subiecto est, nec de subiecto dicitur. Ad videndum autem prędictam descriptionem, sciendum est, ꝙ substare dicitur dupl'r, scilicet pro substare accidentibus, sicut dicimus, ꝙ substantia substat accidentibus, & ꝓ substare vl'ibus, sicut C dicimus, ꝙ minus vl'e substat magis vl'i. stat. n. sub eo in ordine prædicamentali. Vnde maius vl'e de minus vl'i prædicatur. Si substare sumatur primo modo, sic prima substantia ꝓprie substat. Sicut. n. supradictum est illud inest alicui proprie, quod inest per se ei, & non per aliud, sicut calor proprie inest igni, sic eodem mõ inest primæ substantiæ substare accidẽtibus. Licet. n. superficies substet colori, & linea curuitati, tale substare habent non per se, sed per aliud, s. per substantiam primam. Remota. n. inhærentia superficiei & lineæ, quã habent ad primam substantiam, actu & aptitudine non erit superficies nec linea. Substant igitur accidentibus, quia substantia prima substat eis. Proprium ergo primæ substantiæ est substare accidentibus. Ex quo sequitur, ꝙ substare accidentibus insit principal'r & primo substantiæ primæ. Illud enim primo conuenit alicui, quod conuenit sibi & non per aliud. Petro. n. non conuenit primo esse risibile, quia sibi per aliud, s. per hominem, vnde homini conuenit primo esse risibile. Sic licet substare accidentibus conueniat substantiæ primæ & secundæ, tñ secundis substantiis, s. generibus & speciebus conuenit secundario, quia conuenit eis per indiuidua, quæ sunt primæ substantiæ, non. n. homo currit, nisi quia Petrus vel Sortes currit. Et sic patet qualiter prima substãtia substat ꝓprie & principal'r. Secundo dicitur, ꝙ substat maxime & sumitur substare secundo modo. s. pro esse sub alio: sicut minus vl'e sub magis vl'i. Cum autem primæ substantiæ subiiciantur omnibus speciebus & generibus, quæ sunt supra se, species verò & genera nõ subsunt tot, ergo primæ substantiæ respectu secundarum, isto mõ maxime dicuntur substare. Dicitur postea, ꝙ non dicuntur de subiecto, quia nõ sunt prædicabilia de aliis, sicut spẽs & genera. Et non sunt in subiecto, quia non sunt accidentia, sola. n. accidentia sunt in subiecto, vt hic sumitur esse in subiecto. Et sic patet A descriptio primæ substantiæ, seu indiuidui. Secundæ verò substantiæ dicuntur spẽs & genera, quæ sunt in p̃dicamento substantiæ. Differentiæ verò, q̃ cadunt ex latere, non ꝓprie dicuntur substantię, q̃a non proprie dicuntur esse in p̃dicamento nisi forte reductiue. Dicuntur aũt secundæ substantiæ. quia secundo, vt dictum est, substant accidentibus. Inter secundas autem substantias dicuntur magis substãtiæ spẽs q̃ genera, non ꝙ substãtia suscipiat magis & minus, vt infra dicet, sed q̃a vtroq; modo substandi magis substant spẽs q̃ genera, vt ex dictis haberi potest. Species verò specialissime dicuntur æqual'r substantiæ, quia ęqualiter omnibus substant. Et sic patet de primis & secundis substantiis. Qualiter autem prædicamentum substantiæ sit ordinatum, patet in arbore Porphyrij, q̃ gratia exempli ponimus, licet non in toto repetiam eam veram. nam rationale animal nõ est genus, vt ipse ponit, nec dij sunt rationales, vt ipse dicit.

Porphyrij arbor.



Caput 4. Quòd substantia non suscipit contrarietatem, nec magis & minus, licet sit subiectum vtriusque per sui mutationem.

Restat nunc dicere de cõitatibus & ꝓprietatibus substantiæ. Habet aũt substantia duo cõia cum aliquibus accidentibus, s. ꝙ non suscipit contra- D rietatem, & ꝙ nõ suscipit magis & minus. Ad q̃ intelligenda, sciendũ est, ꝙ q̃dã formę habent in se latitudinẽ, quædam verò non, & q̃a quædam formã habent p̃dictã latitudinem, iõ habent contrarietatẽ, licet nõ semꝑ sit verum in oĩbus. Ad sciendum aũt prædictam latitudinem, nota, ꝙ in rebus spiritualibus augmentum transfertur à quantitate corporali. dr̃ aũt in quãtitate corporali aliq̃d magnũ s̃m ꝙ ad debitam ꝑfectionem quãtitatis ꝑducit̃. Vnde aliqua quãtitas reputatur magna in homine, q̃ nõ reputatur magna in elephante. Sic etiam in formis dicit̃ aliq̃d magnũ ex hoc, ꝙ est perfectũ, perfectio aũt formæ dupliciter põt considerari, vel s̃m ipsam formã, vel s̃m participationem subiecti: primo mõ dicitur ipsa forma parua vel magna, vt parua albedo: secundo mõ dicitur magis vel minus, vt magis vel minus albũ. Formæ ergo q̃ de se indeterminatæ sunt, vt magis vel minus, seu perfectius & imperfectius sunt in subiecto, illæ formæ di-

cuntur prædictam habere latitudinem, & prædictos gradus intensionis & remissionis. Ad sciendum aũt quæ sint illæ formæ, nota, ꝙ in forma tria possumus considerare. Primo, si agens põt se diuersimode habere ad eam. Secundo si subiectum eam recipiens aliqñ sit magis vel minus dispositum ad ipsam. Tertio qualr ipsa forma participatur à subiecto. Vnde in illis formis, in quibus agẽs non se habet diuersimode, nec aliqñ subiectũ est magis, & aliqñ minus dispositum, illæ formæ non habebunt pdictam latitudinem, sed in vltima pfectione suæ speciei semper recipiunt in subiecto. verbi gratia, Si.n.aer esset semper eodem mõ dispositus ad recipiendum lucem, & illuminans aerem eodem mõ semper se haberet, nunq̃ lumen in aere reciperet magis nec minus, nec aer esset magis vel minus illuminatus, sed qa aliquod istorum variat, iõ aliter se habet de lumine. Cum aũt in formis substantialibus semper eodem mõ se habeat agens, & subiectũ, qd' est materia prima, sit semper ęque dispositum, forma ergo substãtialis non habebit latitudinem pdictam. Qd' ipsa materia pma sit semper ęque disposita, non oportet pbare, qa clarum est. De agente vero seu pducente formam substantialẽ patet. Licet.n.tale agens diuersimode se habeat abiiciendo dispõnes cõtrarias ab ipsa materia, & hoc faciat virtute formarum accñtalium, seu qualitatum, tñ formã substantialẽ introducit virtute suæ formę substantialis q̃ vniformiter se habet in oĩbus generalib9 eiusdem speciei. Et idem & eodem mõ põt concludi de ppriis passionibus, q̃ simul cum subiecto pducuntur & subiectum respectu earũ aliquo mõ se habet actiue, vt supra dictum est. Tales igit formę, tã substantiales q̃ pprię passiones, quia agens ad eas pducendas non se habet diuersimode, & qa subiectum eas recipiens semper eodem mõ est dispositum, iõ non suscipiunt magis nec minus. Si verò subiectum nõ esset eodem mõ dispositum ad formam, vel agens, adhuc diuersimode se haberet, oportet considerare tertium quod dictum est, s. qualr ipsa forma participatur à subiecto. Nam, si participatur sm rõnem indiuisibilitatis, talis forma non suscipiet magis nec minus, sicut patet de spẽbus numeri, q̃ consistunt in indiuisibili vnitate. Et de spẽbus quãtitatis continuæ, sm numeros, vt bicubitum, tricubitum, & de aliq̃bus relationibus, vt duplum & dimidiũ, & de figuris, vt trigonum & tetragonum, & quia oẽs quantitates & figuræ sic recipiuntur in subiectis, iõ quãtitas & figura, & hæ relationes non suscipiunt magis nec minus. Non solum autem de quãtitatibus sic consideratis, sed simplr loquendo de quãtitate, vt linea, superficies, & corpus, verum est ꝙ nõ suscipit magis nec minus. Cuius rõ est, quia perfectio & imperfectio quãtitatis est sm maiorem vel minorem extensionem, sm quã aliquid dicitur maius aut minus, nõ autem maior vel minor extẽsio est eã sufficiens, ꝙ aliqd dicatur magis vel minus, quia non dicit esse sm extẽsionem, vt patet in aliis formis, in quibus est extẽsio, & non intensio, sicut in formis inãiatorum & brutorũ, quorum formæ sunt extensæ, & non dicunt sm magis & minus. Patet ergo q̃ formę suscipiunt magis & minus, & q̃ non: quia videlicet habentes pdictam latitudinem suscipiunt magis & minus. Ex his scitur statim q̃ formæ recipiunt contrarietatem, & q̃ non. Nulla.n.forma, quæ non recipit magis & minus recipit contrarietatem. Vbi nota, ꝙ formarum, q̃ habent latitudinem pdictam, quædam habent eam solam seruando eandem spẽm, quædam verò in genere & in specie. Nam tales gradus latitudinis sunt vsq; ad vltimum, in quo saluatur spẽs illa, quem gradum si transeat forma variabit spẽm, & remanebit sibi idem genus, & in ista secũda specie habet etiam gradum, quãdiu perueniat ad vltimum, quem si trãscenderet, non esset in eadem specie. verbi gratia, Croceum habet gradus, & fit magis croceum quãdiu veniat & fiat rubeum, & licet rubedo sit alia spẽs q̃ croceitas, sunt tñ eiusdem generis. Conueniunt.n.in hoc, ꝙ est participare lucem incor-

E poratam, & de rubeo venitur ad nigrum vsq; ad vltimũ gradum nigri, qui in eodem genere trãscendi non potest. Si etiam croceitas remittatur, fit palliditas, & postea albedo, & istæ formæ istorum duorum graduum, s. albedo & nigredo sunt contrariæ. Nota, quod multi moderni tenent ꝙ duo gradus faciunt vnam cõtrarietatem, sicut albedo & rubedo, Albus & magis albus. Et apud ipsos duplex est contrarietas, s. completa & incõpleta. Prima est inter extrema maxime distantia, s. inter albedinẽ summam, & nigredinem summam. Secunda est inter gradus medios, quia duo gradus distincti numero non compatiuntur se adinuicem & denominatiue in eadẽ parte subiecti, sicut gradus vt duo & gradus vt tria, & sic de singulis. Vnde talis latitudo, s. perfectius & imperfectius participari à subiecto sequitur formas aut ratione formæ, aut ratione subiecti. Rõne formæ, vt patet in coloribus: nam lux incorporata magis vel minus participata causat spẽs contrarias. Nam spẽs, quæ perfectius participat

F de tali luce, puta albedo, est contraria speciei, q̃ imperfectius talem lucem participat, puta nigredo, & in talibus inuenitur contrarietas. Qñ verò tali latitudine non participat ratione formæ, sed solum rõne subiecti, vt patet de magis vel minus illuminato, tũc talis forma, licet recipiat magis vel minus, tñ non habet contrarium, lumini.n.nihil est contrarium, & tñ constat, ꝙ aer est aliquãdo magis illuminatus & aliqñ minus. Vbicunque.n.est cõtrarietas, ibi est magis & minus, & latitudo prædicta in formis. Vbicũq; verò talis latitudo non est, ibi non est vera contrarietas. Et dico vera cõtrarietas, quia quædã dicuntur contraria, quæ opponuntur sm habitum & priuationem, sicut rationale & irrationale, par & impar, sicut dicimus, & in vnoquoq; genere est vna prima cõtrarietas, quæ non est vere cõtrarietas, sed magis est habitus & priuatio, & hoc idem dico de omnibus contrariis immediatis, s. ꝙ non opponũtur vere contrarie, licet sint habitus & priuatio. Sanitas.n. & ægritudo sic opponũ-

G tur: nam, si sanitas est humorum æqualitas, & ægritudo inæqualitas, & quia æquale & inæquale opponũtur priuatiue, melius diceretur, ꝙ sanitas & ægritudo opponuntur per modum habitus & priuationis q̃ contrarie, & hæc est causa quare non dicuntur habere medium.

Sciendum est autem, licet, vt dictum est, in aliquibus inueniatur latitudo & gradus, non tñ est intelligendum, ꝙ, cum vna forma intenditur, ꝙ augeatur per additionem gradus ad gradum, ita ꝙ sint ibi duo gradus distincti quorũ vnus addatur alteri, & posset ab eo distincte signari, sed fit tale augmẽtum inquantum forma imperfecta fit perfecta, ita ꝙ ipsa perfecta habet plusq̃ prius non sm partes signabiles diuersas, sed virtute, ita ꝙ primus gradus continetur in secundo, virtute, sicut imperfectum cõtinetur in gradu perfecto. Ex istis patet, ꝙ, qa substantia non suscipit magis vel minus, vt dictum est, ꝙ substantiæ nihil est contrarium. Et sic patent cõmunitates substantiæ. Proprium aũt substantiæ est, ꝙ sm sui

H mutationem sit susceptibilis contrariorum. Dicitur aũt hoc esse proprium substantiæ, quia sibi soli per se conuenit. Nam si aliqua dicuntur suscipere cõtraria, sicut linea dicitur recta vel curua, tñ linea non suscipit ista nisi ratione substantiæ. Datur etiam instãtia de oratione & opinione, quæ eadem manens, aliquando est vera, aliquãdo est falsa. Ad quam respondet Philosophus, ꝙ hoc non fit sm mutationem orationis, vel opinionis, non.n.mutatur oratio, vel opinio, dũ Sortes sedet eo surgente, sed mutatur res, non.n.per sui mutationem oratio vel opinio dicitur esse susceptibilis cõtrariorum, sed per mutationem rei significatæ. Soli ergo substantiæ huiusmodi cõuenit, & si aliis conuenit, huiusmodi est ratione substantiæ, in qua habent esse, vt patet de superficie, quæ est susceptibilis albedinis & nigredinis, de cuius essentia est actu vel aptitudine esse in substãtia, vt supra dictum est, & sic patet de Prædicamento substantiæ &c.

TRACTATVS SECVNDVS DE PRÆDICAMENTO QVANTITATIS

In octo capita diuisus.

Cap. 1. De numero, qui est quantitas discreta.



Vantitas diuiditur in continuam & discretam. Dicitur aũt discreta quantitas, cuius partes inter se ita se habẽt, ꝙ sunt separatæ, & ad vnum cõem terminum non copulanť. Partes.n. huius numeri, q̃ est decem, ad nullum cõem terminum copulanť. Non.n.in numero, qui est 10. inuenitur aliqua particula, ad quã copulentur aliæ particulę, cũ oẽs particulæ eius sint separatę vna ab alia. Continua verò quantitas dicitur, cuius partes ad vnum cõem terminum copulant, quia oẽs sunt coniunctæ, & nõ sunt actu separatæ, sed sunt separabiles, vt infra diceť. Diuiditur aũt quãtitas discreta in numerum & orõnem, est aũt numerus multitudo ex vnitatibus aggregata. Aliter autẽ diffinitur numerus sic, Numerus est multitudo mensurata ꝑ vnum. Ad videndum aũt ꝓdictas diffõnes, sciẽdum est, ꝙ vnum conuertiť cum ente, & vnũ est ꝑncipium numeri. Vnum aũt primo mõ sumptum nihil aliud est q̃ ens indiuisum. Addit aũt vnum supra ens negõnem seu ꝓuationem diuisionis, & qa oẽ ens est vnum isto mõ sumptum, iõ vnum sic sumptũ nõ solũ est in genere quãtitatis, sed in oĩbus generibus sicut & ens, iõ vnum est de transcendentibus, & multitudo causata ꝑ vnum isto mõ sumptũ non est numerus, q̃ est spẽs quantitatis, sed est de transcendẽtib. Dicimus.n. esse quatuor angelos, vel tres ꝑsonas in diuinis, & tñ nec in Angelis, nec in Deo est quãtitas. Vnum aũt, qđ est ꝑncipium numeri, addit sup vnũ qđ conuertitur cũ ente nõ rem aliquã, sed cõcernit illud addẽdo sibi duas rõnes, s. qa dicit non oẽm indiuisionẽ, i. nõ dicit oẽ ens inquãtum est indiuisum, sed dicit ens indiuisum quãtitatis cõtinuæ, & dicit rõnẽ mẽsuræ discretę. Quia.n. numerus, q̃ est spẽs quãtitatis, causatur ex diuisione cõtinui, supponať, ꝙ diuideremus vnam lineam in multas partes, cũ quælibet pars lineę, q̃ sic diuidiť sit indiuisa, & linea sic cõsiderata est vnum. Vnde vnum nihil aliud est q̃ continuũ indiuisum. Vnũ ergo, qđ conuertiť cũ ente, dicit ens indiuisum, quodcũq; sit illud. Vnũ aũt qđ est ꝑncipium numeri dicit ens cõtinuum indiuisum, & numerus ex talibus vnitatibus aggregať, vbi sunt multa cõtinua diuisa abinuicẽ, & in se indiuisa. Secunda rõ, quã addit vnum, qđ est ꝑncipium numeri supra vnum, qđ conuertitur cũ ente, est rõ mẽsuræ discretę. Vbi nota, ꝙ mensurari discreto põt sumi dupl'r. Vno mõ vt idẽ sit qđ certificari apud intellectum quot sunt aliquæ res, inquãtum aliqs ꝑ vnum aliquotiens replicatum certificať de numero illorũ, q̃ numerat: & isto mõ sumpta mẽsura est ꝓprietas accñtalis ipsius numeri, & cõuenit etiã vni, qđ conuertitur cum ente. Alio mõ sumitur mẽsurare, ꝓ eo qđ est facere tot res formal'r. sicut albedo formal'r facit albũ, & talis mẽsura est de rõne vnius vel numeri. Habemus ergo qđ est vnũ, ex cuius aggregatione fit numerus, & qual'r sit mensura essential'r & accidental'r. Ad vidẽdum aũt quid sit multitudo, sciẽdum, ꝙ, vt supradictũ est: primum, ꝙ intellectus noster intelligit est ens: scđo verò intelligit negõnem entis, prout intelligiť aliud non esse hoc ens. Ex his duobus statim intelligit diuisionem. Vnde diuisio est distinctio ꝑ ens, & nõ ens: tertio intelligit vnũ, qđ priuat diuisionem. Est.n. vnum ens, in quo nõ est ꝓdicta diuisio, & sic intellectus vnius posterior est intellectu diuisionis, sicut intellectus ꝓuationis posterior est intellectu habitus q̃ priuat: quarto intelligit multitudinem, q̃ dicit duas negõnes, quarum vna est, ꝙ hoc non sit illud, & altera est, ꝙ quodlibet eorũ non sit diuisum, & ꝑ consequens sit vnũ, & ꝓpterea multitudo diffiniť ꝑ vnum, qa nunq̃ dicuntur multa, nisi quodlibet eorum sit vnum, seu ens indiuisum. Et sicut modo sumpsimus ens, & diuisionẽ & vnum & multitudinẽ in transcendentib⁹, sic sumatur in quãtitate, ita ꝙ sicut sumebatur ens, ita sic sumatur continuũ, licet aliqua differentia sit inter ea, vt supra dictũ est. Sciendum, ꝙ hæc multitudo, q̃ est in quãtitate, est multa cõtinua quorum vnũ non est aliud, & quodlibet eorũ est indiuisum in se, siue vnũ, qđ idem est, & sic patet prima diffõ numeri, s. numerus est multitudo ex vnitatibus aggregata. Patet etiã secunda diffinitio, s. numerus est multitudo mẽsurata per vnũ. Nam qa vnum multotiens replicatum causat multitudinem, per hoc certificamur de multitudine quãta sit discrete, & sic vnum est mensura multitudinis, & patet de numero &c.

Cap. 2. De secunda specie quantitatis discretæ, scilicet de Oratione.

B Oratio est vox aggregata ex distinctis syllabis eam mensurantibus, & in partibus suis non habens ꝑmanentiam. Ad intelligẽdum autem prædictam diffinitionem, sciendum, ꝙ vox non ponitur hic ꝓ qualitate. Est.n. vox in tertia specie qualitatis, vt infra patebit, sed pro aliquo quod fuit in voce, quia in tali voce sunt multæ dictiones, & syllabæ, quæ licet indiuisibiles sint, tñ sunt successiue. Nam vna succedit alteri, vnde in talibus syllabis est duo considerare, s. indiuisibilitatẽ earum & successionem, talis autem indiuisibilitas non est indiuisibilitas vnitatis, alioqn oratio esset numerus, sed est indiuisibilitas mẽsurans durationem, sm ꝙ tales plures syllabæ indiuisibiles plus durant q̃ vna. Vnde, si in oratione cõsideramus indiuisibilitatem syllabarum per hoc conuenit cum numero, si vero ibi consideratur mensura durabilitatis, quæ tñ non est semper stans, sed est successiua, in hoc conuenit cum tẽpore, quod est mensura successiua, & successiuorum, vt infra patebit. Non tñ oratio est numerus simpliciter, sed est numerus pertinẽs C ad mensuram durationis. Nec est tempus continuum qđ nihil aliud est q̃ successio continuata semper diuisibilis, sed est successio aliquorum indiuisibiliũ, puta syllabarũ. Sciendum est autem, ꝙ Philosophus in lib. Prædicamentorum dicit, ꝙ oratio mẽsuratur syllaba breui & longa. Alius textus habet ꝙ syllaba breuis & longa mẽsuratur oratione. Mensuratur aũt oratio syllaba eo mõ, sicut dictum est, ꝙ numerus mẽsuratur vnitate, quæ indiuisibilis est inquãtum hmõi. Sil'r etiam oratio mensuratur syllaba, q̃ vt dictum est, indiuisibilis est. In hoc autem, ꝙ dicitur, talis syllaba breuis est, vel lõga, non est intelligendum ꝙ talis breuitas vel lõgitudo pertineat ad tempus continuum, ita videlicet, ꝙ orõ sit aggregata ex multis tꝑibus continuis, alioquin non esset alia spẽs à tempore. Partes.n. tꝑis non faciunt aliam spẽm à tꝑe, sed indiuisibili durationi syllabæ aliqñ coexistit tẽpus continuum, seu simul cum eo existit, quod tempus aliqñ est breue & aliqñ longum. Vnde tẽpus continuum est mensura suc- D cessiuorũ, q̃ sunt in motu. Syllabæ verò existunt in quodam indiuisibili, & sine motu, licet sint cũ mutatione & successione, sub aliqua tñ mensura, vt dictum est. Vnde mensura, q̃ est tempus, & mensura, q̃ est ipsius syllabæ, licet sint diuersæ mensurę durationum, seu durabilium, tñ possunt simul existere, & sic syllaba dicetur breuis vel lõga non ex longitudine vel breuitate continua, quæ sit in ea, cum ipsa sit indiuisibilis, sed ex longitudine & breuitate temporis continui, quod ei coexistit. Aliqui tñ dicunt, ꝙ licet syllabæ nõ sint motus, tñ fiunt per motum, cum aũt omnis motus mensuretur tẽpore continuo, propter hoc syllabæ dicuntur lõge vel breues ex lõgitudine vel breuitate tꝑis continui mẽsurantis motus, ꝑ quos syllabæ fiunt. Alij dicunt aliter de orõne. Secundum.n. eos, cum numerus causeť ex diuisione cõtinui, & nihil addat supra cõtinuum nisi diuisionem, in qua quodlibet est indiuisum, & tñ est alia species quantitatis, q̃ continua, ita

E accidit de oratione respectu tpis. Nam oro est in multa tẽpora diuisa, quorum quodlibet est indiuisum, & tñ est alia spẽs à tempore, & sic patet de quãtitate discreta &c.

Cap. 3. De quantitate continua in cõmuni secundum logicam intentionem.

Continua vero quãtitas est, cuius partes ad vnum cõem terminum copulant. Notandum, q̃ aliqui sic intelligunt hoc, s. q̃ partes continui copulẽtur ad vnum terminum cõem. Nam partes lineæ terminant ad vnum punctum, q̃ actu eam terminat, non ad punctũ in potentia. silr superficiei partes copulant ad lineam, q̃ actu eã terminat, & partes corporis ad superficiẽ terminantẽ illud. Ad qđ intelligendum sciendũ est, q̃ nos debemus imaginari punctũ, qđ est indiuisibile in linea moueri & motu suo causare lineã, & lineam motã cãre superficiem, & superficiem motam cãre corpus, & nũc motum cãre tempus. Quibus sic cãtis & imaginatis, licet nõ ita sit realr, intelligemus p̃dictã diffõnem. Si.n. punctus motus causat lineã, oẽs partes lineę p punctum copulant: & q̃a in qualibet parte lineæ est imaginari sm istam viam punctum aliquẽ, ad quẽ se continue habet alia particula sine alia decisione, iõ dr̃ linea esse cõtinua. Eodem mõ se habet de supficie respectu lineæ, à qua mota, vt dictũ est, imaginamur eam cãri. Nam partes eius p lineã & ad lineam continuant. Silr etiã se habet de corpore respectu superficiei: & q̃a locus superficies quædã est: eodem mõ habet terminũ cõem suarum particularũ, sicut supficies. F Sciendum tñ est, q̃ Philos. libro Prædic. dicit, q̃ partes loci copulant ad eũdem terminum, ad quẽ copulantur partes corporis. Qđ non bene intelligit, si locus est supficies corporis continẽtis. Cum.n. terminus cõis partium corporis sit superficies, sequit, q̃ terminus loci sit supficies, & sic superficies erit terminus superficiei. Vbi nota, q̃ locus põt duplr considerari. Vno mõ pro superficie corporis continentis, & tunc terminus partium eius dr̃ linea, vt dictum est. G alio modo sumitur locus pro toto corpore locante, sicut aer dicitur esse locus aquæ, & ignis locus aeris, & isto modo dicit Philosophus, q̃ partes loci copulantur ad eundem terminũ, ad quem copulantur partes corporis. Partes autem temporis copulantur ad nũc, & sic patet de diffinitione quantitatis continuæ.

Cap. 4. De quantitate habente positionem, & de requisitis ad ipsam.

Habet aũt quantitas cõtinua positionem, licet non oĩs. Notandum, q̃ positio idem est, q̃ ordo partium in loco, & hæc est vnum de 10. p̃dicamẽtis, quę etiam dr̃ situs, de quo infra dicet. Alio modo dr̃ positio ordo partium in toto, & sic positio est differẽtia quãtitatis. Ad hoc autem q̃ quãtitas habeat positionem requiruntur tria. Primo, q̃ habeat partes suas cõtinuas signabiles & nõ signatas. Secundo, q̃ sm hanc signabilitatem habeat partes inter se ordinatas, vnã videlicet post aliam. Tertio, q̃ partes illæ habeant permanentiam. H Ratione p̃mi, numerus, q̃ habet partes suas non signabiles, sed signatas, quantũcũq̃ habeat eas ordinatas, puta duo post vnum, & tria post duo, & sic de aliis, non habet positionem. Rõne tertij, licet tempus habeat partes cõtinuas signabiles, & non signatas & ordinatas, quia tñ non habet eas permanentes, iõ non habent inter se positionem. Oratio verò partes suas neq̃ continuas habet, nec etiam permanentes, vt dictum est, iõ non habet positionem in partibus suis. Spẽs ergo quãtitatis habentes positionem sunt linea, superficies, corpus, locus. & licet punctus nõ sit quãtitas, quia est qd indiuisibile, & principium quãtitatis, quia est principium lineę, quia tñ habet ordinem ad partes lineæ, dicitur habere positionem. Nam vt cõmuniter dicitur, punctũ est indiuisibile habens positionem, cum sit finis prioris partis, & initium posterioris. Vnitas verò est indiuisibilis nõ habens positionem, & sic patet quæ quantitas habet positionem, & quæ non.

Cap. 5. De speciebus quantitatis continuæ, & primo de Linea.

Nunc dicendum est de prædictis speciebus quãtitatis continuæ, & primo de linea. Est aũt linea longitudo sine latitudine & profunditate, cuius extrema sunt duo puncta. Ad quod intelligẽdum sciendum est, q̃, cum quantitas sit mensura siue extensio substantiæ, vt supra dictum est, substantia corporea inquãtum huius triplr mensurari seu extendi põt, sm q̃ triplr diametri in angulis rectis possunt se intersecare, & non pluries. Si.n. vnus diameter debet intersecare alium in angulis rectis, oportet q̃ sit ad modum crucis sic.



Vbi sunt duo anguli recti ex parte superiori, & duo ex parte inferiori. Dicitur aũt angulus rectus qui causatur ex ductu lineæ perpendiculariter cadentis super lineam rectam sic. Vnde si talis linea cadit in medio causat duos G angulos rectos, vt dictum est, Habemus ergo duos diametros se in angulis rectis in cruce suprapositã intersecantes. Si verò 3. diameter debet p̃dictas duos diametros intersecare in ang. rectis, oportet q̃ transeat per punctũ, vbi quatuor ang. recti iungunt. Nec põt quartus diameter prædictos 3. diametros intersecare, quin causet angulum rectum, vnus ergo diameter dictarum trium dicitur longitudo, secundus latitudo: tertius verò p̃fũditas q̃ dicuntur tres dimensiones. Vnde si considerẽt longitudo sine aliis duabus dimensionibus dicitur linea. Extrema verò lineæ, si habet extrema, qđ dico p̃pter lineam circularem, q̃ non habet extrema, sunt duo puncta. Terminant.n. lineam ad indiuisibile, sm illam dimensionem. Si.n. semper esset dare diuisibile sm illam dimensionem, cũ hmõi dimensio sit linea, vt dictum est, tũc linea nunq̃ terminaret. Superficies verò cõtinet duas dimẽsiones de p̃dictis, s. longitudinem & latitudinem, cuius extrema sunt duæ lineæ, vel vna. Qđ dico p̃pter superficiem cir- H cularem, quæ vna linea terminat. Sicut.n. dictum est, ad hoc q̃ linea terminetur, oportet q̃ terminetur ad indiuisibile sm illam dimẽsionem. Sic oportet q̃ superficies terminetur ad indiuisibile sm latitudinem, & hæc est linea. Corpus autem continet omnes prædictas 3. dimẽsiones, seu ipsum corpus est ipsa trina dimensio, sicut superficies est duplex dimensio, & linea vna. Terminatur autem corpus ad superficiem, quæ indiuisibilis est sm profunditatem, vel ad lineam, quæ indiuisibilis est sm latitudinem. Notandum, q̃ licet corpus sit trina dimensio, s. lõgitudo, latitudo, & profunditas, tñ ratio corporis perficitur ex sola profunditate. Similiter etiam licet superficies contineat duas dimensiones, s. longitudinem & latitudinem, tñ ratio eius specifica completur ex sola latitudine, sicut rõ specifica hominis cõpletur ex rationali, quãuis homo sit sensibilis & viuus. Rõ verò bruti ex sensibili completur, licet etiã cum hoc sit viuum. Lineę verò rõ specifica

perficitur

perficitur ex sola longitudine. Et, quia quantitas continua hoc habet, q; semper sit diuisibilis, ideo corpus inquantum corpus terminari debet ad indiuisibile, terminabitur ad superficiem, quæ licet ille diuisibilis, non tamen fm profunditatem, in qua consistit ratio spe[c]ifica corporis, vt dictũ est, & similiter de superficie respectu lineæ. Et sic patet de tribus speciebus quantitatis continuæ.

Cap. 6. De loco, qui est species quãtitatis continuæ.

Sequitur de loco. Est aũt locus superficies corporis cõtinentis immobilis. Licet. n. locus sit superficies, non tñ sequitur, q; locus sit in genere superficiei, sed est aliud genus quãtitatis pp aliam drãm specificam superadditam, q non cõuenit superficiei inquantũ superficies est, nec sibi discõuenit, s. imobilis. Sciendum, q;, cum nõ sit dare vacuum in natura, oportet oẽ corpus alio corpore circundari. Dimittamus mõ de vlt. sphera. Vnde superficies corporis circũdantis illam, q contigua est corpori circũdato, dr̃ esse locus. Nec pp hoc talis superficies dr̃ locus, qa circũdat, alioquin nauis q vadit cum flumine, cum semp sit circũdata superficie eiusdẽ aquæ, eo q; ipsa semper descendit, sicut aqua descẽdit, diceretur esse in eodem loco, qđ tñ falsum est. Silr etiam nauis ligata ad ripã fluminis, cum pter fluxum aquæ semper mutet superficiẽ, tunc semper mutaret locum. Qđ etiam falsum est. Non ergo rõ loci est rõ superficiei, nec econuerfo, sed rõ loci consistit in hoc, q; est imobilis, s. fm situm vniuersi. Vnde dato, q; mũdus esset vacuus, & esset solum cœlum continẽs vacuum, & vnus lapis esset in centro quantumcunq; non circũdaretur superficie corporis continentis, tñ adhuc esset in loco, qa esset in parte, q per respectum ad situm vniuersi seu cœli, esset immobilis, & sic patet de loco.

Cap. 7. De tempore, quõ est quantitas successiua.

Tempus aũt est numerus motus primi mobilis fm prius & posterius. Ad intelligendum aũt prædictã diffõnem, sciendum, q; duplex est numerus, s. quo numeramus, vt duo, tria, & huius, & ista est prima spẽs quãtitatis discretæ, de qua dictũ est. Alius est numerus numeratus, s. istę res, qbus nos istum numerum applicamus, inquantum numeranẽ, vt duo canes, vel 3. lineæ, & isto mõ sumitur hic numerus. Sciendum, q; in oĩ motu est quãtitas successiua faciẽs ipsum formalr quãtum quãtitate successiua, q quãtitas successiua non est motus, sed accñs eius. Motus aũt primi mobilis, s. vltimi cęli, qa est regularissimus & simplicissimus oĩum motuũ, iõ quãtitas eius successiua est regularissima & simplicissima oĩum aliarum quãtitatum successiuarũ, & iõ applicando illam ad oẽs alios motus, q, vt dictum est, successiui sunt, certificamur de duratione ipsorũ, & hoc est mensurari, vt supradictum est. Quia vero aĩa in successione motus primi mobilis cõsiderat prius & posterius, illa successio sic numerata vel mensurata ab aĩa per prius & posterius dr̃ esse tempus. Sicut diem vocamus successionẽ vnius partis motus primi mobilis, prout. s. partes eius mouent ab orięte in occidẽtẽ. Vnde tale prius in successione, prout. s. pars primi mobilis mouebaẽ in oriente, & tale posterius, prout. s. pars mouebaẽ in occidente considerata ab aĩa faciunt dictum tẽpus, puta diem, & sic de aliis, & hoc tempus, vt dictum est, applicando ad oĩa successiua de eis certificamur quãtum ad ipsorum durationem in tali successione. Patet ergo qualr tempus est numerus motus fm prius & posterius. Notãdum, q;, qa, vt dictum est, tẽpus est subiectiue in motu pmi mobilis, sicut est passio in suo subiecto, fm ea q sunt in illo motu dicimus aliqua esse in tẽpore. Vnde in motu est cõsiderare mobile, & indiuisibile ipsius motus qđ dr̃ mutatum esse, qđ se habet ad motum sicut pũctũ ad lineã, & sicut in qualibet parte lineę est imaginari puncũ, sic in qualibet parte motus est considerare mutatũ esse, oĩs. n. motus si terminabilis est, terminatur ad mutatũ esse, sicut ad terminũ intraneũ, sicut

A linea ad punctũ. Vñ illi motui rñdet tempus dupĩr, qa & sicut eius passio, qa est successio eius, vt dictũ est, & sicut eius mẽsura. Nõ. n. tẽpus solum mẽsurat alios motus, sed etiã partes motus pmi mobilis. Dicimus. n. q; vna circulatio facta est in vna die. Ipsi verd mutato esse, qđ est indiuisibile in motu, rñdet in tpe nunc, qđ est indiuisibile tpis, vel est ei idẽ re, licet posset rõne differre, & in oĩ tpe est signare nunc, sicut in linea punctum, & ĩ tẽpus terminaretur, vnq; ad nunc terminareẽ. Patet ergo de tẽpore.

Cap. 8. Quòd quantitas non suscipit magis nec minus, nec habeat contrarietatem, sed secundum eam aliquid dicitur æquale vel inæquale alteri.

Commune est aũt omni quãtitati non suscipere magis & minus, nec suscipere cõtrarietatẽ. Qđ qualr intelligatur supra de pdicamento substantię dictũ est. Sciendum aũt, q; à Philosopho lib. pdicamentorum

B ponitur instantia de magno & paruo, q videntur esse in quãtitate, & videntur esse cõtraria. Et rñdet primo, q; magnum & paruum non sunt in genere quãntatis, licet sint passiones ipsius quãtitatis, sed sunt in genere relationis. Non. n. magnum dicitur aliqd absolute, alioquin nõ diceretur milium magnus, & mons paruus, nisi per respectum ad aliud milium, vel per respectum ad mõtem magnum. Secundo rñdet, q; dato q; magnum & paruum essent in genere quãtitatis, non tñ essent cõtraria. Idem. n. non potest esse contrarium sibiipsi, & tñ vna & eadem quãtitas dicitur magna per respectum ad minorem, & parua per respectum ad maiorem. Proprium aũt quãtitatis est fm eam æquale vel inæquale dici. Ad quod intelligendum sciendum est, q; quãtitas dupliciter potest sumi. Vno modo pro magnitudine molis. Alio modo pro magnitudine perfectionis. Primo modo quãtitas pertinet ad hoc pdicamentum, quia ista est prior & notior ac-

C ceptio quãtitatis. Secundo modo quãtitas est de transcendentibus, quia in multis generibus inuenitur, sicut & perfectum. Dicimus. n. iste est magnus medicus, i. perfectus, & ista est magna silitudo, & fm quãtitatem vtroq; modo sumptam dicitur æquale & inæquale. Dicimus. n. duas lineas esse æquales, & duas albedines silẽs, & quia quãtitas primo modo est notior, & magis propria, secũdo aũt modo dicitur transumptiue ab illa, ideo æquale vel inæquale dicitur proprie fm quãtitatem primo mõ sumptam. Notandum, q; vnum conuertitur cum ente, & sic quicquid est ens est vnum, cum autem substantia, quãtitas, & qualitas sint entia, oportet quodlibet eorũ esse vnum, & cum in substantia, quãtitate, & qualitate possint esse plura entia, ergo in eis possunt esse plura, quorum quodlibet est vnum, q sunt multa in quolibet: ergo istorum pdicamentorum est vnũ & multa. In vno aũt in substantia fundaẽ relatio, q dicitur idẽtitas. In vno vero in quãtitate fundatur relatio, q dicitur æqualitas. In vno in qualitate fundaẽ relatio, q dicitur silitudo, diuersimo

D de tñ, nam vnum dicitur tripĩr, s. vnum numero, vt Sortes, vel Plato, quilibet. n. per se est vnus numero. Aliud est vnum specie, vt Sortes & Plato sunt vnum in hoĩe. Aliud est vnum genere, vt homo & equus sunt vnum in animali. Identitas aũt, quæ fundatur in vno in substantia, non fundatur in vno in genere, nec in vno in specie, sed in vno numero, ac si essent duæ substãtię. Vnum verõ numero est idẽ sibiipsi, prout nunc sumiẽ idem, licet etiã in substãtia possit dici idem specie, & idem genere, tñ nõ sic modo sumitur idẽtitas, vnde talis idẽtitas non est relatio realis, sed rõnis, vt infra dicetur, æquale verõ & sile non fundatur in vno fm numerum, quia nihil est æquale vel simile sibiipsi, sed fundatur in vno fm spẽm: nã duas lineas dicimus æquales, & duas albedines similes. Notandum q; æquale & simile sumuntur cõmuniter, s. pro vtroque fundamento æqualitatis, & pro vtroq; eius termino. Aequalitas. n. est duorum, vnius fundamentalr, &

alterius vt termini, & econuerso, similitudo autem est multa terminis. Nam ad similitudinem sufficit participatio qualitatis sm eandem spēm. Quæ.n. sunt alba sunt similia, & quæ participant diuersas qualitates quantum ad speciem sunt dissimilia, vt album & nigrum, non est autem sic de æqualitate, non.n. sufficit ad æqualitatem, q sint duæ quantitates eiusdem speciei, alioquin omnes lineæ, q̄ sunt eiusdem speciei, essent æquales. Quod tñ falsum est, sed requiritur q sint duæ quãtitates eiusdem speciei cum priuatione maioris & minoris, vt.s. vna omnino non sit maior, nec minor altera, inæquale verò non sumitur sm diuersas spēs quãtitatis, vt dictum est de simili in qualitate, sed in eis, q̄ sunt eiusdem speciei sine priuatione maioris & minoris, & sic patet qd sit idem, quid æquale, quid sile. Sciendum q licet fundamentum identitatis sit substantia, vt dictum est, tñ pōt dici de alijs pdicamentis, & in eis fundari. Dicimus.n. q hæc albedo est eadem sibiipsi, & hæc linea est eadem sibiipsi, & iō non est pprium substantiæ sm eam dici idē vel diuersum, cū hic cōueniant alijs pdicamentis, licet conueniant substātiæ principaľr. Proprium aūt quãntitatis est sm eam dici æquale vel inæquale, qa nihil dr̄ æquale vel inæquale nisi sm quãtitatem. Proprium verò qualitatis est sm eã dici sile vel dissimile, & sic patet de pdicamento quantitatis.

TRACTATVS TERTIVS DE PRÆDICAMENTO QVALITATIS

In septem capita diuisus.

Caput Primum. Quid sit qualitas in genere.



Vnc dicendum est de prædicamento qualitatis quid sit. Describitur autem qualitas. Qualitas est sm quã quales dicimur. Sciēdum, q prędicamenta diffiniri nō possunt. Cū.n. in diffinitione ponatur genus & differentia diffiniti, genera aūt generalissima, cuiusmodi sunt substantia, quãtitas, qualitas, & huiusmodi non habeãt genus supra se, vt supra dictum est, ergo diffiniri nō possunt. Possunt aūt per aliqua nobis magis nota describi, seu notificari. Notandum, q, vt ex supradictis colligi pōt, intellectus noster non solū abstrahit vle á particularibus, sed etiã formã ab habēte talem formã. Intelligit.n. humanitatem præcise non intelligēdo cum ea habens humanitatem, s. hoīem, in quo non solum est humanitas, sed etiam multa alia entia, s. albedo, & hmōi. Eodem modo intelligit albedinē abstrahendo ab habente ipsam q̄d vocamus album, vnde licet albedo non inueniat sine subiecto, tñ intellectus eam intelligit abstrahendo á subiecto, eo videlicet nō intellecto, & sm hoc magis ptinet ad intellectum accñs in abstracto, q̄ in concreto. Et, qa cognitio nostra ortū habet á sensu minus sensibilia sunt nobis minus nota, abstracta aūt vt dictum est, sunt minus sensibilia, ergo conuenienter notificanť p concreta, sicut per prius nota. Bene ergo data fuit notificatio qualitatis, q̄ est abstracta p quale, q̄d est concretum dicendo, qualitas est sm quã quales dicimur. Sciendum est, q est differētia inter quãtitatem & alia accñtia, nam in eã pdicatur concretum de abstracto, dicimus.n. hæc linea est quanta, q̄d non cōtingit in alijs pdicamentis accñtium, non.n. pōt dici, q hæc albedo est qualis, & inde est, q quantitas in abstracto nō diffinitur seu describiť per concretum, si.n. vnum de alio pdicatur conuersim, ita erit male notum vnum, sicut reliquum, & sic patet descriptio qualitatis.

Caput 2. De prima specie qualitatis, quæ est Habitus & Dispositio.

SVnt autem quatuor species qualitatis, quæ sunt generã subalterna, Prima est habitus seu dispositio. Vbi E sciendum est, q dispositio est genus ad habitum: oīs.n. habitus est dispositio, non tñ omnis dispositio est habitus. Nam qualitas facile mobilis est dispositio, non tñ est habitus. Vnde, si sumatur dispositio pro qualitate, q̄ est facile mobilis, tunc est vna spēs qualitatis condiuisa habitui, si verò sumatur dispositio, prout dicitur tam de qualitate facile mobili q̄ de difficili mobili, tunc est genus ad habitum & dispositionem, quæ habitui condiuiditur. Diffinitur autem habitus 5. Metaph. sic, habitus est dispositio, quã aliquis disponitur bene vel male, siue sm se, siue ad aliud. Ad quam diffinitionem intelligendam, sciendum est, q dispositio est ordo rei habentis partes, non solum partes quantitatiuas, sed etiam essentiales vel potentiales. Vnde ordo istarum partium inter se vel ad aliquid aliud dicitur dispositio. Ad rationem quidem habitus requiruntur plura, siue sint partes, siue potentiæ vel actus, quæ sunt adinuicem cōmensurabilia diuersis modis, ita, q, in eis possit inueniri aliquis modus medius

F cōmensurationis, & talis modus dicitur habitus. Verbi gratia, sanitas est debita cōmensuratio humorum diuersimode adinuicem cōmensurabilium, quæ tñ reducuntur ad sanitatem, sicut ad determinatum modum cōmensurationis, & ideo sanitas est habitus. Nam quia qualitates elementales in ipsis elementatis sm vnum modum mensurantur, & non diuersimode, ideo in eis non est habitus. Bene ergo dicitur, q habitus est dispositio seu ordo partium diuersimode cōmensurabilium bene vel male, i. sm modum medium determinatum. Sed, quia dicitur siue sm se, siue ad aliquid aliud. Sciendū, q duplex habitus inuenitur. vnus dispositio rei sm modum & naturam rei intra, prout partes naturales ad inuicem sm vnum modum medium cōmensurantur, vt dictum de sanitate, quæ est debita cōmensuratio quatuor humorum. Similiter pulchritudo, quæ est debita cōmensuratio mēbrorum, & hoc est quod dicitur in diffinitione habitus, scilicet sm se. Alius modus habitus est, qui est dispositio

G rei in ordine ad finem, & quia finis potētiarum sunt operationes, medius modus determinatur secundum, q ad suas operationes bene vel male ordinant, sicut sunt virtutes & vitia, & propter hoc in diffinitione habitus dicitur, siue ad aliud, s. ad finem, & tales habitus sunt difficile mobiles. Quia.n. habitus virtuosus ex multis actibus iteratis generatur, ideo non est ita de facili mobilis, qui vero ex paucis actibus inciperet vel disponi vel habituari ad virtutem, ille diceretur habere dispositionem, quæ facile mobilis est loquēdo de dispositione, nō prout est genus ad habitum, sed vt est species sibi condiuisa, & sic patet de prima specie qualitatis &c.

Caput 3. De secunda specie qualitatis, quæ est Naturalis potentia, vel impotentia.

SEcunda species qualitatis, est naturalis potentia vel impotentia aliquid facile faciendi, vel patiendi. Ad intelligendum autem hanc speciem qualitatis,

H sciendum q potentia potest sumi dupliciter. Vno modo vt est de transcendentibus, potentia enim & actus diuidunt omne ens, vt patet 5. Metaph. & in eo genere, in quo est actus, est etiam potentia. Nam, si linea in actu est in genere quantitatis, sic linea in potentia est in eodem genere, de tali autem potentia non loquimur modo. Alio modo sumitur potentia, prout est principium transmutandi aliud inquantum aliud, vel quod est principium transmutandi ab alio inquantum aliud. Notandum, q sicut agens artificiale requirit instrumentum p quod agat, & pper limitacionem suæ virtutis non pōt habere simul illud, q̄d est in ipso & in instrumento necessarium ad agēdum, ita & nulla substantia creata pōt esse p se sufficiens principium ad agendum & essendū. Vnde requiritur aliud principiū in ea q̄d immediate se habeat ad operationem, & hoc principium dicimus potētia, q̄d quidem si actiuū est, sicut sunt potentiæ nutritiuę in alato,

A to, dicitur potentia actiua, quæ est principium transmutandi aliud inquantum est aliud. & dicitur inquantũ aliud, quia nihil simul põt esse actiuum & passiuum respectu eiusdem. Vnde, si potentia actiua est principium trãsmutandi, non erit principium trãsmutandi se, sed aliud inquantum aliud. Si verò tale principium sit passiuum, vt sunt potentiæ sensitiuæ in animali, tunc est principium transmutandi ab alio inquãtũ est aliud, & ad hanc spẽm qualitatis pertinet durum & molle, pugillator & cursor, & hmõi. Ita, ꝙ non sumitur pugillator ab arte pugillandi, qa sic esset in prima specie qualitatis, sed pro potentia naturali, & sic patet de secunda specie qualitatis.

Cap. 4. De tertia specie qualitatis, quæ est passio vel Passibilis qualitas.

TErtia verò spẽs qualitatis dicitur passio vel passibilis qualitas. Notandum, ꝙ passio, vt est in motu, est vnum de 10. prædicamentis, & sic nõ sumitur hic passio. Sed dicitur passio vel passibilis qualitas, quia B infertur per aliquam passionem primo modo sumptam, vel quia infert aliquã passionem. verbi gratia, calor & frigus dicuntur passibiles qualitates eo ꝙ inferunt sensui tactus aliquã passionem. Sed albedo & nigredo dicuntur passibiles qualitates, quia generantur ex aliquibus passionibus illatis. Propter.n. magnũ æstum agentẽ in corpora æthiopũ, Æthiopes sunt nigri, & Germani sunt albi propter frigus, licet etiam albedo & nigredo possint dici passibiles qualitates, eo ꝙ inferunt passionẽ sensui visus, videre.n. est quodam pati. Vbi nota, ꝙ licet quædã entia absoluta non habeant speciem ab aliquo extrinseco, quod non est de essentia entiũ, & ꝙ distinguantur se ipsis, vt patet in simplicibus: albedo.n. se ipsa distinguitur realiter à nigredine, vel ab aliqua parte intrinseca sui, sicut homo distinguitur ab equo, & ecõtrario per formas eorum. nihil.n. extrinsecum, quod nota est de essentia rei constituit vel distinguit aliud ab alio specifice, tñ nihil C prohibet quin aliquando aliqua distinguãtur causis extrinsecis, s. finali & efficiente, sicut dicimus, ꝙ potentiæ distinguuntur per actus tanq̃ per fines, & actus distinguuntur per obiecta tanq̃ per causas efficientes, & licet hoc modo extrinseca distinguentia non sint de essentia distinctorum, tñ per tales distinctiones cognoscitur ratio specifica eorum. Per actus enim diffinitur potentia, qa est principium transmutandi, vt dictum est, sicut per manifestationẽ suæ rõnis specificæ, & per obiecta diffiniuntur actus, sicut dicimus ꝙ videre est visum moueri à colore. Sic est in proposito, licet.n. passio & passibilis qualitas, vt formæ simplices, se ipsis sint in esse specifico, tñ quædam diffiniuntur per actus, sicut per fines, quia, s. habẽt causare passionem in sensu, quñq; vero per causas efficientes, quia, s. habent causari ex passionibus. Differunt autem passio & passibilis qualitas, quia passio cito transit, sicut rubedo, q̃ fit ex verecundia, & palliditas, q̃ fit ex timore, dicuntur passiones, quia cito transeunt. Nec per D talem rubedinem vel palliditatem in lingua græca denominantur rubei vel pallidi, licet forte nõ sic in lingua nostra, sed pro nunc denominatur verecundans rubeus, & timens pallidus. Et quia ita, amor, & odium, & huiusmodi, quæ omnia Philosophus. 2. Ethic. passiones vocat, fiunt cum aliqua passione, & transmutatione corporis, & parum durant, sub istis passionibus computantur. Passibilis verò qualitas dicitur, quæ non cito trãsit, sicut dictum est de frigore & calore, si verò ira, amor, odium & hic, quæ hic Philosophus passiones sm animam vocat, diu durarent, passibiles qualitates dicerentur.

Cap. 5. De quarta specie qualitatis, quæ est forma, vel circa aliquid constans figura.

QVarta verò spẽs qualitatis est forma, vel circa aliqd constans figura. Sciendum, ꝙ forma põt sumi dupliciter. Vno modo vt est actus quidam, & sic est de tran- A scendentibus, quia in pluribus prædicamentis inuenit, ideo etiam forma est de trãscendentibus, quia inuenitur in prædicamento substantiæ, quãtitatis, & qualitatis, & huius, & isto modo non sumitur forma hic. Ad videndum quid importatur hic per formã, primo videamus de figura, quæ est nobis magis nota. Vnde sciendum, ꝙ, vt supradictum est, proprium totius prædicamenti quãtitatis est sm eam æquale vel inæquale dici, vnde ipsa primo vel secundario omnis res quanta est. ratio est, quia illud dicitur esse proprium alicuius, quod immediate causatur à principiis suæ essentiæ: sed positis duabus quãtitatibus eiusdem speciei, statim sequitur, ꝙ sunt æquales vel inæquales, hic statim sequitur tanq̃ immediate causatum ex principiis essentialibus, quãtitatis ergo æquale & inæquale quantũcunq; sint in genere relationis, tñ sunt proprium quantitatis. Sic ergo se habet figura respectu quãtitatis continuæ habentis positionẽ, cuiusmodi sunt linea, superficies, & corpus, & locus : nam ad lineam se-B quitur rectum vel curuum. Ad superficiem sequit triangulare, quadrãgulare, & hic. Ad corpus sequitur pyramidale, cubicũ, & huius. Ad locum materialiter sumptum sequitur variatio figuræ sm variationem contenti. Oĩa autem prædicta figuræ sunt, q̃ sunt in quarta specie qualitatis. Non.n. figura est quãtitas, sed qualitas immediate causata à p̃dictis spẽbus quantitatis, & inde est, ꝙ figura magis ducit nos in cognitionem substãtiæ tam indiuidualis, q̃ specificæ, q̃ aliquod aliud accidens. Quantitas autem, licet sit fundamentum aliorum accidentium, tñ sequitur materiam, & quia materia de se non est cã cognitionis, sed sola forma, ideo quantitas nun bene ducit nos in cognitionem substantiæ in qua est, sed, quia figura est tanq̃ quid formale, & forma absolute se habet imediate ad quãtitatem, à qua non potest absolui quantitas, vt dictum est, quod non est sic de aliis spẽbus quantitatis, iõ figura perfectius ducit in cognitionem substantiæ, vt clare patet de figuris animalium, vel hominum sculptis. Et C sic patet de figura. Forma autem, vt hic sumitur, differt à figura, licet ad idem genus reducantur. Figura.n. vt dictum est, sequitur quantitatem cõtinuam habentem positionem. Forma verò sequitur animam habẽtem aliqua sacramenta. Caracter enim impressus est in essentia animæ ex receptione aliquorum sacramentorum, ꝙ est signum distinctionum inter habentes aliud sacramentum & nõ habentes. Sic forma, quæ est in quarta specie qualitatis, non posset dici figura, quia ibi nõ est quãtitas continua. Licet aliqui dicant, ꝙ omnis figura etiam forma dici possit, & ꝙ sint sicut synonima.

Vel sequit forma hæc essẽtialem gradum in materia ratione sui.

Cap. 6. De Quali, & conditionibus eiusdem ex tribus modis eius.

QVale autem sumitur à qualitate. Ad quod intelligendum, sciendum est, quod omnium prædicamentorum duplex est modus intelligendi, vel significandi, s. abstractus, & cõcretus. Omne enim quod D intelligimus vel cognoscimus vt quo est, est habitum, vel vt quod est, est habens. Humanitas enim intelligitur, vt quomodo est aliquid, humanitate enim homo est homo, & similiter se habet de albedine, albedine enim aliquid est album. Homo verò & album intelligitur vt quod est, & vt habens humanitatem, & vt habens albedinem. Describitur autem quale sic. Quale est, ꝙ secundum qualitatem denominatur. Secundum.n. logicum album denominatur ab albedine, & non econuerso. nam vere denominatiua tria debent habere. Primo, ꝙ conueniant in voce cum eo, à quo denominant, s. in principio. Secundo ꝙ differant in fine. Tertio, ꝙ idem significent, vnum tamen vt quo aliquid est, & alterum vt quod est, & vt habens, sicut se habet de albedine, & albo, conueniunt.n. albedo & album in principio quãtum ad vocẽ, & differunt in fine vocis, & significant idem, licet diuersis modis. Sciendum, ꝙ quædã sunt qualia, quia omnia

iſta tria perfecte habent, vt album, quædam verò ſunt qualia, q̃ differunt ab his, à q̃bus denominantur in ſignificatione, ſicut curſor, & pugillator, prout ſunt in ſecũda ſpecie qualitatis. Curſor enim & pugillator denominãtur ab arte currendi & pugillandi, & non à potentia, q̃a non eſt nomẽ impoſitum tali potentiæ. Vel dicuntur denominatiue à curſu & pugna, quę non ſunt in ſecũda ſpecie qualitatis, & iõ non conueniunt in ſignificatione cum his, à quibus denoĩantur. Aliqua verò qualia dicuntur denoĩatiua, quę cum his, à quibus denoĩantur, nullo mõ conueniunt nec in voce, nec in principio, nec in fine, nec in ſignificatione, vt à virtute dicitur ſtudioſus. Et ſic p̃dicti duo vltimi modi qualis diminute dicuntur, quia non dicuntur perfecte denominatiue, & ſic paret de quali.

Cap. 7. De communitatibus & proprietatibus qualitatis.

INeſt autem qualitati contrarietas, licet nõ omni. Q̃d qualiter intelligatur dictum eſt in prędicamento ſubſtantię. dicit autem Philoſophus, ꝙ dubitatur vtrum qualitas ſuſcipiat magis & minus, non aũt dubitatur de quali. Nã dubitatur vtrum iuſtitia ſit magis vel minus, non autẽ vtrum iuſtus, quia dr̃ iuſtior, ſeu magis iuſtus. Quod qualr̃ intelligatur ibidem dictum eſt. Proprium verò qualitatis eſt ſm̃ eam ſimile vel diſſimile dici, quod in p̃dicamento quantitatis declaratum eſt, & ſic patet.

TRACTATVS QVARTVS DE PRÆDICAMENTO AD ALIQVID

In quinque capita diuiſus.

Caput Primum. Quid ſit ad aliquid ſecundum intentionem logicam.

DIcto de prędicamentis abſolutis, dicendum eſt de reſpectiuis. Et primo de relatione. Notandum, ꝙ, quia relatio parum habet de entitate, iõ de ipſa non tractat Philoſophus, ſed ſolum de relatiuis, quæ propter concretionem magis à nobis poſſunt cognoſci. Vocat.n. relatiua ad aliquid & diffinit ea ſic, ad aliquid talia dicuntur quæcũque hoc ipſum ꝙ ſunt aliorum dicũtur, vel quodlibet aliter ad aliud. Ad intelligentiam huius diffinitionis, ſciendum, ꝙ, quædam ſunt relatiua ſm̃ dici, quædã verò ſm̃ eſſe. Quædam ſunt relatiua realia, quędam verò ſm̃ rationem. Relatiua ſm̃ dici ea dicuntur, quæ de ſuo principali ſignificato debent rem alterius prędicamẽtis, ſecundario aũt debent relationem, ſeu debẽt reſpectum. Sicut ſcientia de ſuo principali ſignato dicit habitum animæ, & ſic eſt in prima ſpecie qualitatis, ſecundario autẽ dicit reſpectum ad ſcibile, & ſenſus ad ſenſibile, qui eſt quædam potentia in ſecunda ſpecie qualitatis, & talia ſunt relatiua ſm̃ dici. Relatiua verò ſm̃ eſſe ſunt, quæ de ſuo principali ſignificato ſignificant reſpectum, vt pater, qui de ſuo principali ſignificato ſignificat reſpectum ad filium. Relatiua realia ſunt quæ habent referri realr̃ circunſcripto omni actu intellectus, vt pater & filius, circũſcripto.n. omni actu intellectus, pater refertur ad filium, & filius ad patrem, quia realiter pater genuit filium, & filius à patre fuit genitus. Notandum, ꝙ ad hoc vt relatio ſit realis, quinque requiruntur, duo ex parte ſubiecti, duo ex parte termini, & vnum ex parte relatorum. Primũ ex parte ſubiecti eſt, ꝙ relatio ſupponat aliquod fundamentum reale in eo cuius eſt vt ſubiecti, vnde nõ entis non põt eſſe relatio realis. Secundum ex parte ſubiecti, ꝙ in eo ſit ratio fundamentalis quare referatur, vt videlicet illud, ſm̃ quod dicitur referri, includat aliquod reale, ſicut mouens in eo ꝙ mouet, includit potentiam actiuam, ſm̃ quam poteſt agere. Vnde propter defectum huius

E conditionis, res intellecta non refertur realiter ad intelligentem, quia res intellecta in eo ꝙ huius denominat̃ ab actu intelligendi, qui nihil ſm̃ rem ponit in re intellecta, ſed ſolum in intelligente. Tertium quod requirit̃, & eſt primum ex parte termini, eſt, ꝙ terminus ad quem eſt relatio ſit res quædam. Quartum eſt, ꝙ terminus ſit diuerſus realiter ab alio correlatiuo, quia eiuſdem ad ſe ipſum non eſt relatio realis. Quintum aũt, ꝙ rõ ex parte correlatiuorum eſt, ꝙ ſint eiuſdem ordinis, ita videlicet ꝙ ambo ſint limitata ad genus & ſpẽm, vel ambo ſint extra genus, ita ꝙ ex ęquo rũdeat eis rõ generis aut ſpeciei. Quacunq; aũt harum conditionum nõ exiſtente in quocunq; relatiuo non erit relatiuum reale, ſed ſm̃ rõnem. Vnde Dei ad creaturam nõ eſt relatio realis, quia quicq̃d eſt in Deo, non eſt in genere relationis. Vnde licet Deus realiter ſit dñs creaturæ, & creatura realiter ſerua, tñ dominus non eſt in Deo relatiuum reale, quia illud dñium non eſt in genere relationis ex æquo vt oppoſita ſpẽs ſeruituti creaturæ
F correſpondens. De aliis quatuor conditionibus iam exẽplificatum eſt. Notandum dñium ex parte Dei eſt quid infinitum, cui non adæquatur, vt poſſit corrũdere ſeruitus creaturæ q̃ eſt finita, infinitum aũt non correſpõdet finito, quia plus habet, dominium ergo Dei eſt relatio rationis, ſeruitus verò creaturæ eſt relatio realis. Ex his patet deſcriptio relatiuorum ſupra poſita. Nam ipſa comprehẽdit omnia relatiua tam ſm̃ dici quã ſm̃ eſſe, tam relatiua realia quã relatiua rationis. Omnia nãque dicuntur ad alia, ſ. ad correlatiua, vel in habitudine caſus genitiui, propter quod dicit, aliorum dicuntur, vt pater filij pater: ſiue qñolibet aliter, i. in habitudine cu iuſcunq; caſus ſiue dicti, vt ſimilis ſimili ſimilis, ſiue accuſatiui, vt mons magnus ad paruum mõtem, ſiue ablatiui, vt maius maiore maius. Et ſic patet prima diffinitio.

Cap. 2. De ſecunda diffinitione relatiuorum, quæ conuenit relatiuis ſecundum eſſe & realibus.

G DIffinitur ſecundo ad aliquid ſic, ad aliquid ſunt, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliud quodãmodo ſe habere. Hæc diffinitio cõuenit ſolum relatiuis ſm̃ eſſe, & realibus, eorũ nãq; eſſe eſt ad aliud ſe habere. : Notandum, ꝙ ad conſtitutionem relationis duo requiruntur. Vnum vt fundamentum, aliud vt terminus, ſine quibus relatio non ſolum non poſſet eſſe, ſed etiam non poſſet intelligi. verbi gratia, ſimilitudo requirit duo alba realia, quorum vnum eſt fundamentum; alterum terminus, ſimilitudo enim Sortis albi ad Platonem album in albedine Sortis eſt vt in fundamento, in albedine verò Platonis eſt vt in termino, econuerſo ſe habet de ſimilitudine Platonis ad Sortem, ſemper.n. in duobus ſil'ibus ſunt duæ ſil'itudines, vna vnius vt fundamentum, & alterius vt terminus, & alia eſt econuerſo. Cum aũt dico ꝙ ſimilitudo Sortis habet albedinem eius vt fundamentũ, non eſt intelligendum, ꝙ ſimilitudo Sortis ſit aliqua res in forte alia ab ipſa albedine, ſed ſolum eſt ipſa albedo, vt
H ſe habet ad albedinem Platonis vt ad terminum. Si.n. ſil'itudo adderet ſupra albedinem Sortis aliquam rem; nullo mõ poſſet aliq̃s alicui fieri ſil'is ſine ſui mutatione, ſit aũt homo ſil'is alicui ſine ſui mutatione, vt patet. Nã ſi q̃s in India fieret modo albus fieret ſil'is mihi, & ego ſibi, nulla in me facta mutatione. Similitudo.n. in me nullam rem addit ſupra albedinem: q̃ realiter ſit in me, vt patet.

Cap. 3. Quod relatio differt à ſuo fundamento realitate extrinſeca ſolum.

SEd hic oritur dubium. Cum.n. prædicamenta ſint 10. genera rerum inter ſe realiter differẽtia, ſi relatio nullam rem addit ſupra fundamentum, ergo nõ erit alia res à fundamento, & ſic non erit in alio genere ſimilitudo q̃ albedo, quod omnino falſum eſt. Dicendum, ꝙ diuiſio entis in 10. prædicamenta eſt diuiſio in 10. diuerſa

-uersa sm rem, vel quantum ad hoc ꝙ dicant diuersas res intrinsece, & realiter, sicut substantia, quantitas, & qualitas, quæ comparata adinuicē sunt diuersæ res, vel in quā-tum dicunt diuersas res extrinsece, quia vnum importat aliquā rē diuersam, quam non importat reliquum, & sic relatio differt á suo fundamento, quia importat oppositum relatiui. Sicut.n.dicimus, ꝙ totum differt á sua parte non sicut res á re, sed sicut illud, quod importat plusꝙ pars, homo.n.differt ab anima, quia importat materiā, quam non importat anima, sic relatio differt á suo fundamento, quia relatio dicit rem fundamenti, & oppositum terminum, quam non dicit fundamētum. Ex his patet secunda diffinitio relatiuorum. Si.n.verum esse relatiuorum in hoc consistit, s.ꝙ importat aliquid vt fundamentum, & aliquid vltra, s.terminum, esse ergo eorum est ad aliud se habere relatiuorum.

Cap. 4. Quomodo, & quæ nam relationes sumuntur á fundamentis.

ET quia entitas relatiuorū quasi tota est á fundamētis, ideo videndum est in qbus possit relatio fundari. Notandum, ꝙ vt cōiter dr, Relatiua fundantur in tribus, s. in actione & passione, in mensura & in mēsurato, & in vno.nihil tamen obstat quin relatio non possit fundari immediate in substantia, cum materia sm suam essentiam, non per aliquid sibi additum referatur ad formam, & creatura similiter ad creatorem, sed communiter relatio in tribus prædictis fundatur. Fundamētum.n. paternitatis est actio, s. generatio, qua quis genuit filium & fundamentum filiationis est passio. s. generatio passiua, qua quis genitus est, & similiter se habet de domino & seruo. Duplum vero & dimidium, & triplum & subtriplum, & huiusmodi fundantur in mensura, & mensurato. Similiter & relatio, quę est inter sensum & sensibile, & scientiā & scibile, fundatur super mensura & mensurato. Scibile.n.ad scientiam & sensibile ad sensum, se habēt vt mēsura ad mensuratū. In vno vero in substātia, fundatur idētitas, in vno in quātitate æqualitas, in vno in qualitate similitudo, vt supra dictum est. Vnde sm illa diuersa fundamenta possunt sumi diuersæ species relatiuorum. Possunt & assignari aliter eorum species, s. super positionēm, vt pater & dominus. suppositionem, vt filius & seruus, & æquiparantiam, vt æqualis & similis &c.

Cap. 5. De communitatibus & proprietatibus relatiuorum.

QVæ autem relatiua suscipiunt magis & minus & contrarietatem, & quæ non, sciendum, ꝙ relatiua, quorum fundamenta, & termini suscipiūt magis & minus & contrarietatem, ipsa etiam suscipiunt magis & minus & contrarietatem, quorum vero fundamenta & termini non suscipiunt magis & minus nec cōtrarietatem, nec & ipsa suscipiunt. Notandum, ꝙ quædā relatiua, quæ fundantur in vno, quantumcumqꝫ non suscipiant ipsorum fundamenta magis nec minus, ipsa tamen suscipiūt magis vel minus, vt inæqualior, vt dictū est, & ita fundantur in vno sm speciem, & cum hoc addatur cū priuatione maioris vel minoris, quia talis priuatio non consistit in indiuisibili, sed potest intendi & remitti, inde est, ꝙ æquale suscipit magis & minus, & sic de aliis.

Dicuntur autem omnia relatiua ad conuertentiam, vt pater filij pater, & filius patris filius, & hoc cōuenit omnibus relatiuis. Nec oportet ꝙ conuertētia fiat semper in omnibus casibus similibus. Dicitur.n.scientia scibilis scientia, & scibile scientia scibile, & non dicitur scientiæ. Ad hoc autem ꝙ talis conuertentia fiat, oportet ꝙ fiat ad aliud, & secundum id nomen, secūdum quod ad aliud dicitur, non enim dicitur secundum conuertentiam caput ad animal. Si enim dicitur caput animalis caput, non tñ potest dici animal capitis animal, quia nō refertur caput ad aīal, sm hoc nomen, quod est animal, sed sm aliud nomen, i. capitatum. Vnde hæc dicuntur ad conuertentiā,

A caput capitati caput, & capitatum capite capitatum, & ideo, si aliquādo tale nomen nō inuenitur, licet illud fingere, et remus non dicitur nauis remus, sed fingamus nomē, & dicamus remus rei remitæ remus, & sic omnia relatiua dicentur ad cōuertentiam. Sunt autem omnia vera relatiua simul natura. Si.n.esse relatiui est ad aliud se habere, vt dictum est, posito vno relatiuo statim ponitur suum correlatiuum, & ideo posita se ponūt & perempta se perimunt. Proprium autem relatiuorum est, vt qui diffinite nouit vnū diffinite noscat & reliquum. Si.n.diffinitio est oratio quid est esse rei significās, ad esse autē vnius relatiui requirif necessario correlatiuū, qui ergo cognoscit esse vnius relatiui, oportet ꝙ cognoscat esse sui correlatiui, & sic patet de prædicamento ad aliquid &c.

De quatuor Prædicamentis finis.

B

TRACTATVS PRIMVS DE SEX PRINCIPIIS

In tria capita diuisus.



NVnc dicendum est de aliis sex prædicamentis, quæ sex principia dicuntur. Notandū, ꝙ quia prædicamenta sunt ordinationes prædicabilium, vt supra dictum est, ideo per prædicari seu denominare cognoscuntur. Dupliciter autem potest aliquid de alio prædicari denominatiue, seu illud denominare. Vno modo, ꝙ talis prædicatio seu denominatio fiat ab aliquo, quod sit intrinsecum ei, de quo fit talis prædicatio, seu denominatio, quod videlicet ipsum perficiat siue per identitatē, siue per inhærentiam. Et hoc adhuc contingit dupliciter. Vno modo ꝙ talis denominatio fiat absolute, & in se, &

C sic denominant tria prædicamenta absoluta, s. substātia, quantitas, & qualitas. Vnde dicimus sortes est substantia per identitatem, vel est quantus, & qualis per inhærentiam. Alio modo ꝙ talis denominatio fit ab intrinseco importando tamen aliquid extrinsecum, vt terminum ad quē se habet illud quod denominatur, & isto modo denominat relatio, vt cum dicimus, sortes est æqualis vel similis Platoni. Secundo modo fit denominatio ab extrinseco, s. ab eo, quod non est in denominato formalī sed est aliquod absolutum extrinsecum, á quo fit talis denominatio, vt cum dicitur, sortes est agens, talis denominatio est ab ipsa forma fluente, quæ in passo acquiritur. Calor nanqꝫ causatus in passo ad hoc ꝙ denominet aliqd calidum, quæ denominatio est intrinseca, nihil aliud requirit vt sic denominetur per ipsum, nisi subiectū in quo est. Sed ad hoc vt denominetur tale aliquid, puta calefaciens de necessitate requirit aliam rem á subiecto, s. causam effectiuam caloris, quia requirit passum, in quo est

D talis calefactio. Similiter est etiam de loco, qui est superficies quædam. superficies.n.ad hoc vt denominet illud, cuius est superficies, nō requirit nisi subiectū, in quo est. s. corpus continens, sed ad hoc vt denominet aliquid, sicut locus locatū, requirit aliud á subiecto superficiei. Et isto modo denominant illa sex prædicamenta. Et talia sic denominantia denotatione extrinseca importent aliā realitatē ꝙ rem denominatam, quam non important alia prædicamenta, quæ intrinsece denomināt, licet ipsæ res, á quibus accipitur talis denominatio, sint eædē, & talis diuersitas sufficit ad distinguendum prædicamēta, & isto modo ista sex prædicamēta á primis quatuor distinguūtur, scilicet per res extrinsecas, quas denominant, quod nō sciunt illa quatuor. Sciēdum est autē, ꝙ denominatio ab extrinseco requirit aliquē per se respectum inter extrinsecum denominās & denominatū ab eo. Quia oportet ꝙ per se & ex conditione rerum talis modus denomi-

nandi

nandi cōsequatur res, & ideo oportet ꝙ illud, á quo fit talis denoīatio sit fundamentum per se alicuius habitudinis, & quia habitudo rerum nō est per se fundamentū habitudinis, alioquin iretur in infinitum, ideo talis denominatio non fit á respectu. Habere.n.aliquid á se productū, ꝙ pertinet ad actionem dicit quendā respectum, & habere locū, & sic de aliis. Ista tamen prædicamenta non differunt per hos respectus, quia iste respectus pertinet ad genus relationis, sed prædicta prædicamenta solū dicunt absolutum, vt denominās extrinsece. Calefactio.n. quæ est actio, dicit calorem, q est forma absoluta, & denominat causam efficientem, s.calefaciētē, & sic de aliis. Alij vero aliter dicunt. Secundum.n eos, respectus est de transcendentibus, & nō omnis respectus est in genere relationis, sed dicitur respectus de septē prædicamētis, s. de relatione, & de sex principiis. Hæc est autem differentia inter respectū, qui est in relatiuis, & in sex principiis. nā in relatiuis omnis respectus coexigit in termino ad quē alium respectum sibi correspondentē, & dico in veris relatiuis, quia in sex principiis respectus nō requirit in termino ad quem aliquem respectum sibi correspōdētem. actio.n. prout est vnum de sex principiis, dicit respectū in motu ad agens. Vnde illud, ꝙ fit inter agens & patiēs scilicet motus respectu agentis, dicitur actio, respectu vero patientis, dicitur passio, tamen nec in patiente est respectus ad motum prædictum, licet sit respectus agentis ad patiens & econuerso, qui respectus non sunt actio & passio, sed duæ relationes, s.actiui & passiui. Similiter ēt quando dicit respectum temporis ad rem temporalem, & sic de aliis, vt patet.

E

Caput Primum. Quid sit actio secundum rationē prædicamentalem, iuxta vtranque opinionem.

Actio est forma, ſm quā in id, quod subiicitur agere dicimur. Ad quod intelligendum, sciendum, ꝙ duplex est actio. Vna, quæ vocatur actio immanens, vt calere. Alia quæ dicitur transiens vt calefacere. Actio Immanens nō est causa effectiua rei, vt sit in actu, sed est idem, quod esse in actu. Calere enim idē est quod est esse in actu caloris. & secundum talem actionem dicitur agere aliquid quod est formaliter tale, sicut calor facit seu agit formaliter calidum illud, in quo est. Calere enim comparatur ad calorem sicut actus secūdus ad primum. Notandum, ꝙ actus primus & secundus potest dici tripliciter. Vno modo sic, ꝙ actus primus sit forma aliqua, & actus secundus sit actio transiens differens realiter ab ea, sicut se habet calor ignis, & eius calefactio, & isto modo calere non est actus secundus caloris. Secundo modo dicitur actus primus forma, quæ subiicitur, & actus ei inhærens dicitur actus secundus, vt sunt superficies & calor, nec etiam isto modo calere est actus secūdus caloris. Tertio modo dicitur actus primus et secūdus, ſm ꝙ vnus & idem actus potest accipi vt consideratur in se, & prout consideratur vt alicuius habentis ipsum actualiter. Sicut consideratur calor, vt est quædam forma in se, calere vero importat eandem formam in habitudine ad aliquod habens, quia calere est habere calorem vel esse in actu caloris. Similiter intelligere et sentire sunt actiones immanentes, quia dicunt actum intelligēdi, vel sentiendi esse actu in intelligente vel sentiente, hæc autē actio immanens non est directe in prædicamento actionis, ideo de ipsa satis dictum sit. Secunda vero actio, quæ dicitur transiens, facit prædicamentum actionis. Notādum, ꝙ vt habetur.3.Phys. actio & passio & motus sunt vna & eadē res, Vnde calefactio nihil aliud est q̃ calor, vt est in fluxu, prout.s.est actus existentis in potentia, quod idem est quod motus. Verbi gratia, Dato, ꝙ aqua calefieret ab igne, certū est, ꝙ in ea esset aliquis calor causatus á calore ignis, qui calor quātum ad esse suum cōsideratus est forma, quæ est qualitas in tertia specie qualitatis, ſm autem, ꝙ est in fluxu.s.quia magis & magis participatur in aquam, dicitur motus. Secundum autem ꝙ denominat ignem calefacientem dicitur actio. Nam ignis ſm eum dicitur calefaciēs iuxta primam opinionem, & ſm ꝙ habet respectum ad ignem, vt ad causam efficientem, est actio iuxta secūdam opinionem, & dicitur calefactio actio. Calefactio vero passio dicit̄, vt denominat vel importat respectum ad aliquod recipiēs in cōparatione ad id, á quo recipit. Vnde ratio actionis prout est prędicamētum consistit in hoc, ꝙ actio dicit formam in motu, vel in utatione vt est á causa efficiente, vnde causa efficiens quam denominat vel ad quam habet respectum, est de ratione actionis. Nec propter hoc sequitur ꝙ actio, q̃uis sit eadem fundamentaliter cum calore, ꝙ sit in eodem prędicamēto cum calefactione, vt est passio. Sicut etiam supra dictum est in prædicamento relationis, licet similitudo sit eadem res cum albedine, tamē quia similitudo importat aliquid aliud, quod non importat albedo, s.terminū ad quem est in alio pdicamento q̃ sit albedo. Sic in proposito, licet calefactio, vt est actio, dicat calorē in motu, qa tamen dicitur actio, vt denominat agens iuxta primam opinionem, vel dicit respectum ad agens, iuxta secundā opinionem, ad quod nō habet respectum calor, nec calefactio vt est passio, ideo calefactio actio est in alio pdicamento q̃ calor vel calefactio passio. Ex his patet descriptio actionis suprapolita, s.actio est forma ſm quā in id quod subiicitur agere dicimur. Est enim forma, quæ est in motu, seu in mutatione, ſm quam dicimur seu denominamur agentes iuxta primam opinionem, vel quę habet respectum ad nos, qui agimus, sicut ad causam efficientē scilicet quia agimus in rem quæ subiicitur, i. in rem, quę patitur iuxta secundam opinionem, & sic patet quid est actio. Sciēdum, ꝙ Auctor Sex principiorum quædam dicit de actione corporea, vel incorporea, quæ quia vel simpliciter reputo falsa, vel extorta indigent expositione. Dicit.n.ꝙ actio corporea necessario est cū motu agētis, quod non reputo verum in omnibus actionibus corporum. Magnes.n.non.mota vllo genere motus attrahit ferrum, & de multis aliis agentibus posset hoc inueniri, ideo omnia talia, quæ illcibi ponit, prætermitto.

F

Cap. 2. Quæ actio suscipit magis & minus & contrarietatem, & quæ non.

Recipit autem actio magis & minus & cōtrarietatem, non tamen omnis. Notandum, quod actio vel dicit formam, quæ est in motu, vt calefactio, quæ solum dicit calorem in motu vt denominat agēs, vel vt habet respectum ad aliud, vel dicit formam, quę est in mutatione, & nō in motu, vt generatio substātiæ & creatio Et quia, vt dictū est, actio supra formam, quam dicit nihil addit nisi quia denominat, iuxta primā opinionē, vel dicit respectum ad agens, iuxta secundam opinionē, si forma, quā dicit, est in motu, dicetur actio suscipere magis vel minus, vel ipsum agens, quod est cōcretum, sicut enim in prædicamēto qualitatis dictum est, ꝙ abstracta non suscipiunt magis & minus, sed concreta, ita in isto dicitur aliquid, s.calefacere, suscipere magis vel minus, qa est magis vel minus calęfaciens. Si vero forma, quā dicit actio, no sit in motu, sed in sola mutatione, cū talis forma nō sit apta suscipere magis vel minus, nec p cōsequēs cōtrarietatē, sumēdo cōtrarietatē proprie, nec ēt talis actio suscipiet magis vel minus, nec ꝑ cōsequēs contrarietatē, sumēdo cōtrarietatē proprie. Vnde generās vel creās nō dicit̄ magis vel minus generās, vel creās, & sic patet &c.

G

Cap. 3. Quod proprium actionis est ex se inferre passionem.

Est autem proprium actionis ex se inferre passionē. Notandum, ꝙ licet actio & passio & forma, qua aliquid mouetur, sint vna res, tamē propter diuersam denominationem, quā importāt, vel propter diuersum respectum importatum sunt diuersa prædicamenta. Habent

H

bene autem se actio & passio in hoc ordine, nam ad oēm actionem ægredientem ad extra sequitur passio, si enim agere nihil aliud est ꝙ̃ causare formam in passo cum motu, & pati nihil aliud est ꝙ̃ talem formam recipere, necessario sequitur, ꝙ ad omnem actionem sequitur passio, & ad omne agere sequitur pati. Bene ergo dictum est, ꝙ proprium est actionis causare passionem in passo, & sic patet de actione.

TRACTATVS SECVNDVS

DE PRÆDICAMENTO PASSIONIS

In duo capita diuisus.

Caput Primum. Quid sit passio formaliter, ut est prædicamentum.



Passio est effectus illatioq; actionis. Notādū, ꝙ actio & passio sunt vna res & eadē, s. forma, quæ est in fluxu vel fieri. Vnde nō videtur ꝙ passio sit effectus actionis, si.n. considerātur inquantum sunt vna forma, tūc cū idem non possit esse causa & effectus sui ipsius, passio nō erit effectus actionis, si vero considerentur inquantum sunt duo, quia actio denominat agens, & passio patiens, nec adhuc sequitur ꝙ passio sit effectus ipsius agētis, nō ergo passio est effectus ipsius actionis. Sciendum, ꝙ aliquid potest dici effectus alicuius dupliciter. Vno modo proprie, prout. s. causatur vel causatū est ab eo, & isto modo passio non est effectus actionis. Alio modo, quia quādo vtrunque fit, ita fiunt simul, ꝙ vnum necessaria cōnexione intelligitur esse post aliud. Vnde primum dicitur esse quodammodo causa efficientes respectu secundi, quemadmodum in tractatu de proprio dictum est de clauo & ligno, cui infigitur, qualiter se habeant ad motum, sic suo modo se habet de passione respectu actionis. Nam actio & passio sunt ab ipso agente ordine quodam necessario. Prius enim intelligitur agens agere quàm aliquid à se pati, & sic passio dicitur effectus actionis.

Caput 2. Quod denominatio passionis est formaliter ab extrinseco.

Dubium autem oritur contra ea, quæ dicta sunt, videlicet ꝙ ista sex principia denomināt substantiā extrinsece. Dictū est.n. ꝙ actio, quæ subiectiue est in patiente, denominat agens, hoc.n. non videtur esse verum de passione. Nam ipsa denominat passum, in quo est formaliter & subiectiue. Dicendum, ꝙ forma in fluxu, quæ est ipse motus secundum se accepta est, in prædicamento absoluto, puta calor, qui causatur in aqua, prout est in fluxu, est in prædicamento qualitatis, quia motus est in prædicamento termini ad quem est, prout autem est in fluxu dicitur motus, prout vero habens talem calorem, scilicet aqua, quæ calefit, transmutatur ab igne calefaciente, talis denominatio pertinet ad passionem, prout est prædicamentum, non enim aqua dicitur calefieri, quia in ea est calor, sed quia talis calor est á calefaciente. Vnde si non esset calefaciens, quantumcūque calor esset in aqua, non propter hoc diceretur calefieri vel pati, sed dicitur calefieri & pati inquātum talis calor est á calefaciente. Talis ergo denominatio vel respectus passi est formaliter ab extrinseco, ex quo importat agēs quod est extrinsecum. Sic ergo passio extrinsece denominat subiectum, vel dicit respectum ab extrinseco. Recipit autem passio magis vel minus, & contrarietatem eodem modo quo dictum est de actione. Proprium autem passionis est inferri ab actione. Quod intelligitur sicut supra de actione expositum est, & sic patet de prædicamento passionis &c.

TRACTATVS TERTIVS

DE QVANDO

In tria capita diuisus.

Caput Primum. De prædicamento Quando quid sit: quia est tempus, ut denomināt temporale, seu respectus temporis ad temporalia, quæ mensurat.



Quando est quod ex adiacentia temporis relinquitur. Vocatur autem hæc adiacentia temporis mensura eius, prout. s. ipsum tempus est mensura temporalium. Ad sciendum autem particulas prædictæ descriptionis, & quid est quando, notandum, ꝙ de ratione mensuræ est ꝙ applicata per intellectum ad mensurata certifi-
B cet nos de ipsorum quantitate, & quia duplex est quantitas, s. extensionis & perfectionis, ideo vtrobiq; inuenitur mensura. Dicimus.n. ꝙ mensura omnium colorum est albedo. Quia enim albedo plus cōtinet de perfectione et participatione lucis ꝙ̃ alij colores, applicādo ipsam ad alios colores per intellectum, certificamur de quantitate perfectionis ipsorum, non tamen de quantitate extensionis. Similiter per lineam bicubitalem applicatam ad pannum certificamur de quantitate suæ extensionis. Cum autem tempus nihil aliud sit ꝙ̃ quantitas successiua ipsius motus, secundum hoc tempus potest accipi dupliciter. Vnū modo large, s. pro omni quantitate successiua motus, & sic accipiēdo tempus, quot sunt motus, tot sunt tempora, quia omnis motus habet quātitatem successiuam facientem ipsum formaliter quantum quātitate successiua, & talis quātitas non est motus, sed accidēs eius faciēs ipsum esse quātum formaliter, vel est accidēs ipsius mobilis inexistens ei mediante motu, sicut quali-
C tas aliqua, s. color inest substātiæ mediante superficie, vt supra dictum est, & propter hanc successionem Philosophus Quinto Metaphysicæ posuit motū in genere quātitatis, vnde motus nō est in aliis generibus nisi forte ratione termini motus. prout dicimus ꝙ augmētū & decremētum sunt in quantitate non ratione qua motus sunt, sed ratione termini ad quē sunt. Sed eius successio dr̄ tēpus large sumpto tpe, & tali tpe sicut mensura intrinseca habet omnis motus mensurari, quia tantus est motus, quātū eius successiones certificat de eius quātitate, & quia aliqn̄ talis successio est nobis magis nota, ideo p eā mensuramus successionē primi mobilis, vt philosophus quarto physicorum dicit. Mensuramus enim tempus per nostras actiones, vt per tantam viam viuimus, ergo tot temporis horæ transierunt. Alio modo tempus stricte & magis proprie dicitur quātitas successiua pmi motus seu motus pmi mobilis, quæ successio est vniformissima, & simplicissima, & per consequens est apta nata nos cer-
D tificare de aliis quātitatibus successiuis applicata ad eas, iuxta quod dicimus, ꝙ durauit per horā, vel per diē, & qa talis successio est vna numero, ideo est vnū numero tēpus omnium temporalium, per quod mensurantur sicut mensura extrinseca, omnes alij motus, vt successiui sunt. Sciendum, ꝙ prædicta successione pmi motus mensurātur omnes alij motus, vt mensura extrinseca, & mensurātur partes motus primi mobilis, vt. s. pars illius motus mēsuretur parte temporis mensura intrinseca, sicut dicimus hæc circulatio cæli fuit in ista die, & illa fuit in illa die, sicut est de aliis motibus, qui mensurantur suis successionibus mensura intrinseca. Sciendū, ꝙ mēsura vniuscuiusq; potest considerari dupliciter. Vno modo absolute, s. prout applicabilis est, alio modo prout applicatur ad ipsum mensurabile. Cū aūt tempus sit quædā mēsura, poterit his duobus modis cōsiderari. vno modo absolute, & sic dicitur tēpus. Alio modo applicata ad motus successi-

successiuos, siue sint partes motus primi mobilis, siue sint alij motus, vel ad mobilia inquantũ mobilia sunt. & qa talia, vt sic mẽsurata à tẽpore sic mensurata denominantur, sicut dicimus ambulationem hodiernã, ideo à tali absoluto, s. tempore sic denominante sumitur prædicamẽtum quando, iuxta primam opinionem, iuxta vero secundam opinionem, quando est respectus temporis, vt mensurantis ad ipsum temporale: propterea dicitur; ꝙ quãdo est quod relinquitur ex adiacẽtia, seu mensura tẽporis: tempus. n. vt mensurat tẽporale, denominat illud denominatione extrinseca, & hoc relinquitur. & hoc dicitur, quando iuxta primã opinionẽ, iuxta vero secũdã, quando relinquitur ex adiacentia temporis, quia ex mẽsuratione, quæ est à tempore, relinquitur respectus temporis mensurãtis ad mensuratum, quod dicitur quãdo, & sicut sunt partes ipsius temporis, scilicet præsens, prę-teritum, & futurum, sic etiam sunt partes quãdo, quia ab omnibus talibus partibus denominantur temporalia. Dicimus. n. hæc est operatio hodierna, vel crastina, vel hesterna. Et sic patet quid est quando, quia nihil aliud est ꝗ forma absoluta, quæ est tempus, prout denominat tẽporale. Vel iuxta secundam opinionem, quando nihil aliud est quàm respectus prædictæ formæ absolutæ ad temporalia, quæ mensurat.

Caput 2. Quòd quando non est respectus rei mensuratæ ad tempus, sed econuerso.

SCiendũ, ꝙ aliqui dicunt ꝙ quando non est respectus temporis mensurantis ad rem temporalem, sed econuerso est respectus rei mensuratæ ad ipsum tempus. Hoc non reputo verum, quia secundum istos, quando non esset denominatio extrinseca, sed intrinseca, & sic nõ esset vnum de sex principiis, quæ extrinsece denominãt, vt supradictum est. Et sequeretur iuxta secundam opinionem, ꝙ quando esset relatio, quia esset respectus ab intrinseco quod falsum est. Sciendum, ꝙ successio primi motus, quæ tempus dicitur, potest esse mensura partium motus primi mobilis, & isto modo est mensura intrinseca, & ex tali mensura fit denominatio, quę pertinet ad prędicamẽtum quando. sicut dicimus, ꝙ hæc circulatio est hodierna, vel fuit hesterna, Et isto modo, in quo est tẽpus, in eo est etiam quando, quia in motu primi mobilis est tẽpus subiectiue, & ideo talis denominatio est in partibus eius quæ denominantur à partibus motus, vt dictum est, vel iuxta primam opinionem in primo motu est tempus, quod est fundamẽtũ respectus, qui est quando, ergo ẽt in eo est terminus ipsius respectus, partes. s. motus mẽsuratæ, quæ sunt terminus talis respectus, & hoc est quod dicit Auctor Sex principiorum, ꝙ in quo est tempus, in eo est etiã quando. Alio modo tẽpus potest esse mẽsura aliorum motuũ extrinseca, ex quo tũc fit denominatio, quæ pertinet ad prædicamentum quãdo. sic dicimus, hęc ambulatio fuit hesterna, & sic, quãdo nõ est in eo, in quo est tempus, quia tempus est subiectiue in motu primi mobilis, & denominatio facta ab eo est in ambulatione. Vel iuxta secundam opinionem, quando est respectus fundatus in tempore, cuius tamen terminus est ambulatio, & sic aliquo modo non est in ea, in quo est tempus &c.

Caput 3. Quòd quando non suscipit magis nec minus, nec habet contrarium. Et quòd quando est in omni eo, quod incipit esse.

NOn suscipit autem quando magis vel minus, nec etiam ipsi quando est aliquid contrarium. Nã hoc prædicamentum sumitur à forma absoluta denominante, vel est respectus talis formæ. Et quia tempus, à quo sumitur quando, non suscipit magis vel minus, nec habet contrarium igitur, nec quando ista suscipiet, Est

E autem proprium quando esse in omni eo quod incipit esse. Notãdum ꝙ res quadrupliciter incipit esse. Quædam enim incipit per motum solum, vt calor in aqua, quæ calesit incipit esse per motũ calefactionis, immo motus ponitur in genere talium. Alteratio. n. est in genere qualitatis, in qua alteratio inuenitur. Quædam vero incipit esse per mutationem sequentem motũ necessario, sicut forma substãtialis inducitur in materiam per generationẽ sequentem alterationem, cuius ipsa est terminus, saltem extrinsecus. Quædam autem incipit esse per mutationẽ sequentem motum, sed non ex necessitate, sicut illuminatio nostri hemisphærij de mane, quam illuminationẽ prę-cedit motus localis Solis, per quem nobis præsens fit, talẽ aũt mutationẽ nõ ex necessitate præcedit motus, quia in primo instanti, quando creatus est sol nullo præcedente motu solis fuit aer illuminatus à sole. Quædam aũt incipit esse per simplicem emanationem, & non per motũ, nec per mutationem, sicut illa quæ creantur. Sciendum

F est autem, ꝙ tempus siue sit cõtinuum siue discretum, vt æuum, sunt quædam mensurę, sm quas actus quidam nati sunt mẽsurari, quia. s. habent durare tantum vel tantũ, quidã autem actus est, in quo vno numero existente est successio, & eius duratio cõsistit in accipiẽdo partẽ post partem, sicut sunt ea, de quibus dictum est, ꝙ incipiunt esse solũ per motũ, & tales actus, quando fiunt siue quãdo facti sunt cum, s. sunt in quiete mensurantur tempore continuo. Eorũ. n. fieri est motus, & factũ esse est quies. Motus autem & quies mensurantur tempore continuo. In omni autẽ tali actu est quãdo, sicut in tempore, vt dictum est. Et hoc est proprium quando, esse in omni tali actu, qui sic incipit esse, tales. n. actus, quia proprie tempore mensurantur, proprie etiam sumitur denominatio à tẽpore vt dicatur de ambulatione hodierna, vel hesterna. Et hoc est quando, vt dictum est. vel iuxta secundam opinionem tempus, vt mensurãs proprie habet respectũ ad actus tales, & hæc respectus est quando. Proprium er-

G go quando est esse in omni tali actu, qui sic incipit esse, vt in termino, vt dictum est. Aliquis vero actus est, cuius duratio non cõsistit in accipiẽdo successiue partem post partẽ, sed cõsistit in hoc, ꝙ idem indiuisibile manẽs stat, et iste actus est duplex. Quidã. n. est actus indiuisibilis, in quo nulla est successio, tamen natus est ei alius actus succedere, & ipse natus est succedere alteri, sicut formæ substantiales corruptibiles, cogitationes, & volutiones successiuæ angelorũ. Horum. n. actuum vnusquisqꝫ est indiuisibilis, & vnus succedit alteri. Vna nanqꝫ forma succedit alteri in materia prima, & tamen esse talis formæ in indiuisibili est, & sic est de dictis cogitationibus & volitionibus angelorũ. Vnde tales actus mensurantur tempore discreto. Vnusquisqꝫ enim talium actuum mensuratur nũc temporis discreti, & successio, quæ est inter tales actus, mensuratur tẽpore discreto, tẽpus aũt discretũ est in illo genere quãtitatis discretæ, in quo ponitur oratio. Non. n. oratio ibi ponitur pro sono, cum sonus sit quali-

H tas, nec pro numero syllabarum, quia sic nõ esset alia species à numero, nec pro pluribus tẽporibus continuis syllabarũ, quia sic nõ esset alia species à tempore continuo. Plures. n. partes temporis non faciũt aliã speciẽ à tẽpore, vt supradictũ est, sed ponitur pro mensura prolationis illius soni. Ibi. n. non solum est dare plura, sed est dare plus durare, sm ꝙ talia plura indiuisibilia plus durãt ꝙ̃ vnũ. ideo oportet ibi ponere aliquẽ numerũ pertinẽtẽ ad mensurã alicuius durationis, hoc aũt est discretũ in talibus, quæ sic incipiunt esse. Et quæ sic habent esse, non est qñ, sm ꝙ hic sumitur quando, prout relinquitur ex adiacẽtia temporis continui, & si in eis esset quando ex adiacẽtia ipsius nunc temporis discreti esset alterius rationis ꝗ quando, de quo nunc agitur. Alius vero actus indiuisibilis est, qui non est aptus natus succedere alteri, nec alius sibi, sicut est actus essendi angelorum, & animæ rationalis & corporũ cœlestiũ, & intellectio angeli, qa videlicet intelligit

intelligit se, quæ non est successiua; & beata visio angelorum & animarum. Et tales actus mensurãtur æuo, quod est totum simul. Vnde licet tales actus inceperit esse per simplicẽ emanationẽ, tamẽ in eis non est qñ, non.n. habent mensurari tẽpore. Possumus autem dicere, ꝙ in oĩbus dictis actibus sit quando per quãdam coexistentiã, quam habet tempus continuum cum durationibus eorum. Dicimus.n. quando fuit Angelus, & respondetur heri vel hodie, non tamen ꝙ Angelus quantum ad suum esse mẽsuretur die hesterno vel hodierno, sed q̃a dies hesterna vel hodierna simul fuit cũ dicta duratione Angeli.s. cũ suo æuo, vel æuum suum simul coexistit tempori hesterno vel hodierno. Et sic de aliis, & patet de quando.

TRACTATVS QVARTVS

DE VBI

In duo capita diuisus.

Caput Primum. De prædicamento Vbi quid sit formaliter & in quo sit subiectiue.



Bi est circunscriptio corporis à loci circunscriptione proueniens. Ad intelligendam prædictam descriptionẽ, & quid est vbi sciẽdum, ꝙ locus est superficies corporis continentis immobilis: dupliciter autẽ potest aliquid esse in loco, s. dissinitiue & descriptiue. Dissinitiue sunt in loco ea, quæ licet quanta non sint, nec per se nec per accidens, tamen non sunt vbique, sed ita sunt in vna parte mundi, ꝙ non sunt in alia, sicut sunt Angeli & animæ separatæ. Vnde dicuntur esse in loco dissinitiue, i. determinatiue, quia ita determinatæ sunt in vna parte mũdi, ꝙ tũc non sunt in alia, & de talibus nõ potest proprie dici vbi esse in. Nã ea quæ sunt in vbi cõtinentur in loco. Sed huiusmodi magis continẽt locum, quã contineãtur à loco, non ergo proprie sunt in vbi. Circunscriptiue vero dicũtur esse in loco omnia quãta. Dimittamus modo de vltima sphera qualiter sit in loco. Vnde quantitas, quæ formaliter facit subiectam materiam quantam efficienter facit eam esse in loco. Vnde corpus locatum per suam superficiem tangit superficiem corporis locantis. Et sicut est signata superficies corporis locati, ita & superficies locãtis. Superficies aũt corporis locãtis põt dupliciter considerari. Vno modo vt est in corpore locante & denominat illud, & sic est quãtitas. Alio modo, vt denominat corpus locatum, & sic facit prędicamentũ vbi, quod nihil alud est secũdũ rem quã locus, vt denominat locatum denominatione extrinseca, sicut dicitur ciuis à ciuitate, & pragensis à praga. Vel iuxta secundam opinionem prædicamentum vbi est respectus loci circunscribentis locatum. Ex prædictis patet, ꝙ motus localis non est in loco inquantũ huius, sed est in prædicamento, vbi, motus autem subiectiue est in eo quod mouetur, seu in mobili. Dicitur autem motus esse in genere formæ, quæ acquiritur per motũ, quæ est terminus motus, non autem mouetur locus cum sit terminus continẽtis immobilis, mouetur autem locatum, locus aũt inquãtum huius nõ est forma quæ acquiratur in locato, sed est forma locantis. Nihil ergo acquirit in re mobili nisi vbi quod est respectus loci ad locatũ, vt circũscribit illud. Vel est denominatio supponẽs prædictũ respectũ iuxta primã opinionẽ. Hic autẽ respectus terminatiue est in ipso locato, & sm extensionẽ loci, cuius est talis respectus, vt fundamẽtũ acquiritur in re, quæ mouet ad aliud & aliud vbi, vsq; ad terminũ motus. Ex his patet, ꝙ in aliis speciebus motus in ipso mobili acquirit forma intrinseca. Nã in alteratione, quæ fit de frigore ad calorẽ acquiritur calor qui est forma intrinseca inhærẽs ipsi calefacto. Et in augumento & decremento acquiritur certa quantitas; quæ etiam est forma inhęrens intrinsece. Sed in motu locali acquiritur vbi, quod denominat extrinsece. Vel iuxta secundam opinionem est respectus extrinsecus fundatus in locãte, & terminatus in locato, vt dictum est. Patet ergo descriptio ipsius vbi, s. ꝙ est circunscriptio corporis idest denominatio corporis locati circũscripti proueniẽs à circunscriptione loci, idest ab ipso loco circunscribente. Vel iuxta secundam opinionem est circunscriptio corporis locati, i. respectus terminatus in corpore circunscripto, proueniens à circunscriptione loci, i. fundatus in loco, prout circumscribit locatum.

Cap. 2. Quòd vbi non suscipit magis nec minus nec habet contrarietatem, et quòd est in omni corpore terminato superficie.

VBi vero non suscipit magis nec minus, & nõ suscipit cõtrarietatem. Vt.n. dictũ est, vbi nihil aliud est q̃ locus vt denominãs rẽ locatã, quã circũscribit. Vel iuxta secũdã opinionẽ est respectus extrinsecus fundatus in loco circũscribẽte & terminatus in re locata. Qui respectus nihil reale addit supra fundamẽtũ, nisi terminũ ad quẽ, vt supra de relatione dictũ est. Vñ nullã rẽ dicit diuersam à loco. Sed locus non recipit magis vel minus, nec loco aliquid est contrariũ, vt supra dictũ est, ergo nec vbi suscipit magis vel minus, nec contrarietatẽ. Propriũ autẽ vbi est esse in omni corpore terminato vel denominatiue, vel iuxta secundam opinionem terminatiue, licet.n. quædã alia accidentia sint in corpore, vt calor, dulcedo, & huiusmodi, & quidam etiã respectus terminentur ad corpus, vt æqualitas & inæqualitas, tamen nõ ita proprie cõueniunt corpori, sicut vbi. Corpus.n. est quod superficie vel superficiebus terminatur, & hoc est de ratione corporis inquantũ est corpus. Sed quia natura non sustinet vacuum, oportet ꝙ statim sibi cõiungatur alia superficies, quæ vt immobilis est, locus dicitur & circunscribit illud, & hoc est vbi. Vnde proprie vbi est in corpore, quia immediate sequitur ipsum corpus inquatũ huius. Et dico, ꝙ propriũ est vbi esse in omni corpore, supple, & non in alio, q̃a indiuisibili inquantũ huius nõ debet locus. Si.n. locus est q̃titas cõtinua, oportet ꝙ sit diuisibilis. Locatũ aũt & locus adæquantur. Vnde, si alicuius indiuisibilis esset locus, sequeretur ꝙ locus ille esset indiuisibilis. Notandum, ꝙ indiuisibile dupliciter potest sumi. Vno modo mathematice, & sic solus pũctus est indiuisibilis, cui, vt dictũ est, non debetur proprie locus. Alio mõ sumit indiuisibile naturalr, est.n. deuenire ad minimã carnẽ, q̃ si diuidat, nõ erit amplius caro. Hoc tñ indiuisibile est q̃tũ, & nõ pũctus, & nullus ꝓhibet tale indiuisibile esse in loco, igit in eo est vbi. Dico ẽt, ꝙ vbi est in corpore terminato. Si.n. esset corpus infinitum, vt ponebant primi philosophi esse extra cælum, tale corpus non esset in vbi, & sic patet de vbi &c.

TRACTATVS QVINTVS

DE SITV

In tria capita diuisus.

Caput Primum. De prædicamento situs, an aliquid sit secundum rationem formalem.



Ositio est ordo seu ordinatio partium in loco. Ad intelligendum autem prædictam descriptionem, sciendum est, ꝙ pars multipliciter dicitur sicut & totum. Est.n. triplex totum, s. vniuersale, potentiale, & integrale. Et si aliud totum dicatur, vt totum in quantitate, totum in tempore, totum in loco, ad ista tria reducitur. Dicitur autem totum vniuersale genus, cuius partes subiectiuæ sunt species, totum vero potentiale dicitur aliquid, in quo sunt potentiæ, quæ nec partes integrales dici possunt, nec partes subiectiuæ, sicut anima respectu suarum

suarum potentiarum est totum potentiale, & quælibet eius potẽtia dicitur vis potẽtialis. Totum vero integrale est duplex. Vnũ est, quod cõstituitur ex partibus integrãtibus essentaim rei compositæ. Quarum partium vnaquæq; per se accepta nõ est nata esse naturaliter sine alia sicut sunt forma & materia. Aliud vero totum integrale est, cuius partes sunt natæ diuisę à toto quælibet per se esse, sicut diuiso ligno toto in duo ligna vnaquæq; partium potest per se esse, & hæc est passio quanti in eo ꝙ quantũ est, vt dicitur Quinto Metaphysicæ. Et quia tales partes sicut sunt diuisibiles, ita per intellectum signari possunt, quãuis non sint diuisæ, & quia in se consideratæ inter se habent aliquem ordinem in toto, quia vna consideratur proprie esse centrum totius, & alia post aliam, & sic de aliis, talis ordo dicitur potẽtia, quæ est differentia quãtitatis, vt supra dictum est. Nec tamen est credendum, ꝙ talis ordo, qui dicitur potentia, sit relatio, quia differentia quantatis non potest esse in alio prædicamẽto à quãtitate, sed potest esse relatio ſm dici, sicut dicimus, ꝙ sciẽtia est relatio, vel relatum ſm dici. Est enim scientia in prima specie qualitatis per prius, secundario autẽ dicit quendam respectum ad scibile. Alio modo possunt cõsiderari prædictæ partes integrales, vt comparantur ad locũ, prout .s. cuilibet parti sic ordinatæ in toto correspõdet pars loci, & talis ordo, seu ordinatio partium in loco dicitur positio, quæ est prædicamentũ situs. Notandũ, ꝙ manente eodem toto locato & eodẽ toto loco possunt partes diuersæ locati diuersis partibus loci applicari, & ideo est aliqua diuersitas inter comparationem totius locati ad totũ locum, & inter comparationem partium ad partes, & sic potẽtia, quę dicit ordinẽ partium locati ad diuersas partes loci, est aliud prædicamentum q̃ prædicamentũ ybi, quod dicit circunscriptionem locati à loco. Notandum, ꝙ superficies corporis cõtinentis, quę locus dicitur, & superficies corporis cõtẽti sunt simul, & ſm ꝙ est figura corporis contenti, sic est figura loci, seu superficiei cõtinentis, & ideo ſm situationẽ partiũ & eius diuersitatem in corpore locato, necesse est locũ diuersam habitudinẽ habere ad locatũ. Vnde à prædicto loco sic diuersimode locante partes locati denominãt ipsum locatum ratione suarum partium. Dicitur prædicamẽtũ situs seu positionis, sicut dicitur homo sedens, quia partes loci sic circunscribunt partes locati. vel iuxta secũdam opinionem respectus fundatus in loco ratione suarum partium & terminatus in locato ratione suarum partium, est positio, seu situs. Patet ergo quid est situs seu positio.

Cap. 2. Quòd positio est denominatio seu respectus sumptus à partibus loci ratione partium locati.

SCiendum est, ꝙ quidam dicunt, ꝙ situs seu positio non est denominatio siue respectus sumptus à partibus loci ratione partium locati, sed potius est respectus sumptus à partibus locati ad partes loci. Et si obiiciatur eis, ꝙ si hoc esset, sequeretur ꝙ talis denominatio non esset ab extrinseco, quia respectus fundatus in partibus locati iuxta secũdam opinionem, ad quam sequitur talis denoĩatio iuxta primã opinionẽ quæ est prædicamẽtũ situs, non est extra totum locatum. Vnde sequetur ꝙ situs esset relatio. Ad hoc respondens, ꝙ de situ accidit sicut de passione supradictum est, quę licet sit subiectiue in passo, tamen ab ea denominatur patiens denominatione extrinseca, quia nõ denominat illud nisi ratione agentis, quod est extra, & sic dicũt, ꝙ partes locati sic ordinatæ non denominant totum in prædicamẽto isto, nisi ratione partium loci, ad quas habent respectum. Et q̃a, vt supradictum est ista prædicamenta non fecit Arist. & ille, qui fecit, non fuit tantæ auctoritatis, nec habuit aliquẽ expositorem alicuius auctoritatis, ideo de eis q̃libet modernorũ dicit, sicut sibi videtur. Vtraq; tamẽ opinio

E possit saluari, sed prima magis stãt ad saluandum ꝙ hoc prædicamentum dicat formam extrinsecus aduenientem Secunda vero videtur magis stare cum significato dictionum, quæ importãt positionem. Nam sessio & cubatio magis videntur dicere dispositionem partium locati per respectum ad partes loci, q̃ econuerso. Et similiter se habet de aspero & leni, asperum enim est cuius partes non porrigũtur æqualiter. Lene vero cuius partes æqualiter porriguntur. Quæ autem istarum opinionum sit probabilior legentis iudicio relinquo &c.

Cap. 3. Quòd situs non suscipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & ꝙ proprium eius est proxime assistere substantiæ.

SItus autem, seu positio non recipit magis nec minus. siue sit respectus partiũ loci ad partes locati, siue econuerso, quià nec partes loci nec partes corporis locati suscipiunt magis vel minus. ideo nec situs suscipit magis vel minus. Similiter nec recipit cõtrarietatẽ, vt ex supradictis potest patere. Est autẽ propriũ situs proximę assistere substantiæ materiali. Ad quod intelligendum, sciendum est, ꝙ assistere, vt hic sumitur, est esse respectiuum. Notandum ꝙ quantitas efficit rem materialem prius q̃ aliquod accidens. Vnde primam materiam prius natura informat forma substantialis, quæ dat sibi esse. Ad quã informationem prius natura sequitur quantitas, quã aliquod aliud accidens. vt autem supradictum est propria passio quãtitatis est ꝙ sit diuisibilis in partes integrales. Et ideo quĩto Metaphysicę a philosopho sic describitur. Quãtum est quod est diuisibile in semper diuisibilia. Ad quas partes integrales terminatur situs, qui est respectus quidã licet fundetur in loco, vel ſm alios fundatur in partibus quantis & terminatur ad partes loci, ad quem respectum sequitur denominatio, quæ facit prædicamentum situs, iuxta primam opinionem. Proximus ergo respectus substantiæ materialis siue terminatiue siue fundamentaliter est situs siue positio &c.

TRACTATVS SEXTVS

DE HABITV

In quatuor capita diuisus.

Caput Primum. De habitu secundum ꝙ est prædicamentum quid sit formaliter.



Abitus est corporum, & eorum quæ circa corpus sunt adiacentia. Ad intelligendum autem prędictam descriptionem, sciẽdum, ꝙ habere aliquid dicit quendam respectũ. Quędam enim dicuntur habere aliquas res, sed inter habentem & res habitas est solus respectus rationis, vt cum aliquid dicitur habere substantiam, vel partes substantiæ, sicut pedem vel manum, vel habere quantitatem, vel qualitatem, & tamen inter habens & res habitas nullus est respectus realis, sed solum rationis. Vnde hoc habere pertinet ad prædicamenta absoluta. Quædam vero dicuntur habere aliquas res, ita ꝙ inter habentem & res habitas est respectus realis, & ad cõuersiuus, sicut pater dicitur habere filium, & filius patrem, & dominus seruum, vel possessionem, & seruus vel possessio dominum. Patris autem ad filium, & filĳ ad patrem est respectus realis, & similiter est de domino & seruo, & istud habere pertinet ad prędicamentũ relationis. Quædam autem dicuntur habere aliquas res & inter habentia & res habitas est respectus realis, sed non conuersiuus, sed est respectus habẽtis ad rem habitã, & isto modo tẽpus dicitur habẽte tẽporalia, & locus locatũ, & partes loci partes locati, & cõtinens cõtẽtum. Et istud habere

re pertinet ad prædicaměta quando, & vbi, & situs. Nã continens ita dicitur habere cõtentũ, ꝙ reducitur ad prędicamentũ vbi, sicut tempus temporale, quod reducitur ad prędicamentũ quando, & situs situatũ, qd' pertinet ad prædicamentum situs. Nam vas est locus mobilis, & locus est vas imobile, vt dicitur 4. Physi. Quædam aũt dicuntur habere aliquas res, & inter habẽtia & res habitas est respectus realis nõ cõuersiuus, ita videlicet ꝙ respectus talis est rei habitæ ad ipsum, quod habet eã, sicut homo dicitur habere tunicam, & respectus est tunicæ ad ipsum hoiem habentem, & nõ ecõuerso. Et hoc habere pertinet ad istud prædicamentũ, s. habitus. Notandũ, ꝙ vt philosophus dicit. t. de Aĩalibus, natura prouidit aliis animalibus de vestimẽtis & de armis. Vñ quædã pro vestimẽto habẽt pilos, quędã vero coriũ grossum, vel corticẽ, vel aliquid huius. Similiter etiã aliquibus pro armis dẽtes dedit, aliis cornua, aliis vero vngues, & huiusmodi, homini aũt nihil horũ dedit, sed dedit ei intellectum & manus, vt per eas posset sibi prouidere, & de rebus exterioribus faceret sibi vestimẽta & arma. Vñ i aliis aĩalibus tã vestimẽta ꝗ̃ ẽt arma sunt partes substãtiales, eorũ & inter habẽtia et habita nõ est aliquis respectus realis, sed solũ rõnis, vt dictum est. Vñ denominatio, quæ fit in eis vel á vestimẽtis, vel ab armis eorũ naturalibus nõ pertinet ad hoc prędicamẽtũ. Sed inter vestimẽta & arma nostra & nos est respectus realis, & ideo vestimẽta & arma prout denominãt nos habẽtes ea sunt prędicamẽtũ habitus. Vel iuxta secũdã opinionẽ respectus eorũ ad nos est prædicameneum habitus. Vnde hoc prædicamentũ solũ cõuenit hominibus. Verũ est autẽ, ꝙ ẽt quædã animalia vestimus & armamus vestimẽtis & armis exterioribus. Vestimus. n. symias, & faleramus equos. & isto modo hoc prædicamẽtũ potest ad ea pertinere. Et sic patet &c.

Cap. 2. Quòd habitus potest immediate fundari in substantia.

VIdetur autẽ esse dubium, siue hoc prædicamẽtum sit denominatio sequẽs respectũ, siue iuxta secundã opinionẽ sit ipse respectus, quomodo hoc prædicamẽtũ pertinebit ad genera accidẽtiũ. Cõstat. n. ꝙ vestimẽta, siue arma sunt in genere substãtię. Denominatio aũt sumpta á substãtia nõ ponitur in alio genere á substãtia. siue iuxta secundam opinionem, quomodo fundabit respectus immediate in substãtia, cũ respectus nihil reale addat supra fundamentũ, vt supradictũ est. ideo sequit ꝙ substantia vel erit accidens, vel ꝙ habitus nõ erit accidẽs. Ad quod dicendum ꝙ non est inconueniẽs, ꝙ respectus realis in substãtia fundet. Substãtia. n. creata inquãtũ huius realiter refertur ad creatorem, & talis respectus immediate in ea fundat, nec propter hoc substãtia est respectus vel accidens. Notandũ, quod differt accidentalitas quãtitatis & qualitatis, q̃ sunt accidentia absoluta, ab accidẽtalitate aliorũ septẽ prædicamẽtorũ. Nã accidẽtalitas absolutorũ cõsistit in hoc, ꝙ aduenïũt enti in actu per inhærentiã, & isto modo substãtia nõ potest esse accidẽs. Accidentalitas autẽ aliorũ septẽ prædicamẽtorũ cõsistit in hoc, ꝙ accidit formæ seu subiecto formæ habere terminũ ad quẽ. Et qa forma substantialis seu substantia cõposita potest habere talẽ terminũ, isto modo nõ est incõueniẽs ꝙ sit accidẽs, i. vt accidẽtaliter alteri adueniat. vnde accidit vestimẽto vt adiaceat corpori, & vt talẽ respectũ habeat ad ipsum, & sic siue sumat vestimentũ vt denominãs accidit sibi sic denominare, et sic est pdicamẽtũ habitus, iuxta primã opinionẽ, & est accidẽs, vel iuxta secũdã opinionẽ accidit vestimẽto habere corpus pro termino ad quẽ, vt adiacẽs habet respectũ. Vel potest dici, ꝙ nõ ex omni substãtia indifferẽter fiũt arma & vestimẽta, sed arma fiũt ex substãtia habẽte aliquã qualitatẽ, puta duritiẽ & huiusmodi, similiter vestimenta fiunt ex qualibet substãtia indifferenter, sed ex habẽte talẽ qualitatẽ, puta mollitiem & plicabilitatem, vel huiusmodi, & ha...

A super his qualitatib⁹ fundatur respectus, qui est habitus vel á dictis substãtiis inquantũ habent tales qualitates. Est ergo habitus adiacẽtia corporũ, & eorum quæ circa corpus sunt, quod sic intelligitur, habitus est adiacẽtia, i. denominatio corporũ sicut eorũ, quæ denominantur, & eorũ quæ sunt circa corpus, i. eorũ, á quibus fit talis denominatio, sicut á vestimẽtis, quæ sunt circa corpus, dicitur & denominat homo vestitus. Vel iuxta secũdam opinionẽ, habitus est adiacẽtia, i. respectus corporum terminatiue. Talis. n. respectus, i. vestimenti terminat ad corpus vestitum, & est eorum, quæ sunt circa corpus fundamentaliter. Nam fundamentum talis respectus est ipsum vestimentum, vt dictum est, & sic patet descriptio habitus. Notãdum, ꝙ licet talis denoĩatio sit totius habentis talem habitum, nam homo dicitur vestitus & calciatus, tamen conuenit sibi ratione habitus, qui adiacet parti. Licet. n. homo dicatur calciatus, tamen dicitur ratione calciamẽti, quod adiacet pedi, qui est pars integralis ho-
B minis, cũ totum corpus non sit vestitũ, sed ratione illius partis cui adiacet vestimẽtum. Patet ergo de habitu &c.

Cap. 3. Quòd habitus suscipit magis et minus, licet nõ oĩs, & ꝙ habitus non habet contrarietatem.

REcipit aũt habitus magis & minus, licet nõ omnis. Qualiter autẽ habitus recipit magis & minus, vĩ esse dubiũ. Si. o. respectus intãtum recipiũt magis & minus inquantũ fundamenta recipiunt intẽsionẽ, & remissionẽ, & ſm istos respectus denominantur termini respectus magis vel minus. Sicut dicitur magis vel minus calefaciẽs á maiori vel minori calore, quem efficit. Sed cũ fundamentũ habitus sit substantia, vt dictum est, quę nõ suscipit magis vel minus, ergo nec habitus suscipit magis vel minus. Ad quod intelligendum sciendum est, ꝙ, vt dictũ est, ista sex prædicamenta nihil aliud dicunt nisi absolutũ, vt denominat aliquid extrinsecũ, quæ denominatio sequitur aliquẽ respectũ realẽ, qui est inter denomi-
C nãs & denominatũ, qui tamẽ respectus est in genere relationis. Vel iuxta secundã opinionẽ dicunt pdictũ respectũ. & talis respectus est cõis dictis sex principiis. Vñ tale denominatũ dr̃ magis vel minus ab intensione vel remissione illius absoluti denominãtis, vt dictũ est. Aliqũ vero denominatur magis vel minus nõ ab intẽsione vel remissione denominãtis, sed si plura fuerũt denominatiua eiusdẽ rationis, á quib⁹ denominatũ ſm vnũquodq;, quod est eo, denominatur, sicut dicimus, ꝙ ignis calefaciẽs tria ligna magis calefacit q̃ si calefaceret duo eodem gradu coloris. Cõstat. n. ꝙ oẽs istę tres calefactiones sunt eiusdẽ rõnis quibus rñdet ignis ſm vnã potẽtiã calefactiuã, & isto modo calefaciens põt dici magis vel minus, licet in calefactionibus vel in quibuscunq; actionibus non sit cõsuetũ dicere isto modo magis vel minus, & sic est si sumatur hic iuxta secundã opinionẽ, quia si plures respectus vnius rationis, quibus vnus respondet terminus, denominãt terminũ magis, pauciores vero minus, habi-
D tus primo modo nõ suscipit magis vel minus: ab vno. n. vestimento vel calciamẽto, s. vno numero, nunq; aliquis dicetur magis vel minus vestitus vel calciatus, & sic intelligitur, ꝙ nõ omnis habitus suscipit magis vel minus, quia nec vestimentum nec calciamentum suscipit intensionẽ vel remissionẽ. Secundo vero modo habitus suscipit magis vel minus, qã vnus & idẽ homo á pluribus vestimẽtis põt denoĩari magis vestitus, & á paucioribus⁹ minus vestitus & sic de aliis. Hoc aũt nõ cõuenit pdicamento quãto, cũ ipse denoĩans sit vnũ oĩum cpalium. Nec ẽt cõuenit prædicamẽto vbi, cũ vnius corporis vnus tantũ sit locus. Nec prædicamento situs, cũ cuilibet vni parti locati vna respondeat pars loci. Potest autem cõuenire iste modus dicendi magis vel minus alicui relatiuo & alicui agenti vel patienti, & sic patet qualiter habitus suscipit magis vel minus, & qualiter nõ. Vel dicẽdũ, ꝙ respectus habitus nõ imediate fundat in substantia, vt supra dictũ est,

est, nisi mediãte aliqua qualitate, puta duritie, mollitie, & huiusmodi, quæ qualitates sunt fundamẽtum talis respectus: cum autem dictæ qualitates suscipiant magis & minus, ergo & habitus. Non tamen recipit habitus contrarietatem. Vt.n.supradictũ est ex receptione magis & minus causatur contrarietas, quando magis & minus est fm gradũ intensionis & remissionis in speciebus vnius generis, vt patet de albo & nigro. talis aũt intẽsio nõ est in habitu, vt dictũ est. ergo in habitu non est cõtrarietas.

Cap. 4. Quòd proprium habitus est existere tam in corpore quam in his quæ circa corpus sunt, secundum diuisionem partium.

EST autẽ sciẽdũ, ꝙ propriũ habitus est existere, tã in corpore ꝙ̃ in his quæ circa corpus sunt in pluribus fm diuisionẽ partiũ. Hoc autẽ qualiter intelligatur dictũ est. Denominatur.n.aliqd ab habitu fm ꝙ habitus adiacet alicui parti ĩtegrali signatæ, sicut dicit homo calciatus à pedibus, & galeatus à capite, & sic de aliis, hoc aũt nulli aliorum prædicamentorum conuenit. licet.n. in prædicamento situs fiat denominatio totius rõne partiũ, quibus adiacent partes loci, non tñ ratione alicuius partis signatæ, sed rõne omniũ, qbus adiacẽt partes loci aliqñ vno modo, & aliqñ alio. Sed in p̃dicamento habitus sit denominatio totius ab vna parte signata, cui adiacet singularis habitus. Et qa sicut cõsideraĩ in hoc prędicamẽto corpus habẽs habitũ quãtũ ad suas partes organicas signatas sic habitus partiũ signatarũ sunt diuersi et diuisi. Nã in habitu vnius nominis diuisa est pars vestimẽti à calciamento, & sic de singulis, ideo dici esse propriũ habitus existere fm diuisionẽ partiũ corporis, s.habẽtis, & fm diuisionẽ eorũ, quæ sunt circa corpus, fm diuisionẽ habitus, & sic patet de prędicamento habitus, et de omnibus p̃dicamẽtis hoc modo. Notandũ ꝙ prædicamẽta pertinẽt ad primã operationẽ intellectus, in qua nulla fit cõpositio p esse, nec diuisio per nõ esse. Quæ aũt ptinẽt ad talẽ primã operationẽ possunt dupliciter cõsiderari, vno mõ quantũ ad res intellectas, & sic de eis iã dictũ est. Omnia.n.quę sic pertinẽt ad talẽ primã operationẽ p 10. p̃dicamẽta significant, vt ex dictis patet, alio mõ possunt cõsiderare quãtũ ad modũ significãdi, inquãtũ s.significatur per nomina & p verba, & per alias partes orõnis, & de his dicet immediate. propterea logica non solũ est sciẽtia rõnalis, vt puta de syllogismo, qui pertinet ad discursum rationis, sed est etiã sciẽtia sermocinalis. Tractat.n.de syllogismo et partibus eius quãtũ ad modũ significãdi ponẽdo quid est nomẽ, & qd est verbũ, & ponẽdo signa vniuersalia & particularia, quæ omnia ad modũ significãdi pertinẽt, de quibus omnibus infra dicet.

Tractatuum super Prædicamenta finis.

S. THOMÆ AQVINATIS DE ENVNCIATIONE

Super librum de Interpretatione Tractatus.

In Quatuordecim capita diuisus.

Capus Primum. De nomine quid sit secundum intentionem logicam.



DIcto de his, quæ quãtũ ad rem significatam pertinẽt ad primam operationem intellectus, quæ est indiuisibilium intelligentia, vt in 3. de Aĩa dicitur qua videlicet res cognoscitur quãtum ad suã quidditatem, nunc dicendum est de his, quę ptinent ad secundam operationem intellectus, quæ ibi cõ-

E positio vel diuisio nominatur, quia.s.intellectus noster vnã rem cum alia componit, vel ab alia eam diuidit per esse, s.& nõ esse. Et dicit tractatus iste de enũtiatione seu propositione large sumpta propositione, si.n.stricte sumeretur, tunc enũtiatio esset genus eius. Propositio.n.solum dicitur de præmissis ipsius syllogismi, sed enunciatio dicitur tam de præmissis, ꝙ̃ de cõclusione. Ad cognoscendum autem dictam enuntiationem dicendum est primo cum Arist. de partibus suis, s.de nomine & verbo, & de eius genere, quod est oratio. Nomen est vox significatiua ad placitum sine tẽpore, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta. In ista nominis diffinitione ponitur vox pro genere, Notãdum, ꝙ vt habetur.2.Metaphy. hæc est differentia inter diffinitionem suppositorum, & diffinitionem formarum, siue substantialium siue accidentalium. Nam in diffinitione suppositorum nihil ponitur, ꝙ sit extra essentiam diffiniti, sed omnes particulæ diffinitionis sunt de essentia diffiniti. Formæ vero, quia
F non possunt per se esse, sed in alio, s.in subiecto, vel in materia, in sui diffinitione requirũt subiectum vel materiã, quæ tamen non sunt de essentia earum, & ideo ipsarum diffinitiones dicuntur esse per additamẽta. Vnde omnes formæ accidẽtales in sui diffinitione requirunt subiectũ. Hæc est autem differẽtia inter eas diffiniendo, nam formæ abstractæ aliter requirunt subiectum in earum diffinitionibus, ꝙ̃ formæ sumptæ in concreto, formæ abstractæ requirunt subiectum loco differentiæ, vt cum dicimus, crispitudo est contractio capillorum, vbi capilli, q sunt subiectum crispitudinis, ponuntur loco differentiæ. In concreto vero requirũt subiectum loco generis, vt cũ dicimus, crispum est capillus contractus. Hoc habito, sciendum est, ꝙ nomen, verbum, & oratio, sunt quædã artificialia, & per consequens accidentia, eorum, autem subiectum est vox, quæ est quid naturale. Ars.n.in voce, vt in subiecto format nõĩa verba, & orationes, & ideo in eorum diffinitionibus debet poni vox vt subiectum. Et
G quia concreta sunt, ideo in eorũ diffinitionibus ponitur vox pro genere. Dicitur autem nomen vox significatiua ad differentiam vocum non significatiuarum, quæcunque sint illæ, quæ videlicet pro nihilo proferuntur. Ad placitum autem dicitur ad differentiã vocum significatiuarũ naturaliter, vt sunt latratus canum, qui significant iram, prout natura dictauit eis, quoniam non significat fm institutionem humanam. Sine tempore vero dicitur, ad differentiam verbi & participij. Vbi nota, ꝙ vt supra in alio tractatu dictũ est, actio, passio & motus sunt vna res, verbũ autem significat per modum actionis vel passionis, & per consequens per modũ motus, seu mutationis, primum autem, quod habet mensurari tempore, est motus, verbum vero significat cũ tempore. Sciẽdum, q. actio & passio dupliciter possunt significari. Vel per modum abstractum, vt sunt quędã res, & tunc non significant cũ tẽpore, significant.n.per modum habitus & quietis, s.sine motu, & sic significãtur à nomine. Alio modo significan
H tur per modũ actionis, prout sunt egredietes à subiecto, & sic significantur vt motus, vel mutationes, & per cõsequens vt mensurãtur tẽpore: et sic significantur à verbis formaliter; & non materialiter sumptis, & etiam à participiis, non à nõĩe, nomen ergo significat sine tempore. Deinde dicitur, ꝙ nominis nulla pars significat separata ad differentiam orationis, cuius partes significant separatæ. Vbi nota, ꝙ significatio se habet ad nomen, vt forma eius, litera vero & syllabæ sunt vt materia eius, seu vt partes integrales, cum autem nulla pars sit, quæ nõ habeat formã totius in toto, ideo nulla pars separata habebit per se significationẽ nisi solũ illã, quã habet totũ. Vnde in nominibus cõpositis, vt sunt terranoua, castrũ Iohannis, si signatum esset diuisum, puta, ꝙ intelligeret pro terra, quæ esset noua, tunc non esset noua, & tunc non esset nomẽ, sed oratio, si vero signatũ suum esset vna res, puta villa vel huiusmodi, tũc erunt nõĩa. Deinde dicitur finita, ad

ta, ad differentiam nolum infinitorum, sicut est non hõ. Vbi nota, q omne nomen accipiendo etiam pronomẽ p nomine, aut significat determinatam naturam, vt homo, aut determinatam personam: vt, ego & tu, aut determinatam naturam & personam: vt, Sortes, Plato: cum aũt nomen infinitum nihil horum significet nõ vere poterit dici nomẽ. Quod aũt nihil horum significet patet, nam nomen, qđ imponitur a priuatione, ad minus reqrit subiectum existens, non.n. cęcum dicitur nõe aĩalis, sed supponit q illud, qđ est cęcum, sit aptum natum habere oculos. Nomen aũt infinitum, cum a negõne imponat, nihil supponit: põt.n. dici de ente, sicut de nõ ente. Dicimus n. q chymera est non hõ, et equus est non hõ. Vnde talia significant solũ p modum nois, qa ad minus est suppositũ in cõprehensione. Deinde dicitur recta, ad drĩam casuũ obliquorum, q cadunt a recto, seu nõatiuo p quandam originem declinationis. Solus.n. nõatiuus dr̃ nomẽ principalr̃, qa p ipsum facta est impositio nois ad aliud significandum. Non aũt pertinent obliqui directe ad Logicũ, q versať circa verũ & falsum, qa tales casus, s. obliqui, cũ hoc verbo sum es est, in quod oĩa verba resoluunt, non dicunt verum vel falsum. Nihil tñ phibet eos cũ aliquibus verbis impsonalibus iungi, & significare verum vel falsum, vt tedet me lectionis, & sic patet de nomine &c.

Cap. 2. *De verbo quid sit formaliter secundum descriptionem Logicam.*

VErbum est vox significatiua ad placitũ, cuius nulla pars significat separata, finita, & recta, & semp est significatiuum eorum, q de altero prędicať. In ista diffõne vox significatiua ad placitũ, cuius nulla pars significat separata, intelliguntur eodem mõ quo in nõe dicta sunt. Dicitur aũt finita, ad differentiam verborum infinitorum, vt sunt nõ currit, nõ amat, q non pprie sunt verba. Vbi nota, q pprium est verbi significare aliqđ p modum actionis & passionis, vt supra dictum est, pdictę autem dictiones hoc nõ faciunt, imo remouent actionem vel passionem potius q aliquam determinatã actionem vel passionem significent, non ergo proprie sunt verba. Sciẽdum, q licet hęc pprie, non sint verba, tñ aliqua posita in diffõne verbi eis conueniũt. primo qa significãt cum tpe, sicut.n. agere & pati sunt in tpe, ita etiam priuatio eorum, vnde & quies tpe mensuratur. dictiones aũt pdictę significant priuationem actionis & passionis, vt dictum est. Secundum est, quia ponitur in diffõne verbi, qđ semper ponitur ex parte prędicati, quia est, est significatiuum eorum, q de altero prędicant. Quod sic intelligitur, quia.n. subiectum enũciationis significatur vt id, cui aliquid inhęret, verbum aũt significat actionem per modum actionis, vt dictum est, de cuius rõne est, q inhęreat, iõ semper ponitur ex parte prędicati, etiam qa in omni pdicatione oportet, q sit verbum, cum verbũ importet compõnem qua pdicatum componitur subiecto. Vnde sicut verba significando actionem vel passionẽ significant aliqđ, vt in alio existens, ppter qđ semper ponuntur ex parte pdicati, ita etiam pdicta verba infinita, qa significant remotionem actionis vel passionis, semper ponunť ex parte pdicati, negatio.n. reducitur ad genus affirmationis. Sciendum, q verba infinitiui modi aliqñ ponuntur ex parte subiecti, vt cũ dicimus currere est motus, & hoc est, qa habent vim nois. Vnde Gręci addunt eis articulos, sicut nobis, hoc idẽ facimus nos in Logica vulgari. Nam dicimus el correre mio. vbi ly mio est articulus. Intellectus.n. noster pcessum actionis vel passionis, seu inhęrentiam eius in subiecto apprehẽdit, & significat, vt est res quędã, & sic habet vim nois. Si aũt verba aliorum modorũ aliqñ ponunť ex parte subiecti, vt cum dicimus, curro est verbũ, tũc nõ sumiť verbum formalr̃, sed materialiter, sm q significat ipsam vocem, q accipiť vt res quędam, vñ verba & orationes & oẽs partes orationis, qñ sic ponuntur materialr̃, sumuntur in vi nois.

A Deinde ponitur in diffinitione recta, ad differẽtiam verborum obliquorum, s. prȩteriti & futuri temporis, quę nõ sunt simplr̃ verba. Cum.n. verba proprie dicta significent agere vel pati, hoc erit pprie verbum, quod significat agere vel pati in actu, q est agere vel pati simplr̃. hic autem significant verba pręsentis tẽporis, agere aũt vel pati in prȩterito vel in futuro, est sm quid, & iõ verba prȩteriti & futuri tẽporis non sunt simpliciter verba, sed sm quid. Dicuntur autem casus verbi pręsentis temporis, quia aliquo modo significant tẽpus pręsens. Prȩteritum.n. & futurum tempus dicitur per respectum ad pręsens. Est enim prȩteritum tẽpus, quod fuit pręsens, & futurum quod erit pręsens, & similiter verba aliorum modorum, q sit verbum indicatiui modi: casus verbi dicuntur, quia eorum variatio respicit ipsam actionem vel passionem, sicut & variatio temporum, & quia variatio verborum in numero & persona nõ respicit ipsam actionem vel passionẽ, sed solum subiectum, cui actio vel pas-
B sio inhęret, ideo non faciunt casus verbi &c.

Cap. 3. *De oratione qđ sit & de speciebus eius.*

ORatio est vox significatiua ad placitum, cuius partes significant separatę. Qualiter aũt huius diffinitionis particulę sint intelligendę dictum est in diffinitione nominis. Diuiditur autem oratio in imperfectam & perfectam. Oratio imperfecta dicitur, quę imperfectum sensum generat in animo auditoris. vbi nota, q vt dicitur 5. Metaph. perfectum est cui nihil deest in genere suo: sensui autem, quem generat oratio imperfecta in animo auditoris, aliquid deest, quia deest sibi compositio vel diuisio. Si.n. dico homo albus, quę est oratio imperfecta, nihil dico sibi inesse, vel non inesse, & p consequens sensus huius orationis facit stare animum suspensum, quia sibi aliquid deest, ideo est imperfectus. Sciendum tamen, q non sine causa oratio perfecta & imperfecta diffinitur per generare sensum. Vbi nota, q licet ora-
C tio & quęlibet eius pars sint quędam res artificiales & non naturales, nec etiam sint instrumẽta naturalia virtutis interpretatiuę, vt Plato dicebat. Eius nãque virtutis instrumẽta naturalia sunt pulmo, guttur, palatum, lingua, dentes, & labia, sunt tñ instrumenta ipsius intellectus, qui non est virtus materialis, sed supra oẽm naturam corpoream. instrumẽtum autem diffinitur ex fine, qui est vsus eius: vsus autem vocis significatiuę est significare audienti cõceptum intellectus dicentis. Bene ergo diffinitur oratio pfecta & imperfecta, per generare sensum seu significare. Vnde oratio perfecta dicitur, q perfectum sensum generat in animo auditoris propter complexionem, quã dicit. Orationum aũt perfectarum quinque sunt species, s. enunciatiua, vocatiua, interrogatiua, imperatiua, & deprecatiua. Sciendum, q ratio non solum concipit ipsas res, sed etiã per suum conceptum alia dirigit & ordinat, concipiendo aũt res in se format orationem indicatiuam, seu enunciatiuam. Ordinando aũt
D alia, format alias orationes. Dirigitur aũt & ordinatur aliquis ab aliquo ad tria. Primo ad mente attẽdendum, & ad hoc pertinet oratio vocatiua: secundo ad voce respondendum, & ad hoc pertinet oratio interrogatiua: tertio ad opus exequẽdum, & ad hoc pertinet quantum ad inferiores oratio imperatiua, quantum verò ad superiores oratio deprecatiua, ad quã reducitur oratio optatiua, quia respectu superioris homo non habet vim innatam nisi p expressionem sui desiderij. Suppositiua verò, i. conditionalis, & dubitatiua reducuntur ad interrogatiuam. Et, quia istę quatuor species orationis nõ significant verum vel falsum. sed quendam ordinem ad ista consequẽtem, ideo non pertinent ad pręsens negocium, quod directe ordinatur in scientiam demonstratiuam, in qua auris hominis per rationem adducitur ad considerandum verum ex his quę sunt propria rei, sed magis pertinent ad Rhetoricam vel Poeticam, quę inducũt ad assentien-

dum per dispositionem audientis. Sola autem enunciatiua, quæ significat verum vel falsum ad hoc negocium spectat. & si quæ aliæ orationes ad eam reduci possunt.

Cap. 4. De enunciatione quid sit, & quid est verum & falsum.

ENunciatio est oratio verum vel falsum significans. Ad intelligendum autem hanc diffinitionẽ, primo videndum est quid sit verum vel falsum, secundo videndum est quare soli enunciationi cõuenit significare verum vel falsum. Quãtum ad primum, sciendum, ꝙ, vt cõiter dicitur, veritas est adæquatio rei ad intellectum. sm Isaac. verum dicitur adæquatum, falsum verò non adæquatum. Hæc aũt adæquatio seu conformitas non põt esse relatio realis, alioquin verum non conuerteretur cum ente. Qđ.n. est in vno prædicamento tm̃ non potest esse de transcendentibus, est ergo relatio rõnis. & sic verum est relatiuum sm rõnem, quod nihil ꝓhibet ipsum esse in pluribus prædicamentis vel in oĩbus. Quę autem sit hæc conformitas, dico, ꝙ in intellectu quædam sunt subiectiue, vt spẽs intelligibiles, actus intelligendi, & huiusmodi: quædam sunt obiectiue, vt ea, q̃ intellectus intelligit. Qñ ergo res, q̃ est in intellectu obiectiue est cõformis sibiipsi, vt est in rerum natura, tunc talis cõformitas dicitur veritas. Vnde in hoc consistit veritas, ꝙ res sic apprehenditur ab intellectu sicut est in rerum natura, & ꝑ oppositum falsitas est in difformitate rei, vt apprehensa est ab intellectu ad se ipsum, vt est in natura sua. & ꝓpter hoc Philos. 4. Metaph. dicit, ꝙ verum est esse quod est, & non esse qđ non est: falsum verò est esse quod non est, & non esse quod est. Vnde, qñ intellectus intelligit rem sic esse sicut est in rerum natura, vel non esse sicut nõ est, talis conformitas dicitur veritas, qñ verò apprehendit rem esse vt non est, vel non esse vt est, tunc falsitas. Sciendum, ꝙ in tali conformitate, q̃ veritas dicitur, est considerare quatuor. s. rem, vt est intellecta, seu vt est in intellectu obiectiue, & ipsum intellectum eam intelligẽtem, & actum intelligendi, q̃ est subiectiue in intellectu, & rẽ vt est in natura sua. In re autẽ, vt est intellecta, seu vt est obiectiue in intellectu, est ꝑ prius veritas, q̃ sit in intellectu, vel quã sit in actu intelligendi, vel quã sit in re, vt est in sua natura. Intellectus.n. & actus intelligendi non dicuntur veri, nisi quia sunt de vero obiecto. Intellectus.n. dicitur verus, qa apprehendit verum, & actus intelligẽdi dicitur verus, quia est apprehẽsio alicuius veri, & res in natura sua dicitur vera, qa nata est apud intellectum causare apprehensionem conformẽ entitati suæ. Notandum, ꝙ talis cõformitas rei, vt intellecta est ad se ipsam, vt est in natura sua põt esse vel in intellectu practico, vel in intellectu speculatiuo. In intellectu quidem practico, qñ. s. sic est res ꝑ suam formam, sicut apprehendit eã artifex ꝑ artem suam. Cum autem oẽs res naturales per formam suam sint cõformes sibiipsis, vt apprehẽsæ sunt ab arte diuina, iõ quęlibet res sm ꝙ habet propriam formã dicitur vera, & sic verum & ens conuertunt. In intellectu vero speculatiuo est talis cõformitas, quia intellectus intelligit rem sicut est, non.n. intellectus sic intelligit sicut res in intellectu practico, sed quia sicut res est, ita eam intelligit intellectus, & iõ intellectus practicus comparatur ad artificialia, vt mensura ad mensuratũ, econuerso autem intellectus speculatiuus comparatur ad eã q̃ intelligit, vt mensuratum ad mensuram. Notandum, ꝙ aliqui tenent ꝙ veritas est conformitas rei ad intellectũ informatum similitudine rei, falsitas verò est difformitas intellectus sic informati ad rem. Et hæc opinio ꝓbabilẽ põt teneri. Sic ergo patet quid est veritas & falsitas &c.

Cap. 5. Quod veritas & falsitas sunt tantum in enunciatione, & quare.

QVantum ad secũdum. s. quare veritas & falsitas sunt in enunciatione tantum, sciendum, ꝙ veritas non

E est in voce significatiua, siue sit nomen, vel verbum, vel oratio, nisi sicut in signo, sunt aũt huiusmodi signa conceptionum intellectus, sm ergo quod in conceptionibus intellectus erit verum vel falsum, sic dicetur esse in ipsis signis. Sciendum, ꝙ, vt dicitur 3. de Anima, duplex est operatio intellectus, s. indiuisibilium intelligentia, qñ. s. intellectus intelligit quiditatem rei in se, & compositio & diuisio, s. qñ vnam rem conceptam componit per esse, vel diuisio, qñ diuidit per non esse, & in vtraque operatione intellectus inuenitur veritas. Vbi nota, ꝙ, sicut dictum est, veritas est relatio rationis, entia autem rationis nusquã sunt subiectiue, nisi largo modo intelligatur, secundum illud, cui ratio attribuit talem respectum rationis, habet ergo veritas solum esse obiectiue, & similiter dico de falsitate. Vnde, si consideramus illud, quod primo verum est, s. rem, vt est intellecta, & vocemus verum, dico quod tale verum potest esse in prima operatione intellectus: Nam intellectus intelligit ipsam rem, vt est in

F se, & sic intelligit verum, falsum autem non intelligit intellectus in prima operatione sua, quia vel attingit naturam rei, & tunc intelligit verum, aut non attingit, & tunc ignorat, & non est ibi proprie difformitas rei intellectæ ad naturam eius, quia nec talis res est intellecta, sed aliqua alia, & ideo non est ibi falsitas, quæ proprie importat deceptionem, & non ignorantiam solam, & inde est, quod Philosophus 3. de Anima dicit, quod intellectus comprehendens quod quid est semper est verus. Hoc autem non est perfecte comprehendere veritatem, quæ est conformitas vtriusque, s. rei vt intellecta est, & rei in sua natura, sed est cognoscere vnum conforme seu verum. In secunda vero operatione intellectus est perfecte: & completiue veritas obiectiue: nam apprehendere veritatem est apprehẽdere conformitatem rei intellectæ ad se ipsam sm suam naturam, vt dictum est: hoc autem fit comparando vnum alteri: vel idem ad se ipsum sm aliud & aliud esse: quod non põt fieri nisi ꝑ secũdam ope-

G rationem intellectus: ergo perfecte veritas non est nisi in intellectu componente vel diuidente, & similiter dico de falsitate. Tenendo vero secundam opinionem prædicta erunt clariora. Nam, si veritas est conformitas rei ad intellectum informatum similitudine rei, in prima operatione intellectus erit verum, quia erit ibi talis conformitas, non tamen erit verum tũc in intellectu, vt in cognoscente verum. Non enim intellectus aliter cognoscit verum, nisi cõponendo vel diuidendo sm suum iudicium, quod iudicium si consonet rebus, erit verum. puta cum intellectus iudicat se esse informatum similitudine rei, vt res est. Et oppositum est de falso. & hoc totum pertinet ad secundam operationem intellectus, & non ad primã. Ex dictis potest patere, quod in sola enunciatione sit veritas vel falsitas, vt in signo. Si.n. sola enunciatio est signũ eorum, quę sunt obiectiue in secunda operatione intellectus, & solum in illum est verum & falsum, in enunciatione erit verum vel falsum, & non in aliqua alia voce,

H siue sit dictio, siue oratio, & sic patet quid est enunciatio.

Cap. 6. De enunciatione cathegorica & hypotetica, affirmatiua & negatiua.

DIuiditur autem ab Aristotile enunciatio tripliciter. & primo, vt analogum in sua analogata. dicit enim quod enunciationum quædam est vna simpliciter, quædam coniunctione vna. Enunciatio vna simpliciter est enunciatio cathegorica, seu prædicatiua. Est autem enunciatio cathegorica, quę habet subiectum & prædicatum principales partes sui, vt homo est aĩal. homo est subiectum, animal est prædicatum, hoc verbũ est, quia prædicatur tertium adiacens, dicitur coniunctio seu copula verbalis. Coniunctione verò vna dicitur enunciatio hypotetica, seu suppositiua, vt si homo est, animal est. Hæc autem diuisio enunciationis est analogi

in sua

in sua analogata, de quibus per prius & posterius dicit. Nam vnum simplr est prius vno coniunctione. Secundo diuidit enunciationem vt genus in suas spēs. diuidit.n. eam in affirmationem & negōnem, quæ sunt spēs enunciationis. Licet.n. affirmatio sit prior negōne, non tñ pp hoc enūciatio de eis analogice pdicatur sicut dictum est, q pdicatur de simplr vna, & coniunctione vna. Notandum, q vnum diuidentium aliquod cōe, pōt esse prius a tero duplr. Vno mō fm proprias rōnes, aut naturas diuidentium. Alio mō fm maiorem participationem rōnis illius cōis, quod in ea diuiditur. Primum aūt non tollit vniuocationem generis, vt manifestum est in numeris, in quibus binarius fm propriam rōnem naturalr est prior ternario, sed tñ æqualiter participant rōnem cōis, s. numeri. Nam ita ternarius sicut & binarius est multitudo mēsurata per vnum. Secunda aūt prioritas impedit vniuocationem generis, & propter hoc ens non pōt esse genus substantiæ & accidentis, quia in rōne entis prius habet esse substantia, q est ens per se, q̃ accidēs, qd est ens in alio, vel in aliud. Sic in ppoito. Licet afórmatio primo mō, s. fm suam naturam, sit prior negōne, non tñ secundo mō, immo æqualiter participant rōne enunciationis. Vtraque.n. est oratio verum vel falsum significās. Est aūt fm suam naturam affirmatio prior negōne. Nam affirmatio est enūciatio alicuius de aliquo, vt hō est aīal. Negatio vero est enunciatio alicuius ab aliquo, vt homo non est lapis. Cum aūt enunciatio, vt dictum est, sit vox significatiua, non imediate significat rem, sed mediante conceptu intellectus. Vnde in omni enunciatione est tria considerare, s. ipsam vocem, q est signum conceptus intellectus, & ipsum conceptum intellectus, qui est ipsa similitudo rei, & ipsam rem. Quātum ad vocem prior est affirmatio negatione, quia minus habet de compōne, q̃ negatio. plures.n. dictiones sunt, Sortes non currit, q̃ Sortes currit, & per consequēs est magis cōposita. Ex parte intellectus prior est affirmatio, quæ significat compositionem, q̃ negatio, q significat diuisionem. Posterior.n. est diuisio compōne, sicut non est corruptio nisi generatorum, sic non est diuisio nisi compositorum. Ex parte etiam rei affirmatio, q significat esse, prior est negatione; quæ significat non esse, sicut habitus naturalr prior est priuatione. Tertia verò diuisio ipsius enunciationis est in vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem. Sufficientia autem dictarum diuisionum potest sic sumi. In ipsa enim enunciatione est considerare totam suam entitatem, quæ est ex subiecto & prædicato, & ipsorum coniunctionem, & quia omne quod est ideo est, quia vnum numero est, ideo consideratur vtrum sit vna simpliciter, vel vna coniūctione, & ista diuisio dicitur pertinere ad substātiam enunciationis. Secundo est in ea considerare ipsum prędicatum, vt componitur subiecto sine negatione, vel cum negatione, & quia prædicatum est pars formalis enunciationis, ideo hæc diuisio dicitur ptinere ad qualitatem enunciationis, qualitatem, s. essentialem, fm q differētia significat quale quid, vt supra dictum est. Tertio est in ea considerare ipsum subiectum, prout. s. est pdicabile de pluribus, vel de vno, & sic fit tertia diuisio, & hæc dr pertinere ad quantitatem enunciationis. Nam quātitas sequitur materiam. Vnde versus.

Quę ca. vel hyp. qualis ne vel aff. v. quāta par. in sin.

Hic autem versus sic intelligitur. In eo nāque sunt tria nomina interrogatiua, s. Quæ, quod quærit de substantia: Qualis, quod quærit de qualitate. Et quanta, quod quęrit de quātitate. Vnde qn̄ fit interrogatio per quæ, quærendo. s. de substantia enunciationis, rn̄detur cathegorica vel hypotetica. Qn̄ fit interrogatio per qualis, rn̄detur negatiua vel affirmatiua. Qn̄ verò fit interrogatio p quanta, respondetur vniuersalis, particularis, indefinita, vel singularis. De prima diuisione enunciationis dicetur in tractatu de enunciationibus hypoteticis, de secunda vero eius diuisione satis dictum est.

A *Caput 7. De quantitate propositionum cathegoricarum de inesse, s. de vniuersali particulari indefinita & singulari.*

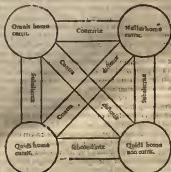
Restat dicere de tertia diuisione, quæ est fm quātitatem. Vbi nota, q enunciationum cathegoricarum, quædam sunt de inesse, quædam verò modales. Dicitur autem enunciatio de inesse, quæ est de simplici inhærentia pdicati ad subiectum, vt homo est aīal. Modalis verò, in qua inhærētia prædicati ad subiectum modificatur: vt, Sortem currere est possibile, vel homo est animal necessario. Vnde primo dicendum est de quātitate, æquipollentijs, oppositionibus, quæ quātitatem sequuntur in enunciationibus de inesse. secunda de eis in enunciationibus modalibus. Ad videndum autem quātitatem ipsarum enunciationum de inesse, sciendum, qđ ea, quæ intellectus apprehendit, quædam sunt vniuersalia, videlicet q apta nata sunt in pluribus inueniri, quæ-
B dam sunt singularia videlicet, quæ nō sunt apta inueniri nisi in vno. Vl'e autem potest duplr considerari. Vno mō quasi separatum à singularibus, s. fm esse, quod habet in intellectu obiectiue. Alio modo fm esse quod habet in singularibus. Primo modo considerato vniuersali aliqd de eo potest duplr enunciari, vno modo qn̄ ei attribuit aliquid, quod pertinet ad solam actionem intellectus. Vt cum dicimus, homo est prædicabilis de multis, vel homo est vl'e, vel homo est spēs. huiusmodi.n. intentiones format intellectus, & attribuit eas naturæ intellectæ, puta homini fm q comparat ipsam ad res, quæ sunt extra animam. Alio modo enunciatur aliquid de vl'i sic sumpto, qn̄ attribuitur sibi aliqd, prout ipsa natura intellecta apprehenditur ab intellectu vt vnum, illud tñ, quod ei attribuitur, non pertinet ad actum intellectus, sed ad esse, quod habet ipsa natura intellecta in rebus, quæ sunt extra aīam. puta, si dicatur homo est dignissima creaturarum, hoc.n. conuenit naturæ humanæ, fm q est in sin-
C gularibus. Nā quilibet homo singularis est dignior alijs creaturis irrationabilibus, sed tñ omnes hoīes singulares non sunt vnus homo extra aīam, vt dicitur in prædicta enunciatione, homo est dignissima creaturarum, vbi ly homo stet pro oībus singularibus, sed solum in acceptione intellectus est vnus, & quia cōiter non est apprehensum, q vl'ia extra singularia subsistant, ideo cōis vsus loquendi non habet aliquam dictionem, seu aliquod signum, quod addatur vniuersali, fm dictos modos, quibus aliquid de eo prædicatur. Sed Plato, qui posuit vl'ia subsistere extra singularia, inuenit quasdam dictiones, quas addebat vniuersalibus in talibus modis prædicādi. Dicebat.n. per se homo est species, vel homo prædicabilis est spēs. Secundo modo enunciatur aliquid de vniuersali fm q est in ipsis singularibus, & hoc dupliciter. Vno modo cum attribuitur sibi aliquid ratione ipsius vniuersalis, quod videlicet ad essentiam ipsius pertinet, vel cōsequitur principia essentialia ipsius, vt cum dicitur, ho-
D mo est animal, vel homo est risibilis. Alio modo, quādo attribuitur ei aliqd ratione singularis, in quo inuenitur scilicet, quando attribuitur sibi aliquod accidens indiuiduale, vt cum dicitur, homo ambulat. Et quia iste modus enunciandi aliquid de vniuersali cadit in communi apprehensione hominum, ideo inuentæ sunt quædam dictiones ad designandum modum attribuendi aliquid vniuersali sic accepto. Vnde, si attribuitur sibi aliquid primo modo. s. ratione ipsius, vt vniuersale est, quia hoc est vniuersaliter de eo aliquid prædicari, ideo adinuentum est hoc signū omnis, quod designat, q prædicatum attribuitur subiecto vniuersaliter, quantum ad totum illud quod sub subiecto continetur. In negatiuis vero prędicationibus ad idem inuenta est hæc dictio nullus, per quam significatur, q prædicatum remouetur à subiecto vniuersaliter fm totum quod continetur sub eo. Si verò attribuitur ei aliquid secundo mō, s. rōne singularis, ad

hoc designandum in affirmatiuis inuentum est signum particulare, s. hæc dictio quidam, vel aliquis: per quam designatur, ꝙ prædicatum attribuitur vl'i subiecto rōne ipsius particularis. Sed, quia indeterminate formam alicuius singularis significat, ideo designat vl'e sub quadam indeterminatione. Vnde & dicitur indiuiduum vagum. In negatiuis verò non est inuenta aliqua dictio, seu aliquod aliud signum, sed dicimus, quidam homo non currit, vel nōnullus homo currit. Sic ergo sunt tria genera affirmationum, in quibus de vniuersali aliquid prædicatur. Vna, in qua de vniuersali aliquid prædicatur vniuersaliter, vt omnis homo est animal. Secunda, in qua de vl'i aliquid prædicatur particulariter, vt quidam homo est albus. Tertia, in qua aliquid de vniuersali prædicatur absque determinatione vniuersali, vel particulari, vt homo est animal. Prima enunciatio dicitur vniuersalis, Secunda particularis, Tertia indefinita. Quibus si addatur singularis, in qua aliquid de singulari prædicatur: vt, Sortes currit, erunt quatuor modi enunciationum, quæ possunt esse negatiuæ sicut sunt affirmatiuæ. Et sic patet.

Cap: 8. De oppositione propositionum cathegoricarum existentium in figura quātum ad enunciationes de inesse.

NVnc dicendum est qualiter prædictæ enunciationes vl'es, particulares, & indefinitæ opponanť. Notandum, ꝙ aliquid alicui quatuor modis pōt opponi. Vno modo relatiue, vt pater & filius. Alio mō contradictorie: vt, Sortes currit, Sortes non currit. Tertio modo priuatiue, vt visus & cæcitas. Quarto mō contrarie, vt albedo & nigredo. De oppositis relatiue dictū est in prædicamento relationis. Contradictio verò est oppositio, cuius fm se non est medium, inter esse enim & non esse non est medium. Ad hoc autem, quod sit contradictio inter aliqua requiruntur septem. Primo, quod opponantur duæ ꝓpōnes, quarum vna sit affirmatiua, & altera negatiua. Secundo, qđ tales enunciationes sint eiusdem subiecti. Tertio, quod sint eiusdem prædicati. Quarto, quod non fiat prędicatio fm diuersas partes subiecti, sicut cum dicitur, Sortes est albus dente: &, Sortes non est albus manu. Quinto, quod non sit diuersus modus ex parte prædicati. sicut cum dicitur, Sortes currit tarde: &, Sortes non currit velociter. Sexto, ꝙ nō sit diuersitas ex parte mensuræ loci, & temporis. Septimo, quod non sit diuersitas ex habitudine ad aliquid extrinsecum, sicut cū dicitur, decem homines sunt multi in domo, & non sunt multi in theatro. Priuatio verò est negatio in subiecto apto nato. Licet.n. cæcitas neget visum, non tñ simpl'r, sed in subiecto nato apto videre. Bene.n. dicitur animal cæcum, sed non lapis cæcus. Contrariæ aūt opponunť, ꝙ in eodem genere posita maxime à se distāt, & vicissim eidem subiecto insunt. Non.n. albedini opponitur albedo, sed nigredo, ꝙ à se maxime distant. Scientdum, quod oppositio non prædicatur de dictis oppositionibus sicut genus de suis spēbus, sed vt anologum de suis anologatis. H
Vera nāque oppositio est oppositio simpl'r, quæ dicitur contradictio. Aliæ verò dicuntur oppositiones fm quid, & in tantum sunt oppositiones, inquantum aliquo mō dicunt contradictionē, s. esse & non esse. Sciendum etiā est, quod in contradictione ita opponitur negatio affirmationi, quód nihil ponit. In priuatione autem ita opponitur priuatio habitui, quod supponit subiectum. In cōtrarietate verò ita est oppositio, quod supponitur subiectum & aliqua forma, ita.n. albedo opponitur nigredini, quod supponit aliquod subiectum, propter quod dicitur vicissim insunt, & albedo etiam ponit aliquam formam, quod non facit negatio nec priuatio. Sciendum, quod vniuersalis affirmatiua opponitur vniuersali negatiuæ eiusdem subiecti & prædicati contrarie. Vnde omnis hō est albus, & nullus homo est albus, sunt contrariæ. Ratio est, quia, vt dictum est, cōtrarie opponuntur, ꝙ maxime

E à se distant. Non.n. nigrum dicitur aliquid ex hoc solo, ꝙ non est album, sed super hoc, quod est, non esse album, quod significat remotionem albi, addit nigrum extremā remotionem ab albo. Sic ergo id, quod affirmatur, per hanc enunciationem, omnis homo currit, oportet ꝙ remoueatur per hanc negationem, nō omnis homo currit, oportet.n. quod negatio remoueat modum, quo prædicatum dicitur de subiecto, quem designat hoc signū omnis, sed super hanc remotionem addit hæc enunciatio, nullus homo currit, totalem remotionem, quæ est in extrema distantia. merito ergo dicuntur contrariæ, omnis homo currit, & nullus homo currit. Particularis autem affirmatiua, & particularis negatiua nullo modo opponuntur contrarie, i. cōtraria oppositione. Contrariæ nāque differunt extrema distantia, particularis autem affirmatiua & particularis negatiua se habēt sicut media inter contraria, media autem non sunt contraria, nec etiam opponuntur contradictoriæ, vt enim dictum est, hoc si-
F gnum quidam, quod facit propositionem esse particularem, designat vniuersale, seu terminum cōem indeterminate, vnde non determinat illud ad hoc singulare, vel ad istud. Et propter hoc affirmatio & negatio non erunt in eodem subiecto singulari, quod requiritur in contradictione, vt supra dictum est, ideo nullo modo sibi opponitur. Dicuntur tñ subcontrariæ, quia sub contrariis continentur. Vniuersalis autem affirmatiua & particularis negatiua, vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua, opponuntur contradictorię. Cuius ratio est, quia cōtradictio consistit in sola remotione affirmationis per negationem, vniuersalis autem affirmatiua remouetur per solam negationem particularem, nec aliqd aliud ex necessitate exigitur. Sicut per hanc, quidam homo non currit, remouetur hæc, omnis homo currit. Particularis aūt affirmatiua non potest remoueri per particularē negatiuam, quia sibi non opponitur, vt dictū est: oportet ergo, quod remoueatur per vniuersalem negatiuam, sic ergo
G istæ, s. omnis homo currit, quidam homo non currit, & nullus homo currit, quidam homo currit, sunt contradictoriæ. Quælibet autem particularis dicitur subalterna suæ vniuersalis. Et sic patet de oppositionibus ꝓpositionum vl'ium, in quibus sunt signa, singularium. Indefinitæ autem sequuntur regulam particularium.



Cap. 9. De æquipollentiis enunciationum cathegoricarum de inesse.

REstat nunc dicere de æquipollentiis dictarū enunciationum. Vbi nota, ꝙ negatio præposita ante signum, & per consequens ante totam enunciationem æquipollet suæ contradictoriæ. Posita verò post signum in cōpositione, s. enunciationis, facit eam æquipollere

pollere suæ contrariæ. Præposita veró & postposita facit eam æquipollere suæ subalternæ. Causa aũt istarũ æquipollentiarum est, nam in enunciationibus prædictis est considerare quantitatem, videlicet vlitatem, particularitatem, & qualitatem, s. negationem & affirmationem: hæc est autem natura negationis, vt neget, & tollat totũ quod inuenit post se, sic ergo ista enunciatio, omnis hõ currit, est vl'is & affirmatiua: cui, si p̃ponatur negatio, s. non omnis hõ currit, ista negatio tollit vl'itatem, & sic remanet particularis vel indefinita, s. sine signo, quę ęquipollet particulari, & tollit affirmationem, & per consequens remanet negatiua. Æquipollet ergo huic, s. quidã homo non currit, quæ erat sua contradictoria. Sil'r sit hæc enunciatio, nullus hõ currit, certum est, q hoc est, cui, si vl'is & negatiua p̃ponatur sibi negatio, & dicatur, nõ nullus hõ currit, negatio tollit vl'itatem, ergo erit particularis, tollit etiam negõnem, & sic erit affirmatiua, hæc. s. qdam hõ currit, q̃ erat sua contradictoria. Et idem erit de particularibus. Nam hæc, non qdam homo currit, ęquipollet huic, nullus hõ currit, & propter hanc cãm hæc, nõ quidam hõ non currit, æquipollet huic, s. quilibet hõ currit. Sil'r etiam si sumatur hæc enunciatio, omnis hõ currit, & postponat̃ negatio signo vl'i, & ponatur ad cõpositionem sic, omnis hõ non currit, quia negatio nõ inuenit post se signum, nõ negat illud, & per consequẽs remanet vl'is enunciatio, aufert aũt negatio affirmationẽ, & sic facta est enunciatio negatiua & vl'is, æquipollet ergo suæ contrariæ, s. huic, nullus homo currit. Sil'r hæc, nullus hõ currit, est vl'is, & negatiua. nam signum negatiuum negat compõnem enunciationis. postponatur ergo ei negatio, & dicatur, nullus homo non currit, quia negatio non habet signum post se, remanet enunciatio vl'is, & quia erat negatiua quantum ad compõnem aufert negõnem, & remanet affirmatiua, hæc. s. omnis hõ currit, q̃ erat sua cõtraria. Sil'r etiam sumatur ista, omnis homo currit, quæ est vl'is & affirmatiua, & præponatur sibi & postponatur negatio sic, non omnis hõ nõ currit, certum est, q secunda negatio negat eius compõnem. Vnde dato, q illa esset negatiua, hęc. s. omnis hõ nõ currit. p̃posita ergo negatio inuenit post se vl'itatem, quam tollit, & sic facit eam particularem, inuenit & negõnem, quã tollit & facit eam affirmatiuam, & erit hæc, s. quidam hõ currit, quæ erat sua subalterna. Et sic est de omnibus alijs si præponatur & postponatur in eis negatio, quæ æquipollent suo subalterno, siue sit vl'is, siue particularis. Notandum, q aliqñ contingit q in eadem enũciatione sunt duo signa vl'ia negatiua, vnum videlicet in subiecto, & alterum in prædicato. sicut in hac, nullus hõ, nullum aĩal est, dico, q ista ęquipollet huic, omnis hõ aliquod aĩal est. Rõ est, quia quodlibet dictorum signorũ & est vl'e, & habet in se negõnem, & quia non præponitur negatio primo signo remanet enũciatio vl'is, ergo negatio inclusa in primo signo, quod est signum vl'e & negatiuum, præponitur negationi, seu secundo signo, qđ est signum vl'e, & signum negatiuũ, & quia inuenit vniuersalitatem, destruit ergo vl'itatem & remanet particulare, destruit negationem, & sic remanet enunciatio affirmatiua, hæc. s. omnis homo aliquod animal est. Vel dicat̃ sicut cõmuniter dicitur, q nullus non æquipollet ei, qđ est omnis: & dico non, s. negõnem, quæ continetur in secundo signo, non nullus vero ęquipollet ei, qđ est, quoddam: & nullus non sumo pro negatione, quæ est in primo signo, & sic remanet omnis hõ aliquod animal est. De omnibus his æquipollentiis datur versus.

Præ contradic, post contra. præ postq; subalter.

Qui sic intelligitur, præ. i. negatio præposita, contradic. idest facit æquipollere suo contradictorio: post, i. negatio postposita facit æquipollere suo contra, i. contrario. Præ postq;, idest negatio, quæ præponitur & postponit̃, facit æquipollere suo subalterno. Et sic patet de æquipollentiis cathegoricarum.

A *Caput 10. Quomodo enunciationes cathegoricæ de inesse sita in figura se habent ad veritatem & falsitatem.*

MOdo dicendum est qñ se habent prædictæ enũciationes quantum ad verum & falsum. Vbi nota, q sicut supra dictũ est de vniuersali sm q est in ipsis singularibus, dupliciter potest aliquid enunciari, scilicet affirmatiue, & remoueri negatiue. Vno modo, qñ attribuitur sibi aliquid ratione ipsius vniuersalis, vel q p̃tineat ad eius essentiam, vel q sequatur principia eius essentialia. vt cũ dicitur, homo est animal risibilis, & hæc vocatur materia naturalis, seu necessaria. Quod autem isto modo ab vniuersali remouetur ratione ipsius naturæ, s. vniuersalis, dicitur materia remota, seu impossibilis, vt homo est asinus. Secundo modo, qñ attribuitur sibi aliquid ratione alicuius singularis, in quo hæc natura vniuersalis inuenitur, vt cũ dicitur, homo currit, & hæc
B dicitur materia contingens. Sciendum, q in materia naturali & in materia remota, si vna contrariarum est vera, reliqua est falsa, & econuerso. Et causa hæc est, quia, si illa dicitur materia naturalis, quæ prouenit sm naturam vniuersalis. ipsa ergo conuenit omni contento sub eo sic, q vl'is affirmatiua erit vera, vniuersalis autem negatiua, quæ remouet hanc materiam ab omni contento sub eo, necessario erit falsa. dicit. n. non esse quod est, qđ est falsum, s. dicere non esse quod est, vel esse qđ non est. Similiter etiam in materia remota vl'is negatiua est vera, quia remouet tale prædicatum ab omni contento sub tali vl'i. Vniuersalis ergo affirmatiua tunc etiam dicetur falsa, quia dicit esse quod non est, & simili modo se habebit de suis particularibus sibi subalternis. Materia. n. naturalis, quia omnibus contentis sub vniuersali conuenit, iõ in tali materia particularis affirmatiua erit vera, negatiua veró falsa: econtra se habebit in materia remota. In materia vero contingenti ambæ contrariæ possunt esse
C falsæ, & causa potest haberi ex dictis. Si. n. in tali materia non attribuitur vniuersali aliquid nisi rõne particularis alicuius contenti sub eo, affirmare illud de omnibus particularibus falsum est, quia dicitur, quod non est esse: sil'r etiam illud negare ab omnibus particularibus seu singularibus falsum est, quia dicitur quod est non esse. Ambæ ergo sunt falsæ. Particulares veró, quia quælibet potest saluari in vna singulari, ambæ sunt veræ. Aliam rõnem assignat Arist. Nam, vt dicit, contraria mutuo se expellunt: ambæ istæ contrariæ non poterunt simul esse, quod est verum, remotiones tñ earum nihil p̃hibet simul esse, sicut album & nigrum non possunt esse simul, remotiones tñ amborum nihil prohibet esse simul, falsum. n. est remotio amborum. In omni materia siue naturali, siue remota, seu contingenti, si vna contradictoriarum est vera reliqua est falsa, & econuerso. Contradictoriæ. n. enũciationes vel sunt singulares, vt dictũ est: vel vna est vniuersalis & altera particularis, & hoc habent, quia vna
D remouet aliam. Vnde, si vna est negatiua, altera est affirmatiua, & si affirmatiua erit vera, dicit esse quod est: & hoc est verum, vt dicitur 4. Metaph. verum enim est esse quod est, & non esse quod non est. Falsum autem est non esse quod est, & esse quod nõ est. Negatiua veró sibi contradictoria, quia dicit non esse quod est, erit falsa. Similiter, si negatiua est vera dicit non esse quod non est, & affirmatiua tunc dicit esse quod non est: quod est falsum. Et sicut inter esse & non esse non est medium, & vnum remouet alterum, quia impossibile est dici de eodem & verificari simul esse & non esse, sic etiam contradictoriæ, quia vna ponit de eodem esse, & altera de eodẽ non esse, ideo vna semper remouet alteram. Et quia in tali esse vel non esse consistit verum vel falsum, vt dictum est, ergo sine medio, si vna est vera, reliqua est falsa, & econuerso. Et sic patet de veritate & falsitate dictarum propositionum de inesse &c.

Negatiua uniuersale ĩ particu. ... et q ac affirmatiuã in negatiuã ... cõuertit et sic mutat qtitatẽ et qlitatẽ negat et oppositũ ponit pet. hisp. fol. 36 infine.

Cap. 11. Quid sit propositio Modalis, & de eius quantitate.

NVnc restat ponere vel dicere de propositionibus Modalibus. Modus autem, vt hic sumitur, est adiacens rei determinatio, i. determinatio facta per adiectiuum. Est autem adiectiuum duplex, s. nominis, vt album & nigrum, & verbi, cuiusmodi sunt aduerbia, quia.n.aduerbium stat iuxta verbum & semper nititur verbo, ideo dicitur esse adiectiuum verbi. Et sic modus erit duplex, s. nominalis, vt cum dicitur cursus velox, & aduerbialis, vt cum dicitur currit velociter. Notandum, quod aduerbia multipliciter possunt determinare verba. Quædam determinant ipsum ratione actionis vel passionis, qua verbum significat, vt curro velociter, vel ago fortiter: & hoc faciunt aduerbia qualitatiua. Quędam veró ratione temporis, vt aduerbia temporalia. Alia veró ratione modi, vt aduerbia vocandi & optandi. Quędam veró determinant verbum ratione compositionis, quã facit in oratione, & ista sunt sex, s. necessario, impossibiliter, possibiliter, contingenter, vero & falso. Cum enim dicitur, Sortes currit velociter, signatur ꝙ cursus eius sit velox: sed cum dicitur necessario Sortes currit, non significatur ꝙ cursus eius sit necessarius, sed ꝙ ista compositio, s. Sortes currit, sit necessaria, & sic de alijs quinque aduerbiis iam dictis. Sciendum, ꝙ prædicta sex aduerbia faciunt veras enunciationes modales, quia possunt facere propositiones modales aduerbialiter sumpta. vt cum dicitur, Sortes currit necessario, & nominaliter, vt cum dicitur, Sortem currere est necesse, & sic de alijs. Verum est autẽ ꝙ duo istorum modorũ, s. vero & falso, non variant enũciationem quantum ad oppositiones æquipollentias, & huius, sed eodem mõ se habent, seu eodem modo sumuntur in eis, sicut in cathegoricis de inesse, ideo de eis prætermittamus. Sed quia alia quatuor aduerbia, s. possibiliter, impossibiliter, necessario, contingenter prædictas enunciationes variant, ideo de ipsis dicamus. De his autem ad præsens videbimus quatuor, s. quantitatem, qualitatem, oppositiones, & æquipollentias, quia de cõuersione ipsarum dicetur in tractatu de syllogismis, vbi etiam dicetur de conuersione enunciationum de inesse. Ad sciendum autem earum quãntitatem. Notandum, ꝙ quædam sunt ꝓpositiones modales de dicto: vt, Sortem currere est necesse: in quibus, s. dictum subiicitur, & modus prædicatur, & istæ sunt vere modales, quia modus hic determinat verbum ratione compositionis, vt supra dictum est. Quædam autem sunt modales de re, in qbus videlicet modus interponitur dicto: vt, Sortem necesse est currere, non.n.modo est sensus, ꝙ hoc dictum sit necessarium, s. Sortem currere, sed huius sensus est, ꝙ in Sorte sit necessitas ad currendum. Et clarius apparet de possibili. Cum.n.dicitur Sortem currere est possibile, sensus est, ꝙ hoc dictum, s. Sortem currere, est possibile. Sed cũ dicitur Sortem possibile est currere, sensus est, ꝙ in Sorte sit possibilitas currendi. Sunt aũt & aliæ enunciationes, quæ videntur modales, & non sunt, quãdo videlicet modus subiicitur, & dictum prædicatur, vt possibile est Sortem currere. Ratio huius est, quia denominatio debet sumi à forma, forma autem in enunciatione est ꝓdicatum, & ideo à prædicato debet denominari, cum ergo in enũciatione prædicatur modus, erit modalis, cum veró prædicatur dictum, non erit modalis. Sciendum, ꝙ omnes enunciationes modales de dicto sunt singulares, quãtũcũque sit in eis signum vniuersale. Vnde hæc, omnem hominem currere est possibile, est singularis, & sic de omnibus alijs. Ratio huius est. Nam, vt supra dictum est, enũciatio dicitur singularis, quia in ea subiicitur singulare, seu terminus singularis: vt, Sortes currit. Sed in talibus enunciationibus subiicitur hoc dictum signatum, s. oẽm hominem currere, quod totum accipitur pro vno termino signato, oẽs ergo tales enunciationes sunt singulares.

E In modalibus vero de re & in his, quæ vidẽtur modales, & non sunt, sumitur quãtitas fm quod in dicto sunt termini & signa, Vnde hæc, possibile est omnem hominem currere, est vniuersalis, & hæc, possibile est aliquem hominem currere, est particularis, & sic se habet de modalibus de re. Patet ergo de earum quantitate.

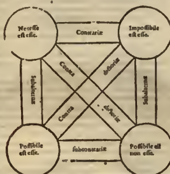
Cap. 12. De qualitate propositionum modaliũ quo ad affirmationem & negationem.

SEquitur de ipsarum qualitate. Vbi nota, ꝙ in enũciationibus de inesse est tria considerare, s. subiectũ, prædicatum, & compositionem vtriusque, quæ ita se habent quodãmodo sicut in naturalibus. In homine enim est considerare corpus & animam, & humanitatẽ, corpus est materia, anima est forma, quæ est pars compositi, vnde forma est respectu corporis, humanitas veró est forma respectu vtriusque, s. respectu corporis & animæ. Sic in proposito in enunciatione subiectum est F sicut materia, prædicatum veró sicut forma, quę est pars compositi, vnde est quasi forma respectu subiecti: compositio veró est forma vtriusque. Vnde in eis affirmatio & negatio sumitur fm compositionem vel diuisionem, vbi est negatio. Vnde, qñ in compositione non est negatio, erit enunciatio affirmatiua, si veró in ea est negatio, est enunciatio negatiua. In modalibus autem, sicut se habet in illis de inesse prædicatum, sic se habet modus, qui est vt forma respectu dicti, & ideo, si modus componitur cum dicto affirmatiue, modalis erit affirmatiua, si veró negatiue, propositio erit negatiua. Hęc enim, Sortem nõ currere est possibile, est affirmatiua, quia cõpositio modi cum dicto affirmatur. Hæc autem, Sortem currere non est possibile, est negatiua, quia talis compositio negatur. Et hoc clare apparet in veritate & falsitate earum. Affirmatio.n. de eodem singulari opponitur cõtradictorię negationi, & per consequens, si vna est vera, reliqua est falsa: sed ista, Sortem currere est possibile, Sortem nõ cur- G rere est possibile. ambæ sunt verę, quia Sortes potest currere & potest non currere, & de vtroq; dicto verificatur possibilitas, nõ ergo est vna affirmatiua, & alia negatiua. Sciendum, ꝙ licet enunciatio modalis dicatur affirmatiua, & negatiua à modo affirmato & negato, tamen quælibet põt quadrupliciter variari: quia vel habebit vtrũque, s. dictum & modum affirmatum: vt, Sortem currere est possibile, vel vtrũque negatum: vt, Sortem nõ currere non est possibile. Vel dictum negatum & modum affirmatum: vt, Sortem non currere est possibile. Vel dictum affirmatum, & modum negatum: vt, Sortem currere non est possibile. Et sic patet de eius qualitate.

Cap. 13. De oppositione & æquipollentia enunciationum modalium.

NVnc videndum est de earum oppositione. Vbi nota, quod modales huiusmodi variantur fm affirmationem & negationem in dicto & in modo sicut immediate H dictum est: & sic faciunt inter se oppositiones. Sed, quia diuersi modi sibi inuicem opponuntur, ideo primo dicẽdum est de oppositionibus modalium fm diuersos modos, postea reducemus vnum modum ad alium per æquipollentias, & sic patebunt omnium oppositiones. Notandum, ꝙ possibile dupliciter potest sumi, vel in suo significato, & tunc comprehendit necessarium & contingens, & sic quod necesse est esse, possibile est esse, & qđ contingens est esse, possibile est esse. Alio modo sumitur solum pro contingenti, & sic sumitur in istis oppõnibus. Vnde licet quatuor sint enunciationes modales, tres tñ earum faciunt diuersitatem in oppositionibus, & æquipollentiis, quia illa de contingenti, & illa de possibili pro eadem sumuntur. De istis ergo tribus modis dicamus, s. necesse, impossibile, possibile. Et licet, vt dictum est, qñ modus substantialiter & dictum prædicatur, enũciatio non sit modalis, tamen cito reducitur ad modalẽ, & sic

modo enunciationibus illis vtemur. Sciendum, quod sicut dictum est, in enũciationibus de inesse, hoc signum omnis designat ꝙ prædicatum enunciationis attribuitur subiecto quantum ad totum illud, quod sub eo continetur, hoc verò signum nullus, remouet á subiecto totum quod sub eo continetur, & propter hoc vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua sunt contrariæ. Sic in istis enunciationibus modalibus iste modus necesse facit significare totam inhærentiam subiecti ad prædicatum, quia quod necessario inest omni tali inesse, & ideo tenet eundem locum, s. modalis affirmatiua de necessario, & vniuersalis affirmatiua de inesse. Et sicut nullus totum remouet, ita etiam impossibile, quia quod impossibiliter inest, nulli tali inest, & ideo propositio de impossibili tenet locum vniuersalis negatiuæ. Et sicut quidam, affirmando non totam inhærentiam ponit, similiter etiam negando non totum quod sub subiecto continet remouet, sic iste modus possibile, quia quod possibiliter inest, non inest omni, & ꝙ possibiliter nõ inest, non inest nulli, & ideo possibile affirmando tenet locum particularis affirmatiuæ, & possibile negando tenet locum particularis negatiuæ. Secundum ergo prædicta istæ enunciationes, necesse est esse, & impossibile est esse, sunt contrariæ. Necesse est esse, & possibile est non esse, sunt contradictoriæ. Impossibile est esse, & possibile est esse, sunt contradictorie. Possibile est esse, & possibile est non esse, sunt subcontrariæ. Necesse est esse, & possibile est esse, sunt subalternæ. Impossibile est esse, & possibile est non esse, sunt subalternæ, vt patet in figura sequenti.



His visis statim patebit de ęquipollentiis earum, & de oppositionibus ipsarum, quando variãtur per negationes positas in dicto vel in modo. Æquipollentiæ nãque modalium eodem modo fiunt, sicut in enunciationibus de inesse, secundum videlicet versum illum.

Præ contradic. post contra. præ postq; subalter.

D Negatio enim præposita modo facit ęquipollere suo cõtradictorio, vnde hic, nõ necesse est esse, ęquipollet huic, possibile est non esse. Et hic, nõ impossibile est esse, æquipollet huic, possibile est esse. Negatio vero postposita, s. modo, facit æquipollere suo contrario, vnde hæc, necesse est non esse, æquipollet huic, impossibile est esse. Et hic, impossibile est non esse, æquipollet huic, necesse est esse. Præ postq; subalter. i. negatio præposita & postposita modo facit æquipollere suo subalterno: vnde hæc, non necesse est non esse, æquipollet huic, possibile est esse, & similiter hæc, non impossibile est nõ esse, æquipollet huic possibile est non esse. Ex dictis potest patere, qualiter oppositiones præpositiuorum eiusdem modi variantur per negationes. Verbi gratia, de enunciationibus de necessario, ista, necesse est esse, & hæc, non necesse est esse, sunt

A contradictoriæ, & istæ, scilicet non necesse est non esse, & necesse est esse, sunt subalternæ, & sic se habet de singulis aliis enunciationibus modalium per hunc versum.

Amabimus, edentuli, iliace, purpurea, vt satis patet.

Cap. 14. De enunciatione hypotetica, & de tribus speciebus eius.

Restat nunc dicere de enunciationibus hypoteticis, seu suppositiuis, quod idem est. Diffinitur autem enunciatio hypotetica sic, Enunciatio hypotetica est, quæ habet duas categoricas principales partes sui, vt si homo currit, homo mouetur: patet, ꝙ hæc, homo currit, est vna enunciatio cathegorica, & illa, homo mouetur, est altera. Et dico principales partes, quia termini sint principales partes propositionis cathegoricæ, non tamen sunt principales partes propositionis hypoteticæ, sed remotæ, sicut lapides sunt partes domus remotæ, & io hoc differt enunciatio hypotetica ab enunB ciatione cathegorica. Nam principales partes cathegoricæ sunt termini, principales autem partes hypoteticæ sunt duæ categoricæ. Alia etiam differentia est inter propositiones cathegoricas & hypoteticas. Nam in cathegorica subiectum suscipit nomen prædicati, cum enim dicitur homo est animal, homo recipit nomen animalis, cum homo dicatur esse animal. Non est autem sic in hypoteticis, quia vnum de altero non prædicatur, sed tantum aliquid dicitur esse, si alterum fuerit. verbi gratia, cum dicitur, si peperit, cum viro concubuit, non est sensus, ꝙ parere sit cum viro cõcũbere, sed est sensus, ꝙ partus esse non potuisset, nisi cum viro concubuisset. Similiter etiam cum dicimus, si homo est, animal est, non est sensus, ꝙ homo sit animal, sed est sensus, ꝙ, si aliqua res est homo, necesse est ꝙ aliqua res sit animal. Diuiditur autem propositio hypotetica in tres species, quia quædam est conditionalis, quædam disiunctiua, & quædam copulatiua. Conditionalis est illa, in qua coniunguntur

C duæ propositiones cathegoricæ per hanc coniunctionẽ si, vt si homo est, animal est, hæc autem cõditionalis potest fieri tam ex parte subiecti, q̃ ex parte prædicati. Ex parte subiecti, vt si dicatur, si homo currit, animal currit, ex parte vero prædicati, vt si dicatur, si homo currit, homo mouetur. Prima autem propositio seu enunciatio cathegorica, quæ est in his enunciationibus hypoteticis dicitur antecedens, secunda verò dicitur consequens, & propter hoc dicitur consequentia. Ad conditionalem autem reducuntur rationales: vt, Sortes est homo, ergo Sortes est animal. Et omnis causalis: vt, quia Sortes est homo, Sortes est animal, & temporalis: vt, qñ Sortes est homo, Sortes est animal, & omnes huiusmodi. Notandum, ꝙ Ammonius ponit duplicem hypothesim, vna est qñ supponitur aliquod impossibile, ad quod tñ necessario sequitur aliud impossibile. Verbi gratia, supposito ꝙ quatuor sint tria, quaternarius numerus erit impar. Constat enim, ꝙ hypotesis supponit impossibile, & impossi-

D bile subinfert, tñ stante hypothesi necessario infertur. Ex quo potest intelligi, ꝙ conditionalis potest esse vera, & tñ ambæ eius partes sunt falsæ. Vnde ista est vera; si homo est asinus, homo est rudibilis, tñ vtraque cathegoricarum est falsa. Secunda verò hypotesis est, ꝙ qñq; aliquid dicitur esse vel non esse siquid fuerit, vel non fuerit, vt si homo est, animal est, vel si homo est, lapis nõ est. Ex dictis potest patere, ꝙ veritas enunciationis hypoteticæ est in consequentia terminorum, qui sunt in consequẽte, ad terminos, q sunt in antecedẽte, quia. n. animal necessario sequitur ad hominem, certum est, ꝙ quicquid fuerit homo, erit aĩal, & si ad currere sequitur moueri sequitũ ergo ꝙ quicquid currit mouetur. Si ergo est homo, est animal, & si currit mouet. Cuicũque ergo vere vel false attribuetur currere, attribuetur & moueri. Vnde ista esse vera, si immobile currit, immobile mouetur. Et propter hoc dicitur, ꝙ ad veritatem eius requiritur ꝙ antecedẽs

non possit esse verum sine consequente, quia tanta est necessitas consequentis ad antecedens, q; sicut se habet antecedens, ita se habet consequens. Si verò aliter se haberet, s. q; antecedens sit verum, & consequens falsum, falsa esset consequentia, quia terminus in consequente positus non necessariam haberet cõnexionem cũ termino posito in antecedẽte. vt hic, si hõ est albus, homo est musicus, certum est, q; hæc falsa est, non.n.necessario ad album sequitur musicum. Et inde est, q; oĩs conditionalis vera est necessaria, & oĩs falsa est impossibilis: quia, vt dictum est, terminus consequentis necessario sequitur terminum antecedentis. Qualiter aũt conditionalis variet ꝑ affirmationem & neg. dicetur cum, de syll'is hypoteticis agetur. Disiunctiua verò est illa, in qua coniunguntur duæ enunciationes cathegoricæ per coniunctiones speciei disiunctiuæ. vt hic, aĩal aut est sanum, aũt est ęgrum. Veritas aũt prædictæ enũciationis est, q;, si vnum ponit, alterum remouetur, & si vnum remouetur, alterum sumatur. Vnde videtur q; tñ valeat ista, aut est sanum, aut est ægrum, quãtum ista conditionalis, si non est sanum, est ægrum. Et licet in prædicta materia verum sit, tñ nõ semper in omni materia istæ duæ sibi æquipollent in veritate: nam conditionalis ex vna parte negata, & ex altera affirmata saluatur in contradictoriis, contrariis, & disparatis, & erit semper vera. Vera.n.est ista, si est albũ, non est nigrum, ista tñ est falsa, aut est album aut est nigrum: posset.n.aliquid esse, quod nec album esset nec nigrum. & sic etiam est de disperatis. Differt.n.disiũctiua á tali conditionali. Vnde ad veritatem disiunctiuæ requiritur, q; de tali materia sit, in qua vnum oĩno ponatur, & alterum remoueatur, vel econuerso, & ꝓpter hoc ad eius veritatem requirit q; altera eius pars sit vera. Et si vtraq; pars eius erit vera vel falsa, ipsa enunciatio disiunctiua erit falsa. Copulatiua verò enunciatio est illa, in qua coniunguntur duæ enunciationes cathegoricæ per coniunctionem copulatiuam: vt, Sortes currit & mouetur: in ista enunciatione nulla ponitur conditio, sed solũ coniunctio enunciationis. Et quia copulatiua coniũctio semper debet similia copulare, si antecedens erit verũ, etiam consequens necesse est q; sit verum & econuerso. Et sic patet qualiter dictæ enunciationes hypoteticæ se habẽt ad veritatem: nam conditionalis põt esse vera, vtraque eius parte existente falsa. Disiũctiua est vera vna eius parte existẽte falsa. Copulatiua verò ad hoc q; sit vera, vtraque eius pars necessario debet esse vera, & sic patet de enũciationibus hypoteticis. Siquid aũt hæc de ipsis obmissum est, dicetur cum de syll'is hypotheticis ageť &c.

De Enunciatione tractatus feliciter finis.

S. THOMÆ AQVINATIS TRACTATVS PRIMVS

De Syllogismo simpliciter

In octo & decem capita diuisus.

Caput Primum. *Quid sit syllogismus, & quæ ad ipsum requiruntur constituendum.*

MOdo dicendum est de tertia parte, videlicet de his, quę pertinent ad tertiam operationem intellectus. Licet enim, vt dictum est, á Philosopho ponantur duę operationes intellectus, s. simpliciũ intelligentia, & compositio vel diuisio, tñ additur tertia operatio, quæ est discursus ab vno composito, vel diuiso ad aliud: hoc aũt fit per argumentationem. Est aũt argumentatio, oratio **E** significatiua discursus rationis ab vno cognito ad aliud incognitum, vel á magis cognito ad minus cognitum. Sunt autem argumentationis quatuor species, s. syllogismus, entimema, inductio, & exemplum. Siue hæc diuisio sit generis in suas species, vel analogi in sua analogata nihil ad propositũ. Et, quia syllogismus perfectior est omnibus aliis, ad quem aliæ species argumentationis reducuntur, sicut imperfectum ad perfectum, ideo de ipso dicendum est. Diffinitur autem syllogismus sic, syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis & concessis necesse est aliud euenire per ea quæ posita sunt & concessa. Oratio hic est genus syllogismi. vt enim in tractatu de Enunciatione dictum est, nihil prohibet orationem esse plures, & vnam, cuiusmodi est in syllogismo. In hoc autem q; dicit, quibusdam positis, tangit propositiones ipsius syllogismi. Per hoc quod dicit necesse est aliud euenire, tangit conclusionem. Vnde oportet scire quid est ꝓpositio. Est autem propositio, vt hic sumitur, enunciatio, **F** qua posita ad eam aliquid sequitur. Non.n.omnis enunciatio est propositio, sed solum illa, quæ ponitur in aliqua specie argumentationis, ad quam sequitur cõclusio. Verbi gratia, cum dicitur, omnis homo est animal, omne risibile est homo: ergo omne risibile est animal. ista, omnis homo est animal, est propositio, & similiter illa, omne risibile est homo: proponuntur.n. vt ad eas sequatur illa, omne risibile est animal. Hæc autem, omne risibile est animal, licet sit enunciatio: constat.n. ex terminis, nõ tamen est propositio. Est autem terminus, in quem resoluitur propositio, vt subiectum & prædicatum. Cum enim dico, homo est animal, homo est terminus, qui dicitur subiectum, animal est terminus, qui dicitur prædicatum. Sciendum, q; licet propositio ex terminis cõponatur, & in eis resoluatur, non tñ in diffinitione termini ponitur cõpositio propositionis, sed resolutio: huius causa est. Nam Logica, vt Boethus in sua Topica dicit, duas habet partes, s. inuẽtiuam & iudicatiuam. Est autem in**G**uentio excogitatio rerum verarum aut verisimiliũ, quæ alteram partem contradictionis probabilem reddunt. Probabile autẽ est quod videtur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus, & his. s. sapientibus aut omnibus, aut pluribus maxime notis. Huic aũt parti logicæ deseruiũt duo libri, s. Topicorum, & Elenchorum. Iudicium aũt, vt hic sumitur, est recta determinatio rõnis in his, quorum est iudicium. Recte autem determinat ratio quãdo principata resoluit in principia. Et ideo scientia, quæ est recta determinatio scibilium est per causas, s. cum ratio resoluit causata in causas, & propterea hæc pars Logicæ, scilicet iudicatiua dicitur analytica, seu resolutoria, quia resoluit principiata in principia. Huic autem parti Logicæ deseruiunt duo libri, s. Priorum & Posteriorum. Et, quia de materia libri Priorum hic intendimus, ideo hic diffinitur terminus per resolutionem propositionis. Est autem subiectum, de quo aliquid dicitur. Prædicatum verò quod de altero dicitur, seu sit dicere mentis vel ra**H**tionis, seu signoris vel vocis. Dicitur aũt terminus, eo q; sic per ipsum terminatur propositio, q; non vltra ꝓgreditur. In hoc autem tractatu dicemus de syllo simpl'r. Est autem syllogismus simpl'r, in quo non consideratur materia, in qua talis vel talis syllogismus fit, i. non consideratur vtrum talis materia sit probabilis vel necessaria, sed solum consideratur syll'us ad suam ordinationem: in omni autem materia existẽtibus veris vel probabilibus præmissis semper sequitur conclusio vera vel ꝓbabilis. Quòd autem talis ordinatio sit bona, probatur per duo principia per se nota. Dico autem principia hic primas propositiones per se notas. Hæc autem principia sunt dici de omni, & dici de nullo. Est autem dici de omni, qñ nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. Dici verò de nullo est, qñ nihil est sumere sub subiecto á quo non remoueatur prædicatum. De his autem inferius melius dicetur. Sciendum, q; quia syllogismi variantur

principia duo

propositio
enunciat°
subiectũ
prædicatũ
terminus

principia duo
dici de omni
dici de nullo

riātur per diuersas figuras, vt infra dicetur, ideo aliqui syllogismi nō possunt immediate probari per dicta duo principia & propterea tales syllogismi indigēt vno alio principio per quod possunt reduci ad dici de omni, vel ad dici de nullo. Hoc autem principium est, quando ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis primæ conclusionis, tunc prima consequentia fuit bona. Vnde omnes illi syllogismi, in quibus non potest recte saluari dici de omni vel dici de nullo, eum dicto tertio principio reducūtur ad formā, in qua saluatūr dici de omni, vel dici de nullo, & hæc reductio vocatur ab aliquibus per impossibile, à philosopho vero per syllogismum cōuersiuū. Similiter etiam reducuntur prædicti tales syllogismi ad prędicta duo principia per conuersionē propositionū. Sed quia cōuersiones nō probātur esse bonę nisi per tertiū principium, ideo dicēdum est, qui syllogismi redúcūtur ad illa duo principia solū in virtute tertij principij. Qualiter autē fiant cōuersiones, & per dictū tertiū principium probētur dicamus, & primo in propositionibus de inesse, deinde in propositionibus modalibus.

Cap. 2. De conuersione propositionum de inesse, & de speciebus eius.

Conuersio autem propositionum, vt hic sumitur, est facere de subiecto prædicatum, & de prædicato subiectum, ita q existente conuersa vera, etiam ea, in quam conuertitur, sit vera. Verbi gratia, ista propositio, omnis homo est animal, si cōuertitur in istam, omne animal est homo, bene fit de prædicato subiectum & de subiecto prædicatum, tamen prima propositio est vera, secūda vero falsa, ideo talis conuersio nō est bona. Est autem in propositionibus terminorum finitorū, de quibus hæc intendimus, duplex conuersio, s. simplex & per accidens. Dicitur autem conuersio simplex, quādo de prædicato fit subiectum & de subiecto prædicatum, manente secunda propositione in eadē qualitate & quātitate cū prima. Per accidens vero dicitur, quādo de subiecto fit prædicatum, & econuerso, manente eadem qualitate propositionis, sed mutata quantitate. Primo modo cōuertūtur propositiones, vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua. Secundo modo conuertuntur vniuersalis affirmatiui, & vt aliqui dicūt, vniuersalis negatiui, tamē nō est necessarium hoc ponere. Si.n. ad hac, nullus homo est lapis, sequitur, nullus lapis est homo, & ista est vera, necessario sequitur hanc esse verā, quidam lapis nō est homo. Vt enim supradictum est, existentibus vniuersalibus veris semper particulares sint veræ, licet nō econuerso. Primo probemus conuersionem simpliciter & primō vniuersalium. Et quia, vt dictum est, in talibus syllogismis, & eorum propositionibus nō curatur in qua materia sint, ideo vtemur terminis trāscēdētibus, loco quorum possunt poni termini quicunque. Sit ergo propositio cōuertenda ista, nullum B est A. Et semper supponatur q pro B, & pro A sumātur tales termini significatiui, qui faciāt propositionem variam, sicut si pro B sumatur homo, & pro A lapis, dico ergo, quòd prædicta propositiō conuertitur in istā, nullū A est B, quod probo per dictum tertium principium sic, quando ex opposito consequētis infertur oppositū antecedentis, prima consequentia fuit bona, sed sic est in proposito, ergo &c. Cū ergo dico, nullū B est A, ergo nullum A est B, facio consequentiam, cuius antecedens est, nullum B est A, consequens vero est, nullū A est B, modo videamus si ex opposito cōsequētis infertur oppositū antecedentis vere. Huic autem propositioni, s. nullum A est B, quæ est cōsequēs, potest esse duplex, oppositum. s. cōtrarium & cōtradictorium, sumamus ergo contradictorium eius, s. quoddam A est B, particularis.n. affirmatiua & vniuersalis negatiua, sunt contradictoriæ, ad istam autē, s. quoddā est A est B, sequitur ista, s. quoddam B est A, vt probabo, sed hæc, quoddam B est A, & illa, quæ sunt antecedens, s. nullum B est A, sunt

A opposita contradictoriæ, ergo ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis, prima ergo consequētia, quam vocamus conuersionē fuit bona. Nunc oportet probare quo ad illā, quoddā A est B, sequitur illa, quoddam B est A, hoc autē probatur per syllogismum expositorium. Ponam ergo propositiones primas in terminis significatiuis, & sicut dicimus, quoddā A est B, dicamus, quidam homo est animal, & sicut dicimus, quoddā B est A, dicamus, quoddam animal est homo. Accipiamus primam, s. quidam homo est animal, signetur iste homo, & hoc animal, si.n. ista est vera, quidam homo est animal, oportet q ipsa sit vera ī aliquo homine signato, puta Sorte vel Platone, & si in nullo homine signato erit vera, nullo modo erit vera, signetur ergo illa res, in qua animalitas, & humanitas signatē, & vocetur sortes, modo fiat syllogismus expositorius sic, sortes est hic homo, sortes est hoc animal, ergo hoc animal est hic homo, & per consequens, quoddam animal est homo, ergo ad hanc, quidā B homo est animal, quæ sumebatur loco huius, quoddā B est A, sequitur quoddam A est B, ergo ad hāc, quoddam A est B, sequitur quoddā B est A, & hoc est quod volebamus dicere. Et sic patet de conuersione vniuersalis negatiuę. Particularis affirmatiua conuertitur simplr, sicut quoddam B est A, ergo quoddam A est B, & probatur per idē principium. Ex opposito ergo consequentis infertur oppositum antecedētis, prima ergo consequentia seu cōuersio fuit bona. Potest autem probari hæc cōuersio per syllogismum expositorium, vt dictum est. Vniuersalis autem affirmatiua conuertitur per accidens sic. Omne B est A, quoddā A est B. Et probatur eodē modo, oppositū.n. huius quoddam A est B, est hoc, nullū A est B, quæ cōuertitur in illam, nullum B est A, hæc autem est contraria primæ, quæ erat, omne B est A, ex opposito ergo cōsequētis infertur oppositum antecedentis, prima ergo consequentia, seu cōuersio fuit bona. Particularis vero negatiua nō conuertitur, quia ex opposito consequentis non infertur C oppositum antecedentis. Verbi gratia, Sit propositio cōuertenda ista, quoddam B non est A, conuertatur ergo, quæ vel conuertetur in vniuersalem negatiuam, vel in particularem negatiuā. In vniuersalem negatiuam sic, quoddam B nō est A, ergo nullum A est B, huius oppositum est. Vel omne A est B, vel quoddam A est B, sed vtraque istarum propositionum, s. omne A est B, vel quoddam A est B, conuertuntur in istam, quoddam B est A, quæ non est oppositum antecedentis, quod erat, quoddam B non est A, quia subcōtrarietas nō est oppositio, vt supra patuit, ergo nō valet ista conuersio, idem etiam sequitur, si cōuerteretur in particularem. s. in illam, quoddā A non est B, cuius oppositum est, omne A est B, quæ conuertitur in hāc, quoddam B est A, quæ proprie non est opposita, vt dictum est. Quòd etiā talis cōuersio nō valeat, patet quia nō tenet in omni materia, & potest ostēdi in terminis significatiuis. Licet.n. istud sequatur, quidā lapis nō est homo, ergo qdā homo nō est lapis, tñ istud nō seqtur, quoddā animal D nō est homo, ergo qdā homo nō est animal. immo oīs hō est aīal. Fit autē de p̄dictis conuersionibus qdā versus sic.

Feci simpliciter conuertitur Eua per acci.

Per A.n. hic sumitur vniuersalis affirmatiua, per E vniuersalis negatiua, per I particularis affirmatiua, per O particularis negatiua. Construitur autem versus sic. Fe.i. vniuersalis negatiua Ci,i. particularis affirmatiua conuertuntur simpliciter. E,i. vniuersalis negatiua, Va.i. vniuersalis affirma. conuertuntur per accidens. Et sic patet de conuersione propositionum de inesse.

Cap. 3. De cōuersionibus propositionum modalium & differenti modo earum.

Nunc dicendum est de cōuersionibus propositionum modalium. Sciendū, q propositiones de necessario & impossibile eodem modo conuertūtur, sicut propositiones de inesse, & per idem principiū pro-

termini trāscēdētes
cōuersio simplex
cōuersio p accidēs
impossibile dicitur syllogismus
cōuersiuus a philosopho.

probātur. Propositiones vero de possibili & contingenti non eodem modo conuertuntur. Sed, quia oppositiones non eodem modo sumūtur in propositionibus modalibus, sicut in propositionibus de inesse, ideo oportet manifestare probationes prædictarū propositionū, & sicut ostēdimus de propositionibus de necessario, sic erit de propositionibus de impossibili. Sit ergo propositio ista conuertenda, necesse est nullum B esse A, quæ conuertitur in hanc, necesse est nullū A esse B, quia ex opposito secundæ propositionis infertur oppositum præcedentis. oppositū enim istius, necesse est nullum A esse B, est istud, non necesse est nullū A esse B, sed ista æquipollet huic, possibile est aliquod A esse B. Nā non necesse non esse æquipollet huic quod est possibile esse, quia non nullus æquipollet huic, quod est aliquis: ergo ista, non necesse est nullum A esse B, æquipollet huic, possibile est aliquod A esse B. Ad hāc autē sequitur, possibile est aliquod B esse A, quod potest probari per syllogismum expositorium, vt supradictum est de particulari affirmatiua: sed ista, possibile est aliqd B esse A, est cōtradictoria antecedentis, quæ erat, necesse est nullum B esse A. Ex opposito ergo consequentis infertur oppositum antecedentis. Prima ergo cōsequentia seu conuersio fuit bona. Particularis affirmatiua conuertitur eodem modo, & probatur per idē principium sic, necesse est quoddam B esse A, ergo necesse est quoddam A esse B, cuius opppositum est, nō necesse est aliquod A esse B, quæ æquipollet huic, possibile est nullum A esse B, quæ cōuertitur in istam, possibile est nullum B esse A. Non.n. sumitur hic possibile prout idem est quod cōtingens, qa non cōuertitur, sicut infra patebit, sed sumitur modo possibile in suo toto significato, vt comprehendit necessariū & cōtingens, vt supra in alio tractatu dictum est. Hęc autem, possibile est nullū B esse A, est cōtradictoria huic, necesse est quoddam B esse A, quæ erat antecedens. Eodem etiam modo probatur conuersio vniuersalis affirmatiuæ per accidens, s. per conuersionem per accidens factā. Notādum, ꝙ hæc est differentia inter concreta accidentalia pdicata, & substātialia, seu ipsorū subiecta. Nam ex parte prædicati dicūt formā, ex parte vero subiecti dicūt illud quod habet illā formā. Cū.n. dico sortes est albus, ly albus dicit solam formam albedinis, sed cum dico, quoddā albū est sortes. ly album dicit habēs albedinem. In tali ergo materia deficit conuersio modalium affirmatiuarū. Nā hæc est vera, necesse est quoddam albū esse corpus, & tñ hæc est falsa, necesse est quoddā corpus esse album quia hæc est contingens. Et sic patet de cōuersionibus propositionum de necessario. Eodem modo fiunt illæ de impossibili in suo toto significato. Cōuersiones aūt propositionū de contingenti & de possibili, vt est idem quod contingens, fiunt in terminis, s. vt contingit nullū B esse A, cōuertitur in hāc, contingit omne B esse A. Vnde istæ cōnuersiones alio modo & opposito se habent ad cōuersiones propositionum de inesse, & modaliū dictarū. Nam in illis semper de subiecto fit prædicatum, & econuerso, et semper in eis seruatur eadē qualitas, licet nō semper eadem quantitas. In istis vero, quod fuit subiectū vel prædicatum, do eodem m remanet, & mutatur qualitas. Ratio horum est, qa, v edictum est, illa est bona conuersio, in qua sicut est veritas in propositione cōuersa, ita est in illa, in quam conuertitur. Si autem propositio de contingenti conuerteretur sic, ꝙ de subiecto fieret prædicatum & econuerso, non inueniretur in omni materia vera, sed in aliqua materia esset antecedens verum, & cōsequens falsum, ergo mala esset conuersio. Verbi gratia in terminis significatiuis contingit nullum hominem esse album, hæc est vera, quia contingere hoc posset, si cōuertatur sic, contingit nullum album esse hominem, hęc est falsa. Ponatur ergo modo, ꝙ sortes esset albus, quia est albus, nunquam poterit contingere sortem non esse hominem. Fit autē ista conuersio in diuersa qualitate. Nā triplex est contingens. Vel ad vtrumlibet, vt contin-

E git hominem esse album, vel vt in pluribus, vt contingit hominem habere duos oculos, vel vt in paucioribus, vt contingit hominem esse monoculum. Contingens autē ad vtrūlibet dicitur, quia quot possunt inesse, tot possunt remoueri, ergo negatiua & affirmatiua sunt simul veræ. Contingens autem vt in pluribus non conuertitur in contingens, vt in pluribus, sed in cōtingens, vt in paucioribus. Vnde illa, contingit nullum hominem esse cæcum, conuertitur in istam, contingit omnem hominem esse cæcum. Prima.n. est contingens vt in pluribus, secunda vero vt in paucioribus. eodem modo conuertitur contingens vt in paucioribus in contingens vt in pluribus, & eodem modo sumitur eorū conuersio, sicut dictum est de contingentibus ad vtrumlibet. Nam si contingit in pluribus deficit in paucioribus, & si contingit in paucioribus deficit in pluribus, & sic patet de conuersionibus modalium. Notandum ꝙ aliquæ propositiones ponuntur, quæ carent conuersione, cum nihil faciant ad propo-
F situm, quia nulla earū posset poni in aliquo syllogismorum, qui reducendi sunt, ita videlicet, ꝙ illæ indigeant conuersione, & sic de dictis tractare est superfluum.

Cap. 4. De syllogismis ostensiuis de inesse quo ad modum & figuram.

HIs habitis, modo dicendū est de syllogismis, et primo de syllogismis de inesse. Secūdo de modalib⁹. Tertio de hypotheticis. Syllogismorum autē de inesse quidam sunt ostensiui, quidam vero ad impossibile, vnde primo dicendum est de syllogismis ostēsiuis. Sciēdum, ꝙ omnis syllogismus ostensiuus constat ex tribus orationibus, quarum duæ vocantur propositiones seu præmissæ, vltima vero dicitur conclusio. Verbi gratia, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Istæ duæ. s. omne animal est substantia, & omnis homo est animal, sunt duæ propositiones, quarū prima, s. omne animal est substantia dr̄
G maior, secunda vero dicitur minor seu assumpta, tertia vero oratio, s. omnis hō est substantia, dr̄ conclusio. Et licet prædictæ tres orationes sint perfectæ constantes ex subiecto & prædicato, non tñ habent nisi tres terminos, qui sunt hō animal, & substantia. Et causa est, qa oēs isti termini sumunt̄ bis, vnde terminus bis sumptus in pmissis dr̄ mediū. Terminus in maiori propositione sumptus cū medio dicit̄ maior extremitas. Tertius vero sumptus in minori propositione cum medio, dicitur minor extremitas. In conclusione vero iterum sumitur maior extremitas cū minori, ita. s. ꝙ si cōclusio est directa, maior extremitas prædicatur de minori. Si vero indirecta fit econuerso. Vnde mediū nunq̄ ponitur in cōclusione. Ad sciēdum aūt causas dictorū nominū, sciendum ꝙ homo est rōnalis, dr̄ autē rōnalis & nō intellectualis, quia intellectus appræhēdit qcqd appræhēdit sine discursu, rō vero licet non sit alia potentia q̄ intellectus, tamen dicitur ratio, quia quicquid apprehēdit, apprehendit cum discur-
H su, nō ergo venit ad perfectam apphrehēsionem alicuius rei nisi discurrat á magis noto ad minus notū. Verbi gratia, ad cognoscēdum perfecte quid sit homo, primo intelligimus ꝙ sit ens, deinde ꝙ sit substātia, deinde ꝙ sit corpus, deinde ꝙ sit animatum corpus, deinde animal, deinde rationalis, & sic veniemus in cognitionem hominis discurrendo. Siue autem talis discursus fiat sine cōplexione, s. intelligendo ens substantiam corpus nō ponēdo ibi est, vt. s. non dicamus hoc est homo. vel fiat cum complexione nihil ad propositum sufficit, ꝙ discurrēdo intelligimus, & talis discursus est á magis noto nobis ad minus notum. Magis aūt nota nobis sunt magis vniuersalia, vt primo Physicorū dicitur, quia sunt magis cōfusa, discursus ergo noster in nostra cognitione est á magis vniuersalibus ad minus vniuersalia. Vnde magis & prius cognoscimus ens q̄ substantiam, & substantiam quā corpus, & corpus q̄ animatū corpus, & animatum corpus q̄ animal,

propositiones, præmisse, cōclusio.
maior. minor vel assumpta.
mediū, maior extremitas.
minor extremitas.
magis ... nobis.

mal, & animal q̃ hominem. De tali autem discursu est syllogismus, qui nihil aliud est q̃ oratio seu cõgregatio orationũ, vt Boethus dicit, in qua est talis discursus. Et licet in tali discursu multa possint esse media, & multæ præmissæ ad vnam conclusionem. V.g. omnis substantia est ens, omnis homo est substantia, quæ est corpus, quod est animal, ergo omnis homo est ens. tamẽ quia medium semper duarum extremitatum est medium, in tali discursu multos cõprehendimus syllogismos. Vnus ergo est syllogismus vnius medĳ, & duarum extremitatum. Et, quia in prædicto discursu terminorum primus, qui vniuersalior est, & per consequens magis notus primo, intellectui occurrit, dicit̃ maior extremitas: extremitas.n. dicitur, quia primo occurrit intellectui, & maior, q̃a vniuersalior, & magis nota. Secundus autem terminus, qui intellectui occurrit, est qui non est ita vniuersalis, tamen s̃m locum tenet post primum in vniuersalitate, vt est corpus post substantiam, huic autem secundo termino iã scimus inesse primum terminum, & hæc dicitur maior propositio, quia prior cognitione, sed quia nondum scimus s̃m inesse alicui minus vniuersali termino, discurrit adhuc ratio & cognoscit corpus inesse animali, vbi sistit, & hic est minor propositio, & statim cognoscit substantiam inesse animali. & hæc est conclusio. Certe in istis terminis medium fuit corpus, & ipsum fuit causa, q̄ nos sciremus substantiam inesse animali, vltimus autem terminus in prædicto discursu fuit animal, vbi stetit ratio, & propter hoc dicitur minor extremitas. Extremitas.n. dicitur, quia ibi stetit discursus rationis, minor vero dicitur, quia minus vniuersalis, & per consequens minus nota nobis, habemus ergo causas dictorum nominum, & rationes terminorum, & præmissarum, & conclusionis. Ex dictis potest patere quod dicit philosophus primo Posteriorum, q̄ maior propositio est prius nota conclusione natura & tẽpore, Natura, quia termini eius sunt magis vniuersales, vt dictum est. Tempore vero, quia in discursu rationis prius sciui substantiam inesse corpori, q̃ inesse animali. Minor vero propositio est prius nota natura, non tamen tempore. Natura, quia causa prior est causato, propositiones autem sunt causa conclusionis, & quia etiam iste fuit prior discursus rationis de medio, scilicet ad minorem extremitatem, non tamen est prius nota tempore, qui.n. sciebam substantiam inesse corpori in eodem instanti in quo sciui corpus inesse animali, sciui substantiam inesse animali, & sic patet de partibus syllogismi, & nominibus earum. Habent autem syllogismi figuras & modos. Dicitur autem hic figura ordo trium terminorum s̃m subiectionem & prædicamentum. Sicut enim termini linearum in mathematicis aliter & aliter situati variant species figurarũ, nã tria pũcta, quæ faciũt triãgulũ, si inter se æqualiter distrahũt, erit species trianguli, quæ dicitur æquilaterus siue hysopleuros, Si vero duo æqualiter distrahunt à tertio, quorum distantia inter se est minor vel maior distantia eorũ ad tertiũ, est spẽs triãguli, quæ dr̃ hysocheles. Si vero oẽs distantiæ punctorũ sint inæquales, est species triãguli, quæ dicitur gradatus siue scalenon. Sic s̃m diuersitatẽ istorum trium terminorum in subĳciendo & prædicando fiunt.3. figuræ syllogismorum, licet alio modo q̃ in figuris superficialibus iam dictis. Si.n. mediũ in vna propositione subĳcit, & in altera prædicatur, dicitur esse prima figura. Et merito, quia tunc medium vero est medium, quia sapit naturã vtriusq; extremi, s. subiecti & prædicati, prædicatur enim, & substantialiter, vt dictum est. Si vero medium in vtraq; propositione prædicatur dicitur esse secunda figura, qua licet medium non sit vere medium sapiens naturam subiectionis & prædicationis, tamen quia dignius est prædicari q̃ subĳci, ideo hæc figura secundum locũ tenet. Si vero medium in vtraq; propositione subĳcitur, dicitur tertia figura & vltima, quia in ea medium non stat in medio sicut in prima, & substãtialiter semper q̃

A est indignius. Plures figuræ non possunt esse, quia tres termini in duabus propositionibus non possunt pluries variari, vnde versus.

Sub præ prima: bis p̄. secunda: tertia sub bis.

Qui sic cõstruitur, prima, i. in prima figura, mediũ sub, i. subĳcitur, & præ, i. prædicatur. Secunda, i. in secũda figura medium præ, i. prædicatur bis, i. in vtraq; præmissarũ. Tertia, i. in tertia figura medium sub. i. subĳcitur bis. i. in vtraque præmissarum. Modus vero, vt hic sumitur, est ordinario duarum propositionum in certa qualitate, & quantitate, & dicitur modus, quia est quædam accidentalis determinatio ipsarum propositionũ syllogismi &c.

Cap. 5. De syllogismis inutilibus in omni figura.

Restat nunc dicere de ipsis syllogismis. Vbi nota, q̄ vt supradictum est, in hoc opere tractatur de syllogismo simpliciter, s. de forma ipsius syllogismi inquantum syllogismus est non applicando ad aliquam B materiã, & ideo illa erit vera forma syllogismi, quę applicata cuicunq; materiæ semper si præmissę erunt veræ sequetur ex eis cõclusio vera. Si vero syllogismus in aliqua materia existentibus præmissis veris, sequitur conclusio falsa, licet in aliqua alia materia sequatur conclusio vera, talis non erit verus syllogismus, sed dicitur inutilis cõiugatio. Harum autem inutilium coniugationum quædã possunt fieri in omnibus figuris, quædã vero in duabus, vel solum in vna figura. Quę fiũt in omnibus figuris sunt quatuor, Prima est si ambæ præmissę sint negatiuę, Secũda si ambæ p̄missæ sunt particulares, Tertia, si ambę sunt indefinitæ, Quarta si ambæ sunt singulares. Tales.n. syllogismi siue coniugationes in quacũq; figura fiãt in aliqua materia possunt concludere verũ, & in alia falsum, & p̄p hoc dicũtur inutiles. verbi gratia, de ambabus negatiuis in prima figura aliquando concluditur verum sic. Nullus homo est lapis, nullus asinus est homo, ergo nullus asinus est lapis, Aliquando concluditur falsum sic, nullus C homo est lapis, nulla margarita est homo, ergo nulla margarita est lapis, falsa est cõclusio, quia omnis margarita est lapis. Et sic potest fieri in secunda & tertia figura. De hac & de tribus dictis inutilibus coniugationibus datur vna regula generalis, s. In omnibus figuris ex puris negatiuis particularibus indefinitis, & singularibus nihil seq̃tur. Inutiles vero coniugationes, quæ aliq̃n non sunt in omnibus figuris, sed in aliquibus sunt duæ. Vna est quæ conuenit primæ & tertiæ figuræ, s. quando minor propositio est negatiua. Secunda vero conuenit primæ & secũdæ figuræ, s. quando maior propositio est particularis, & de eis dantur regulæ generales, s. In prima & tertia figura minori existente negatiua nihil sequitur. Notãdum, q̄ in prima figura hæc debẽt intelligi de syllogismis directe cõcludentibus. Nam sunt in ea duo modi syllogismorum indirecte concludentes, in quibus minor est negatiua, nec tamen sunt inutiles coniugationes. Secunda regula. In prima & secunda figura maiori existẽte particulari D nihil seq̃tur. Et similiter in prima intelligitur de cõcludẽtibus directe. Dantur aũt alię duæ regulæ g̃nales, quarũ prima est, Si altera præmissarũ est negatiua, etiam cõclusio est negatiua. Secunda est, si altera præmissarũ fuerit particularis cõclusio erit particularis. Causa est, vt.n. dictum est maior extremitas inest minori in conclusione in virtute medĳ, inquãtum. s. inest medio in maiori p̄positione, & mediũ inest minori extremitati in minori propositione siue alio modo sumatur inhærentia dictorũ terminorum, sicut fit in aliis figuris eo modo, quo medium inerit alicui extremitati, vel ecõuerso, vna extremitas inerit alteri. Sed, si aliqua pręmissarum fuerit particularis, debet mediũ inesse extremitati vel extremitas in medio particulariter, ergo cõclusio, quę dicit extremitatem inesse extremitati, erit particularis. Et hęc in syllogismis affirmatiuis sufficit quantum ad secundam regulam. In syllogismis autem negatiuis eodem modo virtute medĳ cõcluditur.

cluditur. Si.n.medium vni extremitati inest, & econuerso ab altera remouetur, necesse est extremitatē ab extremitate remoueri, et sic erit cōclusio negatiua, & hic quātum ad primam regulam. In eisdem etiam syllogismis, si medium particulariter inerit vel econuerso, vel particulariter remoueatur ab aliqua extremitate vel econuerso, necessario sequitur extremitatem ab extremitate particulariter remoueri, & sic conclusio erit particularis negatiua. Veræ itaq; sunt regulæ prædictæ &c.

Cap. 6. De syllogismis primæ figuræ directe concludentibus, & de syllogismis secundæ figuræ.

NVnc dicendum est de syllogismis vtilibus. Et primo de his qui sunt in prima figura, hi autem sunt quatuor. Primus est, quando maior & minor propositiones sunt vniuersales affirmatiuæ, & sequitur conclusio vniuersalis affirmatiua, sic ponendo in terminis transcendētibus. Omne B est A, omne C est B, ergo omne C est A. Probatur autem syllogismus per hoc principium, quod est dici de omni, vt.n.dictum est. Dici de omni est, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum. Sic.n.in proposito est, ergo &c. Ponamus ergo in terminis significatiuis, et sit B animal, A vero substātia, C autem sit homo, fiat ergo syllogismus sic. Omne animal

Barbara. est substātia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, certum est, q; si ista est vera, omne animal est substantia, nihil erit sumere sub animali, de quo non dicatur substantia, si ergo omnis homo est animal, tunc omnis homo est sub animali, debet ergo sumi, sicut substantia prædicatur de animali, ita prædicabitur de hoīe.

Celarent. Secundus modus est, quando ex maiori vniuersali negatiua, & ex minori vniuersali affirmatiua concluditur vniuersalis negatiua sic, nullū B est A, omne C est B, ergo nullum C est A, & probatur per alterum principiū quod est dici de nullo. In terminis autem significatiuis ostenditur sic, Sit B animal, A vero lapis, C autē sit homo, si.n. nullum animal est lapis, nihil erit sumere sub aīali, a quo nō remoueatur lapis. Sicut.n.omnis, quod est signū vniuersale affirmatiuum, est distributiuū, & distribuit affirmatiue pro singulis contentis sub eo cui iungitur, ita etiā nullus pro singulis talibus distribuit negatiue.

Darij. Tertius modus est, quando ex maiori vniuersali affirmatiua, et ex minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua sic, omne B est A, quoddam C est B, ergo quoddam C est A, & probatur per dici de omni.

Ferio. Quartus modus est, quādo ex maiori vniuersali negatiua, & minori particulari affirmatiua cōcluditur particularis negatiua sic, nullum B est A, quoddā C est B, ergo quoddam C non est A. Et probatur per dici de nullo. Sciendum, q; licet isti duo vltimi syllogismi probari possint per dici de omni, & per dici de nullo, vt dictum est, tamen philosophus primo Priorū reducit eos ad duos modos primos, in quibus verius saluatur dici de omni, & dici de nullo propter vniuersalitatem minoris propositionis eorum, & hoc faciemus in fine omnium.

Cesare. Secunda figu. 4. habet modos. Primus cōstat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affir. ex qbus sequitur cōclusio vniuersalis negatiua sic, nullum B est A, omne C est A, ergo nullum C est B. In isto.n.syllogismo nō potest ostendi dici de nullo, quia sub B, cui iūgitur signū vniuersale, s.nullum, nihil sumit͂, á quo possit remoueri subiectū, & ideo ad hoc q; probetur per dici de nullo reducatur ad secundum modum primæ figuræ, hoc autem dupliciter potest fieri. Vel per cōuersionem maioris simpliciter, vt dicatur sic, nullū A est B, omne C est A, ergo nullum C est B. Et probatur etiam per tertium principiū supradictum quod erat, quando ex opposito consequentis infertur oppositū antecedētis, prima cōsequentia est bona. Sciendum, q; omnis syllogismus est quædam cōsequentia, in qua antecedēs sunt ambę præmissę, cōsequēs

E vero est conclusio, vnde si ex opposito conclusionis cum altera præmissarum infertur oppositum alterius præmissę in ordinatione, in qua saluatur dici de omni vel dici de nullo, prima cōsequētia seu syllogismus erit bonus. Sic.n. in proposito, consequens enim illud conclusio est, nullum C est B, quæ duo habet opposita, s. contrarium & contradictio, sumatur eius contrariū, s. Omne C est B, sumatur modo maior prædicti syllogismi, s. Nullum B est A, & opposita contraria conclusionis fiat minor & dicatur sic. Nullum B est A, omne C est B, ergo nullum C est A, iste syllogismus est in secundo modo primæ figuræ, & ex opposito consequentis seu conclusionis infertur illa, nullum C est A, quæ est opposita vnius pręmissę. s. minoris, quia est contraria minori primi syllogismi, quæ erat, omne C est A, ergo ex opposito cōsequentis cum vna præmissarum infertur oppositum alterius præmissæ, prima ergo consequentia seu syllogismus fuit bonus.

Camestres. Secundus modus constat ex maiori vniuersali affir. &
F minori vniuersali nega. ex quibus sequitur cōclusio vniuersalis nega. sic. Omne B est A, nullum C est A, ergo nullū C est B, iste syllogismus reducitur ad secūdū modum primæ figuræ, per conuersionem minoris simpliciter, & per transpositionē præmissarū, vt.s. ista, quæ erat maior fiat minor sic, nullum A est C, omne B est A, ergo nulū B est C, maior istius syllogismi fuit illa, in qua cōuersa fuit minor primi syllogismi, quæ erat, nullum C est A. Per tertium vero principium seu per syllogismum conuersiuum reducitur ad secundum modum primæ figurę sic, sumatur propositio contraria cōclusioni, quæ est, omne C est B, & fiat minor sic. Omne B est A, omne C est B, ergo omne C est A. Hæc autem, quæ concluditur in isto secundo syllogismo, scilicet omne C est A, est contraria huic, nullum C est A, quæ erat minor ex opposito ergo consequentis.

Festino. Tertius modus est, quando ex maiori vniuersali nega. & minori particulari affir. concluditur particularis neg. sic, nullum B est A, quoddam C est A, ergo quoddam C nō
G est B. Hic reducitur ad quartū modum primæ figurę per conuersionem maioris simpliciter, nullum A est B, quoddam C est A, ergo quoddā C non est B. Reducitur aūt per syllogismum conuersiuum ad secundum modum primæ figuræ. Oppositum.n.conclusionis, quod est, quoddam C non est B, est istud, omne C est B, & fiat minor sic, nullū B est A, omne C est B, ergo nullum C est A, quę est opposita minoris syll. optimi, quæ erat, quoddam C est A.

Baroco. Quartus modus est, quando ex maiori vniuersali affir. & ex minori particu. nega. concluditur particularis neg. sic, omne B est A, quoddam C non est A, ergo quoddam C non est B. Iste syllogismus potest reduci per cōuersionem præmissarum, maior.n. quæ est vniuersalis affir. non pōt conuerti nisi in particularem affir. & minor est particularis. Ex pluribus autē particularibus, vt dictum est nihil sequitur. Reducitur ergo per syllogismum, q; aliquando vocatur per impossibile, sicut reducti fuerunt cęteri tres syllogismi supradicti, & reducitur ad primum modū pri
H mæ figurę. Oppositum.n.conclusionis, quę erat, quoddā C non est B, est istud, omne C est B, quod fiat minor sic. Omne B est A, omne C est B, ergo omne C est A, hæc autē est opposita minoris, quæ erat, quoddam C non est A. Et sic patet de syllogismo primæ, & secundæ figuræ.

Cap. 7. De syllogismis 3. figuræ. Et de reductione omnium syllogismorum ad duos primos modos primæ figuræ.

Darapti. TErtia vero figu. sex habet modos. Primus constat ex maiori vniuersali affir. & ex minori vniuersali affir. ad quas sequitur conclusio particularis affirmatiua sic. Oē B est A, omne B est C, ergo quoddā C est A. Iste syllogismus per cōuersionem minoris per accidēs reducitur ad 3. modū primę figurę sic. Omne B est A, quoddam C est B, ergo quoddam C est A. Per syllogismum vero cōuersiuum reducitur ad secūdum modum primæ figuræ.

ex. Sumatur.n.oppositum conclusionis, quod est. Nullum c est A, & fiat maior sic. Nullum c est A, omne B est c, ergo nullum B est A, hic autem est contraria maioris primi syllogismi, quæ erat, omne a est A. Sciendũ, ꝙ in reductione per syllogismum conuersiuum hæc differentia est inter syllogismos secundæ, & tertiæ figuræ. Nam in syllogismis secundæ figuræ ex opposito conclusionis fit minor propositio, & infertur oppositum minoris propositionis, in syllogismis vero tertiæ figuræ ex opposito conclusionis fit maior propositio, & infertur oppositum maioris propositionis.

Felapton. Secundus modus constat ex maiori vniuersali negatiua, & ex minori vniuersali affirmatiua, ad quas sumitur conclusio particularis negatiua sic, nullum B est A, omne B est c, ergo quoddam c non est A, hic per conuersionem minoris per accidens reducitur ad quartum modum primæ figuræ sic, Nullũ B est A, quoddã c est B, ergo quoddam c non est A. Sed per syllogismum conuersiuum reducitur ad primum modum primæ figuræ, si accipiatur B oppositum conclusionis, & fiat maior sic. Omne c est A, omne B est c, ergo omne B est A, hęc conclusio est contraria maiori primi syllogismi.

Disamis. Tertius modus constat ex maiori particulari affirmatiua & minori vniuersali affirmatiua, ex quibus sequitur conclusio particularis affirmatiua sic. Quoddam B est A, omne B est c, ergo quoddam c est A, hæc per conuersionem reducitur ad tertium modum primæ figuræ conuertendo maiorem simpliciter; & transponẽdo propositiones sic, omne a est c, quoddam A est B, ergo quoddam A est c, per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad secundum modum primæ figuræ sic, nullum c est A, omne B est c, ergo nullum B est A, hæc conclusio est contradictoria maioris, quæ erat quoddam a est A.

Datisi. Quartus modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua cõcludẽtibus particularem affirmatiuam sic. Omne B est A, quoddam B est c, ergo quoddam c est A, hoc per conuersionem minoris C reducitur ad tertium modum primæ figuræ sic. Omne B est A, quoddam c est B, ergo quoddã c est A. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad quartum primæ sic. Nullum c est A, quoddam B est c, ergo quoddam B non est A, hæc conclusio est contradictoria maioris primi syllogismi, quæ erat omne B est A.

Brocardo. Quintus modus cõstat ex maiori particulari negatiua & minori vniuersali affirmatiua concludẽtibus particularem negatiuam sic. Quoddam a non est A, omne B est c, ergo quoddam c non est A, hęc non potest reduci per conuersionem, quia maior eius non potest conuerti, cum sit particularis negatiua, minor vero cõuertitur in particularem. Ex puris autem particularibus nihil sequitur. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad primũ primæ sic. Omne c est A, omne B est c, ergo omne B est A, & hæc est contradictio, maioris primi syllogismi, quæ erat quoddam B non est A.

Ferison. Sextus modus cõstat ex maiori vniuersali negatiua, & D minori particulari affirma. concludẽtibus particularem negatiuam sic. Nullũ B est A, quoddã B est c, ergo quoddam c nõ est A, hoc per conuersionem minoris reducitur ad quartum primæ sic. Nullum B est A, quoddam c est B, ergo quoddam c non est A. Per syllogismum vero conuersiuum reducitur ad tertium primæ sic. Omne c est A, quoddam B est c, ergo quoddam B est A, quæ est cõtradictoria maioris primi syllogismi, quę erat, nullum B est A. Et sic patet de syllogismis directe concludentibus in omnibus figuris, & de eorum probationibus. Philosophus autem reduxit omnes syllogismos ad duos vniuersales primæ figuræ. Vnde tertium modum primæ figuræ reducit p syllogismum cõuersiuum ad scðm modum secundę figuræ, & quartũ modum eiusdem primæ figuræ reduxit per syllogismũ conuersiuũ ad primum secundæ, illi aũt reducuntur ad duos modos vniuersales primæ figu-

A ræ, vt dictum est, omnes ergo reducuntur ad duos modos vniuersales primæ figuræ, in quibus saluatur perfecte dici de omni & dici de nullo. Quód autẽ reducantur prædicti duo modi primæ figuræ ad vniuersales secundę, puta tertia primæ figurę, patet sic. Omne a est A, quoddã c est B, ergo quoddam c est A. Oppositum cõclusionis est, nullum c est A, quæ fiat minor, & fiat syllogismus in secundo secundæ figuræ sic. Omne a est A, nullum c est A, ergo nullum c est B, quę est opposita minoris, quę erat, quoddam c est B. Quartus vero reducitur ad primum. Est.n. quartus modus sic, nullum B est A, quoddam c est B, ergo quoddam c non est A. Oppositum cõclusionis est, omne c est A, quæ fiat minor, & fiat syllogismus in primo secundæ figuræ sic, nullum B est A, omne c est A, ergo nullum c est B. Patet ergo qualiter omnes syllogismi reducantur ad duos modos vniuersales primæ figuræ.

Cap. 8. De syllogismis indirecte concludentibus & de reductione ipsorum.

B Restat nunc dicere de syllogismis indirecte concludentibus. Est autem indirecte concludere minorẽ extremitatem prędicari de maiori in conclusione. Tales autem syllogismi sunt numero 10. quinque.n. sunt in prima figura, duo in scða figura, & tres in tertia figura. Sciendum, ꝙ omnis sylls concludens aliquam cõclusionem, quæ conuerti potest, etiam potest concludere illam in quam conuertitur. Cum ergo omnes cõclusiones dictorum syllogismorum possint conuerti, exceptis particularibus negatiuis, omnes tales syllogismi poterũt cõcludere indirecte. Tales autẽ in prima figura sunt tres, s. primus modus, secundus & tertius. In secũda sunt duo, s. primus & secundus. In tertia sunt tres, s. primus, tertius & quartus. Adducantur aũt in prima figura duo modi, q sunt cõtra duo principia siue regulas datas in prima figura. Nam ambo habent minorem negatiuam, quod est cõtra illam regulam. In prima figura, minori existẽte nega C tiua nihil sequitur. Et alter eorũ habet maiorem particularem contra aliam regulam. Doctores autem moderni, scilicet Boethius prætermissis quinque, s. secundæ & tertiæ figuræ, de solis quinq primæ figuræ fecerũt mẽtionem. Quorum primus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali affirmatiua cõcludentibus indirecte particularem affirmatiuam sic. Omne a est A, omne c est B, ergo quoddam A est c. Reducitur aũt ad primum primæ, si cõclusio particularis cõuertat in vlem. — Baraliptõ.

Secundus constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludentibus indirecte vniuersalem negatiuam sic, nullum B est A, omne c est B, ergo nullum A est c. Reducitur ad secundum primæ conuersa conclusione simpliciter. — Celantes.

Tertius modus constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus indirecte particularem affirmatiuam sic: omne B est A, q dam c est a, ergo quoddam A est c, reducitur ad te[illegible] D primæ conuersa conclusione simpliciter. — Dabitis.

Quartus modus constat ex maiori vniuersali [illegible] ua, & minori vniuersali negatiua, concludent[illegible] recte particularem negatiuam sic. Omne B est A, nullum c est B, ergo quoddam A non est c. Et reducitur ad quartũ primæ conuersa maiori per accidens, & minori simpliciter, & transpositis propositionibus, vt de minori fiat maior, & de maiori minor sic. Nullum B est c, quoddam A est B, ergo quoddam A non est c. — Fapesmo.

Quintus modus constat ex maiori particulari affirmatiua & minori vniuersali negatiua concludentibus indirecte particularem negatiuã sic. Quoddam B est A, nullũ c est B, ergo quoddam A non est c. Et reducitur ad quartũ primæ per cõuersionem simpliciter vtriusq propositionis & trãspositis vtrisq sic, nullum a est c, quoddã A est B, ergo quoddam A nõ est c. Et sic patet de syllogismis indirecte concludentibus, Sciendum autem, ꝙ ad memo- — Frisesomorum.

næ

riæ tenendum prædictos syllogismos inuenti sunt quidam versus, qui taliter designantur. E

Barbara cælarent, Darij Ferio, Baralipton,
Cælantes, Dabitis, Fapesmo, Ftisesomorum,
Cæsare, Camestres, festino, Barocco, Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Brocardo, Ferison.

Quorum intellectus talis est. In his versibus sunt xix dictiones, quæ sm ordinem suum deseruiūt. xix. modis syllogismorum. s. nouem modis primæ figuræ, quatuor cōcludētibus directe, & quinque indirecte, & quatuor secūdæ figuræ, & sex tertiæ figuræ. Omnes autē hæ dictiones sunt trisyllabæ, quarū prima syllaba deseruit maiori ꝓpositioni, secūda minori, tertia cōclusioni. Et, si in aliqua dictione inueniuntur plures syllabę, non sunt necessarię, sed ponuntur causa metri. In prædictis autem syllogismis sunt quatuor vocales, s. A E I O, quæ sic significant A, significat vniuersalem affirmatiuam E, vniuersalem negatiuam, I particularem affirmatiuam O particularem negatiuam. Vnde barbara, qui deseruit primo modo primæ figuræ, in omnibus syllabis habet A, quia omnes eius propositiones sunt vniuersales affirmatiuæ. F Omnes prædictæ dictiones incipiunt ab his quatuor consonantibus, s. B C D F, primæ autem quatuor dictiones, quæ deseruiunt quatuor modis primæ figuræ, directe concludētibus á prædictis quatuor consonantibus incipiunt. Vnde si quæ aliæ dictiones incipiunt á quacunq; harum cōsonantium significat q; tales syllogismi sunt reducēdi ad illū modū primæ figuræ, cui deseruit dictio incipiens ab illa consonāte. Verbi gratia, Cæsare, quæ deseruit primo modo secundæ figuræ, incipit ab ista consonante C, & significat, q; talis modus per conuersionē maioris reducitē ad secundum modum primæ figuræ, cui deseruit dictio incipiens á C, s. cælarent, & sic de singulis. In prædictis ēt syllogismis aliquando inuenitur ista litera S, post vocalem, & significat, q; illa ꝓpositio vel conclusio, cui deseruit syllaba debet conuerti simpliciter. Aliqñ vero inuenitur P, & significat q; illa propositio, vel conclusio, cui deseruit syllaba, debet conuerti per accidens. G Aliquando vero inuenitur M, & significat q; præmissæ illius syllogismi debent transponi, vt de maiori fiat minor & econuerso, aliquando inuenitur C, et significat, q; iste syllogismus nō potest reduci per conuersionem, sed solum per syllogismum conuersiuum, & hoc solum accidit in duobus syllogismis, s. barocco, & brocardo, vt dictum est. Sciendum q; prædictæ regulæ præterq; regula de litera C, intelligūtur solum de reductione syllogismorum facta per conuersionem, & non de ea, quæ facta est per syllogismum conuersiuū. Et sic patet de syllogismis de inesse cōuersiuis.

Cap. 9. De inuentione medij termini in syllogismis omnium figurarum tam affirmatiuis quam negatiuis.

SCitis syllogismis, vt facilius possimus quācunq; cōclusionē concludere & syllogizare, sciēdum, q; omnis conclusio io se cōtinet ambas extremitates, vt dictum est, totus autem syllogismus ex tribus terminis fit. H Habita ergo quacunque oratione cōcludēda ad complēdum syllogismū egemus vno termino, s. medio, qualiter autem talis medius terminus inueniatur videamus. Vbi nota, q; Philosophus primo Priorum tribus vtitur nominibus terminorum, s. antecedente, consequente, & repugnante. Dicitur autem terminus antecedēs, qui potest subici, vt homo, est antecedens ad animal, cōsequens autē dicitur terminus, qui potest de alio ꝑdicari, & sic animal est consequens ad hominem. Et, quia termini conuertibiles inter se & subici, & prædicari possunt, vt proprium, quod potest prædicari de specie, & species de ipso, & similiter se habet de diffinitione & diffinito, ideo vnus respectu alterius, & dicitur antecedēs, & dicitur cōsequēs. Repugnans vero terminus dicitur, qui alteri subici non

E potest, nec de eo prædicari, vt hō, & asinus, quorū neuter de altero potest prædicari, nec sibi subici. Sciendum q; modi syllogismorum directe concludētium, vt dictum est sunt. xiiij. s. quatuor in prima figu. quatuor in secūda, & sex in tertia, quia de indirecte concludentibus hic nō me intromitto. In prima igitur figura sunt duo modi affirmatiui directe cōcludentes, s. primus & tertius, & duo negatiui, s. secundus & quartus. Ad inueniendum mediū in affirmatiuis cōsiderādus est vnus terminus, qui sit antecedens ad prædicatum, & consequens ad subiectum. Verbi gratia. Si debet syllogizari hæc, s. omnis homo est substantia, iam habetur minor, & maior extremitas. Cōsequens autem ad subiectum, & antecedēs ad prędicatū est animal, ergo est medius terminus per hunc syllogismum in primo primę figuræ sic. Omne animal est substātia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substātia, si vero debet concludi hæc, quidam homo est substātia in tertio modo eiusdē figurę, est medius terminus, ani- F mal, & fiet syllogismus sic. Omne animal est substantia, quidam homo est animal, ergo quidam homo est substātia. In syllogismis vero nega. eiusdē figuræ sumitur pro medio repugnans prædicato, & consequens ad subiectū. Verbi gratia. si debet concludi hæc, nullus homo est lapis. Vel quidam homo nō est lapis, sumatur pro medio animal. Repugnat. n. animal lapidi, & potest prædicari de homine, fiat ergo syllogismus in secūdo primæ sic. Nullum animal est lapis; omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. In quarto vero sic, nullum animal est lapis quidam homo est animal, ergo quidam homo non est lapis. Et sic patet de inuentione medij termini in prima figura. In secūda aūt figura sunt quatuor modi oēs negatiui, quorum primus & tertius habent maiorē propositionem negatiuā, minorem vero affirmatiuam. Secundus aūe & quartus econuerso maiorem habent affirmatiuam, minorem vero negatiuā, & ideo alter vtrobiq; sumitur mediū. Vnde in primo & tertio sumitur ꝓ G medio repugnans prædicato, & consequens ad subiectū. Verbi gratia, si debet concludi ista. Nullus hō est lapis, vel illa, quidam homo non est lapis, pro medio sumatur animal, & syllogizetur in primo secundæ sic. Nullus lapis est, animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. In tertio modo sic, nullus lapis est animal, quidā hō est animal, ergo quidā hō non est lapis. In secūdo vero & quarto modo sumatur pro medio consequens ad prædicatum, & repugnans subiecto. Verbi gratia, si debet concludi ista. Nullus homo est lapis, vel ista, quidā homo nō est lapis, sumatur pro medio inanimatū, quod potest prædicari de lapide & repugnat homini, & syllogizetur in secundo modo sic. Omnis lapis est inanimatus nullus homo est inanimatus, ergo nullus homo est lapis, in quarto modo sic. Omnis lapis est inanimatus, quidā hō non est inanimatus, ergo quidam hō non est lapis. Et sic patet de inuentione medij termini in secūda fig. In tertia vero fig. sunt sex modi, omnes concludētes particula- H riter, quorū tres sunt affir. & tres neg. In tribus affirma. s. primo, tertio, quarto, sumitur pro medio antecedēs ad vtrunque. V. g. si debet concludi hæc in primo modo, s. quoddā animal est substantia, sumatur pro medio hō, de quo animal & substantia prędicari possunt, & syllogizetur sic. Oīs hō est substātia, oīs hō est animal, ergo quoddā animal est substantia. In tertio modo sic, quidam homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddā animal est substātia, in quarto vero sic. Omnis homo est substantia, quidam homo est animal, ergo quoddā aīal est substātia. In tribus vero negatiuis sumitur pro medio repugnans prædicato, & antecedens ad subiectum. V. g. si debet concludi hæc, quoddam animal nō est lapis, sumaī pro medio hō, quod repugnat lapidi, & de quo aīal prædicatur, & syllogizetur in secundo modo sic. Nullus hō est lapis, oīs hō est animal, ergo quoddā animal non est lapis. In quinto vero sic quoddam hō nō est lapis, oīs homo

homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. In sexto autem sic. Nullus homo est lapis, quidam homo est animal, ergo quoddam animal non est lapis. Et sic patet de inuentione medij in tertia figura. Notandum, q ad inueniendum cito antecedens & consequens termini cõuertibiles possunt esse antecedens, & consequens indifferenter, quia diffinitio & descriptio & interpretatio sunt termini cõuertibiles cum diffinito descripto & interpretato. Accipias terminum, cuius vis inuenire antecedens, & consequens, & diffinias ipsum vel describas vel interpreteris, postmodũ vtere regulis supradictis. Verbi gratia, si vis concludere in primo modo primæ figu. istã, omne currẽs mouetur, vbi debes sumere antecedẽs ad prædicatum diffinias vel describas vel interpreteris moueri, quod describitur sic, moueri est mutare locũ in tẽpore, sumatur hoc pro medio & syllogizetur sic. Omne quod mutat locũ in tempore mouetur, sed omne currẽs mutat locum in tempore, ergo omne currens mouetur. Et sic potest fieri de diffinitione & interpretatione. Et sic patet de inuentione medij in syllogismis de inesse ostensiuis.

Cap. 10. De differentia syllogismi ab impossibile ab ostensiuo.

Dicto de syllogismis ostensiuis, & de inuẽtione medij eorum, dicendum est de syllogismis ad impossibile. Differt.n. syllogismus ad impossibile ab ostensiuo. Nam ostensiuus ex duabus præmissis veris cõcludit conclusionem veram. Syllogismus vero ad impossibile non sic facit, sed ex altera præmissarum falsa concludit falsum euidenter. Deinde ex cõtradictione falsi cõclusi iterum concludit contradictionem præmissæ falsæ. Verbi gratia, de vtroque. Dato q aduersarius diceret hãc propositionem falsam, s. omnis homo currit contra eam per syllogismum ostensiuum arguo sic, quia sumo duas præmissas veras, & concludo contradic. propositionis prædictæ sic. Nullum quiescẽs currit, quidã homo quiescit, ergo quidam homo non currit, hæc cõclusio contradicit propositioni aduersarij, quæ erat, omnis homo currit, & quia sua est falsa, mea est vera & ecõuerso. Si vero volo eam reprobare per syllogismum ad impoãe sumo eã cum altera propositione vera, & facio eas præmissas alicuius syllogismi, & concludo cõclusionem falsam euidẽter & assumo contradictorium istius conclusionis falsæ, & ex ea concludo contradictoriã falsæ præmissæ sic. Oẽ currens mouetur, omnis homo currit, ergo omnis homo mouetur, sed quidam homo nõ mouetur, ergo quidã hõ non currit. Modo ex falsitate huius præmissæ ostẽdo veritatẽ huius meæ propositionis, & ex istius veritate oñdo falsitatem illius. Ratio.n. veritatis istius vltimæ conclusionis syllogismi ad impossibile, est qa in syllogismis ordinatis in modo, & in figura nunq̃ cõclusio erit falsa, nisi aliqua præmissarũ fuerit falsa. Concluditur aũt primo ostensiue conclusio falsa, s. oĩs hõ mouetur, aliqua ergo præmissarum fuit falsa, non mea. s. omne currens mouetur, ergo propositio aduersarij, s. oĩs hõ currit, est falsa, ergo eius cõtradictoria. s. quidam hõ non currit, quæ est vltima concl'o syllogismi ad ĩpossibile ab oñsiuo est vera.

Cap. 11. De syllogismis ad impossibile, in quibus modis, in quibusq; figuris fiant.

Nunc dicendum est in quibus figuris, & in quibus modis syllogismi ad impossibile possunt fieri. Vbi primo sciendum, sicut dictum est, q conclusio syllogismi ad impossibile non est illa, quæ per syllogismum ostẽsiuum primo falsę concluditur, sed quæ vltimo concluditur, s. contradictoria præmissæ aduersarij falsæ. Debet autem semper esse contradictoria, & non cõtraria, quia, vt supra in alio tractatu dictum est, lex contradictoriarum talis est, q, si vna est vera, reliqua est falsa, & nõ ecõuerso. Vnde, si præmissa assumpta aduersarij, quæ est falsa, semper sequitur, si conclusio syllogismi ad impossibi-A le est sibi contradictoria q sit vera. Si vero esset sibi cõtraria quãtũcũq; illa foret falsa, non tamẽ necessario sequeretur istam esse veram. Duæ.n. contrariæ possunt simul esse falsæ, vt supra dictum est. Secundum ergo dicta cum in prima figura nullus syllogismus sit, qui habeat aliquã præmissarum particularem negatiuam, conclusio in prima figura non poterit concludi per impossibile, sed vniuersalis. Quia vero in primo modo primæ fig. ambæ p̃missæ sunt vniuersales affirmatiuæ, quarũ oppositæ sunt particulares neg. ideo in ea non potest concludi nisi particularis nega. si sumatur primo maior falsa, s. Omnis homo est lapis, omne risibile est homo, ergo omne risibile est lapis, sed quoddam risibile non est lapis, ergo quidã homo nõ est lapis. Si sumatur minor falsa idem sequitur sic. Omne risibile est homo, omnis lapis est risibilis, ergo omnis lapis est homo, sed quidam lapis nõ est homo, ergo quidã lapis non est risibilis. In secũdo vero modo primæ figurę potest cõcludi particularis affirmatiua, & par-B ticularis neg. sic. Nullus hõ est animal, omne risibile est homo, ergo nullum risi. est animal: sed quoddam risibile est animal, ergo quidã homo est animal, particularis nega. sic. Nullus hõ est lapis, omnis margarita est homo, ergo nulla margarita est lapis, sed quædam margarita est lapis, ergo quædam margarita non est homo. In tertio vero modo primæ fig concluditur per impossibile particularis negatiua, & vniuersalis negatiua. Particularis negatiua sic. Omnis homo est lapis, quoddam risibile est homo, ergo quoddam risibile est lapis. sed nullum risibile est lapis: ergo quidam homo non est lapis. Vniuersalis neg. sic, omnis homo est animal, quidam lapis est homo, ergo quidã lapis est animal, sed nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est homo. In quarto vero modo cõcluditur particularis affirmatiua sic. Nullus animal est substantia, quidam homo est animal, ergo quidã hõ non est substãtia, sed omnis homo est substãtia, ergo quoddã animal est substãtia. Vl'is vero nega. sic. Nullũ aĩal est la-C pis, quædã margarita est aĩal, ergo q̃dã margarita nõ est lapis, sed oĩs margarita est lapis, ergo nulla margarita est animal, Et sic patet de syllogismis ad impossibile, q possunt fieri in prima figura. Et eodẽ modo possunt fieri in aliis duabus figuris, vt. s. ex opposito falsæ cõclusionis inferatur oppositum falsæ præmissæ, oppositũ. s. falsæ præmissæ, quod est contradictorium eius. Vnde, quia in primo mõ & secundo mõ secundæ figuræ p̃missæ sunt vl'is affirmatiua, & vniuersalis negatiua, quarum oppositæ sunt particulares neg. & particularis affir. ergo in eis põt concludi per syllogismum ad impoãe particularis affir. & particularis neg. Particularis affirmatiua si sumatur maior falsa, negatiua vero si sumatur minor falsa, & sic fiat in omnibus aliis modis tam secundæ q̃ tertiæ figuræ. Sciendum, q vniuersalis affirmatiua per impossibile non potest concludi nisi in quarto modo secundæ figuræ, & in quinto tertiæ, in his videlicet modis, de quibus supradictum est, q per conuersiones propositionum nõ-D poterant reduci ad modos primæ figuræ. Et causa est, qa solum isti duo modi habent præmissam particularẽ negatiuam, & non alij, & dico de syllogismis directe cõcludentibus. Ponamus exemplum de vtroq; modo qualiter in eis concludatur per impossibile vniuersalis affirmatiua. In quarto modo secundæ figuræ sic. Omnis homo est aĩal, quoddam risibile non est animal, ergo quoddã risibile non est homo, sed omne risibile est homo, ergo omne risibile est animal. In quinto modo tertiæ figuræ sic, q̃dã homo nõ est animal. omnis homo est risibilis, ergo quoddam risibile non est animal, sed omne risibile, est animal, ergo oĩs homo est animal. Notandum, q Philosophus Secundo Priorum facit solum vnam præmissam falsam in quolibet modo omnium figurarũ, & concludit per syllogismum ad impossibile in quolibet solum vnam cõclusionem, & tamen nos in quolibet modo dicimus vtranq; falsam & concludemus p impossibile opposita vtriusq;.

Notandum

Notandum, ꝙ in prima, & secunda figura magis cōgrue ponitur minor falsa, quia quod subiicitur in opposita cōclusionis falsæ, subiicitur postea in conclusione syllogismi ad impossibile. Verbi gratia in prima figura sic. Omnis homo est animal, omnis lapis est hō, ergo omnis lapis est animal, sed quidam lapis non est animal ergo quidam lapis non est homo, modo lapis est subiectum in opposita conclusionis falsæ, & in conclusione vltima, si vero ponitur maior falsa, colorari potest, vt dictum est, & communiter sic vtimur. Patet ergo qui syllogismi ad impossibile, & in quibus modis & figuris fiant.

Cap. 12. De syllogismis ad impossibile, qualiter reducuntur ad syllogismos ostensiuos.

ET quia omnes syllogismi ad impossibile reducuntur ad syllogismos ostensiuos, ideo videndum est qualiter id fiat. Sciendum, ꝙ syllogismi, qui fiūt ad impossibile in prima figura, sunt ostēsiui in secūda & tertia figura. Si enim concluditur opposita maioris propositionis falsæ, fit syllogismus ostensiuus in tertia figura sic. Verbi gratia in primo modo primæ figuræ, quando concluditur oppositū maioris sic. Omnis homo est lapis, omne risibile est homo, ergo omne risibile est lapis, sed quoddam risibile non est lapis, ergo quidam homo non est lapis. Hanc conclusionem, s. quidam hō non est lapis, quatuor enūtiationes præcesserunt, quarum duę fuerūt falsæ, s. maior & conclusio illius syllogismi ostēsiui, duæ vero fuerunt veræ, s. minor illius syllogismi, & opposita cōclusionis. Ex his duabus veris in tertia figura sequitur prædicta cōclusio, s. quidā homo nō est lapis, ita ꝙ opposita cōclusionis fiat maior, & minor syllogismi ostensiui remaneat minor sic. Quoddam risibile non est lapis, oē risibile est homo, ergo quidā homo non est lapis, hic est quintus modus tertiæ figuræ. Quando vero per impossibile concluditur oppositū minoris fit syllogismus ostensiuus in secunda figura. Verbi gratia sit syllogismus ad impossibile iste, omnis homo est animal, omnis lapis est hō, ergo omnis lapis est animal, sed quidam lapis non est animal, ergo quidam lapis non est homo, auferātur duæ falsæ, s. minor & conclusio syllogismi ostēsiui, et fiat syllogismus in quarto modo secundæ figuræ sic. Omnis hō est animal, quidā lapis nō est animal, ergo quidam lapis nō est homo. Et sic fit in aliis modis primæ figuræ, vt videlicet, si in syllogismo ad impossibile concluditur oppositū maioris, reducitur ad tertiā figurā, opposita cōclōnis existente maiori & cū minori vera. Si vero concluditur oppositū minoris fit talis syllogismus ostensiuus in secunda figura, ita ꝙ oppositum cōclusionis fit minor propositio & maior vera remaneat maior. Syllogismi vero ad impossibile, qui fiunt in secunda figura, sunt ostensiui in prima figura, & in tertia. Si. n. concluditur per impossibile oppositum maioris, fit ostensiuus in tertia figura. Verbi gratia, sit syllogismus ad impossibile iste. Nullus hō est animal, oē risibile est animal: ergo nullū risibile est homo, sed quoddam risibile est homo, ergo quoddā homo est animal. Auferanē falsę, & fiat syllogismus in quarto modo tertiæ figuræ sic. Oē risibile est animal, quoddā risibile est homo, ergo quidam homo est animal. Sciendum, ꝙ, quando in prima figura syllogismus ad impossibile cōcludebat oppositū maioris reducebatur & fiebat syllogismus ostensiuus in tertia figura, & oppositum cōclusionis primi syllogismi ostensiui fiebat maior in secūdo syllogismo, & minor eiusdem syllogismi remanebat minor in secundo syllogismo. Sed hæc non fit ita, sed minor primi syllogismi fit maior in secundo syllogismo. Si vero concluditur per impossibile oppositum minoris fit syllogismus ostēsiuus in prima figura sic. Nullus hō est lapis: omne risibile est lapis, ergo nullū risibile est homo, sed quoddam risibile est homo, ergo quoddā risibile non est lapis. Auferantur omnes falsæ, & fiat syllogismus in quarto modo primæ figuræ sic, Nullus homo est lapis,

E quoddā risibile est homo, ergo quoddam risibile nō est lapis. Eodem mō syllogismi ostensiui aliorum modorū secūdæ figuræ. Vnde si maior est falsa & minor vera, tūc minor fit maior, & oppositum cōclusionis fit minor. Si vero maior sit vera, & minor falsa, tunc maior remanet maior, & oppositum conclusionis fit minor. Syllogismi vero ad impossibile, qui sunt in tertia figura, sunt ostēsiui in prima figura & secunda. Vnde si per impossibile cōcluditur opposita maioris, fit ostēsiuus in prima figura, ita videlicet, ꝙ oppositum cōclusionis primi syllogismi fiat maior propositio in secūdo syllogismo, & minor, q̄ fuit vera, remaneat minor sic. Omnis homo est lapis, ois homo est risibilis, ergo quoddā risibile est lapis, sed nullū risibile est lapis, ergo quidam homo non est lapis, fiat aūt ostensiuus in prima figura sic. Nullum risibile est lapis, omnis homo est risibilis, ergo nullus homo est lapis. Ad vniuersalem veram bene sequitur sua particularis vera. Vnde, si hæc est vera, nullus homo est lapis, quę est cō-
F clusio istius secundi syllogismi, erit etiā hæc vera, nullus homo est lapis, quæ fuit conclusio syllogismi ad impossibile. Si vero per impossibile cōcluditur opposita minoris fiat syllogismus in secunda figura ostensiuus, ita ꝙ opposita conclusionis primi syllogismi fiat maior in secundo syllogismo, & maior primi syllogismi fiat minor sic. Omnis hō est animal: omnis hō est lapis, ergo quidam lapis est animal, sed nullus lapis est animal, ergo quidā homo non est lapis, fiat ergo syllogismus ostensiuus sic. Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Ad quam sequitur, quidam homo nō est lapis. Eodem modo fiat in aliis modis tertiæ figuræ, & sic patet de syllogismis ad impossibile. Sciendum, ꝙ philosophus in libro Priorum multa alia genera syllogismorum ponit, s. irregulares conuersiuos, ex oppositis & multa alia. Sed, quia solum ista duo genera syllogismorum de inesse apud modernos sunt in vsu, de aliis nō me intromisi. Patet ergo de syllogismis de inesse & cætera.

G *Cap. 13. De syllogismis modalibus quarum ad propositiones de necessario.*

NVnc dicendum est de syllogismis modalibus. Vbi sciendum, ꝙ quia eodem modo sumuntur propositiones de necessario, & īpossibili, & illæ de possibili & contingēti, vt supra in tractatu de cōuersionibus dictum est, ideo duobus modis fiunt syllogismi modales inter se differentes. Primo dicemus de syllogismis de necessario, ad quos reduci possunt illi de impossibili. Secūdo de syllogismis de contingenti, ad quos reducuntur illi de possibili contingenter sumpto. Sciendum, ꝙ syllogismi de necessario aliqui habent ambas propositiones necessarias, & tunc in quacunq; figura vel modo fiant sp conclusio est necessaria. Verbi gratia. Necesse est omnem hominem esse animal: necesse est omne risibile esse hominem, ergo necesse est omne risibile esse animal, & sic de singulis &c. Notandum, ꝙ duplex est necessarium, s. ne-
H cessarium simpliciter, quando aliquid inest alicui simpliciter, & non sm aliquod tempus vel locum, vel huiusmodi, sicut necessarium est hominem esse animal. Aliud est necessarium sm quid vel sm tempus, sicut dicimus, ꝙ oē quod est, quādo est, necesse est esse, vel sm locum, vel sm aliquid huiusmodi. Et isto modo non sumitur propositio necessaria, sortes. n. quando currit, necessario currit, & tamen hæc propositio, sortes currit non est necessaria, sed contingens. Si vero syllogismi de necessario alteram propositionem habent necessariam & alterā de inesse, licet semper cōcludant maiorem extremitatem inesse minori, non tamē semper cōcludūt ex necessitate, sed qūq; sic, & quandoq; non. Vbi nota, ꝙ in prima figura maiori propositione existēte necessaria, & minori de inesse sequetur semper cōclusio necessaria, maiori vero existēte de inesse quantūcunq; minor sit necessaria, non tamen conclusio erit necessaria, quia inueniūtur termini, vbi est

sic,

sic, & vbi non est sic. Verbi gr. Omnis homo est animal, omne risibile necessario est homo: ergo omne risibile necessario est aīal. Isti aūt sunt termini vbi sic. Termini verò vbi nō, sunt isti, Omnis homo est albus, omne risibile necessario est homo: ergo omne risibile necessario est album. Hæc aūt conclusio non est necessaria simplr. Et sic est de aliis modis primæ fig. tam affirmatiuis q̄ neg. In secunda vero figura in tribus primis modis negatiuis ꝓpositione existēte necessaria, siue sit maior, siue sit minor, conclusio erit necessaria, ipsa existente de inesse. Affirmatiua verò existente necessaria & negatiua de inesse, nō sequitur conclō necessaria. Et hoc clare potest apparere reducendo prædictos syllōs ad modos primæ fig. Nā semper in syllīs reductis negatiua erit maior. In prima autē figura, vt dictum est, si maior est necessaria & conclō, si verò non, nec conclō. In quarto vero modo secūdæ fig. quacūq; ꝓpōne necessaria, siue affirmatiua, siue neg. dū modo altera sit de inesse, non semper sequitur conclō necessaria. Nam, si vlis affirmatiua non erit necessaria in eisdem terminis, fiet syllīs, in quibus fiet secundus modus eiusdem figuræ vlī affirmatiua existēte necessaria, sed, vt dictū est, si affirmatiua est necessaria, non sequitur conclō necessaria. quod patet p reductionem eius ad secundum modum primæ fig. ergo nec hic sequit̄, si vero particularis negatiua est necessaria non sequitur semper conclō necessaria, vt patet in his terminis, s. Omne album est hō: quidam asinus necessario non est homo, tñ non sequitur, ergo quidam asinus necessario nō est albus. In tertia vero figura sunt syllī affirmatiui & sunt negatiui. Affirmatiuorum aūt quidam habent ambas ꝓpōnes vlēs, quidā verò alteram. Qui habent ambas ꝓpōnes vlēs, quacūq; earum existēte necessaria, siue maiori siue minori, sequitur conclō necessaria, quod patet p reductionem eius ad primam fig. Qui verò habent alteram vlēm, ea existente necessaria siue maiori siue minori sequitur conclō necessaria. Si verò particularis sit necessaria, non sequitur conclusio necessaria: quia, si reducitur ad primam fig. maior est de inesse, vbi, vt dictum est, non sequetur conclō necessaria. Negatiuorum verò quidam habent ꝓpōnem negatiuam vlēm, quidam aūt particularem. Vnde, q habent ꝓpōnem negatiuam vlēm, ea existente necessaria non sequitur conclō necessaria. Qui verò habent negatiuā particularem, & affirmatiuam vlēm quacūq; earum existente necessaria non sequitur conclō necessaria. v.g. sic, Quidam homo non vigilat, omnis homo necessario est aīal: ergo quoddam aīal necessario non vigilat. Et hoc est affirmatiua existente necessaria. Negatiua aūt existente necessaria sic, quoddam album necessario non est aīal, omne album vigilat: non sequitur, ergo quoddam vigilans necessario non est aīal, cum omne vigilans necessario sit animal. Et sic patet de syllīs modalibus de necessario.

Cap. 14. De syllogismis contingentibus.

SEquitur de syllīs contingentibus. Vbi nota, ꝙ duplex est contingens, s. contingens qđ inest, & cōtingens qđ pōt inesse. Dicitur aūt hic contingens quod inest, qn̄ prędicatum licet nō sit de essentia subiecti, vel ꝓprium eius, tñ est terminus, qui pōt prædicari & negari de subiecto, licet nunc actu de eo prędicet̄. Et talis ꝓpō licet sit de materia contingenti, tñ dicitur de contingenti quod inest. Contingens aūt quod pōt inesse, dicitur cum p̄dicatum est de contingenti, sicut de albo respectu hoīs, tñ in ꝓpositione non dicitur actu inesse, sed possibilr. vt cum dico, contingit hoīem esse album, nō est sensus, ꝙ hō sit albus, sed ꝙ pōt esse albus. Sciendum, ꝙ in prima fig. vtraque ꝓpōne existente de contingenti, etiam conclō erit de contingenti sic, Contingit omne album esse musicum: contingit omnem hoīem esse album, ergo contingit omnem hoīem esse musicum, & sic est de aliis modis. In secunda vero figura, si ambę ꝓpōnes sunt de contingenti siue sint affirmatiuæ, siue altera earum sit negatiua, siue sint vlēs,

A siue altera earum sit particularis, nunq̄ conclusio erit de cōtingenti. v.g. contingit nullum hoīem esse album: contingit omne risibile esse album, ergo contingit nullum risibile esse hoīem. non sequitur, quia necesse est omne risibile esse hoīem, & sic de oībus aliis. In tertia vero figura pręmissis existentibus de contingenti, siue sint affirmatiuæ, siue altera earum sit negatiua, siue vlēs, siue particulares, semper sequitur conclō de contingenti. vt cōtingit omnem hoīem esse album. contingit omnem hoīem esse musicum: ergo contingit musicum esse album, & sic est in aliis modis. Si verò altera p̄missarum sit de contingenti, & altera de inesse, non semper sequitur conclō de contingenti. Vnde in prima fig. maiori existente de contingenti, siue sit affirmatiua, siue neg. minori verò de inesse simplr, semper sequitur conclusio de contingenti. Vt contingit omnem hoīem esse album, omne risibile est hō: ergo contingit omne risibile esse album. Maiori verò existente de inesse, & minori de contingenti, non semper B sequitur conclō de contingenti, vt perfectus sit syllīs sic, Oē sanum est aīal, contingit oēm equum esse sanum, non sequitur, ergo contingit oēm equum esse aīal, quia necesse est omnem equum esse aīal. Sciendum, quia in qualibet ꝓpōne de contingenti potest saluari duplr dici de omni sm duplicem eius sensum supradictum. Vnde cum dico, contingit omnem hoīem esse album, comparo hoīem ad dici, de q̄bus pōt prædicari vel sm esse ipsius albi, vt sit sensus, omne qđ est hō contingit actu esse album. Vel sm possem inhærentiam, vt sit sensus, omne, quod est hō, contingit posse esse album. Propō de inesse habet solum vnū dici de omni, s. sm cōparationem subiecti ad sua inferiora sm actualem inhærentiā prædicati. Et ex his sequit̄, ꝙ virtute dici de omni illa de inesse pōt sumi sub illa de contingenti. Vtrum. n. dici de omni sub duobus, qa ad minus in vno est consequentia. Sed illa de contingenti non pōt sumi sub illa de inesse. Duo. n. dici de omni non continentur sub vno. Et ista est cā, quare maiori existente de C contingenti, minori verò de inesse nō sequitur conclō de contingēti virtute syllogistica, licet sequitur gratia materię. Sciendum, ꝙ ꝓpositio de inesse est duplex, s. de inesse vt nunc, s. qn̄ prædicatum vt nunc solum inest subiecto: vt, Sortes currit, & de inesse simplr. Vnde ad hoc ꝙ sequatur conclusio de contingenti minori existēte de inesse, debet esse de inesse simplr, quia p̄dicatum semper sequitur subiectum, ideo sequit̄, ꝙ quicquid contingit p̄dicato contingit subiecto. Sed quia in ꝓpōne de inesse vt nunc, p̄dicatum non semper sequitur subiectū, non erit semper verum, ꝙ quicqd contingit prædicato, contingit subiecto. Nec est instantia, ꝙ si minor esset de contingenti, quę tñ valet quātum illa de inesse vt nunc, & maior esset de contingenti, sequitur conclusio. Nam si minor est de contingenti, semper p̄dicatum contingit subiecto. nam hęc, cōtingit hoīem currere, semper est vera, quia semper contingit hoīem currere: tñ ista, homo non currit, non semp est vera, ideo aliter se habet de vtraque. In secunda aūt D figura in tribus primis modis, negatiua existente de contingenti, affirmatiua verò de inesse non fit syllīs. Et cā est, quia omnes syllogismi intantum concludunt, inquātum reducuntur ad primam figuram, vbi est dici de omni, & dici de nullo. Tales autem syllogismi non possunt reduci ad primam figuram. Non. n. conuertitur vniuersalis negatiua de contingenti, vt de subiecto fiat prædicatum, & de prædicato fiat subiectum, vt supra dictum est, sed conuertitur in terminis. Vnde hic, contingit nullum hominem esse album, conuertitur in hanc, contingit omnem hominem esse album. Vnde secundum hoc vniuersali negatiua existente de contingenti in tribus, videlicet modis, non fit syllogismus, quia non potest probari per dici de omni. Affirmatiua verò existente de contingenti, & negatiua de inesse fit syllogismus, quia potest reduci talis syllogismus ad primam figuram, per propositionem negatiuam silr conuersam, tñ non erit conclusio de con-

tingenti, vt supra dictum est. In quarto aũt modo nullo modo fit syllꝰs, siue maior, siue minor sit de contingenti, Talis.n.syllꝰs non põt reduci ad primam fig. per conuersionem, sed per syllꝰm conuersiuũ, sed quacunq; existente de contingenti & altera de inesse non põt fieri talis reductio: ergo ex eo nihil sequit. Quòd aũt maiori existente de contingenti, talis reductio fieri non possit, patet. sit talis syllꝰs, Contingit omnem hoĩem esse album; quidam lapis non est albus: ergo quidã lapis nõ est hõ: cuius oppositum est, omnis lapis est hõ: fiat ergo syllꝰs in prima fig. sic, contingit omnem hoĩem esse album: omnis lapis est homo: ergo contingit oẽm lapidem esse album. Sed hæc non opponitur huic, quidam lapis non est albus: q̃ erat minor. Nam vt dictum est, in ꝓpõne de contingenti saluatur dici de omni ſm poſſem inhærentiam. in futuro.n. posset esse verum, ꝙ oĩs lapis fieret albus, & ꝙ modo quidam lapis non sit albus, & sic isto modo non valet coniugatio. Apparet etiam ꝙ talis syllꝰs non valeat. Nam ꝓpositionibus exñtibus veris, aliqñ sequitur conclusio talsa sic, Contingit omnem hoĩem esse album: quoddam risibile non est album: sequitur, ergo contingit quoddam risibile non esse hoĩem: quod est simplꝛ falsum. Silr si **F** minor est de contingenti nihil sequitur, & sic syllꝰs sic; Omnis homo est aĩal: contingit quoddam albũ non esse aĩal: ergo contingit quoddam album non esse hoĩem, vt puta ouum, quod est album: contingit ꝙ aliqñ erit animal, & aliqñ non erit: si sequitur hæc de inesse, s. quoddam albũ non est homo, non tenet, Opposita.n. eius est, omne albũ est homo: ergo omne album est aĩal, quæ non opponitur huic, contingit quoddam album non esse aĩal, vt supra dictum est. Si vero sumatur conclusio de contingenti, s. Cõtingit quoddam album non esse aĩal, cuius opposita est, necesse est omne album esse animal, idem sequitur, & fiat syllꝰs in prima fig. sic, Omnis homo est aĩal: necesse est omne album esse hoĩem: sequitur, ergo omne album est aĩal, vt supra de mixtionibus necessarij & de inesse dictum est: q̃ non opponitur illi minori, s. contingit quoddam album non esse aĩal, & sic est inutilis coniugatio. **G**

In tertia vero figura maiori existente de contingenti, minori vero de inesse, sequitur concſo de contingenti. Nam conuersa minori in quinque modis syllꝰorum fit reductio ad primam fig. verbi gratia, fiat syllꝰs sic, Contingit oẽm hominem esse album: omnis homo est aĩal: ergo cõtingit quoddam aĩal esse album. conuersa minori per accidens fit tertius modus primę fig. sic, Contingit omnem hoĩem esse album: omne aĩal est homo: ergo cõtingit quoddam aĩal esse album: & sic est de aliis quatuor modis. Quintus aũt modus tertiæ fig. reducitur ad primam per syllꝰm conuersiuum sic, Contingit quendam hoĩem non esse album: omnis homo est aĩal: ergo contingit quoddam animal nõ esse album. Cuius oppositum est, necesse est omne animal esse album, deinde ponatur sub ea minor primi syllꝰi, s. omnis homo est animal: & sequitur, ergo necesse est omnem hominem esse album, quæ est contradictoria maioris primi syllꝰi. Et sic patet de mixtione **H** propositionum de contingenti, & de inesse in tribus fig. &c.

Cap. 15. De mixtione contingentis & necessarij in tribus figuris syllogismorum.

SEquitur de mixtione contingentis & necessarij. Notandum, ꝙ in prima fig. quantum ad modos affirmatiuos maiori existente de contingenti, minori verò de necessario syllꝰs erit perfectus, & concludet conclusionem de cõtingenti. Verbi gr. Contingit omne animal esse album: necesse est omnem hominem esse aĩal: ergò contingit omnem hoĩem esse album. Si verò fit econuerso, s. maiori existente de necessario, & minori de contingenti, nullus fiet syllꝰs. Causa est, quia propositio necessaria haberet vnum dici de omni, ſm. s. actualem inhærentiam prædicati ad subiectum, & ad contenta sub eo: sed illa de contingenti habet duplex dici de omni, vt supra **E** dictum est: non ergo põt illa sumi sub illa de necessario ꝑ virtutem principij, quod est dici de omni. Sciendum, ꝙ in prædicto syllꝰo licet concludatur per dici de omni, põt tñ concludi conclusio de contingenti de possibili, quod. s. cõter se habet ad necessarium & contingens in virtute istius regulę. Si aliquod subiectum sit essentialiter sub aliquo ꝑdicato quicquid contingit sub subiecto contingit sub ꝑdicato. In syllꝰis autem negatiuis ꝓpõne affirmatiua existente necessaria, negatiua verò de contingenti sequitur concſo de contingenti sic, Contingit nullum hominem esse album, necesse est omne risibile esse hoĩem: sequitur, ergo contingit nullum risibile esse albũ. Si verò ꝓpõ negatiua sit necessaria, affirmatiua verò contingẽs, sequuntur duæ concſiones, s. aliqñ de contingenti, aliqñ de inesse. Quod põt patere, nam ex opposito vtriusque conclusionis cum altera præmissarum infertur oppositũ alterius præmissæ. Ratio aũt, quare vtraq; conclusio sequatur ad vnam negatiuam de necessario est, quia nõ solum **F** prædicatum non dicitur inesse subiecto, sed nec etiã potest inesse. Vnde syllꝰo significat ꝙ subiecto non inest prædicatum, nec possit inesse. Vnde, cum aliquid contingenter ponitur sub tali subiecto significatur ꝙ tale prædicatum remoueatur actu ab eo quod contingenter ponit sub subiecto, & sic erit conclusio de contingenti, quia qđ actu contingenter remouetur facit enunciationem contingẽtem, & significatur ꝙ nullo mõ possit sibi inesse, & sic non solum contingenter non inest, imo nullo modo inest ei, si sit enunciatio de inesse. In secunda autem figura, in tribus primis modis negatiua existente de necessario; affirmatiua verò de cõtingenti, sequitur etiam duplex conclusio, s. de contingenti & de inesse, quia per conuersionẽ ꝓpõnis necessariæ reducũtur ad primam fig. In quarto vero modo affirmatiua existente de cõtingenti, negatiua verò de necessario vel econuerso inutilis est coniugatio.

In tertia vero figura quãtum ad syllꝰos affirmatiuos vles propõnes, vel aliquam vlem habentes, maiori existente **G** de contingenti, minori verò de necessario, sequitur conclusio de contingenti. Conuersa ergo minori fit syllꝰs in prima fig. Si aũt maior sit de necessario, minor verò de contingenti possibili, quia propositiones de contingenti possibili cõuertuntur sicut illæ de necessario, minori conuersa fit prima figura, sicut dictum est, ꝙ maiori existẽte de necessario, minori verò de contingenti, sequitur conclusio de contingenti possibili, licet non ꝑ dici de omni, sed per primam regulam. Quantum autem ad syllꝰos affirmatiuos habentes aliquam præmissam particularem, si maior est vlis sequitur regulas prædictas: Si verò maior est particularis sequitur secundam regulam. Quantum autem ad syllꝰos negatiuos, dico, ꝙ quantum ad duos modos habentes maiorem vlem negatiuam maiori existẽte de contingenti, minori verò de necessario, sequitur conclusio de contingenti, & reducuntur ad primam figuram per cõuersionem minoris. Si aũt maior erit de necessario, minor verò de contingenti, non fit syllꝰs. Non.n. pos**H**set reduci ad primam figurã. Si verò minor esset de contingenti possibili; quia conuerti posset sicut illa de necessario, fieret syllꝰs in prima figura: vbi concluderetur duplex conclusio, s. de inesse, & de contingenti, vt supra dictum est. Syllogismus aũt negatiuus, cuius maior est particularis negatiua ea existente de contingenti, & minori existente de necessario, sequitur conclusio de contingenti, & reducitur ad primam figuram per syllogismũ conuersiuum. Maiori verò existente de necessario nõ fit syllogismus. Et sic patet de syllogismis modalibus.

Cap. 16. De syllogismis conditionalibus ex propositionibus simplicibus.

DIcto de syllogismis cathegoricis, nunc dicendum est de hypotheticis. Vt aũt supra dictum est, tres sunt spẽs ꝓpõnum hypoteticarum, s. condõnalis, copulatiua, & disiunctiua. Syllogismi aũt, qui sunt ex ꝓpositionibus

positionibus copulatiuis, eodem modo se habẽt, sicut & syll̃i cathegorici, & iõ de eis prætermittamus. Sed, quia ex ,ppõnibus conditionalibus & disiũctiuis, aliter fiunt syll̃i q̃ in ,ppõnibus cathegoricis, ideo de eis dicendum est, & primo de condõnalibus. Notandum, q̃ ,ppõnes condõnales vel sunt simplices, vel compositæ. Dico aũt simplices, quæ tm̃ ex duabus cathegoricis componunt, vt hęc, si est homo, est aĩal. Compositæ aũt sunt, q̃ ex pluribus componuntur, vt hæc, si est homo, cum sit aĩal, est substantia. Hę aũt compositę tribus modis fieri possunt, quia vel erit ,ppõ composita ex duabus condõnalibus & cathegorica, vt hic, si est homo, cum sit aĩal, est substãtia, vel econuerso, erit cõposita ex cathegorica & condõnali sic, si tu es aĩatum, aut es homo, tu es aĩal: vel erit composita ex duabus condõnalibus, vt hic, si est homo est animatum, si est aĩal. Et, quia syll̃i, qui fiunt ex simplicibꝰ, facilius sciuntur illis, qui fiunt ex cõpositis, ideo primo ponemus syll̃os simplices, & postea breuiter ostẽdemus sm̃ eorum sĩl̃itudinem qualiter fiunt syll̃i ex cõpositis. Sciendum, q̃ simplices ,ppõnes conditionales sunt quatuor. Aut.n.habent ambas partes affirmatiuas, s.antecedens, & consequens, vt hæc, si est homo est aĩal, vel añs affirmatum, & cõsequens negatum, vt hæc, si est hõ non est lapis. Aut consequens affirmatum, & añs negatum, vt hæc, si aĩal non est sanum est ægrũ. Aut ambo negata, vt hæc, si non est aĩal non est homo. Syll̃i aũt, qui ex his ,ppõnibus fiunt, oportet q̃ sint consequentiæ quædam. Vt aũt dicit Philos.2.Topic. duplex est consequentia, s. in positione, s.qñ proceditur ,p positione antecedentis, & in contraria, s.qñ proceditur à destructione consequẽtis, sm̃ ergo ista ex prædictis ,ppõnibus, duæ fiunt figuræ, in quarum vna proceditur á positione antecedẽtis, in altera vero à destructione consequentis, quarum quęlibet quatuor habet modos sm̃ q̃ quatuor sunt propositiones, vt dictum est. Primus modus primæ figuræ est, si est hõ, est animal: sed est homo: ergo est animal. Secundus est, si est homo, non est lapis, sed est homo: ergo non est lapis. Tertius est, si animal nõ est sanum est ægrum, sed animal non est sanum: ergo est ægrum. Quartus est, si nõ est animal non est homo, sed non est animal: ergo non est homo. Sciendum, q̃ isto modo fiunt syll̃i cum hoc relatiuo qui, vel cum hoc nomine quicunque, faciunt.n. prædicta nomina cõnotantia oppositionem antecedentis sic, omnis q̃ currit mouetur, sed Petrus currit: ergo Petrus mouet, vel quicũq; &c. A destructione consequentis sic, Omnis qui currit vel quicũq; currit mouetur, sed Sortes nõ mouetur: ergo Sortes non currit. Et sic habet se in omnibus aliis modis dictarum figurarum. Patet ergo de syll̃is conditionalibus ex propositionibus simplicibus.

Cap. 17. De syllogismis conditionalibus ex propositionibus hypotheticis compositis.

SEquitur de conditionalibus cõpositis, quarum duę, vt dictum est, consistunt ex tribus cathegoricis. Tertia vero ex quatuor. Sed tres ,ppõnes cathegoricæ sm̃ affirmationem & nega. octo modis possunt variari. Primo possunt omnes esse affirmatiuæ. Secundo oẽs negatiuæ. Tertio duæ primæ affirmatiuæ, & tertia nega. Quarto duæ primæ possunt esse negatiuæ, & tertia affir. Quinto prima affirmatiua, & duæ vltimæ negatiuæ. Sexto prima negatiua, & duæ vltimæ affirmatiuæ. Septimo prima & vltima affirmatiuæ, & media negatiua. Octauo prima & vltima negatiuę & media affirmatiua, iõ in qualibet dictarum põt fieri variatio, & sic sunt octo. Tertia vero condõnalis cõposita ex duabus condõnalib. Quæ quatuor habent cathegoricas multiplr̃ hñt variari, De quibus omnibus compositis ,ppõnibus, & earum varietate & syllogismis, qui ex eis fiũt, diffuse dixi in libro, quem feci de hypoteticis syll̃isꝰ. ideo diffuse de eis nunc tractare prætermitto, sed videamus solum modos syllogizandi in qualibet earum. Fiunt aũt sm̃ quamlibet di-

A ctarum propositionum duæ figuræ, in quarum vna proceditur á positione antecedentis, in altera á destructione consequentis. Prima.n. propositio, vt dictum est, componitur ex cõditionali, & cathegorica sic. Si est homo cum sit animatum est animal: sed est homo: ergo cum sit animatum est aĩal. Et consimiliter fiet talis syll̃s, si aliqua pars eius vel oẽs sint negatiuæ sic, si est homo cum nõ sit inanimatus est sensibilis, sed est homo: ergo cum non sit inanimatum est sensibile. A destructione vero consequẽtis sic, si est homo cum sit aĩatus est sensibilis, sed cum nõ sit aĩatum, non est sensibile: ergo non est homo. In negatiua, si est homo cum non sit inaĩatus est sensibilis, sed cũ non sit inanimatum non est sensibile, ergo non est homo. Secunda vero propositio, vt dictum est, composita ex cathegorica, & cõditionali sic, si cum est animatum est animal, est homo. Fiunt aũt ex tribus propositionibus syll̃i á positione antecedentis sic. Si cum est animatum est homo, est animal: sed cum est animatum est homo: ergo est B animal. Negando verò aliquam partem sic, si cum est animatum est homo non est equus. A destructione vero consequentis sic, si cum est aĩatum est homo, est animal: sed non est aĩal: ergo cum sit aĩatum non est homo. Cum parte vero negatiua sic, si cum est aĩatum est homo non est equus, sed est equus: ergo cum sit aĩatum non est homo. Et quia, vt dictum est, quælibet illarum ,ppõnum habet variari octo modis, ex qualibet possunt fieri 16. syllogismi, s. octo á positione antecedentis, & octo á destructione consequentis. Tertia verò ,ppositio, vt dictum est, composita est ex duabus conditionalibus sic, si est homo est animal, si est animal est substantia. Potest aũt hic propositio variari tripl̃r sm̃ triplicem variationem terminorũ. Nam in ea est vnus terminus bis sumptus: cum aũt sint duę conditionales, talis terminus aliqñ est antecedens in vtraque sic, si est homo est animal, si non est homo est insensibile. Aliquando est consequens in vtraque sic, si est homo est aĩal: si est lapis non est animal. Aliqñ est conse- C quens in vna, & antecedẽs in alia sic, si est homo est aĩal, si est aĩal est substantia. Et sm̃ hoc tripl̃r variantur syll̃i, qui fiunt ex huiusmodi ,ppõnibus, & tñ quælibet istarũ propositionum multiplicatur in octo sm̃ affirmationes & negationes partium eius, ex quibus fiunt 16. modi syllogismorum. Quando verò idem terminus in vna est consequens, & in altera est antecedens, fiunt syllogismi sic, si est homo est animal, si est animal est substantia, sed est homo: ergo est substãtia, & huiusmodi fiunt à positione antecedentis. A destructione consequentis sic, si est hõ est animal, si est aĩal est substantia: sed non est substantia, ergo non est homo. Et hæc dicitur á Boetho prima figura istarum propositionum. Secunda figura sm̃ eum fit, quando idem est antecedens in vtraque, ex quo fit syll̃s á positione antecedentis sic, si est homo est animal, si nõ est homo est insensibilis, sed est homo: ergo non est insensibilis. vel sic, si est homo est animal, si non est homo est rationalis, sed est homo: ergo est rationalis. A destructio- D ne consequentis sic, si est homo est animal, si non est homo est insensibilis: sed non est aĩal: ergo est insensibilis. Vel sic, si est homo est animal, si non est rationalis non est homo: sed non est animal: ergo non est rationalis. Destructo enim animali destruitur homo: quo destructo destruitur rationale. Tertia figura sm̃ eum, est quando nõ arguitur á destructione consequentis, sed solum á positione antecedentis sic, si est homo est animal, si est lapis non est animal: sed est homo: ergo non est lapis. Et sic patet de syllogismis conditionalibus.

Cap. 18. De syllogismis disiunctiuis & de propositionibus reduplicatiuis, & de conuersione per comparationem.

DE syllogismis disiunctiuis nunc dicendum est. Vbi nota, q̃ sicut vna propositio conditionalis sm̃ affirmationem vel negationem suarum partium multiplicat,

& sic sunt quatuor, ita etiam se habet de propositione disiunctiua sic, qoia aut ambæ partes sunt affirmatiuę, vt aut est sanum, aut est ægrum. Vel ambæ partes sunt negatiuæ, vt aut non est sanum, aut non est ægrum, vel prima est affirmatiua & secunda negatiua. vt, aut est sanum, aut non est ægrum, vel prima negatiua & secunda affir. vt, aut non est sanum, aut est ægrum. Ad faciendum autem syllogismos de prędictis ꝓpōnibus primo oportet videre quę dictarum ꝓpōnum vni simplici conditionali ęquipollet. postea sm ꝙ fiebat sylls ex illa conditionali simplici, vt supradictū est, sic fiat de ista disiunctiua. Ad hoc enim videndum, oportet supponere, ꝙ ad hoc, vt ꝓpositio disiunctiua sit vera, semper oportet ꝙ altera pars sit falsa, ita videlicet ꝙ prima pars sit falsa, & secunda vera. Et quia posita quacunqꝫ propositione falsa si verificatur debet verificari per suam oppositam. Verbi gratia, si hęc est falsa, non est homo, verificatur per hanc, est homo, & econuerso: ideo videamus in ꝓpositione disiunctiua partem primam, vtrum sit affirmatiua vel neg. si prima pars est affirmatiua æqpollet antecedenti condōnalis negato. Nam sicut antecedens conditionalis supponitur ꝙ debet esse verum ad hoc ꝙ tota cōditionalis sit vera, ita prima propositio cathegorica, quam vocamus in disiunctiua antecedens, semper debet esse falsa. Ad hoc vero ꝙ ista duo antecedentia æquipolleant, oportet, ꝙ, si vnum est affirmatum, ꝙ alterum sit negatū, quia in vtraque, s. conditionali & disiunctiua, consequens est verū, ideo ad hoc quod inter se æquipolleant, oportet, ꝙ, si vnum est affirmatum & reliquum, & si vnum est negatum & reliquū. Verbi gratia, sit disiūctiua ista, aut est sanum aut est ęgrū, quæ habet antecedens & consequēs affirmatiua, ad hoc ꝙ æquipolleat conditionali veræ debet conditionalis habere antecedens negatum & consequēs affirmatum sic, si non est sanum est ægrum & sic de aliis. His habitis faciliter possunt sciri sylli disiunctiui. vt enim supradictum est, quatuor syllogismi conditionales fiunt à positione antecedentis, & quatuor à destructione consequentis. Eodem modo in istis propositionibus. Prima. n. propositio conditionalis, ex qua sumebatur primus modus, erat ista, si est homo est animal, sm ergo dicta huic æquipollet ista, aut non est homo, aut est animal. Fiat ergo syllogismus disiunctiuus sic, aut non est homo aut est aīal, sed est homo: ergo est animal. Secunda propositio secūdi modi erat ista, si est homo non est lapis, cui æquipollet ista, aut non est homo, aut non est lapis, & fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut non est homo, aut nō est lapis, sed est homo, ergo non est lapis. Tertia ꝓpositio erat ista, si animal non est sanum est ęgrum, cui æquipollet ista, Aut est sanum, aut est ægrum: & fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut est sanum aut est ægrum, sed non est sanū, ergo est ægrum. Quarta ꝓpō erat ista, si non est animal non est homo, cui æquipollet ista, Aut est animal, aut est homo, & fiat syllogismus disiunctiuus sic, Aut est aīal, aut est homo, sed non est animal: ergo non est homo.

In secunda vero figura proceditur à destructione consequentis, & fit primus syllogismus sic, aut non est homo, aut est animal: sed non est animal, ergo non est hō. Secundus sic, Aut non est homo, aut non est lapis. sed est lapis: ergo non est homo. Tertius sic, aut est sanum, aut est ægrum, sed non est ægrum: ergo est sanum. Quartus sic, Aut est animal, aut non est homo: sed est homo: ergo est animal. Et sic patet de syllogismis disiunctiuis. Dictum ergo sit de syllogismis hoc modo. De aliis autem speciebus argumentationis non me intromitto.

Notandum ad hoc quod propositio reduplicatiua sit vera requiritur, ꝙ quatuor propositiones exponentes ipsam, s. tres cathegoricæ, & vna hypotetica sint veræ, & si aliqua ipsarum esset falsa, ipsa esset falsa. Et, quia tales propositiones aliquando fiunt gratia concomitantiæ, vt si dicatur, homo inquantum corporeus est coloratus, aliquando gratia causæ, vt ignis inquantum calidus est ca-

E lefactiuus. Et ideo reduplicatiua gratia causæ, ad veritatem suam non solum requiritur quod quatuor eius exponentes sint veræ, sed quod illud super quod cadit reduplicatio exprimat causam importati per prædicatum, vel ꝙ sit illud, cui primo inest prędicatum principale. Verbi gratia, de vtraque dictarum propositionū. Ad hoc enim ꝙ ista sit vera, homo inquantum corporeus est coloratus, requiritur ꝙ hæ sint veræ, s. homo est coloratus, homo est corporeus, & omnę corporeum est coloratum & si aliquid est corporeum, i. coloratum. Similiter ad veritatem istius, ignis inquantum calidus, est calefactiuus. Verum est, ꝙ ignis est calefactiuus, & ꝙ ignis est calidus, & omne calidum est calefactiuum, & si aliquid est calidum, i. calefactiuum, & calidus est causa calefactionis. Et conuertitur reduplicatiua sic, ignis inquantum calidus, est calefactiuum, aliquid ꝙ inquantum calidum est calefactiuum ignis, & non sic, Calefactiuum inquātum calidus est ignis. Notandum, ꝙ propositio vniuer-

F salis affirmatiua conuertitur simpliciter mutatis terminis finitis in terminos infinitos, consimiliter est etiam de particulari negatiua. Causa est, nam propositio vniuersalis affirmatiua in terminis finitis non conuertitur simpliciter, quia inueniuntur termini in qoibus sic: vt, omnis homo est risibilis: &, omne risibile est homo. Inueoiuntur etiam termini in quibus non: vt, omnis homo est animal: non sequitur. ergo omne animal est homo, qa in plus se habet animal quam homo. Sed quia terminus qui in plus se habet quàm alius terminus, si infinitetur se habet in minus quā ille, qui in minus se habebat. Nam de paucioribus prædicatur non animal, quā non homo: quia non animal prædicatur de omnibus entibus, præterquam de animalibus. Non homo vero prædicatur de omnibus entibus, etiam de animalibus, præterquam de homine, potest ergo fieri conuersio. In particulari vero negatiua in terminis finitis non fit conuersio, quia inueniuntur termini, in quibus non: quando videlicet aliqua

G species prædicatur oegatiue de suo genere, vt quoddam animal noo est homo, sed non econuerso: sed si verificant termini, s. homo non est albus, in plus se habet non albus q̄ oon homo: ergo pōt fieri conuersio, s. quoddam non album non est non homo. Et sic patet de syllogismis &c.

Tract. primi de Syllogismo simpliciter finis.

TRACTATVS SECVNDVS
DE SYLLOGISMO SIMPLICITER.

De natura syllogismorum, de inesse, & eius regulis.

H QVoniam scire est causam rei cognoscere, causæ autem cuiuslibet entia per se sunt quatuor, s. efficiens, materialis, formalis, & finalis, ad perfecte cognoscendum vnūquodque oportet has quatuor causas cognoscere. Est ergo causa Efficiens syllogismi anima rationalis formans ipsum, vnde syllogismus est actu rationis. Materia verò eius sunt tres termini, vt materia remota, & duæ propositiones, vt propinqua: & similiter est in syllogismo, sicut in aliis rebus constantibus ex materia & forma, ꝙ, s. est in eis reperire duplicem materiam, quæ dicta est. Finis autem eius est facere fidem, seu notitiam ignotæ conclusionis. Forma verò eius est virtus seu potestas inferendi conclusionem ex præmissis, & hæc tangitur per diffinitionem syllogismi. Hanc autem formam circūloquitur figura, & modus. Figura enim est dispositio medij secundum subiectionem & prædicationem, quæ. s. dispositio tripliciter variatur, quia aut medius terminus subiicitur & prædicatur semel in præmissis, & sic est prima figura. Dicitur aūt hæc dispositio prima figura, quia medium

Quēadmodum rerū olum quatuor numero sunt cāe olum nōi nam complentes, ita & syllogismorum.

medium habet perfectiorem rõnem medij, quod participat naturam extremorũ in subiiciendo, minoris extremitatis, & maioris in prædicando. Aut prædicatur bis, & sic est Secunda figura, q̃ secunda dicitur, quia deficit à perfectione medij, in prima enim figura medium est medium fm rõnem & fm positionem: in secunda autem est primum fm positionem, cum sit supra extremitates. Aut subiicitur bis, & sic est tertia figura, q̃ dicitur tertia, quia medium est tertiũ fm põnem, cũ sit infra extremitates.

Sciendum aũt ꝙ figura proprie reperitur in mathematicis, transum ptiue autem in syllogismo. & hoc ad similitudinem figuræ triangularis: nam sicut triangulus est clausio trium linearum in tribus angulis, ita syll's est concursus trium ꝓpõnum, s. maior, minor, conclusio in tribus terminis. Modus autem est determinata qualitas, & quãtitas ꝓpõnum præmissarum ad hoc, vt ex eis sequat conclusio. quę quidem ex certis regulis traditis à Philos. in 1. Priorum colligit. Quarum quędam sunt cões tribus figuris, quædam spãles.

Regulæ omnib⁹ syllogismis cõmunes duę sunt.

Cões sunt duæ. Primo, ꝙ ex puris particularibus, vel indefinitis, vel singularibus nihil sequitur in aliqua figura. sub particulari intelligendo tã indefinitam, q̃ in materia contingenti ęquipollet particulari, vt Philos. dicit, q̃ singularẽ, oportet ergo vt dicit alteram esse vlem. Rõ huius regulæ est, quia non sequit, ꝙ, si aliqua duo participant aliquod medium particulariter ꝙ propter hoc illa duo sint eadem. verbi gratia, album & grãmaticum participãt idem medium, quod est homo, cum quidam homo sit albus & grãmaticus, sed ex hoc non sequitur ꝙ album & grãmaticum sint eadem simplr, vnde non valet hæc argumentatio. Quidam hõ est grãmaticus: quidam albus est homo: ergo quoddam album est grãmaticum. Imo est fallacia consequentis, vel fm quid & simplr.

Alteram p̃missarum vniuersalẽ esse ob sequelã conclusionis I syll'o necessarium est.

Alia ratio potest esse, quam Philos. inducit. quia aut non erit syllogismus, & hoc, quia petetur principium: aut non erit ad propositum, vt sit hæc conclusio probanda. Musica est studiosa, & assumantur hæ præmissæ, Quædam voluptas est studiosa: musica est voluptas, ergo &c. Maior cum sit particularis aut stabit pro illa voluptate particulari, quæ est musica, & tunc petitur conclusio probanda: aut stabit pro aliqua alia, & tunc syllogismus erit quidem, sed non ad conclõnem intentam, sic ergo oportet ꝙ altera præmissarum capiatur vlr, vt sit sylls. Sed contra dictam regulam videtur esse Philosophus, qui docet syllogizare ex puris particularibus per sylĺm expositorium in tertia fig.

De syllogismo expositorio.

Ad hoc videndum ꝙ cum dicitur ex puris particularibus non fieri syllogismum, intelligitur vere & simplr syllogismus qui habet perfectam rationem syllogismi, syllogismus enim expositorius non est vere syllogismus, sed magis quædam sensibilis demonstratio, seu quædam resolutio facta ad sensum ad hoc, vt consequentia, quæ vera erat fm intellectualem cognitionem, declaretur in sensibili.

Alteram p̃missarum I syllogismis esse affirmatiuã n. pete pretiũ est.

Secunda regula est quod ex puris negatiuis nihil sequitur, nec fit syllogismus. huius autem rõ potest esse, quia omnis sylls aut affirmat aliquid de aliquo, & est affirmatiuus, aut negat aliquid ab aliquo, & est negatiuus, si affirmat aliquid de aliquo in conclusione, oportet, quod hoc sit per aliqd conueniens, quod quidem erit medium, & ideo vtraque præmissarum necessario erit affirmatiua, si autem remoueat aliquid ab aliquo, oportet quod hoc sit per aliquod tertium conueniens vni illorum & repugnans alteri, qd' sic quidem erit medium, & sic patet ꝙ in syllogismo negatiuo, oportet alteram esse affirmatiuam.

Primę figuræ regulæ quædam.

Sunt autem quædam, quæ rectificant primam figuram, & sunt duæ regulæ, & quædam secundam, & sunt etiam duę quædã tertiam, & est vna. In prima figura regula prima est, ꝙ maior debet esse vniuer alis, alias non fieret syllogismus. Cuius ratio est, quia maiori existente particulari contingeret medium esse cõmunius extremis: de quo particulariter sumpto posset prædicari maior extremitas affirmatiue vel negatiue. Si affirmatiue contingeret capere

A extrema cum medio repugnantia, & tũc non sequeretur vera conclusio affirmatiua. vt si fieret sic, Quoddam animal est asinus, omnis homo est animal: deberet sequi hęc conclusio, ergo quidam homo est asinus, quæ esset falsa præmissis existentibus veris. Rursus, si capiantur negatiue & particulariter, continget esse conuertibilia, vel vt superius & inferius, & tunc falso negaretur vnum de altero in conclusione, cum tamen ex qualitate præmissarum deberet sequi cõclusio negatiua. Vt si fiat sic, Quoddam animal non est homo, omne risibile est animal, ex his deberet sequi hæc conclusio, ergo quoddam risibile non est homo: quæ quidem esset falsa, præmissæ tamen veræ. Patet ergo ex quo cum tali dispositione aliquando cum præmissis veris stabit conclusio falsa, quod non est secundum formam syllogismi. Omnis quidem dispositio facta secundum regulas syllogismorum semper eandem cõclusionem syllogizat in omni materia, si præmissæ sint veræ. Secunda regula est, quod in prima figura

B minor non debet esse negatiua. Cuius ratio est: quia, si aliter fieret accideret fallacia consequentis, procedendo, scilicet cum negatione medij de minori extremitate, quod quidem est inferius ad negationẽ maioris extremitatis, quæ est superior ad medium. Vt si fiat sic, Omnis homo est animal: nullus asinus est homo, non sequeretur, ergo nullus asinus est animal. Posset autem vtriusque regulæ alia communis ratio assignari: quia scilicet syllogismi primæ figurę perficiuntur per dici de omni & dici de nullo: his autem præmissis repugnat maiorem esse particularem, vel minorem negatiuam, vt patet intuenti rationes dictorum principiorum.

Secũdæ figu. regula.

In secunda figura prima regula est, quod maior debet esse vniuersalis. Cuius ratio est, quia eius syllogismi descendunt à syllogismis primæ figurę per conuersionem maioris in terminis, & ideo sicut ibi oportet maiorem esse vniuersalem, ita & hic. Vel potest ostendi necessitas huius regulę per instantiam in terminis, vt dictum est supra. Nam, si maior capiatur par-

C ticulariter continget maiorem extremitatem esse supra medium, & supra minorem extremitatem. Nihil enim prohibet inferius prædicari de superiori particulariter sumpto, & ita medium posset prædicari de maiori extremitate particulariter & contingeret extrema esse conuertibilia, vel se habere vt superius & inferius, & tunc non sequetur conclusio negatiua vera. Affirmatiua aũt non potest sequi, quia in hac figura semper concluditur negatiue. Vt si fiat sic, Quoddam animal non est homo: omne rationale est homo: non sequitur, quod nullum rationale sit animal. Secunda regula est, quod oportet alteram præmissarum esse negatiuam. quia ex vtrisque affirmatiuis in secunda figura nihil sequitur. Cuius ratio est, quia, si vtraque sit affirmatiua, tunc medium erit superius ad extrema disperata, quorum neutrũ de altero prędicatur in conclusione. Non enim sequitur, si aliquod vnum inest duobus, quod propter hoc vnum insit alteri. Posset etiam vnum superius affirmari de duobus infe-

D rioribus, quorum vnum esset sub altero, & ita non posset vnum de altero negari: & ita non sequitur conclusio, affirmatiua, nec negatiua, vbi vtraque præmissarum sit affirmatiua. Sed tunc quæritur si oportet alteram esse negatiuam, quare non determinate maior vel minor, sed indifferenter alteram. Dicitur, quod huius ratio est: quia & nõ determinato altero medium æqualiter respicit extrema tanquam sub se posita: & ideo quantum ad syllogismum non refert de quo affirmetur, vel negetur. Vtroque enim modo fit syllogismus, licet diuersimode.

Tertiæ fig. regula.

In tertia figura est vna regula, scilicet quod minor semper est affirmatiua, cuius ratio est, quia non sequitur, ꝙ, si aliquod inferius sit repugnans alicui tertio, quod propter hoc & superius: quod oportet fieri hic si minor esset negatiua: quod sic patet. Medium enim est sub extremitatibus: maior autem est supra medium, & minorem extremitatem, & ideo non oportet, quod idem repugnet

maior in conclusione. Vt si fiat sic, omnis homo est animal: nullus homo est asinus; nõ sequitur, ergo quidam asinus non est animal, & sic non sequitur conclusio negatiua vera. Item nec affirmatiua, quia potest esse, ꝙ extrema sibi repugnent, vt patet si capiantur hi termini, animal, lapis, homo. Vel potest esse huius ratio, quia tertia figura descendit à prima per conuersionem minoris. Et ideo sicut oportebat ibi minorem esse affirmatiuam, ita & hic, Non autem lateat nos quod aliquando contingit syllogismum contra prædictas regulas concludere veram conclusionem, sed hoc non erit ex necessitate formæ syllogisticæ, sed ex necessitate materię, quia.s. vel termini sunt conuertibiles, vt quando concludetur conclusio affirmatiua, vel repugnantes, vt quando concludetur negatiua. Addãtur autem dictis regulis quædam aliæ respicientes magis conclusionem q̃ præmissas: quarum quædam sunt cõmunes, quædam propriæ. Cõmunes sunt duæ, prima in omni figura, si aliqua præmissa est particularis, oportet conclusionem esse particularem, cuius ratio esse potest, quia, si altera præmissarum est particularis, medium conuenit alteri extremitati particulariter in illa præmissa. Et quia non est conuenientia inter extremitates nisi per naturam mediĩ, non plus cõueniet extremitas cum extremitate particulari q̃ altera extremitas cum medio. Vnde in conclusione oportet extremitatem extremitati conuenire particulariter, sicut in præmissa medium conueniebat particulariter alteri extremitatũ. Idem est, si sit particularis negatiua, quia extremitas disconuenit ab extremitate particulariter in conclusione, sicut medium ab extremitate in præmissa. Secunda regula est, si altera præmissarum est negatiua, oportet conclusionem esse negatiuam, cuius ratio est, quia quæ disconueniunt in tertio, oportet ꝙ inter se disconueniant. Cum ergo extremitates disconueniant in medio, quia quod vni conuenit alteri repugnat, necessario inter se disconueniunt. quare, cum conclusio sit ex extremitatibus, oportet vnam ab alia remouere, & sic conclusio erit negatiua, altera præmissarum existente negatiua. Sed præmissarum quædam spectant ad primam figuram, quædam ad secundam, & quædam ad tertiã. Pro prima sunt duæ. Prima est, ꝙ conclusio semper assimilatur maiori in qualitate, & minori in quantitate, cuius ratio est: quia conclusio est pars maioris quantum ad prædicatum, habet enim idem prędicatum cum maiori, & minoris quãtum ad subiectum, qualitas autem est dispositio prædicati quasi formæ, quantitas autem est dispositio subiecti quasi materiæ. Vnde, cum conclusio participet prædicatum à maiori & subiectũ à minori assimilatur maiori in dispositione prædicati & minori in dispositione subiecti. Secunda regula est, ꝙ omnia problemata concluduntur per primam figuram: hoc est tam vniuersale q̃ particulare, tam affirmatiuum q̃ negatiuum. In secunda figura est vna regula, s. ꝙ in ea non concluditur nisi negatiue. Cuius ratio est, quia oportet alteram pręmissarum esse negatiuam, vt ostensum est, & quando ita est necesse est conclusionem esse negatiuam. In tertia est vna similiter, s. ꝙ omnis conclusio est particularis & nũquam vniuersalis. Cuius ratio est, quia licet duo cõueniant in vno tertio etiam ꝙ vniuersaliter tertium illis conueniat, non ideo oportet ꝙ illa duo inter se totaliter conueniant vel sint idem: quod ideo est, quia contingit maiorem extremitatem in minus esse quam minorem. Vnde in conclusione maior non prædicabitur de minori vniuersaliter. Vt omnis homo est risibilis, omnis homo est animal, non sequitur, ergo omne animal est risibile, sed bene, ergo quoddam animal est risibile.

Syllogismorum Modalium nonnulla regulæ.

HAbitis ergo regulis cum suis rationibus, quæ rectificant syllogismos de inesse, restat breuiter tangere regulas rectificantes syllogismos de modo, Ad cuius euidentiam

E sciendum est ꝙ triplex est syllogismus. Quidam constat ex propositionibus simplicis inhærẽtiæ, de quo dictum est, Quidam constant ex vtraque præmissa de modo, Quidam ex altera de modo, & altera de inesse, & dicitur syllogismus mixtus. Si ex vtraq; modali, aut erit ex vtraque de necessario, aut ex vtraque de contingenti. Sub necessario autem intelligitur & impossibile contrarie sumptum, i. cum negatione apposita verbo. Vnde idem est necesse est esse, & impossibile est non esse. Idem enim est iudicium vtriusque. Sciẽdum etiam, ꝙ hic tam in præmissis quàm in conclusione semper accipitur contingens non necessarium, quod dicitur in contingenti nato, & indefinito, seu ad vtrũlibet. Si ergo fit syllogismus ex vtraque de necessario saluatis regulis præhabitis in omni figura potest fieri bonus syllogismus cõcludens de necessario, & per consequens de inesse. Si verò fiat ex vtraque de cõtingenti semper fit in prima, seu ambę sint affirmatiuæ, seu negatiuæ, seu altera tantum, hoc solo

F excepto, ꝙ si maior sit vniuersalis, conclusio erit de contingenti, & non de inesse. Si autem fuerint ex vtraq; negatiua, conuersa minori vel vtraq; in affirmatiuam, erit syllogismus. Est autem sciendum, ꝙ omnes propositiones de contingenti non necessario habent affirmatiuam figuram, & conuertuntur, ad se inuicem affirmatiue negatiuis & econtra, vt probat Philosophus 1. Priorum. In secunda autem figura ex vtrisque de contingenti non fit syllogismus. cuius ratio ex superioribus patet, quia. s. ex puris affirm. in secunda figura non est syllogismus. Propositiones autem de contingenti, vt dictum est, affirmatiue sunt omnes in secunda figura. In tertia vero figura ex vtrisq; de contingenti non fit sylls nisi vtraque sit particularis. Si verò fiat syllogismus mixtus aut est ex vna de inesse, & altera de necessario, aut ex vna de contingenti, & altera de inesse, aut ex vna de necessario, & altera de contingenti. pluribus enim modis nõ fit mixtio. Sciẽdum ergo, ꝙ in omni tali mixtione, s. de inesse & con-

G tingenti, semper de inesse debet accipi simpliciter, & nõ de inesse vt nunc. Dicitur autem ꝓpositio de inesse simpliciter, in qua prædicatum per se inest subiecto, seu sit de quiditate eius quantum ad primum modum per se, seu non: sed fluat ex principiis eius, vt cum propria passio dicitur de subiecto quantum ad secundum modum. Dicitur etiam de inesse simpliciter, qñ prædicatur aliquod accidens commune, quod sequitur totam speciem sm omne tempus, sicut nigredo inest coruo & æthiopi. Quando autem nullo istorum modorum prædicatur aliquid de subiecto est de inesse, vt nunc, vt hæc, omnis homo currit. Si ergo sit mixtio de inesse & necessarij in prima figura est talis regula, Maiore existente de necessario & minori de inesse simpliciter & non vt nunc sequitur conclusio de necessario. Si autem econuerso fiat, s. maiore de inesse & minore de necessario, sequitur cõclusio de inesse, & non de necessario: quorum ratio est, quia, cum cõclusio participet cum maiore in prædicato, vt dictum

H est: modus autem necessitatis & contingentiæ sit dispositio prædicati in comparatione ad subiectum, conclusio participabit eodem modo: quod non potest fieri, qñ minor est de necessario, & maior de inesse, bene tñ tunc sequitur conclusio de inesse. In plus enim est inesse simpliciter q̃ necessario. Quæ enim necessario insunt, insunt simpliciter, & non econtra. In secunda vero figura est talis regula, vniuersali negatiua de necessario existente, & altera de inesse, sequitur conclusio de necessario. Si verò aliter fiat, non sequitur de necessario, quia, si affirmatiua fuerit de necessario & negatiua de inesse, sequitur cõclusio de inesse. cuius ratio est, quia secunda figura, quantum ad omnes suos modos, descendit à secũdo modo primæ figuræ, in quo maior est vl'is negatiua, & in ipsum reducitur vt supra patet. Et ideo sicut ibi oportebat vniuersalem negatiuam, quæ est maior, esse de necessario, vt sequeretur talis cõclusio, ita in hac figura oportet ꝙ talis negatiua

negatiua post reductionem in prima sit maior. Ex quo A patet, ꝙ in quarto secundæ figuræ nõ potest fieri vniuersalis mixtio quantum ad conclusionẽ de necessario, cum non habeat aliquam vniuersalem negatiuã. In tertia figura est talis regula in modum affirmationis et negationis, vniuersalis affir. vel neg. existente de necessario sequitur cõclusio talis, aliter nõ. cuius potest reddi eadem causa, quæ & supra: quia post reductionem ad primam figurã vniuersalis fiet maior quã oportet in prima esse de necessario. Per quod patet, ꝙ circa primum & secundum tertiæ fiunt quatuor syllogismi vniuersaliter mixti accipiendo vtrobiq; de necessario. Sequitur de secunda mixtione, s. de inesse & contingenti. Ad cuius euidentiam sciendum, ꝙ, vt dicit Philos. 1. Priorum, contingens capitur vno modo vt etiam necessarium dicitur cõtingens, i. nõ impossibile: alio modo vt etiam non necessariũ. De his autem duobus modis dicitur contingens æquiuoce, sicut de duobus signis significatis. Alio modo capitur vt stat in sua communitate non respiciens hoc vel aliud, tñ, sed B indifferenter vtrũque, non tñ ꝙ sit tertium significatum. Et hoc modo captum dicitur cõtingẽs possibile, seu sm rõnem suæ communitatis. Sicut clarius loquẽdo, aĩal potest capi tribus modis. Vno mõ pro rationali, & isti duo modi sunt eius differentiæ. Tertio modo potest cõsiderari nõ pro hoc, aut pro illo tñ, sed pro sua forma vniuersali, inquãtum. s. est animal solum. Quod autem necessariũ sit contingens probat Philos. in lib. Peri Her. Quod autẽ hoc sit sic potest ostẽdi. De ratione contingentis quod dicitur de necessario & non necessario, est solum, ꝙ habeat potentialitatem ad esse sine positione alterius differentiæ, sicut dicitur de genere. Vtrunq; autem dictorum habet hanc potentiam, licet æquiuoce, quia necessariũ habet possibilitatem semper actui coniunctam, aliud vero distantem ab actu, ideo vtrunq; dr̃ cõtingens. Hoc autem necessarium duas habet species. Vna est contingens natum, quod quidẽ habet causam quare possit esse. Sed quia talis causa aliquando impeditur est non necessariũ, C sicut canescere in senectute. Alia est contingẽs infinitũ, i. indeterminatum vel incertum siue ad vtrũlibet. Dicit autem sic, quia nullã causam habet, quare magis se habeat ad vnam partem, q̃ ad aliam: sicut habet contingens natum. Æqualiter. n potest esse & non esse. Et de isto dicit Arist. in Lib. Peri Her. ꝙ non sequitur ad necessarium.

Tract. secundi de Syllogismo simpliciter finis.

S. THOMÆ AQVINATIS TRACT. DE SYLLOGISMO DEMONSTRATIVO

In quatuordecim capita diuisus.

Caput Primum. De syllogismo demonstratiuo quid sit.



Restat nũc dicere de demõstratione. Cũ enim sciẽtia sit habitus cõclusionis demonstratæ acquisitus ex ipsius speculatione, ad sciendum quid sit scientia, & qũo acquiratur, necesse est scire q̃d est demonstratio, est autem demonstratio syllogismus procedens ex veris, necessariis per se primis, propriis per se notis, imediatis, & causis conclusionis. Sciendum, ꝙ demonstrationum quędam est propter quid, et quædam est quia. Vnde dicta diffinitio solum conuenit demonstrationi propter quid. In prædicta autem diffinitione quædam sunt, quæ pertinẽt ad formam demonstrõnis in hoc, ꝙ dicitur esse syllogismus, quædã sunt quę pertinent ad materiam demõstrõnis, s. ꝙ sit procedens ex veris necessariis &c. Vnde primo exponam particulas pertinentes ad materiã, de qua est demõstratio, secundo ponam ea quæ pertinẽt ad eius formã, s. in qua figura vel modo talis syllogismus debeat fieri. Quod. n. demõstrõ ꝓcedat ex veris necessariis &c. hoc potest patere per finem suum, qui est scire. Cum. n. scire nihil aliud sit quã cognoscere causam alicuius rei, & non solum causam vt causa est, sed vt est causa illius rei actu. Cognoscere. n. causam alicuius rei, & non cognoscere effectum eius esse in actu est cognoscere effectũ in virtute, hoc autem non est scire effectum simpliciter, sed est scire solum sm quid. Etiam, quia scire est per certitudinẽ cognoscere, oportet prædictum effectum necessario semper ad illam causam sequi. Cõclusio ergo demonstrationis, cuius habitus est scientia seu scire habitualiter, oportet ꝙ procedat ex talibus premissis, quæ sint veræ & necessariæ causæ conclusionis.

Cap. 2. Quid sit dici de omni, per se, primo, seu vniuersaliter.

B AD inuestigandum autem dictas particulas diffinitionis demonstrationis pertinentes ad materiam, de qua est demonstratio, præmittẽda sunt quædã necessaria. Quia. n. præmissæ demõstrationis sunt vniuersales, ideo oportet scire q̃d est dici de omni, & quia in eis prædicatum dr̃ per se de subiecto, ideo oportet scire quid est per se, & quid primo. Est autem dici de omni, vt hic sumitur, quãdo nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatũ, nec est sumere aliquod tẽpus, in quo prædicatum tali subiecto non conueniat. Hæc est autem differentia inter hoc dici de omni, & illud quod in tractatu syllogismi dictũ fuit. Nã ibi sumebat dici de oĩ q̃ñcũq; aliud prædicatur vl'r de aliquo subiecto, siue subiecto insit prædicatum necessario & omni tempore, siue cõtingẽter, vt nunc. Vnde in illa propositione, omnis homo currit, saluatur hoc modo dici de omni. Sed nunc sumitur di C ci de omni de eo quod semper inest subiecto, vt omnis homo est animal, nõ, n. est dare aliquod tempus, in quo homo non sit animal, patet ergo de dici de omni.

Per se qd.

Per se autem dicitur quadrupliciter. Primo modo quãdo prędicatum est diffinitio, vel aliqua pars diffinitionis ipsius subiecti, vt omnis homo est animal rõnale mortale. vel omnis homo est animal. Secundo modo dicitur per se, quando prędicatum est propria passio ipsius subiecti, in cuius diffinitione ponitur subiectum, vt omnis homo est risibilis. In diffinitione. n. risibilis ponitur homo, non vt pars eius essentialis, sed vt aliquid extra essentiã suã, sine quo cognosci non posset. Cum. n. esse accidentis dependeat á subiecto, oportet ꝙ diffinitio, quę significat esse ipsius contineat in se subiectũ, tertio modo dicitur aliquid esse per se quod significat aliquid solitariũ, sicut singulare, quod est in genere substantiæ, vt Sortes & Plato. Album vel ambulans. Isto modo non dicitur per se, cum non intelligatur aliquid solitarium per se existens. Dicen D do enim album, dico accidens & subiectum, sed cum dico sortes, dico aliquid solitariũ, & sic dicitur per se. Sciendum est autem, ꝙ iste modus non est modus prædicandi per se, sed est modus essendi. Quarto modo prædicatur aliquid per se, quãdo aliquid dicitur de aliquo, quod est immediata & necessaria cã ipsius, sicut dicimus ꝙ interfectus interfectione interiit. Interfectio. n. est immediata & necessaria causa ipsius interitus, & sic patet de per se.

Primo autem dicitur aliquid prædicari, quãdo prędicatum & subiectum ita sunt adæquata, vt prædicatũ nõ possit inueniri extra subiectum, nec subiectũ extra prædicatum, sicut cũ dicimus, homo est risibilis. Ita. n. se habet risibile ad hominem, ꝙ de quocũq; dicitur risibile de eodem dicitur & homo, & econuerso. Vnde dicendo, Sortes est risibilis, licet modo risibile prædicetur de sor. in secundo modo dicendi per se, non tamẽ prędicatur primo, quia de pluribus prædicatur q̃ de Sorte, Philosophus tñ

hæc

hæc, quod dictum est prædicari primo vocat vniuersale, non tale vniuersale, de quo in primo tractatu dictum est sed quia prædicatum de subiecto, & subiectum de prædicato potest vniuersaliter prædicari. Ex his patet quomodo se habent ista tria, s. dici de omni, per se, & vniuersale. Nam omne quod primo seu vl'r prædicatur, prędicatur per se, non tñ econuerso. Risibile.n. primo per se prædicatur de homine. Licet autem risibile prædicetur per se de sorte, non tamen prædicatur primo. Similiter etiam quod per se prædicatur, dicitur de omni, non tamen oẽ quod dicitur de omni, dicitur per se. Nã dicendo, oẽ animal est homo, est prædicatio de omni, non tamen per se.

Cap. 3. Quòd demonstratio procedit ex veris & necessariis.

His visis videamus partes diffinitionis demonstrationis suprapositæ. Dicitur.n. ibi, ꝙ demõstratio procedit ex præmissis veris. Quod autem sit verum, dictum est supra. **F** Ad hoc autem, ꝙ conclusio sit vera ex præmissis, sicut ex causis, oportet præmissas veras. Licet.n. ex falsis possit concludi verum, tamen veritas cõclusionis est ex præmissis. Dicimus.n. omnis homo est lapis, omnis margarita est homo, ergo omnis margarita est lapis, conclusio modo est vera, licet præmissæ sint falsæ. Et quia omnis causa assimilat sibi effectũ, falsitas dictarum propositionum nõ potest esse causa veritatis cõclusionis, & ideo in 1. Priorum dicit philosophus, ꝙ verum concluditur ex falsis non propter quid, sed quia. Patet ergo, ꝙ demonstratio procedit ex veris. Deinde dicitur ꝙ demonstratio procedit ex præmissis necessariis, quæ autem sit propositio necessaria dictum est in tractatu syllogismorum. Notandum ꝙ conclusio demonstrata oportet ꝙ sit necessaria. Si.n. scientia dicit certitudinẽ, quę nõ potest esse de contingentibus vt contingentia sunt, sed solum de necessariis, oportet ꝙ conclusio, cuius habitus est scientia, sit necessaria, Hoc supposito sciendum est, ꝙ licet conclusio necessaria possit concludi ex præmissis cõ- **G** tingentibus, vel ex altera ad minus, vt supradictũ est, nõ tamen potest sciri ex præmissis cõtingentibus, sed ex necessariis. Si enim scire vt supradictum est, est causam rei necessariam cognoscere, si medium cõtingenter se habebit ad extremitates, non erit ei necessarium, & per consequens poterit remoueri conclusione necessaria stante, nõ ergo erit causa cõclusionis. Ad hoc ergo ꝙ sit causa cõclusionis necessario debet se habere ad ambas extremitates, & sic ambæ præmissæ erunt necessariæ. Patet ergo ꝙ demonstratio procedit ex præmissis necessariis.

Cap. 4. Quòd demonstratio procedit ex præmissis, in quibus est per se, & non per accidens.

Deinde dicitur, ꝙ demõstratio procedit ex his quę sunt per se, & non per accidens. Sciendum, ꝙ in demonstratione affirmatiua potissima mediũ est diffinitio subiecti, simul sumpta cum diffinitione passio- **H** nis. Vnde in maiori propositione passio prædicatur de diffinitione subiecti, in qua exprimũtur principia ipsius passionis. Vt.n. in primo tractatu dictum est subiectum comparatur ad primam passionem nõ solum in ratione causæ materialis, sed etiam in ratione causæ efficientis: Diffinitio ergo subiecti simul sumpta cũ diffinitione passionis exprimit cãm efficientem ipsius passionis immediatam & necessariã, hæc autem est quartus modus dicẽdi per se vt supradictum est, in minori autem propositione prædicatur diffinitio de subiecto, & hæc est primus modus dicẽdi per se. In cõclusione vero prædicatur propria passio de suo subiecto, & hæc est secũdus modus dicẽdi per se. V.g. si vellemus demõstrare, ꝙ omnis quaternarius numerus est par, sic fit. Omnis multitudo mẽsurata per vnum, cuius per se non est medium est par, sed omnis quaternarius numerus est talis multitudo, ergo oĩs **E** quaternarius numerus est par. Hic subiectum est quaternarius numerus, passio vero eius est par, seu paritas, medium vero, quod fuit sumptum, dicit diffinitionẽ numeri, quæ est multitudo mensurata per vnum, & dicit diffinitionem paris, quia paris fm se non est medium. In maiori propositione passio prædicatur de diffinitione subiecti, in qua exprimitur diffinitio sua, & sic est quartus modus dicendi per se. In minori propositione diffinitio subiecti prædicatur de suo subiecto, & sic est primus modus dicendi per se. In conclusione vero prædicatur propria passio de suo subiecto, & est secundus modus dicendi per se. Patet ergo ꝙ demonstratio procedit ex his quæ sunt per se. Ratio cõmunis huius fit sic, Syllogismus, qui procedit ex necessariis, non procedit ex his quæ sunt per accidens, sed ex his, quæ sunt per se, sed vt dictum est, demonstratio procedit ex necessariis, ergo demonstratio procedit ex his quæ sunt per se.

Cap. 5. Quòd demonstratio procedit ex primis & immediatis.

Deinde dicitur, ꝙ demõstratio procedit ex primis. Vbi nota, ꝙ in demonstratione potissima prædicatur propria passio de subiecto in conclusione. In præmissis autem vel prædicatur diffinitio de subiecto, vel propria passio de diffinitione subiecti & sua. Hęc autem omnia conuertibilia sunt, & hoc est prædicari primo, vt supradictum est. Et propter hoc demonstratio superius posita non est potissima, concluditur enim par de numero quaternario, in plus enim se habet par, q̃ numerus quaternarius, quia dicitur de senario, octonario, & cæteris. Conuenit autem par adæquare alicui communi numero, qui est innominatus, & de illo si haberet nomẽ prædicatur per se & primo, & de illo posset fieri demonstratio potissima. Sicut dicimus, ꝙ habere tres angulos æquales duobus rectis, conuenit per se primo triangulo, quia conuertuntur. Omnis.n. triãgulus habet tres angu- **G** los, & omne habens tres angulos est triangulus. Nõ aũt cõuenit ysocheli primo, quia non omne habẽs tres angulos est ysocheles. Tales propositiones demonstrationum sunt immediatæ. Mediata.n. propositio est illa, in qua prædicatum inest subiecto propter aliquid prędicatum, quod subiecto per prius cõuenit, sicut risibile Sorti, quia per prius cõuenit homini. Immediata autem propositio est illa, in qua prædicatũ non pp aliud cõuenit subiecto. sic risibile conuenit diffinitioni hominis, & omnis propria passio diffinitioni sui subiecti & suæ. Patet ergo ꝙ demonstratio procedit ex primis principiis & immediatis. Sciendum, ꝙ differt primum, & immediatum. Nam non omne quod primo inest dicitur immediatũ. Risibile.n. primo inest homini, sed nõ ĩmediate, quia per prius inest diffinitioni hominis, & suæ, aliter diffinitio nõ esset medium ad concludendum risibile de homine. Similiter etiam non omne quod immediate inest, primo inest, homo enim immediate inest Sorti, non tamen primo, quia **H** de pluribus dicitur homo quàm sortes. Vnde præmissæ demonstrationis oportet ꝙ vtrunq; habeant. Sciendum etiam, ꝙ cũ prima principia in demonstratione aliquando sint mediata, quia per aliquod mediũ possunt demõstrari, tamen demonstrator accipit ea vt immediata & indemonstrabilia. Non enim sunt demonstrabilia in illa scientia, de qua est demonstratio, sed in scientia superiori, & ideo licet habeãt mediũ, tñ accipiũtur vt ĩmediata.

Cap. 6. Quòd demonstratio procedit ex propriis, & non ex Extraneis, nec ex communibus.

Deinde dicitur, ꝙ demonstratio procedit ex propriis. Vbi nota, ꝙ proprium aliquando dicitur esse aliquid, quia nõ est extraneum, & aliquãdo dicitur esse proprium, quia non est commune. Vtroq; autem modo procedit demõstratio ex propriis, quia nõ ex

extraneis,

extraneis, nec communibus. Quod autem non procedat ex extraneis sciendum, q in demonstratione sunt tres termini, sicut in quolibet syllogismo, scilicet maior extremitas, quæ est propria passio, minor extremitas, quæ est subiectum, & medium, quod est diffinitio subiecti cum diffinitione passionis. Si aūt medium esset extraneum á maiori vel minori extremitate, q.s. nõ esset diffinitio vtrūq; comprehendens, tunc maior extremitas non prędicatur de eo per se, nec ipsum de subiecto per se prædicaretur, sed probatū est, q in maiori propositione maior extremitas prędicatur per se de medio in quarto modo dicēdi per se, & in minori propositione prædicatur medium de minori extremitate per se in primo modo dicendi per se, ergo nullo modo demōstratio procedit ex extraneis, sed ex propriis. Sciendū, q licet in demonstrationibus non sit descensus ex vno genere in aliud genus extraneum, tñ nihil prohibet aliquando subiectum vnius demōstrationis contineri sub subiecto alterius demōstrationis, & cōtrahere illud. Verbi gratia, dato q demonstraretur hæc passio, s. sensitiuū per diffinitionem animalis de ipso animali, si eadem passio demonstraretur de homine per idē medium vel per medium cōtractum ad diffinitionem hominis, tunc vna demonstratio fieret sub alia demonstratione, & esset subiectum sub subiecto. Sciendum etiam est, q talis contradictio aliquando est in eodē genere simpliciter, sicut dictū est de animali & de homine, quia aliquādo contrahitur ad hominem per aliquam differētiā extraneam, aliquando vero talis contractio seu descēsus fit in eodem genere secundum quid, quia subiectum contrahitur per differentiam extraneam, sicut visuale est extraneum á genere lineæ, & sonus est extraneus á genere numeri. Vnde linea, quæ est simpliciter subiectū Geometriæ. & linea visualis, quæ est subiectum perspectiuæ, nō sunt simpliciter vnius generis, sed solum secūdum quid, & similiter se habet de numero, qui est subiectum Arismeticæ, & de numero sonoro, qui est subiectum Musicæ. Et ideo quando ea, quæ sunt lineæ simpliciter, applicantur ad lineam visualem fit quodāmodo descēsus in aliud genus. Vnde in demonstratione, quæ fit in scientia perspectiua, & in Musica proceditur quodammodo ex principiis extraneis. Patet ergo qualiter demonstratio procedit ex principiis, seu pręmissis propriis, & nō extraneis.

Quòd etiam procedat ex propriis, & non ex communibus, sciendum, q in demonstratione quædam principia concurrunt actualiter, quædā vero virtualiter. Quædam vero principia dicuntur dignitates, seu communes animi cōceptiones, quia ita naturaliter intellectus noster inclinatur per lumen suū ad ea cognoscenda, q statim cognitis terminis, cognoscit illa principia, vt omne totū est maius sua parte. Nam statim, q ratio cognoscit, quid est totum, & quid est pars, cognoscit hoc esse verū, s. omne totum est maius sua parte. Ista autem principia seu propositiones primæ sunt maius & minus communia. Vnde illud principium cōmune, de quolibet dicitur esse vel nō esse, est commune in omni ente, sed illud principium, omne totum est maius sua parte, solum cōuenit enti corporeo, & non substātiis separatis, quæ nec totū habent, nec partē, & sic se habet de multis aliis. Vnde dicta principia non intrant actu demonstrationes, quæ fiūt in sciētiis, sed virtute, quando enim dico quamcunq; propositionem, primum intrat in eam virtute. Cum enim dico, Petrus currit, certum est, vel quia homo est, vel non est, ergo hoc principium, scilicet de quolibet dicitur esse vel non esse, virtute est in qualibet præmissarum demonstrationis, & sic est de aliis principiis minus cōmunibus respectu demonstrationum, in quibus sunt virtute. Vnde dicere, q demonstrationes non procedunt ex his principiis virtute, falsum est. Sed dico, q talia principia communia actu non intrant demōstrationem. Vnde ille, qui voluit demonstrare quadraturā circuli per principia cōmunia sic arguendo, Vbi inuenitur maius & minus ibi

A inuenitur æquale, sed inuenitur quadratum maius circulo & minus circulo, ergo inuenitur æquale, male demonstrauit. Ratio est, Nam vt supra probatum est, demōstratio procedit ex primis & īmediatis, sed vtēdo istis principiis, ambæ propositiones demonstrationis non erunt immediatæ & primæ, quoniam esse maius vel minus circulo non solum conuenit quadrato, sed etiam triangulo & multis aliis figuris, non ergo in ista propositione est primum, seu quod primo inest. Nec est immediata, quia per multa media posset hoc probari, non ergo ex talibus procedit demonstratio. Alia vero principia demonstrationis sunt, quæ actu intrant demonstrationem, quæ etiā dicuntur positiones, suppositiones, & diffinitiones. Ad sciendum autem hęc nomina, nota, q quicquid in demōstratione ante conclusionem ponitur, dicitur positio, eo q posita est ante conclusionem. Positionum autem quædam non assumunt esse vel non esse, & talis est diffinitio, non.n. dicitur diffinitio ista, homo est animal rationale

B mortale, sed diffinitio solum est hoc, s. animal rationale mortale, sine hoc q addatur sibi esse vel non esse, & talis diffinitio est positio. Aliquando positio assumit esse vel nō esse, vt cum dicimus, homo est animal rationale mortale, & hæc dicitur suppositio. Sciendum, q tales suppositiones non sine causa dicuntur suppositiones. Vbi nota, q propositio per se nota dicitur, in qua prædicatum est de ratione subiecti, tales autem debent esse præmissæ demonstrationum, vt infra dicetur. Sciendum, q aliquarū propositionum termini sunt in communi omnium notitia, vt sunt ens, verum, bonum, vnum, aliquid, & res, & huiusmodi quæ pertinent ad primas conceptiones intellectus, quæ statim vt audiūtur cognoscuntur. Vnde propositiones, quæ ex eis fiunt, nō solum sunt per se notæ in se, sed etiā quo ad nos, vt de quolibet dicitur esse vel nō esse. Vnde tales non dicuntur suppositiones. Aliæ vero ppositiones sunt, in quibus hoc prædicatum sit de diffinitione subiecti, tamen diffinitio subiecti non est oībus

C nota, & per consequens non est omnibus notū, q prædicatum sit de eius diffinitione, sicut ista, omnes anguli recti sunt æquales. Æquale enim est de diffinitione anguli recti. Est.n. angulus rectus, qui causatur ex linea recta perpendiculariter cadente super lineam rectā, ita q ex vtraque parte anguli reddantur æquales. Quia ergo nō omnes hoc sciunt, s. q æqualis sit de diffinitione anguli recti, ideo hoc supponitur, & propter hoc dicitur suppositio. Alio modo propositio demōstrationis potest dici suppositio. Nam quædam propositiones sunt, quæ probanē per principia superioris scientiæ, vt infra ostendetur, & ideo inferior scientia, oportet q supponātur. Et quia ex talibus principiis seu pęmissis propriis procedit demōstratio, quia actu intrant in ea, ideo procedit ex propriis, non ex communibus. Patet ergo quomodo demōstratio procedit ex propriis &c.

Cap. 7. Quòd demonstratio procedit ex per se notis.

D Einde dicitur, q demonstratio procedit ex per se notis. Per se nota enim dicuntur propositiones, in quibus prędicatum est de diffinitione subiecti, vel immediate causatur ex principiis eius. Sed ea ex quibus procedit demonstratio, sunt huiusmodi. nam in maiori propositione prædicatē propria passio de diffinitione subiecti, & sua, quæ est immediata causa sui, seu exprimit īmediata principia eius, in minori vero prædicatur diffinitio de subiecto, ergo demonstratio procedit ex per se notis. Sciendū, q quædam propositiones sunt per se notæ in se, & nō quo ad nos, sicut hæc, omnis febricitans habet pulsum excitatum. Licet enim hoc sit notum in se, quia febris est causa excitationis pulsus, tamē nō est per se notum quo ad nos, sed econuerso cognoscimus febrem per excitationem pulsus. Ex talibus autem per se notis, non procedit demonstratio. Si enim propter quod vnū

quodq;

quodq; & illud magis, propter præmissas autem innotescunt nobis conclusiones, ergo oportet q; præmissæ sint nobis magis notæ. Vnde cõclusiones nullo modo possent nobis fieri notæ nisi præmissæ essent nobis magis notæ. Demonstrationes autem fiunt, vt conclusiones fiant nobis notæ, ergo demõstrationes procedunt ex notioribus quo ad nos. Quædã autem propositiones sunt per se notæ & in se quo ad nos, vt omnis numerus, cuius per se nõ est medium, est par, quia omnis numerus, qui non habet sm se mediũ, dicitur par, & ecõuerso, & ex talibus procedit demonstratio. Patet ergo, q; demonstratio procedit ex per se notis & notioribus nobis. Ex prædictis potest concludi, q; demonstratio & scientia, quæ est habitus cõclusionis demonstratæ, semper fit de incorruptibilibus & sempiternis. Vbi.n. saluatur dici de omni, oportet q; illud sit incorruptibile & sempiternum. Sicut enim supra dictum est, dici de omni dicitur, quod nõ aliquãdo inest, & aliquando non inest, semper inest, corruptibilia autẽ nõ sunt semper in eis, ergo non saluatur dici de omni, sed solũ in sempiternis. Sed in demõstratione potissima, quæ habet ambas ꝓpositiones vniuersales, saluatur in omnibus dici de omni, ergo demõstratio est de incorruptibilibus & sempiternis. Apparet ẽt q; diffinitio est sempiternorum. Licet.n. incorruptibilia diffiniantur, non tamen diffiniuntur inquãtum corruptibilia sunt. Solum.n. particularia sunt corruptibilia, particulare autem non diffinitur. Vnde diffinitio est corruptibiliũ per accidens, sempiternorum autem est per se. Scendum, q; quædam sempiterna seu æterna, vt ad propositum demõstrationis ptinet, non sunt semper sm tempus, sunt autem per compositionem ad causam. Quia nunquã deficit quin posita tali causa ponatur effectus, sicut defectus solis nunq̃ deficit, quin interposita luna inter nos & solẽ sit, tamen defectus solis nõ est semper nisi tunc. Quædam vero non sunt semper, nec per comparationem ad tempus, nec per comparationem ad causam, quæ impediri potest. Nõ.n. semper ex semine hominis generatur hõ cum duobus oculis, sed quandoq; deficit propter impedimentũ causæ agẽtis vel materiæ. In vtrisq; aũt sic ordinandæ sunt demonstrationes ad hoc q; sint ex sempiternis, vt ex vniuersalibus ꝓpositionibus inferatur conclusio vniuersalis, remouendo illa, in quibus põt esse defectus vel ex parte temporis vel ex parte causæ. Patet ergo q; demõstratio est ex sempiternis tam in præmissis q̃ in conclusione. Scientia ergo, quę est habitus cõclusionis demonstrõnis, est ex sempiternis.

Cap. 8. Quòd demonstratio procedit ex causis conclusionis.

DEinde dicitur, q; demonstratio procedit ex caussis cõclusionis, quod dupliciter potest intelligi. Vno modo, q; præmissę sint causa q; maior extremitas insit minori, & hoc non solum est verum in demõstratione, sed etiam in omni syllogismo, in quo ex veris concluditur verum. Vnde in isto syllogismo, s. omnis homo currit, Sortes est homo, ergo Sortes currit, dato q; hoc sit verũ, scilicet omnis homo currit, & Sortes est homo, sequitur necessario vt effectus, q; Sortes currit. Alio modo intelligi potest q; præmissæ sint causa conclusionis, quia in eis cõtinetur causa tam subiecti q̃ etiam prædicati ipsius conclusionis, & sic hoc solum conuenit demonstrationi. Sciẽdũ, q;, quia vt supra dictũ est, scire propter quid, est cãm rei cognoscere, medium autem, quod est in demõstratione, quæ est syllogismus faciens scire, est diffinitio subiecti & passionis, omnis autem bona diffinitio datur ꝑ aliquam causam, ergo medium, quod stat in præmissis, est causa subiecti & passionis, aliter tamen subiecti, & aliter passionis. Vbi sciendum est, q; cum quatuor sint causæ, s. materialis, formalis, efficiens, & finalis, á qualibet harũ potest sumi diffinitio. verbi gratia, dicendo domus est cooperimentum cum lapidibus, cemento, & lignis, est diffinitio per causam materialẽ. Si vero dicatur, Domus est

E cooperimentum quadratum longum, & altum, erit diffinitio per causam formalẽ, si vero dicatur, domus est cooperimentum factum ab artifice cum martellis, tegulis, & plumbo, erit diffinitio per causam efficientem. Si vero dicatur, domus est cooperimentum prohibens nos á pluuiis, frigore, & calore, erit diffinitio per causam finalem. Cum ergo subiectum per tot causas possit diffiniri, medium quod est eius diffinitio, vt dictum est, se habebit ad illud in habitudine mt causarum. Respectu vero passionis habet se medium in habitudine duarum causarum, s. materialis & efficientis. Subiectum.n. vt dictum est, comparatur ad propriam passionem, & vt subiectum, & vt efficiẽs, & eodem modo se habet diffinitio subiecti respectu passionis. Sciendum, q; quia causæ habent ordinem adinuicem ex vna sumitur ratio alterius. Ex forma.n. sumitur ratio materiæ, quia talem oportet esse materiam qualem forma requirit. Efficiens autem est ratio formæ, quia.n. omne agens agit sibi simile, oportet q; secundũ F modum agentis sit modus formæ, quæ ex actione sequitur. ¶Ex fine vero sumitur ratio efficiẽtis, quia omne agẽs agit propter finem, oportet ergo, q; diffinitio, quæ sumitur á fine, sit ratio, & causa probatiua aliarum diffinitionum, quæ sumuntur ex aliis causis. Et quæ sumitur ab agente, aliarum duarum. Et quæ sumitur á forma, eius quæ sumitur á materia, ideo diffinitio, quę sumitur à materia, potest demonstrari per causam finalẽ, & sic de aliis. Et propter hoc dicit philosophus 1. Posteriorum, q; diffinitio vel est conclusio demonstrationis, s. quando est per talem causam, quę cõcludi possit ex diffinitione, quę fiat per aliam causam. Vel est principium demonstrationis, s. quando est ecõuerso ex causa, quæ fit ratio & causa probatiua alterius. Vel est demonstratio sola positione seu ordinatione differẽs, s. quando tales duas causas comprehendit. Et sic patet de partibus diffinitionis demonstrationis, quas continet eius materia.

G *Cap. 9. Quòd demonstratio potissima affirmatiua sit solum in prima figura & in primo modo eius.*

NVnc restat dicere de eius forma. Nam in eius diffinitione dictum est q; est syllogismus. Vbi nota, q; demonstratio aliquando est affirmatiua, aliquando negatiua. Demonstrationum autem tam affirmatiuarum quàm negatiuarum quędã sunt potissimę, quędam vero non potissimæ. Potissimæ dicitur illæ, in quibus obseruantur omnia illa, quæ de demõstratione dicta sunt nullo omisso, si vero aliquid omitteretur nõ esset potissima. Vnde videndũ est in quibus figuris fiant demõstrationes potissimæ, & primo affirmatiuæ. Sciendum, q; demonstratio potissima affirmatiua debet fieri solum in prima figura, & in primo modo eius. Quod sic potest patere. Nam in ea figura & in eo modo eius demonstratio debet fieri propter quid, vbi mediũ est causa passionis & subiecti, ita q; præmissæ sint per se, in quibus cõuenienter potest mediũ assignari causa passionis & subie- H cti. Sed hoc non potest fieri nisi in prima figura. nã in secunda figura non concluditur affirmatiua, in tertia vero figura & si concludi potest affirmatiua, tamen quia mediũ in vtraq; propositione subiicitur, in minori propositione, in qua subiectum prędicaretur de sua diffinitione, non esset prædicatio in aliquo modo dicẽdi per se, quod non cõtingit in prima figura, in qua in minori propõne prædicatur diffinitio de subiecto, vt dictũ est, ergo in sola prima figura fit demonstratio potissima affirmatiua. Etiam oportet q; fiat in primo modo eius, vt.n. supra dictũ est in demonstratione potissima tam in præmissis q̃ in conclusione saluatur dici de omni & primũ, quod nõ posset fieri nisi omnes essent vniuersales, sed hoc solũ fit in primo mõ primæ figuræ, ergo solũ ĩ eo potest fieri demonstrõ potissima. Demonstrationes vero nõ potissimę possunt fieri & in tertio modo primæ figuræ, & in tertia figura in modis concludentibus affirmatiuã. Patet ergo in

in qua figura & in quo modo potest fieri demonstratio potissima affirmatiua.

Cap. 10. Quòd demonstratio potissima negatiua debet fieri in secundo modo secundæ figuræ.

AD sciendum autem qualiter debeat fieri demonstratio potissima negatiua videamus, vtrum talis demonstratio possit esse. Dico, ꝙ licet in demonstratione negatiua nõ possint esse, nec seruari omnia supradicta de demonstratione, non.n.potest in propositione negatiua aliquid per se prædicari, cũ dici per se sit affirmatiue, tamen sufficit in tali demõstratione, ꝙ pmissæ sint necessariæ, & immediatæ. Qualiter autem tam affirmatiuæ quàm negatiuæ sint necessariæ, dictũ est in tractatu syllogismorum, & qualiter affirmatiua sit immediata dictũ est supra. Restat ergo dicere qualiter negatiua sit mediata, vel immediata. Notandũ, ꝙ qñ aliquid negatur de aliquo & ecõuerso, & de altero termino aliquid potest vl'r prædicari, de quo alter terminus potest negari, tunc propositio vniuersalis negatiua formata ex primis duobus terminis potest demonstrari mediante illo, qui prædicatur vniuersaliter affirmatiue de altero illorum terminorum. V.g. homo potest negari de lapide & ecõuerso, vt nullus homo est lapis, & quia de homine potest prædicari aliquid vl'r, s. animal, dicimus.n. omnis hõ est animal, & de animali potest negari lapis, ergo illa propositio, s. nullus homo est lapis est mediata. Potest.n. probari per mediũ sic, nullũ animal est lapis, omnis hõ est animal, ergo nullus homo est lapis. Et idem sequitur, si aliquid potest prædicari vniuersaliter de lapide, ꝙ possit negari de homine vel de quo posset homo negari. Erit ergo propositio negatiua immediata, quando duo termini negati abinuicem ita se habebunt, ꝙ neuter eorum habebit aliquid, quod de ipso vniuersaliter prædicetur, quod ab altero termino negari possit, vel ille terminus ab eo. v.g. nulla substãtia est quantitas, ista est immediata: nullus.n. terminus potest vl'r prædicari de substantia, qui negatur de quantitate, de substantia .n. prædicatur vniuersaliter ens, quod tamen non negatur de quantitate. Similiter et duæ diffinitiones duarum specierum sub aliquo genere immediate contentarum faciunt propositionem negatiuam immediatam, vt est ista, nullũ animal rationale mortale est animal irrationale mortale, animal.n. rationale mortale est diffinitio hominis, animal vero irrationale mortale est diffinitio bruti, brutum autem & homo immediate sunt sub animali. Et idem erit de duabus differẽtiis ex opposito diuidentibus idem genus, vt nullum rõnale est irrationale. Secus autem est de speciebus per illas differentias constitutis, vt nullus homo est brutum, quia supra hominẽ est aliquid quod posset negari de bruto, s. rationale, & supra brutũ est aliquid, ꝙ posset de homine negari, s. irrationale, ideo sunt mediatæ, licet nõ proprie possit dici ꝙ irrationale sit supra hominem, nec irrationale supra brutum, & ideo nõ proprie sunt mediatæ. His habitis statim potest sciri qualiter fiat demonstratio negatiua, & in qua figura. In tertia.n. figura, quia non concluditur vl'is negatiua, in ea non potest fieri talis demõstratio potissima. Vnde, quia in prima & secunda figura potest concludi vl'is negatiua, in vtraq; potest fieri talis demonstratio eam concludens, sed potissima solum põt fieri secundo modo secundæ figuræ. Ratio est, quia licet scientia sit de vero, non tamen de omni vero, quantũcũq; syllogizetur ex immediatis. Vnde dicendo sic, omnis habitus est qualitas, oĩa virtus est habitus, ergo omnis virtus est qualitas, licet talis conclusio sit vera, & ex veris & immediatis & necessariis, & per se nõ tamẽ per se ea causabitur scientia, sed in demõstrationibus affirmatiuis solum causatur scientia ex cõclusionibus veris, quarũ præmissæ sunt veræ, & immediatæ & huiusmodi, vt dictum

A est; sunt in quarũ cõclusionibus pdicatur propria passio de subiecto proprio. Sic etiam in demonstratione negatiua non causabitur scientia ex habitu eius cõclusionis, dato ꝙ conclusio sit vera, & cõcludatur ex immediatis nisi propria passio vere negetur de eo ꝙ nõ est sibi subiectũ. Vel ab eo ꝙ non exprimit causam suam, sicut exprimit diffinitio proprij subiecti, & talis vere erit demonstratio potissima. hæc aũt non poterit fieri ex propositionibus immediatis nisi in secundo modo secundæ figuræ sic. Omne risibile est animal rationale ad apprehẽsionem conuenientis emittens spiritum dilatando os, sed nullũ irrõnale est tale animal rationale ad apprehensionem &c. ergo nullũ irrationale est risibile. Certũ est, ꝙ maior est immediata. nã in ea prædicatur diffinitio passionis & subiecti de ipsa passione. Minor etiam est immediata, vt dictum est. In conclusione vero remouetur passio ab eo ꝙ nõ est sibi subiectum. Hoc aũt non posset fieri in prima figura, nec in primo modo secũdæ figuræ. Si enim in prima figura

B ra diceret sic, Nullum irrationale est risibile, oẽ brutũ est irrationale, ergo nullum brutum est risibile, tunc maior nõ esset immediata. Et si fieret syllogismus in primo modo secundæ figuræ, licet præmissæ possent esse immediatæ, non tñ concluderetur remouendo passionem à subiecto, sed econuerso sic, Nullum irrationale est animal rõnale, sed omne risibile est animal rationale, ergo nullum risibile est irrationale. Potest etiam fieri demonstratio particularis negatiua in quarto modo secundæ figuræ. Et sic patet de forma demonstrationis in quibus figuris, & modis fieri debeat. Patet ergo de demonstratione ppter quid.

Caput 11. Quòd demonstratio Quia procedit ab effectu ad causam, vel à causis remotis ad effectum.

NVnc dicẽdũ est de demonstratione quia. Vbi primo videndum est quid significetur per hoc ꝙ dicitur ppter

C quid, & quid per hoc ꝙ dicitur quia. Notandum, ꝙ de re quatuor scire possumus, s. quid est, an est, quia est, & propter quid est. Ad quæ intelligenda sciendum est, ꝙ cum scientia non sit nisi verorum, verum autem & ens conuertuntur de esse, ergo erit scientia. Vt autem dictum est in tractatu de prædicamẽtis duplex esse inuenitur in rebus, s. esse essentiæ, & esse actualis existentiæ, & quia esse essentiæ dicitur quiditas seu quid est res, ideo cum scimus esse essentiæ alicuius rei, dicimur scire quid est de ipsa. Esse autem actualis existentiæ aliter se habet in substantia & aliter in accidente. Quia.n. accidentis esse est inesse, scire autem esse actualis existentiæ subiecti est solũ scire ꝙ actu sit, & hoc est scire de ipso an est. Sed scire de accidente esse actualis existentiæ est scire de ipso, quia est. Vnde scire quia est, nihil aliud est quã scire hoc inesse huic. Et quia aliquando aliquid inest alicui propter aliquam causam, ideo scire illam causam est scire propter quid. Patet ergo ꝙ scire quia est, de aliqua re, est scire ip-

D sum inesse alicui ignorãdo causam quare insit, scire autẽ propter quid est scire aliquam rem inesse alicui, & scire cãm quare sibi insit. Demonstratio ergo propter quid est illa, in qua manifestatur causa quare prædicatum inest subiecto in conclusione. Demonstratio vero quia dicitur illa, in qua concluditur aliquid inesse subiecto alicui, nõ tamen assignatur causa quare sibi inest. Vt autem dictũ est supra ad demonstrationẽ propter quid requiritur vt procedat ex causis, & ex immediatis. Non.n. sufficit scire cãm, sed quoniã est causa eius qđ scitur, si erit causa immediata. Demonstratio ergo quia, erit vel quia nõ procedit ex causis, vel quia non procedit ex immediatis, sed ex causis remotis. Quantum ad primum, sciendum, ꝙ, vt dictum est, demonstratio dicitur causa innotescendi, s. vt per præmissas nobis innotescat cõclusio, hoc autẽ fieri nõ posset, nisi præmissæ essent nobis magis notæ, & hoc est necessarium, vt, s. demõstratio procedat ex notioribus

quo

quo ad nos. Contingit autem aliquando vt immediatus effectus sit nobis magis notus quàm causa, ideo in talib⁹ oportet demõstrationẽ procedere ab effectu ad causam. verbi gratia, moueri & sentire est immediatus effectus habentis animam sensitiuam, & est magis notum nobis ꝙ aliquid moueatur & sentiat, quia hoc sentimus, quàm hoc ꝙ habeat animam sensitiuam. Et ideo si procedatur sic, Omne quod mouetur & sentit habet animam sensitiuam, sed omne animal mouetur & sentit, ergo oẽ animal habet animã sensitiuã. Modo concluditur de animali, ꝙ habet animam sensitiuam, non tamen per causam, sed ꝑ effectum, qui est moueri & sentire. Si vero fieret demonstratio & conclusio, esset demonstratio propter quid sic. Omne habens animam sensitiuam mouetur & sentit, sed omne animal habet animam sensitiuam, ergo omne animal mouetur & sentit. Sciendũ, ꝙ tales demonstrationes quia, aliquando sunt in talibus terminis, quæ omnes sunt conuertibiles inter se, s. medium, maior extremitas, & minor extremitas, sicut est in terminis prædictis. **F** Omne. n. animal mouetur & sentit, & habet animam sensitiuam, & omne quod mouetur & sentit, & habet animam sensitiuam. est animal, & omne quod habet animam sensitiuam est animal, & mouetur & sentit, & in talibus terminis sunt demonstrationes vniuersales. Aliquando autem accidit ꝙ medium, s. effectus, puta moueri & sentire, se habet in plus quàm minor extremitas, & adhuc fit syllogismus siue demonstratio conueniens sic. Omne quod mouetur & sentit habet animam sensitiuã, sed omnis homo mouetur & sentit, ergo omnis homo habet animã sensitiuam, homo enim in minus se habet q̃ quod mouetur, & sentit, si vero medium in minus se habet q̃ minor extremitas, non fit demonstratio sic. Omne quod mouetur & sentit, habet animam sensitiuam, omne corpus mouetur & sentit, hæc est falsa. Econtrario autem si medium se habet in minus quàm maior extremitas fit demonstratio sic. Omne quod mouetur & sentit est corpus, omne animal mouetur & sentit, ergo omne animal est corpus. **G** Si verò medium in plus se habet q̃ maior extremitas nõ fit demonstratio. Ex effectu enim, qui est ex pluribus causis non potest concludi vna causa, sicut sic, ex moueri & sentire non posset concludi rationale. Patet ergo de demõstratione quia, quæ procedit ab effectu ad concludendum causam. Ex causis autem remotis procedit demõstratio quia in eadem scientia & in diuersis. In eadẽ sciẽtia, sicut demonstratio Anacharsidis, quæ talis fuit. Vbicunq; non sunt vites, nõ sunt syllabatores seu cãtores, sed apud scythas non sunt vites, ergo apud scythas non sunt syllabatores seu cantores. Certe licet vites sint causa cantus, tamen sunt causa multum remota. Vites enim sunt causa vuarum, vuæ verò sunt causa vini, vinum autem est causa letitiæ, & letitia est causa cãtus, certum est, ꝙ talis demonstratio est quia. Non enim sic demonstrando cognoscere possumus per causam immediatam quare scythæ non cantant, sed per multas alias demonstrationes intermedias factas, & sic per eam nescitur propter quid, sed quia &c. **H**

Cap. 12. Quòd in demonstratione aliqua sunt præcognita ante conclusionem, & aliqua sunt cognita postquam demonstrata est.

AD cognoscendum autem qualiter fiat demonstratio quia in aliis scientiis sciendũ est, ꝙ in qualibet demonstratione in quacunq; scientia fiat antequã conclusio demonstretur aliquid præscimus, & aliquid de ea scimus postq̃ demonstrata est. Vt. n. dictum est in demõstratione sunt tres termini, s. subiectũ, passio, & diffinitio vtriusque, est medium & sunt in prima principia, seu dignitates in virtute. Vnde anteq̃ demõstremus præscimus de dignitatibus quia veræ sunt. Non. n. possunt **E** cõplexa diffiniri, cũ aũt dignitates sint complexæ, ergo non possunt diffiniri, de eis ergo non possumus scire q̃d sunt, nec per consequens ante demonstrationem præscire quid est de ipsis, sed præscimus de eis quia sunt; debent. n. credi esse vera, ita. n. sunt nota lumine naturalis rõnis, ꝙ cognitis terminis cognoscimus, quia vera sunt, vt supra dictũ est, nec scimus de eis propter quid, cũ sint primæ animi conceptiones. De passione aũt præscimus quid est, quia diffinitionẽ habet, quã oportet præcognoscere anteq̃ fiat demonstratio. Nisi. n. demõstrator præsciat medium, nunq̃ syllogizabit, medium autem in demonstrõne est diffinitio subiecti & passionis. De ipsa passione autem non possumus præscire, quia est, s. esse actualis existentiæ ipsius. Cum. n. accidentis esse sit inesse, præscire illam inesse est scire ipsius esse actualis existẽtiæ, & sic anteq̃ demonstremus eam sciremus demõstrationem ipsius. Nam demõstratio nihil aliud ostẽdit nisi passionem inesse subiecto, vt dictum est: hoc autẽ est falsum, **F** nõ ergo de ea præscimus quia est. De subiecto autẽ præscimus quid est, quia iam oportet præscire medium, vt dictum est, eius autem diffinitio simul cũ diffinitione passionis est medium. Præscimus etiam de ipso quia est, de ipso. n. quod actu non est nihil sciri potest, & dico esse actu, tã in se q̃ in suis causis. Licet. n. rosa iã actu nõ sit, q̃a tamen est in causa sua possumus de ipsa aliquam passionẽ demonstrare. Patet ergo quid in demõstratione præscimus. Quid autem de ipsa scimus, postquam facta est, ad hoc videndum nota, ꝙ in demonstratione sunt præmissæ & est conclusio. Præmissæ autẽ vel sunt primæ in sciẽtia, vel sunt secundariæ, verbi gr. in scientia de animalibus primum principium est, omne corpus animatum sensibile mouetur & sentit: supra istud principiũ nullũ inuenitur prius & vniuersalius in eadẽ sciẽtia, nisi dignitates, quæ, vt dictum est, non actu intrant demõstrationem, vnde non continentur in eadem scientia, sed in sciẽtia cõmuni. Secundaria vero principia sunt, quæ per prima demonstrantur, & sunt primo conclusiones, postea in **G** eadem scientia sumuntur vt principia ad demonstrandum alia. verbi gra. facio primam demonstrationem sic, Omne corpus animatum sensibile mouetur & sentit, omne animal est tale corpus, ergo omne animal mouetur & sentit. Postea accipio istam conclusionem, & facio eam præmissam sic. Omne animal mouetur & sentit, omnis homo est animal, ergo omnis homo mouetur & sentit. Istud dicitur principium secũdarium. De primis autem principiis in scientia scitur solum quia sunt, si. n. sciretur propter quid sunt, oporteret demõstrari ꝙ nõ posset fieri nisi per aliqua priora, non ergo fuissent prima, sed suppositum est ꝙ erant prima, ergo de eis non potest sciri propter quid sunt in ista scientia. Et propter hoc cõmuniter dicitur, ꝙ nulla sciẽtia probat sua principia, sed si probari debent, probantur per scientiam superiorem, sicut naturalis scientia probat principia scientiæ de animalibus. Est enim naturalis de omni corpore mobili. Vel ad minus **H** possunt probari per mathematicam, vel per dialecticã, quæ sunt scientiæ omnibus cõmunes, & probãt principia omnium scientiarum, sed mathematica demonstratiue, dialectica vero probabiliter seu opinatiue. De secũdariis vero principiis in sciẽtia scitur propter quid. illa enim alibi probãtur vt dictũ est. Patet ergo quid in demõstratione scimus de principiis, de conclusione aũt in demõstratione propter quid scimus propter quid, in demõstratione vero quia nescimus propter quid, quia medium vel non est causa conclusionis, sed effectus vt dictũ est, vel quia est causa remota. Notandum, ꝙ duæ sciẽtiæ possunt esse de eodem subiecto, vna formaliter, alia naturaliter, sicut geometria est de linea formaliter, perspectiua vero est de linea non inquantum linea, sed inquantũ est visualis. Vnde quicunq; per principia lineæ inquantũ est linea demõstraret aliquid de linea visuali, de conclusione illa sciret geometra propter q̃d, perspectiuus vero sci-

tet

ret solum quia. v.g. fiat talis demonstratio. Omnis lōgitudo sine latitudine, in qua medium nō discrepat ab extremis est recta, sed linea transiēs per tabellas quadratas est huiusmōi longitudo, ergo linea tabellarū quadratarū est recta. De ista cōclusione scit geometra propter qd, qa scit cām rectitudinis linearū. Sed perspectiuus eā supponit, qa ignorat cām, & ideo de p̄dicta cōclusione scit quia, & nō pp quid, & sic de aliis. Et tūc sciētia inferior vocatur subalterna, qa, s. est materialis, superior verò dicitur subalternās, qa est formalis. Sciēdū, q aliqñ cōtingit sciam subalternatā respectu alterius sciētiæ esse subalternantē, sicut pspectiua respectu geometriæ est subalternata, respectu vero sciētiæ de yride est subalternans, cū. n. scientia de yride sit pars scientiæ naturalis assumit principia perspectiuæ ad aliq̄ cōclonē probādā, & sic de illa cōclusione solū scit qa, pspectiua vero pp q d. Sciēdū, q aliquę sciētiæ nō habent subiectū materialiter sumptū sub formali, & tñ in aliqua cōclusione accipiūt principia alte- B rius sciētię, & de illa cōclusione sciūt quia, & nō propter quid. v.g. q vulnera circularia tardius sanentur est conclusio est in medicina, cuius subiectum non est sub subiecto Geometriæ, & tamen hæc conclusio probatur per principia geometriæ, quæ sunt quod partes circuli, quia carent angulis, minus sibi appropinquant. Ex hoc sequitur quod talia vulnera tardius sanentur. Patet ergo de demonstrationibus propter quid, & quia tamen &c.

Cap. 13. Quòd scientia, quæ est per causam, & quæ dicit formam, est certior quàm illa, quæ dicit effectum, & quæ dicit materiam.

DIcto de demōstrōnibus dicēda sunt aliqua de sciētiis, quæ sunt effectus earū. Circa hoc vidēda sunt duo. Primo qd requiritur ad hoc q sciētia sit certa. secūdo quid requirit ad hoc q sciētia sit vna. Quātū ad primū, sciendū, q illa scientia simpliciter dicit certior, quæ procedit ex notioribus simpliciter, & ex notioribus quo ad nos. C Dupliciter autē potest esse aliqd notius alio simpliciter. Vno mō causa est simpliciter notior effectu. Alio mō forma est simplr notior materia. Principium. n. cognoscēdi materiā est ex forma, illæ ergo sciētiæ, quæ dicūt cām, et pp qd, sicut dictū est de sciētiis subalternātibus, sunt certiores illis, quæ dicūt materiā. Vñ certior est geometria, quæ est de linea quātū ad sua principia formalia, q̄ pspectiua, quæ est de linea visuali, vel sciētia de triāgulo q̄ illa quæ est de triāgulo eneo. Et qa, vt 7. Met. dicit, duplex est materia. s. materia sensibilis, vel materia naturalis, & materia itelligibilis, vt cōtinuitas, iō sciētia, q̄ ab vtraq; materia abstrahit, est certior illa, quę nō abstrahit nisi ab vna. Geometria. n. abstrahit à materia sensibili, & licet tractet de corpore, sicut & sciētia naturalis, tñ certior est sciētia naturali, q̄ nō abstrahit à mā sensibili. Arismetrica aūt, q̄ abstrahit à materia sensibili, & cōtinuitate, q̄ vt dictū est materia itelligibilis est, iō certior est geometria. In triplici. n. gñe sunt sciētię certiores. Primo illę, q̄ dicūt cām & pp qd, sunt certiores eis, q̄ dicūt effectū, et qa. Se- D cūdo illę q̄ dicūt formā, sunt certiores illis, q̄ cōcernunt materiā sensibilē. Tertio illę, q̄ ita dicūt formā q nec ēt cōcernūt materiā itelligibilē. sunt certiores eis, q̄ talē materiam cōcernūt. Patet ergo de certitudine sciētiarū &c.

Cap. 14. Quod vnitas formalis scientiæ sumitur ab vnitate formali subiecti secundum rationem scibilis.

QVātū ad scdm, s. quātū ad vnitatē sciētię, sciēdū est, q in sciētia est duo cōsiderare, s. ipsum subiectū, de quo est passio, & ipsa principia, ex qbus fit demonstratio ad cōcludēdū passionē de subiecto. Ad hoc aūt q subiectū sit scibile à nobis, oportet q habeat partes priores se. Vbi nota, q processus sciētiæ est quasi qdā motus sōnis. In motu autē est duo cōsiderare, s. principiū & terminū, terminus autē, ad quē sciētia terminatur, est subiectū circa quod est sciētia, qa in speculatiuis sciētiis nihil

A aliud quærit nisi cognitio subiecti, sicut in geometria nihil aliud quærit nisi cognitio magnitudinis. In practicis aūt nihil aliud quæritur, q̄ cōstructio ipsius subiecti, sicut in sciētia ædificatoria intēditur cōstructio domus, subiectū ergo est terminus talis motus. Principiū aūt talis motus est à primis principiis subiecti, quæ sunt propriæ partes eius. Sicut principiū processus scientię naturalis est à materia & à forma. Vñ si qua res est, quæ non habeat talia principia priora, ex quibus ratio procedere possit, eius nō est sciētia sm q hic sumitur scientia, vt est demōstrōnis effectus. Vñ de substātiis separatis non pōt esse sciētia isto mō sumpta, qa per sciētias demōstratiuas nō possumus scire ipsarū qditates. Licet. n. substātiæ separatę sint per seipsas intelligibiles ab intellectu ad hoc proportionato, nō tñ cōgregatur earum notitia, qua cognoscitur quod qd est ipsarū p aliqua priora, sed bene pōt per sciētias speculatiuas sciri de eis an sint, & quid nō sint, ad similitudinē iouētā in rebus inferioribus, & tūc ad earum B cognitionē vtimur posterioribus, & prioribus, quæ licet sint posteriora quo ad naturā, sunt tñ priora quo ad nos. Subiectū ergo sciētiæ, prout hic sumitur sciētia, oportet q habeat partes priores, à quibus fiat processus ad eius cognitionē. Et hoc intelligēdū est de partibus integralibus subiecti, sicut literæ & syllabæ sunt partes dictionis, q̄ est subiectū grāmaticæ. Sciēdū, q licet dictū sit, q terminus, ad quē terminatur processus sciētiæ sit subiectū, nō est tñ intelligēdū q sit terminus vltimus, sed vltimus terminus ad quē terminat cōsideratio sciētiæ est, vt passio subiecti manifestet. His habitis sciēdū est, q illa scientia est vna, q̄ est vnius gñis subiecti formalr sumpti, cuius sunt partes & passiones, & eadē habet principia pria nō simplr, sed in sciētia. Diuersæ vero sunt, quæ habēt diuersa principia. Quod autem vnitas sciētiæ debeat sumi ab vnitate subiecti potest patere ex dictis. Vnitas. n. motus sumit à termino, subiectum autē est terminus motus rationis in processu scientiæ, vt iam dictū est. Tale autem C subiectū debet esse vnum formaliter, in quantum huius. Vbi nota q quātū ad hoc sic se habet suo mō subiectū ad sciētia, sicut obiectū ad potētiā, materialis autē diuersitas obiecti nō diuersificat potentiā, sed formalis. Sic materialis diuersitas scibiliū nō diuersificat sciām, sed formalis. Sumit autē rō formalis scibilis, sicut rō formalis visibilis. Formalis autē rō visibilis sumit à lumine, p quod omnia vident, etiā formalis rō scibilis sumit sm principia ex qbus aliqd scit. Vñ quantumcunq; sint diuersa scibilia sm suā naturā, dūmodo per eadē principia sciant, ad vnā tñ pertinēt sciētiā, qa nō sunt diuersa, inquantū sunt scibilia. sunt. n. scibilia p sua principia, sicut patet, q voces humanæ multū differūt sm suā naturā à sonis corporū inaīatorū, tñ quia sm eadē principia attēdit consonātia in eis, ideo musica, quæ est de vtrisque, est eadem. Et per oppositū, si sunt eadē scibilia sm naturā, & tamē per diuersa principia considerentur, pertinēt ad diuersas sciētias, sicut corpus mathematicū nō separat subie- D cto à corpore naturali, quia tamē corpus mathematicū cognoscitur per principia quantitatis, naturale vero per principia motus, propterea non est eadem scientia, s. mathematica & naturalis. Vnitas ergo & diuersitas sciētiarū est ex vnitate & diuersitate formali subiecti, quæ formalitas consistit sm rationē scibilis, idest sm identitatē, & diuersitatem principiorū. Et propter hoc idē est dicere habere idē subiectū formale, & habere eadem principia: & differre sm principia, qd habere diuersa subiecta formaliter. Sciendū est autē, q principia, de quibus loquimur, sunt principia, quę sunt prima in sciētia: & sm cōitatem dictorū principiorum scientiæ sunt magis vel minus cōes. Cognoscunt aūt prima principia i gñe scibilis sm diffinitionē subiecti, vt dictū est. Et sic patet de vnitate scientiarū. Gratias Deo bonorū omnium largitori.

Tractatus de Syllogismo Demonstratiuo finis.

S. THOMÆ AQVINATIS FALLACIARVM OPVS, ſeu de Syllogiſmo Sophiſtico Tractatus.

Cap. Primũ. De diuerſis ratiocinandi modis agit.



Via Logica eſt rationalis ſcientia, & ad ratiocinandũ inuenta: ratiocinari autem cõtingit recte & nõ recte, vtrunq; ad Logici conſiderationem ſpectat, vt per rectam ratiocinationem ad verã cognitionem perueniat, & falſam ratiocinationem vitando, errorẽ falſitatis euitet. Vterq; autem ratiocinandi modus competit vni homini, & ad ſeipſum, & ad alium. Nam & ſecum aliquis conſiderans, poteſt recte, & nõ recte ratiocinari, & cum alio conferens. Sed cum aliquis ſecũ cõſiderans ratiocinatur non recte, præter intentionem hoc accidit: quia nemo ſuipſius deceptionem intendit. Cum autem ad alterum aliquis ratiocinatur non recte, contingit quandoq; ex intentione ratiocinantis, hoc eſt cum aliquis de altero intendit vel experimentum ſumere, vel victoriam habere ad ſui gloriam. Ratiocinatio autem, quæ ad ſeipſum eſt, ſyllogiſmus ſolum dici poteſt, ſiue aliqua alia ſpecies argumentationis. Sed ratiocinatio, quæ eſt ad alterum, non ſolum dicitur ſyllogiſmus & argumentatio, ſed etiã diſputatio, vertitur.n.inter duos, hoc eſt inter opponentem, & reſpondentem. Et ideo de falſis ratiocinantibus tractaturi primo á diſputatione inchoandum eſt. F

Cap. 2. Quid nam ſit ipſa Diſputatio oſtendit.

Diſputatio — EST autem diſputatio actus ſyllogiſticus vnius ad alterum, ad propoſitum oſtendendum. In hoc ꝙ dicitur actus, tangitur diſputationis genus. Per hoc ꝙ dicitur ſyllogiſticus, tangitur diſputationis inſtrumentum, ſ. ſyllogiſmus, ſub quo comprehenduntur aliæ ſpecies argumẽtationis, ſicut imperfectum ſub perfecto. Et per hoc diſtinguitur diſputatio ab actibus corporalibus vt comedere, bibere, & ab actibus voluntatis, vt amare, & odire. Nam per hoc, ꝙ dicitur ſyllogiſticus, oſtenditur actus rationis. Per hoc autem ꝙ dicitur vnius ad alterũ, tanguntur perſonæ opponentis, & reſpondentis, inter quos vertitur diſputatio, ad differentiam ratiocinationis, quia homo ſecum ratiocinatur. Per hoc ꝙ dicitur ad propoſitum oſtendẽdũ, tangitur diſputationis effectus ſiue terminus, aut finis proximus. Et per hoc diſtinguitur diſputatio á ſyllogiſmis exemplaribus, qui non inducuntur ad propoſitum oſtendendum, ſed ad formam exemplificandam. G

Cap. 3. Quot nam & quæ ſint diſputationis ſpecies.

Diſpu. 4. Species. Doctrinalis. — DISputationis verò quatuor ſunt ſpecies, ſ. doctrinalis, dialectica, tentatiua, & ſophiſtica, quæ alio modo dicitur litigioſa. Doctrinalis ſiue demonſtratiua eſt, quæ ad ſcientiam ordinatur, procedẽs ex veris, & per ſe notis & proprijs ſcientiæ, de qua fit diſputatio. At hæc vertitur inter docentem & addiſcentem. H

Diale. — Dialectica vero diſputatio eſt ex probabilibus procedens, & ad opinionẽ tendens. Probabilia autem dicuntur quæ videntur omnibus, vel pluribus, vel ſapiẽtibus, aut præcipuis, vel magis notis.

Tentatiua. — Tentatiua vero diſputatio eſt, quæ ordinatur ad experimentum ſumendum de aliquo per ea, quæ videntur reſpondenti.

Sophiſtica. Sophiſtica ex quibus proce. — Sophiſtica vero diſputatio eſt tendens ad gloriam, vt ſapiens eſſe videatur. Vnde dicitur ſophiſtica, i. apparens ſapientia. Procedit.n. ex his, quæ videntur vera & probabilia, & nõ ſunt, vel ſimpliciter falſas propoſitiones aſſumendo, quæ videntur eſſe veræ, & nõ ſunt: vel in virtute falſarum propoſitionum argumentando. Logicales enim argumentationes ſunt in virtute verarum propoſitionum. ſ. maximarũ, ex quibus tota virtus argumentationis pendet, ſicut iſta argumentatio, Sortes eſt homo, ergo Sortes eſt animal, procedit in virtute huius propoſitionis, de quocũq; prædicatur ſpecies & genus, quæ eſt ſimpliciter vera. Sophiſtica autem ſic argumentatur. Eſt animal, ergo eſt homo quaſi in virtute huius propoſitionis, de quocũq; prædicatur genus, & ſpecies, quæ eſt ſimpliciter falſa. Relictis autem diſputationibus, ad præſens de his, quæ ad ſophiſticam pertinent intendamus.

Cap. 4. Quis nam ſit ſophiſticæ diſputationis finis.

QVia vero ſophiſtica, (vt dictum eſt,) ad gloriam tendit, volens ſapiens videri, hoc autem conſequi ſtudet per hoc, ꝙ de aduerſario, cum quo diſputat, victoriã habeat apparentem, quod tunc maxime fit, ſi ipſum ad aliquod inconueniens ducat: ideo terminus diſputationis ſophiſticæ eſt aliquod inconueniens, ad quod ſophiſtica nititur ducere reſpondentem. Et hoc dicitur meta vel finis ſiue terminus. Vnde de duobus oportet tractare. Primo de huiuſmodi metis. Secundo de modis argumẽtãdi, qbus ſophiſticæ ad metas correſpõdẽtes ducere nitunt.

Cap. 5. Metæ Quinque ſophiſticæ argumentationis finis, videlicet Redarg. Falſum, Inopi. Solœciſ. Nugatio, exponuntur.

SVnt aũt metæ quinque, ſ. redargutio, falſum, inopinabile, ſolœciſmus & nugatio. Redargutio eſt prænegati conceſſio, vel præconceſſi negatio in eadem diſputatione vi argumẽtationis. Vt ſi reſpondẽs, negauerit ſe carnes crudas comediſſe, ſophiſta contra ſic argumentatur. Quicqd emiſti comediſti: carnes crudas emiſti, ergo carnes crudas comediſti. Si vi huius argumentationis rñdẽs concedat quod prius negauerat, eſt redargutus. Et talis modus argumẽtationis dr̃ elenchus, ſi bonus ſit ſyllogiſmus, vel apparens elenchus, ſi videatur & non ſit, aut ſyllogiſmus, aut contradictio. Eſt.n. elenchus ſyllogiſmus contradictionis. Si aũt nõ in eadem diſputatione, vel nõ vi argumẽti, ſed propria volũtate aliqs negat cõceſſum, vel cõcedat negatũ, nõ erit redargutio. Falſum aũt vt hic ſumit, eſt aliquod manifeſte falſum, quod rñdẽs cõcedere cogit vi ſophiſticæ argumẽtationis, ſicut, Oĩs canis eſt latrabilis, cæleſte ſydus eſt canis, ergo cæleſte ſydus eſt latrabile. Inopinabile eſt, quod eſt cõtra cõem opinionem. Differt aũt á falſo, qa aliqd eſt cõtra cõem opinionẽ pluriũ, qđ tñ nõ eſt falſum, vt ſtellã eſſe maiorẽ terra, & aliquẽ regẽ diuitẽ & fœlicẽ eſſe miſerũ & infortunatũ, ſi ſit peccator. Ad qđ põt aliqs ſophiſtice ſic duci. Quẽcũq; cõtingit aliquẽ hoſtẽ vincere eſt infœlix, qa ille, q vincitur eſt infœlix, ſed regẽ cõtingit aliquẽ hoſtẽ vincere, qa põt eſſe, ꝙ regẽ aliquis hoſtis vincat, ergo rex eſt infœlix. Solœciſmus eſt vitiũ in contextu partiũ orationis, cõtra regulas artis Grãmaticæ factũ; vt vir alba, & hoĩes currit. Ad hoc põt aliquis ſophiſtice ſic deduci. Tu ſcis hoc, hoc eſt lapis, ergo tu ſcis lapis, quod Grãmatice nõ dr̃. Nugatio eſt eiuſdẽ & ex eadẽ parte inutilis repetitio, vt hic, hõ hõ currit. Dico eiuſdem, qa ſi eſſet diuerſorum, nõ eſſet nugatio. Dico aũt ex eadem parte, quia ſi idem ponit in ſubiecto & prædicato, nõ erit nugatio, vt hõ eſt hõ. Inutilis autẽ repetitio dicit quia ſi idem repetatur ad maiorem expreſſionem, non erit nugatio, vt cum dicitur, Deus Deus meus reſpice in me. Ad hoc poteſt aliquis ſophiſtice ſic duci. Iſte naſus eſt naſus ſimus: ſed ſimus idem eſt ꝙ naſus ſimus: ergo iſte naſus naſus ſimus.

Inopinabile & quo differt á falſo.

Cap. 6. Quas ſcientias iſta incõuenientia reſpiciãt.

ET ſciendum, ꝙ iſta inconuenientia reſpiciunt diuerſas ſcientias. Nã redargutio eſt contra Metaphyſicũ, ad quẽ pertinet cõſideratio huius principij, contradictoria nõ ſunt ſimul vera, nec ſimul falſa. Falſum eſt circa ſcientiam naturalem, quæ conſiderat res ſenſibiles,

in quibus

in quibus veritas & falsitas est manifesta, & specialiter contra mathematicam, in qua est maxima certitudo. Inopinabile contra dialecticam, quæ procedit ex probabilibus, quæ sunt sm opinionem omnium, vel plurium, vel sapientum. Solœcismus est contra Grammaticam. Nugatio est contra Rhetoricam, cuius est ornate loqui. Et sic dum in singulis scientiis rñdens ad inconueniens ducitur, Sophista opponens apparet omnia sciens esse.

Cap. 7. Argumentatio sophistica quod in aliquo fundetur, sicut & dialectica, & in quo, ostenditur.

NVnc restat videre de modis arguendi, quibus sophista ad prędicta inconuenientia rñdentem ducere conatur. Est autem sciendum, q sicut argumentatio dialectica habet firmitatem ex loco vero, ita argumentatio sophistica ad prædicta inconuenientia firmitatem habet ex loco apparenti. Locus aũt verus firmitatem dialecticæ argumentatiõi pstans, est habitudo inse B rentis ad illatum, q̃ dicitur differentia maximæ, vt genus, spẽs, totum, & pars, ex quarum habitudine veritas maximæ ppõnis oritur, supra quã fundatur veritas dialectici argumenti: sicut ex habitudine speciei ad genus sumitur hæc maxima, De quocũq prædicatur spẽs, & genus. Ex qua hoc argumentum confirmat. Sortes est homo, ergo Sortes est aial. Et silr locus sophisticus consistit in habitudine inferẽtis ad illatum, ex qua sumitur aliqua regula falsa, sed apparens vera, sm quã procedit sophisticum argumentum. sicut cum dicitur, cognosco venientem, veniens est Coriscus: ergo cognosco Coriscum. Hic proceditur ab accidente ad subiectũ, i. á veniente ad Coriscũ: sed virtute huius maxime, quicqd est de accidente, & de subiecto. Quę quidem maxima est falsa, propter diuersitatem accidentis, & subiecti: videtur tñ esse vera, pter conuenientiam vtriusque. Vnde ad locum sophisticum prædictum duo concurrunt. Vnum quod est causa appa C rentiæ, quia facit argumentum apparere verum, & dicit etiam principium motiuum, quia mouet hoĩem ad hoc, q argumento sophistico assentiat, & hoc est in pdicto argumento, vnio accidentis ad subiectum. Aliud est principium defectus, quia facit. s. defectum necessitatis in argumento. Et vocatur cã non existentiæ, q̃ in prædicto argumento est diuersitas subiecti, & accidentis. Ex his aũt duobus contingit hoĩem falli, quia. s. apparet aliquid & non est. Vnde locus sophisticus alio noĩe fallacia dicitur, quia. s. est cã fallendi quantum est de se, licet per se aliquis nõ fallatur in actu, nisi ignorantia adueniente. Sicut aũt loci dialectici distinguuntur penes diuersas habitudines, ex quibus maximæ & argumenta sumunt, ita loci sophistici, siue fallacię distinguuntur penes principia motiua, ex quibus apparet esse firmitas in sophisticis argumẽtis. Hoc aũt contingit duplr. Vno modo, ex parte vocis, qñ propter vnitatem vocis creditur esse vnitas rei significatæ per vocem, sicut ea, quæ per hoc nomen canis significantur, videntur esse vnũ, quia hoc nomen canis vnum D est. Alio modo, ex parte rei, ex eo. s. q aliquæ res, quæ aliquo modo conueniunt, simpliciter vnum esse creduntur, sicut supra dictum est de subiecto & accidente.

Cap. 8. Loci sophistici quot nam sint tam in dictione, quàm extra.

LOcorum igitur sophisticorum siue fallaciarũ quædam sunt in dictione, & quædam extra dictionem. In dictione quidem locus siue fallacia est, qñ principium motiuum siue cã apparentiæ est ex parte vocis. Extra dictionem vero, qñ ex parte rei est cã apparentiæ. Ex parte autem vocis est principiũ motiuum siue cã apparentiæ, ex eo q vna vox multa significat, qd contingit

Multiplex tripl r. pter vocis multiplicitatem. Est aũt multiplex triplex. s. actuale, potentiale, & phantasticum.

Actuale. Actuale est, qñ vna vox nullo modo variata multa significat. Et hoc qdem A si sit in vna dictione, dicitur æquiuocatio. Si aũt in oratione, dicitur amphibologia, vt liber Arist. i. ab Arist. factus vel possessus. Multiplex verò potentiale est, quãdo vna vox aliquo modo secundum prolationem variata, multa significat. Quæ quidem in dictione est secundum accentum, vt pendere secundum q graui vel acuto accẽtu profertur, multa significat. In oratione vero est sm cõpositionem, vel diuisionem, vt duo & tria sunt quinque. Hoc enim diuerse significat composite, & diuise prolatum. Phantasticum verò. i. apparens multiplex est, quãdo vna dictio sm rei veritatem, vnum significat, sed videtur aliquid aliud significare, sicut hoc nomen homo significat quale quid, & videtur significare hoc aliquid, vt dicitur in prædicamentis. Et hæc dicitur figura dictionis, quasi dictionis similitudo. Sunt igitur loci sophistici in dictione quinque, æquiuocatio, amphibologia, accentus, compositio, & diuisio, & figura dictionis.

Potẽtiale.

Phantast.

Lo. indic. so. hi. 5.

Cap. 9. De Fallacia æquiuocationis, & eius tribus modis.

PRimo igitur dicendũ est de æquiuocatione. Est autem æquiuocatio vnius & eiusdem nominis diuersa significatio. Fallacia autem æquiuocationis est deceptio proueniens ex eo, q vnum nomen plura significat. Primum autem motiuũ siue causa apparẽtiæ in æquiuocatione, est vnitas dictionis eiusdẽ simpliciter. Simpliciter quidẽ dicitur, ad differentiam accentus, in quo non est vna dictio simpliciter, sed solum in potẽtia. Causa autem non existentiæ est diuersitas rerum significatarum.

Species vero siue modi æquiuocationis sunt tres. Prima species est, quando, vna dictio principaliter plura significat, vt hoc nomen canis, principaliter plura significat, videlicet, animal latrabile, piscem marinum, & cœleste sydus. Et formatur sic paralogismus. i. apparens syll's. Omnis canis est latrabilis: cœleste sydus est canis: ergo cœleste sydus est latrabile. Sed non sequitur, quia hoc no C men canis aliud significat in prima, aliud in secunda sm q vtraq accipitur vera, & sic non est verus syllogismus, cum non sit idem medium. Si aũt accipiatur vt idem significans in vtraque, sic altera præmissarum est falsa. Et nota, q sicut in syllogismo oportet idem medium bis sumi in pręmissis, ita oportet duas extremitates bis sumi in syllo, semel in pręmissis, & semel in conclusione. Vnde eadem in rõne potest fieri paralogismus, si sit æquiuocatio in aliqua extremitatum, sicut hic. Grãmatici discunt, sed grãmatici sunt scientes, ergo scientes discunt. Non sequitur, Discere. n. æquiuocũ est. Nam vno mõ idem est, qd intelligere docentem, & sic scientes discunt. Alio mõ idem est, quod accipere sciam, & sic scientes non discunt.

Secunda species æquiuocationis est, quando vnum nomen principalr significat vnum, & aliud non nisi metaphorice, siue transumptiue, sicut hoc verbum ridet, principaliter significat actum proprium ridendi hoĩs, metaphorice aũt siue transumptiue, prati floriditatem. Et for D matur sic paralogismus. Quicqd ridet habet os, pratum ridet, ergo pratum habet os. Et sic, Quicqd currit habet pedes, sed aqua currit, ergo aqua habet pedes. Non sequitur, qa ridere & currere primo sumitur pprie, & postea transumptiue. Ad hanc etiam secundam spẽm reducitur multiplicitas noĩum analogorum, quæ dicuntur de pluribus sm prius & posterius, sicut sanum dicitur de vrina, aiali, & dieta, aliter & aliter. Et formatur sic paralogismus, Omne sanum habet vitam, vrina est sana, ergo vrina habet vitam. Non sequit, quia sanum primo sumit p eo, quod principalr significat sanitatem, secundo p eo, qd posterius significat, s. pro signo sanitatis. Potest etiam ad hanc reduci multiplicitas propõnum, qñ vna propositio vnam habitudinem significat per prius, & aliam per posterius. Et formatur sic paralogismus, In quocũq est sanitas, illud est animal: sed sanitas est in humorum adæquatione: ergo humorum adæquatio est animal.

Non ſequitur, quia in prima hęc propoſitio ſignificat habitudinem accidentis ad ſubiectum: in ſecunda vero, habitudinem effectus ad cauſam. Tertia ſpẽs eſt, quæ prouenit ex diuerſa ſignificatione, q̄ quidem attenditur ſm accidentia partium orõnis, ſicut ſm tẽpus, numerum, genus & ſiſ'ia. Et formatur ſic paralogiſmus. Quicũq; ſurgebat ſtat, ſedens ſurgebat, ergo ſedens ſtat. Non ſequit, quia ſedens in minori ſumebatur, prout eſt tpis præteriti imperfecti, in concluſione, prout eſt temporis præſentis.

Cap. 10. De Fallacia amphibologia, & eius tribus ſpeciebus.

FAllacia amphibologiæ eſt deceptio proueniens ex eo, ꝙ vna oratio penitus eadem plura ſignificat. Et dico penitus eadem, ad differentiam orationis compoſitæ & diuiſæ, q̄ non niſi inquantum compoſita eſt, & diuiſa, plura ſignificat. Sicut aũt æquiuocatio ꝓuenit ex eo, ꝙ vna dictio penitus eadẽ plura ſignificat, ita amphibologia ꝓuenit ex eo, ꝙ vna oratio penitus eadem plura ſignificat. Vnde dicitur amphibologia ab amphi, qd̄ eſt dubium: & buli, qd̄ eſt ſententia, quaſi dubia ſentẽtia locutionis. Vel ſm quoſdam dicitur ab amphi, quod eſt dubium: & buli, qd̄ eſt ſententia: & logos, qd̄ eſt ſermo. Vnde amphibologia, quaſi dubia ſententia ſermonis. Cauſa aũt apparentiæ ſiue principium motiuum in amphibologia, eſt vnitas orationis plura ſignificantis. Cã verò non exiſtentiæ ſiue principium defectus, eſt diuerſitas ſignificationis. Sunt aũt tres ſpecies amphibologiæ. Prima ſpecies prouenit ex eo, ꝙ aliqua vna oratio principaliter plura ſignificat, manente eadem conſtructione, propter diuerſam habitudinem conſtructorum, ſicut hęc oratio, liber Ariſt. plura ſignificat. Et licet ſemper eodẽ modo iſtæ duæ dictiones conſtruantur, tñ propter diuerſam habitudinem diuerſa ſignificant. Poteſt.n. intelligi ſm habitudinem effectus ad cauſam, vel poſſeſſi ad poſſidẽtem. Et formatur ſic paralogiſmus, Quicqd eſt Ariſt. poſſidetur ab Ariſt. ſed iſte liber eſt Ariſt. ergo poſſidetur ab Ariſt. Non ſequitur, quia primo conſtruebatur nominatiuus cum genitiuo in habitudine poſſeſſionis ad poſſidentem, & in ſecunda in habitudine effectus ad cauſam. Secunda ſpẽs eſt, quæ prouenit ex eo, ꝙ vna oratio plura ſignificat, propter diuerſam partium cõſtructionem, ex eo, ꝙ aliqua dictio põt conſtrui cum alia trãſitiue, vel intranſitiue. ſicut hic, quicquid videt aliquis, hoc videt, ſed colũnam videt aliquis, ergo colũna videt. Non ſequitur, quia ly hoc conſtruitur vno modo cum verbo videt tranſitiue, & eſt accuſatiui caſus, & ſic eſt vera. Eſt.n. ſenſus, ꝙ qui videt aliquam rem, videt illam. Alio modo poteſt conſtrui intranſitiue, & eſt nominatiui caſus, & ſic eſt falſa. Et eſt ſenſus, ꝙ qui videt aliquã rem, illa res videt. Et ſic procedit concluſio. Silr & hoc, quoſcunq; volo me accipere, volo ꝙ ipſi me accipiant: ſed pugnantes volo me accipere, ergo volo ꝙ pugnantes me accipiant. Non ſequitur, quia li me, poteſt conſtrui cum hoc verbo accipere tranſitiue, vel intranſitiue, & in vno ſenſu eſt vera, & in alio falſa. Similiter hic, quicunque ſunt epiſcopi, ſunt homines: ſed iſti aſini ſunt epiſcopi: ergo iſti aſini ſunt homines. Non ſequitur, quia minor eſt duplex, ex eo ꝙ li epiſcopi, poteſt conſtrui intranſitiue, & eſt nominatiui caſus, & ſic eſt falſa. Poteſt etiam conſtrui tranſitiue & eſt genitiui caſus, & ſic eſt vera. Et eſt attendendum, ꝙ diuerſitas caſuum pertinet ad fallaciam amphibologiæ, quia caſus accidunt dictioni, ſecundum ꝙ vna dictio cõſtruitur cum alia dictione. Diuerſitas verò aliorum accidentium pertinet ad ęquiuocationem, quia alia accidentia accidunt dictioni, ſm ꝙ in ſe conſideratur. Tertia ſpecies amphibologiæ eſt, quando oratio vna ſignificat plura, vnum principaliter, & aliud tranſumptiue, ſicut hæc oratio, Littus aratur, principaliter ſignificat littoris ſciſſionem, tranſumptiue verò operis amiſſionem. Et formatur ſic paralogiſmus, quãdo littus ara-

E tur, terra ſcinditur: ſed quando indocilis docetur, littus aratur: ergo quando indocilis docetur, terra ſcinditur. Non ſequitur, propter prædictam multiplicitatem.

Cap. 11. De Fallacia compoſitionis, & diuiſionis.

SEquitur de fallacia compoſitionis, & diuiſionis, in quibus, vt ſupra dictum eſt, deceptio eſt proueniẽs ex potentiali multiplicitate vnius orationis. Dicitur autem vna oratio potentialr multiplex, vel ex eo ꝙ eędẽ dictiones diuerſimode adinuicem componi poſſunt, vel adinuicem diſtingui. Sicut cum dicitur, quicquid viuit ſemper erit, hæc dictio, ſemper poteſt componi cum hoc verbo viuit, vel diuidi ab eodem. Et quia oratio per compoſitionem partium conſtituitur, partes ſe habent ad orationem ſicut materia, compoſitio ſicut forma. Vbi ergo ſunt eędem partes, ſed non eadem compoſitio, eſt eadem oratio materialr, & potentialr, ſed nõ formalr, & actualr. Et propter hoc multiplex potẽtiale: vel quia oratio, quæ F eſt vna, potentialiter plura ſignificat. Etiam in hoc differunt iſtæ fallaciæ ab amphibologia, quia in amphibologia ſemper idem componitur cum eodem, licet non vniformiter, vnde eſt eadem compoſitio, & per conſequens oratio formaliter & actualiter eſt vna, & multiplex potentiale. Differũt autem hæ fallaciæ compoſitionis & diuiſionis, quia qñ oratio in ſenſu cõpoſito eſt falſa, eſt fallacia compoſitionis, qñ autem in ſenſu diuiſo eſt falſa, eſt fallacia diuiſionis. Et nota, ꝙ tunc dicitur oratio compoſita, qñ partes magis debite ordinãtur, & dicitur diuiſa, qñ partes minus debite ordinantur. Cauſa autem apparentiæ ſiue principium motiuum in vtraq; eſt vnitas potentialis orationis plura ſignificantis. Cauſa verò nõ exiſtentiæ ſiue principium defectus, eſt diuerſitas ſignificationis, ſecundum ꝙ intelligitur compoſita vel diuiſa.

Cap. 12. De primo modo fallaciæ compoſitionis, & diuiſionis.

G SVnt autem tres modi ſiue ſpecies vtriuſq; fallaciæ. Primus modus eſt, qñ aliquod dictũ poteſt ſupponi verbo vel ratione totius, vel rõne partis. Si.n. ratione totius ſupponatur verbo, erit oratio compoſita: ſi rõne partis erit oratio diuiſa. Et tunc ſi in ſenſu compoſito oratio eſt falſa, eſt fallacia compõis, ſi aũt in ſenſu diuiſo, eſt fallacia diuiſionis. Si aũt in vtroq; eſt falſa, tunc nulla eſt fallacia, quod & in aliis multiplicitatibus eſt intelligẽdum. Et formatur ſic paralogiſmus, Quęcunque poſſibile eſt eſſe album, poſſibile eſt ꝙ ipſe ſit albus: ſed nigrum poſſibile eſt eſſe album: ergo poſſibile eſt ꝙ nigrum ſit albũ. Non valet, quia illud dictum nigrum eſſe album poteſt ſupponi ei, quod dicitur eſſe poſſibile, vel ratione ſubiecti, & tunc poſſibilitas attribuitur ſubiecto dicti, & eſt modalis de re, & tunc eſt diuiſa, & vera. eſt.n. ſenſus, ꝙ iſte, qui eſt niger, habet potẽtiam ꝙ ſit albus: vel poteſt ſupponi ratione totius dicti, & ſic eſt modalis de re, & de dicto: & eſt compoſita & falſa, eſt enim ſenſus, ꝙ hoc di- H ctum, album eſſe nigrum, ſit poſſibile. Vnde hic eſt fallacia compoſitionis. Poteſt etiam ſic formari paralogiſmus, Quęcunq; eſſe nigrum eſt impoſſibile, nõ poſſe eſſe nigrũ: ſed album eſſe nigrum eſt impoſſibile: ergo album non poteſt eſſe nigrum. Nõ valet, quia media eſt duplex ſicut ſupra dictum eſt, & in ſenſu compoſito eſt vera, & in diuiſo eſt falſa. vnde eſt fallacia diuiſionis.

Cap. 13. De Secundo modo.

SEcundus modus ꝓuenit ex eo, ꝙ aliquod p̃dicatum, in quo ꝑ cõiunctionem copulatiuam, vel diſiunctiuã plura adunantur, põt attribui ſubiecto coniunctim, vel diuiſim. Si coniunctim, oratio eſt cõpoſita, ſi diuiſim, oratio eſt diuiſa. Et tunc ſi in ſenſu cõpoſito eſt falſa, eſt fallacia cõpõnis, ſi in diuiſo eſt falſa, eſt fallacia diuiſionis, vt patet in his paralogiſmis. Quicũq; numerus componitur ex duobus, & tribus, eſt duo & tria: ſed quinque nõ

sunt duo & tria, ergo quinque non componitur ex duobus & tribus. Non valet: media enim est duplex, ex eo, ꝙ illud prædicatum duo & tria, potest intelligi remoueri á subiecto diuisim, & sic est vera, est enim sensus, ꝙ quinque neq; sunt duo, neq; sunt tria. Vel potest remoueri cōiunctim, & sic est falsa. Est enim sensus, ꝙ duo & tria simul iuncta non sunt quinque. & in hoc sensu procedit conclusio, vnde est fallacia compositionis. Vel potest formari sic, Quæcunq; sunt duo & tria, sunt duo: sed quinque sunt duo & tria, ergo quinque sunt duo. Hic siṁr minor est duplex, & in sensu cōposito est vera, in diuiso falsa: vnde ibi est fallacia diuisionis. Simile est si in pdicato ponatur dictio disiunctiua, sicut hic, Omne animal est rationale vel irrationale: sed non omne animal est rōnale: ergo omne animal est irrationale. Non valet, nam prima est duplex, ex eo, ꝙ prædicatum potest coniunctim attribui subiecto, & sic est composita & vera: & est sensus, ꝙ de quolibet animali verum est dicere ꝙ est rationale vel irrationale. Vel potest diuisim attribui subiecto prædicatum, & sic est diuisa & falsa. Est.n. sensus, ꝙ altera istarum propositionum est vera: omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, cum tamen vtraque sit falsa, & ideo est fallacia diuisionis. Potest etiam formari sic paralogismus. Quod non est rationale vel irrationale, neq; est rationale, neq; irrationale: sed non omne animal est rationale vel irrationale: ergo aliquod animal neque est rationale, neq; irrationale. Non sequitur, quia minor est duplex, & in sensu diuiso est vera, & in composito est falsa. vnde est fallacia compositionis. Et sciendum, ꝙ, quando prædicatum comparatur ad subiectum coniunctim, tunc coniunctio coniungit terminos, & sic accipitũ in vi vnius propositionis, quia duo termini coniunctim accepti sumũtur vt vnum prædicatum, & cum simul attribuantur subiecto, subiectum etiam erit vnum. Ex vno autem subiecto & vno prędicato fit oratio vna. Qñ veró duo termini in prædicato positi copulato vel disiuncto, diuisim subiecto attribuũtur, sic accipiuntur vt duo prędicata, & per consequens vt duo subiecta eis correspondentia: & sic intelliguntur vt duæ orationes per coniunctionem copulatiuam, vel disiunctiuam.

Cap. 14. De Tertio modo.

TErtius modus est, quando vna dictio pōt coniungi diuersis dictionibus in oratione positis. Erit aũt sm hoc tunc composita, qñ coniungitur cum dictione, cui magis apparet, vel apta est coniungi: diuisa vero qñ ab ea diuiditur, sicut in hoc paralogismo. Quod pōt vnum solum ferre, plura pōt ferre: sed quod solum vnum pōt ferre, non pōt nisi vnum ferre: ergo qui non pōt nisi solum vnum ferre plura potest ferre. Non sequitur, nam prima est duplex, ex eo ꝙ solum pōt coniungi cum hac dictione potest, cum qua magis videtur coniungi, & sic est composita & falsa: est.n. sensus ꝙ iste qui nō potest portare nisi vnum pondus, potest portare plura. Vel pōt diuidi ab hoc verbo potest & coniungi cum hac dictione vnum, & sic est diuisa & vera. Est.n. sensus, qui potest portare vnum solum pondus, potest portare qñq; plura: vnde est fallacia compositionis. Item, Quicũque viuit semper erit: iste asinus viuit, ergo iste asinus semper erit. Non sequitur, nam prima est duplex, ex eo ꝙ hoc aduerbium semper pōt construi cum hoc verbo erit, cum quo videtur componi magis, & sic est composita, & falsa. Vel diuidi ab eo, & componi cum hoc verbo viuit, & sic est diuisa & vera, vnde est fallacia compositionis.

Econtrario veró est fallacia diuisionis in his paralogismis. Quocunq; vides hunc percussum illo percussus est, sed oculo vides hunc percussum: ergo hic est percussus oculo. Non sequitur, nam minor est duplex, ex eo ꝙ iste ablatiuus oculo pōt cōponi cum hoc verbo vides, cum quo magis videtur, & sic est composita & vera. Vel pōt diuidi ab eo, & cōponi cum hoc participio percussum,

A & sic est diuisa & falsa: vnde est fallacia diuisionis. Item, Quicunq; est hodie natus, hodie primo esse incępit: sed tu es hodie natus, constat.n.ꝙ hodie es, & es natus: ergo hodie primo cępisti esse. Nō sequitur, quia prima est duplex, eo ꝙ hoc aduerbium hodie pōt componi cum hoc verbo es, & sic est composita & vera. Vel cum hoc participio natus, & sic est diuisa & falsa. Et notandum, ꝙ obliqui, & aduerbia magis videntur determinare verbũ ꝙ participium, & magis verbum principale, ꝙ secundarium: quod implicatur in subiecto. Cum.n. dicitur, Quicunq; currit mouetur, mouetur est verbum principale, & currit secundarium in subiecto implicatum.

Cap. 15. De fallacia accentus, & eius tribus modis.

SEquitur de fallacia accentus. Accentus prout hīc sumitur est modus pronuntiandi aliquã dictionem. Fallacia autem accentus est deceptio proueniens ex

B eo ꝙ aliqua dictio diuersimode pronuntiata diuersa significat. Sicut enim in fallacia secundum cōpositionem, & diuisionem est eadem oratio materialiter, & formaliter diuersificata secundum cōpositionem & diuisionem, ita in hac fallacia est eadem dictio materialiter, formaliter diuersificata secundum modũ pronuntiandi, & ideo sicut est ibi potentialis multiplicitas orationis, ita est hic potentialis multiplicitas dictionis. Causa apparentiæ in hac fallacia est materialis vnitas dictionis. Causa veró non existentię est diuersitas significationis, i, dictionis diuersimode pronuntiatæ vel prolatę. Sunt autem quatuor modi huius fallaciæ, secundum ꝙ quatuor modis contingit diuersificari modus pronuntiandi dictionem. Primo modo nãque variatur per diuersos tonos siue accentus, qui sunt tres, s. acutus, grauis, & circunflexus. Acutus accentus, siue tonus est, qui acuit, siue eleuat syllabam, sicut cum dicitur Martinus, in quo media syllaba eleuatur. Grauis veró accẽtus est, qui deprimit syl-

C labam vel deponit, vt patet in media syllaba huius nominis Dominus, vel vltima huius nominis Lucas. Circunflexus autem accentus est, qui acuit syllabam & deprimit. Primus ergo modus huius fallaciæ prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio potest pronunciari acuto, graui, vel circunflexo accentu: vt patet in hoc paralogismo, Quoscunque iustum est pendere, iustum est pati pœnam, sed bonos viros iustum est pẽdere: ergo bonos viros iustum est pati pœnam. Nam in prima sumebątur pendere, prout profertur acuto accentu: & sic idem est pendere quod pati pœnam. In secunda proferebatur graui accentu, & sic pendere idem est quod dare pœnam. Secundo modo variatur modus pronuntiandi dictionem secũdum diuersa tempora, quæ sunt duo, s. productum, vt in syllaba longa, & correptum, vt in syllaba breui. Secundus ergo modus prouenit ex eo ꝙ aliqua syllaba alicuius dictionis potest corripi vel produci, vt patet in hoc paralogismo, Omnis populus est arbor: sed aliqua gẽs est

D populus: ergo aliqua gens est arbor. Non sequitur, quia hæc dictio populus aliud significat secundum ꝙ eius prima syllaba producitur: sic enim significat quandam arborem, & aliud secundum ꝙ corripitur, sic enim significat gentem. Tertio modo variatur modus pronũtiandi dictionem secundum diuersitatẽ spiritus, qui quidem diuersificatur secundum asperum & lene. Asper quidem spiritus designatur per hanc figuram. h. lenis veró spiritus est, quando sine aspiratione syllaba profertur. Tertius ergo modus huius fallaciæ prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio pōt leniter, vel aspere pronuntiari, vt patet in hoc paralogismo. Quicquid hamatur hamo capitur: sed vinum amatur: ergo vinum hamo capiť. Non sequitur, qa primo hoc verbum hamatur profertur aspere, secundo leniter. Siṁr hic, Omnis ara est in templo, stabulum porcorum est hara: ergo stabulum porcorum est in templo. Non sequiť, quia primo hoc nomen ara profertur leniter,

postea aspiratur. Quartus modus prouenit ex eo, q aliquid potest proferri, vt vna dictio, vel vt plures, vt hic, tu es, qui es: sed quies est requies: ergo tu es requies. Non sequitur, quia hoc quod primo dico, qui es, sumitur vt oratio vna, postea vt vna dictio. Similiter hic, Quicquid Deus fecit in vite, fecit inuitus: racemos fecit Deus in vite: ergo racemos fecit inuitus. Non sequitur, quia primo hæc dictio inuite sumitur vt vna dictio, postea vt plures. Patet igitur ex prædictis q accentus fm q ab eo denominatur hæc fallacia communius est q accentus, qui diuiditur per grauem & acutum, & circumflexum: comprehendit eum sub se & hunc accentum, & alia tria, vt dictum est prius, s. asperum, lene, correptum, productum, vt vnum, & vt plura.

Cap. 16. De figura Dictionis, & eius tribus modis.

SEquitur de Fallacia figuræ dictionis. Figura dictionis, prout hic sumitur, nihil est aliud, q similitudo F vnius dictionis ad alteram: sicut dicitur aliquid ad figuram alterius factum, quod ei assimilatur. Vnde fallacia figuræ dictionis est deceptio proueniens ex eo, q aliqua dictio similis alteri dictioni videtur eundem modum significandi habere, cum tamen non habet. vt hæc dictio homo videtur significare hoc aliquid propter similitudinem quã habet cum nominibus significantibus primam substantiam. Et sic patet q in hac fallacia non est multiplex verum, sed phantasticum, quia vna dictio non plura significat fm rei veritatem, sed habet vnum modum significandi, & videtur habere alium. Causa apparentiæ in hac fallacia est similitudo vnius dictionis cum alia dictione: causa verò non existentiæ est diuersus modus significãdi. Sunt autem tres modi huius fallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, q dictio, quæ significat masculinum, sumitur ad significandum fœmininum, aut neutrum, aut econuerso. vt patet in hoc paralogismo, Quæcunque coloratur albedine, est alba, sed Catelina coloratur G albedine: ergo Catelina est alba. Non sequitur, quia cum Catelina sit proprium nomen viri, non significat fœmininum, licet significare videatur propter similitudinem dictionis, quam habet cum nominibus fœmininis, vnde nõ debet sumi sub fœminino distributio. Vel sic, Omnis substantia colorata albedine, est alba: sed vir est substãtia colorata albedine: ergo vir est alba. Non sequitur quia mutatur hic fœmininum in masculinum. Secundus modus prouenit ex eo, q aliqua dictio, quæ significat p modum vnius prædicamenti, videtur significare p modum alterius. sicut hic, Quicquid heri vidisti, hodie vides: album heri vidisti, ergo album hodie vides. Non sequitur, quia hic mutatur quid in quale. Vel sic, Quodcũque emisti, comedisti: crudum emisti, ergo crudum comedisti. Non sequitur, quia hic mutatur quantum in quale. Vel sic, Quantũcunque digitos olim habuisti hodie habes, sed paruos digitos olim habuisti: ergo paruos digitos hodie H habes. Non sequitur, quia mutatur quantum quãtitatis discretæ in quantum quantitatis continuæ. Et notandum, q non facit fallaciam figuræ dictionis mutatio prædicamentorum quantum ad rem significatam, sed quãtum ad modum significãdi. Albedo. n. significat qualitatem, sed significat eam per modum substantiæ, quia nõ significat eam vt inhærentem. Album autem significat eam per modum qualitatis, quia significat eam vt inhærentẽ. Vnde hic non est fallacia figuræ dictionis. Quicquid heri vidisti hodie vides: albedinem heri vidisti, ergo albedinem hodie vides. Erit autem fallacia figuræ dictionis si procedatur sic, album vidisti, ergo album vides. Tertius modus prouenit ex eo, q aliqua dictio, quæ significat quale quid, videtur significare hoc aliquid, & contingit quando quale quid transmutatur in hoc aliquid. Et dicitur significare quale quid, qñ significat naturam communem generis vel speciei, fm q pertinet ad tertiũ mo-

E dum. Hoc aliquid vero significat substantiam particularem. Si enim sumatur quale quid significare fm q pertinet ad genus qualitatis sic mutatur quale quid in hoc aliquid, & pertinet ad tertium medium. Et formatur sic paralogismus. Sortes est alter ab homine, ipse est homo: ergo ipse est alter à se. Non sequitur, quia proceditur ab homine ad Sortem, & sic mutatur quale quid in hoc aliquid. Et ad hunc modum reducitur omnis exceptio proueniens ex variata suppositione terminorum, vt homo est species. Sortes est homo, ergo Sortes est species. Hic proceditur à simplici suppositione ad discretam, & mutatur quale quid in hoc aliquid.

Cap. 17. Quænam, & quot sint extra dictionem Fallaciæ.

SEquitur de Fallaciis extra dictionem, quæ in hoc differunt à fallaciis in dictione, vt supra dictum est, quia in fallaciis in dictione principium motiuum siue cã apparentiæ est ex parte vocis, in fallaciis autem extra dictionem, ex parte rei. Sicut. n. in fallaciis in dictione deceptio prouenit ex eo, q aliquæ res, quæ conueniunt fm vocem, accipiuntur vt eædem fm rem: ita in fallaciis extra dictionem deceptio prouenit ex eo, q aliquæ res aliquo modo conuenientes vel differentes accipiuntur, vt eædẽ simpliciter vel diuersæ. Sunt autem fallaciæ extra dictionem septem, quarum prima est fm accidens: secunda fm quid & simpliciter: tertia fm ignorantiam elenchi: quarta fm petitionem principij: quinta fm consequens: sexta fm non causam vt causam: septima secundum plures interrogationes vt vnam. Accipiuntur autem hæ fallaciæ fm quasdam vniuersales rerũ conditiones. Nam entium aliud est per se, & aliud per accidens, & secundum hoc accipitur fallacia accidentis. Item secundum perfectum & imperfectum, fallacia secundum quid & simpliciter: secundum autem oppositum & non oppositum, fallacia secundum ignorantiam elenchi: secundum verò idem & diuersum, est fallacia petitionis principij: secundũ prius G & posterius, fallacia consequentis: secundum autem causatum & causam, est fallacia secundum non causam vt causam: secundum autem vnum & multa fallacia secundum plures interrogationes vt vnam. Dicendum est ergo prius de fallacia accidentis.

Cap. 18. De fallacia accidentis, in quo nam consistat.

SCiendum est autem, q accidens hic accipitur fm q inesse diuiditur per inesse per se & per inesse per accidens. Per se autem dicitur aliquid inesse alicui, quod inest ei secundum rationem propriæ diffinitionis. quod autem præter hæc inest alicui dicitur inesse per accidẽs. Vnde ad hoc, quod est inesse per se, aut per accidens, tripliciter aliquid potest se habere. Quædam enim sunt, quæ omnino sunt idem secundum substantiæ rationem: vt vestis & indumentum, & in istis est solũmodo per se H & nullo modo per accidens. Quædam verò sunt, quorum vnum est omnino extraneum à ratione alterius, sicut se habet album, & homo, & in istis est solũmodo per accidens, & nullo modo per se. Quædam verò sunt, quorum vnum quodãmodo pertinet ad rationem alterius, licet non sint eadem secundum diffinitionem, & sic se habet superius, & inferius. Nam superius ponitur in diffinitione inferioris, sed non tamen omnino est eadem diffinitio superioris & inferioris, vt animalis & hominis: q est diffinitio inferioris addat supra diffinitionem superioris. Et simile est de proprio & de specie: nam species ponitur in diffinitione proprij, non tñ species & proprium omnino sunt idem in diffinitione. Et in his quodãmodo est per se, & quodãmodo per accidens, inquantum partim fm diffinitionem conueniunt, & partim differunt. In his autem, quæ primo modo se habent, necesse est vt quicquid est verum de vno sit verum de alio, eo q talia sunt

sunt penitus eadem secundum rationē, & differunt secū dum nomen solum, unde in his non cōtingit esse fallacia accidentis. Sed in omnibus aliis non est necessarium q quicquid est verum de vno, sit verum de alio. Et ideo, si ex hoc q aliquid est verum de vno, cōcludatur esse verū de altero, est fallacia accidentis. Contingit autem aliquā do, vt quod est verum de vno sit verum de alio, quando scilicet aliquid attribuitur vni fm q est idem alii, tūc.n. ei & alteri inerit. Si vero attribuitur vni fm q est ab altero diuersum, non inerit alteri, sicut si album attribuatur animali inquantum est item homini, tunc oportet q cōueniat homini. Si autem vt est diuersum ab homine, non cōuenit homini. Et si cōcludatur inesse homini, est ibi fallacia accidētis. Sicut si dicatur animal est quadrupes, homo est animal, ergo homo est quadrupes. Non sequitur, quia quadrupes non prædicatur de animali secundum q animal est idem homini, sed secundum q est ab homine diuersum. Vnde patet q in prædicto argumento medium diuersimode accipitur. Nam primo accipiebatur fm q est diuersum ab homine, secundo secundum q est idem homini. Et ideo, quando est fallacia accidentis semper est diuersa acceptio medij. Dicitur autem diuersa acceptio medij, quando medium secundum q conuenit cum vna extremitatum est diuersum ab alia.

Cap. 19. De tribus modis fallaciæ Accidentis.

Fallacia vero accidētis est deceptio proueniens ex eo q aliquid assignatur similiter inesse rei subiectæ, & accidenti eius, vel similiter inesse vtriq; eorum, quæ sunt aliqualiter per accidens vnū. Ex quo patet q in fallacia accidentis semp inueniūtur tres termini sicut in syllogismo, quorum duo per accidens coniunguntur, qui quidē se habent sicut medium, & minor extremitas. Ternum verò quod assignatur similiter vtriq; eorū inesse, est maior extremitas. Causa apparentiæ in hac fallacia est vnitas quædam & identitas eorum, quæ per accidēs aliquo modo coniunguntur. Causa verò non existētiæ est diuersitas eorundem. Nam sicut dicit Philos. in 1. Elench. fallacia accidentis fit ex eo, q aliquis non potest diiudicare idem, & diuersum vnum, & multa. Sunt autem tres modi huius fallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, quod proceditur ab accidente ad subiectum, vel econuerso. Sicut hic, Cognosco Coriscum, Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem. Non sequitur, quia Coriscus, & veniens sunt vnū per accidens, & nō per se. Vnde non sequitur q quicquid est verum de vno, sit verum de alio. Hic.n. fallit quando aliquid est verum de vno fm q est diuersum ab altero. Sicut hic, Coriscus enim non subiacet cognitioni secūdum q est idem venienti, vnde patet q est diuersificatio medij, & sic est fallacia accidentis. Similiter hic, Iste Canis est pater, & est tuus, ergo est pater tuus. Canis enim, & pater sunt vnum per accidens, vnde non sequitur, q quicquid est verum de vno, sit verum de alio, secundum.n. q Canis est pater, non conuenit ei esse tuum. Secundus modus prouenit, quando id, quod cōuenit superiori, concluditur de inferiori, vel ecōuerso. Sicut hic, Homo est animal, animal est genus, ergo homo est genus. Nō sequitur. Superius.n. & inferius aliquo modo sunt vnum per accidēs, licet alio modo sint vnum per se, vt ex dictis patet. Vnde quod verificatur vnū de vno eorum secundum quod est idem alteri, necesse est, & de altero verificari. Et secūdum hoc sumūtur argumēta dialectica à genere, & à specie, siue ab inferiori & superiori. Quod au. cm verificatur de vno eorum secundum q differt ab altero, non oportet de altero verificari, tunc.n. est variatio medij et fallacia accidētis, sicut est in proposito. Nam esse genus non prædicatur de animali secundum q est idem homini, sed secundum q ab eo differt, sicut superius ab inferiori. Similiter est hic, Triāgulus est figura, sed proprietas trianguli est habere tres angulos, ergo est proprietas figuræ. Nō sequitur, quia triangulus & figura nō

A sunt omnibus modis idem, vnde non sequitur, quod de vno verificatur, et de altero verificari. Similiter est etiam hic, Sortes est alius ab homine, ipse est hō, ergo est alius à se. Tertius modus prouenit, quando proceditur à specie ad proprium, vel econuerso. Sicut hic, Homo est risibilis, risibile est proprium, ergo homo est proprium. Vel sic, homo est species, sed homo est risibilis, ergo risibile est species. Non sequitur, quia risibile & homo non sunt omnino idem secundum diffinitionem ideo se haber vnū ad alterum aliquo modo per accidens, vt est extraneum, & propter hoc non est necesse q quicquid verificatur de vno, verificetur de alio.

Cap. 20. In aliquo parallogismo esse duas fallacias ostendit.

Et est sciendum, q non est incōueniens, si aliquibus prædictorum paralogismorū sint assignatæ duę fallaciæ. s. figuræ dictionis, & accidētis, quia fm q prouenit deceptio ex similitudine dictionis, est fallacia figuræ dictionis, secundum autem q prouenit ex conuenientia rerum, est fallacia accidētis, homo.n. & Sortes & qūtū ad rem conueniunt, & quantum ad nomē similitudinem habent. Sciendum est etiam, q sicut fit paralogismus accidentis ex propositionibus cathegoricis, ita fit ex propositionibus hypotheticis, ex eo q medium diuersimode accipitur, prout. s. comparatum est ad vnam extremitatem, est diuersum ab alia, sicut hic. Si nullum tempus est, dies non est, per locum à toto in quantitate, & si dies non est, ergo nox est, per locum ab opposito, sed si nox est, aliquod tempus est, ergo si nullum tempus est, aliquod tempus est. Patet.n. q istud mediū, quod est, diem non esse, est diuersum ab eo, quod est noctem esse. Ex hoc enim quod est diē non esse, sequitur noctem esse supposito tempore, sicut ex hoc quod est videntē non esse, sequitur cæcum esse, supposito animali, quod est natū videre.

Cap. 21. Quid sit fallacia secundum quid & simpliciter.

C Sequitur de fallacia secundū quid & simpliciter. Simpliciter autem dicitur, q nullo addito dicitur, vt Sortes est albus, vel Sortes currit. Secundum quid autem dr quod aliquo addito dicitur, vt iste currit bene, vel Sortes est albus dente. Hoc autem quod additur dupliciter se habet ad id cui additur. Nam quandoq; non diminuit de ratione eius, cui additur, & tūc potest procedi ab eo, quod est secundum quid, ad id, quod est simpliciter. Vt cū dicitur, Iste currit velociter, ergo currit. Velocitas.n. nihil diminuit de ratione cursus, & est in prędicto argumento locus à parte in modo. Quandoq; vero additum diminuit aliquid de ratione eius, cui additur, vt cum dicitur, Æthiops est albus dēte. Nam hæc determinatio dēte, diminuit aliquid de ratione eius, quod dicitur album, Non.n. potest dici albus, nisi qui vel totus albus est, vel fm plures, & principaliores partes. Et ideo, si concludatur est albus dente, ergo est albus, est locus sophisticus, siue fallacia fm quid & simpliciter. Fallacia ergo fm quid & simpliciter est deceptio proueniens ex eo q dictum fm quid sumitur, ac esset simpliciter dictum. Causa apparentiæ in hac fallacia est conuenientia eius, quod est fm quid, ad id, quod dictum est simpliciter. Causa verò non existentiæ est diuersitas eorundem.

D

Cap. 22. Quinque modi fallaciæ secundum quid & simpliciter exponuntur.

Sunt autem quinque modi huius fallaciæ. Primus modus est, quando determinatio addita habet oppositionem ad id, cui additur, vt in hoc argumento, Cæsar est homo mortuus: ergo est homo. Nō sequitur, quia esse mortuum habet oppositionem ad hominem, q vivum est de ratione hominis, cū homo sit animal, & animal sit substātia animata sensibilis & sic patet, q hęc determinatio

terminatio motus, tollit hominis rationẽ. Similiter hic, Iste est bonus latro, ergo est bonus. Nam bonum per se simpliciter sumptum oppositionem habet ad latronem, Similiter est hic, Mendax verum dicit dicẽdo se dicere falsum, ergo dicit verum. Non sequitur, quia dicere verum opponitur ei quod est dicere falsum, & econuerso. Secũdus modus prouenit ex eo ꝙ determinatio addita ꝑtinet ad animæ actum: nam aliqui actus animæ possunt esse & circa existentia, & circa non existentia. Sicut hic, Chimera est animal opinabile, ergo chimera est animal. Non sequitur. Nã opinabile additum animali diminuit de eius oratione. Simile est hoc, Cæsar est in memoria hominum, ergo Cæsar est. Et iterum, Tu habes fœlicitatem in voluntate tua, ergo habes fœlicitatem. Tertius modus prouenit ex eo, ꝙ aliqua determinatio addita significat esse in potentia, sicut hic. Ouum potentialitate est animal, ergo est animal. Non sequitur. Nam esse in potẽtia diminuit de rõne eius, quod est esse simplr. Quartus modus est, qñ determinatio addita significat partem sicut hic, Æthiops est albus dente, ergo est albus. Non sequitur, quia esse in parte diminuit de ratione eius quod est esse simpliciter. Sciẽdum tamen est ꝙ, si á parte consuruit, vel natum sit denominari totum, non accidet fallacia in hoc processu, vt si dicatur. Iste est crispus secũdum capillos, ergo est crispus, bene sequitur. Nam homo non denominatur crispus nisi secundum capillos. Et hic modus se extẽdit ad alias partes, s. loci vel temporis & aliorũ totorũ, sicut hic. Ista diæta est bona in locis ægrotatiuis, ergo est bona. Non sequitur, qa quod dicitur in locis ægrotatiuis significat partem in loco, & non totum. Silr hic, Bibere vinum est malum ægrotanti, ergo est malum bibere vinum. Et eadem ratio est in omnibus similibus.

Quintus modus est, quando determinatio addita cogit terminũ, cui additur stare materialiter, sicut hic, Sapiẽs vult admittere malum, ergo vult malum. Nã admittere malum non dicit malum simpliciter, sed secundum quid. Similiter hic, Fur vult sumere bonum, quia pecuniam, ergo vult bonum, & eadem ratio est in similibus aliis. Sic ergo patet ex dictis, ꝙ hæc fallacia prouenit ſm rationem perfecti vel imperfecti. Nam determinatio diminuit ex eo ꝙ significat aliquid imperfecte.

Cap. 23. De Fallacia secundum ignorantiam elenchi.

SEquitur de fallacia secundum ignorantiam elenchi. Est autem elenchus syllogismus contradictionis, qui quandoꝗ est vnus syllogismus, quãdoꝗ duo. Vnus quidem est, quando concludit contradictoriã alicuius propositionis prius datæ, sicut si detur aliquod animal esse incorruptibile, & procedatur sic. Omne compositum ex contrariis est corruptibile, omne animal est huiusmodi, ergo est corruptibile. Hæc.n. conclusio cõtraria est prioris propositionis datæ. Duo enim syllogismi constituũt vnum elenchum, quando ex duobus syllogismis contradictoria concluduntur. Sicut si in syllogismo prędicto cõtraponatur alius talis syllogismus. Nullũ beatum est corruptibile, aliquod animal est beatum. s. rationale, ergo aliquod animal nõ est corruptibile. Quia igitur de ratione elenchi est syllogismus simul & contradictio, quicquid est contra diffinitionem syllogismi, & cõtradictionis, est contra diffinitionem elenchi, & ideo, cum in qualibet fallacia defectus accidat per hoc, ꝙ aliquid omittitur de diffinitione syllogismi & cõtradictionis, ideo omnis fallacia reducitur ad ignorãtiam elenchi, sicut ad generalem. Quia vero in diffinitione elẽchi ponitur cõtradictio quasi differentia, quæ constituit speciẽ, ideo specialiter omissio eorum, quæ ad contradictionem requiruntur ignorãtiam elenchi constituit secundum ꝙ est fallacia specialis. Sed, quia fallacia esse non potest si apparentia desit, oportet ad hoc ꝙ sit fallacia, vt sit apparens cõtradictio, & cũ hoc aliquid ad veritatem contradictionis desit, Apparẽs

E autem contradictio esse non potest nisi sit vnius & eiusdem. Vnde hoc obseruato ex defectu aliorum, quæ ad cõtradictionem requiruntur, hæc contingit fallacia. Est.n. cõtradictio oppositio vnius & eiusdem non rei tantum, nec nominis tantum, sed rei, & nominis secundum idem & ad idem, & respectu eiusdem, similiter & in eodem tẽpore. Fallacia ergo secundum ignorantiam elẽchi est deceptio proueniens ex eo, ꝙ non obseruantur ea, quæ sunt necessaria ad diffinitionem elenchi, & præcipue ex parte contradictionis. Vnde & dicitur ignorantia elenchi, quia deceptio non accidit nisi per hoc ꝙ ignoratur diffinitio contradictionis. Causa vero apparentiæ in hac fallacia est similitudo diffinitionis deficientis ad contradictionem perfectam. Causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem.

Cap. 24. Quatuor modi fallaciæ secundum ignorantiam elenchi, exponuntur.

F MOdi huius fallaciæ sunt quatuor. Primus peccat contra hãc particulam ad idem, vt hic. Duo sunt duplum ad vnum, nõ sunt autem duplũ ad tria, ergo duo sunt duplum & nõ duplum. Nõ sequitur, quia omissio huius quod est esse ad idem facit, ꝙ non est contradictio. Secundus modus peccat contra hanc particulam secũdum idem, sicut hic. Hoc est duplum ad illud secundum longitudinem, & non est duplum ad idem secundum latitudinem, ergo est duplum & non duplum. Non sequitur, quia omittitur hæc particula ſm idem, quod requiritur ad contradictionem. Tertius peccat contra hanc particulam similiter, sicut hic. Cœlum mouetur circulariter, & non mouetur sursum & deorsum, ergo mouetur & non mouetur. Non sequitur, quia omissio huius particulæ similiter tollit contradictionẽ. Quartus modus est contra hanc particulam, & in eodem tempore, sicut hic. Domus ista est clausa isto tempore, & non alio, ergo est clausa, & non clausa. Non sequitur, quia di-

G uersitas temporis impedit contradictionem. Et sciendũ est, ꝙ hæc fallacia communis est cum fallacia secundum quid & simpliciter in hoc ꝙ in vtraꝗ proceditur ab eo, quod dicitur cum determinatione, ad id, quod dicitur simpliciter. Sed hæc est differentia, quia in fallacia secundum quid et simpliciter determinatio diminuit de ratione eius, quod est simpliciter, quod non de necessitate accidit in hac fallacia, sed hæ determinationes additę diminuunt de ratione contradictionis. Bene enim sequitur, hoc est duplum ad illud secundum lõgitudinem, ergo est duplum ad illud. Non tamen sequitur ꝙ sit cõtradictio, si ad diuersa referatur, patet etiam ex dictis, ꝙ hæc fallacia prouenit secundum generalem entium contradictionem: nã contradictio est omnis oppositionis principiũ.

Cap. 25. De Fallacia petitionis principij & eius quinque modis.

SEquitur de fallacia petitionis principij. Principium

H autem hic dicitur principale propositum. Tunc igitur aliquis petit principium, cũ petit sibi concedi principale propositum, quod debet probare. Quod quidem, si sub eodem nomine petat nulla fit fallacia, sed petens videbitur deridendus, sicut si velit probare, ꝙ homo currit, & petit eandem sibi concedi. Si vero petat, ꝙ vult probare sub alio nomine, vel vocabulo poterit esse fallacia, & tũc proprie petit illud, quod est in principio, idest illud, quod in se continet principale propositum. Fallacia ergo petitionis princi pij est deceptio proueniens ex eo, ꝙ idem assumitur ad probationem suipsius sub alio vocabulo. Causa ergo apparentiæ in hac fallacia est diuersitas conclusionis á præmissis. Causa verò non existentiæ est identitas eorundem. Sunt autem quinque modi huius fallaciæ.

Primus modus est, quando diffinitum petitur ad probationẽ diffinitionis, vel econuerso, vt si debeat probari,

quód

quòd homo currit, & arguatur sic, Animal rationale & mortale currit, ergo homo currit, hic nulla est probatio, quia similiter dubitatur de præmissa & de conclusione.

Secundus modus est, quãdo vniuersale petitur ad probationem particularis, vt si debeat probari, q omnium cõtrariorum est eadem disciplina, & assumatur ista, Omnium oppositorum est eadem disciplina, ergo & omnium contrariorum. Hic enim præmissa non est magis nota quàm conclusio.

Tertius est, quando petuntur particularia ad probationem vniuersalis, vt si debeat probari, q omniũ oppositorum est eadem disciplina, & assumantur istæ. Omniũ contrariorum, omnium priuatiue oppositorum est eadem disciplina, & sic de aliis, ergo & omnium oppositorum. Hic etiam conclusio in præmissis petitur.

Quartus est, quando diuisim petitur quod debet probari cõiunctim, vt si debeat probari q medicina est sciẽtia sani & ægri, & sumatur ista, Medicina est scientia sani & medicina est scientia ægri, ergo est scientia sani & ægri, hic etiam petitur quod debet probari sub aliis verbis.

B

Quintus est, quando petitur vnum correlatiuorum ad probationẽ alterius, vt si debeat probari q Sortes sit pater Platonis, & sumatur sic, Plato est filius Sortis, ergo Sor. est pater Platonis, hic petitur quod debet probari sub aliis verbis. Et est sciendum, q hæc fallacia non peccat contra vim illatiuam argumenti, bene. n. sequitur cõclusio datis præmissis cum seruetur debita habitudo inferentis ad illatum, sed peccat contra probationem argumenti. Nam probatio debet esse per magis manifesta, quod hic non obseruatur. Vnde hic non accidit deceptio ex eo q conclusio infertur ex præmissis, cum illationes prædictæ sint fm locos dialecticos: sed accidit deceptio ex eo q petitur idem concedi, ac si esset diuersum. Vnde, si in præmissis modis arguendi sumantur præmissæ ex eo q sunt magis notæ & non quasi petitæ, non erit argumentum sophisticum, sed dialecticum. Patet etiam ex dictis, quòd hæc fallacia prouenit secundum idem & diuersum, prout non discernitur inter ea.

C

Cap. 26. *In quo consistit consequentis fallacia, & quo nam ab accidentis fallacia distinguatur.*

SEquitur de fallacia consequentis. Consequens autem hic dicitur, quod ad antecedens sequitur in propositione conditionali, vt cum dicitur, Si Sor. est homo, Sor. est animal, Sortem esse animal est consequens, Sor. esse hominem est antecedens. Est ergo fallacia consequentis deceptio prouenientis ex eo q cõsequens extimatur omnino esse idem antecedenti. Ex hoc enim cõtingit aliquẽ credere, q sicut cõsequẽs sequitur ad antecedẽs, ita econuerso antecedens ad consequens sequitur. Vnde patet q fallacia cõsequẽtis in duabus consistit cõsequẽtiis, quarum vna est vera, altera falsa. Sicut si dicatur, Si quis currit mouetur, sed Sor. mouetur, ergo Sor. currit. Hęc. n. cõsequentia, quæ primo ponitur, est vera: sed ista, ad quam proceditur, est falsa, s. mouetur, ergo currit. Vbi vero ponitur tantum vna consequentia, nõ est fallacia consequẽtis. Vnde si sic dicatur, Sor. est animal, ergo est homo, nõ est fallacia consequentis ex modo arguendi, sed magis fallacia accidentis. Nam sicut fallacia consequentia prouenit ex eo quod consequẽs existimatur omnino esse idem antecedenti, ita fallacia accidẽtis prouenit ex eo, quod prædicatum existimatur omnino esse idem subiecto. Vñ & hæc fallacia denominatur à consequendo, illa vero ab accidendo, quod est inhærere, & inde est q quando proceditur arguendo solum ab aliqua cathegorica, per quã sequitur aliquid inesse, est fallacia accidentis, quando vero ab aliqua cõditionali est fallacia consequentis. Et ideo Philosophus dicit, q fallacia accidentis est in vno, & fallacia consequentis est in pluribus, s. consequentiis. Ex hoc etiam patet q consequens est aliquo modo pars accidentis.

D

A

Nam omne quod sequitur, aliquo modo accidit, non omne quod accidit sequitur. Non. n. sequitur, si est homo, est albus, licet hæc sit vera, homo est albus, & ideo vbicunq est fallacia consequentis potest aliter ordinatis terminis fieri fallacia accidentis, sed nõ conuertitur. Causa vero apparentiæ huius fallaciæ est conuenientia consequentis cum antecedente, Causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem.

Cap. 27. *De duobus modis Fallaciæ consequentis.*

SVnt autem duo modi huius fallaciæ. Primus prouenit ex consecutione magis communis ad minus communc, siue magis commune sit genus, siue accidens, vt patet in his paralogismis. Si aliquid est asinus, est animal, sed tu es animal, ergo tu es asinus. Non sequitur. Nõ enim consequentia primo posita cõuertitur. Similiter est hic, si aliquid est mel, est rubeum, sed est rubeum, ergo sed est mel. Et iterum simile est hic, Si aliquis est fur errat de nocte, sed tu erras de nocte, ergo tu es fur. In his oĩbus putatur cõsequẽtia cõuerti, quæ non conuertitur. Vnde est fallacia consequentis. Si autẽ sumantur propositiones cathegoricæ in eisdem terminis est fallacia accidentis, sicut hic, Asinus est animal: tu es animal, ergo tu es asinus. Et iterum, Mel est rubeum, sed est rubeum, ergo sed est mel.

Secundus modus procedit á consequentia vnius oppositi ad similem cõsequentiam in alio opposito, vt si dicatur sic. Si aliquid est generatum habet principiũ, sed anima nõ est generata, quia ex nihilo creata, ergo nõ habet principium, sed semper fuit. Non sequitur, est. n. in oppositis duplex consequentia. Vna in ipso, & altera in cõtrario, In ipso quidem est consequentia, quando sicut ad antecedens sequitur consequens, ita ad oppositũ antecedẽtis sequitur oppositum consequentis, vt si est iustum, est bonum, ergo si est iniustum, est malum. Consequentia in contrario est, quando sicut ad antecedens sequitur consequens, ita ad oppositum consequentis sequitur oppositũ antecedentis, vt si est homo, est animal, ergo si nõ est animal, non est homo. In oppositis autem secundum affirmationem & negationem non est cõsequentia in ipso, sed in contrario, & ideo, quando proceditur in huiusmodi oppositis ac si esset cõsequentia in ipso est fallacia consequẽtis sicut in prædicto exẽplo patet. In his autem terminis est fallacia accidentis cathegoricis propositionibus sumptis, vt si dicatur, omne generatum est corruptibile, vel habet principium, anima non est gñata, ergo non habet principiũ. Est autem sciẽdũ, q sicut primus modus peccat contra consequentiam procedendo á positione consequentis, ita secundus á destructione consequentis. Est autem contrario modo procedendum, s. á destructione consequẽtis, & á positione antecedentis. Patet etiam, q hæc fallacia prouenit fm rationem prioris & posterioris.

Cap. 28. *De Fallacia secundum non causam, vt causam.*

SEquitur de fallacia fm non causam vt causam. Causa autem hic dicitur, q est in inferendo causa, fm q præmissæ sunt causa conclusionis. Est ergo fallacia secundũ non causam vt causam, quãdo inter præmissas, ex quib⁹ sequitur conclusio, ponitur aliqua propositio, quæ nihil ad conclusionẽ operatur, & sic nõ est causa, tamẽ ad hoc q fiat fallacia, oportet q videatur esse causa, quod fit per hoc, q conuenit cum aliis propositionibus, quę sunt causæ interemptionis. Ex hoc autem, q propositio, quæ nõ est causa, sumitur vt causa, nõ prouenit aliqua deceptio, nisi quando ex cõclusione reditur ad præmissas, quod quidem fit in syllogismis ad impossibile, in quibus per hoc q conclusio est impossibilis, ostẽditur aliqua præmissarũ possibilis fuisse, & ideo hæc fallacia non habet fieri nisi in huiusmodi syllogismis. In syllogismis. n. ostensiuis, in quibus directe aliquid concluditur, ad nullum inconueniens

ueniens potest reduci correspondens, si sumatur aliqua propositio, quæ non est causa conclusionis, ac si esset causa. Est ergo causa apparentiæ in hac fallacia conuenientia propositionis, quæ non est causa cum illis, quæ sunt causæ. Causa vero non existentiæ est defectus habitudinis debitæ inter propositionem inferentem & illatam. Formatur autem secundum hanc falaciā paralogismus hoc modo. Putàsne vita & anima sunt idem? quo dato procedatur sic, Anima & vita sunt idem, mors & vita sunt cōtraria, generatio & corruptio sunt contraria, sed mors est corruptio, ergo vita est generatio, ergo viuere est generari. Quod est impossibile. nam qui viuit non generatur, sed iam generatus est. Ergo primum fuit impossibile, s. ꝙ anima & vita sunt idem quæ accipiebatur in præmissis. Non sequitur, quia ista propositio, anima & vita sunt idem, non fuit causa cōclusionis impossibilis. Quod ex hoc patet, quia ea remota, adhuc sequitur conclusio. Vnde per hoc, ꝙ conclusio est impossibilis, non potest ostendi ꝙ prædicta propositio sit impossibilis. Sed magis ꝙ ista sit impossibilis, ex qua sequitur, quæ est ista, mors & vita sunt contraria. Ex huius. n. falsitate sequitur falsitas in cōclusione. Mors. n. & vita non sunt contraria; sed opponuntur vt priuatio & habitus. Patet etiam, ꝙ hæc fallacia peccat contra rationem causæ & causati.

Cap. 29. De fal. secundum plu. interro. vt vnam quid sit.

SEquitur de fallacia secundum plures interrogationes vt vnam. Est autem idem sm substantiam enūciatio, interrogatio, propositio, & conclusio, sed dicitur enuntiatio sm ꝙ significat aliquid simpliciter esse vel non esse. Interrogatio sm ꝙ sub dubitationem ꝑponitur. Propositio sm ꝙ sumitur ad alterius probationem. Cōclusio vero sm ꝙ ex præmissis probatur. Et ideo sicut enunciatio est vna vel plures, ita interrogatio, propositio, & conclusio. Est autem vna interrogatio, in qua dicitur vnum de vno, vt homo est animal, vel homo est albus. Enūtiatio vero plures quādo dicuntur plura de vno, ex quibus fit vnum per accidens, vt Sortes est albus, & musicus, vel vnum de pluribus, vt Sortes & Plato sunt albi & musici. Sciendum est autem, ꝙ, quando plura prædicantur de vno, ex quibus est vnum per se, est enuntiatio vna, cum dicitur, homo est animal rationale & mortale. Nam ex partibus diffinitionis fit vnum per se quod est natura speciei. Si autem prędicantur plura, ex quibus fit vnum per accidens, tunc est enuntiatio plures, vt cum dicitur Sortes est homo albus, ex homine & albo fit vnum per accidens. Prouenit ergo ista fallacia ex hoc ꝙ ad interrogationem quæ est plures, datur vna responsio, ex eo ꝙ sub vno modo interrogandi ꝑponitur vt si dicatur, Putàsne Sor & Plato currit? Ex eo. n. ꝙ semel interrogatur de duobus, videtur esse vna interrogatio, cum tamen sint plures. Causa ergo apparentiæ in hac fallacia est vnitas ex parte modi interrogandi. Causa vero non existentiæ est pluralitas interrogationis.

Cap. 30. De duobus modis huius fallaciæ.

MOdi vero huius fallaciæ sunt duo. Primus modus est quando interrogatio est plures, ex eo ꝙ vnū de pluribus in singulari prædicatur, vel econuerso, sicut hoc, Putàsne homo & asinus sunt animal rationale? Si dicatur non, procedatur sic, Homo & asinus non sunt animal rationale, ergo homo non est animal rationale. Deceptio hic prouenit, quia ad interrogationem præmissam cum sint plures, non est danda vna responsio, vt dicatur simpliciter sic vel non, sed plures, vt dicatur, Homo est animal rationale, asinus est animal irrationale, vel non est animal rationale. Similiter est hic. Putàsne tu es homo & asinus? Si dicatur non, concludatur sic, ergo tu non es homo. Si dicatur sic, ergo tu es asinus. Et iterum hoc, putàsne æthiops est homo albus? Si non, Dicatur ergo non est homo. Si sic, ergo est albus. Secundus modus, est quando interrogatio est plures ex eo, ꝙ plura subiiciuntur, vel prædicantur in plurali numero, sicut hoc, Putàsne mel, & fel sunt dulcia? Si non, concludatur, ergo mel non est dulce. Si sic, Concludatur, ergo fel est dulce. In omnibus. n. his non est danda responsio vna. Patet ergo ꝙ hæc fallacia prouenit secundum vnum & multa. Et hæc de fallaciis dicta sufficiant.

Summæ totius Logicæ Arist. æditæ à D. Tho. Aquinate, finis.

REGISTRVM.

† †† A B C D E F G H I K L M N O P Q R.

Quaterniones omnes, præter Q R † †† Terniones.



Venetijs, in Officina Iuntarum.
M D LXVIII.

